PSALMI DAUIDICI AD HEBRAICAM VERITATEM CASTIGATI: ET IUXTA SENSUM...

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
32 N
16

PSALMI DAVIDICI AD HEBRAICAM VERITATEM CASTIGATI: ET IVXTA SENSVM QVEM LITERALEM DICVNT

enarrati, per Reuerendiſſimum dominum, dominum Thomam de Vio Caietanum Cardinalē Sancti Xiſti: cum textu uulgatę editionis, & indicibus opportunis. Nuper in lucem editi.

M. D. XXX.

Seueriore ſummi pontificis cenſura & Veneti ſenatus decreto cautū eſt ne quis intra decēniū hoc opus typis excudere uel ab aliis excuſum uendere pręſumat: ut ſequēti pagina liquet.

CLEMENS PAPA. VII.

DIlecte fili ſalutẽ & apoſtolicã beñ. Honeſtis votis libenter annuimus, eaq; fauoribus proſequimur opportunis. Cum itaq; ſicut nuper nobis exponi feciſti tu cõmentaria ſeu expoſitiones ſuper pſalmos, necnon ſuper euangelia & epiſtolas pauli, ac illas quas canonicas vocant, per dilectum filium noſtrum thomam tituli ſancti xiſti. S.R.E. præſbyterũ cardinalem edita, non abſq; maximis expenſis imprimi facias. Nos dãnis & iacturis quibus ſi hmõi cõmentaria per alios medio tẽpore imprimerent̃ affici poſſes occurrere volentes. Motu ꝓprio & ex certa ſcientia noſtra volumus & tibi concedimus, vt hmõi cõmentaria tam romæ & venetijs q̃ in quibuſuis alijs ciuitatibus terris & locis, vſq; ad decẽnium a data præſentium cõputandum imprimere & imprimi facere libere & licite valeas, tam tu q̃ cõſanguinei tui & pro te agentes. Necnõ ꝗbuſtis alijs mercatoribus, librorũ impreſſoribus & alijs perſonis etiã cuiuſcunq; dignitatis, ſtatus gradus, ordinis & cõditionis exiſtentibus, ſub excõmunicationis latæ ſententiæ poena, & in terris noſtris etiã perditionis dictorũ librorũ contra præſentiũ tenorem impreſſorũ, ac mille ducatorũ auri de camera, pro vna fabricę principis apſorum de vrbe, & alia patribus tibi applicandis poenis, necnon dãnis & intereſſe quæ ꝓpterea patereris: ne durante hmõi decennio dicta cõmentaria ſeu expoſitiones etiã in quacunq; forma, & in quibuſcũq; caracteribus abſq; ſpeciali licentia tua imprimere ſeu imprimi facere, aut vendere vel alias de illis diſponere quoquo mõ præſumant inhibemus. Hortantes nihilominus dilectum filium nobilẽ virum modernũ & pro tẽpore exiſtentem ducem venetiarũ, gubernatori vero ac ſenatori & bariſello almæ vrbis, curiæq; cauſarum cameræ apoſtolicę auditori ac oĩbus alijs & ſingulis terrarũ. S.R.E. gubernatoribus, poteſtatibus, officialibus & executoribus. Necnon tam venetijs q̃ in alijs etiã italiæ germaniæ & francię partibus exiſtentibus pręſentibus & futuris quorũuis archiepiſcoporũ & epiſcoporum vicarijs in ſpũalibus generalibus quos duxeris tu ac agentes tui duxerint per te vel illos ſeu alios eligendos ſub excõmunicationis poena ipſo facto per ipſos incurrenda mandamus, quatenus tibi ac ipſis in p̃miſſis & circa præmiſſa aſſiſtentes non p̃mittant vos aut aliquẽ veſtrum ſup præmiſſis aut aliquo præmiſſorũ impediri, aut quouis mõ turbari & dãnificari. inuocato etiã ad hoc ſi opus fuerit auxilio brachij ſecularis, & alia faciendo & exequendo in p̃miſſis & circa ea neceſſaria & opportunã. Volentes etiã præſentium trãſumptis, manu notarii publici ſubſcriptis & ſigillo alicuius prælati ſeu perſonæ in dignitate eccleſiaſtica cõſtitutę munitis plenam vbiq; fidem perinde ac ipſis originalibus adhiberi, tam in iudicio q̃ extra. Non obſtantibus cõſtitutionibus & ordinationibus apl̃icis cæteriſq; cõtrarijs quibuſcũq;. Datũ romæ apud ſanctum petrũ ſub annulo piſcatoris. Die. viii. Auguſti. M.D.XXX. pontificatus nr̃i anno ſeptimo.

Bloſius.

A tergo

Dilecto fillo Lucantonio Iunctæ bibliopolæ Florentino Venetiis cõmoranti.

ANdreas griti dei gratia dux venetiarũ &c̃. Vniuerſis & ſingulis præſentes literas inſpecturis notũ eſſe volumus, ꝙ heri in conſilio noſtro togatorũ lecta fuit ſupplicatio tenoris infraſcripti. Hauẽdoſe el fidel ſeruitor di. V. ſublimita lucantonio gionta affaticato cõ ſumma vigilantia in ogni tẽpo di ſtampare opere noue & degne ad vtile & cõmodo de ſtudenti & gloria di. V. ſublimita. hota etiã non ceſſando da tali fatiche, ha hauuto dal Reuerẽdiſſimo Cardinal Caietano tre opere noue per ſua. R. S. cõpoſte: vez expoſitione ſopra pſalmi, ſopra euangelii, & ſopra epiſtole di. S. Paulo viſte & apptobate dalli excellẽtiſſimi ſignori capi del illuſtriſſimo cõſeglio de. X. qual vorria imprimere. Et per che come ben. V. ſublimita intende non ſaria cõueniente che delle fatiche ſue altri ne coglieſſi el frutto; per tanto humilmẽte ſupplica voſtra illuſtriſſima ſignoria ſe degni cõcederli che altri che lui ſupplicante o ſui agenti nel dñio di quella, per anni dieci almanco non poſſino ſtãpare o in altri loci ſtampati vendere ditte opere ſotto quelle graue pene parera a. V. ſublimita imponerli come in ſimilibus ſe conſueta. Et alla gratia di quella humilmente ſi ricomanda. Et ſubinde capta fuit pars infraſcripta: vez ꝙ ſupraſcripto ſupplicanti cõcedatur quãtum petit pro annis decẽ proxime futuris, ſub poena cõtrafacientibus amiſſionis omnium librorũ applicandorũ arſenatui noſtro. Quare autoritate p̃fati conſilii, vobis & vnicuiq; veſtrum ad quos præſentium literarũ executio ſpectat mandamus vt ſupraſcriptam partem & quãtum in ea continetur obſeruetis obſeruariq; inuiolabiliter faciatis. Dat. in noſtro ducali palatio Die. xxiii. octobris, indictione. iiii. M.D.XXX.

Denunciata fuerunt hęc omnia excuſoribus bibliopoliſq; venetiis per publicum nuncium,
Decimoquinto Kalen. Decembris. M. D. XXX.

¶ Materię vniuſcuiuſq; pſalmi index.

1 De beatitudine iuſtorum innocentium.
2 De adorando meſia, filio dei, rege impugnato a mundo.
3 De gratiarum actione dauidis, adiuti a deo in fuga a facie abſalon.
4 De dauidis a facie ſaulis pfugi exhortatiõe ad ſuos vt cõfidãt ĩ diuina pmiſſiõe.
5 De ſaulis iniq deiectione a regno, & dauidis iuſti pmotione ad regnum a deo.
6 De recurſu ad deum, dauidis pœnitentis in perſecutione ab abſalon.
7 De innocentia dauidis & iniquitate ſaulis in cauſa regni inter eos, coram deo iudice.
8 De exaltatione meſię ſuper totum vniuerſum, ad diuini nominis gloriam.
9 De diuino iudicio contra ammonitas, qui ignominioſe tractauerant legatos dauidis.
10 De dilatione vniuerſalis iudicii: tot interim malis interuenientibus &c̃.
11 De iuſtitiæ vtilitate ad aliam vitam.
12 De generis humani falſitatum pleni ſalute, ex vera, munda, publicaq; dei notitia per meſiam.
13 De anxietate dauidis illuminari petentis, ne incidat in manus ſaulis.
14 De vniuerſi generis humani corruptione ex negatione dei, curanda per meſiam.
15 De qualitate populi perſeueraturi in terra promiſſionis.
16 De reſurrectione chriſti.
17 Oratio dauidis pro liberatione a ſaule.
18 Laus dei pro liberatione dauidis ab omnibus inimicis ſuis, terminata ad meſiam.
19 De excellentia legis diuinę ſupra notitiam naturalem.
20 De ſalute ac exaltatione meſię.
21 De regno meſiæ.
22 De paſſione meſiæ.
23 De diuinę curę erga dauidem ſufficientia efficaciſſima.
24 De vniuerſę terrę ſalute per aduentum meſiæ.
25 De deuoto recurſu dauidis ad deum, tempore perſecutionis ab abſalon.
26 De iuſtificatione dauidis circa aſſecutionem regni.
27 De fiducia dauidis in deo abſq; timore hominis, ad manendum in domo domini &c.
28 De recurſu dauidis ad deum, ne priuetur diuina reſponſione ob crimen nepotum ſuorum.
29 De inuitatione populi iſrael, ad diuinum in templo dei cultum.
30 De redintegratione domus dauidis ad regnum & meſiam.
31 De ſpe dauidis in deo in perſecutione a ſaule.
32 De diuina gratia condonatiua peccatorum.
33 De beatitudine gentis electę ad cultum & hęreditatem dei.
34 De exhortatione dauidis habita in nouo conuentu militum, ad timorem dei.
35 De paſſione & reſurrectione meſiæ.
36 Contra libertatem peccandi quia deus omnes ſaluabit.
37 De exhortatione iudęorum ad diuina, & ad non imitandum iniquos propter tẽporalia bona.
38 De recurſu dauidis ad deum ne puniat ipſum ſm peccata eius, quando fugit a facie abſalon.
39 De humanorum ſtudiorum attentatorum & expertorum vanitate.
40 De aduentu meſię.
41 De aduentu meſiæ.
42 De affectu populi iſrael diſperſi, ad veniendum in terram promiſſionis ad cultum dei.
43 De eodem.
44 De afflictione populi chriſtiani non propter culpam ſed propter deum in primitiua eccleſia.
45 De meſiæ aduentu.
46 De meſiæ aduentu.
47 De meſiæ aduentu &c̃.
48 De meſiæ aduentu.
49 De futura vita, contra immortalitatem famæ.
50 De meſiæ aduentu.
51 De pœnitentia dauidis poſt crimina adulterii & homicidii
52 De crimine doeg idumęi pœnaq; illius, ac proſperitate dauidis prophetata.
53 De vniuerſi generis humani ob ignorantiam dei corruptione, ſananda per meſiam.
54 De liberatione dauidis a manu ſaulis, annunciantibus ziphęis vbi maneret dauid.
55 De liberatione dauidis fugientis a manu ſaul, & qñ circũdatus eſt domi & qñ mãſit in naioth.
56 De liberatióne dauidis compręhenſi a philiſtęis in gath.

57 De liberatione dauidis/latentis in ſpelunca a facie ſaul.
58 De liberatione dauidis ab vltima ſaulis perſecutione.
59 De liberatione dauidis ab obſidione domi.
60 De recurſu dauidis ad deum, pro populo derelicto a deo in idumęa.
61 De meſia rege immortali.
62 De dauidis profugi a ſaule/exhortatione ad ſuum populum ad expectandum deum.
63 De religione ſancta dauidis in deſerto profugi a facie ſaulis, cum fructu.
64 De recurſu dauidis ad deum, ob timorem occultarum machinationum ſaulis contra ipſum.
65 De debito cultu in ſion deo/ob beneficia tam ſpiritualia q̃ corporalia.
66 De mundo inuitato ad cultũ dei a populo veteris teſti/ab exemplo diuinoꝝ operũ erga ipſos.
67 De aduentu meſiæ, ad miſerendum/illuminandum & benedicendum mundo.
68 De efficacia diuina circa debellationem inimicorum & fœlicitatem populi iſrael.
69 De paſſione meſiæ.
70 De recurſu dauidis ad deum in perſecutione ab abſalon.
71 De ſpe dauidis in deo in perſecutione ab abſalon.
72 De regno meſię.
73 De prouidentia diuina circa pręſentem proſperitatem iniquorum & afflictionem iuſtorum.
74 De excidio hieroſolymitano per babylonios.
75 De aduentu meſiæ.
76 De proſtratione exercitus ſennacherib.
77 De afflictione populi iſrael priuati diuino cultu, cum ſpe reditus ad illum.
78 De doctrina populi iſrael ab exemplo vitando fratrum & patrum &c̃.
79 De vaſtatione hieruſalem & pollutione templi &c̃. ſub antiocho.
80 De reuerſione petita/ex captiuitate babylonica.
81 De inuitatione ad cantandum deo in feſto tubarum, ad commemorandum diuina p̃cępta &c̃.
82 De repręhenſione & monitione iudicum populi dei, ex futuro diuino iudicio vl'i per meſiam.
83 De recurſu ad deũ, contra decẽ nationes cõfœderatas ad delendũ populũ iſrael tẽpore dauidis.
84 De templo dei amabili atq; deſiderabili.
85 De aduentu meſię.
86 De recurſu dauidis ad deum in perſecutione ab abſalon.
87 De aduentu meſiæ.
88 De aduentu meſiæ.
89 De promiſſione facta dauidi de meſia.
90 De miſeria humanę vitę reparanda per meſiam.
91 De aduentu meſiæ.
92 De bonitate tam cultus diuini q̃ doctrinę diuinę in diebus feſtis.
93 De aduentu meſiæ.
94 De retributione repoſita impiis/& ſpecialiter negãtibus diuinam prouidẽtiã in futuro iudicio.
95 De monitione iudęorum, vt nõ obdurent corda ſua quacunq; die audierint vocem dei.
96 De aduentu meſię.
97 De aduentu meſiæ.
98 De aduentu meſiæ.
99 De regno dei in veteri teſtamento/ab egreſſu populi de ægypto.
100 De inuitatione omnium ad laudandum deum in templo ſuo.
101 De diſpoſitione perſonæ ac familię regis dauidis.
102 De aduentu meſiæ.
103 De laude dei ob beneficia dauidi/populo & vniuerſis collata.
104 De laude dei ob beneficia vniuerſorum operum eius.
105 De laude dei ob beneficia collata a tempore abrahę vſq; ad terram promiſſionis poſſeſſam.
106 De laude dei ob beneficia venię &c̃. ab egreſſu ægypti vſq; ad tempus dauidis.
107 De laude dei/ob prouidentiam eius ſuccurrendo neceſſitatibus &c̃.
108 De victoria obtinenda contra idumęos & ammonitas.
109 De meſię paſſione &c̃.
110 De intermedio tempore meſiæ ſedentis ad dexteram dei.
111 De magnis dei operibus prius in ſtatu patrum/& poſt in congregatione populi iſrael.
112 De beatitudine timentium deum, & miſericordium/iuſtorum ac miſeratorum.
113 De excellentia diuini dominii/prouidentis oı̃bus etiam quæ videntur fortuita & caſualia.
114 De miraculis in egreſſu ex ægypto.

115 De conſeruatione diuini cultus.
116 De gratiarumactione pro liberatione dauidis, quãdo cinctus fuerat a ſaule in modum coronę.
117 De aduentu meſiæ.
118 De reſurrectione meſię.
119 De homine tendente ad deum, formando ſeu formato in actibus ſuis diuina tã gratia ꝗ̃ lege.
120 De recurſu ad deum, dauidis profugi a ſaule.
121 De diuino auxilio erga populum iſrael exiſtentem cum deo.
122 De excellentia hieruſalem ex domo domini ibidem.
123 De recurſu ad deum, populi iſrael multum afflicti.
124 De liberatione populi iſrael a periculo vlterius ſeruiendi gentibus circumuicinis.
125 De ſecuritate totius populi ſion & hieruſalem, modo confidat in domino.
126 De reductione captiuitatis babylonicę.
127 De cura diuina quo ad omnia opportuna reſpectu populi iſrael ſi mundus fuerit ab iniqtate.
128 De fœlicitate præſenti promiſſa populo iſrael.
129 De libertate populi iſrael ex tempore regni dauidis.
130 De aduentu meſiæ.
131 De humilitate dauidis in exemplum.
132 De adimplenda diuina largitate promiſſa dauidi de meſia & ſion &c̃.
133 De vnitate populi iſrael ſub vno rege.
134 De inuitatione morantium in domo domini ad orandum in nocte.
135 De ratione laudandi deum in templo ab iſraelitis.
136 De recognitione diuinę gratię vt rationis omnium quę ſunt a deo.
137 De ſtatu populi captiui in babylonia.
138 De ratione templi conſtruendi.
139 De omniſcientia dei applicata ad dauidem &c̃.
140 De recurſu dauidis ad deum, in perſecutione a ſaule.
141 De tranſitu dauidis ad philiſteos.
142 De dauide in ſpelunca odollam derelicto recurrente ad deum.
143 De recurſu dauidis ad deum in fuga a facie abſalon.
144 De proſperitate populi iſrael tempore dauidis.
145 De regno dei.
146 De confidentia in ſolo deo, quia ab eo pendet fœlicitas &c̃.
147 De laude dei in hieruſalem, ob ſpecialia dona dei ibidem.
148 De laude deo debita a cœleſtibus & terreſtribus.
149 De aduentu meſię.
150 De laude deo debita voce & muſicis inſtrumentis, ratione ſanctitatis & operum magnorum ac multorum.

¶ Breuiſſimus explanationis pſalmorum index.

ABiſſi in theſauris.fo.55.fa.1.ante fi.
¶ Amor eſt omnis paſſionis principium.fo.206.fa.2.fi.
¶ Angelus domini habitat in circumitu timentium deum.fo.57.fa.1.fi.
Angeli cur dicantur filii dei.fo.148.fa.2.ante me^m.
¶ Aĩa humana quatenus viuificat corpus vocatur anima;quatenus autem ſuperiori bono vacatq dicitur ſpiritus.fo.51.fa.1.poſt prin^m.
Animam reſtituere/quid.fo.38.fa.2.poſt me^m.
Animam portare in manu/quid.fo.202.fa.2.prin°.
¶ Animi quatenus appetitiui duę partes.fo.216.fa.1.fi.
Animi firmitas pendet ex timore dei.fo.197.fa.2.poſt mẹ^m.
Animi firmitati conducibilia.Ib.
Animi firmitas in via dei/pendet ex duobus.fo.204.fa.1.ante fi.
Animum concupiſcentem delectabilia/cohibendi ratio.fo.216.fa.2.me°.
¶ Aquarum terminus ne reuertantur ad operiendum terram/quis ſit.fo.171.fa.1.fi.
Aquę ſuper cœlos quid.fo.241.fa.1.poſt me^m.
¶ Arca dei ante tempus dauidis non habebat locum ſtabilem:& ideo vouit dauid ſe inuenturum locum domino &c̃.fo.217.& fo.218.prin°.
Arca fœderis cur dicta arca fortitudinis diuinę.fo.218.fa.1.ante mẹ^m.
¶ Aſpidis proprietas.fo.98.fa.1.poſt me^m.
Aſpidis ictui nullum remedium.fo.228.fa.1.fi.
¶ Beati deſcriptio.fo.2.fa.1.poſt prin^m.
Beatus aſſimilatur arbori radicatę/fructuoſę/ꝑficiẽti/& ad ꝑfectionem ducẽti quęcunq; facit.Ib.
Beatus qui impleuit ciuitatẽ/curiã/domũ ſuam viris mundis.fo.213.fa.2.ante me^m.
Beatus beatitudine domeſtica timens deum.fo.214.fa.1.
¶ Beatitudo hoĩs conſiſtit in iuſtitia quã deus gratuito confert hoĩ ſibi accẹpto.fo.53.fa.1.
Ad beatitudinem ęternam aſſequendam exigitur & ſufficit ſpes in chriſto.fo.5.fa.1.poſt prin^m.
Beatitudo vera præſentis vitę/in quo conſiſtat.fo.176.fa.1.poſt me^m.
Beatitudinis partes quinq;.Ib.
¶ Benedicere dei eſt benefacere.fo.10.fa.1.ante fi.
Bñdictio in ſcriptura vſitaẽ pro multiplicatione & augmento.fo.78.fa.2.poſt me^m.Et fo.110.fa.1.me°.
¶ Calix in ſcriptura tripliciter ſumitur.fo.24.fa.2.ante fi.
Caput ſeu volumen libri quid.fo.70.fa.1.ante fi.
Carbones ignis poſſunt in nubibus generari.fo.29.fa.2.poſt me^m.
¶ Cœli cur dicantur propria dei ſedes.fo.14.fa.2.poſt prin^m.
Cœli cur dicantur opus digitorum dei.Ib.
Cœli inferiores ſunt hebręis regiones aeris.fo.15.fa.1.ante me^m.
Cœli aſtrati cur a moyſe ab extenſionis actu nominati.fo.32.fa.1.poſt prin^m.
Cœli motor apud philoſophos mouetur per accidens.fo.29.fa.1.fi.
Cœli quomodo narrent & annuncient honorem dei.fo.32.fa.1.me°.
Cœli exiſtimantur rationabiliter animati.fo.222.fa.2.poſt prin^m.
Cœli ſunt rationes/regulę & menſuræ omnium operum humanorum.fo.32.fa.1.me°.
Cœli nunq̃ deficiunt in ſuis actionibus & paſſionibus.fo.241.fa.1.ante fi.
Cœlum cur dicatur vehiculum diuinę virtutis.fo.170.fa.2.ante fi.
Cœli cœlorum quid.fo.114.fa.1.me°.Et fo.189.fa.2.ante me^m.Et fo.241.fa.1.me°.
Cerua auroręq quid.fo.36.fa.1.me°.
¶ Charitas eſt vita animę.fo.207.fa.2.me°.
Charitate non amatur niſi deus,in ſeipſo/in nobis & proximo.fo.88.fa.2.fi.
Chorus quid.fo.242.fa.2.prin°.
¶ Ciuitas dei duplex:hieruſalem terreſtris & hieruſalem ſpiritualis.fo.144.fa.2.ante me^m.
¶ Confidentes in deo/ſunt ſicut mons ſion,qui in ęternum non labetur.fo.211.fa.2.me°.
Confidenti in deo/ſemper prẹſto eſt diuinum prẹſidium.fo.238.fa.2.poſt prin^m.
Confidere in homine quomodo prohibitum.fo.238.fa.1.poſt me^m.
¶ Confuſio ſumitur duobus modis.fo.5.fa.2.me°.
¶ Chriſti nomine intelligitur meſias.fo.3.fa.2.prin°.
Chriſti aduentus neceſſitas.fo.70.fa.2.ante me^m.
Chriſti aduentus nonnullis in ruinam prædicitur.Ib.

Chriſtus a primo conceptionis ſui inſtanti donatus eſt omni gratia ſpectante ad bonum ſimpliciter fo.34.fa.2.me°.
Chriſtus ſuo aduentu octo contulit beneficia humano generi.fo.69.fa.2.me°.
Quid chſs voluit fecit & annunciauit in primo ſuo aduentu.fo.70.fa.1.ante me^m.
Chriſtus ſpecioſus præ filiis hominum.fo.78.fa.1.me°.
Chriſto inſuerunt propaſſiones intenſæ.fo.116.fa.2.ante me^m.
Chriſtus ſæpius ieiunauit.fo.182.fa.2.poſt prin^m.
Chriſti diuinitas ex deſtructione idolatriæ colligitur.fo.82.fa.1.prin°.
Chriſti teſtimonia φ eſt naturalis filius dei/miſſus a patre &c̃.fo.155.fa.1.ante fi.
Chriſti poſtulatio quid.fo.4.fa.2.prin°.
Chriſti ſalus quõ viſa ſit ab oĩbus finibus terræ,quã non niſi credendo cognouerũt.fo.161.fa.2.me°.
Chriſti ſors orbis futurus.fo.24.fa.2.fi.
Chriſtus factus in caput anguli.fo.193.fi.
Chſs redemit iſrael ab omnibus iniquitatibus/quo ad ſufficientiam redemptionis.fo.215.fa.2.fi.
Chriſtus impoſuit ſacrificiis animalium finem vnico ſacrificio corporis ſui.fo.86.fa.2.ante fi.
Chriſto obtigit duplici iure reſurrectio/iudiciaria poteſtas &c̃.fo.72 fa.1.ante fi.
Chſs reſurgẽs accepit totius vniuerſi dñium:accepturus poſſeſſionẽ terræ in iudicio vli.fo.4.fa.2.me°.
Chriſti aduentus ad iudicium deſcribit.pſal.97.fo.160.
Chriſti aduentus nõ erit momentaneus,ſed aliquantę durationis.fo.160.fa.2.ante me^m.
Chriſti iudicium cur per virgam ferri ſignificetur.fo.4.fa.2.me°.
¶ Chriſtianus populus in ſcriptura ſubinde vocatur iſrael ſeu iacob/& filii iudęorũ.fo.75.fa.2.ante fi.
¶ Cymbalum duplex fo.243.fa.1.poſt me^m.
¶ Damnati non poterũt auertere cogitatiões aut affectiones ſuas a ſuis poenis &c̃.fo.19.fa.2.añ me^m.
Damnatorum pœnę ſignificantur per ignem/ſulphur &c̃.Ib.
Dauidis duę reuelationes nullibi ſcriptæ:prior de futura ruina ſaulis/altera ſaulem traditum iri in manus dauidis.fo.104.fa.1.poſt me^m.
Dauid fugit bis ad philiſtęos.fo.230.fa.2.prin°.
Dauidis thronus ad quem ſenſum perpetuus.fo.149.fa.1.ante fi.& fa.2.me°.
Dauidis iuramentum & votum de inueniendo loco arcæ dei/nullibi reperitur præterq̃ in pſal.fo.217.fa.2.ante me^m.
Dauid nunq̃ peccauit directe contra deum.fo.30.fa.1.ante fi.
¶ Dęmon cur aſſimiletur leoni & vnicorni.fo.37.fa.2.poſt me^m.
¶ Deriſores qui dicantur in ſcriptura.fo.1.fa.2.ante me^m.
Deriſorum ſedes quid.Ib.
¶ Deſiderium quando pro opere habeatur.fo.224.fa.1.poſt me^m.
¶ Deus non eſt/quomodo dicibile.fo.22.fa.1.me°.
Deus eſt in rebus per eſſentiam/præſentiam & potentiam.fo.226.fa.1.me°.
Deum eſſe in rebus per eſſentiam/in quo conſiſtat.Ib.
Deus aliter dat eſſe q̃ artifices & agentia naturalia.Ib.
Dei manus & gladius quid.fo.26.poſt prin^m.
Deus omni die iuſtificat & punit.fo.13.fa.1.me°.
Dei in nobis exiſtentis teſtimonia.fo.195.fa.2.ante me^m.
Deus exhibet ſe talem homini qualis ipſe homo eſt.fo.30.fa.1.fi.
Deus q̃ diuerſimode vult noſtrum bonum & noſtrum malum.fo.48.fa.2.ante fi.
Deus non prius vltor q̃ homo peccator.Ib.
Deus oĩbus hoĩbus diſpoſitis cõmunicat dona gratiarum ſuarum.fo.62.fa.1.poſt me^m.
Deus eſt bonus mundis corde,& non eſt ſimpliciter bonus aliis.fo.123.fa.2.poſt prin^m.
Deus ſuccurrit oĩbus ad ſe recurrẽtibus,& nihilominus dat bona bonis & mala malis.pſal.107.fo.178.
Deum exercere iudicium in terra.fo.98.fa.2.fi.
Dei iudicia ſunt omnes hominis vexationes.fo.206.fa.1.ante fi.
Deus autor poſteritatis & munimen ciuitatis.fo.213.fa.1.ante me^m.
Dei cura de electis qualis.fo.109.fa.1.me°.
Deus habet prouidentiam humanorum actuũ in pręſenti/retributricem in futuro.pſal.94.fo.156.
Deo incumbit cura victus omnium,adeo vitandus labor ſuperfluus.fo.213.fa.1.ante me^m.
Deus ex ſua bonitate gratuito facit omnia quę facit.fo.222.fa.1.poſt me^m.
Deus ſcit omnia & ſingula momenta vitę noſtrę.fo.227.fa.1.me°.
Omne dei opus eſt materia laudis eius.fo.239.fa.2.fi.
Deus laudatur autor terremotus & omnium operum naturalium.fo.29.per to.

Deus laudatur autor operum gratię.fo.30.fa.1.poſt prin^m.
Deũ habere ꝓuidẽtiã humanorũ actuum cur a nõnullis philoſophis negatum.fo.156.fa.1.fi.
Deus cur dicatur habitare & regnare in cœlis.fo.169.fa.1.me°.
Deum ęquitare in cœlis quid.fo.111.fa.2.ante fi.
Deum ęquitare ſup cherub & volare.fo.29.fa.1.fi.
Dei gratia ad cœlos,& veritas ad ſphęram rerum mutabilium ſe extendit.fo.180.fa.2.ante me^m.
Deum ſanctificari quid.fo.187.fa.2.ante fi.
Dei nomen cur dicatur de iudicibus populi iſrael.fo.139.poſt prin^m.
Dii vos & filii excelſi omnes vos.Ib.
Dexterę diuinæ noĩe intelligunt ſupma dei bona.fo.25.fa.1.me°.Et fo.183.fa.1.poſt me^m.
Dextera dei ſonat meſſiam.fo.193.fa.2.poſt prin^m.
Dicere quid & quotuplex.fo.4.fa.1.poſt prin^m.
Dicere diuinum quid.Ib.
Dicere internum duplex:ſpeculatiuum & practicum.fo.22.fa.1.ante me^m.
Dierum duorum creationis mundi explanatio.fo.170.fa.2.prin°.
Dimidiare dies ſuos quid.fo.95.fa.1.ante me^m.
Docere per ſimilitudines cõtingit dupliciter:per metaphoras,& p ſimilitudinẽ factoꝝ.fo.132.prin°.
Dominus pars portionis meæ & calicis mei.fo.24.fa.2.ante fi.
Domus eſt æquiuocum ad ædificium & progeniem.fo.48.fa.1.ante fi.
Dracones cur primi aĩalium in creatione mũdi & inuitatione ad laudẽ dei,noĩent.fo.241.fa.2.prin°.
Eccleſię pulchritudo non tẽporalia aliqua,ſed ſanctitas.fo.155.fa.1.ante fi.
Eccleſiaſticus cultus exterius pulchritudo & decor,interius fortitudo animi.fo.159.fa.1.ante fi.
Ægyptus ſignificatur noĩe ſuperbę.fo.144.fa.2 fi.& fo.148.fa.2.poſt me^m.
Ægyptus vocatur terra cham a filio noe.fo.174.fa.1.ante fi.
Ægypti plagæ.fo.174.fa.2.prin.
Eli eli lammah haſabthani.fo.36.fa.1.me°.& fa.2.poſt prin^m.
Eloquia dei in mentibus humanis tanq̃ argentum mundũ a chro purificata.fo.20.fa.2.poſt prin^m.
Ephraim fuit a iacob in benedictione ꝑpoſitus fratri ſuo manaſſeh.fo.134.fa.1.ante me^m.
Exceptio vna nõ falſificat ſermonem vniuerſalem in materia morali.fo.116.fa.2.me°.
Euchariſtię manducatio ſpũalis deſcribitur.fo.38.fa.1.poſt prin^m.
Felicitas tam vitę q̃ operum noſtrorum nõ ab hoĩe ſed a deo pendet et habet.fo.238.fa.1.an me^m.
Fœlicitatis politicę partes nouẽ.fo.234.fa.2.ante fi.Et fo.235.fa.1.
Filii ratio habet locum in diuinis.fo.4.fa.1.ante fi.
Filii viri qui dicantur.fo.7.fa.1.fi.
Filii excuſſionum qui.fo.113.fa.2.ante me^m.
Finis electorum eſt btitudo æterna:reproboꝝ autem æterna dãnatio.fo.123.fa.2.prin°.
Finis iuſtorum & iniuſtorum.Ib.
Fortes qui.fo.24.fa.2.ante me^m.
Fortitudo eſt propria chriſtianę religionis virtus.fo.159.fa.1.ante fi.
Fouea accipitur & pro ſepulchro & pro inferno.fo.144.fa.1.ante me^m.
Fouea inferior ſonat infernum.Ib.Et fo.146.fa.1.ante fi.
Funiculus ſonat quandoq; terminum agri ſeu terrę.fo.214.fa.2.ante fi.
Geniti ratio non competit ſpiritui ſancto,neq; creaturę reſpectu dei.fo.4.fa.1.ante fi.
Gentes qui.fo.3.fa.1.fi.
Ghebalitarum mentio fit in tex hebręo.3.reg.5.fi.& ezech.27.
Gratia quocunq; tempore data refertur ad chriſtum.fo.22.fa.2.poſt prin^m.
Gratia dei eſt principium & radix cuiuſlibet rectę diſpoſitionis hominis.fo.164.fa.1.poſt me^m.
Gratia virtutum non ſufficit ad perſeuerandum in bono,ſed requiritur gratuita dei cuſtodia ad ſeruan-
dum hominem ne perdat gratiam virtutum.fo.49.fa.1.me°.
Gratia habitualis non ſufficit ad ſalutem,ſed requiritur etiã gratuitũ dei auxiliũ.fo.207.fa.2.ante me^m.
Gratuitum dei auxilium quid.fo.195.fa.1.ante me^m.
Gratuiti diuini auxilii defectu negauit petrus chriſtum,dauid commiſit adulterium,moyſes heſita-
uit &c̃.fo.207.fa.2.ante me^m.
Gratia & veritas obuiauerunt ſibi tempore meſię.fo.142.fa.2.me°.
Hebręę linguę proprietates.In procemio.fa.1.a me°.
Hebręis nomina omnia indeclinabilia.In proœ.fa.2.poſt prin^m.
Hebręę linguę paupertas vnde ſit.Ib.
Hęreditas chriſti orbis futurus.fo.25.fa.1.prin°.

Hieruſalem cur dicatur filia ſion.fo.23.fa.2.ante me.
Hieruſalem duplex:terreſtris & ſpiritualis.fo.144.fa.2.ante me.
Hodie appellatione venit vniuerſum tempus.fo.201.fa.1.poſt me.
Homo peregrinus in terra.fo.68.fa.2.ante me.
Homo ſubiectus eſt omni vanitati.fo.68.fa.1.ante me.
Hominis labor vanus.Ib.
Homo nihil aliud q̃ vanitas & ſimulatio.fo.104.fa.2.me.
Homo vanior vanitate.Ib.
Hominis in hac vita mortali octo miſeriæ.fo.166.fa.1.&.2.prin.
Hominis miſeriç ſunt & naturales & pœnales.fo.68.fa.2.
Homo ſm naturales vires intellectus & animi errat ſicut agnus perditus.fo.207.fa.1.ante fi.
Hõ ſolus inter creaturas ſenſibiles ꝑpetuas/deficit a ꝑpetua cõſiſtentia in diuina obia.fo.201.fa.1.añ fi.
Humani ſtudii ad vitandum peccatum linguæ inſufficientia.fo.67.fa.2.poſt prin.
Humani ſtudii ad prouidendum ſibi defectus.Ib.
Homo quilibet quandoq; mentitur:prouerbium.fo.191.fa.1.poſt me.
Hominis celſitudo a ſolo deo pendet.fo.126.fa.2.ante fi.
Hõ tendens ad deũ formatus ſeu formãdus in actibus ſuis diuina tã lege q̃ gratia.pſal.119.per to.
Hõ cupiẽs vt dirigant̃ viç ſuç ad deũ/vacãs ad ſeruãdũ ſe mũdũ ſm legẽ dei &c̃. Vide in dictiõe pſona.
Humilitatis partes.fo.23.fa.2.ante me.
Humilibus corde confert deus gratiam,non autem ſuperbis.fo.224.fa.2.me.
Imago dei quid:& cur dicatur vigilans.fo.26.fa.2.me.
Imagine dei vti quid.Ib.
Impii qui.fo.1.fa.2.poſt prin.
In impiorum conſilio ambulare quid.Ib.
Impii in quibus aſſimilentur glumæ.fo.2.fa.1.fi.
Impiorum futura miſeria.Ib.
Impiorum via quæ.fo.2.fa.2.ante me.
Impii omnes ceſſabunt in futura vitã vt ſcoriæ.fo.203.fa.1.ante me.
Iniquorum bona poſita ſunt in lubricis.fo.123.fa.2.poſt prin.
Quæſtionis de proſperitate iniquorum in hac vita/ſolutio.Ib.per to.pag.
Iniquorum proſperitas ſicut flos herbæ:iuſtus autẽ vt palma florebit.fo.154.fa.1.ante fi.& fa.2.
Iniquorum peccata non remanebunt impunita.fo.124.fa.1.prin.
Integritas cordis cum deo quid.fo.164.fa.1.poſt me.
Intellect⁹ agẽtis & hũ⁹ pricipioꝝ lumẽ eſt nãle oib⁹ hoib⁹ & effect⁹ largitoris naturç.fo.156.fa.2.me.
Ioſeph ſuffectus eſt loco ruben in iura primogeniturç.fo.102.fa.1.me.
Ioſeph ſumitur quandoq; pro toto populo iſrael.fo.137.fa.2.poſt me.
Ira dei ex tunc.fo.128.prin.
Iris eſt ſignum naturale non futuri in poſterum vniuerſalis diluuii.fo.171.fa.2.prin.
Iris non ſe apparuit poſt diluuium vniuerſale quin prius apparuerit.Ib.
Iſraelitarum ex babylone reductio cœpta ſub cyro & dario/ſub xerxe abſoluta eſt.fo.212.fa.2.añ me.
Iudæi increduli meſiæ quibus aſſimilentur.fo.20.fa.2.poſt me.
Iudæorum in infidelitatem caſus prædicitur.fo.153.fa.1.ante me.
Iudicare quid.fo.138.fa.2.ante fi.
Iudicium dei exactum nullus viuens ſufferre poteſt.fo.252.fa.1.poſt me.
Iudicia dei cur dicantur veritas.fo.52.fa.2.ante fi.
Iudicia oris dei quæ.fo.173.fa.2.poſt me.
Iudicia iuſtitiæ dei quid.fo.195.fa.1.poſt prin.
Iudicia oris dei quid.fo.195.fa.2.poſt prin.
Iuramentum diuinum quid.fo.218.fa.1.fi.
Iuſti hominis deſcriptio & præmium.fo.186.fa.2.poſt prin.
Iuſtorum via quæ.fo.2.fa.2.me.
Iuſtorum tres gradus.fo.237.fa.2.poſt prin.
Iuſti/docti/fortes &c̃.multiplicantur vbi honorantur.fo.227.fa.1.poſt me.
Iuſti non ex beneficio temporis ſed a ſolo deo expectant opes.fo.8.fa.1.me.
Iuſti animi vtilitas apud deum.fo.19.fa.2.poſt prin.
Iuſtoꝝ actiones & paſſiones efficiunt vt ipſi cum honore ſuſcipiant̃ in cœlis.fo.124.fa.1.prin.
Iuſtorum portio deus.Ib.
Iuſti etſi iniuſte affliguntur ab hominibus,iuſte tñ eadem afflictio infert̃ a deo.fo.200.fa.1.ante fi.

¶ Iuſtitiæ retributiuæ dei eſt reddere vnicuiq; ſm opera eius.fo.51.fa.2.fi.
Iuſtitia de cœlis proſpecta tempore meſiæ.fo.142.fa.2.ante fi.
Iuſtitia & veritas cur dicantur teſtimonia dei.valde.fo.205.fa.1.poſt prin^m.
¶ Laudandus eſt deus a cœleſtibus rōne creationis/ppetuę naturę/& infallibilis opis.fo.241.fa.1.
Laudandus deus ab his inferioribus/tribus de cauſis.fo.241.fa.2.me°.
Laudandus deus ob eius ſanctitatem/creationem rerum & opera miraculoſa.fo.242.fa.1.poſt prin^m.
Laudes quibus vtitur eccleſia ſunt diuinitus inſtitutę.fo.38.fa.1.prin°.
¶ Leproſi emundatio legalis.fo.89.fa.1.poſt me^m.
¶ Leuiticę tribus pars deus.fo.231.fa.1.poſt me^m.
¶ Lex diuiditur in tres partes:moralem/iudicialem & cęrimonialem.fo.162.fa.2.me°.
Lex diuina cur hebręis dicatur ab actu docendi.fo.1.fa.2.fi.
Lex diuina ſimpliciter & abſolute eſt duplex:lex naturalis & lex gratiæ.Ib.
Lex diuina ad tempus data duplex:lex veteris teſtamenti & lex noui teſtamenti.Ib.
Legis diuinæ beneficium & neceſſitas.fo.54.fa.1.ante me^m.& fo.234.fa.1.poſt me^m.
Lege ſcripta inſtructus eſt homo a deo ſenſibiliter,quū antea inſtrueret ſolū ſpūaliter.Ib.poſteriore loco.
Lex dei relata ad credenda vocat conteſtatio:relata aūt ad agenda vocat lex.fo.132.fa.2.me°.
Lex dei dicitur perfecta/quia regulat interiores & exteriores actus.fo.32.fa.2.me°.
Lex dei cur appelletur teſtimonium/præcepta & mandatum.Ib.
¶ Liber dei quid.fo.96.fa.1.me°.& fo.227.fa.1.ante me^m.
Liber vitæ quid.fo.117.fa.1.poſt prin^m.
¶ Liuiathan aſſeritur magnitudinis quatuor iugerum terræ.fo.172.prin°.
¶ Malchiſedec eſt vnica dictio,& nomen dignitatis.fo.184.prin°.
¶ Malum quomodo intelligatur/a deo & nobis.fo.226.fa.1.poſt prin^m.
Solum malum culpæ cum malo damnationis æternæ/eſt abſolute malum.fo.160.fa.2.poſt me^m.
Mala culpæ cur appellentur iræ dei.fo.146.fa.2.poſt me^m.
¶ Man quid ſonet.fo.103.fa.1.fi.
Man appellatur quandoq; triticum.fo.133.prin°.
¶ Manaſſeh fuit ſm naturā primogenitus ioſeph:ſed ſm benedictionē iacob prælatus eſt ei ephraim.fo.102.fa.1.me°.
¶ Mare rubrum alio nomine dicitur mare cannę.fo.222.fa.2.ante me^m.
Mare rubrū an multis viis fuerit ab hebręis traiectū.fo.129.fa.2.me°.& fo.222.fa.2.ante me^m.
¶ Mendacium eſt primum inter peccata intellectus.fo.70.fa.1.poſt prin^m.
¶ Meritum iuſtorum pro maxima ſui rōne eſt ex diuina gratia/& ſm quid modicum ex libero arbitrio.fo.157.fa.1.poſt prin.
¶ Meſiæ regnum deſcribitur.fo.121.fa.1.ante me^m.
Meſias prædicitur filius dei.Ib.fa.2.ante me^m.
Meſiæ viatoris diuina cuſtodia ab omni malo.pſal.91.fo.152.& 153.
Meſiæ perſona ab æterno.fo.155.fa.1.me°.
Meſias agnoſcit deus a tribus:æternitate/creatione mūdi/& imutabilitate.fo.167.fa.1.poſt prin^m.
Meſiæ aduentu gratia & veritas dei roboratæ in æternum.fo.191.fa.2.me°.
¶ Michol techna ad ſeruandum dauidem.fo.99.fa.2.fi.
Miſericors & miſerator in quo differant.fo.186.fa.2.poſt prin^m.& fo.237.fa.2.me°.
Miſeratoris præmium.fo.186.fa.2.poſt me^m.
Miſericordiæ dei ſuper omnia opera eius.fo.236.fa.2.poſt me^m.
¶ Montes & colles in prima rerum diſpoſitione imperio diuino facti.fo.171.fa.1.poſt me^m.
Montium & collium ſaltatio deſcripta pſal.114.non eſt gaudii ſed timoris.fo.189.fa.1.me°.
Mundus futurus appellatur ſors & hęreditas chriſti.fo.24.fa.2.fi.
Mutationes dexteræ excelſi quæ.fo.129.fa.1.ante fi.
¶ Natiuitas per baptiſmum eſt ex diuina inſtitutione.fo.145.fa.1.me°.
Numerorum cognitio quid.fo.119.fa.2.ante me^m.
¶ Oblationes veteris teſtamenti quadruplices.fo.70.fa.1.me°.
Occultum peccatum eſt homini ineuitabile.fo.33.fa.1.poſt me^m.
Occulti peccati venia petenda.Ib.
Opprobrii timor ex amore gloriæ naſcitur.fo.197.fa.2.poſt me^m.
Orbes aſtrati cur vocentur extenſio:vide in dictione cœli.
¶ Peccatores dicuntur qui a rectitudine legis declinant.fo.1.fa.2.poſt prin^m.
Peccatorum via quid.Ib.
Peccator modo non ſit ſuperbus/ſperare poteſt in deo.fo.216.fa.2.poſt me^m.

Peccatoꝝ tria genera generaliſſima:in deū/in ſeipſum/& proximum.fo.1.fa.2.me°.
Peccatorum tres generales cauſæ:ſuaſio/exemplum & doctrina ſeu autoritas.Ib.
Peccandi tres generales modi:mobiliter/firmiter/& quiete.Ib.
Peccato mortali vt ſic non offenditur niſi deus.fo.88.fa.2.fi.
Peccatum vitare non eſt in facultate hominis.fo.195.fa.2.prin°.
Peccatum vitari pōt,toto corde exquirendo quæ dei ſunt & toto corde amando ꝑcępta eius.Ib.
Peccatum oē vitare nō eſt in facultate hoīs,ſed nō eſt ineuitabilis cōſuetudo peccandi.fo.204.fa.1.fi.
Peccatum omne ad hoc vitandū eſt vt ſeruetur lex dei/& non ꝓpter timorē &c̄.fo.202.prin°.
Peccatum originale habetur ex pſal.51.fo.89.fa.1.ante fi.
Pœna maxima hominis eſt ipſum derelinqui ſibiipſi.fo.138.fa.1.me°.
Perſeuerantia eſt diuinæ gratiæ munus ſingulare.fo.205.fa.1.ante fi.
¶ Perſona cupientis vt dirigantur viæ ſuæ ad deum.pſal.119.octonario primo.fo.194.fa.2.
Perſona innocentis pueri ſtudentis ad ſeruandū ſe mundum ſm legem dei.Ib.octo.2.fo.195.
Perſona peregrinantis in hoc mundo.Ib.octo.3.fo.196.
Perſona ſeruientis mente legi dei/carne autem legi peccati.Ib.octo.4.fo.196.fa.2.
Perſona cupientis ingredi viam dei exequendo mandata eius.Ib.octo.5.fo.197.
Perſona prædicatoris verbi dei.Ib.octo.6.fo.198.
Perſona ſperantis in deo.Ib.octo.7.fo.198.fa.2.
Perſona habentis deūm vt partem ſuam.Ib.octo.8.fo.199.
Perſona iuſti iniuſte vexati/cupientis ſcire cur a deo vexetur.Ib.octo.9.fo.199.fa.2.
Perſona iuſti iniuſte afflicti/cupientis ſuperare afflictiones.Ib.octo.10.fo.200.
Perſona viri iuſti relata ad dilatam liberationem.Ib.octo.xi.fo.200.fa.2.
Perſona agnoſcentis vitam ſuam conſiſtere in obſeruatione legis dei.Ib.octo.12.fo.201.
Perſona inhęrentis legi dei tanto affectu vt in ea continue occupetur.Ib.octo.13.fo.201.fa.2.
Perſona gradientis in via perfectionis.Ib.octo.14.fo.202.
Perſona conſtituti inter diuinam legem & humanarum legum figmenta.Ib.octo.15.fo.202.fa.2.
Perſona vacantis totis viribus ad ſalutem animæ ſeruando legem dei.Ib.octo.16.fo.203.
Perſona ſitientis ad apertum ſenſum diuinorum eloquiorum.Ib.octo.17.fo.204.
Perſona tantæ perfectionis vt afflicta non ſolum conſtans ſit,ſed affligatur ꝙ ſe affligentes obliuiſcunt legis dei.Ib.octo.18.fo.204.fi.
Perſona aſſidue vacantis orationi ac contemplationi ad ſeruandum legem dei.Ib.octo.19.fo.205.fa.2.
Perſona certantis aduerſus fallaces in negocio diuinæ legis.Ib.octo.20.fo.206.
Perſona perfecti in omnibus operibus ſuis.Ib.octo.21.fo.206.fa.2.
Perſona agnoſcentis ꝓprias vires ſic vt ex hoc recurrat ad deū ex gratia pręueniente.Ib.octo.22.fo.207.
¶ Populorum nomine intelliguntur iudæi.fo.3.fa.1.fi.
Portarū locus antiquus erat celeberrimus locus ciuitatis.fo.16.fa.2.me°.& fo.209.fa.2.ante me^m.
Prædeſtinatarum rerum petenda oratione adimpletio.fo.224.fa.2.fi.
Præteritum ſumitur quandoꝗ pro futuro propter certitudinem prophetiæ.fo.3.fa.1.ante fi.
¶ Præcępta decalogi obligant in æternum.fo.185.fa.2.prin°.
Præcępta moralia ſunt indita menti,ſed firmantur lege diuina.fo.162.fa.2.me°.
Præcępta moralia ligant omnes gentes & habent vim iuris etiam ſi a nullo rege ſtatuantur.Ib.
Præcępta cęrimonialia & iudicialia erant iuris poſitiui(diuini tamen)reſpectu populi iſrael.Ib.
Præcępta diuina cur etiam appellentur teſtimonia dei.fo.194.fa.2.me°.
Præcęptum diuinū valde latum quod.& cur dicat finis oīs ꝑfectionis.fo.201.fa.2.poſt prin^m.
Prophetia ſaulis & lictoꝝ eius in naioth quid.fo.94.fa.1.poſt me^m.
Prouidentiæ diuinæ ſunt oēs etiā minimę vtilitates ex qbuſuis rebus cōſurgētes.fo.171.fa.2.poſt me^m.
Prouidentiæ diuinæ ſubſunt etiam fortuita & caſualia.pſal.113.fo.187.
¶ Pſalmorum noua ex hebręo verſio cur fuerit neceſſaria.In procemio.fa.1.
Pſalmorum hæc noua verſio cur appareat mutila.Ib.
Pſalmorum aliæ verſiones ſunt quo ad tempora confuſę.Ib.
Cuiuſlibet pſalmi vnica materia.Ib.fa.2.
In ſenſu literali pſalmorum non exigenda omnimoda certitudo.Ib.
Pſalmorum materiæ quatuor viis inueſtigatæ.Ib.
Pſalmi fuerunt ſine ordine collecti.Ib.
Pſalmorum liber nullum habet titulum.Ib.
Pſalmorum omnium autor oſtenditur dauid.Ib.
Enarrationis pſalmorum ordo.In fine proœ.
Pſalmi hiſtoriales cur æditi & in eccleſia vſitati.fo.5.fa.2.prin°.

Pſalmi hiſtoriales an conditi fuerint quando res gerebantur/an poſtea oblata opportunitate.Ib.
Pupilla cur dicatur filia oculi.fo.26.fa.1.poſt mem.
¶ Redemptor mundi & redemptor iſrael/vnus atq; idem.fo.215.fa.2.prino.
Regi ſeptem rectæ diſpoſitiones neceſſariæ.fo.164.fa.1.poſt mem.
Regii miniſtri quales eſſe debeant.fo.164.fa.2.
Regnum chriſti & dei in euangelio annunciatum incœpit in reſurrectione chriſti.fo.159.fa.2.prino.
Regni chriſti duo initia.alterum in reſurrectione eius quo ad acceptionem dominii:alterũ in aduentu ad iudicium quo ad acceptionem poſſeſſionis regni terrarum.fo.161.fa.1.fi.
Regnum dei regnum omnium mundorum.fo.237.fa.1.poſt prinm.
Regnum decem tribuũ iſrael cur vocetur ephraim/& regnũ duarum tribuũ iuda.fo.132.fa.1.ante fi.
Rhamnus arbor.fo.98.fa.2.meo.
Reſurrectionis chriſti neceſſitas.fo.146.fa.2.poſt prinm.
¶ Sacerdotium chriſti æternum.fo.183.fa.2.ante fi.
Sacerdotium malchiſedec fuit nobilius ſacerdotio legali & toto genere hebræorum.Ib.
Sacra eccleſiaſtica quãq; ſignificant noĩe portarũ & fontiũ.fo.144.fa.2.poſt mem.& fo.145.fa.1.poſt mem.
Sacrificia tam iudæorum q̃ gentilium ſunt per chriſtum abolita.fo.24.fa.2.meo.
Sacrificia legis nõ erant grata deo ſm ſe:& ideo tpe meſſię merito abroganda.fo.87.fa.1.ante mem.
Sacrificium internę deuotionis & externę confeſſionis eſt per ſe deo gratum.Ib.
Inter omnes res exteriores propria ſacrificii materia eſt diuina confeſſio ſeu laus.Ib.
Sacrificia dei eſſe ſpiritum fractum/cor fractum & contritum.fo.90.fa.1.meo.
Iuge ſacrificium pro quibus beneficiis offerebatur.fo.107.fa.2.ante fi.
Sacrificiorũ quattuor genera:holocauſta/pro peccato/pacifica/oblationes votiuę.fo.109.fa.2.prino.
Tria genera animalium quadrupedum offerebantur:vaccinum/ouinum/caprinum.Ib.
¶ Salomon ſumitur quandoq; appellatiue.fo.120.fa.2.ante mem.
¶ Sanctus quid ſonet.fo.120.prino.
Sanctitas ſonat proprietatẽ diuinę naturę ab oĩ potentialitatis immundicia liberę.fo.161.fa.2.poſt mem.
Sancti qui ſint.fo.24.fa.2.ante mem.
¶ Sapientia duplex:intellectus ſeu ſpeculatiua/& voluntatis ſeu affectiua.fo.151.fa.2.meo.
Sapientię verę principium timor domini.fo.185.fa.2.meo.
Sapientior eſt vetula diligens legem dei q̃ inimici mandatorũ dei quãtũuis alias ſapiẽtes.fo.201.fa.2.fi.
Scitu difficile eſt quippiam dupliciter.fo.226.fa.1.ante fi.
¶ Sedechias fuit vltimus rex ex progenie dauidis vſq; ad meſiam.fo.149.fa.2.ante mem.
¶ Septenarius numerus ſubinde ad ſignificandã vniuerſitatẽ inducit̃ in ſcriptura.fo.207.prino.
¶ Sion duplex:terreſtris & ſpiritualis.fo.117.fa.1.meo.
Sion cur dicitur mons ſanctitatis dei.fo.3.fa.2.fi.
Sion montem ſanctitatis diuinę eſſe ſub rege chriſto quid.Ib.
In ſion electum eſt a deo templum.fo.218.fa.2.meo.
Sion in quem ſenſum dicitur locus diuini cultus in æternum.Ib.
¶ Spes quid.fo.198.fa.2.ante mem.
Spes ſimplex in deo melior q̃ quæcunq; confidentia in homine.fo.193.fa.1.meo.
Spei in verbis legis diuinæ fructus.fo.203.prino.
¶ Spiritus vadens/& non rediens.fo.133.fa.1.ante fi.
¶ Succeſſiuorum completio eſt illorum deficientia.fo.119.fa.1.fi.
Statutorum diuinorum nomine intelliguntur præcepta cęrimonialia.fo.194.fa.2.ante fi.
Stellarum numerũ & earũ noĩa ſcire/videt̃ inter corporalia maxime deo pprium.fo.240.fa.1.poſt prinm.
¶ Supbi priã intẽtio eſt extollere ſeipm:& hic finis oĩum operũ eius.fo.156.fa.1.ante fi.& fo.216.fa.1.meo.
Superbi obiectum eſt ipſemet celſior q̃ ei congruit.Ib.
Superbia interna/& externa quid.Ib.
Superbia eſt initium omnis peccati & regina omnium vitiorum.fo.126.fa.2.ante fi.
Superbia tenet primum locum inter peccata affectus.fo.70.fa.1.poſt prinm.
Superbia eſt homini ineuitabilis.fo.33.fa.1.ante mem.
Superbia eſt peſſimum omnium peccatorum.Ib.
Superbia eſt vltimum in emundatione ſerui dei.Ib.
Superbię cohibendę ratio.fo.126.fa.2.ante fi.
Superbia ſumitur quãq; in bonã partẽ pro magna excellentia.fo.52.fa.1.ante fi.& fo.224.fa.2.prino.
¶ Synderesis quid & a quo.fo.156.fa.2.ante mem.
¶ Tabernaculum a moyſe factum cur appelletur tentorium dei.fo.23.fa.1.fi.
Tabernaculum moyſi cur appellatum tabernaculum teſtimonii ſeu fœderis.fo.209.fa.2.poſt mem.

Tempus non exiſtit niſi ſin inſtans.fo.227.fa.1 me°.
Terra eſt eminentior aquis.fo.222.fa.2.poſt prin^{m}.
Teſtimonia dei interna & externa quid.fo.202.fa.2.ante me^{m}.
Timor dei quo ad actum reuerentię erit etiam in patria.fo.32.fa.2.fi.
Timor dei ſufficit ad perfectionem vtriuſq; partis animi.fo.185.fa.2.me°.
¶ Uentorum cauſæ.fo.221.fa.1.ante me^{m}.
Ventus cur dicatur educi de theſauris.ib.
Veritatem de terra germinaſſe tempore meſiæ.fo.142.fa.2.me°.
Videre practice quid.fo.55.fa.2.ante me^{m}.
Videre in hoſtibus quid.fo.37.fa.2.poſt prin^{m}.
Viæ domini omnes gratia & veritas.fo.41.fa.2.ante fi.
Viæ domini duobus modis intelliguntur.fo.224.fa.2.ante me^{m}.
Via dei gradientium triplex ordo:perfectorum/proficientium & incipientium.fo.194.fa.2.me°.
Via carnis/via iniquitatis/via peccati & via falſitatis idem.fo.196.fa.2.fi.
Via deriſionis quid.fo.227.fa.2.poſt me^{m}.
Virtutes animi comprehenduntur in timore dei & ſpe gratię eius.fo.240.fa.1.poſt me^{m}.
Vitæ humanæ breuitas vnde ſit.fo.150.fa.1.poſt me^{m}.& fo.151.fa.1.
Vita humana eſt vt ſomnus/mutationibus multis ſubiecta/& velociſſime ac breuiſſime tranſiens.fo.151.fa.1.ante me^{m}.& fa.2.
Vmbra terræ non pertranſit lunam.fo.149.fa.1.ante fi.
Voluntas antecedens & conſequens quid.fo.189.fa.1.ante me^{m}.
¶ Zelus domus dei quid.fo.116.fa.1.poſt prin^{m}.

¶ Eorum quę ſemel pro ſemper annotata ſunt/index.

ADam quid ſignificet.fo.14.fa.2.poſt me^{m}.tex.quoniam videbo.
Adoleſcentia non habet apud hebręos ſingulare.fo.41.fa.2.me°.
Beatitudo caret apud hebręos ſingulari.fo.1.fa.1.ante fi.
Coelum apud hebręos non habet ſingulare.fo.15.fa.1.ante me^{m}.
Dauidi in titulis pſalmorum quid ſignificet.fo.5.fa.1.ante fi.
Dauidi pſalmus quid.fo.39.fa.2.prin°.
Deus in veteri teſtamento ab hebręis ſępiſſime nominabatur dominus.fo.3.fa.2.prin°.
Dictio reddita doctrina/appropriatur apud hebręos ad ſignificandũ legem diuinã.fo.1.fa.2.ante fi.
Facies apud hebręos caret ſingulari.fo.5.fa.1.ante fi.ti°.& fo.8.fa.1.poſt prin^{m}.
Dictio reddita furor & dictio reddita ira/quid hebręis ſignificent.fo.xi.prin°.
Gratia ſonat hebręis virtutem animi qua ſumus gratuite benefici.vnde gratioſus/gratuite beneficus.fo.7.fa.2.me°.
Heloim ſignificat hebręis deum & angelos.fo.14.fa.2.poſt me^{m}.
Inſidiatores ſignificantur ſępe a propheta ab actu inſpiciendi eo modo quo obſeruatores inſpicere nituntur.fo.9.fa.2.ante fi.
Mare rubrum iuxta textum hebręum vocatur mare cannę.fo.222.fa.2.ante me^{m}.
Dictio reddita mendicus/ſignificat pauperem qui fuit diues.fo.60.prin°.
Michtham accipitur quinq; modis.fo.24.fa.1.me°.
Dictio reddita in modulationibus in titulis pſal.quid ſignificet.fo.6.fa.2.poſt me^{m}.
Nechiloth quid.fo.8.fa.2.me°.
Octaua in titulis pſal.quid.fo.10.fa.2.me°.
Participium apud hebręos ſępe iungitur genitiuo.fo.9.fa.2.poſt prin^{m}.
Pſalmus quid.fo.5.fa.1.ante fi.
Prophetiæ certitudo facit vt ſcriptura ſępius vtatur p̄terito pro futuro.fo.3.fa.2.añ fi.textu cõueniunt.
Dictio reddita ſęculo in multis locis/eſt hebręis datiui caſus.fo.10.fa.1.me°.
¶ Vbi etiam aduerte q; dictiones hebręę redditę aliquot in locis ſęculo & æterno ſeu ſęculi & æterni/ſonant ad verbũ ſęculo(ſeu ſęculũ)& vſq;. Redditę ſunt autem ſęculo & æterno/eo q; ſic cõmuniter vtuntur & interpretantur hebræi.
Selah quid ſignificet & quoties in pſalmis reperiatur.fo.5.fa.2.fi.
Separata dei quid.fo.16.prin°.
Vincenti in titulis pſalmorum quid ſignificet.fo.6.fa.2.poſt me^{m}.in tit°.
Vita caret apud hebræos ſingulari.fo.25.fa.1.me°.

CLEMENTI·VII·PONT·MAX·
THOMAS DE VIO CAIETANVS CARDINALIS SANCTI XISTI FELICITATEM.

INter omnes ſacræ ſcripturæ libros beatiſſime pater/ pſalmi quũ maxime familiares cuiq; ætati eccleſiæ fuerint & eſſe nõ deſinant, mirum ꝙ minus cogniti ac minus intellecti perſeuerant. Et alios quidem ſacrę legis libros interdum legimus, alios quotidie/ ſed tamen certo diei tempore inter ſacrificii ſolẽnia audimus: a pſalmis uero nulla oĩno diei hora(ut nocturnas nunc pſalmodias taceamus)eximitur. Ad hæc, noui & ueteris teſtamenti myſteria/multi multis cõmentariis aperuerũt: ſolus pſalterii ſenſus quem lı̃alem uocant/nulli eſt adhuc peruius, ſed abſtruſus: quũ fere omnes qui cõmentarios in illud ediderunt/myſticos tantum ſenſus attulerint. & tamen literalis, quo crebrius pſalmi leguntur in eccleſia uel cantantur/eo deberet eſſe lucidior & apertior. Hinc factum eſt ut ad literam interptetandi non minus arduum q̃ neceſſarium & optatum munus ſim aggreſſus: quod tandẽ poſt triennii labores non uulgares abſolui. Qua quidem in re non ita mihi arrogo/ut putem rei magnitudini ſatisfactum: ſed uideor mihi/uiam aliis aperuiſſe: & eouſq; ptogreſſus eſſe, ut poſteris animum addiderim/ut quod ego minus potui ipſi ſuppleant & pficiant. quod eo libentius facturos puto/ꝙ uniuerſum non ſint opus aggreſſuri: quo forte poterant deterreri. Tibi autem pater. B. hæc in primis cõmentaria debẽtur: qui & principio ut eadem cuderem/& dulci poſtea colloquio uti de ſucceſſu bene ſperarem incitaſti. Accipe itaq; illa(qualiacunq; ſunt)cum textu ad hebraicam ueritatem caſtigato: & iudicii tui limam apoſtolicus magiſter ac cenſot exerce. Fœlix uale.

Liber pſalmoꝛum ad verbum ex hebꝛeo verſorum: per Thomam de Uio Caietanum/ſancti Xiſti cardinalem ad literam accuratiſſi/me enarratus.

Diuinoꝝ pſalmoꝝ librũ iuxta lr͞alē ſenſũ quũ īcepiſſē exponerē, cõperi nullũ
apud nos hr͞i textũ talē q̄lis ē ī ſua origiāli ligua.ſ.hebrea. Et ppea aſſũpta illa
q̄ noie bt͞i hieronymi circũfert͞ īterp̃tatiõe iuxta hebraicã veritatē/& collata
cũ ea q̄ circũfert͞ noie.70.īterp̃tũ/& cũ q̄ttuor aliis modernis īterp̃tationib⁹
ex hebreo īmediate, adhibui duos ligua hebreã ſciētes (alteꝝ hebreũ/magi/
ſtrũ liguę illi⁹, alteꝝ chr͞ianũ) cũ plurib⁹ vocabulariis liguę illi⁹: & corã me
(exigēte ſignificatiões dictionũ hebreaꝝ ī ligua nr͞a latina vel vulgari/& eli/
gēte ſig͞natione q̄ magis q̄drare cõtextui viſa ē) feci p ſingula verba vocatã
bt͞i hiero. īterp̃tatione reduci ad rn͞dēdũ hebreo textui de verbo ad verbum.
Et ſic cõflata eſt noua iſthec interp̃tatio pſalmoꝝ/de verbo ad verbũ cõſo/
nãs textui hebreo. quam exponere ſtudui ſm̃ ſenſum tantummõ literalē.

Fuit aũt tãti laboris neceſſitas: q͞a niſi textus adſit talis q̄lis ē ī ſua origine/
lā nõ textus exponit͞/niſi diuinãdo: ſed exponit͞ textus vt ītellꝰ ē ab illo īterp̃te. ¶ Teſtor ego q̄ inter hos
labores dicebat͞ mihi ab īterp̃tib⁹. dictio hebraica ſonat hoc/ſed nõ appet ſēſus niſi mutet͞ ī hoc alteꝝ. Re/
ſpõdebã ego auditis oı͞bus ſignificationibus, nõ ſit vobis curę ſi ſenſus nõ appareat: q͞a nõ eſt veſtri officii
exponere/ſed īterp̃tari. īterp̃tamini mihi ſicut iacet, & reliquatis expoſitorib⁹ curã ītelligēdi: traducite tex/
tũ vt iacet in hebreo: & cõem relinquatis nobis & hebreis curã ītelligēdi textũ ſic obſcuꝝ: ſi ego nõ ītellexe/
ro/alius ītelliget. Sicq̄ curaui vt de verbo ad verbũ textũ hr͞em pſalterii q̄lē hñt hebrei. vtinã aſſecut⁹ ſim.
¶ Sobrie ãt ītellige de v͞bo ad v͞bũ: q͞a ī noı͞b⁹ nomē q̄dē noī redditũ ē, ſed nõ gen⁹ gñi aut caſus caſui: q͞a
īpoſ͞e ē hęc efficere ſeruata cõgruitate grãmaticę. & tãto īpoſſibili⁹ quãto hebrei caret gñe neutro. Veꝝ q͞a
frequētiſſimus ē ī hoc pſalterio vſus caſus dt͞i, curaui vt ī margine annotaret͞ ī caſu dt͞õ dictio q̄ ītra textũ
mutata ē ī alteꝝ caſũ/ob ſeruãdã cõſtructione verbi. Nũerus ãt redditus ē nũero: niſi q̄ q̄ñ deus verus ī plu/
rali nũero ſignificat͞ (.ſ. dii aut dñi) īterp̃tatũ ē ī nũero ſingulari. & ī margine ãnotatum⁹ ī nũero plurali: vt
& myſteriũ nõ lateat/& erroris occaſio ī ligua latina nõ det͞. Q̄ñ ãt nomē dei tetragrãmatõ ī textu hr͞, ī textu
īterp̃tatũ ē deus aut dñs/ſed vel ī margine dictiõe tetragrãmatõ vl̕ nota q̄ternarii nũeri ītelineari deſigna/
bit͞: vt myſteriũ palã ſit. Et lʒ hebrei careãt noīe tã cõparatiuo q̄ ſuplatiuo & circũloquãt͞ illa: q͞a tñ nos hē/
m⁹ illa, ſi q̄ñq̄ cõparatiuũ aut ſuplatiuũ ī hoc textu hēbitur/nobis clari⁹ redditũ credim⁹ verbũ verbo: quũ
nec mutatio cõſtructiõis īteruēniat. ¶ Ini verbis quoq̄ verbũ verbo redditũ ē/& nũerus nũero/& pſona p/
ſone/& modus mõ/& tp͞s tp͞i. niſi ī gerũdiis terminatis ī o q̄ñ hñt ſubm̃ & p̃dicatũ/hoc ē pſonã agētē & pa
tiētē: q͞a latin⁹ ſmo caret tali cõſtructiõe. Et ppea cõſulto mutatio facta ē ī pticipiũ pñs caſus abl͞ri. Verbi
g͞ra. ī cõuertēdo dñs captiuitatē ſion/īterp̃tatũ ē cõuertēte dño captiuitatē ſion. ſic. n. ſuat͞ ēt cõſignificatio
tp͞is euſdē p pticipiũ tp͞is pñtis, & cõgruitas cõſtructiõis. ¶ Et q͞a apud hebreos modi verboꝝ ſũt tñ tres
(idicatiu⁹/ipatiu⁹ & īfinitiu⁹) iõ nullũ verbũ īuēit͞ ī h͞ pſalterio optatiui aut ſubiũctiui modi. Quia quoq̄
apud hebreos nullũ ē tp͞s ptm̃ niſi ptm̃ p̃fectũ īdicatiui modi, iõ nullũ verbũ pt͞i tp͞is hic hr͞ niſi pt͞i pfecti
īdicatiui. Et q͞a apd͞ hebreos nullũ ē pñs tp͞s niſi īpatiui modi (& hoc ī ſecũda tñ pſona) & īfinitiui/& loco
pñtis īdicatiui pticipiũ pñtis tp͞is, iõ nullũ verbũ pñtis tp͞is hic īuenit͞ niſi impatiui ī ſecũda pſona & īfini
tiui modi. Et ſi q̄ñq̄ īuenies dictũ verbũ ſubſtãtiuũ pñtis tp͞is (ſum/es/eſt, ſumus/eſtis/ſũt) ſcito nõ eē poſita
ab īterp̃tib⁹ vt pñtia, ſed vt ptes ītegrãtes ptm̃ pfectũ: verbi g͞ra/pſecutus eſt/cõſolatus ſum/& ſic de aliis. et
q̄ñq̄ ex vi neſcio cuius aduerbii ſignificari in tertia perſona præſentis/eſt. Et q͞a carent ſupinis & partici/
piis futuri temporis, ideo nihil horum hic inuenitur. Et ſi quandoq̄ offendes in participio futurum paſ/
ſiuum (puta timendus) ſcito illud reſpondere non participio ſed nomini verbali hebreo.

Quæ omnia ſi prudens lector conſideraueris, ſcies primo omnem exceptis aduerbiis dictionem cõſigni/
ficantem tempus extra hæc ſex (p̃teritum perfectum indicatiui/futurum indicatiui/preſens imperatiui in
ſecunda perſona/p̃ſens infinitiui/& participium tam pñtis q̄ p̃teriti tēporis) ex officina eſſe interpretum.
Scies ſecũdo cõfuſum eē apud reliq̄s īterp̃tatiões q̄d ī textu hebreo hēat͞ ī ptõ & q̄d ī futuro/q̄d īdicatiue &
q̄d aliter: dũ īterpretũ arbitrio multa mutata ſũt: & īterp̃tatiões nõ mõſtrãt q̄ ex q̄bus mutata ſũt/& q̄ īmu
tata relicta ſũt. Deſines tertio mirari mutilã hanc īterp̃tationē: & hebraicæ linguę paupertati id tribues,

Cupies ꝓinde mecū vniuerſi teſtī veteris īterp̄tationē ſic mutilā hēre.& vtinā talis habita fuiſſet a priſcis pr̄ibus:quī iam hēremus expoſitū textū ipſum ſacrę ſcripturę,& non textū confectū interp̄tū arbitrio. Siſte tn̄ pedē hic:& ſcito cū vniuerſa hac diligētia duo ſupeſſe ꝗ nulla vna īterp̄tatio pōt ſupplere. Alterū ē ęquocatio dictionū. Sūt.n. oēs fere dictiōes hebraicę ęquocę. Quō fit vt text⁹ hebrę⁹ retineat ſuā ęquocatione:ꝗlibet āt īterp̄tatio reſtricta ſit ad vnā ſigñationē. Si tn̄ vera ęquocatio credēda ē.nā rōnabili⁹ ē ꝙ nō pp ęquocationē ſed pp extēſionē cōtigat tā varia ſigñatio īterp̄tata ī hebraica līgua:quēadmodū ī latīa lingua videm⁹ extēſis noīb⁹ freq̄nter vocabula trāſferri ad alia ſignificāda. Alterꝫ ē freq̄ns iarticulatio caſuū. apd̄ hebręos ſiqdē noīa oīa ſūt ideclīabilia. Et lꝫ cōſueuerīt articlōs ꝓpōere deſignātes cui⁹ caſ⁹ ſint ibi noīa, nō paucis tn̄ vicib⁹ vtūt noīb⁹ ſine aliq̄ articulo. Quo fit vt apd̄ hebręos lr̄ reſtēt libera:ī ꝗlibet āt īterp̄tatiōe hn̄t determīata ad certū caſū. ❡ Ex his.n. duob⁹ cōrigit tāta īterp̄tū varietas irrep̄hēſibilis:qa ī rei vitate dictio hebraica capax ē illi⁹ & alteri⁹ ſigñatiōis, & īdetermīata ē ad hāc & illā cōſtructionē. Crediderī ego līguę hebreę paupratē tātā obtigiſſe ex ipſi⁹ antiqtate. Cōe.n. quū ſit oīb⁹ artib⁹ hr̄e pricipia īpfecta, par ē vt pria ſermōis ats īpfecta fuerit. ❡ Hęc de hebręa līgua dixi exps lr̄arꝫ hebręarꝫ:vt cognoſcat ab oīb⁹ q̄n tū nobis deſit puri textus hebręi ī teſtī veteris ſcripturis,& deſ opa ad hn̄dū textū purum. Hęc de litera.

Circa ſenſum aūt lr̄alem duo (ambo rōni cōſentanea:alterꝫ circa rem, alterꝫ circa modū) ſeruare oportet. ❡ Circa rē qdē ꝙ ꝗlibet pſalm⁹ hēt vnicā materiā,& nō ſaltat de genere in genus.q̄uis multis ad vnū & idē vtaſ locis:a cāis/ab effectibus/a cōtrariis/ab euētib⁹/a cōcomitātibus/a circūſtantiis/& id genus reliqs. Exigit ſiqdē materię ſubiectę vnitatē ipſa vni⁹ cātici rō.ꝓbat cōis vſus ſcribētiū:expoſcitꝗ diuina ſapiētia/diſponēs oīa ſuauiter:ac ꝑ hoc monēs ꝓphetā ad ſcribēdū/ꝑut hoī congruit ſcribere vnū canticū. qd̄ eſt ſeruare vnitatē materię in vno eodēꝗ cātico. ❡ Circa modū vero/meminiſſe decet:ꝙ quēadmodū hō docilis nō parē exigit certitudinē in oībus (ſed in mathematicis certitudinē demonſtratā/in naturalibus certitudinē ex frequētib⁹ naturę opib⁹ cōſurgētē/in moralib⁹ vero ex cōgruētib⁹ rectę rōni) ita docilis nullus exiget hic euidētē/oīmodā certitudinē:ſed admittet certitudinē ex cōtextu ptiū cōſurgētem.

Quibus ꝑnatis/q̄ttuor viis materia pſalmi ingrēdā ē. Prio ex titulo pſalmi q̄n titulus materiā ſigñat pſalmi. Et hęc via ſufficeret ſi oēs pſalmi/tales hr̄ent titulos. ❡ Scdo ex autoritate ſacrę ſcripturę ī nouo teſtō. Verbi gr̄a. dn̄s matth.22. dicēs phariſęis ꝙ dauid vocat meſiā dn̄m/dixit dn̄s dn̄o meo ſede a dextris meis, apuit ꝙ pſalm⁹ ille ad lr̄am loq̄ſ de chr̄o. & ꝓpea clara ē īde materia pſalmi illi⁹.& ſic de ſilibus. ❡ Tertio ex regula aplica,ꝗ vſi ſunt pricipes aplōrꝫ petr⁹ & paulus. Petrus.n. act.2. afferēs verba pſalmi.16.& ꝓbās ꝙ nō de ſeipō dauid ſed de meſia illa dixit, vtiſ hac rōne.ſ. qa verba illa nō verificanſ de ipſo dauide. & hinc (ſuppoſito ꝙ erat ꝓpħa/& ꝓmiſſus erat ei meſias &c̄.) īfert ꝙ verba illa ad lr̄am dicit de chr̄o. Et rurſus ibidē afferēs pſalmū.110. dixit dn̄s dn̄o meo/eadē rōne (qa.ſ. nō verificaſ de dauide) īfert dictū de chr̄o. Paulus quoꝗ act.13.ꝓbat verba pſal.16. dicta a dauide de meſia eadē rōne:qa.ſ. nō verificāſ de ipſo dauide. Quo fit vt ex horꝫ aplōrꝫ vſu regulā didicerim⁹:ꝙ pſ ꝗlibet dauidis ea de ipō dicēs ꝗ de eo nō verificanſ/ſed de chr̄o:itelligēdus ſit ad lr̄am de meſia. Et per locū ab oppoſito, ꝗlibet dauidis pſ in prima pſona ea dicēs de ipſo ꝗ de ipſomet verificanſ/intelligēdus eſt ad lr̄am de ipſo dauide. ❡ Quarto colligendo materiā ex cōtextu pſalmi. Vbi.n. ꝗlibet aliarꝫ dictarꝫ viarꝫ deerit, hac ingrere oportet materiā pſalmi. ❡ Quocirca ꝑ has vias ſenſum lr̄alē inueſtigaui/& expoſui vtrūꝗ. Suppleant ꝗſo alii defectū meū. ❡ Interlineatē quoꝗ non tam gloſam ꝗ cōtinuationis notulā apponere decreui:ne adeo horridus offeraſ lectorib⁹ textus purus tā mutilus.

Exequēdo itaꝗ itētū, añ oīa declarādū occurrit pſalmos diſpſos fuiſſe & collectos ſine ordīe. Clare ſiqdē hoc cōiicit ex notula appēſa pſalmo.72.(de⁹ iudiciū tuū regi da) dicēte. finitę ſunt orōnes dauidis filii iſai. Ex eo.n. ꝙ multi pſalmi dauidis poſt illū inueniūtur, clare appet ſine ordine iunctos eſſe. ❡ Et ſi fiat vis in vocabulo orōnes/nō minus idē appet. nā poſt illū pſalmū inueniſ pſalmus.86. inſcriptus orō dauid. Sufficiens itaꝗ teſtimoniū inordinatę collectionis p̄hibet notula illa.

Deinde declarandum occurrit ꝙ titulus huius operis nullus eſt. Dominus luc.24. appellauit pſalmos/dicens. omnia quę ſunt ſcripta in lege moyſi & ꝓphetis & pſalmis de me. Petrus apoſtolus act.1. appellauit librum pſalmorum/dicens. ſcriptum eſt in libro pſalmorum.

Nullo aūt extāte titulo/null⁹ hic appere pōt autor libri pſalmorꝫ. Propter qd̄ certāt doctores an dauid fuerit autor libri pſalmorꝫ.& adhuc ſub iudice lis ē. Dcā āt notula appēdix pſalmi.72. īſcripti ſalomoni/teſtaſ dauidē eē autorē libri pſalmorꝫ. Dicēdo.n. finitę ſunt orōnes dauid filii iſai, teſtaſ primo dauidis eē oēs pſalmos quorꝫ vltim⁹ erat ille/deus iudiciū tuū regi da. Teſtaſ ſcdo pſalmū illū ꝗuis ſalomoni īſcriptū eē dauidis. Teſtaſ tertio pſalmū illū fuiſſe vltimū pſalmorꝫ. Nā ſi nō fuiſſet vltim⁹ pſalmorꝫ oīum/ſed pſalmorꝫ aliquorꝫ quos feciſſet dauid, fuiſſet appēſa hęc notula alicui pſalmo īſcripto dauidi/& nō inſcripto alteri. Ita ꝙ ex hoc ꝙ appēdix eſt pſalmi īſcripti alteri (.ſ. ſalomoni) hr̄ ꝙ pſ ille erat vltim⁹ pſalmorꝫ. ❡ Et cōfirmaſ hoc ex eo ꝙ ſi aliquorꝫ tm̄ pſalmorꝫ finē denotaret, pari rōne in aliquo pſalmorꝫ īſcriptorꝫ aſaph/debuiſſet appēdi finiti ſunt pſalmi aſaph. Quū aūt nulla finis īueniaſ notula niſi iſta dauidis, ſignū eſt ꝙ pſalm⁹ iſte vltim⁹ pſalmorꝫ fuerit/& dauid autor libri pſalmorꝫ. ❡ Et cōfirmaſ adhuc:qa ſi alicui pſalmo īſcripto alteri īnuēta fuiſſet ꝓpoſita hm̄oi īſcriptio/īcipiūt orōnes dauid filii iſai, vnanimes aſſeueraſſem⁹ dauidē autorē libri pſalmorꝫ. Pari ergo rōne idē aſſerendū vr̄ ex hoc ꝙ īuenif in calce. neꝗ.n. maior ē autoritas tituli ī principio ꝗ in fine. Immo ex hac notula titulus libri cōfici pōt.ſ. īcipiūt orōnes dauid filii iſai. Vbi orōnis nomen

men nõ vt diſtinguiř cõtra pſalmũ ſeu canticũ,ſed vt cõe orõnibꝰ ꝓprie dictis & cãticis ſumi,teſtaſ ipſe pſalmus cui appẽſa eſt hęc notula:qm̃ cõſtat ipſum canticũ eẽ ſicut & alios pſalmos, & nõ eẽ inſcriptũ orõnis noĩe,aut ſtylũ orõnis hře pluſq̃ alios pſalmos.¶ Accedit ad hęc,ꝙ pſalmi multi ſine titulo,ꝓbãtur eẽ dauidis:vt patet de pſalmo.2.act.4.ca.& de pſalmo.95.ad hebr.4.℃ Ex dictis quoq; apparet miſſio ad argumentũ in cõtrariũ ex noĩatis aliis in titulis pſalmoꝝ.Ex eo.n. ꝙ ſepedicta notula pſalmũ inſcriptũ ſalomoni(qui vnus inter decẽ autores pſalmoꝝ cõputatur)teſtaſ eſſe dauidis,clare patet eadẽ rõne pſalmos aliis inſcriptos dauidis quoq; eſſe.nã ſi ſalomonẽ non ſaluant autorẽ,quõ alios ſaluabunt?

℃ Supereſt tñ magnũ argumẽtũ ex autoritate.2.parali.29. Vbi clare narranſ duo autores pſalmoꝝ:.ſ.dauid.ſ.& aſaph.ꝓcepitq; ezechias & principes leuitis vt laudarẽt dominũ ſermonibꝰ dauid & aſaph videntis.¶ Sed cõciliari cũ anñdicta cõcluſione põt,diſtinguẽdo inter materiã pſalmi & pſalmũ ipſm:& intelligendo ꝙ multoꝝ pſalmoꝝ materias miniſtrabãt dauidi aſaph & filii core & alii ꝓphetę,dauid aũt formabat eas ſub forma cãtici.Ipſe.n.egregius pſaltes in arte hac peritus,nõ ſolũ reuelata ſibi ſed ẽt reuelata aliis,in pſalmos redigebat.& ꝓpea illoꝝ qbus facta fuit reuelatio noĩbus iſcripti ſunt.Et ſic cõſonãt ſcripturę attribuẽtes aſaph & dauidi.¶ Rõni aũt cõſentanea appet hęc cõciliatio,ex eo ꝙ in eodẽ.29.c.ſcribiř de ezechia.cõſtituit quoq; leuitas i domo dñi cũ cymbalis & pſalteriis & cithariis ſm̃ diſpõnẽ dauid regis & gad vidẽtis & nathan ꝓphetę:ſiqdẽ dñi ꝓcẽptũ fuit ꝑ manũ ꝓphetaꝝ eius. Hinc.n.hř ꝙ diſpõ ordinis in ſolẽnitate diuini cultus ſtatuta a rege dauide,fuit reuelata ꝓphetis.ita ꝙ ꝓphetę ſuggerebãt regi & rex ſtatuebat.Silr ſiqdẽ mõ intelligendũ eſt de multis pſalmis,ꝙ illi ſuggerebãt materias,& dauid cõdebat pſalmos.Et ſicut diſpõ ſolẽnitatis cultus dauidi regi vt autori attribuiř,ita liber pſalmoꝝ eidẽ attribuiř.¶ Cũ his tñ oĩbus ſtat ꝙ aliqs pſalmus ẽt ſm̃ formã in hoc libro cõtineatur qui non ſit ęditus a dauide:vt forte eſt pſalmus.90.(dñe refugium)inſcriptus moyſi.hoc enim non tollit quin dauid ſit autor libri pſalmoꝝ:modicum ſiquidem pro nihilo habetur.

ORdo in quolibet pſalmo ſeruãdus hic erit.Primũ titulus cũ pſalmi materia:deinde ſũmariũ pſalmi:poſtea perſonę loquentes.& demũ in partes duas(.ſ.propoſitiuã materię & executiuã)quilibet diſtinguetur pſalmus. Animaduerti ſiquidem cõſueuiſſe autorem pſalmorum,in principio cuiuſq; pſalmi proponere materiam illius velut argumentum totius pſalmi.

℃ VVLGATA ÆDITIO.

℃ Pſalmus primus.

BEatus uir qui non abiit in conſilio impiorum:& in uia peccatorum non ſtetit,& in cathedra peſtilentię non ſedit.
Sed in lege dñi uoluntas eius:& in lege eius meditabiť die ac nocte.
Et erit tanq̃ lignum quod plantatum eſt ſecus decurſus aquaꝝ:quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo.
Et foliũ eius non defluet:& oĩa quęcunq; faciet proſperabuntur.
Non ſic impii,non ſic:ſed tanq̃ puluis quem proiicit uentus a facie terrę.
Ideo non reſurgunt impii in iudicio:neq; peccatores in cõcilio iuſtorum.
Quoniam nouit dominus uiam iuſtorum:& iter impiorum peribit.

℃ IVXTA HEBRÆVM. .I.

1 Propheta. BEatitudines uiri qui non ambulauit in conſilio impiorũ:& in uia peccatorum non ſtetit,& in ſede deriſorum non ſedit.
2 Sed in doctrina domini [4] uolũtas eius:& in doctrina eius meditabitur die ac nocte.
3 Et erit tanq̃ arbor plantata ſuper riuos aquarum.quę fructum ſuum dabit in tempore ſuo;& frons eius non areſcet,& omne quod faciet proficiet.
4 Non ſic impii:ſed uere tanq̃ gluma,ꝙ propellet ipſam uentus.
5 Propterea non permanebunt impii in iudicio:& peccatores in congregatione iuſtorũ.
6 Quoniam noſcens dominus [4] uiam iuſtorum:& uia impiorum peribit.

4 Nomen dei q̃tuor literarum (grece tetragrãmaton)hoc ſigno 4 iter lineari deſignabiť.

TItulus nullus eſt.Materia pſalmi(vt ex decurſu colligiť pſalmi)eſt btitudo iuſtoꝝ inocẽtũ. Teſtaſ enĩ primus verſiculus ꝙ de inocẽtibus tractat:nõ infantibus,ſed illis qͥ i lege dñi meditanſ.& eorũ proſperitatẽ proſequiř ꝓgreſſus pſalmi. Et apte initiũ canticoꝝ inchoat a btitudine ſupremoꝝ iuſtoꝝ.

℃ SVMMARIVM EST.

℃ Viri declinantis a malo & adhęrentis legi dñi,beatitudo eſt:ꝙ ipſe quidem hic erit tanq̃ arbor plan

tata ſecus riuos aquarũ &c̃. impii vero tanq̃ gluma propulſa a vento. in futura autem vita congregatis iuſtis/ſuccũbent impii in iudicio: quia p̃deſtinauit dñs iuſtos, impii autẽ ex ſeipſis peribunt.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

BEATITVDINES. Diuidiť pſalmus in partes duas: ꝓpoſitiuã materię, & executiuã/ibi & erit. ¶ Circa iſtam aduerte φ dictio pria pluralis nũeri ẽ ita φ caret ſingulari: ſicut apud nos nuptię & nũdinę. Vñ ſequiť φ põt intelligi p plurale ſingulare. ſ. btitudo/q̃ hic hť in ſpe & in pña hẽbiť in re. & põt intelligi multæ btitudines: altera in pñti vita/altera in futura. Et ẽ ſenſus. btitudines ſũt viri ſeu btitudo eſt viri, nõ cuiuſcũq; ſed q nõ ambulauit &c̃. ¶ Intendit ergo ꝓpheta in hac prima pte pſalmi ꝓponere inocẽtiã iuſtoꝝ & p̃miũ (dicẽdo btitudines) & meritũ/i ſubſequẽtib⁹ trib⁹ negatiõib⁹ ſpectãtib⁹ ad primã iuſtitię ptẽ q̃ eſt declinare a malo, & duab⁹ affirmatiõib⁹ ſpectãtib⁹ ad alterã iuſtitię ptẽ/q̃ ẽ facere bonũ. Viri. Non excludit mulierẽ, ſed hominẽ a pfectiori ſexu (in quo rõnis mentiſq; vis p̃cipue viget) ſignificat: vt viri noie intelligas hoiem ſm illam partẽ in qua ſpes eſt ęternę beatitudinis: hoc eſt ſm mentẽ. Et ſic nec mulier excludiť/nec homo ſm partẽ ſenſitiuã: ſed ſm mentẽ beatus in ſpe ꝓponitur/futurus etiam ſm hanc partem primo beatus in re.

Qui non ambulauit in conſilio ipioꝝ. Impii ꝓprie dicuntur oẽs qui affectu vel opere cõtrariantť cœleſti patri vel patrię. nam quũ pietas ſit quę pri ac patrię cultum officiũq; exhibet, impietas pietati cõtraria/affectu quidẽ ſolos ex intẽtione tendẽtes cõtra cœleſtẽ patrẽ aut patriã afficit: ope vero oẽs exiſtentes in peccato mortali cõpręhendit: vtpote inimicos dei. ¶ Ambulare in cõſilio impioꝝ/eſt adhęrere & operari ſm impioꝝ conſilia abducentia a cœleſti patre aut patria.

Et in via peccatoꝝ non ſtetit. Peccatorũ noie intellige oẽs declinantes a rectitudine legis/ſiue diuinæ ſiue naturalis ſiue ſcriptę. peccatũ. n. cõmuniſſime ſumptũ in declinatione a rectitudine conſiſtit. vñ & in naturalibus/monſtra dicunť peccata naturę: & in artificialibus/errores dicunť peccata artis. Quo fit vt in moralibus (de qbus loqmur) peccatores dicanť qui a rectitudine legis declinant. Via itaq; peccatoꝝ mos cõſuetudoq; eoꝝ eſt: ac per hoc ſtare in via eoꝝ/eſt hominẽ aſſueſcere moribus peccatoꝝ.

Et in ſede deriſoꝝ nõ ſedit. Appellatiõe deriſoꝝ itellige eos q ex intẽtione vel ope irridẽt bona opa/bñ opantes/imitatores chri/& alia hmõi. In quoꝝ numero ſunt pñi deridẽtes eos q ſperant btitudinẽ cœleſtis prię. Sũt & illi q poſt hãc vitã dicent de ſctis vt hť ſap. 5. hi ſunt quos aliqñ habuim⁹ in deriſum, nos inſenſati vitã illoꝝ eſtimabam⁹ inſaniã & finẽ illoꝝ ſine honore. Sũt & illi q eſtimauerũt luſum eſſe vitã noſtrã: vt dť ſap. 15. Nec lõge ſunt ii a qb⁹ deridetť iuſti ſimplicitas: vt dť iob. 12. ¶ Et qa deriſores deſpiciẽdo & i riſum ſeu ludũ ducẽdo ea q̃ ſunt diuinę grę/inficiũt humanũ gen⁹ peſte ifidelitatis & auerſionis a bono, iõ merito ſedes deriſoꝝ appellata ẽ ab effectu cathedra peſtilẽtiæ. Sedes deriſoꝝ, autoritas/doctrina/q; es ẽ eorũdẽ. In qua ſedere ẽ iudicare, qeſcere iudicãdo/ſiue docẽdo ſiue diſcẽdo &c̃. ¶ Aduerte circa iſtas tres negatiões. Et vide p̃io oĩa genera generaliſſima pctõꝝ i his trib⁹ cõpręhẽſa. ſ. pctm̃ i deũ/pctm̃ in ſeipm/& pctm̃ in pximũ. Et pctm̃ qdẽ i deũ/p̃cipe in ipius cœleſtẽ offendẽtib⁹ patrẽ. pctm̃ vero i ſeipm/ in pctõribus turpes ſeipſos reddẽtib⁹ actib⁹ irrõnabilib⁹. pctm̃ aũt in pximũ/i deriſorib⁹ pximos cõtẽnẽtib⁹. ¶ Vide ſcdõ tres generales cãs pctõꝝ. ſ. ſuaſionẽ i cõſilio/exẽplũ in via/doctrinã ſeu autoritatẽ i ſede. Vel ẽt ſm tres aĩę ptes. ſ. fomitẽ ad malũ/in via, itellectũ practicũ/in cõſilio, itellectũ ſpeculatiuũ/in ſede. Acſi diceret. q nec p̃uitate ſenſuũ/nec cõſilio nec doctrina declinauit ad malũ. ¶ Vide tertio tres generales modos ſeu ſtatus peccandi. ſ. mobilẽ/in hoc φ ambulauit: firmitẽ/in eo φ ſtetit: & qetẽ/in eo φ ſedit. ¶ Vide quarto cõgrue reddere ſingula ſingulis: dũ ipioꝝ cõſiliũ euitať nõ ambulãdo/pctõꝝ via euitať nõ ſtando/& ſedes deluſoꝝ euitať nõ ſedendo: qa mala cõſilia q̃uis euitare nõ poſſimus quin audiamus, criminoſum tñ eſt illa ſeq. Per vias quoq; peccatoꝝ nõ trãſire/ipoſſibile nobis eſt: ſed in via peccatoꝝ ſtare (hoc ẽ firmare ſe) criminoſum ẽ. Sedes demũ irriſoꝝ cognoſcere nos oportet (vt aduerſus hęreſes & hoſtes chriſti cõſurgamus) ſed in eoꝝ ſede ſedere docẽdo aut diſcẽdo/peſſimũ eſt. ¶ Vide quinto nihil hoꝝ ſupfluere. nã ſunt multi qui etſi malis cõſiliis nõ acqeſcunt, via tñ (hoc eſt cõuerſatione) peccatorũ inficiunť. Et ſunt qui licet cõſilia & cõuerſationẽ peccatoꝝ vitẽt, a doctrina tñ hęreticorũ ſeu philoſophoꝝ corrũpunť/dũ putant illos vera docere. ¶ Vide ſexto ꝓgreſſum malorũ eſſe/malũ/peius/peſſimũ, & iuxta hunc ordinẽ orationẽ ꝓgredi: qa malum eſt ambulare in conſilio impioꝝ/peius ſtare &c̃. peſſimũ ſedere. Ideo tali ꝓgreſſu oĩum hoꝝ negatiuo/innocentiã deſcripſit a crimine quocũq;.

Sed in doctrina dñi voluntas eius. Secũda iuſtitię ps viri iſtius hic incipit deſcribi. ¶ Vbi ſcito ſemel pro ſemp/φ dictio hebraica interpretata doctrina/ vere ſignificat doctrinã, quia ad docendũ ſpectat: ſed apud hebręos approp̃iať ad ſignificandũ diuinã legẽ/quũ diciť doctrina dñi. Ita φ legẽ non ab actu ligandi aut legẽdi ſed ab actu docendi ſignificant. Et bñ ad differentiã humanarũ legũ: quę non docent ſed ligant. lex enim diuina non ad obligandũ ſed ad docendũ humanũ genus a diuino ꝓceſſit lumine. ¶ Doctrina itaq; ſiue lex dñi põt duplr̃ accipi. primo pro ea quę ſimplr̃ & abſolute eſt lex dñi. Et hæc eſt duplex. ſ. lex naturalis & lex gratię. illa indita eſt nobis: iſta infuſa per ſpiritũ ſanctũ intus in aĩa noſtra: vt ex hiere. 31. apl's ad hebr. 8. dicit. Ad illã ſpectant p̃cępta iuris naturę: ad iſtã p̃cępta fidei/ſpei/& charitatis. Secũdo pro ea lege dñi quę ad tẽpus data a domino eſt. Et hęc eſt etiã duplex. ſ. lex veteris teſtamenti

ſcripta a moyſe & prophetis,& lex ſcripta noui teſtamenti/per apoſtolos & euangeliſtas ad nos deriuata.Ad quam ſpectant præcepta de baptiſmo/de euchariſtia &c̄.ſicut ad legem veteris teſtamenti ſpectabant præcepta cerimonialia &c̄.pro illo tempore.¶ Meminit autem propheta non intellectus ſed voluntatis:eo ꝙ non ſumus boni quia bonum intellectum habemus/ſed quia bonam habemus voluntatem.Et quia voluntas noſtra ad hoc vt recta & bona ſit regulanda eſt lege domini, propterea propheta bonitatem viri ponit in conformitate voluntatis ad legem domini. Et hoc denotat illa præpoſitio in/ quum dicitur in lege domini voluntas eius. Debet enim voluntas noſtra eſſe in lege domini/& non ſolum ſub lege:quoniam ſub lege eſt velit nolit: quia ſubiecta eſt etiam inuita legi domini. Sed debet eſſe in lege tanq̄ amans in lege amata/ tanq̄ concupiſcens in lege deſiderata/tanq̄ gaudens in lege de qua delectatur/& demum tanq̄ libere regulata in ꝑ regulante:hoc eſt amplectens ipſam pro ſua regula.

Et in doctrina eius meditabitur die ac nocte. Non ſufficit ad beate agere volūtas in lege domini, ſed oportet in lege domini meditari nocte & die:hoc eſt ꝙ in lege domini volūtatem habeat ſic ꝙ die & nocte non ſaciatur meditatione doctrinę diuinæ.¶ Ex quibus omnibus habes deſcriptionem viri qui dicitur beatus.Deſcriptus enim eſt ex eo ꝙ non ambulauit in conſilio impiorum/ꝙ nō ſtetit in via peccatorum/ꝙ non ſedit in ſede deriſorum, ſed in lege domini ſic habet voluntatem ꝙ die ac nocte meditať quę ſunt legis dei.Hic inquam eſt beatus/huius ſunt beatitudines.

¶ **Et erit tanq̄ arbor.** Hic incipit pars executiua tali ordine.Primo tractať illa particula beatitudines in hac vita/ a ſtatu:Secundo a contrariis negatis/ibi non ſic.Deinde tractatur eadem particula in futura vita ſimiliter/ibi propterea.Et quarto tractatur tota illa particula qui nō ambulauit &c̄. ibi quoniam noſcens. ¶ Aſſimilatur beatitudo viri iuſti in præſenti vita arbori habenti quattuor conditiones.Prima eſt plantationis ſuper riuos aquarum.Et hoc quo ad radices vnde vegetetur. Secunda eſt quo ad folia.de quibus dicitur/& frons eius non areſcet. Vbi ſcito ꝙ dictio hebraica ſonat initium arendi quod apparet in frondibus arborum quum non irrigātur.huiuſmodi enim initium ariditatis ſignificatum eſt per inchoatiuum areſcet. Tertia conditio eſt in fructu/continens & productionem fructus ꝓprii(ne putareť ſicut vitis expectata vt faceret vuas & fecit labruſcas/apud eſa.5.) & tempore debito/ad excludendum fructus abortiuos.Quarta eſt vniuerſalis profectus omnium cōcurrentium:hoc eſt tam præuiorum ad fructus productionem(vt ſunt flores & huiuſmodi)q̄ gummarum & ſimilium.Intendit enim ꝙ omnia quę facit arbor ad profectum ducet:vt ex his intelligas ꝙ ſicut arbor iſta eſt beata iter arbores/ita vir hic eſt beatus inter homines:vtpote qui licet natus in carne/natus in mundo,plantatus eſt a deo in ſpiritu charitatis iuxta riuos a ſpirituſancto fluentium aquarū ſpiritualium gratiarum/diuinorum eloquiorum ac ſacramentorum/ex quibus alitur & vegetatur qui nō in ſolo pane viuit.Et quia(vt hiere.declarauit)ad huiuſmodi humorem mittit radices affectuum & meditationum,non timebit quum ſupuenerit æſtus cōcupiſcentiarum aut perſecutionum:ſed dabit & vere dabit ſpontaneus fructum boni operis ſuum/non alienum(vt ſcribę iudęorū dederūt fructū alieni boni operis/magorū ſcilicet qui adorauerunt chriſtum)in tempore ſuo/alioqn prudens non eſſet:& frondes verborum eius non areſcent terrenis vanitatibus aut minis.& quid per ſingula moror:omne quod faciet ad perfectionem ꝓgredieť/ continuum profectum faciens:quia diligentibus deum oīa cooperanť in bonum:vt dicitur ad ro.8.

Non ſic impii. Non ſuffecit prophetę declarare beatitudinē iuſtorum in hac vita ex concurſu tot bonorum ad ſimilitudinem arboris,ſed magnificat eā ex contraria diſpoſitione impiorum/dicendo nō ſic impii:vt ex iſta negatione intelligas ꝙ non vane vir declinauit ab impiis/a peccatoribus/a deriſoribus.Hæc enim differentia(ſcilicet ꝙ impii non ſic ſunt ſicut arbor talis cui ſimilis eſt iuſtus) monſtrat q̄ vtiliter iuſti declinant ab impiis.

Sed vere tanq̄ gluma. Circa iſtam aduerte ꝙ dictio hebraica ſignificat purgamētū grani leuiſſimum/quod in ventilatione a vento propellitur.quod eſt folliculus ille qui immediate tegit granum: qui eſt leuior palea/& appellatur gluma.

Quā propellet ipſam ventus. Gluma habet duplicē ſtatū.alterū quū tegit granū,alterū quum ꝓpellitť a vento.& dū tegit quidē granum/vtilis eſt:dū aūt ꝓpellitť/pro nihilo habetur. Vt ergo intelligentes ꝙ impii in hac vita aſſimilantur & glumę vtili/non ſibi ſed alii(quia reprobi in hac vita ſunt nō ꝓꝑ ſe ſed ꝓꝑ electos)& glumę vento expoſitę,quia ſm ſeipſos fere nihil ſunt/ & circūferunť a vento doctrinę in nequitia hoīum/vt dicitur ad ephe.4.ideo adiunxit ꝙ propellet ipſam ventus: vt vel ſic intelligeres quantum diſtat impius a iuſto comparato arbori radicatę/fructuoſę/ꝑficienti &c̄.dū impii comparanť rei ꝓpter aliud/& quę pro nihilo habeť vēto cōmiſſa.

Propterea nō ꝑmanebūt. Tractať hic cōſequenter beatitudo viri iuſti in futura vita. Tractatur aūt ſimul cū miſeria impiorum:vt quēadmodū vtroruq; ſtatus in hac vita pretractatus eſt/illoꝝ beatus/iſtoꝝ miſer(tum ex negatione bonę diſpoſitionis arboris/tum ex affirmata ſimilitudine ad glumam ꝓpulſam a vento)ita nunc futura miſeria impiorum deſcribitur ex negatione permanendi in

iudicio & congregatione iuſtorum. Vbi propheta proſequitur metaphoram inductam de aſſimilatione impiorum ad glumam. Et intendit ad literam ꝙ ſicut nec in ventilatione tritici nec in congregatione eiuſdem in horreum permanet gluma, ita nec in iudicio ſeparationis bonorum a malis/nec in congregatione iuſtorum quaſi in diuina horrea in cœleſtem patriam/permanebunt impii. Et ad hoc directe tendit propterea/ad hoc tendit iudicium conſequenter introductum/ad hoc tendit permanere/ad hoc tendit congregatio iuſtorum. Vſus ſiquidem eſt luc.3. ioannes baptiſta hoc loquendi modo/dicens. cuius ventilabrum in manu eius, & mundabit aream ſuam/& congregabit triticum in horreum ſuum &c̃. Acſi aperte propheta ex ſimilitudine inducta induceret. propterea quia impii ſunt tanq̄ gluma quæ vento exponitur, conſequens eſt ꝙ in iudicio tanq̄ in ventilatione non permanebunt impii: & ſimiliter in congregatione iuſtorum tanq̄ in congregatione tritici in horreum/non permanebunt impii. Vbi clare deſcribitur ſimul iuſtorum electio & impiorum reprobatio. Spectat autem ſententia hæc ad iudicium futuræ vitæ/cui reſeruatur ſeparatio iuſtorum ab impiis. interim enim permixti ſunt: & in iudicio præſenti impii ſæpe permanent indemnati & abſoluti/immo & victores. Vnde ex eo etiam ꝙ negatur impios permanſuros in iudicio/apparet ꝙ de iudicio futuræ vitæ (in quo ſolo conſtat impios nō permanere ſed damnari) ſermo eſt. ¶ Et nota ꝙ propheta tranſit a ſingulari in pluralem numerum iuſtorum: vt intelligas ꝙ appellatione viri beati non ſignificauit ſingularem aliquem virum ſed genus iuſtorum.

Quoniam noſcens dominus. Vide prudentiam prophetę. redit ad principium pſalmi, reddens ſimul rationem & ſeparationis iuſtorum ab impiis concluſam ex metaphora glumę/& aſſertę beatitudinis iuſtorum ex merito declinationis a viis iniuſtorum. Totū illud/ambulare in conſilio impiorum/ſtare in via peccatorum/ſedere in ſede deriſorum, via impiorum eſt. totum vero illud volſitas in lege domini/meditari die ac nocte in doctrina dei, via iuſtorum eſt. Vtraq; hic tractatur. & ex meritis viarum reddit propheta rationem terminorum & pręmiorum. De illa dicitur peribit/& non additur a domino: quia ſuapte natura uia impioꝝ interitus eſt. oſeæ.13. perditio tua iſrael ex te. Quo contra via iuſtorum deo attribuitur/noſcens dominus viam iuſtorū. Ex hoc nanq; ꝙ e regione notitia apponitur ad interitum/apparet ꝙ non de notitia ſimplici (quippe qua deus nouit vtrorumq; vias) ſed de notitia ſalutari immo beatrice eſt ſermo: qua dominus inſipientibus virginibus dicet matth.25. amen dico vobis neſcio vos. Dico autem beatrice: ne plus mali impiorum interitus q̄ boni iuſtorum diuina notitia ſignificet. ¶ Perſpiciendo quoq; ꝙ diuina hæc notitia refertur ad viam iuſtorum/& affertur per coniunctionem quoniam vt ratio ſeparationis iuſtorum ab iniuſtis, apparet ꝙ de notitia diuinæ prædeſtinationis (ad quam ſpectat amica notitia diſponere viam iuſtorum ad cœleſtem patriam) eſt ſermo. De qua apoſtolus.2. ad timoth.2. firmum fundamentum dei ſtat, habens ſignaculum hoc/cognouit dominus qui ſunt eius. Ex eo nanq; ꝙ deus prædeſtinauit viam iuſtorum/& via impiorum ex ſe peribit, fiet ꝙ impii nec in iudicio diſcuſſionis meritoꝝ nec in congregatione iuſtorum ad cœleſtem patriam permanebunt. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus .II.

Quare fremuerunt gentes: & populi meditati ſunt inania?
Aſtiterunt reges terrę & principes conuenerunt in unum: aduerſus dominum & aduerſus chriſtum eius?
Dirumpamus uincula eorum: & proiiciamus a nobis iugum ipſorum.
Qui habitat in cœlis irridebit eos: & dominus ſubſannabit eos.
Tunc loquetur ad eos in ira ſua: & in furore ſuo conturbabit eos.
Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo ſuper ſion montem ſanctum eius: prædicans præceptum eius.
Dominus dixit ad me: filius meus es tu/ego hodie genui te.
Poſtula a me: & dabo tibi gentes hęreditatem tuā/& poſſeſſionem tuā terminos terrę.
Reges eos in uirga ferrea: & tanq̄ uas figuli confringes eos.
Et nunc reges intelligite: erudimini qui iudicatis terram.
Seruite domino in timore: & exultate ei cum tremore.
Apprehendite diſciplinam: nequando iraſcatur dominus/& pereatis de uia iuſta.
Cum exarſerit in breui ira eius: beati omnes qui confidunt in eo.

¶IVXTA HEBRÆVM.

1 Propheta. QVare conuenerunt gentes:& populi loquentur inane?
2 Erexerunt ſe reges terræ/& principes conſiliati ſunt ſimul: ſuper
dominum & ſuper chriſtum eius?
3 Reges &c. Dirumpamus uincula eorũ:& proiiciamus a nobis funes eorum.
4 Propheta. Sedens in cœlis ridebit:dominus † deridebit eos†.
5 Tunc loquetur ad eos in indignatione ſua:& in ira ſua terrebit eos.
6 Deus. Et ego pręfeci regem meum:ſuper ſion montem ſanctitatis meę.
7 Narrabo ad promulgandũ pręceptum. Meſias.dominus dixit ad me. Vox dei recitata a meſia. fi
lius meus tu/ego hodie genui te.
8 Poſtula a me:& dabo gentes hęreditatem tuam/& poſſeſſionem tuam terminos terræ.
9 Confringes eos in uirga ferri:ut uas figuli franges eos.
10 Propheta. Et nunc reges intelligite:caſtigamini iudices terrę.
11 Seruite domino in timore:& lętamini in tremore.
12 Oſculamini filium, nequando iraſcetur & peribitis uia. quoniam ardebit uelut pa
rum abeſt furor eius: beatitudines erunt omnium ſperantium in eo.

TItulus nullus eſt. Autor eius fuit dauid: vt domini diſcipuli act.4. atteſtati ſunt orantes. Dñe qui ſpiritu ſancto per os patris noſtri dauid dixiſti. quare fremuerunt gentes/& populi meditati ſunt inania: aſtiterunt reges terræ, pricipes cõuenerũt in vnũ aduerſus dñm & aduerſus chr̃m eius?
¶Materia de qua tractat pſalmus hic/determinata eſt primo autoritate eorũdẽ diſcipulorũ/quũ ſubdunt. conuenerunt enim vere in ciuitate iſta aduerſus ſanctum puerum tuũ ieſum quem vnxiſti/herodes & põtius pilatus cum gẽtibus & populis iſrael. Deinde autoritate pauli apl̃i act.13. ad probãdum deũ adimplere promiſſionem ſuam reſuſcitando ieſum/allegãtis hunc pſalmum & dicentis. Sicut & in pſalmo.2. ſcriptum eſt. filius meus es tu/ego hodie genui te. Et rurſus ad heb.1. ad probandum chriſtum eſſe ſupra angelos inquit. cui aliquando dixit angelorum, filius meus es tu/ego hodie genui te? Ex quibus omnibus collatis cum litera pſalmi/habetur materiam huius pſalmi eſſe regnum chriſti: hoc eſt chriſtum eſſe vere dei filium datum a deo in regem totius mundi.

¶SVMMARIVM EST.

¶Propheta introducit mundum inſurgentem contra fidem meſię/deumq; ac meſiam dei filium cõteſtantes veritatem fidei chriſtianę: ac deinde monet reges & principes vt ex amore ſubeant iugum dei ac meſię/tũ metu ęterni interitus/tum ſpe beatitudinis ęterne.
¶Perſonę loquentes in hoc pſalmo ſunt quattuor: propheta/reges ac populi ſimul/deus & chriſtus.

QVare. Diuidĩ pſalmus iſte in partes duas: ꝓpoſitiuã materię, & executiuã/ibi ſedẽs in cœlis. In propoſitione materiæ collige quattuor pugnãtes: ſcilicet gẽtes/populos/reges/ & prĩcipes. duos impugnatos: ſcilicet dominum & chriſtum. quattuor præparationes: ſcilicet conuenerunt/conſiliati ſunt/erexerunt ſe/locuti ſunt inane. duo ad quę conuenerunt: ſcilicet ad dirumpendum vincula, & proiiciendum a ſe funes dei & chriſti.
Quare/cauſam quærit finalem: non ea ratione ꝙ propheta neſciens ſeu dubitans quęrat/ſed arguendo & damnando: ponens per huiuſmodi verba ante populorum regumq; oculos ſuũ errorem. ſignificans per hoc ꝙ fruſtra pugnãt nitentes contra dominum & chriſtũ eius agere. Simili ſiquidẽ mõ cõſueuimus arguere infimos pugnare tentantes contra magnates. quare pugnas contra eum contra quem præualere non potes?
Conuenerũt. Quãuis iter ſe diſſiderẽt gẽtes, in hoc tñ cõuenerũt. Et vtitur ꝓpheta p̃terito pro futuro ꝓpter certitudinem prophetię. apud quam ita ſunt certa futura acſi eſſent pręterita. Et huius regule memento in ſimilibus: ne ſępe oporteat replicare.
Gentes. nationes extra legem moſaicam.
Et populi. iudeorũ. loquẽtur inanę. Obiectiões tũ iudęorũ tũ gẽtiliũ cõtra fidẽ chr̃i inanes merito dicunĩ. tũ ſm̃ ſe ipſas: qa cõtra veritatẽ. tũ ſm̃ effectũ: qa porte inferi nõ pręualebunt aduerſus eam.
Erexerũt ſe reges terrę. Quantum erexerint ſe reges terrę contra fidem chriſti/innumera martyrum multitudo teſtatur.
Et principes cõſiliati ſunt ſimul. Non ſolum gentes & populi conuenerunt/ſed etiam principes

in vnam concluſionem definitis conſiliis colerunt.

Sup dominũ. Materia cõuẽtus & cõſilii ſignificaſ dñs.Sic.n.in veteri teſtõ ab hebręis frequẽtiſſimo
vſu nũcupabaſ deus.Et hoc ſufficiat ſemel ꝑ ſemꝑ.Vere nãq; nõ ſup humanũ regẽ aut regnũ/cõſiliũ
inierũt,ſed ſup deũ verũ:dũ ad hoc nitebanſ vt deus nõ hẽreſ dñs/ſed quaſi nõ curã hñs reꝝ hũanaꝝ.
Et ſuper chſm eius/ieſum vnctũ ſpũſctõ & virtute:iuxta verbum petri apli act.10.& oleo exultationis
prę participibus ſuis:iuxta pſalmũ.45.Intelligitur enim chri nomine meſias/ab vnctione qua reges
vngebanſ noiatus.Signãter aũt dicíſ eius.i.dñi:qa ſingulariſſime chſs eſt dñi ꝑ gratiã vnionis pſona
lis.Et vere aduerſus chſm pugnauit mundus.primo occidendo ipſum:& poſtea perſequẽdo ipſum in
diſcipulis eius.Vnde & ipſe ſaulo pſequenti diſcipulos ait.ſaule ſaule quid me perſequeris?act.9.

Dirumpamus vincula eoꝝ. ſcilicet dñi & chri eius. Vox hęc ẽ regũ/principũ/gẽtiũ/& populoꝝ,
velut cõcluſio in qua pari cõſilio ex inanibus rõnibus cõuenerũt.¶ Vbi nota ex regũ populorũq; fa
ſtidio ac cõtumelia in chſm/appellari ꝓcępta fidei & religiõis chrianę vĩcula & funes:tanq̃ ſint aĩo/
rũ humanoꝝ ligamina/tollẽtia libertatẽ humani aĩ.¶ Apte aũt pſequẽdo metaphorã vinculoꝝ/di
cũt reges & ppli.dirũpamus vincula & funes ꝓiciamus a nobis/ꝓcul pellamus a nobis/ab aĩs nrĩs.

Sedens in cęlis. Vox iſta ꝓphetę ẽſt.& hic incipit pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa
particula/quare &c̃.ſecundo illa ſup dominũ/ibi & ego.tertio illa ſuper chſm/ibi dñs dixit.quarto il/
la/reges &c̃.ibi & nũc reges.¶ Circa literã aduerte ꝙ dictiones hebraicę ſonãt paruipẽdere rẽ deducẽ
do in iocũ ſeu riſum:quod interpretes varus noibus explicãt.Sed parui refert;quoniã metaphorice
aſſumunſ:deo.n.nihil horum cõuenit niſi metaphorice.Vbi aduerte in hoibus pugnãtibus aduer/
ſus chri regnũ duo inueniri:ſcilicet offẽſam dei & conatũ ſeu pugnã cõtra ipm.Et iuxta hęc duo duas
dei diſpõnes ꝓpheta inducit.Reſpectu quidẽ pugnę & conatus paruipenſionẽ:quã deſcribit per me
taphorã actus ridendi & irridendi.Et pulchre cauſas irriſionis apponit duas ex parte dei.alterã ex lo
co/dicẽs ſedens ſeu habitans in coelis.Siquis enim cõtra ſolẽ aut lunã pugnaret,irridendus merito
eſſet:multo autẽ magis irridendi inducunſ reges & populi/contra habitantem in coelis pugnantes.
Alteram ex imenſitate ptãris/dicens & dominus.nõ horũ aut illoꝝ ſed ſimpliciter & abſolute domi/
nus:quo ſignificaſ dominus vniuerſoꝝ.Irridẽdi ſiqdem inducunſ a domino:vtpote ſciẽte & potẽte
oĩa impedire. Vnde & in actibus apoſtolorum ca.4.orãtes diſcipuli dicunt ꝙ conuenerunt herodes
& põtius pilatus cum gẽtibus & populis iſrael facere quę manus tua & conſilium tuum decreuerunt
fieri.¶ Eos in hebręo eſt datiui caſus.

Quo ad offenſam vero dei ſubiungit ꝓpheta nõ eſſe ducẽdam in riſum/ſed puniẽdã dicens.Tunc lo
queſ.Vbi prius ĩdignatio/& deĩde ira ponĩſ:vt duplex punitio ſignificeſ.Altera verboꝝ in ĩdignatio
ne.Et hęc erit ſnĩa ĩdignati iudicis/ite maledicti in ignẽ aeternum.Altera effectus in eis:quũ ira(hoc
eſt iuſtitia vindicatiua)puniet eos.Et vocaſ effectus iſte terror ſeu cõturbatio ſeu ſtupefactio:qm̃(vt
dicíſ ſap.5.)vidẽtes impii tẽpore iudicii iudiciũ meſię & iuſtos/turbabunſ & ſtupebũt in ſubitatione
inſperatę ſalutis &c̃.Qḋ aũt dicíſ tunc/ſignificat ꝙ nõ nũc(hoc eſt in pręſenti vita)ſed tunc in alia
vita habitatoſ coeli vindictã faciet.¶ Ex his duobus hẽs a ꝓpheta monſtratũ ꝙ & vane & cũ damno
ꝓprio cõuenerũt gẽtes &c̃.aduerſus dñm &c̃.& merito fuiſſe oẽs reprehẽſos/quare cõuenerũt &c̃.

Et ego pfeci. In litera iſta/cõmutata eſt a.70.pſona loquẽs.nã in hebręo introducíſ deus loquens
actiue/& ego pfeci.70.autem introducũt meſiam loquentem:& mutarunt actiuam in paſſiuam/ego
aũt conſtitutus ſum rex.¶ Tractaſ itaq; hic illa particula/ſup dominũ.dum ĩtroducíſ dominus allo/
quẽs mundũ,atteſtãs mũdo pugnãti cõtra chſm tria de chro:ſcilicet ꝙ ipſe deus cõſtituit' eum regẽ/
& ꝙ cõſtituit eum ſup oĩa/& ꝙ cõſummaturus oĩno eſt per meſiam ꝓcepta euãgelica.Primũ horũ ſi/
gnificaſ dicendo/& ego pręfeci regẽ meum.Ac ſi aperte diceret.non hoies/nõ ſydera/non aliqua crea/
ta cã,ſed ego pręfeci/conſtitui/ordĩtus ſum,regẽ/meſiã,meũ.Non dixit ſm cor meũ/ſed meũ:vt intelli
gas de illo ipm rege loqui qui ſolus eſt rex eius.tum ob gratiam vnionis perſonalis.tum ob regni &
regiminis proprietatem. Solus nãq; chſs in vniuerſo regimine ſuo quęſiuit ea quę ſolius dei ſunt:ac
per hoc appellaſ a deo rex meus:vtpote quae mea ſunt/ſolummodo quęrens.

Sup ſion montẽ ſctitatis meę. Atteſtaſ deus cõſequẽter ꝙ cõſtituit regẽ ſuũ ſup oĩa.nõ.n.dicit in
ſion/ſed ſup ſion:vt itelligas nõ locũ in quo cõſtituit eũ regẽ/ſed locũ ſubiectũ regi.Et qa nõ abſolute
dicíſ ſup montẽ ſion/ſed apponíſ ſctitatis meę,ſignificaſ ꝙ de mõte ſion quatenus ſanctus deo(hoc
eſt ſctificatus ipſi deo)eſt loquíſ.Mons aũt ſion ſanctus deo eſt pp tẽplũ dei in eo/pp ſacrificia deo ibi
oblata/pp legẽ q̃ ibi ꝑdicabaſ.Vñ montẽ ſion ſctitatis eſſe ſub rege chro,eſt diuinũ cultũ diuinãq; le/
gẽ ſubeſſe regi chro:iuxta verbũ dñi in euãgelio matth.12.ẽt ſabbati dñs eſt filius hoĩs.Et ꝑ hoc reſpõ
det deus iudęis impugnãtibus chſm ꝙ tollat ſabbatũ/cultũ templi & cerimonialia veteris teſtamẽ/
ti.ego inquit dominus pfeci regem meum ſuper ſion montem ſanctitatis meae.in quo includuntur
omnia legalia.Vnde & ſtatim de euangelica lege adiungit narrabo &c̃.Nec vacat myſterio etiã ſim/
plex nominatio montis ſion:quoniã hinc ſignificaſ thronus dauidis/qui ſedem regiã conſtituit in
monte ſion:vt intelligas de meſia ſuper ſolio dauidis promiſſo ſermonem hunc haberi.

Narrabo .ſeu annunciabo. **ad preceptum.** Tanq̄ dicens deus mundo. vos quidem contra me & chriſtum pugnatis/& extinguere nitimini praecepta euangelica: quantuncunq; frematis & pugnetis/nihilominus velit nolit mundus/ narrabo ſeu annunciabo per chriſtum ad preceptum: hoc eſt promulgabo euangelicam legem. narrare enim ad praeceptum/eſt manifeſtare vim precepti. Et apte non dixit imponam ꝑceptum/apponā iugū ꝑcepti, ſed dixit narrabo ad ꝑceptum: vt non precepti impoſitio (quae velut oneroſa abiecta eſt a dicentibus/dirumpamus vincula eorum & proiiciamus a nobis iugum ipſoꝝ) ſed manifeſtatio quae bñficium eſt ſignificetur. euāgelica ꝑdicatio eſt narratio nō hominis ſed dei/ad ꝑceptum ſalutiferum humano generi. ¶ Vbi nota euangelica ꝑcepta narrari non ab homine ſed a deo: vt nō putet mundus ꝑcepta fidei & de baptiſmo & euchariſtia &c̄. eſſe adinuētiones humanas aut mandata hoīum/ſed dei. loquitur enī deus in prima ꝑſona/dicens narrabo.

Dominus dixit ad me. Tractatur illa particula ſuper chriſtū eius. Introducit̄ ſiqdē chriſtus ipſe teſtificās mundo de ſeipſo triplicē ueritatē. ſ. ſe eſſe. veꝝ deū/ ſe eſſe veꝝ dñm ſuper oēs hoīes/& ſe eē iudicem vniuerſorū. ita tamē ꝙ haec oīa fatetur ſe habere a deo. ¶ Circa atteſtationē autē deitatis eius plura ſunt myſteria q̄ verba. & niſi vt diſcuſſa & prolixis ſermonibus declarata a ſacris doctoribus ſciremus/longo eſſet opus tractatu. A quo abſtinentes/notandū ſūmarie duximus ꝙ in his verbis dñs dixit ad me/duo ſignificantur. alterum in ſuperficie: hoc eſt dñs locutus eſt mihi. Alterū in profundo latens: hoc eſt dñs protulit me verbū: dicere enī eſt proferre verbum. Et ſicut dicere ſenſibiliter eſt proferre verbum ſenſibile, ita dicere ītellectualiter eſt ꝓferre verbum ītelligibile. Ita ꝙ verbū eſt ad quod terminat̄ dicere/eſt quod ꝓducit̄ ꝑ actū dicēdi. Et ꝓpterea ſignificanter adiūcta eſt ꝓpoſitio ad. ita ꝙ nō ait/dñs dixit mihi (ꝑ quod ſignificaret̄ ꝑſona chr̄i audiēs dñm dicentē) ſed ait dñs dixit ad me/pro dicēdum ſimul & ꝓductū ꝑ ipm̄ dicēdi actū. Et ꝑ ꝓnomen me (quum demonſtret̄ ſubſtātia meſię) ſignificat̄ ſubſiſtētia verbi ꝓducti. ita ꝙ nō eſt verbum illud accidēs aliquod/quale eſt verbū intelligibile in mēte nr̄a, quod ſcilicet noſtra intelligētia formamus in nobis: quod cōſtat eſſe accidēs & nō ſubſiſtēs/quod intelligit̄ & nō intelligit. Verbū aūt diuinū demōſtratum ꝑ ꝓnomē me/ex hoc ipſo ſignificat̄ ꝑ ſe ſubſiſtēs & ītelligēs dñm dicentē. ¶ Aduerte quoq; ꝙ perſona meſię q̄ introducit̄ alloquēs mū dū recitando ea quę habet a deo/eſt ſm̄ veritatē duaꝝ naturaꝝ: diuinę ſcilicet & humanę. & ſm̄ diuinā naturā terminat iſtud dicere latēs in ꝓfundo huius literę dñs dixit ad me/ſuū dicere terminauit ad me/ſm̄ aūt humanā naturā terminat alteꝝ dicere qd̄ in ſupficie intelligit̄. nā & ab initio cōceptionis chr̄i in vtero mr̄is locutus eſt deus aīae chriſti ꝑ viſionē beatā: ita ꝙ verbum caro factum ex tūc audiuit deū dicētē ſibi. filius meus es tu. Et hoc dicere ſupficiali vſus videt̄ apoſtolus ad heb. i. dicēs. cui aliquādo dixit angeloꝝ/filius meus es tu. Et hoc vtunt̄ legētes/dñs dixit mihi. Et hoc nō vacat myſterio: qa hmōi dicere diuinū nō ſolū eſt dicere ſed facere. & ideo ꝑ hoc ad literam ſignificat̄ ꝙ deus nō ſolū vere appellauit me filium ſed effecit: pro quanto effecit vt ego homo eſſem filius dei. dixit enim hoc eſt effecit mihi homini/tu meſia es filius meus naturalis ratione diuinae naturę. Simul ſiquidem fecit deus filiū ſuum eſſe hoīem & hoīem eſſe filium ſuum/quādo verbum caro factum eſt.

Filius meus tu. Vbi nota ꝙ in iſtis ſenſibilibus filius appellat̄ & eſt qui vitali actione a viuente ex ꝓpria ſubſtātia in ſimilitudinē ꝓprię naturę viuēs ꝓductus eſt. Et licet hę cōditiones in ſubſtantiis ſpūalibus creatis īueniri nō poſſint/& ꝓpterea nulla earū habet filiū aut pr̄em (qa nulla eaꝝ ex ꝓpria ſubſtātia pōt generare ſibi ſimilē) in diuina tn̄ natura verbū qd̄ a deo dicit̄ eſt ēt vere & ꝓprie filius: qm̄ viuēs ꝑſona eſt/& a viuēte ꝓducit̄ ex dei ſubſtātia ꝑ vitalē generationis actū in eādē naturā/ita ꝙ ex vi ſuę ꝓductionis eſt ſimilis ꝓducēti. Et ꝓpterea hmōi ꝓductio actiue/vocat̄ generatio: paſſiue vero vocat̄ natiuitas. Et ꝓpterea ad ꝓbādā filiationem vere & ꝓprie/adiungit̄ ego genui te. hinc enim nō ſolū ꝑſona meſię diſtinguit̄ a ꝑſona pr̄is (qa nullus generat ſeipm̄/& diuerſitas ꝑſonaꝝ ſignificat̄ ꝑ ꝓnomina ego & te: cōſtat. n. ꝓnomina hęc ꝑſonas demōſtrare) ſed ēt ſignificat̄ diſtinctio illius & a ſpū ſancto & ab vniuerſis creaturis: qa nec ſpūſſanctus ē genitus a deo, nec creaturę ſunt ꝓprie loqn̄do genitę a deo/ſed factę: iuxta illud. dixit & facta ſunt. & ꝑ ipm̄ oīa facta ſunt. Per hoc ergo ꝙ dicitur filius meus/naturalis filius ſignificatur. & ꝓpea probat̄ vera naturalitas/qa ego hodie genui te. Et vide q̄ ſubtiliter multiplex ꝑfectio illius generationis ſignificat̄. gn̄atio ſiqdē illa quatenus ſpūalis & intellectualis ſignificat̄ ꝑ dicere/dñs dixit: q̄tenus vero naturalis ac ſubſtātialis ſignificat̄ ꝑ generare/ego genui: q̄tenus vero ī ſilitudinē ꝑfectā/ſignificat̄ ꝑ filiationē, filius meus: q̄tenus cōpleta ē/ꝑ verbū pt̄i tp̄is, dixi/genui: q̄tenus ęterna ē/ꝑ aduerbiū pn̄tis hodie. qd̄ nō tp̄s ꝑſens ſed pn̄s ſtās ſemp abſq; q̄cūq; ſucceſſione denotat: dicēdo. n. ego hodie genui te/ſignificat ꝙ nō heri (hoc ē ī ptō) ſed hodie/hoc ē in ęternitate neſciēte ꝑteritū aut futuꝝ/genui te/ꝑfeci generationē tuā. Oportuit autē miſcere genui cum hodie: qa q̄ apud nos ſunt generationes ſi ſunt ī pn̄ti nō ſunt adhuc ꝑfectę, & ſi ſunt ꝑfectę nō ſunt pn̄tes ſed ꝑterit ę. chr̄i aūt filii dei natiuitas ē ſemp ꝑfecta & ſemp pn̄s: & ꝓpea ſignificat̄ ꝑ genui hodie. Directe ergo rn̄det meſias mūdo meditāti inania de ipſius deitate/ꝙ non ſeipſum fecit deum/ꝙ nō hoīum opiniones faciūt ipſum deū, ſed ꝙ dñs dixit ad me/filius meus naturalis es tu qa ego hodie genui te.

Poſtula a me. Proſeqn̄s meſias verba dei ad ſe/narrat diſpōnē diuinā de dn̄io ſuo ſup gētes & vni-

uerſum orbē.Et p petitionē ſeu poſtulationē ītellige orationē & meritum chſi ſm φ hō. Ita φ dicere
poſtula a me/ē dicere oratiōe & merito obię/paſſionis &c̄.recurre ad me. Vbi cōſidera diuine ꝓuidētię
ordinē:φ licet p̄deſtinauerit ab ęterno datuꝝ ſe chſo gētes,vult tñ rogari ab ipſo chſo/ vult vt chſs p
obediētiā & paſſionē &c̄.aſſequat̄ dñium gētium.Et rō eſt:qa deus vult per media congrua diſponere
& conducere res ad finem.Et ad literam chſs hoc adimpleuit/& rogando patrē vt clarificaret ipſm/ &
obediendo vſq; ad mortem.ꝓpter quod inquit apoſtolus ad phil.2.deus exaltauit illum,& dedit illi
nomen vt in nomine ieſu omne genu flectatur &c̄.

Et dabo gentes. Dicit̄ poſtula in pręſenti & dabo in futuro:vt intelligas petitionē ſpectare ad tē
pus vię quo chſs in hoc mūdo pñs fuit viator:dare aūt gētes/ſpectare ad tēpus futurę imortalitatis
quā chſs reſurgēdo cōſecutus eſt.Promittunt̄ aūt nūc gētes chſo qui prius deſcriptus eſt rex ſup ſion:
vt itelligas tā eos q ſub lege ſunt moyſi q̄ eos q extra legē ſunt/ſubiectos eſſe chriſto a deo.

Hereditatē tuā. Duplex inſinuat̄ myſteriū.Alterū ſpectās ad dignitatē gentiū/φ non qūolibet ſunt
datę chſo ſed eſtimatę p modū hęreditatis.ita φ ſunt erectę in hęreditatē chſi ſicut ppl's iſrael fuit
quōdā electus in hęreditatē dei:dicēte moyſe deute.4.vos tulit dñs vt hēret populū hęreditariū.Alte
rū ſpectās ad dignitatē chſi:vt nō vno tñ mō(.ſ.p orationē & meritū)ſed alio ēt mō.ſ.iure hęredita
rio/gētes hēat ſubiectas.eſt.n.(vt ad hebr.1.dicit̄)cōſtitutus a deo hęres vniuerſoꝝ.Et hoc quadrat p̄
miſſis:qa appellatus ē filius/nō adoptiuus ſed naturalis ipſius dei.φ ſi filius/& hęres:vt dr̄ ad gal.4.

Et poſſeſſionē tuā. Licet chſo reſurgenti totius vniuerſi dñium collatū ſit(dicēte ipſo matth.vlti.
data eſt mihi oīs ptās in coelo & in terra)poſſeſſio tamen non tunc ſed poſtea conferenda relicta eſt.
Et poſſeſſionē quidē coeli accępit aſcēdēdo ſup oēs coelos.poſſeſſionē vero totius terrę accępturus eſt
veniens in ptāte ad iudicādū:tunc enim dabit deus illi terminos angulos/latera/cōfines terrę in poſ
ſeſſionē eius.Sunt aūt termini terrę oriēs/occidens/auſter & ſeptentrio.

Cōfringes eos. Iudicē ſe inſtitutū eſſe a deo ſubiūgit/ab actione punitiua regū & populorum qui
cōuenerūt cōtra eū.Et iudiciū per virgam ferreā aptiſſime ſignificat̄:quoniam iuxta pſal.45.virga re
gni chriſti eſt virga directionis.virgā autem directionis oportet eſſe inflexibilem:alioquin quantum
flecteretur/tantum declinaret a recta directione.Et propterea dicitur virga ferri.Et ſignificatur ad lite
ram iudicium chriſti inflexibile/quia nullum malum impunitum relinquit:quum de omni verbo
ocioſo reddituri ſimus rationem.Hac ergo excellētiſſima rectitudine qua paſcūtur animi electorū a
chriſto,hac eadem conterentur mali/pro oībus ſuis culpis poenas daturi.Et quoniam pronomen eos
demōſtrat ſuperius noīatos(populos ſcilicet/reges.&c̄.)ideo duo ſignificantur.Primo nullius culpę
eorum impunitas/per cōfractionem eorum in virga ferri inflexibilis.Secundo facillima facultas pu
niendi illos/per fractionem eorum tanq̄ vaſorum teſteorum.Hęc ſunt quę deus & chriſtus atteſtan
tur mundo de veritate deitatis chriſti & regni eius.

Et nūc reges. Monet ꝓpheta gētes/populos/principes & reges in principio pſalmi ītroductos. ſed
gentes & populos monendos cenſet in ſuis capitibus:& ꝓpterea ſermonē dirigit ad reges & iudices
tanq̄ ad capita:quoniā alii ſequunt̄ veſtigia maiorum.Dixerat ſuperius/tunc loquetur in ira ſua.& ꝓ
pterea contra illud tunc/ait.& nunc/hoc eſt in pręſenti vita non expectando illud tunc,intelligite/in
terius penetrate,caſtigamini/paſſiones animi caſtigate vt intelligatis monitionē euangelicam/ſubii
cite vos reprehenſioni diuini verbi,iudices terrę.

Seruite domino. Ad tres actus vult ꝓpheta reges & iudices inſtrui & intelligere.Primus eſt ſeruire
dño in timore.Apte aūt monet dño ſeruiendū:qm̄ dño directe debet̄ ſeruitus.Et ſeruituti exteriori ad
iūgit̄ timor iternus:ad excludēdū fictionē qua mūdi huius ſapientes & pricipes ꝑ cerimonia colunt
deū/nō iterno timore dñi vl'is exigētis ſe timeri ab hoīe:iuxta illud malach.1.ſi dñs ego ſum vbi eſt ti
mor meus?Et dñs in euāgelio matth.10.timete eū q poſtq̄ occiderit/habet ptātē mittere in gehennā.

Et letamini in tremore. Lętitia tā neceſſaria eſt q̄ charitas:quū ſine ea vita ſpūalis nō fit.Et huic ad
iungit̄ tremor ꝑ moderamine/ne ſit lętitia diſſoluta. Vñ & paulus quum dixiſſet philippēſibus ca.4.
gaudete in domino ſemper iterū dico gaudete,addidit moderamē modeſtia veſtra nota ſit omnibus
hoibus.Significatur autem per huiuſmodi lętitiam ſeu exultationē φ ſpōtaneū requirit deus aīum
humanum ad exhibendum ſibi quę religionis ſunt tam intus q̄ extra.ita φ timor non excludat lęti
tiam animi nec lętitia excludat timorem.

Oſculamini filiū. Quia in principio pſalmi propoſiti ſunt duo(ſcilicet dñs & chſs eius)& poſtea
vtrūq; allocutus eſt mūdū,cōſequēter nūc ꝓpheta poſtq̄ inuitauit ad ſeruiēdū dño/inuitat ad adorādū
ſeu oſculandum meſiam filium.Oſculum itaq; filii amoris ſignum/manifeſte ſignificat impendendū
amorem filio dei communicanti in natura cum genere humano.

Ne quādo iraſcetur. Aſſignat ꝓpheta rōnē ſuę monitiōis tū ex metu ęternę dānationis.tū ex ſpe
ęternę btitudinis.Circa metū dānationis tangit̄ primo tēpus/dicēdo ne quādo iraſcet̄.Periculū itaq;
deſcribit̄ dānationis ꝑ tpe qñ iraſcet̄ filius:hoc eſt qñ iuſtitiam vindicatiuam exercebit.quod fit in
morte vniuſcuiuſq; reprobi.Deſcribitur & demeritum/ſubiungendo & peribitis via.pſens ſiquidem

tempus pro via ad cœleſtem patriã cõceſſum eſt humano generi. Vnde & viatores vocantur. & electi vtentes huius vię bñficio ſaluanť hac via: reprobi aũt beneficium huius vię contemnentes hac via pereunt: dum in fine eius in ęterno ſe inueniunt interitu. & propterea hic dicitur periculum eſſe φ qñ erit tempus irę reges peribunt via: hoc eſt demerito vię.

Quoniam ardebit. Affirmat propheta futurum qñq́ & paulo poſt vt furor chři ardeat: ne putetur valde diſtare illud qñ iraſceť. ppea. n. dicit qñ ardebit furor eius (metaphorica locutio eſt) ad ſimilitudinem ardentis iuſtitia eius exercebiť. & hoc velut parum. Quod ſi referať ad tps iudicii vniuerſalis, appellatur totum tempus velut parum reſpectu ęternitatis: ſicut & in apoc. dicitur, oportet fieri cito. Si vero referatur ad ſingulorum reproborum punitiones, vere valde parũ eſt: vtpote exiguum tẽpus vitę vniuſcuiuſq́. Hæc de metu ęternę pœnę. De ſpe autem beatitudinis ſubiungitur.

Beatitudines omnium ſperantium in eo. Nec aliud determinať tps beatitudinis: quia vnũ & idem eſt tps vindictę reproboꝝ & beatitudinis electoꝝ. tunc beati in re omnes (nullo excępto) ſperantes in eo in hac vita. Et ſic ante oculos regũ & principum ac mũdi propoſuit propheta & pœnas & pmia futurę vitę: nihil aliud laboris apponens ad aſſequendam beatitudinem niſi ſpem ſeu fiduciam in chřo. hæc. n. ſola & ſufficit & exigitur ad euitationem gehennę & ad aſſequendam beatitudinem: quoniam non noſtris meritis ſed ſpe ſalui facti ſumus. Beatitudines erunt, omnium nullo excępto, ſperantium in eo ſilio. In primo pſalmo dictum eſt quare in plurali dicit beatitudines. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus dauid cũ fugeret a facie abſalõ filii ſui. III.

D Omine qd multiplicati ſunt q tribulãt me? multi inſurgũt aduerſum me.
Multi dicunt animę meę. non eſt ſalus ipſi in deo eius.
Tu autem domine ſuſcęptor meus es: gloria mea & exaltãs caput meũ.
Voce mea ad dominum clamaui: & exaudiuit me de monte ſancto ſuo.
Ego dormiui & ſoporatus ſum: & exurrexi, quia dominus ſuſcępit me.
Non timebo milia populi circũdãtis me: exurge domine, ſaluum me fac deus meus.
Quoniã tu percuſſiſti oẽs aduerſantes mihi ſine cauſa: dentes peccatorum contriuiſti.
Domini eſt ſalus: & ſuper populum tuum benedictio tua.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Pſalm⁹ dauidi ĩ fugere ſuo a facieb⁹ abſalõ filii ſui. III.

1 Propheta. D Omine quid multiplicati ſunt anguſtatores mei? multi [ſunt] inſurgentes ſuper me.
2 Multi [ſunt] dicentes aię meę. Vox multorum. non [erit] ſalus ipſi in deo † Selah. †Dii
3 Propheta Et tu domine [fuiſti] clypeus pro me: honor meus & eleuans caput meum.
4 Voce mea ad dominum vocabo: & reſpondit mihi de monte ſanctitatis ſuę Selah.
5 Ego iacui & dormiui: euigilaui, quia dominus ſuſtentabit me.
6 Non timebo a myriadibus populi: qui circũquaq́ poſiti ſunt ſuper me.
7 Surge domine, ſaluum me fac deus meus: quia percuſſiſti omnes inimicos meos [in] maxilla, dentes impiorum confregiſti.
8 [ideo] Domino [attribuitur] ſalus: ſuper populum [vero] tuum benedictio tua [adſit] Selah.

T Itulus eſt. Pſalmus dauidi in fugere ſuo a faciebus abſalon filii ſui. Pſalmus græcũ nomen eſt a cantu dictũ. & rñdet dictioni hebraicę ẽt a cantãdo deriuate: quã latine dicimus canticũ. Et eſt dictio hęc appropriata oĩbus hymnis huius libri. nã appellanť pſalmi luc. vlt. quę ſcripta ſunt ĩ lege moyſi & prophetis & pſalmis de me. & act. 1. petrus aplus appellat hũc librũ librũ pſalmoꝝ. Et hoc habeať pro regula in oĩbus ſequẽtibus titulis vbi diceť pſalmus. ¶ Dauid eſt datiui caſus. & deſignat nõ ſolũ autorẽ pſalmi, ſed materiã inchoat: quã proſequiť ſubiungendo. in fugere ſuo a faciebus abſalon filii ſui. Hiſtoria clara eſt in ſecũdo libro regũ. ¶ Diciť a faciebus hebraico idiomate ĩ numero plurali. aiũt. n. ſemp in hebręo legi ĩ plurali numero facies: qa caret numero ſingulari hęc dictio. Et hoc ſufficiat ſemel pro ſemp: qa infinities hęc dictio in hoc libro repetiť. Vnde cõſtat ſignificari faciẽ, & non eſſe faciẽdam vim in plurali numero: ſed vt translatio reddat numeꝝ numero, trãſferť ĩ plurali nũero.

¶ Materia pſalmi ex titulo conſtat. eſt enim gratiarũactio dauidis ad deum pro beneficiis ſibi collatis in perſecutione quam paſſus eſt ab abſalon: de qua ſcribitur diffuſe. 2. reg. a ca. 15. vſq́ ad. 19.

Et eſt iſte primus pſalmus hiſtorialis. ¶ Vbi pro regula generali omnium pſalmorum hiſtorialium aduerte: ꝙ quemadmodum in iure conduntur leges recitando rem geſtam ab aliquo/non vt res illa geſta hiſtorię cōmendetur/ſed vt ex diſpōne quam princeps in illa re geſta promulgat habeatur iudicium legitimū de omnibus ſimilibus, ita ſpūſſanctus redegit multas res geſtas a patribus veteris teſtamenti in pſalmos per modum diuinę laudis/non vt ſciantur illę res geſtę (quoniam iam ſcriptę erant in libris hiſtorialibus: puta in geneſi/exodo/libris regū &c̄.) ſed ut hinc diſcamus qualiter ſpiritusſanctus mouit hiſtoricū aīos in illis rebus geſtis/& qualiter nos in ſimilibus poſiti meditationes affectusꝙ noſtros regulare debemus. Ita ꝙ in hmōi hiſtorialibus pſalmis paſcit ſpiritusſanctus ex ſenſu literali tā intellectū q̄ affectū vacātiū diuinis laudibus, formatꝙ noſtros aīos quaſi pſonarū loquentium per ipſos pſalmos. hoc.n. operatur redactio rerū geſtarum in pſalmos quaſi in corpus iuris. Et ſi mihi non credis, cerne hoc in pſalmo miſerere mei deus: qui hiſtorialis quū ſit (ut titulus illius teſtatur) eſt in frequētiſſimo vſu eccleſię chriſtianę, ad formādos ſimiles affectus in peccatoribus affectibus quos habuit dauid poſt cōmiſſum adulteriū cum homicidio. ¶ In hoc quoꝙ primo inter hiſtoriales pſalmo/occurrit qō de tpe quo dauid condidit hos pſalmos hiſtoriales (hoc eſt tractantes de rebus geſtis tpe ipſius dauidis) an ſcilicet fecerit vnūquēꝙ iſtorū tūc quādo res illa geſta fuit an poſtea. verbi gratia an iſte pſalmus fuerit factus tunc quādo dauid fugiebat a facie abſalon/ita ꝙ inter fugiendum fecit hunc pſalmū (& ſic de ſimilibus) an poſtq̄ nactus eſt quietem fecerit pſalmum iſtū/& ſic de ſimilibus. Non parui autem refert vtrum fecerit. nā ſi tunc quū res gerebatur fiebat pſalmus, multa in iſtis hiſtorialibus pſalmis prophetica cōtinent valde digna admiratione: quū in ipſis deſcribunt in ſpecie ſubſecuti euentus: puta ꝙ ſaul fuerit ſagittis percuſſus/ꝙ corpus eius fuerit cōbuſtum/& ſimilia. Si vero poſtea conditi ſunt, narrantur tm̄ res geſtę poſt factum: ſed deſcribunt cum affectibus quos habuerat dauid quū res gerebatur. & ꝑꝑea deſcribuntur vt futurę/vt ſuperuenturę illi merito/ſtatui/affectui/gratię/orationi/tribulationi/colloquio/& huiuſmodi quod vel quae tractat. ¶ Crediderim ego hoc ſecundo dictū veritati inniti. teſtimoniū phibente ſacra ſcriptura de pſalmo.18. ſcilicet diligam te domine. Nam ille hiſtorialis eſt: & multas res tpe dauidis geſtas cantat vt futuras. & conſtat ꝙ fuit factus poſt facta omnia illa: pręter contenta in calce de meſia. Legimus.n.2.reg.22. de illo pſalmo. locutus eſt autem dauid domino verba carminis huius, in die qua liberauit eū dominus de manu oīum inimicorum ſuorū/& de manu ſaul. Vbi clare patet ꝙ poſt nactam quietem non a ſaule tm̄ ſed ab oībus inimicis ſuis (ammonitis/moabitis/idumęis/ſyris &c̄.) fecit illū pſalmum. Vnde ſimile videtur de aliis hiſtorialibus pſalmis inſinuatum: Cum hoc tm̄ exponemus nos pſalmos iſtos acſi eſſent prophetici/ad explicandos affectus & ſucceſſus: & ad cōmendandam autoritatē ſpūſſancti, qui ſic pſalmos ſcribi voluit qui per modum laudis conditi ſunt.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid in fuga ſua ab abſalon valde multiplicatos hoſtes ſuos tam opere q̄ verbo proponēs deū ipſum liberatorem profitetur. ita ꝙ clamanti reſpondit/iacentem erexit/a circundantibus ſaluauit/obloquentes percuſſit/& populum benedixit.

¶ Perſona loquens in toto pſalmo propheta eſt, recitans vocem multitudinis.

DOmine q̄ꝫ multiplicati ſunt. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuā materię, & executiuam/ibi & tu dn̄e. Proponit autē dauid tria. Primo ꝙ valde multiplicati ſunt hoſtes ſui cū abſalon. & hoc ſignificat dicendo. q̄ multiplicati ſunt anguſtatores ſeu tribulatores mei. Et hoc ſpectat ad id quod ſcriptū eſt. venit nuncius ad dauid dicēs/toto corde vniuerſus iſrael ſequitur abſalon. Spectat & ad euentū maiorem q̄ dixerat nathan: nam nathan ſuſcitandū malū contra dauidem de domo dauidis/non de tota domo iſrael prędixit. ¶ Secūdum eſt multitudo inſurgentiū ad bellandū cōtra dauidem. & hoc ſignificat dicēdo. multi inſurgentes ſup me. Et ſpectat ad id quod ſcriptū eſt: ꝙ abſalon tranſiit iordanē & oēs viri iſrael cū eo. ¶ Tertium eſt multitudo obloquentiū ſpāliter contra vitam dauidis: qui dicebāt ꝙ deus nō ſaluabit vitam dauidis. Et q̄uis iſta multitudo non ſit in libro regum ſcripta (ſed ſemei dicens. ecce ꝑmunt te mala quū vir ſanguinū es. & achitophel dicens/perſequar hac nocte dauid & ꝑcutiam eū: placuitꝙ ſermo eius abſalon & cunctis maioribus natu iſrael) ex verbis tm̄ nathan ad dauidem/non recedet gladius de domo tua vſꝙ in ſempiternū &c̄. multitudo videns inchoari adimpletionem verborum nathan/ecce ego ſuſcitabo ſup te malū de domo tua, facile credere & dicere potuit ꝙ deus nō ſaluaret dauidem in hac pſecutione. Et hoc ſignificat dicendo. multi dicentes animę meę/vitę meę, non erit ſalus ipſi in deo.

¶ Selah. Dictio haec hebraica eſt. & tribus ſupra ſeptuaginta vicibus in hoc pſalterio habetur: nec in tota ſacra ſcriptura alibi reperitur niſi in cantico habbacuc. & ter in hoc pſalmo ponitur. Eſt autem magna de hac dictiōe quaeſtio: an appoſita ſit vt ſignificatiua dictio/ita ꝙ ſit pars textus pſalmi ſicut cęterę dictiones ſignificatiuę (ſignificat.n. ſemper/ſeu ęternitatē/ſeu eleuationē: ꝑꝑ quod multi interpretes loco ſelah hn̄t ſemp/alii ī ſempiternū) an nō teneat ſignificatiue/ſed vt dictio officioſa ad denotandum vel mutationem vocis ſeu metri aut pauſam in cantu aut aliqd hmōi. Et hāc viam amplexi

videntur.70. dum loco ſelah habent diapſalma in græco. Hiero. in epiſtola ad marcellam/improbat & rationabiliter officium huius dictionis quantum ad quodcunq; officium intermedium/ex eo ꝙ reperitur hæc dictio quandoq; in fine pſalmorum. Verum ex hoc non habetur quin poſſit habere officium quod etiam fini pſalmorum congruere poteſt:puta eleuationem vocis vel productionem. Hebręi putant dictionem eſſe officioſam: & habent argumentū/quia non reperitur niſi in metris. Hanc opinionem ego ſequar.& propterea nullibi mentionem amplius faciam huius dictionis in cōmentariis : ī textu autem curabo ſemper haberi rubro ſcriptam. Si inuenirem aliquos ſcientes ſcandere in hebręo metra pſalmoꝝ,facile appareret veritas an dictio hæc ſit pars metri an nō:qa ex mēſura metri diſcerneretur. Si vis multas opiniōes videre,lege epiſtolā hiero.ad marcellā:quæ eſt.64. Hęc de ſelah.

¶ **Et tu domine.** Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula/domine. ſecūdo illa q̄ multiplicati/ibi ego iacui.tertio illa/multi inſurgentes/ibi non timebo.quarto illa/multi dicentes/ibi quia tu percuſſiſti. ¶ Tractatur hic illa particula domine/pro quanto tractatur recognitio qua dauid recognoſcit deum affuiſſe ſibi in hac ſua vexatione. Explicat aūt primo opem triplicē allatam ſibi a deo dicens.& tu domine clypeus pro me/defendendo ne occideret ab achitophel : domini ſiquidem nutu diſſipatum eſt conſilium achitophel vtile ad occiſionem dauidis. honor meus/reſtituendo me in regnum:& eleuans caput meum/quaſi iacens ex caſu. Et eſt ordo prępoſterus. nā prius fuit eleuatio iacentis pręſidio illorum qui adiuuerunt dauidem q̄ redintegratio regni. ¶ Deinde explicat modum quo hæc tria habuit/dicens. Voce mea/non aliena/non ſacerdotum,ad dominum/nō ad hominem,vocabo.non ꝙ ſtatim non vocauerim : ſed quia perſeuerabo vocans/ex intimo cordis affectu recurrens. Hæc vocatio intelligitur ad literam recurſus dauidis ad deum inchoatus in humilitate nudorum pedum/operti capitis/ac in religione veneratę arcę domini/& ſubmiſſione voluntatis proprię voluntati diuinę:& poſtea in adoratiōe in monte,ac ſacrificio patientię & manſuetudinis/maledicente illum ſemei.hæc enim omnia ad hanc concurrerunt vocationem: in qua perſeueraturum ſe ſpondet/verbo futuri temporis vtens. Hic eſt modus ex parte dauidis. ¶ Ex parte autem dei ſubditur. Et reſpondit mihi/opere & effectu triplici memorato, non de tabernaculo/non de arca, ſed de monte ſanctitatis ſuę:hoc eſt de cœlo in quo eſt ſanctitas eius/vel de celſitudine ſanctitatis ſuę. In quo recognoſcitur magna dei dignatio/vt de tanta celſitudine dignatus ſit condeſcendere ad reſpondendum hoī deiecto. Vbi nota diuinę opis celeritatem deſcriptam eſſe per vocabo in futuro & rñdit in ptō:hoc eſt ꝙ ante deus exaudit & ſuccurrit q̄ hō ex corde orans cōpleat clamorē orationis ſuę.

Ego iacui. Tractatur hic illa particula/q̄ multiplicati ſunt anguſtatores mei : explicando ſucceſſum rei ſermone metaphorico ad ſimilitudinem hoīs iacentis/dormientis & poſt vigilantis. Multiplicatis quippe cum abſalon concurrentibus ad angendū dauidem & deiciēdū illum a regno , ſtatim dauid ciuitatem regiam perdidit fugiens.& propterea dicit ego iacui/ad ſimilitudinem iacentis imus humiliatusq; ſe habuit. Et quia abſcondit ſe in campeſtribus dicit & dormiui/tanq̄ nō ſentiens me habui. Poſtea congregata aliquanta multitudine quaſi euigilauit ad reſiſtendum abſalon.& hoc totum ſub ſpe/quia dominus ſuſtentabit me:ſpes.n.diuini auxilii per futuram ſuſtentationem ſignificatur.

Non timebo. Tractatur hic illa particula/multi inſurgentes ſup me:declarādo ſecuritatē ex diuino conceptam auxilio/quum abſalon cū exercitu iſrael venit contra dauidē . Non timebo inq̄t a myriadibus(myrias numerū ſignificat decem milium:myriades plura dena milia)hoc eſt a multo exercitu abſalon.(quot.n.dena milia fuerint non eſt ſcriptum:quum tn̄ ſcriptum ſit ꝙ facta eſt plaga magna in die illa viginti miliū)populi/iſrael,qui circūquaq; poſiti ſunt ſuper me/dauidē. Deſcribūtur circūquaq; hoſtes.tum quia totum fere regnum erat contra dauidem .tum quia exercitus abſalon venerat ad hoc vt circundaret ciuitatem in qua erat dauid:vt conſuluerat cuſi arachites. Non timebo inquā ſurge domine/hoc eſt ſurgente te domine, ad auxilium meum immo ad ſaluandum me : ſaluum me fac deus meus/per gratiam tuam.& ita euenit.

Quia percuſſiſti. Tractat̄ hic illa particula/multi dicentes aīę meę non ſalus ipſi in deo. Tractatur aūt inducēdo plagā iſtis oblōq̄ntibus a deo illatam pro rōne ſalutis ipſius dauidis/&(quod plus eſt) benedictionis populi. Quia inquit tu deus percuſſiſti oēs inimicos meos maxilla. peccauerant iſti locutione quæ fit ore in quo eſt maxilla cum dentibus, ideo in maxilla & dentibus puniti deſcribunt̄. Et per has pœnas intellige plagā exercitus abſalon.& poſt illęſum dauidem ſubiungi percuſſionem abſalon & ſuorum:quæ ſimul rō fuit ſalutis dauidis. Pœnę fuerūt maxillarū & dentium/tum ratione feritatis abſalon cōtra pſem & pſem regni/tum rōne obſtruſionis ex euentu cōtrario: vt ſic oīum inimicorum tū feritas tum falſa vaticinatio ſeu imprecatio/percuſſa confractaq; deſcribatur. ¶ Et ppea tibi domino/nō homini,attribuitur ſalus/dauidis cōtra illos qui dicebāt nō ſalus ipſi in deo. & vltra ſalutē dauidis,ſup populū tuum/iſrael,benedictio tua/affuit redintegrato me in regnum . Vel deprecatiue ac optatiue pro gratiarumactione ſubiungit.quia percuſſiſti, ideo quæſo tibi domino attribuatur ſalus habita/& ſuper populum benedictio tua conceſſa.magnam enim benedictionem conſecutus eſt populus in proſtratione abſalon & redintegratione regni dauidis. Amen.

¶VVLGATA EDITIO. ¶Victori in canticis pſalmus dauid .IIII.

CVm inuocarem exaudiuit me deus iuſtitię meę:in tribulatione dilataſti mihi.
Miſerere mei:& exaudi orationem meam.
Filii hominum uſquequo graui corde:ut quid diligitis uanitatem & quęritis mendacium?
Scitote qm̃ mirificauit dominus ſctm̃ ſuũ:dominus exaudiet me quũ clamauero ad eũ.
Iraſcimini & nolite peccare:quę dicitis in cordibus ueſtris/& in cubilibus ueſtris compungimini.
Sacrificate ſacrificium iuſtitię & ſperate in dño:multi dicunt quis oſtẽdit nobis bona?
Signatum eſt ſuper nos lumen uultus tui domine:dediſti lętitiam in corde meo.
A fructu frumenti/uini & olei ſui:multiplicati ſunt.
In pace in idipſum/dormiam & requieſcam.
Quoniam tu domine/ſingulariter in ſpe conſtituiſti me.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Vincenti in modulationibus pſalmus dauidi .IIII.

dilatationem
1 Propheta. IN uocare meo reſponde mihi deus iuſtitię meę/in anguſtia dilatare feciſti mihi:miſerere mei & audi orationem meam.
eſt ſeu erit
2 Filii uiri uſq;quo honor meus ignominię:diligetis inane/quęretis mendacium? Selah
3 Et cognoſcite quoniam ſeparare fecit dominus * gratioſum ſibi:dominus * audiet in uocare meo ad eum.
4 Tremite & non peccate:dicite in corde ueſtro ſup cubili ueſtro/& tacete. Selah.
5 Sacrificate ſacrificia iuſtitię:& fiditę ad dominum *.
ſunt
6 Multi dicentes. Q ō multorum. quis uidere faciet nos bonum? Propheta. leua ſuper nos lucem facierum tuarum domine *.
7 Dediſti lętitiam in corde meo:a tẽpore frumentũ eoꝝ & muſtũ eoꝝ multiplicata ſunt.
ego autem
†Securitati 8 In pace ſimul iacebo & dormiam : quia tu domine * ſolus in ſecuritate † habitare facies me.

TItulus eſt. Vincenti in modulationibus pſalmus dauidi. In quo aduerte ſemel pro ſemper/in titulis multis haberi hanc dictionem interpretatam vincenti: quia inuenitur legi vincenti/ victori/ad victoriam. aiunt tamen proprie eſſe participium/ſcilicet vincenti. Et ſunt diuerſę opiniones quid ſignificet in huiuſmodi titulis. Alii putant ſignificare modum muſici cantus ſeu ſoni.ſ.certatim cum conatu mutuo ad ſuperandum. Alii putant ſignificare prę̨ſidentem inſtrumento muſico vel tali ſpeciei cantus aut ſoni: vt ſcilicet denotetur prę̨ſidens cui aſſignabatur canticum ſic vel ſic canendum/ſeu tali ſono muſico ſupponendum.frequenter.n. in pſalmorum titulis ſimile inuenimus. Et videtur iſtis ꝙ ſemper prę̨ſidens illi cantui ſeu ſono ſeu inſtrumẽto/deſignetur. ¶Quod autem dicitur in modulationibus/non intelligas proprie exprimere dictionẽ hebraicam quę hic hr̃: quoniam de illa eſt quęſtio an ſit nomen muſici inſtrumenti an ſit nomen ſpecialis modi muſicę/ cuius genus eſt modulatio. Et quia numeri pluralis eſt hebraica dictio, ideo ponendo genus pro ſpecie dictum eſt in modulationibus. Et hoc etiam ſit dictum ſemel pro ſemper in multis titulis in quibus habetur in modulationibus. ¶Dauidi eadẽ ratiõe qua in titulo tertii pſalmi. Ex titulo igitur explicatur autor pſalmi dauid:& implicite ſignificatur materia/dicendo vincenti & dauidi.
¶Vnde circa materiam nota eſſe hic aliquid clarum & aliquid inquirendũ. Clarum eſt ꝙ pſalmus iſte loquitur de dauide tempore perſecutionis a ſaule.nam conſtat ꝙ dauid fuit autor pſalmi/& ꝙ ea quæ hic dicuntur non excedunt ipſum ſed de ipſo verificantur/& ꝙ loquitur de tempore quo honor eius erat in ignominia ſeu confuſione:vt patet in ſecundo verſiculo. vſquequo honor meus ignominię. Duplex autem tempus inuenitur quo honor dauidis fuit in ignominia:ſcilicet tempus perſecutionis ab abſalon/& tempus perſecutionis a ſaule:quo ex genero regis/ex ſummo honore (quo

publice cantatum eſt.percuſſit dauid decem milia in milibus ſuis &c̄.) factus eſt profugus/habitator ſpeluncaꝝ & deſerti &c̄.Sed inter has duas paſſiones tñ intereſt: ꝙ illa quã paſſus eſt ab abſalon/fuit merito iniquitatis eius ꝑꝑ adulterium & homicidiũ: iſta aũt a ſaule fuit merito iuſtitię & prudentię eius.Et qa in principio pſalmi expſſe dauid meminit iuſtitię ſuę/excludit ab hoc pſalmo tp̄s perſecutionis abſalon/& relinquit intelligendũ tp̄s perſecutionis a ſaule. ¶ Inquirendũ aũt reſtat qd ſpãlit̃ geſtum in illa perſecutiõe hic tractet. Cõſiderãti aũt ꝙ dauid hortat viros quos alloq̄ſ ad iuſtitiã & ſpem in deo/& ꝙ tota vis exhortationis fundat ſup hoc ꝙ ipſe dauid exaudiet a deo quia elegit eũ deus ſibi/& ꝙ deus habitare faciet q̃nq̃ ipſum ſecurũ in pace, appatet ꝙ nõ alloquit hoſtes ſed eos q/buſcum cauſa erat cõis: alioqn vana eſſet cõſolatio illoꝝ ex futuro bono dauidis. apparet.n.in principio/in medio & in fine pſalmi nihil promitti niſi futurũ bonũ dauidis. Et qm̃ viri quos alloquitur in ſecũdo verſiculo rep̄hendunt,ſupponendũ vr ꝙ viri iſti ſunt viri illi qui erant in ſocietate dauidis profugi/dubitãtes ꝙ nunq̃ dauid fieret rex/inanẽq; eſſe ſequelam dauidis.& ꝑpea quęrũt quis nos faciet videre bonũ?Et licet ſcriptura nõ meminerit alibi talis dubitatiõis in viris q erant cum dauide, cõſentaneũ tñ eſt iis quæ narrant in ſcriptura ꝙ habuerint multi eoꝝ tale dubiũ. nam quũ vidiſſent ꝙ dauid noluit vti opportunitate ſibi a deo tradita occidẽdi ſaulem ꝑſequentẽ ipſum in ſpelũca (dicentibus illis.ecce dies de qua locutus eſt dominus ad te/ego tradã tibi inimicũ tuũ vt facias ei ſicut placuerit in oculis tuis) & ſimiliter quũ reſtiterit iis q volebãt ſaulẽ occidere (nam ibidem/ſcilicet.2. reg.24.ſubiungit.& confregit dauid viros ſuos ſermonibus iſtis/& nõ ꝑmiſit eos vt cõſurgerẽt i ſaul) rõnabile eſt vt viri bellatores videntes dauidem nõ vſum eſſe bñficio ꝑuęualendi ſup inimicũ/dubitauerint ꝙ dauid nunq̃ perueniret ad regnũ: arbitrantes occidendũ fuiſſe ſaulem omiſſis tot ſcrupulis dauidis. ¶ Eſt ergo ad literam materia pſalmi/exhortatio dauidis ad viros ſuos in perſecutione ſaulis ad expectandum diuinam promiſſionem/vacando interim operibus iuſtis.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid profugus a facie ſaulis/hortatur ſuos vt ſciant ꝙ deus ſolus qui elegit eũ audiet cauſam iuſtitię eius & adimplebit promiſſionem ſuam: interim tñ non dubitent/ ſed vacent iuſtis operibus & ſperent in deo tacentes: quia non a tempore ſed a deo erit expectatum bonum.

¶ Perſona loquens propheta eſt/recitans quęſtionem ſuorum.

IN vocare meo reſponde mihi. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materię/& executiuam/ibi miſerere. Proponunt hic tria. Primum deprecatiuũ/ꝙ deus r̃ideat dauidi i ſuo (vt ita dicam) vocare: quod nihil aliud eſt dictũ q̃ me vocante tu deus r̃ideas. Et eſt hęc ſupplicatio magnę fiducię/vt audeat dicere deo ꝙ quum ego voco tu r̃ideas. Et licet introducat per modũ ſupplicatiõis (tum pro reuerentia diuina: tum pro libertate dei ſemper perſeuerante ad r̃idendũ & non r̃idendũ) intendit tñ propheta per hoc ſignificare certam ſuã ſecuritatẽ ꝙ vocanti deus r̃idebit. ¶ Secundum eſt quaſi iuſtificatio cauſę propnę/dicendo. deus iuſtitię meę/actor & retributor. Et ſignificat ſpãlit̃ per hoc ꝙ deus fuit & eſt cauſa iuſtitię dauidis ad regnũ/qm̃ ipſe vnxit eum ꝑ ſamuelem. & ſimul redditur rõ quare deus r̃idebit ei vocanti: quia.ſ.eſt actor & retributor iuſtitię eius. ipſa.n. r̃ſio vocanti/ retributio.eſt: qm̃ r̃idere dei eſt facere/imo ſatiſfacere petenti. Significat quoq; deus teſtis iuſtitię dauidis: cui hoĩes imputabant ꝙ quęreret malũ aduerſus ſaulem. ¶ Tertium eſt collatio bñficii in executione/dicendo. in anguſtia dilatare feciſti mihi. Et licet poſſit vt ſonat intelligi ꝙ cõmemorat ꝑteritũ bñficium (tum ꝙ de anguſtia priuatę domus & officii paſcẽdi oues in latũ amplumq; tribunatus militũ offiũ & in dignitatẽ generi regii euectus ẽ. tũ ꝙ de anguſtia obſidionis a ſaule pluries ereptus eſt: ſcilicet ex domo michol/& quando cinctus eſt in modum coronę) mihi tamen videtur ad lram poni ꝑteritũ pro futuro propter certitudinem prophetię: & ſignificari ꝙ deus dilatabit ei/amplitudinem promiſſi regni dando/q̃uis nunc ſit in anguſtia conſtitutus: vtpote coarctatus a perſecutionibus ſaulis. Ita ꝙ omnia quę proponuntur ſpectant ad iuſtitiam cauſę/ad certam dei r̃ſionem/& certam executionem futuri regni.

¶ Miſerere. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula/in vocare meo/ quantum ad ipſam vocationem. ſecundo illa/in anguſtia/ibi filii viri. tertio illa/reſponde mihi/ibi & cognoſcite. quarto illa/iuſtitię meę/ibi tremite. quinto illa/dilatare feciſti/ibi multi dicentes. ¶ Explicatur itaq; vocatio dei propoſita: ꝙ non vocabit vane, ſed vt audiatur oratio ſua/hoc eſt exaudiatur. & miſereat deus ſui: hoc eſt releuet ipſum a miſeria in qua eſt. Vbi aduerte ꝙ ſic iuſtam ſuam proſequitur cauſam coram deo/vt ad miſericordiam confugiat diuinam.

Filii viri. Tractatur hic anguſtia dauidis/honeſte reprehendendo viros qui erant cum eo: ad illos enim conuertit ſermonem. Vnde vocat eos honorabili nomine/filii viri: hoc eſt geniti ex virilitate: erant enim viri fortes. Simili ſiquidem modo.1.reg.26. dauid dixit ad abner. nunquidnam vir tu es? ¶ Humane autem loquens ad eos/manifeſtat defectum eorum duplicem. Alter eſt diligere inane: alter inquirere mendacium. & ꝙ hæc duo perſeuerabunt in eis donec dauid erit ignominioſe profugus. Et diligere quidem inane/ ſignificat ex parte diligentium affectum tanquam inanem :

pro quanto affectum habebant fere vacuum ſpe ꝙ dauid futurus eſſet rex. Oriātum autem ad effectū explicatur ꝙ diligent inane.i.ſine fructu, non ſemper/ſed donec honor dauidis eſſet in contumelia. Et quantum ad hoc non ſignificatur culpa, ſed dilatio fructus. ¶ Inquiſitio autem mendacii/ad dubitationem quā habebant refertur. dubitabant enim & inquirebant an mendacium futurum eſſet an nō ꝙ dauid obtineret regnum. Et hęc īquiſitio ſimiliter duratura dicitur donec dauid eſſet in illo opprobrio. ¶ Et aduerte ꝙ hęc verba poſſunt legi aſſertiue. Et tunc eſt ſenſus. filii viri donec ego ſum in hac ignominia, vos diligetis ſine fructu/& inquiretis an ſit mendacium de regno meo futuro. Pōt quoq legi reprehenſiue. Et tunc eſt ſenſus per modum īterrogatiuum. filii viri diligetisne inane/& quęretis mendacium quouſq durabit hęc mea ignominia? Vel filii viri vſq quo honor meus (hoc eſt regni futuri) erit ad ignominiam coram vobis/dum diligetis inane & quęretis mendacium? ex hoc ipſo.n. ꝙ perſeuerabant quęrendo an eſſet mēdacium/& affectum habebant ſpe vacuum, honorem dauidis in ignominiam vertebant. Et per hęc patet anguſtia dauidis non ſolum ratione perſecutionis a ſaule, ſed ratione eius quod patiebatur ex huiuſmodi dubitatione & affectu ſuorum.

Et cognoſcite. Tractatur hic illa particula/reſponde mihi: pro quāto admonent̄ dicti viri vt cognoſcant ꝙ dominus audiet clamorem ſuum. Affert autem ad hoc rationem ex p̄terita electione diuina qua elegit ipſum in regem per ſamuelem: vt ex diuina electione qua inuenerat hominem ſm cor ſuū, cognoſcant ꝙ deus audiet & reſpondebit dauidi vocanti eum/recurrenti ad eum. Dicēdo enim & cognoſcite/hortatur vt affectibus ſuis addant cognitionem, qm̄ deus per ſamuelem ſeparare fecit gratioſum ſibi. ſeipſum ſiquidem vocat gratioſum: quippe qui miſericordia pluries vſus fuerat verſus ſaulem. Sibi autem (deo) dicit iuxta verbum dei ad ſamuelem. prouidi mihi regem in filiis iſai. 1. regū. 16. & verbum ſamuelis ad ſaulem de dauide. 1. reg. 13. quęſiuit dominus virum ſibi ſm cor ſuū. Et ex hac diuina ſeparatione ſeu electione intelligite dominum reſponſurum mihi. audire ſiquidem dei/cū effectu reſponſionis intelligitur. ¶ Aduerte prudens lector ſemel pro ſemper ꝙ dictio hebraica interpretata gratioſus/ſignificat proprie beneficū gratuite. & formatur a gratia vt eſt virtus animi qua benefici gratuite ſumus: ita ꝙ non ex merito illius cui benefacimus/non ex noſtro debito/non ex ſpe remunerationis/non ex aliqua compaſſione, ſed ex noſtra voluntate gratuita benefacimus aliis. Hęc dictio infinities in libro hoc inuenitur interpretata cōmuniter miſericordia/a quibuſdā benignitas. nobis viſa eſt attentis prædictis conditionibus/interpretanda gratia. & ſic inuenies inferius. Et inde conſequenter oportuit formare adiectiuū ſignificās actionem/ſcilicet gratioſus: nō pro grato paſſiue vt eſt in vſu: ſed ſemiuſurpato vocabulo pro conferēte gr̄am. Et hæc pro vtraq dictiōe (ſcilicet gr̄a & gratioſo) recole in toto textu pſalterii.

Tremite ⁊ non peccate. Tractat̄ hic illa particula/iuſtitię meę: non explicando propriam iuſtitiā, ſed monendo viros ſuos ad ſectandam iuſtitiam. turpe.n. eēt docere iuſtitiam niſi doctor eſſet iuſtus. ¶ Monet autem eos ad vtranq iuſtitię partem. Primo ad declinandum a malo. Propter quod conſequendum dat tria pręcępta. Primum eſt tremite: hoc eſt tanto pauore timeatis ſermonem dei vt etiā trematis. Et hoc dixit/quia iſti videbantur dubitare de promiſſione dei, non exhibentes diuinę promiſſioni debitam reuerentiam. Secundū eſt meditatio diuinorum in corde ſuper cubili: hoc eſt vt in ſeipſos reuertantur in quiete mentis/& ſecum tractent diuinam veracitatē. Tertium eſt tacete: vt nō relaxēt linguā/dicēdo. nō erit/qn̄ erit? & ſimilia. Et hæc tria ſeruādo nō peccabitis: qđ eſt declinare a malo. Ad alteram vero iuſtitię partem (quæ eſt facere bonum) inuitat ſubiungens.

Sacrificate. Monet iſtos facere bonum intus per cōfidentiam/dicendo fidite ad dominum: ſeu confidite in domino/fiduciam veſtram ad deū habeatis nō ad hoiem. Et hac monitione plurimum indigebant qui iam fere deſperauerāt. Extra vero dicēdo. ſacrificate ſacrificia iuſtitię. Et intēdit ad literam ꝙ ſi pro qa non poſſunt ſacrificare deo ſacrificia agnorum/vitulorum & huiuſmodi, offerant deo ſacrificia operum iuſtitię: vt ſic ſit deus iuſtitię veſtrę ſicut eſt deus iuſtitię meę. Et dixit hæc de iuſtitia ſpecialiter/vt cognoſcerent opus iuſtitię fuiſſe nō occidiſſe ſaulem: iuxta illud verbum dauidis. 1. reg. 26. quis enim extendet manum ſuam in chriſtum domini/& innocens erit?

Multi dicentes. Tractatur hic illa particula/dilatare feciſti mihi/tali ordine. primo recitātur inquirentes quis faciet hanc dilatationē. ſecūdo ponit̄ reſponſio ꝙ deus faciet illuſtrando. tertio apponitur modus quo faciet. ¶ Inducunt̄ itaq multi dicentes. Per quod inſinuat̄ ꝙ non oēs viri qui erāt cum dauide fluctuabāt dictis phantaſiis/ſed aliq eoꝝ. quos tñ in cōi propheta & allocutus eſt & recitat/dicendo multi dicentes (ſupple ſunt ſeu fuerūt) quis videre faciet nos bonū? Modus eſt loquēdi expectantiū & dubitātiū. ex quo.n. (vt dictū eſt) viderāt dauidē nō vſum data occaſione p̄ualēdi/dicebāt, qs faciet videre nos bonū expectatū in ſublimatione dauidis in regē? quaſi dicāt/nullus amplius.

Leua ſuper nos. Nota hic duas ſimilitudines. Altera eſt qua aſſimilatur diuina beneuolentia erga dauidem & ſuos luci diuini vultus: ſicut econuerſo volūtas puniendi aſſimilat̄ irę ſeu indignationi diuini vultus. Et ī promptu rō eſt ſimilitudinis: qm̄ lucida facies/beneuola gratioſaq eſt: ſicut iratus ſeu indignatus vultus vindicatiuus eſt. Altera ſimilitudo ē diuinę faciei lucētis/ad ſolē corporeū ſub

hemiſphęrio inferiori exiſtentem. Et primã quidē ſimilitudo clare ſignificatur/dicendo lucem faciei tuę dñe. ſecũda aũt dicendo/leua ſup nos. ad ſimilitudinē ſiquidē lucis ſolaris quũ leuaẽ ad hemiſphęriũ ſup nos oriente ſole/petit ꝙ deus leuet ſup ſe & ſuos lucē vultus ſui. ¶ Ex qbus infertur tertia ſimilitudo ſub/ intellecta. ſ. ꝙ dauid deſcribit ſe & ſuos eſſe tunc velut in nocte/& velut expectare eleuationē lucis ſolaris ſup hemiſphęriũ. Iuxta hanc. n. parabolã deſcribit diuinã beneuolentiã erga eos eſſe tunc velut lucē ad/ huc exiſtentē in alio hemiſphęrio: hoc eſt non manifeſtã eis. ¶ Et per modũ ſupplicantis declarat ꝙ quũ deus leuabit lucē vultus ſui ſup nos (hoc eſt apparere per bñficentiã faciet beneuolentiã ſuam ſup nos) tũc ſtatim erit effectus. Dediſti lętitiã in corde meo: hoc eſt lętabor ego ex corde/qui mō triſtor propter veſtrã diffidentiã. & cõſequenter ij qui mecũ erũt lętabũtẽ. Et currit parabola: q̃a ẽt naturaliter lętamur apparente luce ſolis ſup nos. Memẽto hic eius qđ in titulo tertii pſalmi diximus/ꝙ facies apud hebręos nõ habet numerũ ſingularē: ſed idē apud eos ſignificaẽ per facies in numero plurali quod apud nos per faciem ſeu vultũ in numero ſingulari. ¶ Reſpondit itaq; dauid quęrẽtibus qs faciet nos videre bonũ! ꝙ deus leuans lucem vultus ſui ſup nos/dabit lętitiam in corde meo. vt per hoc intelligas ꝙ de bono hoc eſt regno ipſius dauidis expectato quęrebant quis faciet nos illud videre!

A tempore. Aduerte hic ꝙ niſi obſtaret pronomẽ ſuum ſeu eoꝝ (etiam repetitum) in promptu eſſet ſen ſus literæ ꝙ expectandũ eſt tempus quo deus leuet lucē vultus ſui ſup nos quẽadmodum frumentum & muſtum multiplicanẽ ſuo tẽpore: dum creſcunt frumenta & vites & vuæ tẽporibus ſuis. Sed pronomẽ eorum ſeu ſuũ (quod ex induſtria appoſitũ videẽ e regione contra ꝓnomen nos/quũ dixit leua ſup nos) & ſimiliter verſiculus ſequens totũ tribuens ſoli deo/obſtant huic ſenſui. Apparet ſiquidē ꝙ ꝓpheta in/ tendit diſtinguere inter ſe & ſuos ex vna parte & alios ex alia parte: & dicere ꝙ alii multiplicant frumen tũ & muſtũ a tẽpore/ſeu (& in idem redit) alioꝝ frumẽtum & muſtũ multiplicanẽ a tẽpore, ſuum autẽ bonum nõ a tpe ſed a ſolo deo expectaẽ. Et intendit per multiplicationẽ frumenti & muſti opulentiam. metaphoricus ſiquidē ſermo eſt: intendens ꝙ alioꝝ opes multiplicanẽ ex tẽporis bñficio quẽadmodum frumentũ & muſtũ/hoc eſt quẽadmodum fructus vegetabiliũ: opes aũt noſtræ non ex bñficio tpis ſed a ſolo deo expectandę ſunt. Et intendit ꝓpheta per hoc ad literã ridere murmurationi ſuoꝝ/dicẽtium ꝙ ipſe non eſt vſus beneficio tẽporis quo datus eſt ſaul in manus eius: dixerunt. n. tunc. ecce dies de qua lo cutus eſt dñs ad te/ecce ego tradã tibi inimicũ tuum vt facias ei ſicut placuerit in oculis tuis. ad hoc. n. directe ridet ꝙ alioꝝ vtilitas ex beneficio tẽporis prouenit/ſiue iuſte ſiue iniuſte (& propterea dixit eorũ ſeu ſuum) meum autē bonum a deo ſolo ſubiungitur pendere/dicendo.

In pace. Dixerat ꝙ alii a tempore multiplicant ſua: ait nunc. ego autem non a tempore ſed quia tu ſo/ lus facies me habitare in ſecuritate, ideo iacebo ſimul & dormiam in pace. Et totum hoc fuit adimple/ tum ad litteram in regno dauidis. ¶ Deſcribitur autem hic omnimoda quies per iacere ſimul & dormi re in pace. nã & iacere ſine dormitione/inquietudinis eſt: & dormire abſq; cubili/ſolicitudinis eſt: vtrũq; autem habere ſine pace/timentis eſt. Apte autem omnimodæ quieti reddiẽ cauſa ſecura habitatio. Hæc autem omnia futura aſſeruntur a dauide: vt cõfidant in promiſſione diuini adiutorii/ſicut & ipſe abſq; hęſitatione futura prędicit.

In ſecuritate. Textus hebræus habet ſecuritati datiui caſus: ſed adiuncta eſt præpoſitio in propter con ſtructionem. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori ſup hęreditatibus pſalmus dauid. V.

VErba mea auribus percipe domine: intellige clamorem meum.
Intende uoci orationis meę: rex meus & deus meus.
Quoniam ad te orabo domine: mane exaudies uocem meam.
Mane aſtabo tibi & uidebo: quoniam non deus uolens iniquitatē tu es.
Nec habitabit iuxta te malignus: neq; pmanebũt iniuſti añ oculos tuos.
Odiſti omnes qui operantur iniquitatem: perdes omnes qui loquuntur mendaciũ.
Virũ ſanguinũ & doloſum abominabiẽ dñs: ego aũt in multitudine miſericordię tuæ.
Introibo in domum tuam: adorabo ad templum ſanctum tuum in timore tuo.
Domine deduc me in iuſtitia tua: ꝓpter inimicos meos dirige ĩ cõſpectu tuo uiã meam.
Quoniam non eſt in ore eorum ueritas: cor eorum uanum eſt.
Sepulchrum patens eſt guttur eorum/linguis ſuis doloſe agebant: iudica illos deus.
Decidãt a cogitationibus ſuis: ſm multitudinem impietatum eorum expelle eos, quo niam irritauerunt te domine.
Et lętentur omnes qui ſperant in te: in ęternum exultabunt & habitabis in eis.

Et gloriabuntur in te omnes qui diligunt nomen tuum: quoniam tu benedices iuſto.
Domine ut ſcuto bonę uoluntatis tuæ coronaſti nos.

❡IVXTA HEBRÆVM. ❡Vincēti ad nechiloth pſalmus dauidi. V.

1 Propheta. DIcta mea auſculta domine: intellige locutionem meam.
2 Auſculta uocem † clamoris mei, rex meus & deus meus: quoniam ad te orabo.
3 Domine mane audies uocem meam: mane præparabor tibi & ſpeculabor.
4 Quoniam non deus uolens iniquitatem tu: ideo non habitabit te malus.
5 Non ſtabunt inſipientes coram oculis tuis: odiſti omnes operantes iniquitatis.
6 Perdes loquentes mendacii: uirum ſanguinum & doli abominabitur dominus.
7 Et ego in multitudine gratię tuæ introibo domum tuam: incuruabor ad templum ſanctitatis tuæ in timore tuo.
8 Domine deduc me in iuſtitia tua: propter inſpectores meos rectam fac faciebus meis uiam tuam.
9 Quoniam non est in ore eorum rectitudo, intimum eorum prauitates sunt: ſepulchrum apertum est guttur eorum, linguam ſuam lenificabunt.
10 Deſolare fac eos deus†, decident a conſiliis ſuis in multitudine fallaciarum ſuarum: expelle eos, quoniam rebellauerunt in te.
11 Et lætabuntur omnes ſperantes in te, ſeculo cantabunt: & operire facies ſuper eos, & exultabunt in te diligentes nomen tuum.
12 Quia tu benedices iuſtum domine: ut ſcuto uoluntate tua coronabis eum.

TItulus eſt. Vincenti. quod exponitur vt ſupra in titulo quarti. Ad nechiloth. Dictio hebraica tā multas habet ſignificationes vt incertum ſit an appoſita ſit in titulo ad ſignificandum inſtrumētum ſeu aliquid muſicum, an ad tangendum materiam pſalmi. nam ſignificat inſtrumētum muſicum, ſignificat cōgregationes vel hęreditates vel cōualles. nec ex antecedentibus & conſequentibus particulis tituli, inſinuatur optio ſignificationis: prima tamen particula denotat ꝙ nomen muſici inſtrumenti aut muſicę modulationis nomen eſt. Pſalmus dauidi, vt ſupra.

❡Circa materiam pſalmi clare apparet ꝙ dauid eſt autor pſalmi, & ea quę dicunt in hoc pſalmo de perſona loquēte congruūt ipſi dauidi. & ea quę dicuntur de inimicis ipſius perſonæ loquentis dicuntur de iudęis: vt teſtat apoſtolus ad ro. 3. inducens nonū verſiculū huius pſalmi. ſepulchrum patēs guttur eorum, linguis ſuis doloſe agebant. & dicens hoc dici de iudęis qui ſub legē erant. Quibus ſi adiungant tres conditiones dauidis loquētis (ſcilicet ꝙ erat affectus ad rectitudinē, ex verſiculo. 8. imo ꝙ erat iuſtus, ex verſiculo vltīo: & ꝙ patiebat inimicitias īſidioſas, ex multis verſiculis: & ꝙ cultutus erat deum in timore, adorando in templo &c̄. ex verſiculo. 7.) & rurſus ſi cōſiderent petitiones eiuſdem (ꝙ ſcilicet petit ꝙ inimici decidāt a conſiliis & caſtigent, & ꝙ ſperantes in deo lętentur ob benedictionem iuſti) & rurſus ſi conſiderentur euētus (nam deſcribit futurum ꝙ virū ſanguinum & doli abominabit dominus, & ipſe loquens introibit in domū dei) facile ex his oībus collectis ante mentis oculos, apparet ꝙ pſalmus iſte ad literam loquitur de dauide iuſto ſublimando in regnum a deo, deiecturo ſaulem ꝑpter iniquitates eius. Ita ꝙ materia pſalmi nō tam eſt dauid dirigendus a deo & ſaul deiiciendus a regno q̄ rectitudo ſeu iuſtitia dauidis & iniquitas ſaulis & ſuorum, ob quas deus ſaulem deiecit & dauidem direxit, defendit ac benedixit. ꝑpterea enim totus pſalmus occupatur circa iuſtitiam & iniuſtitiam. Eſt itaqꝫ materia pſalmi ad literam deiectio ſaulis a regno ꝑpter iniquitates eius, & defenſio, directio atqꝫ benedictio dauidis iuſti ad regnum ob diuini cultus gloriam.

❡SVMMARIVM EST.

❡Propheta poſtq̄ deum ſupplex adiit, deſcribit ſeipſum ex orationis merito non ſolum exaudiendum ſed viſurum exitum rei: ſcilicet ꝙ quia deo diſplicent iniqua, deiiciet ſaulem & ſublimabit miſericorditer ipſum ad augmētum cultus diuini. Orationem autem ſuam ſubiungit: petens ſuiipſius directionē, hoſtium vero & conſilia petire & iniquitates puniri: ſperantium autem in deo conſolationem

ob ſui

ob ſui defenſionē ac bñdictionē. In quo ꝑgreſſu cernere potes ꝙ prius deſcripſit effectū orōnis ꝗ orōnem: ea forte rōne quia deſcribit effectū vt ꝓuiſum/& magis ex deo ꝗ ex orōnis merito.

℄ Perſona loquens propheta eſt.

Dicta mea. Diuidiẗ pſalmus in partes duas: ꝓpoſitiuam materiæ, & executiuam/ibi qm̄ ad te. ⁋ Per hæc tria (ſcilicet dicta/locutionē & vocē clamoris) ꝗ ꝓponit, quātū ad vim humani moris petit vt ſua audianẗ verba/& vt itelligaẗ quod dicit/& vt patiēter auſculteẗ ardens deſideriū ſuum: explicando per clamorē ꝙ loquiẗ ex ardenti deſiderio. ⁋ Rex meus. Nō ſufficit ꝓponere hæc dn̄o: ſed multiplicat adiectiua/petēdo a rege ſuo & deo ſuo/dicens rex meus & deus meus, duplici rōne. Altera eſt ad inſinuādū ius ſuū. Acſi diceret. ad te ſpectat ex officio: qa es & deus meus/ad quem debeo recurrere, & rex meus/cuius eſt auſcultare ſubditū ſuū. Altera eſt: quia deſiderat & intendit loqui ſpectantia tum ad deum: qualia ſunt ea ꝗ ſunt diuini cultus. tū ad regē: qualia ſunt ea ꝗ ſunt regni ꝓpriı & deiectionis ſaulis. Et ꝓpterea noīat ipm̄ deū & regem. Deus meus. eſt enim deus natura: meus autē ꝑ gratiā cultus. Et cōmemoraẗ magnum beneficium per hoc ꝙ deus dignaẗ eſſe & vocari deus meus. Vnde & pluries in ſacra ſcriptura deus ꝓmittit/ero veſter deus. Et ſimiliter deus eſt rex/ex ꝓpria autoritate regēs vniuerſum. Et magnū bñficiū commemoratur dicendo meus: ꝓpter ſpeciale regimen quo regebat populum iſrael. Deſignatur quoq; per hęc pronomina affectus ipſius dauidis erga deum: non per excluſionem aliorum, ſed prę magnitudine amoris habentis deum charum vt proprium. Et ſimiliter affectus proprius ad deum vt regem ſuum: pro quanto recurrebat ad eum tanꝗ ad proprium regem pro iudicio & iuſtitia contra regem ſaulem.

℄ Quoniā ad te orabo. Incipit hic pars executiua/tali ordine. Primo tractanẗ illę particulę/dicta mea auſculta &c̄. ſecundo illa deus meus/ibi qm̄ nō deus. tertio illa auſculta vocem clamoris mei rex meus/ibi dn̄e deduc me. ⁋ Tractaẗ itaq; primo recurſus ad deū ꝓpoſitus in primo verſiculo pſalmi/declarādo efficaciam orōnis a tribus. Quoniā inquit ad te dn̄e/non ad hominem/non ad ſimulacra, orabo, ideo mane audies vocē meā. Ecce primū mane: hoc eſt hora cōgrua/nō ad veſperam. Et hoc ex parte dei. ⁋ Secundū eſt ex parte opis mei. Mane/hoc eſt cito/tēpore cōgruo, ꝑparabor ad te/diſponā/ꝑparabo meipſum ad te. Vera ſiquidem oratio quę ex corde ꝓcedit, ꝓducit ordinationē & ꝑparationē ſuiipſius ad deū: ficte ſiquidē orat, qui ex vna parte orat & ex altera parte opere cōtradicit. ⁋ Tertiū eſt. & ſpeculabor. Dictio enim hebraica ſignificat ꝓprie videre expectantis: puta quū homo expectat aliquē venturum/& attendit oculis ad videndū qn̄ venit. Et ꝓpterea ſignificatū eſt per verbum ſpeculabor: quod ſignificat videre tanꝗ e ſpecula. Et deſcribitur per hoc efficacia orōnis in pte intellectiua ad videndū/ſicut ꝑ ꝑparationē deſcribiẗ efficacia orōnis in parte affectiua.

Quoniam nō deus volens. Tractatur hic illa particula deus meus. Tractatur autem deſcribendo deum reſpectu impiorum/& reſpectu ipſius timentis eum. Vbi aduerte ꝙ reſpectu impiorum deſcribitur tripliciter. Primo pro radice & ratione omnium natura voluntatis diuinæ reſpectu impietatis ſeu iniquitatis. deinde reſpectu iniquorum. & demū in ſpecie reſpectu ſaulis. ⁋ Aduerte autem perſpicaciter ꝙ valde ſubtiliter ꝓpheta deſcribit diuinā voluntatem reſpectu iniqtatis: qa nō per poſitiuū actū nolēdi ſed per negationem actus volēdi deſcribit ipſam. nō enim ait/deus nolens iniquitatē tu, ſed nō volens iniquitatē tu. nā ſi deus nollet iniqtātē fieri (hoc eſt ſi vellet nullā iniqtatē fieri) nulla iniqtas fieret: quoniam voluntati eius nullus reſiſtere pōt, ſed oīa quęcunq; voluit fecit & facit. Sed deus nō vult iniqtatē. cū quo nō velle ſtat ꝙ velit permittere iniqtates. Vn̄ ex hoc textu theologi fundamētū habent doctrinę in ſuis libris traditę de velle diuino circa peccata.

℄ Vnde ex hac ꝓphetica litera habemus primum ꝙ deus non vult iniquitatem. Secūdum ꝙ inter deos quos gentiles adorabant & deū meum hæc eſt differētia: qm̄ illi dii reputanẗ volentes iniquitates: vtpote quibus placebant impudica &c̄. deus aūt meus non deus volens iniquitatē. Tertiū ꝙ hoc (ſcilicet nō velle iniquitatē) cōuenit voluntati diuinę ex diuina natura/ſignificata per nomen deus. Et propterea non eſt dictum/quoniam non volens iniquitatem tu: ſed eſt dictum/quoniam nō deus volens iniquitatem tu. vt ex dei nomine naturalitatem non volendi iniquitatem intelligeres. Pro radice itaq; omnium dicendoꝝ dicitur/qm̄ non deus volens iniquitatem tu. & ꝓpterea ꝑponitur coniunctio qm̄. Continuatur autem ſententia hæc pręcedenti verſiculo: quia introducitur per modum rei ſpeculatę. Acſi dixiſſet & ſpeculabor hoc: ſcilicet quoniam non deus volens iniquitatem tu: & cōſequenter ſubiungitur/non habitabit &c̄. i. ideo non habitabit &c̄.

Nō habitabit te malus. Ex hoc ꝙ deus non eſt volens iniquitatem, primum deducitur negatio habitationis mali apud deum. Et quadrat voluntati non volenti iniquitatem ꝙ non patiatur ſecum habitationem perſonę malę: quoniam malicia iam excluſa per voluntatem/non eſt per voluntatem prædictam excluſa cohabitatio hominis iniqui: ſtat enim ꝙ homo non velit iniquitatem/& tamen compatiatur ſecum habitare hominem iniquum. Non ſic inquit propheta tu facies: quoniam ex eo ꝙ non vis iniquitatem/non permittes habitare tecum hominem malignum. Hic ſenſus obſcure in hebręo ſcribitur: quoniam nulla iungitur præpoſitio pronomini te. non enim dicitur iuxta te aut

tecum:ſed dicitur nō habitabit te malus.Et apparet metaphorico ſermone dici ad deum ꝙ malus nō habitabit te tanq̄ habitaculū:hoc eſt ꝙ tu nō eris habitaculū perſonę male.quod eſt dicere/tu non facies tecum habitare perſonam malam.¶Altera negatio ſubiungitur.
Nō ſtabūt inſipiētes. De iſipiētia oppoſita ſapiētię q̄ eſt primū donū ſpūſſancti loquiꝑ. Et vbi primo excluſi ſunt iniq ab habitaculo dei/ nō excludunꝑ a cōſpectu oculoꝝ eius:ita ꝙ nō ſolū nō admittunꝑ ad domū ſed nec admittunꝑ ad cōſpectum.intellige eo modo quo grati ſtant in cōſpectu dominoꝝ.Deinde ſubiunguntꝑ affirmationes.Prima quo ad interiorem actum.
Odiſti oēs opantes iniqtatis. Sic habeꝑ in hebręo:habeꝑ.n.participiū iūctū genitiuo.qđ trāſlatio latina ſufferre pōt:qa trāſit in vim noīs.Et hoc infinities in hoc pſalterio īuenit. Sed ſenſus in idē tedit acſi cōſtrueretꝑ cū caſu verbi.¶Altiſſimus.n.odio hēt pctōres.Nec ſolū odiſti ſed pdes / actu exteriori punies/occides,loquētes mēdacii/mēdaces.Et intelligiꝑ de mēdacio pnicioſo.Ex qbus colligere facile potes duas negatiōes & duas affirmatōes dei reſpectu īpioꝝ/pn̄tes ex hoc ꝙ de⁹nō vult īpietatē.
Virū ſanguinū. Deſcribiꝑ diſpoſitio diuinę volūtatis in ſpāli reſpectu ſaulis. Viꝝ inqt ſanguinum/ pp cladē innocētum ſacerdotū cum tāta ſęuitia ēt in mulieres & paruulos.1.reg.22.& doli/tum pp tot dolos qbus vſus eſt in dauidē/& qa ꝓmiſit ei filiā in ſcandalū.1.reg.18.& quia petiit prępupia philiſtinoꝝ/& quia occulte mandauit vt occiderent dauidē &c̄.Tum in deum:pro quāto in pcuſſione amalech fraudem cōmiſit, parcendo optimis gregibus ouium & armentorum & vniuerſis quæ pulchra erant/ſub prętextu vt īmolarentur domino.1.reg.15.Abominabiꝑ dn̄s/tanq̄ abominabilē deiiciet a regno:vt ibidē dixit ſamuel.abiecit te dominus ne ſis rex.
Et ego in multitudine. Declarata diſpoſitione volūtatis diuinę erga īpietatē/impios & ſaulē,ſubiūgit diſpōnē eiuſdē diuinę volūtatis erga ſeipm̄ dauidē.& ego/abiecto ſaule,in multitudine gratiæ tuę.Dicēdū erat hic cōſequēter ad p̄cedētia/& ego in iuſtitia mea ſeu in volūtate tua iuſta:ſed neutrū ſubiunxit/recognoſcens futurum ſuū bonū a gratia diuina: nec a ſimplici gratia ſed a multitudine gratiæ.Introibo domum tuam,incuruabor ad templum ſanctitatis tuę. Vtrunq; horum intelligitur quantum ad affectū & diſpoſitionem dauidis.Habebat enim voluntatem ędificandi domū domini: & ſic ingredi illam/& curuus adorare in templo.Nec fuit mendax quia hoc nō adimpleuit:quoniam nō ſtetit per eum,ſed deus laudauit ꝓpoſitum eius/noluit aūt ꝙ per ſeipm̄ ſed per filium exequeretur: vt patet.2.reg.7.Vnde verba hec ad pſonā dauidis in ſeipo relata/verificanꝑ quātū ad votū:qa votū habebat introeundi & adorandi.Relata autem ad dauidē in ſucceſſione eius verificanꝑ etiam quantum ad effectū:qm̄ ipſe in ſucceſſione filioꝝ ſuoꝝ introiuit in domum & adorauit in templo. ¶Vbi nota duo.Alterum eſt ꝙ dauid prędicit ſe ſublimandū in regem ad augmentū & ornamentum diuini cultus:dum deſcribit ſe ingreſſurum domū dei & adoraturum in templo:hoc enim nihil aliud eſt q̄ dicere ꝙ ego edificabo templū abiecto ſaule. Alterū eſt.cōtra id qđ dixerat viꝝ ſanguinū &c̄.contraponit & ego:cōtra id qđ dixerat odiſti/perdes/abominabiꝑ,cōtraponit in multitudine gratiæ tuę:cōtra id quod dixerat non habitabit te malus/cōtraponit introibo domū tuā :cōtra id quod dixerat nō ſtabūt corā oculis tuis/cōtraponit incuruabor ad templū ſanctitatis tuæ:& demum cōtra id quod dixerat de impietate contraponit in timore tuo.ita ꝙ non fictę/non exteriori tantū incuruatione aut cerimonia/ſed in interno timore tuo introibo & incurnabor. Hæc quo ad deum.
Domine deduc me. Incipit hic tractari illa particula/auſculta vocem clamoris mei rex meus.Deſcribit ſiqdem dauid ſeipſum poſitum in periculo inſidiantiū ſibi hoſtium/affectum ad gradiendum in via dei:& ꝓpterea petētē directionē & deductionem in iuſtitia.¶Vbi diligenter nota ꝙ duas petitiones ꝓponit.Altera eſt domine deduc me/eſto mihi dux ad regnum promiſſum,in iuſtitia tua/qua odiſti operarios iniquitatis & abominaris virum ſanguinum & doli,propter inſpectores meos / ſaulem & ſuos qui inſidiantur mihi.Petit ergo per hoc iuſtitiam cōtra illos deductiuam ſui ad regnum: quod fuit adimpletum ad literam in monte gelboe.Aduerte ꝙ inſidiatores ab actu inſpiciēdi eo modo quo obſeruatores inſpicere conantur ſignificat/& hic & ſæpe in ſequentibus pſalmis. ¶Secundo petit rectam fac faciebus meis viam tuam.Nō eget via dei vt dirigatur aut recta fiat(quoniam omnis via dei eſt in ſe recta)ſed egemus nos vt recta via dei fiat ante oculos noſtros. Et hoc ad differentiam poſtergantium rectam viam dei propter eius ignorantiam/aut paſſiones animi. Affectum itaq; ſuum ad ambulandum per viam dei / manifeſtat per hanc petitionem dauid/ & petit a deo adimpleri:vt inter tot pericula recta gradiatur via/habeat ſemper ante oculos ſuos viam dei pro via recti ſui itineris.
Quoniā nō in ore. Proſequiꝑ dauid primam petitionem/afferendo rōnem iuſtitiæ petite a rege ſuo cōtra inſidiatores ſuos ex multis eorum criminibus.Et inchoat a peccato oris.Quoniā nō in ore eorū/inſidiātiū.ſ.rectitudo.dicebāt.n.ea q̄ nō recta ſūt cōtra dauidē.Et ſubiūgit pcm̄ cordis.Intimū eoꝝ prauitates. Patet vtrūq; hoꝝ ī hiſtoria lib ri regū.Tertiū crimē.Sepulchrū aptū guttur eoꝝ.& p aſſimilationē gutturis ad ſepulchrum patēs ſeu aptū/licet poſſit itelligi fetor egrediēs ex corde eoꝝ,aptū tñ itelligiꝑ parata voracitas ad deglutiendū dauidē.ita ꝙ preparatio eorum ad necem eius erat ſicut

præparatio ſepulchri patētis ad ſepeliendum. vbi nihil deeſt niſi proiicere holem in ſepulturam: non enim oportet laborare ad fodiendū ſepulchrū, aut ad aperiēdū illud. Et vt vno verbo dicatur, ſignificatur per hanc ſimilitudinem φ ſola executio occiſionis meę deeſt.

℄ Quartum crimen. Linguam ſuā lenificabunt. Crimen ficti ſermonis ſignificaſ, blande ſcilicet loquētiū & ad malū tēdentiū: q̄ patent in libro regū, q̄n blande loq̄banſ dauidi ſup filia ſaulis & ꝑputiis philiſtinorum. ecce places regi &c̄. 1. reg. 18. Et aduerte in his quattuor deſcripſiſſe prophetam inſidiatores ſuos in corde, in gutture, in lingua, in ore.

Deſolare fac eos deus. Allegatis criminibus petit actus iuſtitię tres. Primus eſt deſolare fac eos deus. Pœna petiſ pręſentis vitę, adimpleta partim per philiſtęos quū interfecerūt ſaulē & filios eius, partim ſucceſſiue per alios qui deſolauerunt domum ſaulis.

Decidant a conſiliis ſuis. *Secundus actus iuſtitiæ eſt efficere ne noceāt.* hoc enim ſignificat φ decidant a conſiliis ſuis cōtra dauidē initis. Et hoc ſignificaſ adiūgēdo, in multitudine fallaciarū ſuarū. cōſtat. n. ex hiſtoria 1. reg. fuiſſe plena fallaciis conſilia ſaulis contra dauidem.

Expelle eos, quoniā rebellauerūt in te. Tertius actus eſt expulſio eorū a regno. Et adiungitur maior cā, q̄ui rebellauerūt in te. Et petiſ expulſio eorū a regno qūi rebellauerunt cōtra deum. Quod fuit. 1. reg. 15. quum nō acquieuerunt pcepto diuino circa anathema amalechitarū. Vnde dixit tunc ſamuel ad ſaulem. quaſi peccatum ariolādi eſt repugnare, & quaſi ſcelus idolatrię nolle acquieſcere. Et tunc ſamuel pręduxit φ expellendus eſſet a regno. & expreſſe. 1. parali. 10. dicitur φ propter hoc interfecit eū dominus, & tranſtulit regnum eius ad dauid filium iſai.

Et lętabūtur oēs ſperātes in te. Proſequiſ dauid ſecundā petitionē, qua petiit dirigi corā ſe viam dei. Proſequiſ aūt recēſendo fructus qui ſequenſ ex hmōi directione. Vn̄ primo ponit fructus: & vltimo directionē ipſam reſpectu ſui ꝑ cā fructuum, ibi qa tu benedices. ¶ Primus ergo fructus erit φ lętabunſ oēs ſperātes in te. Vbi ſcito φ dictio hebraica ab interpretibus explicata per ſpem, dicitur ſignificare plus q̄ ſpē: qūi ſignificat cōmittētes ſe ſub ꝓtectione alicuius: quod eſt plus q̄ ſperare. Et de iſtis dicitur φ lętabunſ: vtpote aſſecuti effectū ꝓtectionis. Lętabunſ autem in te, i. deo.

Seculo cantabūt, & operire facies ſup eos. *Secūdus fructus eſt φ cātabūt toto tpe vitę ſuę.* hoc enim ſignificat ſeculo. Vbi ſcito φ dictio hebraica ſignificat laudādo cātare. ita φ fructus eſt φ laudādo cantabūt. Et huius rō aſſignaſ (q̄uis ꝑpoſtere ſcripta) diuina protectio, ſignificata dicendo & operire faciēs ſup eos. Directe ſiquidē hic diuinus actus reſpōdet ſubmiſſioni antedictę cōmittentium ſe ſub ꝓtectione eius. Et intendit φ illi deo ꝓtegente nō ſolū lętabunſ, ſed laudando cantabunt, aſſecuti intentum. ¶ Ordina literam ſic. & opire facies ſup eos, ſeculo cantabunt. Textus hebręus habet ſeculo datiui caſus: ſed latina cōſtructio vtiſ pro ablatiuo. Et hoc ſemel pro ſemper intellige millies in ſequētibus, vbi inuenies tēpus ſignificari ſeculo vel ęterno vel ſempiterno.

Et exultabūt in te diligētes nomē tuū. Tertius fructus eſt diligentium φ diuinum nomē ſanctificetur, glorificeſ &c̄. qui ſunt meliores q̄ ſperantes. Et fructus eſt φ exultabūt in te: quod plus eſt q̄ lętari, laudare & cantare. Et intellige hos fructus ad literam dici de viris probis expectantibus regnum dauidis a deo. Vnde & omnium ratio ſubditur.

Quia tu benedices iuſtū domine, vt ſcuto volūtate coronabis eū. Et intendit ad literam duo beneficia conferenda dauidi, ordine retrogrado ſcripta. Primum eſt defenſionis, ſignificatū dicēdo. vt ſcuto volūtate coronabis eum. Sumitur enim hic coronare pro circundare: vt ſimilitudo ſcuti teſtatur. Et intendit φ deus ſola voluntate ſua circundabit dauidem tanq̄ circundaret eum ſcuto defenſiuo. Significatur enim ſcutum longum quod circundat fere totum hominem. Et minus dixit q̄ ſignificauit: qa plus deus circūdat volūtate q̄ circundare poſſit ſcutum. ¶ Secūdū eſt collatio regni, ſignificata dicēdo tu domine benedices iuſtum. Benedicere quippe dei eſt benefacere: & beneficium diuinum expectatum vt conferatur iuſto dauidi, regnum erat. Et propterea poſuit vtrunq; & defenſionē ab inimicis, & benedictionem benefaciendo dauidi iuſto: quod e regione ponitur contra eiectionem ſaulis iniqui. Amen.

℄ VVLGATA EDITIO. ℄ Victori in cāticis ſup octaua, pſalmus dauid. VI.

Domine ne in furore tuo arguas me: neq; in ira tua corripias me.

Miſerere mei domine quoniam infirmus ſum: ſana me domine quoniā conturbata ſunt oſſa mea.

Et anima mea turbata eſt ualde: ſed tu domine uſquequo?

Conuertere domine & eripe animam meam: ſaluum me fac propter miſericordiam tuam.

Quoniam nō eſt in morte qui memor ſit tui: in inferno autem qs cōfitebitur tibi?

Laboraui in gemitu meo: lauabo per ſingulas noctes lectum meum, lachrymis meis ſtratum meum rigabo.

Turbatus eſt a furore oculus meus: inueteraui inter omnes inimicos meos.

Diſcedite a me omnes qui operamini iniquitatem: quoniam exaudiuit dominus uocem fletus mei.

Exaudiuit dominus deprecationem meã: dominus orationem meam ſuſcepit.

Erubeſcant & conturbentur uehementer omnes inimici mei: conuertantur & erubeſcant ualde uelociter.

IVXTA HEBRÆVM. Vicẽti ĩ modulatiõibus ſup octaua pſalmus dauidi.

1 Propheta. DOmine ne in furore tuo argue me: & ne in ira tua caſtiga me.
2 Miſerere mei domine / qm̃ ęger ego sum : medere me domine / quoniã territa sunt oſſa mea.
3 Et anima mea territa est ualde : & tu domine iratus eris uſquequo?
4 Reuertere dñe: erue animam meam / ſaluum me fac propter gratiam tuam.
5 Quoniam non est in morte recordatio tui: in fouea quis confitebitur tibi?
6 Laboraui in ſuſpirio meo: natare faciam in omni nocte lectum meum / in lachryma mea ſtratum meum liqueſaciam.
7 Tineauit ab ira tua oculus meus: qui inueterauit in omnibus anguſtiis meis.
8 Recedite a me oẽs operantes iniquitatem: quoniã audiuit dominus uocẽ fletus mei.
9 Audiuit dominus ſupplicationem meam: dominus orationem meam ſuſcipiet.
10 Erubeſcent & terrebunt ualde oẽs inimici mei: reuertentur & erubeſcent ſubito.

TItulus eſt. Vincenti in modulationibus ſup octaua pſalmus dauidi. Vbi ſcito ꝙ octaua nomẽ eſt inſtrũ muſici octo chordarum. Et eadem dictio hebraica ponit hic pro qua dicimus in modulationibus / quę poſita fuit in titulo quarti pſalmi. Et hinc apparet ꝙ ſignificat nõ inſtrumentũ ſed modulationem / ex eo ꝙ adiungit ſuper octaua. Significatur enim ꝙ pſalmus iſte datus eſt pręſidenti in modulationibus: hoc eſt in certis modis cantandi ſeu ſonandi ſuper octaua / ſuper inſtrumento octo chordarum. Reliqua expone vt ſupra.

Circa materiã pſalmi clarũ eſt ex eo ꝙ dauid eſt autor pſalmi / & ea quę hic dicunt cõgruunt pſonæ dauidis multũ afflictę, ꝙ pſalmus ad literã loquit de dauide: ſed de qua eius afflictione tractet / ex pſalmo accipiendũ eſt. Legimus dauidẽ quater afflictũ: ſcilicet in pſecutione a ſaule / in reprehẽſione a nathan ſimul cũ morte filii / in pſecutione ab abſalon / & in pcuſſione populi ab angelo. Et qa hic deſcribit deus iratus cõtra dauidem / & dauid pmittẽs omni nocte lectũ lauare lachrymis / quod pœnitentis eſt, excludit pſecutio ſaulis. Et quia explicant pluries inimici dauidis / & dauid petit nõ mori, excludit afflictio ex pcuſſione populi. in qua dauid petiit oppoſitũ. 1. parali. 21. dñe deus vertat obſecro manus tua in me & in domũ patris mei. Nec habuit ibi locũ cõcurſus inimicoꝝ. Et ex hoc capite excluditur afflictio quũ reprehenſus fuit a nathan & mortuus eſt filius. nõ enim patiebat ab inimicis ſed a deo. Et quia in perſecutione quã paſſus eſt ab abſalon / deus inuenitur iratus & dauid territus / & interuenerunt inimici opatii iniquitatis / & defecerũt ſubito / & dauid multam tũc mõſtrauit humilitatem (nudis pedibus & operto capite incedendo &c̃.) ideo rõni conſentaneum eſt ꝙ materia huius pſalmi ad literam eſt recurſus dauidis ad deum pro miſericordia in perſecutione ab abſalon.

SVMMARIVM EST.

David patiens perſecutionẽ ab abſalon imbecillis & territus / petit a deo miſericordiã, pferens pœnitentię actus aſſumptos / futuroſq; pmittẽs. & exauditus negationẽ diuinę irę, erga ſe prędicit / ita ꝙ erubeſcent & reuertentur retrorſum ſubito inimici eius.

Perſona loquens propheta eſt.

DOmine ne in furore. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuã / ibi qm̃ æger. Proponit duo: ſcilicet negationem irę & gratiam miſericordię. Proponit aũt depcatiue vtrunq;: qa vtrunq; ex diuina expectat gratia. Et primo ꝙ non agat ſecum in ira & furore: hoc eſt nõ caſtiget eũ tanq̃ indignatus cõtra eũ ſed pñe. hũc enim effectũ pponit. Dñe ne in furore tuo / hoc eſt nõ tanq̃ motus furore, argue me: & nõ in ira tua / hoc eſt tanq̃ excãdeſcẽs accenſus ira, caſtiga

me. More ſiquidem humano rogat ꝙ neq̄ verbo arguat neq̄ opere caſtiget ipm̄ deus tanq̄ indignatus. Et vere ſic fuit: quoniam tanq̄ pater & arguit & caſtigauit eū. ¶ Et ſcito ꝙ dictio hebraica interpretata furor/ſignificat ꝓprie illam animi idignati paſſionem quæ naſo ſufflante ſeu fumante apparet. Et hoc ēt itellige ſemel ꝑ ſemp. Dictio vero iterptata ira/ſignificat illam indignati aīl paſſionem q̄ ex calore velut excādeſcētia quadā apparet. Deprecatio aūt grę ſubiūgit/miſerere mei dn̄e. in miſeria quippe cōſtitutus, ꝓp ſcelera ſua miſericordiā petit, nō rerum ſuarum ſed ſui.

¶ **Quoniā ęger ego.** Incipit hic ꝑs executiua tali ordine. Prīo tractat illa pticula/miſerere mei dn̄e. Secūdo tractat illa/dn̄e ne in furore &c̄. ibi qm̄ nō in morte. ¶ Petēdo aūt miſericordiā explicat qualis eſt & qd deſiderat. ſ. viuere & ſaluari. Aduerte hic ꝙ in ꝓgreſſu petitionū deſcribit ſeipm̄ dauid tripliciter. ſ. quo ad aīam/quo ad oſſa/quo ad ſeipm̄. & q̄rto ex pte dei ꝓrogātis. Et quātū apparet/deſcriptio ſuiipſius eſt ad ſiſitudinē ęgri: acū ex terrore aīę & oſſiū effectus ipotēs/petat medicinā & ſalutē. Et intēdit ꝑ hęc ſignificare ipotētiā ſuā ad ſaluādū ſe ab abſalon/deo ſtāte auerſo ab ipſo dauide & terrente ipm̄ tāta ꝑſecutione. ¶ Vide ſingula. Quoniā ęger ego/qa ad ſimilitudinē nō mortui ſed ęgri deueni, ideo medere me dn̄e/medici vtere officio. Rurſus qm̄ tā oſſa mea/firmiores aīæ ptes (mēs & rō cōſiderātes diuina cōſilia) q̄ aīa mea/iferior pars aīę ab officio aīandi corpus denoīata, territa ſunt/in hoc euētu (& aīa plus territa dicit addendo valde: qa multū timebat mori in illo caſu. nec ſolū ex pte mea expior territā aīam vſq̄ ad oſſa, ſed ēt ex pte tua experior. & tu dn̄e vſq̄quo: hoc ē & neſcio vſq̄quo tu dn̄e irā tuā exercebis, an vſq̄ ad cōſumptionē an citra/an diu an paruo tpe) ideo reuertere quęſo dn̄e. Fuiſti mihi bn̄ficus, receſſiſti puniēdo & eiciēdo me a regno, reuertere bn̄ficus: & eripe aīam meā/vitā meā a piculo mortis: ſaluū me faca ꝑſecutione iſta, nō ꝓp merita mea/ſed ꝓpter gratiā tuā. ¶ Nec obſtat dictus ꝙ audiſſet dauid a nathan ꝓpheta/nō morieris: qm̄ dubitauit an hoc fuerit dictū ꝑ tūc qn̄ mortuus ē filius. ex eo. n. ꝙ videbat ipleri verbū aliud dictū a nathā (ecce ego ſuſcitabo ſup te malū de domo tua) timuit ne ipleret ēt illud aliud ſil' dictū. nō recedet gladius de domo tua vſq̄ in ſempiternū.

Quoniā nō in morte. Tractat hic illa particula/dn̄e ne in furore &c̄. deſcribēdo ſuā poenitētiā voluntariā & rōnem poenitendi. a qua inchoat dicēdo/qm̄ non in morte. ¶ Vbi nota q̄ recte fuerit rationis & intentionis poenitētia dauidis. Rōnis quidem: qa non diſtulit poenitētiā agere vſq̄ ad mortē. Intētionis aūt, qa poenituit ad offerēdū deo ſacrificiū memoriæ & laudis in reliqua ſua vita. Quoniam inquit non in morte recordatio tui (mortuus eni quatenus mortuus eſt non recordat dei. Quod ēt a loco explicat. in fouea/ſepulcri, quis cōfitebit tibi/cōfeſſione laudis/fidei aut peccatorum? quaſi dicat nullus) ideo ego non diſtuli poenitere. Sed laboraui in ſuſpirio meo/hoc eſt fatigatus ſum ſuſpirādo ad te. Sciebat dauid ſe propter crimina adulterii & homicidii in perſecutionem hāc incidiſſe: & ideo commemorat inchoatam iam ſuam poenitētiam/quia diuturnus gemitus ſimul & ſpes ſignificat. gemitus. n. cum ſpe in ſuſpirio/diuturnitas aūt in fatigatione inuenitur. ¶ Nec propterea ceſſabo, ſed plus faciam in futurum/perſeuerando in poenitentia. Quoniam natare faciam in omni nocte lectū meū, in lachryma mea ſtratū meū liquefaciam. Et eſt ſermo hyperbolicus promittere tantum fletum ꝙ natare faciet lectum/hoc eſt culcitram & huiuſmodi: & rurſus cum tanta abundantia ꝙ fluet. hoc enim ſignificat lachryma mea ſtratum meum liquefaciam: hoc eſt cum tanta abundantia ꝙ liquefaciet/hoc eſt liqueſcere. i. fluere faciet ſtratum ſicut fluunt niues liqueſcentes. ¶ Vbi cerne inchoatam poenitentiam in eo ꝙ fatigatus eſt ſuſpirando: & ꝙ promittit proſecutionē per ſingulas noctes cum tanta abundantia fletus. ¶ Deinde ſubiungit alias ſuas poenas.

Tineauit. Vſurpata eſt dictio hæc vt reſponderet hebręę. Si dixiſſet corroſus eſt oculus meus ab ira tua/ſolam oculi paſſionem ſignificaſſet: ſed dicendo tineam, deſcribit non ſolam paſſionem corroſi oculi, ſed etiam actionem qua ipſemet oculus protulit ſibi tineam quæ corrodit eum. Ad ſignificandum itaq̄ ꝙ recognoſcit ſe culpabilem/ꝙ oculus ſuus ſpecialiter fuit cauſa ꝙ oportuit ipſum tantum flere ꝙ ſicut corroſi ſunt oculi ab ira dei conſiderata, vſus eſt metaphora tineę. Et vere tineauit oculus dauidis quando vidit mulierem lauantē ſe pulchrā valde &c̄. hoc enim fuit cauſa quare velut corroſi ſunt poſtea oculi flendo/ conſiderando iram dei.

Inueterauit in oībus anguſtiis meis. Ad prouocandum magis dei miſericordiam/apponit cōditionem oculoꝝ ſuoꝝ: ſcilicet ꝙ inter anguſtias inueterauerunt. dauid ſiquidem ab adoleſcētia ſua profugus a facie ſaulis, multas paſſus eſt anguſtias/propter quas ſeniles anticipauit defectus. Ac ſi aperte diceret. tanto amplius miſerere/quanto oculi modo corroſi iam ſeniles ſunt propter anguſtias meas omnes quas tanto tempore paſſus ſum.

Recedite a me oēs opantes iniqtatē. Effectus tam orationis q̄ poenitentię partim actę partim promiſſę congrue ſubiungit: declarando primo effectū orationis in ipſo dauide. & deinde in ipſis hoſtibus. Exauditus ſiquidē dauid/certificatus eſt deū nō agere ſecū vt idignatū ſed vt pſem. Et ꝓpterea apoſtrophās ad inimicos ſuos ait/recedite. Et hoc ad literam impletum fuit quādo ordinauit aduerſus illos bellum defenſiuum: hoc eſt enim monere ſeu iperare eis/recedite a me oēs operantes iniquitatem (hoc eſt operatū iniqtatis coniurati cum abſalon) quoniam audiuit dominus/pro exaudiuit,

uocē fletus mei/audiuit dñs ſupplicationē meā. Dictio hebraica ſonat deprecationē miſerabilē: hoc eſt ꝓuocatiuam ad miſericordiam. Et ſignificat̄ p hæc duo (ſcilicet preces prouocatiuas ad miſericordiam & fletum) recurſus ad deū ex intimo afflictoq; corde adhibitis ſignis externis.
Dominus orationē meā ſuſcipiet. Deſcribit̄ effectus orationis in executione facta in hoſtibus: abſalon ſcilicet & ſuis. Et ꝓpterea in futuro deſcribit̄ reſpectu reuelationis factę dauidi. Dominus inquit orationem meam ſuſcipiet/quantum ad executionem.
¶ Et ꝓpterea erubeſcēt & terrebūt̄ valde oēs inimici mei/reuertent̄ & erubeſcēt ſubito. Manifeſte hic deſcribit̄ cōfuſio exercitus abſalon. Erubeſcēt inqt & terrebunt̄, nō parꝫ ſed valde oēs inimici mei/fautores abſalon. ꝑcuſſo. n. exercitu reliq fuerūt territi & cōfuſi: & ipſe etiā exercitus diſperſus eſt/mortuis uiginti milibus ex eis. Et ꝓpterea ſubdit̄ reuertent̄ & erubeſcēt ſeu cōfundent̄ ſubito. tā parꝫ. n. durauit regnū abſalon ꝙ dr̄ ſubito defeciſſe: & ēt qa mortuo abſalon ſtatim oēs inimici confuſi ſunt. Amē.

¶ VVLGATA EDITIO.

¶ Ignoratio dauid quā cecinit dño ſup uerba chuſi filii Iemini. pſalmus. VII.

DOmie de⁹ me⁹ i te ſpaui: ſaluū me fac ex oib⁹ pſeq̄ntib⁹ me & libera me.
Neqn̄ rapiat ut leo aiam meā: dū nō ē q redimat neq; qui ſaluū faciat.
Domine deus meus ſi feci iſtud: ſi eſt iniquitas in manibus meis.
Si reddidi retribuētib⁹ mihi mala: decidā merito ab inimicis meis ianis.
Perſequatur inimicus animam meam: & comprehendat & conculcet in terra uitam meam & gloriam meam in puluerem deducat.
Exurge domine in ira tua: & exaltare in finibus inimicorum meorum.
Et exurge dñe deus meus in pręcepto qđ mādaſti: & ſynagoga populoꝝ circūdabit te.
Et propter hanc in altum regredere: dominus iudicat populos.
Iudica me domine ſecundū iuſtitiam meam: & ſecūdum innocentiam meam ſuper me.
Conſumetur nequitia peccatoꝝ & diriges iuſtū: ſcrutans corda & renes deus.
Iuſtum adiutorium meum a domino: qui ſaluos facit rectos corde.
Deus iudex iuſtus/ fortis & patiens: nunquid iraſcitur per ſingulos dies?
Niſi conuerſi fueritis: gladium ſuum uibrauit, arcum ſuum tetendit & parauit illum.
Et in eo parauit uaſa mortis: ſagittas ſuas ardentibus effecit.
Ecce parturiit iniuſtitiā: concępit dolorem & peperit iniquitatem.
Lacum aperuit & effodit eum: & incidit in foueam quam fecit.
Conuertetur dolor eius in caput eius: & in uerticem ipſius iniquitas eius deſcendet.
Confitebor domino ſm̄ iuſtitiam eius: & pſallam nomini domini altiſſimi.

¶ IVXTA HEBRÆVM.

¶ Error dauidi quem cecinit domino ⁴ ſuper uerba ęthiopis filii iemini.

1 Propheta. DOmine ⁴ deus meus in te ſperaui: ſaluum fac me ab omnibus ſequentibus me/& libera me.
2 Ne quando rapiet ut leo animam meam: lacerans & non ^erit^ liberans.
3 Domine ⁴ deus meus ſi feci iſtud: ſi eſt iniquitas in uolis meis.
4 Si retribui pacifico meo malū: & erui anguſtatorem meum inaniter.
† terre 5 Sequetur inimicus animam meam: & apprehendet & cōculcabit in terra† uitam meā/ & honorem meum in puluere† habitare faciet. Selah.
† pulueri
6 Surge domine ⁴ in furore tuo: eleuare in indignationibus anguſtatorū meorum/& expergiſcere ad me iudicio ^quod^ mandaſti.
† conuerſio 7 Et congregatio populorum circundabit te: & ſuper ea in excelſum † reuertere.
8 Dñs ⁴ iudicabit pplos: iudica me dñe ⁴ ſm̄ iuſtitiā meā / & ſm̄ ſimplicitatē meā ſup me.
† et 9 Complebit nūc malū impios/& firmabis iuſtū: & probans corda & renes deus† iuſtus.

10 Clypeus meus eſt ſuper deo † ſaluante rectos cordis. eſt † deo
11 Deus † iudicans iuſtum:& deus iraſcens in omni die . † deo
12 Si non reuertetur ſaul /gladiũ ſuum poliet deus :arcum ſuum tetendit & parauit illum.
13 Et illi parauit uaſa mortis: appoſitiue ſagittas ſuas perſequentibus operabitur.
14 Ecce parturiet ſaul iniquitatem & concipiet dolorem:& pariet falſitatem.
15 Foueam aperuit & effodit eam:& incidet in foueam quã operabitur.
16 Reuertetur labor eius in caput eius:& ſuper uerticem eius iniquitas ipſius deſcendet.
17 Confitebor dominũ ſm iuſtitiam eius:& cantaui nomen domini excelſi.

TItulus eſt.Error dauidi quẽ cecinit dño ſup verba ęthiopis filii iemini.Prima dictio varie expo
nitur.alii putãt eſſe nomẽ inſtri muſici:alii nomẽ ſpẽi cantus.Cõis tñ ſenſus itelligit errorem:
hoc eſt errorẽ p ignorantiã.q̃uis alias habeat ſignificationes dictio hæc.Et qm̃ in toto pſalmo nulla
fit mẽtio de aliquo errore ſeu pctõ quocunq ipſius dauidis/imo totus pſalmus plenus eſt innocẽtiæ
& iuſtitiæ ipſius/nec vnq̃ petit miſericordiã ſed iuſtitiã,ideo difficilẽ ingerit quæſtionẽ error iſte.Cu/
ius ſolutio eſt q nõ deſcribit error dauidis vt perſonæ errãtis ſeu ignorãtis,ſed vt pſonę q̃ eſt materia
erroris circa quã eſt erratũ.Et hoc quadrat ei qđ ſequit/quẽ cecinit domino ſuper verba &c̃.
¶ Ad cuius euidentiam oportet materiã pſalmi diſcutere:quoniã titulus iſte ſignificatiuus eſt mate
rię.Apparet.n.ex pſalmo clare q de dauide inocente & excuſante inocẽtiã ſuã cũ execrationibus & in
ſto & habẽte hoſtes eſt ſermo cõtra hoſtes eius/& q petit iuſtitiã.Vnde excludit cauſa eius cõtra abſa/
lon:qm̃ cõſtat pter crimina ſua tũc paſſum dauidẽ:vt patet.2.reg.12.Excludit quoq(vt dictũ eſt)oẽ
pctm̃ cuiuſcũq ignorãtiæ.Et oĩbus circũſpectis apparet q pſalmus iſte ad literã loquit de dauide p/
fugo a ſaule.quadrat enim iuſtitia eius/quadrat inocentia/quadrat iputatio,qua in primis ipſe ſaul
(vt patet.1.reg.22.)iputauit dauidi q dauid iſidiaret aduerſus ſaulẽ:hoc eſt machinaret ad regnũ.Vn
de dixit.nõ eſt qui annũciet mihi/oẽs cõiuraſtis aduerſus me:quũ & filius meus fœdus inierit cũ filio
iſai/& ſuſcitauerit ſeruũ meũ aduerſum me inſidiantẽ mihi vſq hodie.Hæc.n.ſunt verba ſignificata ĩ
hoc titulo/dicẽdo.ſup verba chus filii iemini.chus.n.ęthiopẽ ſignificat.Appellatuſq eſt ſaul ęthiops:
eo q nũq̃ potuerit mutare ſuã nigredinẽ quã cõcępat aduerſus dauidẽ,licet pluribus vicibus exptus
fuerit & cõfeſſus inocẽtiã dauidis.Et appellat filius iemini/qa(vt patet.1.reg.9.)erat de ſtirpe iemini.
Quadrat & huic materię tã petitio iuſtitię q̃ pphetia occaſus ſaulis.nã ẽt ſpẽs mortis eius pdicit cir
ca finẽ pſalmi/gladio & ſagittis.Quia ergo verba ſaulis iputãtis dauidi crimẽ aſpirationis ad regnũ
ſoceri ſui/erronea erãt(ignoto aĩo dauidis)ideo titulus ab errore dauidis vt materię circa quã erraba
tur ĩchoat.Et pptereа ſubiũgit quẽ cecinit dño:qm̃ ſolus deus erat teſtis aĩ eius inocẽtis.Significat er
go titulus iſte materiã pſalmi eſſe erroneã iputationẽ ſignificatã verbis ſaulis.¶ Nec p hoc intelligas
q ipſe ſaul ignorãter errãdo iputauerit hoc dauidi(q̃nq̃dẽ ex ſcriptura apparet q ex pposito/pуidẽs
prudẽtiã/fortitudinẽ/gratiãq corã populo aliaſq ptes dauidis,timuit qđ poſtea euenit:ſcilicet regnũ
nõ eſſe firmãdũ in domo ſua.& ppterea pſecutus eſt dauidem)ſed intellige errorẽ tum reſpectu igno/
ti aĩ ipſius dauidis.tũ reſpectu alioꝝ hoc putantiũ. Nabal.n.1.reg.25.dixit.hodie ĩcreuerunt ſerui q fu
giunt dominos ſuos &c̃.Et ſemei.2.reg.16.ait/inuaſiſti regnũ p ſaule.Vnde & in principio pſalmi cũ
tot execrationibus dauid excuſat ſe a tali crimine.Hæc eſt materia pſalmi.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid falſo incuſatus q aſpiret ad regnum ſaulis,vbi ſpẽ ſuã in deo fuiſſe/nec cõmiſiſſe crimen ali
qđ contra ſaulẽ magnis adhibitis execrationibus cantauit,diuinę iuſtitiæ officium ĩplorat/tum ad
iudicium ſuę innocentię/tum ad iudicium ſaulis perſeuerantis in iniquitate:prędicens illius ruinã/
& concludens laudaturum ſe dei iuſtitiam diuinumq nomen.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

DOmine deus meus. Diuidit pſalmus ĩ ptes duas:ppoſitiuã mãę,& executiuã/ibi neqñ. Duo
pponit.Alteꝝ eſt q fiduciã ſuã nõ poſuit in hoĩe aut humanis viribus ſed in deo.Et hoc directe
cõtra iputatũ ei crimẽ q aſpirabat ad regnũ,confidens in prudẽtia/in fortitudine/in gr̃a populi &c̃.
Alterum eſt innixũ priori:q deus eum & ſaluet & eripiat a perſecutoribus.Nõ ſufficit ei vt eripiatur
niſi ſaluus:hoc eſt nõ mutilatus/non ad nihilum redactus.Et ſimiliter non ſufficit q ſaluetur illęſus
niſi liberetur de perſecutione eorum:ſaulis ſcilicet & ſuorum.

¶ Nequando rapiet. Incipit hic ps executiua pſalmi tali ordine.Prĩo tractat illa pricula/ ſaluũ fac
me &c̃.Secũdo illa/ dñe deus meus in te ſpaui/ibi ſurge dñe.¶ Tractat hic illa pricula/ſaluũ fac me ab

oībus ſequētibus me & libera me/dupliciter. Primo ꝓponēdo neceſſitatē: apiēdo ꝑiculū ne aliqñ ſeu ne forte ſaul tanq̄ leo rapiat ipm, nec ſolū rapiat ſed laceret/leonino more diſcerpēdo: & nullus adeſt liberās ipm de manu ſaulis. Saul ſiqdē erat rex: & ſi habuiſſet dauidē in manibus/nullus erat potēs liberare eū. Rurſus ſaul tanta ſeuitia in ſacerdotes nobe reputās eos amicos dauidis vſus eſt/vt merito dauid timeret eū tanq̄ leonē rapiētē & vorātē. Hoc eſt neceſſitatis ꝑiculū quare petit liberari & ſaluari ne incidat in manus ſaulis. ¶ Deīde ſubiungit cōditionē ſub qua petit liberationem ſuā: itendēs ꝙ petit ſaluari ſi eſt inocens, & ſi nō eſt innocens ꝙ tradat in manus inimici. Et ꝓpterea ſubiungit.

Domine deus meus ſi feci iſtud. Pro iuſtificatione itaq; petitionis ſuę ꝓponit deo vnā cōditionalē cuius añs hēt quattuor ptes/dicēs. Dñe deus meus ſi feci iſtud. ecce prima ps añtis. Et ītēdit ſi feci hoc. ſ. ꝙ machinatus ſim ad deiciēdū domū ſaulis a regno. hoc. n. ei iputabāt verba ſaulis in titulo ſignificata. ¶ Si eſt iniqtas in volis meis. Ecce ſecunda ps añtis. & ſignificant manus a volis ſicut totum a pte. Et ītēdit explicare qđ demōſtrauit dicēdo ſi feci iſtud: explicādo ſi in opibus meis eſt aut fuit iniqtas. ſ. ꝙ inique egerim cōtra domū ſaulis. fuiſſet. n. magna iniqtas agere cōtra ſocerꝝ & fratres vxoris. ¶ Si retribui pacifico meo malū. ecce tertia ps añtis. In qua magis ſpecificat: dū ſpēs iniqtatis explicat/exaggerādo crimē. Intēdēs ſi retribuit ſauli pacifico/pacē ſm carnalē cognationem hñti, malū. fuiſſet. n. maximū crimē ꝙ vbi ſaul exaltauit dauidē/pficiēdo ipm mille militibus & dādo ei filiā in vxorē, ipſe dauid retribuiſſet ei malū ꝓ bono/machinādo ad regnū. ¶ Et erui anguſtatorē meū inaniter. ecce q̄rta pars añtis. Vbi nota ꝙ illud aduerbiū inaniter ſeu vacue/iuxta dictionē hebraicā pōt itelligi vt determinatio inimici vel vt determinatio verbi. Et ſi qdem referat ad hoſtē, ſignificaret hoſtis ſine cā/ſine offenſa. Et ſic deſcriberet ſaul angēs ſine cā dauidē. Et tunc eſſet ſenſus iſtius pticulę minus quadrās aut potius extortus: qm̄ in ceteris ptibus huius cōditionalis ſemp aſſumptū eſt malum aliqđ (ſi eſt iniqtas/ſi reddidi malū) hic aūt aſſumeret bonū. ſ. ſi erui hoſtē meū gratis. hoc. n. eſt opus ſanctū. qđ bis fecit dauid: ſemel in ſpelūca/& alia vice in tētorio. Si aūt aduerbiū inaniter determinat verbū erui (ſicut ēt ordo grāmaticus reqrit) tūc currit cōditiōalis. & aſſumit ēt in hac q̄rta pticula antecedētis malū. ſ. ſi liberaui inaniter ſaulē anguſtatorē meū. Quāuis. n. nō ſit alibi ſcriptū, ex iſto tñ textu īſinuat ꝙ ſaul ſeu cōplices eius poſteaq̄ redierūt ad ꝓpria, interptati ſunt ꝙ dauid in ſpelūca nō pepercit ſauli ex ītētione bona/ſed id qđ fecit fecit ex q̄dā vanitate ad oſtētationē ſuę bonitatis. Et habebāt argumētū: qa ſi dauid occidiſſet ſaulē in ſpelūca/fuiſſet ipſe cū oībus ſuis in ſpelunca latētibus occiſus a tribus milibus electoꝝ viroꝝ ſaulis q erāt extra ſpelūcā. Propterea dicebāt, abſcidit orā clamydis ſaulis vt oſtētaret ſe virꝝ bonū &c̄. ad hoc. n. excludēdū directe tēdūt verba hui⁹ pticulę/& erui inaniter anguſtatorē meū. Significāti⁹ āt dicit erui: vt itelligas ꝙ nō ſolū abſtinuit ab occiſiōe ſaulis, ſed eruit eū ab iis q occidere eū volebāt. dr̄. n. 1. reg. 24. ꝙ dauid cōfregit ſeruos ſuos ſermōibus & nō pmiſit eos vt cōſurgerēt in ſaul. Hoc eſt itegrū añs cōditionalis. cuius cōſequens ſubiungit.

Sequetur inimicus aīam meā. Inchoatę itaq; cōditionalis ſubiūgit hic cōſequens/habēs ēt quattuor pticulas. Prima eſt. ſequet inimicus/ſaul, aīam meā/vitā meā. Secūda eſt & apprehendet. non ſolū perſecutionē aget/ſed ad cōprehēſionē perueniet. Tertia eſt. & cōculcabit in terra vitā meā/poſt apprehenſionem. & in hoc ſignificat ignominioſa occiſio vtpote cōculcādo. Quarta eſt. & honorem meū in puluere habitare faciet. Metaphorica eſt locutio/ſignificans ꝙ honorem ſuum ad nihilum redigat ſaul/ad ſimilitudinem coꝝ quæ in puluerībus iacent. quæ pro nihilo habentur: vtpote quę ab omnibus calcari poſſunt. Ex tota itaq; cōditionali clare apparet ꝙ dauid iuſtificat petitionē ſuam coram deo/ꝓponēdo tanq̄ per execrationē ꝙ ſi male ſe habuit erga ſaulem incidat in manus eius/perdat honorem regni ſibi a deo promiſſi/perdat vitam &c̄. ¶ Et ſcito ꝙ textus hebręus habet in datiuo terræ & pulueri: ſed ꝓpter cōſtructionem mutati ſunt caſus adiunctis præpoſitionibus.

Surge domine. Tractat hic illa pticula/dñe deus meus in te ſpaui/recurrendo ad deū ꝓ iuſtitia dupliciter: hoc eſt tū ꝓ ſeipſo/tū cōtra ſaulē & ſuos. Et ꝓpterea tria petit. Primo humano more alloq̄ns deū vt ſurgat ad iuſtitiā faciēdā/dicēs. Surge/a qete iuſtitię, dñe in furore tuo/tanq̄ indignatus: hoc eſt ad puniēdū eos q merent pœnā. Et hæc petitio vt cōis ei & aduerſariis ꝓponit. ¶ Secūda petitio cōtra aduerſarios. eleuare in idignatiōibus anguſtatoꝝ meoꝝ: hoc eſt in puniendo indignationes eoꝝ q angūt me, eleuare tu/glorificare/appare excelſus. puniēdo. n. reges & magnates eleuat, non in ſeipſo ſed in cōſpectu & laude hoīum deus. ¶ Tertia petitio ꝓ ſeipō eſt. Et expgiſcere ad me iudicio mādaſti. ſubaudit. n. relatiuū qđ mandaſti. Petit humano quoq; more ꝙ quaſi a ſōno ſurgat ad faciēdum ſibi iudicium quod mandauit fieri per alios. pręcęperat quippe deus iudicibus vt facerent iudiciū oībus iniuriam patientibus. Et quia ſaul rex erat nec erat qui iudicium pro dauide efficere poſſet, ideo dauid petit a deo vt faciat ſibi iudicium quod mandauit fieri per alios. Et quia multo tempore tardare videbatur iudicium hoc, ideo dicit & expergiſcere ad me iudicio.

Et cōgregatio populoꝝ circūdabit te. Proſequit propheta ꝓpoſitas tres petitiones/inchoādo a prima, qua petiit ſurge dñe in furore tuo: reddens ꝓ rōne petitionis huius duplicē fructum. Alter eſt ex pte cultus: qa. ſ. hinc fiet ꝙ cōgregatio populoꝝ circūdabit cultu te. Et vere ſic eſt: quia quum deus

punit/cõgregamur ad cultũ diuinũ. Alter fructus eſt exaltatiõis diuinę, non in ſeipſo ſed in mentibus hoium:q̃ cõſurgit quũ deus exercet iuſtitiã ſuã. Et hęc ſignificaẽ dicẽdo. & ſup ea/cõgregatiõe vel pp eã cõgregatione, in excelſum reuertere. deus. n. quieſcẽs a punitiõe/non eſtimaẽ excelſus: dũ aũt punit/ quaſi reuertitur in celſitudinem. Et ppea propheta dicit deo. ꝙ ſuper cõgregatione populoꝝ quæ fit deo puniente/in excelſum reuertere. ¶ Et explanãs quę ſit iſta celſitudo/ſubiungit. dominus iudicabit populos. Homines. n. videntes deum exercere iuſtitiã/credũt hanc de deo celſitudinem. ſ. ꝙ dñs iudicabit populos. ¶ Textus hebręus habet in dñõ excelſo: ſed cõſtructio adiuncta ꝑpõne mutauit.

Judica me domine. Proſequitur hic tertiam petitionem .ſ. qua pro ſeipſo petit expergiſcere ad me iudicio quod mandaſti. Vbi tria proſequitur. nam primo petit iudicari ſm iuſtitiam ſuam/dicẽs. iudica me domine ſm iuſtitiam meam & ſm ſimplicitatem meam ſuper me. Vbi & ſe iuſtũ & ſimplicẽ abſq; duplicitate erga ſaulem fuiſſe & eſſe proponit coram diuino iudicio.

Cõplebit nũc malũ ipios ⁊ firmabis iuſtũ: ⁊ probans corda ⁊ renes deus iuſtus. Petito iudicio ſubiũgit deſideratũ fructũ ſniẽ ferẽdę. ſ. ꝙ nũc/hoc eſt in hoc iudicio, cõplebit/hoc ẽ terminabit, malũ/poenę p ſniam ferẽdã, ipios. ¶ Aduerte pmo vocabulũ ꝙ cõplere nõ ſumiẽ hic p pficere (eo mõ quo dicimus domũ cõpletã) ſed p terminare eo mõ quo ſucceſſiua dicimus cõpleta qñ deſinũt: dicẽdo diẽ aut mẽſem cõpletũ qñ iã deſinit. Ad hũc. n. ſenſum diciẽ ꝙ malũ poenę cõplebit ipios: hoc eſt terminabit coꝝ vitã/faciet illos nõ eẽ. Scdo modũ loq̃ndi. Loquiẽ. n. dauid more expectantiũ cũ deſiderio ſniam iudicis & cõfidẽtiũ i bono iure cãę ſuę. Soliti gppe ſũt dicere. nũc videbũẽ hñtes rõnem/ & punienẽ iniuſtitiã fouẽtes. Sic. n. ait propheta. cõplebit nũc malũ ipios & firmabis tu deus iuſtum: tu inquam deus iuſtus & probans corda/hoc eſt voluntatem, & renes/hoc eſt intima affectionum penetralia. Et addit hoc ad excludendum omnem ignorantiam aut incuriam iudicis/& quãcunq; occultationem meritorum tam ſuorum q̃ hoſtium apud iudicem.

Et qñ dauid nõ humano ſed diuino iudicio ſe ſubmittit iuſtificandũ/& deus non ſemper in hac vita iuſtificat iuſtos/ſed impios permittit florere tanq̃ ſi eſſent iuſti, ideo ſubiungit ꝙ ipſe adhibet defenſorem ſuũ deum/non quatenus pmittit mala/ſed quatenus ſaluat rectos corde. hoc. n. ſignificat ſubiũgendo. **Clypeus meus ſup deo ſaluãte rectos cordis.** Et totum (vt dictum eſt) tendit ad hoc ꝙ defenſio ſua innititur deo non vt permittenti ſed vt ſaluanti rectos corde.

Deus iudicãs iuſtũ, ⁊ deus iraſcẽs i oĩ die. Et qa multi obiiciũt iplorãtibꝰ diuinũ iudiciũ ad ſuã iuſtificationẽ ꝙ deꝰ nõ ſemp iudicat, iõ rñdẽdo hic tacite obiectiõi ſubiũgit pp̃ha ꝙ deus i oĩ tpe & iudicat iuſtũ & iraſciẽ .i. punit. hoc. n. ſignificat dicẽdo. deus iudicãs iuſtũ & deus iraſcens i oĩ die. Q̃d eſt veꝝ nõ ſolũ q̃tũ ad ptãtẽ (quia põt quotidie punire & iuſtificare) ſed eſt veꝝ quantũ ad actũ: qñ nullus eſt dies in quo deus nõ exerceat iuſtitiã ſuã & puniendo & iuſtificãdo. Vbi caute aduerte non dici ꝙ deus oĩ die puniat oẽs aut iuſtificet oẽs, ſed ꝙ oĩ die hoc facit. Et hoc non videẽ vertendũ in dubiũ reſpectu aliquoꝝ: quãuis nos nõ diſcernamus iudicia dei quibus punit & iuſtificat.

Si nõ reuertetur. Proſequiẽ hic ſecũdã petitionẽ q̃ petiit cõtra aduerſarios. eleuare in indignationibus anguſtatoꝝ meoꝝ. Proſequiẽ aũt pdicendo punitionẽ ſaulis multipliciter. inchoando a cõditiõe perſeuerantię ſaulis in malo: hmõi. n. impnia ſignificaẽ dicendo. ſi non reuertetur, ſcilicet ſaul ad cor. Vbi & ſignificantur futurę poenę niſi ſaul reuertatur ad deum.

Gladiũ ſuũ poliet. Subiũgiẽ futura punitio ſaulis. & pdiciẽ modus mortis quo occiſus fuit. Tũ q̃tũ ad gladiũ. ſaul. n. occidit ſeipm irruẽs ſup ppriũ gladiũ. Et hoc ſignificaẽ dicẽdo de deo ꝙ deus gladiũ ſuũ poliet/ad occidẽdũ ſaulẽ. Tũ quãtũ ad ſagittas. nã ſaul a ſagittariis philiſtinoꝝ anteq̃ irrueret ſup ppriũ gladiũ pcuſſus fuit: vt patet. i. paralip. 10. Et hmõi ſagittatio ordinata a deo cõtra ſaulẽ/ſignificaẽ ſubiungendo de deo. arcũ ſuũ tetendit & parauit illum: & illi/arcui, parauit vaſa mortis/ hoc eſt tanquã vaſa ferentia mortẽ. Quę vaſa exponit. ſagittas ſuas perſequentibus operabiẽ: hoc eſt mediantibus philiſteis exercebit/datiuum pro ablatiuo conſtruendo.

Ecce pturiet iniqtatẽ. Deſcripta morte ſaulis/deſcribiẽ pſeuerãs malicia ipſiꝰ ſaulis cõtra dauidẽ ob quã meruit puniri. Deſcribiẽ aũt ex ſilitudine pgreſſus naturalis in gñatiõe hũana: in qua pmo mulier cõcipit/deinde pturit/& tandẽ parit. vt p hoc itelligas pfectionẽ malicię hñtis oĩa reqſita. ¶ Et ad iſtam ſaul cõcępit. 1. reg. 18. inuidiã cõtra dauidẽ/quũ audiſſet cantari. ſaul pcuſſit mille & dauid decem milia. ex tũc enim incepit timere ne poſt mortẽ ſuam dauid eligereẽ in regẽ. Parturiit aũt quũ variis viis procurauit vt occidereẽ dauid vel a philiſteis vel a ſuis: vt patet. 1. reg. 18. & .19. Peperit vero quum manifeſte eũ perſecutus eſt/imponens ei ꝙ quęreret ſibi malum. Et propterea dicitur q̃uis non ordinate. Ecce parturiet iniquitatem/deſiderans iniquam mortẽ dauidis: concipiet laborem. cõcępit. n. quodammodo fatigationem animi/inuidens glorię dauidis. & pariet falſitatem/imponens dauidi falſum crimen. Et q̃uis hæc tunc non erant futura, deſcribuntur tamen in futuro ad denotãdam perſeuerantiam ſaulis in huiuſmodi malis affectibus.

Foueã aperuit ⁊ effodit eã, ⁊ incidet in foueã quam opabitur. Altera hic vtiẽ metaphora propheta circa culpam & poenã ſimul ſaulis/ad ſimilitudinẽ fodiẽtis foueã ad caſum alterius & tñ ipſe ruit in

illã. Vbi q̃tum ad lr̃am dictio hebraica ſignificat locũ effoſſum ſiccũ ad ſil'itudinẽ putei. & ꝑꝓea varie ab interp̃tibus ſignificatus ẽ. Et deſcribit̃ ꝙ nõ ſolũ apuit inchoando ſed effodit: hoc eſt altius fodit vt caſus eẽt irrepabilis. ¶ Pñt aũt ꝑ hãc metaphorã duo intelligi. Pr̃io ruina ſaulis ſub philiſteis: vt qa ſaul adhuc quaſi parturiẽdo ꝓcurabat ꝙ dauid occideret̃ a philiſteis (vt patet in locis allegatis) iuſto dei iudicio ipſe ſaul ruerit ſub philiſteis. Et huic ſenſui cõſonat qd̃ ſubiũgit de illius capite. nã illius caput abſciſum a philiſteis miſerunt philiſtei vt oñderet̃ idoloꝝ tẽplis & pp'lis. Et ſic ſup caput ſaulis cõuerſum ẽ malũ. ¶ Scd̃o ꝙ ſaul mouẽdo pſecutionẽ in dauidem vt dauid rueret/fodit ſibiipſi occaſionẽ ruinę: qm̃ poſuit dauidẽ in reputationẽ, & dedit illi occaſionẽ cõgregãdi viros ad ſe contra ſaulẽ: & ſic ſaul ꝑdidit regnũ. Si. n. ſaul nõ mouiſſet pſecutionẽ cõtra dauidẽ, manſiſſet dauid cũ ſauleq̃ hñs milites ſub ſe pro ſaule & domo regia/nec vllã habuiſſet occaſionẽ inſurgẽdi cõtra domũ ſaulis: ſed ipſa pſecutio dauidis fecit dauidẽ regem. Et ꝑꝓea hic dicit̃ ꝙ ſaul aperuit foueã & fodit eã/magnã pſecutionẽ mouẽdo vt dauid nõ ſuccederet in regno. & incidit in foueã quam opabit̃; qa inde ꝑdidit regnũ. Et deſcribit̃ in futuro opabit̃/ꝑꝑ pſeuerantiã ſaulis in hac pſecutiõe. Et huic expõni ẽt cõſonat qd̃ de capite ſubiungit̃: intelligendo tñ per caput qd̃ eſt primũ membrũ corporis/primũ ſucceſſorem ſaulis tanq̃ primum illius mẽbrũ. mortuo ſiqdem ſaule, mox dauid effectus eſt rex ſup tribũ iuda: & poſt ſeptẽnium effectus ẽ rex totius regni interueniẽte longa cõcertatiõe inter ipſum & domũ ſaulis. ita ꝙ in primo ſucceſſore deiectũ ẽ regnũ ſaulis. Quãuis qd̃ dicit̃ de capite potius q̃ de alijs mẽbris poſſit ad metaphorã referri: vt qa fecerat foueã in quã dauid rueret pedibus, hmõi ruina parata alienis pedibus cõuertenda dicatur nõ ſup pedes ſed ſup caput eius/tanq̃ caſuri capite p̃cedente. Et ꝑꝓea dicit̃. reuertet̃ labor ei⁹/quo laborauit fodiẽdo, i caput eius: & ſup verticẽ eius iniq̃tas ipſius/iducẽs eũ ad fodiẽdũ, deſcẽdet. Ad lr̃am quoq; verũ fuit ꝙ ſup caput ſaulis deſcẽdit & reuerſa ẽ iniq̃tas ei⁹: eo ꝙ ẽt hãc pœnã icurrit ꝙ abſciſũ caput ei⁹ fuit ꝑ circuitũ portatũ a philiſteis: vt patet. i. pali. 10. & . i. re. vltio.

Confitebor dominũ ſm̃ iuſtitiã eius. Concludit dauid gr̃arũ actiões/p̃uidẽs ſe exauditum. & promittit duo. Alterũ eſt. confitebor dñm/cõfeſſione laudis, ſm̃ iuſtitiã/non meam, ſed eius/qua exercuit iudicium inter ſaulem & me. Alterum eſt. & cantaui nomen dñi excelſi: hoc eſt pro mea exaltatione non magnificaui nomen meum, ſed nomen dñi excelſi ſuper oẽs. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori pro torcularibus pſalmus dauid .VIII.

DOmine dominus noſter: q̃ admirabile eſt nomen tuum in uniuerſa terra?
Quoniam eleuata eſt magnificentia tua ſuper cęlos.
Ex ore infantiũ & lactentium perfeciſti laudem propter inimicos tuos: ut deſtruas inimicum & ultorem.
Q m̃ uidebo cęlos tuos opa digitoꝝ tuoꝝ: lunã & ſtellas quę tu fundaſti.
Quid eſt homo ꝙ memor es eius: aut filius hominis quoniam uiſitas eum?
Minuiſti eum paulominus ab angelis: gloria & honore coronaſti eum, & conſtituiſti eũ ſuper opera manuum tuarum.
Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius: oues & boues uniuerſas/inſuper & pecora campi.
Volucres cęli & piſces maris: qui perambulant ſemitas maris.
Domine dominus noſter: q̃ admirabile eſt nomen tuum in uniuerſa terra?

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincenti ſup haghithith pſalmus dauidi .VIII.

1 Propheta. DOmie ⁴ dñe nr̃ q̃ forte nomẽ tuũ i oĩ terra: ꝙ [dante te] da gloriã tuã ſup cęlos.
2 [etiam] Ex ore infantiũ & lactentium fundaſti fortitudinẽ ꝑꝑ anguſtatores tuos: ad faciendum ceſſare inimicum & ultorem.
3 Quoniam uidebo cęlos tuos opus digitorum tuorum: lunam & ſtellas quas paraſti.
4 Quid homo [eſt] quoniam recordaberis eius: & filius adę qm̃ uiſitabis eum?
5 Et deficere feciſti eum modicum a diis: & honore & decore coronabis eum.
6 Dominari facies eum in operibus manuũ tuarum: oia poſuiſti ſub pedibus eius.
7 Ouem & boues: omnes ipſos, & etiam beſtias agri.
8 Auem cęlorum & piſces maris: tranſeuntem ſemitas marium.
9 Domine ⁴ dñe noſter, q̃ forte nomen tuum in omni terra?

TItulus eſt. Vincenti/vt in pcedẽtibus.& ſilr pſalmus dauidi/vt in pcedentibus.Quod aũt dicit ſuper haghithith,alii inſtrm muſicũ intellexerũt/ab vrbe gath(quã nũcupamus geth)denoia/ tum:ſeu ꝙ inſtrm muſicũ erat fabricatũ ad ſilitudinẽ torcularis:aiunt.n.gath iterptari torcular. Alii iterptationẽ nois ſecuti/torcular latine dixerũt. Vex ex his nulla põt certitudo materię trahi. & ppea (pſertim quũ materia vindemiaꝝ & huiuſmodi in pſalmo non appareat)rationabilis videt opinio intelligentium inſtrumentum muſicum.

¶Materia aũt pſalmi ex autoritate ſacrę ſcripturę hr̃.Nã matth.21. a dño affert hic pſalmus q̃tũ ad illũ verſiculũ/ex ore infantiũ & lactentiũ.&.1.ad cor.15.aplus affert de chro illũ verſiculũ/oĩa ſubiecisti ſub pedibus eius.& ad hebr.2.affert hinc de chro. quid eſt hõ ꝙ memor es eius aut filius hoĩs qm̃ viſitas eũ/minuiſti eũ paulominus ab angelis,glia & honore coronaſti eũ:& cõſtituiſti eũ ſup opa manuũ tuaꝝ,oĩa ſubiecisti ſub pedibus eius.Ex qbus patet pſalmũ hũc ad lrãm tractare de meſia:hoc eſt de regno eius/quo omnia ei ſubiecit deus.vt apoſtolus diffuſe ibi declarat:immo per hunc pſalmum probat.Et propterea pſalmum hunc propheticum eſſe apparet.

¶SVMMARIVM EST.

¶Propheta laudat deum ꝙ mediante futura ſublimatione hominis in perſona meſię ſuper omnia opera dei/diuinum nomen vbiq̃ glorioſum pręualebit ad deſtructionem oĩum aduerſariorum.

¶Perſona loquens propheta eſt.

DOmine domine noſter.Diuidit pſalmus in ptes duas:ppoſitiuã materię, & executiuã/ibi ꝙ da gliam tuã.Proponit propheta laudãdo cũ admiratiõe fortitudinem diuini nois in oĩ terra. Cõſiſtit aũt fortitudo diuini nois tũ ĩ debellãdo & ſupando inimicos diuini nois.tũ ĩ ſuperãdo noĩa omnium q colunt. Pręuidet.n.propheta magnificandũ nomen diuinũ in vniuerſo mũdo/ſuperatis inimicis diuini nois:dęmonibus/iudęis & gẽtilibus.Qd ex pte cœpit impleri:ſed nõ erit perfecte cõſummatum vſq̃quo adueniat regnum chri.Appellat autem propheta deum prius dominum abſolute:deinde dñm nrm/pp ſpãlem curam quã de populo iſrael deus habebat.

¶Qꝫ da gloriã tuã ſup celos.Incipit hic pars executiua tali ordine. prio tractat illa pticula/q̃ forte nomẽ tuũ.ſcdo illa/in oĩ terra/ibi & honore & decore.¶Circa lrãm aduerte obſcuritatẽ cõſtructiõis ſi ſumat hic verſiculus vt principiũ alicuius ſnię:ſed cõſiderãdo hũc verſiculũ vt cõtinuantẽ primũ verſiculũ ſcdo,ſaluat ppͥetas tã cõiunctiõis q̃ modi imꝑatiui. Dicimus.n.qñq;. tã fortis eſt vox tua, ꝙ loqre in platea/audiet ĩ extremo ciuitatis.& ſilr tã forte ẽ impiũ tuũ,ꝙ pcipe in oriẽte & obediet in occidẽte. Silĩ nãq; loqndi mõ vtit hic propheta/laudãs deũ.q̃ forte eſt nomẽ tuũ in oĩ terra:ꝙ da gloriam tuã ſup coelos,ẽt ex ore infantiũ & lactentiũ fundaſti fortitudinẽ: hoc eſt dante te gliam tuã in coelis,ẽt in terra paruuli & lactẽtes fortitudinẽ nois tui ſonabũt. Hęc pro cõſtructiõe lrę. ¶Incipit itaq; hic propheta declarare fortitudinẽ diuini nois q̃tũ ad fructũ:& deinde q̃tũ ad media/ibi qm̃ videbo.Fructus fortitudinis diuini nois ẽ glia diuini nois & laus eius in coelo & ĩ terra.q ẽ fructus ĩcarnatiõis verbi dei:dicẽtibus angelis ĩ eius natiuitate.glia ĩ excelſis deo &c̃.¶Hic ergo fruct⁹ hic deſcribit. In coelo qdẽ p gliam.Qd ad lrãm executiue qdẽ adimpleri ĩcœpit ĩ die aſcẽſiõis chri.tũc.n.dedit gliam ſuã ſup coelos:tũ qa locauit meſiã ſuũ glioſum ſup coelos.tũ qa ĩ coelis clare glorificatus ẽ deus ob myſteriũ meſię: & nõ p fidẽ/vt laudamus in terra.Meritorie aũt in ſancta vita chri.

Gloriã aũt coeleſtẽ nõ ſolũ in executiõe poſſeſſam ſed ẽt merito cõparatã / comitata deſcribit cõfeſſio laudis diuinę ĩ terris,ſubiungẽdo.Ex ore infantiũ & lactentiũ fundaſti fortitudinẽ. Fundare fortitudinẽ ex ore infantiũ & lactentiũ/eſt efficere ꝙ cõfitẽdo & laudãdo infantes & lactẽtes firmẽt fortitudinem diuini nominis. officium ſiqdẽ infantilis oris non aliter fundat q̃ confitendo & laudando. ¶Nec intelligas diuinam laudem fundatam tantum ſuper ora paruulorum , ſed intellige extenſam vſq; ad ora infantium & lactentiũ: hoc eſt ꝙ ẽt ex ore infantiũ & lactentium fundauit deus fortitudinẽ diuini nois.Nã ad lrãm ſup cõfeſſiõe fidei pploꝝ vſq; ad infantes & paruulos fundauit deus fortitudinẽ nois ſui:pro q̃to mediãte cõfeſſiõe fidei magnificauit nomẽ ſuũ.Et hoc ad lrãm quo ad ętatem puerilẽ adimpletũ dicit dñs in die palmaꝝ:clamãtibus pueris meſiã ipſum eẽ. Qd qa nõ potuit niſi diuina opatiõe fieri,iõ nõ dicit hic ꝙ infantes fundauerũt/ſed ꝙ deus ex ore infantiũ fundauit.Et vere magnũ fundamẽtũ fuit/vt pueri tã inopinate teſtificarent regnũ chri quẽ iudęi quęrebãt occidere.¶Nec alienũ a vero aut hyperbolẽ putes/ẽt lactẽtes proprio ore interfuiſſe tũc diuinę laudi: quũ lac vſq; ad triẽnium apud iudęos ſugeret(vt mater maccabęoꝝ teſtat.2.macc.7.) qua ętate infantes ãbulãt.& cũ aliis maioribus infantib⁹ ad chri laudẽ deo opante cõcurrerũt/dicẽtes oſãna filio dauid.

Propter anguſtatores tuos,ad faciẽdũ ceſſare inimicũ & vltorẽ.Explicat hic finis ſeu fructus diuinę laudis.tũ in ordine ad dęmones ſignificatos dicẽdo/pp anguſtatores tuos . dęmones.n.ſunt pcipui anguſtatores dei,nõ in ſeipſo/ ſed in eius noĩe. Vnde vbiq; colebant dęmones:& diuinũ nomẽ anguſtauerãt in vno paruulo locello vbi erãt iudęi.Et nihilominus angebãt chrm: qui de illis dixit. nunc princeps huius mundi eiiciet foras.ioan.12.Tum in ordine ad iudęos/ſignificatos noĩe inimici:qa & cor eoꝝ longe erat a deo:& quia futuri erant aperti inimici meſię.Tum in ordine ad populũ

gentilē|ſignificatū noīe vltoris:eo ꝙ vltor fuerit mortis chři peſſundādo iudęos. Ita ꝙ vltoris officiū
intelligat nō propria romanoꝝ intentione ſed diuina:atteſtante hoc dño luc.19.vbi cām deſtructio-
nis hieroſolymitanæ reddit|eo ꝙ nō cognoueris tp̄s viſitatiōis tuę. ⁋ Vtriuſq; itaq;(iudaici.ſ.& gēti-
lis)cultus ceſſatio futura deſcribitur dicendo. ad faciendum ceſſare inimicum & vltorem. ceſſauit.n.
iudaicum templum,ceſſauerunt & templa gentilium.

Quoniā videbo cęlos tuos. Deſcribit̄ hic fortitudo diuini noīs q̄tū ad media q̄bus ſupauit diui-
nū nomen & hoſtes & oīa. Et q̄a media cōſiſtūt in meſia,iō propheta exaltationē humani gn̄is tantā
q̄tā in pſona meſię aſſecuturū erat|admirās deſcribit : ſpectās ad vilitatē hoīs relatiue ad coelos. Mirū
q̄ppe ei videt̄ ꝙ poſthabitis coeleſtibus corporibus longe nobilioribus hoīe|deus hoīem ſup oīa exal
tauerit. Et ppea incipit a cōiunctiōe qm̄ cāli|reddēte rōnem vilitatis humanę : dum poſt qm̄ videbo
coelos tuos|ſubdit̄ qd eſt hō! Ac ſi apte diceret. quū intueor coelos|admiror ꝙ memor es hoīs exaltan-
di ſup oīa. Hæc quo ad ordinationem līę. ⁋ Pro intellectu aūt aduerte ꝙ licet corpora coeleſtia(vt in
prīo ethi.dicit̄,manifeſte pateat eē nobiliora hoīe, propheta tñ ex propinq̄tate ad deū eoꝝ nobilitatē
tangit|appellans coelos tuos:tanq̄ ꝓprios dei ad habitandū. eſt.n.coelū ſm oīum opinionē tanq̄ ꝓ-
pria dei ſedes:vtpote in quo maxime diuina relucet opatio ordinatiſſimi motus &c̄. Vnde & ī orone
dñica dicit̄.pr̄ nr̄ q̄ es in coelis. ⁋ Appellant̄ quoq; opus digitoꝝ dei|ad ſilitudinē artificialiū quę ar-
tificis digitis fiūt. ignobiliora ſiq̄dē ſunt q̄ p manus miniſtroꝝ artifex facit q̄ quę manu ꝓpria.& rur-
ſus nobiliora & exactiora ſunt q̄ propriis diſtinguit|limitat|pficitq; digitis artifex,q̄ ad q̄ ſolius pro-
prie manus applicatio ſufficit:ipſa q̄ppe digitoꝝ diſtinctio maiorē in ope exactionē mōſtrat. ⁋ No-
bilitant̄ tertio ex aſtris:luna.ſ.& ſtellis .ex aſtris.n.nobilitas coeloꝝ valde pcipit̄ & cōſtat: qm̄ aſtra no
biliores ptes ſunt coeloꝝ. ⁋ Nobilitant̄ quarto ex ordine ſeruato:dū dicit̄ quas tu paraſti ſeu diſpoſui
ſti. Seruant.n.aſtra oīa diſpōnē quā deus a principio ordinauit:vt ēt hinc appareat coeloꝝ nobilitas
in nō tranſgrediēdo diſpōnē a deo factā. Qm̄ inq̄t hęc videbo, iō admirādo dico. qd eſt hō aut filius
hoīs! Homo nomē ē naturę:filius aūt hoīs nomē eſt gn̄is. Primus etenim hō adam|fuit hō,nō aūt fi-
lius hoīs:quilibet aūt ab eo genitus & hō & filius hoīs eſt. Ne ergo putares ꝙ de dignitate p̄mi hoīs
propheta loquat̄|vtrūq; appoſuit:vt itelligeres ꝙ de vilitate & cōſequēter exaltatiōe humani gn̄is lo-
quit̄. meſias.n.nō ſolū hō ſed filius hoīs futurus erat.& ppea nō ſolū natura ſed gn̄atio humana exaltā
da ſignificat̄. ⁋ In futuro quoq; dicit̄. qm̄ recordaberis eius|qm̄ viſitabis eum. hinc.n. manifeſte patet
propheticū eſſe hūc ſermonē,futuraq; p̄dicere ꝙ deus recordabit̄ hoīs & viſitabit filium hoīs. Qd̄ ad
līam ſignificat futuꝝ incarnationis myſteriū:quo deus recordatus eſt humani generis ad exaltandū
ipſum,& viſitauit filiū hoīs|dum verbū factū eſt filius adę.i.hoīs. Adam apud hebręos nomē eſt natu
rę humanę ſicut apud nos hō:& ex hac induſtria intranſlatū ſępe dimiſimus:& caret numero plurali.

Et deficere feciſti eū modicū a diis. Dictio hebraica eſt heloim,q̄ ponit̄ in principio geneſis|dicē-
do.ī principio creauit deus coelū & terrā. Quę quū ſit numeri pluralis|& cōiter in ſcriptura ſignificet
deū|& q̄nq; dicat̄ poni pro angelis,pepit tot diuerſas īterp̄tatiōes. Si hērēmus eplām pauli ad hebręos
in lingua hebręa,forte ibi appēret ſi aplus itellexit hūc textū de angelis vtendo noīe angeloꝝ|an vſus
fuerit noīe heloim. Quicq̄d ſit de hac q̄ōne,dicēdū vr̄ ꝙ pticula hęc pōt duplr̄ exponi. Prīo vt ſigni-
ficet cōformiter ad p̄cedētia & ſubſeq̄ntia|exaltationē hoīs ī pſona meſię. & ſic proculdubio legendū
ē a deo:ſignificat̄.n.p hoc tāta hoīs exaltatio ꝙ paꝝ deficit a deo. Et hoc verificat̄ ī myſterio incarna-
tiōis:qm̄ qn̄ verbū caro factū eſt|hō factus ē deus p grām vniōis pſonalis.& ſic paꝝ deficit a deo per
naturā:verbū q̄ppe eſt deus p naturā,hō aūt ī chřo ieſu ē deus p grām vniōis pſonalis. Et hoc ē illud
paꝝ quo deficit a deo meſias hō. Hic ſenſus valde quadrat textui:quia vtit̄ heloim p deo vt cōiter ſcri
ptura vtit̄.& valde quadrat cōtextui:q̄a tā p̄cedētia q̄ ſeq̄ntia|ea q̄ exaltatiōis ſunt ſignificant.& ppea
pat eſt vt ēt hęc media clauſula exaltationē ſignificet|& explicet qd ē recordatio hoīs & viſitatio filii
hoīs.ſ.facere eū deficere paꝝ a deo. ⁋ Nec obſtat huic ſenſui ꝙ ad hebr.2.aplus refert hmōi minoratio-
nē ad chři paſſionē|dicēs.eū aūt q modico q̄ angeli minoratus ē videmus ieſum|pp paſſionē mortis
glīa & honore coronatū &c̄. Tū qm̄ lra apl̄i pōt ſic pūctari. eū aūt q modico q̄ angeli minoratus eſt
videmus ieſū. & ibi fiat punctū. & poſtea ſubiungit̄.pp paſſionē mortis glīa & honore coronatū. Ita
ꝙ pp paſſionē mortis|nō determinat minorationē ſed meritū coronationis. nā corona pp meritum
paſſiōis chřo debet̄:dicēte eodē ad phil.2.pp qd̄ & deus exaltauit illum &c̄. Et hoc intellige ſuppoſita
inſcitia an apoſtolus vtatur in hebręo angeloꝝ an heloim noīe. Tum qm̄ nō incōuenit aplm vſum
fuiſſe ad alterū ſenſum. capax.n.eſt ſacra ſcriptura plurīū ſenſuū ēt literaliū. ⁋ Alter autem ſenſus eſt
vt in hac particula ſignificetur modus quo meſias vicit ad glorificandum diuinum nomen & exalta
ri meruit. Et ſic legēdum eſt ab angelis:quoniam ſignificatur per illud paꝝ totus ſtatus vię. in hoc.n.
modico ꝙ futurus erat meſias paſſibilis viator|minor fuit angelis. Hic ſenſus quadrat literę epiſto-
lę ad hebr. vt apud gręcos & nos habetur. Et verus inuenitur:quia meſias exceptis iis quæ ad paſſi-
bilem eius viam ſpectant|maior futurus erat angelis:vtpote adorādus ab angelis. & hic viatoris ſta-
tus parum quid eſt: vtpote ad minimū hoīs(corpus.ſ.) ſpectans, & minimo tpe (ſcilicet.33. annis)

durans.vt merito dicaẗ.& deficere feciſti eũ modicũ/hoc eſt ſm id quod modicũ eſt, ab angelis:

Et honore ⁊ decore tu coronabis eũ. Tractaẗ hic illa ꝑticula/in oĩ terra:deſcribẽdo meſię dignitatem/ꝑtãtem & poſſeſſionẽ.Prophetat itaq; ea quę dignitatis erant tũc futura in meſia : deſcribens ꝙ tu deus coronabis eũ.Corona victori debeẗ.non.n.coronabiẗ niſi qui legitime certauerit.& ideo ĩplicite hic inſinuatur victoria qua chr̃s vicit mũdũ & diabolũ . Corona ergo eſt primũ dignitatis inſigne.accedit & honor quo honorabitur ab vniuerſo:& decor immortalitatis.

Et dominari eũ facies in opibus manuũ tuaꝝ. Poſt ea quę ſunt dignitatis/ſubiũguntẗ ea q̃ ſunt ꝑtãtis:prophetãdo ꝙ meſię dñium erit ſup oĩa opa dei:qđ eſt eẽ ſupra totũ vniuerſum. Et hoc adimpletũ fuit in die reſurrectionis dñicę:dicente chr̃o.data eſt mihi oĩs ꝑtãs in cœlo & in terra.

Oĩa poſuiſti ſub pedibus eius. Adiungiẗ tertio id qđ eſt poſſeſſiõis.ſignificaẗ.n.ꝑ hoc ꝙ oĩa non ſolũ ſub dñio & ꝑtãte ſed ẽt poſſeſſa erunt a meſia:vt paulus apl̃us vtrobiq; exponit:dicẽs hoc adhuc non eẽ impletũ , ſed implendum in aduentu glorioſo chr̃i.tunc.n.oĩa ſubiecta erunt chr̃o : nondum ſiquidẽ ſunt ei oĩa ſubiecta:vt ad ſenſum patet.Et deſcribiẗ futurũ in ꝑtõ ꝑꝑ certitudinem prophetię.

Ouem ⁊ boues,oẽs ipſos ⁊ ẽt beſtias agri. Ouem:hoc eſt genus ſeu multitudinem ouiũ.Auem cœloꝝ:hoc eſt aeris.appellant.n.hebręi inferiores cœlos regiones aeris. & aiunt hebręos non habere cœlũ in ſingulari numero:& ꝑꝑea ſemp in plurali noĩare.& ꝑꝑea hic dici auem cœloꝝ.Et hoc habeto pro regula in toto pſalterio.¶ Meminit propheta ſpãliter ouium/boum/volucrũ & piſciũ:non ꝙ hęc exempta eſſent ab omnibus,ſed ad ſignificandũ regnũ chr̃i extẽdi ẽt ad minima ſenſibilia/ꝑ hęc aĩalia denotata.ne intelligeres regnũ chr̃i ita in ſpũalibus cõſiſtere ꝙ de ſenſibilibus nõ ſe impediret.

Tranſeuntem ſemitas mariũ. Particula hęc obſcura eſt:qa textus hebręus ſonat ꝑticipiũ ſingularis numeri abſq; determinatiõe caſus.& ꝑꝑea nõ põt cõſtrui cũ piſcibus/q in plurali numero ſignificaẗ.& ambiguũ reſtat cũ quo cõſtruaẗ.Nec deſunt cõſtruẽtes cũ pronoĩe eũ.Ita ꝙ eſt ſenſus.dñari facies eũ trãſeũtem ſemitas mariũ:põt.n.legi tranſiens/trãſeuntis/& tranſeũtẽ. & ſic ſignificareẗ penetratiõ ꝑtãtis chr̃i ẽt ſub mari.tanq̃ ꝑ hoc declaratũ fuerit ꝙ noĩe oĩs terrę nõ intelligiẗ ſuꝑficies terrę,ſed ẽt quod eſt ſub aquis.Forte melius eſt dicere ꝙ numerus ſingularis poniẗ pro plurali cauſa metri : vt dictũ ſit tranſeuntẽ pro tranſeuntes. & ſic cõſtruiẗ cũ eo quod dictũ eſt piſces maris. Et conſonat hæc cõſtructio frequẽti vſui huius textus.nam ſępe ſimilem conſtructionem inueniemus inferius.& exponitur ab hebręis ſic.piſces tranſeuntem/hoc eſt quemlibet tranſeuntem.

Domine domine noſter. Repetiẗ hic de verbo ad verbũ principiũ primi verſiculi:vt hinc intelligas materiã pſalmi cõſiſtere in hoc verſiculo,fructũq; meſię eſſe magnificationẽ diuini noĩs in omni terra.Et vere ad hoc verbũ caro factũ eſt/vt glorificeẗ nomẽ dei in toto vniuerſo.Amen.

¶VVLGATA EDITIO. ¶Victori ſup morte filii canticũ dauid,pſalmus .IX.

COnfitebor tibi dñe in toto corde meo :narrabo omnia mirabilia tua.
Lętabor & exultabo in te:pſallam nomini tuo altiſſime.
In cõuertẽdo inimicũ meũ retrorſum:infirmabunẗ & ꝑibũt a facie tua.
Q m̃ feciſti iudiciũ meũ & cãm meã : ſediſti ſup thronũ q iudicas iuſtitiã.
Increpaſti gẽtes & ꝑiit ĩpius:nomẽ eoꝝ deleſti in ęternũ & ĩ ſeculũ ſeculi.
Inimici defecerunt frameę in finem: & ciuitates eorum deſtruxiſti.
Periit memoria eorum cum ſonitu: & dominus in ęternum permanet.
Parauit ĩ iudicio thronũ ſuũ:& ĩpe iudicabit orbẽ t̃re ĩ eq̃tate/iudicabit ꝑꝑl̃os ĩ iuſtitia.
Et factus eſt dñs refugium pauꝑi:adiutor in opportunitatibus in tribulatione.
Et ſperent in te qui nouerũt nomẽ tuum:qm̃ nõ dereliquiſti quęrentes te domine.
Pſallite dño qui habitat in ſion:annũciate inter gentes ſtudia eius.
Q m̃ requirens ſanguinem/eoꝝ recordatus eſt:nõ eſt oblitus clamorem pauperum.
Miſerere mei domine:uide humilitatem meam de inimicis meis.
Q ui exaltas me de portis mortis:ut ãnũciẽ oẽs laudationes tuas in portis filię ſion .
Exultabo in ſalutari tuo:infixę ſunt gentes in interitu quem fecerunt .
In laqueo iſto quem abſconderunt:comprehenſus eſt pes eorum.
Cognoſceẗ dñs iudicia faciens:in opibus manuũ ſuaꝝ cõprehenſus eſt peccator.
Conuertantur peccatores in infernũ:oẽs gentes quę obliuiſcuntur deum.
Q uoniã non in finem obliuio erit pauꝑis:patientia pauperum nõ peribit in finem .

E xurge domine/non confortetur homo:iudicentur gentes in conſpectu tuo.
Conſtitue domine legiſlatorem ſuper eos:ut ſciant gentes quoniam homines ſunt.

ℭIVXTA HEBRÆVM. ℭ Vincenti ſup morte filio/pſalmus dauidi .IX.

1 Propheta. C Onfitebor dominum * in toto corde meo: narrabo oĩa ſeparata tua.
2 Lętabor & exultabo in te:canam nomen tuum excelſum.
3 R euertentibus inimicis meis retro: ceſpitabunt & peribunt a faciebus tuis.
+ Sedi 4 Q uoniam feciſti iudicium meum & cauſam meam: ſediſti in ſede † iudex iuſtitię.
[ideo]
5 Increpaſti gentes/perdidiſti impium: nomen eorum deleſti ſeculo & ſemper.
6 [o] Inimice finitę ſũt deſolatiões [quas feciſti] ęterno:& ciuitates [quas] deſtruxiſti/ꝑiit mẽoria eaꝝ ipſis [nõ deo].
7 [pro ſed] Et dominus * ſemper ſedebit:parans iudicio ſedem ſuam.
8 Et ipſe iudicabit orbem in iuſtitia : iudicabit populos in rectitudinibus.
9 Et erit dominus * eleuatio contrito:eleuatio temporibus [quibus fuerunt] in anguſtia.
10 Et confident in [deo] te ſcientes nomen tuum: quoniã nõ dereliquiſti quęrẽtes te domine *.
11 Cantate domino * ſedenti ſion: annunciate in populis opera eius.
12 Q uoniam requirens ſanguines/ [eſt] eos recordatus:non oblitus eſt clamorem humiliũ.
13 Miſerere mei dñe *:uide afflictionẽ meã ab oſoribus meis/exaltãs me de portis mortis.
14 Propterea narrabo oẽs laudes tuas in portis filię ſion:exultabo in ſalute tua.
15 Demerſę ſunt gentes in foueam [quam] fecerũt:in reti hoc [quod] abſconderũt captus eſt pes eoꝝ.
16 Agnitum dñs * iudiciũ fecit: [dum] in ope uolarũ ſuarũ impacta eſt impii meditatio ; Selah.
†foueę 17 R euertentur impii in foueam † :omnes gentes immemores dei †.
† deoꝝ
18 Q uoniam non ęterno obliuioni erit pauper: ſpes humilium [non] peribit in perpetuum.
19 Surge domine *: non roborabitur homo/ [et ſic] iudicabuntur gentes [et ſic] ſuper facies tuas.
20 Pone domine * dominium eis: [et ſic] ſcient gentes/ hominem ſe [eſſe] . Selah.

T Itulus eſt. Vincẽti/ſuper morte filio/pſalmus dauidi.Et ẽ ſenſus ꝙ pſalmus iſte attribuiť dauidi loquenti vt autori pſalmi & dicanti ipſum deo ob ſubſecuta ex nũciis conſolatoriis ſup morte naas regis ammonitarum filio eius anon regi ammonitarum. Vt enim patet.2.reg.10. mortuo naas ammonitarum rege/dauid miſit legatos ad anon filium eius conſolatorios ſuper morte patris. Et q̃a hanc legationem miſit ratione beneficiorum recęptorum a patre anon , ideo nõ nominat eum noĩe proprio/ſed filium:quia miſit ad eum quatenus erat filius naas mortui.Et q̃m anon ignominioſe tractauit legatos dauidis(radendo dimidiam partem barbę eoꝝ & pręcidendo veſtes medias vſq; ad nates) & hinc miſerunt & conduxerunt ſyros cõtra dauidem/& ſecuta ſunt pręlia multa , ideo pſalmus hic ad literam tractans peſſundationem ammonitarum iuſto dei iudicio / radicem dauidicę iuſtitię tangit dicendo.ſup morte filio:hoc eſt ob legatos conſolatorios ſup morte naas deſtinatos filio eius.
ℭHuic materię quadrat totus pſalmus.nam & in principio & in medio & in fine mentio fit diuini iudicii:& aperitur ꝙ iudicium hoc inter dauidẽ & gentes vertebať; vt patet in quarto & quinto verſiculis.Aperitur quoq; ꝙ hoc fuit tẽpore quo iam arca domini erat in ſion ; dum in vndecimo verſiculo dicitur.cantate domino ſedenti ſion. Vnde ad literam materia pſalmi eſt gratiarumactio deo quia fecit vindictam contra ammonitas qui tam turpiter tractauerant legatos dauidis.

ℭSVMMARIVM EST.

ℭPropheta promittit laudes deo/& ad idem alios inuitat.tum quia deus iuſto iudicio punuit ammonitas cum ſociis/vlciſcendo oppreſſos olim ab eis & eleuando ſeruos ſuos.tum quia manifeſtum efficit iudicium/& in proprio opere illos puniendo/& ſubiiciendo eos dauidico dominio.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

C*onfitebor dominũ.* Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materię, & executiuã/ibi
qm̃ feciſti. Proponit duo.ſ. diuinã laudẽ/& materiã laudis ruinã inimicoꝝ a facie dei. Et laudem
quidẽ proponit vtrinq;.ſ. ex pte ſui/& ex pte dei. ¶ Ex pte qdẽ ſui tangit quattuor. Primum ſpectans ad
cor/cõfitebor in toto corde meo. ſecundũ ad linguã/narrabo. tertiũ ad affectũ/lętabor. quartũ ad mu/
ſicam/ canã. Ex pte vero dei tãgit tria.ſ. dñm/cõfitebor dñm/& rurſus exultabo in te: & opa eius excellẽ
tia/oĩa ſepata tua; & nomẽ dei/nomẽ tuũ excelſum. Vbi ſcito excellẽtia opa dei q̃ excedũt vires creatu
rarũ noĩari a ſepatione: qa vere ſegregata & ſeorſum ſunt nõ ſolũ ab opibus ſed ẽt a cõphenſione nr̃a:
quę cõſueuimus appellare mirabilia dei. ¶ Et promittit propheta ſe narraturũ hęc oĩa: nõ ꝙ oĩa arbi/
tret ſe ſcire aut narrare (quũ incõprehenſibilia ſint) ſed qa cõmemorare intẽdit oĩa gñ̃a mirabiliũ di/
uinoꝝ. Nec hoc intelligas promitti adimplendũ in hoc pſalmo, ſed in hoc & in aliis: ſicut ẽt inferius
in verſiculo quartodecimo dicit/ppea narrabo oẽs laudes tuas. Hic.n. promittit pro gratiarumactione
cõmemorare oĩa mirabilia dei/& ſilr̃ inferius oẽs laudes dei in gñe: qm̃ deſcendere ad ſingulas eſſet
ĩpoſſibile. Verũtñ accõmodãdo diſtributionẽ ad pñs negocium/promittit narrare oĩa ſepata dei: qa
vtrunq; genus diuini opis narraturus eſt.ſ. grẽ & iuſtitię. & rurſus iuſtitię pro ipſo dauide & populo
dei & cõtra ĩmemores dei. & rurſus nõ ſolũ opa dei ĩ iſtis ſed ẽt modũ opandi. ¶ Materia vero laudis
pponit dicẽdo. reuertẽtibus inimicis. Vbi nota ſermõe metaphorico ad ſilitudinẽ fugiẽtiũ a facie p/
ſequẽtis/& in ipſa reuerſiõe fugiẽdo inueniẽtiũ offendicula ĩ q̃ ĩpingũt/nec ſolũ ĩpingũt ſed pereũt, de
ſcribi hoſtes. Et ſignificat ad lr̃am ꝙ ãmonitę q egreſſi cũ ſyris fuerãt ad pugnãdũ ꝯ dauidẽ/terga verte
rũt fugiẽtes/& ceciderũt fugati & pierũt. & totũ hoc a facie dei: nõ.n. ſuis militibus ſed deo totũ dauid
attribuit/recognoſcẽs diuinũ bñficiũ. Hiſtoriã hẽs ſũmarię ſcriptã.2.re.10.& ĩ fine.12.&.1.palip.19.&.20.
¶ *Quoniã feciſti.* Incipit hic ps executiua tali ordine. Pr̃io tractat illa pticula/reuertẽtibus inimicis
meis retro. ſecũdo illa/ceſpitabũt & pibũt/ibi miſerere mei. Vbi nota ꝙ ambę pticulę tractant vt ſunt
materiæ diuinę laudis promiſſę/cõfitebor &c̃. Et ne multiplicatę diſtinctiões obſcuriorẽ reddãt textũ/
abſtinuimus a ſingulis: nõ ptercũdo ꝙ propheta duplr̃ tractat hæc. Primo q̃tũ ad ſubſtantiã operum
diuinoꝝ hinc & inde. & ſecũdo q̃tum ad modũ eorundẽ ſilr̃ hinc & inde: ſicut ẽt propoſuit pr̃io ini/
micoꝝ cõfuſionẽ/in fuga retro, & ſecũdo modũ ruinę/in ceſpitatiõe & interitu. ¶ Inchoans itaq; diui
nę attribuit autoritati iuſtitię vt primę cãę opus vtrũq;.ſ. ruinã ammonitarũ & eleuationẽ dauidis.
Qm̃ sediſti in ſede iudex iuſtitię/hoc eſt velut pro tribunali ſediſti ad fungendũ offõ iudicis dicentis
iuſtitiã, feciſti iudiciũ meũ/vindictam exercẽdo in ammonitas, & cãm meã/retribuẽdo ſublimationẽ
loco ignominię acceptę. Textus hebręus habet ĩ dtõ ſedi. congruitas mutauit addẽdo ppõnem in.
¶ Increpaſti gẽtes (ecce prima pars iudicii & iuſtitię) ad ſimilitudinem increpãtis in fugam vertiſti
gẽtes ſyroꝝ & ammonitaꝝ. pdidiſti impiũ/multitudinẽ impioꝝ nõ ſolũ increpaſti ſed occidiſti: & qd
plus eſt nomen eoꝝ deleſti ſeculo (datiuũ pro ablatiuo) & nr̃o ſeculo & ſemp. Deleti quippe ſunt ita
ammonitę tũc vt ex natura facti nunq̃ eſſent amplius dñaturi. & ppea deſcribit deletum ẽt nomen
eoꝝ. ¶ Inimice. Apoſtrophat dauid ad hoſtes populi iſrael. Vbi recole ꝙ (vt patet in libro iudicũ &
in.1.reg.) populus iſrael fuit valde humiliatus/& a ſyris/& a moabitis & ammonitis & aliis finitimis
quos dauid humiliauit. Et ad oẽs iã humiliatos põt dirigi ſermo iſte. q̃uis ẽt de ſolis ammonitis veri
ficet: qm̃ de ipſis dicit ioſephus lib.6.ca.6. ꝙ vrbes iudęoꝝ ſeruituti ſubegerũt. & ꝙ dextros oculos he
bręis ſubditis eruebãt. qd ẽt tãgit iudicũ.10.&.1.re.xi. Et.1.reg.12. dicit ſamuel pplo. videtes ꝙ rex filioꝝ
ammon veniſſet aduerſus vos &c̃. Apoſtrophans itaq; ad ammonitã ſeu vniuerſum hoſtẽ intẽdit di
cere ꝙ licet ciuitates & ppli oppſſi olim ab ipſis nõ ſint nec poſſint ſe vindicare, deus tñ iudex orbis
totius/ſemp ẽ/& nũc fecit vindictã &c̃. O inimice finitę ſunt deſolatiões/hoc ẽ deſolati & vaſtati he/
bręi, ęterno/quas feciſti irrepabiles ĩ ęternũ: & ciuitates/hebręoꝝ (ſupple quas) deſtruxiſti / ſilr̃ finitę
ſunt/nõ ſũt amplius: piit memoria eaꝝ ipſis. Significãter appoſuit ipſis: vt ſignificaret ꝙ piit ipſis de
ſolatis & deſtructis memoria vindicãdi & ẽt memoria dominãdi q̃tũ eſt ex ipſis, ſed nõ piit memoria
eaꝝ deo/iudici. Et ppea ſubdit. ¶ Et dñs ſemper ſedebit. Acſi aperte diceret. O inimice veꝝ eſt ꝙ ciui/
tates & ppli a te deſtructi nõ ſunt nec pñt ſe vindicare, ſed eſt dñs cõis q ſemp ſedebit: parãs iudicio/
iuri dicẽdo vnicuiq;, ſedẽ ſuã. & ipſe nõ ſolũ nos ſed vniuerſum orbẽ iudicabit/ne credatis vos exem/
ptos ab illius iudicio, ĩ iuſtitia/reddẽdo vnicuiq; ſm opa ſua: iudicabit pplos in rectitudinibus. nõ iu
dicabit in iuſtitia ſm allegata & probata, ſed in rectitudinibus/hoc eſt ſm ipſas rectitudines aĩoꝝ &
opeꝝ. ac p hoc iudicabit ipſas obliquitates: quia rectitudo eſt iudex ſui & obliqui. Et erit. & ppea dñs
erit eleuatio populo/ſuo, contrito/a vobis. eleuatio inquã tpibus/hoc eſt loco temporũ, in anguſtia/
quibus fuerunt in anguſtia oppreſſi a vobis. Deſcribuntur hæc in futuro ad ſignificandum perſeue/
rantiam ac firmitatem diuini iudicii ad eleuationẽ populi iſrael in tempore regni dauidici.
Et cõfident in te. Redit propheta ad alloquendum deum. Fructui iudicii & iuſtitię annectit confi/
dentia populorum/ſcientiũ p fidem nomen dñi. Quia non dereliquiſti/inultos, quęrẽtes te dñe. No/
luit dicere ob modeſtiam/quia non reliquiſti me quęrẽtem te dñe, ſed in gñe ſignificauit ſe cum aliis.

Cantate domino. Promiſit in principio/ cõfitebor/canam &c̃.inuitat mõ alios ad hoc ob magnitudinẽ & cõitatem bñficii. Sedenti/ velut ſp ãliter pſidẽti & regnãti in ſion : qa ibi ſpãli cultu venerabaẽ. Opa eius. hęc ſunt quę in principio appellauit ſepata. Q rñ regrens ſanguines: hoc eſt tpe quo iuſtitiam exercere decreuit regrẽdo ſanguinẽ humanũ iniuſte effuſum. nõ eſt oblitus clamorẽ humilium/ abiectarũ pſonarũ quæ fuerũt oppreſſę: ſed recordatus eſt eos ad vindicãdũ ſanguinẽ eoꝝ. Ex quibus patet ꝙ deus puniuit ammonitas cũ ſuis fautoribus nõ ſolũ pp ignominiã illatã legatis dauidis, ſed ẽt pp iniurias & oppreſſiões quas intulerãt tpibus retroactis populis multaꝝ ciuitatũ hebręorum.

Miſerere. Narratis opibus diuini iudicii/ ſubiungiẽ modus tractãdo illam particulam/ ceſpitabunt & peribũt. Vnde & apte inchoat a mõ ſupplici ex parte ſui. Introducit.n. ſe ſupplicem qualis fuerat tpe acceptę iniurię ab ammonitis & cõductoꝝ ſyroꝝ ab eiſdẽ contra dauidẽ: vt hinc ſignificet ꝙ tũc recurrit ad deum. & exauditus merito oĩa imputat diuinę opi. Miſerere mei. Oratio dauidis recitaẽ. Miſericordiã nõ iuſtitiam petit/ q̃uis cauſam iuſtã foueret : qa licet reſpectu ammonitarũ iuſtitiam hret, reſpectu tñ dei miſericordia indigebat ne in miſeriã ſibi paratam ab hoſtibus incideret. Vnde & ſubdit rõnẽ miſerię. vide afflictionẽ meã ab oſoribus meis/ illatã & iminentẽ. exaltãs me de portis mortis. Põt hoc referri & ad ptã bñficia: vt ſit cõmemoratio ptõꝝ bñficioꝝ tpe ſaulis. Et iuxta hũc ſenſum lr̃a ordinãda eſt ſic. Domine exaltãs me de portis mortis/ miſerere mei &c̃. vere etenim deus de portis mortis multotiẽs/ de periculis mortis eripuit dauidem tpe ſaulis & euexit ad regnũ . conſueuimus.n. petentes futura/ cõmemorare ptã recognoſcẽdo illa. ⁋ Põt referri & ad futurũ qd petebat bñficium. Et ſic eſt ſenſus. miſerere, vide exaltãs/ exaltãdo me de portis mortis. Portas mortis appellat exercitus tot ammonitarũ & ſyroꝝ cõtra ipſum. ℭ Propterea narrabo. nõ hẽo quod retribuã tibi pro tanto bñficio. & ideo promitto ꝙ pp hoc bñficium narrabo oẽs laudes tuas/ cõmemorabo oẽs laudes tuas ab initio mũdi geſtoꝝ tuoꝝ. ĩ portis filię ſion: hoc ẽ ĩ portis hierl'm ciuitatis regię. Locus portę tũc tpis erat locus ciuitatis celebrior: & ppea meminit portaꝝ hieruſalem. Quæ vocaẽ filia ſion: quia erat ſub monte ſion, qa dignitas/ opes & gloria eius erant ex ſion/ vbi erat ſedes regia & arca domini. Exultabo in ſalute tua. non in brachio meo/ non in milite meo, ſed in ſalute tua/ a te collata/ a te recognita exultabo. Hæc fuit oratio dauidis.

Demerſę ſunt. Modus diuini opis deſcribiẽ. primo quo ad ruinã ammonitaꝝ: & deinde quo ad ſubiectionẽ. Modus quo ruerunt diuino iudicio/ deſcribiẽ p aſſimilationẽ ad cadentes in foueã quã fecerunt & incidẽtes in rete qd aliis parauerũt: ad ſignificandũ p hãc metaphoram ꝙ deus puniuit eos ex ope proprio: hoc eſt ꝙ volens deus punire eos ob antiqua ſcelera/ pmiſit eos iniuſtũ mouere bellũ cõtra dauidẽ vt in ipſo bello ruerẽt. huc.n. tendunt hmõi metaphorę. Demerſę ſunt gentes in foueam (ſupple quã) fecerũt/ aliis. & ſilr in reti hoc (ſupple quod) abſcõderũt/ aliis, captus eſt pes eoꝝ. Et ppea agnitũ/ manifeſtũ, fecit dñs iudiciũ ſuũ/ deſtruẽdo eos in bello quo ipſi volebãt deſtruere alios. in ope volaꝝ ſuarũ ĩpacta eſt ĩpii meditatio: hoc ẽ in bello manuũ ſuarũ corruit meditatio impii ammonitę qua machinabaẽ aduerſus dauidẽ. Reuertenẽ impii in foueã/ ſepulcri/ hoc eſt morienẽ. oẽs gentes immemores dei. Auxiliares copię hic deſcribunẽ ſimul cũ ammonitis debellatę. Et ex eo ꝙ hæc cum cæteris ſequentibus deſcribunẽ futura, inſinuaẽ ꝙ dicta dauidis oratio fuit tpe medio inter primã debellationẽ qua ammonitę & ſyri fugerunt a facie ioab & abiſai/ & ſequentes in quibus ab euphrate alii conuenerũt: vt patet in hiſtoria. Et cõſtructio mutauit in foueam/ datiuum fouee.

Quoniã non ęterno obliuioni erit pauper. Ratio tangiẽ ruinę reſpectu iſtarum gentium/ ſimilis rõni ſuperius tactę reſpectu ammonitarũ. ſ. qm̃ apud deum vindicta pauperum eſt in memoria, q̃uis ad tp̃s appareat deum obliuiſci pauperũ. Et aduerte in lr̃a ꝙ illa negatio nõ/ determinat vtrunq̧ verbum. ſ. erit & peribit. eſt.n. ſenſus. non erit obliuioni/ non peribit.

Surge domine. Deſcripto mõ diuini iudicii quo ad ruinã/ deſcribiẽ nũc modus diuini iudicii quo ad ſubiectionẽ. Scd'm.n. hiſtoriã nõ ſolũ ammonitę & ſyri ruerũt/ ſed ẽt ciuitates eoꝝ ſubiectę fuerunt dauidi: ita ꝙ deus puniuit eos nõ ſolũ in proprio bello/ ſed ẽt ſubiiciendo ciuitates eoꝝ dauidi . Seruiuit.n. tũc ſyria dauidi ſub tributo: & dñatus eſt dauid ex illis p̃lus/ oĩbus regionibus vſq̧ ad euphraten. Deſcribit aũt hoc depcatiue. tũ recognoſcẽdo hoc pendere ex ſingulari gr̃a deitũ ſupplicãdo pro amplitudine dñii. Surge dñe/ tanq̃ hactenus ſederis ſeu iacueris mõ ad modũ ſurgẽtis aſſiſte: nõ roborabiẽ hõ/ ad hoc ſurge vt nõ roboreẽ hõ. i. vis humana cõtra nos. vel qa ſurgẽte te nõ roborabitur hõ cõtra nos. Iudicabunẽ gẽtes ſup facies tuas/ ad hoc ſurge vt pſeueret iudiciũ qd inchoaſti in gẽtibus tanq̧ iudiciũ innixũ faciei tuę (hoc.n. ſignificat ſup facies tuas) & non ſit hoc tanq̃ iudiciũ humanũ. ⁋ Pone dñe dñiũ eis/ fac eos dñe ſubiici dñio regis tui: ſciẽt gẽtes hoiem ſe. hoc ẽ ſi da dñiũ ſup eas vt gẽtes ſciãt ſeipſas eẽ hoiem/ vt recognoſcãt ſeipſas & nõ audeãt cõtra ppl'm dei ſicut hactenus auſę ſũt, recognoſcãt te dñm nr̃m/ eẽ deũ & ſeipſas eẽ nõ potẽtes cõtra deũ ſed eẽ hoiem ſubditũ deo. ⁋ Et ſcito ꝙ hæc oĩa (. ſ. iudicabunẽ gẽtes/ & ſciẽt gẽtes) quę expoſita ſunt optatiue/ pñt ad/ lr̃am quoq̧ exponi indicatiue vt ſonat lr̃a/ vt fructus ſurgẽtis dñi. Surge dñe: qa te ſurgente nõ roborabiẽ hõ/ & iudicabunẽ gẽtes. & ſilr̃ pone dominium eis: quia ponente te illis dñium/ ſcient gentes ſeipſas eſſe hoiem. Amen.

Vt quid domine receſſiſti longe:deſpicis in opportunitatibus in tribulatione.
Dum ſuperbit impius incenditur pauper:cōprehenduntur in conſiliis quibus cogitāt.
Quoniam laudatur peccator in deſideriis animę ſuę:& iniquus benedicitur.
Exacerbauit dominum peccator:ſecundum multitudinem irę ſuę non quęret.
Non eſt deus in conſpectu eius:inquinatę ſunt uię illius in omni tempore.
Auferuntur iudicia tua a facie eius:omnium inimicoꝝ ſuorum dominabitur.
Dixit enim in corde ſuo:non mouebor a generatione in generationem ſine malo.
Cuius maledictione os plenū eſt & amaritudine & dolo:ſub lingua eius labor & dolor.
Sedet in inſidiis cum diuitibus in occultis:ut interficiat innocentem.
Oculi eius in pauperem reſpiciunt:inſidiatur in abſcondito quaſi leo in ſpelunca ſua.
Inſidiatur ut rapiat pauperem:rapere pauperem dum attrahit eum.
In laqueo ſuo humiliabit eum:inclinabit ſe & cadet cū dominatus fuerit pauperum.
Dixit enim in corde ſuo.oblitus eſt deus,auertit faciē ſuam ne uideat in finem.
Exurge domine deus & exaltetur manus tua:ne obliuiſcaris pauperum.
Propter quid irritauit impius deum:dixit enim in corde ſuo/non requiret.
Vides quoniam tu laborem & dolorem conſideras:ut tradas eos in manus tuas.
Tibi derelictus eſt pauper:orphano tu eris adiutor.
Contere brachium peccatoris & maligni:quęretur peccatum illius & non inuenietur.
Dominus regnabit in ęternum & in ſeculum ſeculi:peribitis gentes de terra illius.
Deſiderium paupeꝝ exaudiuit dominus:pręparationem cordis eorū audiuit auris tua.
Iudicare pupillo & humili:ut non apponat ultra magnificare ſe homo ſuper terram.

¶IVXTA HEBRÆVM. .X.

1 **Propheta.** Q Vare dñe* ſtabis in longinquo:abſcōdes te tpibus [que ſunt] in anguſtia?
2 In ſuperbia impii:perſequetur pauperem, capientur in cogitatio-
nibus iſtis cogitauerunt.
3 Quia laudauit ipius ſup deſideriū aię ſuę/& auarus [deſiderii] benedixit [ideo] : ſpreuit dominum*.
4 Impius in celſitudine ſua furoris ſui nō quęret [ſcire] : non deus† [ſunt] omnes cogitationes eius. † eſt
5 Parturient uię eius in omni tempore:ab excelſo [ſunt] iudicia tua a conſpectu eius:omnes
anguſtatores eius [&] ſufflabit in ipſos.
6 Dixit in corde ſuo. **Vox ipii.** non labar generationi & generationi, ꝙ nō [ero] in malo.
7 **Propheta.** Maledictiōe os eius plenū & dolis & fraude:ſub ligua eius labor & iniqtas.
8 Sedebit in iſidiis uillaꝝ:i abſcōditis iterficiet inocētē/oculi eius ad pauperē† ſpectabūt. † paupē
9 Inſidiabitur in abſcondito quaſi leo in cubili ſuo/ inſidiabitur ad rapiendum paupe-
rem:rapiet pauperem in trahendo ipſum in rete ſuum.
10 Et conteretur/humiliabitur:& cadet in fortibus eius [multitudo ꝯtritoꝝ] contriti.
11 Dixit in corde ſuo. **Vox impii.** oblitus eſt deus/abſcondit facies ſuas/nō uidit ęterno.
12 **Propheta.** Surge dñe* deus:leua manum tuam/noli obliuiſci humilium.
13 Super quid ſpreuit impius deū†:dixit in corde ſuo. **Vox impii.** nō requires. † deos
14 **Propheta.** Vidiſti quia tu laborem & indignationem reſpicies ad dandū [eos] in manibus
tuis:ſuper te derelinquet [ſe] pauper, pupillo tu fuiſti adiutor.
15 Frange brachium impii:& malum quęres,impietatem eius non inuenies.

ideo
16 Dominus rex ſeculi & ęterni: perierunt gentes de terra ſua.
17 Deſiderium humilium audiſti domine: pręparabis cor eorũ/auſcultabis aure tua.
impius
18 Ad iudicandum pupillum & contritũ: nõ adiiciet ultra ad frangendum hoĩem a terra.

TItulus nullus eſt. Circa materiam pſalmi cognoſcẽdã aduerte tria in pſalmo clara. Primum ꝙ quærula proponitur vox ad deũ tanq̃ ad manẽtem longe & abſcondentem ſe/impio cũ tot criminibus ſupbiente & pſequẽte pauperẽ tot modis. Secundũ ꝙ ppheta excitat deũ ad exaltandũ diuinã manũ &c. Tertiũ ꝙ deus rex ſeculi & ęterni/& perierunt gẽtes &c. ¶ His tribus clare patentibus in pſalmo/adiũge quartũ rõnabile: ꝙ appellatione ipii in hoc pſalmo nõ ĩtelligiẽ aliqua ſingularis pſona (niſi forte antichrs) ſed genus impioꝝ viatoꝝ vt vna pſona ſignificatẽ. Quod ex q̃ttuor apparet. Primo ex eo ꝙ ſtatim trãſit de ſingulari in plurale & reuertiẽ in ſingulare/& iteꝝ in fine redit ad plurale. Poſtq̃.n. dixit in ſupbia ipii, ſubiũgit capienẽ in cogitationibus iſtis cogitauerũt/& ſtatim qa laudauit ipius: & circa calcem pſalmi/pierunt gẽtes de terra ſua. Secũdo ex eo ꝙ hæc crimina q̃ huic ipio attribuunẽ/neſcio ſi alicui ſingulari hoĩ ẽt antichro cõueniẽt: ſed dubiũ nõ eſt qn de genere iniquoꝝ verificenẽ. Tertio ex eo ꝙ apl's ad ro.3. afferẽdo ex hoc pſalmo verſiculũ illũ/quoꝝ os maledictione & amaritudine plenũ eſt, mutauit ſingulare in plurale: nã in hebręo legiẽ cuius ſeu eius/& aplus allegauit quoꝝ. qđ nõ feciſſet aplus ſi de vno ſingulari hoĩe ppheta loqueretẽ: qm̃ affert hũc verſiculum ad teſtificãdũ oẽs ẽt iudęos eſſe ſub pctõ. Quarto ex eo ꝙ appellatione paupis quẽ pſequiẽ ipius/nõ ĩtelligiẽ aliqs vnus paup, ſed genus paupeꝝ pcipue ſpũ. In cuius ſignum appellanẽ inocẽtes/ cõtriti/mãſueti ſeu humiles & pupilli. ¶ Ex his ſiquidem omnibus apparet ꝙ pſalmus iſte ad literam tractat per modum quærele de dilatione vniuerſalis iudicii/quo terminus ponetur iniquis operibus: quia interim impii ſuperbiunt &c. & pii affliguntur. Hæc eſt materia.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta vbi q̃ſtus ẽ apud deũ de pmiſſiõe tãtę ſupbię ipioꝝ cũ tot criminibus/cũqꝫ vehemẽti pſecutiõe pioꝝ tũ verbis tũ factis, ſupplex excitat deũ ad exaltandũ diuinã manũ/ad rõnẽ hñdã, paupeꝝ: deſcribitqꝫ pinde ac cõpletũ futuꝝ regnũ dei ĩ cõſolatõe hũiliũ/ĩ ĩteritũ gẽtiũ ac terminũ hũanę ſupbię.
¶ Perſona loquens/proprie propheta eſt: recitans tamen ter impioꝝ vocem.

QVare domine. Diuidiẽ pſalmus in ptes duas: ppoſitiuã materię, & executiuã/ibi qa laudauit. Proponit p modũ q̃rulj/quare dñe. nõ.n. vt ſciat cãm, ſed vt exprimat triſtitię admirationiſqꝫ affectũ ad ſilitudinẽ q̃rulj/dicit quare dñe. ¶ Proponit aũt quattuor. Primo diuinã permiſſionẽ ſub metaphora duplici. Altera ad ſilitudinẽ manẽtis lõge ab iis quę fiũt. qui.n. manet lõge minorẽ ſe mõſtrat habere curã coꝝ a qbus eligit diſtare. Altera ad ſilitudinẽ abſcõdẽtis ſe tpe alienæ anguſtię. talis.n. parũ facere videẽ alienas anguſtias. Quare inqt dñe/quem nullus põt cogere, ſtabis/ diutius, in lõginquũ/tanq̃ manẽs a lõge: abſcõdes te/tanq̃ abſcõdẽs te eris, in tẽporibus/nõ in vno tñ tpe, in anguſtia/hoĩum. ¶ In ſupbia ipii. Ecce ſecundum/quo pponunẽ crimina ſupbię & impietatis. ¶ Perſequeẽ paupẽrẽ. Ecce tertiũ/quo pponiẽ pſecutio pauperũ: qua.ſ. impius in ſua ſupbia perſequetur pauperẽ. ¶ Capienẽ in cogitationibus iſtis cogitauerũt. Ecce quartũ: pphetans futurũ q̃nqꝫ ꝙ impii nõ ſolum dabũt pœnas factoꝝ ſed cogitationum, ꝙ apud deum tã manifeſtę ſunt etiã cogitationes coꝝ ꝙ in ipſis cogitationibus confundentur in diuino iudicio. Et dixit hoc ad exaggerationem querelę. perinde ac diceret. cur tandiu tardas ſuperbiente impio perſequente pauperem, quum tandẽ damnandi ſint impii non ſolum ob facta ſed ob cogitationes ſuas.

¶ Quia laudauit. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractaẽ illa pticula/in ſupbia ipii. ſecũdo illa/pſequeẽ pauperẽ/ibi maledictiõe. tertio illa/q̃re dñe &c. ibi ſurge dñe. quarto illa/capienẽ i cogitationibus; ibi dñs rex. ¶ Circa ſupbiã ipii deſcribit ſupbũ aĩum quadruplr. Primo ẽm ptẽ cõcupiſcibilẽ/tũ g'lię tũ tẽporaliũ bonoꝝ, dicẽs. Quia ipius laudauit ſup deſideriũ aĩę ſuę/hoc eſt nõ ſolũ adimpleuit deſideriũ ſuũ ſed laudauit (& eſt ſermo de impio quatenus ipius eſt) & auarus ſimiliter bñdixit ſi'r ſup deſideriũ aĩę ſuę, iõ ſpreuit dñm. Vbi videre potes quo ducit laudare mala deſideria & auaras actiones: ducit enim vſqꝫ ad contemptum dei. Significatur enim ad literam ꝙ quia iniquorum multitudo laudat appetitus iniuſtoꝝ & auaroꝝ (quod quotidie videmus) ideo ſpernitur deus.

Impius in celſitudine. Deſcribiẽ ſecundo ẽm partẽ iraſcibilẽ/poſthabẽdo tũ veritatẽ tũ deum. Impius inqt in celſitudine ſua furoris ſui/hoc eſt ex celſitudine qua ĩdignaẽ (naturale eſt.n. impię celſitudinis ĩdignari/imo furere) & hinc naſcitur ꝙ nõ requiret/veritatẽ. ira.n. naturaliter vltra hoc ꝙ impedit diſcretionem veri/iuncta ſupbię efficit vt non curet ingrere veritatem. & vſqꝫ adeo ſuperbia (quæ in iraſcibili animi parte locaẽ) procedit ꝙ nõ deus oẽs cogitationes eius/hoc eſt ſine deo ſunt omnes cogitationes eius. minus dixi/quicquid cogitat eſt non deus.

Parturiẽt vię eius. Tertio ẽm ptẽ rõnalẽ. Tũ machinãdo ad malũ. Parturiẽt vię eius ĩ oĩ tpe: hoc

ē nūq̄ exhauſtę erūt/ī oī tpe ſic pariēt malū aliqd̄ ꝙ ēt pturiēt aliud.ſp.n.ſupba ſtudia & pariūt & pturiūt malū.Et ē locutio metaphorica/ſūpta a ꝯria nā aīaliū nō oī tpe ſʒ qñq̄ parietiū. Tū falſa opione diuinoꝝ iudicioꝝ.Ab excelſo iudicia tua/ſūt,a ꝯſpectu ei⁹.Reputat.n. diuīa iudicia ī excelſo ſiſterē:iuxta illd̄/nubes latibulū ei⁹.tāq̄ de⁹ nō diſpōat niſi de ſupnis.Et ppea ꝯſpicē dr̄ diuīa iudicia tāq̄ excelſa.

Oēs anguſtatores eius. Quarto ſm ipſam volūtatē. Tū reſpectu inimicoꝝ.Oēs īquit anguſtatores eius/ſimiliter habebunt in cōſpectu eius ſic ꝙ ſufflabit in ipſos:hoc eſt tanq̄ flatu exterminandos eſtimabit.ſupbi.n.eſt deſpicere & p nihilo hēre īfeſtatores ſuos. Tū reſpectu pprii ſtatus.dixit in corde ſuo,nō labar generationi & generatiōi.Supbus aīus pmittit ſibi imutabilitatē ppterea ꝙ tāti ſe facit tanq̄ exēptus ſit ab euētu malo.Et ppterea ſubdit.ꝙ/pro qa,non in malo/ſupple ero.ſuperbia quippe pponit ſuperbo aīo ſeipſum tam celſum vt appareat ſibi ꝙ malum nequeat ei euenire. Et ppter hanc apparentiam internam deſcribit propheta ſuperbum ꝙ dixit in corde ſuo hoc.non labar a generatione & generatione(hoc eſt nunq̄)a ſtatu meo,quia non in malo/ſupple ero.

Maledictione. Tractatis criminibus ſuperbiæ & īpietatis/tractat hic illa pericula/pſequēt pauperē pſequēdo multa pſecutionū genera.Et primo icipit a verbis. Tū expſſis trifariā.Maledictione inquit (ſub qua cōprehēdit cōtumelia/īprecatio/detractio/ſuſurratio &c̄.)os eius/ſupraſcripti īpii ſupbi,plenū/ſupple eſt,& dolis/ mēdacibus & aſtutis verbis ad fallendum,& fraude/ad iperādum fraudes. Tū tacitis.ſub lingua eius/tacite,labor & iniqtas:hoc eſt ad hoc preſſa ſub lingua verba tēdunt vt laborent pauperes & iniqui fiant ſicut ipſe eſt iniquus:ſeu vt inique fatigent homines.

¶ Deide pſequit pſecutionē paupeꝝ q̄ fit factis triplici īſidiaꝝ genere.& poſtea hypocriſi. Primū inſidiaꝝ genus eſt more latronis morari in īſidiis villaꝝ ad occulte iterficiēdū inocētē. Vbi aduerte ꝙ dictio hebraica ſignificat atria & ſignificat villas:& ppea pōt legi in īſidiis veſtibuloꝝ/& in īſidiis villarū. Veꝝ magis q̄drat viſui vt locus inſidiaꝝ ad occulte occidēdū potius deſcribat in villis q̄ atriis.Sedebit inqt/gere morabit,in īſidiis villaꝝ ſeu atrioꝝ:& in abſcōditis iterficiet in ocētē/ ptereūtē. ¶ Secūdū genus īſidiaꝝ eſt leonino more ad pauperē.Oculi eius ad pauperē/vorādū,ſpectabūt:& ad hoc īſidiabit in abſcōdito/vi & dolo,q̄ſi leo in cubili ſuo.Leo.n.in ſpelūca ſua īſidiās,agit dolo/p q̄nto latet: vi aūt/īſurgēdo ad vorādū eū q putat trāſire ſecurus. ¶ Tertiū genus eſt venatorio more inſidiari ad rapiēdū pauperē velut trahēdo ipm ad ſuū rete. Inſidiabit ad rapiēdū pauperē:ſic.ſ.rapiet pauperē in trahēdo ipm ī rete ſuū/ſicut venatores trahūt aīalia ī retia ſua.At ſi legit cū reti ſuo/īſidię deſcribūt piſcatorio more:aut ēt illo venādi mō quo retiaculo vtunt tractorio. ¶ Perſecutio demū q̄ hypocriſi fit ſubiūgit.& cōteret/humiliabit.Hypocriſis act⁹ ſūt/hoiem ex vna pte(hoc ē ſignis)gerere ſe tāq̄ cōtritū atq; īfirmū,ex altera aūt pte/hoc ē factis/efficere vt mediāte opa fortiū ſuoꝝ pſternat ac ruat multitudo cōtritoꝝ.hoc.n.ſignificat ſubdēdo.& cadet in fortibus eius cōtriti:hoc eſt pugnātibus fortibus eius.Cadet/p cadēt, cōtriti/multi.i.cadet & cōteret multitudo. ¶ Nō mireris verbū ſingularis nūeri cadet/cū noīe pluralis nūeri cōtriti.freq̄ns.n.ē ī libro hoc:denotās vnitatē,hoc ē vnā multitudinē / vnū exercitū cōtritoꝝ. ¶ Aduerte hic ꝙ in hoc vltimo verſiculo ꝓpheta īducere vr ſilitudinē hoīs geſtu corpis agentis ſeipm deorſum tanq̄ occultantis ſe/& ex altera parte nutibus annuentis aliis vt pugnēt. Vnde apparet ꝙ oīa inſidiarum genera metaphoticę inducta ſint/ ad ſignificandum omne genus inſidioſę perſecutionis aduerſus pios.Quos a multis impiis exerceri videmus: & ſiquid ſupereſt antichriſtus exercebit.Pñt enim hęc ad multa applicari:quæ ſtudioſis relinquimus lectoribus.

Dixit in corde ſuo. Rō tot maloꝝ aſſignat.qa ipius dixit/definiuit,ītus ī corde ſuo/hęc.ſ.oblitus eſt deus/abſcōdit facies ſuas/nō vidit ęterno.Perſpice diligēter has ſnias,& iuenies cōfuſionē: min⁹.n.coherēt adīuicē hę ſnię ſi exacte itelligant. Veꝝ qa itētio ipii ē(vt vnico verbo ꝓpheta repetēdo dicet) ꝙ deus nō regret poſt hāc vitā facta hic,iō pñt hę ſnię ſm itētionē ipioꝝ cohetere ſic.vt primo dicat oblitus ē deus/hoc ē nō hēt ſingulariū materialiū notitiā.mēoria.n.eſt ſingulariū ptōꝝ:& ppea nega tiōe mēorię ſignificat negationē notitię ſingulariū ptereūtiū.Et huic cōſonat.abſcōdit faciē ſuā:hoc ē itellectū ſuū quo cognoſcit abſcōdit ī ſupnis:iuxta illud.nubes latibulū ei⁹&c̄.Et ꝯñr q̄drat.nō vidit ęterno:hoc ē nūq̄ vidit hęc nr̄a ad ęt̃nū iudiciū.Impūitas itaq; credita ī corde ipii rō dr̄ tot criminū.

Surge domine. Tractat hic illa particula/quare dñe ſtabis &c̄.Narratis ſiqdē tā criminibus ipietatis & ſupbię q̄ pſecutionibus,ſupplex ꝓpheta tāq̄ excitās.Surge dñe deus/a gere punitiōis ad duo. Primū leua/exalta,manū tuā/potētiā tuā/opus tuū.Secūdū noli obliuiſci humiliū/abiectoꝝ/oppſſoꝝ.
¶ Et pſeq̄ndo primū.Sup qd ſpreuit ipius deū/ipune,ac p hoc depſſa ē manus tua i cōſpectu hoīum: hoc eſt ſup quo fundat tāta patiētia tua ꝙ ſpreuit hactenus īpune ipius deū! Nec ſolū ſpreuit deum, ſed dixit in corde ſuo/in intimo ſuo,nō regres/tu deus facta hoīum ad iudicandum. Ex his.n.duabus rōnibus leua manū tuā. ¶ Proſeq̄ndo vero ſecūdū(.ſ.noli obliuiſci humiliū)ait. Vidiſti qa tu laborē & idignationē reſpicies ad dādū i manibus tuis,ſup te derelinquet paup. Vbi ſcito ꝙ itēta ſnia eſt ꝙ deus vidit iō pios derelinquere curā ſui deo/qa deus tū laborē pioꝝ tū idignationē ipioꝝ nō poſthabebit,ſed reſpiciet ad dādū ī futura vita vnicuiq; iuxta merita ſua.Et hęc eſt directe rō ꝓpoſitę petitionis/noli obliuiſci humilium. Vñ ait.vidiſti/cōtra ipiū dicētē in corde ſuo ꝙ nō vidiſti,ꝙ abſcōdi

ſti faciẽ tuã. vidiſti inquã qa tu laborẽ/humiliũ, & ĩdignationẽ/ĩpioꝝ, reſpicies/quo ad pœnã & pmiũ/ ad dãdũ/ vtroſqꝫ, ĩ manibꝰ tuis/ ĩ altera vita: iõ ſup te derelinqt/ ſeipꝫ, paup. Et ſilr iõ pupillo tu fuiſti/ electꝰ, adiutor. ¶ Et adiũgiť rõnibꝰ his, vtilitas ceſſatiõis ĩpioꝝ. Frãge ĩquit brachiũ ĩpii/potentiã ĩpii. Et ecce vtilitas. Et malũ q̃res: hoc ẽ, nõ occurret malus ſic mõ/ ſed oportebit q̃reř ſi ẽ aliqs malꝰ. Et qd plus ẽ, ĩpietatẽ eiꝰ nõ ĩuenies/ imitatã ab aliquo. Et ad literã hoc ĩplebiť poſt iudiciũ. in hac. n. vita q̃uis caſtigatis malis minuať ĩpiorũ multitudo, nõ tñ ceſſat/ vt hic deſcribitur non inuenienda impietas.

Dominus rex. Vltima eſt hęc particula pſalmi: in qua tractať illa pticula/ capienť in cogitationibus iſtis cogitauerũt: declarãdo primũ futuꝝ dei regnũ ęternũ. Dñs inqt rex/ a regẽdo & regnãdo, ſeculi & ęterni (hoc eſt verę ęternitatis) ſupple apparebit. ¶ Deĩde ptes regni. Et quo ad ĩpios perierũt gẽtes. & tũc verificabiť perierũt gẽtes de terra ſua. vere ſua affectu: ſancti. n. nõ hñt hic manentẽ ciuitatẽ. At ſi legiť de terra eius, terra dei ĩtelligiť/ quę eſt terra viuẽtiũ. de qua perierũt oẽs dãnati: qa ad eã aliquẽdã fuerãt creati. Et quo ad pios. deſideriũ humiliũ audiſti dñe. Et ſumiť hic humilitas pro virtute. Quoꝝ deſideriũ fuit auditũ quũ dedit eis deſideratã btitudinẽ. Et vltra hoc p̃parabis cor eoꝝ: hoc eſt amatũ tã vehemẽter vt in illo poſuerit cor ſuũ. ſumiť. n. iuxta cõem loquẽdi vſum cor p re multũ amata. Et minus dicit q̃ ſignificat. nã nõ ſolũ p̃parauit deus cor humiliũ. i. amatũ corde humilium, ſed in cor hoĩs nõ aſcendit qđ p̃parauit diligẽtibus ſe. ¶ Auſcultabis aure tua. Narratis fructibus regni dei tã reſpectu pioꝝ q̃ ĩpioꝝ in altera vita/ ſubiũgit modũ quo pii ad hęc pueniẽt. ſ. mediãte deſiderato iudicio vl'i. Auſcultabis/ tũc, aure tua/ pñs, nõ vt in hac vita differẽdo. ſed ad iudicãdũ pupillũ & contritũ/ carẽtes iudicio & iuſtitia in hac vita, cũ ſempiterno fructu ceſſationis maloꝝ. Non adiiciet vltra/ poſt iudiciũ, ad frãgẽdũ hoĩem a terra. Vſqꝫ ad tp̃s iudicii quãtũcũqꝫ ĩpii caſtigenť, ſemp ſuccedit hõ adiiciẽs inſurgere ad frãgendũ hoĩem a terra: ſed peracto iudicio vl'i, nõ adiiciet quiſq̃ ad frangendũ integritatẽ hoĩs tollẽdã, a terra: hoc eſt deſinent perſecutores hoĩum. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori dauid pſalmus .X.

IN dño cõfido: qũo dicitis aię meę. trãſmigra in montem ſicut paſſer?
Quoniam ecce peccatores intenderũt arcum: parauerunt ſagittas ſuas in pharetra, ut ſagittent in obſcuro rectos corde.
Quoniam quem perfeciſti deſtruxerunt: iuſtus autem quid fecit?
Dominus in templo ſancto ſuo: dominus in cœlo ſedes eius.
Oculi eius in pauperem reſpiciunt: palpebrę eius interrogaut filios hominum.
Dominus interrogat iuſtum & impium: qui autem diligit iniquitatem odit animã ſuã.
Pluet ſuper peccatores laqueos: ignis & ſulphur & ſpũs procellarũ pars calicis eorum.
Quoniam iuſtus dominus & iuſtitias dilexit: ęquitatem uidit uultus eius.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincenti dauidi .XI.

1 Propheta. IN domino [4] ſperaui: quomodo dicetis animę meę. Vox hominum recitata. uagare montem ueſtrum auis?
2 Quia ecce impii tendent arcum/ parauerunt ſagittam ſuam ſuper chordam: ad ſagittandum in obſcuro rectos † cordis. († re.tis)
3 Quia fundamenta deſtruentur: iuſtus vero quid operatus eſt?
4 Propheta Dominus [4] in templo ſanctitatis ſuę/ dominus [4] in cœlis thronus eius: oculi eius uidebunt/ palpebrę eius probabunt filios adę.
5 Dominus [4] iuſtum probabit & impium: & diligentem iniquitatem odiuit aĩa eius.
6 Pluere faciet ſup ĩpios laqueos: ignis & ſulphur & ſpũs cõbuſtionũ erit ps calicis eorũ.
7 Quoniam iuſtus dominus [4] iuſtitias dilexit: rectum uidebunt facies eius.

TItulus eſt. Vincenti dauidi. Vbi aduerte ꝙ niſi in titulis pſalmoꝝ vincenti eſſet nomen officii aut modi muſici, titulus iſte ſignificaret dauidem ut vincentem/ proculdubio victoria ſpiritualí/ cõfidendo in deo (iuxta illud. 1. ioan. 5. hæc eſt victoria quę vincit mundum fides nr̃a) aut pſalmum dicatum deo pro victoria ſpũali. Sequendo autem vſum titulorum, ſignificari videtur ꝙ pſalmus iſte aſſignatus ſit ipſi dauidi tanq̃ pręſidenti in illo actu muſico.

¶ Materiā pſalmus ipſe ſonat. Clare enim loquiť de ſeipſo quo ad hoc ꝙ tractat moralē diſputationē de vtilitate iuſtitię. Clare ſiqdē patet in ſecundo & tertio verſiculis opponi opa impioꝝ aduerſus iuſtitiā: & in quto ac reliqs verſiculis nihil aliud tractari niſi diſparitatem iuſtoꝝ & impioꝝ reſpectu diuinę ꝓuidētię & iuſtitię. In principio quoq pſalmi apparet ꝙ nō de motu corporali ē ſermo (quū diciť vagare) ex hoc ipſo ꝙ ad aīam dirigiť ſermo: vagatio qppe aīę/ſpūalis eſt. Ex his .n. facile patere pōt diſceptationē hic tractari de fructu iuſtitię. ſolutio .n. qōnis in fine manifeſta/clarificat id de quo eſt qō. ¶ Eſt itaq materia pſalmi ad lrām, pn̄tis iuſtitię formatę diuina ſpe/vtilitas ad alterā vitam.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Introducunť hoīes obiiciētes cū argumentis pn̄tē iuſtitiā eſſe inutilē niſi ad paſtū & delectationē aī in quadā aī celſitudine. Et reſpondet propheta/ex diuina ſpe pręſentem iuſtitiam eſſe vtilem ad pręmium ęternum & ad euaſionem ęternarum poenarum.

¶ Perſonę loquentes ſunt hinc ꝓpħa/inde homines.

IN domino ſperaui. Diuiditur pſalmus in ptes duas: ꝓpoſitiuā materię, & executiuā/ibi qa ecce. Proponēdo materiā/tria dicit. Primo formā iuſtitię/in dn̄o ſperaui. Nō dixit/iuſtus ſum aut fui. qm̄ iuſtitia nō formata fide/nihil valet: ſed formata fiducia in deo/valet ad vitā ęternā. Et hoc aſſumit ꝓ baſi & fundamēto ſequētis diſputationis. ¶ Secundo admirādo ſeu potius repħēdēdo/alloquiť hoīes rōne naturali arguētes. quō dicetis aīę meę. Et ꝓprie ſumiť hic aīa ꝓ aīo. Tanq̄ diceret. Falſo dicetis aīę meę hoc quod ſequitur. vagare mōtē veſtrū auis. Sermo eſt metaphoricus. Et intēdit ꝙ hoīes depingūt aīum hoīs iuſti ad ſimilitudinē auis vagātis in mōte ſuo: hoc eſt ꝙ ſicut aues in monte natę paſcunť in illo/delectanť vagādo in illo/& ſic finiūt vitā ſuā, ita iuſti paſcunť in aīo ſuo celſitudine virtutis & delectanť in illa celſitudine virtutis/& ſic finiēt vitā ſuā abſq alio fructu. ſ. in alia vita. Et hoc eſt tertiū. Vbi quātū ad literā ꝓnomen veſtrū/inſinuat ꝙ auis ſingulari numero nō poniť ꝓ vna aue ſed ꝓ genere auis: ſoli .n. vni aui nō diceret/vagare mōtē veſtrū. Sed ſicut ꝓpħa aīam ſuā ī ꝑſona oīum aīaꝝ iuſtaꝝ/ita auē ī ꝑſona auiū ītroducit: repħēdēs. quō dicetis aīę meę. i. quō applicabitis ad aīam meā hāc ſīlitudinē/vagare mōtē veſtrū auis. alloquētes aīam meā tāq̄ auē vagātē mōtē ſuū: hoc ē ad nihil aliud vtilē niſi ad paſcēdū & delectādū ſeipſā ī mōte virtutis. Hęc .n. ē obiectio īmo doctrina paganoꝝ pħoꝝ, tā negātiū diuinā ꝓuidētiā reſpectu actuū humanoꝝ/q̄ negantium īmortalitatem aīę. putāt .n. iuſtitiā hoīs ad paſtum & delectationem aī eſſe, nō ad p̄mium ęternū. In hoc tn̄ pſalmo tractatur vt procedit a negantibus diuinam ꝓuidētiam: vt patet ex reſpōſione prophetę, nihil aliud ſonante q̄ deum curam noſtri habere/rectos diligere/iniuſtos odio habere & puniturum &c̄.

¶ Quia ecce impii. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo īducunť argumēta hoīum firmātiū/vagare mōtē veſtrū auis. Secūdo affeřt rn̄ſio fundata ſup illud/in dn̄o ſpaui/ibi dn̄s in tēplo. ¶ Argumētū hoīum cōſiſtit in hoc. Si iuſtitia hoīs eſſet fructuoſa/tuereť in hac vita & rectos & ſanctiōes: ſed videmus tā iuſtos q̄ leges opprimi/ iuſtitia hoīs nō tuēte: multo ergo minus fructuoſa erit iuſtitia poſt hāc vitā. Et tēdit argumētū directe cōtra ſctōs/affirmātes vim efficaciāq iuſtitię tātā eſſe vt mediāte diuina ope oīa ſupet. Huius argumētationis cōcluſio ꝓpoſita ītelligiť dicēdo/vagare montē veſtrū auis: & illius ꝓbatio ſubiūgiť cū cōiūctione cāli qa/reddēte rōnē. Ecce/in pn̄ti vita, īpii tendēt/pſeuerabūt tēdēdo, arcū: parauerūt ſagittā ſuā ſup chordā/expeditiſſimi nō ad defenſionē ſed ad ſagittandū in obſcuro/occulte/īſidioſe, nō iniquos ſed rectos cordis/nō ſignorū aut oris. In hebręo habeť rectis in datiuo: ſed cōſtructio mutat &c̄. Rurſus qa fundamēta rectitudinis/diuinę naturaleſq leges, deſtrueň ab īpiis. & īter hęc oīa iuſtus qd opatus eſt/? q̄ſi dicat nihil. qd remedii attulit/qd cōtulit? nihil. ¶ In hac argumētatione nota tres dr̄ias. Prima eſt ꝙ ꝑſonę ſignificanť ꝓprie (. ſ. īpii & rectos cordis) reliqua metaphorice: vt ītelligas ꝙ tractať quęſtio īter īpios & rectos. Secūda eſt ꝙ vterq modus vexādi rectos ſcribiť. ſ. occulte & publice. nā deſtructio fundamētoꝝ manifeſte fit: ſagittatio in obſcuro/occulte. Tertia eſt ꝙ vniuerſum malū rectoꝝ deſcribiť in ꝑſonis rectoꝝ & in fundamētis. nā per fundamēta ſeu retia (vtrunq ſiqdē hebraica dictio ſignificat) leges ſignificanť. ſup qbus vere fundať vita iuſtoꝝ: & q̄ ab hoībus reputanť tanq̄ retia/īmo telę aranearū: vtpote inutiles niſi contra īpotētes.

Dominus in tēplo. Rn̄det ꝓpheta hoībus dicētibus aīę ſuę &c̄. Et rn̄dēdo/primo dicit ad fūdamēta argumētationis: tū de pn̄tia/tū de ꝓuidētia dei. De pn̄tia qdē. Dn̄s in tēplo ſctītatis ſuę/in quo coliť ſctītas eius: dn̄s ī coelis thronus eius. vt ex pręſentia dei in tēplo ſimul & in coelo/vbiq deū pn̄tem ſignificet: cōtra putātes deū a nobis diſtare, vtpote habitantē in coelis. ¶ Et nota ꝙ meminit ſpāliter pn̄tiæ dei in tēplo. tū vt a manifeſtioribus ſignificaret dei pn̄tiam: totus enim populus cōfiteť deū eē in tēplo ſuo. Tū magis ad lrām vt oſtēdat religionē (quę magna pars eſt bonitatis aī humani) non eſſe ad ſolā hoīs cōſolationē/ſed gratā deo. hoc enim ſignificať ꝑ p̄ſentiā dei in tēplo ſanctitatis ſuæ. hoc ſiquidem directe reſpōdet hoībus arguentibus. ¶ De prouidētia vero. oculi eius videbūt/hoc eſt indefeſſe videt ea quæ fiunt: contra dicentes ꝙ deus nō videt iſta. palpebrę eius ꝓbabunt filios adę. Metaphoricus eſt ſermo/ad ſimilitudinem hoīs claudētis oculos vt experiatur qd ſe nō vidente alii faciāt. Iuxta hāc ſiquidē ſimilitudinē deſcribit propheta diuinam prouidentiam. Quo ad actū quidē

videdi ꝙ ſemp videt. & ꝓpterea dicit oculi eius videbūt/pſeuerabūt videndo. Quo ad actum vero cenēdi/obuiādi/puniendi, dicit ꝙ ſe habet tanq̄ habens oculos clauſos ad experimento probādū hoies: Hoc enim ſignificat dicēdo palpebrę eius/tegētes oculos, probabūt filios adę.i.hoīs. Et explicat filios adę qui ſic ꝓbant a deo/eſſe & iuſtos & impios, ſubdēs. dn̄s iuſtum ꝓbabit & ipium. ¶ Vbi nota dici hæc a ꝓpheta tum vt diuinā ꝓuidentiā & illius modū explicet/cōtra hoies negantes illam. tū vt oſtēdat id qd̄ ſe tenet ex parte dei cōmune eſſe bonis & malis. Ac per hæc intelligāt arguētes ꝙ deus permittit ſagittari rectos corde/diſſipari leges, ad hoc vt ꝓbet hoies/vt probet qui ſunt iuſti & qui ſunt impii. Et hinc appareat quāta ſit vis iuſti ai. ¶ Vnde & ſubdit. Et diligētē iniqtatem odiuit aia eius. Ab hinc vſq; ad finē pſalmi oſtēdet ꝓpheta directe moſtrādo quę ſit iuſti ai vtilitas apud deum ex diſparitate iuſti & impii relatoꝝ ad actiones dei. ¶ Et inchoās ab impio ait. & diligentem iniquitatem odiuit aia eius/ſcilicet dei. Ecce iniquus eſt obiectū odii dei. Et hoc ex parte ipſius iniqui ſignificat ꝓuenire/ex hoc ipſo ꝙ deſcribit diligens iniquitatē. Nec ſolum eſt materia odii, ſed ēt erit materia punitionis diuinę. Et ꝓpterea ſubdit. Pluere faciet/poſt hāc vitā, ſuper ipios laqueos/ligātes intellectum & voluntatē & memoriā ad ea quę ſunt pœnę. nō enim poterunt damnati auertere cogitationes aut affectiones ſuas a ſuis pœnis: ſed ſēp & ſentiēt & deteſtabunt eas ſicut a prima hora dānatiōis: Ignis, ſulphur & ſpūs cōbuſtionum pars. i. ſors, calicis eoꝝ. Et intellige per ignē/ſulphur & ventū cōburentē, oēs pœnas ſenſus qbus affligent damnati. ¶ De iuſtis aūt ſubdit ꝙ ſunt obiectū diuinę dilectiōis. Et ad hoc affert rō naturalis/qua vnūquodq; diligit ſibi ſimile. Quoniā inqt iuſtus dn̄s (ſupple eſt) ideo iuſtitias dilexit/ſupple habentiū eas. Et ꝓpterea rectū/hoiem ſeu aium, videbūt facies eius: hoc eſt videbit facies dei. Quia enim deus diligit iuſtos, ideo locabit eos ante faciē ſuā. Et ꝑ hęc patet fructus vtilitaſq; iuſti ai hūani apud deū: qa itātū diligit a deo vt in futura vita dignus ſit diuina facie. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori pro octaua pſalmus dauid. XI.

SAluum me fac domine: quoniam defecit ſanctus, quoniā diminutę ſunt ueritates a filiis hominum.
Vana locuti ſunt unuſquiſq; ad proximum ſuum: labia doloſa in corde & corde locuti ſunt.
Diſperdat dominus uniuerſa labia doloſa: & linguam magniloquam.
Qui dixerūt. liguā noſtrā magnificabimus, labia noſtra a nobis ſunt, quis noſter dn̄s eſt?
Propter miſeriam inopum & gemitum pauperum nunc exurgam: dicit dominus.
Ponam in ſalutari: fiducialiter agam in eo.
Eloquia dn̄i eloquia caſta: argētū igne examinatū, probatū terrę, purgatū ſeptuplum.
Tu domine ſeruabis nos: & cuſtodies nos a generatione hac in ęternum.
In circuitu impii ambulant: ſecundum altitudinē tuam multiplicaſti filios hominum.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincēti ſup octaua pſalmus dauidi. XII.

deſiit
1 Propheta. SAlua domine[4]: quoniam completus eſt gratioſus/quoniam finiti ſunt fideles a filiis adę.
erit in illo
2 Mendacium loquentur/hō cū ſocio ſuo: labiū lenitatū, in corde & corde loquentur.
3 Succidere faciet dn̄s[4] oia labia lenitatum: linguam loquentem grandia.
ſunt
† linguę nrę 4 Qui dixerūt. Vox infidelium. linguam noſtram † roborabimus/labia noſtra nobiſcum: quis dominus nobis eſt?
5 Vox dei recitata A deuaſtatione pauperum/a ſuſpirio mendicorum nunc conſurgā.
meſias
† Dandi caſus Propheta. dicet dominus[4]. Vox dei continuata ponā in ſalute: ſufflabit ipſi.
6 Eloquia domini[4] eloqa mūda: argētū purificatū/in detecto terrę †, purgatum ſepties.
7 Propheta. Tu dn̄e[4] cuſtodies eos: ſeruabis eum a generatione hac ęterno.
8 Circūcirca impii ambulabunt: uelut eleuando uilitates filiis adę.

TItulus eſt. Vincenti ſup octaua pſalmus dauidi. Octaua nomen eſt inſtrumenti muſici/ab octo chordis nominati. Et ſignificatur pſalmum iſtum ſuper illo inſtrumento cantandum.

¶ Materiã pſalmi ex ipſo pſalmo accipe op3. In quo tria clare patẽt. Primũ φ de defectu iuſtoꝝ/de defectu veraciũ nõ ĩ vna natione ſed ĩ filiis adę agiť. Secũdũ φ aſſeruntᷓ crimina duplicitatis/mẽdacii &c̄. cũ negatiõe diuini dñii. Tertiũ φ p̃dicitᷓ deus miſerturus paupeꝝ/miſſurus ſalutẽ cũ eloquiis dñi &c̄. ¶ Ex primo hoꝝ habetᷓ φ de vniuerſi generis humani defectu agiť. Ex ſecũdo φ de falſa doctrina circa diuinũ dñium ſup hoies cõqueritᷓ. Ex tertio (quũ clare cõſtet illud tertiũ eſſe diuinã miſſionem ad petita/& puiſionẽ cõtra narratos defectus narrataq; crimina generis humãi) hᷓ φ pſalmus iſte ad lrãm tractat de aduẽtu meſię/p quãto mediãte doctrina diuinoꝝ elogoꝝ mũdum ſaluabit: ſolus.n. meſias promiſſus eſt doctor vniuerſi generis humani ſm diuina eloquia. Et cõfirmatᷓ hanc eſſe materiã pſalmi ex petitionibus. in principio ſiquidẽ nõ petit dauid ſalua me, ſed petit abſolute ſalua/ſine aliqua limitatione: p hoc ſignificans φ petit ſalutem mũdi. Rurſus effectum petitionis in verſiculo octauo deſcribens ppheta/nullã ſui mentionem facit, ſed pauperum: vt patet ibidem.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Petit propheta a deo vt ſaluet mũdũ/deficiẽtibus iuſtis ex falſa doctrina de diuino dñio ſup hoies: ppheratq; deũ puiſurũ p meſiã doctuꝝ diuina eloqa: vñ paupes ſeruabuntᷓ, ipii vero circuiibũt &c̄.

¶ Perſonę loquentes ſunt propheta & recitatus deus.

SAlua domine. Diuiditᷓ pſalmus in ptes duas: ppoſitiuã materię, & executiuã/ibi mẽdaciũ. Proponit petitionẽ. Salua dñe. Nõ dicit ſalua me aut illũ: vt ĩtelligas φ cõem petit ſalutẽ. Neceſſitatẽ ſalutis ſubiũgit ſubalternatis cauſis. Prima eſt. qm̃ cõpletus eſt ſcõſus. Et qa eſt ſermo de completione eo mõ quo cõplentᷓ ſucceſſiua (puta menſis/dies/hora) quoꝝ cõplementũ eſt deſinere, iõ ſignificatᷓ qm̃ deſiit ſcõſus: hoc eſt hõ gratuito bñfaciẽs. Et huic defectui adiungitᷓ alter. qm̃ finiti ſunt fideles a filiis adę. Siue p fideles ĩtelligas credẽtes in deũ/ſiue ĩtelligas veraces. Vtrũq; veꝝ ẽ & ad ppoſitũ. Et vtroq; mõ eſt locutio hyperbolica. deſcribuntᷓ ſiqdẽ vtriq; finiti pp paucitatẽ eoꝝ q remãſerũt/modicũ p nihilo cõputãdo. Preuidebat ſiqdẽ ppħa ex vniuerſo genere humano valde paucos vſq; ad meſię aduentũ remãſuros ſcõſos: & φ ĩ paucis futura eẽt fides dei ſeu veritas doctrię de diuinis ſeu iuſtitię diuinę. Et hęc ẽ cã quare petit ſalua dñe/filios adę: in quibus videt tam magnum defectum gratiæ & veritatis. Vbi aduerte vtrunq; virtutum genus deſcribi defeciſſe: ſcilicet & earum ad quas tenemur/finita veritate, & earum ad quas non tenemur/finita gratia.

¶ Mẽdaciũ. Incipit hic ps executiua tali ordine. Primo tractatᷓ illa pticula/finiti ſunt fideles a filiis adã. Secũdo illa/ſalua dñe/ibi a deuaſtatione. Tertio illa: cõpletus ẽ ſcõſus/ibi tu dñe. ¶ Explicãdo aũt nõ iueniri fideles ſeu veraces in notitia dei ĩter filios hoium, ĩducit qnq; crimina. ſ. duplicitatẽ ĩ corde/mẽdaciũ in locutiõe/blãditias in mõ ſuadẽdi/fiduciã in vi dicẽdi/blaſphemiã in re dicta. q̃ tñ nõ ſic ordinate ſcribuntᷓ in lrã. Et dñr hęc vt ĩtelligas doctrinas hoium de diuinis/his machinatiõibus & artibus traditas generi humano a ſapiẽtibus hui⁹ mũdi ĩchoatiue, ſed ide diffuſas p oẽs. Et vere ſic eſſe/ipſimet ſapiẽtes teſtantᷓ: dũ aliud intus credebãt/aliud foris ad religionẽ popularẽ. ¶ Inchoat ergo a cõi vitio. Mẽdaciũ loquentᷓ hõ cũ ſocio ſuo. Et intẽdit p mẽdaciũ ſeu vanũ/falſum deũ quẽ qlibet cum ſocio ſuo colebat: iuxta eſa. 44. mẽdaciũ eſt in dextera mea. Et labiũ lenitatũ/in mõ loqndi ad fallẽdũ, in corde & corde (hoc ẽ duplici corde: altero ad ſeipſos/altero ad popularẽ cultũ) loquentᷓ. In quo intẽtio fallẽdi deſcribiť. Põt & hoc aliter exponi: vt primũ explicetᷓ cõis error colẽdi falſos deos: p hoc φ mendaciũ/idolũ/falſum deũ, loquentᷓ hõ cũ ſocio ſuo. deĩde modus blãdus quo hęc dicebãt. & tertio vel duplicitas cordis in ſapiẽtibus, vel firmitas cordis in vulgo/deſcripta p repetitionẽ cordis: Ac ſi diceret corde & vere ex corde loquentᷓ hęc deoꝝ mẽdacia. ¶ Succidere faciet. Hactenus patiẽter narrauit: ſed deſcripturus blaſphemiã dei/cũ ardore futurę vindictę pponit. Succidere faciet dñs oĩa labia lenitatũ/blãde docẽtia falſa de deo. Et ad hoc deſignãdũ ſubdit appoſitiue. linguã loqntẽ grandia/vtpote cõtra deũ. Et declarat. Qui dixerũt/quãtũ ad autoritatẽ. linguã nſam roborabimus/vi dicẽdi: labia nſa/quãtũ ad dicẽdi artẽ, nobiſcũ/adiuuãtia nos. Ecce materia grãdis. qs dñs nobis? q̃ſi dicat nullus. hoc ẽ quo tẽdũt lenitas/mẽdacia/robur linguę/duplicitas cordis &c̄. ad negãdũ. ſ. diuinũ dñium ſup nos. Quod ĩtellige ſm veritatẽ. oẽs.n. traditiones hoium de cultu deoꝝ/negãt veritatẽ diuini dñii ſup hoies, fingẽtes deos &c̄. ¶ Et ſcito φ in hebręo habetᷓ in datiuo linguę nſę: ſed cõſtructio mutauit.

A deuaſtatione pauperũ. Tractatᷓ hic illa pticula/ſalua dñe: pphetãdo miſſionẽ ad ppoſitã petitionẽ. Vñ ſnia iſtius pticulę ĩchoat ibi. dicet dñs mĩdẽdo. Et ecce miſſio diuia/cõtinẽs tria. Primo rõnẽ mouẽtẽ aĩum diuinũ. a deuaſtatione paupeꝝ & a ſuſpirio mendicoꝝ. Significatᷓ enim amor diuinus ad releuãdos pauperes a deſolatione: et filii ad ſatiſfaciẽdũ deſiderio mendicoꝝ. ¶ Vbi quãtũ ad lrãm/dᷓ φ dictio hebraica nõ ſignificat mendicos, ſed eos q a diuitiis venerũt in pauptatẽ & cupiũt opportuna cõmoda. tales pp pœnuriã noĩum ĩterp̃tes vocãt mendicos/ab affectu hñdi neceſſaria. Significatur aũt p deuaſtationem paupeꝝ ſtatus humani generis añ meſiã/deuaſtatus quo ad bona aię. per ſuſpiriũ aũt mendicoꝝ/naturale deſideriũ ad btitudinẽ inſitum humano generi qđ cecidit a ſtatu ĩnocentię, in illis apparẽs p ſuſpiriũ q recognoſcebãt caſum ſuũ: q̃les erãt illi pauci viri iuſti q fuerũt añ meſiã. hi.n. ſuſpirabãt ad meſię aduentũ. Secũdo puiſionem. Nũc cõſurgã, ponã in ſalute. Tãq̃ hactenus

ſederit geſcendo a puiſione dicit cōſurgā/ad ſiſitudinē ſurgētis ad puiſionē faciēdā. Et qm̄ nō diutius differēda erat puiſio, ait. nūc/nō in fine mūdi. Et ecce puiſio. ponā in ſalute. Appellauit meſiā ſalutem/ qa ſalus eſt mūdi: directe tridēs petenti ſalua dn̄e. ponā/humanū genus, in ſalute/in meſia afferēte ſalutē. ¶ Tertio officiū meſię quo ſaluabit genus humanum falſis doctrinis deceptum. Sufflabit ipſi/ vrii veſitari pauperꝶ & mēdicoꝶ, argētū(hoc eſt tāq̄ argētū)purificatū/purgatū ſepties in detecto terrę, eloqa dn̄i eloqa mūda. Mataphorico ſermone deſcribit officiū meſię ad ſiſitudinē argētarii purificātis argētū follibus/igne/colatiōe &c̄. Sicut ēt malachias eadē ſiſitudine forte hinc accepta deſcribit officiū meſię ca. 3. dicēs. ſedebit cōflās & emūdans argētū, & purgabit filios leui & colabit eos q̄ſi aurū & quaſi argētū &c̄. ¶ Vbi nota q̄ nō ocioſe ꝓpheta īducit hāc metaphorā, ſed ad notificandū rōnem falſę doctrinę de deo p humanū genus diffuſę/& manifeſtādū remediū p meſiā cōferēdū. Ad lrām. n. ſignificat qđ adimpletū videmus/ q̄ diuina eloqa inſita humanę menti īmixta erant tot prauis moribus/tot erronbus humanoꝶ īgenioꝶ, vt eēnt quaſi argētū minerale mixtū terrę & aliis īpuritatibus: chr̄s aūt doctrina ſua/miraculis/igne paſſionis ac ſpūſſancti purificauit eloqa dei in mētibus humanis: docēdo veritatē & credēdoꝶ & agēdoꝶ mūdā tanq̄ argētū purificatū/ſepties colatū, poſitū in manifeſto terrę/publice expoſitū. nō. n. docuit in angulo aut fecit cōuēticula, ſed publice expoſuit eloqa diuina/manifeſta corā vniuerſa terra. ¶ Et ſcito q̄ ſi expoſueris eloqa dn̄i/hoc eſt de dn̄o, nō erubis: ſed directe remediū cōtra principale vulnus prętereitatū explicas/& pręcipuam materiā eloquioꝶ chriſtianis aperitur q̄ eloqa chr̄i de deo/ſunt mūda tanq̄ argētū colatū &c̄. nō mixta fabellis & figmentis vt doctrinę hoīum de deo: quod in hoc pſalmo principaliter tractatur.

Tu domine. Tractat hic illa particula/completus eſt gſoſus. Vbi aduerte q̄ defectus gſoſoꝶ inductus fuit vt coniunctus falſę doctrinę. Et ꝓpterea congrue hic tractando effectum verę doctrinę eloquiorū domini/reſpondet illi effectui: prophetando q̄ deus cuſtodiet ſuſcipientes doctrinam diuinorū eloquiorū. Vbi aduerte ſignificari in maſculino genere/primo cuſtodiendos in plurali(dicendo. tu dn̄e cuſtodies eos/ ꝓculdubio ſequaces meſię ſuſcipiētes eloqa domini)& poſtea in ſingulari. ſeruabis eū. ſ. meſiam in ſuis ſequacibus. Seruatio enim chr̄ianę fidei eſt ſeruatio chr̄i/ſicut ꝑſecutio chr̄ianę fidei eſt ꝑſecutio chr̄i: iuxta illud. ſaule ſaule qđ me ꝑſequeris? ¶ A generatione hac in aeternum. Duplex pōt eſſe ſenſus. Alter vt ꝓnomen demōſtret generationē a qua timet in principio pſalmi depictā falſoꝶ doctoꝶ. Acſi dixiſſet. cuſtodies chr̄ianū genus ī ęternū ab hac peſſima gn̄atiōe. Alter q̄ demōſtret initiū cuſtodię generatio chr̄iana. Et ꝓphetat q̄ ab hac chr̄i generatione qua generant filii dei, vſq̄ in ęternū deus cuſtodiet ſequaces chr̄i/& ſeruabit chr̄m in ipſis. ita q̄ non deficient ſequaces chr̄i vſq̄ in ęternū: iuxta illud. ecce ego vobiſcū ſum oībus diebus vſq̄ ad conſummationē ſeculi. Et hic ſenſus magis cōgruere videt cōtextui: vt explicet fructus officii chr̄i per generationem hāc in ęternū. ¶ Cōtra quā ſubiungit perſeuerantia impiorū/ſubdēdo. Circūcirca impii ambulabūt. Adiungit enim hoc ad manifeſtandū q̄ aduētus meſię nō ſaluabit oēs, ſed erūt etiam poſt illius aduentū impii qui circūcirca ambulabūt. Spiritualiter quidem, pro quāto elōgati a centro veritatis & virtutis/ambulabūt in circūferentia: hoc eſt in remotis a veritate & virtute. Et aſſimilantur iſti monſtrantibus pudenda coram hominibus: pro quāto manifeſta erunt vitia eorum quorum deberet eos pudere. Mihi autem videtur q̄ ad literam ſignificantur iudęi increduli meſię/q̄ in circuitu orbis ambulabunt: quod ad literam impletum videmus. Et competit eis ſimilitudo/velut eleuando vilitates filiis adę: quoniā ambulant tanq̄ oſtēdentes turpitudinem ſuam humano generi, dum ex libris ſuis monſtrant turpitudinē infidelitatis ſuę qua obſiſtunt fidei chriſti. ¶ Et ſcito q̄ eleuādo/paſſiue hic ſumitur iuxta hebraicum textum: & q̄ dictio hebraica quam diximus vilitates/nullibi in tota ſacra ſcriptura īuenitur niſi hic: & ꝓpterea magna eſt licentia interpretū. Et(vt diximus)circūloquit pudēda. ambulabūt ſiqdē velut eleuando/acſi ab eis eleuarent, vilitates/hoc eſt pudēda, filiis adę/corā hoībus. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori pſalmus dauid. XII.

VSquequo dn̄e obliuiſceris me in finē: uſquequo auertes faciem tuā a me? Quādiu ponā conſilia in anima mea: dolorem in corde meo per diem? Vſquequo exaltabitur inimicus meus ſuper me? reſpice & exaudi me domine deus meus.

Illumina oculos meos ne unq̄ obdormiam in morte: nequando dicat inimicus meus pręualui aduerſus eum.

Qui tribulant me exultabunt ſi motus fuero: ego aūt in miſericordia tua ſperaui.

Exultauit cor meum in ſalutari tuo: cantabo domino qui bona tribuit mihi/& pſallam nomini domini altiſſimi.

IVXTA HEBRÆVM. Vincenti pſalmus dauidi .XIII.

1 Propheta. VSqꝫquo dn̄e oblíuiſceris mei, ſp̄: uſqꝫquo abſcondes facies tuas a me?
2 Vſqꝫquo ponam cõſilia in aīa mea, triſtitiā in corde meo die? uſqꝫquo
exaltabitur inimicus meus ſuper me?
3 Deſpice, rn̄de mihi dn̄e deus meus: illumina oculos meos, neq̄n obdormiam morte.
4 Neq̄n dicet inimicus meus. Vox inimici formidata. potui in eum. Propheta. anguſtato
res mei exultabunt quum labar.
5 Et ego ī gr̄a tua cõfiſus ſū: exultabit cor meū ī ſalute tua, cātabo dn̄o, q̄m retribuit ſu per me.

TItulus eſt. Vincenti pſalmus dauidi. Et patet titulus ex dictis in aliis titulis. ¶ Circa materiā pſalmi, q̄a nec ex titulo nec ex autoritate ſcripturę alibi determinat̄, itelligere eā oportet ex claris. Primo cõſtat ex titulo autorē pſalmi eē dauidē. ſc̄do ex cõtētis in pſalmo clare cõſtat pſonā loquētē, voce admiratiua ſeu q̄rula pponere deo pꝛogationē tot cõſilioꝝ in ſeipſa cū triſtitia: hinc inimico pſeuerāte exaltato ſup ipſam, inde deo pſeuerāte in obliuiõe ipſius: vt patet ī pmis tribus verſiculis. tertio cõſtat eādē pſonā petere illuminationē ne forte moriat̄ &c̄. quarto ſilr̄ cõſtat eādē gr̄ar̄ actiones pmittere ſeu prophetare, in vltio verſiculo. ¶ Et cū his oībus cõſtat quęcūq̄ dn̄r in pſalmo hoc, nõ excedere geſta circa dauidē, ſed cõgruere anxietatibus dauidis cõſtituti ī pſecutiõe a ſaule: qn̄ (vt dr̄. 1. reg. 27.) ait dauid in corde ſuo. aliq̄n incidā vna die in manus ſaul, nõne melius eſt vt fugiā &c̄. Si cõferamus ſtatū dauidis tūc, cū iis q̄ dn̄r in hoc pſalmo, videmus quadrare pſalmum ſtatui illi. nā tāta dilatio quæ in pſalmo pponit̄, clare ſ̄det longo tp̄i pſecutiõis: fuit. n. hoc p paucos mēſes an̄ mortē ſaulis: vt ibidē dr̄. Anxietas cõſilioꝝ q̄ hic pponit̄, ibi manifeſte narrat̄ cū piculo mortis. Exaltatiõi inimici finiēdę manifeſtę cõſonat gr̄ar̄ actio, ſiue pmiſſa ſiue pphetata, paulopoſt ſubſecuta mortuo ſaule. ¶ Eſt itaq̄ materia pſalmi ad literam vltima anxietas dauidis timentis incidere in manus ſaulis: quæ in dicto capitulo ſcribitur.

SVMMARIVM EST.

¶ Dauid voce fere querula exponit deo ſtatum periculi ſui a ſaule: petitq̄ vt ſibi ſuccurrat, illuminādo &c̄. Et promittit ſeu prophetat gratiarum actiones.
¶ Perſona loquens propheta eſt.

VSqꝫquo dn̄e obliuiſceris mei, ſẽp? Diuidit̄ pſalmus ī ptes duas: ppoſitiuā materię, & executiuā, ibi vſq̄quo abſcõdes. ¶ Proponit affectu celeris termini duo. Alterū pꝛogatę obliuionis. vſq̄quo, q̄diu, quouſq̄, obliuiſceris, ad ſilitudinem obliti te hēbis reſpectu mei: tāto. n. tp̄e nõ liberaſti me ab hac pſecutiõe. Alterū eſt. ſp̄: hoc ē ſemperne? Et ſubintelligēdū ē, certus ſum q̄ nõ. fuerat. n. reuelatū dauidi q̄ futurus eēt rex. Et ppea ſciēs q̄ nõ ſemper duratura eēt diuina obliuio reſpectu ſui, neſciens tn̄ q̄tū duratura eēt, ſuſpirat ad deū. vſq̄quo obliuiſceris mei dn̄e, ex quo non ſemper.
¶ Vſqꝫquo abſcõdes? Incipit hic ps executiua tali ordīe. Prīo tractat̄ illa pticula, vſq̄quo dn̄e obliuiſceris mei: ſc̄do illa, ſemp̄: ibi deſpice. ¶ Aduerte hic q̄ dauid declarat materiā pꝛogatę obliuiõis diuinę ex trib⁹ capitib⁹: ex pte dei, ex pte ſui, & ex pte ſaulis. Ex pte q̄dē dei. vſq̄quo abſcõdes facies tuas a me, ad ſilitudinē abſcõdētis faciē te hēbis. Et ē ſmo de abſcõdēte faciē ne miſereat̄, ne regrat̄. & ſignificat negationē gr̄ę ſucceſſiue. In idēq̄ redit cū eo q̄d dixit. vſq̄quo obliuiſceris mei. Et hęc abſcõſio faciei, tanq̄ pria cā ſubſeq̄ntiū pponit̄. ¶ Ex pte vero ſui duo dicit. Alteꝝ ī pte itellectiua. vſq̄quo ponā cõſilia ī aīa mea. Mutauit ſiq̄dē multa cõſilia dauid ī pſecutiõe illa. nā primū fugit ī geth: inde venit ad ſpelūcā odollā, vbi cõgregauit viros quadringētos: ide iuit ad moabitas: & poſtea venit ī terrā iuda, vag⁹ nūc hic nūc ibi. Vbi demū anxi⁹ ī corde ſuo & timēs īcidere ī man⁹ ſaulis, poſt tot mutata cõſilia dicit hęc verba. vſq̄quo ponā cõſilia tot ī aīa mea. Q̄d nõ ad explicādū locū cõſilii ſed materiā cõſilii itelligit: q̄a cõſilia erāt de aīa, de vita ei⁹ ſuāda. Alteꝝ ī affectu. triſtitiā ī corde meo die. Et dixit ī corde meo, ad dn̄am triſtitię nocturnę. Die ſiq̄dē dolorē ̄pmebat corde, hilari vultu alios confortans: nocte aūt ſolus triſtitiā hēbat itus & extra. aiūt. n. hebrei dictionē hebraicā hic iterp̄tatā die, ſignificare apud eos diē artificialem. ¶ Ex parte demum ſaulis. Vſq̄quo exaltabitur, in exaltatione perſeuerabit, inimicus meus, ſaul, ſuper me, innocentem?
¶ Deſpice: reſpice. Tractatur hic illa particula, ſemp. primo ſupplicādo. deinde pmittēdo ſeu prophetādo, ibi exultabit. ¶ Vbi aduerte q̄ queadmodū explicauit ex tribus capitibus ſtatū piculi ſui, ita nunc ſciens q̄ nõ ſemp durabit hæc perſecutio, petit ſuccurſum ſm eadem tria capita. Vnde ſupplex recurrens ad deum tanq̄ in ſublimi conſtitutū, ſupplicat. deſpice, de ſupernis reſpice, & reſponde, ſuccurſu, mihi dn̄e deus meus. ¶ Et ex parte ſui petit. illumina oculos meos, ad optimū conſilium capiendū. dixerat. n. q̄diu ponam cõſilia. Et periculum explicat. ne aliquando obdormiam morte, incidendo in manus ſaulis. Et dixit hoc, nõ diffidens de diuina promiſſione, ſed ſm humanas rõnes & cauſas lo/

quens/ac petēs illuminatū cōſiliū:aliogn videreť tentare deū/nō faciens quod in ſe eſt. ¶Ex parte vero ſaulis ſubiungit. Neqñ dicet inimicus meus/ſaul capiēs me,potui eū:hoc eſt potētia mea obtinui eū/dauidē,attribuens viribus ſuis ꝙ oppſſerit me.¶Ex pte aūt dei ſubdiť. Anguſtatores mei/ſaul & cōplices,exultabūt quū labar/in manus eoꝝ incidēs.& ego in gr̄a tua cōfiſus ſum.Nota locū.Sicut moyſes placauit deū/allegās.ne q̄ſo ęgyptii dicāt &c̄.vt patet exo.32. & ipſe deus affirmat ſe tīmē habuiſſe ne forte ſupbirēt hoſtes eoꝝ & dicerēt.manus nr̄a excelſa &c̄.deutero.32. Ita dauid a deo petit vt ſe illuminet ne moriať/ne incidat in manus ſaulis/ne inimici glorientur ꝙ pualuerint &c̄. attēto ꝙ ipſe dauid ſpem fiduciamq; ſuā poſuerit in deo, inimici aūt in viribus & perſecutionibus ſuis.

¶Exultabit.Prophetat futurā exauditionē diuinā,pdicens tum ſuā ſalutē/tū retributionem.exultabit cor meū in ſalute tua/a piculis & pſecutionibus:cantabo/gr̄as agēdo,dn̄o:qm̄ retribuit ſup me/exaltando me in regē.¶Et ptm̄ retribuit/refert non tp̄s pſalmi, ſed tp̄s futurę exultationis & cantus.eſt.n. ſenſus. exultabo & cantabo ptām tunc retributionē diuinam.¶Nec intellige retributionem tanq̄ ex iuſtitia debitam, ſed ex diuina gr̄a/velut mercedem tot laborum & anguſtiarum. Amen.

¶VVLGATA EDITIO. ¶Victori pſalmus dauid .XIII.

DIxit inſipiens in corde ſuo. non eſt deus.
Corrupti ſunt & abominabiles facti ſunt in ſtudiis ſuis : non eſt qui faciat bonum,non eſt uſq; ad unum.
Dn̄s đ cœlo pſpexit ſup filios hoīum:ut uiđat ſi ē itelligēs aut reqrēs deū.
Oēs đclinauerūt/ſimul iutiles fc̄ti ſūt:nō ē q faciat bonū,nō ē uſq; ad unū.
Sepulchꝝ patēs ē guttur eoꝝ: linguis ſuis doloſe agebāt,uenenū aſpidū ſub labiis eoꝝ.
Quoꝝ os maledictiōe & amaritudīe plenū ē : ueloces pedes eoꝝ ad effūdēdū ſanguinē.
Cōtritio & īfœlicitas i uiis eoꝝ,& uiā pacis nō cognouerūt: nō ē timor dei an̄ oclos eoꝝ.
Nōne cognoſcēt oēs q opantur iniquitatē:qui deuorant plebē meam ſicut eſcā panis?
Dominum non inuocauerunt : illic trepidauerunt timore ubi non erat timor.
Quoniā dn̄s in generatione iuſta eſt:conſiliū inopis confudiſtis, qm̄ dn̄s ſpes eius eſt.
Quis dabit ex ſion ſalutare iſrael? cū auerterit dominus captiuitatem plebis ſuę, exultabit iacob & lętabitur iſrael.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Vincenti dauidi .XIIII.

† dij 1 Propheta. DIxit ſtultus in corde ſuo.. Vox ſtulti non [eſt] deus †. Propheta. [inde] corru-
perunt [mote],abominabile fecerūt opus/non [eſt] faciens bonum.
† deos 2 Dominus ⁴ de cœlis proſpexit ſup filios adę:ad uidēdū ſi eſt intelligēs requirēs deum †.
3 [uidit q] Omne declinauit/ſimul fœtuerūt:non [eſt] faciens bonū/non [eſt] etiam unus.
4 Nōne cognouerunt oēs operantes iniquitatis : comedentes populū meū, [qui] comederūt panem/dominum ⁴ non uocauerunt?
† dij 5 Ibi timuerunt timore:quoniam deus † in generatione iuſti [eſt].
6 [Eteni] Conſilium paupis confundetis:quoniam [proponit] dominus ⁴ protectio eius.
7 Quis [optantio ē] dabit de ſion ſalutē iſrl̄?reducēte [actor ſalutis] dn̄o ⁴ captiuitatē ppl̄i ſui,exultabit iacob/lętabiť iſrael.

TItulus eſt. Vincenti dauidi. Patet ex ſuperioribus.

¶ Circa materiā pſalmi aduerte ꝙ apl̄us ad ro.3.affert ex hoc pſalmo.oēs declinauerūt/ſil' iutiles facti ſūt,nō ē q faciat bonū/nō ē vſq; ad vnū.ad manifeſtādū vniuerſos hoīes eē ſub pc̄tō:vt ibi patet.Et ex hoc pſalmo clare patet tractari illud.ſ.oēs hoīes eē ſub pc̄tō.nā expſſe dr̄.dn̄s de coelo pſpexit ſup filios adę,ad vidēdū ſi ē intelligēs reqrēs deū.& ſubdiť ꝙ oēs declinauerūt vſq; ad vnū.Hoc ē itaq; vnū clare cōſtans circa materiā pſalmi.Aliud ꝙ hęc vl̄is corruptio originē habuit ex dei negatione: hoc.n.ſignificatur in principio.dixit ſtultus in corde ſuo non deus.ſubiungēdo corrupent &c̄. Tertiū quoq; in fine pſalmi clare apparet,ꝙ redemptio vniuerſalis expectata/ex ſion ſperať.¶Ex qbus apparere facile poteſt ꝙ pſalmus iſte ad literam tractat de totius generis humani infectione ex negatione dei/reparāda per ſalutem prodituram ex ſion: hoc eſt per mediam.

ℭ SVMMARIVM EST.

ℭ Propheta deſcribit ex negatione dei totũ genus humanum ſub peccato/deo teſte & inexcuſabiliter, & reparandum per meſiam.

ℭ Perſona loquens propheta eſt.

ℭ In hoc pſalmo aduerte inueniri multa adiectitia.nam in ſecundo verſiculo iuxta cõmunem quotationem ſuperfluit illa particula/nõ eſt vſq; ad vnũ.Quintus quoq; verſiculus(incipiens ſepulchrũ patens)&.6.&.7.ſuperflui ſunt:& incerto autore leguntur in editione vulgata. nã nec in hebręo nec apud.70.nec apud gręcos aut latinos interp̃tes ex hebręo/inueniuntur. Et videntur appoſiti in hoc pſalmo ex ignorantia.ex eo ſiquidẽ ꝙ ab apoſtolo ad ro.3. vnico cõtextu ſubiungunt verba quę habentur in his verſiculis,creditũ eſt ab ignorantibus ꝙ ap̃lus attulerit illa oĩa ex hoc pſalmo:& conſequẽter ęſtimatũ ẽ ꝙ pſalmus ĩ quo iſti verſus nõ erãt eẽt mancus:& ſic cõſidẽter adiecti ſunt verſiculi iſti huic pſalmo.¶ Q̃d tñ nõ fuiſſe faciẽdũ/teſtant̃ expoſitores ep̃lę pauli:dicẽtes verba illa partim ex dauide/p̃tim ex eſaia ab ap̃lo citata.Et vere ex eſa.59.ca.attulit ap̃lus/veloces pedes eoꝝ ad effundendũ ſanguinẽ &c̃.Et ex pſalmo.5.ſepulchrũ patẽs:ex pſal.9.quoꝝ os:ex pſal.139. venenũ aſpidũ ſub labiis eoꝝ:& ex pſal.35.nõ ẽ timor dei &c̃. Vñ & ap̃lus nõ dixit ſicut ĩ pſalmo ſcriptũ ẽ:ſꝫ ſicut ſcriptũ ẽ.Hęc ĩõ dcã ſint,ne aliqs miret̃ ꝙ nõ exponemus hos verſiculos.itẽdimꝰ.n.exponere pſalteriũ/& nõ adiecta.

D*ixit ſtultus*.Diuitur pſalmus in partes duas:p̃poſitiuam materię,& executiuam/ibi dñs de cœlis.¶ Proponit tria.Primo errorẽ intellectus.dixit ſtultus in corde ſuo,non(ſupple eſt)deus. Deinde prauitatem operum.corruperũt/naturã/mores/mundũ,& abominabile(idolatrię) opus fecerunt.tertio vniuerſalẽ defectũ.non(ſupple eſt)faciens bonũ/ſufficiẽs ad ſalutem. Vbi nota prophetã deſcribere oĩum ſcelerũ radicem eẽ ſentire male de deo,inchoãs ſcelera mũdi ab eo ꝙ dixit ſtultus in corde ſuo nõ eſt deus.ℭ Et ſcito dicere internũ diſtingui in ſpeculatiuũ vel practicũ.Et loquendo de dicere ſpeculatiuo/duplex eſt ſenſus lr̃ę.Primus eſt.dixit ſpeculatiue & explicite/deus non eſt. Et ſic p̃gq̃ões inter theologos an hoc ſit dicibile, diſtigue & dicito ꝙ hoc(ſcilicet deus nõ ẽ) ex p̃te rei dictę non eſt dicibile:q̃a implicat cõtradictoria:q̃m ſignificat q̃ eſt nõ eſt.Sicut nõ eſt dicibile q̃ currit non currit/qui legit nõ legit/& ſic de ſimilibus.Q̃.n.noĩe dei ſignificet̃ qui eſt/teſtat̃ ipſe deus exo.3.Ex p̃te aũt dicentis(ſcilicet intellectus nr̃i)eſt dicibile:q̃m intellectus nr̃ intelligit ẽt deũ p̃ modũ naturarũ materialiũ abſtrahẽtiũ ab eſſe & nõ eẽ: ac per hoc cõiungit & cũ eẽ & cũ nõ eſſe/formãdo interiores p̃poſitiones de ſecũdo adiacente:deus eſt/vel deus non eſt.Et ſic multi inſipientes eſſe poſſunt/dicentes in corde ſuo deus non eſt,imaginantes oĩa caſu euenire & eſſe.Alter autem ſenſus eſt ꝙ dixit ſpeculatiue implicite/deus non eſt:hoc eſt,dixit aliquid ad quod ſequitur deũ non eſſe/q̃uis dicens nõ intẽdat hoc.Et hoc modo dicentium deum non eſſe/infinitus eſt numerus. nam quicunq; errat circa aliquã naturalẽ dei conditionẽ/negat implicite deũ eſſe:q̃m id q̃d arbitrat̃ deum/nõ eſt in veritate deus. tam.n.ſimpliciſſima res eſt deus/vt quocũq; ei naturaliter cõueniẽte negato nõ remaneat deus.Et ſic dicens deum nõ eſſe oĩpotẽtẽ/dicit deũ nõ eẽ.¶ Si aũt de practico dicere ſit ſermo,quũ dicere practicũ circa actiones morum/ſit p̃cipere ſibiipſi vel alii executionem operis talis/nunc/hic/ſic &c̃.conſequẽs eſt ꝙ practice dicere nõ eſt deus/eſt definire atq; iubere operandum eẽ poſthabito deo.qui.n. non curat diuina vti regula in ſuis operibus/dicit practice non eſt deus : q̃m nõ eẽ deũ apud dicere practicũ/ẽ nõ hr̃i deũ p̃ regula.Sic aũt dicẽtiũ nõ ẽ deus/plus q̃ infinitus ẽ nũerus.¶ Ex effectibus aũt idolatrię & tantę corruptiõis appet ꝙ in hac lr̃a ẽ ſermo de dicere ſpeculatiuo explicite.Ad q̃d ſeq̃t̃ verificatio & dicẽdi ĩplicite & dicẽdi practice nõ ẽ deus.idolatra q̃ppe negat ex intẽtiõe deũ veꝝ/fingẽdo multos deos.Quantũ aũt haec ſtultitia affecerit ẽt iudęos/appet ex hiſtorialibus libris ſacrę ſcripturę.Stultus aũt nõ a fatuitate ſed a defectu iudicii de diuinis/noĩatur genus hoĩum negãtiũ vnũ veꝝ deum.Dixit/definiuit,in corde ſuo intus/vt errorẽ itellectus intelligas,nõ deus/in ſingulari nũero/nõ eſt deus vnus. Et intellige negari eũ q̃ in veritate ẽ deus.Et hinc tres effectus ſubiũgunt̃ hmõi ſtultitię : corruptiõis moꝝ/idolatrię/& vl̃is defectus.¶ In quo nota dici nõ ẽ faciẽs bonũ. Quãuis.n.aliqs eoꝝ fecerit q̃nq; aliquẽ actũ bonũ ex ſuo gñe(puta honorare parẽtes)tot tñ mala cõmiſit vt nõ poſſit ſimpl̃r & abſolute verificari ꝙ iſte ẽ faciẽs bonũ,ſed ꝙ ẽ faciẽs bonũ ĩ hoc actu.Qui.n.abſolute ẽ faciẽs bonũ denoĩatur abſolute bonus.quod de cõmittẽte innumerabilia mala/faciente aũt aliquod bonũ,nõ verificat̃. Et propterea propheta dicit.non eſt faciens bonum/loquens de bono morali ſimpliciter & abſolute.

ℭ *Dominus de cęlis*.Incipit hic pars executiua tali ordinẽ.Primo tractat̃ illa particula/corruperunt &c̃.ſecundo illa/dixit ſtultus/ibi nõne cognouerũt.tertio vtraq; ſimul/ibi quis dabit. ¶ Circa primum quia temerarium videtur ꝙ dauid vnus homo cenſorem ſe exhibuerit oĩum & ſinguloꝝ hominum/extendendo ſermonem ſuũ vſq; ad hoc ꝙ nullus eſt faciens bonũ,ideo deum inducit inq̃ſitorẽ & teſtem. Inquiſitorem quidem.Dominus de cœlis p̃ſpexit/tanq̃ de loco vnde vniuerſos poſſit videre,ſuper filios adę/non ſuper hos aut illos ſed ſuper omnes homines: ad videndum ſi eſt intelligẽs aliqs/non geometrica,ſed requirens deum/hoc eſt intelligentiã vtens ad requirendum deum. Teſtem autem ſubiungendo quid vidit.Omne/totum genus humanum,declinauit/a recto: nec ſolum relige-

rectitudinem, ſed ſimul foetuerunt/tanta morum putredine. & vſqꝫ adeo ſingulos inuenit deficientes
ꝙ non(ſupple eſt)faciens bonum,non etiam vnus. Vbi plus explicatur inuentum eſſe a deo q̃ pro/
pheta dixerat:dum explicauit/non etiam vnus.Et per hoc intellige deſcribi vires naturę & ſtatus mū
di ante aduentum meſię.Et ſic proculdubio verum dicitur:quoniam nec ex viribus naturę nec ex vi
ribus legis moyſi quiſq̃ inueniebatur faciēs bonum.Et hic ſenſus directe quadrat intentioni apoſtoli
ad ro.3.Nec obſtat ꝙ multi ſancti viri fuerint ante aduentum meſię: quoniā gratia quocunqꝫ tem/
pore data/ad tp̄s meſię refertur:iuxta illud.lex per moyſen data eſt,gratia p ieſum chr̄m facta eſt.ioā.1.
Nonne cognouerunt. Tractatur hic illa particula/dixit ſtultus in corde ſuo nō eſt deus. Et quoniā
litera eſt valde obſcura/ſcito declarari hic inexcuſabilitatem & pertinaciam humani generis in hoc ꝙ
negant deum. Inexcuſabilitas quidem declaratur ex hoc ꝙ tam gentiles q̃ iudęi mali cognouerunt
ꝙ deus eſt in generatione iuſtorum. Pertinacia autem ex hoc/ꝙ non obſtante prędicta cognitione
confundent conſilium confidentis in deo.¶ Vbi aduerte ꝙ per omnes operantes iniquitatis intelli/
guntur tam gentiles q̃ iudęi.Per deuorantes autem populum meum/intelliguntur gentiles. Per tres
autem ſequentes conditiones deſcribuntur iudęi mali. Prima conditio eſt/comederunt panem: hoc
eſt percęperunt fructus terrę promiſſionis. Secūda eſt.dominum nō vocauerunt.in qua ingratitudo
eorum & receſſus a deo ſignificatur. Tertia.ibi(ſcilicet vbi comederūt panem/vbi deum non vocaue/
runt)timuerunt timore/ab inimicis ſuis valde frequenter: qui timor eis non eueniſſet ſi deum inuo/
caſſent. Vtriqꝫ comprehenduntur ſub operantibus iniquitatem.Et de vtriſqꝫ dicitur. nōne cognoue/
runt quoniā deus in generatione iuſti?ſupple fuit. Ac ſi aperte diceret ꝙ cognouerunt: ac per hoc ꝙ
ſunt inexcuſabiles ſequentes ſtultitiam negantium deum. Et intendit ad literam per generationē iu/
ſti generationem abrahę:iuxta illud eſa.41. quis ſuſcitauit ab oriente iuſtum? loquens ad literam de
abraham.A quo merito deſcribitur generatio iuſtorum:quia ipſe inchoante idolatria ſegregatus eſt
vocatione diuina vt eſſet pater colentium vnum verum deum.propterea enim vocatur iuſtus/diuer/
tente mundo ad idolatriam.Cognouerunt ſiquidem gentiles in exitu iſrael de ęgypto in tot miracu
lis/& deinde in tranſitu iordanis/& poſtea &c̄.deum curam habere generationis iuſtę:quum nunquā
oppreſſus fuerit populus niſi quando fuit iniuſtus.Et hęc eadem multo magis cognouit ipſe popu/
lus ingratus recedens a deo,& propterea timens hoſtes.¶ Ait ergo.Nonne cognouerunt/cognoſcere
potuerunt,omnes operantes iniquitatis/ſiue iudęi ſiue gentiles. Et primum comedentes populum
meum/gentiles diuerſarum nationum qui vorauerūt populum meum gētem iudęorum.deīde iudęi
comederunt panem/ſubaudi qui comederunt panem terrę promiſſionis,dominum non vocauerūt/
poſtergantes eum:ibi/in terra promiſſionis in qua comederunt & poſthabuerunt deum, timuerunt
timore/inuaſi ab hoſtibus.Iſti inquam nonne cognouerunt quoniā deus in generatiōe iuſti abrahæ
fuit/protegens/ducens &c̄.Et tamen conſilium pauperis confundetis/confundere ſtudebitis pertina/
ces,quoniam dominus protectio eius/ideo cōfundere ſtudebitis qa credit ꝙ dn̄s ſit protectio ſua.
Quis dabit. Tractatur hic tota materia propoſita q̃tum ad illius remedium/ ſuſpirante propheta.
quis dabit?non ꝙ dubitet de datore deo,ſed vſitato loquēdi modo explicans cupientis affectū dicit.
quis dabit/ſalutem expectatam de ſion/contra tot mala.Et explicādo qualis futura ſit ſalus hęc affir/
mat.reducente domino captiuitatem populi ſui, exultabit iacob/lętabitur iſrael. Vbi clare patet ſalu
tem de ſion fore reductiuam populi dei de captiuitate.Et ex eo ꝙ geminata deſcribit lętitia nō vnius
tribus aut duarum ſed iacob & iſrael (hoc eſt totius populi) apparet ꝙ de redemptione vniuerſali p
meſiam eſt ſermo.Quę ſm̄ veritatem eſt primū redemptio de captiuitate a ſeruitute pc̄ti & diaboli,
deinde ab omni malo.quę adhuc non eſt facta,ſed in ſecūdo aduentu conſummabitur. Et explicauit
lętitiam hebręi populi tantum,nō ꝙ ipſius tm̄ ſit ſalus expectata de ſion:ſed ad explicandum ꝙ nul/
lus eſſet particeps ſalutis per meſiam faciendę niſi fidem habens,quā populus ex iacob deſcendens q
& iſrael vocatur/profeſſus fuit.immo ꝙ nec ipſe populus iacob niſi ſimul fuerit iſrael (hoc eſt gratia
viſionis dei per fidem donatus)exultabit aut lętabitur:propterea nanqꝫ quū dixiſſet exultabit iacob,
appoſitiue & declaratiue adiunxit ſine aliqua coniunctione/lętabitur iſrael.Ac ſi aperte dixiſſet. exul/
bit iacob,lętabitur inquam exiſtens iſrael.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus dauid .XIIII.

DOmine qs habitabit ī tabernaculo tuo?aut qs requieſcet ī mōte ſācto tuo?
Qui ingreditur ſine macula: & operatur iuſtitiam.
Qui loquitur ueritatem in corde ſuo:qui non egit dolum in lingua ſua.
Nec fecit proximo ſuo malum: & opprobrium non accępit aduerſus
proximos ſuos.
Ad nihilum deductus eſt in conſpectu eius malignus: timentes autem dn̄m glorificat.

Qui iurat proximo ſuo & non decipit: qui pecuniam ſuam nō dedit ad uſuram/& mu-
nera ſuper innocentem non accepit.

Qui facit hęc, non mouebitur in ęternum.

¶IVXTA HEBRÆVM. Pſalmus dauidi .XV.

1 Propheta. Domine, quis pegrinabitur in tentorio tuo? quis habitabit in mon-
tę ſanctitatis tuę?

2 Deus. Ingrediens perfectus & operans iuſtitiam: & loquens ueritatem in corde ſuo.

3 Nō explorauit ſuper lingua ſua: non fecit ſocio ſuo malum/& opprobrium non ſuſti-
nuit ſuper propinquo ſuo.

4 Spretus in oculis ſuis/abominabilis, & timentes dominū honorabit: iurauit ad ma-
leſaciendum ſibi & non mutabit.

5 Argentum ſuum non dedit in uſuram/& munus ſuper innocente non accepit: faciens
hęc non labetur ęterno.

Titulus eſt. Pſalmus dauidi. qui patet ex ſupradictis. Materia pſalmi quantū ex pſalmo apparet eſt qualitas populi pmanſuri in terra promiſſiōis. Ita ꝙ intendit propheta deſcribere cōditiones reqſitas ad filios iſrael ad hoc vt populus pmaneat in ęternū in terra ꝓmiſſiōis. ¶Ex primo ſiqdem verſiculo apparet ꝙ fit qō de peregrinatione in tentorio dei in monte ſanctitatis eius. Per quæ terrā pmiſſiōis ſignificari a monte moria/apparet exo.15. vbi moyſes in cantico dicit. introduces eos & plantabis ī monte hęreditatis tuę (firmiſſimo habitaculo tuo qđ opatus es dn̄e) ſanctuariū tuum dn̄e &c̄. Et in pſal.78. & induxit eos in montē ſanctitatis ſuę/montē quē acquiſiuit dextera eius: & eiecit a facie eoꝝ gentes, & ſorte diuiſit eis terram in funiculo diſtributiōis. Apparet quoq; in progreſſu pſalmi virtutes reqſitas ad rectitudinē aī cōmemorari iuxta p̄cępta dn̄i in deutero. Apparet demum in fine pſalmi cōcludi ꝙ faciens hęc nō labetur in ęternū/procuLdubio ab habitatione & peregrinatione in principio propoſita. ¶Et cōfirmat̃ totum ex cōſonantia ad ea quę in fine deutero. dicuntur populo/promittendo & cōminando. promittit̃ ſiqdem populo ęterna manſio in terra promiſſiōis.

¶SVMMARIVM EST.

¶Petenti prophetę qs habitabit in monte dei, rn̄det deus ꝙ gradiens pfectus/cogitatiōe/locutione/ opatione & omiſſione, & iuſtus/in honoribus/pmiſſiōibus/cōtractibus & iudiciis, nō labet̃ in ęternū.

¶Perſonę loquentes ſunt propheta & deus.

Domine quis. Diuidit̃ pſalmus in ptes duas: propoſitiuā materię, & executiuā/ibi ingrediens. Proponit vnam qōnem (ſcilicet de pmanſione populi in terra pmiſſionis) ſub duplici forma. Prīo ſub rōne peregrinatiōis in tentorio dei. & deinde exponit eandē ſub rōne habitatiōis in monte ſanctitatis dei. ¶Vbi aduerte ꝙ in textu hebręo nulla hr̃ cōiunctio ante ſecūdū interrogatiuū: ad denotandū ꝙ expoſitiue ſubiungit̃ ſecūda interrogatio. ¶Domine. Quęrit a dn̄o, vt diuina autoritate intelligas nō humana adinuentiōe conditā rn̄ſionē ſequentē. ¶Quis. Quāuis intendat quęrere de populo, proponit tn̄ qōnē de ſingularibus hoībus. tum qm̄ ex ipſis integrat̃ populus. tū quia de conditionibus populi nō ſm ꝙ vniuerſitas qdam eſt/ſed ſm cōditiones hoīum ex qbus conſtat inquirit. ¶Peregrinabit̃. Terra promiſſiōis nō erat ppl'i ſed dei vt ꝓpria: ac p hoc populus habitabat ibi tanq̄ incola in terra aliena: iuxta illud leui.25. terra hęc mea eſt/& vos aduenę & coloni eſtis. Rurſus trahēs paruā alicubi moram/pegrinum ſe ibi agit: iuſti aūt viri recognoſcētes modicū vitę humanę tp̄s/ēt hac rōne peregrinos ſe profitebant̃ in terra. Vnde dauid.1.paralip.29. ex vtraq; rōne peregrinū ſe & ſui ſimiles profitet̃/dicens deo. tua ſunt oīa, & q̄ de manu tua accępimus dedimus tibi: pegrini.n̄. ſumus corā te & aduenę/ſicut oēs pr̄es nr̄i. Et ſubdēs alteram rōnem ait. dies nr̄i quaſi vmbra ſup terrā, & nulla eſt mora &c̄. Quęrit ergo ſub forma incolatus/vt intelligas ꝙ quęrit de manſuro recognoſcente terrā eſſe dei & ſe incolam. ¶In tentorio tuo. Tabernaculū quod moyſes ordinauit ad diuinū cultū/ tentoriū dei appellat̃. tum qa in rei veritate erat tentoriū/mobile/copertū pellibus &c̄. Vnde & hiere.10. dicit̃. nō eſt q extendat vltra tentoriū & erigat pelles meas &c̄. Tū ad ſignificandū ꝙ locus diuini cultus refert̃ ad deū nō vt domus dei ſed vt tentoriū: hoc eſt nō vt propria habitatio, ſed vt habitatio in itinere ſeu in exercitu. ¶Quis habitabit. Quod dixerat pegrinabit̃/mō exponit habitabit: vt hinc intelligas pmanentiam diuturnam populi, illinc intelligas recognitionē & affectū peregrinationis ſinguloꝝ. ¶In monte ſanctitatis tuę/in monte moria electo ad cultū ſanctitatis tuę. in quo ędificatū eſt poſtea templū/in quo vidit iacob ſcalā &c̄. Et intellige habitare in monte/ non in ipſo monte habitaculum hr̃e, ſed in terra promiſſionis/ a monte & templo diuini cultus tanq̄ a capite denominata.

¶ **Ingrediens perfectus ⁊ operans iuſtitiam.** Incipit hic pars executiua tali ordine. Primũ ꝓpo nit deus m̃ſionem ſummarie in duobus capitibus. Alterꝝ eſt. ingrediẽs ꝑfectus: hoc eſt ambulans/in ſeipſo oĩ ex ꝑte integer. Alterꝝ eſt. & opans iuſtitiã: hoc ẽ reddens vnicuiq; ius ſuũ. ¶ Secũdo declarat vtrunq; m̃ſionis caput ꝑ ſingula. Et q̃tum ad primũ caput (de ambulatione perfecta) tangit integritatem hoĩs tum in cogitatiõe. & loquẽs veritatẽ in corde ſuo. Nemo in corde ſuo mentiť/niſi falſitatem aliquã eligat aut incurrat. qui.n. in corde ſuo veritatẽ tñ ſonat/ꝑfectus eſt in cogitatiõibus ſuis. ¶ Tum in locutione. nõ explorauit ſuꝑ lingua ſua. Ab exploratoris offõ vniuerſa linguę vitia negat. exploratoris quippe eſt aliena inſpicere/referreq; ad nocendũ. Et ꝑꝑea negando exploratoris officium a lingua hominis/negat detractionem & ſimilia. ¶ Tum in operatione. non fecit ſocio ſuo malum. ¶ Tum in omiſſione. & opprobrium non ſuſtinuit ſuper propinquo ſuo. Peccat ſiquidem omiſſiõis peccato/audiens vituperari propinquũ ſuum & non obuians ſed ſuſtinens. Et ꝑꝑea huius criminis vitatio deſcribitur per non ſuſtinere opprobrium ſuper propinquo ſuo. Et aiunt hebręi dictionem hebraicam ſonare propinquitatem ſanguinis.

Spretus in oculis ſuis. Quantũ vero ad ſcdm caput (.ſ. operans iuſtitiã) declarať ſilr ꝑ ſingula. tñ in iis quæ ſunt honoris & glorię. Et hoc reſpectu ſuiipſius ſpernẽdo ſeipſum. ſpretus (ſupple ẽ & erit) in oculis ſuis/hoc eſt intus in oculis mentis ſuę: nec ſolũ ſpretus ſed abominabilis/propriis oculis internis. Et reſpectu alioꝝ/reddẽdo honorẽ cui vere debeť. & timẽtes dñm honorabit. ¶ Vbi aduerte radicẽ/affectũ ꝑteſq; virtutis illius quã humilitatẽ appellamus/pleniſſime hic deſcribi. Radix ſiquidem humilitatis eſt reuerẽtia ad deũ. Affectus humilis in duas ſecatur partes. Altera ſpernit quicquid ſuũ eſt/recognoſcens nihil ſuũ eſſe niſi malũ. Et ꝑꝑea non ſolum ſpernit ſed abominať ſeipſum ex ꝑte ſui. Vnde & ad ſaulem elatum diciť. 1. reg. 15. nõne quum eſſes paruulus in oculis tuis &c̃. Altera magnificat/honorat/glorificat quicq̃d dei eſt. & timentes dñm honorabit. ¶ Tum in promiſſionibus. Iurauit ad malefaciendũ & non mutabit. Aduerte hic ꝙ dictio hebraica apud oẽs interp̃tes ſonat malũ facere. & intelligunt de malo pœnę: hoc eſt malum inferre ſeu nocere. Et quia actum virtutis conſtat deſcribi/& non apparet actus virtutis iuramentũ ad inferendũ malũ non mutare (immo laudatur ipſe dauid ꝙ mutauit iuramentũ de diſperdẽdo nabal. 1. reg. 25.) ideo & thargum & expoſitores hebręi & interp̃tes multi appoſuerũt pronomen ſe. intelligentes laudari nõ mutantẽ iuramentũ affligendi ſe/q; malefaciendi ſibi in bonis ſeu in corpore, ieiuniis/eleemoſynis/damna ſuſtinẽdo/&c̃. Et ſine dubio hic eſt ſenſus lr̃alis. Et in hac iuramenti ſeruatione intelligitur oĩs iuramenti obſeruatio. qui.n. iuramentum circa proprium malũ non mutat, multo minus mutabit iuramentũ circa alia ſibi non nocitua. ¶ Tum in cõtractibus. Argentum ſuũ nõ dedit in vſurã. In quo reliquos iniquos contractus/intellige. Vbi & ꝑſpice inter cõditiones requiſitas ad habitandum in monte dei/numerari ꝙ nõ dederit ad vſuram. Nec diſtinguiť huic vel illi: vt intelligas vſuram reſpectu extraneoꝝ permiſſam nõ cõceſſam iudęis deutero. 23. ¶ Tum in iudiciis. Et munus ſuꝑ innocente nõ accępit/ad ſubuerſionem iudicii.

Faciens hęc. Poſt propoſitam & explanatã m̃ſionem ꝑ ſingula/cõcludit deus. Faciens hæc nõ labeť ęterno/datiuũ ꝓ ablatiuo: hoc ẽ ꝑplus faciẽs hęc nunq̃ labeť ab habitatiõe terre ꝓmiſſiõis. De ſingularibus ſiqdẽ ꝑſonis nõ põt hoc intelligi vt ſonat: quũ cõſtet hieremiã ſanctũ ex vtero m̃ris/ex terra ꝓmiſſiõis defeciſſe. Nec putãdũ ẽ ꝙ fuerit ſolus iuſtus eiect⁹ de terra ꝓmiſſiõis: quũ ſcriptũ ſit. eccẽ reliq mihi ſeptẽ milia q nõ curuauerũt genua ſua añ baal. 3. re. 19. ¶ Verificať tñ ſñia hęc de ſingularib⁹ ꝑſonis/ſubintelligẽdo q̃tũ ẽ ex eaꝝ meritis: ſancti.n. viri eiecti ſunt nõ ꝑꝑ ſua ſed ꝑꝑ ꝑpli pc̃tã. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Humilis & ſimplicis dauid pſalmus .XV.

COnſerua me domine quoniam ſperaui in te: dixi dño deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.
Sanctis qui ſunt in terra eius: mirificauit omnes uoluntates meas in eis.
Multiplicatę ſunt infirmitates eorum: poſtea accelerauerunt.
Non congregabo conuenticula eorum de ſanguinibus: nec memor ero nominum eorum per labia mea.
Dominus pars hęreditatis meę & calicis mei: tu es q reſtitues hęreditatẽ meam mihi.
Funes ceciderũt mihi in pręclaris: etenim hęreditas mea pręclara eſt mihi.
Benedicã dñm q tribuit mihi ĩtellectũ: inſuꝑ & uſq; ad noctẽ icrepuerũt me renes mei.
Prouidebã dñm in conſpectu meo ſemper: qm̃ a dextris eſt mihi ne commouear.
Propter hoc lętatũ ẽ cor meũ & exultauit lingua mea: ĩſuꝑ & caro mea requieſcet in ſpe.
Qm̃ non derelinques aĩam meã in inferno: nec dabis ſanctũ tuũ uidere corruptionẽ.

Notas mihi feciſti uias uitę:adimplebis me lętitia cũ uultu tuo,delectationes in dexte-
ra tua uſq; in finem.

ℭIVXTA HEBRÆVM. ℭMichtham dauidi .XVI.

1 Vox bonitatis. CVſtodi me deus:qm̃ ſperaui in te.
2 Vox chriſti. Dixiſti dño: Vox continuata bonitatis dominus † Dñi mei
meus [es] tu: bonitas mea non [est] ſuper te.
3 Vox chriſti. Sanctis qui in terra ipſis & fortibus: oĩs uolũtas mea in eis [est].
4 Multiplicabuntur idola eorum / poſtea accelerauerunt [venire ad cultum dei]: non libabo libamina eorum
de ſanguine [animaliũ] /& non aſſumam nomina eorum ſuper labiis meis.
5 Dominus: pars portionis meę & calicis mei:tu ſuſtentans ſortem meam.
6 Funes ceciderunt mihi in iucundis:etiam hęreditas ſpecioſa [cecidit] ſuper me.
7 Benedicam dñm: qui cõſuluit mihi:etiam noctibus caſtigauerunt me renes mei.
8 Poſui dñm: conſpectui meo continue: quia a dextera mea [est] /non labar.
9 Ideo lętatũ ẽ cor meũ & exultauit honor meus: ẽt caro mea habitabit ad confidẽtiã †. † Cõfiden tie.
10 Qm̃ nõ derelinques aĩam meã in fouea †:nõ dabis grõſum tuũ ad uidẽdũ corruptionẽ. † Foueę.
11 Scire facies me ſemitam uitarum:ſacietatem lętitiarum cum faciebus tuis/iucundita-
tes in dextera tua ſemper.

TItulus eſt.Michtham dauidi.hoc eſt obrizum.i.aurum defecatiſſimum,dauidi.Et ſignificatur p̱ hoc/pſalmum hunc rõne materię hñi a dauide tanq̃ aurum perfectiſſimum . cuius rõ quũ clarificata erit materia/patebit. ℣ Aduerte tñ circa titulum hunc/dictiõem michtham multipliciter exponi.Primo vt diximus obrizum.ſecũdo pro inſtrumento muſico.tertio pro ſpẽ cantici : puta tertię tinę/vel talis modulationis. quarto accipiendo michtham pro michthab.& ſic interp̃tatur ſcriptura. quinto diuidendo hanc dictiõem in duas.ſ.mich & tham.& ſic interp̃tatur a hiero.humilis & ſimplicis . Eſt ſiqdem titulus pſalmi apud hiero. humilis & ſimplicis dauid.Apud.70.aũt/ tituli inſcriptio ipſi dauid.apud alios/aureus dauidi.apud alios/iſignia dauid.apud alios/corona dauidi. Et hęc dicta ſint tã pro hoc titulo q̃ pro titulis pſalmoꝝ a.56.vſq; ad.60. in qbus eadẽ dictio repetitur,ſed non ſola. De materia pſalmi certiores nos fecerũt principes apoſtoloꝝ petrus & paulus.Petrus.n.act.2.inducit multos verſus huius pſalmi ad manifeſtandam reſurrectionem chſi,probans ꝙ dauid non loquitur de ſeipſo ſed de chſo quum dixit.nõ derelinques aĩam meam in inferno/nec caro mea videbit corruptionem.qa corpus dauidis fuit tot annis in ſepulchro.Similiter paulus act.13.eadem verba affert:& eadẽ rõne probat de chſo non de corpore ſuo dixiſſe non videre corruptionem. ℣ Vnde hẽmus/non ſolũ materiam pſalmi huius eſſe reſurrectionem chſi &c̃.;ſed colligimus regulam generalem intelligendi pſalmos loquentes de dauide:ꝙ.ſ.quando ea quę dicuntur non conueniunt ipſi dauidi/intelliguntur de chſo.hac.n.rõne contentus vterq; aplus/excluſa verificatiõe illoꝝ verborum(non dabis ſanctum tuũ videre corruptionem) de dauide,intulit ꝙ de chſo promiſſo dauidi dicta erant. Et poteſt etiam hinc haberi altera regula per oppoſitum:ſcilicet ꝙ omnis pſalmus dauidis de ſeipſo loquens,ſi totus verificatur de ipſo/non eſt exponendus ad literam de chriſto.Et hæc nota:quia has regulas ſequimur in expoſitione literali pſalmorum,fundatas ſuper apoſtolica autoritate.

ℭSVMMARIVM EST.

ℭChriſtus manifeſtat tũ meritum ſuum/tum fructum proprii meriti cum p̃mio:tum proprię reſurrectionis/tum ſpecioſiſſimi mundi.

ℭPerſonę loquentes ſunt chriſtus/& bonitas eius.

CVſtodi me. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuã materię, & executiuam/ibi ſanctis. Aduerte propter obſcuritatem literę tria iuxta textum hebręum. Primũ ꝙ dictio dixiſti in hoc loco denotat genus fœmininum:ita ꝙ alloquitur perſonã ſeu rem fœminini gñis. ſecundũ ꝙ bonitas mea eſt fœminini gñis.ita ꝙ nõ dicitur bonũ meũ aut bonus meus,ſed ſubſtantiuũ fœminini gñis bonitas mea.tertiũ ꝙ pronomen te in calce ſituatũ(dicẽdo nõ ſup te)ſignat maſculinũ genus in hoc loco.Hęc ideo dixerim:vt intelligas verbũ dixiſti/non hr̃e ad quẽ referatur niſi referatur ad illud,ſcilicet bonitas mea:quũ de nulla alia re fœminini generis hic mẽtio fiat.Et propterea bonitas mea vocati-

ni eſt caſus:& hinc quantum ad ſnīam incipit pſalmus.O bonitas mea dixiſti dño/hęc tria.Primum. dñs meus tu,non(ſupple eſt)ſup te/aliquis.ſecundū cuſtodi me deus.tertium qm̄ ſperaui in te.¶ Vbi quattuor propheta in pſona chr̄i proponit. Primo merita ſua,dicendo bonitas mea. bonitas.n.pro/pria chr̄i in via/fuit meritū ipſius:nam merita cōſiſtūt in actibus bonis. Secūdo cōfeſſionē fidei,dicē/do.dixiſti dño/dñs meus tu.hęc.n.eſt recognitio proprię ſeruitutis ad deū.Nec ſolum tu es dñs meus, ſed es abſolute ſupmus:hoc.n.ſignificat.nō ſup te/ſupple ē aliquis.Tertio petitionē.cuſtodi me deus. Petit.n.cuſtodiri corpus a corruptione/ſeruariq; aīam ab habitatione in inferno. quod eſt petere cele rem reſurrectionē. Quarto ſpem ſuā quā in hac via habuit.qm̄ ſperaui in te.¶ Quāuis.n.in chr̄o nō fuerit ſpes reſpectu beatitudinis eſſentialis(quia fuit btūs a principio cōceptionis ſuę)fuit tñ in illo ſpes tum reſpectu beatitudinis corporis proprii/quia carebat:tum reſpectu exaltationis ſuę futurę/re/gni acquirendi/& ſimilium/& ſalutis ſuoꝝ fideliū.hęc.n.oīa & ſperauit/& meritis propriis acquiſiuit. Et ppea hic dicit̄ qm̄ in te ſperaui.¶ Vbi ēt aduerte ꝙ non deſcribit̄ fides in chr̄o,ſed fidei cōfeſſio.di/xiſti domino.Quāuis.n.dignitati chr̄i deroget habuiſſe fidem,illi tamen maxime conuenit profiteri ea quę ſunt fidei.Et propterea ait.dixiſti domino, dominus meus tu.

¶ Sanctis qui in terra ipſis ⁊ fortibus. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractat̄ illa particula/bonitas mea.ſecūdo illa/dixiſti dñs meus/ibi multiplicabunt̄. tertio illa/qm̄ ſperaui in te/ibi tu ſuſtentans.quarto illa/cuſtodi me/ibi quia a dextera.¶ Declarat itaq; chr̄s bonitatē meritoꝝ ſuoꝝ ex adimpletione oīs voluntatis ſuę in ſanctis & fortibus exiſtentibus in terra.Sancti vocant̄ & ſunt, qui perfecti/mūdi ac liberi ab immūdiciis & ſeruitutibus pc̄toꝝ & paſſionū/deo addicti a ſeipſis ſunt. Fortes aūt qui intrepidi ꝓlia dei exercent/nō timentes occidi a tyrannis &c̄.¶ Appellatione oīs volū/tatis chr̄i,ſi de ipſa potētia volitiua eſt ſermo/intellige voluntatem vtrāq;:diuinam ſcilicet & huma/nam.Si aūt voluntas pro actu voluntatis ſumitur,intellige omne quod vult chriſtus impleri per ſan/ctos & fortes.Ex quo clare habet̄ ꝙ oīs voluntas chriſti eſt bona.ex hoc.n.ꝙ oīs voluntas eius exercet̄ & adimpletur per ſanctos & fortes,cōſequens eſt ꝙ nulla voluntas eius eſt diſſonās a ſanctitate & for/titudine.Immo plus ſequitur ꝙ oēs ſancti & fortes ſunt fructus voluntatis eius.vnde non dixit ꝙ oīs voluntas ſanctoꝝ & fortium eſt in me,ſed ecōuerſo oīs voluntas mea eſt in ſanctis & fortibus.Signā/ter aūt meminit ſanctoꝝ qui ſunt in terra:vt ab iis quæ nobis manifeſta ſunt declaret bonitatē ſuā. Si.n.dixiſſet ꝙ oīs volūtas ſua ē in ſanctis qui ſunt i cœlo, quū illos nō viderimus/minus idonea eēt declaratio:ſed ſanctos ac fortes in terra videmus,in quibus pſpicimus bonitatē chriſti relucentem.

Multiplicabuntur. Tractat̄ hic illa particula/dixiſti domine &c̄. aperiēdo ꝙ chriſtus nihil aliud in/ſtituit in eccleſia ſua niſi quę domini ſunt/nihil aliud quęſiuit niſi deū. Vnde prio deſtructionē ido/latrię ad cultum dei vnius trahendo/deſcribit a ſupremo augmento.Multiplicabunt̄ inquit/ ad ſum/mum augmentū peruenient,idola coꝝ/gentilium: tanq̄ permittendo creſcere idolatriam vſq; ad ſa/cietatem.& poſtea quū ad ſummā peruenerunt multitudinē,accelerauerunt/feſtine venerunt ad cultū vnius dei.¶ Secūdo remotionē ſacrificioꝝ tam iudęoꝝ q̄ gentilium ſubiungit.Non libabo/guſtabo, libamina eorum/ſacrificiorum,de ſanguine/hoc eſt de occiſiōe aīalium. Primum ſiquidem locum in ſacrificiis tenet oblatio aīalium.& ppterea excludendo ſacrificia quibus occidebant̄ aīalia, intelligun tur excluſa oīa ſacrificia tam iudęorum q̄ gentilium:vtriq; enim ea offerebant. Chriſtus autem(vt hic promittit) non libat in eccleſia ſua/ſacrificia de ſanguine.¶ Tertio auferendam diuerſitatem ab eccleſia ſua deſcribit.& nō aſſumam nomina eorum ſuper labiis meis.In chriſto ſiquidem non eſt di/ſtinctio iudęi & gręci/non eſt barbarus aut ſcytha/nō maſculus aut fœmina: vt apoſtolus ait ad gal. 3.& ad col.3.neq; ē paulus aut apollo &c̄.1.ad cor.1.ſed oēs vnū corpus ſumus in chriſto. Et propterea ait.& non aſſumam nomina eoꝝ/quibus ſignificant̄ diuerſitates eoꝝ,ſuper labiis meis/eccleſię meę: ſed vnum erit nomen oīum qd̄ os dñi nominauit.¶ Quarto prędictis tribus excluſis/aſſerit̄ dominus pars portionis meę & calicis mei.Hæc eſt profeſſio meritoꝝ & bonitatis chr̄i. Dñs/ſolus,pars/ad ſili/tudinem ſortis . More diuidētium id quod alicui obtigit vocatur pars. diuiſis ſiquidem rebus/hinc delectabilibus mundi/inde dño cum beneplacitis ei,non quę ſunt mundi ſed dñs tanq̄ pars chr̄i eſt, Portionis meę/eccleſię meę quæ eſt velut portio chr̄i,reliqua parte humani generis damnata. Et ca/licis mei.Qui tripliciter exponit̄. Vel paſſionis:iuxta illud.poteſtis bibere calicē quē bibiturus ſum? Vel delectatiōis electoꝝ:iuxta illud.calix meus inebrians q̄ pclarus ē. Vel ſacrificii euchariſtię: iuxta illud.hic eſt calix noui teſti. Cōgruitq; cōtextui vt de calice euchariſtię ſit ſermo: vt excluſis ſacrificiis tam gentilibus q̄ iudaicis,cōmemoraret̄ ſacrificium eius in eccleſia ꝙ non eſſet ſicut cętera ſacrificia/ ſed tale ꝙ deus eſt pars eius:hoc eſt qcqd eſt/deus eſt.in ſacrificio nanq; altaris nō eſt panis aut vinū, ſed chr̄s ipſe verus deus.Et ppea dicit̄.pars calicis mei:hoc eſt/eſt id quod eſt in calice meo.

Tu ſuſtentans ſortem meam. Tractatur hic illa particula/qm̄ ſperaui in te.Primo quo ad rem ſpe ratam.ſ.nouum mundum glorificatis corporibus ſanctorum &c̄. Hoc eſt vnum quod chr̄s ſperauit ac meruit.¶ Vbi aduerte ꝙ mundus futurus appellatur & ſors & hæreditas chr̄i. Sors quidem ad ſi/militudinem diuidentium:pro quanto diuiſis ſtatibus mundi in pręſentem & futurū/ chr̄o decretus

eſt orbis

eſt orbis futuris in poſſeſſionē.Hæreditas aūt tanq̄ deus pater hæredē fecerit orbis in illo ſtatu:iuxta illud.quem conſtituit hęredem vniuerſorum.Ad hæc enim tendens ait.Tu ſuſtentans ſortem meā/a me ſperatam.¶ Et declarādo ſortem ipſam ad ſimilitudinem diuidentium/ſubdit.Funes/diuiſoru,ceciderunt mihi/tanq̄ ſorte obtigerit,in iucundis:orbis enim ille plenus erit iucunditatis.etiam hęreditas/paterna,ſpecioſa ſuper me.Ipſe fœlix mūdus ſpecioſa dicitur hęreditas ſuper me/diuino beneficio.

¶ Secundo quātū ad actus ſperātis tres.Primus eſt recte conſiliari.Et quo ad hoc gratias agendo ait.benedicam dominum/qui conſuluit mihi.Secundus eſt recte pati.Et de hoc ſubdit.etiā noctibus caſtigauerunt me renes mei.Appellatione renum intellige carnem:quę ad ſimilitudinē/caſtigātis ſe habet quū patiēdo inſtruit.didicit ſiqdē chřs per ea q̄ paſſus eſt:vt apoſtolus inqt ad heb.5.Et ꝓpterea caſtigatū(hoc eſt eruditū)a renibus ſuis ſe dicit noctibus/in tenebris huius mundi.Tertius eſt continuus reſpectus ad deū.poſui dn̄m in cōſpectu meo/rōnem oīum meatū actionū & paſſionū,cōtinue.

Quia a dextera mea/nō labar. Tractatur hic illa particula/cuſtodi me deus.Tractatur autem petitio hæc vt exaudita/deſcribendo effectus huiuſmodi cuſtodię ſeu cōſeruationis petitę.tum quo ad adeptionem glorię:tū quo ad liberationem a malo.Adeptus ſiquidem eſt fœlicē imortalis vitę ſtatum reſurgēdo:& liberatus eſt quo ad animam ex loco inferni,quo ad corpus/ne putreſceret in ſepulchro.¶ Vnde inchoans a diuina ope in optimis bonis(qualia ſunt bona imortalis vitę)ait.Quia a dextera mea/ad optima bona ſeruanda ſupple aſſiſtit deus,nō labar/non ad modum labentis me habebo tam ſm aiam q̄ ſm corpus.Ideo lętatū(ſupple eſt)cor meū/intus,& exultauit honor meus/extra in reſurrectiōne.Prępoſtero ſiquidē ordine deſcribunt̄ geſta.etiā caro mea habitabit/in ſepulchro,ad cōfidentiā/ſecura ꝙ itra triduum reſurget.In hebręo habet̄ confidentię in datiuo:ſed cōgruitas cōſtructionis mutauit adiuncta prępoſitione ad.Quoniā nō derelinques aiam meam in fouea/inferni quo deſcendit vltra triduū:non dabis ḡſoſum tuū/meipſm hoīem vere ḡſoſum,ad videndū/hoc eſt ad experiendum,corruptionem/quantū ad corpus in ſepulchro poſitū.Sed ſcire facies me/experimento.ſemitam/reſurrectionem,vitarum/quę vere eſt vita imortalis:ſcire quoq̧ facies me ſacietatē lętitiarū cū faciebus tuis/hoc eſt ſacietatē oīum interiorꝝ appetituū coram te deo.& ſcire quoq̧ facies me iucūditates in dextera tua ſemp:hoc eſt corporeas glorias,in dextera tua/in optimis bonis,non ad tempus ſed ſemp.Vbi vides reſurrectionē/gloriā aię & dotes corporis glorioſi,chřm reſurgēdo expertum fuiſſe deſcribi.¶ Aduerte hic ſemel pro ſemp,ꝙ quia apud hebręos vita caret numero ſingulari/ideo tam hic q̄ inferius ſępe inuenit̄ in plurali numero vitę vitarum.Et ꝓpterea nō oportet vim facere in numero plurali:quia vita ſignificat̄.Si tamen librare vis numerum,facile potes dilatare:quia reſurrectio eſt vitarum omnium fœliciſſima reſtitutio.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Oratio dauid pſalmus. XVI.

EXaudi dn̄e iuſtitiam meam:intende deprecationem meam.
Auribus percipe orationem meam:non in labiis doloſis.
De uultu tuo iudicium meum prodeat:oculi tui uideant ęquitates.
Probaſti cor meum & uiſitaſti nocte:igne me examinaſti,& nō eſt inuēta in me iniquitas.
Vt non loquat̄ os meū opa hoīum:pp uerba labiorꝝ tuorꝝ ego cuſtodiui uias duras.
Perfice greſſus meos in ſemitis tuis:ut nō moueantur ueſtigia mea.
Ego clamaui qm̄ exaudiſti me deus:inclina aurem tuā mihi & exaudi uerba mea.
Mirifica miſericordias tuas:qui ſaluos facis ſperantes in te.
A reſiſtentibus dexterę tuę cuſtodi me ut pupillam oculi.
Sub umbra alarū tuarū protege me:a facie impiorum qui me afflixerunt.
Inimici mei animam meam circundederunt:adipem ſuum concluſerunt,os eorum locutum eſt ſuperbiam.
Proiicientes me nūc circundederunt me:oculos ſuos ſtatuerunt declinare in terram.
Suſceperunt me ſicut leo paratus ad pdā:& ſicut catulus leonis habitās in abditis.
Exurge domine pręueni eum & ſupplāta eum:eripe animam meam ab impio,frameā tuam ab inimicis manus tuę.
Domine a paucis de terra diuide eos ī uita eorꝝ:de abſcōditis tuis adipletus ē uēter eorꝝ.
Saturati ſunt filiis:& dimiſerunt reliquias ſuas paruulis ſuis.

Ego autem in iuſtitia apparebo in conſpectu tuo:ſaciabor cum apparuerit gloria tua.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Oratio dauidi. XVII.

1 Propheta. AVdi domine[a] iuſtitiam/auſculta clamorem meum: auſculta oratio nem meam ſine labiis doli.

2 De faciebus tuis iudicium meum egredieť:oculi tui uidebunt a rectitudinibus.

malū in me hoc ſolis

3 Probaſti cor meum/uiſitaſti nocte/purificaſti me,non inuenies :cogitaui .non tran ſibit os meum

a metis militibus

topib' 4 Ad opa†hominis:in uerbo labiorū tuorum ego cuſtodiui uias diſſipatoris.

5 Suſtentare greſſus meos in uiis tuis:non lapſi ſunt greſſus mei.

6 Ego uocaui te/qa rñdebis mihi:deus inclina aurē tuā mihi/audi dictum meum.

7 Segrega gratias tuas:ſaluans ſperantes ab inſurgentibus in dextera tua.

8 Cuſtodi me quaſi pupillam filiam oculi:in umbra alarum tuarum abſcondes me.

qui

9 A faciebus impiorum horum deſolauerunt me:inimici mei in aīa circūdabūt ſup me.

10 Adipe ſuo concluſerunt:ore ſuo locuti ſunt in ſuperbia.

11 Greſſibus noſtris nūc circūdederunt me:oculos ſuos ponēt ad declinādum in terra.

qui

12 Similitudo eius quaſi leonis deſiderabit ad rapiendum:& quaſi catuli leonis ſedentis in abſconditis.

appoſitiue

13 Surge dñe[a]/pueni facies eius/icuruare fac eū:libera aīam meam ab īpio enſe tuo.

appoſitiue eſt

14 A uiris manu tua dñe[a] a uiris de mundo,pars eoꝝ in uitis/& abſcōditis tuis implebis

eoꝝ

uentrem eorum: ſaturabuntur filii ,& dimittent reſiduum ſuum paruulis ſuis.

15 Ego in iuſtitia uidebo facies tuas:ſaciabor in expergiſcendo imaginem tuam.

TItulus eſt. Ofo dauidi. Ex quo nihil aliud apparet niſi autor,& ꝙꝑ modū ofonis īſtitutus ē pſalmus iſte. ¶Materia aūt eius ex ipſo pſalmo intelligēda eſt. In quo clare apparet pſonā orantē/ pſecutionibus multis vexatā iniuſte:peterecꝫ cuſtodiri a deo,ac cōſtituere ſacietatē ſuā in bonis aī corā deo. Ex qbus(quū cōſtet ofonem hāc eſſe dauidis/& nihil eoꝝ q̄ in pſalmo cōtineť excedere cōuenietia dauidi)cōcludēdū ex regulis in pcedēti pſalmo habitis eſt/ofonē hāc ad lrām tractare ea q̄ ſūt dauidis. Et qm̄ multa ſunt illius geſta,ex hoc ipſo ꝙ dicit ſe a deo nō punitū ſed pbatū/& deſcribēdo inimicos ſuos narrat geſta q̄ īueniunť verificari in pſecutione quā paſſus eſt a ſaule/cōſequēs eſt vt nō tractenť hic mala q̄ paſſus eſt in pſecutione ab abſalon(qm̄ cōſtat illa in pœnā adulterii & homicidii cōmiſſi ſuſtinuiſſe:vt patet.2.reg.12.)ſed mala q̄ ppeſſus eſt in pſecutione a ſaule/non ad punitionē ſed ad pbationē. Nec obſtat ꝙ apparet ſe īnocētē pfiteri in qrto verſiculo:qm̄ vere īnocēs fuit quantū ad illā pſecutionē:ſicut ēt in pſalmo ſeptimo hoc idē dixit. ¶ Sed aduerte ꝙ licet oratio tractet has vexatiōes corporales/& petat cuſtodiri a ſaule,hec tñ oīa manifeſtat ſe in ofone tractare & petere ī ordine ad bonū ſpūale:vt vltima pars pſalmi teſtať. Et merito:qm̄ in actu orādi mēs debet eleuari ī deū, cūcta q̄ cōſideranť aut petunť/referēdo in deū & ſpūalia bona:quę ſola ſunt ſm ſe bona.

¶SVMMARIVM EST.

¶David pponit corā diuino iudicio ſeipſum pbatum pſiſtere in obſeruatione verboꝝ dei. ac pinde petit & vitā ſuam ſaluari ab inimicis/ſaule &c̄.& ſegregandas diuinas ab illis miſericordias:attēto ꝙ pars illoꝝ eſt in tēporaliū bonoꝝ ſacietate,pars autem ſua eſt in bonis animæ coram deo.

¶Perſona loquens propheta eſt.

AUdi domine iuſtitiam. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materiæ,& executiuam/ibi de faciebus tuis. ¶ Tria pponit. Primo audiri iuſtitiam cauſę proponendę. audi domine iuſtitiam. Secūdo auſcultari intimum deſiderium. auſculta clamorē meum:ipſe.n. clamor ad ſignificandum magnitudinem deſiderii in oratione exprimiť. Tertio veracitatē ſermonis/more humano deū alloquēs. auſculta ofonē meā ſine labiis doli/ſine vlla fictione aut fraude.

¶De faciebus tuis iudicium meum egredietur. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo

tractatur illa particula/ſine labiis doli.Secundo illa/auſculta clamorem meum/ibi ego vocaui.Tertio
illa/audi dñe iuſtitiam/ibi pars eorꝫ.⁋Circa primum inchoat a rõne quare vult a deo iudicari.quia
de facie tua/de notitia tua(facie enim videmus)iudiciũ meum/ius pro me,egredietur.Et ratio eſt.qa
oculi tui videbunt,nõ acti paſſione aliqua ſed a rectitudinibus:ſolę enim rectitudines tanq̃ rõnes vi/
dẽdi ſũt diuinis oculis.⁋Deinde exponit modum quo cognitus eſt a deo/ad ſimilitudinem auri ſeu
argenti quod cognoſcitur conflatione in igne &c̃.Probaſti cor meum/affligendo me,viſitaſti nocte/
obſcuritatis ex tãta claritate in qua erã deiiciendo,purificaſti me/more argenti:non inuenies/ quicq̃
culpę ꝓpterea incurriſſe me.⁋Aduerte hic ꝙ oratio iſta eſt ſicut oĩo ezechię apud eſa.38.memento q̃
ſo qũo ambulauerim corã te in veritate & in corde pfecto/& qđ bonũ ẽ in oculis tuis fecerim.Recẽſet
nanq; dauid ſuam conſtantiam in bono,nõ iactando/ſed vt ea quę grata ſunt deo in ſeipſo comme/
moret & creſcant.℄Poſtea explanat hanc ſuã inocentiã perſeuerãtẽ.Et primo in corde(dixerat enim
probaſti cor meũ)cogitaui:hoc eſt deliberaui in corde meo/hoc.ſ.non tranſibit os meum ad opa ho/
minis:hoc eſt ſermo meus nõ abibit a diuina regula ad opationes hoĩs imperandas aut concedẽdas/
ſolitas exerceri a militaribus hoĩbus/vagis & pauperibus.Ac ſi aperte diceret ꝙ quantũcunq; vexatus
deliberaui ne ore quidem opa hoĩs non ſm deum/approbare,ſed firmiter in diuina regula perſiſtere.
Et in hebręo habetur operibus in datiuo,ſed conſtructio mutauit adiuncta prępoſitione ad.⁋Secũ
do quantũ ad executionẽ deliberationis factę.In verbo labiorꝫ tuorꝫ ego cuſtodiui vias diſſipatoris:
hoc eſt rõne legis tuę ego curã habui ne milites qui mecũ affligunẽ exerceãt opa pdonũ. Vñ &.1.reg.
25.mãdatur dici dauid ad nabal.ex multis annis ſaluos faciẽs tuos & oĩa tua/audiui &c̃.Et vnus famu
lorũ nabal dixit ad abigail de dauide & ſuis.homines iſti boni ſatis fuerunt nobis & non moleſti,nec
quicq̃ aliquãdo periit oĩ tẽpore quo fuimus cõuerſati cum eis in deſerto:pro muro erãt nobis &c̃.Et
ſimiliter cuſtodiui/curam habui,ſuſtentare greſſus meos in viis tuis:& ſic non ſunt lapſi greſſus mei/
opera mea non declinauerunt a lege tua.

Ego vocaui. Tractatur hic illa particula/auſculta clamorẽ meũ.Et qm̃ diſparitatẽ meritorꝫ hic ſpe/
rãtiũ in deo/inde inſurgẽtiũ cõtra ſperãtes in deo/intẽdit ꝓponere & exponere ad ſui defenſionem & il/
lorꝫ deſertionem,tãq̃ caprãs beneuolẽtiã humano more/pmittit duo.Alterum proprię fiducię in deo.
Ego vocaui/ſcilicet te,qm̃ rñdebis mihi/qa ſcio te reſpõſurũ deſiderio meo intimo.Alterꝫ defectus p/
prii meriti.inclina aurẽ tuã mihi.In quo pfiteẽ vocẽ ſuã nõ rãti eſſe vt pueniat ad aures dei niſi deus
(velut ſupplẽdo defectũ vocis)inclinet aurẽ ſuã.Et ſic audi dictũ meũ/ſubiungendum.

Segrega gratias tuas. Aduerte hic ſequens dictũ diſtingui in quattuor partes.In prima petit ꝙ
deus nõ miſereaẽ inſurgentiũ cõtra ſperãtes in dextera ipſius.Vbi ſimul poniẽ petitio & rõ iuſtę peti/
tionis.Petitio eſt.ſegrega gr̃as tuas ab inſurgẽtibus.Rõ iterponiẽ.ſaluãs ſperãtes in dextera tua.ex eo
enim ꝙ tu ſaluas ſperãtes in dextera tua,ſequiẽ iuſtitia exigente ꝙ ab inſurgentibus contra ſperantes
in dextera tua/ſegreges gratias tuas ſaluatrices.Nec eſt crudelis iſta petitio,ſed iuſta & quæ quotidie
adimpleẽ:qm̃ nõ dicit/ab iis qui inſurrexerũt,ſed ab inſurgentibus/qui inſurgunt/in peccato inſurgẽ
di perſeuerant.⁋In ſecũda petit ſe cuſtodiri:vtpote de numero ſperãtium in dextera dei. Vnde & prę
miſit.ego vocaui te/quia reſpondebis mihi.Et dixit ſe probatum perſtitiſſe.Cuſtodi inquit me/cu/
ram mei habe,quaſi pupillã filiã oculi.Hebraico more appellatur filia oculi interior pupilla qua vide
mus/eo ꝙ de genere oculi ſic eſt ꝙ tota oculi plenitudo ad ipſam ordinatur ſeruandam.Et declarans
ſimilitudinem p aliam ſimilitudinẽ/ſubdit.in vmbra alarꝫ tuarꝫ abſcõdes me a faciebus impiorꝫ ho/
rũ/ad ſimilitudinem pulli qui abſcondiẽ ſub vmbra maternarũ alarum a facie auiũ rapacium.Et in/
tendit per hęc oĩa diuinã ꝓtectionẽ.℄In tertia deſcribuntur iſti impii a quibus petit ſe cuſtodiri.Et
quattuor actiones eorꝫ tangit.Prima.deſolauerũt me.Et hoc ad literã fuit adimpletum:quum etiam
vxor ei ablata fuerit a ſaule/& conſanguinei ad ipm̃ pfugi venerint.Secunda.inimici mei in animã/
in vitam,circundabũt ſup me.Et hoc pluries adipletũ fuiſſe cõſtat.Tertia.adipe ſuo cõcluſerunt.Abũ
dantẽ militem vocat adipem.concluſerunt.Quod etiam conſtat adimpletum/ſpãliter in domo qñ
michol liberauit eũ.Quarta.ore ſuo locuti ſunt in ſupbia.Quod cõſtat ipletũ pluries.⁋Deinde mo/
dos exploratorios ſubiungit.Greſſibus nr̃is nũc circũdederũt me.Saul enim & ſui obſeruabãt greſſus
dauidis & ſuorꝫ:& iuxta itinera eorꝫ circundabãt eũ.Vnde ſaul dixit ad zipheos.1.reg.23.cõſiderate lo
cum vbi ſit pes eius/conſiderate & videte omnia latibula eius in quibus abſcõditur:ꝙ ſi etiam in ter/
ram ſe obtruſerit/perſcrutabor eum.Vnde & ſubditur.oculos ſuos ponẽt ad declinãdum in terra:hoc
eſt ad videndum cuncta latibula terræ.Vbi aduerte ꝙ apte dicit greſſibus noſtris/& ſubdit circunde
derunt me:quoniam exploratio itinerum ex communi greſſu habebatur,circundatio autem tota ad
perditionem vnius hominis(ſcilicet dauidis)tendebat.⁋Aduerte hic ꝙ ex aduerbio temporis nũc/
inſinuatur ꝙ oratio iſta tempore illo habita eſt a dauide quo exploratis greſſibus eius/a ſaule circun/
datus eſt.Cũ qua oratione ſtat ꝙ de illa circundatione tractet alter pſalmus:ibi per modum canticũ/
hic p modũ oĩonis:imo hic ipſa oĩo tũc habita poniẽ.⁋Adiũgitur quoq; deſcriptio ipſius ſaulis/vt/
pote capitis.Siſĩtudo eius quaſi leonis deſiderabit ad rapiẽdũ/hoc eſt pſeuerãtis in deſiderio rapiẽdi.

& quaſi catuli leonis ſedentis in abſconditis.Per quas ſimilitudines denotaẗ ꝙ tam occulte q̄ manifeſte ſaul anhelabat ad necem eius. ¶ In quarta complentur petitiones. Surge dñe/more humano,p̄ueni facies eius/ſcilicet ſaulis vt leonis ad p̄dam currentis,incuruare fac eū/hoc eſt fac eū ad ſimilitudinē cadētis in itinere impediri:libera animā meā/vitā meā,ab impio/ſaule,enſe tuo.appoſitiue legendū eſt.erat enim rex:& ꝓpterea appellaẗ gladius dei. Vel potius quia qlibet impius potēs ad opprimēdum/gladius dei eſt:quia deus vtiẗ eo ad punitionem maloꝝ & probationē bonoꝝ:iuxta illud eſa.10. aſſur virga furoris mei.¶ Nec ſolū a ſaule ſed a ſuis petit ſaluari vitam/ſubiūgēs.A viris(appoſitiue) manu tua.eadē quippe ratione qua dicunẗ gladius dei dicunẗ etiā manus dei : qa deus vtiẗ tyrannis & ſimilibus vt manu ſua ad vindictam maloꝝ & ꝓbationem iuſtoꝝ.imo manu tua nō incōuenit intelligere a viris q ſunt plaga tua dñe.Et rurſus magis explicando eoſdem,a viris de mūdo:hoc eſt a viris quorum affectus totus eſt de mundanis/de temporalibus rebus.Et dixit hoc: quoniam totus affectus ſaulis & ſuorum erat circa ſucceſſionem regni temporalis.

Pars eoꝝ in vitis. Tractaẗ hic illa particula/audi dñe iuſtitiā,proponēdo iuſtitiā partiū ſm iuſtā diuiſionē:quia ſcilicet in impioꝝ parte ſunt bona mūdi huius,iuſtorū aūt & ipſius vera aiẹ bona/iuſtitia ſcilicet &c̄.vt hinc intelligas totā hanc oronē tēdere ad ſpūale bonum.¶ Cōtinuando itaq; ac explanādo quod dixerat a viris de mūdo/deſcribit fœlicitatē eoꝝ.Pars eoꝝ/hoc eſt totū bonū eorum,in vitis/hoc eſt in vita p̄ſenti cōſtitutū eſt.Et diciẗ pars eoꝝ,tanq̄ ipſi elegerunt pro parte ſua ea q̄ ſpectāt ad hāc vitā,volētes partē ſuā in hac vita:vt vulgo dici ſolet.Et abſcōditis tuis vētrem eoꝝ implebis: hoc eſt/ipſi quidē elegerūt pro parte ſua bona huius vitę,& tu ſaciabis eos talibus bonis.Quæ appellanẗ abſcondita dei aut rōne iudicioꝝ(quia abſcōdita ſunt nobis iudicia dei qbus ſaciat impios bonis tēporalibus)aut rōne cōditionis ipſoꝝ bonoꝝ tēporalium:pro quāto ſunt velut res abſconditę/ hoc eſt conditionibus obſcuris & tenebroſis cōſtātes:ad dr̄iam bonoꝝ ſpūalium/q̄ ſunt clara in ſeipſis.Propter qd̄ ſignificantius additum eſt ꝓnomen tuis.Nec ſolū ipſi replenẗ bonis tēporalibus , ſed ſaturabunẗ ēt filii/eoꝝ:& vltra hoc & dimittent reſiduū ſuū/in hęreditatē,paruulis ſuis/qui ſunt nepotes primoꝝ.In quo deſcriptam vides abundātiā tēporaliū vſq; ad nepotes.¶ De ſeipſo aūt ſubiungit. Ego in iuſtitia videbo facies tuas/in aīo iuſto apparebo corā te:ſaciabor/nō in bonis tp̄alibus/non in abſcōditis tuis,ſed in expergiſcēdo imaginē tuā. Vbi nota ꝙ expergiſcēdo ſeu expergiſcere/eſt actiuę ſignificationis.Et intēdit ꝙ quū expergiſcet imaginē dei quā habet in propria aīa,tūc ſaciabiẗ.factus eſt enim hō ad imaginē dei:& eſt tanq̄ dormiens imago dei in nobis quādo nō vtimur illa:quando vero vtimur illa/tūc imago dei eſt tanq̄ vigilans. Vtimur aūt imagine dei,quum per illāītelligimus deū qui repręſentaẗ per illā/amamus deū/ſperamus in illo/colimus illum/conformamus mores actioneſq; noſtras illi.Expergefacimus itaq; dei imaginem/in hac quidē vita ſtudio & conatu ad vtendum illa:reſpectu vero vitę futurę,quū pleni tali ſtudio a corporis ſomno per mortem ad deū migramus. Neuterq; ſenſus alienus eſt a litera.nā contra partem hominum de mundo/e regione locati intelligiẗ ſacietas iuſtoꝝ in futura vita,per iuſtitiā & exercitationē imaginis diuinę in nobis hic parāda. Amē

¶ VVLGATA EDITIO.

¶ Victori ſeruo domini dauid: qui locutus eſt dño uerba cantici huius in die qua liberauit eū dñs de manu oīum inimicoꝝ eius & de manu ſaul:& dixit. XVII.

Diligam te domine fortitudo mea:dominus firmamentum meum & refugium meum & liberator meus.
Deus meus adiutor meus:& ſperabo in eum.
Protector meus & cornu ſalutis meę:& ſuſcęptor meus.
Laudans inuocabo dominum:& ab inimicis meis ſaluus ero.
Circūdederunt me dolores mortis:& torrētes iniquitatis cōturbauerunt me.
Dolores inferni circundederunt me:prǫoccupauerunt me laquei mortis.
In tribulatione mea inuocaui dominum:& ad deum meum clamaui.
Et exaudiuit de templo ſancto ſuo uocem meam:& clamor meus in conſpectu eius introiuit in aures eius.
Commota eſt & contremuit terra:fundamenta montium conturbata ſunt & commota ſunt,quoniam iratus eſt eis.
Aſcendit fumus in ira eius & ignis a facie eius exarſit:carbones ſuccenſi ſunt ab eo.
Inclinauit cœlos & deſcendit:& caligo ſub pedibus eius.

Et aſcendit ſuper cherubim & uolauit uolauit ſuper pennas uentorum.
Et poſuit tenebras latibulum ſuũ:in circuitu eius tabernaculum eius, tenebroſa aqua in nubibus aeris.
Prę fulgore in cõſpectu eius nubes tranſierunt:grando & carbones ignis.
Et intonuit de cœlo dñs:& altiſſimus dedit uocẽ ſuam,grando & carbones ignis.
Et miſit ſagittas ſuas & diſſipauit eos:fulgura multiplicauit & conturbauit eos.
Et apparuerunt fontes aquarum:& reuelata ſunt fundamenta orbis terrarum.
Ab increpatione tua domine:ab inſpiratione ſpiritus irę tuę.
Miſit de ſummo & accępit me:& aſſumpſit me de aquis multis.
Eripuit me de inimicis meis fortiſſimis & ab iis qui oderunt me:quoniam confortati ſunt ſuper me.
Pręuenerũt me in die afflictionis meę:& factus eſt dominus protector meus.
Et duxit me in latitudinem:ſaluum me fecit quoniam uoluit me.
Et retribuet mihi dominus ſecundum iuſtitiam meam:& ſecundum puritatem manuum mearum retribuet mihi.
Quia cuſtodiui uias domini:nec impie geſſi a deo meo.
Quoniam oĩa iudicia eius in conſpectu meo:& iuſtitias eius non repuli a me.
Et ero immaculatus cum eo:& obſeruabo me ab iniquitate mea.
Et retribuet mihi dominus ſecundum iuſtitiam meam:& ſecundum puritatem manuũ mearum in conſpectu oculorum eius.
Cum ſancto ſanctus eris:& cum uiro innocente innocens eris.
Et cum electo electus eris:& cum peruerſo peruerteris.
Quoniam tu populũ humilem ſaluum facies:& oculos ſuperborum humiliabis.
Quoniã tu illuminas lucernam meam dñe:deus meus illumina tenebras meas.
Quoniam in te eripiar a tentatione:& in deo meo tranſgrediar murum.
Deus meus impolluta uia eius/eloquia domini igne examinata:protector eſt omnium ſperantium in ſe.
Quoniam quis deus pręter dñm?aut quis deus pręter deum noſtrum?
Deus qui pręcinxit me uirtute:& poſuit immaculatam uiam meam.
Qui perfecit pedes meos tanq̃ ceruorum:& ſuper excelſa ſtatuens me.
Qui docet manus meas ad pręlium:& poſuiſti ut arcum ęreum brachia mea.
Et dediſti mihi protectionem ſalutis tuę:& dextera tua ſuſcępit me.
Et diſciplina tua correxit me in finem:& diſciplina tua ipſa me docebit.
Dilataſti greſſus meos ſubtus me:& non ſunt infirmata ueſtigia mea.
Perſequar inimicos meos & comprehendam illos:& non conuertar donec deficiant.
Confringam illos:nec poterunt ſtare,cadent ſubtus pedes meos.
Et pręcinxiſti me uirtutẽ ad bellum:& ſupplantaſti inſurgentes in me ſubtus me.
Et inimicos meos dediſti mihi dorſum:& odientes me diſperdidiſti.
Clamauerunt nec erat qui ſaluos faceret:ad dominum,nec exaudiuit eos.
Et cõminuam eos ut puluerem ante faciem uenti:ut lutum platearum delebo eos.
Eripies me de contradictionibus populi:conſtitues me in caput gentium.
Populus quẽ non cognoui ſeruiuit mihi:in auditu auris obediuit mihi.
Filii alieni mentiti ſunt mihi:filii alieni inueterati ſunt,& claudicauerũt a ſemitis ſuis.
Viuit dominus & benedictus deus meus:& exaltetur deus ſalutis meę.

Deus qui das uindictas mihi & ſubdis populos ſub me: liberator meus de inimicis meis iracundis.
Et ab inſurgentibus in me exaltabis me:a uiro iniquo eripies me.
Propterea confitebor tibi in nationibus dñe:& nomini tuo pſalmum dicam.
Magnificans ſalutes regis eius:& faciens miſericordiam chriſto ſuo dauid, & ſemini eius uſq; in ſeculum.

ℭIVXTA HEBRÆVM.

ℭ Vincēti ſeruo dñi dauidi, qui locutus eſt dño uerba cātici huius in die qua liberauit eū dñs de uola oīum inimicorū eius:& pſalter de manu ſaul. XVIII.

1 Propheta. ET dixit. diligā te domine fortitudo mea.
2 Dñs petra mea & arx mea & ſaluator meus:deus meus fortis meus/ ſperabo in eo:ſcutum meum & cornu ſalutis meę/celſitudo mea.
3 Laudatum uocabo dominum:& ab inimicis meis ſaluabor.
4 Circundederunt me funes mortis:& torrentes malignitatis terruerunt me.
5 Funes foueę circundederunt me:pręuenerūt me offendicula mortis.
6 In anguſtia mihi uocabo dñm; & ad deū meū clamabo: audiet de templo ſuo uocem meam,& clamor meus coꝛā faciebus eius/ueniet in aures eius.
7 Et commota eſt & contremuit terra/& fundamenta montium trement & mota ſunt: quoniam iratus eſt ei terre.
8 Aſcēdit fumus in furore eius/& ignis ex ore eius deuorabit:carbones exarſerūt ab eo.
9 Et inclinauit cœlos & deſcendit:& caligo ſub pedibus eius.
10 Et equitauit ſup cherub & uolauit:& uolauit ſuper alas ſpiritus.
11 Ponet obſcuritatē latibulum ſuum:circuitus ſuos tabernaculum ſuum/obſcuritatem aquarum nubes cœlorum.
12 A ſplendore coram eo nubes eius tranſierunt:grando & carbones ignis.
13 Et intonuit in cœlis dñs:& excelſus dabit uocem ſuā/grandinem & carbones ignis.
14 Et miſit ſagittas ſuas & diſperſit eos:& fulgura iecit/& attonuit illos.
15 Et apparuerunt profunditates aquarum & reuelata ſunt fundamenta orbis:ab increpatione tua domine /a flatu ſpiritus furoris tui.
16 Mittet de excelſo & accipiet me:extrahet me de aquis multis.
17 Liberabit me ab inimico meo forti/& ab odientibus me:qm̄ roborati ſunt plus me.
18 Pręuenient me in die interitus mei:& fuit dñs ſuſtentaculo mihi.
19 Et eduxit me in latititudinem †:eruet me/quia complacuit in me. († latitudini)
20 Retribuet mihi dñs ſm̄ iuſtitiam meā:ſm̄ mundiciam manus meę reddet mihi.
21 Quia cuſtodiui uias dñi:& non malignatus ſum a deo meo.
22 Quoniā oīa iudicia eius conſpectui meo ſunt:& ſtatuta eius nō amouebo a me.
23 Et fui perfectus cum eo:& cuſtodiui me ab iniquitate mea.
24 Et reddidit dominus mihi ſm̄ iuſtitiam meam:ſm̄ mundiciam manuum mearum coram oculis eius.
25 Cum gratioſo gratioſum ages:cum uiro perfecto perfectum ages.
26 Cum mundo mundum ages:& cum tortuoſo tortuoſum ages.
27 Quoniā tu populum humilem ſaluabis:& oculos excelſos humiliabis.

28 Quia tu illuminabis lucernã meã dñe[4] :deus meus illuſtrabis obſcuritatem meam.

29 Quoniam in te frangam exercitum:& in deo meo tranſiliam murum.

30 Ipſe deus/perfecta uia eius/eloquiũ dñi[4] purificatũ:ſcutũ ipſe oibus ſperãtibus in eo.

31 Quoniam quis deus pręter dominum[4] ? & quis fortis pręter deum noſtrum?

32 Ipſe deus ipſe accingẽs me fortitudine:& dedit perfectam uiam meam.

33 Coęquans pedes meos ſicut ceruarum:& ſuper excelſa mea ſtare faciet me.

34 Docens manus meas ad pręlium†:& contritus eſt [inimicos], arcus ęneus brachia mea. † pręlii

35 Et dediſti mihi clypeum ſalutis tuę: & dextera tua ſuſtentabis me, & manſuetudine [ſmte]
tua multiplicabis me.

36 Dilatabis greſſus meos ſubtus me:& non labẽtur tali mei.

37 Sequar inimicos meos & apprehendam eos:& non reuertar uſq; [ad] conſumere eos.

38 Feriam eos & non poterunt ſurgere:cadent ſub pedibus meis.

39 Et accinxiſti me fortitudine pręlio:incuruabis inſurgentes meos ſub me.

40 Et inimicorum meorum dediſti mihi ceruicem:& odientes me concidam eos.

41 Clamabunt/& non [erit] ſaluans:ſuper dominũ[4] [clamabũt] /& non reſpondit eis.

42 Conteram eos ut puluerem ſuper facies uenti:ut lutum platearum euacuabo eos.

43 Liberabis me a litibus populi:pones me i caput † gẽtiũ/pplus [quẽ] non noui ſeruient mihi. † capiti

44 Ad auditum† auris congregabuntur mihi:filii alieni [patris] negabunt me. † auditui

45 Filii alieni [patris] areſcent:& timebunt [&] a clauſuris ſuis.

46 Viuus [ſit] dominus[4], & benedictus [ſit] fortis meus:& exaltabitur deus ſalutis meę.

47 Ipſe deus ipſe dans uindictas mihi:& duxit populos mihi.

48 Liberans me ab inimicis meis: etiam [in futuro] ab inſurgentibus meis exaltabis me/a uiro ini-
quo liberabis me.

49 Propterea confitebor te in gentibus domine[4]:& nomini tuo cantabo [hoc ſalicet].

50 Magnificans [eſt] ſalutes regis ſui [dauidis] :& faciens miſericordiam uncto ſuo dauidi/ & ſemini
[dando meſiam] eius uſq; ęternum.

TItulus eſt. Vincẽti/ſeruo dñi dauidi,q locutus eſt dño verba cãtici huius in die liberauit eũ dñs de vola oium inimicoꝝ eius & de manu ſaul. Ex quo titulo apparet non ſolũ autor,ſed ẽt materia pſalmi. ¶ Vbi aduerte ꝙ prima dictio(.ſ.vincẽti)licet exponaẽ hic ſicut i cęteris pſalmis/& ſic appareat ex titulo ꝙ ipſe dauid vincẽtis officio in hoc pſalmo functus fuerit(vñ & ſeruus dñi nũcupaẽ: vtpote eius ſeruitio vacãs)verũtñ põt pſidẽs ſeu modus muſicę ſeorſum ſignificari ꝑ dictionẽ vincẽti:& actor ac materia pſalmi ichoari dicẽdo poſtea ſeruo dñi &c̃. ¶ Aduerte quoq; ꝙ quum nõ fuerit vna dies liberationis dauidis de oibus inimicis ſuis & de manu ſaulis,aut hic poniẽ numerus ſingularis ꝓ plurali(& ẽ ſenſus.ꝓ diebus liberationis eius &c̃.)aut dies liberatiõis ab oibus/appellaẽ tẽpus quo dauid requiẽ ſortitus ẽ ſubactis oibus inimicis ſuis. Et hic ſenſus q̃drat textui.edidit ſiqdẽ dauid tũc tpis hoc cãticũ ad gr̃as agẽdũ deo generaliter ꝓ ſalute ſua ex oibus inimicis/& ſpãlr̃ ſaule:qm̃ illa fuit ex multis & maximis ꝑiculis. ¶ Aduerte quoq; ꝙ paulus ad ro.15.affert ex hoc pſalmo ſalutem gẽtiũ ex diuina miſericordia ꝑ meſiã/dicẽs. Gẽtes aũt ſuꝑ miſericordia honorare deũ:ſicut ſcriptũ eſt. ꝓptera cõfitebor tibi in gẽtibus dñe & noĩ tuo cãtabo.qđ eſt penultimus verſus iſtius pſalmi. Quod ideo dixerim: vt intelligas materiã pſalmi ſic eſſe laudẽ dei ſuꝑ ſalute & victoriis dauidis,vt tñ terminẽẽ ad diuinã laudẽ futurã in gẽtibus ꝑꝑ meſiam ꝓmiſſum ex ſemine dauidis.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid ꝓmiſſis deo/dilectione/ſpe/laude & inocatione,relaturus euaſionẽ ab inimicis/laudat deum

efficiẽtẽ ex ĩtẽtione opa naturalia q̃ in elemẽtis & cœlis apparẽt/ & libertatẽ ſe ab inimicis ac retribuẽ/
tẽ ſibi ẜm mũdiciã iuſtitiãq; ſuã ſuauiſſimo regimĩe. Proinde ex diuina diſpõne tã cõi circa paupes &
ſublimes q̃ ſpãli circa ipm dauidẽ, laudat deũ donãtẽ ſibi tũ pfectionẽ viẹ/ tũ oportũa ad pliũ ac victo
riã & cõtra inimicos & cõtra ĩſurgẽtes/ tũ pĩcipatũ ſup gẽtes. Et deinũ grãs agẽdo pphetat laudẽ dei
in gẽtibus/ cãtãdo pmiſſum ex ſuo ſemine meſiã. ¶ Perſona loquens propheta eſt.

ET dixit. diligã te domine. Diuidit pſalmus ĩ ptes duas: ppoſitiuã materię, & executiuã/ ibi cir/
cũdederũt me. ¶ Circa hãc ptẽ ppoſitiuã aduerte ĩ hebrẹo textu ĩchoare pſalmũ ſic. & dixit/ diligã
te &c̃. q̃uis hiero. ſecutus. 70. ĩchoauerit pſalmũ diligã te. Significat ãt p hoc ptm̃ & dixit/ ea q̃ hic dñr
dicta olim fuiſſe a dauide: tpe. ſ. quo pſecutiõib⁹ ſubiacebat & pliis occupabat. Ita q̧ p hoc ſignificant
affectus quos tpe pſecutionũ & plioꝝ habuit. Et hic apparet rõ q̃re ea q̃ tpe quo condebat pſalmus ge
ſta iã erãt/ vt futura deſcribunt; hoc. n. ideo fit, quia recitatiue hic referunt ſicut olim qũ futura erant.
Ad ſignificãdũ. n. q̧ recẽſẽdo pcedit h̃ pſalm⁹/ ĩchoat. & dixit/ ſupple olim. ¶ At ſi miraris ĩcõgruũ pri/
cipiũ a cõiũctiõe copulatiua, recole cõiũctionẽ referri ad ĩternã cogitationẽ: hoc eſt nõ ſolũ cogitauit
hẹc olim dauid/ ſed & dixit. Vel q̃a nõ ſimul hẹc fuerũt dicta/ ſed diuerſis temporibus diuerſẹ particu
lẹ quo ad ſentẽtias prout pericula occurrerũt, ideo inchoauit a cõiũctione: vt intelligas dixit & dixit/
hoc eſt pluries dixit. ¶ Proponit itaq; ſe dixiſſe quattuor: ſcilicet diligam/ ſperabo/ laudatum vocabo.
quẹ tñ duo vltima (vt apparebit) ſunt explicatiua primẹ particulẹ: ſcilicet & dixit.

Diligã te. Amor amicitię ſignificat ex termĩo/ te dñe. ¶ Fortitudo mea. Laudat bñficia & ſimul exci
tat amorẽ ſuũ erga deũ ĩ hoc & ſeq̃ntib⁹ bñficiis. Fortitudo mea/ rõ mihi ſuſtinẽdi & fortiter pugnãdi.
Dñs petra mea & arx mea: hoc ẽ firma ſecuritas mea/ rõ tã firmitatis q̃ ſecuritatis meẹ. arces. n. ſecuros
reddũt, ſi tñ ſint ſup petrã. Et ppea pp firmitatẽ ponit ſilĩtudo petrẹ, & pp ſecuritatẽ ſilĩtudo arcis: vt in
telligas deũ nõ ſolũ intus fuiſſe rõnẽ fortitudĩs/ ſed extra q̃ſi rupẽ & arcẽ ẹdificatã ſup rupẽ. Et ſaluator
me⁹. Effect⁹ tã fortitudĩs q̃ arcis & petrẹ ẽ ſalus. Et ſonat dictio hebraica ſalutẽ euaſiõis: ita q̧ ſi liceret/
ſet/ iterp̃tãdũ erat euaſor me⁹. De⁹ me⁹/ p ſpãlẽ grãm q̃ dignat a me coli. Fortis me⁹. Ambigua ẽ ĩterp̃ta
tio/ an dicẽdũ ſit fortis me⁹ an iteꝝ petra mea. Dr ãt de⁹ nõ ſolũ fortitudo mea (hoc eſt rõ fortitudinis
meẹ) ſed ẽt fortis me⁹/ hoc ẽ pugnãs p me/ vel ẽt potẽs p me. ¶ Spabo in eo. Ecce ſecunda pmiſſio/ tri/
b⁹ comitata bñficiis. Scutũ meũ/ defendẽdo: & cornu ſalutis meẹ/ pugnãdo, celſitudo mea/ locãdo me ĩ
excelſo. ¶ Laudatũ vocabo dñm. Sil' & ſemel explicat rõ ei⁹ q̃d dictũ ẽ ĩ pĩcipio & dixit/ & pponunt di
cẽda. Rõ ſiq̃dẽ q̃re dauid dixit diligã te dñe &c̃. ẽ laus dei & inuocatio ei⁹ ordĩe quodã naturali: vt. ſ. lau/
dat⁹ de⁹ ĩuocet. Et ppea ait. laudatũ vocabo dñm. Et ecce fruct⁹. & ab inimicis meis ſaluus ero: vt ĩtelli
gas dixiſſe q̧ laudatũ deũ vocare nõ ẽ vanũ/ ſed fructuoſũ: q̃a ĩde ab inimicis meis ſaluus ero. Et p hẹc
oĩa ĩtellige & ea q̃ tractãda ſunt in pſalmo/ & modũ tractãdi/ & vtilitatẽ perceptam ab ipſo dauide.

¶ Circũdederũt me. Incipit h̃ ps executiua tali ordĩe. Pmo tractat illa pticla/ vocabo dñm & ab ini
micis meis ſaluus ero. Secũdo illa/ laudatũ/ ibi & cõmota ẽ & cõtremuit terra. Tertio illa/ diligã te dñe/
ibi mittet de excelſo. Et ſub hac tractant ſimul illẹ duẹ pticulẹ/ petra mea & arx mea. Quarto illa/ deus
meus/ ibi q̃m tu populũ. Et cũ hac illẹ particulẹ/ fortis meus ſpabo ĩ eo. Quĩto illa/ fortitudo mea/ ibi
docẽs manus meas. & cũ hac illa/ ſcutũ meũ. Sexto illa/ ſaluator meus/ ibi ĩcuruabis ĩſurgẽtes. Septimo
illa/ cornu ſalutis meẹ/ ibi pones me in caput. Octauo illa/ celſitudo mea/ ibi viuus dominus.

¶ Circa primũ, explanãdo illã pticulã/ vocabo dñm & ab inimicis meis ſalu⁹ ero/ cõmemorat rẽ geſtã
circa ſe. deſcribẽs ſeipm in piculo quo fuit q̃n ſaul niſus ẽ cõfiget dauidẽ ĩ piete, & dauid ĩ domo ppria
a ſatellitib⁹ obſeſſus ẽ vt mane ĩterficeret: vt dr. 1. reg. 19. ¶ Circũdederũt iq̃t me funes mortis. Satellites
ſaulis ad cuſtodiẽdũ domũ ne exiret dauid ad hoc vt mane ĩterficeret/ funes mortis appellãt. ¶ Et tor/
rẽtes malignitatis terruerũt me. Impet⁹ ſaul' maligni pluries ĩpetẽtis lãcea dauidẽ/ torrẽtes malignita
tis terrorẽ ĩcutiẽtes appellati ſũt. ¶ Funes fouẹ/ hoc ẽ ſepulchri, circũdederũt me. Iidẽ funes relati ad
mortẽ/ mõ referũt ad ſepulchꝝ: ad d̃notãdã certã diffõnẽ mortis ei⁹ iã ĩſtitutã a ſaule. ¶ Prẹuenerũt me
offẽdicula mortis. Quia. n. añ lucẽ cuſtodes miſſi ſũt a ſaule ĩ quos ĩpigẽt dauid ſi exiſſet domũ, iõ p̃ue
nerũt ĩq̃t me offẽdicula mortis. ſatellites. n. aſſimilati offõ funiũ ĩ cuſtodiẽdo/ mõ offõ offẽdiculoꝝ in
caſu exeũtis deſcribũt. Q̃m ſic euenit, iõ ĩ anguſtia mihi (vere. n. ĩ anguſtia tũc cõſtitutus erat) voca/
bo dñm & ad deũ meũ clamabo: hoc eſt pſeuerabo vocãdo & clamãdo ex intimo corde. ¶ Et ecce effe/
ctus certa ſpe cõceptus. Audiet de tẽplo ſuo/ hoc ẽ de ſeipo (iuxta illud apoc. 21. dñs deus oĩpotẽs tẽplũ
illius ẽ) vel de cœlo/ iõ tẽplo q̃a domus dei, vocẽ meã/ qua ipm vocabo: & clamor meus faciebus eius/
non poſt tergũ (hoc eſt dignus facie eius) veniet in aures eius/ hoc eſt exaudietur.

Et cõmota eſt & cõtremuit terra. Tractat hic illa pticula/ laudatũ/ lõgo tractatu laudãdo deũ in mi
rabilibus opib⁹ naturalibus q̃ vident in vniuerſis corporibus ex q̃bus ĩtegrat ſub̃a vniuerſi corporei,
tali ordine. ſ. in terra/ in igne in cœlo/ in aere/ in aq̃. ¶ Vbi p̃nota q̃ttuor. Primũ q̧ pſalmus iſte laudãs
deũ p bñficiis collatis dauidi/ ĩchoat a laude diuinẹ puidẽtiẹ circa opa naturẹ: vt ex puidẽtia diuĩa
circa naturalia/ pcedat ad puidẽtiã diuinã circa hũana, & ſpãlr ipm dauidẽ. ¶ Secũdũ q̧ nõ meminit
oĩum opeꝝ naturaliũ, ſed eoꝝ q̃ circa cœlũ & elemẽta apparẽt tanq̃ ex neceſſitate materiẹ pueniẽtia:
puta de terremotu/ de tonitruis/ de grãdine &c̃. Et hoc iõ vt laudata diuina prouidẽtia circa hẹc/ facil/

ſimē intelligas maxime laudandam circa cętera. Tertium ꝙ explicando diuinam laudem circa hęc naturę opa / apponit ꝓpheta iuxta ſingula eía metaphoras: ſecutus antiquoꝝ morē / diuina ſub metaphoris cantantiū. Quartū ꝙ quęlibet metaphora ſumit ab aliqua rōnali opatiōe, q̄ attributa deo monſtret deū eē actorē opeꝝ naturę / nō ꝑ modū naturalis agētis ſed ꝑ modū agētis a ꝓpoſito: qđ eſt principale intētū ꝓphetę. Qđ tñ nō itelligas ſic ꝙ deſcribat deus faciēs hęc opa naturę excluſis cāis ſcđis (nō.n. hoc intēdit propheta) ſed ꝙ mediantibus cāis ſecūdis naturaliter agētibus ipſe agit ex intentiōe / a ꝓpoſito / libere. ℂ His ꝑlibatis deſcribit ꝓpheta deū cāntē terremotū ſub metaphora dñi irati i ſeruū trementē ex ira dñi. Et ꝑpea dicit. Et cōmota ē & cōtremuit terra, & fundamēta montium tremēt & mota ſunt: qm̄ iratus ē ei.ſ. terrę. ⁋ Veritas aūt ſignificata ꝑ hāc metaphorā, ex ꝑte qdē dei eſt ꝙ deus ē autor terremot⁹ / & ꝙ ē autor terremotus vt agēs a ꝓpoſito / potēs diſponere de terremotu vt vult. ꝑpea.n. ponit deus iratus cā terremotus: ira nāq; in deo volūtas ē / nō paſſio. Ex ꝑte aūt terrę ē ſubiectio totalis diuinę volūtati tā extenſiue (& ꝑpea fundamēta montiū mota & cōturbata deſcribunt) q̄ intēſiue: pro q̄to ex ira / hoc ē volūtate, dei deſcribit & cōmotio & tremor tam terrę q̄ fundamentoꝝ montiū. & ex hoc ꝙ terremotus naturę opus diuinę volūtati ſubdit, cōſequēs eſt vt natura ipſa opus hoc exequēs / volūtati quoq; diuinę ſubiecta ſit. Et quum volūtas diuina agat ꝑp finē, cōſequēs quoq; ē ꝙ terremot⁹ ex ꝑte dei ordinat ad finē: q̄uis ex ꝑte terrę ſit ex neceſſitate materię. Et hęc eadē (ne pluries repetant) itellige i ſequētibus. ⁋ Aduerte hic oīa deſcribi in ꝑtō / excepto tremore fundamentoꝝ in futuro: ad denotandū tremorē fundamētoꝝ eē vltimum cōſequens in terremotu. Futurū.n. tremēt reſpicit ꝑtā reliqua, ad ſignificandā ſequelā huius ad reliqua vt vltimi.

Aſcendit fumus in furore eius. Deſcribit opus naturę apparēs in igne. Et conſiſtit metaphora in ſilitudine hoīs vehemēter irati, i quo ſpūs tanq̄ fumus aſcēdūt ad ꝑtes ſupiores / & accēſus ſpirat tanq̄ emittēs ignē. ⁋ Veritas aūt ſignificata ꝑ hāc metaphorā, ex ꝑte dei ē ꝙ indignatio dei (hoc ē volūtas eius) cāt ignē. Ex ꝑte vero ignis ſignificat ſubiectio duaꝝ materieꝝ ad accēſionē igneā: fumi.ſ. & carbonis. ⁋ Et appellatiōe fumi ſignificat materia ſubtilior i qua ignis accēdit. Vnde & deſcribit aſcendens, qa ē materia leuis. nā fumus aſcēdēs (hoc ē exhalatio calida & ſicca) inflāmat / & eſt ignis: vt patet i ipreſſionibus igneis quas videmus i aere: vt ſunt cometę / ſydera volātia / & hmōi. hęc.n. oīa fiunt ex fumo aſcēdēte. Et ad denotādū ordinē gñationis (ꝙ.ſ. prior ē aſcēſus fumi.i. exhalationū / & inde ſeqt gñatio ignis) ꝑponit in lfa / aſcēdit fum⁹. & poſtea ſubdit & ignis ex ore ei⁹ deuorabit. Appellatiōe vero carbonū / groſſior mā ignis ſignificat: vt cōtingit i cōflagratiōe alicui⁹ ꝑtis terrę. ⁋ Ita ꝙ fumo aſcēdēte ſignificat gñatio & ethri ignis & igneaꝝ ipſſionū i ſupiorib⁹ ꝑtib⁹: ꝑ carbones vero denotat gñatio ignis i ꝑtib⁹ terrę. Vtraq; ē op⁹ nāę, & attribuit diuinę volūtati. ⁋ Deſcribit āt deuoratur⁹ ignis i ꝑtib⁹ ſupiorib⁹: qm̄ ide ꝓuenit maxia cōſūptio quū ſupiora (ſignificata ꝑ os eius) ad ignē diſponūt.

Et inclinauit cęlos. Poſt terrā & ignē / coelū iducit quo ad duo.ſ. quo ad alterationē iferioꝝ / & quo ad motū localē ipſi⁹ coeli. ⁋ Vbi nota metaphorā circa actionē i iferiora. Deſcribit ſiqdē deus habitator coeli velut exñs i excelſo loco: puta lignea turre / ex qua abſq; gradib⁹ deſcēdere volēs / iclinat turrim ligneā vt deſcēdat: deſcēdēs āt pōit pedes ſup locū paululū a terra eleuatū: loco cui⁹ ponit hic caligo. Ita ꝙ deſcribit de⁹ velut hō exñs i coelo / iclinās coelos ad hoc vt deſcēdat, nō vſq; ad terrā / ſed ponēdo pedes ſup caliginē ambiētē terrā. ⁋ Veritas āt ſignificata ꝑ hāc metaphorā ex ꝑte dei ē / ꝙ deus ē autor & ordinator virtutis coeleſtis ad ꝓducēdos effect⁹ i iſtis iferiorib⁹ (nā iclinare coelos / nihil aliud eſt q̄ ordiare coelos ad agēdū i hęc iferiora: quū ſint naturę lōge excellētioris) & ꝙ ipſa virtus dīna per ea q̄ facit mediātib⁹ coeleſtib⁹ corporib⁹ / deſcēdit i hęc iferiora: & ꝙ tāq̄ agēs a ꝓpoſito hęc efficit. iclinare nāq; coelos vt deſcēdat / opatio ē agētis a ꝓpoſito. Ex ꝑte āt coeloꝝ deſcribit ſubiectio corpis coeleſtis reſpectu diuinę volūtatis: vtpote obediēs iclinatiōi ad deſcēſum. ⁋ Significat quoq; ꝑ caliginē ſuppedaneā, tum ipſam eē coeli effectū infimū / nō ſimplr ſed iter manifeſte apparētes fieri ex neceſſitate materię: de his.n. (vt ꝑdictū ē) ꝓpheta loquit. Tū ipſam ſubiectā eē diuinę volūtati. Et ꝑpea ait. Inclinauit / ad ſilitudinē iclinātis ordiauit coelos / ad iferiora, & deſcēdit / ꝑ opa coeloꝝ ad hęc iferiora: & caligo / ſterilis nubes ꝓxia terrę, ſub pedib⁹ ei⁹ / tāq̄ ifimū coeloꝝ op⁹ iter māifeſta ide fieri ex nēcte materię.

Et eqtauit ſup cherub. Ecce metaphora circa motū localē coeli. Deſcribit de⁹ velut eqtās ſup angelū motorē primi mobilis tāq̄ hñtē alas (eo ꝙ i veteri teſtō angeli figurabant alati: vt patet exo. 36.) & ſic velociſſime moueri / imo volare. ⁋ Veritas āt ſignificata ꝑ hāc metaphorā, ex ꝑte qdē dei eſt ꝙ deus ꝑſidet coelo & motori illi⁹ ſicut eqtator ꝑſidet equo / ita ꝙ ē cā & mot⁹ & velocitatis illi⁹. & vtriuſq; vt agēs a ꝓpoſito: eqtare.n. actio ē agētis a ꝓpoſito. Ex ꝑte aūt coeli & motoris ei⁹ / ē ꝙ angelus motor et ſupmi coeli ſubiect⁹ ē diuinę volūtati: & ſilr mot⁹ coeli & velocitas ei⁹ ſūma (qualis ē velocitas primi mot⁹) q̄uis ex nēcte naturę determinatū ſit coelū ad ſuā velocitatē / vt phi tradūt. Propterea.n. ꝓpha motū coeli & ei⁹ velocitatē iter nēcia ex ꝑte naturę cōputauit: itēdēs laudare deū ꝙ ēt mot⁹ coeli & velocitatis ei⁹ ē autor volūtarius / dicēdo. Et eqtauit ſup cherub / hoc eſt ꝑſedit a principio mūdi motori primi mobilis ad ſilitudinē eqtātis, & volauit / velociſſimo motu mot⁹ ē. Et vt itelligas modū volādi / adiunxit explicādo. & volauit ſup alas ſpūs. ⁋ Aduerte hic duo. Primum ꝙ ſcđm rei veritatē deus nec ꝑ ſe nec ꝑ accńs mouet cāndo motum coeli, q̄uis motor coeli apud phōs moueat ꝑ accńs: hoc eſt per

ſuū mobile/vt dr̄. 8.phy. Quia tn̄ metaphora eqtantis annexū habet motū p accñs eqtantis, iō pro/pheta reflexit motū ad deū/deſcribēdo ꝙ eqtans volauit. Et ne metaphorę deſit veritas ſignificata, intellige nō ſm ſeipſum/ſed ſm equū ſuū: hoc eſt coelū cū ſua aīa ſeu ſpū. ¶ Scdm ꝙ dauid ſumpſit hanc metaphorā volatus & alaꝝ ſpūs mouētis coelū/ex principio geneſis: vbi dr̄. & ſpūs dn̄i cōmouens/cubās ſeu volās ſup aquas: hoc ē vniuerſam materiā corporeā. Ex eo.n. ꝙ moyſes deſcripſit ſpiritum angelicum mouentem coelum alatum, dauid deſcribit deum equitantem cherub volare: explicando ꝙ volat ſuper alas ſpiritus/quem appellarat cherub.

Ponet obſcuritatē latibulū ſuū. Poſt terrā/ignē & coelum, inducit aer ſm viciſſitudines ſerenitatis & nubiū. Et qtum ad metaphorā deſcribit deus velut hō nunc ſe locās in ſecreto tabernaculo/nūc vero appatēs in ſplēdore ſuo: ita ꝙ facit de nubibus quaſi ſuū latibulū ſupra quod manet/& velut cribrans nubes pluit &c̄. & poſtea velut volēs appere, pellit fulgore vultus ſui nubes/fugat grandinē &c̄. ¶ Nec putes a nobis cōfictā metaphorā de cribro: qm̄ vt patet. 2. reg. 22. ab ipſo propheta appoſita hic ē. Vbi dr̄. poſuit tenebras in circuitu ſuo latibulū/cribrās aquas de nubibus coeloꝝ. ¶ Veritas autem ſignificata ex pte dei, ē ꝙ deus cāt & nubes & pluuiā & ſerenitatē ad libitū ſuū: ſicut hō qñ vult locat ſe in ſecreto ſeu tabernaculo/& qñ vult apparet. nā ponere nubes ī latibulū ſuū & cribrare/actiōes ſūt rōnalis potētię, nō naturalis. Ex pte aūt aeris/nubiū &c̄. eſt plena eoꝝ ſubiectio diuino beneplacito. ¶ Circa hęc tn̄ aduerte tāgi naturales cās cū naturalibus effectib⁹. Sol.n.ī quo maxime virtus diuina relucet, nubibus occultaṫ/quas ipſe facit eleuādo vapores. Et qa in hmōi eleuatis vaporibus pluuias cāt & grandinē & carbones ignis, iō hęc oīa in metaphora cōmemoranṫ. Et aquę qdē qa guttatim cadūt velut p cribrū/videnṫ ſpargi, quū tn̄ in veritate/cōtinua nubes in cōtinuā conuertaṫ aquā: quae deſcēdendo ob hoc ꝙ refringiṫ vndiꝙ ab aere obuiante/diſcontinuaṫ & deſcēdit ſine angulis, velut ſi guttatim ſeu cribro effunderetṫ. Vincente aūt virtute ſolari eleuatos vapores, trāſeunt nubes/grandines &c̄. qa ceſſant. ¶ Ait ergo. Ponet/ad bn̄placitū ſuū, obſcuritatē/aerem obſcurū, latibulū ſuū/hoc eſt velut velum vltra quod lateat. Et proſequēs metaphoram. circuitus ſuos tabernaculm ſuum: hoc eſt quocūꝙ circuit ponet tabernaculū ſuū: hoc eſt ad ſilitudinē tentorii ſeu vmbraculi in quo lateat. Et dixit plr̄ circuitus ſuos: qa pluuia mō in vno loco mō in alio fit, & vbicūꝙ fit/nubes apparēt velut ī circuitu. Et explanās materiā latibuli ſeu tentorii ſubdit. obſcuritatē aquarum/de nubibus defluentium, appoſitiue nubes coeloꝝ. A ſplendore/manente ſemp, coram eo/ſupra locū gn̄ationis nubium, nubes eius tranſierunt/ceſſauerunt: & ſilr̄ grādo & carbones ignis. ¶ Vbi nō mireris ꝙ ppheta prius deſcribit ceſſationē grandinis & carbonum ignis q̄ deſcribat generationem eoꝝ/quā in ſequēti verſiculo deſcribet. fecit.n. hoc quia ſimul ceſſant cum pluuia.

Et intonuit in cęlis dominus. Proſequiṫ ea quę fiūt in aere. Et cōſiſtit metaphora in hoc ꝙ deus velut dn̄s puniturus/ſonū emittit & vocē & minas & ſagittas. ita ꝙ tonitruū eſt ſonus: grādo aūt & ignis vox/fulgura minę/fulmina aūt ſagittę. ¶ Veritas ſignificata ex pte qdē dei eſt, ꝙ deus eſt autor tonitrui/ignis &c̄. & vtiṫ iſtis vt dn̄s ſuis tubis/ſua voce/ſuis ſagittis &c̄. Ex pte aūt reꝝ harꝝ/eſt illarum ſubiectio nutui diuino. ¶ Aduerte ꝙ licet carbones ignis rari appateāt de nubibus deſcendentes, remotū tn̄ nō eſt qn ſicut grando ita & carbo in nubibus gn̄eṫ. nam ſicut vapor humidus congregatus & cōpactus/p antipariſtaſin fit grādo, ita vapor ſiccus & calidus cōſtrict⁹ cū groſſo/p antipariſtaſin fit carbo. Vnde exo. ca. 9. dr̄ ꝙ grādo & ignis mixta pariter ferebanṫ. ¶ Nota ſcdo fieri mentionem de effectibus tonitruoꝝ & fulminū in hoībus: vt hinc magis eluceſcat deū vti iſtis vt inſtrīs ſuis. ¶ Vn̄ ait. Et intonuit in coelis dn̄s/cāndo tonitrua, & excelſus dabit vocem ſuā/appoſitiue grandinē & carbones ignis. Et miſit ſagittas ſuas/fulmina, & diſperſit eos: diſpergunṫ.n. hoīes tpe fulminū. fulgura/coruſcationes, iecit ſeu multiplicauit, & attonuit illos: vt quotidie videmus.

Et apparuerūt. Vltimo loco īduciṫ aqua. Et metaphorice deſcribiṫ deus velut iratus/flatu & increpatoriis verbis efficiēs vt appareāt fundamēta orbis & pfunda ſeu effuſiōes aquaꝝ. ¶ Vbi non clare patet qs effectus naturalis hic deſcribaṫ. Ambiguū qppe ē an deſcribaṫ eruptio aquaꝝ/an deſiccatio earūdē: & textus ipe ambigu⁹ vṫ. Et ſi qdē deſcribaṫ noua aquaꝝ eruptio, tāgiṫ apparitio nouę aquę ex euerſiōe alicui⁹ ptis terrę/q̄ ex interno vēto cāṫ. videmus.n. ꝙ euerſa qñꝙ aliqua rupe ex vi iterioꝝ vapoꝝ qrentiū exitū/noui fontes ſeu nouus lacus appet. Et tūc verificaṫ ꝙ apparuerūt effuſiōes aquarum/& reuelanṫ iferiores ptes terrę q̄ occultabanṫ a ſupioribus: & hoc a flatu vēti interni. ¶ Si autem deſcribiṫ exiccatio aquaꝝ, tāgiṫ exiccatio lacuū ſeu fluminū. & adiungiṫ ventus p cā exiccatiua/more ſcripturę. Gene.n. 8. affert pro cā exiccatiōis aquaꝝ diluuii ventus, dū dr̄. adduxit dn̄s ſpm̄ ſup terrā, & īminutę ſunt aquę &c̄. Et exo. 14. induciṫ vētus ī exiccatiōe maris rubri, dū dr̄. quūꝙ extēdiſſet moyſes manū ſup mare, abſtulit illud dn̄s flante vēto vehemēti & vrēte tota nocte/& vertit in ſiccū. Et iuxta hoc verificaṫ ꝙ a flatu vēti exterioris apparuerūt pfunditates aquaꝝ: p qto exiccatis aqs apparuerūt loca eaꝝ pfunda. & ſic reuelata/diſcopta, ſunt fundamēta orbis: hoc ē inferiores ptes terrę. Hic ſenſus magis quadrate vṫ verbis hebraicis/ſonātibus apparentiā pfunditatū ſeu locoꝝ in qbus ſunt aquę. ¶ Quocūꝙ aūt mō intelligaṫ, veritas ſignificata ex pte dei ē ꝙ ipſe eſt autor hoꝝ vt agens a ppoſito:

increpare enim actio eſt agentis a propoſito. Ex parte autem aquarum/obedientia earum imperio diuino. ¶ Ait ergo. Et apparuerunt/viſę ſunt, profunditates aquarum: & ſimiliter reuelata/diſcoperta, ſunt fundamenta orbis/terrę habitabilis. ab increpatione tua/a verbis increpatoriis/hoc eſt ab imperio ad ſilitudinē increpationis, dñe. Et explanando medium/ſubdit. a flatu ſpūs/venti, furoris tui.

Mittet de excelſo. Tractatᷓ hic illa pticula/diligā te dñe. Vbi aduerte ad clare intelligendū ordinem pſalmi/ꝙ poſtq̄ pꝛopꝛia laudauit deū vt actorē & gubernatorē ordinis naturę in primis corporibus, mō intēdit laudare deū vt actorē & gubernatorē ordinis grē/ichoādo a primis radicib⁹ ordinis grę. Quaꝝ altera q̄ pcipua ē/ſe tenet ex pte dei: & eſt ipſius velle. Altera ex parte nrī: & eſt nrm meritum. Tractat aūt vtranqꝫ radicē/applicando ad ipſum dauidē. ita ꝙ tractatᷓ hic illa particula diligā te dñe/ primo ex pte dilectiōis diuinę pueniētis. & deinde ex pte dilectiōis ꝓprię in ꝓpriis meritis demonſtratę/ibi retribuet mihi dñs. ¶ Tractās itaqꝫ dilectionē dei erga ſe/applicat ipſam ad rem geſtam in naioth. 1. reg. 19. qn̄ dauid poſt ſupius narratā euaſionē ex circūdata domo ꝓpria a ſatellitibus/fugiens venit ad ſamuelē, & morati ſunt ſamuel & ipſe in naioth. quo quū miſiſſet ſaul lictores tertio ad rapiēdum dauidē/tandē quarto ipſe ſaul venit illuc, & ꝓphetauit cū ceteris tota die illa & nocte: & ſic euaſit dauid. ¶ In hac ſaluatiōe declaratᷓ (vt diſtinguēdo dictū eſt) vtraqꝫ illa pticula/dñe petra mea & arx mea. qn̄quidem locus ille fuit dauidi velut arx fundata ſup petrā: in qua cōfuſi ſunt ſaul & oēs lictores eius. Fuitqꝫ ſalus iſta manifeſte de excelſo diuino brachio: quod reddidit ſaulem & lictores cantantes velut extra ſe poſitos. ¶ Et ppea in tali loco cōſtitutus dicit fiducialiter. Mittet deus de excelſo/de ſe ipſo, & accipiet me/fugientē, & extrahet me de aqs multis/lictoribus multis. Liberabit me ab inimico meo forti/ſaule, & ab odiētibus me/cōplicibus eius: qm̄ roborati ſunt plus me. Minus dicit & plus ſignificat. nulla. n. ē cōparatio inter robur ſaulis regis cū ſuis/& dauidē ac ſamuelem & paucul os q cū eis erant. Pręuenictᷓ me in die interitus mei. anteq̄. n. inde fugeret, puentus ē a lictoribus ad hoc vt interficeretᷓ. & fuit dñs/mō dicto, ad ſuſtentaculū mihi/ne inciderē in manus eoꝝ. Et eduxit me ī latitudinem/in locum liberum: eruet me quia complacuit in me hoc eſt quia complacuit ei locare dona ſua in me. Et hęc eſt prima ratio omnium bonorum ipſius/ſicut & cęterorum electorum. ¶ Vbi aduerte ꝙ futurum mittet cum reliquis futuri temporis (extrahet/liberabit &c̄.) deſcribunt ſpem dauidis in illo periculo conſtituti. ſunt enim futura reſpectu illius periculi/non reſpectu temporis quo conditus eſt pſalmus. Et hanc regulam oportet ſępiſſime recolere: vt ſcilicet futura multa referantur ad tempus rei geſtę/& non ad tempus pſalmi. In hebręo quoqꝫ habetur latitudini in dtō; ſed cōſtructio mutauit adiuncta prępoſitione in:

Retribuet mihi dominus. Tractata dilectione ex pte dei/tractatᷓ dilectio ex pte nrī. Et qm̄ dilectio dei ī obſeruatiōe mādatoꝝ ipſius cōſiſtit (iuxta illud. ſiqs diligit me ſermonē meū ſeruabit) iō dilectio dauidis erga deū/deſcribitᷓ ab vtraqꝫ iuſtitię pte. ſ. declinare a malo & facere bonū. Et hoc ēt non qualitercunqꝫ, ſed ſic ꝙ grata ſint deo: vtpote digna diuina retributiōe. ¶ Vnde hinc inchoans, retribuet inqt mihi dñs ſm iuſtitiā meā/quā miniſtraui: ſm mundiciā manus mee/a muneribus, reddet mihi. Quia cuſtodiui vias dñi/curā hūi viaꝝ dñi in cōi curſu vitę meę: & non malignatus ſum, a deo meo/ declinādo. Significāter dicit nō malignat⁹ ſum/nō ex malicia declinaui, a deo meo: qa ex paſſiōe ac īfirmitate peccaſſe ſe ſciebat. Qm̄ oīa iudicia ei⁹/dei, cōſpectui meo/ſupple adſunt: & ſtatuta ei⁹ nō amouebo a me/ab affectu meo. Nō dicit ī ptō nō amoui, qa falſū dixiſſet: ſed dixit ī futuro nō amouebo/pp aīum firmū nō trāſgrediēdi diuina pcępta de cętero. ¶ Nota ī his trib⁹ verſiculis ordinē. Pmo narrauit futurā retributionē iuſtitię & mūdicię. deīde rōnē vtriuſqꝫ ab obſeruatiōe diuinaꝝ viaꝝ. & ipſi⁹ obſeruatiōis reddidit rōnē hr̄e iudicia & ſtatuta dei corā ſe īītellectū & affectu pſeuerāte: hoc. n. ſignificat futuꝝ nō amouebo. ¶ Poſt hęc ſubiūgitᷓ qualitas ſeu modus iuſtitię & mūdicię eius: ne intelligeres ꝙ ſe fateretᷓ iuſtum & mundū tanq̄ innocentē. Et fui pfectus cū eo, & cuſtodiui me ab iniqtate mea. Vocat ſe pfectū cum deo fuiſſe: pro q̄to nunq̄ peccauit directe cōtra deū, ſed ſemp in iis quę ad deū ſpectant integer pſeuerauit. Subiungit aūt ſe cuſtodiſſe ab iniqtate ſua/ſciens ſe iniqtatem multiplicē cōmiſiſſe. cōmiſerat. n. homicidiū & adulteriū inter tpa plioꝝ &c̄. ſed qm̄ pœnituerat/& curā habuerat ne recidiuaret, ideo dicit vtrūqꝫ, cuſtodiui me/qđ ptinet ad curā a recidiuo, ab iniqtate mea. in quo ſignificat ſe incurriſſe iniquitatem: alioquin non diceret mea. ¶ Ne aūt putes futuram retributionem ex ſola ſpe affirmari, ſubiungit exptam retributionē. Et reddidit dñs mihi/pmiando me regno, ſm iuſtitiam meam/intus in aīa: & ſm mundiciam manuū meaꝝ/opeꝝ exterioꝝ, coram oculis eius/ ipſo deo teſte. ¶ Vtriuſqꝫ aūt retributiōis (ſpatę. ſ. & expertę) vna cōis ratio ſubiungitᷓ. ſ. ſuauitas diuini regiminis, ſubiungendo. Cum gratioſo gratioſum ages. Aduerte hic textum hebraicum in his quattuor ſonare ꝙ deus exhibet ſe talem homini qualis eſt homo: hoc eſt ꝙ deus homini probo exhibet ſe illi ſimilē/ ſcilicet exercendo officium uiri probi: & hoī ſtuto & peruerſo in ſtudiis ſuis exhibet ſe ſilēm/ exercēdo offm̄ viri puerſi q nigrū ī cādida vertit: & ſic de ſimilibus: Et ęſtimatur impoſſibile transferre de verbo ad verbū: & ppea interptes tam varie ad idem tendūt. Viſumqꝫ eſt nobis/propinquam interptationē eſſe repetendo idē nomen cum verbo ages: qm̄ proprie ſignificat exercere illius noīs offm̄. Sñia clara

eſt ꝙ diuinum regimen eſt ſuaue, proportionaliter gubernans vnūquēq; vt cuiuſq; poſcunt merita. ¶ Nec mireris ꝙ propheta deo dicat, cū tortuoſo tortuoſum ages: quoniā tam hoc ꝗ cętera tria ſimilitudine proportionali attribuunť deo in exteriori ope gubernationis. in quo deus ad ſimilitudinē gloſy ad ſimilitudinē ꝑfecti ac mundi, & ſimilr ad ſimilitudinem tortuoſi quēq; gubernat: prout nr̄a exigunt merita. Vnde & hieremias. 22. ca. ſimili metaphora vſus dixit. ſeduxiſti me dn̄e & ſeductus ſum. Et intendit ꝑ hęc dauid rationem reddere tum retributionis diuinę erga ſe, tum reprobationis regis ſaulis: qui bona dauidis officia peruertebat in ambitionem regni contra ſuam ſtirpem.

Quoniam tu populū. Incipit tractare illā ꝑticulā deus meus, ſimul cū illa fortis meus, & illa ſꝑabo ī eo. Vbi aduerte ꝙ ab hoc loco propheta incipit deſcēdere ad ꝑticularia bn̄ficia quibus deus proſecutus eſt eū (illuminādo, ſaluādo, protegēdo, roborādo) tum in fuga a ſaule, tū in varíis pręliis: vt in ſingulis declarabiť. ¶ Et ꝓptea p̄mittit tres cās v'les bn̄ficioꝝ ſuoꝝ. Prima eſt ex diſparitate diuinę gubernationis reſpectu ſupboꝝ & humiliū. Qm̄ tu populum humilē (ſpū) ſaluabis, hoc eſt populū meum pauperē in ſpū ſuo ſaluabis: & oculos excelſos, ſupbos, ſaulis, abſalon, & alioꝝ gentilium, humiliabis. Hæc eſt prima cā. ¶ Scda. Qm̄ tu illuminabis lucernā meā dn̄e, hoc eſt ad ſimilitudinē acceſę a te lucernę facies me regē (lucerna. n. ſignificari regnū ipſius dauidis patet. 3. reg. xi. dicēte aīa ꝓpheta. vt remaneat lucerna dauid ſeruo meo cūctis dieb⁹ corā me ī hierl'm) deus me⁹ illuſtrabis obſcuritatē meā, illuſtrabis dignitate regia obſcuritatē meā, & ī qua nat⁹ ſum, & ī qua verſat⁹ ſum, & ī quā deiectus ſum ex ꝑſecutiōe ſaulis. ¶ Tertia cā ē. Qm̄ in te frangā exercitū, & ī deo meo trāſiliā muꝝ: hoc ē te deo efficiēte & vincā exercitus ī cāpo, & vincā ciuitates muratas. hoc. n. ſignificat tranſilire muꝝ. ¶ Narratis tribus cāis v'libus proprioꝝ bn̄ficioꝝ, adiungit tres cōditiones ĝnales diuinaꝝ actionū ad iuſtificandū tres ſupradictas actiōes: ne. ſ. putares deū quaſi acceptatorē ꝑſonaꝝ effectuꝝ ſupradicta dauidi. ¶ Pria cōditio. Ipſe deus, ſupple talis ē, ꝙ ꝑfecta, integra, abſq; oī defectu, ē via eius, gubernatio eius. Scda eſt. eloquiū dn̄i purificatū, velut argētū igne ꝓbatū nihil hn̄s īmundi. Tertia ē. ſcutū ipſe, deus ſupple eſt, oībus ſꝑantibus in eo. ex eo ſiqdē ꝙ eloquium dei tā puꝝ ē, & gubernatio tam integra, & defenſio cōferť oībus (nullo excępto) ſꝑantibus ī eo, manifeſte ītelligiť irreꝑhenſibilia eē ꝗ p̄miſſa ſunt ī tribus cāis. Et qdē ꝙ hę ſint cōditiōes ꝓprię diuinaꝝ actionū, ꝓbat propħa ſubiūgēdo. Qm̄ qs de⁹ p̄ter dn̄m: q̄ſi dicat null⁹. & qs fortis p̄ter deū nr̄ʒ: null⁹. Ex hoc. n. ꝙ dn̄s ē ſol⁹ de⁹ & ſol⁹ fortis (hoc ē ſimplr̄ & abſolute potēs) ſeqť & ꝙ defendere oēs ſꝑantes ī eo, & eloqū oīno puꝝ, & ꝑfecta gubernatio, ſolius dei eſt.

Ipſe deus ipſe accingēs me fortitudine. Deſcēdit tandē ad ſpālia bn̄ficia ex ſupra definitis cāis, & añ oīa cōſequēter ad pri⁹ narrata ſpālia bn̄ficia vſq; ad euaſionē ex naioth, pōit bn̄ficiū vię: hoc ē ꝙ de⁹ dauidē cuſtodiuit ī via, fugiētē atq; vagū: nec ſolū cuſtodiuit ſed roborauit. dedit ſiqdē ei ſexcētos viros &c̄. ¶ Et ꝓptea hic īchoās ait. Ipſe de⁹ ipē accīgēs me fortitudīe, viroꝝ. & ad lrām accīxit eū gladio goliath ī nobe: & dedit ꝑfectā viā meā, ad ꝑfectionē duxit, ītegrā. Coęquās pedes meos ſicut ceruaꝝ, in fugiēdo ad loca abdita & tuta: & ſup excelſa mea ſtare faciet me. Excelſa ſua appellat celſitudinē regni ſibi p̄miſſā: ītēdēs ꝙ de⁹ curā hūit toti⁹ vię ſuę, vt tādē faciat ſtare ipm̄ ſup excelſa ſua, hoc ē ei decreta.

Docens manus meas. Tractať hic illa ꝑticula, fortitudo mea, ſimul cū illa ſcutū meum: explicādo fœlicia geſta dauidis in ꝑliis, pugnādo & expugnādo, ſemp cū ſalute ꝓpria. Docēs, deus, manus meas ad ꝑliū. Licet in hebręo hēatur ꝑlio datiui caſus, cōſtructio mutauit addita ꝓpōne ad. Et cōtritus eſt, ſupple inimicus me ꝑliante. arcus ęneus brachia mea: hoc eſt brachia mea fuerunt fortia & potentia ſicut arcus ęneus. Vbi hēs & manuū & brachioꝝ donū. Et dediſti mihi clypeū ſalutis tuę, hoc ē fuiſti in oībus velut clypeus ſalutis: & dextera tua ſuſtinebis me, in oībus. Hęc deſcripta ſunt velut arma ex pte corporis. ¶ Ex pte aūt aī ſubdiť. Et manſuetudine tua, hoc eſt dono virtutis manſuetudinis ſm̄ te mihi cōceſſo, multiplicabis me, augēdo milites, exercitū, regnū. virtus. n. manſuetudinis quę enituit in dauide, erexit ipſum: teſte ipſomet ſaule bis vita donato a dauide dū ꝑſeqreť eum. Et qa manſuetudo dauidis fuit intuitu dei & nō laudata ab hoībus eius, iō dixit manſuetudo tua. Nec ſolū in ſaule ſed ī ſemei apparuit ēt intuitu dei manſuetudo dauidis, quū fugeret a facie abſalon. ¶ Et ecce multiplicatio. Dilatabis greſſus meos ſubtus me, ampliato exercitu dilatanť greſſus principis ſub eo: & nō labētur tali me, pedes mei: hoc eſt pugnādo nō ad modū labentiū cadā. Sed ſequar inimicos meos & apprehendam eos, & nō reuertar vſq; cōſumere eos. i. vſq; quo cōſumā eos. Feriam eos & nō poterunt ſurgere: cadent ſub pedibus meis. Et accinxiſti me fortitudine ꝑlio. Hęc clauſula in fine ſcribiť, quæ tñ in principio ſm̄ ordinē ſn̄iarū ē locanda: qm̄ hinc factū eſt vt ꝑſecutus ſit inimicos & cōprehēderit &c̄. Deſcribunť autem per hęc ſummarie vniuerſa ꝑlia dauidis quæ. 2. reg. S. ſcribuntur.

Incuruabis inſurgētes meos ſub me. Tractať hic illa ꝑticula, ſaluator meus: deſcribēdo ſalutem ſuā ab inſurgētibus cōtra ſe cū abſalon. Apparet aūt de illa rebelliōe hic tractari. tum ex eo ꝙ dicit de hoſtibus ꝙ clamabunt ad dn̄m & non exādit eis: ex hoc. n. apparet ꝙ erant cultores dei iſti hoſtes. tum ex eo ꝙ in calce huius particulę ſubdit liberationem ſuā a litibus populi. ¶ Incuruabis inqt inſurgētes meos, rebellātes contra me abſalonē & ſiba, ſub me. Et inimicoꝝ meoꝝ, ſequaciū eoꝝ, dediſti mihi ceruicē, ſubiugaſti eos mihi ad ſimilitudinē ſupponētiū ceruicē: & odientes me concidam eos. multi. n.

fuerũt occiſi in illis rebelliõibus. Clamabũt/tanq̃ ſonãtes iis,& nõ ſaluans/ſupple apparuit. Et explicans ad quẽ clamabũt ſubiũgit. ſup dñm/tanq̃ agẽtes vindictas dñi contra me adulteꝝ & homicidã, & nõ ꝛñdit eis/nõ ſatiſfecit deſiderio coꝝ. Sed cõterã eos vt puluerẽ ſup facies vẽti: & vt lutũ plateaꝝ euacuabo eos/tanq̃ inutiles. Q đ adimpletũ cõſtat ĩ proſtratiõe tã abſalon q̃ ſibe. Vnde & cõcludẽdo ſubdit. Liberabis me a litib⁹ ppli/mei. excluſis.n. his duabus rebelliõibus liberat⁹ ẽ a rebelliõibus ppli.

Pones me. Tractaꝫ hic illa particula/cornu ſalutis meę: tangendo victorias eius quas hũit contra ſyros & idumęos/ quos ſibi ſubiecit. poſuit.n. pſidiũ in damaſco & in idumęa: vt dr.2.reg.8. ¶ Pones me in caput gẽtium/multaꝝ q̃ in dicto capitulo narranꝫ: pplus/quẽ,non noui/hoc eſt populus extraneus, ſeruiẽt mihi. cõſtructio de ſignificato: multi.n. appellatiõe ppli includunꝫ. Ad auditum auris/ad pceptum meũ quod audient, congregabunꝫ mihi/ad ſeruitiũ meũ: vtpote ſubditi. ¶ Filii alieni. Aſſignaꝫ hic cã occaſionalis ex qua dauid cõſtitutus ẽ a deo caput gentiũ extraneaꝝ. origo.n. totius belli cuius iure dauid aſſecutus eſt dñiũ gentiũ, fuit iniuria quã fecerunt ammonitę legatis dauidis miſſis ad cõſolandũ regẽ ſup morte pris. Hmõi.n. iniuria adiuncta cõductione ſyroꝝ de qua ſcdi reg.x. appellaꝫ negatio dauidis (quia vere negauerũt fidelitatẽ mutuã/& ipſum amicũ & officioſum) ſeu mendacium: qa vere mentiti ſunt/& violata fide/& impoſito crimine explorationis: vt patet ibidẽ. Merito aũt vocanꝫ filii alienigenę: qa nõ erãt ex filiis iſrael. imo nec ex fratribus/vt idumęi: ſed nec ab abrahã deſcenderãt/ſed a loth. ¶ Sciendũ eſt.n. ꝙ alieni ẽ caſus genitiui ſingularis numeri. Et ppea lr̃a eſt. Filii alieni.i. alienigenę (appellat amon alienũ) negabunt mihi/fidem/bñuolentiam. Et rurſus repetit. Filii alieni areſcent. & vere aruerunt: qñquidem cõtriti ſunt a dauide. Vnde & merito ſubdiꝫ. & timebunt a clauſuris ſuis: quia nec in clauſuris ſuis erant tuti: cœpit.n. dauid etiam regiam vrbem.

Viuus dominus. Tractaꝫ hic illa particula/celſitudo mea. Primo gr̃as agit colligẽdo oĩa bñficia ad ſilitudinẽ porantis. Viuus dñs/viuat dñs more militari, & benedictus fortis meus/pugnãs pro me: & exaltabiꝫ/nõ in ſeipſo ſed in opibus ſuis & hũanis, deus ſalutis meę/autor. Ipſe deus/ſupple ẽ, ipſe dans vindictas mihi/multiplices de hoſtibus: & duxit pplos/multos valde, mihi.i. ſub me. Liberans me/incolumem, ab inimicis meis/tot & tãtis. ¶ Deinde prophetãdo adiũgit futuras liberatiões ſeminis ſui ab inſurgẽtibus & iniqs: promiſſum.n. fuerat dauidi hoc a deo. Et iõ adiungit. ẽt ab inſurgẽtibus/nõ ſolũ liberaſti ſed ẽt liberabis me. & ab inſurgentibus/velut ab internis hoſtibus, & a viro iniquo/quocunq; hoſte machinante, liberabis & exaltabis me. Propterea/qa me in meo ſemine liberabis & exaltabis, cõfitebor. Infert tanq̃ cõcluſionẽ celſitudinẽ ſuam rõne meſię ſibi pmiſſi ex ſuo ſemine. Propterea cõfitebor/cõfeſſione laudis & fidei, te in gẽtibus (quę mõ nõ colunt deum) dñe: & noĩ tuo cantabo. Et denotat illatiua cõiunctio ppea/exaltationẽ dauidis ordinatã diuinitus ad hoc vt ex ipſius regio ſemine naſcereꝫ meſias/ſaluator nõ ſolũ iudęoꝝ ſed gẽtiũ. Ac ſi dixiſſet. pp hãc meã celſitudinẽ cõfitebor & cantabo &c̃. ¶ Quid aũt cantaturus ẽ ſubiũgit. Magnificãs ſalutes regis ſui: & faciens miſericordiã vncto ſuo dauidi, & ſemini eius vſq; ęternũ. Tria cõtinet hoc canticũ. Primo ꝙ deus eſt magnificans ſalutes regis ſui/ipſius dauidis regis ab eo cõſtituti. Scdm ẽ. & faciẽs miſericordiã vncto ſuo dauidi/p ſamuelẽ. Et hęc miſericordia tertio loco extẽdiꝫ ad ſemẽ dauidis, apponẽdo vſq; ęternũ: vt ĩtelligas ꝙ de miſericordia ęterna pſtãda dauidi & ſemini eius logꝫ. quã cõſtat nõ niſi p meſiã adimpleri. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori pſalmus dauid. XVIII.

Celi enarrant gloriam dei: & opa manuum eius annũciat firmamentum.
Dies diei eructat uerbum: & nox nocti indicat ſcientiam.
Non ſunt loquelę neq; ſermones: quorum non audiantur uoces eorum.
In omnem terram exiuit ſonus eorum: & in fines orbis terrę uerba eoꝝ.
In ſole poſuit tabernaculũ ſuũ: & ipſe tãq̃ ſpõſus pcedẽs de thalamo ſuo.
Exultauit ut gigas ad currendam uiam: a ſummo cœlo egreſſio eius.
Et occurſus eius uſq; ad ſummum eius: nec eſt qui ſe abſcondat a calore eius.
Lex dñi immaculata cõuertens aĩas: teſtimonium dñi fidele/ſapientiã preſtãs paruulis.
Iuſtitię dñi rectę lętificantes corda: pręceptum dñi lucidum illuminans oculos.
Timor dñi ſanctus pmanet in ſeculũ ſeculi: iudicia dñi uera iuſtificata in ſemetipſa.
Deſiderabilia ſup aurũ & lapidem precioſum multũ: & dulciora ſuper mel & fauum.
Etenim ſeruus tuus cuſtodit ea: in cuſtodiendis illis retributio multa.
Delicta quis intelligit: ab occultis meis mũda me dñe, & ab alienis parce ſeruo tuo.
Si mei nõ fuerint dñati: tunc immaculatus ero, & emũdabor a delicto maximo.

Et erunt ut cõplaceant eloquia oris mei:& meditatio cordis mei in cõſpectu tuo ſemp
Domine adiutor meus: & redemptor meus.

IVXTA HEBRÆVM. Vincenti pſalmus dauidi .XIX.

1 Propheta. Cœli enarrãtes [ſunt] honorẽ dei:& opus manuũ eius [eſt] annuncians extenſio.
2 Dies diei eructabit dictum:& nox nocti annũciabit ſcientiam.
3 Non dictum [eſt] & non uerba [ſunt] ,ſine intellecta uoce eorum [celorum] ,
4 In oẽm terrã exiuit filũ eoꝝ [celoꝝ] & in finẽ orbis uerba eoꝝ:ſoli poſuit tabernaculum in eis.
5 Et ipſe quaſi ſponſus egrediens de thalamo ſuo : gaudebit [ſol] ut fortis ad currendã uiam.
6 A fine cœlorũ egreſſus eius/& circuitus eius ſuper fines eoꝝ:& non [eſt] abſconditus [aliqua] a calore eius.
7 Doctrina domini perfecta/reſtituens aĩam: teſtimonium domini fidele/ ſapientificans ſimplicem.
8 Pręcepta dñi recta/lętificantia cordis:mandatũ dñi clarum/illuminans oculos.
9 Timor domini mundus/manens ęterno:iudicia domini ueritas/iuſtificata ſimul.
10 Ipſa deſiderabilia ſuꝑ auꝝ & ſuꝑ obrizũ multũ : & dulcia ſuꝑ mel & dulcedinẽ fauoꝝ.
11 Etiam ſeruus tuus ſolicitatus in eis [eſt] :in cuſtodiendo ea [eſt] merces multa.
12 Errores quis intelliget? ab occultis munda me.
13 Etiam a ſuperbis prohibe ſeruum tuum: [ſi] non dominabuntur in me,tunc perficiar/& emundabor a rebellione magna.
41 [Et] Erunt uoluntati [grata] dicta oris [tue] mei/& cogitatio cordis mei faciebus tuis:domine petra mea & redemptor meus.

Titulus eſt. Vincenti pſalmus dauidi.qui patet ex ſuperius dictis.
¶ Materia pſalmi eſt cõparatio notitię diuinoꝝ quã hẽmus ex cœlis ad notitiã diuinoꝝ ex lege diuina. Nec oportet laborare ad manifeſtãdũ hãc eſſe materiã pſalmi:qa clare patet in ſex primis verſiculis tractari notitiã quã ex corporibus habemus cœleſtibus,a ſeptimo autem verſiculo & deinceps tractari claritatem &c̃.legis domini. Ex his enim facile colligitur / materiam pſalmi ad literam eſſe excellentiam diuinę legis reſpectu notitię naturalis diuinorum/quã pręcipue ex cœlis habemus.
¶ Nec obſtat ꝙ paulus apoſtolus ad ro.10.vtitur quarto verſiculo (ſcilicet in omnem terram &c̃.) ad aſſerendum pręditationem apoſtoloꝝ auditam vbiq terrarum:quoniam conſtat apoſtolos vti quandoq ſcriptura in ſenſu myſtico:vt patet ioan.19.os non cõminuetis ex eo. Quando enim clare conſtat altera hiſtoria ſenſus literalis,indubie affirmandum eſt apoſtolos myſtico ſenſu vti. Sic autẽ eſt in propoſito:quoniam conſtat ea quæ hic dicuntur de cœlis/verificari de ipſis corporibus cœleſtibus:quemadmodum pręceptum de non frangendo os/ſcriptum exo.12. conſtat verificari de agno qui immolabatur.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Cœli enarrantes tum gloriam tum opus dei,pariunt notitiam ſucceſſiue/vniuerſalem & imperfectam:lex autem domini non ſolum perfecta/reſtituens animam/illuminans ſapereq faciens/& obſeruatio eius dulcis ac cum mercede eſt,ſed etiam lege ipſa non plene ſeruata/petitio venię ac cuſtodię diuinę vtilis eſt ad reddendum hominem deo placentem.
¶ Perſona loquens propheta eſt.

Cœli enarrãtes honorẽ dei. Circa diuiſionem pſalmi aduerte ꝙ quia pſalmus iſte comparatiuus eſt notitię naturalis ad notitiam legis diuinę, propheta inchoauit comparationem a prima parte comparationis / declarando conditiones eius: & diſtulit proponere ſecundam partem vſq ad principium declarationis illius. Et propterea non diuiditur pſalmus iſte in partem propoſitiuam & executiuam vt alii : ſed inchoatio comparationis habet vim proponendi vtranq comparationis partem. Simile quid inuenitur in pſalmo.148. ¶ Intendens itaq propheta

declarare conditiões naturalis notitię de diuinis quã pcipue ex cœleſtibus venamur corporibus (qm̄ in eis maxime apparent diuina opa & cõditiones diuinę: hoc eſt incorruptibilitas vl'ſq; cãlitas) tali pcedit ordine. ¶ Prĩo pponit cœleſtia corpora narrare duo.ſ.honorẽ dei & opus manuũ diuinarum. Cœli/ idiſtincte, enarrãtes/ ſupple ſunt, honorẽ dei/ id qd ſpectat ad dei honorẽ: & opus manuum eius annũciãs/ ſupple ẽ, extẽſio/ hoc ẽ vniuerſitas cœloꝝ aſtratoꝝ rõne ſolis/ lunę & ſtellaꝝ. maxime.n. opus diuinũ manifeſtat̃ motibus & cõditiõibus aſtroꝝ. Ita ꝙ manifeſtare honorẽ dei/ cõe ponit̃ oĩbus corporibus cœleſtibus: manifeſtare aũt opa/ appropriat̃ cœlis rõne aſtrorum. Quadratq; hoc traditioni pñoꝝ, oẽm motũ cœli rõne alicuius aſtri ponẽtiũ. ¶ Aduerte hic ꝙ dauid ex principio geneſis aſſumpſit hęc noĩa & illoꝝ dñam.ſ.cœli & extẽſio. Legit̃.n.ibi.in principio creauit deus cœlos. & poſtea in die ſcdo, ſit extẽſio in medio aquaꝝ: vbi cõiter legit̃ firmamẽtũ. Et qa cõſtat ibi appellari extenſionem vniuerſitatẽ orbiũ hñtium aſtra (.ſ.ſtellas fixas & planetas) iõ hic extenſionis noĩe itelligit̃ vniuerſitas aſtratoꝝ orbiũ. Quare aũt ab extenſionis actu moyſes hęc noĩauit/ duplex reddit̃ rõ. Prĩa ex ſilitudine extẽſiõis vt extẽdunt̃ cortinę ſumit̃: tanq̃ cœli creati fuerint inuoluti/ & ſcdo die extẽſi. Argumẽtũ habet hęc expõ ex pſalmo.104. vbi dr̃/ extẽdens cœlum velut cortinã. Rõ ſcda ex ſilitudine extẽſiõis qua extendit̃ argentũ ſeu ferrũ aut ęs ĩ amplas laminas/ ſumit̃. tanq̃ cœli creati fuerint abſolute, & ſcdo die fuerint extẽſi ad terminos ac figuras quas hñt. Et hic ſenſus cõſonat magis textui geneſis: qm̄ extẽſio iſta ibi deſcribit̃ diuiſiua aquaꝝ ab aqs. cõſtat aũt ꝙ cœli aſtrati/ ex concauo & cõuexo (q ſunt termini figurę cœleſtis) diuidũt aquas/ hoc eſt cœlũ aqueũ, ab aqs elementaris materię. Et tãto magis conſonat q̃to offĩn diuidendi aquas ab aqs/ minus bñ aſſimilat̃ cortinę, ſed apte extenſiõi rei ſolidę. ĩ pſalmo aũt illo aſſimilat̃ cortinę cœlũ nõ vt ſcdę eſt diei opus, ſed vt cõtinet in ſe opus quartę die.ſ.aſtra: eſt.n. cœlũ ſic velut cortina ornamenti/ ex tot aſtris. Et ſic itelligo ẽt ĩ hoc loco dauidem itroducere extenſionẽ, nõ impfecti opis (vt ĩ ſcdo die moyſes illã ponit) ſed cũ cõplemento opis quartę diei: hoc eſt cum aſtris oĩbus: ſolę/ luna/ & ſtellis oĩbus. ¶ Nec itelligas cœlos narrare & annunciare loq̃ndo, ſed materiã narratiõis & annũciatiõis pbẽdo. Sĩ'e qd hẽs iob.12. iterroga iumenta & docebũt te, & volatilia cœli & idicabunt tibi: loq̃re terrę/ & rñdebit tibi, & narrabunt piſces maris. ℭ Scdo declarat modũ q̃tum ad tp̃s quo cœli enarrãt & enũciãt iſta. Dies diei eructabit dcm̄, & nox nocti annũciabit ſciam: hoc eſt in ſucceſſu dieꝝ & noctiũ gñat̃ in nobis ex cœleſtibus notitia. tum quia vna dies aut vna nox nõ ſufficit: ſed qd vr̃ vna nocte de aſtris/ principiũ eſt ad ſciendũ in alia nocte: & qd viſum eſt in vna ęſtate/ principium eſt ad ſciẽdũ ĩ alia. & qd viſum eſt in vna eclypſi/ principium eſt ad ſciendũ ĩ alia. & ſic de ſil'ibus cœli motibus/ aſpectibus/ actionibus & effectibus. ¶ Et appropriatur ſpãliter diurno tp̃i eructatio ſermonis (hoc eſt locutio ex plenitudine notitię ſeu cõceptus/ ad ſilitudinẽm eructantis ex plenitudine ventris) quia diurnũ tp̃s cõmodum eſt ad actum docẽdi & diſcendi eloq̃o hũano. Nocti vero appropriat̃ annũciare ſciam: qa nox magis cõmoda eſt ad meditandum & inueniendum.

ℭ Tertio declarat ab vniuerſis nationibus eẽ pceptã vocẽ cœloꝝ: dixerat.n. cœlos enarrãtes & extẽſionẽ annũciantẽ. Nõ dictũ & nõ verba ſine intellecta voce coꝝ: hoc eſt nihil dr̃ ſeu dictũ ẽ, nulla ſunt verba cuiuſcunq; idiomatis, ſine voce cœloꝝ intellecta/ ſine hoc ꝙ intellecta fuerit vox cœloꝝ. ¶ Qd probat a duobus. Primo ab accepta regula ſeu mẽſura humanoꝝ opeꝝ a cœlis vbiq; terraꝝ. In oẽm terrã exiuit filũ coꝝ, & in finẽ orbis verba coꝝ. Vñtas deſcribit̃ ex oĩ terra & finibus orbis: vt nihil exẽptum itelligas. Regula vero ex ſilitudine fili ſignificat̃. deſcribit.n. cœlos ad ſilitudinẽ quodãmodo artificis extẽdentis filum pro regula opis: vt videmus maxime in fabricis/ & in iis quę ad menſurã linearem fieri debẽt. Et intẽdit p hoc ꝙ oẽs nationes mũdi accipiũt filum a cœlis: pro q̃to accipiũt rõnes/ regulas/ menſuras opeꝝ ſuoꝝ a cœleſtibus motibus/ influxibus &c̃. Inde.n. accipimus diuerſas rõnes ac menſuras opandi ex diuerſitate tempoꝝ diei & noctis/ & ptium diei (mane & meridiei &c̃.) menſium/ annoꝝ/ ęſtatis & veris. inde rõnes agriculturę & alendoꝝ aĩaliũ/ annonę & veſtitus humani/ venationum/ pliõꝝ/ & breuiter oĩum humanoꝝ operũ. & hoc cõe eſt oĩbus q̃tũcunq; barbaris. Et hi fili ſunt pro q̃to ad ſenſum viſus & notitiã p inuentionem ex cœleſtibus referunt̃. & ſunt verba cœlorũ/ p q̃to ad ſenſum auditus & notitiã p diſciplinam de cœleſtibus referunt̃. cõmune ſiqdẽ oĩbus q̃tũcũq; barbaris nationibus eſt vtroq; modo noſſe cœleſtia corpora: nam & viſu pcipiunt ſaltem manifeſtas differẽtias diei ac noctis/ partiũ diei/ ęſtatis & hyemis &c̃. Et auditu diſcunt ſaltẽ a patribus tp̃s ſeminandi fabas aliud a tp̃e ſeminandi miliũ/ ſeu alias hmõi differẽtias regionibus ſuis congruas. & ideo dixit filum & verba cœloꝝ ubiq; terraꝝ haberi. ¶ Secundo a percepto tum motu tum calore ſolis. Et inducit ſpecialiter motum ſolis & calorem eius, quia cõmuniſſime ambo nota ſunt.

Soli poſuit tabernaculũ in eis. Declarat circa motũ ſolis pcepta quattuor. Prĩo occaſum. quẽ deſcribit ad ſilitudinẽ tẽtorii ſeu vmbraculi. Sol.n. occidẽs/ ęſtimat̃ a vulgo quodãmodo ingredi tentoriũ in quo pnoctet. Inducit̃ aũt hęc ęſtimatio vulgaris/ pro q̃to hẽt veritatẽ in effectu: hoc.ſ. ꝙ ſol occidens occultat̃ nobis. & ſic reſpectu hemiſpherii nr̃i ẽ veluti tabernaculo/ pro q̃to occultat̃ nobis: & vmbra illius nox nr̃a eſt. ¶ Et aduerte hic duo. Prĩo ꝙ propheta inducit deũ conſtituẽtẽ tabernaculũ ſoli: qa dixerat ꝙ extenſio annũciat opus dei: & cõmunis oĩum animi conceptio eſt ꝙ deus eſt autor

ſolis ſimul & reliquorum. Alterum eſt ꝙ tabernaculum ſolis deſcribitur in coelis: vt intelligas ſitum ſolis nõ putari alibi q̄ in coelis. Et ppea inqt. ſoli/aſtro ſolis, poſuit/deus, tabernaculũ/occultatio nem nobis, in eis/coelis. ¶ Quo ad ortũ vero ſolis ſubdit. Et ipſe/ſol, quaſi ſpõſus egrediẽs de thalamo ſuo/ cubiculo vtriuſq; cõiugis. Cõparaẽ ortus ſolis egredienti ſpõſo de thalamo ſuo, ad ſignificãdũ natura/litatẽ bñficam oriẽtis ſolis. ſponſus. n. potitus optatis nuptiis, nulla vi aut moleſtia actus egreditur mane ex cõiugali thoro: egredit̃ aũt plenus gratiarũ ſicut ſol mane egredit̃ naturaliſſimo motu. ¶ Quo ad velocitatẽ vero ac pſeuerantiã motus ſubdit. Gaudebit vt fortis ad currẽdã viã. Clarũ eſt cur aſſi/milet̃ ſol velociſſime pagrans coelũ/forti viro cũ gaudio aſſumenti curſum. Et ſignificat̃ p hoc infati/gabilitas ſolis: nõ. n. laborat in tã veloci motu. ¶ Quo ad terminos denique motus ſolis/ſubdit. A fine coelorũ egreſſus eius, & circuitus eius ſup fines eorũ. Vtriuſq; motus ſolis termini deſcribunt̃/percepti cõiter ab oĩbus. Tum motus raptus (quo ab oriẽte mouet̃ in occidẽs ſequẽdo motũ primi mobilis) dicẽdo, a fine/ab extremitate coeli/hoc eſt ab oriẽte, egreſſus eius. Tũ motus ſup polos zodiaci: quo facit dñam ęſtatis & hyemis/accedẽdo ad tropicos cancri & capricorni. Hic. n. motus ſignificat̃ dicẽdo. & circuitus eius/ſolis, ſup fines eorũ/coelorũ: hoc eſt ſuper tropicos quos extremis lineis ſui motus peragit. tropici. n. cancri & capricorni ſunt fines ſeu extremitates motus ſolis a ſeptentrione & auſtro. Hæc de iis quę cõiter percipiunt̃ de motu ſolis. ¶ De virtute aũt eius vnico ſubdit̃ verbo. & nõ abſcon/ditus a calore eius: hoc eſt nullus inuenit̃ quẽ calor ſolis nõ attingat. Hoc. n. vniuerſi percipimus plus & minus. Hęc ſunt quę hoĩes cõiter pcipiũt ex coeleſtibus: & tñ ipſi coeli enarrãt gl'iam ſeu honorem dei. Vnde apparet q̄ impfecta eſt notitia quã genus humanũ hẽt de diuinis ex coeleſtib⁹ corporibus.

Doctrina domini. Hic incipit ſcda pars pſalmi/tractãs ſcdam ptem cõparationis. Propoſitũ ſiqdẽ fuit coelos enarrare gl'iam dei & opa manuũ eius: & declaratũ hactenus ẽ ꝙ coelis enarrãtibus gl'iam dei/parũ aut nihil genus humanũ notitię diuinę accepit. Et ppea mõ declarare intẽdit qualẽ q̄tamq; dei notitiã lex diuina hũano gñi dederit/tali ordine. Nã prĩo cõditiões legis diuinę/deinde cõditiões obſeruatiõis ipſius/& demũ medicinã cõtra defectus obſeruatiõis legis tradit. ¶ Deſcribit ergo diui/nam legẽ a quinq; cõditiõibus, adiũgẽdo ſingulis cõditiõibus pprias actiões. Doctrina/hoc eſt lex, dñi pfecta: vtpote regulãs exteriores & interiores actus. Hęc eſt prima conditio. cuius actio eſt. reſtituens aĩam. Et loquit̃ eo loquẽdi more quo afflictus inedia/cibo confortatus dicit. hic cibus reſtituit mihi aĩam. & filii perterritus, audito bono nũcio dicit/hic nũcius reſtituit mihi aĩam. Tali loquendi mõ pro/pheta hic vtit̃. intẽdẽs ꝙ lex dñi tantę eſt pfectionis ꝙ reſtituit aĩam/viuificat mentẽ/facit aĩum redire in ſeipſum. nõ. n. in ſolo pane viuit hõ, ſed in oĩ verbo qđ pcedit de ore dei. ¶ Scda cõditio. Teſtimo/nium dñi fidele. Lex ipſa p q̄to teſtimoniũ phibet reuelatorũ tum geſtorũ tũ pmiſſorũ/teſtimoniũ ap/pellat̃, nõ hoĩs/ſed dñi, fidele/verax. Cuius actio eſt ſapiẽtificare ſimplicẽ. Magnũ dei donũ eſt recte iu/dicare ẜm ſupremã cãm quę deus ẽ/& ẜm eãdẽ recte diſponere vitã ſuã: qđ totũ ſignificat ſapia. Apte teſtimoniũ dñi verax nõ facit ſapientẽ niſi hoĩem ſimplicẽ/hoc eſt ſuaſibilem: q. aſſenſum pbet teſti/moniis diuinis. hõ. n. impſuaſibilis/longe ẽ ab hmõi dono. Nõ miteris vſurpatũ eẽ ſapientificãs: qm̃ pp' verbũ hebreũ factũ eſt. ¶ Tertia conditio. Precepta dñi recta. Ipſa lex p q̄to pcipit agenda multis pceptis, pcepta dñi vocat̃/plena rectitudinis: vt patet diſcurrẽdo p diuina pcepta. Eorũ actio ẽ. lętifi/cantia cordis. Rectitudo qppe aĩ magna cordis ẽ lętitia: iuxta illud prouer. 15. ſecura mens quaſi iuge cõuiuiũ. Iniquorũ ſiqdẽ aĩus triſtis neceſſario eſt: vtpote cõtra ſeipſum pugnãs. vt etiam phi tradunt. ¶ Quarta cõditio. Mãdatũ dñi clarũ. Ipſamet lex p q̄to pcipit de agẽdis, nõ ſolũ pceptũ ſed mandatũ vocat̃: vt altera cõditio explicet̃. ſ. claritas. vt intelligas pcepta dñi non ſolũ recta appetitui ſeu volun/tati/ſed ẽt clara intellectui: vtpote nõ inuoluta obſcuritatibus & ęnigmatibus. Cuius claritatis actio ſubiũgit̃. illuminãs oculos/mẽtis ad diſcernẽdũ & cauẽdũ &c̃. ¶ Quinta. Iudicia dñi veritas. Cõtinet lex diuina non ſolũ teſtimonia reuelatorũ & pcepta agendorũ, ſed iudicia poenalia. Et ppea de his dñr duo. Prĩo ꝙ ſunt veritas: deinde ꝙ ſunt iuſtificata ſimul. vt ex veritate intelligas iudicia cõformia me/ritis & demeritis ẜm veritatẽ/nõ ẜm relationẽ aut opinionem. ex iuſtificatiõe aũt ſimul/intelligas oĩa ita iuſta vt iuſtitia vnius nõ ipediat aut cõfundat iuſtitiã alterius: vt plerũq; fit in iudiciis humanis. ¶ Iudiciorũ actio nulla ponit̃ explicite (qm̃ oderũt peccare mali formidine poenę) ſed loco eius po/nit̃ timor quẽ lex dñi exigit in ſibi ſubditis. Timor dñi/non hoĩs. timor dñi ſimplr̃ & abſolute nõ ẜm qd: hoc ẽ vt eſt autor poenarũ. q. n. timet deũ ſimpliciter / magis timet qđ deo magis diſplicet: q aũt timet deũ ẜm qd/magis timet ẜm illud tpale malũ qđ timet ne ſibi eueniat. Lex aũt dei exigit timorẽ dñi abſolute. & ppea ſubdit̃. mũdus/a ppriis iniqtatibus hñtis ipſum. Et hic eſt timor reuerentialis: de quo ſcriptũ eſt iob. 26. colũnę coeli cõtremiſcunt & pauent ad nutum eius. De quo & ſubdit̃. manens ęterno. qm̃ erit ẽt in coeleſti patria: iuxta illud qđ in pfatione dñr/tremũt ptãtes. Licet. n. pfecta chari/tas foras mittat timorẽ q̄tũ ad aliquos actus, nõ tñ q̄tum ad actũ reuerentię. Vnde ẽt de chro ſcriptũ eſt ꝙ in oĩbus exauditus eſt pro ſua reuerentia ad hebr. 5.

Ipſa deſiderabilia. Explicatis cõditiõibus diuinę legis/explicat modo propheta cõditiões obſerua/tionis diuinę legis tres. Prima ẽ. Ipſa/pcepta/iudicia/teſtimonia &c̃. deſiderabilia/ſupple ſunt ad ob/ſeruandum,

ſeruãdũ, ſup aurũ & ſup obrizũ (qđ eſt aurũ p̃cioſiſſimũ) nõ modicũ ſed multũ. ¶ Secũda eſt. Et dulcia in ipſa obſeruatione, ſup̃ mel & dulcedinẽ fauoꝝ, que. ſ. ex plenitudine fauoꝝ ſtillat. Vbi aduerte ꝙ ſicut obrizũ p̃cioſius eſt auro cõi, ita dulcedo fauoꝝ ſuauior eſt melle qđ ex fauo extrahit. eſt enim quaſi adeps mellis illa ſtillatio q̃ ſpõte ex fauis ꝓdit. Et ſi queris, qd tu ſcis de hmõi deſiderio & guſtu dulcedinis? reſpõdet tacite q̃õni. Etiã ſeruus tuus, ſupple ego, ſolicitatus ĩ eis, ſupple exercitatus ſum. Acſi apte diceret ego ſolicitatus deſideraui, & exercitatus in eis guſtaui. ¶ Tertia conditio. In cuſtodiendo ea merces multa. Parum eſt dulcem eſſe obſeruationem diuinę legis niſi etiam reddenda multa merces expectetur. in reliquo inquit apoſtolus repoſita eſt mihi corona iuſtitię.

Errores qs itelliget? Quia ĩpoſſibile eſt humanę fragilitati ſeruare ad vnguẽ diuinã legẽ, poſt deſcriptã obſeruationẽ ſubiũgit medicina hũanę ĩfirmitatis. tũ ex pte ĩtellectus: tũ ex pte affectus. Medicina ẽ recurſus ad deũ ꝓ venia & ꝓ cuſtodia. ¶ Vbi nota ꝙ petitio venię deſcribit reſpectu pctõꝝ nobis ignotoꝝ: vt hic ĩtelligas multo fortius petẽdã eẽ veniã de pctis q̃ ſcimus nos cõmiſiſſe. Errores, declinatiõis a lege tua, qs ĩtelliget? nullus. & ꝓpea ab occultis, pctis, munda me: & multo magis a notis. ¶ De cuſtodia aũt ſubdit. Etiã a ſupbis ꝓhibe ſeruũ tuũ. Scito hic textũ hebraicũ admittẽ vtrãq; lectionẽ. ſ. a ſupbiis & a ſupbis. Et ꝓpea vterq; ſenſus exponẽdus ẽ. Si itaq; legit a ſupbiis, ĩtellige maximã curã debere eẽ ſeruo dei de vitãda ſupbia: vtpote q̃ ẽ initiũ oĩs pcti. imo q̃ ẽt ĩſidiat bonis opib⁹. Vbi aduerte ide pctã occulta, hic pctũ ſupbię ꝓphetã iduxiſſe: qa vtrũq; ĩeuitabile ẽ hũano gñi. Et dixit a ſupbiis, ꝓp multitudinẽ modoꝝ ſupbię: ꝑſũptionẽ, arrogãtiã, ſingularitatẽ, tumorẽ, cõtẽptũ, & innumera alia. ℂ Fruct⁹ ãt hui⁹ medicinę ſubdit. Nõ dñabunt ĩ me, tũc ꝑficiar & emũdabor a rebelliõe magna: hoc ẽ qñ nõ dñium ſup me habebũt ſupbię (q̃uis ſurrepãt ĩpfecti ſupbię motus) tũc ꝑficiar, ĩ obſeruatiõe legis tuę, & emũdabor a rebelliõe magna, cõtinue magis ac magis mũdabor ab ipã ſupbię rõne q̃ cõſiſtit ĩ rebelliõe ad deũ. vltimo ſiqdẽ loco mũdat ſeruus dei a ſupbia, ſi tñ vnq̃ ꝑfectę mũdat. ¶ Si vero legit a ſupbis, ĩtellige ſeruũ dei duob⁹ ſubeſſe piculis pctõꝝ. altero occultoꝝ. altero ĩminẽtiũ a ſuperiorib⁹: ſcriptũ ẽ. n. ſm iudicẽ ppl'i ſic & miniſtri ei⁹. & q̃lis rector ẽ ciuitatis talis & ĩhabitãtes in ea eccĩ. 10. Sicut. n. occulta pctã ignorãtia nobis quodãmõ ĩuitis ĩgerit, ita ſupioꝝ autoritas & exemplaritas cogit quodãmõ eos imitari. Vñ & paulus rephẽdẽs petrũ dixit, cogis alios iudaizare: loq̃ns de exẽplo. Et ꝓpea ſeruus dei vtriq; timẽs, vbi petiit ab occultis mũda me, diuinã quoq; cuſtodiã petit. ẽt a ſupbis, imitãdis, ꝓhibe ſeruũ tuũ. Et meminit magis ſupbię q̃ alioꝝ vitioꝝ, qa peſſimũ ẽ oĩũ pctõrũ: vtpote cõſiſtẽs ĩ rebelliõe ad deũ: & directe cõtrariat ſubiectiõi hũanę reſpectu diuię legis. Neceſſitas ãt cũ fructu hui⁹ medicię ſubiũgit. Nõ dñabũt ĩ me, hoc ẽ qñ ſupbi nõ hẽbũt dñium ĩ me, tũc ꝑficiar ĩ lege tua, & emũdabor a rebelliõe magna. Magna ſiqdẽ rebellio ẽ rebellio ſupbię: qa quũ cętera vitia a deo fugiãt, ſola ſupbia ſe opponit. ¶ Magna tñ rebellio hic appellat ſubtrahet ſe ab obſeruatiõe legis diuię, tã q̃ nõ ſit illi ſubdit⁹. Quũ. n. ſupbi dñant, ppl's a lege dei recedit q̃ſi nõ ſubdit⁹ diuię legi: vt patuit ĩ pplo iſrael regnãte ieroboã, & poſtea ĩfinities. Quũ vero nõ dñant ſupbi, tũc mundat ppl's a rebelliõe hac magna. vel purgãdo ꝯctã: vel mũd⁹ erit cauẽdo ne inq̃net tali ĩmũdicia. ℂ Alter fruct⁹ ꝯſis ẽ. Erũt volũtati, ſupple tuę, dctã oris mei & cogitatio cordis mei facieb⁹ tuis, grata: dñe petra mea & redẽptor me⁹. Vbi vides magnitudinẽ fruct⁹, ĩ h̃ ꝙ & cogitatiões & locutiões ei⁹ erũt gratę deo. Appellat ãt ĩ ꝓpo⁰ deũ petrã ſuã ĩ bõis: vtpote a q̃ ẽ oĩs firmitas ei⁹ ĩ bono cũ cuſtodia a malo. Et redẽptor me⁹, a malis, a ſuitute pcti: vtpote petẽs mũdari ab occultis, et magis ac magis emũdari a ſupbia. Amen.

ℂ VVLGATA EDITIO ℂ Victori pſalmus dauid. XIX.

EXaudiat te dñs in die tribulationis: ꝓtegat te nomen dei iacob.
Mittat tibi auxilium de ſancto: & de ſion tueatur te.
Memor ſit omnis ſacrificii tui: & holocauſtum tuum pingue fiat.
Tribuat tibi ſecundum cor tuum: & omne conſilium tuum confirmet.
Lętabimur in ſalutari tuo: & in noie domini dei noſtri magnificabimur.
Impleat dñs oẽs petitiones tuas: nunc cognoui quoniam ſaluũ fecit dñs chriſtũ ſuũ.
Exaudiet illum de coelo ſancto ſuo: in potẽtatibus ſalus dexterę eius.
Hi in curribus & hi in equis: nos autem in nomine dñi dei noſtri inuocabimus.
Ipſi obligati ſunt & ceciderunt: nos autem ſurreximus & erecti ſumus.
Domine ſaluum fac regem: & exaudi nos in die qua inuocauerimus te.

ℂ IVXTA HEBRÆVM. ℂ Vincenti pſalmus dauidi. XX.

1 Propheta. REſpõdebit tibi dñs in die anguſtię: eleuabit te nomen dei iacob.
2 Mittet auxilium tuum de ſanctitate; & de ſion ſuſtentabit te.
3 Recordabitur oium munerum tuorum: & holocauſtum tuum incinerabit Selah.

4 Dabit tibi ſm cor tuum:& omne conſilium tuum implebit.
5 Laudabimus in ſalute tua,& in nomine dei noſtri uexillo inſigniemur:implebit domi
nus * omnes petitiones tuas.
6 Nunc ſciui quoniam ſaluum fecit dominus * chriſtum ſuũ:reſpondebit ei de cœlis ſan
ctitatis ſuę,in fortitudinibus ſalutis dexterę ſuę.
7 Hi in curru & hi in equis:& nos in noie dñi * dei noſtri recordabimur.
8 Ipſi incuruati ſunt & ceciderunt:& nos ſurreximus & exaltati ſumus.
9 Domine * ſalua:ipſe rex reſpondebit nobis in die uocare noſtri.

TItulus eſt. Vincẽti pſalmus dauidi.de quo vt ſupra.
¶ Circa materiã pſalmi aduerte primũ ꝙ in prima pſalmi parte dauid manifeſte alloquiť ſecũdã pſonã:dicẽdo reſpõdebit tibi &c̃.Secũdũ ꝙ illa ſecũda pſona deſcribitur cõſtituta in anguſtia:dicẽdo in die anguſtię.Tertiũ ꝙ dauid ꝓphetat illi pſonę multa bona.ſ.ꝙ deus reſpõdebit illi,ꝙ exaltabit,auxiliabiť,implebit oẽ cõſiliũ & oẽm petitionẽ eius.& ſimul ꝙ ipſe ꝓphetãs,cũ aliis exultabit erigẽdo vexillũ in noie dñi.¶ In ſecũda vero parte aduerte ꝙ deſcribiť ſaluator rex a deo:ita ꝙ ruẽtibus iis qui in curribus & in eqs,nos in noie dñi erecti & exaltati inqt ſumus.& tandẽ cõcludiť ꝙ ipſe rex reſpõdebit in die clamoris nři.¶ Ex his enim prudẽs lector ꝓſpice ꝙ ſi hiſtoria certa quęriť hic tractata,nulla inueniť ſcripta in q̃ hęc oia verificeť.vt facile patet,diſcurrẽti a tpe ex quo arca dñi fuit in ſion.Sed ſi ꝓpa ꝓphetię veritas hic q̃riť,nullus inueniť rex niſi meſias de quo hęc verificenť.nã clare cõſtat in ſolo meſia verificari,iplebit oẽ cõſiliũ tuũ & oẽm petitionẽ tuã.Ruſus ẽt nullus eſt rex niſi meſias de quo dauid ꝓphetet ꝙ ipſe rex reſpõdebit in die clamoris nři.numerat ſiquidẽ ſe dauid inter clamãtes,dicẽdo vocare nři.¶ Vñ quũ dicta in hoc pſalmo excedãt tã dauidẽ q̃ cęteros reges,imo & populũ,q̃drẽt aũt meſię,cõcludẽdũ ẽ iuxta regulã petri apľi ꝙ pſalmus iſte ad lřam tractat de meſia.Et quãtũ ex ꝓgreſſu pſalmi apparet,tractat de exaltatione meſię ex merito paſſionis eius,qua mundũ iugo fidei ſubiecit.
¶ Summarium pſalmi iam patere põt:attamen tale eſt.
¶ Propheta ꝓdicit meſię in anguſtia,ꝙ exaudieť exaltabiturq; a deo:ita ꝙ non ſolũ accęptabit ſacrificiũ eius,ſed iplebit oẽ cõſiliũ &c̃.Et tanq̃ canens ꝓphetiã ipletã,aſſerit ꝙ deus ſaluabit per meſiam:ita ꝙ aliis in curribus & equis ruentibus,nos erecti & exaltati ſumus.
¶ Perſona loquens propheta eſt.

REſpõdebit tibi dominus in die anguſtię. Diuidiť pſalmus in partes duas:ꝓpoſitiuã materię,& executiuã,ibi mittet auxiliũ.¶ Duo ꝓponit ꝓphetãdo & alloquẽdo meſiã.Primũ.reſpondebit,retributione,tibi.More amãtiũ ſolo ꝓnomine itelligi vult nomẽ ꝓpriũ amati:tanq̃ oẽs ſciant quẽ amat.Sic maria magdalena q̃rẽs chřm dixit hortulano,ſi tu ſuſtuliſti eũ:putãs oẽs intelligere de quo loq̃batť.Hoc mõ dauid q totũ amorẽ ſuũ in meſia locauerat,abſq; alio noie illi dicit.reſpõdebit tibi dñs in die anguſtię:hoc ẽ paſſiõis tuę.¶ Alterũ eſt.eleuabit te,in reſurrectiõe,nomẽ,manifeſtatũ ac ꝑdicatũ a te,dei,nõ cuiuſcũq; ſed iacob:hoc eſt illiuſmet dei q eſt deus populi iſrael.
¶ Mittet auxiliũ tuum. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primũ tractať vtraq; particula ꝓpoſita ꝑ modũ ꝓphetię de futuro.Secũdo tractať iterũ vtraq; particula ꝑ modum ꝓphetię iplerę,ibi nũc ſciui.¶ Tractãdo aũt retributionẽ ꝑ anguſtia,prius tractat meritũ.Mittet auxiliũ de ſanctitate,& de ſion ſuſtẽtabit te.Rõ auxilii deſcribiť cultus exhibitus deo a meſia in tẽplo in ſion.ad lřam ſiquidẽ chřs hõ coluit deũ in tẽplo qđ erat in ſion.Et ꝓpterea ꝓpheta dicit ꝙ mittet auxiliũ ſuũ de ſanctitate:hoc eſt de merito cultus exhibiti deo in domo ſcitatis & in monte ſion.in eo enim chřs meruit & ſuſtẽtari & adiuuari:q̃uis inquantũ deus his nõ egeret.¶ Et rationi meriti adiungit rõnem ſacrificii.Recordabiť oīum munerũ tuoꝝ,& holocauſtũ tuũ incinerabit.Ad ſimilitudinẽ corporaliũ oblationũ q̃ fiebãt in veteri lege,& holocauſtoꝝ quę offerebanť deo,deſcribit holocauſtum corporis chři in cruce,& ſpũalia munera ſalutis aĩarũ meſię:ꝙ recordabiť,quantum ad retributionẽ muneꝝ,& holocauſtũ tũc quum offerť,igne cœleſti nõ ſolũ incẽdet ſed icinerabit.vt ſicut in holocauſto materiali miſſus quãdoq; de cœlo ignis tam vehemens fuit ꝙ in cinerem illud redegit,ita ignis ſpũſſancti totam chři paſſionem gratiſſimã accęptauit.¶ Deĩde ipſas retributiones ꝓphetat.Primo ex ſacietate cordis,hoc eſt voluntatis.dabit tibi ſm cor tuũ.Secundo ex ſacietate conſiliorum . & omne conſiliũ tuũ implebit. Tertio ex ſacietate petitionum.implebit dominus oẽs petitiones tuas.Vbi aduerte ꝙ hoc vltimum iterſecať in litera,vno mediante verſiculo:ſed continuãdũ eſt vt diximus.¶ Propheta ta aũt retributione propherať & exaltatio,ſecũdo loco ꝓpoſita.Prophetať aũt in prima perſona pluraliter:ita ꝙ dauid annumerat ſeipſum in lętina huius exaltatiõis,laudabimus in ſalute tua. Ipſum alloquiť.Laudabimus,cãtando & cãtabimus laudando(dictio ſiquidẽ hebraica cantũ iũctum laudi ſonat)in ſalute tua nobis exhibita:& in nomine dei noſtri,nõ alieni non noui dei,vexillo inſigniemur.Dictio hebraica ſignificat(ſi dici liceret)vexillabimur paſſiue,quod interpretes verterũt vexillo

inſigniemur. Et ſignificat ad lr̃am ꝙ in noie dñi vexillum leuabimus victorię. Quod proculdubio/eſt vexillum crucis. ipſe enim dauid cum ſuis(hoc eſt cum iudęis)fuerunt primi laudantes & vexillum erigentes victorię crucis tempore meſię. Hæc de prophetia.

¶Nunc ſciui. Tractat iterũ ambas particulas ꝓpoſitas tanq̃ adimpletas. Et inchoans a prima ĩquit. Nũc/in eleuatione vexilli crucis quo princeps huius mũdi eiectus eſt/quo mors ſupata eſt qñ patres ex limbo liberati ſunt, ſciui/expimento vidi: qm̃ ſaluum fecit dñs/de morte crucis reſuſcitando, chr̃m/ meſiam, ſuũ. nec ſolũ ſalutẽ reſurrectionis vidi factã: ſed ẽt ſciui de futuro ꝙ reſpõdebit/deus, ei/meſiæ, de cœlis ſanctitatis ſuę/ad cõuertendũ mundũ/mittendo de cœlo ſpm̃ſanctum &c̃. nõ qualitercunq; ſed in fortitudinibus ſalutis dexterę ſuę. Quod ad lr̃am impletũ videmus in ap̃lis & martyribus: dũ deus vere reſpõdit chr̃o in fortitudinibus ſalutis q̃ apparuerũt in ap̃lis & martyribus. ſalutis aũt non qualiſcunq;, ſed ſpectãtis ad dexterã dei: hoc eſt ad optima bona diuina/ad fœlicitatẽ ęternã. ¶Modũ aũt tantę ſalutis ſubiũgit ꝓpheta/ex vna parte mũdum & ex altera ſeipſum ſimul cũ fideli populo cõnumerans. Hi in curru & hi in equis(ad ſimilitudinẽ pugnãtiũ armatis curribus aut equis/deſcribit mũdanos hoies pugnãtes cõtra fidẽ chr̃i)& nos in noie dei noſtri recordabimur/ſola memoria nois diuini pugnabimus. Quod ad literã impletũ videmus in ap̃lis & martyribus: qui ſolis ĩternis armis fidei pugnauerũt. Significantius aũt dicit in noie: vt intelligas cõfeſſionem fidei ex nois rõne/ſicut intelligis internã fidẽ ex recordatione. ¶Ecce fructus pugnę. Ipſi/in curru & equis, ĩcuruati ſunt, & non ſolũ incuruati ſunt ſed & ceciderũt: & nos ecõuerſo ſurreximus; cõtra id qđ dixerat incuruati ſunt, & exaltati ſumus/cõtra id qđ dixerat & ceciderũt. Et mũdus qdẽ ĩcuruatus eſt ad pc̃tm̃/& cecidit in mortẽ ęternã: nos aũt ſurreximus a pc̃tõ/& exaltati ſumus ad vitã ęternã. Vbi vides tanq̃ cõpleta deſcribi quę propoſita ſunt. ¶Vnde & ſubiungit. Dñe ſalua/non me vel illum ſed abſolute ſalua mundum: & tunc ipſe rex/meſias, reſpondebit nobis/retribuendo/ſubueniẽdo &c̃. in die vocare noſtri/per fidem. Quod ad literam impletum videmus. Amen.

¶VVLGATA EDITIO. ¶Victori pſalmus dauid. XX.

DOmie i uirtute tua lętabit̃ rex: & ſup ſalutare tuũ exultabit uehemẽter.
Deſideriũ cordis eius tribuiſti ei: & uolũtate labioꝝ eius nõ fraudaſti eũ.
Quoniam pręueniſti eũ in benedictionibus dulcedinis: poſuiſti in capite eius coronam de lapide precioſo.
Vitã petiit a te: & tribuiſti ei lõgitudinẽ dierũ in ſeculũ & i ſeculũ ſeculi.
Magna eſt gloria eius in ſalutari tuo: gloriam & magnũ decorem impones ſuper eũ.
Quoniam dabis eum in benedictionem in ſeculum ſeculi: letificabis eum in gaudio cum uultu tuo.
Quoniam rex ſperat in dño: & in miſericordia altiſſimi non commouebitur.
Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inueniat oẽs qui te oderunt.
Pones eos ut clibanum ignis in tempore uultus tui: dominus in ira ſua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis.
Fructum eorum de terra perdes: & ſemen eorum a filiis hominum.
Quoniam declinauerunt in te mala: cogitauerunt conſilia q̃ non potuerunt ſtabilire.
Quoniam pones eos dorſum: in reliquiis tuis preparabis uultum eorum.
Exaltare domine in uirtute tua: cantabimus & pſallemus uirtutes tuas.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Vincenti pſalmus dauidi. XXI.

1 Propheta. DOmine in fortitudine tua lętabitur rex: & in ſalute tua q̃ exultabit ualde.
2 Deſiderium cordis ſui dediſti ei: & prolationẽ labioꝝ eius non prohibuiſti [impleri] Selah.
3 Quoniam pręuenies eum benedictionibus boni: pones capiti eius coronã obrizi.
4 Vitas petiit a te: dediſti ei longitudinem dierum ęternum & ſemper.
5 Magnus [erit] honor eius in ſalute tua: gloriam & decorem pones ſuper eum.
6 Quoniã pones eũ benedictiones ęterno: lętificabis eũ in lętitia cum faciebus tuis.
7 Quia ipſe rex confidens in domino & in gratia excelſi: non labetur.

Deus qui das uindictas mihi & ſubdis populos ſub me: liberator meus de inimicis meis iracundis.
Et ab inſurgentibus in me exaltabis me: a uiro iniquo eripies me.
Propterea confitebor tibi in nationibus dñe: & nomini tuo pſalmum dicam.
Magnificans ſalutes regis eius: & faciens miſericordiam chriſto ſuo dauid, & ſemini eius uſq; in ſeculum.

IVXTA HEBRÆVM.

Vincẽti ſeruo dñi dauidi, qui locutus eſt dño uerba cãtici huius in die qua liberauit eũ dñs de uola oium inimicorũ eius: & de manu ſaul. XVIII.

1 Propheta. ET dixit, diligã te domine fortitudo mea.
2 Dñs petra mea & arx mea & ſaluator meus: deus meus fortis meus/ ſperabo in eo: ſcutum meum & cornu ſalutis meę/ celſitudo mea.
3 Laudatum uocabo dominum: & ab inimicis meis ſaluabor.
4 Circundederunt me funes mortis: & torrentes malignitatis terruerunt me.
5 Funes foueę circundederunt me: pręuenerũt me offendicula mortis.
6 In anguſtia mihi uocabo dñm, & ad deũ meũ clamabo: audiet de templo ſuo uocem meam, & clamor meus coram faciebus eius/ ueniet in aures eius.
7 Et commota eſt & contremuit terra/ & fundamenta montium trement & mota ſunt: quoniam iratus eſt ei terre.
8 Aſcẽdit fumus in furore eius/ & ignis ex ore eius deuorabit: carbones exarſerũt ab eo.
9 Et inclinauit cœlos & deſcendit: & caligo ſub pedibus eius.
10 Et equitauit ſup cherub & uolauit: & uolauit ſuper alas ſpiritus.
11 Ponet obſcuritatẽ latibulum ſuum: circuitus ſuos tabernaculum ſuum/ obſcuritatem aquarum nubes cœlorum.
12 A ſplendore coram eo nubes eius tranſierunt: grando & carbones ignis.
13 Et intonuit in cœlis dñs: & excelſus dabit uocem ſuã/ grandinem & carbones ignis.
14 Et miſit ſagittas ſuas & diſperſit eos: & fulgura iecit/ & attonuit illos.
15 Et apparuerunt profunditates aquarum & reuelata ſunt fundamenta orbis: ab increpatione tua domine/ a flatu ſpiritus furoris tui.
16 Mittet de excelſo & accipiet me: extrahet me de aquis multis.
17 Liberabit me ab inimico meo forti/ & ab odientibus me: qm̃ roborati ſunt plus me.
18 Pręuenient me in die interitus mei: & fuit dñs ſuſtentaculo mihi.
19 Et eduxit me in latititudinem †: eruet me/ quia complacuit in me. († latitudini)
20 Retribuet mihi dñs ẽm iuſtitiam meã: ẽm mundiciam manus meę reddet mihi.
21 Quia cuſtodiui uias dñi: & non malignatus ſum a deo meo.
22 Quoniã oia iudicia eius conſpectui meo ſunt: & ſtatuta eius nõ amouebo a me.
23 Et fui perfectus cum eo: & cuſtodiui me ab iniquitate mea.
24 Et reddidit dominus mihi ẽm iuſtitiam meam: ẽm mundiciam manuum mearum coram oculis eius.
25 Cum gratioſo gratioſum ages: cum uiro perfecto perfectum ages.
26 Cum mundo mundum ages: & cum tortuoſo tortuoſum ages.
27 Quoniã tu populum humilem ſaluabis: & oculos excelſos humiliabis.

28 Quia tu illuminabis lucernā meā dñe[4]:deus meus illuſtrabis obſcuritatem meam.
29 Quoniam in te frangam exercitum:& in deo meo tranſiliam murum.
30 Ipſe deus/perfecta uia eius/eloquiū dñi[4] purificatū:ſcutū ipſe oībus ſperātibus in eo.
31 Quoniam quis deus pręter dominum[4]? & quis fortis pręter deum noſtrum?
32 Ipſe deus ipſe accingēs me fortitudine:& dedit perfectam uiam meam.
33 Coęquans pedes meos ſicut ceruarum:& ſuper excelſa mea ſtare faciet me.
34 Docens manus meas ad pręlium†:& contritus eſt [inimicus], arcus ęneus brachia mea. † p̄elii
35 Et dediſti mihi clypeum ſalutis tuę:& dextera tua ſuſtentabis me, & manſuetudine [fm te]
tua multiplicabis me.
36 Dilatabis greſſus meos ſubtus me:& non labētur tali mei.
37 Sequar inimicos meos & apprehendam eos:& non reuertar uſq; [ad] conſumere eos.
38 Feriam eos & non poterunt ſurgere:cadent ſub pedibus meis.
39 Et accinxiſti me fortitudine pręlio:incuruabis inſurgentes meos ſub me.
40 Et inimicorum meorum dediſti mihi ceruicem:& odientes me concidam eos.
41 Clamabunt/& non [erit] ſaluans:ſuper dominū[4] [clamabūt]/& non reſpondit eis.
42 Conteram eos ut puluerem ſuper facies uenti:ut lutum platearum euacuabo eos.
43 Liberabis me a litibus populi:pones me ī caput† gētiū/pplus [quē] non noui ſeruient mihi. † capiti
44 Ad auditum† auris congregabuntur mihi:filii alieni [patrie] negabunt me. † auditui
45 Filii alieni [patrie] areſcent:& timebunt [ē] a clauſuris ſuis.
46 Viuus [ſit] dominus[4], & benedictus [ſit] fortis meus:& exaltabitur deus ſalutis meę.
47 Ipſe deus ipſe dans uindictas mihi:& duxit populos mihi.
48 Liberans me ab inimicis meis:etiam [in futuro] ab inſurgentibus meis exaltabis me/a uiro ini-
quo liberabis me.
49 Propterea confitebor te in gentibus domine[4]:& nomini tuo cantabo [hoc ſcilicet].
50 Magnificans [eſt] ſalutes regis ſui [dauidis]:& faciens miſericordiam uncto ſuo dauidi/& ſemini [dando meſiam]
eius uſq; ęternum.

TItulus eſt. Vincēti/ſeruo dñi dauidi,q locutus eſt dño verba cātici huius in die liberauit eū dñs de vola oīum inimicoꝝ eius & de manu ſaul. Ex quo titulo apparet non ſolū autor,ſed ēt materia pſalmi. ¶ Vbi aduerte ꝙ prima dictio(.ſ.vincēti)licet exponaꝶ hic ſicut ī cęteris pſalmis/& ſic appareat ex titulo ꝙ ipſe dauid vincētis officio in hoc pſalmo functus fuerit(vñ & ſeruus dñi nūcupaꝶ:vtpote eius ſeruitio vacās)verūtñ pōt pſidēs ſeu modus muſicę ſeorſum ſignificari p dictionē vincēti:& actor ac materia pſalmi īchoari dicēdo poſtea ſeruo dñi &c̄. ¶ Aduerte quoq; ꝙ quum nō fuerit vna dies liberationis dauidis de oībus inimicis ſuis & de manu ſaulis,aut hic poniꝶ numerus ſingularis p plurali(& ē ſenſus.p diebus liberationis eius &c̄.)aut dies liberatiōis ab oībus/appellaꝶ tēpus quo dauid requiē ſortitus ē ſubactis oībus inimicis ſuis. Et hic ſenſus q̄drat textui.edidit ſiqdē dauid tūc tpis hoc cāticū ad gr̄as agēdū deo generaliter p ſalute ſua ex oībus inimicis/& ſpālr ſaule:qm̄ illa fuit ex multis & maximis piculis. ¶ Aduerte quoq; ꝙ paulus ad ro.15.affert ex hoc pſalmo ſalutem gētiū ex diuina miſericordia p meſiā/dicēs. Gētes aūt ſup miſericordia honorare deū:ſicut ſcriptū eſt. ppterea cōfitebor tibi in gētibus dñe & noī tuo cātabo.qd̄ eſt penultimus verſus iſtius pſalmi. Quod ideo dixerim:vt intelligas materiā pſalmi ſic eſſe laudē dei ſup ſalute & victoriis dauidis,vt tñ terminet ad diuinā laudē futurā in gētibus pp meſiam pmiſſum ex ſemine dauidis.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid pmiſſis deo/dilectione/ſpe/laude & īuocatione,relaturus euaſionē ab inimicis/laudat deum

efficiētē ex ītētione opa naturalia q̄ in elemētis & coelis apparēt; & libertātē ſe ab inimicis ac retribuē/tē ſibi ſm̄ mūdiciā iuſtitiāq; ſuā ſuauiſſimo regimīe. Proinde ex diuina diſpōne tā cōi circa paupes & ſublimes q̄ ſpāli circa ipm̄ dauidē, laudat deū donātē ſibi tū pfectionē vię; tū oportūa ad pliū ac victoriā & cōtra inimicos & cōtra īſurgētes; tū pricipatū ſup gētes. Et demū gr̄as agēdo pphetat laudē dei in gētibus, cātādo pmiſſum ex ſuo ſemine meſiā. ℭ Perſona loquens propheta eſt.

ET dixit. diligā te domine. Diuidit̄ pſalmus ī ptes duas: poſitiuā materię, & executiuā; ibi circūdederūt me. ℣ Circa hāc ptē ppoſitiuā aduerte ī hebręo textu īchoare pſalmū ſic. & dixit; diligā te &c. q̄uis hiero. ſecutus. 70. īchoauerit pſalmū diligā te. Significat̄ āt p hoc ptm̄ & dixit; ea q̄ hic dn̄t dicta olim fuiſſe a dauide: tpe. ſ. quo pſecutiōib⁹ ſubiacebat & plus occupabat̄. Ita q̄ p hoc ſignificant̄ affectus quos tpe pſecutionū & pliox habuit. Et hic apparet rō q̄re ea q̄ tpe quo condebat̄ pſalmus geſta iā erāt; vt futura deſcribunt̄: hoc. n. ideo fit, quia recitatiue hic referunt̄ ſicut olim quū futura erant. Ad ſignificādū. n. q̄ recēſēdo pcedit hi pſalm⁹, īchoat. & dixit; ſupple olim. ℣ At ſi miraris īcōgruū principiū a cōiūctiōe copulatiua, recole cōiūctionē referri ad īterna cogitationē: hoc eſt nō ſolū cogitauit hęc olim dauid, ſed & dixit. Vel qa nō ſimul hęc fuerūt dicta, ſed diuerſis temporibus diuerſę particulę quo ad ſentētias prout pericula occurrerūt, ideo inchoauit a cōiūctione: vt intelligas dixit & dixit; hoc eſt pluries dixit. ℣ Proponit itaq; ſe dixiſſe quattuor: ſcilicet diligam, ſperabo, laudatum vocabo. quę tñ duo vltima (vt apparebit) ſunt explicatiua primę particulę: ſcilicet & dixit.

Diligā te. Amor amicitię ſignificat̄ ex termīo, te dn̄e. ℣ Fortitudo mea. Laudat bn̄ficia & ſimul excitat amorē ſuū erga deū ī hoc & ſeq̄ntib⁹ bn̄ficiis. Fortitudo mea, rō mihi ſuſtinēdi & fortiter pugnādi. Dn̄s petra mea & arx mea: hoc ē firma ſecuritas mea, rō tā firmitatis q̄ ſecuritatis meę. arces. n. ſecuros reddūt, ſi tñ ſint ſup petrā. Et ppea pp firmitatē ponit̄ ſilitudo petrę, & pp ſecuritatē ſilitudo arcis: vt intelligas deū nō ſolū intus fuiſſe rōnē fortitudis, ſed extra q̄ſi rupē & arcē ędificatā ſup rupē. Et ſaluator me⁹. Effect⁹ tā fortitudis q̄ arcis & petrę ē ſalus. Et ſonat dictio hebraica ſalutē euaſiōis: ita q̄ ſi licuiſſet, iterptādū erat euaſor me⁹. De⁹ me⁹, p ſpālē grām q̄ dignat̄ a me coli. Fortis me⁹. Ambigua ē iterptatio, an dicēdū ſit fortis me⁹ an iterx petra mea. Dr̄ āt de⁹ nō ſolū fortitudo mea (hoc eſt rō fortitudinis meę) ſed ēt fortis me⁹, hoc ē pugnās p me, vel ēt potēs p me. ℣ Spabo in eo. Ecce ſecunda pmiſſio, trib⁹ comitata bn̄ficiis. Scutū meū, defendēdo: & cornu ſalutis meę, pugnādo, celſitudo mea, locādo me ī excelſo. ℣ Laudatū vocabo dn̄m. Sil' & ſemel explicat̄ rō ei⁹ qđ dictū ē ī pricipio & dixit; & pponunt̄ dicēda. Rō ſiqdē q̄re dauid dixit diligā te dn̄e &c. ē laus dei & inocatio ei⁹ ordie quodā naturali: vt. ſ. laudat⁹ de⁹ inocet̄. Et ppea ait. laudatū vocabo dn̄m. Et ecce fruct⁹. & ab inimicis meis ſaluus ero: vt ītelligas dixiſſe q̄ laudatū deū vocare nō ē vanū, ſed fructuoſū: qa īde ab inimicis meis ſaluus ero. Et p hęc oīa ītellige & ea q̄ tractāda ſunt in pſalmo & modū tractādi, & vtilitatē perceptam. ab ipſo dauide.

ℭ Circūdederūt me. Incipit hi ps executiua tali ordie. Prio tractat̄ illa pticla, vocabo dn̄m & ab inimicis meis ſaluus ero. Secūdo illa laudatū, ibi & cōmota ē & cōtremuit terra. Tertio illa diligā te dn̄e, ibi mittet de excelſo. Et ſub hac tractant̄ ſimul illę duę pticulę, petra mea & arx mea. Quarto illa deus meus, ibi qm̄ tu populū. Et cū hac illę particulę, fortis meus ſpabo ī eo. Quito illa fortitudo mea, ibi docēs manus meas. & cū hac illa, ſcutū meū. Sexto illa, ſaluator meus, ibi ſcutuabis īſurgētes. Septimo illa, cornu ſalutis meę, ibi pones me in caput. Octauo illa, celſitudo mea, ibi viuus dominus.

ℭ Circa primū, explanādo illā pticulā, vocabo dn̄m & ab inimicis meis ſalu⁹ ero, cōmemorat rē geſtā circa ſe. deſcribēs ſeipm̄ in piculo quo fuit qn̄ ſaul niſus ē cōfiget̄ dauidē ī piete, & dauid ī domo ppria a ſatellitib⁹ obſeſſus ē vt mane iterficeret̄: vt dr̄. 1. reg. 19. ℣ Circūdederūt igr̄ me funes mortis. Satellites ſaulis ad cuſtodiēdū domū ne exiret dauid ad hoc vt mane īterficeret̄, funes mortis appellāt̄. ℣ Et torrētes malignitatis terruerūt me. Impet⁹ ſaul' maligni pluries īpetētis lācea dauidē, torrētes malignitatis terrorē icutiētes appellati ſūt. ℣ Funes foueę, hoc ē ſepulchri, circūdederūt me. Iidē funes relati ad mortē, mō referūt̄ ad ſepulchx: ad d̄notādā certā diſſōnē mortis ei⁹ iā iſtitutā a ſaule. ℣ Pręuenerūt me offēdicula mortis. Qm̄ a. n. añ lucē coſtodes miſſi ſūt a ſaule ī quos īpigēt dauid ſi exiſſet domū, iō pueneſūt ingr̄ me offēdicula mortis, ſatellites. n. aſſimilati offō funiū ī cuſtodiēdo, mō offō offēdiculox in caſu exeūtis deſcribūt̄. Qm̄ ſic euenit, iō ī anguſtia mihi (vere. n. ī anguſtia tūc cōſtitutus erat) vocabo dn̄m & ad deū meū clamabo: hoc eſt pſeuerabo vocādo & clamādo ex intimo corde. ℣ Et ecce effectus certa ſpe cōceptus. Audiet de tēplo ſuo, hoc ē de ſeipō (iuxta illud apoc. 21. dn̄s deus oipotēs tēplū illius ē) vel de coelo, iō tēplo qa domus dei, vocē meā, qua ipm̄ vocabo: & clamor meus faciebus eius, non poſt tergū (hoc eſt dignus facie eius) veniet in aures eius, hoc eſt exaudietur.

Et cōmota eſt & ɔtremuit terra. Tractat̄ hic illa pticula, laudatū, lōgo tractatu laudādo deū in mirabilibus opib⁹ naturalibus q̄ vident̄ in vniuerſis corporibus ex q̄bus ītegrat̄ ſuba vniuerſi corporei, tali ordine. ſ. in terra, in igne in coelo, in aere, in aq̄. ℣ Vbi p̄nota q̄ttuor. Primū q̄ pſalmus iſte laudās deū p bn̄ficiis collatis dauidi, īchoat a laude diuinę pudētię circa opa naturę: vt ex pudētia diuīa circa naturalia, pcedat ad pudētiā diuinā circa hūana, & ſpālr ipm̄ dauidē. ℣ Secūdū q̄ nō meminit oīum opex naturaliū, ſed cox q̄ circa coelū & elemēta apparēt tanq̄ ex neceſſitate materię puenīētia: puta de terremotu, de tonitruis, de grādine &c. Et hoc iō vt laudata diuina prouidētia circa hęc, facil/

limē intelligas maxime laudandam circa cętera. Tertium ꝙ explicando diuinam laudem circa hæc naturę opa / apponit ꝓpheta iuxta ſingula eīa metaphoras: ſecutus antiquoꝝ morē/diuina ſub metaphoris cantantiū. Quartū ꝙ quęlibet metaphora ſumiť ab aliqua rōnali opatiōe, q̄ attributa deo monſtret deū eē actorē opeꝝ naturę/nō p modū naturalis agētis ſed p modū agētis a ꝓpoſito: qđ eſt principale intētū ꝓphetę. Qđ tñ nō ītelligas ſic ꝙ deſcribať deus faciēs hęc opa naturę excluſis cāis ſecūdis(nō.n.hoc intēdit propheta)ſed ꝙ mediantibus cāis ſecūdis naturaliter agētibus ipſe agit ex intentiōe/a ꝓpoſito/libere. ¶ His p̄libatis deſcribit ꝓpheta deū cāntē terremotū ſub metaphora dñi irati i ſeruū trementē ex ira dñi. Et ꝓpea dicit. Et cōmota ē & cōtremuit terra, & fundamēta montium tremēt & mota ſunt: qm̄ iratus ē ei.ſ. terrę. ¶ Veritas aūt ſignificata p hāc metaphorā, ex pte qdē dei eſt ꝙ deus ē autor terremotꝰ/& ꝙ ē autor terremotus vt agēs a ꝓpoſito/ potēs diſponere de terremotu vt vult. ꝓpea.n. poniť deus iratus cā terremotus: ira nāq; in deo volūtas ē/nō paſſio. Ex pte aūt terrę ē ſubiectio totalis diuinę volūtati tā extenſiue(& ꝓpea fundamēta montiū mota & cōturbata deſcribunť)q̄ intēſiue: pro q̄to ex ira/hoc ē volūtate, dei deſcribiť & cōmotio & tremor tam terrę q̄ fundamentoꝝ montiū. & ex hoc ꝙ terremotus naturę opus diuinę volūtati ſubdiť, cōſequēs eſt vt natura ipſa opus hoc exequēs/volūtati quoq; diuinę ſubiecta ſit. Et quum volūtas diuina agat ꝑ finē, cōſequēs quoq; ē ꝙ terremotꝰ ex pte dei ordinať ad finē/q̄uis ex pte terrę ſit ex neceſſitate materię. Et hęc eadē(ne pluries repetanť)ītellige ī ſequētibus. ¶ Aduerte hic oīa deſcribi in ptō/excepto tremore fundamentoꝝ in futuro: ad denotandū tremorē fundamētoꝝ eē vltimum cōſequens in terremotu. Futurū.n. trement reſpicit ptā reliqua, ad ſignificandā ſequelā huius ad reliqua vt vltimi.

Aſcendit fumus in furore eius. Deſcribiť opus naturę apparēs in igne. Et conſiſtit metaphora in ſiliťudine hoīs vehemēter irati, ī quo ſpūs tanq̄ fumus aſcēdūt ad ptes ſupiores/& accēſus ſpirat tanq̄ emittēs ignē. ¶ Veritas aūt ſignificata p hāc metaphorā, ex pte dei ē ꝙ indignatio dei(hoc ē volūtas eius)cāt ignē. Ex pte vero ignis ſignificať ſubiectio duaꝝ materieꝝ ad accēſionē igneā: fumi.ſ. & carbonis. ¶ Et appellatiōe fumi ſignificať materia ſubtilior ī qua ignis accēdiť. Vnde & deſcribiť aſcendens, qa ē materia leuis. nā fumus aſcēdēs(hoc ē exhalatio calida & ſicca)inflāmať/& eſt ignis: vt patet ī īpreſſionibus igneis quas videmus ī aere: vt ſunt cometę/ſydera volātia/& hmōi. hęc.n. oīa fiunt ex fumo aſcēdēte. Et ad denotādū ordinē gñationis(ꝙ.ſ. prior ē aſcēſus fumi.i. exhalationū/& inde ſeqť gñatio ignis)p̄poniť in lrā/aſcēdit fumꝰ. & poſtea ſubdiť & ignis ex ore eiꝰ deuorabit. Appellatiōe vero carbonū/groſſior mā ignis ſignificať: vt cōtingit ī cōflagratiōe alicuiꝰ ptis terrę. ¶ Ita ꝙ fumo aſcēdēte ſignificať gñatio & eīnti ignis & igneaꝝ īpſſionū ī ſupioribꝰ ptibꝰ: p carbones vero denotať gñatio ignis ī ptibꝰ terrę. Vtraq; ē opꝰ nāę, & attribuiť dīnę volūtati. ¶ Deſcribiť āt deuoraturꝰ ignis ī ptibꝰ ſupioribꝰ: qm̄ īde ꝓuenit maxia cōſūptio quū ſupiora(ſignificata p os eius)ad ignē diſponūt.

Et inclinauit cęlos. Poſt terrā & ignē/coelū īduciť quo ad duo.ſ. quo ad alterationē īferioꝝ/& quo ad motū localē ipſiꝰ coeli. ¶ Vbi nota metaphorā circa actionē ī īferiora. Deſcribiť ſiqdē deus habitator coeli velut exñs ī excelſo loco: puta lignea turre/ex qua abſq; gradibꝰ deſcēdere volēs/īclinat turrim ligneā vt deſcēdat: deſcēdēs āt pōit pedes ſup locū paululū a terra eleuatū: loco cuiꝰ poniť hic caligo. Ita ꝙ deſcribiť deꝰ velut hō exñs ī coelo/īclinās coelos ad hoc vt deſcēdat, nō vſq; ad terrā/ſed ponēdo pedes ſup caliginē ambiētē terrā. ¶ Veritas āt ſignificata p hāc metaphorā ex pte dei ē/ꝙ deus ē autor & ordinator virtutis coeleſtis ad ꝓducēdos effectꝰ ī iſtis īferioribꝰ(nā īclinare coelos/nihil aliud eſt q̄ ordīare coelos ad agēdū ī hęc īferiora: quū ſint naturę lōge excellētioris)& ꝙ ipſa virtus dīna per ea q̄ facit mediātibꝰ coeleſtibꝰ corporibꝰ/deſcēdit ī hęc īferiora: & ꝙ tāq̄ agēs a ꝓpoſito hęc efficit. īclinare nāq; coelos vt deſcēdat/opatio ē agētis a ꝓpoſito. Ex pte āt coeloꝝ deſcribiť ſubiectio corpis coeleſtis reſpectu diuinę volūtatis: vtpote obediēs īclinatiōi ad deſcēſum. ¶ Significať quoq; p caliginē ſuppedaneā, tum ipſam eē coeli effectū infimū/nō ſimplr̄ ſed īter manifeſte apparētes fieri ex neceſſitate materię: de his.n.(vt p̄dictū ē)ꝓpheta loquiť. Tū ipſam ſubiectā eē diuinę volūtati. Et ꝓpea ait. Inclinauit/ad ſiliťudinē īclinātis ordiauit coelos/ad īferiora, & deſcēdit/p opa coeloꝝ ad hęc īferiora: & caligo/ſterilis nubes ꝓxia terrę, ſub pedibꝰ eiꝰ/tāq̄ īfimū coeloꝝ opꝰ īter māifeſta īde fieri ex nec̄te materię.

Et eqtauit ſup cherub. Ecce metaphora circa motū localē coeli. Deſcribiť deꝰ velut eqtās ſup angelū motorē primi mobilis tāq̄ hñtē alas(eo ꝙ ī veteri teſtō angeli figurabanť alati: vt patet exo.36.)& ſic velociſſime moueri/īmo volare. ¶ Veritas āt ſignificata p hāc metaphorā, ex pte qdē dei eſt ꝙ deus p̄ſidet coelo & motori illiꝰ ſicut eqtator p̄ſidet equo/ita ꝙ ē cā & motꝰ & velocitatis illiꝰ. & vtriuſq; vt agēs a ꝓpoſito: eqtare.n. actio ē agētis a ꝓpoſito. Ex pte aūt coeli & motoris eiꝰ/ē ꝙ angelus motor ēt ſupmi coeli ſubiectꝰ ē diuinę volūtati: & ſilr̄ motꝰ coeli & velocitas eiꝰ ſūma(qualis ē velocitas primi motꝰ)q̄uis ex nec̄te naturę determinatū ſit coelū ad ſuā velocitatē/vt phi tradūt. Propterea.n. prophia motū coeli & eiꝰ velocitatē īter nec̄ia ex pte naturę cōputauit: ītēdēs laudare deū ꝙ ēt motꝰ coeli & velocitatis eiꝰ ē autor volūtarius/dicēdo. Et eqtauit ſup cherub/hoc eſt p̄ſedit a principio mūdi motori primi mobilis ad ſiliťudinē eqtātis, & volauit/velociſſimo motu motꝰ ē. Et vt ītelligas modū volādi/adiunxit explicādo. & volauit ſup alas ſpūs. ¶ Aduerte hic duo. Primum ꝙ ſcđm rei veritatē deus nec p ſe nec p accñs mouet cāndo motum coeli, q̄uis motor coeli apud phos moueať p accñs; hoc eſt per

ſuũ mobile/vt dr̃. 8.phy. Quia tñ metaphora eq̃tantis annexũ habet motũ ꝑ accñs eq̃tantis, iõ propheta reflexit motũ ad deũ/deſcribẽdo ꝙ eq̃rans volauit. Et ne metaphorę deſit veritas ſignificata, intellige nõ ſm̃ ſeipſum/ſed ſm̃ equũ ſuũ:hoc eſt coelũ cũ ſua aïa ſeu ſpũ. ⁋ Scd̃m ꝙ dauid ſumpſit hanc metaphorã volatus & alaꝝ ſpũs mouẽtis coelũ/ex principio geneſis:vbi dr̃.& ſpũs dñi cõmouens/cubãs ſeu volãs ſup aquas:hoc ẽ vniuerſam materiã corporeã. Ex eo.n.ꝙ moyſes deſcripſit ſpiritum angelicum mouentem coelum alatum, dauid deſcribit deum equitantem cherub volare: explicando ꝙ volat ſuper alas ſpiritus/quem appellarat cherub.

Ponet obſcuritatẽ latibulũ ſuũ. Poſt terrã/ignẽ & coelum, inducit̃ aer ſm̃ viciſſitudines ſerenitatis & nubiũ. Et q̃tum ad metaphorã deſcribit̃ deus velut hõ nunc ſe locãs in ſecreto tabernaculo/nũc vero apparẽs in ſplẽdore ſuo:ita ꝙ facit de nubibus quaſi ſuũ latibulũ ſupra quod manet/& velut cribrans nubes pluit &c̃.& poſtea velut volẽs appere, pellit fulgore vultus ſui nubes/fugat grandinẽ &c̃. ⁋ Nec putes a nobis cõfictã metaphorã de cribro:qm̃ vt patet.2.reg.22.ab ipſo propheta appoſita hic ẽ. Vbi dr̃.poſuit tenebras in circuitu ſuo latibulũ/cribrãs aquas de nubibus coeloꝝ. ⁋ Veritas autem ſignificata ex pte dei, ẽ ꝙ deus cãt & nubes & pluuiã & ſerenitatẽ ad libitũ ſuũ: ſicut hõ qñ vult locat ſe in ſecreto ſeu tabernaculo/& qñ vult apparet. nã ponere nubes ĩ latibulũ ſuũ & cribrare/actiões ſũt rõnalis potẽtię, nõ naturalis. Ex pte aũt aeris/nubiũ &c̃. eſt plena coꝝ ſubiectio diuino beneplacito. ⁋ Circa hęc tñ aduerte tãgi naturales cãs cũ naturalibus effectibꝰ. Sol.n.ĩ quo maxime virtus diuina relucet, nubibus occultat̃/quas ipſe facit eleuãdo vapores. Et qa in hmõi eleuatis vaporibus pluuias cãt & grandinẽ & carbones ignis, iõ hęc oĩa in metaphora cõmemorant̃. Et aquę qdẽ qa guttatim cadũt velut ꝑ cribrũ/vident̃ ſpargi, quũ tñ in veritate/cõtinua nubes in cõtinuã conuertat̃ aquã: quae deſcẽdendo ob hoc ꝙ refringit̃ vndiq; ab aere obuiante/diſcontinuat̃ & deſcẽdit ſine angulis, velut ſi guttatim ſeu cribro effunderet̃. Vincente aũt virtute ſolari eleuatos vapores, trãſeunt nubes/grandines &c̃. qa ceſſant. ℭ Ait ergo. Ponet/ad bñplacitũ ſuũ, obſcuritatẽ/aerem obſcurũ, latibulũ ſuũ/hoc eſt velut velum vltra quod lateat. Et proſequẽs metaphoram. circuitus ſuos tabernaculm ſuum:hoc eſt quocũq; circuit ponet tabernaculũ ſuũ:hoc eſt ad ſĩlitudinẽ tentorii ſeu vmbraculi in quo lateat. Et dixit plr̃ circuitus ſuos:qa pluuia mõ in vno loco mõ in alio fit, & vbicũq; fit/nubes apparẽt velut ĩ circuitu. Et explanãs materiã latibuli ſeu tentorii ſubdit. obſcuritatẽ aquarum/de nubibus defluentium, appoſitiue nubes coeloꝝ. A ſplendore/manente ſemꝑ, coram eo/ſupra locũ gñationis nubium, nubes eius tranſierunt/ceſſauerunt:& ſilr̃ grãdo & carbones ignis. ⁋ Vbi nõ mireris ꝙ ꝓpheta prius deſcribit ceſſationẽ grandinis & carbonum ignis q̃ deſcribat generationem eoꝝ/quã in ſequẽti verſiculo deſcribet. fecit.n.hoc quia ſimul ceſſant cum pluuia.

Et intonuit in cęlis dominus. Proſequit̃ ea quę fiũt in aere. Et cõſiſtit metaphora in hoc ꝙ deus velut dñs puniturus/ſonũ emittit & vocẽ & minas & ſagittas. ita ꝙ tonitruũ eſt ſonus:grãdo aũt & ignis vox/fulgura minę/fulmina aũt ſagittę. ⁋ Veritas ſignificata ex pte qdẽ dei eſt, ꝙ deus eſt autor tonitrui/ignis &c̃. & vtit̃ iſtis vt dñs ſuis tubis/ſua voce/ſuis ſagittis &c̃. Ex pte aũt reꝝ haꝝ/eſt illarum ſubiectio nutui diuino. ⁋ Aduerte ꝙ licet carbones ignis rari appareãt de nubibus deſcendentes, remotũ tñ nõ eſt qn ſicut grando ita & carbo in nubibus gñet̃. nam ſicut vapor humidus congregatus & cõpactus/ꝑ antiperiſtaſin fit grãdo, ita vapor ſiccus & calidus cõſtrictꝰ cũ groſſo/ꝑ antiperiſtaſin fit carbo. Vnde exo.ca.9.dr̃ ꝙ grãdo & ignis mixta pariter ferebant̃. ⁋ Nota ſcdo fieri mentionem de effectibus tonitruoꝝ & fulminũ in hoĩbus:vt hinc magis eluceſcat deũ vti iſtis vt miniſtris ſuis. ℭ Vñ ait. Et intonuit in coelis dñs/cãdo tonitrua, & excelſus dabit vocem ſuã/appoſitiue grandinẽ & carbones ignis. Et miſit ſagittas ſuas/fulmina, & diſperſit eos:diſpergunt̃.n.hoĩes tꝑe fulminũ. fulgura/coruſcationes, iecit ſeu multiplicauit, & attonuit illos:vt quotidie videmus.

Et apparuerũt. Vltimo loco ĩducit̃ aqua. Et metaphorice deſcribit̃ deus velut iratus/flatu & increpatorius verbis efficiẽs vt appareãt fundamẽta orbis & ꝓfunda ſeu effuſiões aquaꝝ. ⁋ Vbi non clare patet qs effectus naturalis hic deſcribat̃. Ambiguũ qppe ẽ an deſcribat̃ eruptio aquaꝝ/an deſiccatio earũdẽ:& textus ipẽ ambiguꝰ vr̃. Et ſi qdẽ deſcribat̃ noua aquaꝝ eruptio, tãgit̃ apparitio nouę aquę ex euerſiõe alicuiꝰ ptis terrę/q̃ ex interno vẽto cãt̃. Videmus.n.ꝙ euerſa qñq; aliqua rupe ex vi interioꝝ vapoꝝ q̃rentiũ exitũ/noui fontes ſeu nouus lacus appet. Et tũc verificat̃ ꝙ apparuerũt effuſiões aquarum/& reuelant̃ iferiores ptes terrę q̃ occultabant̃ a ſuperioribus:& hoc a flatu vẽti interni. ⁋ Si autem deſcribit̃ exiccatio aquaꝝ, tãgit̃ exiccatio lacuũ ſeu fluminũ. & adiungit̃ ventus ꝑ cã exiccatiua/more ſcripturę. Gene.n.8. affert̃ pro cã exiccatiõis aquaꝝ diluuii ventus, dũ dr̃. adduxit dñs ſpm̃ ſup terrã, & ĩminutę ſunt aquę &c̃. Et exo.14. inducit̃ vẽtus ĩ exiccatiõe maris rubri, dũ dr̃. quũq; extẽdiſſet moyſes manũ ſup mare, abſtulit illud dñs flante vẽto vehemẽti & vrẽte tota nocte/& vertit in ſiccũ. Et iuxta hoc verificat̃ ꝙ a flatu vẽti exterioris apparuerũt ꝓfunditates aquaꝝ:ꝑ q̃to exiccatis aqs apparuerũt loca eaꝝ ꝓfunda. & ſic reuelata/diſcopta, ſunt fundamẽta orbis:hoc ẽ inferiores ptes terrę. Hic ſenſus magis quadrare vr̃ verbis hebraicis/ſonãtibus apparentiã ꝓfunditatũ ſeu locoꝝ in q̃bus ſunt aquę. ⁋ Quocũq; aũt mõ intelligat̃, veritas ſignificata ex pte dei ẽ ꝙ ipſe eſt autor hoꝝ vt agens a ꝓpoſito:

increpare enim actio eſt agentis a propoſito. Ex parte autem aquarum, obedientia earum imperio diuino. ¶ Ait ergo. Et apparuerunt, viſę ſunt, profunditates aquarum: & ſimiliter reuelata, diſcoperta, ſunt fundamenta orbis, terrę habitabilis. ab increpatione tua, a verbis increpatoriis, hoc eſt ab imperio ad ſilitudinē increpationis, dñe. Et explanando medium, ſubdit. a flatu ſpūs, venti, furoris tui.

Mittet de excelſo. Tractaᵗ hic illa ꝑticula, diligā te dñe. Vbi aduerte ad clare intelligendū ordinem pſalmi, ꝙ poſtq̄ ꝓpheta laudauit deū vt actorē & gubernatorē ordinis naturę in primis corporibus, mō intēdit laudare deū vt actorē & gubernatorē ordinis grē, īchoādo a primis radicibꝰ ordinis grē. Quarꝫ altera q̄ ꝑcipua ē, ſe tenet ex pte dei: & eſt ipſius velle. Altera ex parte nrī: & eſt nrm meritum. Tractat aūt vtranq; radicē, applicando ad ipſum dauidē. ita ꝙ tractaᵗ hic illa particula diligā te dñe, primo ex pte dilectiōis diuinę ꝑuenientis. & deinde ex pte dilectiōis ꝓprię in ꝓpriis meritis demonſtratę, ibi retribuet mihi dñs. ¶ Tractās itaq; dilectionē dei erga ſe, applicat ipſam ad rem geſtam in naioth. 1. reg. 19. qñ dauid poſt ſupius narratā euaſionē ex circūdata domo ꝓpria a ſatellitibus, fugiens venit ad ſamuelē, & morati ſunt ſamuel & ipſe in naioth. quo quū miſiſſet ſaul lictores tertio ad rapiēdum dauidē, tandē quarto ipſe ſaul venit illuc, & ꝓphetauit cū ceteris tota die illa & nocte: & ſic euaſit dauid. ¶ In hac ſaluatiōe declaraᵗ (vt diſtinguēdo dictū eſt) vtraq; illa ꝑticula, dñe petra mea & arx mea. qñquidem locus ille fuit dauidi velut arx fundata ſup petrā: in qua cōfuſi ſunt ſaul & oēs lictores eius. Fuitq; ſalus iſta manifeſte de excelſo diuino brachio: quod reddidit ſaulem & lictores cantantes velut extra ſe poſitos. ¶ Et ꝓpea in tali loco cōſtitutus dicit fiducialiter. Mittet deus de excelſo, de ſe ipſo, & accipiet me, fugientē, & extrahet me de aqs multis, lictoribus multis. Liberabit me ab inimico meo forti, ſaule, & ab odiētibus me, cōplicibus eius: qm̄ roborati ſunt plus me. Minus dicit & plus ſignificat. nulla. n. ē cōparatio inter robur ſaulis regis cū ſuis, & dauidē ac ſamuelem & pauculos q cū eis erant. Pręuenierūt me in die interitus mei. anteq̄. n. inde fugeret, ꝑuentus ē a lictoribus ad hoc vt interficeretᵗ. & fuit dñs, mō dicto, ad ſuſtentaculū mihi, ne inciderē in manus eorꝫ. Et eduxit me ī latitudinem, in locum liberum: eruet me quia complacuit in me, hoc eſt quia complacuit ei locare dona ſua in me. Et hęc eſt prima ratio omnium bonorum ipſius, ſicut & cęterorum electorum. ¶ Vbi aduerte ꝙ futurum mittet cum reliquis futuri temporis (extrahet, liberabit &c̄.) deſcribunt ſpem dauidis in illo periculo conſtituti. ſunt enim futura reſpectu illius periculi, non reſpectu temporis quo conditus eſt pſalmus. Et hanc regulam oportet ſępiſſime recolere: vt ſcilicet futura multa referantur ad tempus rei geſtę, & non ad tempus pſalmi. In hebręo quoq; habetur latitudini in dtō; ſed cōſtructio mutauit adiuncta prępoſitione in.

Retribuet mihi dominus. Tractata dilectione ex pte dei, tractaᵗ dilectio ex pte nrī. Et qm̄ dilectio dei ī obſeruatiōe mādatorꝫ ipſius cōſiſtit (iuxta illud. ſiqs diligit me ſermonē meū ſeruabit) iō dilectio dauidis erga deū, deſcribiᵗ ab vtraq; iuſtitię pte. ſ. declinare a malo & facere bonū. Et hoc ēt non qualitercunq;, ſed ſic ꝙ grata ſint deo, vtpote digna diuina retributiōe. ¶ Vnde hinc inchoans, retribuet inqt mihi dñs ſm iuſtitiā meā, quā miniſtraui: ſm mundiciā manus meę, a muneribus, reddet mihi. Quia cuſtodiui vias dñi, curā hūi viarꝫ dñi in cōi curſu vitę męę: & non malignatus ſum, a deo meo, declinādo. Significāter dicit nō malignatꝰ ſum, nō ex malicia declinaui, a deo meo: qa ex paſſiōe ac īfirmitate peccaſſe ſe ſciebat. Qm̄ oia iudicia eiꝰ, dei, cōſpectui meo, ſupple adſunt: & ſtatuta eiꝰ nō amouebo a me, ab affectu meo. Nō dicit ī ptō nō amoui, qa falſū dixiſſet: ſed dixit ī futuro nō amouebo, ꝓpoſitum firmū nō trāſgrediēdi diuina ꝑcepta de cętero. ¶ Nota ī his tribꝰ verſiculis ordinē. Pmō narrauit futurā retributionē iuſtitię & mūdicię. deīde rōnē vtriuſq;, ab obſeruatiōe diuinarꝫ viarꝫ. & ipſiꝰ obſeruatiōis reddidit rōnē hīc iudicia & ſtatuta dei corā ſe ī ītellectu & affectu pſeuerāte: hoc. n. ſignificat futurꝫ nō amouebo. ¶ Poſt hęc ſubiūgiᵗ qualitas ſeu modus iuſtitię & mūdicię eius: ne intelligeretᵗ ꝙ ſe fateretᵗ iuſtum & mundū tanq̄ innocentē. Et fui pfectus cū eo, & cuſtodiui me ab iniqtate mea. Vocat ſe pfectū cum deo fuiſſe: pro qto nūq̄ peccauit directe cōtra deū, ſed ſemp in iis quę ad deū ſpectant integer pſeuerauit. Subiungit aūt ſe cuſtodiſſe ab iniqtate ſua, ſciens ſe iniqtatem multiplicē cōmiſiſſe. cōmiſerat. n. homicidiū & adulteriū inter tpa pliorꝫ &c̄. ſed qm̄ poenituerat, & curā habuerat ne recidiuaret, ideo dicit vtrūq;, cuſtodiui me, qd̄ ptinet ad curā a recidiuo, ab iniqtate mea. in quo ſignificat ſe incurriſſe iniquitatem: alioquin non diceret mea. ¶ Ne aūt putes futuram retributionem ex ſola ſpe affirmari, ſubiungit exptam retributionē. Et reddidit dñs mihi, pmiando me regno, ſm iuſtitiam meam, intus in aīa: & ſm mundiciam manuū mearꝫ, operꝫ exteriorꝫ, coram oculis eius, ipſo deo teſte. ¶ Vtriuſq; aūt retributiōis (ſpatę. ſ. & expertę) vna cōis ratio ſubiungiᵗ. ſ. ſuauitas diuini regiminis, ſubiungendo. Cum gratioſo gratioſum ages. Aduerte hic textum hebraicum in his quattuor ſonare ꝙ deus exhibet ſe talem homini qualis eſt homo: hoc eſt ꝙ deus homini probo exhibet ſe illi ſimilē, ſcilicet exercendo officium uiri probi: & hoī ſtulto & peruerſo in ſtudiis ſuis exhibet ſe ſilem, exercēdo offm̄ viri pueri q nigrū ī cādida vertit: & ſic de ſimilibus. Et ęſtimatur impoſſibile transferre de verbo ad verbū: & ꝓpea interptes tam varie ad idem tendūt. Viſumq; eſt nobis, ꝓpinquam interptationē eſſe repetendo idē nomen cum verbo ages: qm̄ proprie ſignificat exercere illius nois offm̄. Sñia clara

eſt ꝙ diuinum regimen eſt ſuaue/proportionaliter gubernans vnūquęq̧ vt cuiuſq̧ poſcunt merita.
¶ Nec mireris ꝙ propheta deo dicat/cū tortuoſo tortuoſum ages: quoniā tam hoc ꝗ cętera tria ſili-
tudine proportionali attribuunt̃ deo in exteriori ope gubernationis.in quo deus ad ſiſitudinē gſoſi/
ad ſiſitudinē pfecti ac mundi/& ſiſr ad ſiſitudinem tortuoſi qn̄q̧ gubernat: prout nr̃a exigunt merita.
Vnde & hieremias.22.ca.ſiſi metaphora vſus dixit.ſeduxiſti me dn̄e & ſeductus ſum.Et intendit p hęc
dauid rationem reddere tum retributionis diuinę erga ſe/tum reprobationis regis ſaulis: qui bona
dauidis officia peruertebat in ambitionem regni contra ſuam ſtirpem.

Quoniam tu populū. Incipit tractare illā pticulā deus meus,ſimul cū illa fortis meus/& illa ſpabo
ī eo. Vbi aduerte ꝙ ab hoc loco propheta incipit deſcēdere ad pticularia bn̄ficia qbus deus proſecu-
tus eſt eū(illuminādo/ſaluādo/protegēdo/roborādo)tum in fuga a ſaule/tū in varius pręliis: vt in ſin
gulis declarabit.¶ Et ppea p̄mittit tres cās vl'es bn̄ficioꝝ ſuoꝝ.Prima eſt ex diſparitate diuinę guber-
nationis reſpectu ſupboꝝ & humiliū.Q̄m tu populum humilē(ſpū) ſaluabis/hoc eſt populū meum
pauperē in ſpū ſuo ſaluabis:& oculos excelſos/ſupbos,ſaulis/abſalon/& alioꝝ gentilium,humiliabis.
Hæc eſt prima cā.¶ Scda.Q̄m tu illuminabis lucernā meā dn̄e/hoc eſt ad ſiſitudinē accēſę a te lucer-
nę facies me regē(lucerna.n.ſignificari regnū ipſius dauidis patet.3.reg.11.dicēte aia pphera.vt rema-
neat lucerna dauid ſeruo meo cūctis dieb⁹ corā me ī hierl'm)deus me⁹ illuſtrabis obſcuritatē meā/illu
ſtrabis dignitate regia obſcuritatē meā,& ī qua nat⁹ ſum/& ī qua verſat⁹ ſum/& ī quā deiectus ſum ex
pſecutiōe ſaulis.¶ Tertia cā ē.Q̄m in te frangā exercitū,& ī deo meo trāſiliā muꝝ:hoc ē te deo efficiē-
te & vincā exercitus ī cāpo/& vincā ciuitates muratas.hoc.n.ſignificat tranſilire muꝝ. ¶ Narratis tri
bus cāis vlibus proprioꝝ bn̄ficioꝝ/ adiungit tres cōditiones gn̄ales diuinaꝝ actionū ad iuſtificandū
tres ſupradictas actiōes:ne.ſ.putares deū quaſi acceptatorē pſonaꝝ effectuꝝ ſupradicta dauidi.¶ Pria
cōditio. Ipſe deus/ſupple talis ē,ꝙ pfecta/integra/abſq̧ oī defectu,ē via eius/gubernatio eius. Scda eſt.
eloquiū dn̄i purificatū/velut argētū igne pbatū nihil hn̄s immundi. Tertia ē.ſcutū ipſe/deus ſupple eſt,
oībus ſpantibus in eo.ex eo ſiqdē ꝙ eloquiū dei tā puꝝ ē/& gubernatio tam integra/& defenſio cōfert
oībus(nullo excepto)ſpantibus ī eo,manifeſte itelligit̃ irrephenſibilia eē ꝗ p̄miſſa ſunt ī tribus cāis.
Et qdē ꝙ hę ſint cōditiōes pprię diuinaꝝ actionū,pbat propha ſubiūgēdo.Q̄m qs de⁹ pter dn̄m:ꝗſi
dicat null⁹.& qs fortis pter deū nr̄m:null⁹.Ex hoc.n.ꝙ dn̄s ē ſol⁹ de⁹ & ſol⁹ fortis(hoc ē ſimplr & abſo-
lute potēs)ſeqt̃ & ꝙ defendere oēs ſpantes ī eo/& eloqū oīno puꝝ/& pfecta gubernatio,ſolius dei eſt.

Ipſe deus ipſe accingēs me fortitudine. Deſcēdit tandē ad ſpālia bn̄ficia ex ſupra definitis cāis.
& an̄ oia cōſeqūēter ad pri⁹ narrata ſpālia bn̄ficia vſq̧ ad euaſionē ex naioth/pōit bn̄ficiū vię:hoc ē ꝙ
de⁹ dauidē cuſtodiuit ī via/fugiētē atq̧ vagū:nec ſolū cuſtodiuit ſed roborauit.dedit ſiqdē ei ſexcētos
viros &c̄.¶ Et ppea hic īchoās ait. Ipſe de⁹ ipſe accigēs me fortitudie/viroꝝ.& ad lr̃am accinxit eū gladio
goliath ī nobe:& dedit pfectā viā meā/ad pfectionē duxit/integrā.Coęquās pedes meos ſicut ceruaꝝ/in
fugiēdo ad loca abdita & tuta:& ſup excelſa mea ſtare faciet me.Excelſa ſua appellat celſitudinē regni
ſibi pmiſſā:itēdēs ꝙ de⁹ curā hūit toti⁹ vię ſuę,vt tādē faciat ſtare ipm ſup excelſa ſua/hoc ē ei decreta.

Docens manus meas. Tractat̃ hic illa pticula/fortitudo mea/ſimul cū illa ſcutū meum:explicādo
fœlicia geſta dauidis in pliis,pugnādo & expugnādo ſemp cū ſalute ppria.Docēs/deus,manus meas
ad pliū.Licet in hebręo hēatur plio datiui caſus/cōſtructio mutauit addita ppōne ad. Et cōtritus eſt/
ſupple inimicus me pliante.arcus ęneus brachia mea:hoc eſt brachia mea fuerunt fortia & potentia
ſicut arcus ęneus. Vbi hēs & manuū & brachioꝝ donū.Et dediſti mihi clypeū ſalutis tuę/hoc ē fuiſti
in oībus velut clypeus ſalutis:& dextera tua ſuſtinebis me/in oībus.Hęc deſcripta ſunt velut arma ex
pte corporis.¶ Ex pte aūt aī ſubdit̃.Et manſuetudine tua/hoc eſt dono virtutis manſuetudinis ſm te
mihi cōceſſo,multiplicabis me/augēdo milites/exercitū/regnū.virtus.n.manſuetudinis quę enituit in
dauide/euexit ipſum:teſte ipſomet ſaule bis vita donato a dauide dū pſeqret̃ eum. Et qa manſuetudo
dauidis fuit intuitu dei & nō laudata ab hoībus eius,iō dixit manſuetudo tua. Nec ſolū in ſaule ſed ī
ſemei apparuit ēt intuitu dei manſuetudo dauidis/quū fugeret a facie abſalon. ¶ Et ecce multiplica-
tio.Dilatabis greſſus meos ſubtus me/ampliato exercitu dilatant̃ greſſus principis ſub eo:& nō labē-
tur tali mei/pedes mei:hoc eſt pugnādo nō ad modū labentiū cadā.Sed ſequar inimicos meos & ap-
prehendam eos,& nō reuertar vſq̧ cōſumere eos.i.vſq̧quo cōſumā eos.Feriam eos & nō poterunt ſur-
gere:cadent ſub pedibus meis.Et accinxiſti me fortitudine plio.Hęc clauſula in fine ſcribit̃,quæ tn̄ in
principio ſm ordinē ſn̄iarū ē locanda:qr̄ hinc factū eſt vt pſecutus ſit inimicos & cōprehēderit &c̄.
Deſcribunt̃ autem per hęc ſummatie vniuerſa plia dauidis quæ.2.reg.8.ſcribuntur.

Incuruabis inſurgētes meos ſub me. Tractat̃ hic illa pticula/ſaluator meus:deſcribēdo ſalutem
ſuā ab inſurgētibus cōtra ſe cū abſalon.Apparet aūt de illa rebelliōe hic tractari. tum ex eo ꝙ dicit de
hoſtibus ꝙ clamabunt ad dn̄m & non exaudit eis:ex hoc.n.apparet ꝙ erant cultores dei iſti hoſtes.tum
ex eo ꝙ in calce huius particulę ſubdit liberationem ſuā a litibus populi.¶ Incuruabis inqt inſurgē-
tes meos/rebellātes contra me abſalonē & ſiba,ſub me.Et inimicoꝝ meoꝝ/ſequaciū eoꝝ,dediſti mihi/
ceruicē/ſubiugaſti eos mihi ad ſiſitudinē ſupponētiū ceruicē: & odientes me concidam eos.multi.n.

fuerũt occiſi in illis rebelliõibus. Clamabũt/tanq̃ ſouchtes iũs,& nõ ſaluans/ſupple apparuit. Et expli/cans ad quẽ clamabũt ſubiũgit. ſup dñm/tanq̃ agẽtes vindictas dñi contra me adulterũ & homicidã,& nõ r̃ndit eis/nõ ſatiſfecit deſiderio eoꝝ. Sed cõterã eos vt puluerẽ ſup facies vẽti: & vt lutũ platearũ euacuabo eos/tanq̃ inutiles. Q d adimpletũ cõſtat ĩ proſtratiõe tã abſalon q̃ ſibę. Vnde & cõcludẽdo ſubdit. Liberabis me a litib⁹ ppl'i/mei. excluſis.n. his duabus rebelliõibus liberat⁹ ẽ a rebelliõibus ppl'i.

Pones me. Tractat̃ hic illa particula/cornu ſalutis meę: tangendo victorias eius quas hũit contra ſyros & idumęos/ quos ſibi ſubiecit. poſuit.n. pſidiũ in damaſco & in idumęa: vt dr̃.2.reg.8. ¶ Pones me in caput gẽtium/multaꝝ q̃ in dicto capitulo narrant̃: ppl'us/quẽ,non noui/hoc eſt populus extra/neus, ſeruiẽt mihi. cõſtructio de ſignificato: multi.n. appellatiõe ppl'i includunt̃. Ad auditum auris/ad pc̨ęptum meũ quod audient, congregabunt̃ mihi/ad ſeruitiũ meũ: vtpote ſubditi. ¶ Filii alieni. Aſſi/gnat̃ hic cã occaſionalis ex qua dauid cõſtitutus ẽ a deo caput gentiũ extraneaꝝ. origo.n. totius belli cuius iure dauid aſſecutus eſt dñiũ gentiũ, fuit iniuria quã fecerunt ammonitę legatis dauidis miſſis ad cõſolandũ regẽ ſup morte pr̃is. Hmõi.n. iniuria adiuncta cõductione ſyroꝝ de qua ſcd'i reg.x. ap/pellat̃ negatio dauidis (quia vere negauerũt fidelitatẽ mutuã/& ipſum amicũ & officioſum) ſeu men/dacium: qa vere mentiti ſunt/& violata fide/& impoſito crimine explorationis: vt patet ibidẽ. Merito aũt vocant̃ filii alienigenę: qa nõ erãt ex filiis iſrael. imo nec ex fratribus/vt idumęi: ſed nec ab abrahã deſcenderãt/ſed a loth. ¶ Sciendũ eſt.n. ꝙ alieni ẽ caſus genitiui ſingularis numeri. Et ppea lr̃a eſt. Filii alieni.i. alienigenę (appellat amon alienũ) negabunt mihi/fidem/bñuolentiam. Et rurſus repetit. Filii alieni areſcent. & vere aruerunt: q̃nquidem cõtriti ſunt a dauide. Vnde & merito ſubdit̃. & timebunt a clauſuris ſuis: quia nec in clauſuris ſuis erant tuti: cœpit.n. dauid etiam regiam vrbem.

Viuus dominus. Tractat̃ hic illa particula/celſitudo mea. Primo gr̃as agit colligẽdo oĩa bñficia ad ſilitudinẽ portantis. Viuus dñs/viuat dñs more militari, & benedictus fortis meus/pugnãs pro me: & exaltabit̃/nõ in ſeipſo ſed in opibus ſuis & hũanis, deus ſalutis meę/autor. Ipſe deus/ſupple ẽ, ipſe dans vindictas mihi/multiplices de hoſtibus: & duxit ppl'os/multos valde, mihi.i. ſub me. Liberans me/in/columem, ab inimicis meis/tot & tãtis. ¶ Deinde prophetãdo adiũgit futuras liberatiões ſeminis ſui ab inſurgẽtibus & iniqs: promiſſum.n. fuerat dauidi hoc a deo. Et iõ adiungit. ẽt ab inſurgẽtibus/nõ ſolũ liberaſti ſed ẽt liberabis me. & ab inſurgentibus/velut ab internis hoſtibus, & a viro iniquo/quo/cunq; hoſte machinante, liberabis & exaltabis me. Propterea/qa me in meo ſemine liberabis & exalta/bis, cõfitebor. Infert tanq̃ cõcluſionẽ celſitudinẽ ſuam rõne meſię ſibi pmiſſi ex ſuo ſemine. Propterea cõfitebor/cõfeſſione laudis & fidei, te in gẽtibus (quę mõ nõ colunt deum) dñe: & noĩ tuo cantabo. Et denotat illatiuã cõiunctio ppea/exaltationẽ dauidis ordinatã diuinitus ad hoc vt ex ipſius regio ſe/mine naſceret̃ meſias/ſaluator nõ ſolũ iudęoꝝ ſed gẽtiũ. Ac ſi dixiſſet. pp hãc meã celſitudinẽ cõfitebor & cantabo &c̃. ¶ Quid aũt cantaturus ẽ ſubiũgit. Magnificãs ſalutes regis ſui: & faciens miſericordiã vncto ſuo dauidi, & ſemini eius vſq; ęternũ. Tria cõtinet hoc canticũ. Primo ꝙ deus eſt magnificans ſalutes regis ſui/ipſius dauidis regis ab eo cõſtituti. Scd̃m ẽ. & faciẽs miſericordiã vncto ſuo dauidi/p ſamuelẽ. Et hęc miſericordia tertio loco extẽdit̃ ad ſemẽ dauidis, apponẽdo vſq; ęternũ: vt ĩtelligas ꝙ de miſericordia ęterna pſtãda dauidi & ſemini eius loqt̃. quã cõſtat nõ niſi p meſiã adimpleri. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori pſalmus dauid. XVIII.

CEli enarrant gloriam dei: & opa manuum eius annũciat firmamentum.
Dies diei eructat uerbum: & nox nocti indicat ſcientiam.
Non ſunt loquelę neq; ſermones: quorum non audiantur uoces eorum.
In omnem terram exiuit ſonus eorum: & in fines orbis terrę uerba eoꝝ.
In ſole poſuit tabernaculũ ſuũ: & ipſe tãq̃ ſpõſus pcedẽs de thalamo ſuo.
Exultauit ut gigas ad currendam uiam: a ſummo cœlo egreſſio eius.
Et occurſus eius uſq; ad ſummum eius: nec eſt qui ſe abſcondat a calore eius.
Lex dñi immaculata cõuertens aĩas: teſtimonium dñi fidele/ſapientiã preſtãs paruulis.
Iuſtitię dñi rectę lętificantes corda: pręceptum dñi lucidum illuminans oculos.
Timor dñi ſanctus pmanet in ſeculũ ſeculi: iudicia dñi uera iuſtificata in ſemetipſa.
Deſiderabilia ſup aurũ & lapidem precioſum multũ: & dulciora ſuper mel & fauum.
Etenim ſeruus tuus cuſtodit ea: in cuſtodiendis illis retributio multa.
Delicta quis intelligit? ab occultis meis mũda me dñe, & ab alienis parce ſeruo tuo.
Si mei nõ fuerint dñati: tunc immaculatus ero, & emũdabor a delicto maximo.

Et erunt ut cōplaceant eloquia oris mei:& meditatio cordis mei in cōſpectu tuo ſemp.
Domine adiutor meus: & redemptor meus.

IVXTA HEBRÆVM. Vincenti pſalmus dauidi .XIX.

sunt est
1 Propheta. Cœli enarrātes honorē dei:& opus manuū eius annuncians extenſio.
2 Dies diei eructabit dictum:& nox nocti annūciabit ſcientiam.
est sunt celorum
3 Non dictum & non uerba ,ſine intellecta uoce eorum ,
celorum
4 In oēm terrā exiuit filū eorum & in finē orbis uerba eorum:ſoli poſuit tabernaculum in eis.
sol
5 Et ipſe quaſi ſponſus egrediens de thalamo ſuo : gaudebit ut fortis ad currendā uiam.
est aliqo
6 A fine cœlorū egreſſus eius/& circuitus eius ſuper fines eorum: & non abſconditus a calore eius.
7 Doctrina domini perfecta/reſtituens aīam: teſtimonium domini fidele/ ſapientificans ſimplicem.
8 Pręcepta dn̄i recta/lętificantia cordis:mandatū dn̄i clarum/illuminans oculos.
9 Timor domini mundus/manens ęterno:iudicia domini ueritas/iuſtificata ſimul.
10 Ipſa deſiderabilia ſup̄ aurum & ſup̄ obrizū multū : & dulcia ſup̄ mel & dulcedinē fauorum.
est est
11 Etiam ſeruus tuus ſolicitatus in eis :in cuſtodiendo ea merces multa.
12 Errores quis intelliget? ab occultis munda me.
13 Etiam a ſuperbis prohibe ſeruum tuum: non dominabuntur in me,tunc perficiar/& emundabor a rebellione magna.
Et grata tue
41 Erunt uoluntati dicta oris mei/& cogitatio cordis mei faciebus tuis:domine petra mea & redemptor meus.

Titulus eſt. Vincenti pſalmus dauidi.qui patet ex ſuperius dictis.
Materia pſalmi eſt cōparatio notitię diuinorum quā hēmus ex cœlis ad notitiā diuinorum ex lege diuina. Nec oportet laborare ad manifeſtādū hāc eſſe materiā pſalmi:qa clare patet in ſex primis verſiculis tractari notitiā quā ex corporibus habemus cœleſtibus,a ſeptimo autem verſiculo & deinceps tractari claritatem &c̄.legis domini. Ex his enim facile colligitur/materiam pſalmi ad literam eſſe excellentiam diuinę legis reſpectu notitię naturalis diuinorum/quā pręcipue ex cœlis habemus.
Nec obſtat ꝙ paulus apoſtolus ad ro.10.vtitur quarto verſiculo (ſcilicet in omnem terram &c̄.) ad aſſerendum prędicationem apoſtolorum auditam vbiqꝫ terrarum:quoniam conſtat apoſtolos vti quandoqꝫ ſcriptura in ſenſu myſtico:vt patet ioan.19.os non cōminuetis ex eo. Quando enim clare conſtat altera hiſtoria ſenſus literalis,indubie affirmandum eſt apoſtolos myſtico ſenſu vti. Sic autē eſt in propoſito:quoniam conſtat ea quæ hic dicuntur de cœlis/verificari de ipſis corporibus cœleſtibus:quemadmodum pręceptum de non frangendo os/ſcriptum exo.12. conſtat verificari de agno qui immolabatur.

SVMMARIVM EST.

Cœli enarrantes tum gloriam tum opus dei,pariunt notitiam ſucceſſiue/vniuerſalem & imperfectam:lex autem domini non ſolum perfecta/reſtituens animam/illuminans ſapereqꝫ faciens/& obſeruatio eius dulcis ac cum mercede eſt,ſed etiam lege ipſa non plene ſeruata/petitio venię ac cuſtodię diuinę vtilis eſt ad reddendum hominem deo placentem.
Perſona loquens propheta eſt.

CŒli enarrātes honorē dei. Circa diuiſionem pſalmi aduerte ꝙ quia pſalmus iſte comparatiuus eſt notitię naturalis ad notitiam legis diuinę, propheta inchoauit comparationem a prima parte comparationis/declarando conditiones eius: & diſtulit proponere ſecundam partem vſqꝫ ad principium declarationis illius. Et propterea non diuiditur pſalmus iſte in partem propoſitiuam & executiuam vt alii: ſed inchoatio comparationis habet vim proponendi vtramqꝫ comparationis partem. Simile quid inuenitur in pſalmo.148. Intendens itaqꝫ propheta

declarare conditiões naturalis notitię de diuinis quã pcipue ex cœleſtibus venamur corporibus(qm̃ in eis maxime apparent diuina opa & cõditiones diuinę: hoc eſt incorruptibilitas vliſq; cãlitas)tali pcedit ordine. Prĩo pponit cœleſtia corpora narrare duo.ſ.honorẽ dei & opus manuũ diuinarum. Cœli/diſtincte,enarrãtes/ ſupple ſunt,honorẽ dei/id qd̃ ſpectat ad dei honorẽ: & opus manuum eius annũciãs/ſupple ẽ,extẽſio/hoc ẽ vniuerſitas cœlorũ aſtratorũ rõne ſolis/lunę & ſtellarũ.maxime.n.opus diuinũ manifeſtat̃ motibus & cõditiõibus aſtrorũ. Ita q̃ manifeſtare honorẽ dei/cõe ponit̃ oĩbus corporibus cœleſtibus:manifeſtare aũt opa/appropriat̃ cœlis rõne aſtrorum. Quadratq; hoc traditioni phorũ,oẽm motũ cœli rõne alicuius aſtri ponẽtiũ. Aduerte hic q̃ dauid ex principio geneſis aſſumpſit hęc noĩa & illorũ dñiam.ſ.cœli & extẽſio. Legit̃.n.ibi.in principio creauit deus cœlos. & poſtea in die ſcd̃o,ſit extẽſio in medio aquarũ:vbi cõiter legit̃ firmamẽtũ.Et qa cõſtat ibi appellari extenſionem vniuerſitatẽ orbiũ hñtium aſtra(.ſ.ſtellas fixas & planetas)iõ hic extenſionis noĩe ĩtelligit̃ vniuerſitas aſtratorũ orbiũ.Quare aũt ab extenſionis actu moyſes hęc noĩauit/duplex reddit̃ rõ. Pria ex ſiĺitudine extẽſiõis vt extẽdunt̃ cortinę ſumit̃:tanq̃ cœli creati fuerint inuoluti/& ſcd̃o die extẽſi. Argumẽtũ habet hęc expõ ex pſalmo.104. vbi dr̃/extẽdens cœlum velut cortinã. Rõ ſcd̃a ex ſiĺitudine extẽſiõis qua extendit̃ argentũ ſeu ferrũ aut ęs ĩ amplas laminas/ſumit̃.tanq̃ cœli creati fuerint abſolute,& ſcd̃o die fuerint extẽſi ad terminos ac figuras quas hñt.Et hic ſenſus cõſonat magis textui geneſis: qm̃ extẽſio iſta ibi deſcribit̃ diuiſiua aquarũ ab aq̃s.cõſtat aũt q̃ cœli aſtrati/ex concauo & cõuexo (q̃ ſunt termini figurę cœleſtis)diuidũt aquas/hoc eſt cœlũ aqueũ,ab aq̃s elementaris materię.Et tãto magis conſonat q̃to offm̃ diuidendi aquas ab aq̃s/minus bñ aſſimilat̃ cortinę,ſed apte extenſiõi rei ſolidę.ĩ pſalmo aũt illo aſſimilat̃ cortinę cœlũ nõ vt ſcd̃ę eſt diei opus,ſed vt cõtinet in ſe opus quartę die.ſ.aſtra: eſt.n.cœlũ ſic velut cortina ornamenti/ex tot aſtris.Et ſic ĩtelligo ẽt ĩ hoc loco dauidem ĩtroducere extenſionẽ,nõ impfecti opis (vt ĩ ſcd̃o die moyſes illã ponit) ſed cũ cõplemento opis quartę diei: hoc eſt cum aſtris oĩbus: ſolę/luna/& ſtellis oĩbus. Nec ĩtelligas cœlos narrare & annunciare loq̃ndo,ſed materiã narratiõis & annũciatiõis pbẽdo.Siĺe qd̃ hẽs iob.12.ĩterroga iumenta & docebũt te, & volatilia cœli & ĩdicabunt tibi:loq̃re terrę/& rñdebit tibi,& narrabunt piſces maris. Scd̃o declarat modũ q̃tum ad tp̃s quo cœli enarrãt & enũciãt iſta.Dies diei eructabit dcm̃,& nox nocti annũciabit ſciam: hoc eſt in ſucceſſu dierũ & noctiũ gñat̃ in nobis ex cœleſtibus notitia.tum quia vna dies aut vna nox nõ ſufficit:ſed qd̃ vr̃ vna nocte de aſtris/principiũ eſt ad ſciendũ in alia nocte: & qd̃ viſum eſt in vna ęſtate/principium eſt ad ſciedũ ĩ alia.& qd̃ viſum eſt in vna eclypſi/principium eſt ad ſciendũ ĩ alia.& ſic de ſiĺibus cœli motibus/aſpectibus/actionibus & effectibus. Et appropriatur ſpãliter diurno tp̃i eructatio ſermonis(hoc eſt locutio ex plenitudine notitię ſeu cõceptus/ad ſiĺitudinem eructantis ex plenitudine ventris)quia diurnũ tp̃s cõmodum eſt ad actum docẽdi & diſcendi eloq̃o hũano.Nocti vero appropriat̃ annũciare ſciam: q̃a nox magis cõmoda eſt ad meditandum & inueniendum.

Tertio declarat ab vniuerſis nationibus eẽ pceptã vocẽ cœlorũ:dixerat.n. cœlos enarrãtes & extẽſionẽ annũciantẽ.Nõ dictũ & nõ verba ſine intellecta voce eorũ: hoc eſt nihil dr̃ ſeu dictũ ẽ/nulla ſunt verba cuiuſcunq; idiomatis,ſine voce cœlorũ intellecta/ſine hoc q̃ intellecta fuerit vox cœlorũ. Q̃d probat a duobus.Primo ab accepta regula ſeu mẽſura humanorũ operũ a cœlis vbiq; terrarũ. In oẽm terrã exiuit filũ eorũ,& in finẽ orbis verba eorũ. Vñitas deſcribit̃ ex oĩ terra & finibus orbis: vt nihil excẽptum ĩtelligas.Regula vero ex ſiĺitudine fili ſignificat̃.deſcribit.n.cœlos ad ſiĺitudinẽ quodãmodo artificis extẽdentis filum pro regula opis: vt videmus maxime in fabricis/& in iis quę ad menſurã lineatem fieri debẽt.Et intẽdit p̃ hoc q̃ oẽs nationes mũdi accipiũt filum a cœlis: pro q̃to accipiũt rõnes/regulas/menſuras operũ ſuorũ a cœleſtibus motibus/influxibus &c̃. Inde.n.accipimus diuerſas rõnes ac menſuras opandi ex diuerſitate temporũ diei & noctis/& ptium diei (mane & meridiei &c̃.) menſium/annorũ/ęſtatis & veris.inde rõnes agriculturę & alendorũ aĩaliũ/annonę & veſtitus humani/venationum/pliorũ/& breuiter oĩum humanorũ operũ. & hoc cõe eſt oĩbus q̃tũcunq; barbaris. Et hi fili ſunt pro q̃to ad ſenſum viſus & notitiã p̃ inuentionem ex cœleſtibus referunt̃.& ſunt verba cœlorũ/p̃ q̃to ad ſenſum auditus & notitiã p̃ diſciplinam de cœleſtibus referunt̃. cõmune ſiqdẽ oĩbus q̃tũcũq; barbaris nationibus eſt vtroq; modo noſſe cœleſtia corpora:nam & viſu pcipiunt ſaltem manifeſtas differẽtias diei ac noctis/ partiũ diei/ęſtatis & hyemis &c̃.Et auditu diſcunt ſaltẽ a patribus tp̃s ſeminandi fabas aliud a tp̃e ſeminandi miliũ/ſeu alias hmõi differẽtias regionibus ſuis congruas. & ideo dixit filum & verba cœlorũ vbiq; terrarũ haberi. Secundo a percepto tum motu tum calore ſolis. Et inducit ſpecialiter motum ſolis & calorem eius, quia cõmuniſſime ambo nota ſunt.

Soli poſuit tabernaculũ in eis. Declarat circa motũ ſolis pcepta quattuor. Prĩo occaſum.quẽ deſcribit ad ſiĺitudinẽ tẽtorii ſeu vmbraculi.Sol.n.occidẽs/ęſtimat̃ a vulgo quodãmodo ingredi tentoriũ in quo pnoctet.Induciť aũt hęc ęſtimatio vulgaris/pro q̃to hẽt veritatẽ in effectu:hoc.ſ.q̃ ſol occidens occultat̃ nobis.& ſic reſpectu hemiſpherii nr̃i ẽ veluti tabernaculo/pro q̃to occultat̃ nobis:& vmbra illius nox nr̃a eſt. Et aduerte hic duo. Prĩo q̃ propheta inducit deũ conſtituẽtẽ tabernaculũ ſoli:q̃a dixerat q̃ extenſio annũciat opus dei:& cõmunis oĩum animi conceptio eſt q̃ deus eſt autor

ſolis ſimul & reliquorum. Alterum eſt ꝙ tabernaculum ſolis deſcribitur in coelis: vt intelligas ſitum ſolis nō putari alibi ꝗ in coelis. Et ꝓpea inqt. ſoli/aſtro ſolis, poſuit/deus, tabernaculū/occultationem nobis, in eis/coelis. ℭ Quo ad ortū vero ſolis ſubdit. Et ipſe/ſol, quaſi ſpōſus egrediēs de thalamo ſuo/cubiculo vtriuſq; cōiugis. Cōparat̃ ortus ſolis egrediēti ſpōſo de thalamo ſuo, ad ſignificādū naturalitatē bn̄ficam orientis ſolis. ſponſus. n. potitus optatis nuptiis, nulla vi aut moleſtia actus egreditur mane ex cōiugali thoro: egredit̃ aūt plenus gr̄arū ſicut ſol mane egredit̃ naturaliſſimo motu. ¶ Quo ad velocitatē vero ac pſeuerantiā motus ſubdit. Gaudebit vt fortis ad currēdā viā. Clarū eſt cur aſſimilet̃ ſol velociſſime pagrans coelū/forti viro cū gaudio aſſumenti curſum. Et ſignificat̃ ꝑ hoc infatigabilitas ſolis: nō. n. laborat in tā veloci motu. ¶ Quo ad terminos denīq; motus ſolis/ſubdit. A fine coeloꝝ egreſſus eius, & circuitus eius ſup fines coꝝ. Vtriuſq; motus ſolis termini deſcribunt̃/percepti cōiter ab oībus. Tum motus raptus (quo ab oriēte mouet̃ in occidēs ſequēdo motū primi mobilis) dicēdo, a fine/ab extremitate coeli/hoc eſt ab oriēte, egreſſus eius. Tū motus ſup polos zodiaci: quo facit dr̄iam ęſtatis & hyemis/accedēdo ad tropicos cancri & capricorni. Hic. n. motus ſignificat̃ dicēdo. & circuitus eius/ſolis, ſup fines coꝝ/coeloꝝ: hoc eſt ſuper tropicos quos extremis lineis ſui motus peragit. tropici. n. cancri & capricorni ſunt fines ſeu extremitates motus ſolis a ſeptentrione & auſtro. Hæc de iis quę cōiter pcipiunt̃ de motu ſolis. ¶ De virtute aūt eius vnico ſubdit̃ verbo. & nō abſcondītus a calore eius: hoc eſt nullus inuenit̃ quē calor ſolis nō attingat. Hoc. n. vniuerſi pcipimus plus & minus. Hęc ſunt quę hoīes cōiter pcipiūt ex coeleſtibus: & tñ ipſi coeli enarrāt gl'iam ſeu honorem dei. Vnde apparet ꝗ impfecta eſt notitia quā genus humanū hēt de diuinis ex coeleſtib⁹ corporibus.

Doctrina domini. Hic incipit ſcd̃a pars pſalmi/tractās ſcd̃am ptem cōparationis. Propoſitū ſiqdē fuit coelos enarrare gl'iam dei & opa manuū eius: & declaratū hactenus ē ꝙ coelis enarrātibus gl'iam dei/paꝝ aut nihil genus humanū notitię diuinę accepit. Et ꝓpea mō declarare intēdit qualē ꝗtamq; dei notitiā lex diuina hūano gn̄i dederit/tali ordine. Nā pr̄io cōditiōes legis diuinę/deinde cōditiōes obſeruatiōis ipſius/& demū medicinā cōtra defectus obſeruatiōis legis tradit. ℭ Deſcribit ergo diuinam legē a qnq; cōditiōibus, adiūgēdo ſingulis cōditiōibus ꝓprias actiōes. Doctrina/hoc eſt lex, dn̄i pfecta: vtpote regulās exteriores & interiores actus. Hęc eſt prima conditio. cuius actio eſt. reſtituens aīam. Et loquit̃ eo loquēdi more quo afflictus inedia/cibo confortatus dicit. hic cibus reſtituit mihi aīam. & fili' ꝑterritus, audito bono nūcio dicit/hic nūcius reſtituit mihi aīam. Tali loquendi mō propheta hic vtit̃. intēdēs ꝙ lex dn̄i tantę eſt pfectionis ꝙ reſtituit aīam/viuificat mentē/facit aīum redire in ſeipſum. nō. n. in ſolo pane viuit hō, ſed in oī verbo qđ ꝓcedit de ore dei. ¶ Scd̃a cōditio. Teſtimonium dn̄i fidele. Lex ipſa ꝑ ꝗto teſtimoniū phibet reuelatoꝝ tum geſtoꝝ tū ꝓmiſſoꝝ/teſtimoniū appellat̃, nō hoīs/ſed dn̄i, fidele/verax. Cuius actio eſt ſapiētificare ſimplicē. Magnū dei donū eſt recte iudicare ſm ſupremā cām quę deus ē/& ſm eādē recte diſponere vitā ſuā: qđ totū ſignificat ſapīa. Apte teſtimoniū dn̄i verax nō facit ſapientē niſi hoīem ſimplicē/hoc eſt ſuaſibilem: q. aſſenſum ꝑbet teſtimoniis diuinis. hō. n. impſuaſibilis/longe ē ab hmōi dono. Nō mireris vſurpatū eē ſapientificās: qm̄ ꝓp verbū hebręū factū eſt. ¶ Tertia conditio. Pręcepta dn̄i recta. Ipſa lex ꝑ ꝗto ꝑcipit agenda multis ꝑcęptis, ꝑcępta dn̄i vocat̃/plena rectitudinis: vt patet diſcurrēdo ꝑ diuina ꝑcępta. Eoꝝ actio ē. lętificantia cordis. Rectitudo qppe aī magna cordis ē lętitia: iuxta illud prouer. 15. ſecura mens quaſi iuge cōuiuiū. Iniquoꝝ ſiqdē aīus triſtis neceſſario eſt: vtpote cōtra ſeipſum pugnās. vt etiam phi tradunt. ¶ Quarta cōditio. Mādatū dn̄i claꝝ. Ipſamet lex ꝑ ꝗto ꝑcipit de agēdis, nō ſolū ꝑcęptū ſed mandatū vocat̃: vt altera cōditio explicet̃. ſ. claritas. vt intelligas ꝑcępta dn̄i non ſolū recta appetitui ſeu voluntati/ſed ēt clara intellectui: vtpote nō inuoluta obſcuritatibus & ęnigmatibus. Cuius claritatis actio ſubiūgit̃. illuminās oculos/mētis ad diſcernēdū & cauēdū &c̄. ¶ Quinta. Iudicia dn̄i veritas. Cōtinet lex diuina non ſolū teſtimonia reuelatoꝝ & ꝑcępta agendoꝝ, ſed iudicia poenalia. Et ꝓpea de his dr̄ dno. Pr̄io ꝙ ſunt veritas: deinde ꝙ ſunt iuſtificata ſimul. vt ex veritate intelligas iudicia cōformia meritis & demeritis ſm veritatē/nō ſm relationē aut opinionem. ex iuſtificatiōe aūt ſimul/intelligas oīa ita iuſta vt iuſtitia vnius nō ipediat aut cōfundat iuſtitiā alterius: vt plerūq; fit in iudiciis humanis. ¶ Iudicioꝝ actio nulla ponit̃ explicite (qm̄ oderūt peccare mali formidine poenę) ſed loco eius ponit̃ timor quē lex dn̄i exigit in ſibi ſubditis. Timor dn̄i/non hoīs. timor dn̄i ſimplr̄ & abſolute nō ſm qd: hoc ē vt eſt autor poenaꝝ. q. n. timet deū ſimpliciter/magis timet qđ deo magis diſplicet: q aūt timet deū ſm qd/magis timet ſm illud tpale malū qđ timet ne ſibi eueniat. Lex aūt dei exigit timorē dn̄i abſolute. & ꝓpea ſubdit̃. mūdus/a ꝓpriis iniqtatibus hn̄tis ipſum. Et hic eſt timor reuerentialis: de quo ſcriptū eſt iob. 26. colūnę coeli cōtremiſcunt & pauent ad nutum eius. De quo & ſubdit̃. manens ęterno. qm̄ erit ēt in coeleſti patria: iuxta illud qđ in ꝑfatione dr̄/tremūt ptātes. Licet. n. pfecta charitas foras mittat timorē ꝗtū ad aliquos actus, nō tñ ꝗtum ad actū reuerentię. Vnde ēt de chr̄o ſcriptū eſt ꝙ in oībus exauditus eſt pro ſua reuerentia ad hebr. 5.

Ipſa deſiderabilia. Explicatis cōditiōibus diuinę legis/explicat modo propheta cōditiōes obſeruationis diuinę legis tres. Prima ē. Ipſa/ꝑcępta/iudicia/teſtimonia &c̄. deſiderabilia/ſupple ſunt ad obſeruandum,

ſeruãdũ,ſup aurũ & ſup obrizũ(qđ eſt aurũ ꝓcioſiſſimũ)nõ modicũ ſed multũ.⁋ Secũda eſt.Et dulcia/ in ipſa obſeruatione,ſup̃ mel & dulcedinẽ fauoꝝ/quę.ſ.ex plenitudine fauoꝝ ſtillat. Vbi aduerte ꝙ ſi cut obrizũ ꝓcioſius eſt auro cõi,ita dulcedo fauoꝝ ſuauior eſt melle qđ ex fauo extrahiẗ.eſt enim quaſi adeps mellis illa ſtillatio q̃ ſpõte ex fauis ꝓdit.Et ſi quęris/qd tu ſcis de hmõi deſiderio & guſtu dulce/ dinis:rñdet tacitę qõni.Etiã ſeruus tuus/ſupple ego,ſolicitatus ĩ eis/ſupple exercitatus ſum. Acſi apte diceret ego ſolicitatus deſideraui,& exercitatus in eis guſtaui. ⁋ Tertia conditio. In cuſtodiendo ea merces multa.Parum eſt dulcem eſſe obſeruationem diuinę legis niſi etiam reddenda multa merces expectetur.in reliquo inquit apoſtolus repoſita eſt mihi corona iuſtitię.

Errores qs itelliget! Quia ĩpoſſibile eſt humanę fragilitati ſeruare ad vnguẽ diuinã legẽ, poſt de/ ſcriptã obſeruationẽ ſubiũgiẗ medicina hũanę ĩfirmitatis.tũ ex pte ĩtellectus:tũ ex pte affectus.Medi/ cina ẽ recurſus ad deũ ꝓ venia & ꝓ cuſtodia.⁋ Vbi nota ꝙ petitio venię deſcribiẗ reſpectu pctõꝝ no bis ignotoꝝ:vt hic ĩtelligas multo fortius petẽdã eẽ veniã de pctĩs q̃ ſcimus nos cõmiſiſſe.Errores/de clinatiõis a lege tua,qs ĩtelliget!nullus.& ppea ab occultis/pctĩs,munda me:& multo magis a notis. ⁋ De cuſtodia aũt ſubdiẗ.Etiã a ſupbis phibe ſeruũ tuũ.Scito hic textũ hebraicũ admittẽ vtrãq; lectio nẽ.ſ.a ſupbiis & a ſupbis.Et ppea vterq; ſenſus exponẽdus ẽ.Si itaq; legiẗ a ſupbiis,ĩtellige maximã cu rã debere eẽ ſeruo dei de vitãda ſupbia:vtpote q̃ ẽ initiũ oĩs pctĩ.imo q̃ ẽt ĩſidiaẗ bonis opib⁹. Vbi ad uerte ĩde pctã occulta/hic pctm̃ ſupbię ꝓphetã ĩduxiſſe:qa vtrũq; ĩeuitabile ẽ hũano gñi.Et dixit a ſup biis/pp multitudinẽ modoꝝ ſupbię:pſũptionẽ/arrogãtiã/ſingularitatẽ/tumorẽ/ cõtẽptũ/& ĩnumera alia.❡ Fruct⁹ ãt hui⁹ medicinę ſubdiẗ.Nõ dñabunẗ ĩ me,tũc pficiat & emũdabor a rebelliõe magna: hoc ẽ qñ nõ dñium ſup me habebũt ſupbię(q̃uis ſurrepãt ĩpfecti ſupbię motus)tũc pficiar/ĩ obſerua tiõe legis tuę,& emũdabor a rebelliõe magna/cõtinue magis ac magis mũdabor ab ipa ſupbię rõne q̃ cõſiſtit ĩ rebelliõe ad deũ.vltimo ſiqdẽ loco mũdaẗ ſeruus dei a ſupbia,ſi tñ vnq̃ pfectę mũdaẗ. ⁋ Si vero legiẗ a ſupbis,ĩtellige ſeruũ dei duob⁹ ſubeſſe piculis pctõꝝ.altero occultoꝝ.altero ĩminẽtiũ a ſu/ periorib⁹:ſcriptũ ẽ.n.ſm iudicẽ ppl'i ſic & miniſtri ei⁹.& q̃lis rector ẽ ciuitatis talis & ĩhabitãtes in ea eccĩ.10.Sicut.n.occulta pctã ignorãtia nobis quodãmõ ĩuitis ĩgerit,ita ſupioꝝ autoritas & exempla/ ritas cogit quodãmõ eos imitari. Vñ & paulus rephẽdẽs petrũ dixit/cogis alios iudaizare: loq̃ns de exẽplo.Et ppea ſeruus dei vtrũq; timẽs,vbi petiit ab occultis mũda me/diuinã quoq; cuſtodiã petit.ẽt a ſupbis/imitãdis,phibe ſeruũ tuũ.Et meminit magis ſupbię q̃ alioꝝ vitioꝝ,qa peſſimũ ẽ oĩu pctõ/ rũ:vtpote cõſiſtẽs ĩ rebelliõe ad deũ:& directe cõtrariaẗ ſubiectiõi hũanę reſpectu diuię legis. Necitas ãt cũ fructu hui⁹ medicię ſubiũgiẗ.Nõ dñabũẗ ĩ me/hoc ẽ qñ ſupbi nõ hẽbũt dñium ĩ me,tũc pficiar/ĩ lege tua,& emũdabor a rebelliõe magna.Magna ſiqdẽ rebellio ẽ rebellio ſupbię:qa quũ cętera vitia a deo fugiãt/ſola ſupbia ſe opponit.⁋ Magna tñ rebellio hic appellaẗ ſubtraheſ ſe ab obſeruatiõe legis diuię,tãq̃ nõ ſit illi ſubdit⁹.Quũ.n. ſupbi dñanẗ,ppl's a lege dei recedit q̃ſi nõ ſubdit⁹ diuię legi:vt pa tuit ĩ pplo iſrael regnãte ieroboã,& poſtea ĩfinities.Quũ vero nõ dñanẗ ſupbi,tũc mundaẗ ppl's a re/ belliõe hac magna.vel purgãdo pctã:vel mũd⁹ erit cauẽdo ne ĩgneẗ tali ĩmũdicia. ❡ Alter fruct⁹ ꝯſis ẽ.Erũt volũtati/ſupple tuę,dctã oris mei & cogitatio cordis mei facieb⁹ tuis/grata:dñe petra mea & re dẽptor me⁹. Vbi vides magnitudinẽ fruct⁹/ĩ h ꝙ & cogitatões & locutões ei⁹ erũt gratę deo.Appellat ãt ĩ ꝓpo^{to} deũ petrã ſuã ĩ bõis:vtpote a q̃ ẽ oĩs firmitas ei⁹ ĩ bono cũ cuſtodia a malo.Et redẽptor me⁹/ a malis/a ſuitute pctĩ:vtpote petẽs mũdari ab occultis/et magis ac magis emũdari a ſupbia. Amen.

❡ VVLGATA EDITIO ❡ Victori pſalmus dauid. XIX.

EXaudiat te dñs in die tribulationis:ꝓtegat te nomen dei iacob.
Mittat tibi auxilium de ſancto:& de ſion tueatur te.
Memor ſit omnis ſacrificii tui:& holocauſtum tuum pingue fiat.
Tribuat ti bi ſecundum cor tuum:& omne conſilium tuum confirmet.
Lętabimur in ſalutari tuo:& in noĩe domini dei noſtri magnificabimur.
Impleat dñs oẽs petitiones tuas:nunc cognoui quoniam ſaluũ fecit dñs chriſtũ ſuũ.
Exaudiet illum de cœlo ſancto ſuo:in potẽtatibus ſalus dexterę eius.
Hi in curribus & hi in equis:nos autem in nomine dñi dei noſtri inuocabimus.
Ipſi obligati ſunt & ceciderunt:nos autem ſurreximus & erecti ſumus.
Domine ſaluum fac regem:& exaudi nos in die qua inuocauerimus te.

❡ IVXTA HEBRÆVM. ❡ Vincenti pſalmus dauidi. XX.

1 Propheta. REſpõdebit tibi dñs in die anguſtię:eleuabit te nomen dei iacob.
2 Mittet auxilium tuum de ſanctitate:& de ſion ſuſtentabit te.
3 Recordabitur oĩum munerum tuorum:& holocauſtum tuum incinerabit Selah.

4 Dabit tibi ſm cor tuum:& omne conſilium tuum implebit.
5 Laudabimus in ſalute tua,& in nomine dei noſtri uexillo inſigniemur:implebit domi
nus⁴ omnes petitiones tuas.
6 Nunc ſciui quoniam ſaluum fecit dominus⁴ chriſtum ſuũ:reſpondebit ei de cœlis ſan
ctitatis ſuę,in fortitudinibus ſalutis dexterę ſuę.
7 Hi in curru & hi in equis:& nos in noie dñi⁴ dei noſtri recordabimur.
8 Ipſi incuruati ſunt & ceciderunt:& nos ſurreximus & exaltati ſumus.
9 Domine⁴ ſalua:ipſe rex reſpondebit nobis in die uocare noſtri.

Titulus eſt. Vincẽti pſalmus dauidi.de quo vt ſupra.

℄ Circa materiã pſalmi aduerte primũ ꝙ in prima pſalmi parte dauid manifeſte alloquit̃ ſecũdã pſonã:dicẽdo tẽtibi &c̃. Secũdũ ꝙ illa ſecũda pſona deſcribitur cõſtituta in anguſtia:dicẽdo in die anguſtię. Tertiũ ꝙ dauid ꝓphetat illi pſonę multa bona.ſ.ꝙ deus reſpõdebit illi/ꝙ exaltabit/auxiliabit̃/implebit oẽ cõſiliũ & oẽm petitionẽ eius.& ſimul ꝙ ipſe ꝓphetãs/cũ aliis exultabit erigẽdo vexillũ in noie dñi. ⁋ In ſecũda vero parte aduerte ꝙ deſcribit̃ ſaluator rex a deo:ita ꝙ tuẽtibus iis qui in curribus & in eqs/nos in noie dñi erecti & exaltati inqt ſumus.& tandẽ cõcludit̃ ꝙ ipſe rex r̃ndebit in die clamoris nr̃i. ℄ Ex his enim prudẽs lector ꝑſpice ꝙ ſi hiſtoria certa quęrit̃ hic tractata, nulla inuenit̃ ſcripta in q̃ hęc oia verificẽt̃.vt facile patet/diſcurrẽti a tpe ex quo arca dñi fuit in ſion. Sed ſi ꝑ ga ꝓphetię veritas hic q̃rit̃,nullus inuenit̃ rex niſi meſias de quo hęc verificent̃.nã clare cõſtat in ſolo meſia verificari/iplebit oẽ cõſiliũ tuũ & oẽm petitionẽ tuã. Ruſus ẽt nullus eſt rex niſi meſias de quo dauid ꝓphetet ꝙ ipſe rex r̃ndebit in die clamoris nr̃i.numerat ſiquidẽ ſe dauid inter clamãtes/dicẽdo vocare nr̃i. ⁋ Vñ quũ dicta in hoc pſalmo excedãt tã dauidẽ q̃ cęteros reges/imo & populũ/q̃drẽt aũt meſię,cõcludẽdũ ẽ iuxta regulã petri apl̃i ꝙ pſalmus iſte ad lr̃am tractat de meſia. Et quãtũ ex ꝓgreſſu pſalmi apparet/tractat de exaltatione meſię ex merito paſſionis eius,qua mundũ iugo fidei ſubiecit.

℄ Summarium pſalmi iam patere põt:attamen tale eſt.

℄ Propheta ꝓdicit meſię in anguſtia/ꝙ exaudiet̃ exaltabiturq; a deo:ita ꝙ non ſolũ accęptabit ſacrificiũ eius,ſed iplebit oẽ cõſiliũ &c̃. Et tanq̃ canens ꝓphetiã iplctã/aſſerit ꝙ deus ſaluabit per meſiam:ita ꝙ aliis in curribus & equis ruentibus/nos erecti & exaltati ſumus.

℄ Perſona loquens propheta eſt.

Reſpõdebit tibi dominus in die anguſtię. Diuidit̃ pſalmus in partes duas:ꝓpoſitiuã materię,& executiuã/ibi mittet auxiliũ. ⁋ Duo ꝓponit ꝓphetãdo & alloquẽdo meſiã. Primũ. reſpondebit/retributione,tibi. More amãtiũ ſolo ꝓnomine itelligi vult nomẽ ꝓpriũ amati:tanq̃ oẽs ſciant quẽ amat. Sic maria magdalena q̃rẽs chr̃m dixit hortulano/ſi tu ſuſtuliſti eũ:putãs oẽs intelligere de quo loq̃bat̃. Hoc mõ dauid q totũ amorẽ ſuũ in meſia locauerat,abſq; alio noie illi dicit.r̃ndebit tibi dñs in die anguſtię:hoc ẽ paſſiõis tuę. ⁋ Alterũ eſt.eleuabit te/in reſurrectiõe,nomẽ/manifeſtatũ ac ꝑdicatũ a te,dei/nõ cuiuſcũq; ſed iacob:hoc eſt illiuſmet dei q eſt deus populi iſrael.

℄ Mittet auxiliũ tuum. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primũ tractat̃ vtraq; particula ꝑpoſita ꝑ modũ ꝓphetię de futuro. Secũdo tractat̃ iterũ vtraq; particula ꝑ modum ꝓphetię iplerę/ibi nũc ſciui. ⁋ Tractãdo aũt retributionẽ ꝑ anguſtia/ꝑrius tractat meritũ. Mittet auxiliũ de ſanctitate,& de ſion ſuſtẽtabit te. Rõ auxilii deſcribit̃ cultus exhibitus deo a meſia in tẽplo in ſion.ad lr̃am ſiquidẽ chr̃s hõ coluit deũ in tẽplo qđ erat in ſion. Et ꝓpterea ꝓpheta dicit ꝙ mittet auxiliũ ſuũ de ſanctitate:hoc eſt de merito cultus exhibiti deo in domo ſc̃titatis & in monte ſion.in eo enim chr̃s meruit & ſuſtẽtari & adiuuari:q̃uis inquantũ deus his nõ egeret. ⁋ Et rationi meriti adiungit rõnem ſacrificii. Recordabit̃ oium munerũ tuorũ,& holocauſtũ tuũ incinerabit. Ad ſimilitudinẽ corporaliũ oblationũ q̃ fiebãt in veteri lege/& holocauſtorũ quę offerebant̃ deo,deſcribit holocauſtum corporis chr̃i in cruce/& ſpũalia munera ſalutis aiarũ meſię:ꝙ recordabit̃/quantum ad retributionẽ munerũ,& holocauſtũ tũc quum offert̃ igne cœleſti nõ ſolũ incẽdet ſed icinerabit. vt ſicut in holocauſto materiali miſſus quãdoq; de cœlo ignis tam vehemens fuit ꝙ in cinerem illud redegit,ita ignis ſpũſſancti totam chr̃i paſſionem gratiſſimã accęptauit. ℄ Deide ipſas retributiones ꝓphetat. Primo ex ſacietate cordis/hoc eſt voluntatis.dabit tibi ſm cor tuũ. Secundo ex ſacietate conſiliorum . & omne conſiliũ tuũ implebit. Tertio ex ſacietate petitionum.implebit dominus oẽs petitiones tuas. Vbi aduerte ꝙ hoc vltimum iterſecat̃ in litera/vno mediante verſiculo:ſed cõtinuãdũ eſt vt diximus. ⁋ Prophetata aũt retributione prophetat̃ & exaltatio/ſecũdo loco ꝓpoſita. Prophetat̃ aũt in prima perſona pluraliter:ita ꝙ dauid annumerat ſeipſum in lętitia huius exaltatiõis/laudabimus in ſalute tua. Ipſum alloquit̃. Laudabimus/cãtando & cãtabimus laudando(dictio ſiquidẽ hebraica cantũ iunctum laudi ſonat)in ſalute tua nobis exhibita:& in nomine dei noſtri/nõ alieni non noui dei,vexillo inſigniemur. Dictio hebraica ſignificat(ſi dici liceret)vexillabimur paſſiue/quod interpretes verterũt vexillo

inſigniemur. Et ſignificat ad lr̃am ꝙ in noīe dñi vexillum leuabimus victorię. Quod proculdubio eſt vexillum crucis. ipſe enim dauid cum ſuis (hoc eſt cum iudęis) fuerunt primi laudantes & vexillum erigentes victorię crucis tempore meſię. Hęc de prophetia.

Nunc ſciui. Tractat iterũ ambas particulas ꝓpoſitas tanq̃ adimpletas. Et inchoans a prima iquit. Nũc/in eleuatione vexilli crucis quo princeps huius mũdi eiectus eſt/quo mors ſupata eſt qñ patres ex limbo liberati ſunt, ſciui/expimento vidi: qm̃ ſaluum fecit dñs/de morte crucis reſuſcitando, chr̃m/meſiam, ſuũ. nec ſolũ ſalutẽ reſurrectionis vidi factã: ſed ẽt ſciui de futuro ꝙ reſpõdebit/deus, ei/meſię, de cœlis ſanctitatis ſuę/ad cõuertendũ mundũ/mittendo de cœlo ſpm̃ſanctum &c̃. nõ qualitercunq; ſed in fortitudinibus ſalutis dexterę ſuę. Quod ad lr̃am impletũ videmus in aplĩs & martyribus: dũ deus vere reſpõdit chr̃o in fortitudinibus ſalutis q̃ apparuerũt in aplĩs & martyribus. ſalutis aũt non qualiſcunq;, ſed ſpectãtis ad dexterã dei: hoc eſt ad optima bona diuina/ad fœlicitatẽ ęternã. ¶ Modũ aũt tantę ſalutis ſubiũgit ꝓpheta/ex vna parte mũdum & ex altera ſeipſum ſimul cũ fideli populo cõnumerans. Hi in curru & hi in equis (ad ſimilitudinẽ pugnãtiũ armatis curribus aut equis/deſcribit mũdanos hoĩes pugnãtes cõtra fidẽ chr̃i) & nos in noĩe dei noſtri recordabimur/ſola memoria noĩs diuini pugnabimus. Quod ad literã impletũ videmus in aplĩs & martyribus: qui ſolis iternis armis fidei pugnauerũt. Significantius aũt dicit in noĩe: vt intelligas cõfeſſionem fidei ex noĩs rõne/ſicut intelligis internã fidẽ ex recordatione. ¶ Ecce fructus pugnę. Ipſi/in curru & equis, icuruati ſunt, & non ſolũ incuruati ſunt ſed & ceciderũt: & nos ecõuerſo ſurreximus/cõtra id qđ dixerat incuruati ſunt, & exaltati ſumus/cõtra id qđ dixerat & ceciderũt. Et mũdus qdẽ icuruatus eſt ad pc̃tm̃/& cecidit in mortẽ ęternã: nos aũt ſurreximus a pc̃tõ/& exaltati ſumus ad vitã ęternã. Vbi vides tanq̃ cõpleta deſcribi quę propoſita ſunt. ¶ Vnde & ſubiungit. Dñe ſalua/non me vel illum ſed abſolute ſalua mundum: & tunc ipſe rex/meſias, reſpondebit nobis/retribuendo/ſubueniẽdo &c̃. in die vocare noſtri/per fidem. Quod ad literam impletum videmus. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori pſalmus dauid. XX.

DOmine i uirtute tua lętabit̃ rex: & ſup ſalutare tuũ exultabit uehemẽter.
Deſideriũ cordis eius tribuiſti ei: & uolũtate labioꝝ eius nõ fraudaſti eũ.
Quoniam prę uenisti eũ in benedictionibus dulcedinis: poſuiſti in capite eius coronam de lapide precioſo.
Vitã petiit a te: & tribuiſti ei lõgitudinẽ dierũ in ſeculũ & ĩ ſeculũ ſeculi.
Magna eſt gloria eius in ſalutari tuo: gloriam & magnũ decorem impones ſuper eũ.
Quoniam dabis eum in benedictionem in ſeculum ſeculi: letificabis eum in gaudio cum uultu tuo.
Quoniam rex ſperat in dño: & in miſericordia altiſſimi non commouebitur.
Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inueniat oẽs qui te oderunt.
Pones eos ut clibanum ignis in tempore uultus tui: dominus in ira ſua conturbabit eos, & deuorabit eos ignis.
Fructum eorum de terra perdes: & ſemen eorum a filiis hominum.
Quoniam declinauerunt in te mala: cogitauerunt conſilia q̃ non potuerunt ſtabilire.
Quoniam pones eos dorſum: in reliquiis tuis preparabis uultum eorum.
Exaltare domine in uirtute tua: cantabimus & pſallemus uirtutes tuas.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincenti pſalmus dauidi. XXI.

1 Propheta. DOmine in fortitudine tua lętabitur rex: & in ſalute tua q̃ exultabit ualde.
2 Deſiderium cordis ſui dediſti ei: & prolationẽ labioꝝ eius non prohibuiſti [impleret] Selah.
3 Quoniam prę uenies eum benedictionibus boni: pones capiti eius coronã obrizi.
4 Vitas petiit a te: dediſti ei longitudinem dierum ęternum & ſemper.
5 Magnus [erit] honor eius in ſalute tua: gloriam & decorem pones ſuper eum.
6 Quoniã pones eũ benedictiones ęterno: lętificabis eũ in lętitia cum faciebus tuis.
7 Quia ipſe rex confidens in domino & in gratia excelſi: non labetur.

8 Sufficiet manus tua oībus ini micis tuis: dextera tua inueniet odientes te.
†tpi 9 Pones eos ut clibanum ignis in tempore † facierum tuarum: dominus* in furore ſuo deglutiet eos, & deuorabit eos ignis.
10 Fructum eorum de terra perdes: & ſemen eorum de filiis adam.
11 Quoniam inclinauerunt ſup te malū: cogitauerūt cogitationem quā non poterunt.
12 Quoniā pones eos humerū: in funibus tuis firmabis ſagittas ſuper facies eorum.
13 Exaltare dn̄e * in fortitudine tua: cātabimus & pſallemus fortitudinem tuam.

TItulus eſt. Vincenti pſalmus dauidi. de quo vt ſupra.
¶ Circa materiā pſalmi manifeſte cōſtat ꝙ de rege tractat. Et qm̄ ea q̄ de hoc rege deſcribuntur excedūt tā dauidē q̄ quēcunq; regē aliū excepto meſia, iō pſalmus iſte de meſia tractat ad lſam. Patet verſiculū q̄rtū ſoli meſię cōpetere. vitas petiit a te, dediſti ei lōgitudinē dierū ęternū & ſemp. Verſiculū quoq; ſextū idē firmare. qm̄ pones eū bn̄dictiones ęterno. Hę.n. cōditiones ꝓpnę ſunt meſię. Vn̄ etiā apud hebręos vetuſtiores exponebat̄ de meſia. Et ēt targhū expſſe hic dicit. deus in fortitudine tua regnabit rex meſias. ¶ Eſt itaq; ꝓculdubio materia pſalmi ad lſam regnū meſię: ſeu meſias q̄tenus rex.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid prophetat meſiam regem valde exultaturum. tum in ſacietate omnium deſideratoꝝ quo ad ſeipſum. tum in fortitudine diuina quo ad ſubactos inimicos puniendos multipliciter.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

DOmine in fortitudine tua. Diuidit̄ pſalmus in partes duas: ꝓpoſitiuā materię, & executiuā, ibi deſideriū. ¶ Proponit duo. Alterū. Dn̄e in fortitudine tua, nō humana, lętabit̄ rex, ſimpliciter & abſolute: qui erit rex regū & dn̄s dn̄antiū. Alteꝝ. Et in ſalute tua, ſimiliter non humana, q̄ exultabit valde. Vbi nota magnitudinem gaudii tot aduerbiis ſignificari.

¶ Deſideriū cordis ſui. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractat̄ illa particula, in ſalute tua q̄ exultabit ualde. Secūdo illa, in fortitudine tua lętabit̄ rex, ibi qa ipſe rex. ¶ Circa exultationē in ſalute, prius declarat̄ ipſa ſalus. & deīde exultatio, ibi lętificabis eū. Deſcripturus aūt ꝓpheta ī qbus cōſiſtit ſalus diuina cōferēda meſię, vbi ī genere deſcripſit ꝙ erit adipletio oīum tū deſideriorꝝ (deſideriū cordis ſui dediſti ei) tū oīum locutionū eius (& ꝓlationē labioꝝ eius non ꝓhibuiſti, hoc eſt qcqd dixit feciſti vt adiplerer) enumerat ī ſpē ſeptē bonoꝝ genera cōprehēſa ſub ſalute diuina collata meſię. Primū. Quoniā ꝓuenies eū bn̄dictionibus boni. In quo & donoꝝ ſequētiū rō ꝑ cōiunctionē qm̄ deſignat̄. Donū aūt primū eſt ꝓuētio oīs meriti: hoc eſt ꝙ deus anq̄ meſias mereret̄ aliqd a primo cōceptionis eius īſtāti īpleuit ipm̄ bn̄dictionibus boni: ꝑ quāto repleuit eū oī gr̄a ſpectāte ad bonū ſimpliciter & abſolute. Quod dicimus ꝓp paſſibilitatē & alia hmōi q̄ tūc ei nō fuerunt ablata: vtpote nō derogātia bono ſimplr̄, q̄uis tollerēt bonū ſm̄ qd. ſ. corporis ad tp̄s &c̄. ¶ Secūdū ē. Pones capiti coronā obrizi, hoc ē cōferes ea q̄ ſunt dignitatis. corōa.n. īſigne dignitatis eſt. ¶ Tertiū. vitā, corporalē ſimpliciter & abſolute, petiit, actibus meritoriis, a te: dediſti ei lōgitudinē dieꝝ ęternū & ſemp hoc eſt vitā īmortalē. ¶ Quartū. Magnus honor eius ī ſalute tua. Vbi magnitudo honoris deſcribit̄. ¶ Quintū. Gloriā, clarā cū laude famā. Sextum. & decorē, hoc eſt pulchritudinē, pones ſup eū. ¶ Septimū, qd̄ ēt deſcribit̄ vt rō ſubiūgēdę lętitię. Qm̄ pones eū bn̄dictiōes ęterno, hoc eſt caput ſempiternaꝝ bn̄dictionū: in quo. ſ. erūt oīum bn̄dictiōes. Et in hoc denotat̄ gr̄a & glīa chr̄i, ꝑ quāto ē caput alioꝝ. ¶ Declarata plenitudine ſalutis, declarat q̄ exultabit valde, tāq̄ effectū reſultātē. Lętificabis eū in lętitia cū facie tua. Vbi nota geminari nomē lętitię (lętificabis in lętitia) ad denotandā plenitudinē lętitię. & adiungi cū facie tua: vt intelligas rōnē cōſummatę lętitię eſſe diuinam faciem. ¶ Vbi aduerte hęc oīa ſpectare ad ea quę ſunt ſalutis meſiæ in ſeipſo (vt patet diſcurrendo) non in ſtatu humilitatis, ſed in ſtatu regni: prāter pręuentionem, quæ fuit ratio omnium.

Quia ipſe rex. Tractat̄ hic illa ꝑticula, dn̄e in fortitudīe tua lętabit̄ rex: declarādo actiōes fortes meſię cōtra inimicos ſuos. Et īchoās a radice ac rōne oīs fortitudīs meſię ingt. Quia rex, meſias, cōfidēs in dn̄o, nō in ſeipſo hoīe, ſupple erit, & in gr̄a excelſi, fiduciā ſuā in diuina gr̄a ponet: iō nō labet̄, firmus ſtabiliſq; ꝑſeuerabit expugnās inimicos. Sufficiet (ecce efficacia) manus tua, operatio, plaga tua, oībus, nullo excepto, inimicis tuis, debellādis tā dęmonibus q̄ hoībus: dextera tua, ꝑcuſſio tua, īueniet odiētes te. ¶ Seqt̄ pœna ſenſus reprobоꝝ. Pones eos vt clibanū ignis, ītus ardentes, in tp̄e faciei tuę, quo facies tua meſias apparebit iudex: dn̄s ī furore ſuo deglutiet eos, hoc ē deglutiēdos īferno dabit, & deuorabit eos ignis. Per hęc.n. oīa pœna ſenſus dānatoꝝ ſignificat̄: ab īferno deglutiēte, ab ardore interno ad ſimilitudinē clibani, & a cōbuſtione externa ex deuoratione ignis. In hebręo habet̄ tēpori in datiuo: ſed cōgruitas mutauit adiūcta ꝓpōne in. ¶ Subigit̄ ſtatus eoꝝ. Fructū eoꝝ de terra ꝑdes, & ſemē

coꝝ de filiis adã.Hinc clare apparet ꝙ de punitione futura tpe regni meſię(hoc eſt in aduẽtu glorio/ ſo)eſt ſermo.nã tũc & nõ antea verificabit pœna iſta/ꝙ inimicoꝝ eius ſemen pdet & fructus. Vſq.n. ad tps illud remanet generatio tã maloꝝ q̃ bonoꝝ in filiis hoium:& ſimiliter fructus vtrorũq in ter/ ra inenit.Sed tũc nec fructus nec ſemen coꝝ inuenief ceſſante generatione.ita ꝙ punienf & in ſeipſis igne &c̃.& in extinctione ſeminis coꝝ:vt plena ſit pœna.¶Subdit crimẽ.Qm̃ iclinauerũt ſup te mã lũ.Aduerte hic ꝙ queãdmodũ dupliciter negaf deus(.ſ.errore fidei vel malis opibus:iuxta illud.factis aũt negãt)ita dupl'r hoies iclinãt malũ ſup deũ.vel falſam fidẽ habẽdo:oẽs.n.infideles deflectũt malũ aliqđ in deũ.Maumethani ſiqdẽ attribuũt deo ꝙ miſit maumethũ/qđ eſt malũ.iudęi aliud malũ.ſ.ꝙ nõ miſit meſiã.& ſic de aliis. Vel affectu deũ offẽdẽdo.& hi vel ex itẽtione iclinãt ſup deũ/malũ deſpe/ ctionis ſeu iniurię.vel negãt deũ factis.& ſic attribuũt ẽt factis deo malũ:puta ꝙ eis nõ facietibus qđ in ſe eſt parcet.Inanis.n.hmõi ſpes ſeu licẽtia/etſi nõ aĩo tñ facto cõis videf oĩbus qui nõ ex aĩo aſpnã/ tur deũ & tñ pſeuerãt in malo.De oĩbus ergo reprobis verificaf.qm̃ inclinauerũt ſup te malũ/errando ſeu cõtẽnẽdo aĩo vel facto,cogitauerũt cogitationẽ nõ potuerũt:ſubaudi quã nõ poterunt adiplere ſeu aſſeq.Cõis eſt oĩbus reprobis defectus adiplẽdi cogitationes ſuas,morte tollẽte nõ affectũ adiplendi ſed facultatẽ exequẽdi:qm̃ oẽs hinc migrant cum ſuis malis affectibus ad malum.¶Demum ſubdi/ tur pena damni. Quoniam pones eos humerum/hoc eſt tanq̃ humerum.i.pones poſt terga tua/hoc eſt priuatos viſione faciei tuę:in funibus tuis firmabis ſup facies coꝝ/hoc eſt firmabis ſagittas in ar/ cubus tuis tẽſis.noiauit.n.tẽſos arcus a funibus.i.a chordis coꝝ.Et qa ex ſupiori ſitu deſcribunf arcus, ideo ſubdit ſup facies coꝝ/ne appropinquẽt ad te.Locutio metaphorica eſt/ad ſiſitudinẽ ponentis in loco eminẽti ſagittarios ad cuſtodiã ne alii appropĩquẽt.Et deſcribunf ſagittę paratę in arcubus/nõ ad tẽpus ſed firmiter:vt ĩtelligas p hoc ſignificari qđ dixit abrahã ad diuitẽ in ĩferno.inter nos & vos chaos magnũ firmatũ eſt &c̃.¶Exaltare dñe.Supplicat ĩ calce ppheta(vt par erat)poſt tot ppheta/ ta bona vt adueniat tãtũ bonũ.Exaltare inqt dñe in fortitudine tua/qua viciſti mũdũ ac principem mũdi huius:cãtabimus.n.tũc & pſallemus.i.canemus fortitudinẽ tuã.Ad denotãdã plenitudinẽ can tus reperit idẽ:vt ĩtelligas fortitudinẽ meſię eſſe materiã ac rõnem cantus humani.Amen.

¶VVLGATA EDITIO.

¶Victori pro ceruo matutino pſalmus dauid. XXI.

Eus deus meus reſpice in me,quare me dereliquiſti ?longe a ſalute mea
uerba delictorum meorum.
Deus meus clamabo p diẽ & nõ exaudies:& nocte & nõ ad ĩſipiẽtiã mihi.
Tu autem in ſancto habitas:laus iſrael.
In te ſperauerũt patres noſtri:ſperauerũt & liberaſti eos.
Ad te clamauerunt & ſalui facti ſunt:in te ſperauerunt,& non ſunt confuſi.
Ego autem ſum uermis & non homo:opprobrium hominum & abiectio plebis.
Omnes uidentes me deriſerunt me:locuti ſunt labiis,& mouerunt caput.
Sperauit in domino eripiat eum:ſaluuũ faciat eum quoniam uult eum.
Qm̃ tu es q extraxiſti me de uẽtre:ſpes mea ab uberib⁹ mr̃is meę,ĩ te piect⁹ ſũ ex utero.
De uentre matris meę deus meus es tu:ne diſceſſeris a me.
Quoniam tribulatio proxima eſt:quoniam non eſt qui adiuuet.
Circundederunt me uituli multi:tauri pingues obſederunt me.
Aperuerunt ſuper me os ſuum:ſicut leo rapiens & rugiens.
Sicut aqua effuſus ſum:& diſperſa ſunt omnia oſſa mea.
Factum eſt cor meum tanq̃ cerã liqueſcens in medio uentris mei.
Aruit tanq̃ teſta uirtus mea,& lingua mea adheſit faucibus meis:& in puluerem mor/
tis deduxiſti me.
Quoniam circundederunt me canes multi:cõcilium malignantium obſedit me.
Foderunt manus meas & pedes meos:dinumerauerunt omnia oſſa mea.
Ipſi uero conſiderauerunt & inſpexerunt me:diuiſerunt ſibi ueſtimenta mea,& ſuper
ueſtem meam miſerunt ſortem.
Tu aũt dñe ne elongaueris auxilium tuũ a me:ad defenſionẽ meam conſpice.

Erue a framea deus animam meam:& de manu canis unicam meam.
Salua me ex ore leonis:& a cornibus unicornium humilitatem meam.
Narrabo nomen tuum fratribus meis:in medio eccleſię laudabo te.
Qui timetis dñm laudate eum:uniuerſum ſemen iacob glorificate eum.
Timeat eũ omne ſemen iſrael:qm̃ non ſpreuit neq; deſpexit deprecationem pauperis.
Nec auertit faciem ſuam a me:& quum clamarem ad eum exaudiuit me.
Apud te laus mea in eccleſia magna:uota mea reddam in conſpectu timentium eum.
Edēt pauperes & ſaturabuntur:& laudabũt dominum qui requirunt eum,uiuent corda eorum in ſeculum ſeculi.
Reminiſcentur & conuertentur ad dominum,uniuerſi fines terrę.
Et adorabunt in conſpectu eius:uniuerſę familię gentium.
Quoniam domini eſt regnum:& ipſe dominabitur gentium.
Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terrę:in cõſpectu eius cadent omnes qui deſcendunt in terram.
Et anima mea illi uiuet:& ſemen meum ſeruiet ipſi.
Annunciabitur domino generatio uentura:& annunciabunt cœli iuſtitiam eius populo qui naſcetur quem fecit dominus.

IVXTA HEBRÆVM. Vincẽti ſup ceruã aurorę pſalmus dauidi. XXII.

1 Meſias. DEus meus deus meus quare dereliquiſti me: tu es lõginquus a ſalute mea, hec ſunt uerba rugitus mei.
2 Deus meus uocabo die,& non reſpõdebis:& nocte,& non eſt ſilentium mihi.
3 Et tu ſanctus/ſedens: es laudes iſrael.
4 In te confiſi ſunt patres noſtri:confiſi ſunt & liberaſti eos.
5 Ad te clamauerunt & erepti ſunt:in te confiſi ſunt & non ſunt confuſi.
6 Et ego uermis habeor & non uir:opprobrium hominis adam & contemptus populi.
† mihi 7 Omnes uidentes me ſubſannabunt me †:aperient in labio deridentes,mouebunt caput.
8 Vox irridentiũ recitata. Vertens eſt ad dñm pro eripiat eripiet eũ:pro liberet liberabit eũ,qm̃ dixit.ſ.filius dei ſum cõplacuit i eo.
9 Meſias. Qm̃ tu fuiſti extrahẽs me ex utero:cõfidere faciens me ſuper uberibus mr̃is meę.
10 Super te proiectus ſum ex uulua:de uentre mr̃is meę deus meus tu es.
11 Ne elongare a me:quoniam anguſtia proxima eſt,quoniam non adiutor eſt.
12 Circundederunt me tauri multi:fortes baſan coronauerunt me.
13 Aperuerunt ſuper me os ſuum: tanq̃ leo rapiens & rugiens.
14 Sicut aquę effuſus ſum,& ſeparauerunt ſe omnia oſſa mea:fuit cor meum ſicut cera liquefacta in medio inteſtinorum meorum.
15 Arida eſt uelut teſta uis mea,& lĩgua mea adiũcta eſt palato meo:& pulueri mortis pões me.
16 Quoniam circundederunt me canes,congregatio malignantium circundederunt me: fixerunt manus meas & pedes meos.
17 Numerabo omnia oſſa mea:ipſi reſpicient,uidebunt in me ut victores.
18 Partientur ueſtimenta mea ſibi:& ſuper ueſtimentum meum proiicient ſortem.

19 Et tu domine* ne elongare:fortitudo mea ad auxilium meum feſtina.
20 Erue ab enſe animam meam:de manu canis unicam meam.
21 Salua me ex ore leonis & de cornibus unicornium:reſpondiſti mihi.
22 Narrabo nomen tuum fratribus meis:in medio eccleſię laudabo te.
23 Timẽtes dñm* laudate eũ:oẽ ſemẽ iacob honorate eũ, & metuite ab eo oẽ ſemẽ iſrael.
24 Quoniam non deſpexit & non abominatus eſt humilitatem pauperis:& nõ abſcõdit
faciẽs ſuas ab eo,& in clamare ipſius ad eum audiuit. dei
25 A te laus mea in eccleſia multa:uota mea ſoluam coram timentibus eius .
26 Comedẽt mites & ſaturabunt:laudabũt dñm* quęrẽtes eũ,uiuet cor eoꝝ ſempiterno.
27 Recordabuntur & reuertentur ad dominum* omnes fines terrę:& curuabuntur facie
bus tuis omnes ſtirpes gentium.
28 Quoniam domino* fit regnum:& dominans est in gentibus.
29 Comederunt & curuati ſunt omnes pingues terrę: faciebus eius genuflectent omnes
in puluerẽ qui
deſcendentes pulueris,& animam ſuam non uiuificauit.
deo
30 Semen ſeruiet ei :numerabitur domino† generationi. †dñis meis
dei deus iuſtitiã,
31 Venient & annunciabunt iuſtitiam eius populo nato:quoniam fecit .

TItulus eſt. Vincenti ſup ceruã autorę pſalmus dauidi*. Quia metaphorica eſt locutio/oportet prius materiam pſalmi ſtabilire aliũde. Apparet aũt autoritate pauli apl̃i ad heb. 2. pſalmũ hũc in pſona chr̃i dici. ait enim ex hoc pſalmo de chriſto. Propter quã cãm non confunditur vocare eos fratres dicẽs. annunciabo nomen tuũ fratribus meis, in medio eccleſię laudabo te. Euangeliſtę quoq; matthęus. 27. & ioã. 19. afferũt ĩpleta verba huius pſalmi. diuiſerũt ſibi veſtimẽta mea/& ſup veſtẽ meã miſerũt ſortẽ. Ipſe denicq; dñs crucifixus/pricipio huius pſalmi vſus eſt. eli eli lammah hazabthani: qđ eſt (vt dicit̃ matth. 27.) deus meus deus meus vt qd dereliquiſti me? Ex quibus oĩbus adiuncta conſonantia oium quę dñr in pſalmo ad chr̃i paſſionẽ & reſurrectionem, nõ eſt vertendum in dubiũ materiã pſalmi ad literam eſſe paſſionẽ chriſti/magiſq; hiſtoriam q̃ prophetiã ſonare. ℭ Vnde quod dicitur in titulo ſup ceruã autorę/humanitatẽ chr̃i ſignificare videt̃. Cõgrue aũt in paſſione aſſimilat̃ ceruę. Eſt enim adeo ſimplex aĩal vt admiret̃ hoiem ſagittã parãtem cõtra ſe. eſt & exẽptum a febre: adeo vt caro eius eſa pręſeruet alios a febre. habet quoq; ſpãlem cum ſerpente inimicitiã. Quę oĩa humanitati chriſti optime cõgruũt: ꝑcipue in paſſione, in qua admirat̃ ſe derelictũ. hinc enim incipit pſalmus. ℣ Ab autorę aũt tempore deſcribitur: ad deſignandum tum φ ſponte dabat ſe in prędam. in aurora ſiquidẽ ceruã nõ impulſa vexationibus venatorum/ſed ſponte procedit. Tum φ ad diuinę claritatis opera gradiebatur. aurora enim ad diem tendit.

ℭ SVMMARIVM EST.

ℭ Meſias crucifixus/affectu naturali admiratus tantã ſuam paſſionẽ, exponit deo illã/explicãdo multas cõditiones illius. & orans ꝑ celeri reſurrectione/promittit manifeſtare quę dei ſunt, tum iudęis: tũ non ęcclęſię diffuſę in vniuerſis nationibus &c̃.

ℭ Perſona loquens meſias eſt.

DEus meus. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuam/ibi longinquus. ℣ Proponit. deus meus deus meus quare dereliquiſti me? Vbi ſcito verba hæc non eſſe ignorantis & quærentis ſcire cauſam: ſed explicantis naturalem affectũ tum carnalis ſenſus/tum rõnalis naturę, necnon & humanę rõnis modum: vt paulopoſt declarabitur. ipſe enim pſalmus ſingula verba propoſita declaraturus eſt.

ℭ Longinquus a ſalute mea. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula/me. Secũdo illa particula/deus meus/ibi deus meus. Tertio altera particula/deus meus/ibi quoniã tu extrahens me. Quarto illa/dereliquiſti/ibi quoniam anguſtia. Quinto illa/quare/ibi & tu domine.

ℭ Propoſuerat dereliquiſti me. Poteras forte intelligere derelictũ eũ ſimpliciter & abſolute: quod nec eſt verum nec intẽdit affirmare. ſed derelictũ ſe quo ad aliquid. ſ. quantum ad ꝑſeruationem a tali paſſione & morte. Et ꝑpterea ad hoc explicandum dicit. longinquus/ſupple tu es, non a me ſed a ſalute mea/ne patiar/ne moriar. Vbi et aduerte φ derelictionẽ talẽ deſcribit nõ per modum deſertionis, ſed

per modum diſtantię/dicens longinquus:vt ſignificeẽ deus aſtans a remotis/hoc eſt non pſeruans a paſſione & morte. Rurſus quia ꝓnomen me demõſtrat nõ ſolũ pſonã derelictã ſed loquentem, vbi declarauit illud ꝓnomen quatenus derelictũ/modo declarat illudmet quatenus ꝓponit querelã. Et propterea ſubdit. verba rugitus mei. Poteras credere ꝙ hæc admiratiua querela (deus meus quare me dereliquiſti) procederet ex ſupremo cõſilio mẽtis ꝗ affectu:quod eſt falſum. Et ad hoc excludẽdum dicit ꝙ verba hęc ſunt rugitus mei:hoc eſt nõ ſupremi ſed naturalis affectus. rugitus ſiqdem naturalis eſt vox leonis famem patiẽtis ſeu triſtitia affecti. ¶ Vbi aduerte ꝙ iſta chſi vox deus meus &c̃. quatenus eſt querula/explicat naturalem affectũ carnalis ſenſus, refutãtis cõtrarios ſibi clauos/flagella & huiuſmodi: & ſimiliter naturalẽ affectũ rõnalis aĩ, refutantis ignominias/deriſiones & hmõi. Quatenus vero eſt admiratiua, explicat exceſſum paſſionis ſupra modũ rõnis humanę/etiã habita rõne ſalutis generis humani quę per paſſionẽ fiebat. Nã humana rõ habet vt ſufficiente medio chriſtus ſaluaret genus humanũ, non aũt ꝙ medio exceſſiuo. chr̃s aũt quum potuiſſet vna gutta ſui ſanguinis ſufficienter ſaluare genus humanum, tã exceſſiue paſſus eſt vt excedat oẽm humanam rõnem. vnde moyſes & helias in tranſfiguratione chſi dicebant exceſſum eius quem completurus erat in hieruſalem luc. 9. ¶ Eſt itaꝗ ſenſus. Quia longinquum te exhibes non a me ſed á ſalute mea, ꝓpter hmõi elõgationem ſũt verba q̃ dixi nõ mea ſm ſupmã mẽtẽ ſed rugitus mei/naturalis ac rõnalis affectus/ hũaniꝗ modi.

Deus meus. Tractaẽ hic illa particula prima/deus meus. tũ ex parte dei. tum ex parte meriti ꝓprii, cõferendo meritũ ꝓprium meritis patrũ/& euẽtus cõtrarios ſibi & patribus. Deus meus/mihi ꝓprius ſingulariſſimo modo, hoc eſt ex parte dei. ¶ Ex parte aũt ſui meriti. Vocabo/pſeuerabo vocando, die & nocte:nõ autem per partem diei & per partem noctis ſed continue. hoc enim ſignificat & non ſilentiũ mihi. i. nec die nec nocte ſileo/ſed ſemp voco te. Et tñ (ecce effectus) non reſpondebis/opere ſeruando a paſſione & morte. Et intellige per vocationẽ continuam/indefeſſum curſum vitę eius in ſanctis operibus:his enim cõtinue vocaẽ deus. Et ꝓpterea in futuro deſcribiẽ vocabo/ad denotandam perſeuerantiã. Quãuis ſi ad tempus paſſionis reſtringaẽ, verificeẽ ꝙ a nocte incœpit pati:quum cœpit pauere & tedere/& factus eſt ſudor eius ſicut ſanguinis &c̃. ¶ Et tu ſanctus/ſedens, laudes iſrael. Contra id qđ dixerat deus meus/e regione ponit qualiter eſt deus populi iſrael. Quod vt itelligas, recole ꝙ deus habebaẽ a populo ſanctus/mundus/excelſus, ſedens/regnans/quieſcens:& propterea in ſanctoſanctorum erat locata ſuper cherubim tanq̃ ſedes dei. eratꝗ deus materia laudis/immo in quo ſe laudabant iſraelitę. Et propterea hic dicitur. & tu met ſanctus/ſedens habens ac laudes iſrael:hoc eſt materia multiplicis laudis populi iſrael. Vbi perſpice differentiam .'mihi es deus meus, aliis autem fidelibus es ſanctus/ ſedens ac laudes. Longe quippe maius ſignificatur dicendo deus meus/ q̃ dicendo ſanctus ſedens laudes. illud proprium/hoc commune:illud intimę notitię/ iſtud per communia ſimul iuncta deum circunloquitur. ¶ Vide merita ſimul & effectus. In te confiſi ſunt patres noſtri. ecce meritum confidentię in deo. Confiſi ſunt & liberaſti eos. ecce effectus. Rurſus ad te clamauerunt/vexati, & erepti ſunt/a vexatione:in te confiſi ſunt, & non ſunt confuſi/ab expectatione ſua. Vbi nota diſparitatem meritorum: quia non dicitur clamauerunt die & nocte, nec dicitur clamauerunt ſine intermiſſione. Diſparitatem quoꝗ effectus. quia patres non ſunt confuſi ſed ſunt liberati: chriſtus autem dixit & non reſpondebis. ¶ Et quia parum eſſet non reſpondere, proſequendo effectus non reſponſionis/narrat euenisſe ſibi contraria iis quę conceſſa ſunt patribus. Et quantum ad ea quæ ſunt confuſionis. Et ego vermis/hoc eſt habeor vt vermis/vt animal quod quilibet nititur calcare & occidere, & non vir/habeor:immo opprobrium adam. i. hominis/naturæ humanæ, & contemptus populi. Omnes videntes me ſubſannabunt me, aperient in labio/ mouebunt caput. Sunt enim hæc omnia deriſionis geſta. ¶ Ad quid autem aperient labium/recitat. Vertens ad dominum/ ſupple fuit vt dixit, eripiet/ pro eripiat, eum/dominus:liberabit/pro liberet, eum/dominus, quoniam complacuit/dominus, in eo/tanq̃ in filio: vt ipſe dixit. Vbi aduerte ꝙ hæc verba ſunt verba ſacerdotum/ quæ euangelio teſtante irridentes chriſto crucifixo dixerunt matthęi. 27. confidit in deo liberet eum, dixit enim quia filius dei ſum.

Quoniam tu extrahens me. Tractatur hic illa altera particula/deus meus:narrando quattuor & petendo vnum. Primum narratum eſt. Quoniam tu extrahens me ex vtero. Naſci ſiquidem ex vtero (quod in aliis opus eſt dei mediante natura) in chriſto fuit miraculoſa dei operatio:quia eſt egreſſus ex vtero ſaluo clauſtro virgineo. Et ꝓpterea hic ſpecialiter deum ſuũ dicit. ¶ Secũdũ eſt. Confidere faciens me ſuper vberibus matris meę. Ad literam chriſtus adhuc ſuper vbera matris conſtitutus/ſaluatus eſt a perſecutione herodis quum occidit infantes a bimatu & infra. Et propterea hic commemorat ꝙ confidere fecit/hoc eſt ſecurum reddidit, eum ſuper vbera matris exiſtẽtem. ¶ Tertium ſuper te proiectus ſum ex vulua:hoc eſt ex matrice/ex opere conceptionis meæ omnis cura mei in te iactata eſt. Quod ad literam impletum apparet: dum beata virgo quum audiſſet ecce concipies in vtero/ & quæſiſſet quomodo fiet iſtud/& audiſſet ſpirituſſanctus ſuperueniet in te & cætera, proiecit totum conceptionis opus in deum. ecce inquit ancilla domini/fiat mihi ſecundum verbum.

tuum.¶ Quartum.De ventre matris meę deus meus tu. Quoniam nō ſolū modus concipiendi fuit ſine virili ſemine, ſed proles cōcępta fuit verbū caro factū. Et ſic de ventre matris meę tu deus meus/ vnione pſonali.¶ Vnū quod petit eſt. Ne elongare a me. Quod directe rńdet particulę in principio pſalmi poſitę/longinquus a me.& ſic dr̄ ne elongare a me.Et eſt petitio nō abſolute ſed affectus natu/ralis:vt prius declaratū eſt.Et ſignificat̄ a ꝓpheta collatio tot diuinoꝝ donoꝝ chrō exhibitoꝝ a prin cipio cōcęptionis ſuę/ ſimul cum tanta taliqꝫ paſſione ſua/ſeu non pſeruatione a patiēdo tot & tan/ta.valde quippe admirandū apparet, ꝙ cui tot dona conceſſerit/ nō deſit in tanta paſſione. Et ꝓpea ex eodem affectu orat ne elongare a me, quo ſuperius dixit quare dereliquiſti me.

Quoniam anguſtia. Tractat̄ hic illa particula dereliqſti/exponendo ea in qbus derelictus eſt.¶ Vbi aduerte explicari in primis cauſam paſſionis eſſe ipſam derelictionem a deo/ſubalternando cauſam cauſę.Quoniam anguſtia proxima.hoc eſt qm̄ tp̄s definitū paſſionis meę iam appropinquauit/iam aduenit.Hæc eſt.n.prima cauſa:iuxta illud luc.22.hęc eſt hora vr̄a & ptās tenebrarum.Non.n.poterat ante tp̄s illud pati:iuxta illud ioan.7.& nemo miſit in illum manus quia nondum venerat hora eius. Et hęc cauſa ſubalternatur alteri/ſcilicet derelictioni:de qua ſubditur.qm̄ non adiutor/ſupple eſt.Subtractio.n.diuinę pſeruationis tempus effecit paſſionis. ¶ Poſt cauſas ſubduntur ipſe tribulationes. Circundederunt me/ad ſimilitudinem circundantium ne ſit locus euaſioni inuaſerunt me,tauri mul/ti/phariſęi & ſeniores populi:fortes baſan.i.fortiores tauri ad ſimilitudinem taurorum pinguium ex baſan (annas/caiphas/pilatus) coronauerunt/ circunquaqꝫ cinxerunt,me/ miſſa cohorte & miniſtris tanq̄ ad latronem.Aperuerunt ſuper me/vorandū,os ſuum:tanq̄ leo nocturno tp̄e rapiens & rugiens. Vnde factum eſt ꝙ ſicut aquę effuſus ſum/diſcipulis meis a me ſic recedentibus vt nec ſaporem aut odorem qdem reliquerint in me:ad ſimilitudinem effuſę aquę quę nec odorē relinquit in vaſe in quo fuit.Et hoc cōſtat verificatū quo ad cōes diſcipulos:inter quos erant multi magnates (vt nicodemus & ioſeph ab arimathia)quoꝝ nullus pro chrō tot horis tam publice ſubiecto examini pilati cupientis illum liberare/minimum verbum dixit,nullus ad plebem refrenandā muſſitauit aut innuit. ¶ De apoſtolis aūt ſubiungit̄.& ſeparauerūt ſe oīa oſſa mea. Oſſa ſiquidem ſuſtinentia carnē/pro apoſtolis firmioribus quo ad offm̄ ſuſtentandi alios deſcripta ſunt:iuxta illud.debemus nos q firmiores ſumus imbecillitates infirmoꝝ ſuſtinere.Qui oēs fugerunt relicto illo. ¶ Fuit cor meū ſicut cęra liquefacta in medio inteſtinoꝝ meoꝝ.Hoc ad lr̄am verificat̄ de inferiori pte aīę:pro quanto dimiſſa eſt pati ſm̄ vnāquanqꝫ virium ſine redundantia cōſolationis ex pte ſuperiori. Vn̄ ſcriptum eſt ꝙ cœpit pauere & tedere/& habuit aīam triſtē vſqꝫ ad mortē/& factus eſt ſudor eius cōſtituti in agonia ſicut guttę ſanguinis decurrentis in terram. Vnde quū pauor & triſtitia maxime opponantur cordi/quod dicitur a phis primum ſanguinis contentiuum, ipſe ſanguineus ſudor cordis liquefactioni aſſimilatur tanq̄ teſtimonium paſſionis internę maximę.Et ꝓpea deſcribitur in medio inteſtinoꝝ meorum: vt vndiqꝫ intelligas interna pati.Siſte tn̄ infra ptem inferiorē animę:qm̄ pars ſuperior btā ſemper fuit. ¶ Arida velut teſta vis mea.Quicquid virium in chrō erat(ſapiētię qua docuerat/potētię qua fecerat tot mi/racula:bonitatis &c̄.)totum tp̄e paſſionis aridū reputatum eſt:nō vt lignū quod qn̄qꝫ fuit viride,ſed vt teſta quę nunq̄ fuit viridis/nunq̄ protulit fructum.Reputatus ſiqdem eſt tūc chrs ab herode tanq̄ qui nunq̄ fuerit ſapiens aut operator miraculorum,ſed tanq̄ fatuus & fabulator coram plebe: quum tn̄ ioannē baptiſtam reputaret virum ſanctū. Similiter populus ſic cōtra eum acclamauit crucifige, tanq̄ peiorem latrone/homicida/ſeditioſo.¶ Et lingua mea adiuncta palato meo. Tantum ſiquidem fuit eius ſilentium vt cōtra tot obiecta nihil vnq̄ rńderit.Et propterea dicit̄.lingua mea adiuncta pa/lato meo.¶ Et ad puluerem mortis pones me.Hæc oīa ad hoc ordinantur, nō ad plagas patiendum ſed ad mortem ſubeundam. Vnde quum pilatus vellet liberare eum aliqualiter punitum(corripiam inquit eum & dimittam)clamauerunt crucifige crucifige &c̄.hoc enim ſignificat & ad puluerē mor/tis pones me.Et intendit per puluerem mortis(hoc eſt puluerem mortiferum)multitudinem plebis tanq̄ puluerem impetentem ipſum ad mortem:quum nulla ratione poſſent ſaciari donec obtinerēt damnationem illius ad mortem.¶ Quoniam circundederunt me canes. Ceruam hic recole circun/datā venatoriis canibus/iudęis latrantibus/clamantibus crucifige crucifige.Congregatio malignantium circundedit me.Congregatus populus ad petendum mortem eius/congregatio malignorum appellatur:a cętu capitum ſuadentium plebi vt peterent mortem chrī.¶ Vbi aduerte ꝙ circundatio vtraqꝫ introducitur cum coniunctione cauſali, qm̄ circundederunt me.vt intelligas hanc circunda/tionē eſſe cām eius quod ſequit̄(ſcilicet.fixerunt manus meas & pedes meos)hoc eſt mortis in cruce. in ea.n.fixi ſunt pedes & fixę ſunt manus.¶ Aduerte hebręos loco fixerunt habere ſicut leo , magnāqꝫ ꝓpea litem exortam.hebręis monſtrantibus textum ſonantem ſicut leo : quibuſdam vero ex noſtris obiicientibus ꝙ hebręi corruperunt textum,ne ex hoc textu conuincatur crucifixio chriſti propheta/ta/ita ꝙ mutauerunt verba:nonnullis autem dicentibus nō eſſe mutatam dictionem,ſed rōne diuerſa poſſe intelligi vt.70. & hiero. interpretati ſunt . Quid horum verius ſit neſcio. illud tamen conſtat ꝙ.70.ante meſię aduentum tranſtulerunt foderunt:& ꝙ propheta iam induxerat ſimilitudinē leonis,

dicendo leo rapiens & rugiens.Hebręi tñ legētes ſicut leo ſeu inſtar leonis, exponunt vel ſubaudiēdo mordentes manus meas & pedes meos:vel prohibētes manus meas a defenſiōe & pedes meos a fuga. ¶ Numerabo oīa oſſa mea:hoc eſt numerare potero oīa oſſa mea,in corpore macilento/nudo extenſo in cruce.ipſi reſpicient/me crucifixum:nec ſolū reſpiciēt ſed videbūt in me/tanq̄ victores.Familiare eſt huic prophetę deſcribere victores ab effectu illo quo victores ſoliti ſunt videre in pſonis victis cūcta, vel ad diſcernendū occiſos vel expoliandū eos.Et ppea hic inducit occiſores chři tanq̄ eos q vicerint/ dicendo.videbūt in me/occiſo vt victores.Vñ & apte ſubdit.Partient veſtimēta mea ſibi/in quattuor ptes:& ſuper veſtimentū meum/tunicam inconſutilem,proiicient ſortē/milites nolētes eam ſcindere.
Et tu domine.Tractat hic illa pticula/quare.Tractatur aūt manifeſtando rōnem quare dereliquerit deus meſiam quo ad hoc ꝙ voluit ipſum pati & mori/tali mō & ordine.Modus eſt ꝙ ipſe chřs inducitur orans pro celeri reſurrectione ſua:aſſignās rōnem ex ſecuturo fructu , quē multipliciter explicat. ¶ Circa ordinē vero aduerte hic quattuor mala eſſe quę chřo occurrebāt: duo quę incurrit,& duo ne euenirent.Primū malū quod ne eueniat orat/tenet ſe ex pte tpis:& eſt dilatio reſurrectiōis. Et pro hoc malo vitando orat dicēs.Et tu dñe ne elongare/ q̄tum ad reſuſcitationē meā:nec ſolū peto vt nō elongeris,ſed fortitudo mea(ſola.n.diuina fortitudo pōt reſuſcitare) ad auxiliū meū/reſuſcitādo me, feſtina/infra triduū.¶ Secundū malum(quod tñ incurrit & tenet ſe ex pte aię)eſt ſeparatio aię a corpore. Manere.n.aīam ſeparatā a corpore/poena eſt tanta vt pp ipſam ſancti clament. vſqquo dñe nō vindicas ſanguinē nřm &c̄.apoc.6.Hanc poenam ptulit aīa chři a morte vſq ad reſurrectionē.Et vt ab hac poenalitate liberet orat.Erue ab enſe aīam meam.Appellatione ſiqdem enſis(gladii ſeu phrameę)oīa arma offenſiua intelligunt.Anima aūt chři ſeparata eſt a corpore violentia crucifixionis. Et ppea petens liberari aīam a poenalitate ſeparati ſtatus/petit erui aīam ſuā a gladio : hoc eſt ab effectu illato p mortē violentā.¶ Tertium malū tenet ſe ex pte loci.& eſt vilis locus inferni.Fuit.n.aīa chři ibi vſq ad reſurrectionē nō nihil vilitatis patiens ex hoc ꝙ in illo erat loco:iuxta verbū petri apl'i.ſolutis doloribus inferni/iuxta ꝙ īpoſſibile erat teneri illū ab eo.Et pro liberatiōe a tali poena/orat dicens.De manu canis vnicā meā.De manu ingt tanq̄ tenente(nō de morſu) canis.locus.n.canis.i.demonis detinuit aīam chři ſicut & ſepulchrū claudebat corpus.Appellat aūt detinens locus dęmonis manus/pp identitatē officii:'dęmoniacę qppe manus offm eſt detinere aīas in inferno.nō ꝙ chřs fuerit ibi detentus ptāte dęmonis.¶ Quartū malū ſe tenet ex pte dęmonū. & eſt inſultus eoꝝ ad capiendam vorandāq chři aīam.Et ne hoc malū eueniat/orat dicēs.Salua me ex ore leonis & de cornibus vnicornium. Vbi aduerte ꝙ hmōi petitiōes nō emanāt a chřo tanq̄ timente oppoſita,ſed ad manifeſtādum ꝙ hęc oīa chřs meruit.Ita ꝙ ſicut actibus meritoriis fecit ſibi hęc debita/ita petitionibus facit ſibi eadē debita: iuxta verbū přis ad ipſum.poſtula a me & dabo tibi.Nec ē dubiū ꝙ dęmones audiētes chřm dicentē/ deus meus deus meus quare dereliqſti me/pſumpſerūt cogitare de aggrediēdo aīam chři:iuxta illud. venit princeps mūdi huius.¶ Quare aūt appellatiōe leonis & vnicorniū veniāt dęmones/manifeſtū eſt.dęmon.n.eſt rex ſup oēs filios ſupbię:& aīal qđ vocat vnicornis(hñs vnū in fronte cornu)potius occidit q̄ cedat:qđ eſt cōe oībus dęmonibus.Petrus quoq aplus declarauit ꝙ tanq̄ leo rugiēs quęrit quē deuoret. ¶ Scito hic ꝙ de vnicorni plinius ſcribit aſperrimā feram monocerotē,reliquo corpore equo ſimilē/capite ceruo/pedibus elephanto/cauda apro,mugitu graui/vno cornu nigro media fronte cubitoꝝ duū eminente:hanc feram viuam negant capi.Hęc ille.

Reſpondiſti mihi.Pręmiſſa petitione reſurrectiōis/ſubiungit ſe exauditū:vt hinc intelligas dřiam inter orōnem pcedētē ex naturali affectu(in qua dixit/vocabo & nō rńdebis)& orōnem hāc pcedentē ex deliberato mētis cōſilio.de qua dicit aplus ꝙ in oībus exauditus eſt pro ſua reuerentia.¶ Rńdiſti ingt mihi/reſuſcitaſti me intra triduū vt petii. narrabo nomen tuū fratribus meis , in medio eccleſię laudabo te.Ecce fructus duplex reſurrectionis.Alter quo ad iudęos.narrabo nomen tuū/qđ cognoſci pōt & debet de te,fratribus meis/ſm carnē/iſraelitis.In quo oñdit ſe poſt reſurrectionē eē eiuſdē naturę nobiſcum.& quos prius vocauerat amicos/& nūc cōſecutus oēm ptātem in coelo & in terra hēbat ſeruos,appellat tñ fřes.Alter fructus eſt. In medio eccleſię(quā inferius declarabit eccleſiā magnā)in publico vniuerſi orbis,laudabo te.¶ Vbi aduerte ꝙ vtrūq chřs p ſeipſum inchoauit poſt reſurrectionem.nā multis fřibus ſuis narrauit quę dei ſunt/& ēt in multitudine cōgregatis manifeſtauit diuinā gloriā:vt patet ex euāgelio & actibus apl'oꝝ.cōpleuit aūt p ſuos diſcipulos.¶ Aduerte quoq ꝙ vterq fructus pmiſſus/ordinate deſcribit in ſubſequētibus.Vñ primū ſubiungit quod narrandū eſt iudęis/ dicēs.Timentes dñm laudate eū : oē ſemen iacob honorate eū/& metuite ab eo oē ſemen iſrael. Qm nō deſpexit & nō abominatus eſt humilitatem paupis/mei ; & nō abſcondit facies ſuas ab eo/paupe/ ſcilicet meipſo,& ī clamare ipſius ad eū audiuit. Vbi manifeſte cernis chřm manifeſtare diſcipulis reſurrectionē ſuā:declarādo ꝙ humilitas paſſionis ſuę fuit accepta deo/& ꝙ audiuit eū patiētem/ & ꝙ faciē ſuā oñdit ei.Hęc.n.in euangelio chřs reſurgens dixit.hęc ſunt verba quę quū eſſem vobiſcū dicebā vobis &c̄.¶ Deinde ſubiungunt ſpectātia ad alterū fructum.A te laus mea in eccleſia multa.Hic incipit inſtitutio vl'is eccleſię poſt chři reſurrectionē.¶ Vbi aduerte tāgi octo quę inueniunt in vna

chri eccleſia ab ipſo chro narrata: vtpote inſtituta ab ipſo. Et primū ē īſtitutio laudis diuinę & ſpāli/
ter ipſius chri: euāgeliū.n. qd inſtitutū eſt pdicari/ chri laudibus eſt plenū. Et iō ab excluſiōe humanę
adinuentiōis incohat. A te.q.nō ab humana inuentione, laus mea/ qua ego laudabor, in eccleſia multa/
vli/ ſupple eſt. Vel laus mea actiue, quā ego inſtituo ī eccleſia multa/ in eccleſia vli/ dum inſtituo eccle/
ſiam vacare diuinis laudibus, nō ē ab adinuentiōe humana ſed a te pcedit. vt hinc intelligas nō eſſe
vanā chri laudē: & nō eſſe ſupſtitioſum ſed diuina inſtitutiōe actū/ vt eccleſia vacet diuinis laudibus.
¶ Scdm qualitas mēbrorū ecclię. vota mea ſoluā corā timētibus ei⁹. Dixerat/ ī eccleſia multa. ne putes
placere ei multitudinem, declarat quales ſunt corā qbus intēdit laudes/ deſideria/ oblatiōes &c. deo red
dere/ dicēdo. corā timētibus eius/ dei. Tanq̄ ſi diceret. q licet eccl'ia ſit multa, grati tñ erūt ſoli timētes
deū. Soluā aūt p mēbra mea. ¶ Tertiū/ ſacramentū eucharistię deſcribit̄ q̄tū ad manducationē ſpūalē.
Comedēt mites & ſaturabunt̄/ coeleſti pane cū triplici fructu.ſ. diuinę laudis/ laudabūt eū. diuinę inq/
ſitionis/ quęrētes eū: quęrūt.n. nō quę ſua ſunt ſed quę dei. ſempiternę vitę/ nō corporis ſed aię. viuet
cor/ nō corpus, eorū ſemp. ¶ Quartū cōcurſus totius mūdi ad eccl'iam. Recordabunt̄/ ſcimet hoies qui
tanq̄ obliti ſui erāt, & reuertent̄ ad dñm/ poenitēdo q peccādo a deo receſſerāt, oēs fines terrę/ vt totum
intelligas cōphendi mūdum. nec ſolū recordabunt̄ & reuertent̄, ſed & curuabunt̄.i. adorabūt/ q prius
adorauerāt idola &c. curuabunt̄ inquā faciebus ſuis/ hoc ē nō ficte ſed corā te/ in ſpū.ſ. & veritate, vni/
uerſę ſtirpes gētiū. vt intelligas nullā nationē exēptam. Vbi collige cōuerſionē mūdi tribus actibus:
recordatiōe ſui/ reuerſiōe ad deū fide & poenitētia/ adoratiōe in ſpū & veritate. ¶ Quintū diuina eccle/
ſię gubernatio. Quia dño regnū: hoc eſt qa regnū ecclię nō eſt regnū hoīs ſed dei. Vñ & dñs euange/
liū incohauit. qa appropinquat regnū coelorū. Et ppea dicit. Quia dño regnū/ acquirit̄: & ipſe/ dñs, eſt
dñans in gētibus. Rō ſiqdem cōuerſiōis mūdi ad eccleſiā chri/ eſt qa nō quęrit̄ regnū mūdi ſed regnū
dei: qa ipſe deus nō hō eſt q dñat̄/ gubernat, nō vnā iudęorū nationē vt olim ſed in gētibus. ¶ Sextum
diuerſitas meritorū in eccl'ia. Vbi triplex gradus fideliū colligit̄. Primus eſt fideliū vacantiū curis ter/
renis. Et de his dr̄. Comederūt/ hoc eſt ſacramēta pceperūt, & curuati ſunt/ cultū diuinū exhibuerunt,
oēs pingues terrę: ſiue ſint pingues diuitiis/ ſiue deliciis/ ſiue deſideriis/ ſiue curis &c. terrenis. ¶ Scds
eſt pauperū ſpū & abnegantiū ſeipſos. Paupes qppe ſpū ſignificant̄ dicēdo. vniuerſi deſcēdētes pulue/
ris/ hoc eſt q in aīo ſuo deſcēdunt in puluerē: ſicut abrahā. loquar ad dñm meū quū ſim puluis & cinis.
Ii.n. proprie ſunt paupes ſpū q intus ſe humiliāt, ſicut q exterius proſternūt ſe vſq ad puluerē. Abne/
gantes ſeipſos copulant̄ paupibus ſpū. Et ſignificant̄ dicēdo. & aīam ſuā nō viuificauit. Copulatio fit
deſcēdendo ad ſingulos vniuerſorū. Ac ſi dixiſſet. vniuerſi deſcendētes pulueris, & q aīam ſuā nō viui/
ficauit. Qui.n. deliciis huius mūdi vacat/ q cōmoditate nulla carere vult, aīam ſuā cōtinue viuificat. q
aūt abnegauit ſemetipſum/ & tollit crucē ſuā poſt chrm, nō viuificat aīam.i. vitā ſuā/ ſed cōtinue mor/
tificat eā. Hi ſunt in eccleſia pfectiores: vt martyres & viri pfectę vitę, q vitam ſuā hanc nō viuificarūt
ſed mortificarūt: vel exponēdo ſe martyrio, vel fame/ ſiti/ frigore/ nuditate/ vigiliis/ ieiuniis/ caſtitate &c.
Et his pfectis attribuit̄ q ante facies eius.i. ante faciē diuinā genuflectēt: hoc eſt q in veritate/ diuina
facie teſte/ ob diuinā reuerentiā ſe humiliabūt plus aliis: qa alii curuāt ſe inclinando, iſti aūt genufle/
ctunt. ¶ Tertius eſt imitantiū pfectos. De qbus dr̄. ſemen ſeruiet ei. Sicut.n. ſemen deſcēdit ab aīalib⁹
& viuentibus pfectis/ ſuſcepta eorū virtute, ita iuſti incipiētes & pficiētes velut ſemina deriuant̄ a pfe/
ctis. Qui deſcribuntur ſeruire deo: vt in eis actum timoris magis q̄ amoris apparere intelligas. ¶ Se/
ptimum vnitas eccleſię. Numerabitur domino generationi/ computabuntur oēs quantūcunq diuer
ſorum meritorum ad generationem vnam (quę eſt generatio baptiſmalis) dño/ non hoī. ¶ Et demū
octauo adiungit̄ modus quo fiet vna generatio oium. Venient/ apoſtoli aliiq chri diſcipuli, & an/
nunciabunt/ pdicabunt, iuſtitiam eius/ dei, populo nato/ ex aqua & ſpū: qm̄ fecit/ ſupple dñs iuſtitiam
ſuā/ patiendo/ moriendo/ reſurgēdo. Hęc eſt.n. iuſtitia dei quam deus fecit/ quam chri diſcipuli pdicāt.
Hic eſt modus quo in vnitatem eccleſię omnes regeneramur domino. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus dauid .XXII.

DOminus regit me & nihil mihi deerit: in loco paſcue ibi me collocauit.
Super aquam refectionis educauit me: animam meam conuertit.
Deduxit me ſuper ſemitas iuſtitię: propter nomen ſuum.
Nam & ſi ambulauero in medio umbrę mortis: non timebo mala quo/
niam tu mecum es.
Virga tua & baculus tuus: ipſa me conſolata ſunt.
Paraſti in conſpectu meo menſam: aduerſus eos qui tribulant me.
Impinguaſti in oleo caput meum: & calix meus inebrians q̄ pręclarus eſt.

Et miſericordia tua ſubſequetur me:omnibus diebus uitę meę.
Et ut inhabitem in domo domini:in longitudine dierum.

ℭ IVXTA HEBRÆVM. ℭ Pſalmus dauidi XXIII.

1 Propheta. DOominus ' paſtor meus est :non deficiam.
2 In habitaculis herbę accubare faciet me:ſup aquas quietū ducet me.
3 Animam meam reſtituet/ducet me in uias iuſtitię: propter nomen ſuum.
4 Etiam qn̄ ambulabo in ualle umbrę mortis,non timebo malum/qm̄ tu mecum es :uirga tua & baculus tuus ipſa conſolabuntur me.
5 Parabis faciebus meis menſam coram anguſtatoribus meis: impinguaſti in oleo caput meum/calix meus ſacians est .
6 Tantum bonitas & gratia ſequentur me omnibus diebus uitarum mearum:& quieſcā in domo domini ' in longitudine † dierum.

† longitudini

TItulus eſt.Pſalmus dauidi.De quo vt ſupra.
ℭ Materia pſalmi ex ipſo apparet . nā ex eo ꝙ conſtat dauidem autorem pſalmi eſſe,& ꝙ nihil eorum quę de ſeipſo propheta loquitur excedit perſonā ipſius dauidis/ſed omnia verificanẽ de ipſo: clare colligitur pſalmum ad literam de ipſo dauide tractare. Tractat aūt ꝙ deo curā habente dauidis/ omnia in temporalibus & ſpūtualibus bene illi ſucceſſerunt & ſuccedent, ſpecialiter quo ad templū domini:vt clare apparet intuenti pſalmum. Hęc eſt ad literam materia pſalmi.

ℭ SVMMARIVM EST.

ℭ Vbi dauid deſcripſit deum velut paſtorem ſuum (prouidentem ſibi quaſi oui de habitaculo/paſcuis/aquis/ducatu in viis quibuſꝗ ac adiutorio)deſcribit datam ſibi abundantiam cibi ac potus/victoriam/regnum:& perſeuerante bonitate ac gratia quietem in domo domini diuturnam futuram.
ℭ Perſona loquens propheta eſt.

DOminus paſtor meus.Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuā materię, & executiuā/ ibi in habitaculis.Proponit duo.Alterum.dominus paſtor meus. Alterum.non deficiam : hoc eſt q̄diu dominus paſtor meus fuerit non deficiā:ſeu aſſertiue & cauſaliter.quia dn̄s paſtor meus/fuit/ eſt & erit,ideo non deficiam/tam in ſpiritualibus q̄ in temporalibus.
ℭ In habitaculis.Incipit hic pars executiua tali ordine.Prīo tractaẽ illa particula/dominus paſtor meus.ſecundo illa/non deficiam/ibi parabis.¶ Circa officia paſtoris/quinꝗ deſcribit.Primo cōmoditatem habitaculi iuxta paſcua ac per hoc ſecundum ipſa paſcua,dicens. in habitaculis herbę/hoc eſt iuxta herbas,accubare faciet me.Tertium cōmoditatem aquarum.ſuper aquas quietū/non impetuoſas,ducet me/ad potum.Quartum cōmoditatem temporis paſcendi.animam meā reſtituet : hoc eſt tempore indigentię cibi reſtituet paſtu animam meam/vitam meam . Et loquitur more eorum qui exinaniti/cibo ſumpto dicūt ꝙ qui pauit eos reſtituit eis animā.quaſi fecerit reuerti animam. Quintum/ducatum per vias tam ſpacioſas q̄ periculoſas. ¶ Sed aduerte hic ꝙ in hoc ducatu tranſit a metaphora ad veritatem.& proprietate ſermonis metaphoram occupat.ducet me in vias iuſtitię.Quæ non conuenit oui,ſed hoī hactenus ſignificato per ouem.Ducet inquit me in vias iuſtitię/nō iniquitatis.Et hoc pp̄ nomen ſuum/non pp̄ mea merita.vel pp̄ nomen ſuū glorificandum.Hęc quo ad vias tutas.¶ Quo ad vias aūt ꝑiculi plenas ſubdit. Etiam qn̄ ambulabo in valle vmbrę mortis/hoc eſt in loco ꝑiculorum mortis/ſiue aīę ſiue corporis(vmbra.n.mortis ꝑiculum ſignificat mortis)nō timebo malū/ſed ſecurus incedam,qm̄ tu mecū:hoc eſt nihil timebo te mecū exiſtente.¶ Et ꝓſequendo metaphoram paſtoris/effectus dei ſecum exiſtētis deſcribit duos. Alter eſt.virga tua/directio tua paſtoralis (virga ſiquidem paſtoralis directiua eſt ouium)& baculus tuus/hoc eſt ſuſtentaculū tuum(baculo.n. vtiẽ paſtor ad ſuſtentationem)quo ſuſtentaculo intellige adiutoriū diuinum ſuſtentans nos: ipſa/directio mentis & ſuſtentatio virīū,cōſolabunẽ me/tam in viis iuſtitię q̄ in valle vmbrę mortis. Et fuit impletum vtrunꝗ in dauide deducto inter tot ꝑſecutiones ſaulis ac ꝑicula belloꝝ. tum ſine lapſu in crimina/ſemp iuſtus:tum ſine leſione corporis aut vulnere.Et deſcribuntur bn̄ficia ptā vt futura.tum ad ſignificandam perſeuerantiam beneficiorum diuinorum.tum ad ſignificandum ꝙ ſimile quid in futurum faciet deus:ſiue ſibi ſiue alteri/cuius curam geret vt paſtor.
¶ Parabis faciebus meis menſam.Tractaẽ hic illa particula/nō deficiam. Vbi aduerte hactenus dixiſſe metaphoram paſtoris & ouis : modo vero explanare illam . Primo in bonis habitis : narrans quattuor bonoꝝ genera ex diuina ipſius cura proueniſſe ſibi. Primū.parabis faciebus meis menſam:

hoc eſt prouidebis mihi abundantiã eorū quę ſpectant ad cibum. Et huic annectit̃ ſcdm.ſ.pualentia in hoſtes.coram anguſtatoribus meis. In quo non ſolum hinc abundantia annonę & inde depreſſio hoſtium, verum excellentia quędam ex pñtia inimicorum ſignificat̃: pro quanto deſcribitur menſa et parata ad edendum, coram hoſtibus aũt ad inuidiã. Quod ad lr̃am impletum appatet, quũ dauid abundauit tpalibus bonis: ſaulis aũt domus defecit, & coram ipſa domo ſaulis domus dauid abundauit. Poteſt ẽt hoc extendi ad ammonitas & auxiliares: coram qbus ſubactis abundauit dauid. Deſcribitur aũt hoc in futuro reſpectu pti ſubiuncti, impinguaſti in oleo caput meum. Intendit.n.ꝙ ex quo vnxiſti me in regem, parabis menſam, ad oſtendendam ſequelam menſę ad vnctionem regiam. ¶ Tertium (quod eſt ſm̃ rerū ordinem primum) impinguaſti in oleo caput meum. In quo pinguedinem regni quod vnctiõe capitis tradebat̃ intellige. Quartum. Calix meus ſacians: hoc eſt (vt dictio hebraica ſonat) potans ſemper plenus. In quo ex abundãtia potus, reliquorū delectabilium tpalium plenitudinẽ ſignificauit. ¶ Quantũ vero ad pſeuerantiã in bonis dicit. tñ̃ bonitas & gr̃a. Expertus fuerat dauid eiectũ ſe fuiſſe a deo pp crimen adulterii & homicidii. Et ppea nõ audet ſibi promittere abſolute perſeuerantiam bonorū quæ deus conceſſit & promiſit, ſed adiungit velut cõditionalẽ dicendo. tñ̃ bonitas & gr̃a, ſolis iſtis duabus rebus me comitantibus qeſcam in domo dñ̃i. Et ęqpollet conditionali hic loquendi modus, tñ̃ hos habebo ſocios & ero ſecurus: hoc eſt ſi ſolos hos habebo comites ero tutus. In hoc ſenſu declarat dauid ꝙ non deficiet. Tñ̃ bonitas, ppria qua bonus eſſe debeo, & gr̃a, diuina, ſequent̃ me, comitabunt̃ me, non ad tp̃s vt olim, ſed oĩbus diebus vitarum mearũ, vitæ meę: & ſic quieſcam in domo dñ̃i, ego cum ſemine meo regnãs, in longitudine dierũ, ſine fine. Textus hebręus habet in drõ longitudini: ſed conſtructio mutauit adiuncta ppõne in. ¶ Aduerte quoq ꝙ ſi parabola in principio pſalmi propoſita collata fuerit cũ his bonis ſpũalibus & tpalibus, apparebit ꝙ habitaculo riidet domus dñ̃i, herbis menſa, aqs calix ſemp foecundus, reſtitutioni animę bonitas & gr̃a, deductioni p vias vmbrę mortis ꝓ termino ſubactio hoſtiũ, p alias autẽ vias regnum. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus dauid prima ſabbati .XXIII.

DOmini eſt terra & plenitudo eius: orbis terrarū & uniuerſi q habitãt ĩ eo.
Quia ipſe ſuper maria fundauit eum: & ſuper flumina pręparauit eum.
Quis aſcendet in montem dñ̃i: aut quis ſtabit in loco ſancto eius?
Innocens manibus & mundo corde: qui non accępit in uano animã ſuã, nec iurauit in dolo proximo ſuo.
Hic accipiet benedictionem a dño: & miſericordiam a deo ſalutari ſuo.
Hęc eſt generatio quęrentium eum: quęrentium faciem dei iacob.
Attollite portas principes ueſtras & eleuamini portę ętęrnales: & introibit rex glorię.
Quis eſt iſte rex glorię? dominus fortis & potens, dominus potens in pręlio.
Attollite portas principes ueſtras & eleuamini portę ętęrnales: & itroibit rex glorię.
Quis eſt iſte rex glorię? dominus uirtutum ipſe eſt rex glorię.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Dauidi pſalmus .XXIIII.

1 Propheta. DOmino ferat terra & plenitudo eius: orbis & habitantes in eo.
2 Quia ipſe ſuper maria fundauit eam: & ſuper flumina ſtabiliet illam.
3 Populus. Quis aſcendet in montem domini? & quis ſtabit in loco ſanctitatis eius?
4 Meſias. Mundus palmis & purus corde: qui non accepit in uanum † animam meam, & non iurauit ad dolum †. † vano † dolo
5 Accipiet benedictionem a domino: & iuſtitiam a deo ſalutis ſuę.
6 Hęc est generatio quęrentium eum: quęrentium facies tuas o iacob. Selah.
7 Apoſtoli. Eleuate portę capita ueſtra, & eleuate uos ianuę ęterni: & ueniet rex honoris.
8 Portę. Quis iſte rex honoris? Apoſtoli. dominus fortis & potens, dñ̃s potens belli.
9 Eleuate portę capita ueſtra, & eleuate ianuę ęterni: & ueniet rex honoris.
10 Portę. Quis eſt iſte rex honoris? Apoſtoli. dñ̃s exercituũ ipſe est rex honoris. Selah.

Titulus eſt. Dauidi pſalmus. Dicūt hebręi ꝙ trāſpoſitio hmōi in titulis pſalmoꝝ (ſcilicet ꝙ qñq; pſalmus ꝑponiť dauidi, & qñq; dauid ꝑponiť pſalmo, vt hic) ſignificat diuerſa tpa aduenientis ſpūſſctii i dauidē. Qñ.n. dauid ꝑponiť, iſuſio ſpūs ſeqbať: qñ vero pſalm⁹ ꝑponiť, iſuſio ſpūs ꝑuenicbat.

¶ Circa materiam pſalmi aduerte ꝙ ex autoritate apoſtoli pauli. i. ad cor. 10. afferentis principiū huius pſalmi (dñi eſt terra & plenitudo eius) ad probandū libertatē nrām ab imūdiciis ciboꝝ, hēmus ꝙ pſalmus iſte tractat tp̄s meſię. Quod vt penetres, diſtingue tpa. ſ. ante meſiam & tp̄s meſię: & vtendo principio huius pſalmi ad monſtrādū oī cibo licere veſci, pcipies quod diximus. nā ex hac autoritate, ante tp̄s meſię nō poterat inferri ꝙ oē quod in macello venit comedendū ſit: in promptu ſiquidē erat rñſio ꝙ licet oīa ſint dñi, qa tñ ipſe dñs in lege ſua prohibuit multos cibos (inter quos erant imolata idolis: vt tam i pſal. centeſimoſexto diciť, & comederūt ſacrificia mortuoꝝ: q̄ actuum. 15. vt abſtineatis ab immolatis idolis. inter ꝓhibita ſiqdem iudęis primo loco ibi cōnumeranť hęc) ideo nō licet veſci hmōi. Vnde ex hoc ipſo ꝙ ex vi huius autoritatis paulus aplūs infert licitum eē veſci oī cibo, inſinuatur ꝙ hoc pſalmi principium cōtinet in ſe implicite tp̄s meſię: quod eſt tp̄s libertatis a lege de imundicia ciboꝝ. Ita ꝙ non ſignificať ꝙ dñi eſt terra abſolute, ſed ꝙ dñi eſt vniuerſa terra nouo mō: illo. ſ. mō quo eſt meſię. Hinc.n. optime inferť libertas a lege ciboꝝ: ex quo.n. iam terra & plenitudo eius eſt meſię, liberum eſt veſci oībus. Vnde & ad hoc denotandū, in hebręo non dr̄ dñi eſt terra (q̄uis paulus aplūs vſus fuerit tranſlatiōe. 70. interp̄tum, ſcribens græca lingua) ſed dr̄ dño terra: qđ plus importat q̄ dñium. nā ſonat terrā ordinari ad dñm &c̄. ¶ Media quoq; pars pſalmi vlr̄ deſcribit ḡnationē quærentiū deū, & nō ḡnationem miniſtroꝝ templi tm̄. Finis denic; pſalmi manifeſte tractat aduentū regis honoris: quē proculdubio intelligimus meſiam. Ex quibus oībus apparet ꝙ pſalmus iſte ad lrām tractat de totius mundi ſalute per aduentum regis glorię: hoc eſt meſię.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Vbi deſcripſit propheta vniuerſam terrā fructificare deo, deſcribit & conditiones eoꝝ qui in veritate tendunt ad beatitudinem ęternam, & conditiones meſię ſaluatoris eorum.

¶ Perſonę loquentes ſunt quinq; : propheta, populus, meſias, apoſtoli, & portę.

Domino terra ⁊ plenitudo eius. Diuidiť pſalmus in pꝛtes duas: propoſitiuā materię, & executiuam, ibi qa ipſe. Proponit duo. Alterum eſt. domino terra & plenitudo eius. Et eſt ſenſus. Dño ſeruit ſeu fructificat terra, non hęc vel illa, ſed abſolute, hoc eſt vniuerſa: nec ſolū ipſa terra ſed plenitudo terrę, hoc eſt aīalia replentia terram: iuxta illud baruch. 4. qui adimpleuit eam pecudibus. Alterū eſt. Orbis & habitantes in eo: hoc eſt homines vniuerſi, qui proprie habitant orbem. Et ſubiunxit orbis, ad explicandum a figura rotunditatis terrę ꝙ de terra vniuerſa dixerat terra. nam appoſitiue legēdum eſt orbis &c̄. Et intendit per hoc ad literam differentiā tpis meſię a tpe veteris legis. nam illo tpe dicebatur, dño terra promiſſionis, & non terra abſolute. & ppea non ſubiungebať orbis & habitantes in eo: ſed terra illa & filii iſrael habitantes in ea. ſola.n. terra illa, ſoli habitatores illius ſeruiebant & fructificabant domino. Tempore autē meſię, domino vniuerſa terra fructificat, & omnis plenitudo eius ordinatur ad honorem dei, & ideo omnibus animalibus veſcimur: & habitantes in vniuerſo orbe, deo fructificant per fidem diffuſam vbiq;.

¶ **Quia ipſe.** Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractať illa pticula, dño terra &c̄. Scđo illa, orbis & habitantes in eo, ibi quis aſcendet. ¶ Reddit propheta rōnem diuinę curę circa fructum ac ſalutē totius terrę. Quia ipſe, deus, ſup maria fundauit eam, quum fecit congregari aquas in locū vnū & apparere aridam. Et vere ſup maria: quia eminentiorem maribus illā fecit, quę prius erat ſub aquis. Quod ex eo apparet, ꝙ maria non fluunt ſuper terrā: quia quū naturalis aquę motus ſit in decliuiorem locū, ſi mare eēt eminentius terra, moueret ad cōperiendum terrā. Vnde ſicut ſup maria ita & ſup flumina ſtabiliet illam, hoc eſt faciet ſtabilē pſeuerare. Fundatione & ſtabilitione firmitas, p̄terito autē & futuro actio p̄terita & pſeuerantia ſignificatur. Et intendit ꝙ quia tantam curā habuit in ꝑparādo manſionem habitatoribus terrę, ideo mirum non eſt ſi curam habet vniuerſalis ſalutis ac fructus.

Quis aſcendet. Tractatur hic illa particula, & habitantes in eo, tali ordine. Primo deſcribuntur conditiones habitatoꝝ orbis fructificantium deo. deinde deſcribiť ipſe ſaluator. ¶ Circa primū. quia dixerat dño habitatores orbis, ſubiungiť p modū qōnis an oēs an aliq habitatores orbis deſcribantur dño. Et ppea iſta qō introduciť in pſona ppłi interrogātis. qs aſcēdet in montē dñi, & qs ſtabit in loco ſanctitatis eius? Locutio ē metaphorica. Aſcēdere.n. ſumiť nō pro aſcenſu corporis, ſed pro aſſecutiōe eminentie tpe meſię promiſſe, ſignificate p montē dñi. Stare quoq; in loco ſanctitatis eius, pro pmanentia in loco in quo fulgebit ſanctitas diuina (hoc eſt in coelo) intelligitur. ¶ Vbi aduerte ꝙ quęrēdo quis, nō quęriť vnus aliquis ſingularis (ſicut quęriť inqrendo quis fecit hunc librū?) ſed quęritur in gnē: ſicut quum quęriť quis ſaluabiť? quis promoueri poteſt? Quęrunť.n. conditiones requiſitę ad eum qui ſaluandus eſt, ad eum qui promouendus eſt. Et propterea rñdetur, habens tales conditiones.

¶ Introducitur autem hic meſias rñdens huic quęſtioni, aſſignando quattuor conditiones reqſitas ad aſcenſurum in montē & quieturū in loco ſanctitatis. Prima conditio eſt. mundus palmis: hoc eſt

opcribus. Secũda. & purus corde, intus. Tertia. qui non accepit in vanum animam meam. ❡ Vbi ſiſte
pedem, aduertẽdo pronomen meã: quũ hoc coegit me ad intelligendũ hec verba in pſona meſię. Et ẽ
ſenſus planus. qui non accepit fruſtra aĩam meã, poſitam pro mũdo in cruce. quicunq͂.n. nõ credunt
meſiam poſuiſſe aĩam ſuã (vitã ſuã) pro mũdo, quantũcũq͂ ſint alias puri & mũdi, nunq͂ aſcẽdent in
montẽ dñi: hi.n. fruſtra, in vanũ, accipiũt aĩam meſię poſitam pro mundo. Hoc eſt.n. quod chrs pdi-
cabat de morte ſua. & btũs q non fuerit ſcandalizatus in me, matth. xi. Nec apparet poſſe aliter expo-
ni textũ iſtum, niſi licentia plus q̃ poetica meam pro ſuã. potuiſſet propheta dicere aĩam ſuã, ſi inten-
diſſet ſignificare ſuã. ❡ Quarta. Et nõ iurauit ad dolũ. Vbi aduerte hanc cõditionẽ quartã cõtinere in
ſe rectitudinẽ reſpectu pceptoꝝ primę tabulę, ab vno eoꝝ cętera ſignificãdo. Tertiam aũt fidẽ meſię,
ſignificatam a fide mortis eius pro mũdo. Secũdam vero mundiciã cordis. Et primã mundiciam ope
rum vniuerſaliter reſpectu reliquoꝝ pceptoꝝ. ❡ In textu hebręo hr̃ vano & ſilr̃ dolo in drõ: ſed con-
gruitas mutauit adiunctis ppõnibus, in vanũ, ad dolũ. Hic inquã hñs has quattuor cõditiones acci-
piet bñdictionẽ a dño, aſſequẽdi montẽ celſitudinis dñi: & iuſtitiã, & iuſtam retributionẽ, a deo ſalutis
ſuę, autore in loco ſanctitatis eius. Haec gñatio. vt intelligas miſionem datã eſſe vniuerſalẽ, adiungit.
hęc, quã dixi, ſola eſt gñatio quęrentiũ nõ quę ſua ſunt ſed eũ, deum: quęrentiũ o iacob, popule iſrael,
facies tuas, pro faciem tuã (iam.n. dictum eſt q facies caret ſingulari apud hebręos) hoc eſt meſiam.
Meſias.n. ſicut dr̃ & eſt gloria populi iſrael, ita ẽt dr̃ & eſt facies populi iſrael: pro q̃to eſt precipua res
illius populi, ſumme deſiderata & ab ipſis & ab vniuerſo humano gñe. Significat̃.n. per hoc q gñatio
electoꝝ quęrit nõ ſolum deũ, ſed ẽt meſiam ex ſemine iſrael. Nec incõuenit q meſias hic loquatur de
ſeipſo tanq̃ de tertia pſona: iſinities.n. in ſacra ſcriptura inuenit̃ quis loquẽs de ſeipſo tanq̃ de tertio.
Ex hoc quoq͂ q ad populum iacob dirigitur ſermo iſte, apparet q populus intelligitur interrogaſſe
quis aſcendet: nam reſponſio dirigitur ad eum qui interrogauit.

Eleuate portę. Declarata gñatione ſaluandoꝝ, explicatur mõ ſaluator. Vbi aduerte q quia (vt iam
clare patere põt) pſalmus iſte tractat de ſalute mundi p aduentũ meſię, & iã in pcedẽti qõne & miſiõe
ſummarie poſita eſt doctrina chri quam p ſeipſum pdicauit iudęis (& ppea ne ptermitteret̃ myſteriũ
regenerationis baptiſmalis inſtitutę a chro, credo gñationis noĩe vſum dicendo hęc gñatio) reliquũ
erat vt aplica pdicatio qua chrs mundo manifeſtatus eſt deſcriberet̃. Quum.n. hic manifeſte indicat̃
pparatio ad venientẽ regẽ glorię, & meſias in primo aduentu nõ venerit rex ſed humilis & paup, imo
vſq͂ ad reſurrectionẽ ſuam (in qua dicit. data eſt mihi oĩs ptãs in coelo & in terra) non vr̃ ei cõgruere
titulus regis, ideo oportet textum iſtũ ad aduentũ regis glorię poſt chri reſurrectionẽ applicare. Siqs
aũt diligenter conſideret q moniti ad recipiendũ regẽ glorię, deſcribunt̃ bis interrogãtes quis eſt iſte
rex glorię, rõnabiliter cõcludet monitos iſtos neſcire quis eſt iſte rex glorię: alioqn nõ interrogarent.
Et ppea non cõſonat textus iſte aduentui ad iudiciũ: in quo chrs ipſe veniet tam manifeſtus rex glo-
rię vt nullus interrogationi huic reſtet locus. In aduentu aũt chri p fidem in mũdũ mediante aplica
prędicatione oĩa quadrant. nam & prędicabant meſiam regem glorię, & mũdus neſcius quęſiuit qs
eſt iſte rex gloriae? Igitur apoſtoli introducuntur prędicantes & dicentes. eleuate portę capita veſtra.
❡ Vbi aduerte appellatione portarum intelligi homines primates (ſiue potentia ſiue ſapientia ſiue
regimine &c̃. pcellentes) pro q̃to exercent offm̃ portarũ: hoc eſt q per eos ingreſſus hr̃ vel negatur ad
populos, ad ſequaces, ad ſubditos &c̃. Portę q̃ppe ſunt hoĩes, quibus credentibus alii credũt, & quibus
nõ credentibus alii nõ credunt. Plena ſunt geſta martyrum his portis. Ad primates ergo portas ap-
pellatos dicunt apoſtoli. eleuate capita vr̃a, eleuate mentes vr̃as ad conſiderationẽ coeleſtiũ pmioꝝ,
ad cõſiderationẽ diuinę puidẽtię, grę, miſericordię, ad cogitãdũ de ſalute aĩę. ❡ Et eleuate vos ianuę
ęterni. Dixerũt primo magnatibus portę, explicant mõ eiſdem ianuę ęterni: hoc eſt ſm officiũ ape-
riendi vel claudendi ad id qd ẽ ppetuitatis, nõ pro q̃to officium hẽtis portarũ ad bona tpalia, ad ho-
nores, ad dña, ad dignitates &c̃. Sciendũ eſt.n. q dictio hebraica primo loco ſignificat portas, hoc eſt
ipſum ſpatium portę: ſecũdo aũt loco ſignificat portas ſm offm̃ aperiendi. Et ppea interptes ponunt
ianuas in ſecũdo loco. Et iſtis dr̃ eleuate vos: ad explicandũ executionẽ eius quod dictũ fuerat eleuate
capita vr̃a. Ita q ſi diligenter pſpectum fuerit, quod prius fuit monitum conſiderandũ, nunc monet̃
exequendũ. Et ppea prius dictũ fuit portę eleuate capita vr̃a: mõ ad executionem dr̃, ianuę ęterni ele-
uatę vos. nihil.n. profuiſſet eleuaſſe capita, niſi ſubſecutũ eẽt eleuare ſeipſos in coeleſtes mores. Et itel-
lige primates appellari portas & ianuas ſic vt ẽt ſinguli hoĩes ſint portę & ianuę reſpectu ſuimet: p
q̃to cuilibet icũbit apire vel claudere ſibiipſi ingreſſũ vitę vel mortis ęternę. ❡ Quare ãt monitio hęc
fiat ſubdit̃. Et veniet rex honoris. Vbi clare apparet q portas eleuare capita ſua, & ſilr̃ ianuas ppetuę
vitę vel mortis eleuare ſeipſas, ad hoc exigit̃ vt veniat rex honoris, procul dubio in eas. Appellat̃ autẽ
meſias rex: quia ad literam iam ſtatum regium aſſecutus erat tempore quo prędicatus eſt ab apoſto-
lis mundo. Honoris autem: vt ex celſitudine tituli intelligatur ſummus rex. maioꝝ ſiquidem eſt titu-
lus rex honoris q̃ rex totius vniuerſi: quoniam ſignificatur etiam poſſeſſor diuinae gloriae: quae ſupra
totum eſt vniuerſum. Congrue quoq͂ prędicatur mundo chriſtus rex honoris ſeu glorię: quoniam

mundus ſummũ bonũ in glĩa cõſtituebat, appetendo tranſitoriam gloriã q̃tũ poſſibile eſſet extẽdere. Tanq̃ dictũm fuerit. veniet rex ſummi boni quod vos tantum affectatis. Et vere chrs eſt rex glorię: quia non ſolum poſſeſſor eſt glorię, ſed gubernator, diſtributor, largitor & dñs. Veniet per grãm fidei, ſpei ac charitatis: iuxta illud. ad eum veniemus & manſionem apud eũ faciemus ioã. 15.

¶ Quis iſte rex honoris? Excitatę portę, excitati primates, excitati ſinguli circa ſempiternitatem vitę aut mortis ab apl̃is, a p̃dicatoribus meſię, inquiũt quis iſte rex gl̃ię? Nouũ, inauditũ & admirãdum euangelium audiẽtes, merito ingrunt qs iſte rex glorię? ¶ Et r̃ndet eis ab apl̃is. Dñs fortis & potens, dñs potẽs belli. Dñs dicitur: vt intelligas eius deitatẽ. in veteri ſiqdem teſtõ vſitatiſſima appellatione deus vocabat dñs. Fortis dicitur: ſignificãdo paſſionẽ eius, quã fortiſſime ſuſtinuit. fortitudinis. n. p̃cipuus actus quũ ſit ſuſtinere, apparuit maxime in paſſiõe chri. Potẽs aũt, in opere & ſermone dum cõuerſatus fuit i hac vita: vltra victoriã ſup mortẽ ac ſup principem mũdi. De qua ſubdit. dñs potens belli: hoc eſt potens ad debellandũ dęmonũ ptãtes, ad deſtruendũ idola, ad deiiciendũ dñiũ dęmonũ ab hoĩbus, ad vincendũ mortẽ &c̃. hoc eſt. n. bellũ chri, hoc eſt qđ p̃dicarũt apl̃i. ¶ Eleuate portę capita vr̃a. Repetit p̃dicatio apl̃ica. tum ad ſignificandũ magnitudinẽ myſterii. tũ ad ſignificandũ pſeuerantiã. tum ad explicandũ alia: multiplicata. n. p̃dicatio, noua explicat. Et eleuate ianuę ęterni, & veniet rex honoris. Totum qđ dictum eſt, totũ repetit excepto pronoĩe vos. Prius dictũ fuit eleuate vos ianuę: mõ dr̃ eleuate ianuę. In quo extenſa vr̃ monitio: vt q prius monent eleuare ſeipſos, poſtea moneant eleuare indeterminate: hoc eſt & ſe & alios. ¶ Quis eſt iſte rex honoris? In hac repetita interrogatione apponit verbũ ſubſtantiuũ eſt, qđ in prima interrogatiõe nõ fuit appoſitũ. Primo. n. dictũ eſt qs iſte rex honoris, tanq̃ ab oĩno rudibus: nũc aũt dr̃ quis eſt iſte rex honoris, tanq̃ ab aliquantũ eruditis & manſuetis. R̃nſio aũt apl̃ica, a terrenis aſcẽdit ad cœleſtia. Prius de geſtis a chro in terra dixerat, dñs fortis & potens &c̃. modo de dñio chri in cœlis inſtruit. dñs exercituũ, ẽt angelorũ, ipſe eſt rex honoris. Vt intelligant clare meſiam eſſe illum deum quem adorant iudęi, quem vocant dominum exercituum, nec nouum introduci mundo deum. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus dauid .XXIIII.

AD te dñe leuaui animam meam: deus meus in te confido non erubeſcam.
Neq; irrideãt me inimici mei: etenim uniuerſi q ſuſtinẽt te, nõ cõfũdent.
Confundantur omnes iniqua agentes ſuperuacue.
Vias tuas domine demonſtra mihi: & ſemitas tuas edoce me.
Dirige me in ueritate tua & doce me: quia tu es deus ſaluator meus, & te ſuſtinui tota die.
Reminiſcere miſerationum tuarũ dñe & miſericordiarum tuarum: quę a ſeculo ſunt.
Delicta iuuentutis meę & ignorantias meas ne memineris.
Secundum miſericordiam tuam memento mei tu: pp bonitatem tuam domine.
Dulcis & rectus dominus: propter hoc legem dabit delinquentibus in uia.
Diriget manſuetos in iudicio: docebit mites uias ſuas.
Vniuerſę uię dñi miſericordia & ueritas: reqrẽtibus teſtamentũ eius & teſtimonia ei9.
Propter nomen tuum domine propitiaberis peccato meo: multum eſt enim.
Quis eſt homo qui timet dominum? legem ſtatuit ei in uia quam elegit.
Anima eius in bonis demorabitur: & ſemen eius hęreditabit terram.
Firmamentũ eſt dñs timentibus eum: & teſtamentum ipſius ut manifeſtetur illis.
Oculi mei ſemper ad dominum: quoniam ipſe euellet de laqueo pedes meos.
Reſpice in me & miſerere mei: quia unicus & pauper ſum ego.
Tribulationes cordis mei multiplicatę ſunt: de neceſſitatibus meis erue me.
Vide humilitatem meam & laborem meum: & dimitte uniuerſa delicta mea.
Reſpice inimicos meos: quoniam multiplicati ſunt, & odio iniquo oderunt me.
Cuſtodi animam meam & erue me: non erubeſcam quoniam ſperaui in te.
Innocentes & recti adhęſerunt mihi, quia ſuſtinui te.
Libera deus iſrael, ex omnibus tribulationibus ſuis.

ℂIVXTA HEBRÆVM ℂDauidi.

1 Aleph. Propheta. AD te domine⁴ animam meam leuabo.
2 Aleph. Deus meus in te confiſus ſum: non confundar, non lętabun-
pro de me
tur inimici mei mihi.
fine cā ɔtra me
3 Ghimel. Etiam oēs ſperantes tui non cōfundentur: cōfundentur fallentes inaniter.
4 Daleth. Vias tuas domine⁴ fac ſcire me: & ſemitas tuas doce me.
5 He. Induc me ī ueritate tua & aſſuefac me: qa tu deus ſalutis meę, te expectaui to ta die.
ſunt
6 Zain. Recordare miſericordias tuas dn̄e⁴ & gratias tuas: quia ex ſempiterno ipſe .
7 Cheth. Peccatorum adoleſcentiaꝝ mearum & rebellionum mearū ne recordare: ſm
ad meū bonū
gratiam tuam recordare mihi tu propter bonitatem tuam domine⁴.
eſt eſt
8 Teth. Bonus & rectus dominus⁴ : propterea docens peccatores in uia.
9 Iod. Inducet humiles in iudicio: & aſſuefaciet humiles uię ſuę.
ſunt
10 Caph. Oēs ſemitę dn̄i⁴ gr̄a & ueritas : cuſtodiētibus pactū eius & teſtificationes eius.
11 Lamed. Propter nomen tuum dn̄e⁴ parces culpę meę: quoniam grandis ipſa.
pro qſqꝫ fuerit quā
12 Mem. Quis iſte uir timens dn̄m⁴: docebit eum in uia eliget.
13 Nun. Anima eius in bono pernoctabit: & ſemen eius hęreditabit terram.
cōicat eſt
14 Samech. Secretum dn̄i timentibus eius : & pactum eius ad faciendum ſcire eos.
ſuſpiciūt
15 Hain. Oculi mei continue ad dn̄m⁴ : quia ipſe educet de reti pedes meos.
ſum
16 Pe. Vertere ad me & miſerere mei: quoniam unicus & pauper ego .
17 Zadi. Anguſtię cor meum dilatare fecerunt: de anguſtiis meis educ me.
18 Res. Vide humilitatem meam & laborem meum: & ignoſce omnibus peccatis meis.
19 Res. Vide inimicos meos: qa multiplicati ſunt, & odio iniqtatis oderunt me.
20 Scin. Cuſtodi animam meam & eripe me: non confundar, quia ſperaui in te.
21 Thau. Perfectio & rectitudo cuſtodient me: quia expectaui te.
22 Pe. Redime deus† iſraelem, ex omnibus anguſtiis ſuis. † ay

TItulus eſt. Dauidi. Ex quo nihil certi habetur niſi autor pſalmi.
ℂ Circa materiā pſalmi aduerte ꝙ qa cōſtat dauidē autorē eſſe pſalmi, & ea q̄ in pſalmo dn̄r de pſona loquētis nō excedere dauidē ſed cōgruere geſtis eius & circa ipm̄, ideo concludi pōt ꝙ pſalmus ad lr̄am tractat de dauide. Sed q̄ dauidis tractent, ex decurſu pſalmi accipe oportet. ¶ Manifeſte āt apparet primo in pſalmo, dauidē in tribulatione cōſtitutū, vnicū, pauperē, multiplicatiſqꝫ inimicis deſcribi cū anguſtiis populi. Apparet ſecūdo dauidē petere a deo veniā pctōꝝ ter, & doceri vias dn̄i atqꝫ duci p eas. ¶ Quibus ſimul collatis, facile colligit̄ ꝙ pſalmus iſte ad tēpus tribulatiōis quā paſſus eſt dauid ab abſalon ſpectat. nā illi tēpori tm̄ hęc oīa congruūt: vt patet diſcurrendo. Tunc enim tribulatio propria ex ꝓpriis, tunc multiplicati inimici, tūc vniuerſus populus in tribulationibus fuit: tūc petiit veniam recognoſcēs peccata ſua, tunc petiit ne recidiuaret. Ita ꝙ pſalmus iſte opus meditationis ſanctę & contritę habitę a dauide in illa pſecutione, deſcribit ad literam.

ℂSVMMARIVM EST.

ℂ Dauid ꝓpter ſua ſcelera afflictus ab abſalon recurrit ad deū. tū p venia, tū pro ſeruatione in rectitudine, tum pro ſeruatione vitę ꝓprię, & liberatione tum ſui tum populi ab his anguſtiis.
ℂ Perſona loquens propheta eſt.
ℂ Aduerte ꝙ pſalmus iſte. 25. eſt primus inter pſalmos alphabeticos: ſinguli enim verſus incipiunt a ſingulis literis alphabeti hebręi. ita tamen ꝙ tres literę geminant̄ & tres omittuntur. Et quoniam myſterium reſeruamus ſpiritui ſancto, ideo ſic ſummarie pertranſeo.
AD te domine. Diuidit̄ pſalmus in ptes duas: ꝓpoſitiuā materię, & executiuam, ibi ēt omnes.

¶ Proponit quattuor:duo aſſertiue & duo deꝑcatiuę. Prima aſſertio de futuro. ad te dñe aīam meā leuabo/cōtēplādo/ꝑcando/& offerēdo. Altera de ꝑterito. deus meus in te cōfiſus ſum. Non audet dicere tibi obediui/mandata tua ſeruaui:ſed ꝙ in ipſo ſolo ſpem fiduciamq́ʒ ſuam poſuit fugiens abſalon. Prima petitio eſt. non cōfundar(pro ne confundar)ab expectatione mea/a deſiderio meo. Secūda. nō lętabuntur/pro ne lętentur, inimici mei mihi:hoc eſt de me confuſo. Modus loquendi hebraicę linguę videtur iſte tam frequens vſus datiui.

Etiā oēs. Incipit hic ps executiua tali ordīe. Primo tractať illa ꝑticula/nō lętabunť inimici mei. Secūdo illa/ad te dñe aīam meā leuabo/ibi vias tuas. Tertio illa/deus meus in te cōfiſus ſum/ibi oculi mei. Quarto illa/nō cōfundar/ibi cuſtodi aīam meā. ¶ Aſſignat itaq́ʒ ꝓ rōne petitiōis ſuę duplicem fructū. Alter ē cōis oībus ſperātibus in deo. etiā oēs ſperātes tui nō cōfundenť. Alter ē iuſta retributio inimicis. cōfundenť fallētes inaniter. Abſalon ſiqdē & ſui fefellerūt dauidē ſub ſpē ſacrificii cōiurantes aduerſus eū. Et hoc inaniter:hoc eſt vacui cā offendendi me/ſine offenſa illata eis a dauide. & ꝓpterea merebanť cōfundi. Acſi apertius dixiſſet. Si inimici mei nō lętabunť ſuꝑ me, verificabiť ꝙ oēs qui ſperant in te nō cōfundenť/& ꝙ fallentes confundenť:quod eſt duplex bonum.

Vias tuas domine. Tractať hic illa ꝑticula/ad te dñe aīam meā leuabo/tripl'r. Primo ex ꝑte petitionū. Secūdo ex ꝑte dei ibi bonus & rect⁹. Tertio ex ꝑte vl'is īdigētię/ibi qs iſte. ¶ Tres porrigit petitiones. Prima eſt ſpectātiū ad itellectū. vias tuas/hoc ē ad te ducētes, dñe fac ſcire me:& ſemitas/ſemiuias/hoc eſt arctiores, tuas/ad te ducētes, doce me. ¶ Secūda ē ſpectātiū ad executionē. Induc me/ad ſilitudinē īducētis in principiū vię īduc me ope, in veritate tua/hoc eſt ꝑceptoꝝ tuoꝝ, & aſſuefac/nō ſolū induc ſed ad ſilitudinē manuducētis īfantulū vt diſcat ābulare aſſuefac me ī eadē veritate ꝑceptoꝝ tuorū exequēdo:qa tu deus ſalutis meę/qa ex te pēdet ſalus mea:& ex ꝑte mea, te/nō aliū doctorē & ducē expectaui tota die/ſine itermiſſiōe. Nō tñ ꝓpterea peto hęc inixus iuſtitię:ſed recordare miſericordias tuas dñe & gr̄as tuas, qa ex ſempiterno ipſe/ſupple ſunt. ¶ Tertia. pc̄tōꝝ adoleſcētię meę & rebellionū meaꝝ ne recordare. Vbi ēt aduerte in hebręo haberi adoleſcentiaꝝ ſeu pueritiaꝝ meaꝝ:qa numerū tm̄ pluralē habet. Et itēdit ꝙ nolit recordari ad punitionē tā pc̄tōꝝ ex ignorātia ſeu paſſiōe humana (q̄ regnāt in ętate adoleſcētię) q̄ pc̄tōꝝ ex deliberato ꝓpoſito/q̄ rebelliones ſignificanť. Vtroq́ʒ ſiqdē modo dauid peccauerat. Primo modo in adulterio:ſecundo aūt in homicidio. Et huic petitioni addit. Secundum gratiam tuam/non iuſtitiam tuam, recordare mihi/ad meum bonum & non ſolū ad cōmune bonum, tu ꝓpter bonitatem tuam/non merita mea, domine.

Bonus & rectus. Poſtq̄ dauid eleuauit aīam ſuā ad deū/petēdo tria ſpūalia, ꝓſequiť eleuationē aī cōtēplādo rōnes ex ꝑte dei cōgruas ad cōceſſionē petitoꝝ/ichoās a duabus dei cōditionibus:bonitate ſ. & rectitudine. Bonus/ad cōicādū bonitatē ſuā, & rectus/ad ea q̄ rectitudinis ſunt dirigēdū & faciendū, dñs:& ꝓpterea/qa bonus & rectus, docēs/ſupple eſt erit & fuit, pc̄tōres in via:hoc ē officiū exercet doctoris ad iſtruēdū pc̄tōres de iis q̄ ſpectāt ad viā rectā. Et hoc r̄ndet primę petitioni. Inducet hūiles ī iudicio, & aſſuefaciet hūiles vię ſuę. Directe hoc r̄ndet ſcd̄ę petitioni. Sed diſcerne reſpectu pc̄tōꝝ cōtēplať deū doctorē vię/reſpectu aūt humiliū cōtēplať deū officioſum, velut ad faciēdū ambulare & aſſueſcere ambulātes īfantes quū primū diſcūt ambulare. Et eſt humilitas hoc in loco nomē virtutis. In quo deſcribiť ꝑcipua dei cura erga eos q humiliter ſe ei ſubmittūt. Et hoc ēt qa bonus & rectus dominus. In iudicio aūt/nō in īpetu ſed rōnis iudicio ambulare faciet:nō ſm̄ vias carnis aut mundi, ſed aſſuefaciet ambulare viā ſuā/dei. ¶ Amplius oēs ſemitę dñi gr̄a & veritas. hoc intellige de viis dñi ad nos ſeu creaturas. Et eſt ſenſus ꝙ oīa oꝑa dei ſunt gr̄a & veritas. gr̄a qa bonus, veritas qa rectus dñs. Et hoc eſt veꝝ:qa in oībus oꝑibus dei īueniť rectitudo & aliqd gratuitū. Et vbi deſcripſit offm̄ dei pri⁹ reſpectu pc̄tōꝝ (vtpote deuioꝝ) & poſtea reſpectu hūiliū/vtpote īcipiētiū viā gradi, nūc deſcribit offm̄ dei reſpectu iuſtoꝝ:vtpote exercitatoꝝ in dei via. Ita ꝙ quia bonus & rectus, ꝓpterea oēs ſemitę domini (hoc eſt vię dñi arctius īſpectę) gr̄a & veritas ſunt, nō qbuſcūq́ʒ/nō iis q nō ſapiūt q̄ dei ſunt:ſed cuſtodiētibus pactum eius/legē eius/fœdus eius quo ille deus eoꝝ & iſti populus dei, & teſtificationes eius. Teſtificationes dei/appellanť q̄cunq́ʒ teſtimoniū ꝑhibēt nobis de deo:ſiue ſint oꝑa naturalia/ſiue miraculoſa. iis ſiqdē q curā hn̄t & diuini pacti & diuinoꝝ teſtimōioꝝ/oīa diuina oꝑa ſūt gr̄a & veritas. ¶ Hāc cōtēplationē nō potuit finire dauid niſi repetēdo venię petitionē. Propter nomē tuum dñe/quo bonus & rectus diceris, parces culpę meę. Fiducialiter & ex magna ſpe affirmatū itellige qd̄ ꝑcať/dicēdo parces culpę meę. more qppe ſupplicātiū & ex cōfidētia magna ꝓponētiū petitionē tāq̄ efficiendam, ne videať ſub dubio petere ait: parces culpę meę. Et rōnem ſubdit. qm̄ grandis ipſa:hoc eſt qm̄ nomini tuo reſeruať cōdonatio culpę meę ex ſui magnitudine. decet enim tuum nomen magna facere/& illud magnificari in cōdonatione magni ſceleris. Vbi nota non alleuiare peccatū ſuum dauidem:ſed quod prius vocauit rebellionē/modo grandem culpam confitetur.

Quis iſte. Cōtemplatus dauid petitiones ſuas ex rōnibus officioꝝ diuinoꝝ, cōtēplať nunc eaſdē ex ꝑte vl'is īdigētię:qa. ſ. oēs īdigēt illis. Et loquiť de primis duabus petitionibus. tertia eni erat ei ꝓpria vt crimino ſo. Et intēdit ꝙ nō ſolū pc̄tōres & humiles indigēt doceri a deo in via, ſed oēs timētes deū.

Et ꝓpterea dicit. Quis pro quisquis, iſte fuerit timēs dn̄m, docebit eū dn̄s, in via eliget, ꝑ quā eliget, timēs dn̄m. Sępe.n. in hoc metrico ſtilo vtit̄ ꝓpheta māco ſermone. ¶ Fructus aūt quē cōſequit̄ timēs dn̄m ex eo ꝙ dn̄s docet ipm̄ in via, ſubdit̄ duplicis generis. Primū genus eſt tēporaliū bonoꝝ. Aia eius.ſ.timētis deū, in bono ꝑnoctabit, hoc eſt quiete pſeuerabit ſicut dormiēs. Et hoc quo ad ſe. Et ſemē eius hę reditabit terrā, ꝑmiſſionis. & hoc quo ad filios. Et ſpectāt hi fructus bonoꝝ tēporaliū ad ꝑmiſſiones veteris teſti. ¶ Secūdū genus eſt bonoꝝ ſpūaliū. Secretū dn̄i timētibus eius, cōicabit ſpūalibus reuelatiōibus: & pactū eius, ē, ad faciendū ſcire eos. In quo ſignificatur magnū beneficiū quo deus efficit pactū legis ſuę nō ad iudiciū ſeu dānationē, ſed ad fructū ſciendi, nō hęc aut illa ſed abſolute: quia ſola ſciētia ſalutis eſt ſciētia ſimpliciter & abſolute: iuxta illud deutero. 4. hęc eſt veſtra ſapiētia & itellectus. ¶ Intellige aūt hos fructus ꝓphetię & intellectus legis nō tāq̄ ordinarios quo ad primū: ſed tāq̄ ſępe ex diuina gratia collatos timētibus ipſum. ¶ Et meminit horū fructuū dauid: qa cōſcius erat ſibi ꝓpſi perditionis vtrorūq;: nā peccādo ꝑdiderat & ꝑnoctationē in bono & demeruerat ꝑmiſſam ſucceſſionē ſeminis, perdideratq; reuelationes diuinas.

Oculi mei. Tractatur hic illa particula, deus meus in te cōfiſus ſum: incohādo a pſeuerāte recurſu ad deū cū plena cōfidētia. Oculi mei cōtinue ad dominū, ſuſpiciūt & ſuſpiciēt. ecce fiducia. qa ipſe euellet de reti pedes meos. Aſſimilat reti cōiurationē et inſecutionē quā patiebatur ab abſalon, tāq̄ ipſe incidetit in illud rete ſicut vere inciderat. ¶ Ad qd̄ aūt oculos ſuſpēſos habeat ſubiungit. vertere ad me & miſerere mei. More humano alloquit̄ deū tanq̄ auerſum a dauide vt vertat̄ ad ipm̄ hn̄tem pedes īntra rete & cōpatiat̄ miſerię eius. Quoniā vnicus & paup ego, ſupple ſum. Vnicum ſe dicit in reſpectu ad multitudinē ſequacē abſalon. & eadē relatione appellat ſe pauperē: vt hic maximā īdigētiā diuini auxilii ſignificet. Et hęc quo ad diuitias & milites. ¶ Quantū ad iterna vero mala ſubdit. Anguſtiæ cor meum dilatare fecerūt, de anguſtiis meis educ me. Metaphorico ſermone deſcribit anguſtias exiſtentes in corde valde multiplicatas, ad ſimilitudinē reꝝ q̄ cōdunt̄ in ſacculo ex corio: quum.n. res cōtētę multiplicant̄, dilatāt ſeu ampliāt coriū cōtinēs. Iuxta hāc metaphorā intēdit multitudinē tātā anguſtiaꝝ in corde vt quodāmō ampliēt cor. ¶ Vn̄ & pſequēdo mala inherētia, ſubdit. Vide humilitatem meā, hoc eſt depſſionē meā, & laborē meū, quem ſuſtineo: & ignoſce oībus pc̄tis meis. Acſi dixiſſet. ſint hęc quę patior accepta corā te ad veniā pc̄toꝝ meoꝝ. Vbi vides tertio petētē veniā, augere petitionē: dū extēdit ad oīa pc̄tā ſua. ¶ Vide demū inimicos meos, abſalon & cōplices: qa multiplicati ſunt (nā totū fere regnū ſeq̄bat̄ abſalon) & odio iniqtatis, nō iuſtitię, oderūt me. Aduerte hic ꝙ loco ſuſpēſionis oculorū ſuorum ad dn̄m, petit dauid a deo primū reſpice in me, ſecundum vide humilitatē, tertiū vide inimicos meos: vt nihil pretermiſerit videndum.

Cuſtodi animam meam. Tractat̄ hic illa particula, nō cōfundar: petēdo qnq;. Primū. cuſtodi aīam meā. Timebat mori in illa pſecutione. & iō petit cuſtodi aīam meā. i. vitā meā. Secūdū. & eripe me, de hac pſecutione. Tertiū. nō cōfundar. qd̄ deprecatiue itelligēdū eſt cū fiducia: vt ſupius declaratū eſt. Ecce fiducia. qa ſpaui in te. ¶ Quartū. Perfectio & rectitudo cuſtodiēt me. Et itelligit de pfectione & rectitudine dei: iuxta id.n. quod ſupius dixerat bonus & rectus dn̄s, mō petit ꝙ perfectio ichoatę grē & rectitudo cuſtodiāt ipm̄ a malis. Precat̄ aūt vtēs futuro īdicatiuo rōne iam dicta ex fiducia magna. De qua ſubiūgit. qa expectaui te. ¶ Quintū. Redime deus iſraelē ex oībus anguſtiis ſuis. Nō ſuffecit orare ꝑ vita & liberatione ſua, ſed pro toto populo in tribulatione poſito rogat. Redime, quaſi venditū populum fraudibus abſalon, iſraelem, cognominauit vt meritum patriarchę patris populi cōmemoraret: ex oībus anguſtiis ſuis, vt omni ex parte libertate ſolita gaudeat. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus dauid. XXV.

IVdica me domine, quoniam ego in innocentia mea ingreſſus ſum: & in domino ſperans non infirmabor.

Proba me domine & tenta me: ure renes meos & cor meum.

Quoniam miſericordia tua ante oculos meos eſt: & complacui in ueritate tua.

Nō ſedi cū cōcilio uanitatis: & cum iniqua gerētibus non introibo.

Odiui eccleſiam malignantium: & cum impiis non ſedebo.

Lauabo inter innocentes manus meas: & circundabo altare tuum domine.

Vt audiam uocem laudis: & enarrem uniuerſa mirabilia tua.

Domine dilexi decorem domus tuę: & locum habitationis glorię tuę.

Ne perdas cū impiis deus aīam meam: & cum uiris ſanguinum uitam meam.

In quorum manibus iniquitates ſunt: dextera eorum repleta eſt muneribus.

Ego autem in innocentia mea ingreſſus ſum:redime me & miſerere mei.
Pes meus ſtetit in directo : in eccleſiis benedicam te domine.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Dauidi. XXVI

1 Propheta. IVdica me domine⁴,quoniam ego in perfectione mea ambulaui : & in domino⁴ confiſus ſum, non labar.
2 Proba me domine⁴ & tenta me:purifica renes meos & cor meum.
3 Quoniã gratia tua cõſpectui oculorum meorũ adeſt :& ambulabo in ueritate tua.
4 Non ſedi cum uiris falſitatis:& cum latentibus non introibo.
5 Odiui eccleſiam malignantium:& cum impiis non ſedebo.
6 Lauabo in mundicia palmas meas:& circuibo altare tuum domine⁴.
7 Ad faciendum audire in uoce confeſſionis:& ad narrandum oĩa ſeparata tua.
8 Domine⁴dilexi habitaculũ domus tuę:& locũ tabernaculi honoris tui.
9 Ne cõgrega cum peccatoribus aĩam meam:& cũ hoĩbus ſanguinum uitas meas.
10 Qꝛ in manibus eorum cogitatio eſt :& dextera eorum plena munere.
11 Et ego in perfectione mea gradiar:redime me & miſerere mei.
12 Pes meus ſtetit in rectitudine:in cętibus benedicam dominum⁴.

TItulus eſt. Dauidi.De quo vt ſupra.

¶Circa materiã pſalmi aduerte ꝙ quũ cõſtet de autore ex titulo/& nihil eorꝫ q̃ loq̃nti ĩ hoc pſalmo attribuunẽ excedere pſonã dauidis,ꝯñs ẽ vt de ipſo dauide ad lrãm pſalmus tractet.¶Quę ãt tractet oportet ex iis q̃ clara ſunt conicere.Clarũ in primis eſt ꝙ nulla de inimicis fit mẽtio. Clarum ſecũdo eſt ꝙ dauid exponit ſe rigoroſo examini diuini iudicii.Clarꝫ tertio eſt ꝙ iã dilexerat locũ domus dei inter alia multa bona q̃ dicit ſe feciſſe & ꝓmittit facere.¶Ex qbus ſimul collatis apparet/ꝙ dauid adepto regno anteq̃ caderet in crimen adulterii & homicidii/edidit hũc pſalmũ: intẽdẽs in ipſo iuſtificare corã deo cãm adepti regni.ſ.ꝙ nõ malis artibus/ſed cũ oĩ rectitudĩe tũ ſeruata tũ ſeruãda ambulauit.Et ꝓpterea nullius meminit inimici:ꝓpterea petit a deo rigoroſi examinis cẽſuram:ꝓpterea tot bona ſua opa cõmemorat/& mala a qbus abſtinuit:ꝓpea deuotionẽ ſuã erga domũ dñi citat.¶Et ſi diligentius ſingula collata fuerint,apparebit ꝙ pſalmus iſte editus fuit in principio quo dauid factus fuit rex ſup totũ iſrael/& diſpoſuit transferre arcã domini in mõtẽ ſion:vt dr.1.parali.13.nã illi tpi quadrãt oĩa:& iuſtificatio cãę regni tũc adepti/& deuotio erga domũ dñi/& nõ cõſenſiſſe malis geſtis/& petitio ſegregatiõis a malis.¶Eſt ergo ad lrãm materia pſalmi iuſtificatio regni habiti a dauide.

¶SVMMARIVM EST.

¶Dauid vbi expoſuit ſe examini diuini iudicii(citatis tũ bonis opibus ſuis/tũ mundicia a male geſtis)petit vt deus non aggreget progreſſum ſuum impiorum conſortio,ſed redimat ac miſereatur ſui/ affecti ad ea quæ ſunt rectitudinis.

¶Perſona loquens propheta eſt.

IVdica me domine.Diuidiẽ pſalmus in partes duas:ꝓpoſitiuã materię,& executiuã/ibi ꝓba me.¶Quattuor ꝓponit.Primũ.iudica me dñe.petẽs iudicio diſcuſſionis & rigoroſi examinis iudicari a deo:nõ ſimpliciter & abſolute/ſed in cã regni.Et hinc ſoluiẽ queſtio obiiciens ꝙ alibi dicit/nõ intres in iudiciũ cũ ſeruo tuo dñe.ibi nanq꞉ recuſat diuinũ iudiciũ ſimpliciter & abſolute : hic aũt petit illud in vna particulari cã.¶Secũdũ affert pro rõne talis petitionis ex parte integritatis ſuę.Qm̃ ego in pfectione/integritate,mea/hoc eſt qualẽ fragilitas mea aſſequi potuit(addidit enim mea ne pſum ꝑuoſe videreẽ dicere ꝙ in perfectione ambulauit)ambulaui/ꝓgreſſus ſum in negocio regni.¶Tertium ex parte diuinę electionis qua elegerat ipſum in regem.& in domino/non in homine/non in fortitudine ſequacium,confiſus ſum.Et hę duę cauſę ſunt verę cauſę petitionis.¶Quartum quod demum ſubiungitur/ſecuritatis eſt. non labar/non timeo ſuccumbere ſub tali examine.vel potius nõ labar a regno ſuper hęc fundato.

¶Proba me domine.Incipit pars executiua tali ordine.Primo tractaẽ illa particula/iudica me.Secũdo illa/& in domino confiſus ſum/ibi qm̃ gratia.Tertio illa/in pfectione mea ambulaui/ibi non ſedi.Quarto illa/non labar/ibi ne cõgrega.¶Circa primum/rigoroſum proponit examen ſub ſimilitudine examinandi argenti ſeu auri.Proba me domine & tenta me/ad modum tentãtis & expimẽtũ

ſumere volentis habe te circa me:purifica/conflatione in igne ſicut purificatur argẽtum,renes meos & cor meum:hoc eſt intima queq; mea/affectus/cogitationes.Acſi aperte dixiſſet. Scrutare ſubtiliſſime me et intima queq; mea,inuenies me mundum in cauſa.

Quoniã gratia tua. Tractatur hic illa particula/& in domino cõfiſus ſum. Vbi aduerte in precedẽti pſalmo dictum fuiſſe/vniuerſe vie domini gratia & veritas.Monſtrat ergo fiduciam ſuam totam in deo fuiſſe/ex hoc ꝙ tam gratiam q̃ veritatem dei ante ſe habuit.illam in intellectu.quia gratia tua affuit cõſpectui oculoꝝ meorum.Habebat enim ſemper ante oculos ſuos gratiam dei qua ſine eius menitis elegerat ipm̃ in regem per ſamuelem &c̃.& ſemper cõfidebat in gratia dei.Et ne in vanũ gratiam dei reciperet/ſubiungit de veritate in opere.& ambulabo in veritate tua.non ſolum ambulaui ſed perſeuerabo ambulando,in veritate tua/in veritate ẜm te etſi forte non ẜm homines.

Nõ ſedi. Tractatur hic illa particula/quoniam ego in perfectione mea ambulaui.Et quoniam perfectio habet duas partes(declinare a malo/& facere bonũ)inchoat a prima.Nõ ſedi cum viris falſitatis/& cũ latentibus nõ introibo.Ioab & abiſai viri falſitatis & latentes appellanẗ in occiſione abner: de qua.2.reg.3.vnde & tunc dixit dauid.mundus ego ſum & regnũ meum apud deũ vſq; in ſempiternum a ſanguine abner.Et ꝓpterea nũc dicit.Non ſedi/nõ cõicaui,cũ viris falſitatis/ioab & fratre eius: & cũ latentibus.i.ſimulate & proditorie ꝓcedentibus,non introibo:qa nec ratam intendebat habere hmõi rem geſtã/nec aliquid ſimile.¶ Vbi aduerte ꝙ vtiẗ vocabulis ſpectãtibus ad cõſultandũ/ſcilicet introeũdi in locum conſilii & ſedendi in cõſilio:vt intelligas nõ eſſe cõſenſu aut conſilio eius quomodolibet factũ illud homicidiũ/quaſi expediens ad cõſequẽdum regnum.Et vtitur p̃terito ad excuſationem:futuro aũt ad perpetuam deteſtationem.¶ Odiui eccleſiam malignantiũ,& cum impiis nõ ſedebo.Impii & malignantes appellanẗ duo principes latronum banaa & rechab,qui interfecerũt regem iſboſeth/& attulerũt caput eius ad dauidem in hebron:vt patet.2.reg.4.Odiui/ẽt facto,eccleſiã/cõgregationẽ,malignantiũ/banaa & rechab principum talis eccleſie:& cum impiis/eiſdẽ,nõ ſedebo/regnabo/non accipiam in magnates regni.Minus dicit q̃ fecerit:quia nõ ſolũ nõ admiſit eos ad gratiã ſeſſionis,ſed iuſſit eos occidi.¶ Et vniuerſaliter quo ad oĩa,lauabo in mũdicia palmas meas. Pilatus accepta aqua lauit manus corã populo in ſignũ mũdicie ſue,ita nunc ꝓpheta iuxta hũc morem ait.lauabo palmas meas in mũdicia/manifeſtare potero toti populo opa mea eſſe munda velut lauãs manus publice in ſignũ innocẽtiæ.Hec quo ad declinationem a malo. ℭ Quo ad operationẽ vero boni ſubdit.& circuibo altare tuũ domine.In quo nõ ſolum ſacrificii oblationem ſed frequẽtiam comitum ipſo circuitu denotat.Et ecce effectus intẽtus ex circuitu.Ad faciendũ audire in voce cõfeſſionis & ad narrandũ oĩa ſeparata/hoc eſt mirabilia,tua. Ordo ꝑpoſterus.Prius eſt enim cantare mirabilia dei:& inde fit ꝙ audiatur vox laudis.Intẽdit enim per hoc diuinum cultũ quem ordinauit in domo dñi ad teſtificandũ rectitudinem animi ſui.¶ Et adiungit de preterito.Dñe dilexi habitaculũ domus tue,& locũ tabernaculi honoris tui.Hinc clare apparet dauidem dilexiſſe locum in quo ponendum erat tabernaculum honoris dei/in quo honorabatur deus(qui bethel appellatus eſt a patriarcha iacob)& ꝓpterea dauidẽ tranſtuliſſe arcam dñi in ſion,neſcius adhuc in qua parte montis erat bethel. Propterea enim dicit ꝙ dilexit locum tabernaculi honoris tui.Vnde & meruit diuina reuelatione cognoſcere illum locum.1.parali.22.&.2.parali.3.

Ne ↄgrega cũ pctõꝛibus. Tractaẗ hic illa particula/non labar:petẽdo duo valde neceſſaria regi ad ſeruandum a lapſu.Primũ eſt nõ habere conſortium cum peccatoribus.Et quãuis omnes peccatores vitandi ſint principibus,duo tamẽ genera hic ſpãliter deſcribũtur.Alterum eſt hominũ ſanguinum. Alterum hoium munerum.Illi contra vitam,iſti contra iuſtitiam ſubditorum moliuntur.Primum ergo generaliter.ne congrega cum peccatoribus animam meam/congregatione vnanimitatis.Deinde ſpecialiter.& cum hominibus ſanguinum/effuſoribus,vitam meam/cõuerſationem meam.Et ruſus ſpecialiter. Qꝫ in manibus eorum cogitatio,& dextera eorum repleta munere.Homines qui muneribus corrumpunẗ/primum deſcripſit ꝙ in manibus eorum cogitatio.Habent enim tales homines cogitationes non in recta ratione,ſed in manibus.Si manus ſunt vacue habent vnam cogitationem:ſi manus ſunt plene/habẽt aliam cogitationem.Et propterea dicitur de ipſis ꝙ in manibus eorum cogitatio.Et vitium eorum apertius deſcribitur.Et dextera eorum repleta munere.Vbi ſcito ꝙ dictio hebraica non ſignificat munus abſolute,ſed munus ſordis ſeu corruptionis. ℭ Et ego. Ecce quorſum tendit petitio.Et ego in perfectione mea gradiar.ſerua me a ſocietate iſtorum,& ego in perfectione mea inchoata perſeuerabo abſq; lapſu.Et quoniam cognoſcebat non omnes ſuos recte ſemper incedere/ideo ſubdit.Redime me/a ſeruitute peccatorum quos oportet me ſuſtinere,& miſerere mei/tolerantis illos.tolerauit enim vſq; ad mortem crimen ioab impune.¶ Et ad prouocandum diuinam miſericordiam affert rectitudinem affectus.Pes meus/affectus meus/greſſus meus,ſtetit in rectitudine/non eſt lapſus a recto hactenus:& in futurum in cetibus benedicam dominum.quia hactenus perſeueraui in bono/& publice laudabo ea que ſunt domini/non ea que ſunt hominum,miſerere mei/non noceant mihi iniquitates aliorum.Amen.

¶VVLGATA EDITIO. ¶Pſalmus dauid. XXVI.

DOminus illuminatio mea & ſalus mea: quem timebo?
Dominus protector uitę meę: a quo trepidabo?
Dum appropiant ſuper me nocentes: ut edant carnes meas.
Qui tribulant me inimici mei: ipſi infirmati ſunt & ceciderunt.
Si conſiſtant aduerſum me caſtra: non timebit cor meum.
Si exurgat aduerſum me pręlium: in hoc ego ſperabo.
Vnam petii a domino hanc requiram: ut inhabitem in domo domini omnibus diebus uitæ meæ.
Vt uideam uoluptatem domini: & uiſitem templum eius.
Quoniam abſcondit me in tabernaculo ſuo: in die malorum protexit me in abſcondito tabernaculi ſui.
In petra exaltauit me: & nunc exaltauit caput meum ſuper inimicos meos.
Circuiui & immolaui in tabernaculo eius hoſtiam uociferationis: cantabo & pſalmum dicam domino.
Exaudi domine uocem meam qua clamaui ad te: miſerere mei & exaudi me.
Tibi dixit cor meum. exquiſiuit te facies mea: faciem tuam dñe requiram.
Ne auertas faciem tuam a me: & ne declines in ira a ſeruo tuo.
Adiutor meus eſto: ne derelinquas me neq; deſpicias me deus ſalutaris meus.
Quoniam pater meus & mater mea dereliquerunt me: dominus aũt aſſumpſit me.
Legem pone mihi dñe in uia tua/ & dirige me in ſemitã rectã: propter inimicos meos.
Ne tradideris me in animas tribulantium me: quoniam inſurrexerunt in me teſtes iniqui, & mentita eſt iniquitas ſibi.
Credo uidere bona domini: in terra uiuentium.
Expecta dominum: uiriliter age, & confortetur cor tuum, & ſuſtine dominum.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Dauidi. XXVII.

1 Propheta. DOminus * lux mea & ſalus mea [eſt], a quo timebo? dominus * roboratio uitarum mearum [eſt], a quo pauebo?
2 Appropinquantibus ſuper me malignantibus ad deuorandum carnem meam: anguſtatores mei & inimici mei [cõtra me] mihi, ipſi impegerunt & ceciderunt.
3 Si caſtrametabitur ſuper me exercitus, non timebit cor meum: ſi ſurget ſuper me bellum, in hoc ego confidens [ero].
4 Vnam petiui a domino *, ipſam requirã: ſeſſio mea [ſit] in domo domini * omnibus diebus uitarum mearũ, ad uidendum in placiditate dñi *, & ad quęrendũ in templo eius.
5 Quoniam abſcondet me in umbraculo ſuo, in die mali abſcondere faciet me in abſcõdito tentorii ſui: in petra exaltabit me.
6 Et nunc exaltabitur caput meum ſuper inimicos meos [in] circuitibus meis: & ſacrificabo in tentorio eius ſacrificia clangoris, cantabo & pſallam domino *.
7 Audi domine * uocem meam/ uocabo. [ſcilicet] miſerere mei & reſponde mihi.
8 Tibi dixit [meditando] cor meum. Vox dei meditata. quęrite facies meas. Propheta. facies tuas domine * quęram.

9 Ne abſconde facies tuas a me/ne declinare fac in furore ſeruum tuum: auxilium meũ
fuiſti, ne dimitte me/& ne derelinque me deus ſalutis meę.
10 Quoniã pater meus & mater mea dereliquerunt me: & dñs colliget me.
11 Doce me dñe uiam tuam & deduc me in ſemitã rectitudinis: ꝓpter inſpectores meos.
12 Ne trade me in animam anguſtatorũ meorum: quoniam ſurrexerunt in me teſtes fal-
ſitatis & locutor iniquitatis.
ac ſi nõ crediдiſſem
13 Niſi credidi ad uidendum in bonitate domini in terra uiuentium.
14 Spera ad dominũ: roborare/& roborabit cor tuum, & ſpera ad dominum.

Titulus eſt. Dauidi. De quo vt ſupra.
¶ Circa materiam pſalmi quia conſtat ex titulo dauid autorẽ eſſe pſalmi/& ea q̃ dicunt non excedere perſonam dauidis, cõſequens eſt de ipſo dauide ad literam tractari. ¶ Quę aũt tractentur/ex clarioribus itelligere oportet. Primum itaq; clarum eſt ꝙ dauid profitetur deum lucem/ſalutem/fortitudinemq; ſuam. Secundum de ꝓterito/ꝙ quum inimici appropinquaſſent cõtra eũ ceciderunt. Tertium ꝙ petit non incidere in deſiderium hoſtiũ ſuoꝝ: quia inſurrexerũt in eũ teſtes falſi. Quartum ꝙ valde deſiderauit ac deſiderat habitare in domo dñi/quęrere faciem dñi &c̃. ¶ Ex quibus ſimul collatis apparet manifeſte ꝙ dauid deſcribit ſe in eo tẽpore quo inimici eius ceciderãt/& tamen adhuc ſuperat bellũ cũ eiſdẽ. Vnde excludit & totũ tempus vitę ſaulis: qm̃ viuente ſaule non ceciderunt inimici dauidis. Excludit & tẽpus abſalon: qm̃ illi tẽpori non cõuenit/dñs lux mea & ſalus mea &c̃. vt patet. Excluditur quoq; tẽpus belloꝝ cum alienigenis. tum quia in eis nõ verificat ꝙ inſurrexerũt teſtes falſitatis, ꝑcipue talis vt dauid nõ crederet videre bonitatẽ dñi in terra viuẽtiũ. tum quia magna pars pſalmi affert pro rõne deſideriũ dauidis circa domũ & faciẽ dñi: quod impertinens videt ad bella cũ alienigenis. Et qm̃ tam hoc q̃ cętera clara quadrant tẽpori quo dauid erat rex iuda in hebron/& inter ipm̃ & domũ ſaulis fuit longa cõcertatio. 7. ſcilicet annoꝝ, ideo de tempore illo tractat iſte pſalmus. nã tunc verificat/dominus lux mea & ſalus mea &c̃. vt enim patet. 2. reg. 2. dauid ex reuelatione domini mortuo ſaule aſcẽdit in hebron, vbi factus eſt rex ſuper tribum iuda. Tũc verificatum fuit ꝙ inimici eius ceciderunt: vt patet. Et tamen ꝙ ſupererat adhuc bellũ cũ eis: durauit enim ꝑ annos ſeptẽ bellum. & erat bellum cũ illiſmet qui fuerãt falſi teſtes cõtra dauidem: vt in decurſu expoſitionis manifeſtabit. Et ęſtuabat dauid deſiderio honorandi arcã domini/& conſtituendi habitationẽ ſuam prope arcã domini in mõte ſion. quod nõ poterat: quia hieruſalem (in quo eſt mõs ſion) non erat ſub poteſtate eius. ¶ Eſt itaq; materia pſalmi ad literam/fiducia dauidis in domino adhuc regis in hebron/ad honorandũ arcam domini & habitandum iuxta eã. quod claudit in ſe materialiter aſſecutionem regni iſrael: formaliter enim ad domum dñi tẽdit. Atteſtat autẽ dicto tempori titulus pſalmi apud graecos talis. pſalmus dauid anteq̃ liniret: hoc eſt vngeretur in regem ſuper totum iſrael.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid ex perceptis multis diuinis beneficiis iam non timens ab homine/ſed expectãs beneficiorum cumulum, petit a deo quieſcere in domo dei/quęrere faciem noſſeq; vias eius/& nõ tradi in deſiderium inimicorum ſuorum.

¶ Perſona loquens propheta eſt, recitans diuinam vocem.

Dominus lux mea. Diuiditur pſalmus in partes duas: ꝓpoſitiuam, & executiuã/ibi appropinquantibus. ¶ Proponit quattuor. Primũ. dñs lux mea/interna. Secundũ. & ſalus mea/a malis. Tertiũ. dominus roboratio vitaꝝ mearum: hoc eſt robur dans vitę meę. Quartũ qđ repetit. a quo timebo/a quo pauebo! Et legit vtrunq; interrogatiue. Ac ſi diceret. a nullo timebo a nullo pauebo, deo luce/ſalute & fortitudine mea. Fit aũt repetitio tum ad inſinuandam firmitatem ſecuritatis. tum vt altera ex pręterito tum/altera ex futurorum periculorum ratione dicatur.

¶ Appropinquantibus. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur geminata illa particula/a quo timebo. Secũdo illa/ſalus mea/ibi vnã petii. Tertio illa/lux mea/ibi audi dñe. Quarto illa/roboratio vitarũ mearum/ibi ne trade. ¶ Bis dixerat/a quo timebo. Et ꝓpterea duo ſubiungit genera periculorum. Primum pręteritorum. Appropinquantibus ſuper me malignantibus ad deuorandum carnem meam, anguſtatores mei & inimici mei mihi ipſi impegerunt & ceciderunt. Et intelligitur ad literã de exercitu iſboſeth duce abner contra dauidem congregato: de quo. 2. reg. 2. nam egreſſi ſunt quaſi ad deuorandum dauidem: vtpote. xi. tribus contra vnam. Et tamen ipſi debilitati ſunt, ſeu impegerunt & ceciderunt. Impegerunt quidem in ioab obuiantem eis: & ceciderunt/fugato eorum exercitu. Appellantur autem malignantes, eo ꝙ ex malignitate concępta tempore ſaulis aduerſus dauidem

dem/mouebantur contra dauidem . Vnde & ſignanter addidit, mihi : vt intelligeres malignitatem
& inimicitiam totam contra eum. ¶ Secundum futurorum. Si caſtrametabitur/iterum, ſuper me/con
tra me, exercitus/totius populi, non timebit cor meum/ab eo: ſi ſurget ſuper me bellum , in hoc ego
confidens/ꝙ deus vertet illud in bonum meum . vt intelligas totam fiduciam eius eſſe in deo ex
experientia geſtorum.

Vná petii a domino. Tractatur hic illa particula/ſalus mea . Vbi aduerte ꝙ tota ratio iſtius pſal/
mi ex parte dauidis explicatur in deuoto dauidis affectu ad domum domini. inſinuans per hoc ꝙ tā/
tę perfectionis erat vt non tantifaceret adeptionem regni quanti ęſtimabat aſſecutionem voti ſui er
ga domum domini. Vnam/rem, inquit petii a domino/tanq̃ pręcipue intentam, hanc requiram. In
quo clare patet & praeterita & perſeuerans deuotio. Quae autem ſit iſta res petita/ſubiūgit. ſeſſio mea/
ſedere meum/quieſcere meum, in domo domini omnibus diebus vitae meae. Et non dixit quieſcere in
regno, ſed in cultu domini . Et ad literam ſtatim adimplere conatus eſt hoc dauid/ſtatuens domum
ſuam iuxta domum domini: exemplo moyſi ducis populi , cui ordinatum eſt a deo nume. 2. vt habi/
taret iuxta oſtium domus domini. ¶ Quorſum autem hoc habuerit deſiderium/manifeſtat ex ſpe
ratis ſaluriferis fructibus. Primo ex parte ſui duobus . Alter eſt. ad videndum in placiditate domini.
In quo mentis eleuatio ad videndum quę dei ſunt quiete/tanq̃ coram deo placide monſtrante di
uina ſperatur. Alter eſt. & ad quaerendum in templo eius. In quo diligentia inquiſitiua eorum quae
ad diuinam gloriam ſpectant/ſperatur in templo : vtpote loco orationi deputato. ¶ Secūdo ex par
te dei primus fructus deſcribitur. quoniam abſcondet me in vmbraculo ſuo . Secundus. in die mali
abſcondere faciet me in abſcondito tentorii ſui. Aduerte hic ꝙ parui refert cōſentire puncto vt dixi
mus, vel conſentire aliis aliter punctantibus/quoniam abſcondet me in vmbraculo ſuo in die mali:
& poſtea ſubditur/abſcōdere faciet me &c̃. ſenſus enim in idē redit. Sperat dauid ꝙ ſicut moyſes in die
periculi quum populus contra ipſum & aaron inſurgebat abſcōditus eſt in tabernaculo domini/mit
tente domino nubem cooperientem tabernaculum (vt dicitur nume. 14.) ita ſic vel aliter ex gratia
domus dei ipſe protegēdus eſſet in occurrentibus . Bis autem hoc repetit. Semel ad ſignificandum ꝙ
domus dei erat ſibi futurum refugium communiter/ ſicut refugium moyſi ſemper erat tabernacu/
lum domini. Et ſemel ad ſignificandum ꝙ ſpecialiter in die mali/in die periculi , domus dei eſſet ſibi
futurum refugium efficax . Et propterea dicit ꝙ ita abſcondere me faciet in abſcondito / in inti/
mo ſecreto, tentorii ſui : hoc eſt ita ſecure proteget me acſi eſſem abſconſus in intimo tentorii di/
uini . De communi autem dicit ꝙ abſcondet me in vmbraculo ſuo : quod protegit ab iniuriis
aeſtus & imbrium . ¶ Tertius fructus . In petra exaltabit me/in ſolido & firmo fundamento exalta/
bit me in regem : non ſicut ſaulem , qui ſtatim deiectus eſt/tanquam non fuerit in petra exaltatus:
Vnde dixit ſamuel ad ſaulem . 1. reg. 13. quod ſi non feciſſes / iam nunc firmaſſet dominus regnum
tuum ſuper iſrael in ſempiternum : ſed nequaq̃ regnum tuum vltra conſurget : quęſiuit. dominus
virum ſibi iuxta cor ſuum, & praecępit ei dominus vt eſſet dux ſuper populum ſuum &c̃ . ¶ De/
inum poſt deſcriptos fructus futuros adepta commoditate domus domini / deſcribit effectus iam
imminentes. Alterum ex parte dei . Et nunc exaltabitur caput meum ſuper inimicos meos circui/
tibus meis. Sperabat dauid exaltandum ſe in regem ſuper totum iſrael , quum eſſet rex ſuper tri/
buum iuda tantum . & circunquaq; inimicos habebat : vtpote conſtitutus inter tribus duodecim
quarum vndecim aduerſabantur ei . Et hoc adimpletum ad literam fuit . ¶ Alterum pro gratia/
rum actione : qui tamen poteſt connumerari tertius fructus ex parte dauidis adiunctus primis duo/
bus. Et ſacrificabo in tentorio eius ſacrificia clangoris , cantabo & pſallam domino. Vbi aduerte ꝙ
dictio hebraica non ſignificat purum ſonum tubę: ſed ſignificat feſtiuum quendam ſonum tubae.
quem penuria vocabulorum & nunc & ſaepius clangoris nomine ſignificabimus : eo ꝙ ſaltem ſo/
num tubae ſignificat (iubilatio autem qua alii interpretes vtuntur/finem illius ſoni innuit : quia ad
iubilandum/ad hoc vt feſtiue ſe haberent , ſonus ille fiebat) & quia pręceptum erat in lege vt ſa/
crificiis feſtiuis cum iucunditate populi admiſceretur huiuſmodi ſonus : vt dicitur nume. 10. Et ꝓ
pterea dicit ſacrificia clangoris.

Audi domine. Tractatur hic illa particula / lux mea : petendo manifeſtari ſibi diuinam faciem
& doceri. ¶ Vtitur autem multis locis. Et primum ex parte intimi ac meditabūdi affectus. & propte
rea pręmittit. Audi domine vocem meam/internam: vocabo/intus hoc. miſerere mei (in quo miſe/
riam propriam recognoſcit) & reſponde mihi/opere. Tibi/non homini , dixit/contemplando , cor
meum: hoc eſt coram te locutus ſum meditando verba tua ſequentia: ſcilicet quaerite facies meas.
meditabatur ſiquidem dauid haec dei verba in corde ſuo. Vnde & promittit obedire. facies tuas do/
mine quęram: hoc eſt ad quod petiit miſerere mei/ad quod pręmiſit reſponde mihi . ¶ Et propte/
rea ſubdit. Ne abſconde facies tuas a me, ne declinare fac in furore ſeruum tuum . Dupliciter negatur
facies principis ſubdito. Vel occultatione, quum non comparet/ſed velum aliquod interpoſitum eſt.

& tunc vocatur abſcondere faciem ſuam. Vel ſi apparet quidem/ſed irato vultu:ita vt expectans gratiam recedat/videns non eſſe tempus gratię. Et tunc dicitur facere declinare ſubditos in furore. Et propterea vtrunq; impedimentum petit tolli. ¶ Deinde vtitur altero loco ab inchoato beneficio. Auxiliũ meum fuiſti/iam inchoaſti adiuuare me, ne dimitte me & ne derelinquę me deus ſalutis meę/autor: ſed perſeuera & perfice cœpta. Hactenus enim adiuuerat ipſum deus & in ſpiritualibus & in temporalibus/ſaluando a ſaule & eleuando in regem iuda; ſed adhuc reſtabat vt fieret rex iſrael iuxta diuina promiſſa per ſamuelem. Vnde tertio loco vtitur ab huiuſmodi promiſſione. Quoniam pater meus & mater mea dereliquerunt me. Ad literam. 1. reg. 16. nõ eſt pręſentatus a patre & matre ſamueli dauid. & propterea hic dicit ꝙ pater meus & mater mea dereliquerunt me:& dominus/per ſamuelem, colliget me. i. collecturum me promiſit. Quod adhuc implendum erat:adhuc enim non erat collectus populus iſrael in regnum dauidis. Hanc enim congregationem vocat collectionem ſui; quia reuera collectio eius erat tanquam regis. ¶ Quarto demum loco vtitur ab hoſtibus. Doce me domine viam tuã. Nolebat enim malis artibus ad regnum peruenire/nolebat ad cultum domus domini niſi via iuſta pertingere: Et propterea petit tum doceri viam dei:tum deduci. & deduc me in ſemitam rectitudinis: nihil enim prodeſt ſcire viam dei & non incedere per illam. Propter inſpectores mei/hoc eſt malo animo reſpicientes me:hoc enim ſignificat dictio hebraica. Illi ſiquidem qui adhuc ſupererant ſequaces ſaulis/& egre ferebant regnum tranſferri in dauidẽ, malo animo reſpiciebant dauidem. Et q̃uis dauid non timeret ab eis (dixerat enim a quo timebo?) timebat tamen a deo, ne permitteret ipſum peccare/& conſequenter ruere.

Ne trade me in animam anguſtatorum meorum. Tractatur hic illa particula/roboratio vitarũ mearum:commemorando pt̃a conſtantię ac fortitudinis beneficia. Ne trade inquit me in animam/in deſiderium, anguſtatorum meorum/ſauliſtarum:quoniam ſurrexerunt in me/non tanquam hoſtes/non iure belli, ſed teſtes falſitatis & locutor iniquitatis. Commemorat pręterita quę acciderant in diebus ſaulis/ſcripta. 1. reg. 24. quare audis verba hominum loquentium/dauid quęrit malum aduerſum te. Vbi patent teſtes falſitatis. Et. 26. maledicti ſunt in conſpectu domini/qui eiecerunt me hodie vt non habitem in hęreditate domini, dicentes. vade ſerui diis alienis. vbi patet locutor iniquitatis. Propter quod ſubditur. Niſi credidi ad videndum in bonitate domini in terra viuentium:hoc eſt acſi non credidiſſem ea quæ ſunt futurę vitę. vel acſi non credidiſsem in pręſenti vita adhuc viſurum promiſſa mihi in bonitate domini. ¶ Intendit enim commemorare duo. Alterum ꝙ inimici ſui non tam zelo regni pro domo ſaulis/q̃ malignitate contra ipſum ſunt:vt patet ex eo ꝙ olim fuerunt contra eum teſtes iniqui &c̃. Alterum ꝙ conſtans perſeuerauit in eo fides bonorum future vitę ſeu diuinę promiſſionis ſibi factę. hoc enim intendit dicendo ꝙ illi locuti ſunt iniquitatem/acſi ipſe dauid non crederet ſe viſurum in bonitate domini vel bona in terra viuentium (quaſi iſta ſit terra morientium) vel in terra promiſſionis: quę ſolis viuentibus vita animę promiſſa eſt in hæreditatem. ¶ Quibus commemoratis/ſubditur confortatio ſuiipſius. Spera ad dominum: roborare/& roborabit dominus cor tuum, & ſpera ad dominum. Et quam olim habuerat/loquentibus aliis contra dauidem acſi non crederet: & quam nunc in hebron habebat (in vtroq; enim ſtatu hanc animi fortitudinem habuit) ſeipſum animando commemorat. Vbi aduerte ſpem pręuenire robur & robur pręuenire ſpem: vt intelligas mutuo hęc ſe fulcire/& quod eſt liberi arbitrii & quod eſt diuinę gratię ſeinuicem coalere: & intelligas dauidem in vtroq; ſtatu habuiſſe deum roborationem vitæ ſuæ. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus dauid .XXVII.

AD te domine clamabo: deus meus ne ſileas a me/ nequando taceas a me, & aſſimilabor deſcendentibus in lacum.

Exaudi domine uocẽ deprecationis meę dum oro ad te: dum extollo manus meas ad templum ſanctum tuum.

Ne ſimul tradas me cum peccatoribus: & cum operantibus iniquitatem nę perdas me.

Qui loquuntur pacem cum proximo ſuo: mala autem in cordibus eorum.

Da illis ſm̃ opera eorum: & ſecundum nequitiam adinuentionum ipſorum.

Secundum opera manuum eorum tribue illis: redde retributionem eorum ipſis.

Quoniam non intellexerunt opera domini & in opera manuum eius: deſtrues illos & non ędificabis eos.

Benedictus dominus: quoniam exaudiuit uocem deprecationis meę.
Dominus adiutor meus & protector meus: & in ipſo ſperauit cor meũ & adiutus ſum.
Et refloruit caro mea: & ex uoluntate mea confitebor ei.
Dominus fortitudo plebis ſuę: & protector ſaluationum chriſti ſui eſt.
Saluum fac populum tuum domine & benedic hęreditati tuę: & rege eos & extolle illos uſq; in ęternum.

IVXTA HEBRÆVM. Pſalmus dauidi .XXVIII.

mihi taceo mihi
1 Propheta. AD te dñe uocabo: petra mea ne obſurdeſce a me, neqñ taceebis a me,
in ciſternam
& aſſimilabor cum deſcenſoribus ciſternę.
2 Audi uocem deprecationum mearum in clamare meo ad te: in leuare meo manuũ mearum ad adytum ſanctitatis tuę.
3 Ne trahe me cum impiis, & cum operantibus iniquitatis: loquentibus pacem cũ ſociis
eſt
ſuis, & malum in corde eorum.
4 Da eis ſm opus ipſorum & ſm maliciam operationũ eorum: iuxta opus manuũ ipſorum da eis, redde retributionem ſuam illis.
deus
5 Quoniam non intelligent ad opera domini & ad opus manuum eius: deſtruet eos & non ędificabit illos.
6 Benedictus dominus: quoniam audiuit uocem deprecationum mearum.
7 Dominus fortitudo mea & ſcutum meum: in ipſo confiſum eſt cor meum, & fui adiutus, gauiſum eſt cor meum, & a cantico meo confitebor illum.
eſt eſt
8 Dominus fortitudo eis: & roboratio ſalutum chriſti ſui ipſe.
9 Saluum fac populum tuum & benedic hęreditatem tuam: & paſce eos & extolle eos uſq; ęternum.

TItulus eſt. Dauidi. De quo vt ſupra.
Circa materiam pſalmi aduerte φ quum conſtet ex titulo dauidem eſſe autorem pſalmi, & ea quæ dicuntur non excedere perſonam ipſius, conſequens eſt de ipſo dauide pſalmum tractare. ¶ Quę autem tractentur in ſpẽ de ipſo, ex pſalmo oportet accipere. In quo clare apparent duo ſpecialia. Alterum φ dauid timet deum negare ſibi reſponſionẽ. Alterum φ timet trahi cum proditoribus: quos petit puniri. tertium generale eſt φ dicit ſe exauditum &c̃. ¶ Ex quibus ſimul collatis apparet dauidẽ timere ne culpa proditorum in ipſum redundet quo ad pœnam hãc: ſcilicet φ deus non reſpondeat ei. Et propterea pſalmus iſte ad literam tractat ſolicitum timorem dauidis ob crimen nepotum eius qui proditorie interfecerunt abner. timuit enim ne ꝓpterea deus negaret ſibi reſponſum. Et merito: quoniam ſciebat regi ſauli negatum fuiſſe diuinum reſponſum ob longe minus peccatum filii eius ionathę quando comederat modicum mellis: vt patet. 1. reg. 14. Congruit autem omnes pſalmi partes huic materię: immo & quodãmodo ipſa verba quę tunc dixit dauid. 2. reg. 3. contra nepotes ſuos ioab & abiſai. Dixit enim. retribuet dominus facienti malum iuxta maliciam ſuam. quod hic clare in quarto verſiculo dicitur. Imprecatus quoq; eſt indeficiens malum, dicens. non deficiet de domo ioab cadens gladio & indigens pane &c̃. quod hic in quinto verſiculo dicitur, deſtruet eos & nõ ędificabit illos. ¶ Eſt igitur ad literam materia pſalmi, recurſus dauidis ad deum vt non neget ſibi reſponſum ob crimen nepotum ſuorum proditorum, ſed puniat illos.

SVMMARIVM EST.

David poſt nepotum crimẽ petit a deo vt rñdere velit ſibi clamanti, & nepotes proditores puniat ſm opera & maliciam eorũ: habitaq; diuina reſponſione gratias agit & orat pro populo.
Perſona loquens propheta eſt.

DOmine ad te vocabo. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuã, ibi audi vocem. Proponit tria. Primum. ad te domine vocabo. Secundum. Petra mea, hoc eſt ſoliditas mea, ratio omnis firmitatis meę, ne obſurdeſce a me, ne agas ſurdum me vocante te, quod eſt

dicere noli negare mihi reſponſionem more ſurdi. Tertium/& eſt periculum quod timet ſi deus faceret more ſurdi. Nequando tacebis a me/& aſſimilabor cum deſcenſoribus ciſternę. ¶ Prętet parabolam ſurdi aduerte alteram parabolam eorum qui deſcendunt in profundum puteum. Soliciti nanq; multum ſunt tales deſcendentes vt ſuper os putei maneat ſemper aliquis reſponſurus clamanti ex inferiori parte putei. intantum enim volunt audiri vt crebro clament: & ſi contingat eos non audiri aut negligi ab exiſtentibus vel debentibus exiſtere ſuper os putei/timent quodammodo ſe deſtitutos fore. Iſtis timet aſſimilari dauid/ſi deus clamanti ipſi non reſpondeat vt conſueuerat reſpondere conſultus: timebat ſiquidem ꝙ deo non reſpondente/ipſe tanq̄ deſtitutus & dubio mali euentus expoſitus foret. Et propterea dicit. nequando tacebis a me/hoc eſt ne ſi forte non reſponderis mihi, & ſic ego aſſimilabor cum deſcenſoribus ciſternę/timentibus ne negligantur tanq̄ deſtituti. Merito autem timet: quia ſciebat deum pro aliena culpa etiam punire in huiuſmodi temporalibus; vt patet ioſue. 6. &. 7. de caſu populi propter peccatum achan.

¶ **Audi vocem.** Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula/ad te domine vocabo. ſecundo illa nequando tacebis a me & aſſimilabor &c̄. ibi ne trahe. tertio illa/petra mea ne obſurdeſce/ibi benedictus dominus. ¶ Propoſuit itaq;/ad te domine vocabo: exequitur modo ipſam vocationem. Audi vocem deprecationum mearum/non vnius tantum, in clamare meo ad te/non magnitudine vocis ſed magnitudine affectus, in leuare meo manuum mearum ad adytum ſanctitatis tuę/hoc eſt ad ſanctumſanctorum. illud. n. erat intimus locus diuinę ſanctitatis: in quo erat arca &c̄. Et dixit hoc: quia orabat eleuatis manibus verſus ſanctumſanctorum. Si tamen per adytum ſanctitatis tuę intelligas coelum, nullus eſt error. Et intendit ꝙ orabat eleuando manus ad deum coelū verſus. ¶ Vbi collige tria concurrentia ad hanc orationem: ſcilicet multitudinem deprecationū/ clamorem cordis/& exteriorem reuerentiam in eleuatione manuum.

Ne trahe me. Tractatur hic illa particula/nequando tacebis a me & aſſimilabor cum deſcenſoribus ciſternę. Sciebat (vt prędictum eſt) puniri innocentes a deo poenis temporalibus propter culpam aliorum. Et propterea ſibi timens propter crimen nepotum petit. Ne trahe me cum impiis & cum operantibus iniquitatis, loquentibus pacem cum ſociis ſuis/& malum in corde eorum. Ioab & abiſai filios ſororis ſuę vocat impios & operantes iniquitatem: eo ꝙ proditorie locuti ſunt pacem cū abner (qui iam in ſocietatem tranſierat dauidis: & propterea ſocius appellatur) & tamen malum erat in corde eorum. Hiſtoria proditionis patet. 2. reg. 3. ¶ Petit autem non trahi non in culpam proditorum aut eorum poenam ęternam, ſed ne trahatur in cauſam: ne ſcilicet cauſa proditorum fiat ſua quantū ad poenam temporalem. Sic autem vult ſe nō trahi in illam cauſam vt tamen proditores puniantur. Et propterea ſubdit. Da eis/proditoribus/ioab &c̄. ſm̄ opus eorum/exterioris occiſionis, & ſm̄ maliciam/internam, operationum eorum. Et exaggerans. iuxta opus/ homicidii, manuum eorum/ quod propriis manibus patrarunt, da eis: redde retributionem ſuam/ quam meruerunt, illis. ¶ Quoniam non intelligent ad opera domini. Aut vtitur futuro pro p̄tō/intelligent pro intellexerunt: aut perſeuerantem animi iniquitatem ſignificat verbo futuro. Et intendit. Quoniam/ioab & complices; nō intelligent/non penetrabunt, ad intima opera domini/deducentia me ad regnum. Ac ſi aperte diceret. quia non penetrant dei non hominis opus eſſe regnum meum: propterea enim quę ſunt hominum & non quę ſunt dei fecerunt. Et propterea congrua poena ſubiungitur. & ad opus manuum eius/ſcilicet dei punientis, deſtruet/deus, eos & non ędificabit illos. Deſtruimus quandoq; domum vt reędificemus illam in meliorem formam: ſed poena iſtorum erit perſeuerās. Et propterea dicit. Deſtruet eos, & nunquam ędificabit illos. Et hęc omnia in ſententia habentur in loco allegato dicta a dauide contra ioab & ſuos.

Benedictus dominus. Tractatur hic illa particula/petra mea ne obſurdeſce a me. Et quia duo petierat (alterum vt audiret. Alterum ſpectans ad facta: ſcilicet ne traheretur in cauſam proditorum) ideo gratias agit & ꝙ audiuit/ benedictus dominus quoniam audiuit: & ꝙ vocem deprecationum mearum. Hinc enim habes duo: ſcilicet ꝙ dauid poſt crimina nepotum recurrit ad deū & habuit diuinum reſponſum: & propterea gratias agit ꝙ audiuit/ꝙ non egit ſurdum ſed reſpondit. & ꝙ multas preces ſuas exaudiuit. & propterea pluraliter dicit deprecationum mearum: ſcilicet pro ſe/pro ſuis/ & pro populo. Hęc enim tria ordinate ſubiiſigit. ¶ Et propterea gratias agit. Primo de ſeipſo. Dominus fortitudo mea. dixerat enim petra mea ne obſurdeſce: recognoſcit modo effectum petrę in fortitudīe ad perſiſtendum. & ſcutum meum/defendendo. in ipſo/non in homine, confiſum eſt cor meum & fui adiutus/ad aſſecutionem regni. Vnde gauiſum eſt cor meum/intus/experiens diuinam gratiam in meo adiutorio: & a cantico meo/extra, confitebor illum/confeſſione laudis. ¶ Quo ad ſuos vero beneficiū quoq; fortitudinis recognoſcit. Dominus fortitudo eis/ſequacibus meis, & roboratio ſalutum chr̄i ſui ipſe. Vbi ratio roborādi ad ea quę ſalutis ſunt ſequaces dauidis/explicatur diuina vnctio qua dauidē vnxerat p̄ ſamuelē in regem. Et intendit ꝙ nō obſtante crimine ioab/deus ob ſtatutam ſalutem dauidis chriſti ſui fuit ſalutare robur eorum. ¶ Poſtremo vero pro vniuerſo pplō iſrael orat/tanq̄ rex

totius populi. erat enim tunc in procinctu vt vngeretur in regem ſuper totum iſrael: vt patet.2. reg. 3.4.&.5. Saluum fac populum tuum/peculiarem/ electum &c̄. vt patet in multis locis pentateuchi: & benedic/benefac(benedicere quippe dei eſt benefacere)hæreditati tuę. Populus iſrael hæreditas dei appellatur(deutero.4. vos tulit dominus & eduxit de fornace ferrea ęgypti vt haberet populū hęreditarium ſicut eſt in pręſenti die)pro quanto terram promiſſionis quę erat terra dei poſſidebat cum tot diuinis cōmunicationibus. Vtitur autem iſtis locis vt deo quę ſua ſunt cōmendet. Et paſce eos & extolle eos. ⁋ Cōſidera ordinem. Primo petit ꝙ ſaluet. deinde ꝙ multiplicet. tertio ꝙ paſcat. & quarto ꝙ extollat, non ad tempus ſed vſ ꝗ ęternū. Quę petitiones ita late vt poſitę ſunt intelligendę videntur: hoc eſt tam in corporalibus q̄ in ſpiritualibus. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus dauid .XXVIII.

AFferte domino filii dei: afferte domino filios arietum.
Afferte domino gloriam & honorem, afferte domino gloriam nomini eius: adorate dominum in atrio ſancto eius.
Vox domini ſuper aquas: deus maieſtatis intonuit, dominus ſuper aquas multas.
Vox domini in uirtute: uox domini in magnificentia.
Vox domini confringentis cedros: & confringet dominus cedros libani.
Et comminuet eos tanq̄ uitulum libani: & dilectus queadmodum filius unicornium.
Vox domini intercidentis flammam ignis: uox domini concutientis deſertum, & cōmouebit dominus deſertum cades.
Vox dn̄i pręparantis ceruos & reuelabit condenſa: & in tēplo eius oēs dicent gloriam.
Dominus diluuium inhabitare facit: & ſedebit dominus rex in ęternum.
Dominus uirtutem populo ſuo dabit: dominus benedicet populo ſuo in pace.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Pſalmus dauidi .XXIX.

1 Propheta. DAte domino [4] filii fortium/date domino [4] honorem & fortitudinē.
2 Date domino [4] honorem nominis eius: incuruamini domino in pulchritudine ſanctitatis.
3 Vox domini [4] ſup aquas: deus honoris intonuit, dn̄s [4] ſuper aquas multas.
4 Vox domini [4] in uirtute: uox domini [4] in decore.
5 Vox domini [4] confringens cedros: & confregit dominus [4] cedros libani.
6 Et ſaltare fecit eas quaſi uitulum: libanum & ſirion quaſi filium unicornium.
7 Vox domini [4] excidens flammas ignis.
8 Vox dn̄i [4] parturire faciet deſertum: parturire faciet dominus [4] deſertum cades.
9 Vox dn̄i [4] parere faciet ceruas/& detexit ſaltus: & ī tēplo eius totus ipe dicēs eſt honorē.
10 Canticum. Dominus [4] diluuio ſedit: & ſedit dominus [4] rex ęterno.
11 Dominus [4] fortitudinem populo ſuo dabit: dominus [4] bn̄dicet populum ſuū in pace.

TItulus eſt. Pſalmus dauidi. De quo vt ſupra.
Circa materiam pſalmi aduerte ꝙ media pſalmi pars continens ſeptē voces dei/pręſe fert obſcuritatem materię: & propterea ex partibus extremis vtpote clarioribus coniicere oportet materiam pſalmi. ⁋ Apparet in principio pſalmi inuitatio ad diuinum cultum. Apparet ſecundo/immediate poſt voces ſubiungi diuinum cultum in dei templo: vbi dicitur & in templo eius &c̄. Apparet tertio in fine pſalmi commemorari diuinam prouidentiam reſpectu totius generis humani in diluuio &c̄. & ſpecialiter reſpectu populi ſui in vltimo verſiculo. ⁋ Ex quibus omnibus coniectura fit pſalmum iſtum tractare de cultu dei rōne diuinę prouidētię. Et ſi ſupponit̄ (qđ poſtea declarabit̄)ſeptem has voces bn̄ficia pſtita veteri pplo cōtinere vſq ad terrā pmiſſiōis adeptā, facile coniiciemus ꝙ pſalmus iſte ad lrām tractat bn̄ficia priſtina rōe finis: hoc ē p q̄to diuinitꝰ fuerūt ordinata ad hūc finē vt ī vno templo coleret̄ deus/ſic vt honoraret̄ & pdicaret̄ vt gubernator gn̄is humani & ſpecialiter populi ſui.

¶ Ita ꝙ ad literam pſalmus iſte intendit inuitare ad diuinum cultum: commemorando antiquã beneficia eſſe ad hoc eis conceſſa vt vnus deus in vno templo ſolus colatur gubernator vniuerſi/& ſpecialiter humani generis/& peculiaris populi ſui.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta inuitat ad recognoſcendum & adorandum deum: cõmemorans beneficia populo collata vſq ad terram promiſſionis, vt in templo dei honoretur deus rex ęternus/qui pręſedit diluuio & ſpecialis eſt benefactor populi ſui.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

DAte domino. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuã materię, & executiuam/ ibi vox domini. ¶ Proponendo materiam/diſtingue inuitatos. inuitantur enim filii fortiũ. Vbi aduerte dictionem hebraicam ſonare deos vel fortes vel arietes. ita ꝙ inuitati ſunt filii fortium ſeu deorum. Quod tamen in idem redit: quia fideles ſunt & filii fortium (abrahę/iſaac & iacob) & filii dei: iuxta illud exo. 4. filius meus primogenitus iſrael. ¶ At ſi legeretur arietum/nullus explicite inuitaretur: ſed oblatio agnorum a populo facienda ſignificaretur pro iugi ſacrificio matutino & veſpertino. Quia tamen inferius nulla ſit mentio de ſacrificiis/ſed ſtatim geminari videtur exhortatio ad modum impellentis/in qua explicatur quid dandum ſit deo, ideo primus intellectus magis placuit/dicendo. date domino filii fortium ſeu dei, date inquam domino honorem & fortitudinem. Ecce ad quid inuitantur: ad dandum deo honorem & fortitudinem dupliciter. Primo confitendo ipſum eſſe fortem/immo fontem fortitudinis, & omni honore dignum. ſecundo honorando ipſum/& gratias ei agendo de cõmunicatis beneficiis per ipſius potentiam: quę ſub eius clauditur fortitudine. ¶ Et quoniam poterat quiſpiam dicere. quid prodeſt deo ꝙ ego dem ei honorem & fortitudinem? ſubiungit propheta duas rationes. Alteram ex parte dei: ꝙ licet deus nõ fiat honorabilior aut fortior ex noſtris actibus quibus damus ei honorem & fortitudinem, nomen tamen eius quo mundo innoteſcit recipit augmenta & detrimenta honoris & fortitudinis in oculis hominum. Et propterea ſubdit. date domino honorem nominis eius. Quo contra conqueritur deus eſa. 52. & iugiter tota die nomen meum blaſphematur. Alteram ex parte noſtri. incuruamini domino in pulchritudine ſanctitatis. Noſtra res agitur ꝙ incuruamus nos deo adorando ipſum in ſpiritu & veritate: vt dicitur ioan. 4. quod hic dicitur in pulchritudine ſanctitatis/non in pulchritudine exterioris cultus (iuxta illud. populus hic labiis me honorat) ſed in pulchritudine ſanctitatis: quę eſt ſolius mentis decor.

¶ Vox domini. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractant̃ illę particulę/date honorẽ & fortitudinẽ/honorem nominis eius. ſecundo tractatur illa/incuruamini/ibi & in templo eius. ¶ Circa primum aduertendum eſt ꝙ quia vnum & idem eſt dare honorem deo & honorem nominis eius (ſecundum enim explicat primum) ideo ſimul tractantur. Tractantur autem reddendo rõnem quare debent filii iſrael recognoſcere diuinam fortitudinem & honorare deum/ex ſenſibilibus conditionibus & effectibus diuinę vocis. Vnde & prius deſcribunt̃ conditiones ſenſibiles diuinę vocis/& poſtea tres ſenſibiles effectus. ¶ Vbi aduerte ꝙ de creatione mundi ſcriptum eſt/dixit & facta ſunt. de gubernatione autem ꝙ ſapientia attingit a fine ad finem fortiter & diſponit omnia ſuauiter. de reuelationibus quoq; diuinis ſcriptum eſt/locutus eſt deus ad abraham. & ſimilia. Modo vbi de imperio dei non ſolum publico ſed ſenſibili propheta tractat/appellat ipſum vocem domini: vt ſenſibile imperium more humano ſignificatum intelligas: eo ſcilicet modo quo principes publice ac ſenſibiliter pręcipiunt. Vſq; ad tempus eductionis populi de ęgypto/imperium dei publicum erat modo intelligibili/& ad priuatos diuerſimode loquebatur: vt patet in decurſu ſcripturę. Ab eductione autem populi ex ęgypto/cœpit ſenſibiliter loqui publice in manifeſtis portentis & prodigiis: & demum in monte ſina cum tubis &c̃. ¶ Prima itaq; conditio diuinę vocis publicę/deſcribitur dicendo vox domini ſuper aquas. i. populos. in veteri ſiquidem teſtamento ad literam appellatione aquarum veniunt populi: vt patet eſa. 8. & ſimiliter in nouo/apoc. 17. aquę quas vidiſti populi ſunt & turbę & gentes & linguę. Et propterea materia diuini imperii exprimitur dicendo/ſuper aquas. Vnde & ſubditur. deus honoris intonuit/hoc eſt cum honore publico locutus eſt. Et ne putes paucos populos/ explicat. dominus ſuper aquas multas/ſuper populos multos: hebręos ſcilicet/ęgyptios/amorrheos/ madianitas/ chananeos &c̃. ¶ Secunda conditio. vox domini/non in debilitate aut remiſſione, ſed in virtute/potenti & efficace ſuper omnia. talis enim monſtrata eſt in ſuis effectibus. ¶ Tertia conditio. Vox domini in decore. Apparuit ſiquidem diuinum imperium non ſolum robuſtum ſed etiam pulchrum. tum in admirabili pręſeruatione ſuorum: vt nec vnus quidem ex ſuis moreretur in tot bellis quum ſe exhibebant obedientes diuinę voci: vt patet in pugna contra madianitas tempore moyſi/& poſtea contra chananeos tpe ioſue. Tum in decora ſpecie qua imperiũ dñi apparebat: & colũnę lucidę in nocte/ & nubis per diem, & in monte ſina &c̃. Tum (quod pręcipuum eſt) in decore & pulchritudinę animi. pręcepta ſiquidẽ quę ſenſibiliter dedit in monte ſina/ad decorẽ & pulchritudinẽ aĩ ſpectant: nihil turpe cõcedũt. ¶ Collige ergo cõditiões diuinę vocis/diuini iperii ſenſibiliter monſtrati: ꝙ ẽ plenũ potẽtię

& ſancti decoris/& ꝙ reſpicit ad populos multos. ℂ Vide effectus. Primus effectus eſt deuaſtatio principum populorū tam tempore moyſi (ſcilicet madianitarum & amorrheorum) q̄ tpe ioſue/ſcilicet chananeorum. Hos.n. deſcribit ſub ſimilitudine cedrorum libani: quę dicunt valde procerę. Vnde amos.2. expſſe dicitur. exterminauit ante faciem eius amorrheum, altitudo cedrorū altitudo illius. Vox domini confringens cedros/ ſeon & og & reliquos reges: & confregit dominus/nō paruos reges, ſed cędros libani/ reges excelſos. Et ſaltare fecit eas/ſcilicet cędros/principes illos eradicauit ſub ſpē cedrorum: quę qñ eradicantur ab impetu turbinis/ſaltant. Et apponitur ſimilitudo ſaltandi quaſi vitulum: hoc eſt tam facile q̄ facile eſt facere ſaltare vitulum terrore. Libanum & ſirion quaſi filium vnicornium. Libanus & ſirion nomina ſunt propria montium. Et ſirion eſt vltra iordanem: hoc eſt non in terra promiſſionis. de quo dicitur deutero.3. tulimusq̧ terram de manu duorum regum amorrheorum qui erāt trans iordanem a torrente arnon vſq̧ ad montem hermon, quem ſidonii ſirion vocāt/& amorrhei ſanir. Libanus autem eſt in terra promiſſionis: dicente ibidem moyſe. tranſibo igitur & videbo terram hanc optimam & montem iſtum egregium & libanum. Quod non fuit ei conceſſum: vt ibidem ſubditur. Intendit itaq̧ per hos duos montes vtranq̧ partem terrę/vtranq̧ gentem: citra & vltra iordanē. Cur autem libanum & ſirion comparauerit filio vnicornium/in promptu ratio eſt: quia potius voluerunt mortuę ſuccumbere gentes illę q̄ cedere. De monocerote ſiquidem ſcribitur ꝙ nunq̄ capitur viuus. ℂ Secundus effectus eſt moderatio quam exercuit deus in populum iſrael in deſerto. Et quoniā hęc moderatio conſtat ex duobus effectibus/ideo tertius ſimul tractatur. Peccante populo in deſerto & diffidente de deo, tali deus moderatione vſus eſt vt omnes numeratos/quadraginta annis affligeret in deſerto vſq̧quo omnes morerentur exceptis ioſue & caleph: & cum hoc paruulos eorum qui interim robuſti ſunt effecti ita adiuuit vt introduxerit in terram promiſſionis cum tanta ſalute &c̄. vt dictum eſt. ℂ Hoc moderamen deſcribit propheta ſub ſimilitudine exciſionis ignis/dicens. Vox domini excidēs flammas ignis. Vbi aduerte ꝙ ſicut ſuperius per vocem ſuper aquas multas potuiſſem exponere vocē domini ſuper mare rubrū/aquas marath/aquas taphadim/aquas cades/aquas arnon/ & demum aquas iordanis, ita hic poſſem exponere & de igne core/& de igne comburente caſtra/& de igne montis ſinai & madianitarum &c̄. Videtur tamen mihi ſenſum literalem ſub metaphora aquarum ſignificare populos/& hic ſub metaphora exciſi ignis moderationem poenę. propter quod exciſionem dictio hebraica ſignificat. excidens enim non totum conſumit/ſed partem excidendo tollit. ſic enim deum feciſſe conſtat. ℂ Et propterea hoc declarans ſubiungit ſtatim. Vox domini parturire faciens deſertum. Parturire enim ad dolorem parturientis ſpectans/poenam ſignificat numeratorum omnium qui mortui ſunt in deſerto. Vnde ne dubitares ꝙ de populo iſraelitico in deſerto loquitur/ explanando ſubiungit. parturire faciet dominus deſertum cades. In quo conſtat fuiſſe populum/ & crimen illud commiſiſſe propter quod mortui ſunt: vt patet nu.14.&.32. ℂ Et ad maiorem expreſſionem ſucceſſiōis filiorum/ſubditur. Vox domini parare faciet ceruas. Ceruę difficilis dicuntur partus/ & animalia ſunt valde timida. Et propterea merito/populus timidus & difficilis partus ad pariendū viros robuſtos debellaturos tot populos/cōparatur ceruis, diuina virtute parientibus filios tanti roboris vt ſubiungatur. & detexit ſaltus. Qui enim detegit ſyluam/non ſolum frondes tollit ſed & arbores. Et iuxta hanc ſimilitudinem/quia deus abſtulit populos habitantes in terra promiſſionis/dicitur detexiſſe ſyluas. Poteſt tamen hęc detectio ſyluarum referri ad deuaſtationē lucorum idolatrię. ita ꝙ prius deſcripta eſt deuaſtatio gentium/modo deuaſtatio cultus idolatrię in terra promiſſionis. Quę fuit adimpleta quum filii ceruarum ingreſſi ſunt in illam.

Et in templo eius totus ipſe dicens honorem. Tractatur hic illa particula incuruamini. Poſt cōmemoratos diuini imperii ſenſibilis effectus ſenſibiles quos oēs viderunt/ſubiungit finis eorum. Et in tēplo eius. ecce cultus diuinus. totus ipſe dicens honorem. Vbi non vna familia/non vna ciuitas ſed vniuerſa promiſſionis terra data populo iſrael deſcribitur in vno templo dicens honorem deo. ℂ Et ſtatim ſubditur canticum huiuſmodi honoris. Dominus diluuio ſedit, & ſedit dominus rex ęterno. Prouidentia diuina quo ad duo cantanda deſcribitur. Primo quo ad ęternitatem regiminis. & ſedit dominus rex ęterno: non ad tempus regnans/regēs/gubernans. Secundo quo ad punitionem & ſaluationem vniuerſalem generis humani. dominus diluuio ſedit. Pręſidens enim diluuio/& punivit vniuerſum genus humanum/& ſaluauit aliquos ad reſtaurationem humani generis. ℂ In ſpeciali autem dominus fortitudinem populo ſuo dabit/qua ſubſiſtere poſſit: dominus benedicet/ multiplicatione, populum ſuum in pace/in ordinis tranquillitate. Vbi perſpice vniuerſam de prouidentia dei fidem in his verſiculis cantatam: vt intelligas ad hoc inſtitutum eſſe templum vt ſciretur & glorificaretur deus a mundo vniuerſalis gubernator/puniendo/ſaluando/benefaciendo, ſpecialiter cultoribus ſuis. Explicantur autem hic beneficia temporalia conferenda populo/ quia hęc directe erant ad propoſitū materię. introductis enim ex deſerto in terram promiſſionis/deuaſtatis tot hoſtibus, opus erat fortitudine ad perſeuerandum/ benedictione tum in prole tum in fructibus terrę/animalium &c̄. & ſuper omnia pace. Et propterea horum trium meminit. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus cãtici ad dedicationẽ dom⁹ dauid .XXIX.

EXaltabo te dñe:qm̃ ſuſcępiſti me/nec delectaſti inimicos meos ſuper me.
Domine deus meus clamaui ad te:& ſanaſti me.
Domine eduxiſti ab inferno aĩam meã:ſaluaſti me a deſcẽdẽtibus in lacũ.
Pſallite domino ſancti eius:& confitemini memorię ſanctitatis eius.
Quoniam ira in indignatione eius:& uita in uoluntate eius.
Ad ueſperum demorabitur fletus:& ad matutinum lętitia.
Ego autem dixi in abundantia mea:non mouebor in ęternum.
Domine in uoluntate tua:pręſtitiſti decori meo uirtutem.
Auertiſti faciem tuam a me:& factus ſum conturbatus.
Ad te domine clamabo:& ad deum meum deprecabor.
Quę utilitas in ſanguine meo:dum deſcendo in corruptionem?
Nunquid confitebitur tibi puluis:aut annunciabit ueritatem tuam?
Audiuit dominus & miſertus eſt mei:dominus factus eſt adiutor meus.
Conuertiſti planctum meum in gaudium mihi:cõſcidiſti ſaccum meum,& circũdediſti me lętitia.
Vt cantet tibi gloria mea & nõ cõpungar:dñe deus meus in ęternum confitebor tibi.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ *Pſalmus canticũ initiatiõis domus dauidi.* XXX.

1 *Prõpheta.* EXaltabo te dñe [4]:qm̃ eleuaſti me/& nõ lętificaſti inimicos meos mihi [de me].
2 Domine [4] deus meus clamaui ad te:& ſanaſti me.
3 Domine [4] aſcendere feciſti ex fouea animam meam:uiuificaſti me a deſcendere meo in foueam †. † foueę
4 Cantate domino [4] gratioſi eius:& confitemini memorię ſanctitatis eius.
5 Quoniam momentum [eſt] in furore eius/uitę [ſunt] in uoluntate eius:in ueſpere pernoctabit fletus/& mane cantus.
6 Et ego dixi in quiete mea. *Dictum proprium.* non labar ęterno.
7 *Propheta.* Domine [4] in uoluntate tua ſtare feciſti monti meo fortitudinem:abſcondiſti facies tuas/fui territus.
8 Ad te domine [4] uocabo:& ad dominum † deprecabor. † domios meos
9 *Orõ.* Quę utilitas in ſanguine meo in deſcendere meo ad foueam? nunquid confitebitur te puluis? nunquid annunciabit ueritatem tuam?
10 Audi domine [4] & miſerere mei:domine [4] eſto adiutor mihi.
11 *Exauditio.* Vertiſti luctũ meũ ad choreã mihi:ſoluiſti ſaccũ meũ/& cinxiſti me lętitia.
12 Propterea cantabit tibi honor & nõ ſilebit:domine [4] deus meus ęterno confitebor te.

TItulus eſt. Pſalmus canticum initiationis domus dauidi. In quo titulo aduerte hiero. cum multis habere dedicationem/alios imbutionem domus dauidi. ¶ Et quoniam titulus dat materiã pſalmo/ſciendum eſt ꝙ eadem redit ſententia quęuis interp̃tatio accęptetur. Hebraica tamen dictio proprie initiationem ſignificat:quæ tranſumptiue in diuerſis materiis diuerſimode appellaẽ. Initiatio ſiquidem vtendi templo/dedicatio vocatur:& applicandi pueros ad literas/imbutio:& ſic de aliis. ¶ Domus ęquiuocum nomen eſt ad artificiale ędificium quod vocamus domum/& ad gentem ſeu progeniem alicuius:puta ad progeniem iacob/quæ vocatur domus iacob:& progenies leui vocatur domus leui. & ſic de aliis gentibus. In propoſito non ſumitur domus pro ędificio: vt pſalmus ipſe teſtatur/nulla in parte tractans de ędificio aliquo. Sed ſumitur domus pro gente ſeu progenie dauidis: iuxta illud. in domo dauid pueri ſui. Eſt.n. frequentiſſimus vſus huius nois pro gente ſeu familia in ſacra ſcriptura/infinities.n. legimus domus dauid/domus iacob/domus iſrael &c̃. in hoc ſenſu.

¶ Vt autem materiā pſalmi plenius intelligas, recole ꝙ tam. 2. reg. 7. q̃. 1. paralip. 17. nathan propheta diuino noīe promiſit dauidi ꝙ ędificaturus eſſet domum dauidi: i. hoc eſt progeniem ſuccedentem ei in regno. In qua promiſſione intelligitur promiſſus meſias de ſemine eius. Vnde & ipſe dauid tunc gratias agens deo dixit. ideoꝗ locutus es ſuper domum ſerui tui etiam in futurū, & feciſti me ſpectabilem ſuper omnes hoīes. Hoc. n. rōne meſię ex domo ſua futuri dixit. neꝗ ſiquidem aliunde verificaretur ꝙ eſſet ſpectabilis ſuper oēs homines. Poſt hæc dauid incidit in crimina adulterii & homicidii: pp quæ nathan inter alia dixit ei. 2. reg. 12. non recedet gladius de domo tua vſq; in ſempiternum. Et licet de perſona propria ꝙ non moreretur tunc fuerit dauid certior factus ab eodem (ex hoc ꝙ quū dixiſſet peccaui domino, dixit ei nathan non morieris) de pœna tamen cōminata domui ſuę timidus remanſit, vſqꝫquo diuina reuelatione intellexit deum ſibi placatum quo ad pœnam ſucceſſionis filiorum in regno & generationis chriſti ex gente eius. ¶ Ad huiuſmodi itaq; redintegrationē gentis dauidicę ad perpetuū regnū (pcipue in meſia) directe ſpectat hic pſalmus: vt facile patere pōt intuenti progreſſum pſalmi, deſcribentis caſum dauidis, & luctum eius cum releuatione eius ad laudandum deum &c̄. Hæc enim quadrant optime titulo. Eſt autem hmōi redintegratio appellata initiatio, quia priorem promiſſionem quę ſuperuenerunt crimina aboleuerunt. Congruitq; ei dedicatiōis nomen: pro quanto tunc domus dauidis firma ſanctione addicta eſt generationi meſię regis ęterni. ¶ Senſus itaq; tituli eſt. Pſalmus, appoſitiue canticum. vt pſalmi noīe intelligas ſubſtātiam, hoc eſt cōmune nomen omnibus pſalmis: iuxta illud act. 1. ſcriptum eſt in libro pſalmorum. ſicut enim apud poetas vocantur eglogę, epigrāmata &c̄. ita ſubſtantiale nomen horum eſt pſalmus. Canticum autē quod idē ſignificat apponitur vt nomen officii: quia pſalmus iſte cantat initiationem domus. i. gentis dauidis promiſſam ſeu firmatam ad perpetuam regni ſucceſſionem.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid vbi ex quaſi ęgritudine ad mortem liberatus, vitam ex diuina volūtate, momentaneū vero malum ex diuina indignatione prodire cognouit, & ex multa ſecuritate expertus in ſuo caſu eſt ꝙ diuinę eſt voluntatis pręſtare perſeuerantiam in bono, ſupplex petit a cōminata pœna liberari ob diuinam tam laudem q̃ veritatem propagandam: & exauditus promittit exequi pollicita.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

Exaltabo te domine. Diuidiť pſalmus ī ptes duas: ppoſitiuā materię, & executiuā, ibi dn̄e deus. ¶ Proponit tria. Primo promittit. exaltabo te dn̄e, non in teipſo ſed in laudibus, in prędicationibus &c̄. Secūdo affert cām vnam, quoniam eleuaſti me, in regem, in patrem meſię. Tertio ſubiungit aliam cauſam, immo firmitatem prioris. & non lętificaſti inimicos meos mihi, hoc eſt non feciſti me materiam lętitię apud inimicos meos: quod fuiſſet ſi me puniſſes iuxta crimina mea.

¶ **Domine deus meus.** Incipit hic pars executiua tali ordine. Prīo tractať illa pericula, & nō lętificaſti inimicos meos mihi. ſcdo illa, exaltabo te dn̄e, ibi ad te dn̄e. tertio illa, quī eleuaſti me, ibi vertiſti luctum. ¶ Circa primum aduerte progreſſum. nam propheta explicat primo magnitudinē bn̄ficii recępti ex magnitudīe piculi ſub ſimilitudine ęgri ad mortem. Deſcribit ſiquidem ſeipſum fuiſſe quaſi ęgrū ad mortem pp cōmiſſa crimina, & a deo liberatum. Dn̄e inquit deus meus clamaui, magna cordis voce, ad te: & ſanaſti me. ecce ęgritudo. Dn̄e aſcēdere feciſti, veniam concedendo, ex fouea, inferni, aiam meam: viuificaſti me a deſcēdere meo in foueā. Ecce ęgritudo ad mortē: quū eſſem in procinctu deſcendēdi in foueam ſepulchri, viuificaſti me. Et ſic habes magnitudinē bn̄ficii in ſanatione corporis metaphorice, & in eductione aię ab inferno proprie q̄tum ad demeritum. Textus hebręus habet fouę in dtō: ſed cōgruitas mutauit in foueam. ¶ Deinde deſcribit directe contra lętitiam inimicoꝶ gaudium ſanctoꝶ ob tm̄ bn̄ficiū ex rōnibus ex pte dei. Vnde inuitat. Cantate dn̄o gratioſi eius, hoc ē liberales ad bn̄faciendū gratis: & cōfitemini, cōfeſſiōe laudis, memorię ſanctitatis eius, reddite memorabilē vr̄is laudibus diuinā ſanctitatē qua tm̄ diligit ſanctificare nos. ¶ Q̄m momētū in furore eius, vitę in voluntate eius. Dr̄ia duplex allegať ex deo reſpectu nr̄i boni & mali. Prima eſt ꝙ diuturnitas boni nr̄i eſt ex voluntatē dei, malū aūt breue ex indignatiōe dei eſt. Vnde q̄ta eſt dr̄ia inter voluntatē & paſſionē irę, q̄ta eſt differentia inter id quod voluntas ſuapte natura vult & id qđ ex paſſione momentanea volumus, tantā intelligas eē dr̄iam diſpōnis diuinę ad nr̄m bonum & ad nr̄m malum. nā ad bonū voluntate ferť, ad malū aūt indignatione, hoc eſt ad ſimilitudinem indignati. Et ppea furori attribuit momentū: tum qa paſſio eſt momentanea: tum qa effectus paſſionis in hac vita momentaneus eſt. Voluntati aūt attribuit vitam: quę eſt & maximū & diuturnius nr̄m bonū. ¶ Altera differētia ſubdiť. In veſpere pnoctabit fletus, & mane cantus. Ex differētia inter diem & noctem pſpice diuerſam tpis qualitatem: dum fletum deus in obſcuritate nocturna tribuit, lętitiam aūt in laudibus ſuis inchoat a mane. Vt & hinc intelligas nō de nocte & die quas luce corporali diſtinguimus eſſe ſermonem: ſed ꝙ tpe tenebrarum mentis, tenebrarū quo aīa in tenebris eſt, fletum dat deus: hoc eſt nō prius dat flere q̃ tenebrę animum cōphenderint. & ꝙ luce accedente intima dat interni cantus gaudia. Ex qua differentia habes ad lrām quod conſueuit dici, ꝙ deus nō eſt prius vltor q̃ homo ſit peccator.

In veſpere

In veſpere/noſtri animi, pernoctabit fletus: & mane/ interne lucis, erit cantus. Et proprie dictio hebraica ſignificat laudem mixtam cantui. ¶ Explanata primo magnitudine beneficii/explanato gaudio ſanctorum de tanta diuini animi propenſitate ad bonum noſtrum, reſtabat tertio deſcendere ad propoſitum. Et primam proprii mali radicem aperiendo inſtruere nos ꝙ differentia dicta inter volūtatem & indignationem diuinam nō oritur ex parte dei/ſed ex parte noſtri: ita ꝙ nos ſumus in cauſa huius diuerſitatis. Et ad hęc declarandum ſubiungit. Et ego dixi in quiete mea, nō labar ęterno. ☞ Nota prudēs lector obrepſiſſe dauidi peccatum nimię ſecuritatis poſt promiſſionem ei factam primum de perpetuitate domus eius. Ecce ipſe fatetur ſecuritatem ſuam. Et ego dixi in quiete mea / regia diuinis promiſſionibus vallata. Quies non ſolum eſt ſtatus dicētis ſed ratio dicēdi; hoc eſt dixi apud me ratione aſſecute quietis in tanta affluentia bonorum ſpiritualium & tēporalium. Ecce quod dixi. non labar ęterno/non peccabo nō cadam a regno & promiſſionibus diuinis. ☞ Et vt intelligamus errorē ſecuritatis ſuæ ſubdit. Domine in voluntate tua. Acſi aperte diceret. ego quieti tot bonorum attribui perſeueraturum me in bono, ſed longe altiorem cauſam neglexi / longe aliter eſſe comperi: quoniam expertus ſum ꝙ voluntas tua domine beneuola verſus me/eſt vera ſtabilitatis cauſa. Domine in volūtate tua ſtare feciſti monti meo fortitudinē, abſcondiſti faciem tuam/fui territus. Doctrina ſuperius cantata in genere (ſcilicet vita in voluntate eius/& momentum in furore eius) modo applicat̃ ad caſum eius/modo cognoſcat & confitetur ꝙ non ex ſua firmitate ſed ex diuina volūtate perſeuerauit fortitudo ne caderet in peccatū monti ſuo/celſitudini ſuę. Vnde ꝙ primum dn̄s deus abſcondit faciē ſuam/ hoc eſt ad inſtar abſcondentis faciē ſubtraxit cuſtodiam animę dauidis, ſtatim ſequit fui territus. Cōtrariatur fortitudini timor: & multomagis terror. Fatetur ergo ſe perdidiſſe fortitudinem, dum confitetur ſe fuiſſe territum. Et vere perdidit fortitudinē animi ad aſpectum mulieris &c̃. ☞ Vbi vide appellatum ſuperius furorem dei/modo appellari abſconſionem faciei: vt intelligas deum circa malum culpę non efficere poſitiue ſed negatiue: & hoc ipſum quod eſt negare cuſtodiam ſuam/prouenire ex culpa noſtra. Totius enim huius progreſſus (ſi diligentius perſpectus fuerit) inuenitur prima radix. ego dixi in quiete mea/non labar ęterno: hoc eſt ſecuritas in bonis adeptis. ☞ Hinc habes docte lector ꝙ non ſufficit nobis ad perſeuerandum in bono gratia virtutum/ſed requiritur gratia diuinę voluntatis: hoc eſt gratuita dei cuſtodia ad ſeruādum hominem ne perdat gratiam virtutum. Hęc enim gratuita voluntas eſt de qua dominus ad paulum. ſufficit tibi gratia mea.

Ad te domine vocabo. Tractat̃ hic illa particula/exaltabo te domine: explanādo oēs animi ſui vires tendere ad exaltationem dei poſtꝗ̄ cecidit. nam declarato caſu ſuo/ſubiungit nūc quomodo ſurrexit: ſcilicet tendendo ad diuinam gloriam. Vnde ab hoc ꝓpoſito pſeuerandi inchoat. Ad te domine vocabo/nō in abundantia bonorum meorum confidam: & ad dominum deprecabor/cum ſupplicibus pręcibus recurram ſupplicando. Quę vtilitas in ſanguine meo/hoc eſt in progenie mea (frequēti ſiquidem vſu dicimus. hic eſt de ſanguine meo/hoc eſt de gente mea) in deſcēdere meo ad foueam? Quod itelligitur de cōminata poena per nathan. non recedet gladius de domo tua in ęternum. Hęc enim ſignificatur per deſcendere in foueam. Et in hac poena clauditur priuatio generationis meſię ex domo dauidis. Et intendit proponere deo ꝙ ſi poena huiuſmodi haberet locum/ad nihil eſſet vtilis ꝓgenies ſua. Et ꝙ ad nihil eſſet vtilis probat. Nunqd confitebitur te puluis/nunquid annunciabit veritatem tuam? Vbi nota omnem vtilitatem complecti a ꝓpheta in duobus officiis: ſcilicet officio laudādi deum/& officio manifeſtandi veritatem diuinam: vt hinc conſpicias ſpūalem affectum poenitētis dauidis/nullam ęſtimantis vtilitatem niſi vel ad dei laudē vel ad manifeſtādum quę dei ſunt. ☞ Et intendit ꝙ ſi progenies ſua ſubiicitur poenę cōminatę/inutilis inuenietur: vtpote inhabilis & ad laudandum deum & ad manifeſtandam diuinam veritatem. Quod ex duobus verificatum fuiſſet capitibus. Primo ex parte pſalmorum dauidis: quoniam reprobati fuiſſent: vtpote ab homine criminoſo & damnatę gentis editi. Secundo (quod pręcipue intētum videtur a propheta) ex parte meſię: quia ſi ſanguis dauidis in tota eius progenie deſcenderet in foueam ſicut & alię progenies hominum (qđ eſſet ſi non terminaretur ad meſiam regem viuentem in ęternum) non eſſet vtilis ſufficienter ad laudandum deū & manifeſtandam diuinam veritatem. nam omnes redigerentur in puluerem, & puluis ad neutrum officium eſt idoneus: prodeunte autem chriſto ex eius ſanguine, ipſe chriſtus qui non redigeẽ in puluerem ſed immortalis &c̃. inuenietur autor & manifeſtationis diuinę veritatis & quęrendi diuinam gloriam. ☞ Quia ergo non quęrit quę ſua ſunt in hac ratione dauid ſed quę dei/multiplicat pręces. Audi domine/tua benignitate, & miſerere mei/tollendo miſeriam peccati: domine eſto adiutor mihi /ad conſecutionem tanti boni.

Vertiſti luctum. Tractatur hic illa particula/quoniam eleuaſti me. Primo declarando ipſam eleuationem, deinde declarando coniunctionem quoniam/ibi propterea. ☞ Declarat eleuationem ſuam duabus ſimilitudinibus. Quarum prima ſpectat ad ſtatum. Vertiſti luctum meum. ecce ſimilitudo ad ſtatum lugubrem. Ad choream mihi. contra ſtatum luctus e regione ponitur ſtatus ducentium choreas. ☞ Altera ſimilitudo ſpectat ad veſtitum. Soluiſti ſaccum meum. Ecce ſimilitudo ad veſtitos

ſacco:vt olim exiſtentes in luctu ſe induebant. Et cinxiſti me lętitia.contra ſaccum ponitur cingulum lętitię:vt cingulo intelligas circũquaq; veſtitum lętitia. ℭ Cauſa autem cur ipſum eleuauerit ex ſacco & luctu in chorum lętantium/ſubiungitur.Propterea cantabit tibi honor & non ſilebit. Hic eſt fructus intentus ꝙ propter hanc gratiam conceſſam mihi cantet tibi deo honor abſq; ceſſatione. Prius cantauit tibi honorabilis ſtatus meus,ſed ſiluit / hoc eſt ceſſauit propter crimina mea:in poſterum cantabit abſq; ceſſatione.¶ Hinc colligimus ſecuritatem dauidis peperiſſe in eo negligentiam laudandi deum.ita ꝙ confiſus in affluẽtia diuinorum donorum(velut ſecurus de ſtabilitate)minus vacauit diuinis laudibus.Propter quod deus ſubtraxit ſuam cuſtodiam & permiſit ipſum cadere: vt de cętero ſolicitus eſſet ad cantandum deum ſine intermiſſione. Vnde & ſubdit / quod in principio promiſit repetens.Domine deus meus ęterno /non ad tempus/ſine intermiſſione,confitebor te/confeſſione laudis.Amen.

ℭ VVLGATA EDITIO. ℭ Victori pſalmus dauid. XXX.

IN te domine ſperaui/non confundar in ęternũ:in iuſtitia tua libera me.
Inclina ad me aurem tuam:accelera ut eruas me.
Eſto mihi in deum protectorem & in domum refugii:ut saluũ me facias.
Quoniam fortitudo mea & refugium meum es tu: & propter nomen tuum deduces me & enutries me.
Educes me de laqueo hoc quem abſconderunt mihi:quoniã tu es protector meus.
In manus tuas cõmendo ſpiritum meum:redemiſti me domine deus ueritatis.
Odiſti obſeruantes uanitates ſuperuacue.
Ego autem in domino ſperaui:exultabo & lętabor in miſericordia tua.
Quoniam reſpexiſti humilitatem meã:ſaluaſti de neceſſitatibus animam meam.
Nec concluſiſti me in manibus inimici:ſtatuiſti in loco ſpatioſo pedes meos.
Miſerere mei domine quoniam tribulor:cõturbatus eſt in ira oculus meus/anima mea & uenter meus.
Quoniam defecit in dolore uita mea:& anni mei in gemitibus.
Infirmata eſt in paupertate uirtus mea:& oſſa mea conturbata ſunt.
Super oẽs inimicos meos factus ſum opprobriũ uicinis meis ualde:timor notis meis.
Qui uidebant me/foras fugerunt a me:obliuioni datus ſum tanq̃ mortuus a corde.
Factus ſum tanq̃ uas perditum:quoniam audiui uituperationem multorum commorantium in circuitu.
In eo dum conuenirent ſimul aduerſum me:accipere animam meam conſiliati ſunt.
Ego autem in te ſperaui domine:dixi.deus meus es tu,in manibus tuis ſortes meę.
Eripe me de manu inimicorum meorum:& a perſequentibus me.
Illuſtra faciem tuam ſuper ſeruum tuum:ſaluũ me fac in miſericordia tua domine,non confundar quoniam inuocaui te.
Erubeſcant impii & deducantur in infernum:muta fiant labia doloſa.
Quę loquuntur aduerſus iuſtum iniquitatem:in ſuperbia & in abuſione.
Quam magna multitudo dulcedinis tuę dñe:quam abſcõdiſti timentibus te.
Perfeciſti eis qui ſperant in te:in conſpectu filiorum hominum.
Abſcondes eos in abſcondito faciei tuę:a conturbatione hominum.
Proteges eos in tabernaculo tuo:a contradictione linguarum.
Benedictus dominus quoniam mirificauit miſericordiã ſuam mihi:in ciuitate munita.
Ego autem dixi in exceſſu mentis meę:proiectus ſum a facie oculorum tuorum.
Ideo exaudiſti uocem orationis meę:dum clamarem ad te.
Diligite dominum omnes ſancti eius:quoniam ueritatem requiret dominus / & retri

buet abundanter facientibus ſuperbiam.
Viriliter agite & confortetur cor ueſtrum: omnes qui ſperatis in domino.

ℭ IVXTA HEBRÆVM. ℭ Vincenti pſalmus dauidi. XXXI.

1 Propheta. IN te dñe[4] ſperaui: nõ confundar ęterno, in iuſtitia tua erue me.
2 Inclina ad me aurẽ tuam, cito libera me: eſto mihi [in petrã] petrę roborationis/ [in domũ] domui arcium,
ad ſaluandum me.
3 Quia rupes mea & arx mea tu [es]: & pp nomen tuum duces me & deduces me.
4 Educes me de reti hoc [qd] abſconderunt mihi: quia tu roboratio mea [es].
5 In manu tua cõmendabo ſpiritum meũ: redemiſti me domine[4] deus ueritatis.
6 Odiui cuſtodientes uanitates fruſtra: & ego ad dominum[4] confiſus ſum.
7 Exultabo & lętabor in gratia tua: quia uidiſti paupertatem meam, cognouiſti in tribu
lationibus animę meę.
8 Et nõ feciſti concludi me in manu inimici: feciſti ſtare in latitudine pedes meos.
9 Miſerere mei domine[4]: quoniam anguſtia mihi [eſt], tineoſus fuit in ira oculus meus/ani-
ma mea & uenter meus.
10 Quia conſumptę ſunt in mœrore uitę meę/& anni mei in ſuſpirio: impegit in delictũ
meum uis mea, & oſſa mea tineoſa fuerunt.
11 Ab omnibus anguſtatoribus meis fui opprobrium & uicinis meis ualde, & timor no-
tis meis: uidentes me foris, receſſerunt a me.
12 Obliuioni traditus ſum quaſi mortuus a corde: fui quaſi uas perditum.
13 Quoniam audiui infamiam multorum, timorem in circuitu: in conſiliando ſimul ſu-
per me, ad tollendam animam meam cogitauerunt.
14 Et ego ſuper te cõfiſus ſum dñe[4]: dixi. Oratio. deus meus tu.
15 In manu tua tempora mea [ſunt]: libera me de manu inimicorũ meorũ, & a ſequẽtibus me.
16 Illumina facies tuas ſuper ſeruum tuum: ſaluum me fac in gratia tua.
17 Propheta. Dñe[4] non confundar/quia uocaui te: cõfundent̃ ipii, tacebũt in fouea †. † fouea
18 Obmuteſcent labia falſitatis: quę loquẽtia [ſunt] ſup iuſtũ/durũ in ſupbia & deſpectione.
19 Quam multa bonitas tua [eſt]: quam ſeruaſti timentibus te, [quã] operatus es ſperantibus in
te coram filiis adam.
20 Abſcondes eos in abſcondito facierum tuarum a ſuperbiis uiri: abſcondes eos in um-
braculo a contentione linguarum.
21 Benedictus [ſit] dñs[4]: quoniã ſeparauit gratiam ſuam mihi in ciuitate munitionis.
22 Et ego dixi in feſtinatione mea. Deſperatio. abſciſus ſum de conſpectu oculoꝝ tuorũ.
Propheta. ſiquidem audiſti uocem deprecationum mearum in clamare meo ad te.
23 Diligite dominum[4] omnes gratioſi eius: fideles cuſtodiens dominus [eſt][4] & retribuens
ſuper ſuperfluum/faciens ſuperbiam.
24 Roboramini: & roborabit [deus] cor ueſtrum omnes ſperantes in domino[4] †. † dño

TItulus eſt. Vincenti pſalmus dauidi. De quo vt ſupra.
ℭ Circa materiã pſalmi aduerte nec ex titulo nec ex autoritate ſacræ ſcripturę alibi determina
tã inueniri. Ex eo nanqꝫ ꝙ dñs in cruce dixit qntũ huius pſalmi verſiculũ (in manus tuas cõmendabo

ſpiritũ meum)nõ habet ꝙ pſalmus iſte ad literam de chſto tractet.tũ quia verba dicta a chſto differũt ab huius pſalmi verſiculo.nã chrs dixit in manus tuas:pſalmus dicit in manu tua.vt ex ipſa differẽtia diſcerni poſſit ꝙ tranſumptiue accõmodauit ꝓpoſito ſuo verba illa dominus ex hoc loco. Tũ qa in hoc pſalmo tot ꝓpria ipſi dauidi tractant/vt atteſtet ipſemet pſalmus ꝙ ad literam loquitur de dauide.¶ Ex pſalmo itaq colligendo materiã/quũ res geſtę cõgruãt dauidi(quẽ cõſtat ex titulo eẽ autorẽ pſalmi)cõſequẽs eſt de ipſo dauide pſalmũ tractare.Et qm̃ clare tractat anguſtias eius & cõſilia inimicoꝝ de morte eius/q̃ bis legunt(ſemel tẽpore ſaulis & ſemel tpe abſalon)oportet pſalmum hũc de harũ altera pſecutione itelligere.Et qa in.18.verſiculo dicit de inimicis ꝙ loquunt contra iuſtũ/& ſunt labia falſitatis,iſinuat ꝙ de tpe ſaulis eſt ſermo,nã in pſecutione abſalon/dauid ob crimina ſua patiebat:a ſaule aũt ĩpoſitis ſibi criminibus iuſtus patiebat.Collatis quoq anguſtiis quas ſe pati dauid in hoc pſalmo refert/cũ gratiaꝝ actione quę circa calcẽ pſalmi fit(.ſ.benedictus dñs qm̃ ſeparauit &c̃.) apparet ꝓpriã huius pſalmi materiã eſſe hiſtoriã anguſtiarũ dauidis in deſerto mahon/poſtq̃ egreſſus eſt de ceila.Dicit enim.1.reg.23.ꝙ dauid diuina miſſione monitus ne maneret in ceila/vagabat icertus: & ꝓdentibus zipheis/ſaul exiit ad quęrendũ dauidẽ:qui deſcẽdit ad petrã in deſerto mahon.& ibi cinctus eſt ab exercitu ſaulis in modũ coronę:in tantãq deuenit anguſtiam vt quodãmodo deſperaret ſe poſſe euadere &c̃.Huic enim hiſtorię/manifeſte quadrãt q̃ cõcludunt in fine pſalmi : quadrãt & mala q̃ ꝓpheta dicit ſe pati:vt amplius patebit in decurſu pſalmi.¶ Vnũ tm̃ qd obſtare vr in verſiculo.10.(impegit in delictũ meũ vis mea) qũo nõ obſtet ſed magis atteſtet hiſtorię/tunc declarabitur.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid vbi ſuę in deo ſpei multiplicẽ reddidit rõnẽ, tũ miſerias ꝓprias/tũ pericula ꝓpria a ſaule & complicibus deo exponens/opem petit:& ex diuinę iuſtitię retributionę erga bonos & malos firmatus/gratias de ſui liberatione agit,hortans alios ad ea quę dei ſunt.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

IN te domine. Diuidit pſalmus in partes duas:ꝓpoſitiuã materię,& executiuã/ibi eſto mihi . Proponit quattuor.Primo ſpem ſuã in deo.in te/nõ in me/non in hoie/nõ in idolis,domine ſperaui.Secũdo certũ ſpei effectũ.nõ cõfundar ęterno.i.nunq̃ cõfundar. Vbi nota ꝙ confuſio ſumit dupliciter. Primo vt opponit exteriori glorię:put aliqs q̃ ignominioſe tractat/cõfundi dicit.Et de tali cõfuſione nõ eſt hic ſermo:vt patet ex ipſo cõtextu pſalmi,quo ꝓpheta dicẽs ſe ſperãtẽ in deo nunq̃ cõfundẽdũ/fatet in.xi. verſiculo ſe fuiſſe opprobriũ & inimicis & vicinis &c̃.Alio mõ ſumit cõfuſio vt opponitur expectatę aſſecutioni:put expectãs aliqd/dicit cõfuſus nõ aſſequẽdo illud.Et ſic ſumit in ꝓpoſito.Ita ꝙ ſpes in deo tã efficax deſcribit vt nunq̃ remaneat ſperãs cõfuſus ab aſſecutione rei ſpatę/ſed ĩfallibiliter aſſequet illã.Quod cõſtat eſſe verum ĩtegra exiſtẽte ſpe.¶ Tertio pcem ſuã ex parte iuſtitię.in iuſtitia tua erue me.In quo & periculũ ſuum explicat/dicendo eripe me:& pro rõne tanti beneficii licet non ꝓpriam/dei tñ iuſtitiam interpellat,dicẽs in iuſtitia tua.ſciens ſe fouere iuſtã cãm:quia iniuſte pſecutionem patiebat a ſaule.ideo nanq ĩplorat auxiliũ diuinę iuſtitię retributiuę ſm merita.¶ Quarto eandem petitionẽ ex parte gratię.inclina ad me aurẽ tuã.Si puram iuſtitiã vellet/nõ peteret inclinationẽ auris ad ſe:qm̃ inclinatio huiuſmodi/benignitatis eſt diuinę:nõ iuſtitię.Et dicit ad ſimilitudinẽ principis in excelſo ſedentis,ad quem non põt vox exiſtẽtis a longe inferius/peruenire niſi princeps inclinet ad illũ aurem:quod gratię eſſet.Nec ſolum apponit gratiam pro ſe,ſed celeritatem auxilii:cito libera me.periculũ inſinuans in mora.Et vere ſic fuit in deſerto mahon.

Eſto mihi. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractat illa particula/in te domine ſperaui. Secundo illa/inclina ad me aurẽ tuã/ibi miſerere mei.Tertio illa/non cõfundar ęterno/ſimul cum illa/in iuſtitia tua erue me,ibi dñe nõ cõfundar.¶ Circa primũ(ſcilicet in te domine ſperaui)vtit quinq locis ſuę ſpei/explicando ꝓpria deſideria & beneficia recepta.Primus eſt ex eo ꝙ deus initium fuit omniũ quę euenerunt dauidi/eligẽdo ipm ex officio paſcẽdi oues ad militiã &c̃. Eſto mihi petrę roborationis/domui arciũ ad ſaluandum.ecce petitiũ.Subdit ratio ſpei.quia rupes mea & arx mea tu . Iuxta hiſtoriã dauid nõ potens ſe ſaluare in ciuitate ceilę/venit ad petram mahon:i qua ſaluatus eſt/diuina prouidẽtia reuocante ſaulem ad occurrẽdum philiſtęis.Et ꝓpterea vtit ꝓpheta ſimilitudine rupis & arcis(loco ciuitatis munitę) & petrę ſaluatricis.Et quia arces fortes ex ſitu/ędificat in rupibus(hoc eſt in montibus ſaxoſis)ideo propheta petens a deo euaſionem ſuam/quæ per confugium ad huiuſmodi arces ſolet prouenire,ait.Eſto mihi petrę(hoc eſt in petram)roborationis/in rupem fortitudinis officio:appoſitiue domui arcium . Petra roboris eſt fundamentum domus arcium:& eſt arx fundata ſuper petram,ad ſaluandum/non ad offendendum.Quia(ecce ratio)& petra ſeu rupes mea/fundamẽtũ oĩs firmitatis meę,& arx mea excelſa/ſecuritas mea,tu.Iuſtũ eſt.n.vt rupes mea & arx mea fungantur officio ſaluandi me.Et dixit hoc ad literam / quia deus fuit primum fundamentum ſuper quod fabricata eſt gratia dauidis tam inuiſa ſauli . Acſi aperte diceret deo.tu es fundamentum omnium propter quę patior a ſaule:& propterea peto & ſpero vt fungaris officio & rupis & arcis . ¶ Secundus eſt ex diuino noĩe.& propter nomen tuum duces me & deduces me.Fiducialiter petitionem

tanq̄ futuram affirmat. duces me/ad regnum promiſſum. nec ſolum duces ſed etiam deduces me: hoc
eſt(vt dictio hebraica ſonat)ſuauiter duces. Et hæc propter nomen tuum. iuſtum quippe eſt/vt quod
nomine tuo inchoatum eſt perficias: & hinc ſpero. Et dixit hoc/quia ſamuel diuino nomine & vnxe/
rat eum & præpoſuerat ſauli. ¶ Tertius eſt ex eo ꝙ ſolus deus erat fortitudo dauidis in cauſa regni/p/
pter quam patiebatur. Educes me de reti hoc abſconderunt mihi, quia tu roboratio mea. De reti ab/
ſcondito ſibi a ſaule mediantibus exploratoribus ad capiendum ipſum/ fiducialiter quoqꝫ affirman/
do petit liberationem, fultus ea ſpe qua ſolus deus erat qui pugnabat pro ipſo. ¶ Quartus eſt ex fidu/
cia in maioribus. Vbi nota ꝙ hactenus de ſpe ſua circa temporalia bona rationem adduxit: modo ex
ſua in deo fiducia circa ſpiritualia bona ſuam ſpem probat. Supremum autem hominis bonum eſt
anima quatenus officio fungitur ſpiritus. noſtra ſiquidem anima quatenus viuificat corpus/vocatur
anima: quatenus autem ſuperiori bono vacat/vocatur ſpiritus: dicente paulo. caro concupiſcit ad/
uerſus ſpiritum & ſpiritus aduerſus carnem. Dicente domino. ſpiritus eſt deus, & eos qui adorāt/opor
tet in ſpiritu adorare. Vnde quum ſeparatur a corpore anima/tranſit de ſtatu animæ in ſtatum ſpiri/
tus. Ex hoc itaqꝫ ꝙ ſpiritum ſuum commendaturus eſt deo/fiduciam ſuam in deo de maximis bonis
manifeſtat. Vnde & more humano quo depoſitam rem charam/manui aſſignamus depoſitarii non
miniſtrorum eius/ait. In manu tua/in immediata cura & cuſtodia tua, commendabo/perſeuerabo cō/
mendans, ſpiritum meum/animam meam quatenus officio hic fungitur ſpiritus/& tādem quatenus
ad ſtatum tranſibit ſpiritus. propter huiuſmodi enim ſtatum conuenit hic verſiculus migrantibus
ex hac vita. ¶ Et ratio tantę ſpei ſubditur. redemiſti me domine. Redemptus ad literam fuit dauid in
patribus ſuis de ſeruitute egypti ad terram promiſſionis vt cultum deo in ea exhiberet. Hoc myſteriū
huius finis ad quē redemptus eſt populus intelligens dauid/aſſignat pro ratione ſuę ſpei immo ſecu/
ritatis, ꝙ ideo ſpiritum ſuum deo iugiter commendabit quia deus redemit eum/fecit eum eſſe dei ad
officium ſpiritualis cultus exhibendum. Et propterea addit deus veritatis. Poterat dicere deus iuſti/
tię/deus fortitudinis &c̄. ſed nihil horum dixit, ſed tantummodo deus veritatis/qua paſcitur ſpiritus:
vt ſignificaret ꝙ deus redemit ſibi populum non colendus humanis figmentis/ſuperſtitionibus aut
adinuentionibus; ſed deus veritatis/actor/amator/& qui ſola veritate colitur. Ac ſi aptius dixiſſet. quia
tu me redemiſti ad veritatis cultum tibi exhibendum, ideo in manu tua commendabo ſpiritum me/
um/qui viuit veritate. Vbi docte lector intueri potes vtranqꝫ diuini cultus conditionem a propheta
tactam. ſpiritum ſcilicet & veritatem. quas dominus ioan. 4. clarius explicauit. ſpiritus eſt deus, & eos
qui adorāt opꝫ in ſpū & veritate adorare. Cultus quippe diuinus ſubſtantialiter conſiſtit in actibus
mentis: quę ad ſuperiora tendens ſpiritus vocatur. Verum hi ſpiritus ſeu mentis actus debent inniti
veritati: vt ſcilicet colamus intus deum, credentes ipſum vnum ſolum deum/creatorem & gubernato
rem vniuerſorum &c̄. alioquin nō colitur veritate, quāuis colatur ſpiritu: vt colitur ab hereticis/mau/
methanis &c̄. ¶ Ad conteſtandum autem ſe deo veritatis obſecutum/ſubdit. Odiui cuſtodientes va/
nitates fruſtra, & ego ad dominum confiſus ſum. Optimus filius dei veritatis, tum odio habet obſer/
uantes vanitates ſuperſtitionum/incantationum/idolatrię &c̄. (quę qui obſeruant fruſtra obſeruāt:
hoc eſt & ſine cauſa exhibentes diuinum cultum iis qui non ſunt dii/qui non creauerunt eos/qui nō
gubernant eos. & ſine cauſa ſperandi fructus: quia non eſt in poteſtate eorum ſatiſfacere petentibus)
tum fiduciam ſuam in ſolo deo locauit. ¶ Quintus eſt ex experientia perceptorum beneficiorum.
Exultabo inquit & lętabor in gratia tua/ſperans: quia vidiſti paupertatem meam/ poſtq̄ ſaul cœpit
me perſequi, cognouiſti in tribulationibus animam meam/vitam meam. Et non feciſti concludi me
in manu inimici/ſaulis dum pſecutus eſt me in domo & in naioth: ſed feciſti ſtare in latitudine pedes
meos/dans mihi ſpatium fugiendi. Hęc enim oīa beneficia receperat tunc temporis.

Miſerere mei domine. Tractatur hic illa particula/inclina ad me aurem tuam/tali ordine. Primo
commendat ſe deo ratione caſus ſacerdotum. & deinde ratione periculi imminētis ſibi/ibi quoniam
audiui. ¶ Circa primum aduerte ſm hiſtoriam ꝙ dauide exiſtente in ceila venit ad eum abiathar fi/
lius achimelech ſacerdotis fugiens ſtragem ſacerdotum factam in nobe: vt patet. 1. reg. 23. Et tunc ge/
ſta ſunt quę hic refert, & proponit ſe paſſum in oculis/in anima/in ventre &c̄. Per quę omnia intelli/
ge duo. Primo multiplicem paſſionem animi dauidis audita tam crudeli ſtrage. Secundum ad cu/
mulum doloris/penitudinem imprudentię ſuę qua fuit occaſio tantę ſtragis. nam ipſemet eſt con/
feſſus. 1. reg. 22. ad abiathar, ego ſum reus omnium animarum patris tui: ſciebā enim in die illa ꝙ quū
ibi eſſet doeg idumeus/proculdubio annunciaret ſauli: ſcilicet ꝙ pater tuus conſuluit deum pro me/
dedit mihi panes & gladium. Pro his itaqꝫ ait. Miſerere mei domine: quoniam anguſtia mihi/ſupple
eſt audita tanta ſtrage: tineoſus fuit pro tineatus fuit ſeu tineauit ſi dici licet, in ira tanta/ ſaulis, ocu/
lus meus, anima mea & venter meus. totus commotus & corroſus ſum: oculus meus interior/anima
in paſſionibus/& venter in corporis viſceribus. Et explicans tinearum effectus. Quia cōſumptę ſunt
in mœrore vitæ meæ (hebraica appellatione numero plurali ſemper ſignificant vitam: quia carent
ſingulari talis nominis; vt iam dictum eſt) magnitudo mœroris conſumpſit vitam meam. mœror

enim opponitur dilatationi cordis.Et anni mei/cõſumpti ſunt,in ſuſpirio:impegit in delictum me/
um vis mea.Imprudentiam ſuam qua non cauit a pñtia doeg idumei appellauit offenſionem per
modum impingentis:eo ꝙ non voluntarie ſed preter intentionem peccauit.Et propterea magis effe
ctum culpe q̄ culpam ipſam deflet.Ad ſimilitudinem ergo hominis fortis viribus cadentis impingẽ
do in aliquod offendiculum/deſcribit materiam luctus.Impegit in delictum meum/imprudentiam/
incautelam meam,vis mea:& oſſa mea tineoſa fuerũt.Dictio hebraica ſonat oſſa vt comeſta a tinea:
quod ſi lingua latina pateretur/dici deberet tineata ſunt ſeu tineauerũt.De ratione huius ſimilitudi/
nis dictum eſt in pſalmo ſexto:ſcilicet ꝙ ratione proprie culpe dauid vtitur metaphora tinee : quia
ipſemet ſibi fuit cauſa corroſionis.ego inquit ſum reus omnium animarum patris tui.Per quam me
taphoram intelligo non tam afflictionem corporis q̄ defectionem animi in hominibus ad ſuſtentã
dum dauidem.ex illa ſiquidem clade non ſolum exterriti ſunt omnes ſuſtentantes dauidem,ſed ad ſi/
militudinem conſumptorum a tinea effecti ſunt inutiles/non audẽtes amplius porrigere aliquid da/
uidi.propter hoc enim oſſa ſua/quaſi ſuſtentantia ipſum,velut adeſa a tineis deſcribit. ¶ Et huic ſen/
ſui conſonat continuatio ſubſequentium iniuriarum/conſiſtentium in hoc ꝙ factus eſt opprobrium
vicinis & amicis & habitus eſt pro perdito.Ab omnibus iquit anguſtatoribus meis/cãtum eſt , ꝙ fui
opprobrium & vicinis meis valde,& timor notis meis.Audita enim tanta ſeuitia habebatur dauid
vituperio apud vicinos ſuos quantumcunꝗ prope(vicini enim vituperabant eum/timẽtes ſaulem:
vt patet de nabal & de zipheis)& apud cognoſcentes amicos & notos ſuos erat timor/hoc eſt ratio ti
moris:nullus enim audebat ſe profiteri amicum dauidis pre timore ſaulis. Videntes me foris,receſſe
runt a me/tanq̄ ſi obuiarẽt contagioſe peſti.¶ Obliuioni traditus ſum quaſi mortuus a corde. nullus
enim mittebat ad eum. Vbi aduerte comparari obliuionẽ ſui obliuioni mortui a corde.mortui enim
etſi ſunt in recordatione noſtra in lingua/in libris/in laudibus/in ſepulchris,nunq̄ tamen in corde:vt
pote quibus nulla noſtri cordis affectio vtilis apparet . Et intendit per hoc explicare integritatẽ obli
uionis:vt ſicut mortuus longe eſt a memoria cordis noſtri/ita ipe totaliter datus erat obliuioni.Et vt
magis explicaret ſubdit .fui quaſi vas perditum.quod quia perditũ eſt habetur pro derelicto:ſic enim
tũc habitus eſt dauid.Et intellige hebreo more noie vaſis quodcũꝗ/ſiue illud ſit veſtis ſiue qd aliud.i/
tẽdit.n.cõcludere ꝙ fuit tãq̄ vas/hoc eſt res pdita:vtpote a tineis comeſta/tãq̄ res inutilis reddita.

Quoniam audiui infamiam multorum. Cõtinuando que redundarũt in eum ex occiſione ſacer/
dotum/adiungit ſubſecutum periculum vite proprie.Non ſomniaui me factum eſſe opprobrium vi
cinis.Q uoniã audiui infamiã/propriam ſeu vituperationem,non ex ore vnius ſed multorum:&(qd
peius eſt)timorem in circuitu.Et ratio timoris eſt.quoniam in conſiliando ſimul ſuper me,nõ ad tol
lenda bona mea ſed ad tollendam animam meam cogitauerunt/conſilia fecerunt.quod plures & tũc
in ſpecie factum fuiſſe teſtatur hiſtoria.¶ Inter hec autem mala & pericula qualis ipſe fuerit ſubiun/
git.Et primo quo ad partem affectiuam.Et ego ſuper te confiſus ſum domine/nõ ſuper hominem. Se
cundo quo ad partem contemplatiuam.Dixi/i mente mea eleuata ad te,deus meus tu . ecce eleuatio
mentis in deitatis profeſſionem.In manu tua/in cura tua,tempora mea/dies mei/anni/menſes &c̃.ec/
ce eleuatio mentis in diuinam potentiam & gubernationem.¶ Tertio ſm partem deſideratiuã/expli/
catam tribus petitionibus.Prima eſt.Libera me de manu inimicorum meoꝝ & perſequentiũ me.Ini
micus nomen eſt odii:perſequens nomen operis exterioris.Et hæc petitio directe reſpõdet ſupradicto
timori ab iis qui fecerunt conſilium ad tollendam aĩam eius.Secunda petitio . Illumina facies tuas
ſuper ſeruũ tuum.Oſtẽdiſti faciem tuam obſcuram ſuper me dũ me reddidiſti opprobriũ vicinis &c̃.
monſtra modo faciem tuam illuminatam/claram loco tot opprobriorum . Et põt referri huiuſmodi
claritas ad claritatem notitie interioris de deo:vt loco exteriorum obſcuritatum habeat claritatẽ in/
ternam diuine faciei/diuine preſentie.Et poteſt referri ad claritatem exterioris gloriæ/vt faciat ceſſa/
re huiuſmodi vituperationes.hec enim petitio ſupradictis opprobriis reſpõdet. Tertia eſt . Saluũ me
fac in gratia tua.Et hec petitio reſpondet ſupradicte derelictioni & obliuioni.ab omnibus ſum dere/
lictus & obliuioni traditus,ſalua tu me,nõ meritis meis ſed gratia tua.

Domine non confundar. Tractatur hic illa particula/non confundar eterno.Et quoniam(vt pre
dictum eſt)inſeritur explanatio illius particule/in iuſtitia tua libera me,ideo talis eſt ordo.Primo pro
ponitur ratio non confuſionis proprie.Domine non confundar,quia vocaui te/qa recurſum habui
nõ ad aliũ q̄ ad te.Deĩde ſtatim annectit ratio diuine iuſtitie retributiue vt ratio nõ cõfuſionis eius:
& poſtea proſequitur effectum non cõfuſionis/ibi benedictus dominus. Ratio iuſtitie retributiue in
deo habet vt reddat vnicuiꝗ ſm opera ſua:hoc eſt male agentibus mala,timentibus autem & ſperã/
tibus in deo bona. Vtranꝗ partem propheta proſequitur/inchoans a retributione malorum.Ego in
quit non confundar,ſed confundentur impii/in ſacros ſacerdotes:& tacebunt in fouea/aut parati ſi/
bi caſus ſeu ſepulchri aut inferni. Vtrunꝗ enim verificatum eſt:nam & damnati ſunt & ruerunt gla/
dio philiſtinorum. In hebreo fouee in caſu datiuo habetur:ſed cõgnitas mutauit in fouea.¶ Et ſub
iungitur ratio demeritoria.obmuteſcent labia falſitatis : que loquentia/ſupple ſunt , ſuper iuſtum

durum in ſuperbia & deſpectione.Hæc enim omnia interueniſſe in eloquiis ſaulis & ſuorum contra dauidem/manifeſtum eſt legenti hiſtoriam. Vbi aduerte congeriem deformitatum in locutione.Primo ex genere/labia falſitatis.Secundo ex perſona contra, quam/ſuper iuſtum . Tertio ex re dicta/durum,non cedens ſed exceſſiuum ac robuſtum ad peſſundandum.Quarto ex ratione dicendi ex parte dicentis/in ſuperbia.Quinto ex ratione dicendi ex parte eius in quem dicitur/in deſpectione.Et ſexto ex perſeuerantia dicendi:quia in pręſenti/loquētia.¶ De retributione vero bonorum ſubdit . Quā multa bonitas tua quam ſeruaſti timentibus te.Non ſolum beatitudo futurę vitę eſt ineffabilis(iuxta illud eſa.64.oculus non vidit nec auris audiuit quę pręparaſti diligētibus te)ſed etiam illius participatio/hoc eſt interna conſolatio quam deus exhibet quibuſdam in hac vita,explicari non poteſt: iuxta illud apoc.2.vincenti dabo manna abſconditum quod non nouit niſi qui accipit. Et de vtraq; propheta hic loquitur.De beatitudine quidem in ſeipſa dicit.q̄ multa eſt bonitas tua,quam ſeruaſti/ recondidiſti exhibendam,timentibus te.De ipſa autem iam participata ſubdit.quā operatus es ſperantibus in te coram filiis adam.Sperantes in deo dupliciter inueniuntur . Quidam ſine vexatione. Quidam cum vexatione.Et hi dicuntur ſperātes in deo coram filiis adam:eo ꝙ ancoram diuinę ſpei firmam tenent in conſpectu hominum,non fracti perſecutionibus/nō allecti honoribus aut delectationibus.Hi ſunt quibus deus exhibet ītemam dulcedinem.Et propterea de his dicitur.operatus es/ dictam bonitatem,ſperantibus in te/non qualitercunq; ſed coram filiis adam.Et declaratur huiuſmodi operatio diuina quo ad duo . Primo in perſecutione factorum . Abſcondes eos / ſic ſperantes , in abſcondito faciei tuę/notitię tuę/gratię tuę,a ſuperbis viri/perſecutoris.Secūdo in perſecutione verborum.Abſcondes eos/ſic ſperantes,in vmbraculo/ſupple tuo,a contentione linguarum.Aduerte hic ſimilitudines.Abſcondit dominus quandoq; aliquem in vmbraculo ſuo/ad reddēdum eum tutum. abſcondit quandoq; aliquem ponendo illum iuxta ſe:quod eſt maioris ſecuritatis & amoris . Iuxta has ſimilitudines deſcribitur deus/aliquos ſperantes in ſe abſcondere in vmbraculo ſuo:hoc eſt defenſionem eis exhibere effectiuam vt non curent de conuitiis/opprobriis/& aliis linguarum iniuriis . & exhibet eis cōſolationem/ſicut conſtitutis in refrigerio diuini habitaculi.Quibuſdam autem abſcōſionem(hoc eſt defenſionem effectiuam ne curent de perſecutionibus)ſic exhibet quaſi adhibēdo cōſolationem facialis pręſentię diuinę.Ita ꝙ quanta eſt differentia inter eſſe in vmbraculo & eſſe coram facie dei/tanta eſt inter has abſconſiones differentia.Merito ergo dixit ſe non confundendum ex parte diuinę iuſtitię:quia diuina iuſtitia confundit impios & multam bonitatem ſeruat timentibus ſe,quam exhibet hic ſperantibus in eo coram filiis hominum.

Benedictus dominus.Expedita interpoſitione iuſtitię proſequitur certum ſpei effectum(ſcilicet non confundar in ęternum)ab expertis in ſeipſo.Et duo refert magna beneficia tūc percępta quibus non eſt cōfuſus ab expectatione ſua.¶ Alterū eſt. Benedictus dominus:quoniam ſeparauit/hoc eſt mirificauit,gratiam ſuam mihi in ciuitate munitionis:hoc eſt in ceila reuelando mihi ꝙ ſaul venturus eſſet ad obſidendum ceilam/& ꝙ viri ceilę traderent me in manus ſaulis.Hiſtoria clara habetur.1.reg. 23.Appellatur autem ceila ciuitas munitionis/eo ꝙ munita erat feris & portis. Vnde tunc dixit ſaul. tradidit eū dominus in manus meas,concluſuſq; eſt introgreſſus vrbem in qua portę & ſerę ſunt &c. ¶ Alterū eſt.Et ego dixi in feſtinatione mea. Vbi tāgit hiſtoria ſubſecuta poſt egreſſum de ceila/in eodē ca.ſubiūcta.ſ.ꝙ ſaule cū ſuis circūdāte dauidē in deſerto mahon/dauid deſpabat ſe poſſe euadere a facie ſaul.Hic.n.primus motus deſpationis deſcribit hic dicendo/& ego dixi in feſtinatione mea.non fuit.n.deſpatio deliberata,ſed p modū feſtinę paſſionis.Ecce quod dixi.abſciſus ſum de cōſpectu oculoꝶ tuoꝶ. Videns ſe cinctū/occurrit primus motus deſperationis:ꝙ ſcilicet deus non curaret cuſtodire eum a ſaule.hoc enim ſignificat abſciſus ſum de conſpectu oculoꝶ tuoꝶ/cuſtodientiū me . Sed hic deſperationis motus non eſt pfectus,ſed ſupatus a rōne/a ſpe in deo.Et ꝓpterea ſubdit.ſiquidē audiſti vocē deprecationū mearū in clamare meo ad te.Ex quo patet ꝙ clamore cordis & deprecationibus ſuppſſit deſperationis motū.Modus aūt quo fuit exauditus ſcribit ibidem:ꝙ venit nuncius vocans ſaulem ad occurrendum philiſteis. ℭ Comprobata non cōfuſione ſua ex expertis beneficiis/apoſtrophat ad alios hortando ad duo.Primo ad diligendum.& ad hoc hortatur gratioſos/hoc eſt qui aliis benefici ſunt propter deum.diligite dominum omnes gratioſi eius . Et ratio ſubditur ex diuina remuneratione.quia fideles cuſtodiēs dominus/ſupple eſt,& retribuens ſuper ſuperfluum faciens ſuperbiā. Vbi ineffabilis exceſſus retributionis diuinę erga ſuos deſcribitur,ita ꝙ non ſuffecit dicere retribuēs/ & apponere ſuper ſuperfluum,ſed adiecit faciens ſuperbiam:ad denotandum ineffabilem ſuperexceſſum.Nō enim ſupbia ſemp ſumitur in malā partē,ſed quādoq; in bonā pro magna excellentia: vt clare patet eſa.60.ponā te in ſupbiā ſeculorū,gaudiū in generationem & generationem.¶ Secundo ad exequendum.Et ad hoc inuitat ſperantes in deo . Roboramini/ad exequendum . Et vt ſciant robur ſuum prouenire a deo/adiungit.& roborabit/deus,cor veſtrum omnes ſperantes domino/pro in domino:exemplo mei/qui ſperans in domino roboratus ſum.Et dirigi videtur ad literā tota hęc exhortatio ad milites eius/poſt euaſionem tanti periculi.Amen.

¶VVLGATA EDITIO. ¶Dauid eruditio. XXXI.

BEati quorum remiſſę ſunt iniquitates: & quorum tecta ſunt peccata.
Beatus uir cui non imputauit dominus peccatum: nec eſt in ſpiritu eius dolus.
Quoniam tacui inueterauerunt oſſa mea: dum clamarem tota die.
Quoniam die ac nocte grauata eſt ſuper me manus tua: conuerſus ſum in erumna mea dum configitur ſpina.
Delictum meum cognitum tibi feci: & iniuſtitiam meam non abſcondi.
Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam domino: & tu remiſiſti impietatem peccati mei.
Pro hac orabit ad te omnis ſanctus: in tempore opportuno.
Veruntamen in diluuio aquarum multarum: ad eum non approximabunt.
Tu es refugium meum a tribulatione quę circundedit me: exultatio mea erue me a circundantibus me.
Intellectum tibi dabo & inſtruam te in uia hac qua gradieris: firmabo ſuper te oculos meos.
Nolite fieri ſicut equus & mulus: quibus non eſt intellectus.
In chamo & freno maxillas eorum conſtringe: qui non approximant ad te.
Multa flagella peccatoris: ſperantem autem in domino/ miſericordia circundabit.
Lętamini in domino & exultate iuſti: & gloriamini omnes recti corde.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Dauidi eruditio. XXXII.

sunt ingruenti
1 Propheta. BEatitudines donati uenia rebellionis: tecti peccato.
sunt est
2 Btitudines hominis non imputabit dn̄s⁴ ei culpā: & non in ſpiritu eius dolus.
3 Quia tacui: ueterauerunt oſſa mea in rugire meo tota die.
4 Quoniam die ac nocte grauabitur ſuper me manus tua: uerſa fuit humiditas mea in ſiccitates ęſtatis. Selah.
5 Peccatum meum notificabo tibi, & culpam meam non cooperui: dixi. Dictum. confitebor ſuper rebellionibus meis domino⁴. Propheta. & tu dimiſiſti culpam peccati mei. Selah.
in tēpore in inūdatiōe
6 Super hac orabit omnis gratioſus ad te tempori inueniendi: tantū inundationi aquarum multarum/ ad ipſum non peruenient.
aque
7 Oratio iuſti. Tu abſconſio mihi: ab anguſtia cuſtodies me, laudibus euaſionis circundabis me. Selah.
qua
8 Deus. Faciā itelligere te, & docebo te in uia hac ambulabis: cōſulā ſuper te oculo meo.
9 Non eſte ſicut equus ſicut mulus: non intelligendo in loro & freno os ſuum ad claudendum / non appropinquare ad te.
esse ob
10 Multi dolores impio: & confidentem in domino⁴ gratia circundabit ipſum.
11 Propheta. Lętamini in domino⁴ & exultate iuſti: & facite laudare oēs rectos cordis.

TItulus eſt. Dauidi eruditio. Ex quo titulo apparet non ſolum autor pſalmi, ſed doctrinalis materia quam eruditus fuit a ſpirituſancto dauid. Quæ autē ſit materia huius eruditionis, ab apoſtolo ad ro. 4. inſinuatur dicente. dauid dicit beatitudinem hois cui deus accępto fert iuſtitiā ſine operibus/ dicens. beati quoꝝ remiſſę ſunt iniqtates & quoꝝ tecta ſunt peccata; beatus vir cui nō iputauit

dominus peccatum. Hinc.n. habemus materiam huius eruditiōis eē ꝙ beatitudo hoīs consiſtit in iuſtitia quam deus ſine operibus (hoc eſt ſine meritis) confert hoī ſibi accepto. Ex progreſſu aūt pſalmi apparet hmōi gratiam in remiſſione peccatorū maxime apparere. nam poſt propoſitam hmōi beatitudinem ſtatim dauid ſubiungit modū quo ipſe conſecutus eſt hmōi grām ſine meritis. & poſtea tractat modū quo genus humanū hanc aſſequitur gratiam. Vnde pſalmus iſte ad literam tractat eruditionem dauidi reuelatam de gratia remiſſiua peccatorum: quam ipſe in ſeipſo expertus manifeſtat. Vnde & paucis verſiculis tractat de ſeipſo.

❡SVMMARIVM EST.

❡Dauid vbi excellentiam gratię diuinę donatiuę peccatorum aperuit: modum quo hoc fit, primū ex experta in ſeipſo tam contraria miſeria q̄ gratia veniæ: & deinde ex cōmuni curſu ſanctorum, dialogo inter deum & hominem formato explicat.

❡Perſonę loquentes ſunt tres: propheta, gratioſus, & deus.

Beatitudines donati venia rebellionis, tecti peccato. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materię, & executiuam, ibi beatitudines hominis. Proponit hominē habentem duas conditiones eſſe beatum. Prima conditio eſt ꝙ condonata ſit ei rebellio. In qua peccatū ex parte auerſionis ſeu culpę ſiue offenſę ſignificatur. Altera conditio eſt ꝙ tectus ſit peccato: hoc eſt a turpitudine & macula peccati, ne turpitudo aut macula peccati ingruat ſuper eum. Sicut homo dicitur tectus a pluuia, ne cadat ſuper eum. In prima habes donatum venia: in ſecunda donatū pręſeruatione a peccando per gratiam dei. ❡Vbi aduerte hebręum textum miniſtrare rationem venię eſſe perſonam hominis: ita ꝙ quia homini ignoſcitur ideo peccata delent, & non econuerſo. Hoc enim inſinuat textus hebręus, dicens beatitudines hominis donati venia: quod non explicant interpretationes dicentes peccata dimiſſa, peccata tecta. Nec te turbet allegatio pauli: quoniam græco ſcribens idiomate, attulit textum ſm̄ tranſlationem. 70. Et hoc in ſimilibus intellige. ❡Hic inquam non ſolum iuſtus ſed ēt beatus exclamatur. Et eſt ſermo de beatitudine in ſpe, quę in hac vita habetur. Quæ quia eſt perfecta iuſtitia, & nullum deſcribitur hic concurrere meritum, excitauit apoſtolum ad docendum hinc, beatitudinem hominis eſſe iuſtitiam gratuitam. Et vere ſic eſt: quoniam nullus eſt homo expers peccati: & omnis peccati particeps, beatus ſit per huiuſmodi gratuitam iuſtitiam. ❡Aduerte hic circa literam ꝙ ad ſeruandum textum hebręum oportuit me addere dictionē venia, quę in hebręo non eſt. Et hoc quia in lingua latina caremus participio paſſiuo conſtruibili cum crimine rebellionis, ſignificando hominem eſſe donatum venia talis criminis. Dixiſſem donati rebellione, niſi lectorum aures offendiſſem, oppoſitum ſignificando.

❡**Beatitudines hominis.** Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractat̄ illa particula, beatitudines donati venia rebellionis. ſecundo illa, tecti peccato, ibi ſuper hac orabit. ❡Circa primum tractatur modus remiſſionis culpę, explicando primo quid ex parte dei & quid ex parte hominis ad hmōi gratiam remiſſiuam culpę concurrit. Et ex parte dei ponitur vnum: ſcilicet non imputatio culpæ, dicēdo. beatitudines hominis non imputabit dominus ei culpam. Vbi nota non dici beatus homo qui non habet culpam, aut cui deus confert talia & talia, ſed ex ſola negatione imputationis beatum dicit: vt hinc intelligas docte lector negationem imputationis non fieri ſine collatione beatitudinis. Attenditur autem non imputatio quo ad pœnā hoſtilem, quo ad odium diuinum. Electis enim deus peccata non imputat quo ad pœnā inferni, nec quo ad hoc ꝙ eos odio habeat ſicut odio habet reprobos: quibus ad vtrunq; imputat peccatum. Vnde apparet ex parte dei ſumma gratia in hoc ꝙ non imputat nobis peccata quę fecimus. Et hoc ipſum eſt noſtra beatitudo. Dicit autem in futuro imputabit, ad ſignificandam perſeuerantiam: ſeu ad futurę vitę tempus ſpectando. parū qppe eſſet ꝙ nunc non imputaret, ſi nunc parceret & poſtea imputaret. ❡Ex parte quoq; hominis ponitur vnum etiam negatiuum. Et non in ſpiritu eius dolus. Nullum meritum exigit qui negationem tantū doli non in verbo ſed in ſpiritu interno requirit: hoc eſt ꝙ non ſit fictus. ſpiritus enim ſanctus diſciplinę, fugiet fictū. ſap. 1. Perinde itaq; eſt dicere & non in ſpiritu eius dolus, & dicere & non in ſpiritu eius obex. deus enim non remittit peccata ponēti obicem gratię. ❡Explicat deinde propheta ſe vtranq; conditionem in ſua miſeria expertum eſſe. Et quantum ad obicem (quia ſcilicet ipſe poſuit obicem gratię dei) ait. quia tacui. Commiſſo adulterio tacuit dauid, doloſe occultare volens adulterium cōmiſſum: vocando prius vriam & dando operam vt dormiret cum propria vxore: & quum hoc nō potuiſſet obtinere, tandem doloſe mandauit ipſum occidi. Hunc ſpiritus ſui dolum appellat tacere. ❡Et ſtatim ſubiungit pœnam internam quam inde incurrit. veterauerunt oſſa in rugire meo tota die. Veteraſcere oſſa eſt partes animę (intellectum, voluntatem, affectum) debilitari reſpectu boni. Rugitus autem & ad famem animę reſpectu boni ſpectat: iuxta illud filii prodigi, ego hic fame pereo. rugitus enim paſſio eſt leonis famelici. Et ſignificatur ꝙ veterauerūt oſſa animę ex continua inedia boni operis. Poteſt quoq; idem rugitus ſpectare ad iniquum dauidis appetitum occultādi ſuū adulterium. intantum enim rugiit ꝙ occidit vriam. Vbi vides miſeriam ex doloſo ſilentio. ❡Quantum autem ad

diuinam actionem ſubiungit. Quoniam die & nocte grauabitur ſuper me manus tua, verſa fuit humiditas mea in ſiccitates ęſtatis. Per oppoſitum ad non imputationem peccati/affert pœnam aliam ſubſecutam ex proprio dolo. intus quidem veterauerunt oſſa: extra autem aggrauata eſt manus dei ſuper eum. Et dicitur aggrauari manus dei ſm ſimilitudinem effectus: quia ad modum aggrauantis fecit dauidem magis ac magis ruere in peccatum: iuxta illud gre. peccatum quod per pœnitentiam non diluitur/ſuo pondere ad aliud trahit. Aggrauauit enim deus manum ſuper dauidem impœnitentem, dum ſubtrahendo gratiam fecit ipſum ruere in tot mala. Dicitur autem in futuro grauabitur/ad demonſtrandam perſeuerantiam. durauit enim huiuſmodi aggrauatio manus amplius q̄ per nouem menſes. ⁋ Et ecce altera pœna. verſa fuit humiditas mea in ſiccitates ęſtatis. Non ſolum fuit punitus in naturalibus vetuſtate oſſium, ſed in gratuitis. ita ꝙ perdidit omnem humorem gratię qua abundabat: nec ſolum perdidit fœcunditatem gratię, ſed incurrit ariditates ęſtatis. Et intendit ꝙ anima ſua venit in ſtatum ita aridum reſpectu gratuitorum ſicut eſt ariditas ęſtatis. Per quod intelligimus priuatum fuiſſe dauidem gratia deuotionis & prophetię & aliorum interiorum donorum: & propterea dixiſſe/verſa fuit humiditas mea in ſiccitates ęſtatis. Sed conſidera ordinem pœnarum: ꝙ radix omnium ponitur quia tacui/obicem poſui. perditio enim tua iſrael ex te eſt/oſee. 13. Et deinde ſubſequitur pœna aggrauationis manus diuinę: quam ſubſequitur ariditas. ℂ Demum eaſdem cōditiones deſcriptas in modo remittendi peccatum/manifeſtat ex experta in ſeipſo gratia venię. prius enim manifeſtauit ex contraria miſeria/modo ex venia. Et quantum ad conditionem requiſitam ex parte hominis/dicit. Peccatum meum notificabo tibi, & culpam meam non cooperui. Primum dicit in futuro/notificabo: ſecundum dicit in p̄terito/non cooperui. Vtrunq; verificat: ſcilicet prętentum in deliberato propoſito/dixi: futurum in executione perſeuerando/confitebor ſuper rebellionibus meis domino. Nullum deſcribit actum meritorium, ſed ſolam confeſſionem peccati: quam conſtat non mereri veniam, ſed potius tollere obicem gratię. ⁋ Nota quoq; duas partes huiuſmodi recognitionis. Alteram ptām. dixi/deliberaui. Alteram perſeuerantię. confitebor ſuper rebellionibus meis: hoc eſt nō excuſando ſed accuſando rebelliones meas. ita ꝙ rebelliones ſint materia confeſſionis accuſantis. neq; enim deus eget vt nos notificemus ei peccata: ſed ipſa noſtri accuſatio apud deum/notificatio vocatur. ⁋ Conditio autem ex parte dei ſubiungitur. & tu dimiſiſti culpā peccati mei. Ecce quod ſuperius dixit/mō ſe expertum fatetur: ꝙ ad ſolam deliberationem perſeuerantię confeſſionis/dimiſit deus culpam peccati eius. Significanter autem dicit culpam: quia non ſtatim remiſit totam pœnam: culpa autem non poteſt pro parte condonari & pro parte retineri: quia impium eſt dimidiam a deo ſperare veniam/vt aug. dicit.

Super hac. Tractatur hic illa particula/tecti peccato. Poſtq̄ enim dauid explicauit modum quo tanta beatitudo gratię a peccatoribus pœnitentibus habetur ex expertis in ſeipſo, modo intendit explicare idem quo ad vniuerſum genus humanum: declarādo modum alterum quo generi humano huiuſmodi beatitudo conceditur: ſcilicet ſeruādo ne ruant. hoc enim eſt tegi a peccato. Vnde circa hoc primo deſcribit modum quo iuſtis conceditur hęc gratia: quo ſcilicet ſeruantur ne ruant. ſecundo extenditur doctrina ſeruandi a ruina/ad totum genus humanum/ibi non eſte. fuit enim eruditus dauid non pro ſeipſo tantum ſed pro omnibus. Et intendit ꝙ hanc beatitudinis gratiam mediante humili oratione iuſtus conſeruabit: eget enim adiutorio diuino ne inundantibus tentationibus ruat. hæc eſt gratia qua iuſtus tegitur a peccato ne inuoluatur illo. Super hac/beata iuſtitia gratię tuę, orabit ſupplex omnis gratioſus/non ſolum iuſtum ſed etiam gratioſum ſe aliis exhibēs. Et tempus orandi ſubditur. tempori/pro in tempore, inueniendi. anteq̄ claudatur ianua tempus eſt inueniēdi gratiā. Ratio autem neceſſitans ad orandum eſt. tantum inundationi aquarum multarum/hoc eſt ob hoc ſolū ꝙ quum inundauerint aquę multę/impetus multi multarum paſſionum, ad ipſum/gratioſum, nō perueniant. Et dictio excluſiua tantum/excludit nectem venię prętentorum. De peccatore dixit, dixi confitebor & tu remiſiſti. de iuſto dicit ꝙ non pro venia prętentorum ſed pro cautela futurorum orare oportet. Et intellige hæc prudēs lector de iuſto quatenus iuſtus eſt. nam & ipſe quatenus peccator eſt/dicere debet dixi confitebor. ℂ Tu abſconſio mihi. Explicata nectꝫ orandi/ſubiungitur ipſa iuſti oratio, continens tria. Profitetur primo tegendus ne peccet/tu abſconſio mihi. ſecundo petēdo affirmat officiū abſconſionis/ab anguſtia dęmonis cuſtodies me. tertio ab omnibus circūquaq; periculis peccandi ſaluationem/laudibus euaſionis circundabis me. Appellanꝫ laudes euaſionis gratiarūactiones cantando & laudando deum pro euaſione a periculis peccādi. Significantius autem dicit circūdabis me: vt oī ex parte euaſionem attribuat diuinę gratię. Si. n. aliquod periculum euaſiſſet non ex diuina gratia/non circundaretur laudibus euaſionis: ſed quia gratię dei deputat quicquid non deliquit, ideo orando beneficium hoc recognoſcens dicit/laudibus euaſionis circundabis me. ⁋ Circunſpice hanc orationem: & inuenies omni ex parte conſtare eam ex profeſſione diuinę gratię/ſub vmbra ſua iuſtū ſeruantis, cuſtodiendo a ſpiritualibus inimicis & a reliquis occaſionibus peccandi.

Faciam intelligere te. Poſita oratione iuſtoꝝ/ponitur per modū rñſionis diuina cuſtodia, tria con-

tinens. Primum eſt ptinens ad donū intellectus. faciā intelligere te, pculdubio illuminādo: intelligere
ea quę ſunt dei. Secundum pertinens ad inſtructionem morum. & docebo te in via hac ambulabis. i.
qua ambulabis. Tertium. conſulam ſuper te oculo meo. Hoc fit quotidiana immo iugi diuina circū/
ſpectione ſuper electos: ſecūdum autem fit per pręcepta legis: primum vero per lumen fidei. Omnia
magna dona ſunt: ſed in tertio conſummantur omnia: quod ſolis electis eſt propriū. Hæc ad tegendū
electos a peccato. ¶ Sed ad vniuerſum genus humanum ſubiungit diuina doctrina. Non eſſe ſicut
equus ſicut mulus. Prius allocutus eſt deus iuſtum: modo extendit ſermonem ſuum ad totum genus
humanum. & propterea pluraliter dicit non eſſe ſicut equus ſicut mulus. Et vt intelligas in quo iubet
hominē non aſſimilari equo & mulo, explicat ſubiungens. non intelligēdo in loro & freno os ſuum
ad claudendum, non appropinquare ad te. Et eſt ſenſus ꝙ equus & mulus non intelligunt claudi ſibi
os in loro & freno ob non appropinquarę ad hominem, conſortio humanitatis: hoc eſt ꝙ eorum nō
appropinquare ad hominem ad humana officia ſine loro & freno, eſt occaſio neceſſitans ad clauden
dum os eorum in loro & freno. hoc equus & mulus non intelligunt. Nam ſi intelligerent gauderent
freno & loro: quia equus & mulus equitati ab homine, multum nobilitantur, humanorum officiorū
conſortes effecti mediante loro & freno: ſed non intelligunt hoc. Et in huiꝰ non intellectione prohi/
bemur aſſimilari equo & mulo. Et intendit deus ꝙ nos intelligamus lorum & frenum pręceptorum
diuinorum apponi nobis ex eo ꝙ noſtra ſponte non appropinquamus ad deum. Si enim hoc intelli/
gimus, intelligemus lorum & frenum diuinarum legum eſſe ad bonum noſtrum: hoc eſt ad appropin
quandum deo conſortio diuinæ naturæ, ſimilitudine mundi ſpiritus &c̄. Hæc eſt ſententia huius pa/
rabole. ¶ Conſtructio autem literę ſupplenda eſt legendo ſic. Non eſſe ſicut equus ſicut mulus, nō in/
telligendo, non penetrando: hoc ſcilicet ad claudendum, hoc eſt vt claudant, os ſuum, equi & muli, in
loro & freno eſſe, ob non appropinquare ad te, hominem. alloquitur enim deus genus humanū. ¶ Hic
eſt modus quo vniuerſum genus humanum tegitur ne inuoluatur peccato: ſcilicet intelligendo bo/
num ſuum conſiſtere in loro & freno diuinarum legum, ſponteq; ſuſcipiendo illas: vtpote reddentes
nos proximos diuino conſortio. ¶ Ratio autem huius monitionis, ab eadem diuina doctrina ſubiū
gitur ex diuerſa retributione malorum & bonorꝫ. Nam quo ad malos ſubditur. Multi dolores impio,
parati ſunt in futuro. Quo ad bonos vero. & confidentem in domino, gratia circundabit. Acſi aper/
tius dixiſſet. Non ſit vana monitio mea: quoniam contemptores opprimentur doloribus multis quo/
rum non eſt numerus, obſeruatores autem gratia replebuntur.

¶ Letamini in domino & exultate iuſti. Audita dei doctrina, cōcludit propheta iuſtos nō in ſeipſis
ſed in domino (a quo beatitudo eſt tantę gratiæ) letari & exultare debere. Et (quod plus eſt) facite lau
dare, deum, oēs rectos cordis, ēt ſi nondum aſſecuti ſunt pfectionē iuſtitiæ in operę. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus .XXXII.

EXultate iuſti in domino: rectos decet collaudatio.
Cofitemini domino in cithara: in pſalterio decem chordarum pſalli
teilli.
Cantate ei canticum nouum: bene pſallite ei in uociferatione.
Quia rectum eſt uerbum domini: & omnia opera eius in fide.
Diligit miſericordiam & iudicium: miſericordia domini plena eſt terra.
Verbo domini cœli firmati ſunt: & ſpiritu oris eius omnis uirtus eorum.
Congregans ſicut in utre aquas maris: ponens in theſauris abyſſos.
Timeat dominum omnis terra: ab eo autem cōmoueantur oēs inhabitantes orbem.
Quoniam ipſe dixit & facta ſunt: ipſe mandauit & creata ſunt.
Dominus diſſipat conſilia gentium: reprobat autem cogitationes populorum, & re
probat conſilia principum.
Conſilium autem domini in ęternum manet: cogitationes cordis eius in generatione
& generationem.
Beata gens cuius eſt dominus deus eius: populus quem elegit in hęreditatem ſibi.
De cœlo reſpexit dominus: uidit omnes filios hominum.
De pręparato habitaculo ſuo: reſpexit ſuper omnes qui habitant terram.
Qui finxit ſigillatim corda eorum: qui intelligit omnia opera eorum.

Non ſaluatur rex per multã uirtutẽ:& gigas non ſaluabitur in multitudine uirtutis ſue.
Fallax equus ad ſalutem:in abundantia autem uirtutis ſue non ſaluabitur.
Ecce oculi domini ſuper metuentes eum:& in eis qui ſperant ſuper miſericordia eius.
Vt eruat a morte animas eorum:& alat eos in fame.
Anima noſtra ſuſtinet dominum:quoniam adiutor & protector noſter eſt.
Quia in eo lętabitur cor noſtrum:& in nomine ſancto eius ſperauimus.
Fiat miſericordia tua domine ſuper nos:quẽadmodum ſperauimus in te.

ℭ IVXTA HEBRÆVM. XXXIII.

1 Prophecta. EXultate iuſti in dño[4]: rectis eſt pulchra laus.
2 Confitemini domino[4] in cithara:in uiola denaria cantate ei.
3 Cantate ei canticum nouum:bene facite ſonare in clangore.
4 Quoniam rectum eſt uerbum domini[4]:& omne opus eius in ueritate.
5 Diligens eſt iuſtitiam & iudicium:gratia domini[4] plena eſt terra.
6 In uerbo dñi[4] cœli facti ſunt:& in ſpiritu oris eius omnis exercitus eorum factus eſt.
7 Congregans quaſi cumulum aquas maris: dans in theſauris abyſſos.
8 Timebunt a domino[4] omnis terra:ab ipſo timebunt omnes habitantes orbis.
9 Quia ipſe dixit & fuit:ipſe pręcępit & ſtetit.
10 Dominus[4] rupit conſilium gentium: irritas fecit cogitationes populorum.
11 Conſilium domini[4] ęterno ſtabit:cogitationes cordis eius generationi & generationi.
† hęre-ditati 12 Beatitudines ſunt gentis cuius dominus[4] eſt deus eius:populus quem elegit in hęreditatem † ſibi.
13 De cœlis reſpexit dominus[4]:uidit omnes filios adam.
14 De pręparatione ſedis ſue:animaduertit ad uniuerſos habitatores terrę.
15 Creans ſimul cum uiſione cor eorum:intelligens ad omnia opera eorum.
16 Non eſt rex ſaluatus in multitudine exercitus: fortis non liberabitur in multitudine uirtutis.
17 Falſus equus ſaluti:& in multitudine uirtutis ſue non ſaluabit.
† grę 18 Ecce oculus domini[4] ad timentes eum: et expectantibus gratiam † eius.
19 Ad eruendum de morte animas eorum: ad uiuificandum eos in fame.
† dño 20 Vox iuſtorum. Anima noſtra expectauit dominum[4] †:auxilium noſtrum & clypeus noſter ipſe eſt.
21 Quoniam in ipſo lętabitur cor noſtrum:quia in nomine ſanctitatis eius cõfiſi ſumus.
† tibi 22 Erit gratia tua domine[4] ſuper nos,ſicut expectauimus te †.

TItulus nullus eſt. ℭ Collingendo aũt materiam pſalmi ex ipſo/appãret materiam illius eſſe beatitudinem gentis ad cultum & hęreditatem dei electę:quam conſtat millies in ſcriptura eſſe filios iſrael.Et quãtum ex pſalmo apparet/pſalmus iſte tractat fœlicitatem populi iſrael tempore dauidis habitam:tum quo ad ſecuritatem vitę ab inimicis: tum quo ad alimenta in terra promiſſionis, iam libera non vi armorum ſed gratia dei.Hæc enim quattuor beneficia(ſcilicet electionis/vitæ/alimentorum/& diuinæ gratiæ ſalutiferę non in humanis viribus) clare ponuntur materia beatitudinis iuſtorum timentium deum & expectantium: vt intelligatur materiam pſalmi ad literam eſſe/fœlicitatẽ populi promiſſam olim a deo adimpleri tunc.Et vere ſic fuit:quoniam vſq; ad tempora dauidis populus fuit oppreſſus modo a ſyris/modo a moabitis/modo ab ammonitis/& reliquis: dauid autem primus omnes debellauit:& vſq; ad euphratẽ extẽdit terminos ſuos:vt dicitur.2.reg.8. Et ꝑpea dicit omnem terram plenam gratia dei/& canticum nouum eſſe cantandum &c̃.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta inuitat iuſtos ad laudandum deum nouo cantico: q̃a factor cœli/ maris & terrę/ diſſipatis humanis conſiliis efficiet cõſilium de vna gente electa ex omnibus diuino intuitu proſpectis gentibus ad cultum & hęreditatem ſuam, beanda non in humanis auxiliis aut viribus/ ſed in gratia dei expectata a timentibus deum & perſeueratura in confidentibus in nomine ſanctitatis eius.

¶ Perſonę loquentes due ſunt: propheta & iuſti.

Exultate iuſti in domino. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materię, & executiuam/ ibi in verbo domini. Verum pars propoſitiua ſubdiuidi poteſt: pro quanto primo verſiculo proponitur verbis generaliſſimis materia pſalmi/ dicendo. exultate, non omnes ſed iuſti, in dño/ non in homine, rectis pulchra laus. non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris: ſed pulchre applicatur diuina laus ori rectorum. Deinde ſingula horum proponuntur ſpecialius: videlicet. Quod dixerat exultate/ explicat adiungendo muſica inſtrumenta. confitemini domino in cithara, in viola denaria cantate ei. Vbi aduerte hebraicam dictionem ſonare quidem numerum denarium, ſed non chordarum aut vocum: & propterea ſolus numerus explicatus eſt interpretando, relinquendo expoſitori intelligentiam chordarum. apparet enim ꝙ gratia materię denarius chordarum ſignificetur. Et ſpecificando magnitudinem negocii. cantate ei canticum nouum, bene facite ſonare in clangore. Appellatione clangoris intelligitur ſonus publice lętitię: qui tubis olim fiebat/ hodie fit campanis. Et iubet propheta vt non ſolum fiat hic publicus ſonus, ſed etiam ꝙ bene fiat. Ex quo apparet publicam/ magnã ac nouam ſubeſſe materiam gaudii publici. Et vere tunc fuit noua materia gaudii/ adimpletio ſeu executio diuinę promiſſionis in tota terra promiſſionis. ¶ Dixerat ſecundo iuſti/ ſubiungẽdo rationem/ rectis pulchra laus: reddit modo huius conſonantię rationem ꝙ deus eſt rectus in voluntate/ in verbo & opere. Et quo ad verbum. quia rectum verbum domini. Quo ad opus. & omne opus eius in veritate. Quo ad voluntatem. diligens iuſtitiam & iudicium. ¶ Dixerat tertio in domino, ſed non explicauerat ſpeciale beneficium: proponit modo explicite materiam exultationis & noui cantici ſpeciale dei beneficium: ſcilicet gratia domini plena terra. Tempore ſiquidem ioſue/ & iudicum & ſaulis non fuerat terra promiſſionis plena gratię, ſed ſm aliquas partes tantũ: tp̃e aũt dauidis ad hoc peruenit ꝙ iam tota promiſſionis terra fuit plena gr̃ę diuinę/ ſubactis oĩbus hoſtibus & quieſcente in pace terra.

¶ In verbo domini. Incipit hic pars executiua tali ordĩe. Primo tractat̃ illa particula/ in domino. ſecundo illa particula/ exultate (vt tamen determinata eſt ad materiã, ſcilicet quia gratia domini plena terra) ibi dominus rupit. tertio illa particula/ iuſti/ ibi anima noſtra. ¶ Declaraturus propheta electionem gentis vnius/ pręmittit autoritatem & poteſtatem &c̃. electoris. intendens ꝙ ipſe idem eſt elector qui creauit mundum: ne adinuentio humana putetur deputatio iſrael ad cultum diuinum. Inchoat ergo a creatione cœlorum. In verbo domini/ nõ in labore, cœli facti ſunt: & in ſpiritu oris eius (humano more loquitur) flatu oris eius, omnis exercitus eorum. Ex principio geneſis accępit hoc propheta. igitur perfecti ſunt cœli & terra & omnis exercitus eorum. vbi latinus interpres tranſtulit & omnis ornatus eorum. Et per metaphoram exercitus ſignificatur ad literam ordo vniuerſi/ qui eſt ſummum bonum in ipſo vniuerſo. Intendit enim moyſes deſcribere ꝙ deus non ſolum fecit cœlos/ terram/ aſtra/ arbores/ animalia &c̃. ſed etiam ipſum vniuerſi ordinem, adiungendo & omnis exercitus eorum: eſt enim exercitus ſignificans ordinem. Et propterea propheta hoc in loco dixit. flatu diuini oris factus eſt omnis exercitus/ hoc eſt vniuerſus ordo, cœlorum: tanquã ſignificando maximam efficaciam & obedientiam, ꝙ ſolo flatu oris effectus ſit tantus taliſq; ordo tot cœleſtium corporum. Hęc quo ad cœlos. ¶ Quo ad aquas vero. congregans quaſi cumulum aquas maris: iuxta illud. congregentur aquę in locum vnum & appareat arida. Et aſſimilatur cumulo congregatio aquarum: pro quanto ſparſe aquę ſunt rariores, collecte ſunt ſpiſſiores: ſicut ſparſa grana ſi colligerentur in aceruũ. Dans in theſauris abyſſos. Aquę in duas quodammodo partes diuiſę ſunt. altera eſt aquarum apparentium: vt ſunt maria/ lacus & huiuſmodi. Altera eſt aquarum non apparentium: de quibus certant philoſophi. putantibus aliis dari ſubterranea loca latentium aquarum: aliis negantibus. quorũ philoſophia rationabilior apparet. Vnde per abyſſos in theſauris intellige loca generatiua aquarum. huiuſmodi enim loca dicuntur theſauri abyſſorum. i. profundarum aquarum: pro quanto ibi eſt vis generatiua aquarum magnarum, immo quæ nunquam exhauritur. Et intendit propheta ꝙ aquas partim congregauit quaſi in cumulum, partim poſuit in theſauris: pro quanto vapores materiam aquę in locis generatiuis aquarum diſpoſuit. ¶ Quo ad terram. Timebunt a domino omnis terra, ab ipſo timebunt omnes habitantes orbis: quia ipſe dixit & fuit, ipſe pręcępit & ſtetit. Creationem terrę nõ induxit nudam, ſed vt rationem timoris diuini in pectoribus humanis: vt intelligas quorſum tẽdit: ſcilicet ꝙ quia homines non timuerunt deum creatorem habitaculi humani, decreuit eligere gentẽ ad ſui cultum & timorem. Intendit ergo ꝙ quia deus dixit imperio ſuo & fuit terra/ pręcępit & ſtetit (perſeuerauit) terra, ideo timebunt. i. rationẽ timẽdi habebunt, a domino/ ne puniat eos, omnis terra: hoc eſt vniuerſi habitatores terrę.

Dominus rupit. Tractatur hic propria pſalmi materia(ꝙ gratia domini plena eſt terra) tali ordine. Primo declaratur firmitas efficax diuini conſilii/explicando ipſam gratiam decretã a diuino conſilio. deinde rõnem tantę gratiæ tractat. ¶ Circa primũ nota ſimul differentiam & modum. Differentiam quidem inter conſilium diuinum & humana: ꝙ diuinum ſtabile ac efficax, humanum fragile & irritum. Modum autem: ꝙ diuinum conſilium adimpleuit ſeipſum deſtruendo conſilia humana. Et intendit ad literam ꝙ dominus rupit conſilium gentium/& irritas fecit cogitationes populorum de oppreſſiõe filiorũ iſrael. Ægyptii.n. conati ſunt detinere illos in ſeruitute. amalechitę deinde/amorrhei poſtea & cananei/ſyri/moabitę/ammonitę &c̃. ad illorum oppreſſionem vires ſuas exercuerunt, non caſu ſed ex conſilio & meditatione. Vnde apte contra humana conſilia effracta & irrita apponitur conſilium diuinum. Conſilium domini ęterno ſtabit/non frangetur: cogitationes cordis eius generationi & generationi/ſine fine/non erunt irritę. ¶ Quod autem ſit hoc conſilium domini/explicatur dicendo. Beatitudines gentis/hoc eſt beatitudo erit illius gentis, cuius dominus eſt deus eius: hoc eſt quæ dominum colit pro deo. Altera conditio. populus/quem, elegit/dominus, in hæreditatem ſibi: vt velut hæredes dei poſſideant terram dei.i. terram promiſſionis &c̃. Gens habens ambas iſtas conditiones erit beata: modo in his temporalibus/& demum in cœleſti patria. Hoc eſt conſilium dei quo beatitudo ſeruatur habentibus has duas conditiones. Quarum ſecunda actionem dei electiuam populi/prima autem actionem noſtram cultricem dei ſignificat. In hebręo habetur hæreditati, ſed congruitas mutauit in hæreditatẽ. ¶ Cuius ſingularis gratię ratio redditur ex tribus beneficiis diuinis cõmunibus toti generi humano/iunctis cum impotentia generis humani ad propriam ſalutem.

¶ Vide ſingula. Primum diuinum beneficium cõmune eſt. De cœlis reſpexit dominus, vidit omnes filios adam. In quo beneficium generationis humanę ex diuina prouidentia ſignificatur. nam filius nomen eſt generis: & propterea videre omnes filios hominis/eſt videre omnem generationem humanam. Videre autem hic ſumitur practice: eo modo quo artifex videt agenda/& prouiſor prouidenda. Fit autem mentio ſpecialis de cœlo: quia mediante motu cœli deus conſeruat generationem humanam. ¶ Secundum beneficium eſt gubernatio vniuerſorum hominum in hac vita/quantũ ad ea quæ ſunt cõmunia omnibus hominibus. De pręparatione ſedis ſuę animaduertit ad vniuerſos habitatores terrę. Homines quatenus habitatores terrę deſcribuntur materia huius animaduerſionis: quod nihil eſt aliud q̃ homines ſm pręſentem vitam deſcribi. non habitant enim terram niſi viuentes vita corporali. Animaduerſio autem curam manifeſte ſignificat. Et hæc quoq; deſcribitur de cœlo ſub alio nomine: ſcilicet de pręparatione ſedis ſuę. cœlum inquit ipſe mihi ſedes eſt. Et intendit ꝙ de quiete ſua in cœlo (non enim laborans aut egens ſed quieſcens & regnans/nullo indigens/habens omnia pręparata) curam habet hominum habitantium in terra. ¶ Tertium ad animam refertur intellectiuam. Et habet duos ramos. Primus eſt creationis. creans ſimul cor eorum. Vbi diligenter aduerte nõ dici in plurali corda eorum (ne putes animas hominum ſimul creari ſeu creatas a principio mundi) ſed in ſingulari cor: vt hinc intelligas ꝙ aduerbium ſimul iungit actum creãdi cum prius dicto actu videndi. Et eſt ſenſus. vidit omnes filios adam/creans ſimul cor eorum. ſimul enim prouidet generationi hominum & creat animam vniuſcuiuſq;: quoniam dum generatur filius hominis/ſimul creatur illius anima. Et ſicut hoc participium creans iungitur cum verbo vidit, ita hoc participium intelligens (quod ſubintelligitur in altero ramo) iungitur cum verbo animaduertit. Et eſt ſenſus. animaduertit ad vniuerſos habitatores terrę/intelligens omnia opera eorum: hoc eſt opera voluntaria. nam opera quæ non ſunt voluntaria, non ſunt opera noſtra ſed naturę. Et ſi collegeris hęc beneficia, inuenies curam generationis humanę quantum ad corpus/& ſimul creationis quantum ad animam: appellatione enim cordis intelligitur anima intellectiua, in qua eſt voluntas quæ appellatur cor. inuenies item curam hominum viuentium quantum ad vitam corporalem, & ſimul curam actuum voluntariorum. Et hæc conſtat communia eſſe beneficia diuinæ prouidentię omnibus hominibus.

¶ Cum tot autem beneficiis ſubditur differentia inter efficaciam humanarum virium ex vna parte & diuini oculi ex altera/quo ad hoc: ꝙ humanę vires non ſufficiunt ad ſaluandum, ſed fallaces inueniuntur/ſed deficere inueniuntur: diuinus autem oculus ſolus eſt ſufficientiſſimus ad ſalutem gentis electę in hæreditatem ſibi. Et intendit per hanc differentiam monſtrare ꝙ vere beatitudo erit gentis electę, quia quod vires humanę non poſſunt/ſolus diuinus oculus ſufficienter in promptu confert. Hęc eſt ſententia huius progreſſus. ¶ Vide ſingula. Et primo humanas vires ex tribus capitibus deſcribi. Vel ex natura. & hoc ſignificatur dicendo. fortis non liberabitur in multitudine virtutis/fortitudinis, ſuę/naturalis. Vel ex politica autoritate & multitudine. Et hoc ſignificatur dicendo. non rex ſaluatus in multitudine exercitus. hic.n. auctas regia cũ ordine multi exercitus interuenit. Vel ex ſubiectis adminiculis. Et hoc ſignificaẗ dicẽdo. falſus equus ad ſalutẽ, & in multitudine virtutis ſuę nõ ſaluabit/ſeſſorẽ ſuũ. Ad quę tria capita reducunẗ oẽs humanę vires. ¶ Oculus aũt dei (hoc eſt ſpãlis cura diuina) reſpectu electę gẽtis deſcribiẗ relat⁹ ad materiã diſpoſitã.ſ. timẽtes deũ & expectãtes gr̃am ei⁹. Acſi aperte diceret ꝙ ideo hactenus oculus dñi nõ fuit ſup populo electo/q2 non fuerũt timẽtes deũ

quia non poſuerunt ſpem ſuam in gratia dei. Quia ecce/in promptu ſemper eſt, oculus domini ſuper populum timentem eum, & expectantibus gratiam eius. Ad eruendum. ecce effectus oculi domini/liberare a periculis mortis & alimenta prębere tempore famis. Et ſignificatur per hæc magnitudo diuinę curę tum reſpectu humanarum uirium/efficiendo illa in quibus deficiunt ſępe humanę uires: ſcilicet liberare a periculis mortis/& alere tẽpore famis. tum reſpectu ſtatus populi: qui ex ſuis demeritis ſubiectus iam erat mortibus frequentibus quę illi inferebantur ab hoſtibus, & penurię alimẽtorum/vſurpantibus hoſtibus fruges terrę. Commendatur enim diuina cura ex eo ꝙ timentes eũ q̃uis ex prioribus peccatis/mortis & famis ꝑiculis ſubiectos/liberat a mortis ꝑiculis & a penuria annonę. Et intellige in his liberationem a reliquis malis. ¶ In hebręo legitur in datiuo gratię.

Anima noſtra. Tractatur hic illa particula/exultate iuſti. Vox enim iuſtorum eſt hęc/atteſtantium tum facto tum ſecuritate perſeuerantię ſubſequentis ꝙ ita eſt: ſcilicet ꝙ beatitudo eſt gentis electę/qa oculus domini eſt ſuper timentes & expectantes eum. Et factum quidem afferunt/teſtificãdo. Anima noſtra expectauit dominum/defenſorem & adiutorem/non hominem. Auxilium. ecce oculus domini. quia ipſe dominus fuit auxilium noſtrum/ad bonum, & clypeus noſter/a malo. In quibus duobus oia comprehenduntur. Et hęc ad literam vera patẽt tẽpore dauidis in tot victoriis & diuitiis regni illius. ¶ Securitatem autem. quoniam in ipſo. Duas radices ſecuritatis ꝙ ſubſequetur perſeuerantia diuinę gratię inducit. Alterã delectationis: alteram ſpei certę quæ vocatur fidentia. & vtriuſq; non in ſeipſo aut quocunq; homine ſeu temporali bono, ſed in deo. Quoniam inquit in ipſo/deo, lętabitur cor noſtrum. ecce delectatio. Quia in nomine ſanctitatis eius confiſi ſumus. ecce fidentia. Et lętitia ſcribit futura/fiducia vero pręterita, ad denotandum ordinem earum inter ſe. lętitia enim in deo/ſequitur ad fiduciam in eo. ¶ Ideo erit gratia tua ſuper nos (ecce perſeuerantia diuinę gratię) ſicut expectauimus te: hoc eſt erit tua gratia nobiſcum reſpondens noſtrę fiducię in te. Et dixit hęc dauid/ſignificando & monẽdo vt perſeuerarent omnes in ſpe & gaudio circa diuina: prędicens ꝙ gratia dei inchoata perſeuerabit & creſcet iuxta populi fidem & ſpem in deo. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO.

¶ Dauid qñ cõmutauit os ſuũ corã abimelech: & eiecit eũ, & abiit. .XXXIII.

Benedicam dominum in omni tempore: ſemper laus eius in ore meo.
In domino laudabitur anima mea: audiant manſueti & letentur.
Magnificate dominum mecum: & exaltemus nomen eius in idipſum.
Exquiſiui dominum: & exaudiuit me, & ex omnibus tribulatiõibus meis eripuit me.
Accedite ad eum & illuminamini: & facies ueſtre non confundentur.
Iſte pauper clamauit: & dñs exaudiuit eum, & de oĩbus tribulatiõibus eius ſaluauit eũ.
Immittit angelus domini in circuitu timentium eum: & eripiet eos.
Guſtate & uidete quoniam ſuauis eſt dominus: beatus uir qui ſperat in eo.
Timete dñm omnes ſancti eius: quoniam non eſt inopia timentibus eum.
Diuites eguerunt & eſurierunt: inquirentes autem dñm non minuentur omni bono.
Venite filii audite me: timorem domini docebo uos.
Quis eſt homo qui uult uitam: diligit dies uidere bonos?
Prohibe linguam tuam a malo: & labia tua ne loquantur dolum.
Diuerte a malo & fac bonum: inquire pacem & perſequere eam.
Oculi domini ſuper iuſtos: & aures eius in preces eorum.
Vultus autem domini ſuper facientes mala: ut perdat de terra memoriam eorum.
Clamauerunt iuſti: & dñs exaudiuit eos, & ex oĩbus tribulationibus eoꝝ liberauit eos.
Iuxta eſt dominus iis qui tribulato ſunt corde: & humiles ſpiritu ſaluabit.
Multe tribulationes iuſtorum: & de omnibus iis liberabit eos dominus.
Cuſtodit dominus omnia oſſa eorum: unum ex iis non conteretur.
Mors peccatorum peſſima: & qui oderunt iuſtum delinquent.
Redimet dñs aĩas ſeruorum ſuorum: & non delinquẽt omnes qui ſperant in eo.

¶ IVXTA HEBRÆVM.

¶ Dauid in ſuo mutare ſenſū ſuū faciebus abimelech, & eiecit eū & abiit. XXXIIII.

1 Aleph. Propheta. Benedicam dñm * in oi tpe: continue laus eius in ore meo. [erit]
2 Beth. In dño * laudabitur aia mea: audiēt humiles & lętabuntur.
† dño 3 Ghimel. Magnificate dñm * † mecum: & exaltabimus nomen eius pariter.
4 Daleth. Quęſiui dñm *: & reſpondit mihi/ & ex oibus timoribus meis liberauit me.
5 He. Reſpexerunt ad eū: & illuminati ſunt/ & facies eoꝝ non confundentur.
6 Zain. Hic pauper uocauit: & dñs * audiuit/ & de oibus anguſtiis eius ſaluauit eum.
7 Cheth. Habitans [eſt] angelus domini * circūcirca timentibus eum: & liberauit eos.
8 Teth. Guſtate & uidete quoniam bonus dñs *: beatitudines [ſunt] uiri [qui] ſperabit in eo.
9 Iod. Timete dominum * ſancti eius: quoniam non [eſt] defectus timentibus eum.
10 Caph. Leunculi depaupati ſunt & eſurierūt: & quęrētibus dñi * nō deerit oē bonū.
† mihi 11 Lamed. [venite] Ite filii/ audite me †: timorem domini * docebo uos.
12 Mem. Quis [eſt] uir uolens uitas: diligens dies ad uidendum bonum?
13 Nun. Cuſtodi linguam tuam a malo: & labia tua a loquendo dolum.
14 Samech. Ceſſa a malo & fac bonum: quęre pacem & ſequere eam.
15 Hain. Oculi domini * [ſunt] ad iuſtos: & aures eius ad clamorem eorum.
16 Pe. Facies dñi * in facientibus mali: ad faciendū excidere de terra memoriā eoꝝ.
17 Zadi. Clamauerunt [iuſti]: & dñs * audiuit/ & ex oibus anguſtiis eorum liberauit eos.
18 Coph. Prope [eſt] dominus * confractis corde: & contritos ſpiritu ſaluabit.
19 Res. Multa mala [ſunt] iuſti: & ex omnibus ipſis liberabit eum dominus *.
20 Scin. Cuſtodiens omnia oſſa eius: unum ex eis non [eſt] fractum.
21 Thau. Interficiet impium/ malum [proprium]: & oſores iuſti deſolabuntur.
22 Pe. Redimens [erit] dñs * aiam ſeruorum ſuoꝝ: & nō deſolabūtur oēs ſperātes in eo.

Titulus eſt. Dauidi in ſuo mutare ſenſum ſuum faciebus abimelech, & eiecit eum & abiit. Hiſtoria hæc habetur. 1. reg. 21. Vbi dicitur ꝙ dauid ſimulauit ſe fatuum: ita ꝙ imutauit os ſuum corā achis rege geth, & collabebatur inter manus eorum/ & impingebat in oſtia portę/ defluebantꝙ ſaliuę eius in barbam. & ꝙ achis videns hominem inſanire dixit/ dimittite illum hinc ne ingrediatur domū meam. & abiit dauid inde & fugit in ſpeluncam odollam: vt ſtatim ſubiungit capitulū. 22. ¶ Et aduertę ꝙ rex geth in libro regum noiatur achis/ in hoc autem titulo noiatur abimelech: ea vt aiunt ratiōe quia achis erat nomen proprium perſonę/ abimelech vero erat nomen regium: ſicut imperatores romani pręter noia propria (ſcilicet tiberius/ claudius &c̄.) habebant nomen autoritatis/ ſcilicet cęſar. ¶ Circa materiā pſalmi eſt hic magna qōſtio: quia quū pſalmus inſtructorius euidēter ſit & nunq̄ faciēs mentionem in ſpē huius bñficii quo dauid eſt liberatus a timore philiſtinoꝝ/ ſed tm̄ in genere, nō apparet concordia inter pſalmū & titulū. Ex autoritate quoꝙ petri apoſtoli vtētis hoc pſalmo in tertio ca. primę epiſtolę/ non habet certa materia: quū ad inſtructionē morum affert. qui vult vitam diligere & dies videre bonos coerceat linguam ſuā a malo &c̄. ¶ Verum ſi inſtructio pſalmi conſiderata diligentius fuerit, apparebit conſonantia pſalmi cū titulo. Inſtructio ſiquidē hęc facta fuit a dauide tunc quū venit ad ſpeluncā odollā/ & congregati ſunt ad eum quadringenti viri/ & factus eſt eoꝝ princeps: vt clare patebit in ꝓgreſſu. Titulus ergo demonſtrat tp̄s inſtructiōis iſtius in verbo & abiit: vt patet. 1. reg. in principio 22. ca. Nec vacat myſterio demonſtratio tp̄is huius. tum quia inde ſcimus dauidem

a principio

a principio quo cõgregati ſunt ad eum viri docuiſſe ſubditos ſuos timorẽ dñi.tũ ga inde ſcimus quãta latebat in dauide hoie militari & iuuene bonitas:quã niſi ex hoc pſalmo videremus / difficile eſſet credere.tum ga ex hoc manifeſtaꝛ ꝙ dauid excluſit rõnem ſcandali qđ poterat cõcipi de eo/quaſi eſſet refugiũ maloꝝ hoium:eo ꝙ ad ipm cõuenerũt oẽs qui erãt in anguſtia cõſtituti/& oppſſi ęre alieno & amaro aio. Demõſtrat ſecũdo titulus ꝗ ſunt illę tribulationes quas in pſalmo commemorat dauid ſe euaſiſſe.nã ex illo hẽmus ꝙ ſunt illę quas ante cõgregationẽ illoꝝ quadringẽtoꝝ viroꝝ ptulit. Demõſtrat tertio ꝙ dauid recognouit euaſionẽ ſuã de manu achis ex diuina fuiſſe gfa.ita ꝙ nõ attribuit beneficiũ hoc ſimulatę ſtultitię/ſed diuinę ptectioni.Et vere ſic fuit.nã ẜm humanã rõnem vidẽs achis rex dauidẽ hoiem tantę famę ad ſe cõfugientẽ actus inſanoꝝ facere/potuit facile ęſtimare ſimulationẽ eſſe,& explorare vnde hi geſtus & a quanto tpe &c̃.Dat quarto titulus initium pſalmo/miniſtrans materiã diuinę laudis.vnde patet vtilitas tituli reſpectu pſalmi.¶ Materia autẽ in ſpẽ/ex ipſo pſalmo apparet ꝙ eſt iſtructio ad timorẽ dei quadringẽtoꝝ viroꝝ qui ad dauidẽ cõuenerũt exẽplo eius. Hęc eſt enim ad literam pſalmi materia,inſinuata quo ad tẽpus & reliqua ſuptadicta ex titulo.

¶SVMMARIVM EST.

¶ Dauid iſtructurus quadringentos viros qui ad ſe cõuenerãt,vbi ſeipm pponit exẽplũ tã pſperitatis ꝗ aduerſitatis tpe ad recognoſcẽdũ deũ/& plura ppterea ſibi collata diuina beneficia ſignificauit/ iuitat eos ad timorẽ dei:ex eo ꝙ timẽtibus deũ nihil deeſt/leones aũt depaupati ſunt.Et docet eos ea in gbus cõſiſtit timor dei/alliciẽs ex pmio vitę ad vidẽdũ bonũ:ſuadẽdo hoc ex eo ꝙ deus oculis/auribus/ppinqtate/cuſtodia ac vitę redẽptione adeſt iuſtis,iniquos aũt pdet ex eorum malicia.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

¶ Aduerte ꝙ hic pſalmus eſt ſecũdus iter alphabeticos apud hebręos:vt hiero.interptatio teſtatur.

BEnedicã dominũ. Diuidiꝛ pſalmus in ptes duas: ppoſitiuã materię,& executiuã/ibi magnificate.Proponit duo.Primũ ꝙ in oi euentu emergentiũ in tpe/intendit cõtinue laudare deũ. Benedicam dñm/benedictione laudis,in oi tpe/aduerſitatis vel pſperitatis:cõtinue/indefeſſe,laus eius in ore meo/erit.Secũdum ꝙ ipſe intẽdit agere vitã laudabilẽ ẜm deũ/nõ curans mũdanoꝝ laudes ſed humiliũ.In dño/nõ in mundanis,laudabiꝛ aĩa mea/vita mea:audiẽt/hãc vitã laudabilẽ,humiles corde/manſueti,& lętabunꝛ/laudando hoc ppoſitũ.¶ Vbi nota ꝙ dauid conſiderans qualitatẽ viroꝝ qui ad ſe cõfugerant vt ſub eo fugata paupta te licẽtioſe viuerẽt/ſtrenue agendo more militari,ante oĩa pponit eis intẽtionẽ ſuã:qualis ſcilicet ipſe intẽdit eſſe:vt p hoc poſſent auditores intelligere quales velit eos eſſe.nã vult eos eſſe ſimiles ſibi.Et ppterea duo pponit.Alterũ ꝙ in vtraqꝫ fortuna intendit ſemp ꝑponere deũ.Alterũ ꝙ nõ quęrit gloriã humanã/nõ quęrit laudari ab ĩpiis:ſed quęrit gloriã ẜm deum:& ſufficit ei laus a manſuetis.Et vtrunqꝫ horũ directe percuſſit frontem profugorum:qui & quęrebant gloriam militarem & ſuperare aduerſitates licentioſe:vt mos eſt talium profugorum.

¶ Magnificate dñm mecũ. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primũ tractaꝛ tota materia ppoſita ex pte ſeu exẽplo ipſius dauidis.Secundo tractaꝛ eadẽ ex parte inſtruendoꝝ/ibi guſtate.¶ Inſtruẽs igiꝛ dauid exẽplo ſui/inuitat ad id quod vtrobiqꝫ fuit principale ppoſitũ.ſ.honorem dei.Magnificate dñm mecũ/nõ in ſeipſo ſed in aĩs.ſic.n.magnũ deũ facimus,quũ in opibus noſtris ĩterioribus & exterioribus magnitudinẽ dei pfitemur & veneramur.vnde nõ dixit magnidicite ſed magnificate/factis. & exaltabimus nomẽ eius/laudãdo & glorificãdo,pariter/ſimul.¶ Et ad hoc affert quattuor beneficia diuina.Primũ.Quęſiui dñm/corde ore & ope:& ſ̃udiuit mihi/etiã ope,& ex oibus timoribus meis liberauit me.Habuerat tunc dauid timores multos:& apud philiſteos & abimelech(ppter qđ ſimulauit ſe fatuũ)& prius apud ſaulẽ/toties volentẽ ipm occidere.& ppterea dixit/ex oibus timoribus meis liberauit me.¶ Secũdũ.Reſpexerũt ad eũ & illuminati ſunt/& facies eorum nõ cõfundentur . Poſt beneficiũ in timoribus/ponit beneficium collatũ ſperãtibus.Et quoniã in tertia perſona pluralis numeri introduciꝛ,clarũ nõ eſt de gbus loquaꝛ.videꝛ tñ mihi ꝙ loquiꝛ de ſeipſo & ſui ſimilibus : occultans ſub cõitate tertię pſonę ĩternã gfam diuini luminis ſibi cõceſſã.parcebat.n.ppriis laudibus:ſicut paulus inquit.parco aũt ne quis plus exiſtimet de me &c̃.vnde gfam pphetici luminis ſibi cõceſſam/occulte inſinuat.Reſpexerũt/ ego & mei ſimiles,ad eũ/deũ:& illuminati ſunt/intus,& facies eoꝝ nõ cõfundentur/ab expectatione ſua.Põt tñ hoc ad beneficiũ patrũ referri.priſci.n.patres reſpexerunt ad deũ:& illuminati ſunt,& facies eoꝝ nõ cõfundenꝛ quin eueniãt eis pmiſſa.multa enim fuerũt pmiſſa patribus quę adhuc erãt adimplenda in populo iſrael.Poſt beneficia timoris & ſpei/beneficium pauperum tribulatoꝝ ſubiũgiꝛ.Hic paup/ipſemet dauid,vocauit/nõ voce ſed corde tpe paupratis pfugus a ſaule:& dñs audiuit/puidẽdo,& de oibus anguſtiis eius ſaluauit eũ.¶ Vnde & quarto ſubiũgit beneficiũ angelicę cuſtodię.Habitãs angelus dñi circũcirca timentibus eũ,& liberauit eos. Vbi nota duo. Primũ ꝙ hoc beneficiũ cõe manifeſte poniꝛ oibus timẽtibus deũ:vt hinc ẽt dauid parcat laudibus ſuis.ne iactare ſe videaꝛ dicẽdo ꝙ habet angelũ dñi cuſtodẽ:quũ tñ hoc vellet ĩtelligi ita ſibi cõuenire ꝙ reliqs eſſet cõe ſi vellẽt timere deũ.Secũdũ ꝙ angelus dñi cuſtos deſcribiꝛ habitans in circuitu timẽtiũ deũ. Hinc enim habes differẽtiã inter angelicã & humanam cuſtodiã.cuſtodia ſiquidem humana manẽs

in vno loco/non manet in altero:ſed ad hoc vt totũ circuitũ cuſtodiat/oportet ꝙ eat circũcirca.ange
lica aũt cuſtodia habitat in toto circuitu:ita ꝙ non oportet ꝙ circũeat,ſed ſimul cuſtodit vniuerſum
circuitũ.Hęc ſunt quattuor loca/qbus dauid exemplo ſui inuitat ad benedicendum dñm in oĩ tpe.

Guſtate ⁊ videte. Tractať hic eadẽ ꝓpoſita materia explicite:inſtruẽdo iuxta opportunitatem & ca
pacitatem auditoꝝ/tali ordine. Primo allicit ad ĩchoãdũ ea quę ſunt vię dñi. Guſtate inqt & videte.
Ad ſimilitudinẽ expimẽtũ ſumẽtiũ de aliquo cibo vel potu/ dicit vt guſtẽt expiẽdo,& videãt certificã
do ſe de duobus.Primũ.qm̃ bonus dñs/ſemꝑ ĩueniť a colẽtibus eũ/& bonus in ſe & bonus illis.Secũ/
dũ.beatitudines/ſunt,viri qui ſperabit in eo.Btitudines hic pollicitę & in futuro,ſunt eius qui ſpera/
bit.i.pſeuerabit ſperãs in eo.His duobus maxime indigebãt viri illi:& ꝙ deũ inuenirent bonũ ſibi/&
ꝙ ipſi beareť ſperando in deo.¶ Secũdo monet eos ad timẽdũ deũ.hoc enim erat p̃cipuũ intentum
dauidis.Et hoc ſecũdũ inducit poſt ꝓpoſitã guſtationẽ.Acſi aperte dixiſſet.experimini/ inchoate mo/
dicũ,viã dei.Et ſi quęritis qũo fit iſta experiẽtia?ecce modus.Timete dñm.timor dñi initiũ eſt guſtan
di & videndi.Monet aũt blande.timete dñm ſancti eius.Appellat milites ſuos ſanctos.i.mũdos ab im/
mundiciis idolatrię & gẽtilitatis/& dicatos deo ad colendũ vnũ deũ.Vos inquit q eſtis iã dicati deo
timete ipm̃:qm̃ nõ defectus timẽtibus eũ.Militares viri & p̃cipue ꝓfugi & grauati ęre alieno(quales
erãt iſti)volũt lucrari & ideo militare vt non deſint ſibi opportuna.Et ꝓpterea dauid huic appetitui
occurrit/affirmãs ꝙ timẽtibus deũ nihil deficit.Quod ĩtellige iuxta ꝓmiſſiones in deutero. factas.to/
tus enim iſte pſalmus plenus eſt ꝓmiſſionibus tpaliũ bonoꝝ:qa ſpectat ad viros veteris teſti/qbus ꝓ/
mittebanť bona tẽporalia ſi manerẽt in cultu dei.Et hoc retine ꝓ toto pſalmo:ne oporteat toties re/
petere.¶ Et ad hoc affert ſignũ quod videmus euenire de facto.Leũculi/hoĩes p̃dones,depaupati ſunt
& eſurierũt/vt expientia teſtať:& quęrẽtibus dñm nõ deerit omne bonũ/iuxta benedictiones deutero
nomii.Vbi nota cautelã dauidis volẽtis auertere militares a p̃da.Nõ dixit eis nolite p̃dari/ne videre
tur malã exiſtimationẽ habere de eis:ſed vt abominabilẽ ꝓpoſuit eis rapinã/noĩando eã leoninã/tãq̃
rẽ feris nõ hoĩbus cõgruentẽ.¶ Tertio deſcendit ad iſtruendũ eos in particulari/a qbus debẽt cauere.
Et ne videať multiplicare p̃cępta/iuitat paterne vt filios ad diſcendũ timorẽ dñi ad quẽ iam ĩuitauer/
rat.Ite/pro venite,filii.Olim principes appellabanť patres:& ꝓpterea dauid princeps vocat ſubditos
filios.audite mihi/more hebraico ꝓ me:qa timorẽ dñi docebo vos.Ecce doctrina timoris dñi ĩchoãs
a p̃mio.quis es vir qui volẽs/ꝓ vis vitã,diligens dies ad vidẽdũ bonũ?Nullus eſt qui nõ velit vitam:
ſed multi ſunt nõ volẽtes vitã ſic/ſcilicet diligẽdo viuere ad videndũ bonũ,ſed ſiue videãt malum ſiue
bonũ volũt vitã.Ad excludendũ iſtos inſanos appetitus dicit dauid.quis vir volẽs vitã?& exponẽdo
volũtatis affectũ:diligens dies/tẽpus vitę,ad videndũ bonũ.Hoc eſt p̃miũ quod in hac vita ꝓmittiť
iuſtis.¶ Ecce in quibus cõſiſtit timor dñi.Cuſtodi linguã tuã a malo/a maledicẽtia : & labia tua a lo/
quẽdo dolũ.ſub quo cõprehendiť fraus.Hęc quo ad linguã.Quo ad opus.ceſſa a malo/a nocumento
ꝓximi,& fac bonũ.Quo ad ſtudiũ.quęre pacẽ & ſequere eã/quãtũ ex te eſt donec ĩuenias.Perſpice hęc
tria documenta vitam militarium regulare,& quo ad linguam & quo ad opera & quo ad ſtudia.nam
& ſunt rixoſi/& nociui/& licentioſę lingug ac etiam doloſę.Et propterea in his dauid timorem domi
ni apud militares conſtituit.

Oculi domini. Reddiť rõ ꝓmiſſoꝝ:& iuxta duo ꝓmiſſa (vitę ſcilicet & bonoꝝ dierũ)vtriuſq; ratio
reddiť.Et primo bonorũ dieꝝ.deinde vitę/ibi ĩterficiet.Et cõſiſtit rõ ꝓmiſſoꝝ bonoꝝ dieꝝ in dĩa ĩter
diuinã curã reſpectu iuſtoꝝ & iniquoꝝ:pro quanto deus promiſit bona iuſtis & mala iniquis:vt pa/
tet in benedictionibus & maledictionibus deutero.Hanc autem differentiam proponit more humã
no de deo loquens/tanq̃ habente oculos & aures & reliqua mẽbra.Oculi dñi ad iuſtos/cuſtodiẽdum:
& aures eius ad clamorem eorum/audiendum.Facies domini/irata , in facientibus malum:ad facien/
dum excidere de terra memoriam eorum.Maximum malum quod ęſtimãt homines eſt interitus me
morię ſuę:ſicut pro maximo bono ęſtimant immortalitatem famę.Et propterea hic pro magna poe
na in pręſenti mundo dicitur.ad faciendum excidere de terra memoriam eorum . Vbi habes & iram
dei in impios & punitionem.Reſpectu autem iuſtorum dixerat aures & oculos,ſed non poſuerat effe
ctus.Et propterea ſubiungit effectus aurium:hoc eſt ad quid aures dei ad clamorem eorum . Ecce ad
quid.Clamauerunt,& dominus audiuit:& ex omnibus anguſtiis eorum liberauit eos. ¶ Et quoniam
humano more/ſalutares tam aures q̃ oculos oportet eſſe prope adiuuandos(nam longe diſtantes mi
nus audimus & videmus ad ſubueniendum)ideo propinquitatem dei reſpectu iuſtorum inſerit pro/
pheta. Prope/ſupple eſt,dominus cõfractis corde/ timore dei:& contritos ſpiritu/non tumentes/non
elatos,ſaluabit.Quo ad oculos vero cuſtodiam ſubiungens/excludit ſimul obiectiones duas . Altera
eſt de multitudine malorum: hoc eſt ꝙ q̃uis multiplicentur mala iuſti/nihilominus deus liberabit eũ.
Altera eſt cur totus iſte ſermo de videndo dies bonos/occupatur in liberatione ex malis . Hęc enim
obiectio tacite excluditur/ affirmando multa mala iuſti/hoc eſt ꝙ oportet iuſtos pati multa mala:&
ex omnibus ipſis liberabit eum dominus. ¶ Fructus autem malorum iuſti ſubiungitur/declarando
diuinam cuſtodiam quę diuinis oculis attribuitur.Cuſtodiens dominus omnia oſſa eius/iuſti:ita ꝙ

vnum ex eis/oſſibus,non fractum/ſupple eſt.In tribulatione iuſtorum ad ſimilitudinem naturæ agit deus.Natura enim in ęgritudinibus nō mortalibus cuſtodit oſſa non carnes egri(vnde efficitur macer defectu carnium)ſed poſtea carnes reſtaurat:ita deus in tribulationibus iuſtorum cuſtodit omnia oſſa iuſti/omnes virtutes animi quę ſunt velut oſſa ſuſtentantia iuſtum , nec vna quidem virtus confringitur.Et ad hoc(ſcilicet ad cuſtodiam virtutum)ordinat tribulationes iuſtorum:iuxta illud apoſtoli.virtus in infirmitate perficitur.& ne magnitudo reuelationum extollat me/datus eſt mihi ſtimulus carnis meę &c̄.Et intēdit dauid docere milites ſuos ꝙ etſi patientur velut ęgri/ſint ſecuri ꝙ cuſtodit deus oſſa eorum:hoc eſt cuſtodit deus eos ad ſanitatem futuram cuſtodiendo virtutes animi. ad hoc enim oculi domini ſunt ſuper iuſtos.& ſic videbunt quaſi poſt ęgritudinem dies bonos.¶De vita autem promiſſa(quis es vir qui vis vitam)ſubdit differentiam ſimiliter inter iuſtos & iniuſtos. Et circa vitam impii dicuntur duo:ſcilicet mors & deſolatio.Interficiet impium malum/hoc eſt malicia propria demeritorie interficiet impium/minuet vitam eius:& oſores iuſti deſolabuntur/ex ipſa culpa odii erga iuſtum.Quo contra de iuſtis ſubdit.Redimens dominus animam/vitam , ſeruorum ſuorum:& hoc contra primū.& non deſolabuntur oēs ſperantes in eo.& hoc contra ſecūdum.¶Aduerte hic ꝙ iſti vltimi quattuor verſiculi magis ad propoſitū exponunt̄ ꝓphetice.vt poſtq̄ dauid mōſtrauit rationem dictorum ex ſubu[illegible]tione diuina communi iuſtis & timentibus deum, concluſurus ſermonem redeat ad principium vnde inchoauit:ſcilicet ad ſeipſum/confirmans & accēdens milites ſuos ad ſeruandum quę monuit,quia ipſe dauid q̄uis multa mō patiatur/tandem deus liberabit ipſum:& interficiet ſaulem & complices:& redimet vitam ſeruorum ſuorum qui cum dauide ſunt . Et tunc eſt ſenſus literę.Multa quidem mala ſunt modo iuſti/mei ipſius dauidis:tamē eſtote ſecuri,quia ex omnibus ipſis liberabit eum dominus.Et interim eſt dominus cuſtodiēs omnia oſſa eius/dauidis, ita ꝙ vnum ex eis non fractum/eſt.Interficiet impium/ſaulem , malum/malicia propria demeritorie vt dictum eſt:& oſores iuſti/dauidis,deſolabuntur. Redimens dominus/erit , animam/vitam , ſeruorum ſuorum/mecum timentium ipſū:redimet enim de periculo occiſionis.& non deſolabūtur omnes mecum ſperantes in eo.¶Et ſcito ꝙ hac inſtructione & promiſſione prophetica inducti ſunt milites dauidis ad tantum dei timorem vt de eis dixerit ſeruus nabal.1.reg.25.homines iſti boni ſatis fuerunt nobis & non moleſti,nec quicq̄ aliquando periit omni tempore quo fuimus conuerſati cum eis in deſerto:pro muro erant nobis tam in nocte q̄ in die omnibus diebus q̄bus paſcimus apud eos greges .Amen.

¶VVLGATA EDITIO. ¶Pſalmus dauid. XXXIIII.

IVdica domine nocentes me: expugna impugnantes me.
Apprehende arma & ſcutum:& exurge in adiutorium mihi.
Effunde frameam & conclude aduerſus eos qui perſequūtur me:dic animę meæ ſalus tua ego ſum.
Confundantur & reuereantur:quærentes animam meam.
Auertantur retrorſum & confundantur:cogitantes mihi mala.
Fiant tanq̄ puluis ante faciem uenti:& angelus domini coartans eos.
Fiant uie illorum tenebrę & lubricum:& angelus domini perſequens eos.
Quoniam gratis abſconderunt mihi interitum laquei ſui:ſuperuacue exprobrauerunt animam meam.
Veniat illi laqueus quem ignorat & captio quam abſcondit apprehēdat eum:& in laqueum cadat in idipſum.
Anima autem mea exultabit in domino:& delectabitur ſuper ſalutari ſuo.
Omnia oſſa mea dicent.domine quis ſimilis tui?
Eripiens inopem de manu fortiorum eius:egenum & pauperem a diripiētibus eum.
Surgentes teſtes iniqui:quę ignorabam interrogabant me.
Retribuebant mihi mala pro bonis:ſterilitatem animę meę.
Ego autem quum mihi moleſti eſſent:induebar cilicio.
Humiliabam in ieiunio animam meam:& oratio mea in ſinu meo conuertetur.
Quaſi proximum & quaſi fratrem noſtrum ſic complacebam:quaſi lugens & contriſtatus ſic humiliabar.

Et aduerſum me lętati ſunt & cõuenerũt:cõgregata ſunt ſuper me flagella & ignorauí.
Diſſipati ſunt nec compuncti:tentauerunt me,ſubſannauerũt me ſubſannatione,fre
muerunt ſuper me dentibus ſuis.
Dñe quãdo reſpicies?reſtitue aĩam meã a malignitate eorum,a leonibus unicam meã.
Confitebor tibi in eccleſia magna:in populo graui laudabo te.
Non ſupergaudeant mihi qui aduerſantur mihi inique:qui oderunt me gratis & an-
nuunt oculis.
Quoniã mihi quidẽ pacifice loquebant̃:& in iracũdia terrę loquẽtes/dolos cogitabãt.
Et dilatauerunt ſuper me os ſuum:dixerunt euge euge uiderunt oculi noſtri.
Vidiſti domine/ne ſileas:domine ne diſcedas a me.
Exurge & intende iudicio meo:deus meus & dñs meus in cauſam meam.
Iudica me ſm iuſtitiam tuam dñe deus meus:& non ſupergaudeant mihi.
Non dicant in cordibus ſuis euge euge animę noſtrę:nec dicant deuorabimus eum.
Erubeſcant & reuereantur ſimul:qui gratulantur malis meis.
Induantur confuſione & reuerentia:qui maligna loquuntur ſuper me.
Exultent & letentur qui uolunt iuſtitiam meam:& dicant ſemper magnificetur domi
nus qui uolunt pacem ſerui eius.
Et lingua mea meditabitur iuſtitiam tuam:tota die laudem tuam.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶ Dauidi. XXXV.

ↄtra me ↄtra me

1 Chriſtus. Litiga domine[4] cum litigantibus meis:pugna cum pugnantibus meis.
2 Apprehende parmulam & ſcutũ:& ſurge in auxilium meum.
3 Euagina lanceam & conclude ex aduerſo perſequẽtes me:dic animę meę. Vox dei pe
tita ſalus tua ego.
4 Chriſtus. Confundentur & erubeſcent quęrentes animæ meę:reuertentur retrorſum
& erubeſcent cogitantes mali mei.
5 Erunt ſicut gluma faciebus uenti:& angelus domini[4] impellens.
6 Erit uia eorum tenebrę & lubricum:& angelus domini[4] ſequens eos.
7 Quia ſine cã abſconderunt mihi foueam retis ſui:ſine cã foderunt animę meę.
8 Veniet ei deſolatio quã ignorabit:& rete ipſius quod abſcondit comprehendet eum/in
deſolatione cadet in ipſum.
9 Et anima mea exultabit in domino[4]:& lętabitur in ſalute ſua.
10 Oſſa mea dicent. Vox oſſium chriſti. domine[4] quis ſicut tu,liberãs pauperem a fortio
re ipſo/& pauperem & mendicum a uiolento eius.
11 Chriſtus. Surgent teſtes iniqui:quę neſciui interrogabunt me.
12 Retribuent mihi malum pro bono:ſterilitatem animę meę.
13 Et ego in egrotare eorum ſic:ueſtis mea ſaccus/afflixi in ieiunio animam meam/& ora-
tio mea ſuper ſinum meum reuertetur.
14 Quaſi ſocius quaſi frater mihi ambulaui:quaſi lugens mater ater incuruatus ſum.
15 Et in egritudine mea lętati ſunt & congregati ſunt:congregati ſunt ſuper me percu-
tientes & neſciui/ſciderunt & non tacuerunt.
16 In blandiciis deriſionum uaniloquii:frendendo ſuper me dentibus ſuis.
† dñi mea 17 Domine† quãtum aſpicies?fac reuerti animam meam a deſolationibus eorum,a leũ-
culis unicam meam.

18 Confitebor te in eccleſia multa:in populo forti laudabo te. nõ
19 Non lętabuntur mihi inimici mei falſo:oſores mei ſine cauſa/ annuent oculo.
20 Quoniam non pacem loquent̃:& ſuper quietos terrę uerba deceptionum cogitabũt.
21 Et dilatauerunt ſuper me os ſuum: dixerunt. Vox iudęorum. heah heah uidiſti ocu-
los noſtros.
22 Chriſtus. Vidiſti domine/ne ſile:domine† ne elongare a me. † dñe mea
23 Expergiſcere & uigila iudicio meo:deus meus & dñs meus † liti meę. be me † dñe mea
24 Iudica me ſm iuſtitiam tuam domine deus meus:& non lętabuntur mihi.
25 Non dicent in corde ſuo. Vox iudęorum. heah animę noſtrę. Chriſtus. nec dicent.
Vox iudęorum. abſorbuimus eum.
26 Chriſtus. Confundentur & erubeſcent pariter/gaudentes mali mei:induentur confu-
ſione & uerecundia magnificantes ſe ſuper me.
27 Laudabunt & lętabuntur uolentes iuſtitiam meam:& dicent continue. Vox chriſtia-
norum. magnificabitur dominus,uolens pacem ſerui ſui.
28 Chriſtus. Et lingua mea loquetur iuſtitiam tuam:tota die laudem tuam.

Titulus eſt.Dauidi.Ex quo licet autor habeatur pſalmi,materia tamen non habetur.Sequẽdo au tem regulam apoſtolorum petri & pauli/apparet ꝙ pſalmus iſte ad literam tractat de meſia: eo ꝙ ea quę hic dauid dicit in propria perſona/excedunt perſonam dauidis:hoc eſt non verificantur de ipſo:& clare patet ꝙ verificantur de chriſto. Apparet autem hoc ex tribus.Primo ex principio pſalmi.in quo deſcribitur pugna non ſolum animo/verbo & apparatu,ſed actualis/dicẽdo. pugna cum pugnantibus meis,apprehende arma/euagina lanceam.Conſtat autem in tota dauidis perſecutione a saule/nunq̃ ventum eſſe ad pugnam actualem.Secundo quia in verſiculo vndecimo expreſſe dicitur.ſurgent teſtes iniqui,quę neſciui interrogabunt me.quod nunq̃ in dauide impletum legitur:ſed clare conſtat vtrunq; impletum fuiſſe in meſia. Tertio quia in verſiculo.21.ait.& dilatauerũt ſuper me os ſuum,dixerunt heah heah/vidiſti oculos noſtros.Hęc autem nunq̃ legimus occurriſſe dauidi: ſed impleta chriſto exiſtente in cruce a tot deriſoribus.Et ꝓpterea pſalmus iſte ad literam tractat de paſſione chriſti. Quod confirmatur,ex eo ꝙ ipſe chriſtus ioan.15.verba huius pſalmi affert de ſeipſo implenda/dicens.vt impleatur ſermo qui in lege eorum ſcriptus eſt/quia odio habuerunt me gratis. Hoc enim in.19.verſiculo huius pſalmi habetur.

¶SVMMARIVM EST.

¶David in perſona filii ſui meſię/paſſionem eius proponit coram deo tanq̃ vexatus lite & tanq̃ vexatus pręlio.Et ea quidẽ quę ſunt pugnę/proſequit̃ petendo vt deus armatus ſaluet ſe/reſuſcitando a mortuis,& deſolet iudęos excidio hieroſolimitano.ea vero q̃ ſunt litis/proſequitur narrãdo tum obiecta teſtium contra ſe/tum ſuam erga iudęos gratiam cum illorum ingratitudine/tum ſuam benignitatem cum illorum malicia.Et petit iudicari ſm diuinam iuſtitiam ad confuſionem iudęorum & iugem fidelium lętitiam.

¶Perſona loquens proprie propheta eſt in perſona chriſti:recitat tñ vocem inimicoꝝ & chſianoꝝ.

Litiga domine cum litigantibus meis:pugna cum pugnantibus meis. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materię,& executiuam/ibi apprehende.Proponit duo pręgnantia. Alterum eſt.Litiga domine cum litigantibus contra me.in hoc enim narrat chriſtus ꝙ vexatur litibus:& petit vt deus vexet etiam lite illos litigantes.Et ſimiliter alterum eſt.pugna cum pugnantibus contra me.In quo narrat ſe pati bellum ab aliis:& petit vt deus pręlietur contra illos. Vbi quantũ ad ſenſum literę nota litem negocium eſſe iudiciale,pugnam autem negocium bellicum.Ita ꝙ petit chriſtus ſub ſimilitudine vexati lite ꝙ iudicio(quod conſiſtit in prolatione ſententię)& ſub ſimilitudine prelio impetiti ꝙ pręlio(quod conſiſtit in factis/quod eſt executio ſentẽtię) deus ſit pro ſe:quoniam vtroq; modo patitur:iniuriis ſcilicet ſub iudicibus/anna/caipha/pilato &c.& factis acerbę paſſionis. Quantum ad literam quoq; nota in hebręo haberi in primo propoſito verbum ſonans litem & participium euſdem verbi.& propterea oportuit transferre litiga cum litigantibus meis. Et per omnia ſimile eſt in ſecundo /pugna cum pugnantibus meis. Verum eſt ꝙ pronomen quod pluralis eſt numeri in hebręo non potuit transferri cum conſonantia.oportuit enim dicere cum litigantibus meis/cũ pugnantibus meis:quod in latina lingua nõ bene ſonat ſenſum intentũ.ſ.cõtra me.

¶Apprehende parmulam. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractatur illa particula

pugna cum pugnantibus meis. Secundo illa/litiga cum litigantibus meis/ibi ſurgent teſtes iniqui.
¶ Quantum ad pugnam tali procedit ordine. Primo deſcribuntur actiones petitę. ſecundo effectus
actionum in aduerſariis. & tertio effectus earundem actionũ in ipſo chriſto. ¶ Quattuor petit actio
nes dei humano more. Prima vt deus armet ſe: hoc enim eſt primum neceſſariũ pugnaturo. Appreh̃e
de parmulã & ſcutum. Iuxta dictiones hebręas primum ſignificat ſcutum rotundum: ſecundum au/
tem ſcutum gr̃ade quod totũ operit hoĩem. Per quę intellige oĩa arma defenſiua. ¶ Secũda actio eſt ꝙ
ẽt armis offenſiuis actualiter pugnet ꝑ ipſo. Cõſurge in auxiliũ: euagina lanceam. ſic enim in hebręo
habetur. Aut enim metaphorice vtitur euaginationis noĩe/hoc eſt vtere lancea: aut de lanceis oper/
tis quaſi vagina loquitur. videmus enim hodie ẽt huiuſmodi arma habere ſua opcula. ¶ Tertia actio
eſt ꝑcuſſio aduerſariorũ. Cõclude ex aduerſo perſequẽtes me/obuiã eas ꝑſequentibus me & claude eos
vt non poſſint euadere. ¶ Quarta actio reſpectu petẽtis. dic aĩę meę/ſalus tua ego. Vbi non petit fac
ſaluã aĩam meã/ſed dic aĩę meę: vt intelligas ꝙ non petit ſaluari a morte (hoc eſt ne moriatur) ſed pe
tit ſecuram reddi aĩam ſuam diuina voce. more humano alloquens deum quaſi ducem exercitus. veni
armatus & redde oẽs ſecuros/dicẽdo ego ſaluabo vos. ¶ Sed quũ hęc omnia metaphorice a ꝓpheta
inducanẽ de auxilio diuino exhibẽdo meſię patienti, aduertendũ eſt ꝙ arma defenſiua ſpectant ad ea
euitanda quę chriſtus noluit pati: puta ꝙ os eius non cõminueretur/& ſimilia. Arma vero offenſiua
(quorũ actio deſcribitur ꝑ modum clauſurę/dum diciẽ conclude eos) poſſunt referri & ad confuſio/
nem quam iudęi in mente ſua incurrerũt: ita ꝙ fuerunt in mente confuſi non habẽtes diuerticulum/
quum audierunt a cuſtodibus ſepulchri chriſti rem geſtam. Poſſunt quoq; referri ad obſidionem hie/
ruſalem ſubſecutã ob crimen cõmiſſum contra chriſtum: iuxta illud luc. 19. circundabunt te eo ꝙ non
cognoueris tẽpus viſitationis tuę. Facile quoq; eſt per huiuſmodi arma dei/exponere media quibus
deus vſus eſt vel ad confundendũ vel ad deſtruendũ iudęos. ¶ Quum dicitur quoq; dic animę meę
ſalus tua ego/ſecuritatem reſurgendi petit. & ꝓpterea hoc animę nomine vtitur/ab officio animandi
corporis. Ac ſi apte dixiſſet. dic aĩę meę aĩanti corpus. q̃uis ſeparãda ſis modo a corpore, ego tamẽ ſa
lus tua quantum ad animandi officium: quia per me reſumes animandi officium incorruptibiliter
quod modo habes corruptibiliter.

Confundentur. Diuinę pugnę effectus in aduerſariis (iudęis ſcilicet) deſcribiẽ. Et primo quãtũ ad
fruſtrationẽ intenti. Cõfundenẽ/ex tuo ꝑlio, & erubeſcent q̃rentes aĩę meę/vitę meę. Et hoc fuit adim
pletũ: quia iudęi quęrebant vitam chriſti extinguere ſicut ꝑ mortem extinguiẽ vita alioꝝ hominũ. a
quo intẽto confuſi ſunt & erubuerũt: quia vita chriſti nõ fuit extincta niſi per triduum. Reuertentur
retrorſum & erubeſcẽt cogitantes mali mei. Et hoc quoq; fuit adimpletũ: quia iudęi pręcipuum ma/
lũ quo tendebant erat extinguere fidem chriſti: vt ipſimet teſtanẽ. ſi dimittimus eũ ſic/totus mundus
vadit poſt eum. Et rurſus dicunt pilato. ne forte veniãt diſcipuli eius & furentur eũ/& dicant plebi ſur
rexit a mortuis, & erit nouiſſimus error peior priore. Manifeſte ſiquidẽ per reſurrectionẽ chriſti iudęi
reuerſi ſunt retrorſum. i. ad ſimilitudinem fugientiũ ceſſerunt fidei chriſti: dum tot milia iudęorũ con
uerſa ſunt ad fidem chr̃i. ¶ Deinde ſubiungiẽ altera pœna effectus eiuſdẽ pugnę: ſcilicet pœna expul/
ſionis de hieruſalẽ. Erunt ſicut gluma faciebus venti, & angelus dñi impellens. In quo oſtẽdiẽ eorum
diſperſio tanq̃ rerum nullius momẽti qualis eſt gluma, & autoritas diuina ꝑ angelum dñi: vt intelli/
gas diſperſionẽ iudęoꝝ q̃uis medio brachio romanoꝝ/per angelicum officiũ tamẽ fuiſſe factã princi
paliter. Et adiungitur circa hãc diſꝑſionis pœnã. Erit via eoꝝ tenebrę & lubricũ, & angelus dñi ſequẽs
eos. Triplex malũ in via deſcribiẽ. tenebrę quo ad oculos/lubricũ quo ad pedes/& ꝑſecutio angeli dñi
nõ ꝑmittens eos paſſim ambulare. Per quę intellige oẽs incõmoditates fugę. ¶ Tertia pœna (ſcilicet
deſolatio hieroſolimitana ꝑ romanos facta) ſubiũgiẽ ꝓpoſita cõgruentia cauſę. Quia ſine cã abſcon
derũt mihi foueã retis ſui. Vbi iſidias iudęoꝝ aſpice cõſtare ex fouea & reti: tanq̃ foderint occulte fo/
ueã reti cooptã ſeu vallatã. Et ad foueã magis exprimendã ſubdit. ſine cã foderunt/foſſam fecerunt, aĩę
meę/vitę meę. Eſt autem hoc rete romanoꝝ poteſtas/cuius timore iudæi occiderunt chriſtum. veniẽt
romani/& tollent locũ noſtrum & gentem. Et hoc fuit ſine cã. quoniã nõ erat iudęis ratio timẽdi hoc
ex prędicatione chriſti: quoniam chr̃s non congregabat populum excitando ad arma aut tumultus
aut ſeditionem aut ad dominium quodcũq; temporale: vt euidentia monſtrauit in paſſione eius. Ip/
ſo etiã aperte dicente. ſi ex hoc mũdo eſſet regnum meum/miniſtri vtiq; mei decertarent vt nõ trade/
rer iudęis. Propterea ergo veniet ei/populo, deſolatio ignorabit. i. quam ignorabit/quale fuit excidiũ
hieroſolimitanũ: & rete ipſius/poteſtas romana, quod abſcõdit/qua occultando veritatem comprehẽ
dit me, comprehẽdet eũ ita ꝙ in deſolatione cadet in ipſum/rete. venerũt ſiquidẽ romani & abſtulerũt
locũ & gentem. ¶ Explicato effectu diuinę pugnę in ꝑſecutoribus/modo explicat eiuſdẽ diuinę pu/
gnę effectũ in ſeipſo & quantum ad aĩam & quãtum ad corpus. Nam quo ad animam dicit. Et ani/
ma mea/in reſurrectione, exultabit in domino & lętabitur in ſalute ſua. non enim fuit plene libera a
paſſione nec plene beata vſq; ad reſurrectionem. Quo ad corpus vero. Oĩa oſſa mea dicent/oẽs partes
corporis mei dicẽt in reſurrectione. dñe quis ſicut tu? quaſi dicat nullus, liberãs pauperẽ/me, a fortiore

ipſo.fortiores enim quãtum ad vſum ptãtis fuerũt pilatus & iudęi occidentes chſm q̃ paup chſs abſtinẽs ab vſu ſuę ptãtis.& pauperẽ & mẽdicũ a violẽto eius.Explicatio eſt eius qđ dixerat:qa chſs pauper & mendicus liberatus fuit a violẽtia illata corpori ſuo per flagella,clauos,crucẽ.☞ Vbi ſcito ꝙ mẽdicus iuxta hebraicã dictionẽ,ꝓprie ſignificat pauperẽ q fuit diues.interpr̃tes enim circumloquuntur in hoc libro eum qui a diuitiis cecidit in paupertatem noie mendici.Et cõuenit chriſto:pro quanto ex ſtatu honorabili quo habebatur vt propheta,cecidit in tãtam ignominiam. Et hoc ſufficiat ſemel pro ſemper in ſimilibus.

Surgẽt teſtes iniqui. Tractaẽ hic illa pticula,litiga dñe cũ litigãtibus meis,tali ordine.Primo tractãtur obiecta in iudicio.Surgẽt teſtes iniq.nõ ſolũ corã pontificibus iudęoꝝ,ſed ẽt ipſi põtifices corã pilato & herode ſe teſtes exhibebãt ꝙ fecerat ſe regẽ &c̃.q̃ neſciui,vtpote falſa,interrogabũt me,per os pilati tu es rex iudęoꝝ!☞ Secũdo narrant geſta hincinde.Et primo in genere. Retribuẽt mihi malum ꝓ bono.Ecce geſta in genere.ego egi bonum,& illi ingrati retribuent mihi malũ.Et ſpecificando malũ,ſubdit ſterilitatem aię meę.Dictio hebraica videt ſonare non ꝓprie ſterilitatẽ,ſed diſpoſitionem mulieris patiẽtis aborſum:quę ex hoc ipſo ꝙ abortiuũ facit orbatur prole,& ſimilis ſterili eſt.Et quia iudęi impediebant chři ꝑdicationem a fructu filiorũ ſpũalium,ideo dicunt retribuiſſe huiuſmodi ſterilitatẽ ſeu orbationẽ aię chři,quę euãgelico verbo generabat filios.conſtat enim ꝙ iudęi ſtatuerant ꝙ ſiquis confiteret illũ eſſe chřm,extra ſynagogã fieret.☞ Poſtea in ſpecie ſubiũgit geſta hincinde.Et primo ex parte ſua narrat ꝙ pro eis omne bonũ coram deo fecit,& ẽt coram hoibus.Et de geſtis corã deo quidẽ pro eis,ait.Et ego in egrotare eoꝝ,in infirmitatibus aĩoꝝ eorum,ſcilicet iudęorũ, feci hæc tria bona.veſtis mea ſaccus,afflixi in ieiunio aĩam meã,& oratio mea ad ſinum meũ reuertetur. Ad literã per hęc tria intelligo vniuerſa bona pſonalia quę chſs obtulit deo pro iudęis.in ſacco afflictionem corporis auſteriore camiſia:in ieiunio afflictionẽ vitę corporalis intus:in oratione ſacrificiũ mentis. Horũ aũt triũ ſolus ſaccus in euangelio nõ legitur.ex aliis tamẽ q̃ leguntur de chriſto(ſcilicet ieiuniis & orationibus)coniicere poſſumus ꝙ vſus fuerit auſteriore camiſia:vt ſe exemplũ perfectum exhiberet paſtoribus & ꝑdicatoribus, quos oportet caſtigare corpus ſuum & ĩ ſeruitutẽ redigere,ne quũ aliis ꝑdicauerit reprobi efficiant.Quod aũt dicit orõnẽ ſuã reuerſurã ſup ſinũ ſuũ,ad hoc ſpectat ꝙ licet orõ eius quãtũ ad ſufficiẽtiã eſſet ꝓ oibus,quãtũ tñ ad efficaciã erat pro ſolo ſinu ipſius,hoc eſt pro electis:iuxta illud ioã.17.ego ꝓ eis rogo,nõ ꝓ mũdo rogo.& ĩfra. non ꝓ eis tñ rogo,ſed ꝓ eis q credituri ſunt ꝑ verbũ eoꝝ in me &c̃.☞ De geſtis aũt corã hoibus ſubdit.Quaſi ſocius quaſi frater mihi ambulaui,quaſi lugẽs mr̃ ater icuruatus ſum. In q̃bus exhibuiſſe ſe iudęis ſocium,fratrem ac ẽt mr̃em compaſſione narrat.Quę in euangelio clare patent adimpleta:& vnico etiam verbo explicata. quicunq; fecerit voluntatem patris mei,ipſe meus frater ſoror & mater eſt matthęi.12. Circa maternum tamen officium aduerte literam ꝙ iuxta textum hebręum oportet ſic conſtruere.ego lugens ater incuruatus ſum quaſi mater.Et ratio conſtructionis eſt:quia ſunt maſculini generis in hebręo illę tres dictiones,lugens,ater,incuruatus,mater autem eſt fœminini.Et ſignificatur maternum officium quo periclitãti filio ęgro mater icuruat cum triſtitia & triſtitię ſignis.Quod cõſtat chriſtum feciſſe.vnde & videns ciuitatẽ fleuit ſup illã,dicẽs.ſi cognouiſſes & tu &c̃.hęc quo ad geſta ex pte chři. ℂ Geſta aũt ex parte iudęoꝝ narrant e regione.Et in ęgritudine mea lętati ſunt. Dixerat ꝙ ipſe in ęgritudine eoꝝ ieiunabat,orabat &c̃.mõ e regione contrariũ iudęos feciſſe narrat.& in ęgritudine mea lętati ſunt. Appellat ęgritudinẽ ſuã chſs tẽpus paſſionis ſuę quo ſe eis vt ĩpotẽtẽ exhibuit.Quũ me infirmũ exhibui lętati ſunt & cõgregati ſunt,pricipes iudęoꝝ:vt patet capto chſo.nec ſolũ principes,ſed cõgregati ſunt ſup me ꝑcutiẽtes,ꝓpheriza nobis qs eſt q te ꝑcuſſit,& neſciui,ad ſimilitudinẽ neſciẽtis ꝑcutiebãt ꝓphetiza.Nec ſolũ ꝑcuſſerũt,ſed ſciderũt,flagellis carnẽ meã:fuit.n.chſs flagellatus. & nõ tacuerũt,& nõ ꝑpea deſtiterũt:vt patet in euãgelio.In blãdiciis deriſionũ vanilogi frẽdẽdo ſup me dẽtibus ſuis.Illuſio illa,aue rex iudęoꝝ,ſalutãdo & genuflectẽdo &c̃.deſcribit ĩ blãdiciis deriſionũ vaniloqi.erat.n.blãda deriſio vanoꝝ verboꝝ.Quę tñ nõ ſuffecit iudęis:ſed quũ pilat⁹ mõſtraſſet eis chſm ſic deriſũ hmõi verbis blãdis deriſoriis,ecce rex veſter,regem veſtrum crucifigam!magis ac magis clamabãt iudęi crucifige,more frendentium dentibus.Et propterea propheta vtrunq; ſimul inſerit:quia huiuſmodi deriſiones terminatę ſunt ad obtentum crucifixionis.

Domine quantum aſpicies! Narratis, geſtis hincinde coram iudice,narrat rationes geſtorum vtrinq;:quare ſcilicet ipſe hæc fecerit & quare iudęi illa fecerint.Sed narrando exclamat,more oppreſſorum prouocantium iudicem ad conſiderationem negocii. Vnde exaggerando & humanum explicans affectum,ait.Domine quantum aſpicies,hoc eſt quantum oportet eſſe prouocatiuum tui aſpectus iudicialis. intendens ꝙ ſi hoc tam magnum non ſufficit ad prouocandum iudicium,quantum erit illud quod prouocabit aſpectum tuum ad iudicandum!quaſi dicat,nullum tam magnum erit.☞ Duas ſubdit rationes geſtorum ſuorum ſupradictorũ.Prima eſt ad ponendũ vitam pro redemptione mũdi.Secũda eſt ad cõſtruendũ eccleſiã vniuerſalẽ.Et vtraq; ita ĩtroducitur vt rõ,ſ.v t etiam portet ſecũ damnum ĩminens niſi deus iudicet. Vnde prima rõ inducit ꝑ modum reſarciendi damni.Fac

reuerti aīam meā a deſolationibus eoꝝ.Mortem tā acerbā appellauit deſolationes iudęoꝝ:qa ad deſolandū & eradicādū chſm occiderūt ipm.A leunculis/ab inferno,vnicā meā/aīam deſtitutā ab oībus. Acſi apertius diceret.poſui aīam meā in mortem vſq; ad infernū,fac vt reſurgat/vt tantum damnum qḋ ſpōte ſubii recōpenſet.Altera rō ꝓponit̄ p modū damni vitandi.Cōfitebor te/pdicando , in eccleſia multa/omnium populoꝝ:in populo forti/ad martyrium,laudabo te:hoc eſt ꝓpterea hęc oīa feci, ne patiaris hęc perire.℄ Rōnes aūt geſtorum a iudęis ſubiungunt̄.Nō lętabūtur mihi inimici mei falſo.Machinati ſunt principes iudęoꝝ falſam inimicitię cām aduerſus chſm:vt patet in conſiliis & accuſationibus eoꝝ.& huiuſmodi machinatio aſſecuta effectū/fuiſſet ratio lętitię principibus iudęorū ſi chſs non reſurrexiſſet & mūdum ad ſe nō traxiſſet.Et ꝓpterea p modum euitandę huiuſmodi lętitię introducunt̄ cauſę ex parte iudęoꝝ.Nō lętabunt̄ mihi.i.de me,inimici mei falſo/accuſantes me:oſores mei ſine cā/ſine vlla culpa,annuēt oculo.Aduerte hic ꝙ negatio in principio verſiculi poſita/intelligitur ꝓpoſita nō ſolū verbo lętabunt̄ ſed ēt verbo annuent.Ita ꝙ ſenſus eſt.nō lętabunt̄/nō annuent oculo.Et hoc annuere oculi/refert̄ ad iriſionis tēpus quo chriſto crucifixo principes ſacerdotū ad inuicem deriſoria chſi verba loquebant̄:ac per hoc more deridentiū alter alteri annuebat oculo/vide filiū dei &c̄.Et intēdit ꝙ vtraq; iniqtas ceſſabit deo iudicāte.℣ Vtriuſq; aūt iniquitatis(ſcilicet confictę falſitatis & iriſionis)manifeſtationem ſubdit.Et falſitatis quidem.Quoniā non pacē loquentur. Caiphas tanq̄ ꝓponens ea quę pacis ſunt,dicturus ꝓphetat̄.expedit vobis vt vnus homo moriatur pro populo & nō tota gens pereat.Hoc conſiliū pręuenit ꝓpheta.Quoniam nō pacem loquent̄/non tendēt ad pacem in veritate:& ſup quietos terrę/ſequaces meos,verba deceptionū cogitabunt.ad exterminandū enim fidē chriſti cogitauerunt hac vti fraude.Deriſionis vero annuentibus oculis. Et dilatauerunt ſup me os ſuū,dixerunt heah heah vidiſti oculos noſtros.Maliciā ſuā pontifices inſultādo chſo crucifixo inducunt̄ manifeſtare.vbi enim debebant compati crucifixo,dilatauerunt/inſultantes ſuper me os ſuum:dicentes heah heah(interiectio eſt inſultantis)vidiſti/tu q te faciebas meſiam,oculos noſtros/expertus es prudentiam/caſtigationem noſtram in cruce.

Vidiſti domine. Poſt narrata obiecta a teſtibus/poſt narrata geſta hincinde a chriſto & iudęis/poſt expoſitas rōnes geſtoꝝ hincinde,more partis conſtitutę corā iudice petētis concludi in cā/petit chſs cōcluſionem cauſę & cōſequēter ſniam.Concluſionem quidē. Vidiſti dñe/merita cāę/nō ſupeſt vt amplius iformeris,ne ſile/cōcluſionem cāę:dñe ne elōgare a me.Tanq̄ more humano dicat.cōclude in cā anteq̄ hinc recedas.Et quodāmō adhuc nō cōcludentē,humano more ſolicitat . Expgiſcere & vigila iudicio meo/terminādo:deus meus & dñe liti meę/terminādę vigila.Conſequenter petit ſententiam. Iudica me ſm iuſtitiam,non humanam ſed tuam/quæ pure veritati innititur/quę nō poteſt falli,domine deus meus/vt intelligas hominem rogare.℣ Tria aūt explicat continēda in ſnia.Primum eſt.& non lętabuntur mihi.Secundum eſt.non dicent in corde ſuo heah animæ noſtræ.Tertium . non dicent abſorbuimus eum.In quibus tribus manifeſtat ꝙ ſententia procedens ſm iuſtitiam dei/efficiet hæc tria.Primum ꝙ chriſtus non iudicabitur victus a iudęis:victores enim lętantur ſuper victo . Et huiuſmodi futuram lętitiam excludit a iudęis.Et conſiſtit hęc victoria in principali articulo negocii:ſcilicet de propagatione fidei chriſtianę.propterea enim pōtifices iudęorum occiderunt chriſtum vt doctrina chriſti extingueret̄:vt patet ex euangelio.Et propterea primum quod petit chriſtus eſt ꝙ iudęi non lętentur ſe viciſſe:quoniam iuſtitia exigit chriſtianam fidem propagandam eſſe.Et ſic fuit impletum.In ſecundo explicat̄ glorificatio nōis chriſti/talis & tanta vt non reſtet in corde iudęorum locus vnde poſſint inſultare chriſtianę vitę.Et hoc fuit adimpletū miſſione ſpiritusſancti/tanta multitudine miraculorum/tot teſtimoniis fidei ex ſcripturis &c̄.Ita ꝙ iudęis ratione vti ſcientibus non eſt relictus locus in corde eorum vnde poſſint inſultare chriſtianę fidei:q̄uis ſit ſpatioſus locus relictus in ore eorum.Et propterea dicitur.non dicent in corde ſuo heah,inſultando animę noſtrę.Chriſtus vitam ſuam cōmunem chriſtiano populo facit.& propterea dicit animæ noſtræ.In tertio reſurrectio corporis explicat̄.nō dicent/iudęi,abſorbuimus eum.Quāuis enim dicere poterūt occidimus eum,non tamen dicere poterunt deglutiuimus eū:vtpote qui iam manifeſte reſurrexit & viuo in ęternum.Hęc de ſententia.℄ Circa effectus vero ſentētię/tum quo ad iudęos chriſti hoſtes/tum quo ad chriſti ſequaces,ſubiungit.Confundentur & erubeſcent pariter/gaudentes mali mei.Nota ſolos illos iudęos hic comprehendi quorum malicia perſeuerauit ita ꝙ lętabantur ꝙ chriſtus paſſus fuiſſet:illi autem qui nō ex malicia peccauerunt/imo viſis iis quæ fiebant tempore paſſionis chriſti reuertebantur percutientes pectora ſua/qui etiam conuerſi legunt̄ in actibus apoſtolorum ꝙ p ignorātiā peccaſſent/pro qbus ēt chſs intercessit pater ignoſce illis qa neſciūt qḋ faciūt,nō icludunt̄ ſub effectu huius ſententiæ.Sed de prioribus adhuc ſubdit̄.induent̄ cōfuſione & verecundia magnificātes/linguas ſuas ſeu ſeipſos,ſuper me.Aduerte hic reperi confuſionis pœnam/qm̄ confundendi erant & in hac vita & in futura:vt rei probauit euentus.℣ Quo ad ſequaces autem chriſti.Laudabunt & lętabuntur/laudabunt cantando & cantabunt laudando,volentes iuſtitiā meā/quę eſt iuſtitia fidei mei crucifixi:& dicēt cōtinue/vſq; ad cōſūmationē ſeculi hunc hymnum.magnificabit̄ dñs volens pacem ſerui ſui/ieſu

chriſti. In his enim duobus (ſcilicet in magnificatione domini & in pace ieſu chriſti) pendet vniuerſa ſalus. Significantius autem explicatur deus volens pacem chriſti: vt intelligas non omnem pacem ei placere ſed chriſti. pacem meam do vobis/pacẽ relinquo vobis, non quomodo mundus dat. Et qm̃ ſcribendum erat: ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſq; ad conſummationem ſeculi, ideo chr̃s ſubiungit. Et lingua mea/per chriſtianos meos, loquetur iuſtitiam tuam/deus quam feciſti mihi iudicando ſm veritatem pro me: tota die/indefeſſe, laudẽ tuam/gratias agendo. Quod quotidie per membra ſua adimplet. Amen.

VVLGATA EDITIO. Pro uictoria/ſeruo dñi dauid pſalmus .XXXV.

DIxit iniuſtus ut delinquat in ſemetipſo: nõ eſt timor dei añ oculos eius.
Quoniã doloſe egit in cõſpectu eius: ut inueniat iniquitas eius ad odiũ.
Verba oris eius iniquitas & dolus: noluit intelligere ut bene ageret.
Iniquitatem meditatus eſt in cubili ſuo: aſtitit oĩ uię non bonę, maliciam autem non odiuit.
Domine in cœlo miſericordia tua: & ueritas tua uſq; ad nubes.
Iudicia tua ſicut montes dei: iudicia tua abyſſus multa.
Homines & iumenta ſaluabis dñe: quẽadmodum multiplicaſti miſericordiã tuã deus.
Filii autem hominum: in tegmine alarum tuarum ſperabunt.
Inebriabuntur ab hubertate domus tuę: & torrẽte uoluptatis tuę potabis eos.
Quoniam apud te eſt fons uitę: & in lumine tuo uidebimus lumen.
Prętende miſericordiam tuam ſcientibus te: & iuſtitiam tuam iis qui recto ſunt corde.
Non ueniat mihi pes ſuperbię: & manus peccatoris non moueat me.
Ibi ceciderunt qui operantur iniquitatem: expulſi ſunt nec potuerunt ſtare.

IVXTA HEBRÆVM. Vincenti ſeruo domini *dauidi .XXXVI.

1 [audite]
2 Propheta. DIctũ rebelliõis impio/ [vt est] intra cor meũ: [vt] nõ timor dei † [sit] corã oculis ei9. † deorum
Quia blanditus eſt ad ſe in oculis ſuis: ad inueniendum iniquitatem ſuam/ad odiendum.
3 Verba oris eius iniquitas & dolus: ceſſauit ad intelligendũ ad benefaciendum.
4 Iniquitatẽ cogitabit ſup cubili ſuo: ſtabit ſuper uia non bona/malũ nõ abominabitur.
5 Dictum rebellionis. Domine* in cœlis gratia tua [est] : ueritas tua uſq; cœlos [est].
6 Iuſtitia tua quaſi montes dei [est] /iudicia tua [sunt] abyſſus multa: adam & beſtiã ſaluabis dñe*.
7 Quã precioſa gratia tua deus †: & filii adam in umbra alarum tuarum ſperabunt. † dij
8 Saciabuntur de pinguedine domus tuę: & torrente deliciarum tuarum potabis eos.
9 Quoniam tecum [est] fons uitarum, in lumine tuo uidebimus lumen.
10 Propheta. Trahe gratiam tuam ſcientibus te: & iuſtitiam tuam rectis corde.
11 Non ueniet mihi pes ſuperbię: & manus impiorum non mouebit me.
12 Ibi ceciderunt operantes iniquitatis: impulſi ſunt/& non potuerunt ſurgere.

TItulus eſt. Vincenti ſeruo domini dauidi. Cuius prima particula patet ſuperius. Per hoc autẽ ꝙ dauid appellatur ſeruus domini/materia pſalmi inſinuat. Seruitus quippe domini excludit libertatem peccãdi, & cõſtat ex timore domini: iuxta illud malach. 1. ſi ego dominus/vbi timor meus? Tractat ſiquidem ad literam pſalmus iſte de ſeruitute domini vt opponitur libertati peccandi. ita ꝙ directe editus eſt contra libertatem peccandi cauſatam ex eo ꝙ non apparet ratio timendi deum. Et hoc quidem nunc ſupponatur: clare ſiquidem patebit in proſecutione. Nec per hoc ꝙ noĩatur dauid ſeruus domini/limitat materia pſalmi ad dauidem: ſed cõmunis eſt cuilibet ſeruo dei. Non fruſtra tñ apponitur dauid: ſed ad denotandum ꝙ ipſe fuit autor non ſolum pſalmi/ſed inuentionis erroris verſati in animo libere peccantium. Significatur itaq; per hunc titulum ꝙ pſalmus iſte attribuit dauidi

ſeruo domini, quia adinuenit & excludit radicem libertatis peccandi contrarię ſeruituti domini.

SVMMARIVM EST.

¶ Dauid videns multos homines immortalitatem animę credentes in libertate peccādi,ratuſq; eos decipi fallacibus argumentis donorum gratuitorum,naturalis nobilitatis animæ,& naturæ & ſtatus ſpiritualis in altera vita,occurrit ſoluens rationes eorum:vt vel ſic reſipiſcant.

Perſonæ loquentes ſunt duæ:propheta.ſ.& fultus libertate peccandi.

Dixit iniuſtus ut delinquat in ſemetipſo...

DIctum rebellionis impio intra cor meum. Diuiditur pſalmus in duas partes:propoſitiuam materiæ,& executiuam,ibi quia blanditus eſt. ¶ Circa partem propoſitiuam quia obſcura eſt & corrupte conſueuit legi,aduerte ſenſum. Intēdit propheta proponere φ ſm iudicium ſuum rebellionis magnitudo ſceleris,dicit impio,non cuicunq; ſed carenti timorē dei ante oculos ſuos. Quid ſit autem illud dictum impio ab eius ſcelere,non proponit explicite,ſed explicabit in quinto verſiculo. vbi patebit φ illud dictum eſt ratio excludendi timorem dei & libere peccandi. Quod implicite hic proponitur:dum explicatur impius talis φ non eſt timor dei ante oculos eius. ¶ Quod vt plenius intelligas, videns dauid multos homines credentes & immortalitatem animæ & alteram vitam,abſq; vllo timore dei libere omnifariam peccare,cogitauit intra ſe φ iniquitas iſtorum decipit eos,promittendo animabus eorum quantumcūq; hic peccantiū felicem in altera vita ſtatum,quia deus eſt lux & vita &c. Et ad hunc errorem confutandum fecit hunc pſalmum.& propterea non afferit hunc errorem ab iniquis dictum abſolute,ſed cum iſta modificatione intra cor meum:hoc eſt ſm φ mihi videtur. Et huiuſmodi errorē nō attribuit homini ſed crimini:vt non ſit in culpa natura ſed ſcelus. Et propterea nō dicit,dictū hominis,ſed dictū rebellionis:ita φ crimen rebellionis introducitur dicens impio. Et ſpecificando quali impio ſubdirut. nō timor dei ante oculos eius. Negatio timoris dei ab oculis mētis,eſt affirmatio cęcitatis reſpectu timoris dei:hoc eſt φ ante oculos mentis eorum nulla ratio timēdi deum videtur. Tales ſunt impii qui tractantur in hoc pſalmo.

¶ Quia blanditus eſt ad ſe. Incipit hic pars executiua tali ordine. Priō tractat illa particula,impio nō timor dei corā oculis eius. Secūdo illa,dictū,ibi dn̄e in coelis,recitatiue.& tertio eadē confutando dictum,ibi trahe. ¶ Declaratur quis ſeu qualis eſt impius nullam videns rationem timendi deū,ex partibus eius quinq;.ſ.affectu,locutione,omiſſiōe,cogitatiōe,& opatione. Et affectus qdē deſcribit ad ſimilitudinem blandientis:vt intelligas mentem iſtorum ipſiſmet blandiri,promittendo felicitatem futuram quantumcunq; hic peccent. Interna blandimenta ſignificantur dicendo,in oculis ſuis. Et appellatione blandiciarum intelligitur ratio alliciens & delectans,tanq̄ blādiendo decipiens. qualis enim vnuſquiſq; eſt ſm affectum,tales ei conſonant rationes:vt apparet in irato,cui conſonant rationes vindictæ. Huiuſmodi autē blandę rationes deſcribuntur in primis ad duo officia.ſ.ad inueniendum iniquitatem ſuā,hoc eſt ad inueniendū vias iniquas:& ad odiendum,ad odio proſequendū quos volūt odio habere. blādiuntur ſiquidē ſibi rationibus & ad odium & ad inuentionem. ¶ Locutio vero. verba oris eius iniquitas & dolus. vt in his duobus intelligas oē vitium linguę:in dolo coopertum,in iniquitate manifeſtum. Omiſſio aūt. ceſſauit ad intelligendum ad benefaciendum. In quo omiſſio quęrēdi veritatem & omiſſio cuiuſq; boni operis apparet. Cogitatio deniq;. Iniquitatem cogitabit ſuper cubili ſuo. In quo magnum ſtudium ad inique agendum deſcribitur:dum in cubili loco quietis cogitat iniquitatem. Operatio demum. Stabit ſuper via non bona,perſeuerabit ſuper via non bona. Nec hoc ſufficiet,ſed malum non abominabitur. Minus dicit & plus ſignificat.ſ.φ malum amplectetur.

¶ Domine in celis. Tractatur hic dictum rebellionis:inducēdo ipſos impios tuentes libertatem peccandi alloquēdo deū,ex quadruplici capite. Primo ex hoc φ deus nō cōmunicat cōiter humano generi gratuita dona,quę ſunt ꝓpria dona rationalis naturæ:vt ſunt gratia,veritas,iuſtitia,& notitia iudiciorum dei. Quod explicant dicēdo. Domine in coelis,ſupremis,in excelſis creaturis,gratia tua,regnat,nō in nobis:& vſq; ad coelos,inferiores,lunam.ſ. veritas tua,certa extēditur.ac per hoc in nobis omnia plena fallaciis. Iuſtitia tua,qua animus fit iuſtus ſm te,inacceſſibilis eſt quaſi montes dei,hoc eſt montes tam excelſi vt ſint potius montes dei q̄ hominum:iudicia tua,quatenus tua,ſunt inſcrutabilia a nobis quaſi abyſſus multa,que inſcrutabilis eſt. Vbi aduerte truncatam eſſe locutionem contentam medio termino ſyllogiſmi. Ex hoc.n. φ deus hęc bona incōmunicabilia,inacceſſibilia & inſcrutabilia ſtatuit nobis,volūt inferre φ nō eſt nobis curādū de aſſequendis huiuſmodi bonis animi,ſed libere operandum:nam ſi deus vellet φ nos ſoliciti eſſemus ad acquirendum huiuſmodi bona animi,nō reſtrinxiſſet ſic illa. ¶ Secūdo ex hoc φ deus bona corporalia cōiter dat nobis & brutis. Adam hoc eſt hominem,& beſtiam,genus animaliū,ſaluabis dn̄e,in hac vita continua generatione,nutritione,augmento &c. Et intendunt hinc inferre φ quum prouiſio corporalium ſit cōmunis nobis & brutis,nō eſt magis ꝓp tpalia hæc bona vel mala timēdus aut colendus deus a nobis q̄ a beſtiis:quę nec timēt nec colūt deū,& hæc hn̄t a deo ſicut nos. ¶ Tertio ex nobilitate naturæ hūanæ quātum ad aīam intellectiuā immortalem,imaginem dei. ita φ ex hac parte hoīes ſunt filii & domeſtici dei:ac per hoc in alia vita erunt ſm animam in domo dei,& velut pulli collecti ſub alis proprii parentis. Et quia hoc eſt

pri mum fundamentum dicti iſtoꝝ, ideo ad illius magnificationem pręmittunt laudem diuinę gra/ tiæ ſic magnificantis homines omnes ſupra animalia irrationalia/ clamando. Q̃ pretioſa/ q̃ ęſti/ manda, eſt gratia tua deus/qua omnes homines ſaluare in altera vita & qua naturā animę humanæ beatificare diſpoſuiſti/qua dignans cõmunis pater noſter ẽẽ.ecce & filii adam/hoc eſt homines ſuapte natura (filius enim nomen generis naturalis eſt) in vmbra alarum tuarum ſperabunt/ſupponentur ſub certa protectionis tuę paternę ſpe/velut pulli prius diſperſi quum colliguntur ſub parentis alis. ita ꝙ homines hic ſunt velut pulli diſperſi a deo,in altera vita erunt collecti ſub deo proprio parente velut filii.Et quia domeſtici dei erunt,ſaciabuntur de pinguedine domus tuę.& exponendo quod di/ citur,addunt.& torrente/inundante impetu,deliciarum tuarum/ſpiritualium, potabis eos. Vbi clare vides ꝙ intendunt non ex merito/nõ ex bonis operibus ſed ex natura intellectiuę animę filios adam fore in alia vita beatos.¶ Et vt hoc magis ſuadeant afferunt quarto rationem ex parte ſpiritualis ſta/ tus quem procul dubio aſſequẽtur omnes animę humanę,qui ſtatus cõmunis ac naturalis eſt omni/ bus ſubſtantiis ſpiritualibus.Et intendunt ꝙ ſpiritualis ſtatus eſt plenus vitę & luminis ex ſua natu/ rali propinquitate ad deum:ac per hoc nulla ſubſtãtia ſpiritualis habens ſpiritualem ſtatum(hoc eſt modum eſſendi)particeps eſt mortis aut tenebrarũ,ſed omnes ſunt beatę/plenę vitę & luminis.Ideo aiunt ſaciabuntur quia tecum fons vitę/hoc eſt quia ſpiritualis ſtatus tibi ſimillimus(nam ſpiritus eſt deus)eſt fons vitę.omnis ſiquidem vita quorumcunq; viuentiũ ex ſpiritu eſt:ac per hoc quicunq; tecum.i.in ſpirituali eſt ſtatu,eſt in fonte non in riuulis vitę:in quibus ſumus nos/partim vitam & partim mortem experientes in nobis. Et in lumine tuo videbimus lumen. Modo non videmus lu/ men ſed phantaſmata quę ſunt intelligibilia obſcuriſſima:nec videmus in lumine diuino/hoc eſt cla ro,ſed ſicut in lumine crepuſculi nocturni videmus in lumine intellectus agentis. in alia autem vita videbimus obiectiue lumẽ/intelligibilia ſm ſe clara,& in lumine claro puritatis ſpiritualis/quod vo/ catur lumen dei.Hoc eſt dictum rebellionis impioꝝ/ad ſuadendam libertatem peccandi. ¶ Vbi etiam aduerte ꝙ inducuntur impii iſti alloquentes deum:vt intelligas ſecuritatem animi eorum,qua putã/ tes ſe recte dicere/audent conferre hęc cum deo.

Trahe gratiam tuam. Tractatur hic iterum dictum rebellionis ad confutandum ipſum.ita ꝙ inci/ pit nunc loqui propheta/reſpondendo ſingulis rationibus impiorũ. Vbi aduerte(vt patet ex dictis) impios argumentatos eſſe ex quattuor capitibus:propheta autem explicite reſpondet tribus eorum. quarto autem(ſcilicet homines & iumenta ſaluabis domine)non aliter reſpondet:quoniã ex reſpon/ ſione ad primum/ ſatisfit etiam illi argumẽto.¶ Primum ergo argumentũ impioꝝ aſſumebat ꝙ deus continet gratiam/iuſtitiam & veritatem &c̃.non cõmunicans iſta cõmuniter generi humano.Rñdet propheta falſum eſſe aſſumptũ:quia deus omnibus hominibus quantũcunq; minimis & vilibus(di ſpoſitis tñ)cõmunicat dona gratiarum ſuarum:iuſtitiam veritatem/gratiam &c̃. Et hoc eſt quod di/ cit alloquens deum.Trahe/ad modum trahentis cõmunica,gratiam tuam/vt rem tractam,ſcientibus te/ſcientia fidei.ecce diſpoſiti in intellectu ad quos gratia trahitur a deo. & iuſtitiam tuã rectis corde. ecce diſpoſiti in voluntate.Et deſcribitur cõmunicatio horum donorum ad ſimilitudinem trahentis: vt intelligas ſupernaturalitatem donorũ,quę oportet trahi/quaſi violentiã pati ad hoc vt deſcendãt ad nos.Vide quoq; diſpoſitos deſcribi in intellectu & in affectu: & cõſidera ꝙ ſicut naturę bona non cõmunicantur niſi diſpoſitis/ita par eſt vt dona diuinę gratię cõmunicentur ſolis diſpoſitis.ſibi autẽ imputet quicũq; ponit obicem.¶ Et per hoc ſatisfit motiuo de cõmunibus hominibus & brutis: qm̃ ii ad quos trahitur gratia & iuſtitia dei/facile intelligunt qualiter homo pp temporalia bona debeat ſe hr̃e ad deum.¶ Secundũ argumẽtũ fuit ex pte nobilitatis animę intellectiuę: quę qa cõis eſt oĩbus hoĩbus/oẽs homines reddet beatos.Rñdet propheta attendendã eſſe qualitatẽ morum/& nõ ſufficere qualitatem naturę:ita ꝙ ſi aĩa malis moribus imbuit/non ſaluatur ex nobilitate naturę. Hãc rñſionẽ intẽdit ſignificare/explicando deliberationẽ ſtudii proprii ad cauendũ a pc̃tis. Tũ velut ab intrinſeco naſcẽtibus/dicẽdo.Non veniet mihi pes ſupbię/ad hoc ſtudeo ne pes.i.affectus ſupbię ſurrepat mihi. Tum ab extrinſeco ſuaſis.& manus impiorum nõ mouebit me/a recto.Acſi aperte diceret. ego habeo aĩam intellectiuam,& ſtudeo ad cauendũ a pc̃tis intus & extra:qa ſcio ꝙ deus non attendit naturam aĩę ſed iuſtitiã,cuius prima pars eſt declinare a malo. ¶ Tertium argumentũ fuit ex pte ſpũalis ſtatus in altera vita:vtpote qa plenus vitę & luminis btũs erat.Rñdet propheta.Ibi/in illo ſtatu ſpũali,ceci derũt opantes iniqtatis:hoc eſt dęmones/ſubſtãtię ſpũales,q fuerũt primi operarii iniqtatis.Nec ſolũ ceciderũt ſed impulſi ſunt/in ppetuam obſtinationẽ,& nõ potuerũt ſurgere.Ex quo apparet falſum ẽẽ ꝙ ſtatus ſpũalis ex hoc ꝙ eſt propinqſſimus deo reddat ſpũales ſubſtãtias beatas.expientia ſiquidẽ ca dentiũ in tali ſtatu dęmonũ/teſtat̃ falſum eſſe dictũ impioꝝ.¶ Aduerte hic ꝙ ſtatus ſpũalis eſt plenus vitę naturalis/quia eſt immortalis:& eſt plenus luminis naturalis,quia nullę ſunt ibi tenebrę phan/ taſmatũ. Cum hoc tñ ſtat ꝙ ſit ibi defectus vitę beatę/ꝙ ſit ibi defectus luminis ſupnaturalis/ꝙ ſint ibi tenebrę pc̃tõrum/ꝙ ſit ibi mors.i.afflictio animę & priuatio vitę beatę. Et hoc eſt in quo paralo/ gizauerunt impii/non diſcernendo inter vitam lumenq; naturę & vitam lumenq; gratię.Amen.

¶VVLGATA EDITIO. ¶David.

NOli ęmulari in malignantibus: neq; zelaueris facientes iniquitatem.
Q m̃ tãq̃ fenũ uelociter areſcẽt:& quẽadmodũ olera herbaꝵ cito decidẽt.
Spera in dño & fac bonitatẽ:& inhabita terrã/& paſceris in diuitiis eius.
Delectare in domino:& dabit petitiones cordis tui.
Reuela domino uiam tuam/& ſpera in eo: & ipſe faciet.
Et educet quaſi lumẽ iuſtitiã tuã/& iudiciũ tuũ tãq̃ meridiẽ: ſubditus eſto dño & ora eũ.
Noli ęmulari in eo qui proſperatur in uia ſua:in homine faciente iniuſtitias.
Deſine ab ira & derelinque fororem: noli ęmulari ut maligneris.
Q m̃ qui malignantur exterminabuntur:ſuſtinẽtes aũt dñm ipſi hęreditabunt terram.
Et adhuc puſillum & non erit peccator: & queres locum eius & non inuenies.
Manſueti autem hęreditabunt terram:& delectabuntur in multitudine pacis.
Obſeruabit peccator iuſtum:& ſtridebit ſuper eum dentibus ſuis.
Dominus autem irridebit eum:quoniam proſpicit ꝙ ueniet dies eius.
Gladium euaginauerunt peccatores: intenderunt arcum ſuum.
Vt decipiant pauperem & inopem:ut trucident rectos corde.
Gladius eorum intret in corda ipſorum:& arcus eorum confringantur.
Melius eſt modicum iuſto:ſuper diuitias peccatorum multas.
Quoniam brachia peccatorum conterentur: confirmat autem iuſtos dominus.
Nouit dominus dies immaculatorum: & hęreditas eorum in ęternum erit.
Non cõfundẽtur in tpe malo/& in diebus famis ſaturabũtur: qa peccatores peribũt.
Inimici uero dñi mox ut honorificati fuerint & exaltati: deficientes quẽmadmodũ fu-
Mutuabitur peccator & nõ ſoluet:iuſtus aũt miſeret & retribuit. mus deficiẽt
Quia benedicentes ei hęreditabunt terram: maledicentes autem ei/diſperibũt.
Apud dominum greſſus hominis dirigentur:& uiam eius uolet.
Cum ceciderit non collidetur:quia dominus ſupponit manum ſuam.
Iunior fui/etenim ſenui:& non uidi iuſtum derelictum, nec ſemen eius quęrens panẽ.
Tota die miſeretur & commodat:& ſemen illius in benedictione erit.
Declina a malo & fac bonum:& inhabita in ſeculum ſeculi.
Quia dñs amat iudicium/& nõ derelinquet ſanctos ſuos: in ęternũ conſeruabuntur.
Iniuſti punientur:& ſemen impiorum peribit.
Iuſti autem hęreditabunt terram:& inhabitabunt in ſeculum ſeculi ſuper eam.
Os iuſti meditabitur ſapientiam: & lingua eius loquetur iudicium.
Lex dei eius in corde ipſius:& non ſupplantabuntur greſſus eius.
Conſiderat peccator iuſtum: & quęrit mortificare eum.
Dñs aũt non derelinquet eum in manibus eius: nec dãnabit eum quũ iudicabitur illi.
Expecta dñm & cuſtodi uiã eius/& exaltabit te ut hr̃ditate capias terrã:cũ pierint pec-
Vidi impiũ ſuperexaltatũ & eleuatum ſicut cedros libani. catores uidebis.
Et tranſiui/& ecce non erat:quęſiui eum/& non eſt inuentus locus eius.
Cuſtodi innocentiam & uide ęquitatem: qm̃ ſunt reliquię homini pacifico.
Iniuſti autem diſperibunt: ſimul reliquię impiorum interibunt.
Salus autem iuſtorum a domino: & protector eorum in tempore tribulationis.
Et adiuuabit eos dominus & liberabit eos/& eruet eos a peccatoribus & ſaluabit eos:
quia ſperauerunt in eo.

IVXTA HEBRÆVM. Dauid

1 Aleph. Propheta. NE cõmiſcere in malignantibus: ne emulare in facientibus iniquitatem.

2 Caph. Quoniam ſicut herba citò ſuccidẽtur: & ſicut herbę uiror areſcent.

3 Beth. Confide in domino & fac bonum: habita terram/& paſce ueritate.

4 Vau. Et deliciare ſuper domino: & dabit tibi petitiones cordis tui.

5 Ghimel. Volue ſuper dominum uiam tuam/& confide ſuper eo: & ipſe faciet.

6 Vau. Et educet ſicut lumen iuſtitiam tuam: & iudicia tua ſicut meridiem.

7 Daleth. Tace domino & expecta ipſum †: ne cõmiſcere in proficiente uia ſua/in uiro faciente cogitationes. † ipſi

8 He. Relaxa a furore & relinque iram: ne cõmiſcere tantum ad malefaciendum.

9 Caph. Quoniam malignantes excidentur: ſperantes dñi/ipſi hęreditabunt terrã.

10 Vau. Et adhuc modicũ/& nõ impius erit: & intelliges ſuper loco eius/& non ipſe erit.

11 Vau. Et humiles hęreditabunt terram: & deliciabuntur ſup multitudine pacis.

12 Zain. Cogitans impius iuſto: & frendens ſuper eum dentibus ſuis.

13 Aleph. Dominus † deridebit eum †: quoniam uidit qm̃ ueniet dies eius. † dñi mei † ei

14 Cheth. Enſem aperuerunt impii & tetenderunt arcum ſuum: ad faciendum cadere pauperem & mendicum/ad laniandum rectos uię.

15 Cheth. Enſis eorum ingredietur in cor eorum: & arcus eorum confringentur.

16 Teth. Melius eſt paucum iuſto/q̃ copia malorum multorum.

17 Caph. Quoniam brachia impiorum confringentur: & ſuſtentans iuſtos dñs.

18 Iod. Noſcens dominus dies perfectorum: & hęreditas eorum ęterno erit.

19 Lamed. Non erubeſcent in tempore mali: & in diebus famis ſaturabuntur.

20 Caph. Quia impii peribunt: & inimici domini uelut precioſum arietũ finiti ſunt/ in fumo finiti ſunt.

21 Lamed. Mutuatus impius & non ſoluet: & iuſtus miſerans & dans.

22 Caph. Quia benedicti eius hęreditabunt terram: & maledicti eius ſuccidentur.

23 Mem. A domino greſſus uiri firmati ſunt: & uiam eius uolet.

24 Caph. Quando cadet non deiicietur: quia dominus ſuſtentans manum eius.

25 Nun. Puer fui/etiam ſenui: & non uidi iuſtum derelictũ & ſemen eius querẽs panẽ.

26 Caph. Tota die miſerans & mutuans eſt: & ſemen eius benedictioni erit.

27 Samech. Ceſſa a malo & fac bonum: & habita ſempiterno.

28 Caph. Quia dominus diligens eſt iudiciũ: & non derelinquet gratioſos ſuos/ęterno cuſtoditi ſunt/& ſemen impiorum ſucciſum eſt.

29 Zadi. Iuſti hęreditabunt terram: & habitabunt ſeculo ſuper eam.

30 Pe. Os iuſti loquetur ſapientiam: & lingua eius loquetur iudicium.

31 Thau. Doctrina dei ipſius in corde eius: non labetur greſſibus ſuis.

32 Zadi. Aſpiciens eſt impius iuſtum †: & quęrens ad faciendum mori ipſum. † iuſto

33 Iod. Dñs nõ derelinquet eũ i manu eius: & nõ cõdẽnabit eũ in iudicari ipſum.

34 Coph. Spera ad dominum ⁴ & cuſtodi uiam eius: & exaltabit te ad hęreditandũ ter-
ram, in excidi impios, uidebis.
35 Res. Vidi impium robuſtum & radicatum ſicut arborem frondoſam.
non manſit eſt eſt
36 Vau. Et tranſiuit / & ecce non ipſe : & quęſiui eum / & non inuentus.
eſt
37 Scin. Cuſtodi perfectum & uide rectum: quia finis uiro pax.
38 Vau. Et rebellantes deleti ſunt pariter: & finis impiorum inciſus eſt.
eſt
39 Vau. Et ſalus iuſtorum a domino ⁴: roboratio eorum in tempore anguſtie.
40 Vau. Et adiuuit eos dominus ⁴ & liberauit eos: & liberabit eos ab impiis & ſalua-
bit eos / quia ſperauerunt in eo.

Titulus eſt. Dauidi. Ex quo patet autor pſalmi.
¶ Circa materiã pſalmi, ex ipſo decurſu pſalmi manifeſte patet ꝙ ē moralis. Et eſt ęditus a dauide iam ſene: vt ĩ .36. verſiculo ipſe teſtaẗ, puer fui ēt ſenui. Expertus quippe diuinã veracitatē in ſeipſo, monet populũ veteris teſti ad inherendũ deo & ad declinãdum a ſtudiis malignoꝝ: quia iuſtoꝝ ſunt bona pñtis vitę, iniquoꝝ aũt mala. Hęc eſt ad lr̃am materia pſalmi. ⁋ Vbi nota ꝙ ſtatus veteris teſti erat adeo imperfectus vt trahendi eſſent iudęi ad cultum dei & bonos mores promiſſionibus bonoꝝ tpaliũ, & retrahendi a malis opibus metu poenaꝝ tpalium. & ꝓpea in fine deutero. multis capitulis ponunẗ hę ꝓmiſſiones & cõminationes. Vnde ſequiẗ ꝙ tũc tpis regulariter & ꝑ ſe, tpalia bona erant iuſtoꝝ: & ſilr̃ tpalia mala iniquoꝝ, deo ſic ſtatuēte. Et ꝓpea tunc iuſtitia erat velut cã ꝑ ſe ꝓductiua bonoꝝ tpalium, meritorie tñ: & ſilr̃ iniqtas erat ꝑ ſe cã maloꝝ tpalium. Ita ꝙ ſicut vere dicimus in naturalibus ꝙ oliua oliuã, bos bouē & hõ hoiem gñat (q̃uis ꝑ accñs aliter q̃nq; eueniat) ita veꝝ erat tunc dicere ꝙ iuſti proſperarenẗ in tpalibus & iniuſti deprimerenẗ & exterminarenẗ. Et hęc ſint dicta pro lr̃ali intellectu tot aſſertionũ quę in hoc pſalmo explicanẗ de ꝓſperitate iuſtoꝝ & exterminio iniquorum: quũ verę erant pro illo tpe. Et ꝓpea pſalmus iſte non dirigiẗ ad ſingularem aliquã ꝑſonam, ſed ad populum veteris teſtamenti. Et eſt pſalmus iſte canticum quoddam fundatum ſuꝑ bñdictionibus & maledictionibus deutero. quas conſtat ad populum dirigi.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta imperfectum veteris teſti populum monet ad non imitandum iniuſtos & ad ſperãdum in deo, ſectando iuſtitiam: quia iniuſtis mala tpalia, iuſtis vero bona tpalia decreta ſunt a deo.
¶ Perſona loquens propheta eſt.
¶ Aduerte quoq; ꝙ hic eſt tertius pſalmus alphabeticus: vt patet in tranſlatione hiero.

NE cõmiſcere in malignantibus. Diuidiẗ pſalmus iſte in partes duas: propoſitiuã materię, & executiuã, ibi deliciare. Proponit quattuor. ſ. duo genera ſtudioꝝ. Alterũ imitãdi iniquos. & hoc proponit prohibēdo. Alterum inherendi deo & faciēdi bonũ. & hoc exhortando. Duo reliqua rñdent duobus primis. Nam alteꝝ eſt poena iniquoꝝ. quę proponiẗ ad retrahēdũ hoies a malo ſtudio. Alteꝝ eſt p̃miũ: ad alliciēdũ ad bonũ ſtudiũ. ⁋ Prohibēdo itaq; imitationē iniquoꝝ ait. Ne cõmiſcere, ſtudio ſimiliũ affectuũ & opeꝝ, in malignãtibus, machinantibus ad malũ: ne ęmulare, imitari vel ſuꝑare volēs, in faciētibus iniqtatem. Malignitas intus, facere iniqtatē extra eſt. Ecce poena. Qm̃ ſicut herba agri, cito ſuccidenẗ, ſicut ſecaẗ pratũ: & ſicut herbę viror areſcēt. Herba. n. ſui viroris cãm min⁹ fixã hñs, facile areſcit. Et fundanẗ hę ſilitudies ſuꝑ hoc ꝙ iniquoꝝ bona tpalia nõ hñt cãm fixã ĩ ipſis ipis: q̃m nõ hñt iuſtitiã, q̃ tũc tpis erat ꝑ ſe cã eoꝝ. ⁋ Alteꝝ ſtudiũ. Cõfide ĩ dño & fac bonũ. confide in aio, & fac bonũ in ope. vtranq; ꝑtē reqrit hoc ſtudiũ. Ecce p̃miũ. Habita terrã, ꝓmiſſiõis quam deus dediẗ tibi, & paſce veritate: hoc ē paſce teipſum & alios veritate diuinaꝝ ꝓmiſſionũ ac bñficioꝝ. Ambo hęc (.ſ. hitare terrã, & paſcere ſeipſos & ſp̃ualib⁹ & tpalibus bonis diña veritate ꝓmiſſis ĩ deutero.) erãt p̃mia iuſtoꝝ.
¶ Deliciare ſuper domino. Incipit hic pars executiua tali ordine. Prĩo tractaẗ illa particula, cõfide in dño &c̃. abſolute. ſecũdo tractaẗ cum ſua poena illa ꝑticula, ne cõmiſcere &c̃. ibi ne cõmiſcere. tertio tractaẗ relatiue ad iniquos illa ꝑticula, cõfide ĩ dño, ibi ceſſa a malo. ⁋ Monet propheta ad ſtudiũ diuinoꝝ abſolute ĩ vtroq; ſtatu. ſ. q̃etis & ꝑturbatiõis. Quietis q̃dē. Deliciare ſuꝑ dño, delicias tuas accipe ſuꝑ deo datore & ſeruatore deliciaꝝ. Plus p̃cipit q̃ delectari in deo, q̃to plus eſt deliciari q̃ delectari. In quo affectũ iubet ſic ꝓfuſe apponi diuinis vt deus ſit delicie hoĩs. Et ecce fructus. & dabit tibi petitiones, nõ petitionē vnã ſed oēs, cordis tui, ēt ſi ore nõ petieris. ⁋ In ſtatu vero ꝑturbationis. Volue ſuper dñm viam tuã. Metaphoricus ē ſermo, ad ſilitudinē vertētis pondus aliq̃d ſuꝑ ſuſtētantē baſim. Quod dixit petrus aplš, oēm ſolicitudinē vrãm in eũ ꝓiicientes, hoc propheta dicit. volue ſuꝑ dñm, ſuſtentaturũ, viam tuã, in qua turbaris, cãm tuã, curam tuam: & cõfide ſuꝑ eo, non heſitando. Ecce fructus. &

ipſe/dominus,faciet/opere adimplebit quod eſt faciendum in tali negocio.Et in ſpē.& educet ſicut lu/
men iuſtitiam tuā.ſi opprimitur & occultaẽ iuſtitia cauſę tuę,educet ſicut lumen/manifeſtabit clare
ſicut manifeſtaẽ lumen.Et iudicia tua/hoc eſt pro te/in tui fauorē,manifeſtabit ſicut meridiē/luce cla/
riſſimā.Interim tñ tace dño/hoc ē ſine querula voce ſuſtine/noli interim murmurare, & expecta ipm/
dñm.In hebręo hẽ ī datiuo ipſi.Expertus fuerat hęc dauid ī pſecutiōe quā paſſus fuerat a ſaule.tacuit.n.
& expectauit cõfidēs in dño:& tandē iuſtitia eius deducta eſt in lucē/& vindictę apparuerũt p dauide.

Ne cõmiſcere in proficiente via ſua. Tractaẽ hic ſtudiũ prohibitũ in illa particula/ne cõmiſcere in
malignantibus &c̃.Et tractaẽ ſimul cũ propoſitis ibi pœnis/tali ordine. Prio explicite prohibeẽ hmõi
ſtudiũ pro q̃to orit ex amore tpalis boni.Ne cõmiſcere in proficiēte via ſua/hoc eſt cũ hoie cui proſpe
ſuccedunt deſideria eius.facieute cogitationes:hoc eſt faciente quęcunq; cogitat/ſiue bona ſiue mala.
Hoies.n.cui oia proſpere ſuccedũt/audent attentare quęcunq; cogitãt:prohibet propheta vt non mo
neatur hõ amore ſimilis proſperitatis ad cõmiſcendũ ſtudia ſua cum hmõi iniqs.Deinde prohibet ne
moueaẽ triſtitia.Contingit vt hõ q non moueẽ amore hmõi proſperitatis abſolute/moueaẽ triſtitia.
videndo.n.iniquũ proficientē/honorari/laudari &c̃.& ſe non ęſtimari,triſtaẽ/indignaẽ/iraſciẽ/furit: &
inde mouetur ad mala ſtudia q ſimplici amore tpalium nõ mouebaẽ.Contra hauc radicem ſubiigit
propheta.Relaxa a furore/cãto ex deſcripta triſtitia/mitiga furorē,& relinque iram . Ne cõmiſcere/ſtu/
diis tuis,tñ ad malefaciendum.Acſi aperte diceret.eſto φ indigneris de proſperitate iniquoꝝ quia tu
deſpiceris,tñ hoc effice/ne cõmiſcere ad malefaciendum.hoc.n. eſſet intolerabile:triſtitia aũt & parua
indignatio tolerabiles ſunt.& ppea dixit relaxa a furore. ¶ Secũdo reddit rõnes multas huius prohi/
bitionis.Prima eſt ex parte terræ promiſſionis. Q m̃ malignantes excidenẽ, ſperãtes dñi ipſi hęredita/
bunt terrã.Et hęc clare patet in deutero. ¶ Scda ex dr̃ia ſtatus impii & iuſti ſm caducitatem & ſtabili/
tatem.De caduco ſtatu impii ait.Et adhuc modicũ/tpis,& nõ impius/ſupple erit:& intelliges/conſide/
rabis,ſup loco eius/ſup fœlici ſtatu ipſius,& non ipſe/inueniet in eo.Quo contra de iuſtis.Et humiles/
corde,hęreditabũt terrã/hęreditate diuina poſſidebũt terrã promiſſionis.in quo firmitas hęreditaria
deſcribiẽ. Et deliciabunẽ ſup multitudine pacis/hoc eſt tranqlli ſtatus.¶ Tertia ex vanitate machina/
tionum impii aduerſus iuſtũ.Cogitans impius iuſto/hoc eſt de iuſto/cõtra iuſtum: & frendens ſup eũ/
iuſtũ,dentibus ſuis/erit.Audiſti machinationē, ecce vanitas. Dñs deridebit eũ/impiũ machinantem:
hoc eſt ad modũ deridentis pro nihilo ęſtimabit eũ.qm̃ vidit φ veniet dies eius/dies ruinę impii. Et
intēdit p hoc dicere φ deus diſponit prouidētia ſua φ anteq̃ impius exequaẽ quę cogitauit cõtra iu/
ſtũ/veniet dies ruinę eius . In quo explicaẽ diuina cura quã habet de iuſtis.Et ſcito in hebręo hẽi de/
ridebit ei in datiuo.¶ Quarta ex vanitate conatus impioꝝ aduerſus iuſtos.Enſem aperuerũt/extrahē/
do de vagina impii,& tetenderũt arcũ ſuũ:hoc eſt plus q̃ machinari. ad faciendũ cadere pauperem &
mendicũ/pſonas dignas miſeratione:ad laniandũ rectos vię/humanoꝝ operũ,quos debebant hono/
rare.Audiſti conatũ,ecce vanitas cũ vindicta.Enſis eoꝝ ingrediẽ in cor/in ptes vitales , eoꝝ: & arcus
eoꝝ confringenẽ/in ipſa tenſione.¶ Vbi aduerte φ ſup promiſſiões deutero. dauid loquiẽ/expertus hæc
in pſecutionibus quas paſſus fuerat a ſaule.Et declarat prouidētiam diuinam vario modo occurrere:
vel impediendo/vt fractio arcus ſignat:vel vindicando/vt gladius intrans in cor denotat:vel differen
do/vt prçueniens dies eius inſinuat.

Melius paucum iuſto.Quinta rõ ex pte diuinę aſſiſtētię in pugna/ſubdiẽ.Melius/ſupple eſt,paucũ/
gentis,iuſto/in bello:q̃ copia maloꝝ multoꝝ. Hęc ēt eſt vna promiſſio deutero.pſequenẽ qnq; de vſis
centum alienos.Qm̃ brachia impioꝝ/quãtumcunq; multoꝝ, confringenẽ: & ſuſtentans iuſtos dñs.
¶ Sexta rõ ex pte bonę durationis. Noſcens/notitia pbationis, dñs dies perfectoꝝ/hoc eſt pfecto corde
ambulantiũ corã eo:& hęreditas eoꝝ/diuinoꝝ bonoꝝ,ęterno erit.Ita φ nõ erubeſcent in tpe mali/cu
iuſcunq; gñis:& in diebus famis nõ ſolũ nõ egebũt ſed ſaturabũtur.Quo cõtra de impiis.Qm̃ impii
peribũt:& inimici dñi velut p̃cioſum arietũ finiti ſunt,in fumo finiti ſunt. Precioſum arietũ appellaẽ
adeps arietũ:q̃ incendebaẽ in ſacrificio ad honorē dei & euaneſcebat in fumo. Iuxta hãc ſimilitudinē
deſcribit propheta inimicos dñi cõſumi cito & euaneſcere in fumo vanę glorię . ¶ Septima rõ ex pte
vtilitatis.Mutuatus impius/ab altero mutuũ accępit,& nõ ſoluet/reddēdo mutuũ.hoc.n.crebro acci/
dit.Quo cõtra/& iuſtus ſoluet debitũ cuicũq; debet.& p̃ter hoc miſerãs/hoc eſt effundet de ſuo in opi/
bus miſericordię,& dans/liberali largitiõe.Vbi vides opes iuſti vtiles aliis : opes aũt impii nõ ſolum
inutiles ſed nõ reddētes debitũ.impii.n.ēt diuites nõ curãt ſoluere debita. ¶ Octaua rõ ex bñdictione
& maledictiõe.Quia bñdicti eius.ſ.dei,hęreditabũt terrã/promiſſionis: & maledicti eius ſuccidenẽ/de
eadē.¶ Nona ex directiõe vię.A dño greſſus viri/probi,firmati ſunt/in hac vita:& viã eius/iuſti,volet/
diriget deus.Ita φ qñ cadet nõ deiicieẽ:qa dñs ſuſtentans manum eius/iuſti cadētis anteq̃ deiiciatur.
Metaphorica eſt locutio ad ſilitudinē p̃uenientis ad ſuſtinēdã manũ eius q cęſpitat.¶ Decima & vltia
rõ ex pte diuinę curę reſpectu iuſti & in ſeipſo & in eius ſemine.Puer fui,ēt ſenui:& nõ vidi iuſtũ dereli
ctũ/in eius neceſſitatibus,& ſemen eius/ſilii nõ vidi,quęrēs panē/mendicãs.Et rõ eſt. Tota die miſerãs/
reſpectu pſonaꝝ miſerabiliũ,& mutuãs/egētibꝰ mutuo: & ppea ſemē eiꝰ bñdictiõi/a deo pmiſſę ſeruaẽ.

Ceſſa a malo. Tractatur hic illa particula/confide in domino & fac bonũ/cum ſuo p̃mio,tali ordine Primo tractat̃ directe illa particula/fac bonũ/iuncto p̃mio.deinde illa/confide in dño/ibi ſpa.¶ Vt aũt ꝑfecte hortet̃ ad faciendũ bonũ,proponit integram iuſtitiã.Ceſſa a malo: hęc eſt prima iuſtitię pars. & fac bonũ:hęc eſt altera.Et eſt ſermo de bono & malo morali.Ecce repetitum p̃mium.& habita ſempiterno/promiſſiõis terrã.Quod eſſe p̃mium iuſtitię/explanat̃. Quia dñs diligens iudicium/eſt.q̃uis deus non delectet̃ in pœnis peccatoꝝ, amat tñ iudiciũ/reddere vnicuiqꝫ ius ſuũ/ſm propria merita.& hinc ſequit̃.Et nõ derelinquet gratioſos ſuos/qui miſerent̃ & cõmodant , ſed ęterno cuſtoditi ſunt/ad ęternã hęreditatẽ promiſſionis terrę.Ecce ius redditum iuſtis.Iniuſtis aũt.& ſemen impioꝝ ſucciſum eſt.Et quod dictũ eſt in pñti/explanat ẽt in futuro.Iuſti hęreditabunt terrã, & habitabunt ſeculo ſuper eam.¶ Modus aũt & rõ iuſtitię(ne vnicuiqꝫ licentia det̃ appellandi iuſtũ quem maluerit)explicat̃:vt vel ſic quilibet intelligat quod eſt malũ a quo debet ceſſare/& bonũ quod debet facere,vt ſit iuſtus.Os inquit/iuſti,loquet̃ ſapientiã:& lingua eius loquet̃ iudicium.Doctrina dei ipſius in corde eius, nõ labetur greſſibus ſuis.Ratio iuſtitiæ ponit̃ primo in corde/doctrina dei. deinde ponit̃ in ore ſapientia & effectus ſapientię iudicium:ſapientis.n.eſt iudicare.& hæc oĩa ad hoc vt nec vnus quidem greſſus affectus ſeu operis labat̃.Nihil.n.prodeſſet/in corde hr̃e dei legem/& in lingua ſapientiam diuinorum & iudicium humanoꝝ,niſi ad regulandos greſſus aĩę nr̃ę vteremur eis.¶ Ecce declarauit quod propoſuit/ceſſa a malo & fac bonum.reſtabat declarare aliud aſſumptũ: ꝙ quia deus amat iudiciũ facere non relinquet gratioſos ſuos.Et ꝑpea hoc declarans ſubiungit.Aſpiciens impius iuſtũ, & querens ad faciendũ mori ipſum/ſupple qñqꝫ eſt.Dñs non derelinquet eum/iuſtũ,in manu eius/impii: & nõ condemnabit eũ in iudicari ipſum. Vbi ſenſus intentus eſt ꝙ deus nõ ꝑmittet quũ iudicat̃ iuſtus iniquę ꝙ damnatio illius hẽat effectum. hoc.n.eſt dictu nõ damnabit eũ/cum executionis effectu. In hebręo hr̃ iuſto in datiuo.¶ Sed multę obiectiones occurrũt contra dictũ hoc: nam vrias etheus & naboth damnati cũ executiõe ſunt iniuſtiſſime:ita ꝙ deus reliquit eos manibus impioꝝ mori. Similiter hieremias/eſaias(p̃ter amaaſa & abner)iniuſte ab iniqs occiſi ſunt.¶ Verum ex dictis patet rñſio:ꝙ promiſſiones iſtę quę factę ſunt ppl'o/non exigũt ad ſui veritatẽ verificari in ſingulis,ſed ſufficit ꝙ verificentur vt in pluribus:ſicut ẽt hoc ſufficit vl'ibus inſtitutionibus naturalibus.ꝑ accñs ſiquidem eſt qd̃ in paucioribus euenit.¶ Cum hac tñ regula ſcito duo.Alterũ eſt ꝙ hic eſt ſermo de iuſtis ſimpl'r & abſolute/& nõ de iuſtis ſm qd:hoc eſt in tali cã.Abner & amaaſa/naboth & vrias, q̃uis conſtet ꝙ fuerint iuſti ſm qd(hoc eſt qlibet in illa cã pro qua paſſus eſt)non tñ conſtat an fuerint iuſti ſimpl'r:de qbus propheta loquit̃.Et ꝑpea definiuit iuſtũ ex doctrina dei in corde &c̃. Alterũ eſt ꝙ ii qui in veteri teſtõ tantę fuerunt ꝑfectionis vt digni fuerint martyrio/ꝑtinent ad ſtatum noui teſti,cuius eſt ꝑfectio gr̃ę. Et ꝑpea non eſt mirum ſi eſaias/hieremias/maccabęi/& ſimiles iuſti nõ ſunt a deo cuſtoditi ne occiderentur:qm̃ tractati ſunt ſicut ſancti noui teſtamenti/petrus/paulus &c̃.& non ſicut homines impꝑfecti veteris teſtamenti:quibus ob ſuam impꝑfectionem oportuit hæc temporalia auxilia promittere.

Spera ad dominum. Remanſit particula illa cõfide in dño/poſtq̃ declaratũ eſt fac bonũ.Et ꝑpea ad fiduciã in dño ſimul cum p̃mio hortat̃,adiungẽdo ſpei/curã vię dei.Spera ad dñm & cuſtodi viã eius: curã habe vię ad deũ.Tanq̃ diceret.dixi cõfide in dño, ſcito fiduciam in dño integrari ex ſpe in deo & cura vię eius.Et q̃tum ad primum proponit p̃miũ vtrinqꝫ: hoc eſt & proprie exaltationis/& exaltabit te ad hęreditandũ terrã.& videndi vindictã inimicoꝝ/in excidi impios videbis:hoc eſt videbis qñ excidentur impii de terra.¶ Et hoc ſuadet qa expertus eſt. Vidi impiũ robuſtũ & radicatũ ſicut arborem frondoſam.& tranſiuit/vir ille impius,& ecce nõ ipſe/ſupple erat:& quęſiui eũ,& non inuentus/ſupple eſt.Ad lr̃am expimentũ hoc vidit in ſaule:quem vidit regẽ robuſtũ,radicatum filiis & exercitu:& tranſiuit infra modicũ tp̃s(.40.ſ.annoꝝ vel circa)& deſtructus eſt ipſe cum domo ſua. ¶ Quantũ ad id vero quod dixerat & cuſtodi viam eius:declarando ſubdit.cuſtodi ꝑfectum & vide rectũ. Hæc duo ad curã vię dei cõcurrũt:videre/diſcernere rectũ ab obliquo(oportet.n.ꝑ viã rectam incedere)& curã hr̃e ꝑfectionis/cõplemẽti integri,ne media via cõtingat deficere. Et ſiue ꝑ perfectũ & rectũ intelligas ꝑfectionẽ & rectitudinẽ/ſiue tanq̃ in ſpeculo ꝑfectũ virũ & rectũ viꝝ intelligas,eadem ſnĩa redit. ſecũdus tñ ſenſus magis cõſonat lr̃ę/ſubiungẽti pro ſpeculo & exẽplo dr̃iam euenientiũ iuſtis rectitudinẽ ꝑficiẽtibus & euenientiũ iniqs.¶ Vnde pro p̃mii exẽplo ſubdit̃.Quia finis viro pax.Pacis noĩe intellige tranqllitatẽ ordinis ferẽtẽ ſecũ reliqua bona.Et intẽdit ꝙ ſperãs in deo/curã hẽat & rectitudinis & ꝑſeuerantię exẽplo viroꝝ rectoꝝ & ꝑfectoꝝ:qa tandẽ finis viri ꝓbi erit pax/erit ſalus qeta.¶ Et hoc declarat prĩo ex oppoſito fine iniquoꝝ.Et rebellãtes deleti ſunt pariter,& finis impioꝝ inciſus ẽ. Si hiſtoriã rei geſtę q̃ris,in promptu eſt ſaul cũ cõplicibus ſuis. ipſi.n.rebelles deo/deleti ſunt pariter,& eoꝝ finis (proles.ſ.quæ remanſerat)nõ ꝑſeuerauit ſed inciſus eſt ne vltra ꝓgrederet̃.¶ Secũdo ex integra diuina ope exhibita & promiſſa iuſtis.Et ſalus iuſtoꝝ a dño.Quod ſupra dixerat pax/mõ dicit ſalus.Sed qũo a dño:imprimis roboratio eoꝝ in tp̃e anguſtię/ſupple ẽ dñs.Scd̃o & adiuuit eos/dñs ad bonũ. Tertio & liberauit eos/a malis.nec ſolũ liberauit ſed & liberabit eos ab ĩpiis,& ſaluabit eos/tãdẽ.Ecce ſalus iuſtoꝝ a dño tot mediis effecta.Quia ſꝑauerũt in eo. ecce meritũ/quo differt iuſtus ab iniuſto. Amen.

¶ VVLGATA

ℭ VVLGATA EDITIO. ℭ Pſalmus dauid in cõmemoratione. XXXVII.

DOmine ne in furore tuo arguas me:neq; in ira tua corripias me.
Quoniam ſagittę tuę infixę ſunt mihi:& confirmaſti ſup me manũ tuã.
Non eſt ſanitas in carne mea a facie irę tuę:nõ eſt pax oſſibus meis a fa-
cie peccatorum meorum.
Quoniam iniquitates meę ſupergreſſę ſunt caput meum:ſicut onus gra
ue grauatę ſunt ſuper me.
Putruerunt & corruptę ſunt cicatrices meę:a facie inſipientię meę.
Miſer factus ſum & curuatus ſum uſq; in finem:tota die cõtriſtatus ingrediebar.
Quoniam lumbi mei impleti ſunt illuſionibus:& non eſt ſanitas in carne mea.
Afflictus ſum & humiliatus ſum nimis:rugiebam a gemitu cordis mei.
Domine ante te omne deſiderium meum:& gemitus meus a te non eſt abſconditus.
Cor meum conturbatum eſt/dereliquit me uirtus mea:& lumen oculorum meorum,&
ipſum non eſt mecum,
Amici mei & proximi mei:aduerſum me appropinquauerunt & ſteterunt.
Et qui iuxta me erant de longe ſteterunt:& uim faciebant qui quęrebant aĩam meam.
Et qui inquirebant mala mihi:locuti ſunt uanitates,& dolos tota die meditabantur.
Ego autem tanq̃ ſurdus non audiebam:& ſicut mutus non aperiens os ſuum.
Et factus ſum ſicut homo non audiens:& non habens in ore ſuo redargutiones.
Quoniã in te domine ſperaui: tu exaudies me domine deus meus.
Quia dixi nequando ſupergaudeant mihi inimici mei:& dum commouerentur pedes
mei/ſuper me magna locuti ſunt.
Quoniam ego in flagella paratus ſum : & dolor meus in conſpectu meo ſemper.
Quoniam iniquitatem meam annunciabo:& cogitabo pro peccato meo.
Inimici autem mei uiuunt & confirmati ſunt ſuper me:& multiplicati ſunt qui ode-
runt me inique.
Qui retribuunt mala pro bonis detrahebant mihi:quoniam ſequebar bonitatem.
Ne derelinquas me domine deus meus:ne diſceſſeris a me.
Intende in adiutorium meum:domine deus ſalutis meę.

ℭ IVXTA HEBRÆVM. ℭ Pſalmus dauidi,ad faciẽdũ recordari. XXXVIII.

1 Propheta. DOmine * ne in ira tua argue me:& ne in ira tua caſtiga me.
2 Quia ſagittę tuę deſcenderũt in me:& deſcendit ſup me manus tua.
3 Non integritas in carne mea erit a faciebus irę tuę:non erit pax in oſſibus meis a faciebus
peccati mei.
4 Quia iniquitates meę tranſierunt caput meum:quaſi onus graue grauabunt plus me.
5 Fetuerunt/computruerunt liuores mei,a faciebus inſipientię meę.
6 Tortus fui/incuruatus uſq; ualde:tota die niger ambulaui.
7 Quoniam lumbi mei impleti ſunt uilipendio:& non eſt integritas in carne mea.
8 Debilitatus ſum & contritus ſum uſq; ualde:rugii a ſonitu cordis mei.
9 Domine† coram te omne deſiderium meũ:& ſuſpirium meum a te nõ eſt abſconditũ. † dñi mei
10 Cor meum circuiuit:dereliquit me uis mea & lux oculorum meorũ,etiã ipſi nõ ſunt mecũ.
11 Amãtes mei & ſocii mei e regione plagę meę ſtabunt:& proximi mei a lõge ſteterunt.

12 Ceſpitificauerunt quęrētes animę meę:& quęrētes malum meum locuti ſunt prauita
tes/& dolos tota die meditabuntur.

qui

13 Et ego quaſi ſurdus non audiam:& quaſi mutus non aperiet os ſuum.

ſunt

14 Et fui quaſi homo qui non audiens:& non in ore eius redargutiones.

†dñi mei 15 Quoniam ad te domine expectaui:tu reſpondebis domine †deus meus.

de me

16 Quia dixi/ne forte gaudebunt mihi:in labi pedē meū/ſup me magnificati ſunt.

ſum est

17 Quia ego claudicationi paratus :& dolor meus coram me continue .
18 Quia iniquitatem meam annunciabo:ſolicitus ero de peccato meo.
19 Et inimici mei uiui/roborati ſunt:& multiplicati ſunt oſores mei falſo.
20 Et ſoluentes malum pro bono:impedient me pro meo ſequi bonum.
21 Ne derelinque me domine deus meus:ne elongare a me.
†dñi mei 22 Feſtina auxilio meo,domine† ſalutis meę.

Titulus eſt.Pſalmus dauidi ad faciendū recordari.De duabus primis dictionibus dictū eſt in aliis titulis.Reſtat declarare qd ſignificet ad faciendū recordari.In hoc pſalmo cōmemorant̃ peccata dauidis ſimul cū pœnis illatis ei a deo.Et ꝓpterea materia recordationis pſentis pſalmi appatet ꝙ ſit ſtatus olim dauidis,quū pp peccata ſua punitus a deo/recurrebat ad ipm deū.Ita ꝙ ad hoc tendit titulus ꝙ pſalmus iſte editus ē ad faciēdū recordari ipm dauidē prioris ſui ſtatus,quo pp peccata ſua punitus a deo/timebat amplius puniri.vtilis ſiquidē eſt hmōi recordatio/& frequens debet eſſe in aīo eius qui peccauit.¶ Et qm̄ cōſtat ex titulo autorē pſalmi eſſe dauidē/& ex proceſſu pſalmi ipm cōmemorare ꝓpria peccata/nihilq; dici ab ipſo qđ excedat pſonā ipſius,ideo ad lrām pſalmus iſte de dauide tractat.Et qm̄ ex multis verſiculis apparet tractari ſtatū dauidis in pſecutiōe quā paſſus eſt ab abſalon/ꝓpter crimina homicidii & adulterii quę cōmiſerat (vt pdixerat ei nathan propheta.2.reg.12.) ideo materia huius pſalmi ad literam eſt recordatio illius ſtatus quo dauid audita cōiuratione abſalon/cognouit ſe puniri a deo ꝓpter peccata ꝓpria,& ad deū recurſum habuit/timens acrius puniri.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid videns cōminatas ſibi p nathan pœnas incipere audita cōiuratione abſalon/timenſq; ne deus cōpleat quod inchoauit,petit ne iratus ſe caſtiget.tū qa meritę pœnę itolerabiles forēt.tū quia inflictas infamiæ/deiectionis/ignominięq; pœnas cōplexus eſt diuino deſiderio,tum quia amicos & inimicos tanq̄ ſurdus ac mutus ſuſtinuit;expectans dei voluntatem/anxiuſq; de euentu rei ꝓpter illa q̄ hinc & inde videbat.Et demū petit deū ſibi ꝓpinquū & feſtinum adiutorem fore.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

Domine ne in ira tua argue me. Diuidit̃ pſalmus in partes duas;ꝓpoſitiuā materię,& executiuā/ibi nō itegritas.Proponit duo.Alterū eſt.Dñe ne in ira tua/hoc eſt in iuſtitia vindicatiua more irati,argue me/verbis ſententię cōdēnatiue,& in ira tua caſtiga me/hoc eſt & nō more irati caſtiga me factis.Et manifeſtat p hoc timorē quē habet de ira & idignatione diuina.Acſi apte diceret. argue me/caſtiga me,nō tñ iratus & idignatus.iratus qppe & idignatus arguit & caſtigat exterminādo/exercēdo vindictā iuxta offenſas. Et hoc timebat dauid:ne deus ſe caſtigaret quātū mereret̃,ſed caſtigaret ſe paterne ſine ira/ſine idignatione. Aduerte quantū ad literā in textu hebręo negationē illā ne/negare vtrūq; verbū:ſcilicet argue & caſtiga.¶ Secundo ꝓponit rōnem duplicē pdictę petitiōis.Altera eſt. Quia ſagittę tuę deſcenderūt in me.Altera eſt.& deſcendit ſup me manus tua.Cōminata mala dauidi a nathan ꝓpheta vocat ſagittas dei: eo ꝙ ab ipſo deo directa ſunt/& velut a remotis a ſupnis deſcēderūt.Acſi diceret.iā impletū eſt verbū ꝓphetę tui:qm̄ ſagittę/mala a te cōminata p eū,deſcēderūt in me/tanq̄ ſagittę ab excelſis iactę.Et ſimiliter deſcēdit ſup me/a ſupnis,manus tua/cętus abſalon cum ſuis.hūc enim appellat manū dei ea rōne qa cognoſcebat ꝙ erat inſtrm̄ dei ad puniēdū ſe dauidē.

¶ Non integritas in carne mea. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractat̃ illa pticula/ne in ira tua &c̃.Secūdo illa/quia ſagittę tuę/ibi feſtinerunt. Tertio illa/ & deſcendit ſup me manus tua/ibi cor meū.Quarto iterū ex affirmatione tractat̃ illa particula/dñe ne in ira &c̃.(bis enim ꝓpoſita fuit ira)ibi ne derelinque.¶ Circa primū reddit rōnem petitionis ſuę:quare ſcilicet pcatus eſt ne iratus pcedat cōtra ſe.Et eſt ratio qa nulla partiū eius ſufferre poſſet idignationē diuinam quā meretur ꝓpter proprium peccatum.Et hoc manifeſtat ex parte iniquitatum ſuarū ex magnitudine & pondere:quia maiores ſunt ipſo/& plus pōderāt q̄ ipſe.Nō itegritas/nihil itegri,erit in carne mea/in viribus meis ibecillioribus,a faciebus irę tuę:hoc ē ſi iratus pceſſeris cōtra me/nihil erit itegri in iferioribus

partibus meis. Et ſimiliter nõ pax/nõ ſalus, erit ĩ oſſibus meis/ptibus firmioribus, a faciebus pcti mei/ adulterij/homicidij. Nec refert p carnẽ & oſſa ĩtelligere nõ ſolũ firmiores ptes aĩ & ĩbecilliores, ſed etiã quaſcũq; partes ptãtis/virtutũ &c̃. ipſius, cõprehẽdẽdo & ĩferiores & ſupiores. Intẽdit.n. ad lr̃am per hęc duo explicare φ nihil ſui ſufferre poſſet irã dei quã meret ex ſuo peccato. ¶ Quod declarat. Quia iniqtates meę trãſierũt caput meũ/ſupauerunt ſupremũ mei/ſiue in aĩo ſiue in poſſe ſiue in ſape &c̃. q̃ſi onus graue grauabũt plus me/plus q̃ vires meę ſufferãt. Metaphoricus ẽ ſermo ad ſimilitudinem oneris grauis poſiti ſup caput/excedentis vires hoĩs ſuppoſiti. Significantiuſq; dicit grauabunt: vt intelligas eum ſignificare φ ſi deus iratus procederet contra ipſum/tunc inueniretur quaſi onus intolerabile opprimere ipm̃. interim aũt φ nõ apparet deum procedere iratum/tolerabiles ſunt ſagittę.

Fetuerũt. Tractat hic illa pticula/ſagittę tuę deſcẽderũt in me. Vbi conſidera ordinẽ. Reddidit rõnẽ quare pcãt deũ nõ iraſci: reddit mõ rõnẽ, imo declarat rõnẽ inchoatã quare mouet ad hmõi petitionẽ. Et eſt qa iã videt ĩchoatã punitionẽ/iã expit in ſe diuinas ſagittas. Anteq̃ ſagittas & manũ dñi expiretur/dixit peccaui dño: vbi aũt videt ſe puniri/& neſcit quẽ exitũ punitio habitura ſit, nõ ſolũ petit euitationẽ irę ſed enumerat poenas amplexas: vt vel ſic humano more puocet ad cõpaſſionẽ. ¶ Fetuerũt cõputruerũt liuores mei. Ordo pֿpoſterus. prius putruerũt & deĩde fetuerũt. Proſequẽdo parabolam ſagittarũ/refert liuores vulnerũ ex ſagittis putruiſſe & fetuiſſe: & hoc a facie ĩſipiẽtię. Nõ retorquet in ſagittãtẽ/nõ retorquet in medicũ tãq̃ minus bñ curã egerit plagę: ſed in ſeipm̃ culpã reiicit/ĩſipiẽtiã ſuã accuſans. Inſipiẽtia ſiqdẽ opponit ſapiẽtię, q̃ ſm̃ deum de oĩbus iudicat: & dauid poſthabito iudicio ſm̃ deũ/alienã vxorẽ iuaſit & maritũ occidit. Putredo aũt & fetor infamiã videnť ſignificare publicam quã ĩcurrit dauid pp hęc crimĩa: puniuit ſiqdẽ deus eũ ẽt ĩfamia publica. ¶ Tortus ſui ĩcuruatus vſq; valde, tota die niger ambulaui. Infamię adiũgit deiectio a regno. Audita ſiqdẽ cõiuratiõe abſalon exiſtẽs in hieruſalẽ dauid rex/nõ ſolũ tortus ſeu flexus ſed ĩcuruatus valde fuit: qa nõ agebat de aliq̃ depſſione ſed de totali deiectione. Vñ ipſe pueniẽs/vidẽs ſe tã valde humiliatũ egreſſus eſt hieruſalẽ ad ſimilitudinẽ nigroꝝ: hoc eſt lugẽs & moerẽs &c̃. Et ppterea dicit. tota die niger ambulaui/ obſcurus, nõ claritate fulgẽs regia ſed lugẽs. ¶ Tertia poena adiũgit. Qm̃ lumbi mei ĩpleti ſunt vilipẽdio. Ad lr̃am abſalon vt foedaret prẽm ſuũ/publice dormiuit cũ vxoribus dauidis quas reliq̃rat in hieruſalẽ: & per hoc lũbi dauidis/pars eius generatiua, ĩpleta eſt vilipẽdio. Et qa nulla vxor eius remãſit ĩpolluta/ſubiũgit. & nõ ĩtegritas in carne mea/& nihil ĩtegritatis remãſit in carne mea/in vxoribus meis. vxor.n. caro eſt viri: vt apoſtolus dicit. ¶ Inter has poenas ĩflictas ei a deo/interſerit dauid qualis tũc fuerit diſpoſitio cordis ſui. q̃ ptim apparuit ex ſignis exterioribus/ptim aũt fuit corã ſolo deo. Vnde quo ad exteriora dicit. Debilitatus ſum & cõtritus ſum vſq; valde. non aſcẽdit equũ/nõ armauit ſe/nõ muniuit ſe in ciuitate aut arce ſion, ſed velut debilis/ĩpotẽs & depſſus imo cõtritus nudis pedibus opto capite venerãdo arcã dñi/ceſſit. Quo ad ĩterna vero. Rugiui a ſonitu cordis mei/nõ oris mei. Internus rugitus magni deſiderii erga diuina/ſimul cũ debilitate & cõtritione volũtaria/fuit & hoĩbus ẽt tũc vtcunq; manifeſtatus: dicẽte dauide ad ſadoch. ſi dixerit mihi dñs nõ places/pſto ſum, faciat qd' bonũ eſt coram ſe 2. reg. 15. ¶ Et ne ficta hęc putes/deum adducit in teſtem. Domine coram te omne deſiderium meum/ & ſuſpirium meum a te non eſt abſconditum. Vbi aduerte φ more hominis moeſti non explicat ſententias integras, ſed putat ſe intelligi.

Cor meũ circuiuit. Tractatur hic illa particula/& deſcendit ſuper me manus tua: ponendo in primis ſub metaphora membrorum ſuorum effectus huiuſmodi manus. Et incipit a corde. Cor meum circuiuit/motum pręternaturalem habuit. Et proſequitur de virtute naturaliũ virium. dereliquit me vis mea/robur meum. Et vltra progredit ad oculos/dicẽdo. Et lux oculorum meorum: & (qd' plus eſt) etiam ipſi/oculi, non mecum/ſupple ſunt. Per quę tria (cor/vim ſeu virtutẽ/& oculos) intendit aut deſcribere ſeipſum ad ſimilitudinẽ hominis cuius cor laborat motu pręternaturali/naturales vires deficiunt/lux oculorum deeſt/& etiam ipſi oculi patiuntur, vt totum ſe miſerabilem fuiſſe in illo caſu deſcribat: aut deſcribere φ filius qui erat velut cor eius ſucceſſurus in regnum, circuiuit/ motum habuit pręternaturalem cõtra eum, & φ dereliquit ipm̃ robur exercitus/quia ſequebatur abſalon, & lux oculorum eius/achitophel. De quo dicitur. 2. reg. 16. cõſilium autem achitophel quod dabat in diebus illis, quaſi ſiquis conſuleret deum ſic erat omne conſilium achitophel quum eſſet cum dauid &c̃. Et ppterea hic appellat ipſum lucem oculorum meorum. Quod autem ſubditur/etiam ipſi oculi nõ ſunt mecũ/alios videtur tangere conſiliarios qui dereliquerunt eũ. nullus enim legit adheſiſſe dauidi niſi cuſi. ¶ Deinde explicat effectus hoꝝ triũ quę dixerat/tali ordine. Primo deſcribit ſeipſum audita coniuratione abſalon qualiter habitus fuerit ab amicis. Amãtes mei/qui in veritate mõſtrabãt mihi amorẽ, & ſocii mei/quos quaſi ſocios habebã, e regione plagę meę ſtabũt/hoc eſt cõuenerũt ad me tãq̃ ad videndũ hoĩem pcuſſum: ſicut ſolẽt in repẽtinis caſibus hoĩes currere ad vidẽdũ/non ad cõſolãdum ſed ad mirandũ. Et deſcribit hoc in futuro/ad denotãdã pſeuerãtiã eoꝝ in admiratione nõ in adiutorio. multi enim amãtes dauidẽ pſeuerabãt amãdo & admirãdo. Et pximi mei/olim, a longe ſteterunt/nec ẽt venerũt ad vidẽdũ. ¶ Deinde narrat varia perſecutionum genera q̃ cõcurrerũt in eius deiectione:

Et primũ eſt facti. Ceſpitificauerũt/hoc eſt ceſpitẽ fecerũt, q̃rẽtes aiã meã. Quod verificat̃ tũ in blãdis attractionibus q̃bus abſalon quadriennio ſolicitauit corda viroꝝ iſrael.2.reg.15.tũ in ficto voto reddẽdo dño in hebron/vbi facta eſt cõiuratio.¶ Secũdũ eſt verboꝝ. Et quęrẽtes malũ meũ/conſultantes circa malũ mihi īferendũ,locuti ſunt prauitates. Quod verificat̃ in cõſilio achitophel:q non erubuit ſuadere tã publicũ inceſtũ/apud oẽs nationes prauiſſimũ.¶ Tertiũ eſt meditationis.& dolos tota die meditabunt̃. In futuro dixit quod erat p̃teritũ/ ꝓpter pſeuerantẽ aĩum in dolis. Tãq̃ exaggeret ꝙ adhuc meditabunt̃ dolos.tota enim illa pſecutio fundata fuit in dolo. ¶ Deſcripto quales fuerint alii erga ſe dauidẽ,ſubiũgit qualis fuerit ipſe inter pſecutiones.Deſcribit aũt ſe velut ſurdũ & mutũ,tũ ꝓpoſito tũ executione.Propoſito quidẽ.Et ego quaſi ſurdus nõ audiã/ꝓpoſui/deliberaui nõ audire inimicitias acſi eſſem ſurdus:& quaſi mutus eſſem qui nõ apiet/qui nõ põt apire,os ſuũ/ad loquẽdũ.Executione aũt.Et fui quaſi hõ qui nõ audiẽs,& nõ ſunt in ore eius redargutiones.¶ Quare aũt ꝓpoſuit & fecit ſic/ſubiũgit.Quoniã ad te dñe expectaui,tu ẽxaudies dñe deus meus. Vbi aduerte ꝙ ad literã dauid deſcribit ſeipm qualis fuerit & corde & ope in egreſſu de hieruſalẽ.in quo tã patiẽter oĩa ſuſtinuit tãq̃ nõ audiret quę audiebat/& tanq̃ mutus nõ poſſet redarguere.quod maxime apparuit in maledictiõibus ſemei. Vbi ẽt expſſe retulit cãm ſuã in deũ:vt patet.2.reg.16. Sed cũ hac veritate nõ reſtringas hãc dauidis expectationẽ ad ſolũ factũ ſemei, ſed intellige reſpectu totius negocii.¶ Propter quod ſubdit. Quia dixi/ne forte gaudebũt mihi. Iuxta hiſtoriã fugiẽs dauid a hieruſalẽ/dubitauit an deus p huiuſmodi pſecutionẽ motã ab abſalon vellet ſe dauidẽ totaliter deſtruere vt meruerat.Et rõ dubitandi nõ ſolũ fuit q̃a neſciebat volũtatẽ dei,ſed ẽt ex ſignis.videbat enim pſecutores ſuos multiplicatos/cõfortatos &c̃.ſeipſum aũt velut p̃cipitẽ ad totalẽ ruinã. Vñ rõnẽ ſumptã ex his ſignis deſcribit.Quia dixi/cogitaui/diſcuſſi mecũ.ne forte gaudebũt mihi/hoc eſt de me dicti q̃rẽtes aĩam meã.hoc eſt de quo dubitaui.Primũ aũt ſignũ fuit.Et in labi pedẽ meũ/ſup me magnificati ſunt.Lapſum pedis ſui appellat ipſam primã deiectionẽ de ciuitate regia:in qua magnificati ſunt pſecutores eius.Aliud ſignũ.Quia ego claudicationi paratus.Metaphorice deſcribit ſeipm ruentẽ ſicut debilis pede paratus eſt ad claudicãdũ. Iã dixerat pedẽ ſuũ lapſum.& ꝓpterea cõſequẽter deſcribit plagã ſeu dolorẽ pedis ſiue tibię ex lapſu cõtractũ/ ita ꝙ nõ põt ambulare niſi claudicãdo.pdita enim adminiſtratione regni nõ poterat niſi velut claudicãs aliq̃d efficere.¶ Et hinc ſequit̃ aliud indiciũ.Et dolor meus corã me cõtinue.Materia doloris eius corã eo ſemp ſe p̄ntabat,quũ videret ſe nõ niſi claudicãdo efficere res ſuas:& cõtinue audiebat diſtictius illã & illã & illã ciuitates ſectari abſalon.¶ Cõfirmatio aũt īdicioꝝ ex pte mei eſt. Quia iniq̃tatẽ meã/qua hęc metui,annũciabo/egomet/nunq̃ negabo me totalẽ ruinã mereri:ſolicitus ero de pctõ meo/an plenã ruinã īducat.¶ Augent̃ quoqꝫ īdicia ex parte inimicoꝝ.Et inimici mei viui/nõ ſicut ego ſemimortuus,roborati ſunt/nõ ſicut ego deſtitutus:& multiplicati ſunt/quum ego paucos habeã,oſores mei falſo.i.cũ multis fallaciis.Et ſoluẽtes malũ pro bono,ĩpediẽt me ꝓ meo ſeq̃ bonum.Deſcribit p̃teritũ in futuro/ pp pſeuerãtẽ voluntatẽ ĩpediendi ſi poſſent.Et hoc dixit rõne aliquorum ingratoꝝ qui erant in coniuratione abſalon/inchoando ab ipſo filio:qui ſoluebat patri malum pro bono,& impediuit immo conatus eſt auferre regnum quia dauid erat nimis bonus/nimis indulgens filiis/non ſuſpicans tantum facinus.

Ne derelinque. Tractat̃ hic iteꝝ illa particula/dñe ne in ira tua:q̃a bis fuit ꝓpoſita. Tractat̃ aũt pſiſtẽdo petitionẽ illã.Petiit primo ne iratus ſe exterminaret.Animęqor factus auget mõ petitionẽ dupliciter.Primo addendo duas alias negatiuas.Altera eſt.ne derelinque me/mihi ipſi. Altera eſt.ne elõgare a me.Q ñq̃.n.cuſtos ſeu tutor q̃uis nõ reliquat/elongat̃ tñ.Petit dauid neutrũ fieri:q̃a derelictus nõ põt ſubſiſtere:& ẽt ſi elõget/multũ timet.Quibus duab⁹ negatiuis petit deũ ſibi ꝓpĩquũ.¶ Secũdo magis audẽs/auget petitionẽ petẽdo affirmatiuã.Feſtina auxilio meo dñe ſalutis meę. Vbi aduerte ꝙ prima petitio tẽdebat ad vitandum exterminium:hę autem petitiones tendunt ad accelerationẽ auxilii diuini.periculum enim erat in mora.Et fuerunt omnes exauditę.nam cito deus opem tulit,diſſipans conſilium achitophel/quo fuiſſet ſtatim oppreſſus dauid:& non ſolum ſaluauit eum tũc ſed poſtea/& reſtituit in regnum cito.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori pro idithũ pſalmus dauid. XXXVIII.

DIxi cuſtodiam uias meas:ut non delinquam in lingua mea,
Poſui ori meo cuſtodiam:qum conſiſteret peccator aduerſum me.
Obmutui & humiliatus ſum & ſilui a bonis:& dolor meus renouatus ẽ.
Concaluit cor meũ intra me:& in meditatione mea exardeſcet ignis.
Locutus ſum in lingua mea:notum fac mihi domine finem meum.
Et numerum dierum meorum quis eſt:ut ſciam quid deſit mihi.
Ecce menſurabiles poſuiſti dies meos:& ſubſtantia mea tanq̃ nihilum ante te.

Veruntamen uniuerſa uanitas:omnis homo uiuens.

Veruntamen in imagine pertranſit homo:ſed & fruſtra conturbatur.

Theſaurizat/& ignorat cui congregabit ea:& nunc quę eſt expectatio mea, nonne dominus:& ſubſtantia mea apud te eſt.

Ab omnibus iniquitatibus meis erue me:opprobrium inſipienti dediſti me.

Obmutui & non aperui os meum:quoniã tu feciſti/amoue a me plagas tuas.

A fortitudine manus tuę ego defeci in increpationibus: propter iniquitatem corripuiſti hominem.

Et tabeſcere feciſti ſicut araneam animam eius:ueruntamen uane cõturbatur ois hõ.

Exaudi orationem meam domine & deprecationem meam: auribus percipe lachrymas meas.

Ne ſileas:quoniam aduena ego ſum apud te & peregrinus/ſicut omnes patres mei.

Remitte mihi ut refrigerer:priuſq̃ abeam & amplius non ero.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincẽti ieduthun pſalmus dauidi. XXXIX.

1 Propheta. DIxi [hoc ſcilꝫ] .cuſtodiam uias meas:a [ne peccē] peccando in lingua mea,cuſtodiam ori meo [mote bonis] ſiſcellam.donec impius coram me [eſt],

2 Obmutui ſilentio:tacui a bono/& dolor meus conturbatus eſt.

3 Incaluit cor meum itra me/in meditatiõe mea ardebit ignis:locutus ſum in lĩgua mea.

4 Fac ſcire me dñe *finẽ meũ/& mẽſurã dieꝶ meoꝶ q̃ ipſa [eſt] :ſciam quanti tẽporis ego [ero].

5 Ecce palmos dediſti dies meos/& tempus meum quaſi nihil coram te:tãtum tota uanitas omnis homo ſtans. Selah.

6 Tantum in imagine ambulabit uir/tantum uanitate tumultuabuntur: cumulabit [vir] & non ſciet cui [eſt] congregans ea.

7 Et nunc quid ſperaui domine† :expectatio mea tibi ipſa [eſt]. † dñi mei

8 Ab omnibus rebellionibus meis libera me:opprobrium ſtulti ne pone me.

9 Obmutui/non aperiam os meum:quia tu feciſti.

10 Fac ceſſare de ſuper me plagã tuam:a prelio manus tuę ego finitus ſum.

11 In increpationibus ſuper iniquitate caſtigaſti uirum/& liqueſcere feciſti quaſi tinea deſideratum eius:tantum uanitas omnis homo. Selah.

12 Audi orationem meam domine*/& clamorem meum auſculta/ad lachrymã meam ne obſurdeſce:quia peregrinus ego [ſum] tecum,incola ſicut omnes patres mei.

13 Verte [mala] a me:& roborabor anteq̃ ibo & non ego [ero].

TItulus eſt. Vincenti ieduthun pſalmus dauidi. Ieduthun nomẽ eſt principis cantorum. erant enim tres cantorum principes:ſcilicet aſaph/& eman/& ieduthun.1.parali.25. Et tam dauid q̃ ieduthun eſt caſus datiui. Ita ꝙ ſenſus tituli eſt. Pſalmus dauidi/tanq̃ autori,& ieduthun vincenti/preſidenti quo ad muſicam attributus.

¶Circa materiam pſalmi ſcito pſalmum ſatis obſcurum. Quantum tamen ex ipſo apparet/tractat defectum humanorum ſtudiorum ad cauẽdũ a peccato & ad hoc ꝙ homo prouideat ſibi:& propterea recurrẽdum eſſe ad diuinam gratiam tam circa mala culpę q̃ circa mala pœnæ. Apparet aũt hãc eſſe materiã pſalmi tũ ex principio (in quo cõtinet tota vis pſalmi) dixi cuſtodiam vias meas. tum ex ſtudio ſubiuncto circa vitandũ peccatũ linguę. tum ex ſtudio circa puiſionẽ vitę ſuę/a quarto verſiculo: vtrunq; enim ſtudium deſcribit defectiuum. tum ex concluſione ꝙ expectatio eius in deo eſt. tũ demum ex ſubiunctis correptionibus & petitionibus: vt patebit in progreſſu.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta vbi narrauit ſe egiſſe pſonã arrogantis ſibi cuſtodiã viaꝝ ſuaꝝ/& prius qdẽ ne peccaret verbo expertã ptinax ꝓpoſitũ nõ mordẽdi aliquẽ locutione,deinde vero vt prouideret ſibi exptam ex notitia finis & cõmẽſuratione tẽpors ſtudiũ/ inueniſſe ambo hęc ſtudia deficere:narrat ſe nunc oẽm ſpem ſuã in diuinam transferre gr̃am/recognoſcens errata in prioribus ſtudiis &c̃.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

DIxi/cuſtodiã vias meas. Diuidit̃ pſalmus in partes duas:ꝓpoſitiuã materię,& executiuã/ibi a peccãdo.Proponit recitatiue deliberationẽ propriã ptãm.dixi/deliberaui/ꝓpoſui. Et negociũ deliberatũ.cuſtodiã vias meas/actiones meas/curã habebo actionũ mearum .¶ Aduerte hic ꝓphetã induere pſonã hoĩs qui deliberauit habere curã actionum ſuaꝝ.Et bene nota ꝙ perſona iſta inducit̃ dixiſſe.cuſtodiã/ego ꝓprio ſtudio/propriis viribus,vias meas.Hęc eſt materia pſalmi.

¶ A peccãdo in lingua mea cuſtodiã ori meo fiſcellã. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo pſona iſta narrat ſtudiũ ſuũ qđ adhibuit ne peccaret in locutione.Et narrãdo illud,mõſtrat ſimul defectũ ſeu iſufficiẽtiã huius ſtudii.Secũdo narrat ſtudium ſuum ad ꝓuidẽdum vitę ſuę/mõſtrãs ſimul eiuſdẽ iſufficiẽtiã/ibi fac ſcire me.Tertio vertit ſe ad diuinã gr̃am/ibi & nunc qđ ſperaui dñe? ¶ Circa ſtudiũ vitãdi pctm̃ locutionis tali ꝓcedit ordine,ꝙ primo dicit ſupmũ ſe adhibuiſſe remediũ.ſ.ſilentiũ.certũ eſt enim ꝙ ſilens nõ peccat locutione. Vbi aduerte ꝙ qa pctm̃ locutionis habet ꝓ ſubiecto locutionẽ,ideo pſona iſta ſupmũ arbitrata eſt ſe adhibere remediũ abdicãdo a ſe locutionẽ:nõ ꝑ abſciſionẽ linguę,ſed ꝑ ptinax ſilẽtiũ.nõ ꝙ oĩno ſilere decreuerit,ſed ꝙ nullũ verbũ diſplicẽs deo vel hoĩ decreuerit ꝓferre.Et hoc ſignificat ad ſimilitudinẽ bouis capiſtrati fiſcella/dicẽs.A peccãdo in lingua mea/ad declinãdũ pctm̃ in lingua mea,cuſtodiã/tenaci aio,ori meo fiſcellã.Fiſcella enim eſt contexta ex iuncis ſeu funiculis:& apponit̃ pẽdẽs ante os bouis ne mordeat uirẽtia virgulta. Et ſignificat metaphorice aſſumptũ tenax ſilentiũ a verbis nociuis ſeu diſplicẽtibus velut ipedimẽtũ ad mordẽdum verbo/ſicut fiſcella eſt ipedimẽtũ ad mordẽdũ dẽtibus.¶ Deſcripto remedio appoſito ad vitãdũ pctm̃ locutionis,ſubiũgit pſona hęc triplicẽ caſum occurrẽtem/ordinate ꝓgrediẽdo.Primus eſt.Donec impius corã me,obmutui ſilẽtio.Et intẽdit ꝙ occurrẽtibus ipiis(ſiue maledicẽdo/ſiue cõtumelias aut cõuitia ꝓferẽdo/ſiue quõlibet aliter corã offẽdẽdo)ego ſeruãs ſilẽtiũ nolẽs diſplicere vilui/deſpectus ſum corã hoĩbus.hoc enim ſignificat obmutui ſilẽtio/ad ſimilitudinẽ obmuteſcẽtis erubui/vilui ꝓꝑ ſilentiũ.Ita ꝙ in hoc primo caſu ex cautela ſui ſtudii icurrit hoc malũ poenæ ꝙ erubuit/q; vilipẽſus eſt.¶ Secũdus caſus ꝓgrediẽdo eſt.Tacui a bono,& dolor meus cõturbatus eſt.Ordo ꝑpoſterus.Primũ dolor cõturbat̃:& ꝓpterea tacet bona q̃ deberet loq.Dr̃ dolor cõturbatus ad dr̃iam doloris qeti.Sicut enim aqua ſeu aer cõturbatus moleſtat,ita dolor ai cõturbatus moleſtat & facit ſilere hoĩem vbi oporteret loqui bonũ/vel ad diuinã laudẽ vel ad vtilitatẽ ꝓximi.Vbi ẽt attende ꝓgreſſum tã triſtitię q̃ ſilentii. Triſtitię quidẽ,qa occurrẽte ipio triſtatus eſt:poſtea aſit triſtitia cõturbata eſt.Silẽtii vero:qa primũ ſiluit:poſtea ſiluit a bono/nolẽs ſilr̃ diſplicere.¶ Tertius caſus eſt.Incaluit cor meũ itra me/in meditatione mea ardebit ignis,locutus ſum in lingua mea.Et intẽdit ꝙ creſcẽte meditatiõe,excãduit & erupit i loquelã.Vide ꝓgreſſum. Deſcripſerat dolorẽ cõturbatũ/mõ deſcribit ꝙ ex calore cordis adiſicta meditatione iniuriaꝝ/accẽſus eſt in ſe ignis iracũdię.& ſic ſubſecuta eſt icõtinẽtia locutionis. Et ſi bñ pſpexeris,naturales cauſę iracũdię deſcribunt̃.Altera ex paſſiõe/icaluit cor meũ. altera ex mẽte/in meditatione mea.Et ipſa iracũdia ad ſimilitudinẽ ignis. Incõtinẽtia tñ nõ valde im̃oderata ſignificat̃/dicẽdo in lingua mea/& nõ dicẽdo in ore meo.tanq̃ nõ erupit in locutionẽ pfectã:q̃ fit non ſola lingua ſed labiis &c̃.Meminit.n.ſe tenere fiſcellã appoſitã ori.& ꝓpea ſucceſſus ita loquit̃ in lingua tanq̃ retinẽs adhuc fiſcellã:hoc eſt ꝙ q̃uis nõ abiecerit ꝓpoſitũ ſilẽtii/incurrit tñ ex paſſione iracũdię violationẽ ſilẽtii in lingua.Vbi cernere potes prudẽs lector ꝙ humanũ ſtudiũ ad ſilẽdũ diſplicẽtia ꝓ euitãdo pctõ lingue/annexa habet hęc tria icõueniẽtia q̃ dicta ſunt in his tribus caſibus.ſ.pœnã vilipẽſionis paſſiuę/culpã ſilẽtii a bono/& tandem incõtinentiam murmurantem in lingua.

Fac ſcire me. Narrato ſtudio humano ad euitandũ pctm̃ lingue/ſubiũgit eadẽ pſona humanũ ſtudium ad prouidendum homini.Primum ſtudidm fuit ad vitandum malum:hoc autẽ eſt ad aſſequendum bonum.Sed nota differentiam:ꝙ primum ſtudium narratum eſt deliberatiue/cuſtodiam fiſcellam ori meo vt non peccem:hoc autem introducitur deprecatiue/ad ſignificandum conatum humanum ad hoc ſtudium:hoc eſt ꝙ nullus põt ſibi ꝓmittere hmõi ſtudiũ ſed conari ad illud . ¶ Quod ex principiis ipſius prouidentię quę hic deſiderantur apparet.Conor in primis ſcire finem meum quẽ mihi pręſtituere debeo vt aſſequendum.Et eſt ſermo de fine in hac vita . Difficile quippe eſt homini noſſe quem finem ſibi debeat pręſtituere aſſequendum in hac vita:ſcriptum eſt enim eccleſiaſtes.9.vidi ſub ſole nec velocium eſſe curſum/nec fortium bellum/nec ſapientum panem/nec doctorum diuitias/nec artificum gratiam,ſed tempus caſumq; in omnibus:neſcit homo finem ſuũ &c̃.Conor deinde ſcire menſuram dierum meorum:hoc eſt ſcire commenſurare qualitatem dierum meorum negocio ſeu diſpoſitioni vitæ meę . Conor & tertio ſcire quantum mihi temporis ſupereſt ad viuendum,

aliter enim oportet ꝙ diſponat ſenex/aliter quadragenarius/aliter iuuenis de vita ſua. Hæc tria ſunt
principia prouidentiæ humanę.& nullum eorum eſt homini certum.¶Et propterea perſona iſta de/
ſiderando & precando inſinuat conatum ſuum.Fac ſcire me domine finem meum,& menſuram die/
rum meorum quę ipſa/ſupple eſt:ſciam quantum temporis/ego ſuperuicturus ſum. Ex rebus petitis
intellige prudens lector ꝙ perſona hęc non fundendo deo preces hęc profert:ſed vtitur modo peten
di/vt oſtendat conatum humanum & neceſſitatē ad horum trium notitiam pro habenda prouiden/
tia ſufficiente.Teſtatur quotidiana experiētia conatum hunc.nam quilibet cupiens diſponere de vi/
ta ſua/primum cogitat de fine quem poteſt adipiſci:puta viuere de mercatura/aut de arte militari ſeu
medicinę &c̄.& deinde cogitat cōmēſurare qualitatem dierum ſuorum/operum/rerum &c̄.ad ea quæ
ſunt opportuna ad talem finem,& in his omnibus attendit quanti temporis ego/quātum ſibi ſuper/
eſt temporis. ¶Narrato ſtudio prouidendi/inducit occurrentia quę impediunt huiuſmodi ſtudiū.
Et primo ex parte dei.deinde ex parte hominis.Ex parte quidem dei. Ecce palmos dediſti dies meos.
Ego conor cognoſcere qualitatem dierum meorum,& video te ordinaſſe ꝙ dies mei cognoſcātur de
palmo in palmum/de hora in horam.neſcimus enim quid ſuperuentura pariat hora.Video deinde.
Et tēpus meum quaſi nihil coram te/ęſtimatur:hoc eſt ita relinquis tempus vitę meæ ſubiectum in/
numeris varietatibus ac ſi pro nihilo illud habeas.Quod enim pro nihilo habetur,relinquitur/currat
quō currat:quod autem charum habetur/non ſic relinquitur.Ex parte hominis.Tantū tota vanitas.
omnis homo ſtans:hoc eſt omnis homo ſtans in hac vita,tm̄ eſt vanitas/nō pars vanitatis ſed tota:
ita ꝙ omnis homo repletus eſt omni vanitate.¶Et intendit ꝑ hoc ꝙ homo ſm̄ ſuum eſſe ſubiectus
eſt omni vanitati:& non ſolum ſm̄ eſſe/ſed etiam ſm̄ ſuum itelligere.Tm̄ in imagine ambulabit vir.
Differentia inter rem & imaginem rei(inter cęſarem & imaginem cęſaris/īter diuitias & imaginem
diuitiarum/inter cibum & imaginem cibi/& ſic de aliis)monſtrat quantum differt ambulare in ima/
gine & ambulare in ipſa rerum ſpecie.Homo ambulat in imagine:quia in obſcuritate & incertitudi/
ne euentuum ambulat.vnum imaginaē & aliud ſuccedit:hoc eſt enim in imagine ambulare.¶Am/
plius labor humanus etiam vanus ſubiungitur.tantum vanitate tumultuabūtur. Tot tumultus bel/
lici/tot tumultus negociationum, ſola vanitate fiunt. Cuius ſignum ſubiungitur. Cumulabit/ho/
mo diuitias/ſtatus/regna,& non ſciet cui congregās eſt ea.quod quotidie experimur. Vbi aduerte de/
ſcriptum hoiem ſm̄ eſſe/ſm̄ cognoſcere/ſm̄ negociari ſeu operari,eſſe ſolam vanitatē.Et dixit hęc om
nia ad narrandum obſtacula ſtudii humani ad prouidendū vitę ſuę.tanta enim vanitas/tantaq; in/
certitudo monſtrat huiuſmodi prouidentiam multum deficere.¶Nota argute lector ꝙ hęc duo ſtu/
dia humana quę perſona iſta attentauit & experta eſt deficere,non ſolum diſtinguuntur quia primū
ad vitandum malum/ſecundū ad aſſequēdum bonum tendit:ſed quia primū ex parte operis tentauit
prouidere(ſubtrahendo ſcilicet locutionem diſplicētem ne peccaret in lingua)ſecūdū ex parte ſcien/
tię ſeu prudentię tentauit prouidere:vt hinc intelligas prouidentiam humanam tam ex parte ope/
ris q̄ ex parte prudentię eſſe inſufficientē.nec daē tertius modus prouidēdi.¶Aduerte quoq; ꝙ ꝑ hæc
duo ſtudia/intelligēda ſunt ab hoꝝ exēplo reliqua humana ſtudia.Quod enim de peccato locutionis
vitando ſcriptū hic eſt/idē intelligendū eſt de reliquis: puta ſiquis ad vitandum peccatum nocendi
aliis/ſubtrahit ſe a publicis votis ſeu officiis iuſtitię:& ſic de aliis.ſic enim perſona iſta fecit,volēs om
nino ſilere quicquid alteri diſplicet ſeu nocet.Et hanc intelligo ad literam mentem eſſe prophetę:i vt
ſcilicet ab exemplo intelligamus reliqua.Cuius ſignum eſt ꝙ propoſuit vniuerſaliter/dixi cuſtodiam
vias meas:non has vel illas/non linguę tantum aut manuum.

Et nunc qd ſperaui dñe? Trāſit ꝑſona hęc(poſtq̄ cognouit defectus humanoꝝ ſtudioꝝ)ad diuinā
grām/tali ordine.Primo explicat hmōi trāſitū.Secūdo corrigit dicta in primo ſtudio/ibi ab oībus.Ter
tio corrigit dicta in ſecūdo ſtudio/ibi in īcrepationibus.Dixerat/dixi cuſtodiā &c̄.Dixi olim.& nūc cō
ſideratis defectibus dico qd ſperaui dñe/ꝑ ſtudia mea?quaſi dicat vanū & inanū.Et ꝑpterea dico nūc.
Expectatio mea tibi ipſa:hoc eſt ipſa expectatio mea/ipſa ſuapte natura tibi reſeruaē/ad te reſpicit/tu
ſolus potes ei ꝓuidere.¶Ab oībus rebellionibus. Arrogauerat ſibi in primo diſcurſu curam ne pecca/
ret.recognoſcens poſtea ſe multis peccatis ſubiectum/a quibus ſe non poteſt liberare,petit ab omni/
bus rebellionibus meis libera me.Incurrerat in eodem primo ſtudio erubeſcentiam ſilēdo coram im
pio,petit modo.opprobrium ſtulti ne pone me. Vbi petit ex gratia vt deus ſeruet ſe ne fiat oppro/
brium hominum ſtultorum/tacendo aut reſpondendo,Incurrerat tertio ſilentium a bono. quod &
nunc repetit/ confitendo obmutui.Incurrerat quarto incontinentiam loquendi.Quam nunc corri/
git propoſito.non aperiam os meum/ex incontinentia.Et ratio ſubditur.quia tu feciſti/tu fuiſti au/
tor iniuriarum/triſtitiarum/dolorum:& propterea non debui ſilere a bono/nec debui murmurare,cō/
ſiderando quia tu feciſti. Vnde& peto.Fac ceſſare de ſuper me plagam tuam/ quæ eſt mihi occaſio
peccandi:a pradio manus tuæ ego finitus ſum. Per quod declarat ꝙ non petit ceſſationem omnis
plagę,ſed plagę magnę quæ conſumit. Quaſi dicat.magnitudo plagę eſt mihi occaſio peccan/
di,tolle quęſo eam.Hęc quo ad primum ſtudiū.¶De ſecundo autem.In īcrepationibus ſup iniqui/

tate caſtigaſti virū.Retorſerat in ſecūdo ſtudio cām īprouidētiæ humanȩ in deſiecce palmos dediſti dies meos.corrigit mō/cōfitens ꝙ pp iniqtatē hoīs deus puniuit genus humanum:vñ ſubſecutus eſt hmōi īprouidētiȩ defectus.Et loquit̃ ad lr̃am de punitione hoīs in primo parēte.In īcrepationibus/ multaꝝ maledictionū,ſup iniqtate/cōmiſſa,caſtigaſti virū/primū parētē:& liqueſcere feciſti quaſi tinea deſideratū eius.Liqueſcere feciſti.ponit̃ cā p effectu.niues.n.q̃ liquefiūt diſſoluuntur & deſtruunt̃. Et ītēdit ꝙ deus īter alias pœnas effecit vt id qđ eſt charū hoī deſtruat̃ quaſi a tinea:hoc eſt pariat ſibi ipſi deſtructionē.tineȩ enim eſt corrodere illud vñ naſcit̃:ita vt qđ deſtruit̃ a tinea/pariat ſibiipſi deſtructionē.Talia eſſe deſideria nr̃a/expiētia teſtat̃.delectabilia enim q̃ appetimus/pariunt deſtructionē delectabiliū.Extrema ſiqdē gaudii luctus occupat. et diuitiȩ cōgregate in malū dñi ſui &c̄. Et intēdit ꝙ iniqtas hoīs eſt cā miſeriȩ humanȩ.⁋ Et qa miſeriȩ humanȩ relatȩ ad naturā hoīs abſolute ſūt naturales cōſeqntes ex neceſſitate naturȩ/relatȩ aūt ad ſtatū originalis iuſtitiȩ ſūt pœnȩ(qa deus hmōi miſerias ademerat/& hō ꝓpria iniqtate eas ad ſe reuocauit)ideo ꝓpheta vtrunq; deſcribit.prius quatenus ſunt pœnæ/in īcrepationibus &c̄.& mō quatenus ſunt naturales/tm̄ vanitas oīs hō . Acſi apte diceret ꝙ licet errauerit retorquēdo in deū miſerias nr̃as/qa p iniqtate in pœnas dedit,verum tñ eſt ꝙ oīs hō ſuapte natura nō eſt niſi vanitas.ita ꝙ approbat quo ad hoc ſupius dictū.℄ Propoſuerat ſe p miſorē vitȩ ſuȩ:mō recognoſcēs ſe/humiliter totū ſe ſubiicit diuinȩ gratiȩ.Et primo quantū ad mētē. Audi orōnē meā dñe.orō enī ē eleuatio mētis in deū.Secūdo quātū ad affectū.& clamorē meū auſculta.ē enī ſermo de īterno cordis clamore.Tertio quo ad corpus.ad lachrymā meā ne obſurdeſce. Orat/ clamat/plorat petēs audiri.Quia pegrinus ego tecū,īcola ſicut oēs pr̃es mei. Vide correctionē . Vbi prius arrogabat ſibi ſtudiū ad ꝓuidēdū vitȩ ſuȩ,mō nō ſolū ſupplicē ſed pegrinū ſe recognoſcit ac exhibet:cuius nō eſt ꝓuidere ſibi,ſed vti iis q̃ inuenit/iis q̃ parant̃ ab aliis.Et ad lr̃am ꝑſona cōfugiens ad diuinā gratiā/fatet̃ ſe pegrinū & īcolā in hac vita:eo ꝙ nō habet hic manētē ciuitatē/ſed futurā inquirit:vt apl's declarat de antiqs pr̃ibus ad heb.xi. Vñ & dauid.i.parali.vlti.dixit.pegrini.n.ſumus corā te & aduenȩ ſicut oēs pr̃es nr̃i.⁋ Nec pȇtereas ꝙ hȩc ꝓfeſſio pegrini corrigit directe qđ dixerat/& tēpus meū quaſi nihil corā te.fatet̃.n.ſuā vitā nō tanq̃ nihil ſit,ſed tanq̃ pegrini ſit haberi coram deo. Vtrobiq; appoſuit corā te:vt ēt ex verbis aduerteremus correctionē.Et vere ſic habemur corā deo:quoniā pr̃ſens vita pro peregrinationis itinere data eſt nobis/ad eundū in cœleſtē pr̃iam.quādiu enim ſumus ī corpore/pegrinamur a dño.℄ Demū petit. verte a me,& roborabor anteq̃ ibo & nō ego.Qui prius ſtuduerat cognoſcere quanti temporis ego,mō pro magna gr̃a petit vt paululū vertat pœnas a ſe/relaxet pœnas humanȩ miſeriȩ(q̃ ſunt obſcuritas in ītellectu/ꝓnitas ad malū in affectu/& alia hmōi) ad hoc vt roboret̃ aīo/vt cōfortet̃ opibus meritoriis,anteq̃ moriat̃:hoc eſt dū tp̄s eſt merēdi. finit̃ enī ſimul & ſemel tp̄s viuēdi & tp̄s merēdi.Et deſcribit vitā pr̃tem a termino.anteq̃ ibo & nō ego/eo:qđ eſt mori.Tunc enim hō vadit,& nō eſt amplius ipſe:quāuis remaneat aīa eius.Amen.

℄ VVLGATA EDITIO. ℄ Pro uictoria pſalmus dauid, XXXIX.

EXpectans expectaui dominum:& intendit mihi.
Et exaudiuit preces meas:& eduxit me de lacu miſeriȩ & de luto fecis.
Et ſtatuit ſuper petram pedes meos:& direxit greſſus meos.
Et immiſit in os meum canticum nouum:carmen deo noſtro.
Videbunt multi & timebunt:& ſperabunt in domino.
Beatus uir cuius eſt nomen dñi ſpes eius:& non reſpexit in uanitates & īſanias falſas.
Multa feciſti tu domine deus meus mirabilia tua:& cogitationibus tuis non eſt qui ſimilis ſit tibi.
Annunciaui & locutus ſum:multiplicati ſunt ſuper numerum.
Sacrificium & oblationem noluiſti:aures autem perfeciſti mihi.
Holocauſtum & pro peccato non poſtulaſti:tunc dixi ecce uenio.
In capite libri ſcriptum eſt de me:ut facerem uoluntatem tuam deus meus uolui, & legem tuam in medio cordis mei.
Annūciaui iuſtitiam tuam in eccleſia magna:ecce labia mea nō ꝓhibebo dñe tu ſciſti.
Iuſtitiam tuā non abſcondi in corde meo:ueritatem tuā & ſalutare tuum dixi.
Non abſcondi miſericordiam tuam & ueritatem tuam a concilio multo.
Tu autem domine ne longe facias miſerationes tuas a me:miſericordia tua & ueritas

tua ſemper ſuſceperunt me.
Quoniam circundederunt me mala quorum non eſt numerus: comprehenderunt me iniquitates meæ/& non potui ut uiderem.
Multiplicatę ſunt ſuper capillos capitis mei:& cor meum dereliquit me.
Complaceat tibi domine ut eruas me:domine ad adiuuandum me reſpice.
Confundantur & reuereantur ſimul qui quęrunt animam meã:ut auferant eam.
Conuertantur retrorſum & reuereantur:qui uolunt mihi mala.
Ferant confeſtim confuſionem ſuam:qui dicunt mihi euge euge.
Exultent & letentur ſuper te omnes quęrentes te:& dicant ſemper magnificetur domĩnus qui diligunt ſalutare tuum.
Ego autem mendicus ſum & pauper:dominus ſolicitus eſt mei.
Adiutor meus & protector meus es tu:deus meus ne tardaueris,

¶IVXTA HEBRÆVM. Vincenti dauidi pſalmus. XL.

1 Propheta. EXpectãdo expectaui dominum:& inclinatus eſt ad me/& audiuit clamorem meum.
2 Et fecit aſcẽdere me de fouea tumultus/de luto cęni:& ſtatuit ſuper petram pedes meos/firmans greſſus meos.
3 Et dedit in ore meo canticum nouum/laudem deo noſtro:uidebunt multi & timebunt & confident in domino.
4 Beatitudines (erunt) uiri qui poſuit dominum confidentiam ſuam:& non eſt uerſus ad ſuperbos & inclinantes mendacii.
5 Multa feciſti tu dñe deus meus ſeparata tua & cogitationes tuas nobis, nõ ęſtimando (obdignum) ad te:annũciabo & loquutus ſum,uiguetunt a recenſendo.
6 Meſias. Sacrificium & oblationem non uoluiſti,aures fodiſti mihi:holocauſtũ & mundationẽ non petiſti.
7 Tunc dixi.ecce ueni,in uolumine libri ſcriptum eſt ſuper me.
8 Ad faciendũ uolũtatẽ tuã deus meus:uolui & doctrinã tuã in medio uiſcerũ meorum.
9 Annũciaui iuſtitiã in eccleſia multa:ecce labia mea nõ prohibebo/dñe tu noſti.
10 Iuſtitiam tuã non abſcondi in medio cordis mei: ueritatẽ tuam & ſalutem tuam dixi/non occultaui gratiã tuam & ueritatẽ tuam eccleſiæ multæ.
11 Propheta. Tu domine non prohibebis miſericordias tuas a me:gratia tua & ueritas tua iugiter cuſtodient me.
12 Quoniã circũdederũt ſup me mala uſq; nõ (eſt) numerus:aſſequute ſũt me iniqtates meę/& nõ potui ad uidẽdũ:uiguerũt plus q̃ capilli capitis mei,& cor meũ dereliquit me.
13 Velis domine ad liberandum me:domine auxilio meo feſtina.
14 Meſias. Confundẽtur & erubeſcẽt ſimul quęrentes animæ meę ad deſtruendum eam:retrahentur retro/& erubeſcent uolentes mali mei.
15 Deſtruentur ſuper calce confuſionis ſuę:dicentes mihi heah heah.
16 Exultabunt & lętabuntur in te omnes quęrentes te: & dicent continue. Hymnus. magnificabitur dñs. Meſias. diligentes ſalutis tuę.
17 Propheta. Et ego pauper & mendicus (ſum) /dominus† imputabit mihi:auxilium meum & liberans me tu (es) ,deus meus ne morare. †dñi mei

TItulus eſt. Vincenti dauidi pſalmus.De quo vt ſupra.

ℭ Materia pſalmi / habetur ex autoritate apoſtoli pauli ad hebr.10.afferentis verba pſalmi huius de meſia:dū dicit. Ideo ĩgrediēs mūdū dicit.hoſtiā & oblationē noluiſti/corpus aūt aptaſti mihi: holocauſtomata & pro peccato nō tibi placuerūt.tūc dixi/ecce venio:in capite libri ſcriptū eſt de me/ vt faciā deus voluntatē tuā.Et exponit apl's de trāſlatione veteris in nouū teſtm̄/& de oblatione corporis chriſti in cruce:dicēdo.ſupius dicēs qa hoſtias oblationes & holocauſtomata & ꝓ peccato noluiſti/nec placita ſunt tibi quæ ſm legē offerūt,tūc dixi vt faciā deus volūtatē tuā.aufert primum vt ſequens ſtatuat.in qua voluntate ſanctificati ſumus per oblationem corporis ieſu chriſti ſemel.Ex quibus apoſtoli verbis clare patet pſalmum iſtum de chriſto in carne veniente/ & ſeipſum offerente in ara crucis/deq; gratia noui teſtamenti tractare.Eſt igitur materia huius pſalmi/meſię expectati aduētus deſcriptus acſi iam tunc veniſſet cum multis effectibus &c̄.

SVMMARIVM EST.

ℭ Expectans propheta meſiā/& veniſſe eum deſcribēs,vbi perceptos fructus exauditiōis/ eductionis/ firmitatis/noui cantici/cōuerſiōis multoꝝ/beatitudinis/multorūq; ac ineffabiliū miraculoꝝ narrauit, ingredientem mundum meſiā tunc quum vetera ſacrificia reſpuit deus introducit/ad faciendum voluntatem dei/volētis legē dei p̄dicantem iuſtitiam &c̄.Et quum ſe repletum malis & iniquitatibus recognouit/ac petit liberari & adiuuari cum confuſione inſultantium & lętitia quęrentium deum, ſupplex petit ne tardet.

ℭ Perſonę loquētes ſūt duę: propħa agēs genus electoꝝ expectantium meſiam/& chriſtus.

EXpectando expectaui dominum,⁊ inclinatus eſt ad me. Diuidiť pſalmus in ptes duas:ppoſitiuā materiæ,& executiuā/ibi & audiuit.Proponit duo.Primū expectationē meſiæ . ſecūdū aduētū meſię.Et expectationē qdē ſignificat ab actu expectādi/expectaui.A modo expectādi:hoc ē nō murmurādo/nō dormiēdo,ſed ea aĩ ſpe/ſolicitudine & expeditione q̄ decet expectātes.& ꝓpterea dicit expectādo.A re expectata/dn̄m.ſic.n.cōſueuit appellari verus de⁹ ĩ veteri teſtō.Et loqtur ꝓpheta ĩ pſona ꝓpria & ſuæ domus & ppl'i iſrael & hūani generis.Aduētū vero meſię ſignificat ab actu quo deus,ſeipſū exinaniuit formā ſerui accipiēs,& iclinatus ē ad me.Vere ſiqdē p incarnatiōis myſteriū inclinatus eſt dn̄s ad me quū verbū caro factū eſt:ad me hoiem/ad me dauidē ĩ mea ꝓgenie.Deſcribit & hic & in ſequētibus quæ tunc futura erāt chriſti myſteria vt iam facta/propter certitudinem ꝓphetię.

ℭ Et audiuit clamorē.Incipit hic ps executiua tali ordine.Pr̄o tractať illa pricula/ & inclinatus ē ad me.Secūdo illa/expectaui dn̄m/ibi tu dn̄e.Tertio illa/expectādo/ibi &ego/paup.⸿ Circa pricūlā primā aduētus chr̄i aduerte ordinē pſalmi.nā a poſterius geſtis ad prius geſta narrationē ordinat: prius narrās collata hoibus bn̄ficia p chriſtū,& poſtea ipm chr̄m aduenietē.Vn̄ iuxta hūc ordinē numerat octo bn̄ficia.⸿ Primū ē.& audiuit clamorē meū.In quo ſignificat aduētū chr̄i fuiſſe a pr̄ibus nō ſolū expectatū,ſed magno cordis clamore/multis p̄cibus petitū.Ita q̄ dū inclinatus ē ad me,nō ſolū r̄ndit expectatiōi ſed exaudiuit p̄ces ſanctoꝝ.⸿ Secūdū ē.& fecit aſcēdere me de fouea tumultus.Et p hoc ſi referať ad pœnas alterius vitę ſignificat limbū patrū.q zacha.9.appellať lacus ſine aq̄.Et hic appellať fouea tumultus:qa pr̄es tardāte chr̄o erāt ibi ad ſilitudinē ſtrepētiū,pro quāto ex culpa nō a ſe cōmiſſa ſed a pr̄io parēte incluſi erāt.Et tn̄ chriſtus fecit eos aſcēdere ſecū quū ipſe reſurrexit a mortuis.Si autē ad p̄ſentē uitā referať,clarū eſt p foueā tumultus ſignificari ſtatum mundi ante chriſti aduentum, qn̄ nulla erat cura de q̄ete futurę vitę ſed tm̄ de uita p̄nti,q̄ in tumultu & ſtrepitu cōſiſtit.fecit.n.chr̄s hoies aſcēdere de fouea tumoꝝ p̄ntis vitæ,quū in amorē cœleſtis pr̄ię trāſtulit.⸿ Tertiū de luto cœni.Per qđ ſignificat labilitatē eoꝝ q̄ deſiderabanť ab hūano gn̄e.totū qppe humanū ſtudiū verſabať circa tp̄alia ĩ qbus nō pōt figi humanus a1us:ſicut nō p̄nt figi ĩ via luti cęnoſi ſeu fecis pedes ambulantis/ſed labunť.De luto cęni.n.eduxit chr̄s hoiem quū eum abſtraxit ab affectu labilis ac ſordidę vitæ.⸿ Quartū.& ſtatuit ſup petrā pedes meos.In quo ad ſilitudinē hn̄tis pedes ſup petrā/firmitas fidei ac ſpei chriſtianę ſignificať.chr̄s.n.tūc ſtatuit ſup petrā pedes nr̄os,quū ſup firmū fundamētū credibiliū & deſiderabiliū nos locauit.⸿ Quītū.firmās greſſus meos.qđ ē cōfirmatio p̄cedētis:vt nō ſolū affect⁹ ſed opa p greſſus ſignificata ſtabilierit chr̄s.qs nos ſepabit inqt apl's a charitate chr̄i!& marcus dicit: dn̄o coopante & ſermonē cōfirmāte &c̄.⸿ Sextū.& dedit ĩ ore meo cāticū nouū/laudē deo nr̄o.In quo noui teſtamēti gr̄a deſcribiť ab autore:qa nō hō ſed deus dedit.A manifeſtatiōe:qa non ſolum corde credēdum ſed ore cōfitendum/in ore meo.A ſuauitate:quia cāticū:ac p hoc delectabile.Ab admirabilitate:qa nouū.& vere nouū qn̄ cātať verbū carnē factū eē.qn̄ nouitas hois tam ĩtus q̄ extra / immo nouitas totius creaturę in eo cantať:iuxta illud.ecce noua facio oĩa.Ab officio/laudē deo nr̄o:vt intelligas noui teſtamēti canticū eſſe laudem dei,nō alterius q̄ nr̄i q colitur ĩ veteri teſtō.⸿ Septimū . videbūt multi & timebūt & cōfidēt in dn̄o.In quo cōuerſio nō oĩum ſed multoꝝ ad chriſtū ſignificať tribus actibus.ſ.videndi/ timēdi/& ſperādi.quoꝝ ordo ſatis clare patet.Et ē ſenſus q̄ nō oēs ſed multi videbunt chriſtum in carne/ſeu beneficia hæc ſupradicta in chriſtianis:& vidēdo timebūt deū,& timendo futurum iudicem confident in eo redemptore.⸿ Octauum. Beatitudines viri/hoc eſt beatitudo

eſt non cuiuſq; ſed illius viri, qui poſuit dñm cõfidentiam ſuam. ne putares vanã eſſe cõuerſionẽ mul/
torũ ad chriſtũ, curauit ſtatim ſubiũgere beatitudinẽ eorũdẽ, appoſitis cõditiõibus eorũ q cõuertunt.
Et, ẽ ſermo de beatitudine vera, q̃ hic ĩ ſpe & tãdẽ in re hr. viri q poſuit nõ hoiem, nõ ſeipſum ſed dñm
cõfidẽtiã ſuã, ſic ꝙ nõ eſt verſus ad ſupbos & inclinãtes mẽdacii. Parum aut nihil prodeſſet fide ſe chri
ſtianũ exhibere, moribus aũt verti ad imitãdos ſupbos & inclinãtes mẽdacii, p mẽdaciũ: hoc eſt habi
litãtes mẽdacia velut ſuaſibilia. tales. n. inclinãt mẽdacia velut humilia verba q̃ fiãt credibilia. Et intẽ/
dit p hæc duo, peccata tam ex volũtate q̃ ex intellectu. ſupbia. n. primum tenet locũ inter peccata affe
ctus, & mẽdaciũ inter peccata intellectus. ¶ Poſt enumerata octo bñficia p aduẽtũ chriſti collata gñi
humano, excuſat ſe ꝓpheta a numeratione reliquoꝝ beneficioꝝ: ne putares numerata eſſe oĩa. Et apo
ſtrophãs ad ipſũ deũ, multa inqt feciſti alia tu dñe deus meus ſeparata (hoc eſt mirabilia tua) & cogi
tationes tuas nobis. Vbi cerne in ſepatis opera miraculoſa quæ meſias fecit: in cogitationibus autẽ
affectũ ad nos, dicẽdo cogitatiões tuas nobis. cogitauit. n. deus nõ ſibi ſed nobis myſterium incarna
tionis & humilitatis & paſſiõis & reliqua huiuſmodi. q̃ tñ ineſtimabilia tñ inenarrabilia eſſe ſubiun/
git. Ineſtimabilitatẽ quidẽ. nõ eſtimãdo ad te: hoc eſt nullũ habet locũ eſtimatio relata ad te in my/
ſterio incarnationis: qa ſuperat oẽm ꝓportionẽ & eſtimationẽ. Inenarrabilitatem vero. annunciabo,
quãtumcũq; pſeuerem annũcians in futuro, & loquutus ſum, quantũcũq; ĩ pterito dixerim, multiplicati ſunt
mirabilia tua & cogitatiões tuę a recenſendo, ſuperant oẽm nũerum, omne recenſere.

Sacrificium. Deſcriptis beneficiis collatis humano gñi p aduẽtũ chriſti, deſcribit mõ aduẽtus chri.
& diſponẽte ſpũ ſancto introducit a ꝓpheta ipſe chriſtus loquẽs, tanq̃ ingrediẽs mundum: vt paulus
apoſtolus declarat. Narrat itaq; chriſtus tria. ſ. quid fecit, quid voluit, quid annũciauit in hoc ſuo aduẽ
tu. Narrãdo autem quid fecit, iuxta apoſtoli expoſitionem quãtũ ad rem factã, dicit ꝙ fecit dei volun
tatẽ offerendo ſeipſum in ara crucis p ſanctificatiõe nrĩ. Quãtũ vero ad tẽpus faciẽdi, ꝙ tũc hoc fe/
cit qñ deus refutauit ſacrificia veteris legis. quod ad virtutẽ oblationis eius referẽdũ eſt: ꝙ. ſ. ſacrificiũ
corpis eius in cruce, fuit rõ cõſũmãdi ſacrificia veteris legis. & ſic nouũ cõditum eſt teſtamentũ. ¶ Vi
de ſingula. In veteri teſtamento quadripartitę erãt oblatiões. alię ſiquidẽ erãt oblationes panis, vini,
mellis & ſimilium. & pro hoc genere dicitur oblationem. Alię hoſtię pacificę: vt votiua & gratuita ſa
crificia. quorum vna pars cremabatur deo: alia in vſum ſacerdotum, & tertia in vſum offerentium ce/
debat. & pro hoc genere dicitur ſacrificium. Alię hoſtię pro peccatis. quarũ vna pars crematur deo, al
tera vero in vſum cedit ſacerdotum. pro quibus dicitur & mundationem. Alię holocauſta: quę to/
ta incendebãtur deo. pro quibus dicit holocauſtũ. Ita ꝙ oĩa ceſſare ſignificãs ait. ſacrificiũ & oblatio/
nẽ nõ voluiſti, holocauſtũ & mũdationẽ nõ petiſti. hæc quo ad ceſſationẽ legaliũ ſacrificioꝝ. ¶ Quo
vero ad ipſũ chri aduẽtũ ait. Aures fodiſti mihi. Loco cuius apl's iuxta trãſlationẽ. 70. allegat, corpus
pfeciſti mihi. Sed eadẽ eſt ſentẽtia: dũ. 70. totũ poſuerunt pro pte. imo textus hebręus ptẽ pro toto, au
res pro corpe: & foſſio auriũ, q̃ eſt aptatio ſeu diſpoſitio auriũ, pro aptatione ſeu diſpoſitione corporis.
Significat itaq; incarnationis myſteriũ dicẽdo corpus aptaſti mihi, ſeu aures fodiſti mihi. neq;. n. ſo/
las aures foſſas ſine reliquo corpore dedit. Et explicat natura carnis & ſenſus in chriſto: quæ non expli
catur noĩe corporis: qñ ẽt plãtę habeãt corpora, & nõ carnẽ aut ſenſum ſicut habens aures. Nec ca/
ret myſterio ꝙ chriſtus ab auriũ foſſione deſcribit ſuum corpus: qm̃ p hoc ſignificat ſe hoiem perfecte
edoctum eſſe a deo de diuina voluntate. auditus quippe eſt ſenſus diſciplinę. Vnde in euangelio ait
ioan. 8. quæ audiui a patre hæc loquor. Tunc quum aures fodiſti mihi, quum vetera noluiſti ſacrifi/
cia, dixi, affirmaui. ecce nunc, in pſentia, veni, ſpõtaneus, ad faciendum voluntatem tuã deus meus. ve
ni inquit ipſe in euangelio, nõ vt faciã voluntatẽ meã ſed voluntatẽ eius qui miſit me. Hãc volunta
tẽ diuinã explicat apl's diuinũ velle de ſanctificatione humana p myſteriũ crucis chriſti. Ita ꝙ dicens
veni ad faciẽdũ volũtatẽ tuã deus meus, intendit ꝙ venit ad redẽptionẽ mundi ſm voluntatẽ dei p
oblationem corporis in cruce. ¶ Et ne hunc aduentum, ne hãc dei voluntatẽ velut rem nouã horreas,
aut humanum figmentum putes, affert antiquum ſacrę ſcripturæ teſtimoniũ de promiſſo meſia ad
faciẽdũ hãc dei voluntatẽ. In volumine libri ſcriptũ eſt ſup me. Apl's poſt ſeptuaginta dixit in capite
libri. Sed nõ mutat ſentẽtia. volumen. n. libri ſacrã ſcripturã ſignificat pmittẽtẽ meſiã: iuxta illud. fili/
us qdẽ hoĩs vadit ſicut ſcriptũ ẽ de illo. Caput aũt libri ſignificat nõ locũ ſed intẽtionẽ: pro quanto in
precipua intentione ſacrę ſcripturę ſcriptũ eſt ſup meſia: finis. n. legis & prophetarũ chriſtus eſt.

Volui & doctrinã tuam. Poſtq̃ chriſtus narrauit quid fecit in aduẽtu ſuo, narrat conſequenter quid
voluit. volui & doctrinam tuã in medio viſcerum meoꝝ. Dixerat ꝙ ceſſantibus legalibus ſacrificiis
dixi ecce venio: ne putares chriſtum ad abolendam legem dei veniſſe, teſtatur ꝙ volui, non verbis aut
ſignis exterioribus, ſed intimo corde intra viſcera mea legem tuam, quam dediſti per moyſen. Et
dixit hoc tum ad excludendum humanas aſtutias, quaſi chriſtus monſtrauerit ſe velle legem moy
ſi, & tamen in corde ſuo intenderit illam ſoluere: vt maumethus fecit de euangelio. In cuius ſi/
gnum tradidit nobis omnes libros canonicos legis & prophetarum, autentica autoritate ſu/
ſcipiendos. Tum ad differentiam legalium cerimoniarum: ne putares legem dei ceſſare ſeu

refutari ceſſantibus ſacrificiis veteris legis aduenie̅te oblatione corporis chriſti, ſed cum illorum ceſſatione ex intimo corde legem dei voluit, ita ꝙ nec iota vnū aut vnus apex preteribit ab ea.

Annunciaui. Abſoluto quod voluit, ſubiungit tertio quod prędicauit, dicēs ſe ꝑdicaſſe quatuor: iuſtitiam, veritatem, ſalutem, & gratiam. Vbi aduerte explicari non ſolum res ꝑdicatas, ſed etiam quibus & q̄uo ꝑdicauit. Annunciaui, ꝑdicaui, iuſtitiam, non hanc vel illam, ſed iuſtitiam oēm, in eccleſia multa, vniuerſo mundo. chriſtus enim etſi proprio ore ꝑdicaret iudęis tm̄, quia tm̄ ea ratione ꝑdicabat vt diffunderetur euangelium vniuerſo mundo, ideo ſe annunciaſſe dicit in eccleſia multa, quę ē eccleſia vniuerſalis Ecce quibus annunciauit. ¶ Modus autem. ecce labia mea non prohibebo, dn̄e tu noſti: iuſtitiā tuam non abſcondi in medio cordis mei. Vbi ex futuro nō prohibebo, & ꝑterito non abſcondi, habes perſeuerantiā in prędicādo. habes in labiis ꝙ proprio ore nō dedignatus eſt in praedicationis officio perſeuerare. habes in negatione abſconſionis integritatē: hoc eſt ꝙ nihil omiſit ꝑdicare quae prędicanda erant pro diuina iuſtitia. ℂ Adiūgit prędicarę iuſtitiae. veritatem, non figmētum, tuam, nō humanā, & ſalutē, nō vanitatē, tuā, nō humanam, dixi, ꝑdicaui. & (vt vno verbo dicat) nō occultaui gratiā tuam & veritatem tuam eccleſiae multę: hoc eſt vniuerſas vias tuas (quae cōſiſtunt in gratia tua & veritate tua) nō occultaui vniuerſali eccleſiae. Et hoc ſpecialiter dicitur ꝑꝑ myſteriū incarnationis & redēptionis humanae, quod ex gratia & veritate emanauit adimplendo promiſſiones factas patribus, & ſine meritis noſtris gratioſe ſaluando nos.

Tu domine. Tractatur hic illa particula, expectaui dn̄m. Ita ꝙ poſtq̄ meſias loquutus eſt & explicauit aduētum ſuū, propheta primū in perſona totius humani generis expectantis apponit & prophetiā & ꝑces quibus declarat neceſſitatem aduentus chriſti, propter delēda peccata noſtra: & deinde introducit iterum meſiam declarantem aduētū ſuum fore quibuſdam in ruinā, ibi confundentur. ¶ In primis itaꝗ cauſam aduentus meſię ex parte noſtrae miſeriae aperit prophetando. Tu dn̄e non prohibebis miſericordias tuas a me, miſero, mittendo meſiam ad releuādum genus humanum a miſeriis: ſed gratia tua, ſine meritis nr̄is, & veritas tua, iuxta promiſſa facta a te patribus, cuſtodiēt me, a malo, cōtinue, vſꝗ ad cōſummationē ſeculi. ¶ Et declarans miſerias noſtras, ſubdit. Quoniā circūdederunt ſup me, non ſuper fortunas meas, mala, poenae, vſꝗ nō numerus, vſqadeo ꝙ eorū nō eſt numerus: aſſequutę ſūt me iniqtates meę. ne putares mala poenae ſuſtinere hominē ſine ſua culpa apꝑhēderūt me iniqtates meę ex qbus circūdederūt me mala poenalia: & iſtę iniqtates viguerūt, multitudine, plusq̄ capilli capitis mei. Vide proportionē. dixerat poenas ſine numero: modo dicit culpas īnumerabiles plusq̄ capillos capitis: vt tam culpas q̄ poenas hoīs intelligas ſine numero. ¶ His generalibus adiungunt in ſpecie duę poenę. Altera obſcurati intellectus. & nō potui ad vidēdū. quod errores tot ꝑhorū nō valentiū videre verā ſalutis humanae viā teſtantur. Altera eſt peruerſi ſtudii. & cor meū dereliquit me. Studiū humanū ex corde ante chriſti aduētum dereliquit hominē, dereliquit curā verę ſalutis hominis, ſolicitādo & ſectādo delectabilia, diuitias, famam, gloriā, & huiuſmodi. ita ꝙ cor meum nō dereliquit diuitias aut famā, ſed dereliquit me. Et haec duo erāt cōmunia mala humani generis ſm̄ partē animi ſuperiorē. & propterea in ſpē explicata ſūt. Velis dn̄e ad liberādum me, domine auxilio meo feſtina. In hebręo ſignificatur velle in modo imperatiuo: ſed quia illo caret latina lingua, ideo loco imperatiui quod depcatiue tenebatur, tranſlatum eſt velis. Prophetiae de futura diuina gratia, & miſerię proprię explicatę, adiungit preces ſupplicādo tum vt velit, tum vt celeriter exequatur. Velit quidem liberare a malo, celeriter autem ferat auxilium. per hoc conteſtans ſe non poſſe liberari, non poſſe adiuuari niſi per aduentum eius.

Confundentur. Ne putares totū genus iudęorum expectans meſiā ſaluādum ꝑ meſiae aduētū, ꝓphetat hic dauid aliquos ꝑituros ob eoꝝ neqtiā, & aliquos gauiſuros. pręuidit. n. quoſdā iudęos occiſuros chriſtū, & inſultaturos &c̄. quoſdā aūt amplexuros illius doctrinā & fidē. Et ꝓpterea haec ꝓphetādo introducit iterū meſiā haec dicētē. Confundenť & erubeſcent ſimul, quātū ad ſpūalia ſine pnia, iudęi quęrētes animę męę, vitę męę, ad deſtruēdū eā. retrahentur retro & erubeſcēt, quātū ad ſtatū tēporalē, uolētes mali mei: hoc eſt volētes malū meū. Deſtruētur, ab exercitu romanoꝝ, ſup calce confuſionis ſuę dicentes mihi heah heah: hoc eſt inſultātes mihi. Et vere in fine confuſionis ſuae iudęi deſtructi ſunt a romanis. tū ga prius cōfuſi ſunt ꝑ tot miracula de veritate aduētus meſię, & tandē indurati deſtructi ſunt. tū ga deſtructio quā paſſi ſunt a romanis eſt in calce, eſt vltima: vtpote ſine regreſſu. Significātius aūt explicanť ꝑdēdi iudęi nō oēs ſed inſultātes chr̄o: qm̄ monēte angelo, iudęi credētes chr̄o, tūc tēporis receſſerūt in regnū agrippę, ne ſimul perirēt cum īcredulis: vt eccl̄iaſtica tradit hiſtoria. Quo cōtra de credētibus ī ipm dicit. Exultabūt & lętabūť ī te oēs quęrētes te: & dicēt cōtinue dilectores ſalutis tuae, hunc hymnum. ſ. magnificabitur dominus.

Et ego pauper & mendicus. Tractatur hic illa particula, expectando. Declarat ſiquidem propheta conditiones ſuas, quibus aperit ſe more expectantium expectare. Prima conditio eſt paupertas. & ego pauper & mendicus: hoc eſt non ſolum ſum pauper (vtpote indigens neceſſariis ad ſalutē) ſed ēt ſum mendicus, hoc eſt qui cecidi a diuitiis in paupertatem. hoc. n. dictio hębraica ſignificat.

Et vere ſic eſt:qm̃ cecidi a diuitiis originalis iuſtitiæ.Et intendit hanc cõditionem/ꝙ expectat more pauperis obſecrantis(cum obſecrationibus enim loquitur pauper)& recognoſcentis caſum ſuum.¶Altera conditio eſt velut clientela/ſignificata dicendo.Auxilium meum & liberans me tu es.clien/tulus ego ſum/non habens alium qui liberet & auxilietur niſi te.Et intendit per hoc/ꝙ more clientis expectauit.¶Vtriq; autẽ conditioni apponit ſpem diuinæ gratiæ.Paupertati quidem.Dominus im putabit mihi/ad meritum(intellige de merito congrui)ꝙ expecto vt pauper & mendicus. Clientelę autem.Domine mi ne morare.In qua petitione tantam fiduciam demonſtrat/vt non aduentum ſed celeritatem aduentus petat.Amen.

¶VVLGATA EDITIO. ¶Pro uictoria pſalmus dauid. XL.

BEatus qui intelligit ſuper egenũ & pauperẽ:in die mala liberabit eũ dñs.
Dominus conſeruet eum & uiuificet eum/& beatum faciat eum in terra:
& non tradat eum in animam inimicorum eius.
Dominus opem ferat illi ſuper lectum doloris eius:uniuerſum ſtratum
eius uerſaſti in infirmitate eius.
Ego dixi.domine miſerere mei,ſana animam meam quia peccaui tibi.
Inimici mei dixerunt mala mihi:quando morietur & peribit nomen eius?
Et ſi ingrediebatur ut uideret/uana loquebatur cor eius:congregauit iniquitatem ſibi.
Egrediebatur foras:& loquebatur in idipſum.
Aduerſum me ſuſurrabant omnes inimici mei:aduerſum me cogitabant mala mihi.
Verbũ iniquũ conſtituerunt aduerſum me:nũquid qui dormit nõ adiiciet ut reſurgat?
Etenim homo pacis meę/in quo ſperaui / qui edebat panes meos:magnificauit ſuper
me ſupplantationem.
Tu autem domine miſerere mei & reſuſcita me:& retribuam eis.
In hoc cognoui quoniam uoluiſti me:quoniam non gaudebit inimicus meus ſup me.
Me autem propter innocẽtiam ſuſcepiſti:& confirmaſti me in conſpectu tuo i ęternũ.
Benedictus dominus deus iſrael a ſeculo & in ſeculum:fiat fiat.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Vincenti pſalmus dauidi. XLI.

erunt
1 Propheta BEatitudines intelligentis ad pauperem:in die mali liberabit eũ dñs.
2 Dominus custodiet eum/& uiuificabit eum/& beabitur in terra:& nõ
dñe
trades eum in animam inimicorum eius.
3 Dñs ſuſtẽtabit eum ſuper lectum doloris:totum ſtratum eius uerſaſti i ęgrotatiõe ei9.
4 Homo.Ego dixi.dñe miſerere mei:medere animę meę,quoniam peccaui tibi.
5 Chriſtus.Inimici mei loquentur malum mihi. Vox iudęorum recitata.quando morie
tur & peribit nomen eius?
eos quiſpiam
6 Chriſtus.Et ſi uenit ad uidendum/falſum loquetur:cor eius congregabit iniquitatem
contra me
ſibi,egredietur ad extra/loquetur .
7 Simul ſuper me muſſitabunt omnes odientes me:ſuper me cogitabunt malum mihi.
conuenta christus
8 Verbum belihal infuſum in ipſo . Vox iudęorum recitata.& qui iacuit non addet
ad ſurgendum.
9 Chriſtus.Etiam uir pacificus meus:ꝙ confiſus ſum in eo,manducans panem meum/
magnificauit ſuper me calcaneum.
10 Et tu domine miſerere mei & fac me ſurgere:& ſoluam eis.
11 In hoc cognoui quoniam uoluiſti me:qm̃ non clanget inimicus meus ſuper me.

12 Et ego in perfectione mea [meruí] :ſuſtẽtaſti in me, & feciſti ſtare me faciebus tuis ad ęternũ.
13 Benedictus dominus deus iſrael a ſeculo & uſq; ſeculum:amen & amen.

TItulus eſt. Vincenti pſalmus dauidi. De quo vt ſupra.

¶ Materiam pſalmi/habemus ex autoritate chriſti ioan.13.eſſe paſſionem eius,nam ibi lotis pedibus diſcipulorum/anteq̃ aperte diceret vnus veſtrũ me traditurus eſt/dixit diſcipulis ſuis.non de oĩbus vobis dico/ego ſcio quos elegerim:ſed vt adimpleatur ſcriptura/qui manducat mecũ panem leuabit cõtra me calcaneum ſuum.quod in verſiculo.9.huius pſalmi ſcribitur.Ex hoc enim ꝙ adimplendam eſſe dixit ſcripturã hanc in iuda proditore/manifeſtauit conſequenter contextum pſalmi huius de ſua tractare paſſione.Eſt igitur ad literam materia pſalmi paſſio chriſti pro humano genere,adiuncta ſimul eiuſdem reſurrectione.

SVMMARIVM EST.

¶ Poſt deſcripta dona dei in chriſto curã habente pauperis humani generis deſcribiť ipſius paſſio ex iudęoꝝ machinatione/exploratione/detractione/murmuratione/conatu ad extinguẽdũ/iudęq; proditione:& demũ reſurrectio chriſti cũ poteſtate iudiciaria &c̃.deſcribitur/gratias agendo deo.

¶ Perſonę loquentes ſunt tres:ſcilicet propheta/genus humanum recognoſcens ſtatum ſuum/& chriſtus:p̃ter voces recitatas.

BEatitudines intelligẽtis ad pauperẽ.Diuidiť pſalmus ĩ p̃tes duas:ꝓpoſitiuã materiæ,& executiuã/ibi dñs cuſtodiet.Proponit duo.Primũ beatum eſſe applicantẽ intellectũ ſuũ ad ſalutẽ pauperis.Et intẽdit ad lr̃am deſcribere tũ officium chri/ dicẽdo intelligẽs ad pauperẽ.ad hoc.n.verbũ caro factũ ẽ vt curã hẽret paupis,nõ huius vel illius ſed hũani generis/indigẽtis neceſſariis ad vitã aĩæ/ad vitã ęternã. Tũ beatitudinẽ ipſius/dicẽdo beatitudines.vere ſiqdẽ chrs ſm ꝙ hõ fuit beatus ab initio cõceptiõis ſuę ĩ mr̃no vtero ſm ſupiorẽ p̃tẽ aĩę:q̃uis ſm corpus non fuerit beatus vſq; ad reſurrectionẽ.Et qa hic de totali beatitudine ẽ ſermo,ideo ĩtellige beatus p̃tim ĩ re & p̃tim in ſpe. ¶ Secũdũ.in die mali liberabit eũ dñs. Vbi ꝓponiť tũ paſſio eius/ſignificata p diẽ mali:dies.n.paſſiõis ẽ dies mali pœnalis.tũ reſurrectio eius/ſignificata p liberationẽ.nã p reſurrectionẽ liberatus eſt a die malorum.

¶ Dñs cuſtodiet eũ.Incipit hic pars executiua tali ordine.Primũ tractať illa particula / beatitudines ſeu beatus Secundo illa ad pauperẽ/ibi ego dixi. Tertio illa/in die mali/ibi inimici mei.Quarto illa/liberabit eũ dñs / ibi & tu dñe.Quinq; itaq; beatitudinis p̃tes ꝓphetat de chr̃o.Pr̃a eſt reſpectu mali.Dñs cuſtodiet eũ/ꝓculdubio ĩtãtũ vt nihil ei euenerit quod non voluerit.Secunda eſt reſpectu boni quod ẽ vita.Et viuificabit eũ/vita gr̃ę.vidimus.n.eũ plenũ gr̃e & veritatis. Tertia ẽ reſpectu beatitudinis .et beabiť in terra.Quod ad lr̃am impletũ ẽ:qa in terra in mr̃no vtero beatus fuit ſm aĩam:& rurſus in terra reſurgẽs beatus fuit ſm corpus.ita ꝙ plenã beatitudinẽ ĩ terra habuit. Vnde ſingulariſſimũ chriſti priuilegiũ ꝓphetatur dicẽdo/& beabiť in terra:quia ſolus fuit ſimul in terra viator & beatus,& tãdẽ plenitudinem beatitudinis in terra aſſecutus. ¶ Quarta reſpectu glorie nois eius.Et non trades/tu deus,eũ/meſiã,ĩ aĩam/ĩ deſideriũ/ĩ volũtatẽ,inimicoꝝ eius/iudęoꝝ. Volebant & ad hoc ſtudebanť põtifices iudęoꝝ vt occidẽdo chriſtũ exterminarent nomen eius:deus aũt nõ adimpleuit voluntatem eorum,ſed econuerſo per occiſionẽ chriſti fecit totũ cõtrarium eius quod deſiderabat animus iudęorum:quia propterea exaltauit eum & dedit ei nomen quod eſt ſuper omne nomen , conuertitq; mundũ ad fidem chriſti. Vnde ſignificanter nõ dicitur in manũ inimicorũ /ſed in animam inimicorum:quia chriſtus etſi traditus fuit manibus iudęorum,nõ tamen traditus fuit animo & intentioni eorum,qua intendebãt exterminare nomen & fidem eius. ¶ Quinta reſpectu proprie paſſionis.Dominus ſuſtentabit eum ſuper lectũ doloris, totum ſtratum eius verſaſti in ęgrotatione eius. Lectus doloris metaphorice paſſio chriſti ſignificatur.In quo aduerte ꝙ deſcribitur ad ſimilitudinem iacentis in lecto doloris/ita ꝙ non inueniẽs requiem verſat ſe per totum lectũ.nec dubiũ ꝙ egrotatio(hoc eſt paſſio)chriſti incępit ex quo natus eſt chriſtus.Lectus autem vniuerſa delectabilia humana (vtpote in quibus homo quieſcit)ſignificat.Et quia chriſtus in vniuerſis delectabilibus humanis afflictus ẽ(vt patet diſcurrendo)ideo totum ſtratum eius verſatum dicitur in ęgrotatione eius/in ſtatu infirmitatis aſſumptę.vnde pars beatitudinis in tanta paſſione deſcribitur ſuſtentatio. Dominus ſuſtentabit eum/vniuerſitate virtutum & potentia meritoria ad ſalutem totius mundi.

Ego dixi. Tractatur hic illa particula/ad pauperem : introducendo genus humanum loquens. Vbi nota ꝙ non introducitur genus humanum in omnibus ſuis ſuppoſitis,ſed in recognoſcentibus ſtatum miſeriæ ſuæ.Quod ex eo patet ꝙ ait.ego dixi/ confeſſus ſum/affirmaui tria.Primum miſeriam ꝓpriam / domine miſerere mei. Secundum ęgritudinem animæ/ medere animæ meæ. Tertium cauſam vtriuſq;/quoniam peccaui tibi.Dicere quippe hæc/eſt non omnium hominum,ſed tantum recognoſcentium ſe & recurrentium ad diuinam gratiam pro miſericordia & ſalute animæ. ¶ Cernis hic pauperem/vtpote miſerum & ęgrum ex offenſa dei.

Inimici mei. Tractatur hic illa particula(in die mali:explicando mala quæ paſſus eſt chriſtus tum ab inimicis tum a domeſticis.Introducitur autem chriſtus loquens & deſcribens hæc mala. Et primum intentionem expreſſam inimicoꝝ. Inimici mei(pōtifices & principes iudęorum,loquētur(explicite dicēt,malū(duplex,mihi.ſ.qñ monetur!ecce malū mortis.& peribit nomē eius!ecce malum extinctionis fidei chriſtianę.¶ Secundū explorationē.Et ſi veniat(quiſpiā eorum,ad videndum(quæ ꝓdico(quæ doceo,falſum loquetur(hoc eſt falſo cordę loquetur:vtpote ſimulando & explorando: vt pluries patet in euangelio. magiſter hæc mulier modo deprehenſa eſt in adulterio.& rurſus magiſter ſcimus quia verax es(ſi licet dari cenſum cæſari &c̄.Nec ſolū explorādo loquetur,ſed cor eius congregabit iniquitatem ſibi.Lege exploratores in reſurrectione lazari:& videbis congregaſſe eos iniquitatem ſibi, dum ierunt ad pontifices(narrantes quod viderant(pleni iniquitate.vnde collegerunt pontifices concilium contra ieſum:vt ioan.refert ca.xi.¶ Tertium concitationē.egredietur ad extra(loquetur:hoc ē ii qui ad explorandum venerunt,egredientes a me(loquētur cōcitādo alios:vt patet in exēplo adducto.vñ ſubiūgit effectus cōgregatiōis eoꝝ.Simul ſup me(vniti,ſup me muſſitabūt(occulte loquentur, oēs odientes me:nec ſolū loquentur,ſed etiā ſuper me cogitabunt malum mihi.Hoc apparet in conciliis eorum in quibus & cogitauerant & dixerunt contra chriſtū.quod eſt quartū.¶ Quintū denique. Verbū belial infuſum in ipſo.Cum exaggeratione narrat chriſtus vltimam iniuriam ſibi mortuo illatam:qñ pontifices nihil credentes de reſurrectione chriſti,cōuenerūt ad pilatum dicētes ꝙ ſeductor ille dixit,poſt tres dies reſurgam. Vbi nō timebant ꝙ reſurgeret:ſed pro cōſtanti ꝓſupponendo ꝙ nō reſurgeret(conantur adhibere remedium ne diſcipuli eius furarent corpus &c̄. Hoc verbum totaliter deſtruens ſpem reſurrectionis,cū exaggeratione dicit verbum belial(hoc eſt ſine freno(ſine regulā nullam dei rationem habentis)infuſum(imbibitum,in ipſo(collegio eorum. Et qui iacuit(mortuus ī ſepulchro,nō addet ad ſurgēdum.Quod ſi intelligatur aſſertiue(negat chriſtum iacētē in ſepulchro ſurrecturū.Si autem interrogatiue,ſenſus ē ꝙ chriſtus qui iacuit in ſepulchro(nōne addet nobis onus ꝙ reſurrexerit! quaſi dicat ſic(niſi prouideamus.Et ſignificat timorem quem habuerunt pontifices ne diſcipuli chriſti dicerent plebi ꝙ ſurrexit a mortuis(& erit nouiſſimus error peior priore. Hæc quo ad inimicos.

¶ Quo ad domeſticos ait.Etiam vir pacificus meus(iudas iſcariotes pacifice a chriſto tractatus & conuerſatus cum eo: ꝙ confiſus ſum in eo(tribuēdo ei apoſtolicum officiū(& preter hoc officium diſpenſatoris cōmendans ei loculos,manducans panem meum.erat enim cōmenſalis chriſti(& paſcebatur a chriſto:quia quæ dabantur(propter chriſtum dabātur:& etiā panis buccellam a chriſto ſibi datā mādu cauit.non obſtantibus tot beneficiis magnificauit ſuper me calcaneum. Offenſam proditionis ſignificat ex ſimilitudine animalis calcitrantis contra eum qui curam illius habet.Et ē ratio ſimilitudinis:quia repente contra omnem rationem contingit huiuſmodi calcitratio contra hominem habentem curam illius equi. Solent enim huiuſmodi animalia quātumcūꝙ aliis moleſta fuerint(pacifice ſe habere cum curatore ſuo.propterea.n.præmiſſum eſt(pacificus meus(in quo confidebam(comedens panem meum: vt oſtendatur contra omnem rationē huiuſmodi repentina calcitratio.Et ne putes leuem calcitrationem(ait magnificauit:ita ꝙ nō ſolum leuauit calcaneum cōtra me, ſed magnificauit illud(magnam effecit ſupplantationē:vtpote tradendo me morti.

Et tu domine miſerere mei. Tractatur hic illa particula(liberabit eū dn̄s:dum chriſtus prius orat, deinde exauditum ſe dicit:& demum gratias agit. ¶ Orādo tria petit.Primum remotionem miſeriarum quas patiendo & moriendo incurrit.& tu domine miſerere mei. Secūdum reſuſcitationem corporis ſui.& fac me ſurgere. Tertium autoritatē iudiciariam.& ſoluam eis(iuxta merita eorum: quod eſt officium iudicis.¶ Exauditum autem ſe aperit. In hoc cognoui ꝙ uoluiſti me,ꝙ non clanget(tuba gaudii & victoriæ,inimicus meus(iudęus,ſuper me.Cognouerat chriſtus homo anteꝗ̄ reſurgeret ab initio conceptionis ſuæ ꝙ deus voluit in ipſo: hoc eſt ꝙ deus complacuit ſibi in chriſto. ſed cognouerat ſpeculatiue:in reſurrectione autem cognouit experientia.& propterea dicit in hoc cognoui(experimentaliter:prius enim hoc non fuerat expertus. Et intendit per negationem clangoris inimici(victoriam ſuam qua vicit mortē reſurgendo.¶ Et ego in perfectione mea. Aduerte hic chriſto multiplici iure obtigiſſe reſurrectionem(iudiciariam poteſtatem &c̄.Et quantum ad præſentis propoſitum ſpectat(duplex ratio tangitur. Altera orationis. & tu domine miſerere mei &c̄. Altera meriti,meruit ſiquidem chriſtus hæc omnia(& exauditus eſt in omnibus pro ſua reuerentia.Et ratione meriti ſubiungit.& ego in perfectione mea.Acſi aperte diceret.non ſolum peto,ſed meritum perfectionis affero. Et ego in perfectione mea(meriti ꝙ,ſuſtentaſti in me(mundum ne in ęternę damnationis baratrum rueret:& feciſti ſtare me faciebus tuis ad ęternum(hoc eſt feciſti ſedere me ad dexteram tuam in ęternum. ¶ Gratias demum agens. Benedictus(benedictione laudis(dominus deus iſraelis(hoc eſt non alius deus ꝗ̄ deus veteris teſtamenti,a ſeculo & vſque ſeculum:amen & amen. Geminatur coniunctione & deſiderium fiat & fiat(propter ſacietatem vtriuſque naturæ(animæ & corporis)in reſurrectione. Vel geminatur affirmatio vere & vere,vt vtroque cultu(ſcilicet interno & externo(animo & ore(abſque fictione) laudetur deus. Amen.

¶VVLGATA EDITIO. ¶Victori/intellectus filiis core pſalmus. XLI.

QVemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum:ita deſiderat anima mea ad te deus.
Sitiuit anima mea ad deum fontem uiuum:quando ueniam & apparebo ante faciem dei?
Fuerunt mihi lachryme mee panes die ac nocte:dum dicitur mihi quotidie ubi eſt deus tuus?
Hęc recordatus ſum & effudi in me animam meam:quoniam trãſibo in locum tabernaculi admirabilis uſq; ad domum dei.
In uoce exultationis & confeſſionis:ſonus epulantis.
Quare triſtis es anima mea:& quare conturbas me?
Spera in deo:quoniam adhuc confitebor illi/ſalutare uultus mei & deus meus.
Ad meipſum anima mea conturbata eſt:propterea memor ero tui de terra iordanis & hermonii a monte modico.
Abyſſus abyſſum inuocat:in uocę cataractarum tuarum.
Omnia excelſa tua & fluctus tui:ſuper me tranſierunt.
In die mandauit dominus miſericordiam ſuam:& noctę canticum eius.
Apud me oratio deo uitę meę:dicam deo ſuſceptor meus es.
Quare oblitus es mei?& quare contriſtatus incedo/dum affligit me inimicus?
Dum cõfringũtur oſſa mea:exprobrauerunt mihi qui tribulãt me inimici mei.
Dum dicunt mihi per ſingulos dies:ubi eſt deus tuus?
Quare triſtis es anima mea:& quare conturbas me?
Spera in deo:quoniam adhuc confitebor illi/ſalutare uultus mei & deus meus.

¶IVXTA HEBRÆVM ¶Vincenti intelligentia filiis core. XLII.

1 Propheta SIcut cerua glocitabit ſuper fluenta aquarum:ſic anima mea glocitabit
†dñ ad te deus†.
†dijs †deo viuo 2 Sitiuit anima mea ad deum†/ad deum uiuum†:quando ueniam & uidebo facies dei†?
†deos 3 Fuit mihi lachryma mea panis die ac nocte:in dicendo ad me tota die:ubi [eſt] deus tuus?
4 Horum recordabor & effundam ſuper me animã meã: [meditando;] qm̃ tranſibo in numero/incedã cũ eis uſq; domũ dei†/in uoce cantus & cõfeſſionis multitudo feſtiuans [erit].
†deos
†dijs 5 Quid incuruaberis anima mea & tumultuaberis ſuper me:expecta deum†/quia adhuc confitebor eum [appoſitiue] ſalutes facierum eius.
6 Deus meus/ſuper me anima mea incuruabitur:ideo recordabor tui de terra iordanis & hermoniorum/a monte paruo.
†uoci 7 Abyſſus ad abyſſum uocãs [eſt] in uocę† canalium tuorum:omnes fractiões tuæ & undæ tuę ſuper me tranſierunt.
8 Die prę̨cipiet dñs gratiam ſuam & nocte canticũ ſuũ mecũ:oratio [eſt] deo uitarũ mearũ.
9 Dicã deo. Orõ. petra mea q̃re oblita es mei?q̃re ater icedã in opp̃ſſione inimici?
10 In occiſione in oſſibus meis?exprobrauerũt mihi anguſtatores mei in dicere ſuo ad me tota die/ubi deus tuus?
11 Propheta. Quid incuruaberis ſuper me anima mea & quid tumultuaberis ſuper me?

expecta

oppoſitiue

expecta deum†, quoniã adhuc cõfitebor eĩ . ſalutes facierum mearum & deum meũ. † dijs

Titulus eſt. Vincẽti intelligẽtia filiis core. Et eſt ſenſus ꝙ pſalmus iſte eſt intelligentia occultorũ, attributa filiis core vt qbus reuelatio facta eſt, vel ſaltẽ vt cantoribus. nã filii core non ſolũ fuerunt ianitores (vt dicitur .1. paral. 26.) ſed ẽt fuerunt cantores: vt patet .2. paral. 20. Vbi dicitur. porro leuitę de filiis chaath & de filiis core laudabant dominum deum iſrael voce magna in excelſum. Quia tamẽ ordinate fiebat iſta diſtributio, ideo pręponitur vincenti .i. pręſidenti muſicę.

℄ Ex quo titulo nõ habeẽ materia pſalmi, niſi generaliter ꝙ eſt intelligentia quędã. verũ ex ipſo pſalmo facile patet ꝙ ꝓpheta in pſona populi diſperſi & affectãtis apparere corã deo in hieruſalẽ, loquiẽ. deſiderat enim venire & apparere ante faciẽ domini: quod eſt deſiderare cultũ dei in hieruſalẽ. Narrat ſe interim multipliciter afflictum; & ſpecialiter blaſphemiis inimicorum, vbi eſt deus tuus? Quod inſinuat ipſum in captiuitate eſſe, & adhuc non liberatum a deo. Veꝝ an iſte pſalmus tractet ad lrãm affectũ populi in captiuitate babylonica ſuſpirantis ad regreſſum in hieruſalẽ (cõceſſum tãdẽ a cyro perſarũ rege) an tractet de affectu totius populi iſrael ad meſiã ꝓmiſſum in hieruſalẽ, ſub dubio relinquo. Longa ſiquidẽ dilatio ſignificata in verſiculo .9. (petra mea quare oblita es mei, &c̃.) conſonat magis regreſſui ad meſiã: quũ in captiuitate babylõica nõ fuit multa dilatio: imo extabãt tpe regreſſus adhuc hoĩes qui viderãt primũ tẽplũ: vt diciẽ .1. eſdrę .3. Vtcunq; ſit, ſatis conſtat ꝙ de affectu diſperſi populi ad veniendũ ad hieruſalem (locũ diuini cultus) pſalmus tractat ad literam.

℄ SVMMARIVM EST.

℄ Populus iſrael diſperſus, ad diuinũ cultũ in dei tẽplo ſitit. tũ hinc qa deus blaſphemaẽ, inde ob promiſſum reditũ ad domũ dei. tũ hinc ob multiplicẽ ꝓpriã afflictionẽ, inde ob memoriã diuinę opis in primo ĩgreſſu terrę ꝓmiſſiõis. Et ſupplicat ne differat reductionẽ, cõfortãdo ſeipſm iterum ĩ diuina ſpe.

℄ Perſona loquens propheta eſt.

Sicut ceruua glocitabit ſup fluenta aquarum. Diuidiẽ pſalmus in partes duas: ꝓpoſitiuã materię, & executiuã, ibi hoꝝ recordabor. Proponit tria. Primũ magnũ deſideriũ ſuũ ad deum, ad ſimilitudinẽ ceruę deſiderãtis aquas. Vbi aduerte duo. Primũ ꝙ aĩal de quo eſt ſermo, in hebręo ſignificaẽ fœminini generis: ſed aiũt nõ eſſe vſquequaq; certum ꝙ fœmina hęc ſit ceruua: quum poſſit ẽt itelligi capreã. Alterũ ꝙ dictio hebraica ſonat clamorẽ ꝓprium illius aĩalis: puta ceruę. Et ideo qa ſicut hinnire eſt equoꝝ, rugire leonũ, mugire tauroꝝ, ita glocitare ceruorũ, oportuit interpretẽ dicere. ſicut ceruua glocitabit, hoc eſt ſua naturali voce clamabit, ſic aĩa mea glocitabit ad te deus, hoc eſt ꝓportiõaliter ſua naturali voce aĩa clamabit ad te deus. Et ꝓponitur vtrunq; in futuro: qũ pſalmus iſte intelligẽtia eſt futuri tũc ſtatus iudęoꝝ in diſperſione. rõne ſiquidẽ talis futuri ſtatus ꝓphetat dauid ꝙ aĩa ſua clamabit ad deũ ſicut ceruua ad fontes aquarũ. ℣ Secũdũ. Sitiuit aĩa mea ad deũ. Ne putares ſimilitudinẽ ꝓpoſitã intelligi de affectu aquę ad balneum, explicat ꝙ de affectu aquę ad potum intendit, dicens. Sitiuit aĩa mea ad deũ, nõ pictũ, ſculptũ aut fictũ, ſed deũ viuũ. Quid aũt ſitit ſubiũgit. quando veniã & videbo facies dei. Videre facies dei appellat pſentare ſe templo dei. Vnde pceptum erat, ter in anno apparere corã deo. Et deſcribiẽ ibi facies dei, ꝓpter pſentiam dei tanq̃ in loco electo ad cultũ diuinũ. Conſonatq; rõ faciei more humano: qñ facie hõ cognoſciẽ & cognoſcit. Et ſic diciẽ videre facies dei, vt ꝗſi, ſe cognoſcat dñũ vt ſubditus dominum. Et ſcito ꝙ in hebręo habeẽ in datiuo deo, deo viuo: ſed mutauit cõſtructio ad deũ, deũ viuũ. ℣ Tertiũ. Fuit mihi lachryma. Ratio tãti deſiderii nõ eſt ſolũ carere bono deſiderato (ſcilicet apparere corã deo) ſed magis eſt malũ magnũ quod interim patior. Nã fuit mihi lachryma mea panis .i. ad ſimilitudinẽ cibi neceſſarii, nõ ad horam ſed die ac nocte, in dicendo mihi tota die: hoc eſt dum inimici dicerent mihi in faciẽ tota die pſeuerando hanc blaſphemiã, ſcilicet vbi deus tuus? Similis enim modus blaſphemãdi legitur .4. reg. 18. Vbi rapſaces populo ezechię dicebat. Vbi ẽ deus emath? vbi eſt deus ſepharuaim &c̃. (ſubiũgẽdo) vt poſſit eruere dñs hieruſalẽ de manu mea. Eſt ergo ſenſus blaſphemię: vbi eſt deus tuus liberãs te. Triſtis vere animus de inhonoratiõe dei, paſcitur lachrymis, non habens aliud in pſentiarum remedium. amans quippe non poteſt ſentire tam continuam contumeliam amati ſine continuis lachrymis. operatur enim magna amor dei ſi eſt in aĩo, & ſi operari renuit, amor non eſt inquit greg.

℄ Horũ recordabor. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, quando veniam & videbo. Secundo illa, ſicut ceruua &c̃. ſitiuit aĩa mea ad deũ &c̃. ibi deus meus. Tertio tractaẽ illa, fuit mihi lachryma &c̃. ibi dic pcipier. ℣ Aduerte ꝙ tria ſunt ꝓpoſita. ſ. bonũ affectatũ. ſ. apparere in domo dñi: & hoc explicatũ eſt in ſecũdo verſiculo. Et afflictio aĩę q̃ tangiẽ in primo verſiculo in afflictiõe ceruę vexatę, & ꝓpterea ſitiẽtis. Et demũ mœſtitia cõtinua de blaſphemia dei q̃ explicata eſt in tertio verſiculo. Horũ, trium, recordabor, hoc eſt nõ poſtergabo hęc, nõ tradã obliuioni ſed ad memoriã reuocabo: & reuocãdo ad memoriã hęc, effundã ſup me aĩam meã, reducã intellectũ & affectũ meũ ad meipſum. Primi reg. 1. anna ſamuelis mater dixit ad heli ſacerdotẽ. effudi aĩam meã in cõſpectu dñi.

quãdo ſeipſam in deũ reduxerat orãdo.iſte aũt q̃a ad ſeipm̃ ſuas meditationes reuocare intẽdit,effun/
dã inquit ſup me aĩam meã meditantẽ.Quid aũt meditaturus ſit ſubiungit.qm̃ tranſibo in numero,
incedã cũ eis vſq; domũ dei.Inter memoriã triũ dictoꝝ maloꝝ,cõſolatio miſcet̃ meditãdo diuinã ꝓ/
miſſionẽ.hanc enim denotat cõiunctio qm̃:quia ipſa eſt vera cã reditus ad domũ dei. Et ꝓpterea ait.
qm̃ tranſibo in numero/in numeroſitate comitatus.Nec trãſibo accelerans aut diuulſus,ſed incedam
cũ eis/hoc eſt pedetẽtim ambulans cũ iſta multitudine.talẽ ſiquidẽ ambulationẽ ſonat dictio hebrai
ca:vt intelligas ſecuritatẽ itineris.Et hoc nõ per partẽ itineris,ſed vſq; domũ dei.Nec ſola aderit ſecu/
ritas:ſed in voce laudis/q̃ fit cantãdo,& cõfeſſionis/diuinę virtutis,multitudo feſtiuãs/ſupple perget.
Et impletũ eſt hoc ad lr̃am teſte ioſepho in.xi.li.anti.in ſecũdo regreſſu zorobabel ſub dario rege per/
ſarũ,qñ in cymbalis ierunt ex babylonia in hieruſalem.¶ Ex qua ꝓmiſſione apoſtrophat ꝓpħa ad pro
priã aĩam/cõfortando ipſam.Quid incuruaberis aĩa mea & tumultuaberis ſup me?Depingit̃ hic pu/
gna animę contra hoĩem,ex eo ꝙ aĩa grauata multum triſtitia ꝓpter deſiderati boni abſentiã/nimis
deiiciebatur:hoc eſt ꝙ triſtitia incuruabat/deiiciebat aĩam a viuacitate ſpei,& cõturbabat tranquilli/
tatẽ aĩę.Hęc enim duo ſignificant̃,dũ nõ interrogando ſed cohibendo & arguẽdo ait.q̃d incuruabe/
ris/ex celſitudine tantę ſpei,aĩa mea:& tumultuaberis/ꝑ modũ tumultuantis inquietabis,ſup me. Ex/
pecta deũ (hinc apparet ꝙ incuruatio reſpectu ſpei ĩducta eſt)q̃a adhuc cõfitebor/confeſſione laudis,
eũ/deũ:nec ſolũ eũ ſed etiam ſalutes facierum eius.i.pręſentię eius/hoc eſt ſalutes multas in domo do
mini,quod eſt bonum tam deſideratum.

Deus meus/ſup me aĩa mea incuruabitur. Tractat̃ hic multitudo afflictionũ ſignificata in pri/
mo verſiculo:tria declarãdo.Primo ꝑiculũ ĩcuruationis aĩę a ꝑfecta rectitudine viuę ſpei . Deus meus
(fiducialiter exponit deo ꝑiculũ)aĩa mea incuruabit̃/ a ꝑfecta rectitudine ſpei,ſup me.Dixerat ſupiũs/
effundã aĩam meã ſup me:dicit mõ ꝙ iſta effuſio nõ ſufficit.Et rõ in altero verſiculo ſubiũgit̃.Abyſſus
ad abyſſum vocãs in voce canaliũ tuoꝝ,oẽs fractiones tuę & vndę tuę ſup me tranſierũt .Multitudo
tribulationũ hic ſignificat̃ ex ſimilitudine aquarũ duplici.Prima penes inũdationes aquarũ ſup terrã
ex duabus partibus:ſcilicet ex elemẽtis ſupioribus per pluuiã/& ex elemẽtis ĩferioribus ꝑ eruptionem
fontiũ. Vñ dicitur in geneſi ꝙ apertę ſunt cataractę coeli & rupti ſunt fontes abyſſi . Et ex vtraq; parte
meatus appellant̃ hoc in loco canales ſeu fiſtulę dei:& dicit̃ ꝙ in voce canaliũ/hoc eſt in ſonoro cur/
ſu ſeu deſcẽſu aquarũ ꝑ canales ſeu fiſtulas tuas tã ex nubibus q̃ ex fontibus,abyſſus/hoc eſt profundi/
tas vna aquarũ,ad abyſſum eſt vocans/hoc eſt inuitãs & ꝑtingens.nã ſm naturã quum aquę tã afflue
ter e nubibus & fontibus fluũt vt ſonent/iungit̃ vna ꝓfunditas alteri.In terra iungitur lacus flumini/
bus ꝑ redundãtiã,& vnus lacus alteri per effluxũ:ita ꝙ apparet quãdoq; terrę pars magna velut vnũ
mare.Et intẽdit dicere ꝙ abyſſus inuitat abyſſum in tãto effluxu aquarũ ꝙ nõ pluere aut fluere ſed per
canalia ſonãdo ruere appareãt aquę.Et intẽdit ꝑ hãc parabolã ꝙ ſicut tẽpore magnarũ inundationũ
abyſſus abyſſum ſic inuocat,ita in hac ſua captiuitate afflictio afflictionẽ inuitat . ¶ Altera ſimilitudo
eſt penes aquas maris,in quibus ſunt vndę maximę infractę in ſeipſis & vndę etiam magnę quę con
fringuntur ad obſtacula occurrentia . Vtraſq; vndas dictiones hebraicę ſignificant.& q̃ primo loco
poſita eſt ſignificat vndas q̃ cõfringunt̃(& ꝓpterea dicunt̃ hebraice fractiones)altera autẽ infractas.
Et intendit ꝙ omne genus tribulationum venit ſup nos. ¶ Remediũ aũt in lr̃a interponitur.metri/
cã ſiquidẽ ſcriptura nõ ſeruat exacte ordinẽ ſniarũ,ſed interſecat eas.Remediũ eſt memoria beneficio
rũ diuinoꝝ quę olim collata fuerũt populo quũ primo ĩtroductus eſt in terrã ꝓmiſſionis. Vbi aduer
te ꝙ ſupius cõſolatus eſt ſe/meditãdo ꝓmiſſionẽ diuinã de futuro beneficio reductionis in domũ dei:
mõ cõſolatur ſe ex memoria pti ſimilis beneficii/dicẽs.Ideo ne incuruet̃ aĩa mea inter tot tribulatio/
nes,recordabor tui deus de terra iordanis & hermonioꝝ a mõte paruo.Clara eſt recordatio dei de ter
ra iordanis . ſignificat enim beneficia diuina tẽpore ioſue,qui ĩtroduxit populũ ex iordane in terrã ꝓ/
miſſionis.Clara quoq; eſt recordatio dei de terra hermonioꝝ:qm̃ ſignificat beneficia collata populo
tpe moyſi in debellatione regũ amorreoꝝ trans iordanẽ.ſ.ſeon & og.hęc enim fuerũt a torrẽte amon
vſq; ad montem hermon:vt patet deute.3.Pluraliter aũt credit̃ ſignificari ꝓpter diuerſitatẽ partium
ad diuerſas nationes ſpectãtiũ. Vñ dicit̃ ibidẽ ꝙ ſidonii vocãt ipm̃ ſirion/& amorrei ſanit.vt perinde
ſit dictũ hermonioꝝ acſi fuiſſet dictũ hermon/ſirion & ſannit. ¶ Nõ liquet aũt q̃d intelligat̃ ꝑ montẽ
paruũ.Quidã putant mizar eſſe nomẽ ꝓpriũ mõtis,& dictũ a mõte mizar:ſed q̃a in ſcriptura hoc nõ
apparet/nõ audeo cõſentire. Vnde rectius eſt vt a monte paruo ĩtelligamus a mõte oreb:qui eſt mõs
dei & primus locus in quo ĩchoauit deus loq̃ ad moyſen de eductione populi ex egypto in terrã ꝓmiſ
ſionis,qui eſt mõs paruus.Et cõſonat ſentẽtię:vt populus cõſoletur ſe ex fine/de terra iordanis,ex me/
dio/& hermonioꝝ,& ex principio liberationis & eductionis populi in terram promiſſionis/a monte
paruo.In hebręo habetur in datiuo voci,ſed conſtructio mutauit in voce.

Die ꝓcipiet dñs. Tractatur hic ille verſiculus/fuit mihi lachryma mea &c̃.tali ordine.Primo deſcri/
bitur merces:ſcilicet ꝙ pro eo ꝙ fleuit die ac nocte, dabit deus die quidem gratiam ſuam mecum.
In qua comprehenduntur vniuerſa dona dei gratuita.nocte vero canticum ſuum mecum : in quę

comprehendiť vniuerſa lętitia ſpũs in deo.¶ Deinde deſcribiť mediũ:ſcilicet ꝙ ĩterim ꝙ deus det hęc in templo ſuo,vtať medio oꝛonis.Oratio/interim mea,deo vitarũ mearũ/autori & conſeruatori.Dicã deo.ecce oꝛo.Petra mea quare oblita es mei/ad ſimilitudinẽ obliti retardas reductionẽ mei? Et ruſus quare ater icedã/hoc eſt ad ſimilitudinẽ lugẽtiũ ꝓcedo de triſtitia in triſtitiã? Ita ꝙ duo mala explicat. Et ꝙ obliuioni datus eſt.Et hoc minus malũ eſſet niſi ꝓcedereť de triſtitia in triſtitiã:qđ eſt in accumulatione maloꝝ eſſe.Acſi diceret.quare in vtroqꝫ malo(dilationis ſcilicet & augmẽti maloꝝ)me vides nõ ſuccurrẽdo?¶ Occaſiones aũt augmẽti maloꝝ ſubiũgit tres.Prima.in oppreſſione inimici.in quo ſignificať oppreſſio populi diſperſi ab inimicis. Secunda.in occiſione in oſſibus meis.In quo ſignificari videť occiſio maioꝝ,qui ſunt velut oſſa populi:vtpote qa ſicut oſſa ſuſtẽtãt corpus ita primates ſuſtinẽt populũ,monẽdo/cõfortãdo/exẽpla ꝓbẽdo. Vel ſignificatur occiſio ĩminẽs. quã conſtat magis ĩminere primatibus q̃ plebi:vt patet de mardocheo.cõſueuerũt enim irati principes ſeuire in capita multitudinis.Tertia.exprobrauerunt mihi anguſtatores mei in dicere ſuo ad me tota die vbi deus tuus? Hę ſunt rõnes dicendi deo.quare oblitus es mei/& quare ater incedã? Aduerte hic ꝙ primũ ꝓpheta ĩtroduxit cõſolationẽ ex meditatione ꝓmiſſi beneficii.deinde ex recordatione recęptorũ olim beneficiorũ.& nũc tertio ex oratione recurrẽdo ad deũ:vt ĩtegra ſit afflicti cõſolatio durãte afflictione. ¶ Demũ iteꝝ apoſtrophat ad aĩam ſuã.Quid incuruaberis aĩa mea? Et repetunť verſiculi ſupiores,cũ triplici tñ differẽtia.Prima eſt ꝙ hic repetiť ĩterrogatiuũ/& qd tumultuaberis ſup me? Et hoc ad augmẽtũ increpationis ſpectat.Secũda eſt ꝙ hic diciť ꝓnomẽ meaꝝ/ſalutes facierũ mearũ:ibi dictũ eſt ſalutes facierũ eius.vt itelligas ꝙ confitebiť ſalutes & pſentię diuinę/hoc eſt in domo dei:& pſentię proprię.In quo videť ſignificare ꝙ ipſemet videbit has ſalutes:ac ꝑ hoc nõ multũ diſtare.Et reuera vt dictũ eſt,multi eoꝝ qui viderãt tẽplũ prius/interfuerũt fundationi ſecundi templi.Tertia:qa hic addiť & deũ meũ/ꝑ gratiã cultus.¶ Recole & aduerte ꝙ in hoc pſalmo ꝓpheta loquiť in pſona populi diſperſi.& ꝓpterea quũ conuertit ſermonẽ ad aĩam ſuã/videť ꝙ ſit parabolicus ſermo:hoc eſt ꝙ ſicut in vno & eodẽ hoĩe hõ ſm partẽ ſupiorẽ.i.mentẽ/cõfortat ſeipm ſm partẽ ĩferiorẽ(quã ſignificat aĩa ab officio aĩandi corpus/a reſpiciẽdo ĩferius ſignificata)ita in vno populo velut vno corpore myſtico pars ſuperior q̃ magis ſapit ea q̃ dei ſunt/cõfortat ĩbecilliorẽ partẽ magis ſapientẽ ea quę ſunt affectus carnalis.Et iuxta hãc ſimilitudinẽ intelligimus pſalmũ hũc dictũ a populo in pſona ſpũalium qui itelligebãt & firma ſpe expectabãt aditũ in hieruſalẽ/ſumma auiditate illũ cupiẽtes:vt erant daniel/zacharias/aggeus &c̃.Et hi inducunť cõfortare infirmiores/minoris ſpei & maioris murmuris. Quos ẽt vt blande intelligas confortatos/deſcribit a ſupioribus appellatos aĩam ſuam.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. .XLII.

IVdica me deus & diſcerne cauſam meam:de gente non ſancta ab homine iniquo & doloſo erue me.
Quia tu es deus fortitudo mea:quare me repuliſti/& quare triſtis incedo dum affligit me inimicus?
Emitte lucem tuam & ueritatem tuam:ipſa me deduxerũt & adduxerũt in montem ſanctum tuum & in tabernacula tua.
Et introibo ad altare dei:ad deum qui lętificat iuuentutem meam.
Confitebor tibi in cithara deus deus meus:quare triſtis es aĩa mea/& q̃re cõturbas me?
Spera in deo:quoniam adhuc confitebor illi/ſalutare uultus mei & deus meus.

¶ IVXTA HEBRÆVM. XLIII.

1 Propheta. IVdica me deus† & litiga litem meam:a gente non gratioſa/a uiro doli & iniquitatis erues me. † dij
2 Quia tu (ro) deus fortitudinis meę:quare elõgaſti me,quare ater icedã ĩ oppſſiõe inimici?
3 Mitte lucem tuam & ueritatem tuam:ipſa ducent me/introducent me ad mõtem ſanctitatis tuę & ad tabernacula tua.
4 Et introibo ad altare dei† ad deum lętitię/exultationis meę:& confitebor te in cithara deus † deus meus. † deorum † dij
5 Quid incuruaberis anima mea/& quid tumultuaberis ſuper me? expecta deum †,quoniam adhuc confitebor eũ (appoſitiue) ſalutes facierum mearum & deum meum. † dijs

TItulus nullus eſt.

℄ Materia pſalmi (vt ex ipſo apparet) eadem eſt cū materia pſalmi p̄cedentis. nā manifeſte hic agit̄ de liberatione ppl̄i a gētilibus/ & de reditu ad domū dei: & ſilr̄ cōfortat ſeip̄m ppl̄s vt prius.

℄ SVMMARIVM EST.

℄ Populus diſperſus petit liberari a gente prophana & duci ad domum dei/ ſacrificaturus & laudaturus deū: interimq; ſeipſum confortat in diuina ſpe.

℄ Perſona loquens propheta eſt in perſona populi diſperſi.

IUdica me deus. Diuidit̄ pſalmus in p̄tes duas: ꝓpoſitiuā materię, & executiuā/ ibi a gēte. Duo ꝓponit. Alterū eſt. iudica me: hoc eſt ius dicito/ ſniam profer pro me. Et in hoc petit nō differri ꝓmulgationē ſententię. Alteꝝ eſt. & litiga litē meā. In quo executionē ſentētię pro cā ſua petit. Et primum quidē petit tanq̄ a iudice. ſecūdū tanq̄ ab executore/ imo ab agēte cām ſuā. Et ꝓinde dictū eſt litiga litē meā, acſi dictū fuiſſet ꝓfice/ ad optatū effectū deduc litē meā. ❡ Vbi aduerte q̄ pſalmus iſte eſt velut cōplemētū pſalmi p̄cedētis: & ꝓpterea incipit petendo expeditionem cauſę. nā pſalmus p̄cedens deſcripſit populū ſitientē/ meditātem/ recordantē ac orantē, non tamen explicite petētem: iſte autem introducit populum petentē tum ſeip̄m iudicari/ tum litē ſuam ad optatum finem duci.

℄ A gente nō gratioſa/ a viro doli ⁊ iniquitatis erues me. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractat̄ illa ꝑticula/ iudica me deus. Secundo illa/ & litiga litē meā/ ibi mitte lucē tuā. ❡ Circa iudiciū intēdit ꝓponere ex vna p̄te cōditiones gētiū īter quas eſt diſꝑſus/ & ex altera p̄te cōditiones ſuas: ex his inferēs ſniam dādā pro ſe. Cōditiones gētiū ꝓponit tres. Prima eſt nō gratioſa: hoc eſt nō benefica/ nō benigna. per quā negationē videt̄ īſinuare negationē oīum virtutū. Secūda q̄ eſt doloſa intus in aīo. Et tertia q̄ eſt iniqua extra ī factis. Et ex his demeritis ſtatim īfert. erues me/ eripies me, à gēte tā iniq̄. ❡ Cōditiones aūt ſuas/ ex p̄te dei nō ipſius populi cōputat. q̄a tu deus fortitudinis meę. Non audet allegare merita/ ſciēs q̄ ꝑ culpa ſua diſꝑſus eſt: ſed audet allegare honorē dei: q̄a. ſ. tu es deus fortitudinis meę. & p̄teritę/ quū ītroduxiſti me in terrā ꝓmiſſionis a principio. & ſubſecutę/ defendēdo me tāto t̄pe in terra ꝓmiſſiōis. & futurę: q̄a nō aliūde expecto fortitudinē niſi a te. Ex hoc īquā q̄ tu es deus oīs fortitudinis meę, cōſequēs eſt vt me iudices nec amplius differas: q̄re elōgaſti me, quare atert icedā in oppreſſione inimici! Acſi apte diceret. cōſiderāti q̄ tu es deus fortitudinis meę, mirū eſt/ mirū apparet, q̄ tantū elōgaſti me/ elōgatione t̄pis: & ſilr̄ q̄ tāto t̄pe incedā triſtis/ mœrēs. Et eſt repetitio ſummaria dictorū in p̄cedēti pſalmo: vbi orādo dixit. petra mea (qd̄ idē eſt qd̄ firmitas mea) q̄re oblita es &c. Sed qd̄ ibi attribuit obliuioni/ hic attribuit volūtarię elōgatiōi. ❡ Et aduerte q̄ duplices ſuas cōditiones ꝓponit populus. Et ex parte dei: q̄a deus ē fortitudo eius. Et multiplici afflictione quā patit̄/ exagerādo afflictiones: dū cōiungit eas cū illa cōditione q̄ deus eſt fortitudo eius. Hinc enim admiratiue ſubiūgit/ quare elōgaſti! quū appareat q̄ debeat eſſe oppoſitū. Collige itaq; inde conditiones gētis iniquę/ hinc tot afflictiones populi cuius ſolus deus eſt fortitudo, & inferes ſententiā liberationis.

Mitte lucē tuā. Tractat̄ hic illa ꝑticula/ litiga litē meā: petēdo vt ꝑducat illā ad finē executiōis. Et primo petit mediū, nō arma ſed lucē & veritatē. Vbi ꝓpħa manifeſte ꝓuidit reductionē diſꝑſi ppl̄i ad hieruſalē (ſiue t̄pe meſſię ſiue t̄pe zorobabel) nō futurā potētia aut vi armoꝝ/ ſed diuina illuſtratiōe efficiēdā. vn̄ nō petit/ extēde brachiū tuū, ſed mitte lucē tuā. Quod verificatū eē ī aduētu meſſię nō eſt dubiū: ambulātibus. n. in regiōe vmbrę mortis lux orta ē eis. Reductio quoq; captiuitatis babylōicę facta ē mittēte deo lucē/ clarificātē & mētē cyri regis & iudęos, q̄ q̄ſi obſcuri iacebāt īter tenebras gētiū. nā (vt dr̄. 2. parali. vlti. & in p̄cipio eſdrę) ſuſcitauit dn̄s ſp̄m cyri regis perſaꝝ: & p̄dicauit clare dei nomē & reedificationē tēpli cū libertate iudęoꝝ redeūdi ī hieruſalē. Vbi app̄et miſſa a deo lux & veritas: poſtmodū renouata in dario/ xerxe & artaxerxe. Et vltra veritatē cognitā q̄ deus gubernat mūdū/ miſſa eſt veritas ꝓmiſſionis factę de reductione populi in hieruſalē: vt ꝓmiſerat ꝑ hieremiā. ❡ Deide ſubdit̄ efficacia lucis & veritatis. Ipſa ducēt me, nec ſolū ducēt ſed introducēt me ad mōtē ſc̄titatis tuę (q ē mōs moria: in quo cōſtat edificatū eē tēplū. 2. parali. 3.) & ad tabernacula tua/ circa tēplū &c̄. ❡ Tertio explicat̄ finis reditus. Et introibo ad altare dei/ offerēdo ſacrificiū: nec ſolū ad altare ſed ad ip̄m deum lętitię exultatiōis meę. Paꝝ eſſet ſacrificare in altari, niſi mēte offerremus mētes nr̄as deo. qui dicit̄ deus lętitię interię/ exultationis externę tūc futurę: vt itelligas deū rōnem totius lętitię. Et cōfitebor te in cithara deus deus meus: nō erit vana aut ꝓphana lętitia/ ſed ad laudē dei, adiūctis ēt organis muſicis/ ſignificatis per citharā. ❡ Demū apoſtrophat ad aīam ſuam/ de verbo ad verbū ſicut in calce pręcedentis pſalmi. Vnde non eſt opus repetere expoſitionem. Amen.

℄ VVLGATA EDITIO, ℄ Pro victoria filiis core eruditio. XLIII

DEus auribus nr̄is audiuimus: patres noſtri annunciauerunt nobis.
Opus quod operatus ēs in diebus eorum: in diebus antiquis.
Manꝰ tua gētes diſꝑdidit & plātaſti eos: afflixiſti ppl̄os & expuliſti eos.
Nec enī in gladio ſuo poſſederūt terrā: & brachiū eorū nō ſaluauit eos.

Sed dextera tua & brachium tuũ & illuminatio uultus tui:quoniam cõplacuiſti in eis.
Tu es ipſe rex meus & deus meus:qui mandas ſalutes iacob.
In te inimicos noſtros uentilabimus cornu:& in noĩe tuo ſpernemus iſurgẽtes in nos.
Non enim in arcu meo ſperabo:& gladius meus non ſaluabit me.
Saluaſti enim nos de affligentibus nos:& odientes nos confudiſti.
In deo laudabimuſ tota die:& in nomine tuo confitebimur in ſeculum.
Nunc autem repuliſti & confudiſti nos:& non egredieris deus in uirtutibus noſtris.
Auertiſti nos retrorſum poſt inimicos noſtros:& qui oderunt nos diripiebant ſibi.
Dediſti nos tanq̃ oues eſcarum:& in gentibus diſperſiſti nos.
Vendidiſti populum tuum ſine pręcio:& non fuit multitudo in cõmutationibus eoꝝ.
Poſuiſti nos opprobrium uicinis noſtris:ſubſannationem & deriſum iis qui ſunt in circuitu noſtro.
Poſuiſti nos in ſimilitudinem gentibus:cõmotionem capitis in populis.
Tota die uerecundia mea contra me eſt:& confuſio faciei meę cooperuit me.
A uoce exprobrantis & obloquentis:a facie inimici & perſequentis.
Hęc oĩa uenerunt ſuper nos:nec obliti ſumus te/& inique non egimus in teſtãto tuo.
Et non receſſit retro cor noſtrum:& declinaſti ſemitas noſtras a uia tua.
Quoniam humiliaſti nos in loco afflictionis:& cooperuit nos umbra mortis.
Si obliti ſumus nomen dei noſtri:& ſi expandimus manus noſtras ad deum alienum.
Nonne deus requiret iſta:ipſe enim nouit abſcondita cordis.
Quoniam propter te mortificamur tota die:ęſtimati ſumus ſicut oues occiſionis.
Exurge/ quare obdormis domine:exurge & ne repellas in finem.
Quare faciem tuam auertis:obliuiſceris inopię noſtrę & tribulationis noſtrę.
Quoniã humiliata eſt in puluere aĩa noſtra:conglutinatus eſt in terra uẽter noſter.
Exurge domine:adiuua nos & redime nos/ propter nomen tuum.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Vincenti filiis core intelligentia. XLIIII.

1 Propheta. DEus † in auribus noſtris audiuimus:patres noſtri narrauerunt nobis, † di
opus [qd] operatus es in diebus eorum/in diebus antiquitatis.
2 Tu manu tua gentes expuliſti & plantaſti eos:malefacies populis/& emiſiſti eos.
3 Quoniã non in gladio ſuo hereditauerunt terram/& brachiũ eorum nõ ſaluauit eos:
ſed dextera tua/& brachium tuum/& lux facierum tuarum,quia uoluiſti ipſos.
4 Tu ipſe [me] rex meus:deus† pręcipe ſalutes iacob. † di
5 [et] In te anguſtatores noſtros cornupetemus:in nomine tuo conculcabimus inſurgentes noſtros.
6 Quia non in arcu meo confidam:& gladius meus non ſaluabit me.
7 Quia ſaluaſti nos de anguſtatoribus noſtris:& odientes nos confudiſti.
8 [ideo] In deo † laudauimus tota die:& nomen tuum ęterno confitebimur. Selah. † di
9 Etiam elongaſti [te] & erubeſcere feciſti nos:& non egredieris in exercitibus noſtris.
10 Facies uertere nos retro ab anguſtatore:& oſores noſtri diripuerunt ſibi [nſa e nos].
11 Dabis nos quaſi ouẽ eſcę:& in gẽtibus uentilaſti nos.
12 Vendes populum tuum ſine opulentia:& non multiplicaſti [tibi] in cõmutationibus eoꝝ.

13 Pones nos opprobrium uicinis noſtris:ſubſannationē & irriſum circundātibus nos.

14 Pones nos prouerbium in gentibus:cōmotionem capitis in populis.

15 Tota die erubeſcentia mea coram me:& confuſio facierū mearum cooperuit me.

16 A uoce exprobrantis & blaſphemātis:a faciebus inimici & ultoris.

mali

17 Omne hoc uenit nobis:& obliti nō ſumus tui/& non mentiti ſumus in pacto tuo.

nō

18 Non eſt tractū retro cor noſtrum:& deuiauit greſſus noſter a ſemitis tuis.

19 Quoniam contriuiſti nos in loco draconis:& operuiſti ſuper nos in umbra mortis.

20 Si obliti ſumus noīs dei noſtri/& extendimus palmas noſtras deo alieno,

eſt

† dij 21 Nunquid non deus † inueſtigabit iſtud?qm̄ ipſe cognoſcens occulta cordis.

euāgelizato

22 Quoniā ſup te interfecti ſumus tota die:reputati ſumus ut ouis macelli.

† dñi mei 23 Expergiſcere/quare dormies dñe† ? uigila,ne elongare ſempiterno.

24 Quare facies tuas abſcondes:obliuiſceris afflictionē noſtrā & oppreſſionē noſtrā?

25 Quoniam incuruata eſt pulueri aīa noſtra:adheſit terrę uenter noſter.

26 Surge/auxiliare nobis:& redime nos propter gratiam tuam.

TItulus eſt. Vincēti filiis core intelligētia. De quo vt ſupra in titulo pſalmi.42. ¶ Quę aūt ſit materia/nō apparet ex titulo. Vnde ītelligādo illā ſcito aliqd circa materiā pſalmi manifeſtū & aliqd ambiguū eſſe. Manifeſtū qppe eſt cōmemorari diuina beneficia collata populo hebręo⁊ qñum introductus eſt in terram promiſſionis/deo pro illis pugnante,& deplorari ꝙ in p̄ſentia totum oppoſitū deus facit:& hoc ſine ipſius populi flentis culpa. Ambiguū autem reſtat quo tempore hęc quę poſterius deflenꝰ mala/verificata ſunt:an ſcilicet tēpore veteris an tēpore noui teſtamēti. Et eſt rō dubii:quia nullibi in tota hiſtoria veteris teſtamēti inueniunꝰ verificari hęc duo ſimul:ſcilicet tātam populi afflictionē quāta hic deſcribiꝰ/& ſimul tātā populi inocentiā quāta hic deſcribitur. Et bene nota ꝙ ē ſermo de populo & nō de ſingulari pſona:vt thobia ſeu hieremia. populus qppe iuſtus nuſq̄ legitur ſic afflictus vt hic deſcribitur. Vnde materia iſtius pſalmi nō eſt populus captiuus captiuitate babylonica aut quacunq̄ alia tam iſrael q̄ iuda:quoniā conſtat ꝙ ꝑpter ſua peccata fuerant diſperſi. Et ſimiliter nō eſt populus afflictus ſub antiocho:antantū vt.2.macca.5.dicaꝰ. erant autē toto triduo.80.milia interfecti.40.milia vincti,nō minus autē venundati. Quia ꝑpter eo⁊ peccata (vt ibidē diciꝰ)hoc euenit. Et intantū tūc receſſerūt a deo iudęi ꝙ in.6. capitulo ſubdiꝰ.nec ſimpliciter ſe quiſq̄ iudeū confitebaꝰ:& quū liberi ſacra celebrarenꝰ/cogebanꝰ hedera coronati libero circuire. Populus aūt de quo pſalmus iſte tractat/nō eſt oblitus dei/nec inique geſſit in teſtamēto dei/nec receſſit retro cor eius:& ꝑpterea quaſi admiratur ꝙ deus ſe affligit tam vehemēter. In oppoſitū autē ſonāt verba pſalmi,ſonantis populum iſtum eſſe iacob & filios antiquo⁊ patrū iudęo⁊. ¶ Rurſus ſi hęc mala non verificantur in populo hebręo/oportet aſſignare hiſtoriam quādo in nouo teſtamēto verificata hęc fuerit:& quum nullibi inueniaꝰ ſm̄ hiſtorię ſenſum hoc verificatū;nō minor cōſurgit ambiguitas. Quoniā aūt nō res ſermoni ſed ſermo rei debet eſſe ſubiectus/& ex rerū geſtarū hiſtoriis conſtat nō eſſe hic ſermonē de populo veteris teſtamēti flente hmōi mala cū tanta inocētia , cōſequēs eſt vt populus teſtamēti noui cū ſumma innocētia vehemētiſſime afflictus ꝓpheteꝰ/deflens tot mala ſimul cū innocētia. ¶ Nec obſtat ꝙ noietur populus iacob:quoniā millies chriſtianus populus in ſacra ſcriptura appellaꝰ iſrael ſeu iacob/ꝑp vnitatē fidei in populo vtriuſq̄ teſtamēti. Appellanꝰ quoq̄ filii iudęo⁊.tū quia ſalus ex iudęis eſt:vt diciꝰ ioan.4.tū quia primi fundatores ecclēſię(quorū tēpore hęc verificata ſunt)fuerunt ēt natione iudęi. ¶ Similiter nō obſtat ꝙ in nouo teſtō nō fuerint verificate ſpēs malo⁊ hic enumerato⁊:puta ꝙ fuerit venditi. plures enim in ſacra ſcriptura ſpēs ꝓ genere ponuꝰ:& ſicut poenę inferni deſcribunꝰ ex ſimilitudine poena⁊ fletus/ſtridoris dentiū/vermium & hmōi,ita poenę populi primitiuę ecclēſię deſcribunꝰ ad ſimilitudinē poena⁊ populi fugiētis a prelio/direpti/ſubiecti/vēditi/occiſi. ¶ Et q̄uis rō hęc ex rebus geſtis ſufficiēs ſit ad ſuadēdū populū iſtum eē populū primitiuę ecclēſię,fulciꝰ tñ ex autoritate ſacrę ſcripturę. nā paulus apoſtolus ad ro.8.affert verba huius pſalmi de ſeipo & ſui ſimilibus dicta. Quis nos ſeparabit a charitate chri?tribulatio &c. ſicut ſcriptum eſt.qa ꝑpter te mortificamur tota die,ęſtimati ſumus ſicut oues occiſiōis. Vndiq̄ ergo apparet pſalmū iſtū ad literā introducere populum chriſtianum vehementer afflictū in apoſtolis & martyribus. vnde merito ſortitus eſt titulum eruditio ſeu intellectus tanti myſterii.

¶SVMMARIVM EST.

¶Populus christianus primitiuę ecclesię in tribulatione magna constitutus/confert diuinę protectionis & opis beneficia exhibita priori populo quo ad tēporalia bona/cū imutato deo & rege ac facilitate similiter nūc ꝓtegendi & adiuuādi ēt in tēporalibus:& tñ mutatā in cōtrariū diuinā ſniam experit,deo repellēte/cōfundēte/nō adiuuāte imo ſubiiciēte eos inimicis/ponēte eos in deriſum &c̄.quum nec in his oībus peccauerit.recurritq; demum ad deum vt adiuuet & redimat.

¶Persona loquens propheta eſt in persona populi.

Deus in auribus noſtris. Diuidit̄ pſalmus in duas partes:ꝓpoſitiuā materię,& executiuā/ibi tu manu tua.Proponit vnū.ſ.diuinū opus in veteri teſtō patratū/tanq̄ baſim cōtrarietatis & admirādę mutatiōis.Intelligētia ſiqdē pręſentis pſalmi verſat̄ circa cōtrarietatē diuini opis in veteri & nouo teſtō:dū in teſtō veteri deus ꝑ populo iuſto opabat̄ ꝓtegēdo a malis tp̄alibus & ſeruādo in bonis,in nouo aūt opatus ē affligēdo populū iuſtū/priuādo bonis tp̄alibus & replēdo malis.Et ꝓpterea ꝓponēdo opus qđ opatus es/ꝓponit materiā pſalmi vt baſim tātę cōtrarietatis.¶Aſcēdēs igit̄ mente ad deū pfectus primitiuę eccleſię populus,a deo īchoat.Deus in auribus nr̄is/nō ꝑ iterpoſitos nuncios/nō ꝑ vagā famā,audiuimus/ſed patres nr̄i q ex officio nos debēt erudire narrauerūt nobis opus qđ opatus es in diebus eoꝝ/hoc ē qđ ipſi viderūt,in diebus antiqtatis:vt ꝑ hoc itelligas appellatiōe patrū nō ſignificaſſe poſtremos tm̄ genitores,ſed oēs ſibiīuicē ſuccedētes pr̄es pr̄ibus. loquitur enim iuxta mandatum legis,vt primi parentes annuncient filiis/& illi ſuis filiis/& ſic deinceps. Quotidie autem hoc etiam vere dicere poſſumus:dum audimus moyſen/ſamuelem &c̄.annunciantes nobis in ſcriptis ſuis opus quod operatus eſt deus in diebus eorum.

¶Tu manu tua. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo populus explicat opus qđ opatus eſt deus corā pr̄ibus ſub rōne effecti ab ipſo deo.Secūdo ibi/tu ipſe rex/explicat idē opus ſub rōne facilitet efficiēdi ēt nūc.Tertio explicat ſub rōne omiſſi nūc & trāſlati in cōtrariū/ibi ēt te elōgaſti.Quarto manifeſtat ꝙ iſta mutatio eſt in cōtraria/ibi oē hoc venit nobis.Quīto ſupplicat ꝑ adiutorio & redēptione/ibi exurgiſcere.¶Licet itaq; multa fuerint mirabilia dei opa in veteri facta teſtō,hic tm̄ nullū particulare opus explicat̄:ſed tanq̄ vnū totale opus oīa cōplectēs explicat̄ opus expugnatiōis inimicoꝝ & itroductionis in terrā ꝓmiſſionis.Expugnationis qdē.Tu manu tua/nō nr̄a,gētes/habitātes ī terra ꝓmiſſionis,expuliſti & plātaſti eos.Ordo ꝑpoſterus/ſed neceſſario ꝑmutatus.prius fuerūt gētes chananeę plātatę & deīde expulſę:ſed pro rōne expulſionis affert̄ plantatio/manifeſtādo dn̄iū dei ꝙ in ptāte eius fuit expellere,vtpote q plātauerat eaſdē:ſicut ī ptāte dn̄i q plātauit arborē/eſt euellere eā.Malefacies populis/illis,& emiſiſti eos.In malefaciēdo ſignificat̄ modus expulſionis:ſcilicet occidēdo variis modis. In cōiūctione aūt futuri & pteriti ſignificat̄ pſeuerātia:ꝙ deus nō tm̄ ꝑ tūc ſed ēt in futurū pſeueraturus eſſet in expulſione populoꝝ.nō enī ſimul oēs expulſi ſunt:vt patet in libro ioſue & iudicū.Et ꝙ manus tua hoc fecerit/patet:qm̄ nō in gladio ſuo hęreditauerūt terrā/pr̄es nr̄i.Et ꝑ hoc excludunt̄ oīa arma.& brachiū eoꝝ nō ſaluauit eos.& ꝑ hoc excludit̄ naturale robur.¶Introductionis aūt.ſed dextera tua/operatio tua fauorabilis(q̄lis fuit opatio tot miraculoꝝ ibi īteruenięntiū:vt exiccatio maris & iordanis &c̄.)& brachiū tuū/opus tuū forte ī tot debellatiōib?,& lux faciei tuę/illuſtratio gr̄ę tuę diriges in agēdis.hęc.n.tria cōcurrerūt.Quia voluiſti ipſos.hęc ē tota rō facti/ qa dilexiſti ipſos pr̄es nr̄os.

Tu ipſe rex meus. Tractat̄ hic diuinū opus ſub rōne facile efficiēdi de nouo. Et intēdit ꝙ quia ipſe eſt idem deus qui prius,ſi pcęperit fiet ſicut prius.ita ꝙ non interueniet aliqs defectus nec ex parte dei nec ex parte populi qn ſimile opus fiat ſi deus tm̄mō pcępit.Et quantū eſt ex parte dei tu ipſemet/qui olim,rex meus/habes idē officiū/ita es rex meus nūc ſicut tunc:deus/natura ipſe qui prius,pcipe.non oportet vt labores/ſolū tuū impium ſufficit,pcipe/hoc eſt ſi pręceperis,ſalutes iacob.i.populi tui.Ecce efficacia ſimilis antiquę.In te anguſtatores noſtros cornupetemus,in noīe tuo cōculcabimus inſurgentes nr̄os/ſicut fecerūt patres noſtri antiq.¶Ex parte vero populi excludit primo impedimētum fiducię in ſeipſo.qa nō in arcu meo confidā,& gladius meus non ſaluabit me.Excludit ſecūdo ipedimētū igratitudinis.Quia ſaluaſti nos de anguſtatoribus noſtris & odiētes nos cōfudiſti,ideo in deo laudauimus tota die/laudes diuinas diximus:& nomē tuum in ęternum cōfitebimur:hoc eſt & laudabimus & laudauimus:hoc eſt laudabimus nō inchoātes laudare ſed laudauimus ēt prius. Et bene nota ꝙ q̄uis hęc oīa iſtius particulę quantum ad modum dicendi aſſertiue ſcripta ſint/ſiue in pterito ſiue in futuro,intentio tm̄ dicentis populi nō tendit ad aſſerendū futura & facta abſolute/ſed in euentu pcępti diuini:hoc eſt ſi deus pcipiat ſalutes.Quem intellectū textus ipſe porrigit/dicendo.pręcipe ſalutes iacob,& in te cōculcabimus inimicos noſtros/quia nō cōfidemus in nobis &c̄. Quid enim aliud per hoc ſignificat̄,niſi ꝙ te pcipiēte/nos in te cōfidētes vincemus:& cōſequenter ſubactis inimicis,qa ſaluaſti nos & laudauimus & laudabimus:hoc eſt non inchoātes tunc/ſine intermiſſione laudes tuas dicemus.Monſtratur ſiquidē per hęc nō res geſta aut gerenda abſolute, ſed facilitas diuini operis/& ex parte dei actoris/& ex parte populi bene diſpoſiti ad ſuſcipiendum diuinū beneficium:vt intelligas ex neutrius partis defectu venire hanc mutationem.

Etiam elongaſti. Tractaꝫ hic mutatio diuini opis. Vbi cõſidera ordinẽ. olim tu manu tua ꝑdidiſti inimicos, ſaluãs patres: & nũc idẽ ipſe es & te ꝑcipiẽte ſimile opus eſſet, qa recte diſpoſiti ſumus: atꝫ video ꝙ cũ his oĩbus totũ cõtrariũ facis. Explicat aũt cõtraria opa ꝑ oppoſitũ ad opa fauorabilia q̃ ſolita ſunt ꝑſtari in bello. ita ꝙ ſub parabola bellicoꝝ cũcta mala deſcribunꝫ q̃ primitiua eccleſia paſſa eſt. ¶ Vñ inchoat a priuatione ducis: intẽdens ꝙ deus nõ eſt dux eorũ ſicut fuit dux patrũ. Etiã elõgaſti, te a nobis & nos a te, & erubeſcere feciſti nos, te elongato & nõ cõparẽte. hoc enim ſubiũgit. & non egrediens in exercitibus noſtris, tanq̃ dux pugnãs ꝓ nobis. Et hinc ſeqͥtꝫ effectus fugę noſtrę a facie hoſtiũ. facies vertere nos retro ab anguſtatore. Et effectus direptionis. & oſores nři diripuerũt ſibi, bona noſtra nobis fugiẽtibus. Tertius effectus. Dabis nos quaſi ouẽ eſcę: hoc eſt dabis nos occidendos quaſi oues q̃ occidunꝫ in eſcã humanã. Quartus effectus. Et in gẽtibus vẽtilaſti nos: hoc eſt eos q nõ occidenꝫ, ad ſimilitudinẽ ventilãtis diſperges in gẽtibus quocũꝙ ierint. Quintus declaratiuus huius quarti. Vẽdes populũ tuũ ſine opulẽtia, tua: hoc eſt ſine acqͥſitione opũ ꝓ ꝓcio populi. Et explicando hoc ſubdit. & nõ multiplicaſti, opes tuas, in cõmutationibus eoꝝ. Et intẽdit ꝑ hęc ꝙ tã parui ęſtimatus eſt populus ſicut q vendiꝫ ꝓ nihilo. ¶ Sextus. pones nos opprobriũ vicinis noſtris. Hactenus de malis rerũ & ꝑſonę: modo de malis oppoſitis glorię, famę & hmõi. Quoꝝ primũ eſt contumelia. pones nos opprobriũ vicinis noſtris, tãq̃ viros criminoſos. Secũdũ eſt deriſio. ſubſannationẽ & irriſum circũdantibus nos, tanq̃ ſtultos. & hę duę paſſiones exaggeranꝫ ex eo ꝙ apud vicinos, nõ aliquos ſed oẽs circũcirca. tolerabilius eſt enim haberi iniquũ aut ſtultũ ab extraneis (vtpote ignotis nobis) q̃ a vicinis. Tertiũ eſt detractionis ĩprecatorię. Pones nos ꝓuerbiũ in gẽtibus: hoc eſt deducemur in ꝓuerbiũ quum ĩprecanꝫ verbi gratia veniat tibi ſicut petro, ſicut paulo. vel exectãdo tractet ſicut chřianus & hmõi. hoc eſt enim poni ꝓuerbiũ in gentibus. Quartũ eſt ignominię publicę. cõmotionẽ capitis in populis. Quintũ eſt iudicialis vexatio qua a principibus & iudicibus iniuriis multipliciter affecti ſũnt. Et huic adiungiꝫ erubeſcẽtia. tota die erubeſcẽtia mea corã me: & cõfuſio faciei meę, erubeſcẽtis, cooperuit me. a voce exprobrãtis & blaſphemãtis, a facie inimici & vltoris. Nõ ſufficiũt ſigna agitati capitis popularis, ſed adhibenꝫ voces iniuriaꝝ & ẽt blaſphemię cõtra deũ, adhibeꝫ pręſentia inimici odio hñtis & vĩdictã exercẽtis. Per qđ ſignificaꝫ autoritas principũ exprobrãtiũ martyribus quaſi ſuperſtitioſis aut magis, blaſphemãtiũꝙ fidẽ chři: q cũ hoc ꝙ ſunt inimici hñt offm̃ vltoris, qm̃ hñt gladiũ ad vindictã malefactoꝝ. ¶ Si q̃ris modũ quo ãndicta mala bellica verificanꝫ in populo primitiuę eccleſię, facile apparet ĩtelligẽtibus populũ primitiuę eccleſię velut bellũ exercuiſſe cũ mũdo, & deũ nõ pugnaſſe ꝓ eo quãtum ad tꝑalia bona vel mala: nõ. n. occidit ꝑſequutores eoꝝ. Et iõ dř ꝙ nõ fuit dux eoꝝ. ſilꝫ multi ſc̃tõꝝ velut terga verterũt, dũ latuerũt in ſpelũcis & latebris, & de vna ciuitate fugerũt ĩ aliã. Direptio bonoꝝ occiſio & diſꝑſio, ĩ geſtis ſc̃tõꝝ clare patẽt. Vẽditio nõ niſi metaphorice in textu ĩtroduciꝫ: nã cõſtat deũ nũq̃ ꝓprie vẽdidiſſe. & adĩpleta eſt, nõ ſolũ ꝑ quãto miſit deus ſc̃tõs ĩ mũdũ tã viles tãꝙ ꝓ nihilo habitos, ſed ẽt quãtũ ad vſum vẽditoꝝ ĩ ſeruitutẽ: nã chřiani ꝓp fidem chři habiti ſunt vt ſerui ad ſecãda marmora, ad portãda onera: vt patet in geſtis martyrũ. Reliqua quę ſpectãt ad ignominiã, irriſionẽ & iudicia, nõ egẽt expoſitione: quũ manifeſte adimpleta legamus.

Omne hoc venit vobis. Tractaꝫ hic cõtrarietas diuini opis ex ꝑte populi. Declarauit in ꝑticula ſuperiori opus dei in nouo teſtõ eẽ cõtrariũ opi antiquo quãtũ ad ipſam ſpẽm opis: qa antiquos defendit, iſtos nõ ſolũ nõ ẽ tutatus ſed ſubiecit hoſtibus, ſeruituti, ignominię &c̃. ¶ Poterat qſpiã dicere hãc cõtrarietatẽ diuini opis ꝓuenire ex cõtrariis meritis prioris ppli & noui. ſ. qa prior pplus erat iuſtus, & nouus ẽ iniquus. Hãc obiectionẽ ĩtẽdit excludere, apiẽdo prio retẽtã inocẽtiã ĩter tot mala. Oẽ hoc malũ deſcriptũ, venit nobis: & obliti nõ ſum⁹ tui. (in quo excludiꝫ oẽ pctm̃ negligẽtię & ignorãtię) & nõ mẽtiti ſumus in pacto tuo: ĩ quo excludiꝫ oẽ pctm̃ cõtra legẽ de cultu dei. fœdus. n. iter deũ & populũ erat vt ipẽ eẽt deus eoꝝ & ecõuerſo. Nõ ẽ tractũ retro cor nřũ (in quo excludiꝫ pctm̃ iterñũ tã interiorꝫ q̃ remiſſę volũtatis) & deuiauit greſſus nř a ſemitis tuis. Vbi aduerte ꝙ negatio nõ ĩ pricipio verſiculi, determinat vtrunꝙ verbũ. ſ. ẽ tractũ & deuiauit. ita ꝙ ſenſus ẽ, & nõ deuiauit greſſus nř a ſemitis tuis. In quo excludiꝫ oẽ pctm̃ cõtra ꝑcepta legis. Ex qb⁹ appet ꝙ ppl's iſte retinuit inocẽtiã itegrã. ¶ Et qa dixerat oẽ hoc venit nobis, nõ ſumus obliti &c̃. mõ explicat rõnem vtriuſꝙ: ſcilicet & mali & inocentię. Et eſt rõ qa deus eſt autor oĩum iſtoꝝ maloꝝ. Qm̃ cõtriuiſti nos in loco dracõis. Dicit populus ſe cõtritũ in loco draconis, vel ꝓp criptas in qbus hĩtabãt velut dracones: vel quia vt venenoſi hoĩes hẽbanꝫ a mũdo, reputãte religionẽ chřianã quaſi venenũ. & ſic cõterebanꝫ velut draco. Et operuiſti ſup nos in vmbra mortis. Cõtinua mortis cõminatio, continua edicta contra chriſtianos, continuę inqͥſitiones vmbra mortis appellanꝫ: qua cooperiri dicunꝫ ſancti ꝓpter principũ ꝓtãtem ſup illos. ¶ Tertio ꝓbat populus ſuã inocẽtiã ex diuino teſtimonio. Si obliti ſumus noĩs dei nři, & ſi extẽdimus palmas nřas deo alieno, nunquid nõ deus inueſtigabit iſtud? quaſi dicat certũ eſt ꝙ inueſtigabit & puniet. Et ſic habes teſtimoniũ ex parte inqͥſitionis diuinę. Deĩde ex parte notitię diuinę. Quoniã ipſe cognoſcẽs, ſupple ẽ, occulta cordis. Duplr̃. n. poſſet hõ peccãs euadere ĩpunis. aut qa lateret deũ: & hoc excludiꝫ qa nouit occulta cordis. aut qa nõ curaret: & hoc excludiꝫ qa inueſtigabit iſtud. Quarto,

adiſigit ꝓprie inocentię maximā charitatem ac ſctitatem. Quoniam ſup te interfecti ſumus tota die, reputati ſumus vt ouis macelli. Maiorē charitatem nemo habet vt aiam ſuā ponat qs pro amicis ſuis: nō propter nos, ſed ſuper te ꝑdicato & ꝑdicando occidimur &c̄. In ſi͞litudine aūt ad oues macelli ſignificatur non ſolum patientia ouilis, ſed etiam neceſſitas ac vtilitas ęſtimata ac iudicata a principibus mundi de chriſtianorum occiſione. reputabant. n. neceſſarium ac vtile fore occidere chriſtianos ſicut neceſſarium & vtile eſt occidere oues macelli.

¶ Expergiſcere. Supplicat demū populus ut de⁹ ſurgat, auxilief & redimat. Vbi aduerte ꝙ quia petitio ē rei q̄ nō hr̄, & ppl's primitiuę eccleſiæ erat tātę ꝑfectiōis vt nō peteret auxiliū diuinū ad hoc ut nō pateref (vt patet ex eo ꝙ multi eoꝝ dicebāt. has epulas ego ſemꝑ optaui) ſalutē aūt ſpūalē hēbāt, nec i cōferēdo illā deus ſe hēbat vt dormiēs, iō petit ppl's primitiuę eccleſiæ duo. Primū accelerationē pacis eccl'ię: vt. ſ. fides chriſtiana poſſit publice ꝑdicari vbiq;: ita vt qlibet poſſit libere abſq; ꝑſequutionū metu chr̄ian⁹ fieri & eē. Et hoc itēdūt petere, dicēdo auxiliare nob. Quę gratia fuit dilata vſq; ad cōſtātini tēpora. Alterū eſt acceleratio glorificationis corpoꝝ. quod (ut apoſtolus teſtatur ad ro. 8.) ipſi intra nos gemimus adoptionē filioꝝ dei expectātes redēptionē corpis nr̄i. Et hæc petitio ſignificaf dicēdo. & redime nos. Vtriq; āt petitiōi ſubſeruit petitio expgiſcef. More itaq; hūano cōcludit alloquēs ppl's deū. expgiſcere, q̄re dormies dn̄e, q̄re ad ſi͞litudinē ptrahētis ſōnū te hēbis. Nec iterrogādo ſed ſuſpirādo & gemēdo dicit q̄re. & ſubdit. Euigila, ne elōgare i ſempiternū, ne ad ſi͞litudinē elōgātis ſe ꝑmittas eccl'iam i his ꝑſequutiōibus! Quare faciē tuā abſcōdes, ad ſi͞litudinē abſcōdētis faciē grę tuæ te hēbis: obliuiſceris afflictionē nr̄am & anguſtiā nr̄am, ad modū obliti te hēbis. Qm̄ icuruata eſt pulueri aia nr̄a, adhęſit terræ uēter nr̄: hoc ē qſi afflictio ppl'i tui tā ſcḋm paſſiōes ai q̄ corpis ꝑuenit ad terminū. Et terminus qdē patiēdi ea q̄ ſpectāt ad aīum (vt ſūt ignominia, cōfuſio, irriſio, & hmōi) ſignificatur per icuruationē aiæ ad puluerē: tāq̄ nō ſit aliqd iferi⁹ ad qd poſſit icuruari. Terminus aūt patiēdi ea q̄ ſpectāt ad corpus (vt ignē, gladiū, feras, &c̄.) ſignificaf p adhęſionē vētris ad terrā: tanq̄ nō ſit locus iferior quo poſſit hūiliari q̄ vētre iūcto terræ; ſic. n. tot⁹ hō ſcḋm añriorē ptē tr̄æ iūgif. Tanq̄ apte dixiſſet. qa iā ipleta ē mēſura patiēdi. vn̄ qūū dixiſſet, expgiſcere, vigila, adiūgit ſurge, auxiliare nobis: non ne patiamur, ſed vt multiplicef eccl'ia tua i libtate pacis tuæ. Et hoc quo ad hāc vitā. Et redime nos, de ſeruitute corruptiōis q̄tū ad corp⁹. et hoc quo ad accelerādū reſurrectōis tēpus. Cūcta aūt petimus non pp nr̄a merita (ſcimus. n. ꝙ nō ſūt cōdignę paſſiones huius tēporis &c̄.) ſed propter gratiam tuam. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori pro liliis filiorum core eruditionis canticū amantiſſimum. XLIIII.

ERuctauit cor meū uerbū bonum: dico ego opera mea regi.
Lingua mea calamus ſcribę: uelociter ſcribentis.
Specioſus forma prę filiis hominum, diffuſa eſt gratia in labiis tuis: propterea benedixit te deus in ęternum.
Accingere gladio tuo ſuper femur tuum: potentiſſime.
Specie tua & pulchritudine tua: intende proſpere procede & regna.
Propter ueritatē & manſuetudinem & iuſtitiam: & deducet te mirabiliter dextera tua.
Sagittę tuę acutę: populi ſub te cadent in corde inimicorum regis.
Sedes tua deus in ſeculum ſeculi: uirga directionis uirga regni tui.
Dilexiſti iuſtitiā et odiſti iniqtatē: ꝓpea unxit te de⁹ de⁹ tu⁹ oleo lętitię p̄ cōſortib⁹ tuis.
Myrrha & gutta & caſia a ueſtimentis tuis, a domibus eburneis: ex quibus delectauerunt te filiæ regum in honore tuo.
Aſtitit regina a dextris tuis in ueſtitu deaurato: circundata uarietate.
Audi filia & uide & inclina aurem tuā: & obliuiſcere populum tuum & domū pr̄is tui.
Et cōcupiſcet rex decorē tuū: quoniā ipſe eſt dn̄s deus tuus, & adorabunt eum.
Et filiæ tyri in muneribus: uultum tuum deprecabuntur omnes diuites plebis.
Omnis gloria eius filiæ regis abintus: in fimbriis aureis circumamicta uarietatibus.
Adducentur regi uirgines poſt eam: proximę eius afferentur tibi.
Afferentur in lętitia & exultatione: adducentur in templum regis.
Pro patribus tuis nati ſunt tibi filii: conſtitues eos principes ſuper omnem terram.

Memor ero nominis tui domine:in omni generatione & generatione.
Propterea populi confitebuntur tibi in ęternum & in ſeculum ſeculi.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincenti ſuper ſoſannim filiis core intelligentia canticum dilectionum. XLV.

1 Propheta. Mouit cor meum uerbum bonū: dicens [deo] ego opera mea [ſum] regi, lingua [recitandi]
mea calamus ſcribentis uelocis.

2 Pulchruiſti [o meſia] plus filiis adam,infuſa eſt gratia ī labiis tuis:ppea bñdixit te deus†ęterno. †dii
3 Cinge gladium tuum ſuper femur:potens gloria tua & pulchritudine tua.
4 Et pulchritudine tua profice:equita ſuper uerbum ueritatis & humilitatis iuſtitię, &
docebit te terribilia dextera tua.
5 Sagittę tuę acutę [ſunt]: populi ſub te cadent in corde inimicorum regis.
†dii 6 Thronus tuus deus†ſeculo & ſemper [eſt]: uirga rectitudinis uirga regni tui [eſt].
†dii 7 Dilexiſti iuſtitiā & odiſti iniuſtitiā: ppea unxit te de⁹†de⁹ tu⁹ oleo lętitię p⁹ſociis tuis.
8 Myrrha & aloe / caſia [ad odorē] oibus ueſtibus tuis:a palatiis eboris/unde lętificauerūt te.
9 Filię regum in charis tuis: [tibi] ſtetit coniux dexterę tuę in maſſa ophir [auri].
10 Vox patrū. Audi filia & uide & iclia aurē tuā:& obliuiſcer pplm tuū & domū pris tui.
†dñi 11 Et concupiſcet rex pulchritudinem tuā: quia ipſe dñs† tuus [eſt], & incuruare ipſi [venerando].
12 Et filia tyri in munere [honorabitur]: faciem tuam depcabuntur diuites populi.
13 Propheta. Tota honorata [eſt] filia regis interna;de interſertionibus auri ueſtis eius.
In phrigianis ducetur regi:uirgines poſt eam,ſodales eius/ducte [erūt] tibi [mete].
14 Ducentur in lętitiis & exultatione:ingredientur in palatium regis.
15 Pro patribus tuis erunt filii tui:pones eos principes†in omni terra.
†pri cipib⁹ 16 Vox apoſtolica. Faciam recordari nomen tuum in omni generatione & generatione:
17 propterea populi confitebuntur te ſeculo & ſemper.

Titulus eſt. vincenti ſuper ſoſannim filiis core intelligentia canticum dilectionum. ¶ Vincenti pſidenti muſicę, ſuper inſtrumento vocato ſoſannim, filiis core. i. cantoribus ex filiis core, intelligentia. per quod ſignificatur myſterium magna intelligentia dignum quod in hoc pſalmo tractatur. & vere maxima intelligentia eſt pſalmus iſte; quia penetrat verbum carnem factum eſſe. Cāticum dilectionum/inter regem & reginam/inter meſiam & eccleſiam. ¶ Conſtat. n. in primis autoritate pauli ad hebr. i. pſalmum hunc de diuinitate meſię tractare: dum dicit. Ad filium autē thronus tuus in ſeculū ſeculi, virga equitatis virga regni tui. dilexiſti iuſtitiam & odiſti iniquitatem: propterea vnxit te deus deus tuus oleo exultationis pre participibus tuis. Quod ē. 6. & 7. verſiculus huius pſalmi habet. Cōſtat ſecūdo ex progreſſu pſalmi/quę dicuntur nō niſi de meſia poſſe intelligi. Fatentur quoq3 iudei pſalmum hunc ad literam de meſia tractare. Vnde & thargum i verſu. 2. pulchritudo tua o rex meſia maior filiorum hominum. Et in verſu. 7. at o tu rex meſia quoniam dilexiſti iuſtitiam &c̄. Vndiq3 itaq3 habetur materiam huius pſalmi eſſe meſiam; & conſequenter coniugem eius eccleſiam.

¶SVMMARIVM EST.

¶Propheta deſcribit meſiam a pulchritudine/gratia/fortitudine militari, ſucceſſu proſpero equitantem ita vt dextera & ſagittis ſuis populos corde ſubiiciat ſibi:eundemq3 deum regnantem virga rectitudinis/odio iniquitatis/vnctum pre aliis confitetur, ſic vt nec veſtes aut domos eburneas obſequiū/ne filiatū regū ptermittat. A cōiuge deinde monita/tota glorioſa/deducēda in regis palatiū &c̄. cōmēdat, adiictis futuris filiis pricipibus vniuerſę terrę/cū ppetua memoria & laude nois ei⁹ apud pplos.

¶ Perſonæ loquentes ſunt propheta/patres & apoſtoli.

MOuit cor meũ verbũ bonũ. Diuidit̃ pſalmus in ptes duas: ꝓpoſitiuã materiæ, & executiuã ibi pulchrituſti plus filiis. Proponit tria. Primũ/quod ẽ pcipuũ. dicẽs ego opa mea regi. i hoc. n. manifeſtat ꝓpheta qd intẽdit dicere i ope huius pſalmi/explicãdo regi: hoc ẽ ꝙ itẽdit tractare rẽ regiam alloquẽdo regẽ. Et qa nõ dr̃ regi hieruſalem/nec regi aſſyrioꝝ/ſed abſolute regi, ſignificat̃ ille q p excellẽtiã eſt rex. ſ. meſias. & in hoc ꝓponit̃ materia pſalmi. ¶ Duo aũt reliqua ꝓponit velut annexa ad declaratione iſtius. Alteꝝ ex pte cordis. mouit cor meũ verbũ bonũ. Exiſtẽtibus in corde hoĩs verbis bonis & verbis malis, offm̃ cordis. i. volũtatis eſt mouere ad dicẽdũ ad operãdũ &c̃. tã verbũ bonũ q̃ verbũ malũ. vñ & dñs i euãgelio dicit ꝙ de corde exeũt adulteria/furta &c̃. Aſſerit ꝓpħa ꝙ i ope hui⁹ pſalmi cõſtruẽdo cor meũ mouit verbũ bonũ qđ intus erat. mouit inquã vt pdeat extra in locutiõe & ſcriptura. Nec dubiũ ꝙ verbũ hoc ſit oĩfariã bonũ. ſ. vtile/delectabile & honeſtum, nõ huic vel illi ſed toti vniuerſo. ¶ Alterũ ex pte linguę. lingua mea calamus ſcribẽtis velocis. Et intẽdit p aſſimilatione linguæ ad calamũ ſcribẽtis velocis/modũ quo cõdidit hũc pſalmũ. tum quãtũ ad promptitudinẽ: qa non meditãdo ſed tã cito dixit hũc pſalmũ q̃ cito ſcriptor velox ſcriberet. per quod ſignificat̃ ꝙ mẽs ꝓphę i promptu hũit hæc chri myſteria. Tũ quãtũ ad ſũmarie dicẽdũ/velut p capita. ſicut enim velociter ſcribens notat res per capita, ita propheta myſteria chriſti non niſi per capita hic ſcripſit.

¶ Pulchrituſti plus filiis adam. Incipit hic ps executiua tali ordĩe. Prĩo deſcribit meſiã quãtũ ad cõditiões pſonę. Secũdo deſcribit eũdẽ ſub ſilitudine eqtis armati tanq̃ pricipis exercitus/ibi cĩge gladiũ tuũ. Tertio ſub ſilitudine regis/ibi thronus tuus. Quarto quãtũ ad cõiugẽ/ibi ſtetit cõiux. Quinto quãtũ ad ꝓpagationẽ filioꝝ/ibi p pr̃ibus tuis. ¶ Deſcribit i primis pſonã meſię a duabus ptibus: pulchritudĩe. ſ. & loq̃la. Sub pulchritudĩe cõtinent̃ oẽs cõditiões viſibiles: ſub loquela audibiles. Ex his. n. duobus cognoſcit̃/laudat̃ vel vitupat̃ hõ, & maxime priceps. ex effigie ſiqdẽ/ꝓportione mẽbroꝝ/ſtatura/colore, prĩo occurrit iudicãdus hõ. & ſilr̃ ex mõ loquendi/ex iis q̃ dicit & huiuſmodi, iudicamus pcipue hoiem: duob⁹ porrigẽtibus ſenſib⁹/viſu & auditu. ¶ Vñ quãtũ ad pulchritudinẽ. pulchrituſti plus filiis adã. Per quod ſignificat̃ ꝙ fuit & apparuit pulchrior oĩbus hoĩbus. Quod nõ ĩtelligo de pulchritudine corpali (quũ hoc ſacra ſcriptura nõ tradat: & pulchritudo exigat nõ ſolũ ꝓportionẽ ſed ẽt magnitudinẽ quãtitatis: chriſtus aũt nõ legit̃ fuiſſe magn⁹ quãtitate corpali) ſed ĩtelligo de pulchritudine moꝝ/aĩ/& demũ naturæ. Pulchruit i primis pulchritudine deitatis: deĩde grĩæ ſine mẽſura: & demũ exterioꝝ moꝝ. Cũ hoc tñ tene chriſtũ ſm̃ corpus fuiſſe ſpecioſum prę filiis hoĩum negatiue: hoc ẽ ꝙ nullus fuit ſpecioſior illo: qm̃ formatus ẽ virtute ſpũſſancti, cuius cõmẽſuratiſſimũ ẽ opus. & forte fuit ẽt ſpecioſior poſitiue prę filiis hoĩum. Ita ꝙ ſignificãter dicitur pre filiis/ad excludẽdum primum hominẽ: q fuit etiam cõmẽſuratiſſimus factus a deo. ¶ Circa loquelam ſubiungitur. Infuſa eſt gratia in labiis tuis. Gratia proprie hic dicitur qua ſermo reddit̃ gratioſus auditoribus. & ad literã chriſtus tã gratioſe loquebat̃ vt miniſtri iudęoꝝ miſſi ad cõprehẽdendum ieſum/redeuntes audita illius prędicatione, interrogãtibus pontificibus/quare nõ adduxiſtis illum? reſpõderunt/nunq̃ ſic locutus eſt homo ſicut hic loqtur ioan. 7. Cum hac tñ gratia in modo loquendi, intellige quoqꝫ gratiã in dictis/ordine & efficacia dicendi/docendi/monendi/& perſuadendi. & vtranqꝫ infuſam: hoc eſt a deo effluxam. ¶ Propterea benedixit te deus ęterno. Effectus pulchritudinis & gratię ſermonis hic eſt. ex his. n. hoc eſt mediãtibus iſtis, benedixit/multiplicauit, te deus ęterno. Benedictio in ſacra ſcriptura quo ad augmentationem & multiplicationẽ ſumitur frequenti vſu. Et ad literam; videmus adimpletum ꝙ mediãte pulchritudine deitatis/gratię/morum &c̃. chriſti, & ſimiliter mediante verbo pdicationis benedixit deus chriſtum in ęternum: & augmentando ipſum quo ad gloriam corporis &c̃. & multiplicando quo ad filios hoc eſt fideles. & vtrũqꝫ in ęternum: vt patet.

Cinge gladium tuum. Deſcribitur hic meſias tanq̃ eques imperator exercitus, prius quo ad arma. deinde quo ad equũ. & demum quo ad actionem pl̃ii. Ita ꝙ parabola eſt ꝙ iſte accingat enſem ſuum ſuper femur ſeu latus ſuum/fortis &c̃. & ꝙ in decore ſuo proſpere equitet ſuper equum veritatis &c̃. & exerceat dexteram ſuã terribiliter, ita ꝙ ſagittę eius penetrent corda inimicorum: & ſic populi ei ſubiciãtur. Hæc eſt metaphora. ¶ Senſum autem oportet ſingillatim penetrare. Gladius chriſti teſte apoſtolo verbum eſt dei. & gladium ſpiritus quod eſt verbum dei. Cinge gladium tuum/pͤpara diuinũ verbum/hoc eſt euangelium, tuum/non alienum, ſuper femur. Quum debuiſſet dicere ſuper latus, ratione myſterii dixit ſuper femur/in quo eſt vis generatiua: vt intelligas per femur partem generatiuam/quæ baptiſmus eſt. Et congrue dicitur cinge gladium tuum ſuper femur: hoc eſt pͤpara verbum euangelicum ſuper baptiſmum. Et hoc ad literam impletum conſtat, ordinante chriſto doctrinam euangelicã cum baptiſmo. euntes docete omnes gentes/baptizantes eos &c̃. ¶ Potẽs gloria tua & pulchritudine tua. Fuit potẽs chriſtus in pdicatione & baptiſmo. tũ ex gloria ſua: quę maxime apparuit i miraculis: vt ioãnes euãgeliſta teſtat̃. & hæc comitata ſunt pdicationẽ & baptiſmũ: iuxta illud. dño cooperãte & ſermonẽ cõfirmãte ſequẽtib⁹ ſignis. Tũ ex pulchritudine ſua/hoc ẽ plenitudĩe grĩę & veritatis qb⁹ pulcher ẽ chr̃s. Ita ꝙ potens fuit chr̃s & gl̃ia miraculoꝝ/& pulchritudine grĩæ ac veritatis ad attrahẽdum

mundū ꝑdicando & baptizando. ⁋Et ſcito ꝙ dictio hebraica nō adamuſſim ſonat gloriā, ſed mediū qd īter laudem & gloriam: velut laudem magna voce. Et propterea interpretes multi ex altero extremo ſcilicet gloria cui magis appropinquat, interpretati ſunt gloria tua. Hæc quo ad pręparationem. ℭ Sequitur equitatio. Et pulchritudine tua/oīs gratiæ & veritatis, pſicẽ/ad meliora ſemp pgredere: eqta ſuper verbū veritatis & hūilitatis iuſtitiæ. ego ī hoc natus ſū vt teſtimoniū phibeā veritati. & diſcite a me qa mitis ſū & hūilis corde. Ita ꝙ chrs eqtauit/velut eqtās pgreſſus ē, ſup veritate & hūilitate iuſtitiæ/nō ignauię. tū ī ppriis vitę ac doctrinę actionib⁹: tū ī aſcẽſu crucis: tū ī actiōibus alioꝝ. Oīa ſiqdē documēta ei⁹ ſūt documēta veritatis: & hoc quo ad itellectū. & hūilitatis, nō qliſcūꝗ ſed iuſtitiæ/hoc ē debitę: & rurſus iuſtitiæ/hoc ē iuſtificātis. & hoc quo ad volūtatē. Doctrīa ſiqdē chri exigit hūilitatē/nō ſuperogatiōis ſed debitā: q̄ oīs itellectus ī captiuitatē redigiẽ ī obſequm chri/q̄ oīs volūtas ñ renuit ſubiici cui debet/& q̄ iuſtificaẽ oīs hō. ℭ Seqẽ actus pliādi. & docebit te terribilia dextera tua. Vtiẽ ꝓpheta conſueto loquēdi more/quo dicimus ille princeps docuit manu ſua terribiles duces qs ipſe ē ſignificādo p hoc q̄ fortiter pugnauerit cōtra illos. Docere ē apte mōſtrare/expiētia teſte. Dextera tua/fauorabilis ē aſſiſtētia chri ad euāgeliū. & hæc ē docēs facto. Terribilia ſūt tormēta oīs gñis & mors/pugnātia cū chro. hæc. n. didicerūt expientia qs ē chrs/demſatus p pnomē te: dū fuerūt ſupata a dextera chri. Cōſtrue ſic. Et dextera tua/fauorabilis aſſiſtētia tua, docebit/facto expiētię, terribilia/tanꝗ pſonas diſcētes, te/tanꝗ rē quā diſcūt. Cōſtat aūt hæc adipleta eē ī paſſiōibus martyrū: & ī primis ſupata morte (q̄ ē vltimū terribiliū) ī paſſiōe chri. ⁋Poſt dexterā q̄ ē inſtrm cōiūctū, ſubiūgūẽ ſagittę/q̄ ſunt inſtra ſepara. ita ꝙ nō ſolū manu ſed ſagittis pugnās deſcribiẽ. Sagittę tuę acutę. Quāuis poſſint apli itelligi ſagittę externę chri (iuxta illud eſa. 49. poſuit me ſicut ſagittā electā) melius tñ apparet intelligere ſagittas chri internas: q̄ ſūt ſpūales imiſſiōes mouētes aīum hoīum ad fidē/ſpem & charitatē. Et hæ velut ſagittę a remotis mittunẽ, acutę: vtpote penetrātes corda. Et ſunt verę tuæ/ita ꝙ nullius alterius: qa ſolus ipſe pōt hūanū cor penetrare. ⁋Harꝫ ſagittarū effectus ē. ppli/nō vnus ppl's ſed multi/ſine numero, inimicoꝝ regis/q es tu/hoc ē nō credētiū tibi (nullos. n. hēbat chrs inimicos niſi nō credētes/ſiue iudęos ſiue gētiles) ſub te cadēt, nō in corpe ſed in corde: hoc ē ſubiicienẽ tibi ex corde, ſubiicietur tibi fide/ſpe/charitate. hoc ē. n. cadere corde ſub chro. Et hic termin⁹ pli quo inimici ſūt ſubacti corruentes ſub chro/ſuſcipiēdo iugū fidei ī corde. ⁋Aduerte hic & ꝓ pdictis & ꝓ dicendis in hoc pſalmo, ꝙ qa ſub metaphora pſalmus iſte tractat cōditiōes meſię &c. ideo expōnes iſtę nō ſūt myſticę, ſed ad ſenſū ſpectāt lrālē. cōſtat. n. ſenſū lrālē metaphorę nō eē ipſam metaphorā, ſed qd intēdiẽ ſignificari p illā.

Thronus tuus deus. Poſt deſcriptū meſiā ſub ſpecie pricipis militātis ac vincētis, deſcribiẽ idē meſias ſub ſpē regis quātū ad deitatē/dignitatē/ppetuitatē/ptātē/bonitatē/grāe excellentiā/veſtes/domos/ac aulicas. ⁋Vide ſingula. Primo vocat. O deus. in quo fatetur regem iſtū eſſe deū. Thronus tuus. dignitatem explicat regiam. Seculo & ſemper: vt verā æternitatē intelligas. Sceptrum ſeu virga rectitudinis ſceptrum regni tui: hoc eſt poteſtas regni tui eſt ad rectitudinem faciendam & adminiſtrandā/ad ordinandum non recta. Per quod ſignificatur id quod impoſſibile eſt humano cuiꝗ regno: ſcilicet reducere omnia ad rectitudinem. Hoc enim facit ſceptrum chriſti: dum merita omnia rectificat per pmia/& culpas omnes recto ſubiicit ordini puniendo. ⁋Dilexiſti iuſtitiam / in omnibus. Ecce bona voluntas. Multi ſiquidem reges etſi recte exercent ſceptrū regni, in ſuis tamen animis non ſunt boni. contra quod poſt ſceptrū/hic adiungitur dilexiſti iuſtitiam: vt intelligas internum amorē ipſius iuſtitię. Et odiſti iniuſtitiā. Et hoc dicitur propter reges qui etſi amant iuſtitiā/nō tamen ita ꝙ odio habeāt iniuſtitiā: ſed ꝓpter occurrētia aliqua amicoꝝ/conſanguineoꝝ &c. nō euitāt iniquitatē, omittendo punire iniuſtitiam. ⁋Propterea vnxit te deus deus tuus oleo lętitię plus ſociis tuis. Nota cōtextū. Quem prius appellauit deū / thronus tuus deus, eundem alloquēdo appellat vnctum a deo/ꝓpterea vnxit te deus deus tuus: vt intelligas vnam hypoſtaſim ſeu perſonam eſſe deum & vnctum a deo: hoc eſt eſſe deum & hominem. Et potes per oleum lętitię intelligere gratiam vnionis: qua verbū caro factū eſt/qua homo eſt deus identitate hypoſtaſis. Et ſic coniunctio ꝓpterea denotat effectum conſecutum ex gratia vnionis: q̄ hic appellaẽ vnctio oleo lętitię. nā ex illa cōſeqtur veritas antedictorū: ſcilicet thronus tuus deus ſeculo & ſemper &c. ex hoc. n. ꝙ verbum caro factū eſt/effectū eſt vt idem deus & homo thronū habeat in ęternum &c. Propterea/propter hos effectus, vnxit/oleo lętitię/gratia vnionis affecit, te/ratione humanę naturæ, deus/omniū, ex hac ipſa vnctione deus tuus ſingulariſſime (ſcilicet per gratiam vnionis hypoſtaticę) plus ſociis tuis/beatitudinis capacibus/vniuerſis creaturis intellectū habentibus. nulli ſiqdem alteri gratia vnionis cōceſſa eſt. Et appellauit actionē diuinam qua verbū caro factum eſt vnctionē: quia ipſa cōſtitutus ac appellatus eſt vnctus/chriſtus/meſias: ſicut tēporales reges apud hebręos/vnctiōe cōſtituebāẽ reges. ⁋Myrrha & aloe caſia omnibus veſtibus tuis/appoſitę fuerunt, a palatiis eboris/quod fit de dente elephantis. Non ſolū veſtes oēs nulla excepta ſuffumigatę deſcribunẽ, ſed palatium deſcribiẽ eburneum: hoc eſt cruſtulis eburneis intus incruſtatū: ſicut nos marmoreis tabellis cruſtata templa videmus. Vnde. 3. reg. vlt. diciẽ ꝙ achab rex iſrael ędificauit domum eburneam. & amos. 3. diciẽ. peribunt domus eburneæ. Magnorū ſiquidē regū in orientali/

bus regionibus erat hēre aulā aliquā ſic ebore cruſtatā. Vnde lętificarunt te filiæ regū/officio ſuffumi
gādi veſtes & pſonaliū/obſeqo℞(in quo excellētia miniſtrātiū pſonæ meſiæ ſignificaṫ ex regali gñe,dū
deſcribunṫ filię regum in obſeqtio eius)in charis tuis/in iis quæ ſunt tibi chara:hoc eſt nō ſolū grata
ſed æſtimata & in prætio habita. Vtrūq; dr̄/& lętificauerunt/& in charis tuis:ne alterū defuiſſe intelli/
gas.Sunt q lætificare q̄runt principē,ſed nō in charis ei:ſunt & q chara principi miniſtrāt,ſed nō lęti/
ficando.filiæ regū vtrūq; fecerūt.¶ Aduerte hic quo ad lrām ne exigas veritatē aromatū q̄ hic noīanṫ
in hebræo:qm̄ forte q̄ris impoſſibile.Sat ſit noſſe induci aromatum ſpēs quibus veſtes regię colunṫ,
vel ſuffumigādo/vel aſpergēdo/vel quouis alio mō.Et p caſiā intellige nō caſiā fiſtulā q̄ eſt medicina/
lis:ſed caſiā aromaticā,q̄ eſt virga quædā aromatica.per aloem intellige lignū aloes.Et quo ad vſū ſuf/
fumigationis videmus ſuauē odorē fumi ex præparato ligno aloes in aulis pricipum. Quo ad vſum
vero aſperſionis legimus puer.7.aſperſi cubile meū myrrha/aloe & cinamomo.¶ Circa ſignificatum
p huiuſmodi ſilitudines oportet aduertere vt partes metaphorę ſibi cōgruant. Et qm̄ ſpēs aromaticę
ad odorē ſpectāt/& odor bonus famam bonā ſignificat(dicente aplo.chriſti bonus odor ſumus, alius
odor vitæ i vitā &c̄.)& veſtes chri ſanctas opatiōes ſignificāt(dicēte ioāne i apoc.de veſtibus byſſinis
q ſunt iuſtificatiōes ſancto℞)cōſeqnēs ē q chriſti opa ſpirātia odorē optimę famę ītelligunṫ p veſtes
ſpirātes odorē myrrhę/caſię/ligni aloes &c̄.Palatia eburnea cōſtat eē magnificas aīas ſm virtutē,i qb⁹
habitat chr̄s.Quæ ex pte materiæ deſcribunṫ excellētiſſimę:nulla qppe materia cōgrua ad domus edi
ficiū,apparet excellētior ebore.Et ex pte quātitatis ac formæ deſcribunṫ oīa excellētiſſima:vtpote pala
tia.vt vtrinq; intelligas nō quaſcūq; ſanctas mētes ſed ſupmas.¶ Filię regū in obſequio deſcribunṫ:
vt ſpūalem excellētiā pſona℞ miniſtrātiū ītelligas per filias regū.Quarū actio deſcribiṫ lętificare ipm
meſiā in illis rebus ac actionibus q̄ gratę ac charę ſunt ipſi meſiæ:hoc eſt in magnis virtutū actibus
(q ſoli ſunt res charę meſiæ)lętificare ipſum/lętitię materiā pbere.Et qm̄ deſcribunṫ filiæ regū non ſo
lū lętificare in charis eius/ſed pponitur vn̄ ſeu ex qbus,ſignificaṫ p hoc q filiæ regū miniſtrādo aroma
ta/veſtes & palatiū ſuauiter redolere fecerunt.Per quod ſignificaṫ extēſionē boni noīs chriſti effectā per
filias regū:hoc eſt mētes valde illuſtres:quales fuerūt apli & alii ſanctiſſimi viri.Quāuis ēt illuſtres ſm
gloriā huius mundi perſonæ/ad hoc multam cōtulerunt.conſtantinus enim ſuſcipiens chriſti fidē/fe/
cit redolere veſtes chriſti.cōſtantia quoq; filia eius multum ad id contulit inter nobiles romanas &c̄.
Stetit coniux. Deſcriptis cōditionibus meſiæ quoad pſonā/militiā & regnū,deſcribiṫ mō ex cōiu/
ge.Vbi parabola cōſiſtit i hoc:q deſcribiṫ meſię ſpōſa ad illius dexterā cū auro/tāq̄ extra domū exi/
ſtēs ſuſcipiēs monitiōes ſolitas fieri puellis veniētibus ad viros ſuos,adiectis pmiſſiōibus multis tū
amoris tū honoris.deīde tanq̄ data cōmoditate vt ſpōſa veſtiaṫ illuſtrioribus veſtibus(i quo ſubītel/
ligiṫ regē ſe cōtuliſſe i palatiū & ſpōſam īterim ornari)deſcribiṫ ſpōſę ornatus cū ipſius deductiōe ad
regē i palatiū cū ſocietate virginū & ſodaliū.Hæc eſt parabola.¶ Vide ſingula.Stetit.non dixit ſedit:
qm̄ deſcribiṫ tanq̄ ingreſſura domū/deſcribiṫ velut cui obuiauit rex extra i atrio.Et vere ſtetit:qa mili/
tās ē eccl'ia/nō triūphās/nō regnās i pn̄ti vita.Aduertēdū ē.n.q quēadmodū meſias deſcriptus ē prius
militās & deīde regnās,ita cōiux eius prius deſcribiṫ vt ſpōſa veniēs ad virū/& deinde ītroducta in pa
latiū regis:qa prius ē eccl'ia militās/deinde triūphās.¶ Coniux.Dictio hebraica nō pprie ſignificat cō
iugē,ſed mulierē relatā ad ſeruitiū viri i gn̄atiōe.quā interp̄tes cōiugis noīe ſignificauerūt.Quæ ſit aūt
hæc mulier,apl's ad ephe.manifeſtat/aperiēs q ē eccl'ia.Dexteræ tuæ(in quo ēt ſeruat morē pricipū ho
norātium cōiuges ad dexteras)hoc eſt potioribus bonis tuis/q̄lia ſunt bona ſpūalia,in maſſa ophir/
hoc ē i maſſa auri.aurū.n.deſcriptū ē a loco ophir.Per maſſam auri intellige au℞ informe multū ſimul
iunctū ſeu cōpactū,tanq̄ dotē ſeu munus quod ſecū detulit mulier.Et ſignificaṫ p hoc eccleſię inten/
tio:aurea qdē/qa optima.in maſſa aūt,quia formabilis p chriſti doctrinā i diſtinctas formas eccleſia/
ſtico℞ ſacro℞/ordinū/graduū &c̄.Quā in hoc p̄cipue oſtēdit q venit ad hoc vt iungaṫ meſię/ad hoc
vt ſeruiat ipſi.¶ Sequiṫ monitio.audi filia.Cōſuetū eſt aduenietem ſponſam monere vt imbuat mo/
res domus mariti/relinquēdo mores & patrię ſuę & domus patris ſui.Et ppea hic deſcribitur velut ſu/
ſcipiēs paternas monitiones a ſenioribus ſeu parētibus ſpōſi:q in pposito p̄res chriſti/pphetę ſancti/
q; veteris teſtamēti ſūt.¶ Admoneṫ aūt eccl'ia iungēda chriſto circa qnq;.Prio audi.Fides.n.ex auditu ē
veteris & noui teſtamēti.Et appellaṫ filia inſtructionis & amoris:vt ēt ex noīe gratius inſtruaṫ. & vere
eſt filia p̄riarcharū & pphetarū.Secūdo & vide/diſcerne credēda a nō credēdis/ſperāda a nō ſperādis/di
ligenda ab odio habēdis/opanda ab omittendis &c̄. Tertio & inclina aurē tuam/humilia caput tuū.
aurē pro capite poſuit:hoc eſt in captiuitatē redige intellectū tuū. Quarto & obliuiſcere populū tuū
& domū patris tui:hoc eſt doctrinā/mores/ritus ppl'i tui,ſiue gentilis ſiue iudaicę pfidię:& domū p̄ris
tui/diaboli.vos ex p̄re diabolo eſtis.ſeu etiā p̄ris carnalis vt ſic/q̄ten⁹ carnalia ſapit.Obliuiſcere/p obli
tis habe.Et huic monitiōi annectiṫ pmiſſio ei⁹ qd̄ maxime deſideraṫ a ſpōſa.ſ.amari a ſuo cōiuge:& ī
tāto magis a rege.& cōcupiſcet rex pulchritudinē tuā.Magnificat pmiſſionē ex dignitate cōiugis/di/
cēdo rex. ex magnitudie amoris/dicēdo cōcupiſcet.ex q̄litate ipſius ſpōſę/dicēdo pulchritudinē tuā.Et
hoc pculdubio ad lrām verificaṫ de chr̄o reſpcū eccl'ię:dū cōcupiſcit pulchritudinē ei⁹ eleuaṫ i cœlū.

¶ Quinta monitio. Et incuruare ipſi/meſię/debitũ honorẽ illi exhibẽdo vt ſubdita: qa ipſe/meſias, dñs tu⁹: ſupple ẽ. Huic monitiõi apponiṫ p̃miũ honoris: q̃. ſ. tu honoraberis ab aliis. Et filia tyri ĩ muneṙ, facies tuas deprę̨cabuntur diuites populi. Quãtum ad parabolã, puto meminiſſe tyri ciuitatis extraneę: qm̃ tyrus ciuitas fuit opulẽta iuxta mare/ vacãs negociatiõibus plurimis, vñ eẽt ab extraneis muneribus multis honorãda. Et ſignificaṫ p̃ filias tyri & diuites populi / honor exhibẽdus eccleſiæ a gẽtilibus & potẽtibus huius ſeculi duplr̃. ſ. oblatione munerũ & p̃ce grãrũ. Et vtrũq; adimpletũ videmus: principibus & populis offerentibus munera eccleſiæ/& petẽtibus interceſſione eccleſiæ diuinã grãm.

¶ Cõpleta monitiõe/ vt cõmoditas deṫ ſpõſę ornãdi ſe ſubintellecta ceſſiõe regis, q vere ceſſit aſcẽdẽs in cœlũ poſtq̃ obuiauit ſpõſę ſtãti (hoc ẽ eccliæ militãti) p̃ myſteriũ incarnationis/paſſionis &c̃. (p̃ſonaliter. n. occurrit imo venire eã fecit ad atriũ nõ ad coeli palatium) poſt hæc deſcribitur ornatus ſpõſe. Tota honorata filia regis interna, de interſertionibus auri veſtis eius. Aduerte q̃ hactenus eſt tacitũ genus ſpõſę: nũc explicaṫ q̃ eſt de genere regio/dicẽdo tota honorata filia regis. Quod aũt dicit interna, ad hoc ſpectat q̃ ſponſa dũm nouis veſtibus veſtitur/exuitur veſtes quas erat induta deſuper: & ſic inuẽta eſt in interioribus veſtibus glorioſe induta. Et propterea dicit q̃ tota interna honorata eſt. nõ enim eccleſia eſt quæ deũ labiis honorat & cor eius lõge, eſt ab eo: ſed intus tota plena eſt. virtutis/cui ſoli debetur honor. Veſtis autẽ qua induitur/deſcribitur opere phrigiano ſeu plumario ſic deſuper tecta vt filis auri confecta ſint receptacula circularis vel cuiuſcũq; alterius figuræ lapidum p̃cioſorum: quẽadmodũ videmus in eccleſiaſticis veſtibus lapillos inſertos ſparſim per veſtes. hoc enim ſignificatur dicendo/de interſertionibus auri veſtis eius. ¶ Et explicans amplius qualitatem veſtis / ſubdit. In phrigianis/que vulgo dicũtur recamatę, ducetur regi. hinc apparet q̃ rex receſſerat. virgines poſt eam ſ reginã: ſodales eius/ſcilicet reginę, ductę/erũt, tibi/meſię. ¶ Modus aũt eundi. Ducentur/reginæ/ virgines & ſodales, in lętitiis/internis, & exultatione/externa: ingredientur in palatium regis. Significatur per hæc q̃ eccleſia/hoc eſt in vnitate eccleſiaſticę fidei ſpei & charitatis, ducũtur animæ ad chriſtũ tam virgines (integrę/innocentes/perfectiores) q̃ ſodales/hoc eſt ſocietate charitatis etſi non tanta perfectione iunctę. Apparet autem q̃ ingreſſus iſte/ad cœleſtę palatium intelligẽdus ſit: vbi reſidet rex/vnde genuit filios. Poſt aſcenſionem quippe ſuã/ ingreſſa iam eccleſia tot animarum ſanctarum in cœlum, pro patribus ſuis genuit hic iſtos filios apoſtolos/mittẽdo ſpiritumſanctum. Et p̃pterea ſubdiṫ. Pro patribus tuis. Reliquũ erat deſcribere meſiam a prole futura. Et conſiſtit parabola in hoc: q̃ iuxta morem nuptiarum imprecatio fit futurę p̃bolis fœlicis/perpetuę &c̃. Itaq; nõ imprecando ſed prophetãdo ait ad meſiã/ſeu eccleſiam coniugem. Pro patribus tuis/prophetis & patriarchis/ex quibus natus es ſm̃ carnẽ, erunt filii tui/apoſtoli quos eccleſia per ſacrum baptiſmum generabit: pones eos/apoſtolos, principes/non iudeæ aut ſyriæ, ſed in omni terra. Quod impletum videmus. ¶ Seq̃tur effectus principatus. Faciam recordari nomen tuum in omni generatione & generatione. Introducitur enim apoſtolica vox obſequens chriſto. faciam recordari nomen tuum / non nomen meum, in omni generatione & generatione. Memoria nominis chriſti finis eſt principatus apoſtolici: memoria autem de qua ſcriptum eſt. memores erunt mandatorum tuorum ad faciendum ea. Propterea/qa faciam recordari nomen tuum, populi confitebũtur te/meſiam, ſeculo & ſemper. ¶ Nota ordinem. chriſtus conſtituit apoſtolos in principes: ipſi efficiunt memoriam non ſui ſed chriſti: & ſic infertur q̃ populus cõfitetur chriſtũ. vt hinc intelligas quo ordine fructus populi ex p̃latorũ depẽdet ſtudio. Amẽ.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori filiis core pro iuuẽtutibus pſalmus. XLV.

Deus noſter refugium & uirtus: adiutor in tribulationibus quæ inuenerũt nos nimis.

Propterea non timebimus dum turbabitur terra: & transferentur montes in cor maris.

Sonuerũt & turbatę ſũt aquæ eorũ: cõturbati ſũt mõtes ĩ fortitudie ei⁹.

Fluminis impetus lętificat ciuitatẽ dei: ſanctificauit tabernaculũ ſuum altiſſimus.

Deus in medio eius non commouebitur: adiuuabit eã deus mane diluculo.

Conturbatę ſunt gentes & inclinata ſunt regna: dedit uocem ſuam & mota eſt terra.

Dominus uirtutum nobiſcum: ſuſceptor noſter deus iacob.

Venite & uidete opa dñi: q poſuit prodigia ſup terrã/auferẽs bella uſq; ad finẽ terræ.

Arcum conteret & confringet arma: & ſcuta comburet igni.

Vacate & uidete: quoniam ego ſum deus/exaltabor in gentibus & exaltabor in terra.

Dominus uirtutum nobiſcum: ſuſceptor noſter deus iacob.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincenti filiis core ſup iuuenculis canticũ.

1 Propheta. DEus† nobis protectio & fortitudo: auxilium in tribulationibus inuẽtus eſt ualde. †alii

2 Ideo non timebimus in mutari terrã: & in labi montes in corde marium.

3 Sonabunt/intumeſcent aquę eorum: trement montes in ſuperbia ſua. Selah.

4 (Et eſt) Flumen (eſt &) /diuiſiones eius lętificabunt ciuitatẽ dei†: ſanctificando tabernacula excelſi. †decori

5 Deus† in medio eius (eſt) /non labetur (ciuitas): auxiliabitur ipſi deus† in uoluendo mane. †alii †alii

6 Attonitę ſunt gentes/lapſa ſunt regna: dedit (deus) in uoce ſua (virtutẽ) /liquefiet terra.

7 Dominus⁴ exercituum nobiſcum: fortitudo nobis deus iacob. Selah.

8 Ite/uidete opera domini⁴: qui poſuit deſolationes (idolatrie) in terra.

9 Faciens ceſſare bella uſq; extremum terræ: arcum cõfringet & concidet lanceam/plauſtra comburet in igne.

10 Meſias. Relaxate (paſſionẽ) & cognoſcite quoniam ego deus†: exaltabor in gentibus & exaltabor in terra. †alii

11 Propheta. Dñs⁴ exercituum nobiſcũ: fortitudo nobis deus iacob. Selah.

TItulus eſt. vincenti filiis core ſuper iuuenculis canticum. Vbi ſcito ꝙ dictio hebraica quã interpretes ſignificarũt iuuẽculis/a nõnullis dr̃ ꝙ eſt nomen ꝓpriũ inſtrũ muſici. Quod qa non conſtat poſthabemus: & vt noie appellatiuo vtẽtes/amplectimur ſignificationẽ iuuẽcularũ. Cõſonat enĩ hoc materiæ pſalmi: quã ex ipſo pſalmo oportet accipe. ¶ Appet manifeſte in hoc pſalmo ꝙ de tẽpore meſię tractaſ: quũ dr̃ ꝙ facit ceſſare bella vſq; ad extremũ terræ, arcũ cõfringet & cõcidet lanceã &c̃. cũ ta ſiqdẽ & tã vlis pax nullo alio tpe ꝑmittiſ niſi tpe meſię: vt patet eſa. 2. vbi expreſſe de tpe meſię dr̃. Et cõflabũt gladios ſuos in vomeres & lãceas in falces/non leuabit gens cõtra gẽtẽ gladiũ, nec exercebunſ vltra ad ꝑliũ. Et eadẽ ꝓmiſſio hr̃ michęę. 4. fere de verbo ad verbũ. Et qa ex manifeſto pſalmi ſenſu tractaſ hic de ciuitate dei/q̃ dr̃ lętificari diuiſiõib⁹ fluminis, cõſequẽs ẽ ꝙ materia hui⁹ pſalmi ad literam ſit ciuitas meſię: quæ proculdubio eſt eccleſia pro tempore illo quo talem ac tantam habuit pacem qualis & quanta hic deſcribitur. Et quia donum hoc conſecuta eſt eccleſia tempore iuuẽtutis ſuæ, ideo congruit titulus ſuper iuuenculis.

SVMMARIVM EST.

¶ Ciuitas dei non timet, tã terræ q̃ maris motus terribiles, ſed manẽs imota lętaſ fluminis riuis trãquillis: & adiuta ẽ tã valide vt diuina voce cõcuſſa ſint regna &c̃. Inuitat deinde ad videndum opera dei: vt ex opibus videãt qm̃ meſias eſt deus, exaltandus in gentibus & in terra.

Perſonę loquentes ſunt propheta in perſona eccleſię iuuenis/& meſias.

DEus nobis ꝓtectio ꝛ fortitudo. Diuidiſ pſalmus in ꝑtes duas: ꝓpoſitiuã materiæ, & executiuã/ibi idõ nõ timebimus. ¶ Proponit vnũ/multis cõditiõibus fultũ. Q̃d ꝓponiſ ẽ ꝙ deus inuẽtus ẽ i nr̃is anguſtiis auxiliũ. Cõditiões ſunt duę dei. ſ. ꝙ ẽ ꝓtectio & ꝙ eſt fortitudo nobis. Vna auxilii. ſ. valde/ꝙ ẽ valde auxiliatus. Deus inquit nobis ꝓtectio/a malo, & fortitudo/ad ꝑſiſtẽdũ in bono, inuẽtus eſt/experientia teſte, valde/non paruum, auxilium in anguſtiis.

¶ Ideo nõ timebimus. Incipit hic ꝑs executiua tali ordine. Prĩo tractaſ illa ꝑicula/i anguſtiis. Scd̃o illa inuẽtus ẽ auxiliũ valde/ibi flumẽ. Tertio illa. fortitudo & ꝓtectio/ibi ite. Quarto illa/deus/ibi relaxate. ¶ Tribulationes duplices deſcribũſ. ſ. i terra & i mari. Idõ nõ timebimus i mutari terrã, & in labi mõtes i corde mariũ. Magna ſecuritas hoĩm i deo excludẽs timorẽ i tãta mutatiõe: dũ. ſ. mouef terremotu terra, dũ mõtes ex terremot⁹ magnitudĩe labunſ i ꝓfundũ mariũ: cũ his acciñtibus. ſ. Sonabũt, intumeſcẽt aq̃ eoꝝ/tot mariũ: tremẽt mõtes/a tumoribus aq̃, in ſupbia ſua/i excellẽtia celſitudinis ſuę: hoc ẽ quãuis ſuperbi & celſi ſint. Et eſt ordo ꝓpoſterus. nã primum eſt ſonare ſeu intumeſcere aquas: deinde moueri terram: poſtea tremere montes: & demum labi eos in mare. Poteſt & ſuperbia determinare fluctus maris intumeſcentis. ita ꝙ deſcribantur aquę maris primo ſonantes: deinde intumeſcentes: & demum in procellas erectę ſupra montes. Locutio iſta metaphorica eſt. ¶ Et ut metaphoram intelligas, aduerte parabolam qua vtitur propheta. Proponit enim ciuitatem quandam riuos fluminis in ſe habentem: & facto circũcirca terremotu tam vehementi vt tremant montes/

& concuſſi ſubmergantur in mari/aquę quoq; maris ſonent & intumeſcant/& procellas etiam comminātes mōtibus faciāt, ipſa tñ ciuitas qa deus ē in medio eius nō cōmouet/ſed adiuuat a deo: ita ꝙ fluminis eius riui trāquilli lętificāt eam/ſanctificādo tabernacula ipſius. Hæc eſt metaphora. Et eſt ſenſus ꝙ ppl's chriſtianus euāgelizās fidē chriſti nō timet cōmotionē terrenoꝝ hominū cōiter/nec cōmotionē labētium aīo principū in corde mariū habitātiū (hoc eſt multis & innumeris populis pſidentium) quātūcūq; aq̄ hoc eſt populi ſonēt/clamēt/intumeſcāt/& procellas tormētoꝝ exaltent: quātūcūq; mōtes tremāt, hoc eſt cōmoueāt aduerſus fidē chriſti ēt timore ne religio chriſtiana creſcat. Et p tremorem intellige omnem aliam paſſionem ſignificari qua principes a rectitudine rationis cadentes/ inordinatum motum incurrerunt.

Flumen. Proſequēdo parabolā, tractat illā particulā/auxiliū inuētus eſt valde: declarās auxiliū diuinū inter tot terribilia collatū ciuitati. Declarat aūt ſine ordine. nā ſm ordinē incohandū eſt. deus ī medio eius. Per qd ſignificat pricipiū auxilii pñtia diuīa. De⁹ ī medio ei⁹/ciuitatis dei. vbi fuerit duo vel tres cōgregati ī noīe meo/ibi ſū ī medio eoꝝ. Et hinc infert cōtrariū terremotus. ſ. nō labet. ſ. ciuitas hñs deū in medio. ¶ Et tūc ſequit ſecūdū. auxiliabit ipſi deus ī voluēdo mane. Auxiliū dei matutinū deſcribit: vt intelligas nō eē tardū ſed hora congrua/dum voluit tēpus ex nocte in mane. ¶ Et tunc ordinate ſeqtur tertio loco. Flumen, diuiſiōes eius lętificabūt ciuitatē dei. Poſt īmotā ciuitatē a malo/poſt auxiliū matutinū ad bonū, cōgruit lętitia. Vbi quātū ad parabolā ſicut ciuitas nō eſt lapſa ex terremotu, ita flumē nō eſt alteratū ex tumētibus & ſonātibus aqs. Et facito pūctū poſt flumen: ſubaudiēdo ē ſupple ſic ꝙ diuiſiōes eius/riui eius, lętificabūt ciuitatē dei. Ad lrām aūt flumen eſt gr̄a ſpūalis: iuxta doctrinā dñi in euāgelio. flumina de vētre eius fluēt aq̄ viuæ. Hoc aūt inqt ioānes/dixit de ſpū quē accepturi erāt credētes in eū. Spūs ergo ſanctus diuiſiōibus ſuis/diuiſionibus gr̄aꝝ diuidēs ſingulis prout vult, lętificabit ciuitatē dei/chriſtianū ppl'm, ab vnitate fidei/ſpei/charitatis &c̄. ciuitātē dei appellatū: ſanctificādo tabernacula excelſi. Vbi debuiſſet dicere ſanctificādo domos (ciuitas. n. ex domibus conſtruit) dixit tabernacula/pp myſteriū. tabernacula qppe ſunt peregrinātiū & militātiū, domus aūt permanētium: vt intelligas ꝙ de eccleſia militante tractat dixit tabernacula. Et ne intelligeres materialia habitacula hoīm/ appoſuit excelſi: vt pateat hoīes ipſos appellatos tabernacula excelſi, eo ꝙ in ipſis habitet deus velut peregrinus & militās. viuo ego iam nō ego, viuit aūt in me chriſtus inqt apl's. Iunge ergo duplicē effectū fluminis: ſanctificare hoīes in qbus de⁹ hitat, & lętificare vnitatē eoꝝ diuerſitate gr̄aꝝ. ¶ Attonitę ſunt gētes/lapſa ſunt regna: dedit in voce ſua/liquefiet terra. Deſcripto diuino auxilio quātum ad effectus in ipſa ciuitate, deſcribit idē quātū ad effectus externos in hoſtes. Et incohādo a cā. Dedit/deus/ſupple virtutē, in voce ſua/euāgelica. Et ecce tres effectus. Primus. attonitę ſunt gētes/tāto euāgelii tonitruo ſonāte & coruſcāte. Secundus. lapſa ſunt regna/idoloꝝ. Tertius. liquefiet terra/dura corda vniuerſę terrę ad ſilitudinē liqueſcētiū reſoluētur ī lachrymas peccatoꝝ ſuoꝝ. Quæ oīa adipleta ad lrām legimus. ¶ Dñs exercituū nobiſcū, fortitudo nobis deus iacob. Hæc ē pfeſſio ciuitatis chriſtiāę. Vt itelligas eūdē eē deū chrianoꝝ & veteris teſti & pꝛiarchaꝝ, dicit ipā ciuitas ꝙ dñs exercituū (ſic. n. appellabat ī veteri teſtō deus) ē nobiſcū: & ꝙ deus iacob/ac p hoc iſaac & abrahā (ſic. n. appellabat de⁹ an datā legē. exo. 3. ego ſū de⁹ abrahā/de⁹ iſaac & de⁹ iacob) ipſe nō ali⁹ ē fortitudo nobis.

Ite videte. Tractat hic illa pticula/ptectio & fortitudo: inuitādo mūdū ad cōſiderādū opa dei q̄ fecit ptegēdo & roborādo euāgelicos viros. ¶ Inuitat ciuitas dei hoīes mūdi ad cōſiderādū opa dei quo ad duo. Prīo quātū ad ſubām facti: hoc ē deſolatiōes tēploꝝ & cultuū idolatrię. Et hoc ſignificat dicēdo: q̄ poſuit deſolatiōes in terra. Deinde quātū ad modū faciēdi: qa. ſ. deſolauit idolatras abſq; bello/ abſq; armis vſq; ad extremū terrę. Et hic modus ſignificat dicēdo. faciēs ceſſare/in hac deſolatiōe, bella, nō in vno loco ſed vſq; extremum terræ. Et declarādo ceſſationē belli, ſubdit deſtructionē armoꝝ bellicoꝝ. arcū cōfringet & cōcidet lāceā: plauſtra/bellica, cōburet in igne. Deſcribit. n. ex his actiōibus ꝙ nec bello nec cōminatiōe armoꝝ (vtpote fractoꝝ/cōciſoꝝ/cōbuſtorū) vſus eſt ad deſolationē idolatrię. Et ad hoc īuitādo dicit. ite/videte opa dñi. Dictio hebraica ſignificat venire & recedere: & ppea iterptēs tranſtulerūt ite/cōe vtriq; actui. ſiue veniēdo ad nos teſtes/ſiue pergēdo ad res ipſas, ite/adhibete ſtudiū, & videte/certificate vos: ad hoc. ſ. vt videatis opa dñi. ¶ Pōt nihilominus alr̄ exponi ceſſatio belli cū deſtructiōe armoꝝ: vt. ſ. ſignificet alter effectus. ſ. pax/ vlī ecclię data poſt trecētos annos vel circa a pdicatiōe euāgelii/incipiēs tpe cōſtātini. Sed pria expoſitio mihi videt ad lrām & magis cōmēdatiua diuini opis: & admirabilior ē modus ille q̄ pax iſta. Vtraq; tñ ad meſię tēpus ſpectat: ſed modus ille pcipue ponēs ēt drīam īter opa dei in veteri teſtō & ī neuo: qm̄ in veteri nō ſine bellis deſolauit chananeos & amorreos, ī nouo aūt ſine armis deſolauit oēs idolatras. Quātūs ēt ſit differentia aliunde: ꝙ illę deſolationes fuerunt in minimo ſpatio terrę, iſtę vſq; ad extremum terræ.

Relaxate. Tractat hic illa particula/deus. Et introducitur meſias ipſe alloquēs mundū. Relaxate/minuite paſſiōes aīoꝝ vroꝝ/lentas eas reddite (vtpote impedientes vos a cognitione veritatis) & cognoſcite/ſtudete cognoſcere, qm̄ ego deus/ſupple ſum q̄ deſolaui idolatras ſine armis/ ſine bello. Et videte effectū. exaltabor in gentibus/per fidem carū, & exaltabor in terra/qui iā ſum exaltatus in cœlo. Quæ

omnia

oia adipleta ad literã videmus. Et tam ſunt admirabilia, vt ſi hoies ſemotis paſſionibus ſtudeant cognoſcere veritatem, cognoſcẽt (nõ p rõnem demonſtratiuam ſed per euidẽtiam credibilitatis) ꝙ chriſtus eſt deus. ¶ Demum ciuitas dei replicat profeſſionem ſuam gratias agendo. Dominus exercituũ nobiſcũ, fortitudo nobis deus iacob: vt ſupra. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori filiis core pſalmus. XLVI.

OMnes gẽtes plaudite manibus: iubilate deo in uoce exultationis.
Quoniam dominus excelſus / terribilis: rex magnus ſuper omnẽ terram.
Subiecit populos nobis: & gẽtes ſub pedibus noſtris.
Elegit nobis hęreditatem ſuam: ſpeciem iacob quem dilexit.
Aſcendit deus in iubilo: & dominus in uoce tubę.
Pſallite deo noſtro pſallite: pſallite regi noſtro pſallite.
Quoniam rex omnis terræ deus: pſallite ſapienter.
Regnabit deus ſuper gentes: deus ſedet ſuper ſedem ſanctam ſuam.
Principes populorum congregati ſunt cum deo abraham: quoniam dii fortes terrę uehementer eleuati ſunt.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincẽti filiis core pſalmus. XLVII.

1 Propheta. OMnes populi ſonate palma: clangite deo † in uoce laudis. † dij
2 Quoniam dominus [eſt] excelſus / terribilis: rex magnus ſuper omnem terram.
3 Ducet populos ſubter nos: & regna ſub pedibus noſtris.
4 Eliget nobis hęreditatem noſtram: celſitudinem iacob quam dilexit. Selah.
5 Aſcendit deus † in clangore: dominus in uoce cornu. † dij
6 Canite deo † canite: canite regi noſtro canite. † dij
7 Quia rex uniuerſę terrę deus † [eſt]: canite intelligentia. † dij
8 Regnauit deus † ſuper gentes: deus † ſedit ſuper thronum ſanctitatis ſuę. † dij † dij
9 Principes populorum congregati ſunt / [vt ſint] populus dei abraham: quoniam deo † protectores terrę ualde eleuato [ſe dediderũt]. † dij

TItulus eſt. Vincenti filiis core pſalmus. De quo vt ſupra.

¶ Circa materiã pſalmi aduerte ꝙ ex ſeptimo & octauo verſiculis (qbus manifeſte aſſignatur pro ratione feſtiui cãtus, qa rex vniuerſę terrę deus / quia regnauit deus ſup gẽtes) habeẽ pſalmũ iſtum tractare de tpe meſię. nã tpe teſti veteris etſi deus eſſet dñs totius mũdi & oium gẽtiũ, nõ tñ dicebatur regnare ſup gentes / ſed ſup populũ iudęoꝝ: vt patet. 1. reg. 8. & 12. quũ populus petiit regẽ. & prius exo. 19. vbi deus dicit populo. eritis mihi in peculiũ de cũctis populis & i regnũ ſacerdotale. Tpe ãt meſię / regnũ dei extẽſum eſt ad vniuerſam terrã. & ad lrãm regnauit ſup gẽtes: ſup quas prius regnauerãt dii gẽtiũ. nunq̃ enim tpe veteris teſti verificaẽ ꝓprie loquẽdo / regnauit deus ſup gẽtes. Nec vnq̃ in veteri teſtõ affuit rõ iuitãdi. canite deo canite / canite regi nſo canite: qa rex vniuerſę terrę deus / qa regnauit ſup gẽtes. ſed hoc reſeruabaẽ tẽpori meſię. ¶ Atteſtaẽ huic quintus verſiculus. aſcendit deus in iubilo ſeu clãgore. In mõte nanq; ſina apparuit deus in clãgore buccinę, ſed nõ aſcẽdit imo deſcẽdit de coelo. Hic aũt manifeſte dr̃ ꝙ aſcẽdit cũ ſono: qđ nuſq̃ alibi legiẽ. Atteſtaẽ quoq; vltimus verſiculus. principes populoꝝ cõgregati / ſunt populus dei abrahã. hoc. n. tpe meſię adimpletũ videmus: quando reges terrę effecti ſunt populus dei, ita chſiani ſicut alii. ¶ Eſt ergo ad lrãm materia pſalmi, chr̃s in coelũ aſcendẽs & in coelo ſedens / atq; regnans p fidẽ in vniuerſa terra ſuper gentes.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta in perſona eccleſię inuitat omnes populos ad laudem dei in ſonis & cantu: quia meſias aſcendit, ſedenſq; in throno ſuo regnauit ſuper omnem terram / ſuper omnes gentes: ductis populis & regnis ſub pedibus eccleſię / redactis in populum dei abrahã principibus mundi; quia ſe obtulerunt deo valde eleuato.

¶ Perſona loquens:propheta eſt in perſona eccleſię.

OMnes populi ſonate palma. Diuidiť pſalmus in ptes duas:ꝓpoſitiuã materię,& executiuã, ibi ducet populos.Proponit primo inuitationẽ oĩm populoꝝ ad glorificandũ deũ tripliciter: ſcilicet ſonãdo manu,hoc eſt inſtrĩs muſicis q̃ ſonãt manu:vt pſalteriũ,cithara,viola,organa &c̃.& ſonãdo flatu.hoc.n.ſignificat clangite.Et ſub hoc intellige oĩa inſtrã muſica q̃ ſonant flatu humano:vt tubę,buccinę &c̃.Et demũ cantu humanę vocis.hoc .n.ſignificat in voce laudis.dictio,cui hebraica ſignificat laudẽ cantando ſeu cantũ laudando.In q̃bus tribus comprehendit vniuerſam muſicã. Vnde prudẽs lector potes conijcere materiã pſalmi eſſe maximi & vniuerſalis gaudij materiã:vbi oẽs populi cũ vniuerſa muſica inuitanť ad glorificandũ deũ.¶ Proponit deinde rõnem iſtius inuitationis:q̃ ſm veritatem eſt vna(.ſ.ꝙ meſias regnat ſup oẽm terrã)veꝝ multis adiectis conditionibus deſcribiť dicẽdo.qm̃ dñs,non humilis ſed excelſus ac terribilis,timendus,rex non paruus ſed magnus , non ſuper iudęam ſed ſuper omnem terram.

¶ Ducet populos. Incipit hic ps executiua tali ordine.Primo declarať illa pticula,dñs excelſus terribilis.Secũdo illa,rex magnus ſup oẽm terrã,ibi aſcẽdit . ¶ Aduerte hic ꝙ ꝓpheta loquiť in pſona eccleſię meſię:& affert effectus dñi terribilis & dñi excelſi. Terribilis quidẽ.Ducet populos ſubter nos & regna ſub pedibus nr̃is.Adipletũ videmus,ſub eccleſię iugo ductos populos & regna ſub pedibus eius. Qui effectus qm̃ ex diuina procedit reuerentia,ideo fructus dñi terribilis futuri iudicis poniť.¶ Excelſi vero.Eliget nobis hęreditatẽ nr̃am,celſitudinem iacob quã dilexit.Eccleſia ſiquidẽ recognoſcens ſe eſſe cohęredẽ chr̃i,hęreditatẽ ſuã regnũ chr̃i appellat.dicẽs ꝙ deus excelſus eliget nobis hęreditatem nr̃am:hoc eſt regnũ meſię,noſtrũ ex debito antiquę ꝓmiſſionis,eliget dare nobis,non patribus nr̃is qui tãtopẽ hoc expectarũt.Et ne dubites hęreditatẽ nr̃am eſſe regnũ meſię,ſubdit appoſitiue,celſitudinẽ iacob,populi iſrael,quã,celſitudinẽ,dilexit.Ita ꝙ eliget dare nobis ꝓmiſſam celſitudinẽ populi iſrael hęreditatẽ noſtrã.cõſtat.n.hm̃oi celſitudinẽ eſſe regnũ meſię.Et optime cõgruit vt excelſus effectus celſitudini cauſę tribuatur.¶ Aduerte hic ꝙ eccleſia inducit nõ ſolũ regnũ meſię,ſed ſubiectionẽ populoꝝ vt materiã gaudij oĩbus populis:vt itelligas non eſſe ſubiectionem coactã aut ſeruilem,ſed reuerẽtialem conſtitutiuã ſubiectorũ in dominos(iuxta illud.cui ſeruire regnare eſt)imo redigẽtẽ ſubiectos in collegas,in cohęredes inuitantium. Vnde merito omnes populi gaudere debent,

Aſcẽdit deus. Explicato fructu in nobis,explicať mõ cauſa:tractando illam particulam,rex magnus ſuper omnem terram.Et inchoat ab aſcenſione,quę fuit principium fructus ſpiritus in nobis:iuxta illud ioan.7.nondum erat ſpiritus datus,quia ieſus nondũ erat glorificatus . Aſcendit,in coelum,deus meſias,non purus homo ſed homo & deus,in clangore:dñs in voce cornu. Vbi per metaphoram ſonoꝝ intellige feſtiuum aſcenſum.Propter qđ adiungiť ſono cantus.canite deo canite.Et rurſus canite regi noſtro canite:vt intelligas eundẽ deũ ac regem noſtrum qui meſias vocatur.¶ Et quia dixerat ſuper omnem terrã,ſubdit.Quia rex vniuerſę terrę deus,q͞a iam deus regnat in vniuerſa terra per fidẽ, canite intelligentia hoc eſt ſm eruditionem & intelligẽtiam artis muſicę.Et vt magnitudo regni explicet,ſubdit.Regnauit deus ſup gentes,excluſis idolis.& amplius deus ſedit ſup thronum ſanctitatis ſuę,hoc eſt ad dexteram patris:hęc eſt enim thronus ſanctitatis eius.Principes populorum cõgregati,reges diuerſoꝝ populoꝝ cõgregati,nõ in vno loco ſed in vna fide ſpe & charitate,ſunt populus dei abraham.In chriſto ſicut nõ eſt barbarus aut ſcytha,maſculus aut foemina,ita non eſt ſeruus aut dñs, princeps aut ſubditus:ſed oẽs ſunt populus dei.Fit autem mentio dei abraham:vt intelligas principes populorum tranſiſſe in populũ dei qui vocatur & eſt deus abraham:qui fuit primus ſeparatus a cultu idolatrię ad colendum deum,qui vocatur pater fidei noſtrę.vt hinc intelligas populum meſię eſſe ſm rẽ & fidẽ ipſum populum dei abraham,perfidos autem iudęos ſolo nomine eſſe populum dei abraham.Et adiũxit hanc clauſulam propheta,vt explanaret modum quo deus ſubiecit populos eccleſię & regna ſub pedibus eius.Hic enim eſt modus:ꝙ ſedente chriſto ad dexteram patris , principes populorum congregati vnitate fidei,ſunt populus dei abraham . Quod ad literam adimpletum videmus:quando conſtantino & alijs magnatibus ſuſcipientibus fidem chriſti,omnia regna ſubiecta ſunt eccleſię.Ordina literam ſic.Principes populorum congregati ſunt,in vna fide &c̃.vt ſint populus dei abraham.Oportet autem ſic ordinare : quia verbum ſunt apud hebręos eſt pars prateriti congregati ſunt,& non eſt pręſentis temporis : ſed nos exponendo,pro clariori ſenſu vſi ſumus vt pręſenti . ¶ Cauſa autem ſubiungitur.quoniam deo protectores terrę valde eleuato.Aduerte hic propter obſcuritatem in textu hebręo,deo eſſe caſus datiui,terrę eſſe caſus genitiui,reliqua(ſcilicet protectores & eleuato)eſſe caſus regiminis . Propter quod interpretes elegerunt ponere protectores in caſu nominatiuo,& eleuato in caſu datiuo.vt ſit ſenſus . Quoniam deo valde eleuato(vtpote qui aſcendit & ſedet ad dexteram patris) protectores terrę,hoc eſt principes quibus ex officio incumbit protegere terram,ſe dediderunt . Sic enim quadrat ratio , quadrat coniunctio quoniam . nam quia principes terrę ſe dediderunt deo eleuato , ideo congregati in vnitate fidei ſunt populus dei abraham. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus cantici filiis core. XLVII.

MAgnus dominus & laudabilis nimis:in ciuitate dei noſtri,in monte ſan-
cto eius.
Fundatur exultatione uniuerſę terrę:mõs ſion/latera aqlonis/ciuitas re-
gis magni.
Deus in domibus eius cognoſcetur:quum ſuſcipiet eam.
Quoniam ecce reges congregati ſunt:conuenerunt in unum.
Ipſi uidẽtes ſic admirati ſunt/cõturbati ſunt/cõmoti ſunt : tremor apprehendit eos.
Ibi dolores ut parturientis:in ſpiritu uehementi conteres naues tarſis.
Sicut audiuimus ſic uidimus in ciuitate domini uirtutũ/in ciuitate dei noſtri:deus fun-
dauit eam in ęternum.
Suſcepimus deus miſericordiam tuam:in medio templi tui.
Secũdum nomen tuum deus ſic & laus tua in fines terrę:iuſtitia plena eſt dextera tua.
Lętetur mons ſion & exultent filię iudę:propter iudicia tua domine.
Circundate ſion & complectimini eam:narrate in turribus eius.
Ponite corda ueſtra i uirtute eius & diſtribuite domos eius:ut enarretis i ꝓgenie altera.
Quoniã hic eſt deus deus noſter in ęternũ & in ſeculũ ſeculi:ipſe reget nos in ſecula.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Cãticũ pſalmi filiis core. XLVIII.

Propheta.
1 MAgnus dominus & laudatus ualde est :in ciuitate dei noſtri/monte
ſanctitatis eius.
2 Pulchra ſpõſa lętificans totã terram:mons ſion/latera aquilonis/ciuitas regis magnĩ.
3 Deus † in palatiis eius agnitus eſt protegendo. †4
4 Quia ecce reges congregati ſunt:tranſierunt ſimul.
5 Ipſi uiderunt ſic:mirati ſunt,territi ſunt/accelerati ſunt.
6 Tremor apprehendit eos ibi:dolor quaſi parturientis.
7 In uento orientali confringes naues tarſis.
8 Sicut audiuimus ita uidimus in ciuitate domini exercituũ/in ciuitate dei noſtri:deus† †4
firmabit eam uſqȝ ęternum.Selah.
laudari
9 Putauimus deus† gratiam tuam in medio templi tui . †4
est est
10 Sicut nomen tuum deus † ſic laus tua ſuper extrema terrę:iuſtitia plena dextera tua.
11 Lętabitur mons ſion/exultabunt filię iudę:propter iudicia tua.
12 Circundate ſion & circũite eam:numerate turres eius.
13 Ponite cor ueſtrum antemurali/eleuate palatia eius : propterea narrabitis generatio-
ni poſterę.
14 Quoniã iſte deus† deus noſter ęternum & ſemp:ipſe ducet nos ęternaliter. †4

TItulus eſt.Canticum pſalmi filiis core.Vbi quia idem ſignificant canticum & pſalmus, ſumi-
tur hic canticum a cantandi officio/pſalmus vero pro hymno qui cantatur. communi ſiqui-
dem nomine omnes hymni huius libri/appellantur pſalmi. Vnde ex titulo nihil apparet de materia
pſalmi. ¶ Circa quam eſt aduertendum/eſſe aliquid clarum & aliquid obſcurum. Clara ſunt duo.
Alterum ꝙ pſalmus iſte loquitur de ciuitate hieruſalem. tum quia loquitur de ciuitate in monte
ſion.tum quia meminit templi dei : quod conſtat fuiſſe in ſola hieruſalem.Alterum ꝙ loquitur de ci-
uitate hieruſalẽ in ſtatu florido.tum quia ponit in ea dñm magnum & laudatũ valde &c̃.tũ qa ponit
in ea lętitiam mõtis ſion & filiarum iudę.¶ Ambiguũ aũt eſt an ad literam deſcribatur terreſtris hie-
ruſalẽ quantũ ad gloriã mũdi huius/an hieruſalẽ myſtica. Q̃ enim non deſcribatur floridus ſtatus ſu

gloriam mundi terreſtris hieruſalẽ:ex eo habet ꝙ ſtatus floridus hieruſalem fuit tpe ſalomonis. cõſtat aũt nõ deſcribi hic ciuitatẽ tpe ſalomonis ex tribus. Primũ. ꝗa hic deſcribitur reges cõgregatos ſimul trãſiſſe vidiſſe admiratos eſſe tremore & dolore quaſſatos: qd̄ nunq̃ legit tpe ſalomonis. Secũdo quia hic narrant naues tarſis confractę vẽto orientali: qd̄ nunq̃ ſalomonis tpe legit. Q ſi ad naues tarſis cõfractas tpe ioſaphath referri dicat, iam recedit a deſcribẽdo fœlicitatẽ ciuitatis. nã cõtritio illarũ nauiũ ad infortuniũ ſpectat hieruſalẽ: in hoc aũt pſalmo deſcribunt ea q̃ pſperitatis ſunt. Tertio quia in hoc pſalmo nulla fit mẽtio de duobus pcipuis bonis ciuitatis tpe ſalomõis. ſ. de ipſo rege & de copia diuitiarũ: tãta ꝙ argẽtũ p nihilo haberet: vt dicit. 3. reg. 10. Quod aũt ſomniãt aliq̃ eſſe hic ſermonẽ de terrena fœlicitate hieruſalẽ tpe meſſię: vt ſomniũ relinquat. vidimus. n. meſſię tpe nõ magnum dñm nec laudatũ valde in hieruſalẽ, ſed quaſi ſeruum vituperatum valde. Vnde reſtat ꝙ ad lrãm pſalmus iſte eſt parabolicus: & ſub metaphora hieruſalẽ terreſtris deſcribit hieruſalẽ ſpũalem: hoc eſt eccleſiam chſi, q̃ eſt participatio q̃dam hieruſalẽ cœleſtis: dũ iidẽ ſunt ciues hic peregrinãtes & militãtes, ibi poſtea triũphantes. Ita ꝙ nõ ponimus tres ciuitates hieruſalẽ, ſed duas cũ apoſtolo ad gala. 4. terreſtrẽ. ſ. & cœleſtẽ: quia nõ hẽmus hic manentẽ ciuitatẽ ſed futurã inq̃rimus. Sed nomẽ ciuitatis cœleſtis hieruſalẽ cũ diuitiis ſuis cõicat pręſenti eccleſię: pro quanto hęc eſt in ſpe & in merito qd̄ illa eſt in re & in pmio. Et ſic vocat & eſt participatiue hieruſalẽ cœleſtis. Vnde & nr̃a conuerſatio in cœlis eſt. Eſt igitur ad lrãm ſermo de ſpũali hieruſalẽ, vera ciuitate meſſię. Quod nõ ſolũ per locũ a diuiſione facta dicimus, ſed ẽt ex narratis in pſalmo colligimus: dũ narrat deũ confregiſſe naues tarſis, q̃bus vehebãtur cõgregati reges cõtra ciuitatẽ hieruſalẽ. Hoc. n. niſi ſpũaliter itelligat, nullã habet ex hiſtoriis fidẽ: ſed itellectui de cõi cõcurſu principũ mũdi aduerſus eccleſiã chſi in primitiua eccleſia, optime q̃drat.

SVMMARIVM EST.

Propheta in pſona fideliũ meſſię, deſcribit deũ tũ magnũ, tũ laudatũ valde in ciuitate & mõte dei. Et magnũ q̃dẽ ex cõfractione nauiũ vehẽtiũ reges cõgregatos cõtra ciuitatem. Laudatum vero: quia iuxta cogitationem & auditionem vidimus gratiam eius in templo ipſius cum laude iuſtitię. Inuitãdo omnes ad lętitiam & augmentum ſion vt perpetua ſit dei gloria in poſteritate. Hoc eſt ſummarium parabolę tractatę in hoc pſalmo.

Perſonę loquentes ſunt propheta & ciues.

Magnus dñs & laudatus valde. Diuidit pſalmus in partes duas: ppoſitiuã materię, & executiuã, ibi pulchra. Proponit duas dei cõditiones: ſcilicet magnus & laudatus. & vtrãq; valde, determinãdo loca in q̃bus eſt valde magnus & laudatus. Alter locus eſt in ciuitate dei noſtri, hieruſalẽ: Alter in mõte ſanctitatis eius: qui eſt mons moria, in quo erat locus templi. & ppterea vocatur locus ſanctitatis dei. De quo dixit iacob, terribilis eſt locus iſte &c̃.

Pulchra. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo declarat illa particula, in ciuitate. Secũdo declaratur illa particula, magnus dñs in ciuitate, ibi deus in palatiis. Tertio illa, & laudatus in monte ſanctitatis ſuę, ibi putauimus deus. Quia nõ diffinierat ciuitatẽ niſi ex parte dei (appellãdo eã ciuitatẽ dei noſtri) deſcribit mõ ipſam ciuitatẽ q̃nq; cõditionibus. Prima eſt a pulchritudine. pulchra ſpõſa. ita ꝙ ciuitas ẽ pulchra ad ſimilitudinẽ ſpõſę ſpecioſę. Per qd̄ cõmẽdat ẽt ab amore: ſicut ſpõſa pulchra eſt amabilis & cõcupita &c̃. Secũda. lętificans totã terrã. Inter partes terrę ſortita eſt pulchritudinẽ: & vltra hoc ẽ materia gaudii reliq̃s partibus terrę. Vñ thre. 2. hieremias itroducit ambas has cõditiones, dicẽdo ſup hieruſalẽ deſtructã. heccine eſt vrbs pfecti decoris, gaudiũ vniuerſę terrę! Hebręi dicũt hoc ſecundũ verificari rõne ſalubritatis aeris cõis oĩbus nationibus: dicẽtes vñcunq; ex toto orbe aduẽtantes hoĩes, incolumes ſeruari in hieruſalẽ: quũ tñ videamus tranſeuntes ad remota climata infirmari. Intelligo ego rõne diuini cultus in ſola hieruſalem vigentis appellatam gaudium vniuerſę terrę. Tertia. mõs ſion. Explicat p mõtẽ ſion nõ ſolũmõ locus. ſ. hieruſalẽ a nobiliori ipſius pte (ſcilicet mõte ſion) ſed etiã ratio oĩum: diuinus. ſ. cultus. nã mõs ſion locus erat diuini cultus: ibi. n. erat arca dei tẽpore dauidis: & in eius ſuperiore parte monte moria ędificatum eſt tẽplum. Latera aquilonis. Si verum eſt ꝙ mons moria eſt ad literam aquilonaris monti ſion ſeu hieruſalẽ, vt aiunt, ſignificatur p latera aquilonis templum dei ibidem ędificatum poſtea. Põt tamen ad literam excellentia hieruſalem terreſtris deſcribi ex hoc ꝙ eſt velut collateralis aquiloni: hoc eſt babyloni ſeu ciuitati regię regum aquilonis. Ita ꝙ dicta eſt latera aquilõis, acſi fuiſſet dicta par aquiloni. in aquilone enim a quo pandetur omne malum hieruſalem, fuit prima monarchia: & hieruſalem adeo diues & glorioſa emerſit tempore dauidis & ſalomonis vt certaret de gloria diuitiis &c̃. cũ aquilone. Et ppterea deſcribitur ꝙ eſt etiã latera (hoc eſt ad latera) aquilonis, tanq̃ par illi. Vltima. ciuitas regis magni. i. meſſię qui eſt rex magnus expectatus a iudęis: vt intelligas eandem eſſe ciuitatem dei noſtri & regis magni meſſię. Et hęc quidem de terreſtri hieruſalem ſic ſunt vera vt ad literam ideo deſcripta ſint vt ſpiritualis hieruſalem conditiones intelligas. Quod ex ſequentibus conuincitur: quia non poſſunt quę ſequuntur, de materialibus palatiis & nauibus intelligi.

Deus in palatiis eius. Tractatur hic illa particula, magnus dñs in ciuitate: declarando effectum in

quo eſt cognita magnitudo diuina.ſ.ꝓtegendo ſeu auxiliando. Deus in palatiis eius.ſ.hieruſalem,
agnitus eſt ꝓtegendo.Deſcribit aũt deũ cognitũ in palatiis:vt intelligas deũ cognitum a magnati/
bus habitãtibus palatia.Et qdẽ quãtũ ad parabolã/deſcribit̃ itellectũ diuinũ adiutorium a magnati/
bus:eo ꝙ raro magnates mũdi recognoſcũt deũ adiutorẽ,ſed attribuũt(ſi neſciũt aliã cãm)aſtris vel
caſui:plebei aũt ſunt qui recognoſcũt deũ. Vt ergo vniuerſaliter deũ cognitũ adiutorẽ itelligeremus/
dixit deũ ꝓtectorẽ in palatiis cognitũ.¶ Quia ecce reges cõgregati ſunt.Audi effectũ in quo mõſtra/
tũ eſt diuinũ adiutoriũ.Deſcribunt̃ reges hoſtes ciuitatis hieruſalẽ cõgregati/tranſeuntes ſimul mare
ex vna parte:ex altera parte deſcribit̃ deus in vẽto oriẽtali cõfringẽs naues tarſis/vehentes tranſeũtes
reges.Ita ꝙ videntes reges ſe periclitari,mirati ſunt,territi ſunt,accelerati ſunt/ad euadẽdũ,tremor ap
prehẽdit eos ibi:nec ſolus tremor ſed dolor q̃ſi pturiẽtis/in piculo mortis cõſtitutę.Hic ẽ effectus quo
deus ẽ agnitus in palatiis.Et ꝓpterea ciues hieruſalẽ itroducũt̃ dicẽtes.Sicut audiuimus/a ꝓphetis &
pꝛibus de diuinis opibus,ita vidimus in ciuitate dñi exercituũ/i ciuitate dei nr̃i,deus firmabit eã vſq;
ęternũ.idubia fide ac ſpe ex iſta expiẽtia dicimus ꝙ deus firmabit eã/hieruſalẽ,vſq; ęternũ.Hęc eſt pa
rabola.¶ Hiſtoria nuſq̃ inuenit̃ materialiũ nauiũ & hmõi regũ ſic cõgregatoꝝ.Et ꝓpterea ſenſus pa/
rabolę eſt ꝙ deus eſt cognitus magnus in palatiis/in magnificis domibus q̃les ſunt apoſtoli & mar/
tyres,roborãdo eos.Quia ecce.Demõſtrant̃ in primitiua eccleſia reges mũdi cõgregati,nõ in loco ſed
aĩo vno & eodẽ cõtra fidẽ chr̃i.Et ꝓpterea deſcribunt̃ trãſire ſimul mare; ad deſtruẽdũ hieruſalẽ(eodẽ
ſiquidẽ tpe & aĩo conabant̃ oẽs ad deſtruendũ hieruſalẽ ſpũalem/hoc eſt eccleſiam chr̃i)ſed deo in vẽ
to oriẽtali/hoc eſt ſpũſancto flante ab oriẽte/hoc eſt a meſſia(de quo ſcriptũ eſt zacha.6.ecce vir oriẽs
nomẽ eius)cõfringente naues tarſis/potẽtias mũdanas:cõprehendẽdo diuitias & reliqua in quibus
cõfidunt hoĩes,quę erãt quaſi vehicula hoĩum cõtra fidẽ chriſtianã.Hęc enim oĩa cõfregit ſpũs orien
tis virtutibus & miraculis.Quẽ ſpũm virtutũ & miraculoꝝ ipſi reges viderũt ſic ꝙ mirati ſũt primo,
deinde territi ſunt & accelerati ſunt.in nõ multo ſiquidẽ tpe ſuſceperunt fidẽ vniuerſi populi. tremor
apprehẽdit eos ibi/vbi ſpũs virtutũ & miraculoꝝ cõfudit vires humanas:& ſimiliter dolor quaſi par/
turiẽtis.Vbi vides ſignificari ad lr̃am ꝙ ſpũſancto cõfringente vires humanas pſecutoꝝ/tandem mi
rati & territi,etſi non ipſi/ſucceſſores tñ eoꝝ tremore diuini iudicii & dolore ꝓprioꝝ ſcelerũ accelerati
ſunt ad ſuſceptionẽ fidei.Et ꝓpterea chr̃iani fatemur gr̃as agẽdo.Sicut audiuimus/a prophetis, ita vi
dimus in ciuitate dñi exercituũ/in eccleſia militante,in ciuitate inquam dei noſtri:& non dubitamus
ꝙ deus firmabit eam/eccleſiam,vſq; ęternum.

Putauimus deus. Tractat̃ hic illa particula/laudatus in monte ſanctitatis ſuę:declarãdo viſam
laudẽ & hortãdo ad augmentũ.¶ Et viſam quidẽ laudẽ in extẽſione ad fines terrę ſignificat/cõparati/
ue ad tẽplum dicẽdo.Putauimus/hactenus,deus gr̃am tuã/laudari,in medio templi tui/in quo eſt cul
tus tuus. ſed nũc videmus tã extẽſam laudẽ tuã ꝙ ſicut nomen quo diceris deus eſt vere tuũ/qa nulli
alteri vere cõuenit,ſic & laus eſt tua ſuꝑ extrema terrę/expãſa/ita ꝙ laudaris iã in vniuerſa terra ſolus
deus.dextera tua nõ eſt ſicut dextera humana/partim iuſtitię & partim iniq̃tatis habens,ſed plena eſt
iuſtitię:qm̃ nõ operat̃ niſi iuſta iuſte/nec fauet niſi iuſtitię.Et quãtũ ad parabolã ſpectat/viſa eſt dex/
tera tua plena iuſtitię in cõfringẽdo naues tarſis.Quantũ vero ad ſenſum parabolę,ſignificat̃ cultum
diuinũ qui hactenus fuerat in tẽplo hieroſolymis/inueniri in toto orbe:iuxta verbũ dñi ad ſamarita/
nã.venit hora qñ nec hieroſolymis nec in monte hoc adorabitis &c̃.Significaturq; aſſiſtentia diuina
in martyribus viſa plena iuſtitię/nullã admittẽs iniq̃tatẽ.nihil enim damnationis eſt iis qui ſunt in
chr̃o ieſu.¶ Vnde & ſubdit̃.Lętabit̃ mons ſion/exultabũt filię iudę ꝓpter iudicia tua. Quod quantũ
ad parabolã/liquet deſcribere ſubſequentẽ lętitiã habitantiũ in hieruſalẽ & in tribu iuda.Secũdũ au/
tẽ parabolę ſenſum/ꝓphetat̃ lętitia primitiuę eccleſię in cõtumeliis & tormẽtis:iuxta illud.ibãt apo/
ſtoli gaudẽtes a cõſpectu cõcilii/qm̃ digni habiti ſunt pro noĩe ieſu cõtumeliã pati. Perfectiores ergo
ꝑ montẽ ſion & filias iudę ſignificant̃/gaudẽtes ꝓpter iudicia dñi quę incœperunt a domo dñi:iuxta
verbum apoſtoli petri.tempus eſt vt incipiat iudicium a domo dei &c̃.1.pet.4.¶ Exhortatio aũt ad
augmentum laudis ſubiungitur.Circũdate ſion & circũite eam.Ordo prępoſterus.primo debẽt cir
cũire, & deinde circũdare eã muris.Numerate turres eius.quarto ponite cor veſtrum antemurali.&
quinto eleuate palatia eius:ad hũc effectũ vt enarretis generationi poſterę,quoniã iſte deus/deus no/
ſter ęterno & ſemꝑ,ipſe ducet nos ęternaliter.¶ Quantum ad parabolam/munienda & exaltanda di/
citur ciuitas ad hoc vt poſteritati conſulatur quo ad ſciendum deum ducem &c̃. Quantum vero ad
ſenſum parabolę/modus deſcribitur quo diuina laus eſt extenſa ad fines terrę. Primo circumeundo
ſion/vniuerſum locum eccleſię dei.deinde circundando eam muro apoſtolicorum virorum/protegẽ/
tium.tertio numerando turres. Turris fortiſſima nomen domini:ad eam confugiet iuſtus & ſaluabi/
tur prouer.18.Ac per hoc numerare turres ſion/eſt numerare diuina nomina:hoc eſt diſtincte habere
rationem diuinarum notitiarum.Quod ad literam tũc incœpit adimpleri quum apoſtoli condide
runt ſymbolum fidei:tot enim turres numerarunt quot fidei articulos diſtinxerunt.nam articuli fidei
ſunt velut turres eccleſię:vtpote firma refugia & propugnacula in omnibus excurſiõibus hęreticoꝝ.

¶ Quarto ponendo cor ad antemurale:hoc eſt etiam ad vltimas defenſiones eccleſię.quis infirmatur (inquit apoſtolus)& ego non infirmor?quis ſcandalizatur & ego non vror?Hoc eſt habere cor & nõ ſolum linguam ad antemurale eccleſię.¶ Quinto eleuando palatia/magnificas domos/pręficiendo eccleſiis viros perfectiores:qui reſpectu aliorum ſunt ſicut palatia reſpectu domorũ. Quod in primitiua eccleſia ſeruatum eſſe conſtat.His enim modiis peruentum eſt ad hoc vt enarrauerint poſterę generationi(.i.nobis in quos fines ſeculorum deuenerunt)duo.Primum.quoniã iſte meſias deus/deus noſter ęternum & ſemper.In quo eius diuinitas prędicatur a parte ante & poſt.Secundum.ipſe ducet nos ęternaliter.In quo eius officium prędicatur:chriſtus enim eſt dux noſter ad ęternitatem.In his ſi quidem duobus vniuerſa fides continetur.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori filiis core pſalmus. XLVIII.

Vdite hęc omnes gentes:auribus percipite qui habitatis orbem.
Quiq; terrigenę & filii hominum:ſimul in unum diues & pauper.
Os meum loquetur ſapientiam:& meditatio cordis mei prudentiam.
Inclinabo in parabolã aurẽ meã:aperiã in pſalterio propoſitionẽ meã.
Cur timebo in die mala,iniquitas calcanei mei circundabit me?
Qui confidunt in uirtute ſua:& in multitudine diuitiarum ſuarum gloriantur.
Frater non redimit redimet homo:& non dabit deo placationem ſuam.
Et pręcium redemptionis animę ſuę:& laborabit in ęternum & uiuet adhuc in finem.
Nõ uidebit interitum quũ uiderit ſapientes morientes:ſimul inſipiẽs & ſtultus pibũt.
Et relinquent alienis diuitias ſuas:& ſepulchra eorum domus illorum in ęternum.
Tabernacula eorum in progenie & progenie:uocauerunt nomina ſua in terris ſuis.
Hõ cũ in honore eſſet nõ itellexit:cõparatus eſt iumẽtis iſipiẽtibus/&ſilis factus e illis.
Hęc uia illorum ſcandalum ipſis:& poſtea in ore ſuo complacebunt.
Sicut oues in inferno poſiti ſunt:mors depaſcet eos.
Et dñabuntur eoꝝ iuſti in matutino:& auxiliũ eoꝝ ueteraſcet in inferno a gloria eoꝝ.
Veruntamen deus redimet animam meam de manu inferi:cum accęperit me.
Ne timueris cũ diues factus fuerit homo:& cũ multiplicata fuerit gloria domus eius.
Quoniam cũ interierit non ſumet oia:neq; deſcendet cum eo gloria eius.
Quia anima eius in uita ipſius benedicetur:confitebitur tibi cum benefeceris ei.
Introibit uſq; in progenies patrum ſuorum:& uſq; in ęternũ non uidebit lumen.
Homo cum in honore eſſet non intellexit:comparatus eſt iumentis inſipientibus & ſimilis factus eſt illis.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincenti filiis core pſalmus. XLIX.

1 Propheta. AVdite hoc omnes populi:auſcultate omnes habitantes orbis.
2 Etiam filii adam etiam filii uiri:ſimul diues & mendicus.
3 Os meum loquetur ſapientias:& meditatio cordis mei prudentias.
4 Inclinabo parabolę aurem meam:aperiam in cithara ęnigma meum.
5 Quare timebo in diebus mali,iniquitas calcaneorum meorũ circundabit me?
6 Confidentes ſuper opulentia ſua:& [qui] in multitudine diuitiarum ſuarum gloriabunt.
† dijs 7 [tales ſunt qui] Frẽm/non redimendo redimet uir:non dabit [vir] deo† pręcium ſuum.
8 Et chara [illi] redemptio animę eorum:& ceſſabit [per morte] ſeculo.
9 Et uiuet [fama] adhuc ſempiterno:non uidebit foueam,
10 Quando uidebit ſapientes [qui] morientur [eſt fama] :ſimul inſipiens & beſtialis peribunt,& dere-

linquent alijs opulentiam ſuam.

11 Intimum eorum domus eorum ſeculo:habitacula ſua generationi & generationi,uo cauerunt in nominibus ſuis ſuper terras.

12 Et homo in claritate nõ pernoctabit:aſſimilatus eſt , ſicut beſtię exequatę ſunt.

13 Hęc uia eorum/inſipientia ipſis:& poſt eos in ős eorum current. Selah.

14 Quaſi ouis in fouea† poſiti ſunt,mors paſcet eos:& dominabūtur in eos recti manę: † foueę & figura eorũ ad cõſumendum foueã ab habitaculo ſibi.

15 Tm̃ deus† redimet aĩam meam de manu foueę,quũ aſſumet me Selah. † dij

16 Ne time quum ditabitur uir:quum multiplicabitur honor domus eius.

17 Quoniam nõ in mori ſuo tollet oĩa:non deſcendet poſt ipſum honor eius.

18 Quia aĩę ſuę in uitis ſuis benedicet :& laudabunt te quum benefacies tibi.

19 Ibit uſq; generationem patrum ſuorum: uſq; ęternum non uidebunt lumen.

20 Homo in claritate: & nõ intelliget:aſſimilatus eſt ſicut beſtię exęquatę ſunt.

TItulus eſt. Vincenti filijs core pſalmus. De quo vt ſupra.
¶ Circa materiã pſalmi cõſtat primo ꝙ mouet̃ qõ de cã timẽdi dies mali ĩ qnto verſiculo. Cõſtat deĩde ꝙ recitat̃ via diuitũ huius mũdi circa redẽptionẽ aĩę:& reprehẽdit̃ tãdẽ l.ij. verſiculo. hęc via illoꝝ ĩſipiẽtia ipſis. Cõſtat tertio ꝙ ſubdit̃ dĩa ĩter illos & iuſtos:ꝙ illi ſicut oues in ĩferno poſiti ſunt; mors paſcet eos:iuſti aũt dñabunt̃ eoꝝ &c̃. Cõſtat demũ moneri hoĩes ne timeãt quũ multiplicata fuerit gl'ia diuitis:qa nõ comitat̃ eũ poſt mortẽ ſed ĩ ęternũ nõ videbũt lumẽ. ¶ Ex qb' diligẽter pſpectis ac collatis/apparet p'mo ꝙ qõ ꝓpoſita q̃rit de cã nr̃i timoris reſpectu maloꝝ poſt mortẽ. ad hoc.n. dĩrecte ſpectat deſcriptio dãnatoꝝ & dñium iuſtoꝝ:ad hoc ſpectat nõ eẽ timẽdũ multiplicatũ honorẽ diuitũ,qa nõ eũ eo pgit poſt mortẽ:ad hoc quoq; ſpectat recitata via diuitũ circa redẽptionẽ aĩę. Vñ cõcludẽdũ eſt ꝙ pſalmus iſte ad lr̃am tractat cãm humani timoris reſpectu maloꝝ poſt mortem.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta vbi ĩuitauit mũdũ ad audiẽdã ſapiẽtiã & prudẽtiã qõnis de timore pœnaꝝ futurę vitę ĩtroducit p'mo ſapiẽtes mũdi ponẽtes fœlicitatẽ ĩ ĩmortalitate famę,ita ꝙ ĩ hac ſola differt hõ a brutis: & narrat multiplex eoꝝ ſtudiũ ad hmõi ĩmortalitatẽ cõſequẽdã. Deĩde reprehẽdit eoꝝ ĩſipiẽtiã/deſcribẽs pœnas iniquoꝝ & p̃mia iuſtoꝝ poſt mortẽ:in quo cõſiſtit ſolutio qõnis. adiũgẽs ꝙ gloria mũdi nihil prodeſt mortuis:necnõ mõſtrans in quo vere differt homo a brutis.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

AUdite hoc. Diuidit̃ pſalmus ĩ p̃tes duas:ꝓpoſitiuã materię,& executiuã/ibi cõfidẽtes. In p̃te ꝓpoſitiua multo apparatu ꝓponit qõnẽ/ĩuitãdo oẽs & ſingulos hoĩes mũdi. audite/attẽtius,hoc/hãc rẽ,oẽs ppl'i/oĩa collegia:auribus pcipite ſeu auſcultate/itus attẽdite,oẽs habitatores orbis/ſinguli hoĩes. Etiã filij adã/& filij viri:hoc ẽ tã ignobiles(quoꝝ genus nõ illuſtrat̃ niſi qa ſũt hoĩes)q̃ nobiles/ex noĩato viro genus trahẽtes. ſimul diues & mendicus. Poſt dr̃iam gñis ſubdit & fortunaꝝ/ diues & mẽdicus. ¶ Ecce ad qd ĩuitant̃. Os meũ loquet̃ ſapiãs/diuinã & humanã;& meditatio cordis/nõ ex p̃cipitatiõe ſed ex diuturna meditatiõe,prudẽtias/actionũ humanaꝝ,ſilt ſm deũ & ſm hoĩes. Hęc quo ad rẽ dicẽdã. Quo ad modũ vero dicẽdi. Inclinabo parabolę aurẽ meã/humiabo ad parabolicũ modũ aurẽ meã. Debuiſſet dicere os meũ aut verbũ meũ/& tñ dixit aurẽ meã pp myſteriũ. vt ĩtelligeres eũ dictuꝝ audita nõ ĩuẽta a ſeipſo/ſed quę aure pcepit a ſpũ ſcõ. ita ꝙ poſuit aurẽ ꝓ rę audita. Inclinabo parabolę/rẽ auditã a me,apiã in cithara/hoc eſt in cãtu metrico(ex ſono citharę correſpõdẽte metro carminis deſcribit qõnẽ metrice ꝓponẽdã in cãtu)ęnigma meũ/difficilẽ qõnẽ. ¶ Ecce qõ. Quare timebo in diebus mali,iniqtas calcaneoꝝ meoꝝ circũdabit me? Appellant̃ dies mali dies cõtẽtioĩ mali ſimpl'r vt diſtiguunt̃ cõtra dies cõtẽtiuos mali ſm qd. Et ppea qa pœne pñtis vitę ſũt malũ ſm qd/ futurę aũt ſunt malũ ſimpl'r, iõ dicendo quare timebo in diebus mali/cãm q̃rit q̃re timebit mala futurę poſt mortẽ vitę. Timebo inqt/in pſona hoĩs timẽtis pœnas ĩferni. Et vt ĩtelligas ꝙ nõ q̃rit cãm demeritoriã/ſubdit iniqtas calcaneoꝝ meoꝝ circũdabit me:hoc ẽ cur timebo ſic ꝙ iniqtas et' minima circũdat me timore. Iniqtate calcaneoꝝ ſignificat̃ iniqtas ĩfimę ptis:puta pctũ carnis. Vbi bñ nota ꝙ totũ cadit ſub qõne.ſ.cur timebo in diebus mali pp pctũ cõmiſſum.& exaggerãdo/ĩducit minima

peccata inducentia magnum timorem: vtpote circundantia hoſem timore. Vbi vides prophetam ſeruare quod pmiſit.ſ.ſub metaphora pponere qōnem.& difficilem qōnē:qm̄ ꝗrit cām ꝗ niſi ex reuelatione diuina ſciaꝛ ignota eſt:cā enim ad notitiā reꝝ futurę vitę ſpectat. Hęc eſt quęſtio.

¶ Cōfidētes. Incipit h̄ ps executiua tali ordine. Pīo recitaꝛ ſnīa ſapiētū mūdi hui⁹ circa motā qōnē. Secūdo rephēdiꝛ mūdanoꝝ ſnīa;ibi hęc via coꝝ. Tertio ſoluiꝛ qō ſm veritatē;cōfutādo dcā mūdanoꝝ;ibi ꝗſi oms. ¶ Circa ſniam ſapiētū mūdi hui⁹ aduertēdū ē ꝙ ptim ſub metaphora;ptim ſub pprietate verboꝝ ītroduciꝛ ſnīa mūdanoꝝ. ⁋ Quā vt clarius intelligas;nota per ſingula. Quia pīo deſcribunꝛ optimates mūdi cōfidētes ſup opulētia ſua & ī multitudine diuitiaꝝ ſuaꝝ glīantes. Et licet hoc verſi ceꝛ de diuitiis reꝝ;parabolice tn̄ dcm̄ ītellige de opulētia īgenii & diuitiis p̄claroꝝ geſtoꝝ. hi.n.ſūt capita mūdi: de qbus hic ſe loq ppha;in.13.verſiculo explicat;qm̄ dicit reliquos ſeq veſtigia hoꝝ. ⁋ Secūdo declaraꝛ optimatū affectus ad viuēdū poſt mortē;ſimul cū īpoſſibilitate aſſequēdi illd̄ p̄cio. Fratrē nō redimēdo redimet vir. Vbi ꝗtū ad lrām aduerte duo. Primū ꝙ tā ſr̄ ꝗ vir in textu hebręo ſūt caſus regimis.& hac vſi libertate īterp̄tes locauerūt ſrēꝫ ī actō & virū ī ntō,coacti a p̄ſicto verūq; referre ī idē verbū.ſ.nō redimēdo redimet: qa pſictaꝛ poſt dictionē vir. Alteꝝ ē ꝙ cōſuetudo hebraica ē diceꝛ veniēdo veniet;expectādo expectaui;& ſic de aliis.& ſicut hoc mō loquēdi vtūꝛ affirmatiue,ita hic vtūꝛ negatiue nō redimēdo redimet. ita ꝙ negatio p̄poſita negat & gerūdiū & verbū. Et ē ſenſus ꝙ vir;hō notabilis,nunꝗ redimet ſrēm. Si ꝗris de qua redemptione eſt ſermo,expecta paululū verba textus. Sufficit hic noſſe ꝙ nō eſt in facultate illuſtris viri redimere ſrēm.& multo minus pōt redimere quēcūq alium. Seqtuꝛ.nō dabit deo p̄ciū ſuū: hoc ē nec ſeipm̄ pōt p̄cio quocūq redimere. dicendo.n.p̄ciū ſuum/ſuiipſius.ſ.viri illuſtris p̄ciū monſtrat. Et ē ſenſus ꝙ nullo p̄cio dato deo redimet ſeipm̄ vir illuſtris. Sequiꝛ.& chara redēptio aīę coꝝ. Potuiſſes credere ꝙ iō vir illuſtris nō redimet ſrēm nec dabit deo p̄ciū ſuiipſius qa nō curat;qa nō magnipēdit redēptionē ſrīs & ſui. hanc cogitationē excludit ppheta;aſſerēs ꝙ chara eſt redemptio animę eorum; hoc eſt ꝙ magnipendiꝛ redemptio animę eorum ab eis. Et hinc habes de qua redemptione hactenus loquutus eſt.ſ.de redemptione aīę,hoc ē vitę ad lrām. Videtes.n.ſapiētes ī morte ſe pdituros vitā,magnipēdūt redimere vitā;ꝗ eſt ab aīa:& eſt ꝗſi redēptio aīę quā ī morte pdūt. Vn̄ redimere aīam nihil aliud ē ꝗ emere vitā poſt mortē. Et hoc magnipēderūt ſup oīa magnates mūdi:& viderūt ꝙ vnus hō non pōt redimere vitā alterius: hoc eſt efficere vt alter poſt mortē viuat. Viderūt quoq ꝙ ſacrificia & oblationes ꝗ offerunꝛ deo nō pſunt ad hoc vt offerēs viuat poſt mortē. nihil.n.iſti credūt de futura vita,ſed iſtā tm̄ cognoſcūt;iſtā ſolā magnipēdūt;de iſta ſola loquunꝛ. ita ꝙ redēptio aīę coꝝ;ad viuēdū in p̄nti vita referꝛ. ¶ Vn̄ ſequiꝛ tertio declaratio ītentionis iſtoꝝ. Et ceſſabit ſeculo,& viuet adhuc ſempiterno. Ecce quo tēdit vir excellēs: ad hoc.ſ.ꝙ ceſſante vita ſua p mortē viuat adhuc in hac vita in ſempiternū.& ceſſabit ſeculo/hoc ē neceſſitatis naturę mortalis,& viuet adhuc ſempiterno: hoc eſt ſtudioſę virtutis/heroicę &c̄. Et intēdit ad lrām ꝙ itēdit viuere in fama & gloria ſua remanēte in eternū. ⁋ Sequiꝛ.nō videbit foueā. Declaraꝛ quarto diſcurſus ſeu motiuū hoīs illuſtris penes hoc ꝙ videt drīam iter ſapiētes & īſipiētes: ꝙ ſapiētes moriunꝛ quidē ſed viuūt adhuc in fama,īſipiētes aūt moriunꝛ ſimul cū oībus ſuis;ita ꝙ nulla fama coꝝ reſtat. Hoc.n.ſignificaꝛ dicēdo. Nō videbit;vir excellēs,foueā;hoc eſt ſepulchrū,qm̄ videbit ſapiētes morietur;hoc eſt ꝙ morienꝛ. Appellat nō videre foueā ſeu ſepulchrū nō videre occultationē. Et eſt locutio metaphorica. quod enim eſt in ſepulchro ſeu fouea;tectū eſt;occultatū eſt. ſapiēs autē quando moriꝛ;nō ſepelitur nō occultaꝛ ſed claret fama. Intendit enim p mortuū & ſepultū;eū cuius nomē eſt ſepultum.& p oppoſitū nō videre foueā in morte ſapiētis;eſt videre nomē viuū. De īſipiētibus aūt. Simul inſipiēs & beſtialis;homo ducēs vitā ꝗſi aīal brutū;nō reſpiciēs niſi ad p̄ns,peribūt ſimul: hoc ē cū oībus ſuis;nomine;fama;gloria &c̄. ⁋ Quīto deſcribūꝛ cōſequēter media qbus ex his diſcurſibus magnates pcurāt viuere poſt mortē vſq ī ſempiternū. Et deſcribunꝛ ꝗtuor media. Primū.& derelinquēt aliis opulētiā ſuam. Vbi aduerte quātū ad lrām numerū pluralē;& derelinquent,referri nō ad inſipientē & beſtialē ſed ad ſapiētes introductos dicendo;qm̄ videbit ſapientes. intendit enim nunc deſcribere quare ſapientibus morientibus vir nō videt foueā: hoc eſt ꝗre reſtant viui in fama & gloria. Vnde & primū mediū quo ſapiētes mūdi pcurāt viuere in ſempiternū/eſt derelinquere aliis opulētiā ſuā. Non eſt hic ſermo de diuitiis rerū;ſed ſub metaphora diuitiaꝝ copiā p̄claroꝝ geſtorū ſignificat. ita ꝙ derelīquere aliis memoriā p̄clarorū geſtorū;ſiue ſcriptorū ſiue dictoꝝ,ē primū mediū ad pcurādā īmortalitatē famę. Secūdū eſt. Intimū eorū domus eorū ī ſeculū. Et hic ēt ſermo ē metaphoticus ad ſilitudinē pcurātiū ppetuitatē p naturalē pcreationē ſobolis. Et hic appetitus inditus eſt naturaliter hoī vt ſtudeat cōſeruare gētē domus ſuę generādo. Sed altius ē qd̄ ſignificaꝛ p hoc: dū dr̄. itimū eoꝝ;ſupple ē: hoc eſt;qd̄ ītime ſixū ē ī corde eorū.ſ.ſapientū eſt hoc. domus ſuę in ſeculū;efficere ſe capita ſectaꝝ ppetuarū. hoc.n.veluti p̄cipuū mediū ad ppetuitatē dr̄ intimū eorū.& ſectę eorū dicunꝛ domus eorū;iuxta illā ſignificationē qua frequētiſſimo vſu in ſacra ſcriptura domus ſumiꝛ p pgenie. Tertiū. habitacula ſua generatiōi & generatiōi. Poſt duo prima p̄cipua adiūgūꝛ ēt alia mediocria media.ſ.efficere magnifica & perpetua ędificia. cōfert.n.hoc nō nihil famę poſt mortē. Et hoc ſignificaꝛ dicēdo. hītacula ſua/ſupple cōſtruēt, ḡnatiōi & ḡnatiōi;futuris ſucceſſiōib⁹. Vltimū ē. vocauerūt in noīb⁹ ſuis ſup terras. vt romulus romā;

& ſic de aliis denominātibus terras a ſuis noībus, vt vel ſic ꝑpetuet nomē eoꝝ. ¶ Sexto declaꝛ radix to-
tius diſcurſus/ſnīę & opeꝝ ſapiētū huius mūdi. Et hō ī claritate nō ꝑnoctabit/aſſiīatus eſt, ſicut beſtiæ
exęqte ſūt. Verba hæc ſūt ſapiētū huius mūdi: ſignificātia ꝙ hō ex eo ꝙ nō ꝑnoctat ī claritate/hoc ē ꝙ
mortuus nō pſeuerat in claritate famę, aſſiīatus ē/ſupple brutis, ita ꝙ ſicut exęqtę ſunt beſtię in mor-
te/ita exęquātur hoīes in morte ſi nō permanēt in claritate. Vbi clare vides inter hoīem & bruta nul-
lā iſtos ponere differētiam niſi penes claritatem perſeuerantem poſt mortē. Hæc eſt ſententia munda-
noꝝ magnatum circa quæſtionē ꝑpoſitam. Nam hunc habes nihil eſſe timendum ob demeritum ali-
quod poſt mortē in alia vita, ſed in hac vita infamiam/& ex virtute gloriam acquirendam.
Hec via eorū īſipiētia ipſis, ꝛ poſt eos ī os eoꝝ curret. Rephēdit ꝑpħa ſnīam mūdanoꝝ ponētiū
fœlicitatē ī imortalitate famę. Vbi aduerte ꝙ ex hoc verſiculo māifeſte hēs ꝙ oia dcā a.6. verſiculo (4.
cōfidētes ī opulētia ſua) ſpectāt ad viā ſapiētū hꝰ mūdi. ꝑnomē ſiqdē hęc/dicēdo hęc via eoꝝ/demon-
ſtrat narratā hactenꝰ ſnīam. Rephēſio āt ſignificaꝛ īſipiētia ipſis. Qd ipſi reputāt ſapiētiā ꝑpħa declat
eē īſipiētiā. Et merito: qa male ſentiūt de fine de fœlicitate hūani gñis. ſapiētis ſiqdē ē recte ſetire de ſu-
ꝑmis cāis/iter qs ē vltimꝰ finis. Rephēdēdo āt ſil' īſinuat ſnīam ꝑdictā eē ſapiētū mūdi: dū ſubdit. & pꝰ
eos ī os eoꝝ curret. Vbi aduerte parabolā. in paſtu aīaliū greges ꝑgūt poſt ora arietū/tauroꝝ & hircui-
ter ducū: ita ꝙ vbi aīalia capita gregū applicāt os ſuū ad paſtū/illuc currūt ſequētia reliq aīalia. Iuxta
hāc metaphoram deſcribit ꝑpħa vulgares hoīes currere poſt ſapiētes ī os eoꝝ: hoc ē ad eūdē paſtū quo
paſcuntur ſapiētes: dum & ipſi reputant non eſſe aliam fœlicitatem niſi fœlicitatem famę: quia tali
paſtu vident ſapientes ſe paſcere.
Quaſi ouis ī fouea poſiti ſūt. In hebręo hꝛ foueę ī datiuo. Rñdet ſi ꝑpħa qōni morę & ſm ꝙ ꝑmi-
ſit īclinat ī ꝑabolā audita a ſpūſctō. Tria aūt ī hac rñſiōe tractat. Pmo aliā vitā poſt mortē cū dfia pœ-
naꝝ & ꝑmioꝝ. Scđo ad qđ ē vtilis gl'ia ꝑntis vitę. Tertio corrigit ſpāłr radicē illā/hō in claritate. Cir-
ca futurā vitā pmo ponit pœnas & ꝑmia: alludēdo ad ꝑabolā īchoatā de ouibꝰ ſeqūtibus ad paſtū os
arietū. Et aſſiīat eos. ſ. ſeqces, ouibꝰ ī termio ī caſu, ſicut aſſiīati ſunt in uia. Ita ꝙ ꝑabola ē ꝙ ſicut oues
ſeqnētes arietes currēdo ꝑueniūt ad locū arietū/ac ꝑ hoc ad caſū (puta ſi cadūt ī foueā) ita imitat̄ ores
ſapiētū ꝑueniūt ad foueā inferni vt paſcanꝛ morte oēs ſimul. ex eo. n. ꝙ ꝑgūt ad paſtū/apte dꝛ ſtatī ibi ſe
paſci morte. Et ſm rei veritatē paſcunꝛ morte: qm nihil aliud guſtāt aīæ dānatoꝝ niſi qđ mortis eſt
maxima. ſ. mala pœnę. Quaſi ouis/multitudo ouiū ſequens capita, poſiti ſunt in fouea inferni in quā
foueā ceciderūt ſequēdo ſapiētes mūdi: ita ꝙ mors cōtinuis tormētis paſcet eos. Et dñabunꝛ in eos re-
cti mane. Ecce ꝑmiū iuſtoꝝ. illi paſcunt morte: recti dñanꝛ ſup eos/effecti ſunt dñi. Mane mortē iuſtoꝝ
appellat mane, qm in morte incipit verus dies rectoꝝ: ſicut mortē impioꝝ appellauit caſum in foueā.
Et ne pūtes tēporalia fore hæc tormēta impioꝝ/ſubdit. & figura eoꝝ ad cōſumēdū foueā. ab habitacu-
lo ſibi. Humano more interminabilē carcerē ſignificat dum cōſueuimus dicere de carcerato ſine ſpe li-
bertatis ꝙ ipſe cōſumet vincula & carcerē. iuxta hūc loquēdi morē ſignificat ꝑpħeta dānatos ſine ter-
mino ī iferno. Et figura eoꝝ ad cōſumēdū foueā inferni/qđ eſt impoſſe: vt itelligas iterꝛ īabilitatē. Et ꝑ
metaphorā figurę corpeę itellige ſignificari aīam: q fuit forma corpis. Ab habitaculo ſibi/hoc ē qđ eſt
habitaculū ſibi deputatū. ¶ Declarata diſparitate ꝑmii & pœnę & ꝑpetuitate, declat nō ipſam vitā fu-
turā/alludēdo ad diſcurſus ſapiētū prius recitatos. ſ. ꝙ vir nō pōt redimere aīam. i. vitam neqꝫ ſuā neqꝫ
fratris ſui Et ait. Tm̄ deus redimet aīam meā de manu foueę quū aſſumet me. Duas vitas īſinuat: hoc
ē naturalē uitā aīæ/dicēdo de manu foueę: & vitā grāæ/dicēdo deꝰ redimet. Significāterqꝫ apponit tm̄/
vt intelligas vitā grāæ a ſolo deo ꝑdere. aīa ſiqdē eius quātū ē ex ſe manū foueę infernalis incurreret:
ſed deus ſolus ē q redimet aīam meā de ꝑtāte inferni. Et hoc tūc erit quū aſſumet me. Pōt hoc intelli-
gi de aſſūptiōe ex hac vita. ita ꝙ ſignificāter nō vocauit eā mortē ſed aſſūptiōnē ex hac miſeria ī ꝑpe-
tuā vitā. Nec obſtat ꝙ tūc tēporis hoīes ī morte nō cōſequebāꝛ fœlicitatē æternę beatitudinis: ſatis eſt
ꝑpħę ꝙ cōſequebāꝛ eā ſecuritate ſinꝰ abrahę. nā ad cōfutādos ſapiētes mūdi hoc ſufficit. Poſſet quo-
qꝫ exponi de aſſūptiōe naturæ hūanæ a deo ī vnitatē perſonæ: ſed extra præſens ꝑpoſitum apparet.
Ne time quū ditabiꝛ vir. Declarata vita fœlici & īfœlici aīæ poſt mortē, declat ꝑpħa ꝙ gl'ia ꝑcurata a
ſapiētibꝰ mūdi nihil ꝑdeſt poſt mortē aīabꝰ eoꝝ/ſed tm̄ ꝑfuit eis dū viuerēt: qa poſt mortē nō videbūt
lumē. Ne time. Apoſtrophat ad iuſtū timētē pœnas/& ſꝑantē ꝑmia futuræ vitæ. Ne time quū ditabiꝛ
uir/qbuſlibet diuitiis ꝑclaroꝝ geſtoꝝ &c. quū multiplicabiꝛ honor domꝰ eiꝰ/gētis ſequētis ipſū. Qm
nō ī mori ſuo tollet oia, nō deſcēdet poſt eū honor eiꝰ/ſed remanebit ī opiōne hoīum q ſi viuūt. Quia
aīę ſuæ ī vita ſua tm̄ bñdicet/vir excellēs: & ſilr alii laudabūt te quū bñfacies tibi tm̄. Et ē ſenſus ꝙ nec
ipſemet vir excellēs pōt bñdicere aīę ſuę niſi durāte hac vita ſua/ vt claꝝ ē: & ſilr alii nō laudabūt te ni-
ſi durāte tpe quo bñfacies tibiipſi. qđ cōſtat eē tps ꝑntis tm̄ vitę. qñ āt ñ potes tibiipſi nec bñdiceꝛ nec
bñfacere/nullꝰ laudabit te laude ꝑueniēte ad te. hęc. n. ſola ē q ꝑdeſt. Et īredit ꝑpħa ꝙ qa ſublata ē illu-
ſtri viro poſt mortē facultas tā bñdicēdi q bñfaciēdi ſibi/nō ꝑueniūt ad eū laudes q hic remāſerūt in
opinionibꝰ hūanis. Ibit/ꝑ mortē, vſqꝫ ad gñationē patrū ſuoꝝ/dānatoꝝ q iſtruxerūt eos, vſqꝫ ad ęter-
nū nō videbūt lumen: hoc ē q pſes eoꝝ vſqꝫ ad ęternum nō videbūt lumen/ac per hoc non videbunt
laudes ſuas qbus ī hoc mūdo celebrātur. erūt. n. in tenebris inferni: de qbus ſcriptū ē eiicite eū in tene-

tras exteriores. ¶ Occurrit hic quæſtiuncula cur ꝓpheta ſcıuıt hāc doctrinam ſub excluſione timoris ınıuſtorū ne tamē quū nō appareat nō timēdi ēē ſi gl'ia hāc comitārē hoies poſt mortē. Ad hoc dr̄ ꝙ ſi gl'ia hęc comitarē alas poſt mortē, timēdū nō ēēt ꝙ deficerēt pmia alteri⁹ vitæ q̄ ſpāt, & q̄d ēēt maximū malum. Et ꝓpterea propheta excluſit hūc timorem: intendens ꝙ non deerunt præmia alterius vitæ q̄ pmiſſa ſunt in lege & prophetis: qa huius mūdi pmia (gloria, honor & hmōi) nullū hn̄t ibi locum. ¶ Homo in claritate. Poſtremo corrigit propheta vulgatum dictum ſapientum: ſcilicet ꝙ homo diſ ferat a beſtiis quia cōmoratur in claritate. Vbi diligētiſſime perſpice correctionē, q̄ tn̄ cōſiſtit i correctio ne illius particulæ, nō pnoctabit ſeu cōmorabitur. hanc particulā corrigit ꝓpheta, nā loco illius apponit: & nō intelliget. Vide differētiā. Illi clamitant & implent libros ſuos ꝙ ſolus hō q̄ cōmoratur i claritate poſt mortē differt a brutis: iuxta illud. ſed famā extēdere factis, hoc virtutis opus. Propheta dicit copula tiue homo in claritate & nō intelliget: hoc eſt ſolus hō q̄ intelliget differt a brutis, quātūcūq; in claritate cōmoretur. Et intēdit per intelligere, intelligere dono ſeu intellectu fidei. ſolus n. pditus intellectu fidei intelligit verā fœlicitatē iuxta illud. niſi credideritis nō intelligetis. Approbat aūt ꝓpheta aſſimilari rōnalꝫ hoies beſtiis, lōge altiori ſenſu q̄ illi dixerint. illi. n. dicebāt hoies aſſimilari beſtiis, qa eorū omnia cū vita intereūt: ꝓpheta aūt aſſerit hoies carentes itellectu fidei ſiles beſtiis, qa ceciderūt ab ordine creaturarū rōnalium & lapſi ſūt in ordinē brutorū, creaturæ. n. rōnales ſūt ꝓp ſeipſas, hoc eſt vt ſint ipſæ fœlicitatis capaces: non rōnalia aūt oīa nō ſunt ꝓp ſe (qa nō ſunt vt aſſequātur fœlicitatē) ſed ꝓp ſupiores res. Qui ergo itaq; damnati ſunt ſūt in hac vita in ordine creaturarū rōnaliū (vt pote potētes p fidē aſſequi beatitudinē ęternā) & poſt mortē nō poſſunt aſſequi amplius illam, ceciderūt ab ordine creaturarū rōnaliū i ordinē brutorū pro quāto ſunt, in ſtatu in quo nō ſunt ꝓp ſe (qa non poſſunt aſſequi fœlicitatē) ſed ſunt ꝓp ſanctos, qbus oīa coopanē in bonū, ſicut bruta ſunt ꝓp ſupiora entia. Ideo oēs dicuntur ſiles beſtiis. Ita ꝙ vera ꝓpōitio eſt, ꝙ hō in claritate ſeu gl'ia quātacūq; exiſtēs & nō intelliget (hoc eſt ſi non intelliget intellectu fidei) aſſimilatus eſt, ſic ꝙ ſicut exęquatę ſunt beſtiæ ſic ipſi exæquati ſunt, omnes equales facti ſunt in uno ſtatu, ſicut beſtiæ propter alios non propter ſeipſos. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus aſaph. XLIX.

DEus deorum dominus locutus eſt: & uocauit terram.
A ſolis ortu uſq; ad occaſum: ex ſion ſpecies decoris eius.
Deus manifeſte ueniet: deus noſter & non ſilebit.
Ignis in conſpectu eius exardeſcet: & in circuitu eius tempeſtas ualida.
Aduocauit cœlum de ſurſum & terram: diſcernere populum ſuum.
Congregate illi ſanctos eius: qui ordinant teſtamentum eius ſuper ſacrificium.
Et annunciabunt cœli iuſticiam eius: quoniam deus iudex eſt.
Audi populus meus & loquar iſrael: & teſtificabor tibi deus deus tuus ego ſum.
Non in ſacrificiis tuis arguam te: holocauſta aūt tua in cōſpectu meo ſunt ſemper.
Non accipiam de domo tua uitulos: neq; de gregibus tuis hircos.
Quoniam meę ſunt omnes feræ ſyluarum: iumenta in montibus & boues.
Cognoui omnia uolatilia cœli: & pulchritudo agri mecum eſt.
Si eſuriero non dicam tibi: meus eſt enim orbis terræ & plenitudo eius.
Nunquid manducabo carnes taurorum: & ſanguinem hircorum potabo?
Immola deo ſacrificium laudis: & redde altiſſimo uota tua.
Et inuoca me in die tribulationis: eruam te & honorificabis me.
Peccatori aūt dixit de⁹: q̄re tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtm̄ meū p os tuum?
Tu uero odiſti diſciplinam: & proieciſti ſermones meos retrorſum.
Si uidebas furem currebas cum eo: & cum adulteris portionem tuam ponebas.
Os tuum abundauit malicia: & lingua tua concinnabat dolos.
Sedens aduerſus fratrem tuum loquebaris, & aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum: hæc feciſti & tacui.
Exiſtimaſti inique ꝙ ero tui ſimilis: arguam te & ſtatuam contra faciem tuam.
Intelligite hæc qui obliuiſcimini deum: nequando rapiat & non ſit qui eripiat.
Sacrificium laudis honorificabit me: & illic iter quo oſtendam illi ſalutare dei.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Pſalmus aſapho.

fortis iudex
1 Propheta. D Eus deus†deus locutus eſt:& uocauit terram ab ortu ſolis uſq; occa- †dij
ſum eius.
2 A ſion/a completa pulchritudine,deus†ſplenduit. †dj
3 Veniet deus noſter/& non tacebit:ignis ante ipſum uorãs/& circuitibus eius tempe-
ſtas fuit ualde.
4 Vocabit ad celos deſuper & ad terram:ad iudicandum populum ſuum.
5 Meſias. Congregate mihi gratioſos meos:ferientes pacti mei ſuper ſacrificio.
eſt
6 Propheta. Et annunciabũt cœli iuſtitiam eius:quia deus†iudicãs ipſe . Selah. †dj
hoc ſum
7 Meſias. Audi popule meus & locutus ſũ iſrl:& cõteſtabor in te/ deus†deus tuus ego . †dij
non erunt
8 Non ſuper ſacrificia tua arguam te:& holocauſtomata tua coram me continue .
9 Non accipiam de domo tua taurum:de ouilibus tuis hircos.
ſubditur
10 Quoniam mihi omnis fera ſyluę:beſtię in montibus mille.
eſt
11 Sciui omne uolatile montium:& mobile agrorum mecum .
ſubeſt
12 Si eſuri am non dicam tibi:quoniam mihi orbis & plenitudo eius .
i.taurorũ
13 Nunquid comedam carnem fortium:& ſanguinem hircorum bibam? †dijs
14 Sacrifica deo†confeſſionem:& ſolue excelſo uota tua.
15 Et uoca me in die anguſtię:liberabo te & honorabis me.
16 Propheta. Et impio dixit deus†. Meſias. quid tibi ad narrandum pręcepta mea,& le- †dj
uaſti pactum meum ſuper os tuum?
17 Et tu odiſti caſtigationem:& proieciſti uerba mea poſt te.
fuit
18 Si uidiſti furem:& cucurriſti cum eo/& cum adulteris pars tua .
19 Os tuum miſiſti in maliciam:& lingua tua concinnabit dolum.
20 Sedebis/in fratrem tuum loqueris:in filium matris tuæ dabis turpitudinem.
φ coram
21 Hæc feciſti & tacui:exiſtimaſti eſſendo ero ſicut tu,arguã te/& ordinabo oculis tuis.
legem erit
22 Intelligite nunc hanc obliuiſcentes dei:nequando rapiam/& non liberans .
conformẽ laudi eterna
23 Sacrificãs confeſſionem honorabit me:& ponẽtẽ uiam /faciam uidere ipſum in ſa- †deo
lute dei†.

TItulus eſt.pſalmus aſaph.Et eſt caſus datiui aſaph.eſt enim nomen proprium unius trium principum cantorum:vt pater.1.parali.25. Vnde ſignificatur pſalmus iſte attributus aſaph; ſicut alii attributi ſunt ieduthun & ſimilibus.

¶Circa materiam pſalmi aduerte/ex principio pſalmi haberi φ pſalmus ad literam loquitur de tempore meſię:ex eo φ dicitur deum locutũ eſſe & vocaſſe terram a ſolis ortu & ab occaſu/hoc eſt vniuerſam terram.Hoc enim nuſq̃ tempore veteris teſtamenti factum eſt:ſed tempori meſiæ reſeruata eſt vocatio totius terræ.¶Idem quoq; apparet ex media parte pſalmi.in qua poſthabenda ſacrificia veteris legis deus declarat.nam & hoc tempori quoq; meſiæ reſeruatum eſt. Tractat itaq; pſalmus iſte ad literam de meſiæ tempore/ aduentum eius & ceſſationem legalium.

¶SVMMARIVM EST.

¶Propheta vbi vtriſq; meſiæ aduentum introduxit/& aduentum glorioſum ſummarie deſcripſit,legem meſiæ de ceſſatione legalium ſacrificiorum deq; grato ſacrificio votorum & laudis adiecta conformitate vitæ/promulgat cum poena & pręmio.

¶ Perſonę loquentes ſunt propheta & meſias.

DEus deus deus locutus eſt. Diuidiť pſalmus in partes duas: ꝓpoſitiuã materię, & executiuã; ibi a ſion. Proponit duo. ſ. dei locutionẽ & vocationẽ. ¶ Proponẽdo aũt hæc noĩat deum tribus noĩbus. Prĩo el, a fortitudine. & hoc directe reſpicit locutionẽ: ſignificat. n. meſiã quatenus fortẽ ad vincẽdũ mundũ & aereas poteſtates. Secũdo elohim, a iudicio. & reſpicit vocationẽ terræ quæ fiet in ſecũdo aduẽtu meſiæ ad iudicium. Tertio ponitur nomen innominabile, ſcriptũ quatuor lr̃is: pro quo cõmuniter interp̃tes in hoc pſalterio poſuit dñm. vt intelligas ꝙ ipſe verus ac ſũmus deus demõſtrať ꝑ duo antecedẽtia noĩa, el & elohim. ¶ Locutus eſt, nõ ꝑ ꝓphetas ſed per ſeipſum euãgelicã legẽ: vt patebit. & vocauit terram, vt declarabit ad iudicium, nõ ex vno climate ſed ab ortu ſolis vſq; ad occaſum, vt nulla pars terræ relinquatur non vocata.

¶ A ſion. Incipit hic pars executiua tali ordine. Prĩo tractať illa p̃ticula, vocauit terrã &c̃. Secũdo illa, locutus eſt, ibi audi popule meus. Circa primũ aduerte ꝙ ꝓpheta deſcribit duos meſię aduẽtus eodẽ cõtextu, diſponẽte ſic ſpirituſancto ad occultationẽ tãti myſterii: ſi. n. cognouiſſent, nunq̃ dñm glorię crucifixiſſent. ¶ Primus aduẽtus tãgiť dicendo. a ſion, a cõpleta pulchritudine deus ſplẽduit. Ad literam meſias ſplenduit deus a ſion, quum ſpiritumſanctum diſcipulis in ſion dedit. tunc enim cognitus eſt deus a completa pulchritudine: nam perfecta reſurrectione chriſti completa eſt eius pulchritudo. Vbi vides non deſcribi chriſtũ in hieruſalem deturpatum flagellis, cruce, ignominia &c̃. ſed a ſtatu cõpletę pulchritudinis, & ſimul & ſemel a ſion: vt intelligas initiũ nouę legis ꝓmulgatę in miſſione ſpũſſancti in ſion. ¶ Secũdus aũt aduẽtus deſcribiť. Veniet deus noſter & nõ tacebit, ſicut in primo aduẽtu venit ad paſſionẽ ſicut agnus nõ apeiẽs os ſuũ. Excluſio ſilẽtii ſignificat manifeſtũ aduẽtum. nõ veniet tacitus ſed manifeſtus: hoc eſt cũ gloria manifeſtãte quis eſt. Ignis ante ipſum vorans. Apparatus p̃cedens iudicẽ. Ignis cõflagrationis erit vorans oĩa, vegetabilia &c̃. & ante ignem mixtio aquæ, venti, turbinis, grandinis &c̃. hec. n. credimus p̃cedere ignẽ cõflagratiõis. Vnde & in p̃terito hic deſcribiť. Et circuitibus eius tẽpeſtas fuit valde. vbi ſcito ꝙ iuxta textũ hebręũ, dicẽdũ eẽt tẽpeſtatũ ẽ valde, ſi latina lĩgua ꝑmitteret. ¶ Vocabit ad cœlos deſup. Exprimiť ꝓpoſita i p̃ricipio pſalmi vocatio. tum reſpectu terminoꝝ ad quos peruenit vocatio: ad cœlos. ſ. vt inde veniãt animę ſanctoꝝ & angeli: & ad terrã, vt reddat corpora pro reſurrectione. Tum quo ad finẽ. ad iudicãdũ populũ ſuũ. Qui nõ credit iã iudicatus eſt: & ſolus populus fidelis reſtat iudicãdus. Tum quo ad dictũ per hanc vocationẽ. cõgregate mihi gratioſos meos, q; gratuite impẽderũt opera miſericordiæ: ferietes pacti mei ſuper ſacrificio, hoc eſt habẽtes mecũ pactũ fidei ſuper ſacrificio crucis. Ita ꝙ per hanc cõditionẽ ſignificat fidẽ chriſti crucifixi: & per primã opera miſericordiæ. vt intelligas per fidẽ & bona opa ſaluari homines. Et hic eſt fructus iudicii, gratus ſm ſeipſum deo iudici. Et ꝓpea dicit cœlis & terræ, congregate mihi gratioſos &c̃. Dãnationis aũt iniquoꝝ nulla fit mẽtio: q̃a nõ eſt ꝑ ſe volita a deo. ¶ Et annũciabũt cœli. Nota differẽtiã. vbi de cõgregatione electoꝝ tractatur, induciť a ꝓpheta ipſe deus, ipſe meſias vocãs & dicẽs cõgregate mihi &c̃. vbi aũt generaliter agitur de iudicio, nõ deus, nõ meſias ſed cœli inducunť annũciãtes q̃m meſias venit iudicans. Et ad lr̃am ita erit: q̃a cœleſtes angeli vltra mirabilia cœleſtium corpoꝝ annũciabunt vniuerſis meſiam venire iudicem, ipſe aũt meſias vocabit ad ſalutẽ.

Audi popule meus. Tractať hic illa particula, locutus eſt, tali ordine. Primo declarat meſias perſonã loquentẽ in principio ꝓpoſitam, deus. deinde ſubdit duo dicta quæ dixit. ¶ Audi popule meus. Meſias ẽ perſona loquẽs excitans hebręum populũ: quẽ appellat popule meus, tum antiqua electiõe, tum cognatione carnis. Et ne heſites ꝙ ad hebręum populũ dirigitur ſermo, adiungitur iſrael. audi popule meus iſrael, & locutus ſum. Incohat ſermonẽ ab vtroq; tẽpore, p̃terito. ſ. & futuro: ſignificans ꝙ non incipit modo alloq; ppl'm iſrael, ſed & locutus ſum, multifariã multiſq; modis olim ꝑ angelos p̃ribus: & cõteſtabor etiã in te, in medio tui per meipſum & aplo̾s, teſtimoniis ſcripturarũ, opibus miraculoꝝ, & internis inſpirationibus, hoc. ſ. ꝙ deus, natura, deus tuus, a te cultus, ego, ſupple ſum. Et videmus hoc adimpletũ, dicẽte dño in euãgelio. ſi nõ veniſſem & locutus eis nõ fuiſſem (ſm ſacras ſcripturas) peccatũ nõ hẽrent. Et rurſus. ſi nõ veniſſem & opa nõ feciſſem quæ nemo alius fecit, peccatum nõ hẽrent. Adĩpletũ ẽ ergo quod hic dr̃. cõteſtabor ĩ te (pp'lo iſrael) ꝙ ego de⁹ de⁹ tuus ſũ. Et hoc ẽ primũ dictũ q̃d locutus ẽ: quod ẽ dictũ fidei deitatis meſiæ. ¶ Secũdũ dictũ eſt de ceſſatione ſacrificioꝝ q̃bus offerebãtur aĩalia: vt agni, boues, vituli &c̃. abſtulit. n. chriſtus huiuſmodi ſacrificia, imponendo eis finem vnico ſacrificio corporis ſui. In hoc dicto procedit tali ordine. Primo explicat ipſam ceſſationem. non ſuper ſacrificia tua arguam te, ſi non attuleris ea, & holocauſtomata tua coram me continue. Aduerte ꝙ negatio prępoſita determinat vtrũq; verbum: ſcilicet arguam & ſunt. Et eſt ordo prępoſterus nã ordo ſententiarũ eſt: nõ holocauſtomata tua corã me continue, & nõ ſuper ſacrificia tua arguam te. q̃a prius ẽ ꝙ ſacrificia legalia nõ ſint accepta cõtinue, hoc ẽ cõtinuatio eorũ nõ ẽ accepta deo: & deinde eſt ꝙ nõ arguet eos ſup ſacrificiis: nã illud ẽ ratio huius. ex hoc. n. ꝙ cõtinuatio ſacrificioꝝ nõ placet, ſeq̃tur ꝙ nõ eſt locus repręhẽſioni ſi ſacrificia ceſſant. ¶ Deinde affertur triplex ratio ſuaſiua quare cõtinuatio ſacrificiorũ nõ eſt grata deo. Prima eſt. quia non indiget huiuſmodi rebus quæ offerunť in

ſacrificiis,quia abundat his omnibus.Non accipiã de domo tua taurũ,de ouilibus tuis hircos.quo/niã mihi omnis fera ſylue,beſtie in montibus mille.numerus finitus pro infinito.Sciui omne volatile montiũ,& mobile agro℞ mecum.Vbi vides ꝙ quia deo ſuppetit copia omnium huiuſmodi, ideo dicit ſe non indigere vt accipiat de domo tua & de ouilibus tuis hæc.¶ Secunda ratio ad ſupplementum ꝓcedentis eſt.Si eſuriam non dicam tibi,quoniã mihi orbis & plenitudo eius. Potuiſſet quiſpiã humano more dicere ꝙ licet quis abundet innumeris animalibus / & propterea non indigeat tauro meo & hirco meo,ſi tamẽ accideret caſus ꝙ deficerent ei aut non haberet in promptu/tunc hircus meus & taurus meus ſuppleret.Contra hunc caſum affertur hæc ſecunda ratio.Si eſuriam/hoc eſt dato ꝙ deficerent mihi omnia ſupradicta quæ in nullius ſunt bonis(ſcilicet beſtie ſylue & i montibus) non tamen dicam tibi da mihi taurum tuũ aut hircum tuum:qm̃ ego ſum dominus etiã hirci tui & tauri tui.Hoc enim ſignificat.qm̃ orbis mihi/ſubditus eſt,& plenitudo eius/quicquid eſt in eo.¶ Tertia ratio.Nunquid comedã carnẽ fortiũ,& ſanguinẽ hirco℞ bibã?hoc eſt nunqd delectabor in huiuſmodi ſacrificiis?Delectationẽ ſignificauit a comeſtione & potu,q̃ ſunt actus manifeſte delectabiles. Et itẽdit nõ de delectatiõe ſenſibili(quã ſtultũ ẽ cogitare i deo)ſed de delectatiõe itellectuali:quã multi attribuerũt diis,tãq̃ deus delectet hm̃oi ſacrificiis.hm̃oi.n.errorẽ excludere itẽdit.Aduerte hic ꝙ ad lrãm p hæc intẽdit ꝓpria apire.hm̃oi res ſacrificatas(boues & oues &c̃.)nõ eſſe gratas deo ẜm ſe:& ꝓpterea tpe meſie abrogãda eẽ hm̃oi ſacrificia.¶ Et ſi inſtet ꝙ iſte rõnes pariter cõcludũt nũq̃ fuiſſe inſtituẽda a deo hm̃oi ſacrificia.videt verũ eſſe quãtũ eſt ex pte reru ſacrificatarũ:ſed ex alia cã fuerunt ad tẽpus inſtituta:tũ ne populus hebreus deditus ad idolatriã facilius fieret idolatra / volẽs ſacrificare ſicut videbat alias gentes ſacrificare diis ſuis.tum ad ꝑcurrẽdũ & figurandũ ſacrificium quo chriſtus ſe ipſum obtulit in ara crucis:iuxta illud apoc.13.agnus qui ab initio mundi occiſus eſt.

Sacrifica deo confeſſionem. Tertiũ dictũ eſt declaratio ſacrificii grati deo oĩ tẽpore.& eſt ſacrificiũ interne deuotiõis & externe cõfeſſionis ſeu laudis.¶ Vbi nota in verbis lrẽ tãgi id quod eſt gratũ deo ex pte exterioris actus/dicẽdo cõfeſſionẽ:& ex pte interioris/dicẽdo vota tua.Inter exteriora q̃ppe opera nr̃a ſola locutio attingit p ſe ad deũ:qa ſola locutio eſt velut iſtr̃m intellectus.& ꝓpea debet deo locus ſuus in nr̃a locutione tanq̃ in actu rõnali.Et hinc fit vt debeat deus laudari & honorari nr̃a locutione.ꝓpea ſiqdem in ſacra ſcriptura ꝑcipimur plus q̃ infinities laudare deũ.Propria itaq; materia diuini ſacrificii inter oẽs res exteriores eſt diuina cõfeſſio ſeu laus.Dico aũt diuinã laudẽ eſſe materiã ſacrificii/pp abuſum diuine laudis:vt poete & gẽtiles & alii hm̃oi laudãt deũ/nõ ea rõne vt deum honorent/vt deo offerant laudem illam,ſed ad ſua figmenta vel intenta accõmodantes.tunc.n.laus diuina induit rationẽ ſacrificii/quum ideo deus laudatur vt honoretur.Et propterea ſignificãtius hic dicitur/ ſacrifica cõfeſſionẽ ſeu laudem deo.Et qm̃ hoc eſt debitum deo ẜm rectã iuſtitiæ rõnem, ideo ſub actu religionis ꝑcipitur ſacrifica.religionis quippe actus eſt ſacrificare:& conſtat religionem eſſe partem iuſtitiæ.¶ Circa id vero quod ſe tenet ex parte actus iterioris,quum deus ſit ſpiritus/nõ eſt dubium eẽ grata deo vota noſtra.i.interiores actus deuotionis nr̃æ.Sed nota verbũ ſolue ſeu redde.nã ſonat actũ ex iuſtitia debitũ:vt hinc intelligas nõ eſſe ſupererogationis ſed debiti ꝙ volũtates noſtras offerimus deo.Debetur ſiqdem deo ſuus locus in votis noſtris/in amore noſtro/in ſpe/in fide &c̃.Et ſicut magna fit iniuria amico/benefactori ſeu patri ſi nõ habet locum ſuum in mẽte tua/ſi a te non æſtimatur/ſi nõ amatur &c̃.ita maxima irrogatur deo iniuria ſi locus ei debitus in votis noſtris negatur:ſi nõ creditur ſi nõ eſtimatur/ſi nõ amatur vt creator/conſeruator/redẽptor &c̃.Hoc eſt ſacrificium omni tẽpore deo acceptum.¶ Cuius effectus ſubiungitur.Et voca me in die anguſtie.Ne putes vanum aut inſufficiẽs eſſe ſacrificium prædictum,oſtendit fructum in tempore tribulationis.& voca me in die anguſtie. non oportet vt offeras aliud ſacrificium : ſed cum hoc ſacrificio recurre ad me in die anguſtiæ tuæ.Liberabo te.ecce promiſſio infallibilis.Et honorabis me.poſt beneficium liberationis ſola honoratio pro gratiarumactione ſufficiet.

Et impio dixit deus. Hactenus locutus eſt deus populo ſuo tanq̃ parituro:nunc autem introducitur a propheta alloquens iniuſtos miniſtros diuinæ confeſſionis.¶ Vbi aduerte ꝙ intendit declarare ꝑceptum datum de ſacrificio laudis/aperiendo q̃ graue crimen incurratur ſi in ſacrificio laudis omittitur altera pars:ſcilicet ꝙ vota interna nõ reſpondeant confeſſioni exteriori/ſi vita non reſpondet exteriori miniſterio.Et hoc eſt quartum dictũ dei de crimine eorum quo℞ vita contradicit officio diuinæ laudis.Et impio dixit.i.legẽ ſtatuit,deus:hanc.ſ.quid tibi ad narrandum/ad docendũ,ꝑcepta mea? & leuaſti pactum/exaltaſti laudando pactũ meum de cœleſti fœlicitate reddenda fidelibus meis,ſuper os tuum?Hæc duo cõphendunt totam materiam ꝑdicationis.in præceptis ratio omniũ actionum cõtinetur:in pacto ratio omnium credendo℞ & ſperandorum.¶ Cur autem rephenſiue dixerit quid tibi/declarat ſubiungendo contrarietatem linguæ & vite.Et tu odiſti caſtigationem / ꝑdicas præcepta & odiſti caſtigationem/hoc eſt caſtigatos ſeu caſtos mores:& proieciſti verba mea poſt te/tanq̃ ꝓ nihilo habens conformare vitam tuam illis,& tñ pactum meum leuaſti ſuper os tuum. Hæc contra deũ.¶ Cõtra ꝓximos quãtũ ad facta.ſi vidiſti furem & currebas cum eo.Conſtrue ſic.& ſi vidiſti furẽ

cucurriſti cũ eo.poſtpoſita.n.eſt cõiunctio & rõne metri.& cum adulteris pars tua fuit.Quantum ad verba.Os tuũ miſiſti in maliciã/ad maledicendum:& lingua tua cõcinnabit dolũ. Hæc quo ad cõia crimina.¶ Quo ad ſcelus aũt impietatis.Sedebis,in fratrẽ tuũ loquẽris/in filiũ matris tuæ dabis turpitudinẽ.Valde exaggeraṫ hæc impietas:quũ non ſolũ in fratrẽ ſed fratrẽ vterinũ(filiũ mřis tuæ)deſcribiṫ.nec ſola lingua ſed opatione iniurioſa/dabis turpitudinẽ.nec ex ſubita ira ſed ex qeto aīo/ſedebis.In qbus deſcribiṫ effectus inuidiæ ſeu ſupbiæ erga fratres,vnde pueniũt iſti effectus quieti animi. ¶ Hęc feciſti & tacui/ad ſilitudinẽ tacẽtis nõ punirui:exiſtimaſti eſſendo ero ſicut tu.Iuxta modũ loquẽdi hebręę linguæ(expectãdo expectaui/veniẽdo veniã & hmõi)hic dꝛ eſſendo ero ſicut tu:hoc eſt exiſtimaſti ꝙ ero ſicut tu/bonũ dicẽs & malũ faciens.Significat tñ gerundiũ eſſendo/ modũ eſſendi:ſicut expectando expectaui modũ expectãtiũ.exiſtimaſti ꝙ eſſendo/hoc ẽ in modo eſſendi vitę meę/ero ſicut tu.Nota hic ꝙ licet i hũanis moribus cõtrarietas īter os & vitã(quũ.ſ.homo laudat bonos mores & tñ male viuit)tolerabilis fit,ad chriſtiana tñ aſcẽdẽdo intolerabilis eſt.ſ.ꝙ hõ diuinũ ſe prę ſe ferat/pdicãdo/laudãdo/pcipiẽdo ea q̃ dei ſunt,& ex altera pte male viuat:qm̃ in huiuſmodi hoies ſe hñt vt miniſtri chriſti,& quãtũ in eis eſt/euacuãt fidẽ & miniſteriũ chriſtianũ:vtpote ex vna pte(ſcilicet lingua & offõ)magnificãtes chriſtiana pcepta,& ex altera.ſ.vita cõtẽnẽtes illa.Nã hoies q̃ magis mouẽtur exẽplis q̃ verbis,exiſtimãt nõ eẽ vera illa q̃ audiũt a talibus doctoribus/ea rõne q̄ ſi eſſent vera illi q docẽt ſeruarẽt ea:& hic cõſurgit maior ruina exiſtimãtiũ ꝙ tales quoq; fuerũt priſci pdicatores:& tãdem ꝙ oẽs fuerunt ſeductores.Vñ meſias hic dicit pro rõne tãtę exorbitãtię.exiſtimaſti.i.exiſtimari feciſti,eſſendo ero ſicut tu/ꝙ ego quoq; dicã & non faciã quaſi ſeductor.Arguã te & ordinabo oculis tuis.Quãuis taceam nunc,arguam tamen te/in morte:& ordinabo/culpas tuas adhibendo poenas,in oculis tuis/teipſo inexcuſabiliter vidente.

Intelligite nũc hanc obliuiſcentes dei. Quintum dictum eſt declarationis poene & pręmii obſeruantium & nõ obſeruantium legem hanc.Et quo ad poenã quidem.Intelligite nũc/durante hac via,hanc/legem quã promulgaui,obliuiſcentes dei.vt intelligas cõphendi omnes detentos quocunq; mortali peccato,nominat eos qui obliuioni tradunt deum/hoc eſt eos qui ita operantur tanq̃ ſi obliuiſcerentur dei:vt ſunt ii qui peccant ex paſſione ſeu infirmitate:qui ſunt in infimo ordine peccatorum.Ecce poena.nequando rapiam/per mortẽ vos,& non liberans/ſupple ſit.Ad negligentes congrue dicit nequando rapiam/tanq̃ ex improuiſo auferam vitam , & nullus erit liberator veſter.¶ Quo ad fructum vero iuxta duo pcepta circa ſacrificium laudis/duos fructus declarat.Dixerat primũ/ſacrifica deo cõfeſſionẽ:huius pcepti fructus modo explicatur honor dei.ſacrificans confeſſionem honorabit me.Induxerat ſecũdo lõga rephenſione conformitatem vitæ & confeſſionis ſeu laudis. huius fructus explicatur viſio in diuina ſalute.& ponentem viam faciam videre ipſum in ſalute dei:hoc eſt diſponentem viam vitæ ſuæ conformiter ad ſacrificium laudis , faciam ego meſias ꝙ ipſe videat conſtitutus non in periculo/non in bonitate electorum ſed in ſalute dei , quæ eſt ęterna fœlicitas.Hic eſt fructus & vltimum præmium.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori canticũ dauid:quando uenit ad eum nathan propheta quum intrauit ad bethſabee. L.

MIſerere mei deus:ſecundum magnam miſericordiam tuam.
Et ſecundum multitudinem miſerationum tuarum:dele iniquitatẽ meã.
Amplius laua me ab iniquitate mea:& a peccato meo munda me.
Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco:& peccatum meum cõtra me eſt ſemper.
Tibi ſoli peccaui & malum coram te feci:ut iuſtificeris in ſermonibus tuis/& uincas quũ iudicaris.
Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum:& in peccatis concepit me mater mea.
Ecce enim ueritatem dilexiſti:incerta & occulta ſapientię tuę manifeſtaſti mihi.
Aſperges me domine hyſopo.& mundabor:lauabis me & ſuper niuem dealbabor.
Auditui meo dabis gaudium & letitiam:& exultabunt oſſa humiliata.
Auerte faciem tuam a peccatis meis:& omnes iniquitates meas dele.
Cor mundum crea in me deus:& ſpiritum rectum innoua in uiſceribus meis.
Ne proiicias me a facie tua:& ſpiritum ſanctum tuum ne auferas a me.
Redde mihi lętitiam ſalutaris tui:& ſpiritu principali confirma me.

Docebo iniquos uias tuas:& impii ad te conuertentur.
Libera me de ſanguinibus deus deus ſalutis meę:& exultabit lingua mea iuſticiã tuam.
Domine labia mea aperies:& os meum annunciabit laudem tuam.
Quoniam ſi uoluiſſes ſacrificium dediſſem utiq;:holocauſtis non delectaberis.
Sacrificiũ deo ſpiritus cõtribulatus:cor contritũ & humiliatũ deus non deſpicies.
Benigne fac domine in bona uoluntate tua ſion:ut edificentur muri hieruſalem.
Tunc acceptabis ſacrificium iuſtitiæ/oblationes & holocauſta : tunc imponent ſuper altare tuum uitulos.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Vincenti pſalmus dauidi:ueniente ad eum nathan propheta/quando intrauit ad bathſabah. LI.

1 Propheta. Miſerere mei deus† ſm gratiam tuam:ſm multitudinem miſericordia- †dij
rum tuarum dele rebelliones meas.

2 Multiplica (ablutiones) :laua me ab iniquitate mea/& a peccato meo munda me.
3 Quoniam rebelliones meas ego cognoſcam:& peccatũ meũ corã me continue (erit).
4 Tibi/ſoli tibi peccaui & malum in oculis tuis feci:propterea iuſtificaberis in loqui tuo/
mũdaberis in iudicare tuo.
5 Ecce in iniquitate formatus ſum:& in peccato calefacta eſt de me mater mea.
6 Ecce ueritatẽ uoluiſti in renibus:& in obſtruſo ſapientiæ facies ſcire me.
7 Mundificabis me in hyſopo & mũdabor:lauabis me/& ſupra niuẽ dealbabor.
8 Audire me facies gaudium & lętitiam:exultabunt oſſa (que) contriuiſti.
9 Abſconde facies tuas a peccatis meis:& omnes iniquitates meas dele.
10 Cor mundum crea mihi deus†:& ſpiritum rectum renoua in medio mei. †dij.
11 Ne proiice me a faciebus tuis:& ſpiritum ſanctitatis tuæ ne aufer a me.
12 Fac reuerti mihi gaudium ſalutis tuæ:& ſpiritu ſpontaneo confirmabis me.
13 Docebo rebelles uias tuas:& peccatores ad te reuertentur.
14 Libera me de ſanguinibus deus† deus ſalutis meæ:laudabit lingua mea iuſtitiam tuam. †dij
15 Domine† labia mea aperies:& os meum annunciabit laudem tuam. †dñi mei
16 Quoniam non uoles ſacrificium/& dabo:holocauſtum non uoles.
17 Sacrificia dei†/ſpiritum fractum/cor fractum & contritũ: (que) deus† non deſpicies. †deorũ†dij
18 (ideo) Bonifica in uoluntate tua ſion:edificabis muros hieruſalem.
19 Tunc uoles ſacrificia iuſtitiæ/holocauſtum & totum : tunc leuabunt ſuper altare tuum iuuencos.

Titulus eſt. Vincenti pſalmus dauidi, veniente ad eum nathan propheta/quando intrauit ad bathſabah. Et patet titulus ex hiſtoria ſecundi libri regum.xi.&.12.vbi narratur tam adulterium q̃ homicidium commiſſum a dauide/& miſſus nathan a deo ad rep̃hendendum dauidẽ/& ꝙ dauid reſpondit peccaui domino. Vbi ſignificatur ꝙ penitentia dauidis quam pſalmus iſte explicat/fuit poſt nouem menſes a commiſſo adulterio:quia iam natus erat puer quando nathan venit ad dauidem. Patet itaq; materia pſalmi ꝙ eſt recurſus dauidis ad deum ꝓ miſericordia poſtq̃ fuit rep̃henſus a nathan de criminibus homicidii & adulterii cũ vxore vrie/hebraice vocata bathſabah.

¶SVMMARIVM EST.

¶David poſt adulterium & homicidium penitens, petit a deo velut in genere tum vt ſui miſereat/tum vt ſuas deleat rebelliones/tum vt ſe velut leproſum mundet/lauet/reſtituat &c̃. tum vt redintegret ipſum ad priſtina interna dona gratiæ: citans fructus inde futuros. in ſe quidem aſſiduam poenitẽtiam interiorem: in deo vero gloriam veritatis & mundiciæ/ab exemplo priorum operum dei. in pro-

ximis aũt conuerſionẽ iniquorũ ad deum. Poſtea ad ſpecies deſcẽdens ac offerens ſacrificia ſpiritus &
cordis/petit liberationem ab effuſo ſanguine ad hoc vt redintegretur etiam ad priſtina dona exter/
na. ſ. ad bonificationem ſion iuxta reuelatam per nathan voluntatem dei: citans futurum fructum ſer
uandę legis in oblatione ſacrificiorum in templo.

¶ Perſona loquens eſt ipſe dauid.

Miſerere mei deus. Diuiditur pſalmus in partes duas: ꝓpoſitiuam materię, & exequutiuam/ibi
multiplica. Proponit duas petitiões. Prima eſt miſeratio ſui ſm diuinã gratiã. miſerere/ ad ſiſitu
dinẽ miſerentis gere te reſpectu mei (nõ cõpaſſione ſed voluntate & efficiẽtia) deus, nõ ſm mea merita
ſed ſm gratiã tuã. Vbi petit gratuito ſibi miſericordiæ effectum exhiberi. ¶ Secunda petitio. ſm mul/
titudinẽ miſericordiarum tuarũ dele rebelliões meas. Primum petit reſpectu ſui/modo petit reſpectu
rebellionũ ſuarum. Multa crimina cõmiſerat cõtẽptiua diuinoꝝ ꝓceptoꝝ: teſtante quoq; nathan/ q̃re
contẽpſiſti verbũ dñi? & ideo appellat rebelliones ſuas: petitq; eas deleri de libro irę ſeu vindictæ diui/
næ. Et hoc ſm multitudinem miſericordiarum tuaꝝ. Proprie loquẽdo miſericordia nõ eſt in deo/ſicut
nec ira/nec q̃cũq; alia paſſio (miſericordia eni nomẽ eſt paſſiõis: & ꝓpterea multæ miſericordię dñi iuxta
multitudinẽ effectuũ) ſed trãſlata ad ſignificãdũ actum voluntatis quo uolumus ſubleuare miſeriam
ꝓprie inuenit in deo. ſed ſic nõ eſt niſi vna ſm ſe/multiplex aũt ſm effectus. Vnde & ſic quoq; põt in/
telligi multitudo miſericordiarũ diuinarũ. Siue ergo ꝓprie ſiue metaphorice miſericordia attribuat
deo/ſemper multitudo miſericordiarũ dicitur ratione effectuũ. Vbi cõgrue multas rebelliões petit de/
leri ex multitudine miſericordiarum.

¶ Multiplica. Hic incipit pars executiua tali ordine. Pꝰo tractatur illa particula/dele ſm multitudi
nem miſericordiarũ tuarum. Secũdo illa/ſm gratiam tuã miſerere mei, quo ad iternorum donorũ prio
rẽ gratiam/ ibi cor mundũ. quo ad externoꝝ vero ibi/libera me. Petendo itaq; deletionẽ criminũ non
ſufficit dauidi petere ipſam deletionẽ criminũ (qm̃ hoc cõmune eſt etiã excellẽtibus viris) ſed humili/
at ſe vt leproſus & recognoſcit crimẽ ſuũ velut leprã. & incipit agere leproſum. & ait. multiplica. Iuxta
legis moſayce ritum non ſufficiebat vna leproſo lotio aut aſperſio: ſed exigebatur ꝙ ſepties aſpergere/
tur ad hoc vt iure purgaretur, & bis ipſe/& toties veſtes eius lauarentur. Et ꝓpterea dauid petit. multi/
plica/aſperſiones/ablutiones: & tandẽ laua me ab iniquitate mea/q̃ inique geſſi contra vriam, & a pec/
cato meo/exorbitantia mea a lege tua/a rationẽ recta, munda me.

Quoniam rebelliones. Petendo multiplicari ablutiones vſquequo reddat mundus/ citat fructus
qui cõſequẽtur hanc deletionẽ: ne infructuoſa petitio propoſita appareat. Et primo fructum in ſeipſo
futurũ ſi deus deleat rebelliones ſuas/explicat duplicem. tum cognitionẽ ſuoꝝ criminũ/qm̃ rebelliões
meas ego cognoſcam. tum aſſiduã meditationẽ eorũdẽ/& peccatũ meum corã me cõtinue/ſupple erit.
Vbi perſpice nõ ꝓprio ſtudio ſed diuinę miſerationi imputari recognitionẽ & meditationẽ cõmiſſo/
rũ criminũ: dum fructum deletionis æſtimat, & ſimul promittit ꝙ ſi deus deleat/ipſe tñ nõ delebit obli
uione ſed aſſidue ante oculos habebit cõmiſſum ſcelus: quia hæc eſt verę penitẽtiæ forma. ¶ Deinde
fructũ duplicẽ reſultantem conſecutiue in deo ſi miſereatur dauidis/explicat dicendo. tibi/ſoli tibi &c.
Vbi aduerte dupliciter exponi poſſe hos fructus. Primo rõne perſonalium conditionum ipſius daui/
dis. ſecũdo ratione conditionũ peccati mortalis ſm ſe. Si enim ad conditiones inuẽtas in hoc pecca/
to ex perſonalibus conditionibus dauidis verba hæc referantur, ſenſus eſt. ꝙ quia tibi/ſoli tibi deo pec
caui/vt iudici habẽti ſuper me poteſtatẽ, rex enim ſum (& exaggerãdo qualitatem offenſę in ipſum ſo
lum/repetit tibi ſoli tibi: & ipſum peccatum feci in oculis tuis/non in oculis alioꝝ; hoc eſt occulte. nã
& adulteriũ ſecreto cõmiſi: & vrias licet publice ſit occiſus in bello/occultum tñ fuit ꝙ ego fuerim cau
ſa mortis eius) propterea cõſequetur hoc, ꝙ tu q ſolus es iudex parcendo mihi iuſtificaberis/verax fies
in ſermone tuo: q ſi non peccaſſem fuiſſes verax in promiſſione tua. Loquutiõis q̃ppe iuſtitia eſt veri
tas: iuxta illud apoſtoli ad ro. 3. ex hoc verſiculo. eſt autẽ deus verax ſicut ſcriptum eſt/iuſtificeris in ſer/
monibus tuis. Si dauid nõ peccaſſet/ deus fuiſſet verus ſeruando promiſſa facta ipſi per nathan. 2.
reg. 7. ex quo aũt peccauit dauid/indignũ ſe reddidit ꝓmiſſione ſibi facta, & nullus remãſit ei locus pe/
tẽdi promiſſum. Et ꝓpterea dicit ꝙ ſi deus miſerebit ſui, erit deus verus/nõ quia ꝓmiſit/ſed quia ſemel
dixit ſe regni ac meſię bona dauidi daturũ. & ſic iuſtificabitur in ſuo loqui: quod eſt longe maius q̃ iu/
ſtificari in promiſſione. Et intendit hunc fructũ ſequi ex hoc ꝙ tibi/ſoli tibi tanq̃ iudici peccaui. Et ſi/
militer alter fructus. mundaberis in iudicare tuo. Si peccatum fuiſſet publicum/ſi fuiſſet ſcãdaloſum,
poſſet quiſpiam obiicere ꝙ iudiciũ miſericordiarum tuarũ erga me non eſſet mundum: ſed vbi nihil
horũ habet locũ (quia malũ feci in oculis nõ alioꝝ ſed tuis) ideo ex peccato meo interueniẽte tua gra
tia/ſequetur ꝙ mũdus eris iudicãdo/abſoluẽdo me. ¶ Referẽdo autẽ hæc dauidis verba ad conditiões
peccati quas habet ſm ſe ex hoc ꝙ eſt peccatum mortale, altior eſt ſenſus. ꝙ tibi/ſoli tibi peccaui, eo ꝙ
peccando mortaliter nullum offendimus niſi deũ: quia ratio omnis offenſę eſt quia fit contra deum.
vel in ipſo deo (vt odium dei/blaſphemia dei/& ſimilia) vel in nobis vel in ꝓximo: vt homicidium/
adulteriũ & alia huiuſmodi. Sicut. n. charitate nõ amamus niſi deum in ſeipſo/i nobis/& in proximis,

ita

ita peccato mortali quod eſt contrariũ charitatis/nõ offendimus niſi deum. Malũ in oculis tuis feci. Ad exaggeratioñe pcti hoc ſpectat:ſicut q peccat ſpectãte ꝓtore. Propterea iuſtificaberis in loq tuo. Si nõ pec caſſem/eſſes verax in ꝑmiſſionibus ꝑmioꝝ:ſi peccaſſem & nõ parceres/eſſes verus ĩ cõminatiõne pœnaꝝ. ſed vbi peccaui & miſereris/eris verus in loquutiõe tua:bñfaciẽdo nobis/ ſaluãdo nos nõ qa ꝑmiſiſti(vt pote q ſum ex pctõ idignus ꝑmiſſionibus)ſed qa dixiſti:neminem.n.ſaluat niſi quem apud ſe dixit ſaluandũ. Mũdaberis in iudicare tuo.ſi nõ peccaſſem eſſes mũdus in ꝑmiãdo:& ſi me peccãte nõ miſereris/eſſes mũdus in puniẽdo.me aũt peccãte & te miſerẽte,eris mũdus in iudicãdo iudicio iuſtificationis. Maxima qppe mũdicia iudicii inenit/quũ ipius abſq; imũdicia quacũq; iudicii abſoluit gratuito. Rariſſimũ eſt hoc in humanis:& tãto magis cõmendat mundiciã in diuino iudicio. Repetitio autem ꝓnoĩs tibi(dicẽdo tibi ſoli tibi)exaggerat tum pctũ:qm magnipẽſio ꝑſonę offenſę nõ eſt cõtenta vnica ipſius exp̃ſſione.tũ rõne liberę facultatis idulgendi:qm librate q ipſe/ſolus ipſe deus eſt offenſus, libertatem omnimodam indulgendi inculcat.

Ecce in iniqtate. Petiit deleri ſua peccata,qa inde & ipſe cognoſcẽs/& deus verax emergeret.cõfirmat mõ rõnes petitionis ſuę ab exẽplo in ꝓmptu:ex hoc.ſ.q ipmmet dauidẽ natũ peccatorẽ deus veritatis amator donauit ſciã occultoꝝ diuinorũ. Ac ſi apte diceret. Rõnes quas attuli acceptabiles ſunt/qa in meipſo exptus ſum eaſdẽ rõnes apud te efficaces.nõ eſt nouũ q peccata mea deleas/vt cognoſcã/vt verax fias:qa amor veritatis te iduxit ad faciendũ me natũ pctõrem ſcire. ¶ In ꝓmptu igit exemplũ ĉitãs demõſtrat. Ecce/in ꝓmptu ex parte mea eſt miſeria pcti ab initio formationis meę:& in pctõ calefacta eſt de me mater mea. Hebręa circũloquutione ſignificat cõcubitus quo mr cõcipit filiũ/per calefactionẽ mris de prole. Hic eſt textus vnde trahit pctm̃ originale:quo.ſ.qlibet ex commixtione maris & fœminę/cõceptus dicit in pctõ originali. Nec eſt opus pctm̃ attribuere mri.nõ.n.mrem intẽdit accuſare dauid,ſed miſeriã ſuã ab initio quo formatus eſt/quo cõceptus eſt deſcribere:miſeriã aũt nõ pœnę ſed pcti. Nec oportet in actu cõcubitus mrem aut prem pctm̃ veniale cõmittere:niſi qs adeo deſipiat vt putet delectationẽ naturalẽ volũtariã eſſe peccatũ. ¶ Ecce/in ꝓmptu quoq; ex parte tua eſt. veritatẽ voluiſti in renibus. Veritas in renibus eſt illa de qua ſcriptũ eſt.iurauit dñs dauid veritatẽ/de fructu vẽtris tui ponã ſup ſedem tuã. Ecce voluiſti/tua ſpõte, veritatẽ in renibus/veritatẽ regni ĩ meo ſemine a renibus ſignificato. In qua veritate intellige nõ ſolũ veritatẽ regię ꝓgeniei,ſed ẽt imo ꝑcipue veritatẽ meſię ex dauidis renibus. Et in obſtruſo ſapiẽtię facies ſcire me. Futurũ facies nõ refert ad tẽpus pſalmi/ſed ad ptm̃ voluiſti:denotãs q ex quo voluiſti veritatẽ regni in renibus meis/cõſequutũ eſt q feciſti me ſcire,nõ quecunq; ſed myſteria latentia in obſtruſo ſapiẽtię.reuelauerat qppe deus dauidi myſteria meſię/ & multa alia ſecreta diuinę ſapientię ante cõmiſſum adulteriũ: vt patet in pſalmis &.2.reg.7. Et iuxta morẽ ſuũ deſcribit futuꝝ reſpectu illius pti rõne dicta. ¶ Et aduerte primo q ĩ hoc exẽplo nõ ſolũ cõfirmat ratio petendi ab exẽplo/ſed explicat qs eſt ille dei ſermo de quo dixerat iuſtificaberis in loq tuo.fuit.n.ſermo iſtius volũtatis qua voluit veritatem in renibus dauidis. Secũdo q multitudo miſericordiarum petita ad delendum/explicatur monſtrando multas in hoc exemplo miſericordias:vt patet.ſimiles enim nunc petit.

Mundificabis me. Tractat illa particula/multiplica laua &c̃. Vbi nota q duplex aſp̃ſio legalis cũ hyſopo legit. Altera leui.14.in emũdatione leproſi. Et hęc aſp̃ſio fiebat ſepties cũ ſanguine paſſeris:cõcurrebatq; bis lauacrũ corporis:in pricipio.ſ.mũdationis & die ſeptimo. Altera nu.19.in emũdatione polllutoꝝ ꝑ morticinũ.& hęc fiebat aqua ſctificata:& expiatus die ſeptimo lauabat corpus ſuũ. ¶ Licet huic quadrat metaphora ab emũdatione leproſi.tũ qa de mundatione grauioꝝ criminũ agit,a qbus difficile eſt mũdari ſicut a lepra. Tũ qa dealbãdum ſe plus q̃ niuẽ deſcribit.hoc.n.ad remotionẽ macularũ lepręſparſaꝝ in carne ſpectat,nõ ad tactũ morticini:in quo nulla carnis macula cõtrahebat/ſed qdã irregularitas legalis. Tũ qa ĩfra tãgit metaphorã auris/q̃ vngebat in mũdatione leproſi. ¶ Ab efficacia itaq; faciliima diuinę mũdationis ĩchoat/offerẽs ſe mundandũ ritu leproſi dicẽs. Mũdificabis me in hyſopo/hoc eſt ad ſilitudinẽ mũdificatiõis qua leproſus mũdificat hyſopo,& mũdabor.vide facilitatẽ/q ſola hyſopo mũdabor. Lauabis me,& ſupra niuẽ dealbabor. Mũdicia remouent imũda,dealbatio cãdida. Et hęc fit ſola lotione. ¶ Audire facies me gaudiũ & lętitiã. Hic appet q metaphorã ab emũdatione leproſi tractat.nã in illa emũdatiõe ſacerdos dextrã auriculã leproſi qui mũdat vngebat primo ſanguine victimæ/& deĩde oleo. Ad hoc.n.alludens dicit. Audire facies me gaudiũ & lętitiã/ſicut leproſus in mẽbro auditus ſuſcipiebat ſigna gaudii & lętitię facies me audire interno auditu a te gaudiũ & lętitiã aĩ. Exultabũt oſſa. In emũdatione leproſi vngebat oleo a ſacerdote nõ ſolũ auris dextra ſed tres ptes oſſeę:ĩfima in dextri pedis pollice/media in dextrę manus pollice/& ſup̃ma effuſo reliquo oleo ſuper caput. Et ppea adiũgit.exultabũt/oleo lętitię,oſſa/vniuerſa in his tribus ptibus vncta, cõtriuiſti/hoc eſt q̃ cõtriuiſti.intẽdens ex hoc metaphorico ſermone q ĩternus auditus venię pariet ĩ me tm̃ gaudiu q exultabũt oſſa.i.q̃cunq; erãt firma in me(mẽs/ratio/volũtas/cõſiliũ &c̃.q̃ oſſa aĩ ſũt) q̃ cõtriuiſti/ ꝑmiſſiue.cõtrita qppe fuerãt pctĩs.vel ẽt quę contriuiſti cõminatione pœnarũ ꝑ nathan. Et nota in hac particula de mundatione deſcribi triplicẽ effectũ grẽ futuꝝ ex triplici actione diuina:

mūdationē ex hyſopo / dealbationē ex lauacro / exultationē oſſium etiam cōtritorum ex facere audire gaudium. vt hinc intelligas efficaciam gratię ad redintegrādum omnia.

Abſcōde facies tuas. Nō ſeruat ordinē actionū metrica ofo. Pria actio ſacerdotis mūdaturi lepro ſum iuxta legē / erat videre oculata fide ſi petēs ſm legē mūdari eſt vere mūdus. Contrariū petit dauid. noli apponere oculos tuos ad vidēdū pctā mea / ſed abſcōdes facies tuas a pctis meis: & ipſa abſcōſione dele oēs iniquitates meas. abſconſio. n. faciei diuinę a peccatis / eſt nolle imputare peccata ad pœnam damnationis: qui enim non curat ſcire / nec curat punire.

Cor mūdū. Hic tractaꝛ illa particula / miſerere mei deus ſm gſam tuā / duplr. Primo quātū ad redintegrationē ad īterna dona priſtina gſę. Et deīde quantū ad exteriora. perdiderat. n. vtraq;. Et ad līam petit dauid reſtitui ſibi gſam qua prius mūdo corde prōptus erat ad ea q̄ dei ſunt & ad iuſta. Diuinaſq; pinde hēbat illuminationes ac iſpirationes: vt patet ex geſtis eius añ crimē adulterii. Et qm̄ metrū nō ſeruat ordinē rerꝫ, mirū nō eſt ſi dona hęc nō ordinate ſcribūꝛ. Incipit & bñ a mūdicia cordis: quę eſt optima diſpō ad diuinas illuminationes & iſpirationes. Crea. Totū hoc opus tuū ſit ſicut' creare, crea qui ſolus potes cor mūdū facere. et ſpm̄ rectū / aiom vt fungiꝛ officio ſpiritus, qui prius in me fuerat rectus nō īpellens ad iniqua. renoua / tu qui prius dederas. in medio meo / nō in exteriori apparētia ſed in īt mis meis. Spūs rectus in medio hoīs eſt donū quo hō prōptus eſt ad recta exercēda / mandanda. &c̄.

Ne pꝛiice me. Nullū in aīa donū poniꝛ quo cōcedaꝛ hoī ꝙ pſeueret in gſa dei, ſed hoc diuinę reſeruatur cuſtodię. Quia expertus itaq; fuerat dauid poſt cor mūdū & ſpm̄ rectum ſe nō eē cuſtoditū a caſu, ideo petit. ne pꝛiice me a faciebus tuis / ſubtrahēdo cuſtodiā, et ſpm̄ ſctitatis tuę ne aufer a me. Praeter ſpm̄ rectū petit ſpm̄ ſctitatis, vt nō ſolū prōptus ſit ad recta & iuſta ſed et̄ ad diuina. Et dicendo ne auferꝛ / ſignificat iā ſibi reſtitutū & petere cōſeruationē. niſi. n. ſpūs ſctitatis fuiſſet ei reſtitutus, nō tā accuratę / nō tā prōpte ad diuina tēderet. Fac reuerti mihi gaudiū ſalutis tuę. Nō eſt iuſtus qui non gaudet iuſtis opibus / nō eſt liberalis qui non gaudet liberalibus / & ſic de aliis. non ſufficit mihi donū ſpiritus recti / ſpūs ſcti / cordis mūdi, niſi adſit quoq; qd̄ prius habebā gaudiū tuę ſalutis in me exiſtētis. Et in hoc apparet a quāta celſitudine pſectionis ceciderat dauid. erat enim circa ſalutē aīę gaudēs / ſicut hītuatus ē gaudēs in opibus in qbus ē hītuatus. Et ſpū ſpōtaneo. Aptiſſime gaudio adiūgiꝛ ſpūs ſpōtaneus. delectatio enim parit ſpm̄ ſpontaneū. Et eſt tertius ſpūs: non ꝓprie tertius, ſed forma amborꝫ ſpūum prius dictorꝫ. Vnde & aptiſſime dꝛ. cōfirmabis me. Quāuis pſeuerātia tuę cuſtodię reſeruetꝛ, ſirmitas tn̄ aī ex pte aī ſit a te deo p donū ſpūs ſpōtanei tā ad recta q̄ diuina. Dixit quoq; hoc ad drīam ſpūs ſpontanei p modū trāſeūtis: qualis apparet i iis qui quodāmodo ipetu aguntꝛ aliqñ ad bonum ſed non pſeuerāt. oportet eē ſpūm prōptū ſimul & ſtabilē ad bonū. Docebo. Poſt mūdatiōis fructū in ſeipſo / pmittit eiuſdē fructū in aliis. Docebo / tū exēplo tū pſalmis. Vtroq;. n. mō adīplent / & ſequutus eſt fructus cōuerſionis iniquorꝫ ad deū. Theodoſius impator rephenſus ab ambroſio de clade theſſalonicē. quum excuſaret ſe citādo ꝙ dauid et̄ homicida fuiſſet / & audiſſet ambroſiū rñdētē / ſequutꝰ es dauid ērātē ſeqre pœnitētē, publicā ſubiit pniam: & adīpletū ē i tāto pricipe. docebo / ab exēplo &c̄.

Libera me. Tractaꝛ hic illa particula / miſerere mei deus ſm gſam tuā / quantū ad gſam priſtinā exteriorꝫ donorum pmiſſorꝫ dauidi a deo: petēdo vt deus vtaꝛ ſecū miſericordia ſpāliter redītegrādo ipm ad gſam ſibi olim cōceſſam ſeu pmiſſam p verbū nathā ꝓphetę. Vt. n. patet. 2. reg. 7. d eus p nathan duo cōceſſerat. alterꝫ de ipſius ꝓgenie regnatura. alterum de ędificio tēpli p filiū eius. Et circa primum audierat ab eodē nathā poſt cōmiſſum homicidii crimē / nō recedet gladius de domo tua &c̄. De ſecūdo q̄uis nihil audiſſet a nathan, timebat tn̄ & rōnabilr ex eodē crimine: vt patebit. Et ꝓpterea tria petit. primo remotionē īpedimēti cōſurgētis ex homicidiis. ſecūdo acceptationē ſolius īternę pœnitentię. & tertio gſam ędificādi prius cōceſſam. ¶ Libera me de ſanguinibus. Primi parali. 22. refert dauid audiſſe ſe a deo anteq̄ peccaret. multū ſanguinē effudiſti / & plurima bella bellaſti, nō poteris ędificare domū noī meo / tāto effuſo ſanguine corā me &c̄. Hinc n. dauid valde timuit pp homicidium / imo homicidia: qm̄ ſi pp fuſum ſanguinē in bellis iuſtis videbat a deo ſe repulſum ab ędificatione tēpli / valde rōnabilius ob fuſum ſanguinē inocētē vrię & aliorꝫ q cū ipſo occiſi ſunt repellēdus erat a ꝓpagatione regię gentis: & cōſequēter ab ędificatione tēpli p filium / quātūcunq; illi alias ignoſceretꝛ. Et ꝓpterea ſolū crimē effuſi ſanguinis inocentis in hoc pſalmo explicat in ſpē: & ſupplicat ab illo liberari. ita ꝙ non imputetur ſibi ſanguis vrię & aliorum ſimul occiſorum ad cōdignam pœnā: ſcilicet ꝙ priuetur generatione regię ſucceſſionis / & ędificatione templi p filiū. Libera me de ſanguinibus vrię & aliorum cum eo occiſorum mea culpa, & laudabit lingua mea iuſtitiam tuā: hoc eſt dona mihi pœnam debitā pro his homicidiis, & de reliquis pœnis laudabit lingua mea iuſtitiam tuam. non ſolum acceptabo illas ſed laudabo iuſtitiam tuam infligentem quaſcunq; alias pœnas temporales. Verum quia non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris, quia feci blaſphemari nomen tuum ab inimicis / nō pręſumam laudare nomen tuum niſi te pręueniente. Domine labia mea aperies / tu. hęc eſt pręuentio. & tunc ſubſequetur effectus. Et os meum annunciabit laudem tuam. Hęc quo ad remotionem pręcipui impedimenti.

Acceptatio autem pœnitentię internę ſolius ſubiungitur/ hebręo textu diuinationem exigente. Quoniam non voles ſacrificium & dabo/holocauſtum non voles. Hic verſiculus ſolus acceptus ſignificat clare deum non velle ſacrificium nec velle holocauſtum. Et hoc non eſt difficilis intellectus. Sed copulatiua & dabo/non apparet cointelligibilis. ſimiliter coniunctio quoniam/reſtat ſine ſua relatione. Et propterea clauſula illa & dabo/ratione metri intercepta videtur: ſed locus proprius eius eſt in fine metri: & eſt pars orationis ſequentis metri. Et dabo ſacrificia dei: quę ſacrificia ſubiunguntur in ſpiritu fracto & corde contrito. & adhuc pendet relatio coniunctionis quoniam/ad ſequens metrum. bonifica in voluntate tua ſion. Ita ꝙ conſtructio eſt. quoniam nõ voles ſacrificium & holocauſta/& dabo ſacrificia dei in. ſpiritu & corde, ideo bonifica in voluntate tua ſion &c̃. Et ſic quadrant omnia. ¶ Vide modo ſenſus ſingulorum. Aſſerit dauid deum non voliturum ſacrificium aut holocauſtum pro venia ſcelerum ſuorum: quia in lege (vt patet leui. 4. 5. & 6. & nume. 15.) inſtituta tam ſacrificia q̃ holocauſta pro venia peccatorum ſunt. pro ſolis peccatis commiſſis per negligentiam/ignorantiam/ſeu errorem, & pro peccatis ex malicia ſolitis tamen committi ab hominibus. pro exorbitantibus autem ſceleribus nullum inſtitutum eſt ſacrificium aut holocauſtum, immo dicitur ibidem. anima vero quę per ſuperbiam aliquid commiſerit (ſiue ciuis ſit ille ſiue peregrinus) quoniam aduerſus dominum rebellis fuit/peribit de populo ſuo &c̃. Quia ergo crimen dauid valde enorme fuit & inſolitum (quum occiderit vriam inter fortiſſimos nominatum fideliſſimum ac deuotiſſimum militem/ proditorie & cum tanta crudelitate vt non curauerit alios ſuos etiam occidi vt vrias occideretur) quia inquam enormitatem criminis ſui videbat/ ideo dixit. non voles ſacrificium/holocauſtum non voles pro ſcelere ſanguinum antedicto. ¶ Et ego dabo ſacrificia dei. Tu non vis ſacrificia legis quę offeruntur coram hominibus, & ego dabo ſacrificia dei/hoc eſt quę ſolius dei intuentis cor ſunt. ſacrificia inquam dei appoſitiue ſpiritum fractum/cor fractum & contritum, quę deus non deſpicies. Explicat ſacrificia dei in ſpiritu & corde: hoc eſt in animo quatenus fungitur officio ſpiritus deum & ſpiritualia tractãdo/& quatenus fungitur officio cordis inchoando opera omnia. Et deſcribit cor non ſolum fractum in plures partes ſed contritum in puluerem/ ſpiritum autem fractum: vt intelligas voluntatem vt eſt principium omnium ad inferiora operum/ oportere eſſe nõ ſolum fractam ſed contritam in placatione dei pro commiſſis peccatis, ſpiritum autem (hoc eſt eandem voluntatem vt tendit ad ſpiritualia) ſufficit eſſe fractum: quia ad ſpiritualia tẽdere debet/ſed non innixa integritati ſuę ſed velut fracta quo ad proprias vires. Oportet enim pœnitentem & recognoſcere & offerre deo ſpiritum ſuum velut fractum: vtpote deſtitutum integritate virium ſuarum etiam ad volendum bonum ſpirituale & deteſtandam offenſam dei. quia vere ſic eſt: nã neutrum valemus ex ſpũ noſtro, ſed oportet ſpeciale diuinę gratię auxilium ad hęc adeſſe.

¶ Ideo bonifica in volũtate tua ſion. Quia ſion eſt caſus accuſatiui/oportuit ĩterpretes transferre bonifica. Explicat propheta petitionem intentam vt redintegretur ad promiſſa ſibi per nathan/explicãdo totam promiſſionẽ a primo promiſſo: hoc eſt ab ędificatione templi. primum enim promiſſum fuit ꝙ filius eius ędificaret templum. Et ideo petit vt redintegretur ad hoc vt bonificet ſion/conſtructione templi, in voluntate tua/olim mihi reuelata per nathan/& non ob meas iuſtificationes: ędificabis muros hieruſalem. vel cauſa metri ędificabis pro ędifica muros hieruſalem: vel & bonificando ſion/ędificabis conſequenter muros hieruſalem. hoc enim etiam implicite cõtinebatur in promiſſione nathan: pro quanto promittebatur ſucceſſio regia glorioſa & ſtabilis ſuper ſolium dauidis quod erat in hieruſalem. in his enim manifeſte continetur magnificatio & munitio hieruſalem.

Tunc voles ſacrificia iuſtitię holocauſtum ⁊ totum: tunc leuabunt ſuper altare tuum iuuencos. Si redintegraueris me ad promiſſa, tunc me redintegrato acceptabis ſacrificia mea, nõ pœnitẽtię ſed iuſtitię & holocauſta &c̃. q̃ nũc quũ nec iuſtitię ſint (q̃a iuſtificatus nõ ſum) nec pœnitẽtię/q̃a illa nõ vis, grata ſunt tibi. vel ſi redintegraueris me ad ꝑmiſſa, tũc ędificato tẽplo & altari acceptabis ſacrificia iuſtitię/legalis/hoc eſt ſm iuſtitiã legis in vno tñ loco offerẽda, & holocauſtũ, & totũ/hoc eſt vniuerſum ſacrificioꝝ & oblationũ genus vnico verbo reliq̃ cõphẽdẽdo. vel ꝑ totũ ĩtelligiẽ iuge ſacrificiũ holocauſti tã matutini q̃ veſpertini. tũc ĩponẽt ſup altarẽ tuũ/tibi dicatũ ĩ tẽplo & nõ ſpſim mõ hĩ & mõ ibi, iuuẽcos. A iuuẽcis ſignãt oĩa ſacrificia ſup altari dño ſm legẽ offerẽda. ¶ Vbi recole ꝙ leui. 17. diſtricte ꝓcipiẽ nõ offerri ſacrificiũ niſi añ oſtiũ tabnaculi dñi. Verũtñ hoc nõ ſuabaẽ: vt patet. 1. reg. 15. ſaule ſacrificãte ĩ galgalis. & c. 16. ſamuele ſacrificãte ĩ bethlehẽ qñ vnxit dauidẽ. & c. 20. dicẽte ionatha ad ſaulẽ. rogauit me obnixe dauid/dimitte me qm̃ ſacrificiũ ſolẽne ẽ ĩ ciuitate mea. Et. 2. reg. 15. dicẽte abſalõ ad dauidẽ/vadã & ſacrificabo dño ĩ hebron. Et. 3. reg. 3. excuſaẽ ppl's ſacrificãs in excelſis/q̃a nõdum ędificatũ erat tẽplũ noĩ dñi. Vñ ſperãs dauid hãc licẽtiã/hũc abuſum exterminatũ iri ꝑ ędificationẽ templi, adiungit cõem fructũ ſecuturũ ex ſui redintegratione: vt tanto melior explicetur redintegratio ipſius. Tunc/ędificato templo ſolenni & altari celebri, acceptabis ſacrificiũ legalis iuſtitię &c̃. q̃a tunc eleuabunt ſuper altare tuum/in tuo loco tibi dicatum, iuuencos. Amen.

¶VVLGATA EDITIO. ¶Victori eruditio dauid cum uenit doeg idumęus & annunciauit ſaul & dixit illi/uenit dauid in domum achimelech. LI.

Quid gloriaris in malicia:qui potens es in iniquitate.
Tota die iniuſtitiā cogitauit lĩgua tua:ſicut nouacula acuta feciſti dolū.
Dilexiſti maliciā ſuper benignitatē:iniquitatē magis q̄ loqui equitatē.
Dilexiſti omnia uerba precipitationis:lingua doloſa.
Propterea deus deſtruet te in finē:euellet te & emigrabit te de taberna-lo tuo,& radicem tuam de terra uiuentium.
Videbunt iuſti & timebunt:& ſuper eum ridebūt & dicent,ecce homo qui non poſuit deum adiutorem ſuum.
Sed ſperauit in multitudine diuitiarum ſuarum:& pręualuit in uanitate ſua.
Ego autem ſicut oliua fructifera in domo dei:ſperaui in miſericordia dei in ęternum & in ſeculum ſeculi.
Confitebor tibi in ſeculum quia feciſti:& expectabo nomen tuum, quoniam bonum eſt in conſpectu ſanctorum tuorum.

¶IVXTA HEBRÆVM.

¶Vincenti intelligentia dauidi:ueniente doeg idumęo/& annunciauit ſaul & dixit illi,uenit dauid ad domum achimelech. LII.

1 **Propheta.** Quid gloriaberis/in malicia o potens:gratia dei tota die. (intelle est)
2 Prauitates cogitabit lingua tua: quaſi nouacula polita faciens dolum.
3 Dilexiſti malum magis q̄ bonum:mendacium magis q̄ loqui iuſtitiam. Selah.
4 Dilexiſti omnia uerba glutitionis lingua doli.
5 Etiam deus deſtruet te ſempiterno:tollet te & extrahet te de tentorio/& eradicabit te de terra uiuentium. Selah.
6 Et uidebunt iuſti & timebunt:& ſuper eum ridebunt.
† deos 7 **Vox iuſtorum.** Ecce (talis erit) uir (qui) nō ponet deum† fortitudinem ſuam:& ſperauit in multitudine opulentię ſuę/roborabitur in prauitate ſua.
† deos † deos 8 **Propheta.** Et ego ſicut oliua frondoſa in domo dei†:confiſus ſum in gratia dei† ęternum & ſemper.
9 Confitebor te ęterno/quoniam feciſti (hec):& expectaui nomen tuum/quoniam bonum (est expectare) coram gratioſis tuis.

Titulus eſt. Vincenti intelligentia dauidi, veniente doeg idumeo/& annunciauit ſaul & dixit illi. venit dauid ad domum achimelech. Vbi manifeſte tāgitur hiſtoria ſcripta.1.reg.22. Ex qua iuncta pſalmo habetur ꝙ pſalmus iſte tractat de malicia doeg idumęi (qui occidit ſacerdotes domini & omnes in nobe ciuitate ſacerdotum)& de miſericordia dei erga dauidem, in cuius odium tāta clades commiſſa eſt:vt patet in hiſtoria.¶ Verum ex illa particula tituli/intelligentia dauidi/inſinuatur aliquid intelligentia dignum in hoc pſalmo tractari pręter nudam hiſtoriam. Et quantum ex pſalmo apparet,inſeritur myſterium diuinę vltionis futurę in doeg/& pręmii repoſiti dauidi ſperanti & expectanti gratiam dei.

¶SVMMARIVM EST.

¶Inuehitur dauid in doeg ꝙ tantam cladem velut radendo effecerit dolis/mendacio/malicia:ꝓphetando ꝙ deus in pręſenti deſtruet eū & eradicabit de terra, ipſe autem dauid erit ſicut oliua in ęternū ſperans in diuina gratia & laudans deum/quia expectauit magnificationem diuini nois.

¶ Perſonę loquentes ſunt propheta & iuſti.

Quid gloriaberis/in malicia o potēs. Diuidiť pſalm⁹ ī ptes duas: ppoſitiuā materię,& executiuā/ibi prauitates. Proponit duo. Prio maliciā doeg idumęi/icrepādo ipm. Secūdū hiſtoriā doeg pſidebat paſtoribus mulaꝝ ſaulis/& erat vir magnus corā ſaule (vt in ca.21.refeŕ) & effectus ē maior ex eo ꝙ accuſauit ſacerdotē dñi tanq̃ cōplicē dauidis/& pcuſſit ſacerdotes & ciuitatē eoꝝ. Et ppterea appellat eū potētē i malicia/dicēdo. Potēs ſeu fortis in malicia qd gloriaberis? Tanq̃ diceret. eti nūc gloriaris in potētia tuę malicię, nō ſubeſt tñ cur gloriaberis in futuꝝ. ¶ Secūdo ppōnit benignitatē dei cōtinuā erga ſe dauidē. gratia dei/ſine meritis meis, tota die/cōtinue mecū eſt.

¶ Prauitates cogitabit. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractať illa particula/o potēs in malicia. Secūdo illa/qd gloriaberis/ibi ēt deus deſtruet te. Tertio illa/gr̃a dei tota die/ibi & ego ſicut oliua. ¶ Increpať itaq; potētia ſimul cū malicia. Et potētia qdē ſignificať in actiōe qua ſicut gladio raſorio exercuit cogitatū ac dictū dolū. Iuxta hiſtoriā doeg non ſolū trucidauit. 85. viros ſacerdotes dñi, ſed ēt ciuitatē ſacerdotū pcuſſit in ore gladii viros & mulieres & paruulos & lactētes / bouēq; & aſinū & ouē. & ppterea aſſimilať raſorio gladio/ſcidēti oēs pilos occurrētes. Prauitates cogitabit/pſeuerabit cogitādo; lingua tua/inter loquēdū cū ſaule: quaſi nouacula polita faciēs/exequens, dolū/cogitatū ac dictū cōtra achimelech ſacerdotē. ¶ Dilexiſti malū magis q̃ bonū, mēdaciū magis q̃ loq iuſtitiā. Increpat doeg de interno affectu. nā iuxta hiſtoriā ſaul q̃rebat hēre dauidē & cōplices eius: doeg aūt vidēs quū neſciret achimelech eē cōplicē dauidis, nō debuit deferre ſauli achimelech tanq̃ cōplicē dauidis: ſed aut tacere aut ſimplex factū narrare/explicādo ſe nihil ſcire an fuerit cōplices. cuius oppoſitū prōptitudo eius ad tā durā cladē teſtať. pręſertim recuſantibus aliis tm̄ facinus. Et ppterea hic increpať de malicia. Dilexiſti malū magis q̃ bonū, mēdaciū magis q̃ loqui iuſtitiā. mētitus eſt. n. achimelech fuiſſe cōplicē dauidis/& dilexit malū tantę cladis: quū potuiſſet & debuiſſet vtrūq; vitare. Dilexiſti oīa verba glutitiōis/ciuitatis ſacerdotalis/quā quodāmodo glutiuit, lingua doli. In quo apparet quo affectu deſolauerit ſacerdotes. q̃uis effectus ipe ſatis teſteť peſſimū affectum doeg.

Etiā deus deſtruet te. Tractať hic illa pticula/qd gloriaberis: pphetādo ꝙ paꝝ durabit gloria eius: qm̄ deus puniet ipm in hac vita/vidētibus iuſtis & cōſiderātibus ac irridētibus. Etiā deus/qui pmiſit ſcelus tuū, deſtruet te ſempiterno/nō ad tēpus. Per qḋ videť ſignificari deſtructio generis eius/ſicut ipe deſtruxit gen⁹ achimelech. Tollet te & extrahet te de tētorio/tuo/ſicut tu abſtuliſti ſacerdotes & extraxiſti de tabernaculo: & eradicabit te de terra viuētiū/ſicut tu eradicaſti ſacerdotes. Terrā aūt viuentiū appellare videť terrā pmiſſionis. Forte de genere doeg remāſerūt in idumea. ¶ Et videbūt iuſti/hāc punitionē, & timebūt. Hic appet ꝙ locutus ē de pūitiōe i pñti vita. ad pñtis. n. vitę ſtatū ſpectat iuſtos videŕ vidictas & timeŕ: i altera ſiqdē vita lętabūť iuſti vidēdo vidictas. Timebūt ātne & ipi ruāt i peñ. Et ſup eū ridebūt. ecce irriſio: hoc ē ad ſiſitudinē irridētiū cōſiderabūt poenas ei⁹. ¶ Irridēdo āt dicent. Ecce vir nō ponet deū fortitudinē ſuā/hoc eſt ecce talis erit vir q nō ponet deū fortitudinem ſuam: & ſperauit in multitudine opulentię ſuę, roborabiť in prauitate ſua. Et intendit ꝙ qcunq; aſſimilatur doeg in his tribus (ſcilicet ꝙ ſperauit in multitudine opulentię ſuę/& nō ponet deum fortitudinem ſuam/ſed roborabitur in prauitate ſua) erit talis in poenis qualis doeg.

Et ego ſicut oliua. Tractať hic illa pticula/gr̃a dei tota die: pphetādo pſpitatē ppriā. futurā tū i pñti vita. Et ego ſicut oliua frōdoſa/i ſignū viuacitatis, i domo dei. Et dicit hoc/qa ipe in domo dei apud achimelech petēs panē & gladiū/fuerat occaſio trucidatiōis ſacerdotū. cōtra tātū malū pter itentionē eius ſubſecutū/dicit ꝙ ipſe i domo dei q̃ſi oliua frōdoſa erit/pducet tātū fructū i domo dei ſicut oliua viuax. Tū i futura vita: i qua ſola qḋ vere ęternū ē ſpari pōt. cōfiſus ſum in gr̃a dei ęternū & ſemp. In veteri teſtō comitabať pſpitas tpalis bonitatē vitę: qa ſic pmiſerat deus i deutero. Et ppea dauid velut rōnē ſuę futurę i pñti vita pſpitatis/ſubiūgit ſpē fiduciāq; ſuā i gr̃a dei nō ſolū reſpectu pñtiū ſed ęternoꝝ bonoꝝ. qa ſpaui ſeu cōfiſus ſum in gr̃a dei ęternū & ſemp: hoc ē nō ſolū reſpectu pñtiū ſed eoꝝ q̃ vere ęterna ſūt. ¶ Cōfitebor/cōfeſſiōe laudis, te ęterno & ſemp qm̄ feciſti/mecū gr̃am. Prophetat gratiaꝛ actionē ſuā p recipiēdo beneficio tanq̃ recepto/qa ſcit ſic futurū eē. Et expectaui nomē tuū/manifeſtandū & glorificandū in me: & expectaui nomen tuū/noſſe in ęterna foelicitate quoniā bonū/ſupple eſt expectare nomen tuū, corā gratioſis tuis/iis qui gratuito propter te donāt. Ordo prępoſterus. prius expectaui nomen tuū qm̄ bonū &c̄. & cōſequēter cōfitebor te qm̄ feciſti. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori ſuper chorum eruditio dauid. LII.

Dixit inſipiens in corde ſuo: non eſt deus.
Corrupti ſunt & abominabiles facti ſunt in iniquitatibus: non eſt qui faciat bonum.
Deus de coelo proſpexit ſuper filios hominum: ut uideat ſi eſt intelligens aut requirens deum.

Omnes declinauerunt/ ſimul inutiles facti ſunt:non eſt qui faciat bonum/non eſt uſq; ad unum.
Nonne ſciẽt oẽs qui operantur iniquitatẽ:qui deuorant plebem meã ut cibũ panis:
Deum non inuocauerunt:illic trepidauerunt timore ubi non fuit timor.
Quoniam deus diſſipauit oſſa eorum qui hominibus placent: confuſi ſunt quoniam deus ſpreuit eos.
Quis dabit ex ſion ſalutare iſrael:quum cõuerterit dominus captiuitatem plebis ſuæ exultabit iacob & lętabitur iſrael.

IVXTA HEBRÆVM.

Vincenti ſuper machalath intelligentia dauidi. LIII.

† dij 1 Propheta. DIxit ſtultus in corde ſuo. Dictum ſtulti non eſt deus†. Propheta. cor
rumpere fecerunt/& abominabilem fecerunt iniquitatem,non eſt faciens bonum.
† dij † deos 2 Deus† de cœlis proſpexit ſuper filios adam:ad uidẽdum ſi eſt intelligens requirẽs deũ†.
3 Totus ipſe homo auerſus eſt/ſimul putrefacti ſunt:non eſt faciẽs bonũ/non eſt etiam unus.
4 Nun quid non cognouerũt operantes iniquitatis/deuorãtes populi mei:comederũt
† deos panem/deum† non uocauerunt.
† dij 5 Ibi timuerunt timore vbi non fuit timor:quoniã deus† diſperſit oſſa caſtrametãtis cõtra te,
† dij confudiſti/quia deus† abominatus eſt eos.
† dijs 6 Quis dabit ex ſion ſalutes iſrael: reducente deo† captiuitatem populi ſui,exultabit ia
cob/lętabitur iſrael.

TItulus eſt. Vincenti ſuper machalath/intelligentia dauidi. Machalath nomẽ inſtri muſici dicitur. Intelligentia appellatur eo q eruditiuus eſt pſalmus.tum ad cognoſcendum deum/tum ad aduentum meſſię.Paulus apoſtolus ad ro.3.affert hunc pſalmum ad teſtificandum omnes tam iudęos q̄ gentiles ſub peccato eſſe.Ita q ex autoritate apoſtoli & ex verbis pſalmi clare conſtat tractari hic ſtultitiam humani generis erga deum,ex qua totum humanum genus ſubiectũ eſt peccato. Ex calce autem pſalmi apparet deſiderari remedium per aduentum meſſię. Et quia hic pſalmus coincidit cum.14.fere de verbo ad verbum/& ſolum differt quo ad qntum verſiculum,ideo breuiter pertrãſibimus/remittẽdo ad ſcripta ſuper pſalmum.14.eadem quippe eſt materia vtriuſq;/idem progreſſus: &(vt patebit)ſolo quinto verſiculo differt.

SVMMARIVM EST.

Humanum genus vniuerſum/corruptum ex ignorãtia dei deſcribitur,cum inexcuſabilitate ignorantię/quia viderunt manifeſtos effectus:ſuſpiratq; propheta ad remedium per aduentum meſſię reducentis captiuitatem populi ſui.

Perſona loquens/propheta eſt.

DIxit ſtultus. Diuidiť pſalmus in partes duas:ppoſitiuã materię,& executiuã/ibi deus de cœlis. Proponit cãm & effectũ.Radicẽ mali eẽ negare deũ.Dixit ſtultus/humanũ genus,i corde ſuo.nõ deus/ſupple eſt/aut ſimplr aut curã hñs nri aut rõ operũ nrorũ.Effectus multiplex hinc ſubſecutus eſt.Corrũpere fecerũt/oẽm carnẽ viã ſuã/iſti ſtulti qui dixerũt nõ deus,& abominabilem fecerunt iniquitatem/ſcelus.ſ.idolatrię:& vniuerſaliter nõ faciens bonum/nullus eſt faciens bonum.

Deus de cęlis. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractať illa particula/corrũpere fecerũt &c̃.Secũdo illa/dixit ſtultus nõ eſt deus/ibi nunqd nõ cognouerunt. Tertio remediũ vtriuſq; mali/ibi qs dabit ex ſion. Affert dauid deũ inqſitorẽ & teſtẽ q totũ genus humanũ ſub pctõ eſt. Inqſitorẽ qdẽ.Deus de cœlis pſpexit ſup filios adã/nõ hebręos aut gẽtiles tñi,ad vidẽdũ ſi eſt itelligẽs,nõ qualitercunq; ſed reqrens deũ/colẽdo/ſeruãdo pcępta/habẽdo ipm pro rõne vitę ſuę. Teſtẽ aũt,ecce qd inuenit deus. totus ipſe auerſi ſunt.Cõſtructio eſt de ſignificato/ad ſimilitudinẽ noium collectiuoꝝ.totus ipſe/hõ,auerſi ſunt/ſinguli hoies,ſimul putrefacti ſunt/putredine moꝝ:nõ faciẽs bonũ/ſupple eſt,non etiam vnus/nec vnus quidem eſt faciens bonum.

Nunqd nõ cognouerũt. Tractať hic illa particula/dixit ſtultus nõ deus:declarãdo inexcuſabilitatẽ

tã gẽtiliũ ꝗ iudęoꝝ de hoc ꝙ negãt deũ.¶ Et primo deſcribunť vtriq. Gẽtiles opatii iniqtatis/deuo/ratores populi mei/iſraelitici. Iudęi aũt comederũt panẽ/tũ angeloꝝ in deſerto/tum terrę ꝓmiſſionis/ deũ non vocauerũt.nã poſt comeſtũ panẽ idolatrę fuerũt. Ibi timuerunt timore.ſ.in terra ꝓmiſſionis in qua debebãt manere ſub ꝓtectione diuina,nõ fuit timor/hoc eſt vbi nõ fuit rõ timẽdi.¶ Ecce mate/ria cognita. Nunqd inquã nõ cognouerũt/vtriq; hęc duo.ſ.qm deus diſpſit oſſa caſtrametãtis te:& ꝙ cõfudiſti qa deus abominatus eſt eos. Et eſt ſenſus ꝙ vtriq;(tã gẽtiles ꝗ iudęi)cognouerũt ꝙ deꝰ diſpſit oſſa gẽtiliũ caſtrametãtiũ aduerſus iudęos:& ꝙ iõ hoſtis qñq; confudit populũ iſraeliticũ qa deus abominatus eſt eos/filios iſrael. Duo opa adducunť cognita. Alteꝝ ꝙ deus pugnauit ꝓ populo iſrael cõtra hoſtes eius.hoc enim viderũt & in exitu de egypto,& in debellatione amalechitaꝝ/amorreorũ/madianitaꝝ tpe moyſi, & poſtmodũ in debellatione chananeoꝝ tpe ioſue. Alteꝝ opus qno gentiles ſubegerũt & cõfuderũt iudęos/qa deus abominatus eſt iudęos ꝑꝑ coꝝ crimina. Et hoc pluriesviderũt tpe iudicũ. Ita ꝙ ex vtroq; inexcuſabiles redduntť de hoc ꝙ refutarũt deũ/ꝙ dixerũt nõ deus. Et in hac rõne tñ/differt pſalmus iſte a.14.ibi.n.affertur pro rõne inexcuſabilitatis ꝙ vtriq; cognouerũt deũ eẽ in generatione iuſti abrahę:vt ibi declaratũ eſt. Quoniã deus diſperſit oſſa/hoc eſt ſolida/firma ꝗcũq; velut ſuſtẽtacula exercitus,caſtrametãtis te/aduerſus te popule iſrael. Et ſtatim apoſtrophat ad pplm gẽtilẽ. Cõfudiſti/quoq; tu gẽtilis pplm iſrael,qa deus abomiatus ẽ eos/filios iſrl/& nõ ĩ fortitudie tua. Quis dabit ex ſion. Tãtę cęcitatis & tãtę molis iniqtatũ ac maloꝝ remediũ cõcupiſcẽs ꝓpheta/ex/clamat optãtis affectu. Quis dabit ex ſion ſalutes iſrael! Ad Iſam expectabať ſalus populi ꝑ meſiã ex ſion. Et merito:qa in hieruſalẽ meſias ſaluauit mũdũ.¶ Quã magna aũt ſit multiplex ſalus expectata ex meſia/explicat. Reducẽte deo captiuitatẽ populi ſui/nõ babylonicã nõ egyptiacã ſed quę ſimplici/ter & abſolute eſt captiuitas populi(quam cõſtat eſſe captiuitatem peccati:iuxta verbum angeli.ſal/uum faciet populum ſuum a peccatis eorum)exultabit iacob,lętabitur iſrael:vt ex gemino gaudio/ interno & externo/magnitudinem ſalutum intelligas. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori in pſalmis eruditio dauid quum ueniſſent ziphei & dixiſſent ſaul/nonne dauid abſconditus eſt apud nos? LIII.

Deus in nomine tuo ſaluum me fac:& in uirtute tua iudica me.
Deus exaudi orationem meam:auribus percipe uerba oris mei.
Quoniam alieni inſurrexerunt aduerſum me & fortes quęſierunt animã meam:& non propoſuerunt deum ante conſpectum ſuum.
Ecce enim deus adiuuat me:& dominus ſuſceptor eſt animę meę.
Auerte mala inimicis meis:& in ueritate tua diſperde illos.
Voluntarie ſacrificabo tibi:& confitebor nomini tuo dñe/quoniam bonum eſt.
Quoniã ex oi tribulatione eripuiſti me:& ſuper inimicos meos diſpexit oculus meus.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincenti in modulationibus intelligentia dauidi: uenĩẽtibus zipheis & dixerunt ſauli.nõne dauid abſconditus eſt nobiſcũ? LIIII.

1 Propheta. Deus † in nomine tuo ſalua me:& in potentia tua ulciſceris me. † dij
2 Deus† audi orationem meam:auſculta uerba oris mei. dij
3 Quoniam alieni inſurrexerunt ſuper me/& fortes quęſierunt animam meam:& non propoſuerunt deũ † corã ſe. Selah. deos
4 Ecce deus† auxilians mihi:dominus† eſt in ſuſtẽtatoribus animę meę. † dij
5 Conuertetur malum reſpectoribus meis:in ueritate tua facies concidere eos. † dñi mal
6 In promptitudine ſacrificabo tibi:confitebor nomen tuum/quoniam bonum eſt.
7 Quoniã ex omni anguſtia liberauit me:& in inimicis meis uidit oculus meus.

Titulus eſt. Vincẽti in modulationibus intelligẽtia dauidi:uenĩẽtibus zipheis & dixerunt ſauli: nonne dauid abſconditus eſt nobiſcum?¶ Vbi aduerte ꝙ ziphei bis nunciauerunt ſauli ꝙ da/uid eſſet apud ſe. Prima nunciatio ſcribitur.1.reg.23. & tunc ſaul pręmittens nuncios ad diligentius inquirendum venit ad perſequẽdum dauidem:ſed(vt ioſephus dicit)dauid cognita neqtia ziphe/orum receſſit ab anguſtiis ziph/& venit in deſertum mahon:& propterea ſaul non iuit in ziph/ſed in mahon.& dum vrgeret in modũ coronę,ſuperuẽientibus nunciis ꝙ philiſtei terrã vaſtarent/diuertit

ad philiſteos.& ſic euaſit dauid. Secūda aūt vice (vt ſcribit̄.1.reg.26.) ſaul nūciātibus zipheis, venit cōtra dauidē in ziph exiſtētē. Et tūc dauid occulte pueniēs, nocte venit ad exercitū ſaulis dormientis, & & abſtulit lanceā & vrceū aque &c̄. & ſic cōuicit ſaulem ſua manſuetudine. ¶ Ex verbis tituli huius inſinuatur ꝙ de prima annunciatione tractat pſalmus iſte: qm̄ tunc narrauerūt ziphei ſub iſto loquendi modo, nōne dauid abſconditus eſt apud nos? qui loquēdi modus recitatur in titulo. Ex fine autem pſalmi apparet tractari ſecūdā annūciationē: dū dicit̄, & inimicos meos vidit oculus meus. nam tūc dauid liberatus eſt videndo inimicos ſuos dormiētes, & potens occidere ſaulem. Vnde materia pſalmi huius videtur comprehēdere vtranqꝫ annunciationē & vtriuſqꝫ effectū. Intelligentia in titulo poſita, ad hoc ſpectat ꝙ dauid eruditus fuit a deo, & intellexit vt nō poneret manū in chr̄m domini (qd̄ ſecunda vice potuit efficere) ſed confideret in dn̄o. Reliqua expoſita ſunt in aliis titulis.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid recurrens ad deum pro propria ſalute inter perſecutiones ſaulis nunciātibus zipheis, ſaluatus a deo, & puidens vltionem inimicoꝝ, promittit ſacrificare & laudare dn̄i nomen bonum. tum in liberatione ex oī anguſtia. tum in liberatione ex viſione inimicorum dormientium &c̄.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

DEus in noīe tuo. Diuidit̄ pſalmus in partes duas: propoſitiuam materię, & executiuā, ibi deus audi. ¶ Proponit duo. Primum petendo. Deus in nomine tuo, inuocato a me, non in vi armoꝝ, ſalua me. Alterū prophetando. Et in potentia tua vlciſceris me, vindictam facies tu non ego.

¶ Deus audi. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractat̄ illa particula, deus ī noīe tuo ſalua me. Secundo illa, & in potētia tua vlciſceris me, ibi conuertetur malum. ¶ Circa primum tria tractat. Primo firmat recurſum ad deum. Deus audi orationem meam, eleuationē mentis meę ad te: attēdendo auſculta verba oris mei. Secundo cauſam periculi, quia alieni. Vocat zipheos alienos, quū tn̄ eſſent de tribu iuda, ac per hoc cōtribules ipſi dauidi: ita ꝙ nō erant alieni genere tribus. Sed ad explicandā magnitudinē nequitię eoꝝ appellant̄ alieni, non genere ſed negocio: hoc eſt ad quos nihil oīno ptinet negociū inter ſaulē & me. Quoniā alieni, a negocio, ziphei ſcilicet, inſurrexerūt ſup me, nunciantes bis ſauli vbi moror: & fortes, ſaul & ſui, quęſierunt aīam meā, nō bona mea ſed vitā meā: & nō pppoſuerunt deū corā ſe, & iniuſte, nullam habētes rōnem dei phibentis perſecutionē innocentū. Hęc eſt cauſa periculi & recurſus ad deū. ¶ Tertio deſcribit ſe ſaluatū a deo. Ecce, in promptu, deus auxilias mihi, ſupple eſt: dn̄s in ſuſtentatoribus aīę meę, ſupple eſt. Siue intelligas dn̄m deſcribi ad ſimilitudinē ſuſtētatoris vitę dauidis: & hoc ſignificari dn̄s in ſuſtentatoribus. i. velut ſuſtentator aīę meę, vitę meę. ſiue intelligas dn̄m cū militibus ipſius dauidis: qui erant velut ſuſtētatores vitę ipſius. Vtroqꝫ enim mō verum dicit̄. Literę tamen magis quadrat ꝙ domino attribuatur officium ſuſtentatoris vitę. ita ꝙ primum attribuitur deo officium adiutoris: & deinde explicatur non qualitercunqꝫ adiuuando, ſed officio ſuſtentandi vitam meam.

Conuertetur malum. Tractat̄ hic illa particula, & in potētia tua vlciſceris me: prophetādo primū vindictā in vtroſqꝫ, ſcilicet zipheos. Cōuertet̄ malū reſpectoribus meis. Vocat zipheos ab officio reſpiciēdi latibula in qbus abſcondebatur dauid, & ſaulem cum ſuis. In veritate tua, cognita conuincēte ſaulem, facies concidere eos. Quod adimpletum fuit ſecunda vice. nam ab ipſa veritate manſuetudinis dauidis conuictus ſaul, concidit ab animo perſequendi dauidem. Vel in veritate tua, in iuſtitia tua, facies concidere eos, in bello philiſtinorum. ¶ Secundo promittit gratiarumactiones: recognoſcendo tum deum, tum nomen dei qd̄ in principio īuocauit. Deū qdē. In pꝛōptitudine ſacrificabo tibi, hoc eſt ſpontanea volūtate ſacrificabo tibi deus gr̄as agendo. Nomen aūt. Cōfitebor, laudabo, nomen tuū dn̄e, qm̄ bonū non ſolū in ſe ſed mihi fuit. Et ecce effectus. Quoniam ex omni anguſtia liberauit me, in deſerto mahon quādo erant mihi anguſtię vndiqꝫ, cingente me ſaule in modum coronę: quod fuit in prima annunciatione zipheorum. & in inimicis meis, ſaule & ſuis dormientibus in ſecunda annunciatione zipheorū, vidit oculus meus, hoc eſt vidēdo inimicos meos velut victor euerſi. Familiare eſt huic prophetę ſignificare victoriam ex viſione inimicorum. & quia tanq̄ victoria fuit illa benignitas dauidis erga ſaulem, ideo vt victoria recognoſcitur a deo, dicēdo. & in inimicis meis, tanq̄ proſtratis, vidit oculus meus. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori in carminibus intellectus dauid. LIIII.

EXaudi deus orationem meam & ne deſpexeris deprecationem meam: intende mihi & exaudi me.

Contriſtatus ſum in exercitatione mea: & conturbatus ſum a uoce inimici, & a tribulatione peccatoris.

Quoniā declinauerunt in me iniquitates: & in ira moleſti erāt mihi.

Cor meum conturbatum eſt in me:& formido mortis cecidit ſuper me.
Timor & tremor uenerunt ſuper me:& contexerunt me tenebrę.
Et dixi quis dabit mihi pennas ſicut columbæ:& uolabo & requieſcam.
Ecce elongaui fugiens:& manſi in ſolitudine.
Expectabam eum qui ſaluum me fecit:a puſillanimitate ſpiritus & tempeſtate.
Pręcipita domine/diuide linguas eorum : quoniam uidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate.
Die ac nocte circūdabit eam ſuper muros eius iniquitas:& labor in medio eius & iniuſtitia.
Et non defecit de plateis eius uſura & dolus.
Quoniam ſi inimicus meus maledixiſſet mihi:ſuſtinuiſſem utiq;.
Et ſi is qui oderat me ſuper me magna locutus fuiſſet:abſcōdiſſem me forſitan ab eo.
Tu uero homo unanimis,dux meus & notus meus.
Qui ſimul mecum dulces capiebas cibos:in domo dei ambulauimus cum conſenſu.
Veniat mors ſuper illos:& deſcendant in infernum uiuentes.
Quoniam nequitię in habitaculis eorum:in medio eorum.
Ego autem ad deum clamaui:& dominus ſaluauit me.
Veſpere & mane & meridie narrabo & annunciabo:& exaudiet uocem meam.
Redimet in pace animam meam ab iis qui appropinquant mihi:quoniam inter multos erant mecum.
Exaudiet deus:& humiliabit illos qui eſt ante ſecula.
Non enim eſt illis commutatio/& non timuerunt deum:extendit manum ſuam in retribuendo.
Cōtaminauerūt teſtamētū ei9:diuiſi ſūt ab ira uultus eius,& appropiquauit cor illius.
Molliti ſunt ſermones eius ſupra oleum:& ipſi ſunt iacula.
Iacta ſuper dñm curā tuā & ipſe te enutriet:nō dabit in ęternum fluctuationē iuſto.
Tu uero deus deduces eos:in puteum interitus.
Viri ſanguinum & doloſi non dimidiabunt dies ſuos:ego autē ſperabo in te domine.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincenti in modulatiōibus itelligētia dauidi. LV.

1 Propheta. AVſculta deus †orōnē meā:& ne occultare a deprecatione mea. † dī
2 Intēde mihi & rñde mihi:lamentabor in locutione mea & reſonabo.
3 A uoce inimici/a faciebus coarctationis impii: quoniam cōmouebunt ſuper me iniquitatem/& in furore odient me.
4 Cor meū tremet in medio mei:& terrores mortis ceciderunt ſuper me.
5 Timor & tremor ueniet in me:& operuit me horror.
6 Et dixi.quis dabit mihi alam ſicut columbę:uolabo & habitabo.
7 Ecce elongabo uagando : pernoctabo in deſerto Selah.
8 Accelerabo euaſionem mihi:a uento ſuſcitato a tempeſtate.
9 Pręcipita dñe † diuide linguā eorū:quoniam uidi iniquitatem & litem in ciuitate. † dñī mei
10 Die ac nocte circūibunt ipſam ſuper muros eius:& prauitas & labor in medio eius.
11 Contritiones in medio eius:& non recedet de platea eius fraus & dolus.
12 Quoniam non inimicus uituperabit me & ſufferam:non oſor meus ſuper me magnificauit/& abſcondar ab eo.
13 Et tu homo ſicut ęſtimatio mea:dux meus & notus meus.

14 †deorum Qui ſimul dulcabimus ſecretum:in domum dei †ambulabimus in conuentu.
15 Inſtigabit mors ſuper eos/deſcendent foueam uiui:quia malicię in conuentu eorum in medio eorum.
16 †deos Ego ad deum †uocabo:& dominus ſaluabit me.
17 Veſpere & mane & meridie loquar & reſonabo:& audiuit uocem meam.
18 Redemit in pace animã meam ab appropinquante mihi:quia in multis fuerũt mecũ.
19 Audiet deus & humiliabit eos/& ſedens antiquitus. Selah q[fun]t tales q̃ nõ mutatiões ipſis /& non timuerunt deum†.
†deos
20 Extendit manus ſuas ad pacificos ſuos:maculauit pactum ſuum.
21 Lenita ſunt ſupra butyra os eius/& bellum [eſt] cor illius:molliti ſunt ſermones eius ſupra oleum/& ipſi [ſunt] enſes.
22 Proiice ſuper dñm onus tuum/& ipſe gubernabit te:nõ dabit ęterno lapſum iuſto.
23 †dij †puteo Et tu deus †facies deſcendere eos in puteum †foueę:homines ſanguinum & doli non dimidiabunt dies ſuos,& ego confidam in te.

Titulus eſt. Vincenti in modulationibus intelligentia dauidi. Ex quo titulo non apparet materia:ſed materiæ myſterium/pro quanto appellatur intelligẽtia. Reliqua tituli intellige vt ſupra. ¶ Circa materiam autem pſalmi ſequendo petri apoſtoli regulam/quum conſtet ex titulo q̃ autor eius eſt dauid/& q̃ quęcũq; in hoc pſalmo dicuntur de ipſo verificantur in perſona dauidis,cõſequẽs eſt q̃ pſalmus iſte ad literã de dauide tractat. ¶ Quid aũt circa dauidem tractetur/oportet ex ipſo pſalmo colligere. Ex principio pſalmi apparet tractari geſta contra dauidem in principio perſecutionis eius a ſaule.nam quadrat impoſitio iniquitatis q̃ eſſet inimicus regis.quadrant terrores mortis quos tunc paſſus eſt tam in iaculo lanceę q̃ in obſeſſione domus.quadrat deſiderium alarum ad volãdum: quia obſeſſus erat tunc domi/nec poterat per portas exire. Ex medio quoq; pſalmi apparet deſcriptio ſaulis inopinate perſequentis dauidem/dum deſcribitur dux cum quo fuerant ſecreta &c. Finis etiã pſalmi ſcelus ſaulis de maculatione naturalis fœderis erga generum/deq; ſimulato placido ore atq; ſermone,eidem atteſtatur. Et breuiter tantum conſonat pſalmus geſtis in principio perſecutionis dauidis a ſaule,vt cogar dicere materiam iſtius pſalmi ad literam eſſe fugam dauidis a ſaule quando voluit ipſum occidere:primo iaculando lanceam/ſecũdo obſidẽdo domũ eadem noctę,& tertio in naioth miſſis lictoribus ad capiendũ eum:q̃a illuc fugerat emiſſus de feneſtra domus. Hiſtoriam habes.1.reg. 19. ¶ Eruditio aũt in titulo appoſita/ſpectat ad hoc q̃ dauid eruditus fuit ad iactandum curam ſui in deum/& de prouidentia dei circa præmia iuſtorum & pœnas iniquorum.hæc enim præter hiſtoriam in pſalmo apponuntur vt materia eruditionis ſeu intelligentiæ.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid recurrit ad deum in fugę ſuę periculis tam domi q̃ in naioth/citans ſaulis & ſuorum iniquitates contra ſe,deſcriptiſq; vtriuſq; euaſionis modis,prophetat ſaulem & ſuos tandem caſuros/ſeipſũ autem iuſtum in domino confidentem gubernandum ac erigendum a deo.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

Auſculta deus orationem meam. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materiæ,& executiuam/ibi quoniam cõmouebunt. Proponit duo. Primo recurſum ad deũ. ſecundo cãm recurſus. ¶ In recurſu ad deũ petit q̃ttuor. Primũ.auſculta deus orõnẽ meã/ad ſilitudinẽ attẽdẽtis & applicantis aures percipe eleuationem mentis meę. Secundum.& ne occultare a deprecatione mea. Nõ ſufficit orationem meam percipi, ſed petitionem quoq; meam gratam eſſe peto: non gratam quippe eſſe petitionem ſignificat princeps occultans ſe a petitionibus/ne ſcilicet audiat petentes. Et ideo petit ne ad ſimilitudinem occultantium ſe a deprecationibus/ingratam habeat deprecationem ſuã. Vbi clare patet ordo præpoſterus.nam prius eſt q̃ non ſe occultet:& deinde q̃ auſcultet. ¶ Tertium. intende mihi. Quartum.& reſpõde mihi. Nõ ſufficit q̃ orationẽ & deprecationem meam percipias,ſed meipſum cõmendo:vt.ſ.ego nõ ſim exoſus aut moleſtus habear,ſed attẽde mihi/& dignum me fac reſponſione tua. Recole ſcriptum eſſe geñ.4.reſpexit dominus ad abel & ad munera eius:& videbis prophetæ orationem creſcere ab actionibus orandi & deprecandi ad ſeipſum. Sepe enim deus attendit orõni & non oranti:ſed tunc prodeſt ecclęſię,nõ illi.grata aũt oratio eſt quando orans eſt gratus.

¶Explicat autẽ cauſam recurſus duplicẽ. Lamẽtabor inqt in locutiõe mea/ qrula erit vox mea,& reſonabo a voce inimici/ ſaulis.hæc eſt pria cã. A faciebus coarctationis impii.ſ.ſaulis hæc ẽ ſecũda.Et prima cã tãgit verba nõ quæcũq ſed pceptoria:hoc eſt mãdatũ ſaulis ad capiẽdũ dauidẽ.Secũda cã ſpectat ad facta:hoc eſt ad executionẽ qua a miniſtris ſaulis coarctatus fuit dauid ne poſſet exire.Reddit aũt rõnẽ ſuæ lamentationis iuſtę:tum quia ab inimico,tum quia ab impio/ ſubaudi rege.

¶ **Qm̃ cõmouebũt.** Incipit hic ps executiua tali ordine.Primũ tractaẽ illa pticula/ a facieb⁹ coarctationis/ quãtũ ad ipſam coarctationẽ.Secũdo tractaẽ illa pticula/ a voce inimici/ ſilr q̃tũ ad ipm piculũ/ ibi accelerabo. Tertio illa pticula/ ipii/ ibi qm̃ vidi.Quarto pſeqtur illã pticulã/ a uoce inimici, declarãdo ſpãlr illã pticulã a voce/ ibi ego ad deũ.Quĩto ſpãlr illa pticula inimici/ ibi audiet deus.Sexto tractaẽ recurſus ad deũ ĩ pĩcipio poſitus/ ibi iacta ſup dñm. ¶ Circa coarctationẽ quã paſſus ẽ deſcribit pĩcipia.qm̃ cõmouebũt ſup me iniqtatẽ & ĩ furore odiẽt me. Iuxta hiſtoriã initiũ pſecutionis fuit ſm cãm iputatã q ſaul iputabat dauidi q eẽt inimicus ſuus:vt ipſemet dixit ad michol.qre dimiſiſti inimicũ meũ! Nec ſolus ſaul ſed multi ĩputabãt hoc crimen dauidi:vt ipſe dauid teſtaẽ in ca.24.dicẽs ſauli.qre audis verba hoium loquẽtiũ,dauid q̃rit malũ aduerſũ te! Et ppea hic ĩchoat.Qm̃ cõmouebũt/ cõmoueẽ nõ ceſſabũt,ſup me iniqtatẽ/ inimicitie aduerſus ſaulẽ.Et hic ĩſurrexerũt alię cõcomitãtes cãæ. nã adfuit ſm internũ affectũ odiũ,& ſm exteriores actus erat furor.Et ppea dicit.& ĩ furore/ pſecutiõis, odiẽt me/ nõ ceſſabũt me odio hẽre.Et de odio qdẽ ſaulis & ſuoꝝ erga dauidẽ/ ſatis cõſtat ex effectibus. De furore aũt/ initia pſecutiõis teſtãtur.nã tũc ſaul tãto furore cõmotus eſt vt niſus fuerit lãcea cõfodere dauidẽ:& fugiẽtẽ in ppriã domũ iuſſerit a ſatellitibus circũdari noctę illa/ ne poſſet euadere & mane occideretẽ.Hę ſunt cãæ. ¶ Ecce effectus,prĩo interni in dauide.Cor meũ tremet in medio mei,& terrores mortis ccciderũt ſup me.Ordo ẽ ppoſterus.qa terrores mortis ceciderũt ſup me,ideo cor meũ tremet.& futurũ tremet referẽ ad pteritũ ceciderũt.& verũ fuit vtrũq q̃tũ ad iaculum lãceę.Timor & tremor veniet ĩ me/ coarctatũ ĩ domo,& opuit me horror.Silr hic ẽ ordo ppoſterus.& futuꝝ veniet/ reſpicit pteritũ opuit.Iuxta hiſtoriã audiẽs dauid ab vxore ſua q mane occidẽdus eẽt niſi noctę illa ſe ſaluaret/ & vidẽs ſatellites cuſtodiẽtes oſtia domus,optus ẽ horrore exterius/ & intus timore/ & ĩ mẽbris tremore.Quæ deſcribunẽ ptim ĩ pterito & ptim ĩ futuro/ ad denotãdũ antecedẽtiã & cõſequẽtiã.ſ. q prĩo horruit,& exĩde venit timor cum tremore. ¶ Scdo externi.& dixi/ qs dabit mihi alam! Tãgiẽ coarctatio exterior:explicãdo internã cogitationẽ de deſiderio alarũ.vidẽs.n.q nõ poſſet fugere p oſtia/ cogitauit exire p feneſtrã ſeu p tectũ more auiũ.hoc.n.ſignificat & dixi qs dabit mihi alã! Et addidit ſicut colũbę,q̃ ſolet habitare in ſupioribus domus & exire p foramina:vt intelligas neceſſitatẽ ei ĩminere exeundi velut p foramina more colũbę.Et ppea ſubdit.volabo & habitabo:hoc eſt habitaculũ inueniã tutũ. ¶ Tertio euaſio.ecce/ diuina ope mediãte michol vxore mea,elongabo/ me p feneſtrã,vagãdo/ more fugiẽtis:pernoctabo in deſerto.Appellat deſertũ/ locũ deſertũ a cuſtodia ſaulis. Vel forte ad literam illa noctę ſeceſſit in locum deſertum:& propterea dicit pernoctabo in deſerto:& poſtea iuit ad ſamuelem in ramatha.Et hoc eſt veriſimilius.

Accelerabo. Incipit tractare hic illã pticulã/ a voce inimici. Iuxta hiſtoriã dauid fugiẽs e ppria domo p feneſtrã/ venit ad ſamuelẽ ĩ ramatha:& vterq iuit ĩ naioth/ vbi erat cuneus pphetaꝝ. Quo cõperto ſaul miſit lictores illuc ad capiẽdũ dauidem:q quũ appuliſſent illuc/ pphetauerũt. Vnde miſit alios lictores:qui & ipſi quum veniſſent illuc/ prophetauerunt.& quum tertii lictores ſimiliter prophetaſſent, poſtremo venit ipſe ſaul: qui etiam prophetauit cum aliis. Et licet ioſephus intelligat per pphetiã hmõi/ amentiã quãdã,qa tñ ſcriptura ſpm̃ dñi deſcribit autorẽ/ intelligẽda eſt q̃dã extaſis diuinitus effecta in eis ad hoc vt dauid euaderet.Hãc hiſtoriã tãgit ppheta:deſcribẽs hmõi aduẽtum lictoꝝ & ſaulis a ſilitudine vẽti turbinis & tẽpeſtatis:& deſcribẽs pphetiã eoꝝ (ſcilicet ſaulis & lictoꝝ) a pcipitatione & diuiſione linguę.Et qdẽ cõcurſus tot lictoꝝ & ſaulis/ rõnabilr aſſilatur turbini & tẽpeſtati:vt patet.prophetia ãt eoꝝ ideo aſſimilatur rei pcipiti:qa ex lictoribus effici pphetas/ pręcipitatio q̃dã eſt:eo q nõ gradatim de ſtatu in ſtatũ venerit. Diuiſio aũt linguę actio pphetiæ fuit.nam lingua eoꝝ prius erat lingua lictoꝝ & lingua regis cõtra dauidẽ,& diuiſa eſt a ſeipſa & a lingua remanẽtium extra:qa lingua amicorum ſaulis q nõ venerãt illuc/ erat cõtra dauidẽ/ cõtra dei iuſtitiã,lingua aũt ſaulis & lictorum q venerãt/ fuit ad laudãdũ deũ:dum tranſiit in linguã pphetarũ/ hoc eſt in lĩguã laudãtẽ deũ cũ pphetis.cantabat.n.cuneus pphetarũ diuinas laudes.Et iſte cantus appellabaẽ pphetare. ¶ Ordina ergo lrãm ſic.Pręcipita dñe/ ad ſilitudinẽ pręcipitãtis fac eos de lictoribus pphetas ſtatim:diuide linguã eorum/ vt nõ ſit lingua lictorum ſed pphetarũ.Nã interim accelerabo euaſionem mihi a vento cõmotionis a tempeſtate.Et ſic factum eſt.interim.n.q ſaul & lictores prophetabant/ dauid receſſit. Deſcribit aũt ſeipſum ſm ſtatum periculi illius in naioth.& propterea ĩducit ſeipſum orãtem/ pręcipita domine,& acceleraturum euaſionem/ accelerabo &c̃.

Quoniã vidi iniquitatẽ. Tractaẽ hic illa pticula/ a facie impii/ duplr.Prĩo declarando iniqtatẽ ciuitatis ſaulis.Secũdo declarãdo iniqtatẽ ipſius ſaulis/ ibi qm̃ nõ inimicus. ¶ Aduerte hic duo.Primũ q ppheta redit ad tractatũ coarctationis ſuę.interpoſuit ſiqdẽ periculũ in naioth/ ad hoc vt ĩtegre ſimul

deſcriberet picula illius fugę:vt ſimul expoſitis/poſtea vnūquodq; eoꝝ ſingillatim pſequeret̃. Secūdū
ꝙ appellatiōe ciuitatis icertū ē an itelligat̃ ciuitas de q̄ fugit dauid/an ſocietas ſaulis q̄ erat cōtra daui
dē.Et ē rō dubii:qa i ſcriptura ñ legūt̃ cuſtodię poſitę i ciuitate ne euaderet dauid,ſed tñ i domo daui
dis.& potuit eē ꝙ poſtq̄ ſaul cōperit dauidē fugiſſe p feneſtrā/poſuerit cuſtodias p ciuitatē,ſuſpicās ne
alicubi i ciuitate lateret:& hmōi cuſtodias pphā nūc tractet. Tuti⁹ tñ ē exponere de ciuitate hoc eſt de
vnitate vniuerſoꝝ cōueniētiū cū ſaule cōtra dauidē,dicēdo ipm eē inimicū regis.Et ſm hoc tres ptes
ciuitatis(.ſ.muri/platea/& mediū ei⁹,qd bis noiat̃)metaphorice itelligūt̃:vt itelligas vniuerſitatē eoꝝ
i oib⁹ ſuis ptib⁹ iniquā,& pcipue i intimis cordiū.& ppea bis mediū eius repetit̃. Q̄m vidi.Hinc ap
paret ꝙ de ſocietate loqt̃/quā vidit iniquā.vidi/exptus ſum,iniqtatē & litē/cōtra me,i ciuitate/ i vnita
te cōplicū ſaulis.Die ac noctę/iceſſanter,circuibūt ſup muros eius/hæc duo.ſ.iniqtas & lis cōtra me:&
prauitas & labor i medio ei⁹/cōtra me.praue.n.laborabāt ad capiēdū eū.Cōtritiōes/ machinatę cōtra
me i medio ei⁹:& nō recedet de platea ei⁹ fraus & dolus/cōtra me.Hæc de ciuitate.℄ De capite āt eius
ſaule ſubdit.Q̄m nō inimicus.Vbi aduerte ꝙ negatio ppoſita in vtraq; oṙone negat copulationē.ita
ꝙ dicēdo q̄m nō inimic⁹ vitupabit & ſufferā/ſenſus eſt.nō iungētur hæc duo ꝙ inimicus vitupet me
& ego ſufferā:qa reſiſtā inimico irrogāti mihi iniuriā.Et ſilr nō oſor me⁹ ſup me magnificauit & abſcō
dar/ſenſus ē.nō iūgent̃ hæc duo ꝙ oſor me⁹ ſup me magnificauit & ego abſcōdar ab eo:qa pmunitus
ero cōtra oſorē meū & reſiſtā ei tētāti magna cōtra me facere.Negatio.n.ppoſita i vtraq; oṙone teſtat̃/
ſignificat & ifert hūc eē planū vtriuſq; oṙonis ſenſū.Et ē ad ppoſitū dauidis i hoc negocio:itēdentis
dicere ꝙ ſi cū inimico & oſore(itellige apto)fuiſſet ſibi agēdū/reſtitiſſet/pugnaſſet/&hmōi alia feciſſet,
ſed vbi cū amico & duce cā fuit vt ſubiūget &c̄.Et deſcripſit hæc i futuro(vitupabit/ſufferā/abſcōdar)
qa loqtur de eo qd futurū fuiſſet ſi inimicus ſi oſor has iniurias ei irrogaſſet. Et tu/ſaul,hō ſicut æſti
matio mea.i.ſicut rō ꝙ æſtimer.Saul.n.poſtq̄ dauid pcuſſit philiſteū habuit ipm in pcio/& prępoſuit
ipm militibus/& aſciuit in generū.& ppea dr̃ rō pp quā dauid erat pluris ęſtimatus.Dux me⁹/erat enī
ſaul & rex eius & dux exercitus,& notus meus/notitia domeſtica.Qui ſimul dulcabimus ſecretū / pſe
ueraturi eramus in dulcatiōe ſecreti cōſilii:& ſilr in domū dei ambulabimus/pſeueraturi eramus i am
bulatiōe ad domū dei,in cōuētu/cū frequētia multitudinis.Et intēdit p hæc ꝙ ſaul & dauid erāt ita cō
iūcti ꝙ ſimul ſuauiter cōicabāt cōſilia/ſimul ibāt ad ſacrificia cū multitudine ppli.Et qa in his erāt p
ſeueraturi quātū erat ex pte dauidis,ideo deſcribit ea p verbū futuri tēporis.In quo ēt inſinuat ꝙ ipſe
nō fuit i culpa exorti odii.Ex quo patet ipietas ſaulis/ꝙ iter tot vincula vnitatis pſeueraturę ex pte da
uidis quęſiuit ipm occidere. Vñ velut ipatiēs tātę iniqtatis deteſtatorio affectu ſubdit vindictā.In
ſtigabit mors ſup eos,deſcēdēt fouea/inferni,viui.Nō.n.p hęc verba ſignificat̃ euētus pœnę:nā nulli
bi legit̃ talis euētus.ſed ſignificat̃ demeritū:ꝙ.ſ.mereret̃ nō mori ſed ſtimulari ad mortē ita ꝙ viui ſe
pelirentur:ſicut olī dathan & abiron nu.16.Et rōnē repetēs.qa maliciæ i cōuentu eorū in medio eorū.
Ego ad deū vocabo.Proſeqtur hic pphā incohatū ſupius tractatū illius pticulę/a voce inimici/tali
ordine.Prīo explicat modū ſuæ liberationis.deinde iniqtatē inimici cū vindicta. Iuxta hiſtoriā ap
pellat dauid vocē inimici attētatā ſui appręhēſionē:pro quāto nō habuit effectū ēt obſidēdi , ſed fuit
tanq̄ ſola vox mādati ad capiēdū.Modus aūt quo euaſit(vt pdictū eſt)fuit ꝙ tam lictores q̄ ſaul ap
propinquātes ad dauidē pphetarūt:hoc eſt cū cuneo pphetarū cecinerūt diuinas laudes.interim.n.da
uid habuit tēpus euadēdi.Et q̄m miraculū hoc fuit p oṙonē dauidis & merito ſamuelis(nā ibi dr̃.quū
vidiſſent cuneū pphetaꝝ vaticinātiū & ſamuelē ſtātē ſuper eos/factus ē ēt ſpūs dñi in illis) ppea inqt
ego ad deū vocabo,& dñs ſaluabit me.Et qa oṙo iſta p manus pphetarū & ſamuelis durauit die & no
cte(ita ꝙ ēt ſaul cecinit cū cęteris coram ſamuele tota die illa & nocte)iō ſubdit̃. Veſpe & mane &
meridie loquar/diuinas laudes,& reſonabo/pſeuerabo ſonās velut ſtrepitu & tumultu feſtiuātiū:& au
diuit vocē meā. Et ecce modus liberatiōis.Redemit i pace aīam meā ab appropīquāte mihi.erat vi
ta mea tanq̄ pdita:ſed de⁹ redemit illā i pace/ſine armis,ab appropinquāte/ſaule p lictores & p ſeipm/
mutādo eos repēte i pphās.Et exaggerādo bñficiū hmōi redēptiōis ſubdit.qa i multis fuerūt mecū/nō
p me ſed iuxta me:hoc ē qa i plurib⁹ multitudinib⁹ appropinqūerūt mihi.fuerūt.n.tres caterue lictoꝝ.
Audiet de⁹.Narrato mō euaſiōis/ſubiūgit̃ vīdicta diuīa cū iniqtate inimici ſaulis.Audiet deus/vocē
& meā & inimicoꝝ,& hūiliabit eos/inimicos:& ſedēs antiqt⁹.Ordīa ſic.audiet de⁹ & ſedēs antiqt⁹,&
hūiliabit eos:hoc ē audiet deus natura,& ſedēs antiqtus/offō iudicis,& hūiliabit eos:vt rei pbauit euē
tus. Ecce demerita qb⁹ meret̃ hūiliari.q nō mutatiōes ipſis,& nō timuerūt deū.Prīo cōe tāgit̃ crimen
obſtinatiōis.q ſūt tales ꝙ nō timuerūt deū/peccauerūt corā deo,& tñ nō ſūt mutatiōes ipſis/nō mutā
tur/ſūt obſtinati i odio ſuo cōtra me.Vel crimē ſignificat̃ igratitudinis.q ſūt tales ꝙ nō ſūt ipſis pmu
tatiōes/receptoꝝ bñficioꝝ & offōꝝ a me,& nō timuerūt/ſūt & mihi igrati & a dei timore alieni.℄ De
inde ad ſpāle ſaulis crimen deſcendit.Extēdit manus ſuas ad pacificos ſuos:hoc eſt ad me vndiq; ſibi
pacificum:maculauit pactum ſuū/quod mecū inierat faciēdo me generū ſuū. Lenita ſunt ſupra buty
ra os eius/pro ora eius. Et intendit ꝙ faciem ſuam monſtrabat ſaul ſine vlla aſperitate leniorem buty
ro:hoc eſt ita exhibebat viſui meo faciem ſuam lenem ſicut butyrum lene exhibetur guſtui.

& tñ & pliũ cor illi⁹.intus bellũ in corde:in facie aũt lenitas.Nec ſolũ in facie ſed ẽt i verbis.molliti ſũt ſermões ei⁹ ſupra oleũ,& ipſi enſes.ex vna pte ſũt molliores oleo ſmones eius/& ex altera pte ſunt enſes vtrinq̃ incidẽtes.Lege hiſtoriã.2.reg.18.&.19.ca.& inuenies hæc.Gratioſus vultus apparet ibi in duabus rebus:familiari ſcilicet conſuetudine dauidis,& ſermone.eſto vir fortis & prelιare prelia domini &c̃.Vbi etiam apparet ꝙ hæc omnia ordinabat ſaul ad mortem dauidis.

Proiice ſup dñm. Tractat̃ hic recurſus ad deũ i pricipio pſalmi ppoſitus.Tractat̃ aũt mõſtrãdo fructũ ei⁹.¶ Modus aũt tractãdi ẽ p modũ exhortãtis ſeipm & alios.Proiice/orãdo/cõfidẽdo &c̃.ſup dñm/ nõ ſup hoiem,onus tuũ/quo pmeris q̃dcũq; ſit illud.Et ecce fructus.& ipſe/dñs,gubernabit te ſic ꝙ nõ dabit eterno/q̃uis ad horã,lapſũ iuſto:hoc ẽ ſi pmittet labi nõ relinquet lapſũ eternũ,ſed releuabit & reſtaurabit i hac vita.loqtur.n.ſm pmiſſiões veteris teſtamẽti.¶ Et vt pleniorẽ itelligas fructũ ex cõtrariis/addit.Et tu de⁹ facies deſcẽdere eos/hoſtes iuſti,in puteũ fouee:ita ꝙ hoies ſanguinũ & doli nõ dimidiabũt dies ſuos,& ego cõfidã in te.Ex q̃ clauſula vltimo ſubiũcta/apparet clare ꝙ de ſeipſo & ſaule ac ſuis locutus ẽ.Seipm demõſtrauit.& gubernabit te/nõ dabit eterno lapſũ iuſto.Ac ſi apte diceret ꝙ deus gubernabit me/& nõ pmittet lapſum meũ eſſe eternũ:hoc eſt vſq; in finẽ/q̃uis ad horã pmiſerit. Quo cõtra facies deſcẽdere ſaulẽ & ſuos in puteũ fouee:hoc ẽ facies ipſos deſcẽdere ad ſilitudinẽ eoꝝ q cadũt in puteũ fouee.i.pfunditatis imeabilis.In hebræo ht̃ puteo in datiuo:ſed cõſtructio mutauit adiũcta ppõne in.¶ Et vt clarius caſum intelligas/ſubiũgit ꝙ hoies ſanguinũ & doli/ſaul & ſui,nõ dimidiabũt dies ſuos/nõ morietur morte naturali qua glibet cõplet dies ſuos/ſed ad ſilitudinẽ cadẽtiũ i puteũ fouee nõ dimidiabũt dies ſuos.Et accipe nõ dimidiare dies ſuos/vt ſit modus loquẽdi ad deſcribẽdũ repẽtinã mortẽ innaturalẽ.nõ.n.oportet ꝙ oẽs hi mortui fuerint añ medietatẽ dierũ ſuoꝝ/ diuidẽdo totũ naturale tẽpus vite eoꝝ i duas ptes eq̃les. Verificat̃ quoq; quãtũ ad fructũ:qm̃ ſicut de iuſto in adoleſcẽtia mortuo ſcriptũ ẽ.cõſũmatus i breui expleuit tẽpora multa/quo ad fructũ(qa aſſecutus eſt i breui tẽpore quod alii lõgis tpibus vix efficiũt)ita viri iniq nõ dimidiãt dies ſuos quo ad fructũ: qa quãtũcũq; viuãt nõ aſſequunt̃ quod aũ dimidiũ dieꝝ iuſtus aſſeqtur.Et ego cõfidã in te.Quæ omnia ad literam cõpleta eſſe euentus rerum demonſtrauit.nam poſt hæc ſaul & ſui interfecti fuerunt : & ipſe confidens in deo/euectus eſt ad regnum.Amen.

¶ **VVLGATA EDITIO.** ¶ Victori pro columba muta:eo ꝙ procul abierit dauid humilis & ſimplex quum tenuerũt eum allophyli in geth. L V.

Miſerere mei de⁹:qm̃ cõculcauit me homo,tota die ipugnãs tribulauit me.
Conculcauerunt me inimici mei tota die:qm̃ multi bellãtes aduerſũ me.
Ab altitudine diei timebo:ego uero in te ſperabo.
In deo laudabo ſermões meos/i deo ſpaui:ñ timebo qd faciat mihi caro.
Tota die uerba mea execrabãt̃:aduerſũ me oẽs cogitatiões eorũ i malũ.
Inhabitabunt & abſcondent̃:ipſi calcaneum meum obſeruabunt
Sicut ſuſtinuerũt animã meã:pro nihilo ſaluos facies illos,in ira populos confringes.
Deus uitam meam annunciaui tibi:poſuiſti lachrymas meas in conſpectu tuo.
Sicut & in promiſſione tua:tunc conuertentur inimici mei retrorſum.
In quacunq; die inuocauero te:ecce cognoui quoniam deus meus es.
In deo laudabo uerbũ/i dño laudabo ſmonẽ/i deo ſpaui:nõ timebo qd faciat mihi hõ.
In me ſunt deus uota tua:que reddam laudationes tibi.
Quoniam eripuiſti animam meam de morte/& pedes meos de lapſu : ut placeam corã deo in lumine uiuentium.

¶ **IVXTA HEBRÆVM.** ¶ Vincẽti ſup colũba muta elongationũ dauidi michtham:apprehendentibus eum pheliſtim in gath. LVI.

1 Propheta. Miſere mei de⁹†:qm̃ abſorbuit me hõ,tota die ipugnãs coarctabit me †dij
2 Abſorbuerũt obſeruatores mei tota die:quoniam multi impugnantes me†ab excelſo. †mihi
3 Die qua timebo,ego ad te confidam.
4 In deo†laudabo uerbum eius:in deo†cõfiſus ſum,nõ timebo quid faciet caro mihi. †dij †dij

me
†malo 5 Tota die uerbis meis contriſtabunt: ſuper me omnes cogitationes eorũ ad malum†.
6 Cõgregabũtur/abſcõdẽtur: ipſi calcanea mea obſeruabũt ſicut expectarũt aiam meã,
†dĳ 7 Super iniquitate euaſio ipſis: in furore populos fac deſcendere deus†.
8 Vagationẽ meã numeraſti tu: pone lachrymã meã in utre tuo, nõne in libro tuo?
qua eo
†dĳ 9 Tunc reuertentur inimici mei retro: in die uocabo, hoc ſciui/quia deus† mihi .
†dĳs 10 In deo† laudabo uerbum: in domino laudabo uerbum.
†dĳs 11 In deo† confiſus ſum: non timebo quid faciet homo mihi.
sunt
†dĳ 12 Super me deus† uota tua : ſoluam confeſſiones tibi.
13 Quia liberaſti aiam meam de morte: nonne pedes meos ab impulſu meo, ad ambulan
coram
†deo dum faciebus dei† in luce uiuentium?

TItulus eſt. Vincẽti ſup colũba muta elõgationũ dauidi michtham, apphẽdẽtibus eũ pheliſtim in gath. Ex quo titulo manifeſta appet materia pſalmi: ꝙ. ſ. tractat hiſtoriã ſcriptam. 1. reg. 21. qñ dauid i pricipio ſuę fugę a ſaul/aufugit i geth ciuitatẽ philiſtinoꝝ, putãs ſe ibi ſecurũ manere: ſed quũ cognitus fuiſſet a viris priæ illius ꝙ ipſe eẽt dauid/tẽtus ẽ & ductus ad cõſpectũ regis achis vt tãq̃ hoſtis q̃ tot philiſteos peremiſſet iuſſu regis interficeret: dauid aũt timens mortẽ ſimulauit ſe fatuũ: & ſic euaſit. ¶ Verũ titulus cõtinet aliq̃ verba obſcuriora. Vñ p colũbã mutã elõgationũ/ſignificat q̃litas dauidis ad inſtar columbę (aialis innocui) nõ gemẽtis ſed mutę. ſilẽter. n. dauid fugit & elõgat⁹ ẽ vſq; i regionẽ philiſtinoꝝ. & ppea dr elõgationũ. Michtham (vt in titulo. 16. pſalmi declaratũ eſt) multiplici ſignificatiõe exprimit. Videt mihi hoc i loco ſignificare ſpẽm cãtici. Et moueor ea rõne q a i toto titulo nõ alr noiat pſalm⁹ aut cãticũ aut hymn⁹ aut laus: hic. n. conuicio ꝙ p dictionẽ michthã ſignificat q̃dã cãtici ſpẽs. Ita ꝙ ſenſus ẽ. Vincẽti michtham/tale cãticũ, ſup colũba muta elõgationũ dauidi, tenẽtib⁹ eũ philiſteis i gath. ¶ Et aduerte ꝙ pſalm⁹. 34. (ſ. bñdicã dñm i oi tpe) circa eandẽ fugã dauidis hẽt titulũ: ſed ille pſalm⁹ (vt ibi patuit) tractat geſta dauidis poſt euaſionẽ, iſte tractat q̃ cõtigerũt in cõprehẽſiõe ipſius apud gath.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid cõprehẽſus a philiſteis/recurrit ad deum. & vbi illoꝝ actiones cũ periculo mortis ſuæ fiduciãq; ſuam in deo & pręparationẽ cordis ad quodcũq; diſpoſitũ a deo propoſuit, peregrinationẽ lachrymaſq; ſuas vna cum diuina ſibi facta promiſſione cõmemorat/repetita confidentis animi ꝑpara tione. & exauditus/ad gratiarum actiones ſe accingit &c.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

MIſerere mei de⁹. Diuidit pſalm⁹ i ptes duas: ꝓpoſitiuã materię, & executiuã/ibi abſorbuerũt. Proponit duo. Alteꝝ ẽ. miſerere mei de⁹. Alteꝝ ẽ cã. qm̃ abſorbuit me hõ/tota die pugnãs coarctabit me. In q̃ primũ ꝓponit capturã ſuã/q̃ tanq̃ abſorbuerint eũ cęperũt ipm philiſtei. deide modũ quo cõtinue certabãt philiſtęi ad coarctãdũ dauidẽ ad hoc vt capet & occideret. quis hoc fuerit prius q̃ captura. ¶ Vbi aduerte ꝙ licet in hiſtoria libri regum nõ dicatur explicite philiſteos compręhendiſſe dauidem: dicitur tamen implicite, in hoc ꝙ narratur eos introduxiſſe dauidem coram rege. detentũ enim introduxerunt: vt in hoc titulo explicatur.

¶ Abſorbuerũt. Incipit hic ps executiua tali ordie. Pmo tractat illa pticula/abſorbuit me hõ. Scdo illa/tota die ipugnãs/ibi tota die verbis meis. Tertio illa/miſere mei de⁹/ibi vagationẽ meã. ¶ Incohat itaq; a cõphẽſiõe q̃ detẽtus ẽ a philiſteis. Abſorbuerũt/me/more abſorbẽtis detinuerũt me, obſuatores mei tota die. Quãuis hoc ex hiſtoria libri regũ nõ clare appeat, ſignificat tñ ibi ex hoc ꝙ dr. poſuit ãt dauid ſmões iſtos i corde ſuo (.ſ. quos philiſtei dicebãt. nõne iſte ẽ dauid rex terræ? nõne huic cantabãt/ſaul pcuſſit mille & dauid decẽ milia!) & timuit valde/philiſteos vidẽs dauid eos dixiſſe iter ſe hos ſmones & obſeruaſſe. tũ vt plenius diſcernerẽt ſi ipſe eẽt ille dauid: tum ne fugeret. & ppea appellat eos obſuatores ſuos oi die/ſeu tota die. Et cõcluſionẽ ipſam deſcribit a multitudine. qm̃ multi ipugnãtes me. In hebręo hr mihi. Diſceptãtib⁹ ſiqdẽ philiſteis de recognitiõe vel de cõphẽſiõe (dubitãtibus quibuſdã an ipſe eẽt dauid/& aſſerẽtib⁹ aliis ꝙ eẽt ipſe: vel dicẽtib⁹ qbuſdã nõ eẽ capiẽdũ/aliis ãt eẽ capiẽdũ) mltitudo ſentiẽtiũ cõtra dauidẽ ꝑualuit. Et hoc vr ſignificari/qm̃ multi ipugnãtes me. attribuit. n. multitudini ꝙ abſorbuerũt ſe obſeruatores ſui. Addit aũt ab excelſo: vt itelligas mltos ꝑualuiſſe rõne celſitudinis: hoc ẽ ꝙ tãq̃ zelãtes ꝓ rege ipugnabãt dauidẽ. ¶ Deſcripta cõphẽſiõe q̃ fuit actio philiſtinoꝝ, deſcribit diſpõnẽ ſuã tũc in tali articulo. Die timebo, ego ad te cõfidã: hoc ẽ i die q̃ timebo/vtpote cõprehẽſus naturali timore afficiar, nõ ſic timebo ꝙ deſperẽ/ſed ad te cõfidã. ſic ꝙ i deo laudabo verbũ eius. i. quicquid faciet/quicquid diſponet de me: i deo cõfiſus ſum nõ timebo qd. faciet caro mihi.

Aduerte duplicem hominis partem.naturalem,ſm quā dixit timebo.diuinā,ſm gratiam fidei in deo. ſm quā non timebo quid faciet mihi caro vniuerſa.i.carnalis homo.

Tota die. Tractatur hic illa particula,tota die impugnans coarctabit me.Deſcripta ſiquidē cōprehē ſione vltimo facta,deſcribunt pludia cōphenſionis. Tota die verbis meis,hoc eſt geſtis meis pręcla ris:& etiā verbis meis,in gloriā meam dictis. percuſſit ſaul mille & dauid decem milia.contriſtabunt, ſupple me.Ad literam.n.(vt dictum eſt)huiuſmodi verba cōmemorata a philiſteis,triſtitiam & meto rē ingeſſerunt dauidi,Dixit aūt cōtriſtabunt in futuro.i.perſeuerabunt cōtriſtando.Super me oēs co gitationes eoꝝ ad malū,vt intelligas & cogitationibus malignis & verbis cōtra ipſum proceſſiſſe.In hebręo habetur malo in datiuo:ſed congruitas mutauit adiuncta prępoſitione ad.Nec his ſolis. ſed congregabuntur,ſimul ad diſcernendum ſeu cuſtodiēdum,abſcondentur,abſcondent ſeipſos officio explorādi:ipſi calcanea mea obſeruabunt ſicut expectarūt animā meā,vitam meā:hoc eſt cōtinuabūt cōgregationes & abſcōſiones & obſeruationes greſſuū meorū,venientes poſt me ad ſilitudinē expectan tiū perdere vitā meam.Hæc de pludiis.¶Sequtur vindicta.Super iniquitate euaſio ipſis.Dupliciter le gitur hæc litera.Primo interrogatiue.& tunc eſt vox dauidis clamātis ad deū vt tanta iniquitas non euadat inulta. ſuper iniqtate,tali ac tanta, eritne euaſio ipſis,philiſteis? Vnde & ſubdit vindictam.in furore populos fac deſcēdere deus:hoc eſt in furore tuo fac populos iſtos deſcēdere,ruere.Aliter legitur aſſertiue.ſuper iniquitate euaſio ipſis:hoc eſt ſi ratione cōmiſſę iniqtatis aliqui cōfugiunt ad iſtos eua dunt,ſecuri ſunt apud iſtos:ego aūt abſq3 vlla iniqtate cōfugiens nō inuenio euaſionē apud ipſos. in tendit enim id quod cōmuniter accidit.ſ.peregrinos ob alibi cōmiſſas iniqtates ſecuros eſſe in aliena patria.Et hoc dicit ad exaggerationē nequitię philiſtinoꝝ cōtra ſe.Super iniqtate,cōmiſſa alibi,euaſio, inenit,ipſis,philiſteis,apud ipſos:ſup me innocēte nō:& ppea i furore populos fac deſcēdere deus.

Vagationem meam. Tractat hic illa particula,miſerere mei deus,tali ordine.Prio rōnes miſerēdi tan gunt tres. Pria.vagationē meā numeraſti tu.In qua ſignificat cura dei circa fugā ipſius dauidis,numē rādo queq3 loca & latibula eiuſdē i hac fuga.nā primo in domo,deinde i naioth,inde cū ionatha,po ſtea in nobe,& demū in geth vagatus eſt.Secūda.pone lachrymā meā in vtre tuo,ne aliqua pereat.In quo petit,lachrymoſā orōnē vel potius tot picula & mala digna cōpaſſiōe & lachrymis reconde in vtre tuo,cōſidera oīa mala q̄ paſſus ſum.Tertia.nōne i libro tuo?melius dicā pone oīa in libro tuo:hoc ē in imobili diſpōne tua quā feciſti de me,tanq̄ ſcripſeris i libro tuo q3 facies me regē.Et hæc eſt pcipua rō miſerēdi.Et ppea ſtatim infert effectū intētū.Tūc,quū pones hæc in libro tuo,quū rōnē habebis fir mę diſpōnis tuę,reuertent inimici mei retro.quod rei pbauit euētus:nā retroceſſerūt a cœpto officio interficiēdi dauidem philiſtei.¶Secūdo deſcribit diſpōnē ppriam quatenus eſt recurrēs ad deū.In die vocabo,hoc eſt in die qua inuocabo te,hoc ſciui,certitudine fidei,qa deus mihi,ſupple tu es. Vbi fidu ciam eius in deo deſcriptam vides.Ac per hoc in deo laudabo verbum,ideſt quidcunq3 diſpoſuerit de me: in domino rurſus laudabo verbum. Non ſuffecit dixiſſe in deo, ſed eandem ſententiam repe tiit in domino.tum vt intelligas pparationem animi firmā ad laudādum qcquid deus fecerit de ipo. tum vt deū intelligas eū q ab hebręis vocat dñs.In deo cōfiſus ſum,nō timebo qd faciet hō mihi, fa ciat qcqd pōt. Repetitio aūt huius verſiculi in hoc eodē pſalmo ideo facta eſt,vt itelligas gratam ac acceptā corā deo fuiſſe hāc aī pparationē:& iō iter cās exauditiōis repetēdo cōnumerari.¶Tertio exau ditus grās agit.Sup me de⁹ vota tua,ſupple ſūt.ſup me inqt nō ſub me,vt ſupmo loco mētis ſuæ recō dita vota dei,deſideria,fiducia,amor,debita &c̄.ſoluā cōfeſſiōes,laudis,tibi.Quia liberaſti aīam meā de morte,hoc ē vitā meā de picula mortis,nōne pedes meos ab ipulſu meo?Metaphorica ē locutio ſatis ad ppoſitū.fugiētes.n.picitant tum ne occidant,tū ne labant in via,impulſi ab inſequentibus. Iuxta hāc metaphorā affirmat etiā pedes ſuos liberatos ab ipulſu ſuo,velut facto ab inſequētibus:vt intelli gas plenā liberationē dauidis i tota ipſius fuga.Et ſubdit fructū pp quē liberatus ē.Ad ambulādū co rā deo in luce viuētiū.ad hoc.n.deus liberauit dauidē vt ambularet corā deo,hoc ē pfecte vt decet am bulantē in cōſpectu tanti principis:iuxta illud.ambula corā me,& eſto perfectus.in luce,nō i tenebris, i operibus lucis ad exemplum alioꝝ,viuentiū,fide:hoc eſt in lege hebręorum,qui ſoli tunc erant viuen tes fide. Quod & poſtea opere dauid adimpleuit.Amen.

¶VVLGATA EDITIO. ¶Victori ut non diſperdas dauid humilem & ſimpli cem,quando fugit a facie ſaul inſpeluncam. LVI.

MIſerere mei deus miſerere mei:quoniam in te confidit anima mea.
Et in umbra alarum tuarum ſperabo:donec tranſeat iniquitas.
Clamabo ad deum altiſſimum:deum qui benefecit mihi.
Miſit de cœlo & liberauit me:dedit in opprobrium cōculcātes me.
Miſit deus miſericordiam ſuam & ueritatem ſuam/& eripuit animam

meam de medio catulorum leonum:dormiui conturbatus.
Filii hominum dentes eorum arma & ſagittę:& lingua eorum gladius acutus.
Exaltare ſuper cœlos deus:& in omni terra gloria tua.
Laqueum parauerunt pedibus meis:& incuruauerunt animam meam.
Foderunt ante faciem meam foueam:& ipſi inciderunt in eam.
Paratum cor meum deus paratum cor meum:cantabo & pſalmum dicam.
Exurge gloria mea/exurge pſalterium & cithara:exurgam diluculo.
Confitebor tibi in populis domine:& pſalmum dicam tibi in gentibus.
Quoniã magnificata eſt uſq; ad cœlos miſericordia tua:& uſq; ad nubes ueritas tua.
Exaltare ſuper cœlos deus:& ſuper omnem terram gloria tua.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincenti/ne diſperde/dauidi michtam:fugiẽte ipſo a faciebus ſaulis in ſpeluncam. LVII.

† dij 1 Propheta. MIſerere mei deus† miſerere mei:quoniam in te ſperauit anima mea/& in umbra alarum tuarum protegar donec tranſibit [anima mea] confractiones.
† dijs 2 Vocabo ad deum† excelſum:deum complentem ſuper me.
† dij 3 Mittet de cœlis & ſaluabit me/ [in] opprobrium abſorbenti me. Selah. mittet deus† gratiam ſuam & ueritatem ſuam.
4 Anima mea in medio leopardorum [tñ] iacebo inflammãtium [eſt]: filii adam [tales ſunt] dentes eorum lanceę & ſagittę/& lingua eorum gladius acutus.
† dij 5 Exaltare ſuper cœlos deus†:ſuper tota terra honor tuus.
6 Retę parauerunt greſſibus meis,incuruata eſt anima mea:foderunt faciebus meis foueam,ceciderunt in medium eius. Selah.
† dij 7 Paratum cor meum deus† paratum cor meum:cantabo & pſallam.
8 Expergiſcere honor meus/expergiſcere uiola & cithara:excitabo auroram.
† dñi mei 9 Confitebor te in populis domine†:& cantabo te in gentibus.
10 Quia magna uſq; cœlos gratia tua:& uſq; cœlos ueritas tua.
† dij 11 Exaltare ſuper cœlos deus†:ſuper tota terra honor tuus [exaltetur].

TItulus eſt. Vincenti/ne diſperde/dauidi michtham,fugiẽte ipſo a faciebus ſaulis in ſpeluncam. Ex quo titulo habetur materia pſalmi:hiſtoria.ſ.ſcripta.1. reg.24.qñ ſaule perſequente dauidem cum tribus millibus hominum/dauid abſcondit ſe in ſpelunca donec tranſiret impetus ſaulis.& quũ ſaul eandem ingreſſus ſpeluncã ꝑ alui purgatione neſciens ibi latere dauidem & ſuos/cognitus a dauide & ſuis in ſecretiori parte ſpeluncę latentibus potuiſſet ab illis occidi,noluit dauid ꝙ occideretur ſaul:ſed pręciſa parte chlamydis eius ſilenter in teſtimonium ꝙ potuiſſet illũ occidere/ permiſit eũ ire viam ſuã.& poſtea quũ paululũ ꝓgreſſus eſſet ſaul,exiuit dauid/& clamauit ad ſaulẽ mõſtrãs illi ſuam innocẽtiã & mãſuetudinẽ:ſicq; cõuictus ſaul deſtitit pro tũc a pſecutione dauidis.Hæc hiſtoria ẽ materia pſalmi.ita ꝙ introducit̃ dauid petẽs a deo ne ſe diſperdat.Quod aũt additur ĩ titulo michtham/ intelligo eadem ratione ſicut in titulo præcedentis pſalmi:ſcilicet ſpeciem cantici.non enim aliter exprimitur hic pſalmus aut canticum.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid fugiens in ſpeluncã a facie ſaulis/recurrit ad deum cõfidens in eo.& vbi ſaulẽ incidẽtem in ſuas manus noluit ob diuinam reuerentiã occidi/quãuis eius milites anhelarent ad hoc,cõuicit ſaulẽ diuina gratia & veritate:& accelerationem promiſſi regni ad diuinæ gloriæ augmentum petit.
¶ Perſona loquens propheta eſt.

MIſerere mei deus.Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materiæ,& executiuã / ibi vocabo. ¶ Proponit tria.Primum petit bis miſericordiam/iuxta duas cauſas periculi.miſerere mei deus miſerere mei.Secundo proponit ſpem ſuam in deo.quoniam in te/non in homine/nõ in latebris

tebris ſpelunceꝗ/ſed in te ſperauit aīa mea. Tertio ſecuritatē de effectu.& in vmbra alarum tuarum ꝓtegat donec trāſibit/aīa mea, cōfractiones. Vbi vtitur metaphora pullorū gallinę, qui ꝓtegunt ſub alis parentis donec tranſeant pericula milui. Iuxta hanc enim metaphoram ſecurus dicit ſe protegendū ſub alis dei donec tranſeat anima ſua cōfractiones quas quęrit efficere ſaul. Vbi aduerte ꝙ aduerbiū donec non reſpicit tm̄ tempus perſecutionis illius, ſed totum tempus quādiu durarent perſecutiones ſaulis. Et ſumpſit occaſionem extendendi materiam pſalmi huius ad totum perſecutionis tempus ex verbis ſaulis prędicentis ad dauidem/ſcio quia regnaturus es in iſrael. hinc enim & hic dauid proponit & in calce pſalmi exequitur futurum ſuum regnum ex diuina gratia.

¶ Vocabo ad deum. In hebręo habeẗ deo in datiuo. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primū tractaẗ illa particula/qm̄ ī te ſperauit. Secūdo illa/miſerere mei/ibi aīa mea in medio leopardoꝝ. Tertio illa repetita/miſerere mei/ibi rete parauerunt. Quarto illa/& in vmbra &c̄. ibi paratū cor meum deus. ¶ Declarat itaqꝫ ſpē ſuā in deo ex pſeuerātia recurrēdi ad deū cū certa expectatione effectus. Perſeuerātiā qīdē ſignificat. vocabo ad deū excelſum, deū cōplentem ſup me. Recurrit ad deū qa eſt ſuper oīa excelſus/& qa cōpleturus eſt promiſſa ſibi. hęc enim duo nutriunt ſpem. Certam autem expectationē effectus ſignificat. Mittet de coelis/ſ. ſuc in iſta neceſſitate, & ſaluabit me opprobriū abſorbenti me: hoc eſt in opprobriū ſauli abſorbēti me/qm venerat ad abſorbendū me. nō enim qualitercunqꝫ ſed in teſtimoniū probri ꝓprii ipſi ſauli deus liberauit me: cōuictus nanqꝫ eſt tunc ſaul ꝙ inique inſequebatur dauidem. ¶ Quid aūt mittet/eodem verſiculo ſupplet. Mittet deus gratiā ſuā/gratuito nō ex meritis, & veritatē ſuā. Iuxta hiſtoriā miſit deus & gratiā & veritatē ad liberationē dauidis. nā īſpirauit dauidi vt grām faceret ſauli/nō īterficiēdo ipm ī ſpelūca: & nihilominus miſit grām in aīam dauidis/ſeruādo ipm ne poneret manus ī chrm dñi. Veritatē quoqꝫ miſit/q̄ cognita ē euidētiſſime īnocētia dauidis ſimul cū eius māſuetudine: ita ꝙ coactus ē ipſe ſaul a veritate fateri dauidē īnocētē/& ſeipm male feciſſe.

Aīa mea in medio leopardoꝝ. Tractaẗ hic primū miſerere: declarādo piculi cauſam ex ꝓpriis militibus. Iuxta hiſtoriā milites exiſtētes in ſpelūca cū dauide fremebāt ad necem ſaulis/intātum ꝙ oportuit dauidē cōpeſcere eos. Et ꝓpterea aſſimilat milites ſuos leopardis feſtinātibus ad p̄dā. Et māſuetudinē ſuā iter eos ſignificat/dicēdo. iacebo/ nō ſurgā ad efficiēdū qd̄ volūt. Nec ſolum appellat eos leopardos ſed inflāmantes, qa inflāmabant/incitabāt dauidē ad occidendū ſaulem vel ad permittendū vt ipſi occiderent. Vnde in genere ſm cōe vitiū hoīum hmōi inflāmatoꝝ ad vindictā/deſcribit eoſdē. Filii adā/tales ſunt ꝙ, dentes eoꝝ/velut ad mordēdū, ſunt tanq̄ lanceę/ꝓpe pcutiētes, & ſagittę/eminus vulnerantes, & lingua eoꝝ gladius acutus. Per quę oīa ſub genere intendit deſcribere vehementiam verborum impellentium ad occiſionē ſaulis. ¶ Bonitatē autē ꝓpriā inſinuat/referendo bonum opus ſuū in diuinā laudem. Exaltare tu ſuper coelos exiſtens deus/nō exalter ego: ita ꝙ ſup tota terra honor tuus/ſit. Implicite ſiquidem per hoc intendit quod ſancti viri poſt geſta p̄clara opera dicūt aliis verbis. nō nobis dñe non nobis ſed noī tuo da gloriā. Et ſcripſit hoc/vt ſciat mundus ꝙ īnutu dei noluit ꝙ ſaul occideret. Lr̄a ordināda eſt ſic. Aīa mea in medio leopardoꝝ inflammantium/ſupple conſtituta eſt, & tamen ego iacebo/non ſurgam ad vindictam.

Rete parauerūt. Tractaẗ hic alterū miſerere: exponēdo alterā cām piculi (hoc eſt pſecutionē ſaulis) ſub metaphora venatoꝝ parantiū rete & foueā ad capiendū aīalia: vt ſi euaſerint rete/incidant in foueā ex qua nō poſſint exire. ¶ Effectus aūt hmōi venationis deſcribiẗ, primo quantū ad rete. & incuruata eſt aīa mea. Secundo quantū ad foueā. & ceciderūt in medium eius. Et intendit ꝙ ſaule parante rete/hoc eſt diſponente capere dauidem diuerſis viis, ſecutus eſt iſte effectus: ſcilicet ꝙ vita dauidis eſt incuruata/deiecta a ſuo ſtatu: vt patet. ſed quum ſaul iam foueam mortis effodit/perſequendo cum tot milibus dauidem, ipſe ſaul incidit in eam: nam incidit in manus dauidis potentis ad libitū ipm occidere. per hoc enim manifeſte incidit in foueam mortis.

Paratū cor meū. Tractaẗ hic illa particula/ꝓtegat in vmbra alaꝝ tuaꝝ donec trāſibit cōfractiones/ſupplicādo ꝓ acceleratione: ne. ſ. multū duret illud donec. Et vt pcipiamus q̄ pfecta erat charitas dauidis in deū, petēs accelerationē regni (qd̄ ipſe ſaul tūc ꝓfeſſus eſt futuꝝ. ſcio ꝙ certiſſime regnaturus ſis & habiturus in manu tua regnū iſrael) nō petit quęrēs q̄ ſua ſūt ſed quę dei. Et ꝓpterea rōnē aſſignat ex parte coꝝ q̄ ſpectāt ad dei gloriā. Et intēdit ꝙ qa habet cor paratū ad exercendū ſe in diuinis laudibus (paratū cor meū deus, iteꝝ ad firmitatis expſſionē paratū cor meū/ad hoc. ſ. cātabo & pſallam laudes tuas ſupple) ideo expgiſcere/more excitātis ſe a ſomno, expgiſcere honor meus: hoc eſt monſtra te rōnē honoris mei/ſis mihi tu in quo honorer. expgiſcere viola & cithara/ſis mihi tu rō gaudii in viola & cithara: hoc eſt in inſtrīs muſicis. & ego excitabo aurorā: hoc eſt ero ſolicitus & celer ſicut q̄ p̄uenit aurorā. ¶ Et ecce ad qd excitabo auroram. Cōfitebor te in populis domine/quando aſſecutus ero regnū: & cantabo te in gentibus. Quod adimpleuit ſcriptura pſalmorum. ¶ Et ecce, materia cōfeſſionis & cātus. Quia magna vſqꝫ coelos grā tua, & vſqꝫ coelos veritas tua. Dictio hebraica diciẗ ꝙ ſignificat prima vice coelos ſupiores & ſecūda coelos īferiores. Prouidētiā diuinā ſm eaſdem vias (. ſ. grę & veritatis) explicat in vniuerſis coelis eſſe/& nō ſolum in terra. Et propterea dicit vtranqꝫ eſſe magnam

vſq; ad c[illegible]los incluſiue. Et hoc cõtra illos qui cœleſtia ola naturę tribuſit, a diuina gr̃a cœlos eximen-
tes. ¶ Et [illegible] ſe paratũ aperuit & laudes promiſit, ſupplicat vt magnificeẽ diuinus honor. Exaltare ſu-
per cœlos exiſtens deus, ſic q̃ ſuper tota terra honor tuus ſit. Et dixit hoc vt regnum ſibi dauidi pro-
miſſum cedat in exaltationem dei regnantis in cœlo. exaltationem autem nõ in ſeipſo deo, ſed in ho-
nore eius per vniuerſam terram. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori ne diſpdas dauid humilẽ ſimplicẽ. LVII.

SI uere utiq; iuſtitiam loquimini: recte iudicate filii hominum.
Etenim in corde iniquitates operamini: in terra iniuſtitias manus ueſtre concinnant.
Alienati ſunt pctõres a uulua: errauerunt ab utero, locuti ſunt falſa.
Furor illis ſecundum ſimilitudinem ſerpentis: ſicut aſpidis ſurdę obturã-
tis aures ſuas.
Quę non exaudiet uocem incantantium: & uenefici incantantis ſapienter.
Deus conteret dentes eorum in ore ipſorum: molas leonum confringet dominus.
Ad nihilum deuenient tanq̃ aqua decurrens: intendit arcũ ſuũ donec infirmentur.
Sicut cera quę fluit auferentur: ſupercecidit ignis & non uiderunt ſolem.
Priuſq̃ intelligerent ſpinę ueſtrę rhamnum: ſicut uiuentes, ſicut in ira abſorbet eos.
Lętabitur iuſtus quũ uiderit uindictã: manus ſuas lauabit in ſanguine peccatoris.
Et dicet homo. ſi utiq; eſt fructus iuſto, utiq; eſt deus iudicans eos in terra.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincenti, ne diſpde, dauidi michtham. LVIII.

1 Propheta. AN uere utiq; iuſtitiam loquemini: rectitudines iudicabitis filii adam?
2 Etiam in corde iniquitates opabimini, in terra iniquitatẽ manuũ ueſtrarũ appẽdetis?
3 Alienati ſunt a bono iniuſti a uulua: errauerunt ab utero loquentes mendacii.
4 Venenum ipſis ſm ſimilitudinem ueneni ſerpentis: ſicut aſpidis ſurdę que obturabit au-
rem ſuam.
† voci 5 Quę non audiet uocem † muſſitantiũ: incãtantis incantationes ſapientis effecti.
† dij 6 Deus † dirue dentes eorũ in ore eorũ: molares leunculorũ dirue domine.
7 Liqueſcent quaſi aquę, ibunt ſibi: tendet ſagittas ſuas ſicut a concidentur.
8 Quaſi limax liquidus ibit, ſicut arbortiuũ mulieris: que non uiderunt ſolem.
9 Anteq̃ germinabũt ſpinę ueſtrę rhamnũ: quaſi uiuo, quaſi ira tempeſtas ipſis erit.
10 Lętabitur iuſtus qm̃ uidit ultionem: greſſus ſuos lauabit in ſanguine iniuſti.
† dij 11 Et dicet hõ. Vox humana uere eſt fructus iuſto, uere eſt deus † de numero iudicantiũ in terra.

TItulus eſt. Vincenti, ne diſperde, dauidi michtham. Et patet titulus ex pſalmo p̃cedẽti. in quo eſt idem titulus, excepta hiſtoria ſpelunce.

¶ Circa materiã pſalmi aduerte q̃ illa particula tituli. ſ. ne diſpde, arctat materiã pſalmi ad dauidem timentẽ diſpdi. niſi enim in titulo eſſet illa particula, quũ dauid in hoc pſalmo alloquaẽ filios adã (vt teſtaẽ primus verſiculus) & reliquũ pſalmi de iniuſtis & iuſto in genere loquaẽ, nõ haberemus vñ pſalmus iſte determinareẽ ad aliquã rẽ geſtã: ſed intelligereẽ in cõi de iuſtis & iniuſtis hoĩbus tractare. Sed illa particula ſupplicans ne diſpdaẽ dauid, aperit nobis q̃ pſalmus iſte tractat de dauide ſubiecto piculo pditionis. De quo aũt piculo perditionis tracteẽ nõ explicaẽ: ſed ex pſalmo oportet cõiicere. Clare aũt patet ex hoc q̃ iniuſtos alloquiẽ, & in calce incipit appellare ſe iuſtũ, nõ tractari hic piculũ quod paſſus eſt tpe abſalon: ſed apparet tractari piculũ eius tpe ſaulis. qm̃ in hoc ipſe dauid erat iuſtus, ſaul aũt & ſui iniuſti. Et q̃uis multo tpe durauerit piculũ pditionis hmõi, principiũ tñ pſalmi inſinuat tractari hic tp̃s poſt viſam mãſuetudinẽ dauidis in ſpelũca: q̃ñ. ſ. ſaul cũ ſuis velut recidiuã ſcurrit iniq-

tatem ad iterum perſequendũ dauidẽ quẽ profeſſus fuerat iuſtũ viſa manſuetudine eius in ſpelunca. prima ſiquidem medietas pſalmi hęc clare ſonat. Vnde ad literam materia pſalmi iſtius eſt recidiua iniquitas ſaulis poſt expertam manſuetudinem dauidis

¶SVMMARIVM EST.

¶Saulem cũ ſuis quãuis conuictũ ex manſuetudine exhibita ei in ſpelunca, vbi dauid interrogauit an vere in ſuo dicto perſeuerabunt an iterũ perſequentur eũ, deſcribit eorũ maliciam naturalem ſicut venenũ aſpidis: recurritq; ad deũ pro remedio. & obtento remedio liquefactionis &c̃. prędicit & vindictam in ſaulem & ſuam lętitiã cum publico teſtimonio diuini iudicii.

¶Perſona loquens eſt propheta: recitans tamẽ in calce vocem hominis.

An vere vtiq; iuſtitiã loquemini. Diuidiť pſalmus in partes duas: propoſitiuam materię, & executiuã, ibi alienati ſunt. ¶Proponit dauid ſauli & ſuis q̃one an in veritate dicant iuſtitiã dauidis, an adhuc & corde & ope ſint ipm pſecuturi. Vbi quantũ ad lfam aduerte oĩa verba hoꝶ duorũ verſiculoꝶ in hebręo eſſe futuri tpis, numeri pluralis, ſecũdę perſonę. ſ. loquemini, iudicabitis, opabimini, appẽdetis. Et pptere a vnica ordinatione intelligẽda apparẽt. Quo fit vt aduerbiũ interrogatiuũ in primo verſiculo intelligať ẽt ppoſitũ ſecũdo verſiculo. Ita q; lra eſt talis. An vere vtiq; iuſtitiã loqmini, rectitudines iudicabitis filii adã: an ẽt ſeu adhuc in corde iniqtates opabimini, in terra iniq tatẽ manuũ veſtraꝶ appẽdetis? Vbi clare patet interrogatio diſiunctiue. An vere, certa veritate, loquemini iuſtitiã, pſeuerabitis affirmãdo iuſtitiã meã? & ſimiliter iudicabitis, i. pſeuerabitis iudicãdo, rectitudines meas o filii adã? Generali noĩe & occultauit hoſtes, & reduxit ante oculos rõnale genus. An ẽt poſt pfeſſionẽ meę iuſtitię, opabimini iniqtates, cõtra me, in corde, deliberando me pſequi iterum? & an appendetis iniquitatem manuum veſtrarum in terra, non ſolum corde ſed ope me perſequemini? Appellat autem futuram denuo perſecutionem appenſionem iniquitatis manuum ipſorum: quoniam perſecutio illa ex vna parte, & prior retroceſſio a perſequendo ex viſa iuſtitia dauidis ex altera parte, ſi appenderentur in ſtatera, appareret q; hęc noua perſecutio eſt iniquitas manuum ipſorum: hoc eſt iniquitas conuicta ex propriis operibus. Et hoc in terra, publice. ¶Aduerte quoq; q; illud aduerbium vtiq;, non ſignificat integre ſignificatum dictionis hebraicę, ſignificantis affirmationem cum certitudine.

¶Alienati ſunt. Incipit hic ps executiua, tali ordine. Primo tractať affirmatio ſecũdę pris iterrogatorii. q. ſ. denuo ſunt ipm pſecuturi. Secũdo tractať remediũ, ibi deus dirue. tertio tractať vindicta, ibi anteq̃. ¶Circa primũ declarat ppheta maliciã ſaulis & ſuoꝶ eſſe eis cõgenitã. Alienati ſũt iniuſti. Loquiť de eis tanq̃ de tertiis pſonis. alienati ſunt, a bono iuſtitię, a vulua, hoc eſt ex tpe quo cõcępti ſunt in matrice: errauerũt, a veritate, ab vtero, ex quo nati ſunt, loquẽtes mẽdacii, vnũ dicũt & aliud faciũt. Quod põt tripliciter intelligi. Primo in relatione ad diuinam reprobationẽ: iuxta illud. anteq̃ naſcerenť dictũ eſt, iacob dilexi eſau odio habui. Et ſic eſſet ſenſus q; ideo ſunt ita iniq qa ſunt reprobi. Secũdo referẽdo ad cõgenitas inclinationes ad malũ. nã ſicut iob dicit q; ex vtero mřis meę creuit mecũ miſeratio, ita ecõuerſo naſcunť aliq inclinati ad furtũ, aliq naturaliter mẽdaces, & ſic de aliis. Tertio vt ſit locutio metaphorica ad exaggerãdũ eoꝶ malos habitus: qa. ſ. aſſueti & habituati ſunt ad iniq̃ agendũ. vt hoc ſignificeť ex cogitate: iuxta humanũ loquendi morẽ quo aſſuetos ſemp ad malũ dicimus q; ſunt nati mali, q; ex vtero mřis ſuę ſecũ tulerũt maliciã. Et quouis mõ verificari eligas, intẽtio pphetę eſt dicere q; iniqtas eſt eis velut res naturalis. ¶Et vt intelligas magis hmõi naturalitatẽ, ſubiũgit exẽplũ accõmodatiſſimũ ppoſito de veneno naturali aſpidis. Aſpis. n. habet venenũ naturale: & cũ hoc q; eſt ei naturale, pñte incãtatore deſiſtit qdẽ ab actu venenãdi, nõ tñ ab habẽdo venenũ: imo ne pdat poſſe venenare, obturat aurẽ ſuã. Tale intẽdit eſſe venenũ ſaulis & ſuoꝶ: qui etſi ad tẽpus pręſente voce dauidis mãſueti (nolẽtis. ſ. occidere ſaulẽ) deſtiterũt pſequi, nõ tñ pdiderũt venenũ: ſed tanq̃ obturãtes aures ſuas ne vox illa penetrret intima cordis eoꝶ, poſtq̃ ptranſiit velut tẽpus vocis icãtatoris iterũ redeũt ad venenũ pſecutionis. Hic eſt ſenſus literalis. Venenũ ipſis, ſauli & ſuis, ſm ſimilitudinẽ veneni ſerpẽtis. Et declarãdo cuius ſerpẽtis. ſicut aſpidis ſurdę, nõ natura aut ęgritudine, ſed quia obturabit aurem ſuam, cauda & terra vt aiunt. Quę non audiet vocem muſſitãtium, hoc eſt incantatorum ſubmiſſe verba incantationis proferentium. & explicat: incantantis incantationes ſapientis effecti. i. hominis effecti ſapientis in arte incantandi. ¶Vbi aduerte q; dictio hebraica ſonat quod interpretes circũloquunť dicẽdo ſapientis effecti. quod ſi latina lingua pmitteret dicẽdum eſſet ſapientificati. Et in hebręo habetur voci in datiuo.

Deus dirue. Verificata iniqtate nouę pſecutionis a ſaule, tractat hic ppheta remedium dupliciter. Primo ſupplicãdo vt puideat deſtruẽdo dẽtes eoꝶ, & leũculoꝶ, hoc ẽ catuloꝶ leonũ. Ex qua metaphora ſignificať q; loquiť de dẽtibus ſm officiũ mordẽdi ſeu vorãdi: ad hoc enim ſunt molares leonũ. Ac p hoc nihil aliud petit niſi vt tollat voracitatẽ ſaulis & ſuoꝶ, ſub metaphora deſtructionis dẽtiũ: qđ eſt efficere ne voret ipm dauidẽ. Deus dirue quęſo dẽtes eoꝶ, voracitatem eoꝶ, in ore eoꝶ, anteq̃ vo

rent:molares leſiculoꝝ/ſequaciũ ſaulis,dirue dñe.¶ Secũdo ꝓphetat remediũ futurũ.Liqueſcent quaſi
aquę,ibunt ſibi &c̃.Vbi qnqꝫ actionibus(inter quas ſunt quattuor metaphorę)deſcribit remedium
adhibitũ nouę pſecutioni.Et qa deſcribit in futuro/ſignum eſt ꝓphetię:hoc eſt ꝙ dauid fecerit hunc
pſalmũ ante rem geſtã.Iuxta hiſtoriã ſiquidẽ ſaul q̃uis exptus fuiſſet manſuetudinẽ dauidis in ſpelun
ca/& profeſſus fuiſſet eum iuſtum,nihilominus(vt patet.1.reg.26.)iterum exiuit ad perſequendum da
uidem in deſertum ziph cum tribus milibus virorum.& tunc dauid deo immittente ſoporem ſauli &
ſuis/venit ſilenter nocte in tentoriũ ſaulis:& noluit ꝙ occideretur ab abiſai illum comitante,ſed accę
pit lanceam & vrceum aquę inde iuxta caput ſaulis.& quum aſcendiſſet montem cœpit clamare ad
abner:& breuiter iterum conuicit ſaulem ſua innocentia & manſuetudine.& ſic ſaul conuictus rediit/
& deſtitit vltra perſequi dauidem. Hæc res geſta/hic modus deſiſtendi a perſecutione, prophetatur
hic.Liqueſcent quaſi aquę(viſa quippe iterum manſuetudine dauidis/corda eorum dura oportuit
liquefieri)& ipſi ad ſimilitudinem aquarum defluentium ex eo ꝙ liquefiunt ruent,ibunt ſibi/hoc eſt
reuertentur ad propria/ſicut aquę liqueſcentes fluendo deficiunt.tendet ſagittas ſuas ſicut conciden
tur.Metaphora ſecunda eſt a tendentibus arcum ad ſagittandum ſi tendendo frangerentur ſagittę:
vana quippe eſſet omnis huiuſmodi tentio.Simile prophetat euenturum ſauli:quoniam omnes co
natus ſuos tendet ac ſi frangerentur.ita ſiquidem res geſta probauit:conciſi ſunt enim omnes cona/
tus eius a manſuetudine dauidis.¶ Quaſi limax liquidus ibit/abortiuum mulieris,non viderunt ſo/
lem.Duas metaphoras ſimul affert ad deſcribendum vanum exitum huiuſmodi perſecutionis. Pri/
ma metaphora ſumitur a limace nudo,ſeu potius ab animali impatiente ſolis: quod ſcilicet lique/
ſcit ad ſolem.Altera metaphora ſumitur ab abortiuo mulieris. Et penes quid intelligenda ſit meta/
phora vtraqꝫ ſignificatur ſubiungendo in numero plurali.non viderunt ſolem. Vtrunqꝫ tam ani/
mal illud q̃ abortiuum priuatum eſt viſione ſolis:vt intelligas ꝙ ſaul in hoc perſequendi officio aſ/
ſimilatur & abortiuo mulieris(dum tanto tempore cõcępit & niſus eſt parere mortem dauidis,& tã
dem velut aborſus eſt:quia vane conatus eſt)& animali liqueſcenti ad ſolem,pro quanto quum per/
uenit ad claritatem ex parte manſuetudinis dauidis velut liquefiebat.diſſoluebat.n.aius eius.

Anteq̃ germinabunt ſpinę veſtrę rhamnum. Deſcribitur hic prophetice tam vindicta diuina
in ſaulem q̃ pręmium dauidis cum publico teſtimonio diuinę laudis.¶ Vindicta quidem ſm meta
phoram partim ſumptam ex rhamno/& partim ex tempeſtate deſtruente virentia & viuentia.Rham
nus vt dicitur iudi.9.electus in regem arborum/ignem ex ſeipſo comminatus eſt.& vt ioſephus dicit
libro.5.antiquita.capi.8.hoc genus ligni naturam habet proferendi ignem.Ita ꝙ per rhamnum in/
telligit propheta ſaulem regem,non qualitercunqꝫ ſed ſm officium emittendi ignem ad deuorandũ
dauidem.Et intendit apoſtrophando ad complices ſaulis/maledictos.1.reg.26.ꝙ anteq̃ ſpinę veſtrę/
veſtri aculei inſtigantes ſaulem contra me perueniant ad hoc ꝙ efficiant ipſum rhamnum/conſum/
ptorem mei,veniet ira dei conſumens ſaulem viuum ſicut tempeſtas deſtruit teneras fruges. Et hoc
fuit ad literam adimpletum:quia anteq̃ ſaul induceretur tertio ad perſequendum dauidem conciſus
fuit velut a tempeſtate a ſagittarus philiſtinorum,& adhuc viuus proprio gladio ſe interemit. Anteq̃
germinabunt ſpinę veſtrę/acutę ſuaſiones veſtrę,rhamnum/ad conſumendum me:quaſi viuo/ſauli,
quaſi ira tempeſtas ipſis erit. Vbi ſcito ꝙ latina lingua non patitur verbum verbo reddere:dicẽdum
enim eſſet tempeſtabit.¶ Gaudium vero dauidis ſubiungitur.Lętabitur iuſtus/dauid(de ſeipſo tanq̃
de tertia perſona loquitur)quoniam vidit vltionem. Vbi bene nota ꝙ nõ dicit iuſtum lętari de ma/
lis peccatorum,ſed de vindicta.vindicta enim eſt bonum morale:nam vindicare eſt actus iuſtitię vin
dicatiue.& eſt actio quę attribuitur deo,cui nulla mala actio attribui poteſt. Itaqꝫ lętari de vindicta
eſt lętari de bono iuſtitię.Greſſus ſuos lauabit in ſanguine iniuſti.Locutio eſt hyperbolica: acſi tãta
ſit effuſio ſanguinis in vindicta vt gradientes lauent pedes ſuos in ſanguine ſparſo in terra. Sicut.n.
gradientes in loco aquoſo dicuntur lauare pedes ſuos in aqua/ita gradientes in loco ſanguinolento
dicuntur lauare pedes ſuos in ſanguine.Et ſignificatur tum plenitudo vindictę:tum plenitudo ſacie/
tatis iuſti.Nec mireris ſi tanta lętitia deſcribitur circa vindictam: quoniam ſicut temperatus gau/
det temperatis operibus/& prudens prudentibus/& liberalis liberalibus,ita iuſtus gaudet iuſtis ope/
ribus: inter quę eſt vindicta. Per huiuſmodi autem lętitiam intellige ad literam lętitiam dauidis
quam poſt diuinam vindictam in ſaulem habuit de exaltatione diuinę iuſtitię.quam comitata eſt
lętitia proprii regni.¶ Vnde poſtremo publicum prophetatur teſtimonium. Et dicet homo/videns
ſaulem punitum & dauidem exaltatum.vere fructus eſt iuſto/dauidi/quoniam velut fructum manſue
tudinis & bonitatis ſuę aſſecutus eſt regnum, vere eſt deus iudicantium in terra/hoc eſt vere deus eſt
de numero iudicantium in terra.quod multi negant:quaſi deus non exerceat iudicia in terra,ſed cir/
ca cardines cœli perambulet & noſtra non conſideret. Ita ꝙ dicit cõfitebitur homo ꝙ eſt fructus iu/
ſto:quia non ſoli hoĩes ſunt iudices in terra,ſed vere deus eſt etiam exercẽs iudicia in terra:reddendo
quãdoqꝫ in terra iuſto fructum iuſtitię & iniquo fructũ iniquitatis.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori ne diſperdas dauid humilem & ſimplicē quando miſit ſaul & cuſtodiuit domum eius ut eum interficeret. LVIII.

ERipe me de inimicis meis deus meus: & ab iſurgētibus in me libera me.
Eripe me de operantibus iniquitatem: & de uiris ſanguinum ſalua me.
Quia ecce cæperunt animam meam: irruerunt in me fortes.
Neq; iniquitas mea neq; peccatum meum domine: ſine iniquitate cucurri & direxi.
Exurge in occurſum meum & uide: & tu domine deus uirtutum deus iſrael.
Intende ad uiſitandas omnes gentes: non miſerearis omnibus qui operantur iniquitatem.
Conuertentur ad ueſperam: & famē patientur ut canes/& circūibunt ciuitatem.
Ecce loquentur in ore ſuo & gladius in labiis eo⁊: quoniam quis audiuit?
Et tu domine deridebis eos: ad nihilum deduces omnes gentes.
Fortitudinem meam ad te cuſtodiam/quia tu deus ſuſceptor meus es: deus meus miſericordia eius preueniet me.
Deus oſtendit mihi ſuper inimicos meos: ne occidas eos, nequando obliuiſcantur populi mei.
Diſperde illos in uirtute tua & depone eos: protector meus domine.
Delictum oris eorū ſermonem labiorum ipſo⁊: & cōprehendantur in ſuperbia ſua.
Et de execratione & mendacio annunciabuntur in conſummatione: in ira conſummationis & non erunt.
Et ſcient: quia deus dominabitur iacob & finium terrę.
Conuertentur ad ueſperam: & famē patientur ut canes/& circūibunt ciuitatem.
Ipſi diſpergentur ad manducandū: ſi uero nō fuerint ſaturati & murmurabunt.
Ego autē cantabo fortitudinem tuā: & exaltabo mane miſericordiam tuam.
Quia factus es ſuſceptor meus & refugium meum: in die tribulationis meę.
Adiutor meus tibi pſallam: quia deus ſuſceptor meus es/deus meus/miſericordia mea.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vinceti/ne diſperde/dauidi michthā: mittēte ſaule/& cuſtodierunt domum ad faciendum mori ipſum. LIX.

1 Propheta. ERipe me de inimicis meis deus meus: & ab inſurgentibus meis eleuabis me.
2 Eripe me ab operantibus iniquitatis: & a uiris ſanguinum ſalua me.
3 Quia ecce inſidiati ſunt animę meę/congregabunt̃ ſuper me fortes: non rebellio mea/ non peccatum meum domine [est].
4 Sine iniquitate [ſum, etſi] current & pręparabuntur: uigila e regione mihi & reſpice.
5 Et tu dñe† deus† exercituum/deus iſrael, expergiſcere ad uiſitandum omnes gentes: ne miſerere omnium fallacium iniquitatis. Selah. †dij
6 Reuertentur ad ueſperam†: tumultuabunt̃ ut canis/& circūibunt ciuitatem. † veſpere
7 Ecce abundabunt in ore ſuo/gladii [ſonant] in labiis eorum: quoniam quis audiens [est]?
8 Et tu domine† deridebis eos†: ſubſannabis omnes gentes†. † dñi me / † eis † oīb' gētibus
9 Fortitudinem eius [ſaulis] ad te ſeruabo: quoniam deus† eleuatio mea [est]. † dij
10 Deus gratię ſuę pręueniet me; deus† uidere faciet me in reſpectoribus meis. † dij

11 Ne occide eos/nequando obliuiſcentur populus meus:cõmoue eos in fortitudine tua
† dñi mei & fac deſcendere eos/clypeus noſter domine †.
12 Peccatum oris eoꝝ ſermo labiorum eorum, & capientur in ſuperbia ſua : & de execra-
ne & de tenuitate narrabunt.
† dñi 13 Conſume in ira conſume/& non ipſi ſint :& ſcient quoniam deus† dominator in iacob fi
nibus terrę. Selah.
tue 14 Et reuertentur ad ueſperam†: tumultuabuntur ut canis/& circũibunt ciuitatẽ.
ſpere 15 Ipſi mouebuntur ad comedendũ: ſi non ſaturabuntur/& pernoctabunt.
16 Et ego cantabo fortitudinem tuam/& laudabo mane gratiam tuam: quoniã fuiſti ele
uatio mihi & refugium in die anguſtię mihi.
† dñi 17 Fortitudo mea ad te cantabo:qm̃ deus † eleuatio mea/deus gratię meę.

TItulus eſt. Vincẽti/ne diſpde/dauidi michthã, mittẽte ſaule & cuſtodierũt domũ ad faciẽdũ mo/ri ipm̃. Ex quo titulo patet/materiã pſalmi eſſe hiſtoriã ſcriptã .1.reg.19. ſcilicet de cuſtodia appoſita circa domũ dauidis in nocte vt mane caperet & īterficeret. Q uę ẽt tacta eſt in pſalmo.55. ſed tunc tractata eſt vt pars fugę dauidis, nũc vero tractaꝛ ſm̃ ſeipam. ⁋ Hiſtoria nota eſt. Dauid.n. fugiẽs furorẽ ſaulis nitẽtis ipm̃ cõfigere lãcea in pariete/iuit in domũ ꝓpriam: quo miſit ſaul ſatellites ſuos vt cuſtodirẽt eũ nocte illa/& īterficeret mane. Sed michol vxor dauidis ſignificauit ei ꝙ niſi ſe nocte illa ſaluaret/cras eſſet īterficiẽdus: & ſic p feneſtrã depoſuit eũ &c̃. Reliqua tituli ſunt expoſita.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid obſeſſus domi a lictoribus ſaulis, recurrit ad deũ/īnocẽs ab iniqs occidẽdus: interpellatq; diuinã iuſtitiã qua nõ miſereꝛ eoꝝ qui peccãt. Et deſcribẽdo prius quidẽ modũ fugę liberationis ꝑ tunc ex obſidentiũ ſermonibus auditis/illuſione ac reuerſione tarda/poſtea vero ſuę liberationis totalis ex quorũdã diſperſione quorũdam conſumptione, exauditus promittit laudare deum &c̃.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

ERipe me. Diuidiꝛ pſalmus in partes duas: ꝓpoſitiuã materię, & executiuã/ibi qa ecce. Proponit. Eripe me/obſeſſum domi, de inimicis meis/ īterno odio, deus meus: & ab īſurgẽtibus meis/hoc eſt cõtra me, eleuabis me/ ꝓphetat magis q̃ roget. Libera me ab operantibus iniqtatis/nõ iuſtitię: & a viris ſanguinũ/hoc eſt crudelibus appetẽtibus ſanguinẽ īnocẽtẽ fundere, ſalua me. ⁋ Vbi nota tria poſtulari/& quartũ ſecũdo loco poſitũ ꝓphetari. Poſtulatio aũt multiplicatur ex multiplici conditione pſecutoꝝ: ſcilicet ꝙ erant inimici/iniq/& viri ſanguinũ. vt intelligas ipm̃ non petere liberationem a miniſtris iuſtitię: quales ſe pr̄ę ſe ferebant ſaul & ſui ratione officii.

¶ Quia ecce. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractaꝛ illa particula/a viris ſanguinũ. ſecũdo illa/de inimicis/ibi reuertenꝛ. tertio illa/ab opantibus iniqtatis/ ibi deus faciet. quarto illa/ab inſurgẽtibus eleuabis me/ibi & reuertenꝛ. ¶ Circa ſaluationẽ a viris ſanguinũ, qa viri ſanguinũ ſunt ꝑprie effuſores ſanguinis īnocẽtis/ideo primo deſcribit eos. Q uia ecce īſidiati ſunt, nõ rebus meis ſed aĩę meę/vitę meę: cõgregabunꝛ.i. pſeuerabũt cõgregãdo ſe, ſup me, nõ quicunq; ſed fortes. Vbi patet appetitus ſanguinis. Innocẽtia aũt ſubditur. nõ rebellio mea, nõ pct̃m meũ dñe/ſupple in cã eſt. Sine iniqtate/ſupple ſum in deũ/in ſaulẽ/in ꝓximũ: & tñ currẽt & ꝑparabunꝛ/pſeuerabũt alii currentes contra me/alii ꝑparãtes ſe armis &c̃. aduerſum me. Inde itaq; viri ſanguinũ/hinc ego īnocens. vigila/ſolicita, mihi/pro me, e regione/obuiã fortibus cõgregatis cõtra me, & reſpice/q̃ geruntꝛ. ⁋ Et tu dñe deus exercituũ deus iſrael expergiſcere ad viſitandũ oẽs gentes. Poſtulãs dauid a deo iuſtitiã/īplorat publicũ dei officiũ. quia.n. deo incũbit ex officio viſitare oẽs gentes (viſitatione diſcuſſiua iuſtitię ab iniqtate) dauid qui ſe īnocentẽ cognoſcebat/recurrit ad deum vt vtaꝛ ſuo publico officio quo viſitat oẽs gẽtes. Vnde nõ eſt ſenſus huius petitionis vt deus viſitet oẽs gentes (quoniam hoc eſt impertinẽs dauidis negocio) ſed vt vtaꝛ officio quo viſitat omnes gẽtes: ſicut paup non audens dicere principi vt cognoſcat cauſam ſuã pauperis, audet tñ petere vtere officio tuo quo viſitas oẽs ſubditos tuos. Itaq; dauid ſupplicat vt deus ex publico officio ꝓcedat/ſciens ſe innocentẽ. Vnde & ſubdit. ne miſerere iniquitatis omnium fallacium/nullam volo veniam iniquitatis. ⁋ Vbi nota ꝙ non complet petitionẽ ſcribens affectu obſeſſi: cuius eſt non explicare totũ propter animi anxietatem.

Reuertentur ad veſperã. Tractatur hic illa particula/de inimicis meis: manifeſtando firmatũ odiũ ex actibus. ⁋ Aduerte hiſtoriam. Poſtq̃ dauid aufugit per feneſtram, michol vxor eius volens prorogare ei tempus fugiendi & ſaluandi ſe in tuto loco/finxit ipſum decumbere in lecto infirmum / ponens ſtatuam quandam in lecto: & pellem piloſam caprarum poſuit ad caput eius. Et vt ioſephus adiſcit/

poſuit iecur caprinum ſub ſaga ad hoc vt ſpirationẽ mentiret̃. Quo factũ eſt vt nuncii ſaulis ĩtrodu/
cti a michol ad vidẽdum dauidem ĩfirmum/putauerint ip̃m dormire,ſentientes tanq̃ motũ ſpiratio/
nis.Et quum iterum ad veſperam miſiſſet ſaul nuncios vt afferrẽt eũ in lecto ad ſe vt occideret, eleuan/
tes operimenta/inuenerunt ſimulachrũ ſuper lectum:& ſic ſunt deluſi. Videns autem ſaul ſe deluſum,
miſit circũcirca inquirendo vbi lateret. Ruſus ex eo ꝙ ſcriptura dicit michol vxorem dauidis nun/
ciaſſe dauidi ꝙ circundata eſſet domus,inſinuatur ꝙ ipſa audiuit cuſtodes loquẽtes de hoc negocio.
poſiti ſiquidẽ erãt cuſtodes ſecreti.Hęc aũt oĩa hic tractanť:non tamẽ ſm ordinem rei geſtę. ¶ Vnde
prius tangiť reuerſio nuncioꝝ ad capiendum dauidem.Reuertentur ad veſperam.i.hora tarda ad ca/
piendum qui iam euaſerat dauid, tumultuabunť/ vidẽtes ſe deluſos tumultuabunť,vt canis/latran/
do/cõminando,& circuibũt ciuitatẽ/quęrẽdo vbi lateret. ¶ Ecce abundabunt.Ordo prępoſterus. De/
ſcribit modo locutionem ſatellitum ſecreto nocte cuſtodientiũ anteq̃ dauid fugeret.Ecce abundabũt
in ore ſuo/ad ſimilitudinem abundanter habentis in ore emittent verba aliqua. Et qualia ſint verba
ſubdit.gladii in labiis eoꝝ/quia loquebanť de occiſione dauidis futura mane.Quoniam quis audiẽt/
hoc eſt loquuntur quia reputãt non audiri.quoniã quis audiẽt? quaſi dicat nullus:& tamen michol
audiuit. ¶ Et tu domine.Deſcribit deluſionẽ reuertentium ad veſperam.Et tu domine deridebis eos.
Attribuit dauid deluſionẽ illam deo:quoniã intellexit deũ per michol tanq̃ per cauſam ſecundã ope/
ratum eſſe illam deluſionẽ ad liberationem innocentis dauidis.Et ne putes abſonum eſſe attribuere
deo actionẽ deridendi/ſubiungit.ſubſannabis omnes gentes:hoc eſt tu domine qui ſubſannabis oẽs
gentes/deridebis eos.Sicut ſcriptũ eſt in ſecũdo pſal.qui habitat in coelis irridebit eos,& dñs ſubſan/
nabit eos.Et dicitur deus deridere/ſubſannare/deludere &c̃.aliquos ſeu oẽs gentes,pro quãto ad ſimili/
tudinẽ deridẽtis permittit eos facere conatus ſuos & efficit illos vanos:hoc eſt ſine aſſecutione inten/
ti.Sic enim deus deluſit inq̃ſitores dauidis:ſic deludet oẽs gentes nitẽtes facere cõtra voluntatẽ diui/
nam.In hebręo in datiuo habeť tã pronomen eis/q̃ nomen oĩbus gentibus. ¶ Fortitudinem eoꝝ/ſau/
lis & ſuoꝝ,ad te ſeruabo:hoc eſt nõ ego me opponã contra fortitudinem eorum/ſed tibi vincendã ſer/
uabo.quoniã deus eleuatio mea:hoc eſt quaſi non ego eleuaturus ſum meip̃m,ſed deus qui per ſamue
lẽ hoc promiſit eſt eleuatio mea.Deus gratię ſuę/nõ meritorum meorum rationem habẽs,pręueniet
me/pręueniet ſaluare me anteq̃ nuncii ſaulis veniãt ad capiendũ.Quę omnia fuerunt impleta.
Deus videre faciet me. Tractať hic illa particula/ab operantibus iniquitatis:deſcribendo ꝓphetice
futurã eoꝝ poenam pro iniq̃tatibus eoꝝ/ſcilicet ſaulis & ſuoꝝ.Deus videre faciet me in reſpectoribus
meis/hoc eſt in aduerſariis reſpiciendo me inſidioſe:quales erãt ſaul & ſui.Faciet inquã me videre hęc
quę ſequunť.ſeu iuxta morẽ ſuum deſcribit tanq̃ futuram victoriam ſuam/peſſundationem ſaulis &
ſuoꝝ futuram:quia vere tunc dauid velut victor aſſecutus eſt regnum.iam enim dictum eſt ꝙ victo/
riam ſolitus eſt deſcribere ab actu videndi in inimicis ſuis. ¶ Ne occide eos,nequando obliuiſcentur
populus meus. Vbi nota deſcribi diuinũ iudiciũ cõtra ſaulẽ & ſuos affectu ſupplici/deprecãdo.ne oc/
cide/cõmoue eos &c̃.ꝓpter myſteriũ prophetici affectus ad diuinã gloriã. Vnde ſupplicãdo ꝓdicit al/
loquendo deũ.ne occide eos. Vbi aduerte ꝙ nõ petiť vt nullus occidať (quoniã inferius ſubiungitur
cõſume in ira cõſume)ſed petiť vt nõ occidanť oẽs.Et ad hoc ſeruit ratio ſubiũcta.nequãdo obliuiſcẽ/
tur populus meus.Et q̃a nõ exprimiť quid eſt illud qđ timeť obliuioni tradẽdũ,ideo obliuio creditur
habere pro materia ꝓuiſionẽ diuinã circa tranſlationẽ regni de domo ſaulis in domũ dauidis. Quũ
enim ſaul fuerit primus rex iſrael,ſi extincti fuiſſent oẽs/timendũ erat in ꝓceſſu tẽporis tradendã obli
uioni trãſlationẽ regni:vtpote nulla ſupſtite quęrela aut depreſſione id atteſtante:ſed creditum forte
fuiſſet ꝙ dauid fuerit primus rex.Memoria aũt tranſlationis regni/diuino atteſtať regimini tranſferẽ/
ti regnũ de domo ſaulis inobediẽtis in domũ dauidis electi ſm cor dei. Quod aũt dicit obliuiſcẽtur
populus meus/cõſtructio eſt de ſignificato.Cõmoue eos in fortitudine tua. Illos quos petiit nõ occi/
di/petit mõ puniri cõmotione.Et qualis ſit iſta cõmotio/ſubiũgit.& fac deſcendere eos/a ſublimi ſtatu
& gradu,clypeus noſter dñe. ¶ Peccatũ oris eoꝝ,ſermo labioꝝ eoꝝ. Iuxta hiſtoriã.i.reg.15.ſaul peccauit
ore ſuo.tũ dicẽdo ſamueli rep̃hẽdẽti inobediẽtiã eius/quare nõ audiſti vocẽ dñi,imo audiui vocẽ dñi.
tũ reiiciẽdo culpã in populũ/pepcit populus &c̃.tũ excuſando auariciã ſuã ſub ſpẽ religionis/dicẽs vt
immolet dño deo ſuo &c̃. Peccauit & ſuꝑbia:teſtãte ſamuele.nõne quũ paruulus eſſes in oculis tuis &c̃.
Peccauit/execrata a deo quęcũq; erant amalechitaꝝ reſeruando ꝓcioſa quęq;/& q̃cq̃d vile & reprobũ
fuit demoliẽdo.Propter quod crimẽ teſtať ſcriptura fuiſſe eũ priuatũ regno.Hęc crimina hic tãgunť.
Peccatũ oris eoꝝ ſermo labioꝝ eorum/& capienť in ſuꝑbia ſua:& de execratione/reſeruando execrata a
deo,& de tenuitate inobedientię/vel potius rerum quas demolitus fuit ſaul,narrabũt/commemora/
bunt poſteri te aliquos occidente. Vnde ſubdit.Conſume in ira conſume/in ira iuſtitię ſaulem cum
aliquibus,& non ipſi/ſint:& ſcient/poſteri,quoniam deus dominator in iacob finibus terrę:hoc eſt
quoniam deus dominator finibus terrę eſt in populo iacob/trãſferẽs regnũ put vult.Hęc eſt rõ ꝓphe
ticę ſupplicationis:vt cognoſcať ꝓuidentia diuina gubernans populum iſrael.
Et reuertentur ad veſperam. In hebręo hic & ſuperius habeť in datiuo veſperę. Tractatur hic illa

particula/ab inſurgētibus meis eleuabis me. Tractaſ aūt reſumēdo exitū negocii/tū ex parte pſecutoꝝ eius, tū ex pte eleuationis ipſius: vt gratiaactio ex cōtrariis iuxta ſe poſitis magnificeſ. Reſumit itaqꝫ. Et reuertenſ ad veſperā, tumultuabunſ vt canis & circūibunt ciuitatē. Ipſi mouebunſ ad comedendum/ hoc eſt ad hoc circūibūt tanq̄ q̄rentes ad comedendū. in quo monſtraſ fames vorandi ipm dauidē. ſi nō ſaturabunſ/ſi nō inuenient me, & pnoctabūt/pſeuerabūt quęrendo. Hic fuit exitus negocii ex parte eoꝝ. ℣ Et ego cātabo fortitudinē tuā. Ecce exitus ex parte mei. Et ego/nō arrogans prudētię meę liberationē ſed recognoſcēs illā a te, cantabo fortitudinē tuā/potētiā tuā: & laudabo/ cantādo, maneſiā extra piculū, grām tuā/nō merita mea: qm̄ fuiſti eleuatio mihi & refugiū in die anguſtię mihi. Vtrūqꝫ cōmemorat beneficiū. ſ. & φ eleuauit ipſum de paſtore pecoꝝ in futuꝝ regem &c̄. & φ in die anguſtię quā paſſus eſt obſeſſus domi/fuit ſibi refugiū ſalutis. ℣ O deus fortitudo mea. Non ſaciaſ animus gratus vnica pmiſſiōe, ſed magis repetere ac gratitudinē animi mōſtrare appetit. O deus fortitudo mea/ in oībus q̄ acciderūt, ad te cantabo: qm̄ deus eleuatio mea/ad regnū cōtinue appares/liberando me a piculis/reſeruando me regno, deus grē meę. Supra dixit/deus gratię ſuę, modo dicit deus gratię meę. vna ſiquidem & eadem gratia eſt dei vt autoris/& dauidis vt recipientis ipſam non ex ſuis meritis. Et propterea vtrunqꝫ dicitur: vt intelligas deum eſſe non ſolum actorem ſui doni gratuiti, ſed etiam φ recipiatur in hoc ſingulari: puta dauide. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori pro liliis teſtimonium humilis & ſimplicis dauid: quādo pugnauit aduerſus ſyriam meſopotamię & aduerſus ſyriā ſobal: & reuerſus eſt ioab & pcuſſit edom in ualle ſalinarum. 12. milia. LIX.

Deus repuliſti nos & deſtruxiſti nos/iratus es: & miſertus es nobis.
Cōmouiſti terram & conturbaſti eā: ſana cōtritiōes eius qa cōmota eſt.
Oſtendiſti populo tuo dura: potaſti nos uino compunctionis.
Dediſti metuentibus te ſignificationem: ut fugiant a facie arcus.
Vt liberentur dilecti tui: ſaluū fac dextera tua & exaudi me.
Deus locutus eſt in ſancto ſuo. lętabor & partibor ſicimam & conuallem tabernaculorum metibor.
Meus eſt galaad & meus eſt manaſſes: & ephraim fortitudo capitis mei.
Iuda rex meus: moab olla ſpei meę.
In idumęam extendam calciamentum meum: mihi alienigenę ſubditi ſunt.
Quis deducet me in ciuitatē munitam? aut quis deducet me uſqꝫ in idumęam
Nonne tu deus qui repuliſti nos? & non egredieris deus in uirtutibus noſtris.
Da nobis auxilium de tribulatione: quia uana ſalus hominis.
In deo faciemus uirtutem: & ipſe ad nihilum deducet tribulantes nos.

¶ IVXTA HEBRÆVM.

¶ Vincenti ſuper lilium teſtimonii michtham dauidi ad docendum: pugnante ipſo cum aram duorum fluuiorum & cū aram ſoba: & reuerſus eſt ioab & percuſſit edom in ualle ſalis. 12. milia. LX.

† dij † nobis 1 Propheta. Deus † dereliquiſti nos/fregiſti nos/iratus es: reuerteris ad nos†.
2 Tremere feciſti terram/ſcidiſti eam: medere confractiones eius/quoniam lapſa eſt.
3 Videre feciſti populum tuum duriciam: potaſti nos uino ueneni.
4 Dediſti metuentibus te ſignum: ad inſignitos eſſe a faciebus ueritatis. Selah.
5 Propterea liberabuntur dilecti tui, ſalua dextera tua: & reſponde mihi.
† dij 6 Deus † locutus eſt in ſanctitate ſua. Dictum dei. lętabor, diuidam ſechem/& uallem ſuchoth dimetiar.
7 Mihi galahad: & mihi manaſſeh/& ephraim fortitudo capitis mei/iudas legifer meus.

insultatio eſt
8 Moab olla ablutiõis meę/ſup edom ꝓiiciã calceũ meũ:ſuper me philiſtęa clãge.
in
9 **Propheta.** Quis ducet me civitatem munitionis? quis duxit me uſq; edom?
etiamne
10 Nonne tu deus†? dereliquiſti nos/& non egredieris deus† in exercitibus noſtris. † dij † dij
habeatur
11 Da nobis auxilium ab anguſtia:& uana ſalus hominis.
12 In deo† faciemus uirtutem:& ipſe calcabit anguſtatores noſtros. † dijs

Titulus eſt. Vincenti ſup liliũ teſtimonii michtham dauidi ad docẽdũ:pugnãte ipſo cũ arã duoꝝ fluuioꝝ & cũ aram ſoba,& reuerſus eſt ioab & ꝑcuſſit edom in valle ſalis duodecim milia. ¶ In hoc titulo ſũt multę particulę declarãdę. Pria ẽ/ſup liliũ teſtimonii.q̃ qa metaphorico cõſtat ſermõe/magis ambigua ẽ. Nihil aũt mihi occurrit magis ad ꝓpoſitũ pſalmi iter ea q̃ cõſtãt ex ſacra ſcriptura ſignificari/q̃ nomẽ (hoc ẽ fornix triũphalis) qd fecit ſibi dauid quũ reuerteret capta ſyria:vt dr̃.2.reg.8. Hmõi.n.titulũ glĩæ ſuę,liliũ/roſam ſeu florẽ teſtimonii appellauit:eo ꝙ oĩs glĩa hũana ſicut flos agri. Ita ꝙ a vanitate facti appellauit florẽ teſtimonii ſuę uictoriæ qua ſupauit ſyros. Et ordinãda ẽ iſta pti/cula cũ illa.ſ.ad docẽdũ. Ita ꝙ ordo ẽ. Michtham/canticũ tale,dauidi ad docendũ ſup liliũ teſtimonii: hoc ẽ ad iſtruẽdũ alios ſup vanitate teſtimonii hũani de victoriis/triũphis &c̃. ¶ Secũda ꝑticula/quæ ẽ declaratiua tꝑis quo dauid fecit ſibi nomẽ ſeu titulũ teſtimonii.pugnãte ipſo/dauide,cũ aram duoꝝ fluuioꝝ. Aduerte.2.reg.8.&.10.&.1.paralip.18.&.19.deſcribi hæc bella quoꝝ titulus iſte meminit. Et bre/uiter iõ dr̃ pugnãte ipſo:qa in primo bello in quo ſyri ꝓpugnauerũt ꝓ ammonitis nõ interfuit dauid, ſed ioab & abiſai ꝑfuerũt bello:in ſecũdo aũt/de quo ẽ ſermo,iterfuit dauid pſonalr̃. ¶ Per aram duoꝝ fluuioꝝ qdã intelligũt meſopotamiã:hunc nũcupatã greco vocabulo/q.ſ.inter tigrim & euphratẽ ſit ſita. Alii intelligũt damaſcũ/duo flumina in ſe hñtẽ. Vtrũq; ſtare videt̃ cũ hiſtoria: quoniã dauid tũc ſubegit damaſcũ/& acqſiuit ſyrię dñiũ vſq; ad euphratẽ:vt in dictis locis dr̃. Aduerte tñ ꝙ ſi de aram ciuitate meſopotamię itelligit̃,nõ intelligas noĩe aram/terram:ſed gẽtẽ ex illa terra q̃ venerat in adiu/toriũ ſyroꝝ cõtra dauidẽ.nã dauid nunq̃ trãſiuit euphratem. ¶ Per aram ſoba/regnũ regis adadezer (q 2.reg.8.appellat̃ rex ſoba) videt̃ itelligi.q fuit occaſio ꝙ dauid pſonalr̃ iret in bellũ:vt clare dr̃.2.reg.10. ¶ Et reuerſus eſt ioab. Iſta reuerſio nõ legit̃ in ſacra ſcriptura:nuſq̃.n.legit̃ ꝙ reuerſus ſit ioab ad percu/tiẽdũ edom in valle ſalis. Et tãto magis auget̃ ambiguitas/quãto ſubdit̃ aliud nõ minus ambiguum: ſcilicet.12.milia.nã.1.parali.18.legit̃ in valle ſalis abiſai fratrẽ ioab ꝑcuſſiſſe.18.milia idumęoꝝ:& nũq̃ de numero.12.miliũ idumęoꝝ ꝑcuſſoꝝ fit mẽtio. ¶ Thargum in hoc titulo ait. Et poſt hæc reuerſus eſt ioab,& ꝑcuſſit idumęos in planicie ſalis & ceciderũt de exercitibus dauid & ioab.12. milia. Neſcio vn/de iſte hebręus accepit mortẽ.12. miliũ hebręoꝝ. Q uãtũ coniicere poſſum/ex ſcriptis in dictis locis & in hoc pſalmo &.3.reg.11.vbi dr̃.quũ eẽt dauid in idumęa,& aſcẽdiſſet ioab pĩceps militiæ ad ſepeliẽ/dũ eos q fuerãt interfecti/& occidiſſet oẽ maſculinũ in idumęa:ſex.n.mẽſibus ibi moratus eſt ioab & oĩs iſrael &c̃. Ex his.n.iunctis iis q̃ in dictis locis dñr (ſcilicet ꝙ in ualle ſalis cęſa ſint.18.milia idumęo/rũ/& fuerit cõſtitutũ ꝑſidiũ I edom) coniicio ꝙ res ſic fuerit geſta. Primũ in valle ſalis cõmiſſum ẽ pręli/liũ aduerſus idumęos abiſai ꝑſidẽte:& cęſa ſũt tũc.18. milia idumęoꝝ.& ſic idumęa ſubiecta eſt daui/di:q cõſtituit in ea cuſtodes & ꝑſidiũ. Et tũc ſubacta ſyria/dauid fecit ſibi nomen/erexit ſibi fornicem. Idumęi aũt rebellauerunt & occiderunt quos potuerunt de cuſtodiis & ꝑſidio dauidis.hi.n. ſunt ad quos ſepeliendos ſcribitur aſcendiſſe ioab. Quo audito dauid miſit ioab cum toto exercitu ad delen/dã idumęã.& hæc eſt illa reuerſio cuius meminit titulus iſte/& reuerſus eſt ioab.ſ.ad iterũ ꝓliandum cũ idumęis rebellibus. Qui idumęi occurrerunt ioab in valle ſalis:non expectauũt ſiqdem ſe obſideri in ciuitatibus ſed exierunt in cãpum.& tunc ioab percuſſit edom/cędẽs.12. milia idumęoꝝ. Quibus cę/ſis aſcẽdit vt dictũ eſt in idumęã ad duo officia.ſ.ad ſepeliẽdum hebręos prius interfectos quos inhu/matos ſeuitia idumęoꝝ reliquerat,& ad interficiẽdũ omne maſculinũ in idumęa. Tanta ſiqdẽ ſeueri/tas inſinuat rebellionẽ iteruenĩſſe cũ clade hebręoꝝ,ꝑꝑ quã iuſſerit dauid occidi oẽ maſculinũ. nulla ſiqdẽ appet alia rõ tãtę ſeueritatis:quũ nec i moabitas vſus fuerit dauid tãta ſeueritate/ſed vt patet.2. reg.8.quoſdã viuificauit & quoſdã occidit.quũ tñ mitior debuerit eſſe erga idumęos:mãdãte lege.nõ abominaberis idumęũ/deute.23. Offiñ quoq; ſepulturę interfectoꝝ idẽ teſtat̃.nõ.n.aſcẽdit ioab a val/le ſalis in idumęã ad ſepeliẽdũ eos q fuerãt interfecti niſi qa aſcẽdit ad ſepeliẽdũ ſuos.nã de idumęis ſubdit̃ ꝙ aſcẽdit ad occidẽdũ oẽ maſculinũ in idumęa:& ꝙ ſex mẽſibus ibi moratus eſt cũ toto exerci/tu donec interimeret oẽ maſculinũ in idumęa. ¶ Rebus itaq; ſic geſtis,cõſiderãdum eſt titulũ pſalmi ideo appoſitũ eẽ vt ſignificet materiã pſalmi. Et qm̃ pſalm⁹ vſq; ad calcẽ plen⁹ ẽ doloris ꝙ de⁹ dereliq̃/rit pplm ſuũ/& i calce pſalmi cũ ſpe diuię opis ꝓmittit̃ ſeu ꝓphetat̃ futura ꝓſtratio inimicoꝝ, appet ꝓrio pſalmũ hũc tractat̃ res has geſtas q̃tũ ad caſũ iterfectoꝝ ab idumęis:hoc.n.ſignificãt tot verſiculi

plorantes ꝙ deus nos dereliquerit. Apparet ſecũdo cauſa caſus inſinuata. ſ. vanitas dauidis faciẽdo ſibi nomẽ. hoc. n. quartus verſiculus teſtať, dediſti metuẽtib⁹ te ſignũ &c̃. Apparet tertio ſtatus negocii: ꝙ. ſ. poſt rebellionẽ idumeę ante expugnationẽ rabath ciuitatis regię ammonitarũ factus ẽ pſalmus. hoc. n. teſtať verſiculus nonus, quis ducet me in ciuitatẽ munitionis: & hiſtoria ſcripturę clare ſonat multũ tẽporis intercesſiſſe inter captã ſyriã & expugnationẽ rabath. Ita ꝙ pſalmus iſte fuit editus añ adulteriũ dauidis cũ berſabee. quod cõſtat fuiſſe cõmiſſum qñ iam interempto oĩ maſculo in idumea, vertẽte anno ioab cõtra rabath iuit remanẽte dauide ĩ hierlm. An autẽ tũc ioab recuperauerit idumeã an fuerit in via recuperãdi, nõ clare cõſtat. Titulus ſonat ĩ p̃terito & reuerſus eſt ioab & pcuſſit: pſalm⁹ ſonat pendẽs potius negociũ. Et põt eſſe ꝙ titulus deſcripſit euentũ poſtea ſtatim ſubſecutum: & pſalmus affectũ dauidis ad obtinẽdũ diuinũ auxiliũ ad victoriã ſubſecutã. ¶ Eſt itaq; materia pſalmi ad literam recurſus dauidis ad deũ, plorãtis ſe ſuoſq; derelictos a deo in idumea, & ſupplicantis vt iuxta verbum ſuum det plenam proſtrationem inimicorum: ſcilicet idumeorum & ammonitarum.

❡SVMMARIVM EST.

❡ Dauid caſum populi a deo derelicti plorãs, ſupplicat deo vt ſaluet, vtq; meminerit ſuę pmiſſiõis. Et pfitẽs vanã eẽ ſalutẽ ab hoĩe, infert ĩ deo faciẽdã eẽ virtutẽ: & tũc pculdubio deus calcabit hoſtes.

❡ Perſona loquens propheta eſt: introducẽs tamen diuinũ dictum.

DEus dereliquiſti nos. Diuidiť pſalmus ĩ partes duas: ppoſitiuã materię, & executiuã, ibi feciſti tremere. ¶ Proponit quattuor. Quoꝝ ordo deberet eẽ. Deus iratus es, ad ſilitudinẽ irati te habuiſti nobiſcũ, dereliquiſti nos, in rebellione idumeoꝝ, fregiſti nos, ptẽ nroꝝ p idumeos occidendo, idumeãq; ipſam ſcindẽdo a nobis: & tñ p gĩam tuã reuerteris ad nos, ab ira, a derelictione & ſciſſione ad redintegrãdũ nos. ¶ Textus hebręus habet nobis ĩ datiuo: ſed cõſtructio mutauit adiũcta ppõne ad.

❡ Tremere feciſti terrã. Incipit hic ps executiua tali ordine. Primo tractať totũ quod fuit irę. ſ. dereliquiſti, fregiſti, iratus es. ſecũdo tractať illa pticula, reuerteris, ibi ppea. ❡ Circa primum tangit opus dei circa tria: erga terrã, erga ppl'm, erga timẽtes deũ. Circa terrã. Tremere feciſti terrã, ita ꝙ ſcidiſti eã. Metaphorã ſumit a terremotu vſq; adeo vehemẽti ꝙ ſcindit terrã. Iuxta hanc ſilitudinẽ deſcribit deũ cõmouiſſe terrã ſubiectã dauidi, cõmotione tali ꝙ ſciſſa eſt. Et intẽdit ꝙ deus cõmouit idumeos ſic ꝙ terra ſubiecta dauidi ſciſſa eſt quãtũ ad poſſeſſionẽ: qa vna pars eius (ſcilicet idumea) ſepata eſt a reliqua terra dauidis rebellãdo. Et qm̃ ſciſſio hæc redintegrabilis eſt, ſubiungit ſupplicationẽ. medica confractiones eius, qm̃ lapſa eſt, ad ſilitudinem nutantis cuius pes eſt lapſus fractionẽ curabilem incurrit. ¶ Erga populũ ait. Videre feciſti populũ tuũ duriciem. Metaphora eſt ſumpta a differẽtia inter durum & molle: quæ differunt in hoc ꝙ molle cedit tangenti, durum aũt reſiſtit. Et qm̃ idumei non ſteterunt vt molles ſed reſtiterũt duri cõtra populum iſrael, ideo dicit deo. ꝙ feciſti populũ tuũ, iſrael, videre, experiri, duriciem, idumeũm reſiſtentẽ. Potaſti nos vino veneni. Altera eſt metaphora a vino mortis ſeu meroris. Sicut. n. aſſequẽs bonum deſideratum dicitur metaphorice potari vino lętitię, ita ecõuerſo occurrẽtibus męſtis inopinatis potamur vino luctus: pro quãto ingreditur meror vſq; ad viſcera quaſi potatus. Et intendit ꝙ vbi crediderunt bibere vinum lętitię acquirẽdo idumeam, inuenerũt ſe potari a deo vino venenato, vino mortis reſpectu itetfectoꝝ ibi, & meroris reſpectu dauidis & alioꝝ abſentiũ. ¶ Dediſti metuentibus te. Erga timentes deũ quid operatus ſit deus pdicta faciẽdo, aperit propheta. & intendit ꝙ per hanc confractionem dedit metuẽtibus deum ſignum ad inſignitos eſſe a facie veritatis. Intellexit dauid diſplicuiſſe deo ꝙ ipſe inſigniſſet ſe facie vanitatis, faciendo ſibi nomen ſubacta ſyria (ſub qua comprehenditur etiam idumea) & ꝙ propter hanc ſuam vanitatem deus puniuit ipſum rebellione idumeę. Et propterea inſtructus a deo declarat hanc diuinã inſtructionẽ datam eſſe non populo q non eſt capax tantę perfectionis, ſed metuentibus deũ: q debent inſignire ſe nõ facie, apparẽtia, vanitatis ſed veritatis. ẜm quã debebatur memoria victorię deo, nõ dauidi: qm̃ deus erat pugnãs pro ipſo. ¶ Aduerte hic ꝙ in ſacra ſcriptura hmõi memorię victoriarũ reprehẽſibiliter cõmemorãtur: ea rõne quia deo attribuẽdę erãt victorię, qui dirigebat reges illos ad bella & erat autor victorię. Vnde. 1. reg. 15. quum nunciatum eſſet ſamueli ꝙ ſaul erexiſſet ſibi fornicem triumphalem, dixit ad ſaulem. nonne quum paruulus eſſes in oculis tuis &c̃. Tantoq; minus debuit dauid facere ſibi nomen, quanto inter timentes deum connumerabatur. & iam propheta erat: vt geſta eius ante hæc bella ſyriæ teſtantur.

Propterea liberabũť dilecti tui. Tractať hic illa pticula, reuerteris ad nos. Tractať ãt quadrupliciter: hoc eſt triplici rõne ſeu loco vtendo ad impetrãdum hanc reuerſionẽ, & quarto pmittẽdo ſeu pphetando effectum. ¶ Primus locus ſumitur ab amore amicitię inter deũ & populum iſrael. Salua, nõ noſtra nõ humana ſed dextera tua, fauorabili aſſiſtẽtia tua: ppterea. n. liberabuntur dilecti tui ſeu amici tui, populus iſrael. Vbi nota ꝙ nõ dicit ppterea dñabuntur idumeis aut aliis ſed ppterea liberabũtur, ea rõne qa ſi idumei euaſiſſent voti cõpotes ex hac rebelliõe, reliquę natiões ſilr rebellaſſent eoꝝ exẽplo: nec ſolũ rebellaſſent ſed aggreſſę fuiſſent oẽs ſimul ppl'm iſrael: & ſic ppl's fuiſſet ſeruituti addictus. Ad hoc ſiqdem ſpectans petit. ſalua &c̃. qa pp hoc liberabuntur dilecti tui, ab imminenti ſcilicet ſer-

titute. ¶ Et reſponde mihi. Secundus hic eſt locus a diuina promiſſione. vbi per modum domeſticæ
ratiocinationis reuocat dauid ad dei memoriam promiſſionem quam fecit. Et reſponde mihi/ queſo,
deus locutus eſt in ſanctitate ſua. Alloquitur deum de deo in tertia perſona/ ſicut alloquimur regem
rex dicit ſic. deus/ qui eſt veritas, locutus eſt in ſanctitate ſua. Aut locus deſignaẽ ſanctuarii in quo de-
us locutus eſt, aut firmitas promiſſionis ſignificatur: ſicut dicendo rex locutus eſt in maieſtate ſua/ au-
toritatem ſermonis exprimimus, tanq̄ non ſit ſermo cõmunis. ita deus locutus eſt in ſanctitate ſua/
tanq̄ ſanciens quod dixit. Lętabor: ecce quod locutus eſt: ſcilicet ꝙ ego dauid lętabor, diuidã ſechem.
Primum ergo dictum a deo de me eſt futura lętitia/ lętabor. materia autem lętitię ſubditur. diuidam
ſechem & vallem ſuchoth (.i. tabernaculorum) dimetiar. ¶ Mihi galahad. Poſſeſſio trium locorum po
niẽ primo materia lętitię. Sunt aũt hoꝝ locoꝝ duo trans iordanẽ. ſechem. n. eſt intra terrã promiſſio
nis: vt patet ioſue. 24. Suchoth autẽ eſt trans iordanẽ, vbi iacob declinãs ab eſau fixit tabernacula: &
ideo appellauit ſuchoth/ gene. 33. Galahad quoq; eundo verſus meſopotamiã inuenitur: vt patet geñ.
31. Meminit aũt ſpecialr̃ ſechem tanq̄ inſignis loci: vtpote dati a iacob dilecto filio ioſeph: vt cõme-
moraẽ ioan. 4. vel vt per hoc ſignificet ſubiectã ſibi etiã eximiã terram ioſeph in primogenitum ſurro
gati. vel (quod potius crediderim) vna & eadem rõne meminit ſechem & vallis ſuchoth: quia occupa
te hę partes ſpãlr̃ fuerãt ab hoſtibus. Et de valle ſuchoth poteſt colligi ex. 1. reg. vlti. vbi clare dicitur ꝙ
mortuo ſaule hebręi qui erant trans iordanem reliquerunt ciuitates/ & philiſtei occupauẽrũt eas. De ſe-
chem autem quia erat in monte ephraim/ & ab antiquo celebris, crediderim philiſteos & alios hoſtes
quum dominarentur hebręis conſtituiſſe ibi pręſidium ad coercendum hebręos ne rebellarent. In
cuius ſignum non meminit horum duorum locoꝝ abſolute, ſed cum partitione & menſura. Signifi-
catur. n. per hoc ꝙ loca hæc ita fuerant occupata vt iam deſtituta a propriis antiquis poſſeſſoribus i
publicam ceſſerint poteſtatem. propterea. n. dicit diuidam & dimetiar, ad deſcribendam plenitudinẽ
poteſtatis & quietis iam habitę: vt non ſit amplius habitantibus timor mutandi & deſerendi illa lo-
ca. Et dicendo metiar/ ſignificat ꝙ vnicuiq; reuertenti ad propria reddere uolebat portionẽ ſuam. Ga-
lahad autẽ meminit/ ad explicandum dominiũ ſuum trans iordanẽ in tribubus quæ trans iordanem
ſortes ſuas habuerunt a moyſe. quod etiam magis explicaẽ ſubiũgendo manaſſeh. ¶ Mihi manaſſeh
Poſt hæc tria loca cõmemorant tres tribus. ſ. manaſſeh/ ephraim & iuda. Meminit autem ſpãliter ha-
rum trium tribuũ/ ad ſignificandum quietem regni ſibi promiſſam. Manaſſeh ſiquidẽ & ephraim
filii fuerũt ioſeph: qui loco ruben iura primogenituręhabuit. Et propterea tanq̄ priogenito ius regni
videbaẽ cõpetere ioſeph: cuius priogenitus ſm naturã fuit manaſſeh, ſed ſm bñdictionẽ iacob ꝑlatus
eſt ei ephraim geñ. 48. Vtriuſq; itaq; meminit ſermo diuinus hic recitatꝰ: ſignificãs diuina diſpõne ef
fectũ ꝙ vtraq; tribus q̄ de regno poſſet cõtẽdere/ dauidi cõiuncta dicitur. Tribus aũt iuda cõmemoraẽ/
q̄a in benedictionibus iacob principatus ei aſcribitur: vt ẽt ipſius cõſenſus in regnũ dauidis mõſtreẽ.
Ephraim fortitudo capitis mei. Prerogatiua fortitudinis tribui ephraim aſcribiẽ: quia fortiſſima erat
tribus illa/ & fortes viri ad cuſtodiam regis ponuntur. Iudas legifer meus. Cõmemoratur tribus iuda
cum regia dignitate: regis quippe eſt legem ferre. ¶ Moab olla ablutionis meę. Cõmemoratis tribus
tribubus/ cõmemorãtur tres gentes: ſcilicet moabitę/ philiſtei/ & idumei. Moab olla lauacri mei. Ad ſi-
militudinẽ ſiquidem ollę ꝑparatę ad lauacrũ hominis poſt laborẽ/ moabitarũ regio miniſtrabat op-
portuna populo iſrael quieſcẽti. abundabat. n. regio illa paſcuis & multitudine agnorum: vt ex. 3. ca.
quarti reg. apparet. Super edom proiiciam calceum meum. Ad ſignificandã ſubiectionẽ idumeę/ diciẽ
ꝙ proiiciam calceũ meũ ſuper edom: tanq̄ ſubiectam pedibus meis. Super me philiſtea clange. Inſul-
tationis ſermone ſubiectio philiſteę deſcribitur: vtpote quæ olim muſicis inſtrumẽtis & choreis lęta-
ta eſt ſuper iudęa quũ philiſtei dñarentur iudęis. Nũc. n. reuocando philiſteę ad memoriã priſtinas fe
ſtiuitates quas faciebãt ſup iudęos/ inſultãdo ait. ſuper me philiſtea clange: hoc eſt ſubdita iã es mihi,
clange modo ſuper me ſicut olim feciſti. Hucuſq; ſermo quẽ locutus eſt deus recitatus eſt. cuius ſum-
ma eſt ꝙ dauid lętabitur in oĩbus iſtis. ¶ Quis ducet me ciuitatẽ munitionis. Proſequitur dauid ra-
ciocinationẽ ſuam cum deo/ alloquendo ipſum. Et intendit. tu dixiſti ꝙ ego habiturus eſſem hæc oĩa,
quis exequeẽ hæc? nullus niſi tu, qui tñ reliquiſti nos: ac per hoc ſi nõ reuerteris ad nos/ nullus exequeẽ
promiſſionẽ tuã. Vbi vides ex allegata promiſſione/ velle quodãmodo cõuincere deũ vt reuertaẽ: alio-
quin ꝑmiſſio eius nõ habebit effectũ. Quis ducet me in ciuitatem munitionis: hoc eſt in rabath ciui-
tatẽ regiã ammonitarũ. Iuxta hiſtoriã ſiqdẽ inchoato cũ ammonitis bello/ oportuit dauidẽ ire con-
tra ſyros fautores ammonitarũ: & poſt captã ſyriã adhuc ſupererat bellũ primũ cõtra ammonitas. &
ſpãliter ſuperat rabath vrbs regia: vt patet. 2. reg. 12. &. 1. parali. 20. Et ꝑpterea ſpecialr̃ meminit huius ci-
uitatis, q̄a adhuc ſupererat capienda. Quis duxit me vſq; edom, nõne tu deus? De ciuitate ammonita
rum dixit in futuro/ q̄s ducet me in ciuitatẽ munitionis: hoc ẽ munitã: vtpote capiendam. de idumea
iam capta & rebelli dicit in præterito/ quis duxit me vſq; edom? Et vnum quidẽ dicit & duo intendit.
Dicit q̄dem duxiſti me in edom/ vt eſſem dñs idumeę. intendit autẽ ꝙ ad hoc duxiſti me illuc vt etiã
ꝑſeuerarẽ dñs edom: quod perficiendũ ſupereſt. Nõne tu deus/ deduces in ciuitatẽ munitã & duxiſti in

edom! certe ſic: & tñ dereliqſti nos/ĩ rebellione idumeę, & cõſequẽter nõ egredieris deus/dux/fautor & õ in exercitibus nñs. cõſequẽs qppe ẽ vt eadẽ ira qua dereliqſti nos nõ egrediaris dux exercituũ nroꝝ: ac ꝑ hoc nullus adiplebit ꝓmiſſionẽ tuã de idumea mihi promiſſa & de ciuitate ammonitarũ. ¶ Aduerte hic ꝙ qñ aut cui aut vbi factus fuerit ſermo dñi hic recitatus/in ſcriptura non habetur ſic in ſpecie. nã nullibi hę ſpeciales promiſſiones dauidi factę leguntur niſi hic.

Da nobis auxiliũ. Tertius eſt hic locus a vanitate hũanaꝝ viriũ. Recognoſcit dauid nõ viribus humanis ſed diuina ope habuiſſe victorias. Et ꝓpea petit, da nobis auxiliũ ab anguſtia/quã patimur ex hac rebellione: & vana ſalus hominis/ab omnibus habeatur.

In deo faciemus virtutem. Cõcluſio eſt hæc inſtructi & exauditi dauidis. In deo/nõ ĩ rege dauide, faciemus/decętero, virtutẽ/belli: hoc eſt nõ ſolũ corde & ore ſed facto virtutẽ belli habebimus in deo/ nõ ſicut prius q facto triũphalis nõis virtutẽ belli attribuimus dauidi. ¶ Vbi aduerte nõ peccaſſe dauidẽ ſolũ, ſed multos debuit habere cõſultores aut ẽt impulſores ad faciẽdũ ſibi nomen. ꝓpea. n. plr dicit faciemus. Aduerte quoq: nõ peccaſſe aio aut ore/tanq̃ nõ recognoſcẽdo victoriã a deo, ſed facto: ꝑ quãto ipſũ factũ ſuapte natura attribuebat virtutẽ victorię dauidi. Et ꝓpea decętero inqt. faciemus, i. ẽt facto atteſtabimur virtutẽ belli in deo fuiſſe. Hic eſt effectus inſtructiõis ex pte dauidis. ¶ Effectus ãt ofonis ex pte dei cõſequẽter ſubdit. Et ipſe calcabit anguſtatores nr̃os. Purgata culpa/itellexit ꝓpha ſe exauditũ. Et ꝓpea ꝓphetat. & ipſe/deus, calcabit anguſtatores noſtros/idumęos/ammonitas &c. Amẽ.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori in pſalmis dauid. LX.

EXaudi deus deprecationẽ meã: intẽde orationi meę.
A finibus terrę ad te clamaui: dũ anxiaretur cor meũ ĩ petra exaltaſti me.
Deduxiſti me: quia factus es ſpes mea/turris fortitudinis a facie inimici.
Inhabitabo in tabernaculo tuo ĩ ſecula: protegar ĩ uelamẽto alarũ tuarũ.
Quoniam tu deus meus exaudiſti orationem meam: dediſti hęreditatem timentibus nomen tuum.
Dies ſuper dies regis adiicies: annos eius uſq; in diem generationis & generationis.
Permanet in ęternum in conſpectu dei: miſericordiam & ueritatem eius quis requiret?
Sic pſalmum dicam nomini tuo in ſeculum ſeculi: ut reddã uota mea de die in diem.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincẽti ſuper modulatione dauidi. LXI.

tdij 1 Propheta. AVdi deus † cantum meũ: auſculta orationem meam.
2 Ab extremo terrę ad te uocabo: collabente corde meo, in petra [que] eleuabitur ſuper me duces me.
3 Quoniam fuiſti protectio mihi: turris fortitudinis a faciebus inimici.
4 [Ideo] Habitabo in tentorio tuo ſeculis: protegar in abſconſione alarum tuarum. Selah.
† dij † uotis meis 5 Quoniam tu deus † audiſti uota mea †: dediſti hęreditatem timentium nominis tui.
6 [Ideo] Dies ſuper dies regis adiicies: anni eius uelut generatio & generatio.
† decorũ 7 Sedebit ſemper faciebus dei †: gratia & ueritas man [doni] cuſtodient eum.
† meo 8 Sic canam nomen tuum ſemper: in meo † ſoluere uota mea die die.

TItulus eſt. Vincenti ſuper modulatione dauidi. De quo vt ſupra.
¶ Materia pſalmi quantum ex verbis pſalmi colligo, eſt ęternitas regis meſię promiſſa dauidi/ eruto a morte/cuſtodito ab inimicis &c. Ita ꝙ pſalmus iſte eſt gratiarumactio deo a dauide cõmemorãte ꝙ ſe ex ſemimortuo/ex tot periculis euexit nõ ſolum ad regnum in perſona ſua & ſuorum, ſed etiã ꝙ meſiam ſempiternum regem ſibi promiſerit. Qꝫ enim cõmemorando pręterita pericula inchoet/ clare teſtatur prima pars pſalmi. Qꝫ autem ad meſiam perducat orationem/patet ex regula apoſtolica a. 6. verſiculo vſq; ad finem. Nam clare conſtat ꝙ illa non verificantur de dauide: ait enim. dies ſuper dies regis adiicies, anni eius velut generatio & generatio, ſedebit ſemper faciebus dei. hæc enim manifeſte excedunt dauidem & quemcunq; hominem excępto meſia. ¶ Quod etiam teſtatur thargum dicens. dies mundi futuri ſuper dies regis meſiæ appones: anni eius ſicut generationes mũdi huius & generatiões mũdi venturi; cõmorabit in ſecula corã deo. Vnde etiã patet ꝙ pſalmus iſte editus

eſt a danide poſtq̃ fuit non ſolum rex iuda ſed rex totius iſrael. quia non prius fuit ei facta promiſſio de meſia: vt patet. 2. reg. 7.

ℭ SVMMARIVM EST.

ℭ Propheta dauid ex cõmemoratis beneficiis diuinis erga ſe, ſeipſum in proprio ſemine regio duraturum in ſecula pphetat: ſimul immortalitatem regis meſię cũ gratia & veritate deſcribens.

ℭ Perſona loquens propheta eſt.

AVdi deus cantũ meũ. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuã materię, & executiuam: ibi ab extremo terrę. ℣ Proponit duo. Alterum. audi deus cantum ſeu laudationem meam (vbi dictio hebraica ſonat laudem mixtam cantu) laudationem qua te canendo laudo dignare audire. Alterum. auſculta orationem meam, applica autem ad eleuationem mentis meę.

ℭ Ab extremo terrę. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula / auſculta orationẽ meã. Secũdo illa, audi domine cantũ meũ, ibi dies. ℣ In oratione cõmemoratiua beneficiorũ ſũmarie refert prius beneficia ante regnũ, & deinde beneficia in regno. Et aduerte in vtriſq; q̃ propheta prius cõmemorat effectus, & poſtea ſubiungit cauſas. Sed tu ordina lrãm ſic. Quoniã fuiſti protectio mihi, & ſimiliter fuiſti mihi turris fortitudinis a facie inimici ſaulis, ideo duces me a triplici malo. tũ locorũ, ab extremo terrę vocabo. tum interni timoris, collabente corde meo: tanq̃ exanimi me effecto. tum magnorũ periculorũ, in petra quę eleuabitur ſuper me: hoc eſt in periculo maximo quãdo fui cinctus a militibus ſaulis in modũ coronę, iuxta petrã quę eleuabitur, nomine & fama, ſuper me, tunc liberato. Ad literam petra illa ex tunc eleuata eſt ſm nomen ęternum, appellata petra diuiſionis ab illo euentu: diuiſit enim deus ibi a dauide ſaulis exercitum audito philiſtinorũ impetu. Hiſtoria habetur. 1. reg. 23. Et intendit per hęc tria comphendere vniuerſa mala & pericula interna & externa quę pfugus a ſaule eſt paſſus. Futura. n. clamabo, duces, eleuabitur, reſpiciunt p̃teritum fuiſti: & non tempus pſalmi. Intendit enĩ dicere q̃ ex diuina defenſione ſubſecuta eſt deductio dauidis profugi & vagi vſq; ad extremũ terrę iſrl, & tã afflicti q̃ fuit velut exanimis, & ex tãto piculo q̃tũ fuit illud quo cinctus fuit in modũ coronę: vt ex hoc picula cętera ſignificet. ℣ Habitabo. Simĩt hic ordina lrãm icohãdo a cã. Qm̃ tu deus audiſti vota mea. Beneficia in regno deſcribit. Duo bñficia cõmemorat. Alterũ regni, dicẽs. dediſti hereditatem timentium nomen tuum. Hereditas timentium diuinum nomen eſt ipſa terra promiſſionis pacifica & quieta. hanc talem dederat iam deus dauidi & populo iſrael tempore dauidis. Alterum templi diuini ędificãdi, dicens. Audiſti vota mea. voluntas ſiquidem eius fuerat ędificare templum. Et hęc voluntas fuit tam grata deo q̃ tunc per nathan deus promiſit dauidi tria: ſcilicet ędificium tẽpli per filium, ſtabilitatẽ regni in ſemine eius, & meſiam perpetuum regem: vt habes. 2. reg. 7. & 1. parali. 17. Quia inquit audiſti vota mea de ędificando templo, & dediſti iam regnum quietum, iõ habitabo in tentorio tuo ſeculis. Si de perſona ſua tantum loqueretur non diceret ſeculis ſed ſeculo. Vnde ex hoc q̃ dixit ſeculis, ſignificat q̃ non de perſona ſua ſola ſed cum ſemine ſuo regio dicit. habitabo ſeculis multis, in tentorio tuo, hoc eſt in templo tuo: quod relatum ad te eſt tentorium, eſt velut habitaculum peregrinationis. nam neq; coelum dignum eſt vt ſit templum tuum. Protegar. nõ fruſtra habitabo in templo tuo, ſed ibi protegar velut ſub alis tuis abſconditus, ad ſimilitudinem pullorum ſub maternis alis. Et intellige habitare in templo, hoc eſt habitare iuxta templum. domus enim regia erat prope templum. Et ſignificauit per hoc ſeminis ſui regnum duraturum. nam principis locus ad habitandum erat iuxta tabernaculum domini: vt patet de habitaculo moyſi qui erat dux nu. 3.
populi. ita q̃ ex hoc q̃ dicit habitabo ſeculis in tentorio tuo, ſignificat ſe cũ ſuo ſemine regium habitandi locum habiturum. Et ſimiliter protectio futura ſumpta eſt conſequenter ex protectione diuina exhibita moyſi ex tabernaculo domini. & ſignificat nihilominus fidem deuotionemq; dauidis de diuina protectione tam ſui q̃ ſui ſeminis.

Dies ſuper dies. Tractat hic illa particula, audi deus cantũ meũ. & cõtinuat textus ſatis apte. Qm̃ audiſti vota mea, & dediſti iam regnũ quietũ, ideo & ego cum ſemine meo habitabo & protegar: & poſtremo tu dies ſup dies regis adiicies. hoc. n. tertiũ ſupererat triũ pmiſſorũ a deo p nathan dauidi, auditis a deo votis dauidis de ędificando tẽplo. & ideo auditio illorũ deſideriorũ inducit tanq̃ occaſionalis rõ omniũ ſubſecutorũ, dicẽdo qm̃ audiſti. Demũ igitur dies ſup dies regis, hoc eſt meſię p reſurrectionẽ iam regnãtis, adiicies, vtpote q nunq̃ finiẽtur: tũc. n. aſſecutus eſt vitã immortalem. anni eius, meſię iam regis, erunt velut generatio & generatio: hoc eſt nõ ſicut vna ętas hoĩs, ſed ſicut ętas & ętas: hoc eſt ſine fine ętatum. Sedebit, rex meſias, faciebus (ideſt coram facie) dei. chriſtus ſiquidem reſurgens ex mortuis iam non moritur: regnabit enim in ęternum. ℣ Gratia & veritas man cuſtodient eum. Man dictio hebraica abſq; interpretatione manet propter incertitudinem ſignificationis. Alii pręparationẽ, alii pronomen interrogatiuũ, alii cibum, alii munus, alii mãna quo aliti ſunt pres in deſerto intelligũt. Mihi cõſiderãti ſcriptũ eſſe ioan. 1. lex per moyſen data eſt, gr̃a & veritas per ieſum chriſtum facta eſt, videt q̃ ppheta meſię opa ppria p hoc intẽdat deſcribere: & cõſequẽter man donũ ſignificet in pposito. Ita q̃ ſenſus eſt. Gr̃a & veritas doni ſeu muneris cuſtodiẽt eũ. gratia ſiquidem & veritas

nõ cuiuſcũq; ſed diuinę perſonę/quod eſt maximum donum exhibitum mundo,cuſtodient me/iam
ſcriptum eſt enim.ſic deus dilexit mundũ vt filium ſuum vnigenitum daret.Et hoc referendo ad meri-
ta chři:vt pphia deſcribat merita qbus meruit ſeruari i ęternũ.i.imortalitatẽ corpis.Et ſic ẽ ſenſus.Gřa
& veritas.i.opa gřæ & veritatis,man.i.verbi dei doni exhibiti humano generi,cuſtodient eum / erunt
merita quibus cuſtodietur in æternum/hoc eſt acquiret immortalitatem.¶ Vel referendo ad cuſtodiã
ſimilitudinarie ſedentis iam regis:hoc eſt vt deſcribantur gratia & veritas velut cuſtodes regii. Et eſt
ſenſus ꝙ gratia & veritas man.i.muneris/hoc eſt quas pro munere dat mundo,cuſtodient eum/erunt
velut cuſtodię regis.chriſtus enim continue largitate gratiarum & veritate doctrinę / fidei &cẽ.donat
mundum.Et hę ſunt velut cuſtodię eius/comitantes ipſum indefeſſe. Sic canam nomen tuum ſem-
per,in meo ſoluere vota mea die die.Sic ingt hac fide/hac ſpe affectus, canam nomen tuum,non ad
tp̃s ſed ſemp/ſine fine:ſoluẽdo vota mea/reddẽdo deſiderata debita,die die/hoc ẽ p ſingulos dies. Amẽ.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori pro ieduthun pſalmus dauid. LXI.

NOnne deo ſubiecta erit anima mea?ab ipſo enim ſalutare meum.
Nam & ipſe deus meus & ſalutaris meus / ſuſceptor meus:non mouebor amplius.
Quouſq; irruitis in hominem/interficitis uniuerſi uos?tanq̃ parieti inclinato & macerię depulſę.
Veruntamen precium meum cogitauerunt repellere/cucurri in ſiti:ore ſuo benedicebant & corde ſuo maledicebant.
Verũtamen deo ſubiecta eſto anima mea:quoniam ab ipſo patientia mea.
Quia ipſe deus meus & ſaluator meus/adiutor meus:non emigrabo.
In deo ſalutare meum & gloria mea:deus auxilii mei & ſpes mea in deo eſt.
Sperate in eo omnis congregatio populi/effundite coram illo corda ueſtra:deus adiutor noſter in ęternum.
Verũtamen uani filii hominum/mendaces filii hominum in ſtateris:ut decipiãt ipſi de uanitate in idipſum.
Nolite ſpare i iniqtate/&rapias nolite cõcupiſcere:diuitię ſi affluãt nolite cor appõere.
Semel locutus eſt deus,duo hęc audiui/quia poteſtas dei eſt & tibi domie miſericordia:
quia tu reddes unicuiq; iuxta opera ſua.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincẽti ſuper ieduthun pſalmus dauid. LXII.

†deos 1 Propheta TAntũ ad deũ† expectãs aĩa mea est :ab eo ſalus mea est .
2 Tantũ ipſe petra mea & ſalus mea/fortitudo mea:non labar multa declinatione .
3 Vſquequo irruetis ſup uirũ?occidemini oẽs uos,quaſi murus iclinatus/maceria ipulſa.
4 Tantum a celſitudine viri eius/conſuluerunt ad impellendum.
5 Volent mendacium:in ore ſuo benedicent & in medio ſui maledicent.Selah.
†dijs 6 Tantum deum† expecta anima mea:quia ab ipſo ſpes mea.
7 Tantum ipſe petra mea & ſalus mea/fortitudo mea:non labar.
†diis †dijs 8 Super deo† ſalus mea & honor meus:petra fortitudinis meę/protectio mea in deo†.
†dij 9 Confidite in eo in omni tempore popule mi :effundite faciebus eius cor ueſtrum / deus† protectio nobis.Selah.
10 Tantum uanitas filii adam/mendacium filii uiri:in bilancibus sunt ad aſcendendum / ipſi plus q̃ uanitas ſimul ponderati .
11 Ne confidite in fraude & in rapina:ne uaneſcite,opulentia quando germinabit ne apponite cor.

pſ ſmē

12 Vnum locutus eſt deus†: duo hæc audiui/ quia fortitudo deo†. †dī †dijs

ſcðm vnū illud

13 Et tibi domine†gratia: quia tu ſolues uiro ſm opus eius. †dñe mei

TItulus eſt. Vincenti ſuper ieduthun pſalmus dauidi. Ieduthun aūt nomen eſt inſtrumenti muſici aut vnius trium principum cantoꝝ.1.parali.25. Sed quolibet intelligas/nō habet materia pſalmi. ℣ Vnde iuxta apoſtolicā regulā quia autor ex titulo apparet dauid/& dicta in pſalmo nō excedūt dauidis perſonā, cōſequēs eſt vt ad literam pſalmus de dauide tractet. Et qm̄ ī multis verſiculis dauid tractat diuinū adiutoriū & ſuā in deo ſpem/& in quarto & quinto verſiculis hoſtes ſuos deſcribit inter alia ſimulatores ore benedicētes & corde maledicētes, ideo apparet ꝙ pſalmus iſte editus eſt a dauide laborātē ob perſecutionē ſaulis: cuius cōſtat initiū fuiſſe huiuſmodi ſimulationes. Verū diligētius pſpiciendo pgreſſum pſalmi, nō ſolū inuenimus hæc quæ dicta ſunt eſſe vera/ſed pſalmū hūc eſſe pſalmū exhortatoriū ſimilē pſalmo.34. benedicā dñm in oī tpe: & ꝙ dauid poſt illā exhortationē habuit hāc ſecūdā exhortationē ad populū ſui ſequacē. ppea.n. infert cōfidite in eo in oī tēpore popule. ℣ Eſt igitur ad literam materia pſalmi exhortatio dauidis ſub perſecutione ſaulis ad populum cū eo exiſtētē ab exēplo ſui.i. dauidis/ad expectandū diuinæ pūidētiæ opa tum in hoſtes tum pro ſeipſis.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid pfugus, a facie ſaulis/exhortans ſequaces ſuos ad confidendum in deo poſthabita fiducia tam in homine q̄ in humanis rebus quia ſunt vanitas, ſeipſum in exemplum fiduciæ in ſolo deo punituro ſaulem cum ſuis/ſaluaturo autē ac honoraturo dauidem proponit.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

TAntum ad deum expectans. Pſalmus iſte ſingularē habet ſtilū: vtpote bis pponens materiā. primi nāꝗ duo verſiculi repetuntur.6.&.7. verſiculis. Et ppterea ſingulari modo eſt diuidendus pſalmus iſte in tres ptes. In pria pponit ſeipm̄ exēplū patiēter expectādi deū ex futura poena ſuoꝝ pſecutoꝝ. in ſecūda ibi/tm̄ deū expecta/iterū pponit ſeipſum exēplū ex beneficiis dei erga ſe. in tertia parte ex vtriſꝗ hortatur populū ad iactandum ſe in ſolo deo / ibi confidite in eo. ¶ Circa primā partē aduerte ꝙ tota intētio exhortationis tendit ad hoc vt ſequaces dauidis confiderent in deo ſolo / dante ī hac vita vnicuiꝗ ſm opa ſua. Et ppea dauid optimus exhortator/multis ad hoc vtit locis. Et qa plus mouēt exēpla q̄ verba, incipit ab exēplo ſui/ pponēdo illis viris militaribus ꝙ ipſe in ſolo deo cōfidit, quū ipſe eēt hō militaris & caput eoꝝ. Tātū ad deū expectās/ē, aīa mea/ita ꝙ nō expectat ab alio. & rōnē ſubdit. qa ab eo ſalus mea/ſupple eſt quā habeo & pēdet futura. Tm̄ ipſe/deus, petra mea/hoc ē ſoliditas mea, & ſalus mea/hoc eſt ſaluans me, fortitudo mea: & ideo nō labat multa/declinatione. In qbus verbis pphetat dauid ꝙ in iſta pſecutione quā patit a ſaule etſi cecidit a celſitudine tribunatus, nō tñ magnū lapſum incurret: vtpote reſtituēdus in celſiorē gradū/ſcilicet in regnū. ℣ Secūdus locus quo vtit eſt a futura pena ſaulis & ſuoꝝ cōplicum. Vbi aduerte fuiſſe dauidi reuelatam futuram ruinā ſaulis & ſuoꝝ tpe quo hāc exhortationē habuit: vt iſte textus inſinuat. Nec mirū ſi nō eſt ſcripta in libro regū hmōi reuelatio: quū expſſe.1.reg.24. recitet a comitibus dauidis alia reuelatio dauidi facta ēt de ſaule/quū dr. Et dixerunt ſerui dauid ad eū. ecce dies de qua locutus eſt dñs ad te, ego tradam tibi inimicū tuū vt facias ei ſicut placuerit in oculis tuis. quæ tñ reuelatio nullibi eſt ſcripta. Et hic apparet ꝙ hæc exhortatio fuit poſt illā ſcriptam in pſal. benedicā dñm. ℣ Apoſtrophans itaꝗ ad ſaulē & ſuos, deſcribit perſecutionē pphetando ruinā perſequētium/& explicando eoꝝ demerita. Vſꝗquo irruetis/cū impetu venietis, ſuper virū/dauidē: occidemini oēs vos. Ecce pphetia verificata poſtea in monte gelboe. Quaſi murus inclinatus quaſi maceria impulſa. Vbi aduerte metaphorā. Murus corruens/ maceria impulſa, in ruendo ad opprimēdū alios/ſeipſum deſtruit. His aſſimilat propheta ſaulem & ſuos/ꝙ irruentes ad opprimendū dauidē ipſi interibunt: & ſubaudi/dauid nō opprimet. ℣ Demerita autem ſubiungunt. Tm̄ a celſitudine eius cōſuluerunt ad impellendū. Veriſſima deſcribitur cauſa pſecutionis in dauidē. ſ. magnitudo ſeu excellētia dauidis. Vt.n. patet ī hiſtoria libri regum veritus ſaul magnitudinem dauidis ne augeretur tandē intātū ꝙ fieret rex, cogitauit variis viis occidere dauidem. Et hoc eſt quod hic dicit. tm̄ a celſitudine eius dauidis formidata/inuiſa/& nō ob aliam cauſam, conſuluerunt ad impellēdū/dauidē in caſum mortis. In quo apparet prima radix iniqtatis ſaulis. ℣ Volent mendaciū, in ore ſuo benedicēt & in medio ſui maledicēt. Primariæ rōni internæ apud ſaulem/apte adiungitur prima executio perſecutionis. Inceꝑit ſiqdem ſaul perſequi dauidem/ſimulate mittēdo ipſū cōtra philiſteos/petēdo ēt ꝑputia philiſtinoꝝ/dando filiā in vxorē vt fieret ei in ſcandalū. Vnde & dicebat. nō ſit manus mea ſuper eum ſed philiſtinoꝝ. Et ppea hic dicitur ꝙ volēt mēdacium, in ore ſuo benedicēt & in medio ſui maledicēt. Deſcribuntur aūt in futuro nō reſpectu tēporis quo editus ē pſalmus: ſed reſpectu tēporis conſilii ex inuiſa celſitudine dauidis. Ita ꝙ ſenſus eſt. Conſuluerūt ad eligendum viam ſimulatam, ad ore ſuo benedicendum & corde ſuo maledicendum. Et futura volent/benedicent/maledicent, reſpiciunt preteritum conſuluerunt.

Tantũ deum expecta. Secunda hæc eſt pars pſalmi: in qua iterũ dauid ꝓponit ſeipſũ exẽplũ expectãdi deũ. Primũ quidẽ ꝓpoſuit ſeipſũ exẽplũ expectãdi deũ/afferẽs pro teſtimonio futurã ruinã perſecutorũ ſuorũ: nũc cõſequẽter iterũ ꝓponit ſeipſũ in exemplũ ad expectandũ deũ/afferens in teſtimoniũ futurã ſuã ꝓſperitatẽ a deo. vt ſic vtrinq(ſcilicet ex malo & ex bono) inducat populũ ſuũ ad confidẽdũ in deo/ex malo hoſtiũ & ex bono proprio. In hac aũt repetitione nõ eſt ſenſus diuerſus: ſed participiũ mutat in impatiuũ. tũc dixit expectans aĩa mea: nũc alloqtur aĩam. expecta aĩa mea, qa ab ipſo ſpes mea. Tm̃ ipſe petra mea & ſalus mea/fortitudo mea: nõ labar/lapſu totali. Et ecce futurũ bonũ ꝓprium. Super deo ſalus mea/innititur, & honor meus/ꝓmiſſi mihi regni: petra fortitudinis meę, protectio mea in deo. Prima duo(.ſ. ſalus & honor) exitũ reſpiciũt negotii/ꝙ deus ſaluũ honorabit: reliqua duo(petra & protectio) iter reſpiciunt intermediũ quo deus & proteget & roborabit.

Confidite in eo. Tertia eſt hæc pars pſalmi. In qua poſtq̃ ꝓpheta tribus vſus eſt locis ſpectãtibus ad ꝓpria dauidis(ſcilicet ab exẽplo ſuę fiducię/a malo inimicorũ ſuorũ/& a bono ꝓprio) nũc directe hortãdo ppl'm a cõibus, qa intẽdit hortari nõ ſolũ ꝙ cõfidant in deo ſed ꝙ confidant ſolum in deo(ſicut ipſe de ſeipſo totiẽs repetiit) ideo primũ explicat ꝙ vere cõfidãt in deo/quia ꝓtector cõis eſt ſui & eorũ. ℣ Cõfidite in eo, nõ ĩ aliquo tẽpore ſed in oĩ tẽpore/tam proſperitatis q̃ aduerſitatis, popule. In pſalmo. 34. appellauit eos filios/ſanctos, velut blandiẽdo(vtpote in principio alliciens quadringẽtos viros) nũc autẽ multiplicatos & firmatos appellat populũ/velut ſint tot taleſq vt cõſtituant populum vnanimem. Effundite faciebus eius cor veſtrũ. Non ſufficit ꝙ confidatis: ſed ex intimo corde qcquid ſperatis/qcquid timetis, totũ effundite corã deo/velut iactantes omnẽ curam veſtrã in eum. Et rõnem ſubdit. quia deus ꝓtectio nobis/eſt. ❡ Tm̃ vanitas. Secũdo hortatur ꝙ in nullo alio confidant/excludens tria(ſcilicet hoĩem/violẽtiã/& opulẽtiã) ꝓpter vanitatẽ eorũ. hæc. n. ſunt tria in qbus poterãt cõfidere. Hoĩem qdem. Tm̃ vanitas filii adam, mendacium filii viri. Inter filios adam & filios viri intelli ge differentiã nobilitatis. filii adam cões hoĩes, filii viri hoĩes illuſtres. Vtroſq dicit nihil aliud eſſe q̃ vanitatẽ & ſimulationẽ. quod vtinã nõ expiremur. eſt. n. ſermo de hoĩbus ſꝫm id quod habent ex ſe ſeclusa diuina gr̃a. Et(quod plus eſt) adiungit ꝙ ſi in bilãcibus hoĩes ponerẽtur ex vna parte & vanitas ex alia parte, plus aſcẽderet hõ q̃ vanitas: hoc eſt minoris põderis inueniretur hõ q̃ vanitas. vt ex hac hyꝑbolica ſilitudine intelligerẽt in hoĩe minus eſſe confidẽdũ q̃ in vanitate. In bilancibus ad aſcendẽdum(quod. n. eſt minoris põderis magis aſcendit) ipſi/hoĩes ex vna parte, plus q̃ vanitas/ex altera parte, ſimul/in vna ponderatione. ℣ Violentiã aũt ſimul & fraudem. Ne cõfidite in fraude & in rapina. Militare quippe genus hoĩum & rapere & calũniari ſeu fraudem cõmittere conſueuit: & in his confidere vſqadeo: ꝙ nihil putãt ſibi defuturum ſed ꝓuiſuros ſibi rapina vel fraude. Et ꝓpterea dauid hanc cõfidentiam ab eis excludit. ℣ Diuitias aũt. Ne vaneſcite, opulentia qñ germinabit ne apponite cor. Cõmune eſt hoĩbus cõfidere in opulentia: iuxta illud. & aurũ in quo confidunt hoĩes/baruch. 3. Excluſa ſiquidẽ cõfidẽtia in fraude ſeu rapina/in opulentia & in homine, teſtat vt ſperantes in deo/in ſolo deo confidant. ❡ Vnũ locutus. Tertio hortatur ex conditione diuinę prouidẽtię: qua & reddit vnicuiq iuxta opus ſuũ/& gratiã benignus cõfert ſperãtibus in ſe. Vnũ locutus eſt deus. ſ. dare vnicuiq iuxta opus ſuum: quod in calce ſubiungit/qa tu ſolues viro ſꝫm opus ſuum. duo hæc audiui. Ex iſto vno dei dicto ego intellexi duo. Primum quia fortitudo dei. alterum & tibi dñe gratia. Duorũ ſiquidẽ horũ alterum ſcilicet fortitudinem intellexit ex natura operis. nã ad dãdũ vnicuiq ſꝫm opus ſuũ/oportet habere potẽtiã qua poſſit punire & ꝓmiare ſꝫm merita. Alterũ. ſ. gratiã intellexit ex cõditione extremorum: hoc eſt hoĩs & dei. Hoĩs qdẽ: qa ſi cũ ſola iuſtitia & fortitudine dei cũ hoĩs ageretur, nullus hõ ſufferre poſſet. Dei aũt: qa ex ſe deus eſt donatiuus gratis. Et intẽdit ꝑ hæc ꝙ ſi milites ſui praue agent, recipiẽt a deo ſꝫm opa ſua. ſi aũt cõfident in deo, recipiẽt a deo ſꝫm gratiã dei: qua ſine noſtris meritis nobis bona cõfert. Vnde ſuperius nullũ ſuũ meritũ/nullũ ſuũ opus bonũ cõmemorauit, ſed tm̃ fiduciã in ſolo deo. ℣ Vbi nota ꝙ hæc ſunt veriſſima ſimplr̃ & abſolute: reſtricta aũt ad ꝓſentis vitæ tẽpus/verificantur pro ſtatu veteris teſtamẽti. in quo dauid alloquebat̃ imperfectum populum, ex hac dei inter illos iuſtitia ac gratia firmare eos volens ad confidendum in deo ſolo. Amen.

❡ VVLGATA EDITIO. ❡ Pſalmus dauid quum eſſet in deſerto iudeę. LXII.

DEus deus meus: ad te de luce uigilo.
Sitiuit in te anima mea: q̃ multipliciter tibi caro mea.
In terra deſerta/inuia & inaquoſa ſic in ſancto apparui tibi: ut uiderem uirtutem tuam & gloriam tuam.
Q uoniã melior eſt miſericordia tua ſuper uitas: labia mea laudabũt te.
Sic benedicam te in uita mea: & in nomine tuo leuabo manus meas.
Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea: & labiis exultatiõis laudabit os meũ.

Sic

Sic memor fui tui ſuper ſtratum meum/in matutinis meditabor in te: quia fuiſti adiutor meus.

Et in uelamento ala℞ tua℞ exultabo: adhęſit aĩa mea poſt te, me ſuſcępit dextera tua.

Ipſi uero in uanum quęſierunt animam meam: introibunt in inferiora terrę/tradẽtur in manus gladii/partes uulpium erunt.

Rex uero lętabitur in deo: laudabuntur omnes qui iurant in eo, quia obſtructum eſt os loquentium iniqua.

ℭIVXTA HEBRÆVM. ℭ Pſalmus dauidi exiſtẽte ipſo ĩ deſerto iudę. LXIII.

cor

1 Propheta. DEus † deus meus tu, quęram te: ſitiuit ad te anima mea/deſiderauit ad te caro mea in terra arida & laſſa ſine aquis. † ad

2 Sic in ſanctitate uidi te: ad uidendum fortitudinem tuam & honorem tuum.

ideo

3 Quoniam melior gratia tua q̃ uitę: labia mea laudabunt te.

4 Sic benedicam te in uitis meis: in nomine tuo leuabo palmas meas.

5 Sicut adipe & pinguedine ſaciabitur aĩa mea: & labiis cantuũ laudabit os meum.

6 Si memor fui tui ſuper ſtratis meis: in cuſtodiis meditabor in te.

7 Quia fuiſti auxilium mihi: & in umbra alarum tuarum laudabo.

ideo aĩa mea

8 Adhęſit anima mea poſt te: in me ſuſtentata eſt dextera tua.

ſaulifte debellati

9 Et ipſi ad deſolationem † quęrent animam meã: uenient in inferiora terrę. † deſolatiõ

philiſtei ſaulẽ cũ ſuis fugientes

10 Facient fluere ipſum ſuper manus gladii: ſimilitudo uulpium erunt.

tũc dauid

11 Et rex lętabit̃ in deo †: laudabit̃ oĩs iurans in eo, quia obſtruet̃ os loquẽtiũ falſitatẽ. † dijs

TItulus eſt. Pſalmus dauidi, exiſtẽte ipſo in deſerto iudę. Ex quo titulo apparet tã tempus q̃ materia pſalmi. Tẽpus quidẽ quũ dauid erat in deſerto ziph. illud enim erat deſertũ iudę/ hoc eſt ſortis tribus iudę: in quo vt dicit̃. 1. reg. 26. habitabat dauid. & (vt ibi apparet) fuit hoc circa vltimum ſeu in vltimo anno perſecutionis a ſaule. ℭ Materia aũt/pro quãto hinc habet̃ ꝙ pſalmus tractat de dauide in deſerto illo cõſtituto. Quid aũt tractet/oportet ex pſalmo ipſo accipe. Apparet aũt ex decurſu pſalmi materiã pſalmi eẽ diſpõnẽ dauidis in deſerto erga deũ, talẽ ꝙ pſecutores eius habẽtes ſanctuariũ dñi peribũt/ipſe aũt lętabit̃ rex. Hęc eſt ad lr̃am materia pſalmi, editi ea occaſione ꝗa perſecutores eius nitebant̃ eiicere dauidẽ de hereditate dñi/de terra promiſſionis: vt ipſe dauid in eo. ca. conqueritur. confutat enim eos/aperiẽdo ꝙ in deſerto nõ minus colit deum q̃ ſi eſſet in ſanctuario: vt ſequens fructus teſtabitur: ſcilicet ꝙ illi peribunt/ipſe aũt lętabitur rex.

ℭSVMMARIVM EST.

ℭ Dauid ꝓfugus a facie ſaulis, deſcribit ſeipm̃ in deſerto vacantẽ cõtẽplationi & laudi diuinę/cõmemorans fructũ triplicẽ: pſ̃entis. ſ. ſuſtẽtationis/& futuri regni/& pœnę perſecutorum.

ℭ Perſona loquens propheta eſt.

DEus/deus meus tu. Diuidit̃ pſalmus ĩ partes duas: ꝑpoſitiuã materię, & executiuã/ibi ſitiuit. Proponit duo. Primum. O deus tu deus meus/ſupple es. Profitet̃ deum eſſe deum ſuum per gratiam cultus &c̃. Alterum. quęram te. Promittit diligentiam erga ea quę dei ſunt/ſimul explicando debitum affectum. ex quo enim profitetur eſſe deum ſuum, conſequens eſt vt affectum applicet ad quęrendum quæ dei ſunt.

ℭ Sitiuit ad te. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primũ tractat̃ illa particula/quęrã te. Secũdo illa/deus deus meus tu/ibi ꝗa fuiſti. ¶ Circa inq̃ſitionẽ dei primo explicat affectũ aĩę & corporis. Sitiuit ad te/viſitandũ/ colendũ ſacrificiis & debitis obſequiis in ſanctuario tuo, aĩa mea: deſiderauit ad te caro mea. Deſideriũ carnis ad deũ intellige ſicut deſideriũ irrõnaliũ: q̃uo dicunt̃ deſiderare deũ/ꝑ quãto deſiderãt bona ꝓpria, quę ſunt participationes diuinę bonitatis. Meminit aũt deſiderii carnis ad ſignificãdũ neceſſitatẽ oportuno℞ ad ea quę corporis ſunt: deſideriũ. n. eſt eo℞ q̃bus caremus. vt ĩtelligas dauidẽ in deſerto paſſum multa incõmoda corporis. ¶ Secũdo deſcribit modũ quo inq̃ſiuit deũ, tũ attẽdendo/tum laudãdo. In terra arida & laſſa ſine aquis/cõditiones ſunt deſerti illius, ſic in ſctĩtate

vidi te:hoc eſt ſic attendi tibi in ſanctitate mentis meę. Vel in ſanctitate tua,in ſumma iuſticia tua ad hunc effectum,ſcilicet ad videndum mente,fortitudinem tuam,potētiam tuam,& honorem tuū quo honorari dignus es ab vniuerſo. Rurſus ſic benedicā te;nō ſolum ſic vidi te ſed ēt ſic benedicam te in vita mea,in noīe tuo leuabo palmas meas,gr̄as agēdo. Sicut adipe & pinguedine. Ecce declaratio vtriuſq; ſic.ſic vidi,ſic benedicā,ſicut adipe & pinguedine ſaciabit̄ aīa mea,acſi adipe & pinguedine ſaciaret̄ aīa mea:& labiis cantuū laudabit os meū,hoc eſt laudaret os meū. Iuxta duo q̄ dixerat(ſcilicet ſic vidi & ſic benedicā)duas applicat ſimilitudines. Prima(ſicut adipe & pinguedine ſaciaret̄ aīa mea)reſpicit ſic vidi,ſpectat enim ad cōtēplationē. Secūda(& labiis cantuū laudaret os meū)reſpicit ſic benedicā:ſpectat enim ad cātādū,ad laudādū,bn̄dicēdū &c̄. Et intendit p has ſimilitudines q̄ ſic in penuria deſerti vacauit deo acſi fuiſſet in abūdātia reꝝ ſignificata p pinguedinē & adipē,& acſi fuiſſet in officio lętantiū in cantu & hmōi. ⁋ Sed aduerte q̄ inter hęc textus iterſerit vnū verſiculū cōtinentē rōnē imo introductionem ſecūdi ſic. Q̄m melior,ſupple eſt,gr̄a tua q̄ vitę noſtrę,ideo labia mea laudabūt te. Et tūc cōtinuandū eſt.nō ſolū laudabūt te ſed tali mō.ſic benedicā te,non ad horam ſed in vita mea &c̄. Nos.n. p clariori itellectu ordināde lr̄ę quo ad illas cōparationes ſaltauimus. ⁋ Tertio deſcribit nocturni tp̄is occupatiōes ſuas erga deum. Si memor fui tui ſup ſtratis meis:in cuſtodiis meditabor in te. Nō cōditionaliter ſed interrogatiue ad maiorē expſſionē vigilię legendū eſt ſi memor fui:hoc eſt an memor tui ego fuerim ſup ſtratis meis! Plures enim vxores ēt tūc pfugus hēbat. et ꝓpterea dicit pluraliter ſtratis meis. Et oportuit memoriā dei nocturnam tali mō explicare:qa difficilius eſt dormientem cum propria vxore,vigilare in diuinis meditationibus. Et ad hoc dubiū de ſeipſo ab aliorum pectoribus amputandum,proponit ſi memor fui tui ſuper ſtratis meis. Et reſpondet ſtatim,in vigiliis meditabor in te.in vigiliis cuſtodiaꝝ,hoc eſt in tp̄ibus q̄bus mutant̄ cuſtodie nocturne,meditabor in te. Hoc futurū nō reſpicit tp̄s ſcripti pſalmi,ſed tēpus memorię ſeu facultatis habitę ī ſtratis eius:qa ex illa facultate ſeu memoria ſubſequēs erat meditatio in deo. Quia fuiſti auxiliū mihi. Ecce materia ad meditādū in gratiarūactione. Nec ſolū meditabor,ſed & in vmbra alarū tuaꝝ laudabo. Vbi deſcribitur beneficium protectionis,ſicut vmbra alarum maternarum protegit pullos. Et hęc erat altera materia gratias agendi & laudandi deum.

Quia fuiſti. Tractat̄ hic illa particula,deus deus meus tu:declarādo deū eſſe deū ſuū a p̄teritis & futuris beneficiis.quę prius in genere refert nō ſolū ſm̄ ſeipā ſed vt rōnes cęteroꝝ. Et ꝓpterea ichoat a cōiūctione cauſali. Quia fuiſti auxiliū mihi,in oībus:& quo ad futura laudabo te velut ꝓtectus in vmbra alaꝝ tuaꝝ,more pulloꝝ ſub matris alis.ideo in primis deſcēdēdo ad ſpēs bn̄ficioꝝ,aīa mea adheſit poſt te,fide,ſpe,charitate,cliētela,& hmōi. Nec vana fuit hęc adheſio:nā in me ſuſtētata eſt,ipſa aīa mea,non viribus ꝓpriis ſed dextera tua. Separata ſiqdē fuiſſet aīa mea a me,niſi dextera tua,fauorabilis aſſiſtētia tua,adfuiſſet pſequēte me ſaule. ⁋ Et ipſi ad deſolationē. Aliud ſp̄ale bn̄ficiū ē futura vīdicta pſecutoꝝ. Et ipſi,pſecutores mei,ad deſolationē q̄rēt aīam meā. Inchoat a culpa eoꝝ nō deſinētiū q̄rere mortē dauidis:hoc.n.ē q̄rere aīam ad deſolationē,ad tollēdā eā de ſolo corpis. Et duas pœnas ſubiungit. Pria eſt.venient in iferiora terrę. Ad lr̄am ī morte ſaulis abſcōderūt ſe ī cauernis fugiētes a facie philiſtinoꝝ:ſicut legit̄ eos feciſſe ca.13.primi reg. Vbi dr̄ q̄ quū vidiſſent viri iſrael ſe in arcto poſitos(afflictus.n.erat ppl̄us)abſcōderūt ſe ī ſpeluncis & ī abditis,ī petris quoq; & ī antris & ī ciſternis. Simile gd accidiſſe tūc credēdū ē:quū ēt tūc legat̄ nō ſolū eos fugiſſe,ſed ēt hitātes trās vallē & trans iordanē fugiēdo reliqſſe ciuitates ſuas.1.reg.vlti. Secūda pœna. Faciēt,philiſtęi,fluere eū ſup manus gladii. Ad lr̄á ſaul cū ſuis vulnerati ceciderūt cū magno ſanguinis fluxu in mōte gelboe. Sitūdo vulpiū erūt. Declaratio ē primę pœnę:q.ſ.venient ī iferiora terrę ad ſimilitudinē vulpiū. In textu hebręo hr̄ deſolatiōi:ſed cōſtructio mutauit adiūcta ꝓpoſitiōe ad. ℭ Et rex lętabit̄. Tertiū bn̄ficiū ē. Et rex,hoc ē dauid tūc rex,lętabit̄ in deo,q faciet eū regē:laudabit̄ oīs iurās in eo,deo ſaluatore dauidis:hoc ē q̄ oēs iurātes ī deo p ſalute & regno dauidis laudabunt̄,nō male agēt ſed digni erūt laude. Vel ī eo,rege:ſicut ioſeph iurauit p ſalutē pharaonis. Et redit ſn̄ia eadē:qm̄ vtroūis ſenſu dixit hoc pp ſeq̄ces ſuos:q fidē ei pręſtiterāt pro ipſius ſalute &c̄.predicēs eē laudādos aſſecuto regno qui quū in deſerto eſſent vituperabant̄:vt patet de nabal vituperāte. Vnde et ſubdit.quia obſtruet̄ os loquentium falſitatem. Eleuato ſiquidem dauide in regem,ſiluerunt linguę prius dicentium falſitatem:ſcilicet q̄ dauid erat conſpirator in regem ſeu regnum,q̄ non eſſet futurus rex,& ſimilia. Amen.

ℭ VVLGATA EDITIO. ℭ Victori pſalmus dauid. LXIII.

Exaudi deus orationem meā quum deprecor:a timore inimici eripe animam meam.
Protexiſti me a cōuentu malignātiū:a multitudine operātiū iniquitatē.
Quia exacuerunt ut gladium linguas ſuas:intenderunt arcum rē amaram,ut ſagittent in occultis immaculatum.

Subito ſagittabũt eum & non timebũt:firmauerunt ſibi ſermonem nequam.
Narrauerunt ut abſconderent laqueos:dixerunt quis uidebit eos?
Scrutati ſunt iniquitates:defecerunt ſcrutantes ſcrutinio.
Accedet homo ad cor altum:& exaltabitur deus.
Sagittę paruulorum factę ſunt plagę eorũ:& infirmatę ſunt cõtra eos linguę eorum.
Conturbati ſunt omnes qui uidebant eos:& timuit omnis homo.
Et annunciauerunt opera dei:& facta eius intellexerunt.
Lętabitur iuſtus in dño & ſperabit in eo:& laudabunt omnes recti corde.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Vincenti pſalmus dauidi. LXIIII.

1 Propheta. AVdi deus † uocem meam in loqui meo:a timore inimici cuſtodies uitas meas. † dij
2 Abſcondes me a ſecreto malignantium:a conuentu operantium iniquitatem.
3 Qui exacuerũt quaſi gladiũ linguã ſuã:tetenderũt ſagittã ſuã uerbum amarum.
4 Ad ſagittandũ in abſconditis perfectũ:ſubito ſagittabũt eũ/& non timebunt.
5 Roborabunt ſibi uerbum malum:narrabunt ad abſcondendum offendicula, dixerũt quis uidebit ea † ?
6 Inquirent obliquitates:compleuerunt inquiſitionem inquiſitam/& medio uiri & corde profundo. † de
7 Et ſagittauit eos deus † ſagitta ſubito:fuerunt percuſſiones eorum. † dij
8 Et fecerunt impingere ipſum,ſuper ipſos lingua eorũ:mouebuntur ois uidẽs in ipſis.
9 Et timuerunt ois homo:& annunciauerunt opus dei † & opus eius intellexerunt.
10 Lętabitur iuſtus in dño † & ſperabit in eo:& gloriabunt omnes recti cordis. † deo

TItulus eſt. Vincenti pſalmus dauidi. De quo vt ſupra.
¶Materia pſalmi ex apl'ica regula ſumẽda vſ. Cõſtat ſiqdẽ ex titulo dauidẽ eẽ actorẽ pſalmi/& in pſona ppria loq(vt teſtant duo primi verſiculi)& ea q̃ de eo dñr nõ excedere pſonã eius.vñ conſequẽs eſt ꝙ de ipo dauide tractet pſalmus iſte ad lrãm. Et quãtũ pgreſſus pſalmi īſinuat/tractat liberatio dauidis a pſecutione ſaulis:qm̃ ĩ deſcripta hic pſecutione explicat pſecutio cõtra virũ iuſtũ. Quod ideo dico/vt excludatur perſecutio ab abſalon:quam pro iniquitatibus ſuis perpeſſus eſt dauid. Et tractat pſalmus iſte principia perſecutionis:in quibus ſaul non manifeſte ſed occultis viis tendebat ad mortem dauidis:vt patet in progreſſu.

¶SVMMARIVM EST.

¶David timẽs occultas ſaulis machinationes cõtra vitã ſuã,recurrit ad deum/cõmemorans illas:& exauditus deſcribit vindictã diuinã in ſaulẽ & ſuos,ſuamq; ac rectoꝝ lętitiam in deo.
¶Perſona loquens propheta eſt.

AVdi deus vocem meã. Diuidit pſalmus ĩ ptes duas:ppoſitiuã materię,& executiuã/ibi abſcõdes me. ¶Proponit duo. Primũ. Audi deus vocẽ meã in loq meo:hoc ẽ in flebili locutione mea ad ſimilitudinẽ audiẽtis te pbe. Alterũ. a timore inimici/ſaulis,cuſtodies vitam meam.
¶Abſcõdes me. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractat illa pricula/a timore inimici. Secũdo illa/cuſtodies vitas meas/ibi & ſagittauit eos. ¶Explicat itaq; multas timẽdi rõnes. Et primũ a cõditionibus pſecutoꝝ. Abſcõdes me. Futuro vtit deprecatiue/in ſignũ certę fiducię ꝙ exaudiet. A ſecreto malignãtiũ. Duę timẽdę cõditiones.ſ.ꝙ ſunt maligni & ꝙ ſecreto tractãt. A cõuẽtu opantiũ iniquitatẽ. nõ ſolũ ſunt maligni in aio & ſecreti,ſed ſimul cõueniũt & exercẽt inigratẽ. ¶Secũdo ab intẽtione coiũdẽ cõtra dauidẽ. Quia exacuerũt quaſi gladiũ linguã ſuã/cõſultãdo cõtra me:tetẽderũt ſagittã ſuã verbũ amarũ.i.rẽ amarã.ad ſagittãdũ in abſcõditis pfectũ. Hoc eſt quo tẽdũt/ad ſagittãdũ occulte dauidẽ pfectũ:hoc eſt nulla ex pte deficiẽtẽ aut offendẽtẽ. Per tẽdere aũt ſagittã ĩtellige ordinationẽ vt occidat dauid.ad hoc.n.exacuerũt linguã ſuã vt ordinarẽt occiſionẽ dauidis:q̃ eſt res valde amara. ¶Tertio declarat duo in eoꝝ cõcilio tractata/& dicta nũc ſũmarie. Primũ circa id qđ dictũ eſt/tetẽderũt ſagittã ſuã ad ſagittãdũ.explicat ſiqdẽ modus exequẽdi.ſ. Subito ſagittabũt eũ:qđ eſt valde formidãdum.& nõ timebũt/offendere deũ:quia roborabũt ſibi verbũ malum/quia erũt robuſti in malo. Et hoc ad lrãm fuit adimpletũ;qm̃ ſubito(hoc eſt ex improuiſo,qñ dauid minus credidit)fuit ordinatũ

a ſaule ꝙ caperet̃ & occideret̃. Circa alteꝝ dictũ (ſcilicet in abſcõditis) explicat coꝝ cõſilia. Narrabunt ad abſcõdẽdũ offendicula/in quę ĩpingã: dixerũt qs videbit ea? Ingrent obliqtates/diuerſas vias obliquas mortis meę: cõpleuerũt inquiſitionẽ inqſitã: hoc eſt nullã viã obliquã ꝑtermiſerũt, ſed inqſitionẽ viaꝝ obliquaꝝ inqſitã a multitudine cõuenietiũ cõpleuerunt/ad finem vſq₃ duxerũt. & medio/hoc eſt intimo, viri & corde profundo/hoc eſt ex intimis cogitationibus viri ſaulis: & corde/aio, profundo/radicato intus/ex intima mente & intimo aio. Hę ſunt rationes timendi.

Et ſagittauit eos deus. Tractat̃ hic illa particula/cuſtodies vitas meas/dupliciter. Primo a diuina vindicta. quã deſcribit ꝑ ſingula correſpõdẽtẽ malis ordinatis cõtra dauidẽ. Vnde cõtra illud tetẽderũt ſagittã ad ſagittãdũ inocẽtẽ/dicit̃ & ſagittauit eos deus. Cõtra illud/ſubito ſagittabũt/mõ ſubdit̃ ſagitta ſubito. Et vt intelligas nõ ſolũ iactas diuinas ſagittas ſed effectu ꝑcuſſiſſe (ad qđ nõ potuerũt ꝑtingere ſagittę ſaulis cõtra dauidẽ) ſubiũgit. fuerũt/in veritate, ꝑcuſſiones coꝝ/a diuinis ſagittis. Cõtra illud abſcõderũt offendicula/mõ ſubiũgit̃. & fecerũt ĩpingere ipm. Cõtra illud/exacuerunt vt gladiũ linguã ſuã/mõ ſubdit̃. ſup ipſos lingua coꝝ. Et demũ cõtra illud/ingrẽt obliqtates &c̄. & medio viri & corde ꝓfundo/ſubiũget̃ poſt. mouebunt̃ oĩs vidẽs. Et in primis qdẽ vidictis deſcribit̃ mors ſaulis cũ ſuis. Sagittauit ſiqdẽ eos deus ſubito: hoc eſt ex iprouiſo/qñ minus crediderũt. Quod aũt dr̃ & fecerũt ipm ĩpingere ipm/ad crimẽ diuinationis in phytone ſpectat. In qđ velut ĩpegiſſe dr̃: qa nõ erat ſolitus ad ſortilegos & diuinos recurrere. Imo eraſerat de terra magos & ariolos: vt patet in fi. 1. reg. Et ꝙ quaſi ĩpulſus ab aliis hoc fecerit/q̃uis alibi ſcriptũ nõ ſit, rõnabile tñ eſt vt ſuaſu aliquoꝝ hoc fecerit: vidẽs ſe nõ habere rñſuꝫ aliqđ a deo. Quod ex eo rõni cõſonat ꝙ erat inimicus hmõi diuinatoribus: & videmus malos ſuaſores nõ deeſſe principibus. Ita ꝙ rñſio ſamuelis quã audiuit apud phytoniſſam/vr̃ eſſe repentina illa ſagitta qua deus ipm ꝑcuſſit. cras tu & filii tui mecũ eritis. Vñ ſubſecutus effectus/fuerunt ꝑcuſſiones coꝝ/adiũgit̃. Et eſſet ordinãda lr̃a ſic. Et fecerũt ĩpingere ipm/ſaulẽ in crimẽ diuinationis: & ſagittauit eos deus ſagitta ſubito/inopinatę ac iſtãtis mortis a ſamuele ꝑdictę: fuerũt percuſſiones coꝝ. ſup ipſos lingua coꝝ/qua cõſuluerũt phytoniſſam. Primi parali. 10. inter cãs mortis ſaulis dr̃. ĩſup phytoniſſam cõſuluerit: ꝓp qđ interfecit eũ &c̄. Sic. n. lingua coꝝ fuit ſup ipſos. In ſubiunctis vero poſt verbis/mouebunt̃ &c̄. deſcribit̃ cõſũmatio vindictę diuinę cõtra ſaulẽ/tollẽdo a domo eius regnũ: iuxta verbũ ſamuelis ꝑdictũ ẽt quũ viueret. ¶ Et deſcribunt̃ quattuor actus videntiũ diuinã vindictam. Primus trãſmutationis volũtarię a ꝓgenie & gẽte ſaulis ad dauidẽ. Mouebunt̃/a domo ſaulis oĩs videns/ꝑ ſinguli vidẽtes, in ipſis/ſaule & ſuis diuinã vltionẽ. Secũdus timoris. Et timuerunt/a facie dei, oĩs hõ/ſupple vidẽs hmõi vindictã. Tertius. & annũciauerũt opus dei/fuiſſe, & opus eius (ſcilicet dei) intellexerũt quarto/fuiſſe & eſſe abiectionẽ domus ſaulis a regno cũ trãſlatione regni ad dauidẽ. Vñ populus iſrael eligẽtes dauidẽ in regẽ/dixerũt. 2. reg. 5. dñs dixit ad te/tu paſces populũ meũ & eris dux ſup iſrael. Et deſcribunt̃ hic multa futura in ꝑterito/ꝓpter certitudinem prophetię.

Letabitur iuſtus. Deſcripta diuina vindicta in ſaulẽ tanq̃ ꝑuia ad ſalutẽ dauidis & regnũ eius: deſcribit̃ mõ nõ ſolũ liberatio vitę dauidis a ꝑiculis ex ſaule, ſed cumulatum beneficium. tum lętitię. Lętabitur iuſtus/dauid, in dño/gratias agendo dño liberatori. Tũ ſpei ad promiſſi ſibi regni aſſecutionem. & ſperabit in eo/deo/nõ in ſeipſo. Tum cõmunis cõſolationis & exaltationis rectorum. & gloriabuntur/laudabunt ſe/ſcilicet in domino, non aliqui ſed omnes recti cordis/videndo iuſtum dauidem adiuuari & exaltari a deo/& iniquos ſaulem cum ſuis exterminari. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori pſalmus dauid cantici. LXIIII.

TE decet hymnus deus in ſion: & tibi reddetur uotũ in hieruſalem.
Exaudi orationem meam: ad te omnis caro ueniet.
Verba iniquorum pręualuerunt ſuper nos: & impietatibus noſtris tu propiciaberis.
Beatus quem elegiſti & aſſumpſiſti: habitabit in atriis tuis.
Replebimur in bonis domus tuę: ſanctum eſt templũ tuum/mirabile in ęquitate.
Exaudi nos deus ſalutaris noſter: ſpes omnium finium terrę & in mari longe.
Pręparans montes in uirtute tua/accinctus potentia: qui conturbas profundum maris/ſonum fluctuum eius.
Turbabuntur gentes & timebunt qui habitant terminos a ſignis tuis: exitus matutini & ueſpere delectabis.
Viſitaſti terram & inebriaſti eam: multiplicaſti locupletare eam.

Flumen dei repletum eſt aquis:paraſti cibum illorum,quoniam ita eſt pręparatio eius.
Riuos eius inebriãs multiplica genimina eius:in ſtillicidiis eius lętabitur germinans.
Benedices coronę anni benignitatis tuę:& campi tui replebuntur hubertate.
Pingueſcent ſpecioſa deſerti:& exultatione colles accingentur.
Induti ſunt arietes ouium & ualles abundabunt frumento:clamabunt/etenim hym-num dicent.

ℭ IVXTA HEBRÆVM. ℭ Vincenti pſalmus dauidi canticũ. LXV.

1 Propheta. TE † expectat laus deus † in ſion:& tibi ſoluetur uotum † tibi † dij
2 Audiens orationem:uſq; te omnis caro uenient.
3 Verba iniquitatum roborata ſunt plus me:rebelliones noſtras tu donabis ipſas.
illiᵘˢ erũt,quę tibi
4 Beatitudines eliges & admouebis /habitabit atria tua : ſaciabimur in bonitate do-mus tuę/ſanctitate templi tui.
tu
5 Terribilia in iuſtitia reſpondebis nobis deus ſalutis noſtrę:confidétia omnium finiũ terrę & maris longinquorum.
tu montiũ tu
6 Firmans montes in uirtute ſua :accinctus in potentia.
7 Faciens quieſcere ſonitum marium:ſonitũ undarum eorum & tumultũ gentium.
terre ꝛ maris
8 Et timuerunt habitatores finium a ſignis tuis:exitus mane & ueſperi laudare facies.
non
9 Viſitaſti terram & feciſti deſiderare eam,multum ditabis eam:riuus dei † plenus aqua-rum,pręparabis frumentum eorum quia ſic pręparabis eam. †. decor
10 Sulcos eius ſacia/deprime cumulos eius:imbribus liquefacies eã/germini eius bñdices.
11 Coronaſti annum bonitatis tuę:& uię tuę ſtillabunt pinguedinem.
12 Stillabunt habitacula deſerti:& exultatione colles cingentur.
13 Veſtient ſe campi oue/& ualles amicient ſe frumento:clangent,etiam canent.

TItulus eſt,Vincenti pſalmus dauidi canticum . In quo vt ſuperius diximus/pſalmus & canti-cum ſunt ſynonyma.Et ideo pſalmus tanq̃ commune nomen omnium hymnorum huius li-bri intelligitur: canticum autem quando apponitur,nomen eſt officii/denotãs lętitiam materię aut humanę vocis muſicam.In propoſito ad lętitiam ſpectat.

ℭ Materia pſalmi(vt ex ipſo pſalmo colligitur)eſt cultus merito exhibendus deo in ſion/pro benefi-ciis diuinis quę continue conferuntur humano generi & pręcipue colẽtibus eum . In principio nãq; pſalmi proponitur decentia cultus.deinde ſubiungunẽ diuerſa beneficia vſq; ad finẽ pſalmi.

ℭ SVMMARIVM EST.

ℭ Dauid ex beneficiis diuinis/ſpiritualibus quidem tum uenię peccatorum tum electorum ſacieta-tis in bonitate & ſanctitate,corporalibus pluuiarum/fontium/temporũ/hubertatis &c.in terra pmiſ-ſionis:canit optime quadrare vt deo laudes & vota ſoluantur in ſion.

ℭ Perſona loquens propheta eſt.

TE expectat laus. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materię, & executiuam/ibi vſq; te.¶ Proponit duo . Alterum ꝙ laus in ſion expectat deum:hoc eſt non vana ſed certa ſpe expectat diuina beneficia ac diuinam gratiam.Et meminit ſion ; quia ibi fecit tabernaculum dauid in quo poſuit arcam domini . Et excludit per hoc obiectionem opponentium ꝙ in ſilo(vbi erat ta-bernaculum factum a moyſe/& vbi olim fuerat arca domini)& non in ſion colendus erat deus : Alte-rum.Et tibi ſoluetur votum audiens orationem ; hoc eſt ꝙ debet tibi exaudienti ſolui votum etiam in ſion. Ita ꝙ non ſolum eſt meritorium laudare deum in ſion,ſed adimpletio votorum debet etiam fieri in ſion.¶ Et nota ꝙ in primo alloquitur deum/ te expectat laus deus:in ſecundo alloquitur deum vt audientem orationem.Et apte.nam redditio voti refertur ad exauditorem orationis . Et vtrunq; eſt vocatiui caſus.

ℭ Vſq; te.Incipit hic ps executiua tali ordine.Prio tractaẽ illa particula/te expectat deus laus i ſion. Scđo illa particula/& tibi ſoluẽ votũ/ibi exitus mane.¶ Circa primũ quattuor futura bñficia diui-

na affert, q̄ expectanē ex diuino cultu in ſion. Primū beneficiū eſt remiſſio pctōrū. Cuius deſcriptio ordināda eſt ſic. Verba iniq̄tatū roborata ſunt plus me. Et intēdit per verba res.i.geſta/actus/maculę/reatus & hm̄oi iniquitatū p̄ualuerūt ſup me/ſupauerūt me. Et per p̄nomen me demōſtrat genus hoīum. ita ꝙ fatet ſe ſuccubuiſſe iniq̄tatibus. Deīde. Rebelliones noſtras tu donabis ipſas. Nos q̄dem nō poſſumus abigere a nobis iniq̄tates. et ꝓpterea tu clemētiſſimus donabis ipſas noſtras rebelliones contra te: qđ eſt remittere pctā. Et tūc ſubiūge clauſulā prius ſcriptā: ſcilicet vſq; te oīs caro veniēt. Donabis inquā nō poſt mortē, ſed vſq; quo ſingulr hoīes veniēt ad te: hoc eſt q̄diu ducent hāc vitā. qua finita ꝑtingent ad te/ad ſtatū ſpūum, in quo nō eſt amplius tēpus venię: ſed totum tēpus venię eſt donec carnalis curſus perueniet ad te/ad ſtatū ſpūum. In hebręo habet tibi: ſed cōſtructio mutauit caſum. Et potēs hoc aliter itelligere q̄ pro tpe venię. nā pōt ſignificare rōnem neceſſarię venię: qa.ſ. oīs caro/oīs hō, tādē veniet vſq; te/veniet ad tribunal tuū ad reddēdū rōnē tibi. Quod ipletur in morte vniuſcuiuſq;. ℣ Beatitudines. Secūdū beneficiū eſt electio iuſtoꝝ. Quod primo deſcribit a duabus actionibus diuinis. Altera eſt electio. altera. facere electum appropinquare/ ſine dubio ad deū. Et a pręmio beatitudinis hic in ſpe & poſtea in re ichoat. Beatitudines/ ſupple erūt illius, quē eliges. Ecce prima actio. & admouebis/applicabis ad te. ecce ſecūda actio. Habitabit atria tua. Fructus diuinarū actionū ſunt iſti.ſ. habitare in atriis tuis. nullus vicinior domui dei locus q̄ atria. Per qđ intellige tantā mentis deuotionē ſignificari, vt relicta domo ꝓpria/atria domus dei elegerit pro habitaculo. Saciabimur in bonitate domus tuę. Mutādo ſingulare in plurale numerū/ ſignificat nō vnā ſingularē pſonā deſcripſiſſe, ſed genus electoꝝ. In quo ſeipm cōnumerat. ſaciabimur inqt in bonitate domus tuę, ſanctitate templi tui. Vtraq; eſt cibus aię tā bonitas q̄ ſanctitas. Et vtraq; vni & eidem attribuitur. nam templum dei idē eſt quod domus dei. Hęc ſunt beneficia electoꝝ: quibus merito dicuntur beati.

Terribilia in iuſtitia reſpōdebis nobis. Tertiū bñficiū ſimul cū quarto (timoris ſcilicet & ſpei) cōmemoranē. & ſunt bñficia cōia. Terroris qdē, tū q̄bus deus iuſtitiā vīdicatiuā exercet q̄nq;/velut monitoria hoīum ad ſalutē: vt in ſepulchris cōcupiſcētię in cōbuſtiōe core/in ſepultura dathan & abiron. Hęc.n.ſignificanē dicēdo. terribilia videbis nobis in iuſtitia deus ſalutis nrę. Tū q̄bus cōminaē profetens ſigna & ꝓdigia multa: vt miracula & terremotus/conflagrationes/fremitus maris/& alia hm̄oi. q̄ nō ſolū ſunt res q̄ fiunt, ſed ſigna diuina: hoc eſt ſigna diuinę ꝓuidētię/ordinata.ſ.a diuina ꝓuidētia ad ſignificādā ſuā iuſtitiā ac potētiā. Et hęc explicanē poſtea. Et timuerūt hitatores finiū/hoc eſt extremitatū terrę, a ſignis tuis. ℣ Spei aūt, tū ex ope formationis ſeu ſtabilitionis montiū in fortitudine ſeu virtute eoꝝ. Hinc.n. rōnem cōfidēdi in deo hñt tā oēs terrę q̄ oīa maria: hoc eſt habitatores terrę & inſulaꝝ. Magna q̄ppe fiducię rō in deo/eſt magnitudo potētię qua ſtabiliuit mōtes. Et hoc exprimiē dicēdo. Cōfidentia tu/es, oīum finiū terrę & maris lōginquoꝝ/quātumcūq; diſtātiū, firmās mōtes in virtute ſua.i.ipſoꝝ mōtiū. Tū ex ope ſedationis: quo ſcilicet ſedat fremitū mariū & fluctuū eoꝝ, & tumultus multitudinū gētium. nā & hęc diuina potētia q̄ mōſtraē in hm̄oi ſedationibus/rō cōfidendi eſt in deo: ſicut ipſi fonitus mariū & tumultus gētium ſunt rōnes timēdi vt ſigna diuinę irę. Et quo ad hęc ait. Accinctus in potētia ſeu fortitudine, tu faciēs q̄ſcere ſonitū mariū/ſonitū vndaꝝ eoꝝ & tumultū gentiū. ℭ Aduerte hic duo. Primū eſt. Tā timere deū q̄ cōfidere in deo/dona dei ſunt: & ꝙ magnū bñficiū cōferē hoī a deo q̄ñ cōcediē illi ꝙ ex terribilibus dei opibus ēt mediātibus cauſis ſecundis īſurgat in eo timor dei. tanq̄ hm̄ōi terribilia ſint monitoria diuina ad ſalutē. Et ſimiliter magnū dei donum eſt ꝙ hō ex opibus diuinę potētię ēt naturalibus erigaē in ſpem & cōfidētiā in diuina potētia. Hęc.n. dona dei nō cōceduntē oībus, ſed colētibus eū/ſed merito cultus diuini expectātibus. ℣ Alteꝝ eſt ꝙ ordo lrę prius affert deū vt rōnē vtriuſq; doni (timoris ſcilicet & cōfidētię) dicēdo. terribilia videbis cōfidētia oīum. Deīde ſubiūgit opa diuina ad vtrunq;: timorē ſcilicet & ſpem. firmās mōtes &c̄. Et demū ſubdit effectum timoris/& timuerunt: ſignificando relata opera eſſe non ſolū opera ſed ſigna dei. Sed nos prius ordinauimus ſeparando/vt accōmodaremus ſingula ſingulis.

Exitus mane ⁊ veſperi. Tractaē hic illa particula/& tibi ſolueē votū/dupliciter. Primo deſcribendo votū. deinde bñficia diuina ꝓ quibus reddiē votū. ℣ Et votū quidē deſcribiē a iugi ſacrificio quod in domo dei offerebatur/mane ſcilicet & veſperi. Exitus mane/matutini tpis, & ſimiliter veſperi/veſpertini tpis, rōne ſacrificii iugis laudare facies/in ſion: pro quanto exeūtes homines ab oblatione tam matutini q̄ veſpertini ſacrificii facies exire laudātes te. ibāt enim multę deuotę perſonę hora ſacrificii ad diuinum cultum: ſicut modo eunt mane & veſperi ad diuina officia. ℭ Beneficia autem pro quibus iuge ſacrificium offerebatur/commemorantur bona in terrę promiſſionis feracitate & hubertate: tanq̄ pro terra promiſſionis data & ſeruanda/iuge ſacrificium pro gratiarumactione aſſiduo oēſu offerebatur. Vbi primo in genere diuinum beneficium deſcribitur. viſitaſti terram/promiſſionis. Ecce effectus. & fecisti/nos, deſiderare eam: quia multum ditabis eam/feracitate/hubertate &c̄. ℣ Secūdo deſcribit in ſpecie viſitationem diuinam quantum ad prouiſionem aquarum. tum quo ad aquas fontium, tum quo ad pluuias. Et de aquis quidem fontium. Riuus dei/fluminum & fontium, plenus aquarum. Ecce fructus. pręparabis frumentum eorum (pręparatio enim terrę ad frumētum/aquis fit) quia ſic

prępatabis eã/terrã.Ecce ſic.Sulcos eius facia,deprime cumulos eius. Opus deſcribit agriculturę quo lirantur porcę inter ſulcos diſtantes/cooperiendo frumentum ſatum ęquando terram.De aquis vero pluuialibus. In imbribus.i.vehementibus pluuiis, liquefacies eam/terram,germini eius benedices/ multiplicando.¶ Tertio deſcribit eandem quantum ad prouiſionem temporum bene diſpoſitorum. Coronaſti annum bonitatis tuę: hoc eſt integrum annum benignitatis tuę reuoluiſti:coronatio.n. ad integram circulationem ſignificandam poſita eſt.& vię tuę/quattuor temporum(veris/ęſtatis/ autumni & hyemis. hę enim ſunt vię dei:vtpote cœleſtes)ſtillabunt pinguedinem/efficient abundantiam.¶ Demum fructus diuinę viſitationis tam in aquis q̃ in benigna diſpoſitione tẽporum deſcribitur per quattuor loca terrę:deſertum/colles/campos/& valles.Stillabunt habitacula deſerti. In quo montes comprehenſi videntur,tanq̃ ſtillantes pinguedinem.Et exultatione colles cingentur:veſtient ſe campi õue/multitudine ouium,& valles amicient ſe frumento.Metaphorici ſunt omnes huiuſmodi ſermones/abundantiam frumẽti & pecorum & paſcuorum aliorumq; vegetabilium ſignificantes per huiuſmodi metaphoras.Metaphorice quoq; concluditur.clangent,etiam canent:hoc eſt ad ſimilitudinem clangentium/inſtrumẽtis muſicis ſonantium/& canentium modulatione humanę vocis, iucunditatẽ prę ſe ferent vel facient hoĩes clangentes & canentes.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori canticum pſalmi, LXV.

IVbilate deo omnis terra: pſalmum dicite nomini eius, date gloriam laudi eius.

Dicite deo q̃ terribilia ſunt opa tua domine:in multitudine uirtutis tuę mentientur tibi inimici tui.

Omnis terra adoret te & pſallat tibi:pſalmum dicat nomini tuo.

Venite & uidete opera dei:terribilis in conſiliis ſuper filios hominum.

Qui conuertit mare in aridam/in flumine pertranſibunt pede:ibi lętabimur in ipſo.

Qui dominatur in uirtute ſua in ęternum:oculi eius ſuper gentes reſpiciunt,qui exaſperant non exaltentur in ſemetipſis.

Benedicite gentes deum noſtrum:& auditam facite uocem laudis eius.

Qui poſuit aĩam meam ad uitam:& non dedit in commotionem pedes meos.

Quoniam probaſti nos deus:igne nos examinaſti ſicut examinatur argentum.

Induxiſti nos in laqueũ: poſuiſti tribulationes in dorſo noſtro/impoſuiſti homines ſuper capita noſtra.

Tranſiuimus per ignem & aquam:& eduxiſti nos in refrigerium.

Introibo in domũ tuã in holocauſtis: reddã tibi uota mea quę diſtinxerunt labia mea.

Et locutum eſt os meum:in tribulatione mea.

Holocauſta medullata offeram tibi cum incenſo arietum:offeram tibi boues cũ hircis.

Venite audite:& narrabo omnes qui timetis deum quanta fecit animę meę.

Ad ipſum ore meo clamaui:& exaltaui ſub lingua mea.

Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo:non exaudiet dominus.

Propterea exaudiuit deus:& attendit uoci deprecationis meę.

Benedictus deus:qui non amouit orationem meam & miſericordiam ſuam a me.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincenti canticum pſalmi. LXVI.

1 Propheta. CLangite deo† omnis terra. † dijs
2 Cantate honorem nois eius:ponite honorem laudẽ eius.
3 Dicite deo†. Vox mundi q̃ terribilis in operibus tuis: in multitudine fortitudinis tuę † dijs
mentientur tibi inimici tui.
4 Omnis terra incuruabunt ſe tibi & canent tibi:canent nomen tuum. Selah.
5 Propheta Venite & uidete opera dei†:terribilis opere ſuper filios adam. † deorum

† uide 6 Vertit mare in aridam†/in flumine pertrāſibūt in pede:ibi lętabimur in eo.
7 Dominans in fortitudine ſua mundo:oculi eius in gentes aſpicient,rebelles non exaltabuntur ſibiipſis.Selah.
8 Benedicite populi deū noſtrum:& audire facite uocem laudis eius.
9 Qui poſuit aīas noſtras in uitis:& nō dedit ad labendum pedem noſtrum.
† dij 10 Quoniam probaſti nos deus†:purificaſti nos ſicut purificatur argentum.
11 Feciſti uenire nos in rete:poſuiſti anguſtiam in lumbis noſtris.
12 Feciſti equitare hominem capiti noſtro:uenimus in ignem & in aquas,& feciſti nos exire ad irriguam.
13 Ingrediar domū tuā in holocauſtis:ſoluam tibi uota mea. que fuit
14 Quę aperuerunt labia mea:& locutum eſt os meum in anguſtia mihi.
15 Holocauſta pinguium aſcendere faciam tibi:cum incenſo arietum faciam uaccinam cum hircis.Selah.
† deorum. 16 Venite audite:& narrabo omnes timentes dei† quę fecit animę meę.
17 Ad ipſum ore meo uocaui:& exaltans ſub lingua mea.
† dñi mei 18 Iniquitatem ſi uidi in corde meo:non audiet dominus†.
† dij 19 Propterea audiuit deus†:auſcultauit in uoce orationis meę.
† dij 20 Benedictus deus†:qui non ceſſare fecit orationem meam & gratiam ſuam a me.

TItulus eſt.Vincenti canticum pſalmi.De quo vt ſupra.
ℭ Materia pſalmi(quantum ſuperficies pſalmi prę ſe fert)eſt inuitatio mundi ad laudandum deum,narrando illi quomodo deus ſe habuit ſecum/hoc eſt cum populo hebręo.Interius autem contemplando,apparet prophetam autorem pſalmi/induētem perſonam hebręi populi/duo preter inuitationem & narrationem exercere officia.Alterum prophetandi totū mūdū adoraturū deū:vt clare teſtatur quartus verſiculus.Et hęc eſt ad literam ratio quare inuitat totum mūdum.Alterum inſtruendi ab exemplo diuinam gubernationem erga ſuos cultores.Et propterea inuitat mundum ad videndum opera dei erga populum ſuum tam itus ꝙ̄ extra/& hoſtes eorum:vt patet in decurſu pſalmi.Vnde materia pſalmi huius ad literam eſt prophetia mundi adoraturi deum(quod tunc futurum expectabatur tempore meſię)inuitando mundum ad diuinum cultum,& inſtruēdo qualiter gubernādi ſunt a deo/ab exemplo populi hebręi loquentis & inuitantis.

ℭ SVMMARIVM EST.

ℭ Populus veteris teſtamenti prophetans omnem terram adoraturam deū/inuitat ipſam ad laudandum deum:inſtruēs ipſam opera dei quibus ſe gubernauit,exterius quidem miraculis & probationibus purgatoriis:interius autem gratia & oratione aſſiduis.
ℭ Perſona loquēis propheta eſt in perſona hebręi populi/introducti in terram promiſſionis.
CLangite deo omnis terra. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materię,& executiuam/ibi dicite deo.¶ Proponit tria mundo.Primum ꝙ tubis intonēt ad laudem diuinam.clangite deo omnis terra/nulla excepta.Secundum ꝙ voce humana muſica/diuini nominis honorem concinant.cantate honorem noīs eius.Tertium ꝙ honorem ſimpliciter & abſolute attribuāt deo.ponite honorem laudē eius:hoc eſt loco laudis attribuite illi honorem.Vbi ſignificat ꝙ melius quid ꝙ̄ laus(ſcilicet honor)exhibendum eſt deo.laus enim diuina ad honorē eius refertur:& niſi honorando laudetur/laus non eſt.Et dixit hoc ad differentiam poetarum/laudantiū deum non vt honorem exhibeāt deo:quem non credunt ſcire & curam habere noſtrarum laudum.
ℭ Dicite deo. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractatur illa particula/oīs terra.Secūdo tractatur illa particula/clangite/ibi venite & videte.Tertio illa/cantate/ibi benedicite populi.Quarto illa/ponite/ibi venite audite.¶ Primum itaq; propheta velut reddens rōnem quare inuitet mundum(quia vt dictum eſt/non ſolum inuitat ſed inſtruit)duo proponit,immo ponit ore mundi dicenda.Primum ꝙ deus eſt terribilis in operibus ſuis.in quo ſignificatur potentia cum iuſtitia diuina.Dicite deo/hęc ſcilicet.ꝙ̄ terribilis/tu deus,operibus tuis.Alterum duplicem effectū explicat diuinoꝝ opeꝝ.ſ.ꝙ non omnes in veritate colent deū/quantumcūq; terribilis ſit deus in operibus ſuis.in multitudine fortitudinis tuę/manifeſtate mundo,inimici tui/hoc eſt intus non te amantes ſed odio habentes,mentientur tibi/confitentes ſe noſſe deum factis autem negantes.Cum hoc tamen erit hic cōmunis effe-

deus ꝙ oīs terra incuruabūt ſe tibi/adorabūt te:nec ſolū adorabūt ſed canēt tibi,ac canēt nomē tuum.

Venite ⁊ videte. Tractatur hic illa particula/clangite.Poſtq̄ enim declarata eſt conuerſio futura omnis terrę ex multitudine fortitudinis diuinę/ſic tamen ꝙ non omnes homines in veritate procedent, inuitat mundum populus veteris teſtamenti ad conſiderandum opera dei triplicia. Primum genus eſt eorum quę ſpectāt ad diuinam potentiā. ſecundum eoꝝ quę ſpectant ad gubernationem electorum exterius. tertium genus eſt eorum quę ſpectant ad gubernationē electorum intus in anima. Vt ex his tribus geſtis a deo in ipſo populo veteris teſtamenti/intelligat mūdus ab exemplo qualiter de⁹ aget cum mundo colente ipſum. Venite/ſtudio,& videte/interno mentis oculo,opera dei:quia terribilis opere/non minis vanis,eſt ſuper filios adam.horrendum inquit apoſtolus eſt incidere in manus dei viuentis.¶ Et opera quidem potentię ſubiungit primum in effectibus bonis. Vertit mare/rubrū,in aridā.In hebręo habetur in datiuo aridę.In flumine/iordanis,pertranſibunt in pede.ſiccato fluuio iordanis tēpore ioſuę pertranſierunt in pede/non in equo non in curru.Deſcribitur autem in futuro reſpectu tranſitus maris rubri/tanq̄ conſequens ad illū:ita ꝙ futurū pertranſibunt reſpicit ꝑteritū vertit. Ibi/in terra promiſſionis pertranſito iordane,lętabimur in eo.ſ.deo.¶ Deinde in effectibus maloꝝ quę intulit hoſtibus hebręorum.Dominans in fortitudine ſua mundo.Quādo deus gubernat mundum per cauſas ſecundas ſine miraculo,apparet ꝙ deus non ſe impediat de mundo/ſed relinquat homines dominari prout poſſunt:quando vero deus apponēdo miracula deſtruit aut mutat regna,tūc apparet ꝙ ipſe dominatur mundo vel ſeculo illi in quo hęc facit.Et quia tunc temporis deus deſtruxit gentes illas/& dedit terram earum populo iſrael multis adhibitis miraculis/quę propheta tetigit in facto maris rubri & iordanis,ideo deſcribitur deus dominans in fortitudine ſua mundo. Et vt clarius intelligas,oculi eius in gentes aſpiciunt/eiiciendas:rebelles non exaltabuntur ſibiipſis. Appellat gentes illas rebelles:quia ſm veritatem tot multiplicauerunt peccata vt eſſent vere rebelles deo/colentes idola:iuxta illud.nōdum ſunt cōpletę iniquitates amorręoꝝ.gene.15.Hi non ſunt exaltati ſibiipſis.expreſſio eſt finis eorum/ꝙ nō quęrunt niſi bonum proprium.Et ſcito ꝙ futura/aſpicient & non exaltabuntur/referuntur ad antecedenis dominium dei,reſpectu cuius deſcribuntur futura.

Benedicite populi. Tractatur hic illa particula/cātate honorē nōis eius.declarādo qualiter deus gubernat electos ſuos quo ad exteriora.Et conſiſtit in hoc:ꝙ deus curā electorum ſuorū ſic habet vt prouideat eis qdem bona,ſed probando/purificando quēamodum purificatur argentum,ita ꝙ inde electi gratias agunt & promouentur ad meliora.¶ Hunc progreſſum deſcribit populus veteris teſtamēti,narrando qualiter deus ſecum egit ab ęgypto. Benedicite populi/omnis terrę, deum noſtrum/hebręorum per gratiam cultus:nec ſolum benedicite ſed facite audire/alios omnes,vocem laudis eius. Qui poſuit animam noſtram in vitis. Summarie pręponit gubernationem diuinam quo ad terminum & viam.Quo ad terminum quidem.qui poſuit animam noſtram/non ad mortem,ſed ad viuendum.Quo ad viam vero,& non dedit ad labendum pedem noſtrum. Et intendit ꝙ quāuis gubernatio diuina fuerit ducens nos per multas tribulationes,non tamen permiſit nos inter tot tribulatiōes labi:& omnem animam noſtram ordinauit ac perduxit ad ea quę ſunt vitę.¶ Quoniā probaſti.Deſcribit rationem quare deus eos tribulauerit.Quoniam probaſti nos deus,purificaſti nos ſicut purificatur argentum.ad ſimilitudinem tentantis & purificantis argentum probaſti/non vt diſceres ſed vt diſceremus,& purificaſti nos/a culpis & imperfectionibus noſtris. Ideo feciſti venire nos in rete. Ecce vna probatio/locatio hebręorum in reti.Et intellige per rete ęgyptum:quia ab ea populus iſrael exire nequibat/pharaone detinente.Poſuiſti anguſtiam in lumbis noſtris.Per quod intellige oppreſſionem populi in ęgypto in operibus duris/luti & lateris &c̄.Hęc enim appellat anguſtiam ſeu ſtridorem lumborum:quia propter illa ſtridebant ſeu anguſtabantur lumbi eorum.¶ Feciſti equitare hominem capiti noſtro. Tertia eſt hęc probatio, qua deſcribitur vexatio populi ab exactoribus pharaonis/cōpellentibus ad laborem vltra vires.Potes quoq; intelligere deſcribi hic equitatū pharaonis quando perſecutus eſt populum egreſſum non valentem euadere,ita vt dixerint moyſi.tuliſti nos vt moreremur in ſolitudine. Tunc enim ad literam equitare feciſti hominem pharaonem ad caput noſtrum/tollendum.Metaphorice autem feciſti equitare exactores ad caput noſtrum/ad affligēdum corpora noſtra.¶ Venimus in ignem & in aquas.Reliquas omnes tribulationes tum in ęgypto tum in via vſq; ad iordanem/ſummarie deſcribens colligit ad duo contraria:ignem & aquam.Ita ꝙ metaphoricus ē ſermo/deſcribens vniuerſa mala per ignem & aquam.Ac ſi dixiſſet.& ne imoremur numerando ſingula, venimus in ignem & in aquas.i.per omnia mala.Et feciſti nos exire ad irriguū/terram promiſſionis. Totum hoc effectus eſt probationis.Quoniam probaſti & purificaſti nos ſicut argentum,ideo feciſti has omnes probationes/& tandem quēadmodum argentum purificatum feciſti nos exire ad viuendum in terra promiſſionis.¶ Ingrediar domum tuam.Progreſſus ac fructus introducti populi in terram promiſſionis/deſcribitur in ordine ad deum. Ingrediar domum tuam in holocauſtis/ſacrificiis quę tota cremabantur,ſoluam tibi vota mea.Quę aperuerunt labia mea/vt exirent extra:& locutū eſt os meum in anguſtia mihi/tempore quo mihi erat anguſtia.Holocauſta autem/non qualiacunq;

ſed pinguium aſcendere faciam.Dicuntur holocauſta aſcendere/quia totum holocauſtum conſume-batur in aſcenſu ignis & fumi.cum incenſo/hoc eſt adipe,arietum/quod incendebatur in ſacrificiis,faciam vaccinam cum hircis.In quibus expreſſit omnia genera animalium quadrupedum quæ offerebantur.ſ.vaccinum/ouinum/& caprinum.& expreſſit omnia genera ſacrificiorum: ſcilicet holocauſta/& hircos pro peccato/& pacifica in incenſo arietum/& oblationes votiuas.

Venite audite. Tractatur hic illa particula ponite honorē laudē eius.Poſtq̄ declarauit q̄ũo gubernati ſunt a deo in exterioribus cū gloria diuini nominis:declarat modo q̄ũo egit deus ſecum ſm ītima, q̄bus maxime honoratur deus.Et cōſiſtere dicitur interna dei gubernatio in duobus.ſ.oratione(hoc ē cōtinuo recurſu ad deū)& mundicia cordis ab iniq̄tate.his.n.duobus gubernatū interius ſe teſtatur a deo.℣ Venite/ſtudio,audite(ſuperius dixit venite & videte opera dei/quia videri poſſunt:nūc dicit audite,quia ea quæ latent in animo audiri potius q̄ videri poſſunt)oēs timentes deū.non inuitanē oēs ſed ſoli timētes deū ad audiendū hæc interna:quia nō oēs ſunt capaces.Et narrabo quæ fecit/ſupple deus,aīę meę/intus.Ecce primū.Ad ipſum ore meo vocaui/recurri,& exaltans ſub lingua mea:hoc eſt nō qualitercūq̧ ore meo inuocaui,ſed & exaltans fui ipſum ſub lingua mea/intus in meditatione pectoris mei.Et ſignificat augmētū orationis/inchoantis a recurſu ad deū/& auctę in meditatione eleuāte deū nō in ſeipſo ſed in mente orantis.℣ Iniq̄tatē ſi vidi in corde meo,ecce ſecūdū.nō audiet dñs.Intellige quātū eſt ex merito orantis.indignus eſt enim iniquus audiri: quum indignus ſit ēt pane quo veſcit ſm aug.Propterea audiuit deus,auſcultauit in voce orōnis meę.Cū modeſtia explicat mundiciā ſuā ab iniq̄tate,affirmādo q̄ deus attendit & exaudiuit orationē ſuā.Vnde & gratias agēs ſubdit. Benedictus/benedictione laudis & honoris,deus:qui nō ceſſare fecit ſeu amouit orationē meā/hoc eſt qui fecit perſeuerare me in oratione,& gratiam ſuam a me/hoc eſt qui fecit perſeuerare me abſq̧ iniq̄tate:hoc enim eſt gratię eius.ad quod ſecutum eſt meum orationis opus.Et intendit(vt iam dictum eſt)inſtruere mundum ab exemplo q̄ ſic deus gubernabit animas eorum/q̧ ſic oportet homines mūdi ſe habere cum deo intus in animis ſuis.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO ¶ Victori in pſalmis canticū carminis. LXVI.

DEus miſereatur noſtri & benedicat nobis: illuminet uultum ſuum ſuper nos & miſereatur noſtri.

Vt cognoſcamus in terra uiam tuam:in omnibus gentibus ſalutare tuū.

Confiteantur tibi populi deus:confiteantur tibi populi omnes.

Lętentur & exultent gētes:quoniam iudicas populos in ęquitate & gentes in terra dirigis.

Confiteantur tibi populi deus/confiteantur tibi populi omnes: terra dedit fructum ſuum.

Benedicat nos deus deus noſter benedicat nos deus: & metuant eum omnes fines terrę.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincēti in modulationibus pſalmus cātici, LXVII.

†dii 1 Propheta DEus†miſerebitur noſtri & benedicet nobis:illuminabit facies ſuas nobiſcum. Selah.

2 Ad cognoſcendum in terra uiam tuam:in omnibus gentibus ſalutem tuam.

†dij 3 Confitebuntur te populi deus†:confitebuntur te populi omnes.

4 Lętabuntur & laudabunt gentes:quoniā iudicabis populos in rectitudine & gētes [que] in terra duces ipſas. Selah.

†dij 5 Confitebuntur te populi deus†:confitebuntur te populi omnes.

†dii 6 Terra dedit fructum ſuum:benedicet nobis deus† deus noſter.

†dij 7 Benedicet nobis deus†:& timebunt eum omnes fines terræ.

TItulus eſt.Vincenti in modulationibus pſalmus cantici.De quo vt ſupra.

¶ Materia pſalmi(vt ex ipſo apparet pſalmo)eſt aduentus meſię in ſalutem mūdi.Expreſſe nāq̧ dicitur/in omnibus gentibus ſalutem tuam.& lętabuntur & laudabunt gentes,quoniā gentes quę in terra ſunt duces.Et rurſus.timebunt eum omnes fines terrę.Conſtat.n.q̄ ſalus & dux gentium omnium ſolus meſias eſt:& q̄ ad tempus meſię ſpectat timor dei in vniuerſo orbe.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta prędicit futuram humano generi diuinam miſericordiam/ad ducendum & rectificãdũ: illuminationẽ/ad notificãdũ viam dei & ſalutẽ:benedictionẽ/ad multiplicãdũ numero & merito.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

DEus miſerebitur noſtri. Diuidiť pſalmus in partes duas:ꝑpoſitiuã materię,& executiuã/ibi ad cognoſcẽdum. ¶ Proponit tria.futurã miſericordiã/deus miſerebiť noſtri:futurã benedictionẽ/& bñdicet nobis:futurã illuminationẽ/illuminabit facies ſuas nobiſcũ:hoc eſt notitiã ſuã claro lumine mõſtrabit nobis.Metaphorice ſiqdem loqtur de deo tanq̃ de homine monſtrãte faciem ſuam clarã in claro lumine vt bene poſſit cognoſci.ita deus exhibebit ſe claro lumine cognoſcibilẽ nobis:vt de facto fecit quñ verbũ caro factũ eſt:& tot miraculis & operibus ſeipſum manifeſtauit.

¶ Ad cognoſcẽdũ Incipit hic pars executiua tali ordine.Pmo tractať illa pticula/ illuminabit.Secũdo illa/miſerebiť/ibi cõfitebunť. Tertio illa/benedicet/ibi cõfitebunť te. ¶ Ad cognoſcendum in terra viam tuã.Primus effectus illuminationis deſcribitur vt cognoſcamus in terra viam dei: tum qua deus venit ad nos:tum qua itur ad deum.In omnibus gentibus/non in iudęis tm̃,ſalutem tuam/meſiam qui eſt ſalus vniuerſorum.Et hic ſcribitur ſecundus effectus illuminationis.

Confitebũtur te. Tractatur hic illa pticula/deus miſerebiť noſtri: ꝑdicẽdo fidem & lętitiã ob diuinã miſericordiã in gẽtes. Cõfitebunť te/confeſſione fidei & laudis,populi/vniuerſi,o deus: confitebuntur rurſus te populi omnes/exaggerãtis eſt.Lętabuntur & laudabunt/cantando, gentes/quæ nunc idolatrę ſunt:quoniam iudicabis populos in rectitudine/eorum,quos modo iudicas ſm prauitatem eorũ: quia mõ ſunt iniqui & tunc erunt recti.Et hic erit effectus gratiæ qua deus miſerebitur. Et gentes in terra duces ipſas.Ecce prior effectus miſericordiæ mediante quo populi erunt recti.quia tu duces gentes ipſas quæ in terra ſunt:hoc eſt quia eris dux & director gentium ex tua miſericordia.

Confitebũtur te. Tractatur hic illa particula/& benedicet nobis:introducendo eam ſicut priorem de miſericordia.Confitebuntur te populi deus,confitebuntur te populi omnes:quia terra dedit fructum ſuum.Ecce effectus benedictionis diuinæ. terra dedit fructum ſuum: hoc eſt quem debebat proferre; Ante chriſti aduentum terrenus homo non dedit fructum boni operis quem dare debebat:ſed vbi illuxit chriſtus,terra protulit fructum boni operis quem debebat proferre.Benedicet nobis/multiplicabit nos.benedictio ſiquidem dei ad multiplicationem ſpectat:vt patet gene.i.& pluries in ſcriptura. deus/natura,deus noſter/per gratiam vnionis perſonalis.Benedicet nobis deus/multiplicabit non ſolum numero ſed merito:& timebunt eum/ ecce meritum timoris filialis,omnes fines terræ/ecce multiplicatio numeri.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO: ¶ Victori dauid pſalmus cantici. LXVII.

EXurgat deus & diſſipentur inimici eius:& fugiant qui oderunt eum a facie eius.
Sicut deficit fumus deficiant: ſicut fluit cera a facie ignis ſic pereant peccatores a facie dei.
Et iuſti epulentur & exultent in conſpectu dei:& delectentur in lętitia.
Cantate deo/pſalmum dicite nomini eius:iter facite ei qui aſcendit ſuper occaſum/ dominus nomen illi.
Exultate in cõſpectu eius:turbabũtur a facie eius/patris orphanorũ & iudicis uiduarum.
Deus in loco ſancto ſuo:deus qui inhabitare facit unius moris in domo.
Qui educit uinctos in fortitudine:ſimiliter eos q̃ exaſperãt qui habitant in ſepulchris.
Deus cum egredereris in conſpectu populi tui:cum pertranſires in deſerto.
Terra mota eſt/etenim cœli diſtillauerũt:a facie dei ſinai a facie dei iſrael.
Pluuiam uolũtariã ſegregabis deus hereditati tuę:& infirmata eſt/tu uero perfeciſti eã.
Animalia tua habitabunt in ea:paraſti in dulcedine tua pauperi deus.
Dominus dabit uerbum euangelizantibus uirtute multa.
Rex uirtutum dilecti dilecti:& ſpeciei domus diuidere ſpolia.
Si dormiatis inter medios cleros:pennę columbę deargentatę,& poſteriora dorſi eius in pallore auri.
Dũ diſcernit cœleſtis reges ſup eã/niuę dealbabũtur i ſelmon:mons dei mons pinguis.

Mons coagulatus mons pinguis:ut quid ſuſpicamini montes coagulatos?
Mons in quo beneplacitum eſt deo habitare in eo:etenim dominus habitabit in finē.
Currus dei decem milibus multiplex milia lętantium:dn̄s in eis in ſinai in ſancto.
Aſcendiſti in altum/cæpiſti captiuitatem;accæpiſti dona in hominibus.
Etenim non credentes inhabitare dominum deum.
Benedictus dn̄s die quotidie: proſperum iter faciet nobis deus ſalutarium noſtrorum.
Deus noſter deus ſaluos faciendi:& domini domini exitus mortis.
Veruntamen deus confringet capita inimicorum ſuorum:uerticem capilli perambu-
lantium in delictis ſuis.
Dixit dominus.ex baſan conuertam/conuertam in profundum maris.
Vt intingatur pes tuus in ſanguine:lingua canum tuorum ex inimicis ab ipſo.
Viderunt ingreſſus tuos deus:ingreſſus dei mei regis mei qui eſt in ſancto.
Preuenerunt principes cōiuncti pſallētibus:in medio iuuencularum tympaniſtriatū.
In eccleſiis benedicite deo domino:de fontibus iſrael.
Ibi beniamin adoleſcentulus:in mentis exceſſu.
Principes iuda duces eorum:principes zabulon & principes neptalim.
Manda deus uirtuti tuę:confirma hoc deus quod operatus es in nobis.
A templo tuo in hieruſalem:tibi offerent reges munera.
Increpa feras arundinis/congregatio taurorū in uaccis populorum:ut excludant eos
qui probati ſunt argento.
Diſſipa gentes quæ bella uolunt:uenient legati ex ęgypto, ęthiopia preueniet ma-
nus eius deo.
Regna terræ cantate deo:pſallite domino.
Pſallite deo qui aſcendit ſuper cœlum cœli:ad orientem.
Ecce dabit uoci ſuæ uocem uirtutis:date gloriam deo ſuper iſrael, magnificentia eius
& uirtus eius in nubibus.
Mirabilis deus in ſanctis ſuis/deus iſrael ipſe dabit uirtutem & fortitudinē plebi ſuæ:
benedictus deus.

IVXTA HEBRÆVM. Vincenti dauidi pſalmus cantici. LXVIII.

†dij 1 Propheta. EXurget deus†:diſpergentur inimici eius/& fugient oſores ipſius a fa-
ciebus eius.
eos
2 Sicut in propelli fumū/propelles :ſicut in liquefieri ceram a faciebus ignis/ peribunt
†deor impii a faciebus dei†.
†deor 3 Et iuſti lætabuntur:exultabunt faciebus dei†/& gaudebunt in lętitia.
†dijs equitanti 4 Cantate deo†/canite nomen eius:exaltate equitantem†in cœlis in deo nomine ſuo/&
exultate faciebus eius.
†dii 5 Pater meus pupillorum & iudex uiduarum:deus†in habitaculo ſanctitatis ſuę.
†dii 6 Deus†faciens ſedere unicos domi/educens uinctos in congruētiis:tantum rebelles ha-
bitauerunt ſiccitatem.
†dii 7 Deus†in egredi tuo faciebus populi tui:in deambulare tuo in deſerto. Selah.
†deor †deor 8 Terra tremuit/etiam cœli diſtillauerunt a faciebus dei†:iſte ſinai a faciebus dei†
dei iſrael.
†dij 9 Pluuiam uoluntatum facies eleuare deus†hereditati tuę:& fuit laſſa/tu firmaſti ipſam.

10 Congregatio tua ſederunt in ea: ꝑparabis in bonitate tua pauperi deus†. †dij
11 Dominus *dabit dictum annunciatricum exercitus magni.
12 Reges exercituum mouebuntur mouebuntur: & habitatrix domus diuidet ſpolium.
13 Si iacebitis inter confinia: pennę columbę coopertę in argento / & alę eius in uirore
auri.
14 Frangente omnipotente reges in ea: ninget in ſalmon.
15 Mons dei† [eſtum] mons baſan: [etiam] mons celſitudinum [eſt] mons baſan. †deorum
16 Quare ſaltabitis [o] mōtes celſitudinum: hic mons [quem] deſiderauit deus† ad habitaculum ſu †dij †habitacu
um† etiam dominus *habitabit ſemper. lo ſuo
17 Currus dei† duę myriades milium angelorum: dñs† in eis, ſinai in ſanctitate. †deorum
18 Aſcendiſti in excelſum† / captiuaſti captiuitatem: accepiſti dona in adam / & etiam rebel †dñi mei †excelſo
les ad habitandum dominum deum†. †deos
19 Benedictus dominus† die die: onerabit nobis deus ſalutem noſtram. **Selah.** †dñi mei
20 Ipſe deus nobis / deus ſalutibus: & deo *domino† [ſuppetunt] morti exitus. †dñis meis
21 Tantum deus† uulnerabit caput inimicorum ſuorum: uerticem crinis perambulantis †dij
in peccatis ſuis.
22 Dixit dominus†. **Vox dei.** de baſan faciam reuerti / faciā reuerti de profundis maris. †dñi mei
23 **Propheta.** Propterea tinges pedem tuum in ſanguine: linguam canum tuorum ab ini
micis ab ipſo.
24 Viderunt greſſus tuos deus† greſſus dei mei regis mei in ſanctitate. †dij
25 Preuenerunt principes poſt ſonatores, in medio iuuencularum cymbalizantium.
26 In eccleſiis benedicite deum† dominum†: de uena iſrael. †deos †dominos
27 Ibi beniamin paruulus dominans ipſis: principes iuda adunatio eorum, principes za- meos
bulon / principes neptalim.
28 Pręcępit deus tuus fortitudinem tuam: robora deus† hoc [quod] operatus es nobis. †dij
29 A templo tuo ſuper hieruſalem: tibi portabunt reges munus.
30 Increpa beſtiam arundinis / congregationem fortium in uitulis populorum calcantem
in fruſtis argenti: diſperſit populos [qui] bella uolent.
31 Venient pingues ex ęgypto: ęthiopia faciet currere manus ſuas deo†. †dijs
32 Regna terrę cantate deo†: canite domino† **Selah.**
33 Equitanti in cœlis cœlorum principio: ecce dabit in uoce ſua uocem fortitudinis. †dijs †dñis meis
34 Date fortitudinem deo†: ſuper iſrael ſuperbia eius / & fortitudo eius in cœlis.
35 Terribilis deus† a ſanctuariis tuis / deus iſrael ipſe dans fortitudinē & robora populo: †diis
benedictus deus†. †dij

†dij

Titulus eſt. Vincenti dauidi pſalmus cantici. De quo vt ſupra.

¶ Circa materiam pſalmi queſtio occurrit propter autoritatem apoſtoli pauli ad ephe. 4. inducentis ex hoc pſalmo illum verſiculum / aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem dedit dona hominibus / de aſcenſione chriſti & de diſtributione donorum ſpiritusſancti facta per chriſtum. Hinc enim apparet ꝙ pſalmus iſte ad literam tractet de meſia. Textus autem pſalmi prę ſe fert ꝙ ad literam tractat de efficacia diuina erga deductionem / quietem & pacem populi iſrael in terra promiſſionis. In principio nanq; pſalmi manifeſte tractatur tum efficacia dei ad diſpergēdos inimicos, tum cura dei ad ſubleuādos afflictos. tū modus deducendi populū iſrael ex egypto ꝑ deſertū. In medio pſalmi clare deſcribit͛ currus dei in mōte ſinai. In fine quoq; pſalmi clare de templo hieru͞ſalem tractatur. Et in vltimo concluditur pſalmus in excellentia dei ſuper iſrael / & terribilitate eiuſdem a ſanctuariis eius. Quę

omnia teſtanť pſalmum ad literam tractare ea quæ ſunt veteris teſtamenti. Et accedit ad hæc ꝙ pſalmus iſte inchoat a verſiculo quo vtebatur moyſes quum arca domini eleuabatur ad iter: ſcilicet. Surge domine & diſſipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te a facie tua: vt patet nu. 10. ¶ Quocirca cōcludendum eſt ꝙ apoſtolus ſenſu myſtico illius verſiculi vſus eſt applicando ad chriſtum: & ꝙ materia pſalmi ad literam eſt efficacia diuinę potētię erga populum iſrael, tum quo ad introductionem eius in terram promiſſionis/ deſtruendo inimicos &c̄. tum quo ad ſeruationem eius in ipſa terra promiſſionis in pace & lętitia ex diuino cultu in templo hieroſolymitano.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta canit primo deum exurrecturum ad q̄ facillime deſtruēdū inimicos ſuos & dādum gaudium iuſtis coram deo: vt teſtatur tam magnus exercitus angelorum in ſina/ cum grādine in ſalmon & appōne baſan. ita ꝙ ſi populus iſrael perſeueraſſet iuſtus/ fuiſſet velut columba argentea & aurea. Canit deinde ꝙ non obſtāte rebellione eorum/ deus punitis rebellibus induxit eos in terram promiſſam cum magna potentia: ſupplicans vt corroboret cœpta & magnificet templum, ita vt diſſipet aduerſarios & veniant ex omni parte mundi ad adorandum deum in hieruſalem &c̄.

¶ Perſona loquens propheta eſt: recitans etiam ſemel diuinam vocem.

Exurget deus. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materię, & executiuam/ ibi deus in egredi tuo. ¶ Proponit duo. Primū eſt id quod facturus erat deus in deductione populi iſrael ī terram promiſſionis ſi populus perſeueraſſet iuſtus. hoc enim proponit in primis verſiculis, deſcribendo deum exurrecturum ad duos effectus. ſ. totalem deſtructionem inimicorum & plenam lętitiam populi iſrael iuſti. Et futurum exurget/ non reſpicit tēpus pſalmi: ſed tempus pręcedens eductionem filiorum iſrael de ęgypto. Et ex induſtria propheta non vſus eſt verbo p̄teriti temporis/ exurrexit dominus: quia intendit ſignificare diuinum ſurgere ſm̄ ſe: hoc eſt ꝙ ſurrexerit ad efficiendos illos duos effectus, quos tamen non effecit quia populus non perſeuerauit iuſtus. Deſcriptio enim hæc in futuro/ pendulos tunc effectus ſignificat. Et eadem ratione vterqꝫ effectus ſignificatur in futuro. ¶ Diſpergentur inimici eius. Primus effectus deſcribitur penes quattuor. ſ. diſperſionē/ fugā/ expulſionē/ & interitum. vt plena deſtructio inimicorum deſcribatur. ¶ Vbi nota tria. Primum eſt ꝙ non deſcribuntur inimici populi iſrael/ ſed inimici dei: vt intelligamus ꝙ ratio deſtructionis eorum non erat inimicitia ad populum, ſed inimicitia ad deū. Vnde & gene. 15. dicit deus ad abraham de iſtis nationibus. nondum cōpletę ſunt iniquitates amorręorū/ vt mereantur deſtrui. ¶ Secundū eſt ꝙ nullus deſcribitur hic pugnator niſi deus. vt intelligamus ꝙ ſicut īcœpit ſolus pugnare cōtra ęgyptios/ ita ſolus pugnaſſet cōtra amorręos & chananęos. ¶ Tertium eſt facilitas efficiendi hæc. Quæ duabus ſimilitudinibus ſignificať. Altera eſt. Sicut propellitur fumus: qui facile a vēto propelliť, & qui velut res valde exoſa domi a cunctis expellitur. Altera eſt liqueſcentis ceræ a facie ignis: quæ reſolutiť in vapores & non remanet/ & facillime ab igne deſtruitur. Et iuſti lętabuntur. Ecce ſecundus effectus. Vbi ſignificantiſſime nō dixit & filii iſrael/ ſed dixit iuſti: ad ſignificandum ꝙ ſurrexerit deus ad hæc faciendū propter iuſtos/ hoc eſt ſi iuſti perſeuerarent. Nec ſola lętitia ſed exultatio coram deo obueniſſet: & ruſus gaudere in lętitia. vt ex his adiectionibus deſcribatur lętitia iuſtorum. tum coram deo in diuino cultu. tum ex ſubtractione euentuum impedientiū lętitiam: hoc. n. ſignificatur dicēdo/ & gaudebūt in lętitia. Multi enim non poſſūt in ſuis lętitiis gaudere propter aliquos euentus impedientes. iſtis autem iuſtis deus nō ſolum prouiſurus erat de lętis rebus, ſed etiam de ſubtractione impedimentorum vt poſſent in lętitiis gaudere.

Cantate deo. Incipit ꝓponere ſecundum: ſcilicet illud quod deus de facto fecit in eductione & deductione populi in terrā promiſſionis. Ita ꝙ vbi primū ꝓpoſuit qd̄ deus feciſſet ſi populus perſeueraſſet iuſtus/ modo ꝓponit id quod deus de facto fecit pplo nō pſeuerāte in iuſtitia. Et hoc ꝓponit in his verſiculis anchoans ab inuitatiōe ad laudādū deū. Canite deo, canite nomē eius. Nō ſolū deū ſed nomen eius cātādū monet. Et ne ſit hęſitatio de quo deo/ ſubiūgit. exaltate eqtantē in cœlis. Et ſilr̄ ne ſit hęſitatio de noīe/ adiungit. in deo noīe ſuo. ¶ Nota ſingula. Deſcribiť deus in cœlis nō qualitercūqꝫ ſed eqtans: hoc eſt mouens cœlos ad ſiſ̄itudinem equitantis/ hoc eſt agentis per intellectum & volūtatē. eqtare. n. nō eſt niſi agentiū a ꝓpoſito. Et qm̄ multi ſunt eqtātes in cœlis (quot. ſ. ſunt motores cœlorū) ideo deſcripſit equitātem non qualitercūqꝫ, ſed in deo nomine ſuo. alii. n. motores cœlorum mouent reſpectiue ad deū: ſolus aūt deus mouet in deo vt ꝓprio nomine/ in quo non cōicat cum aliis: hoc eſt in deitate ſibi propria. ¶ Et exultate faciebus eius. Non ſolum canite exaltātes deum in proprio nomine, ſed etiam exultate faciebus eius/ hoc eſt conſiderantes pręſentiam eius. In quo explicatur fides diuinę prouidentię. qui enim credit deū curā habere noſtri/ colit eū tanq̄ facie p̄ſentē. Et intendit ad literā ꝙ exultent in cultu diuino conſiderantes diuinam pręſentiam in illo cultu. ¶ Pater meus pupillorū. Inuitatis ad gratias agendum deo/ explicat beneficia dei quæ de facto cōtulit: incipiens ab eductione populi ex ęgypto. Ita ꝙ narrat primum beneficium. Deus in habitaculo ſanctitatis ſuę/ hoc eſt ī ſeipſo ſeu in cœlis, educens vinctos in congruentiis/ hoc eſt filios iſrael vinctos vinculis imperii pharaonis eduxit tēpore congruo: iuxta ꝙ promiſerat abrahę gene. 15. in generatione quarta reuertetur hoc.

Reliqua tria beneficia ad terram promiſſionis ſpectant. Pater meus pupillorum/hoc eſt pater pprius pupillorũ,& iudex viduarũ,& faciẽs ſedere vnicos domi. quod eſt reddere ſecuros homines qui ſoli domi ſunt. Sicut.n.pupilli egent patre & viduę ius dicente ſibi, ita ſoli in domibus exiſtentes egent dante ſibi ſecuritatem: qm̃ carentes ſocietate habent vnde timeant. ¶ Tm̃ rebelles. Inter bñficia in termino a quo & beneficia in termino ad quem/narrat geſta in medio.ſ.habitationẽ per.40.annos in deſerto:& hoc ex eoꝝ iniquitate. Tm̃ rebelles/& non iuſti, habitauerunt ſiccitatẽ/deſerti. Vbi vides proponi quæ de facto deus compleuit: ſcilicet quattuor beneficia(libertatem/pacem iuſtitiam/& miſericordiam) in populo educto in terram promiſſionis, cum punitione eiuſdem in deſerto.

¶ Deus in egredi tuo. Incipit hic ps executiua tali ordine. Prĩo tractant̃ prius ꝓpoſita.ſ.ad qd ſurrexerit deus faciẽdũ ſi iuſti perſeueraſſent. Secundo tractantur poſtea ꝓpoſita/ibi aſcendiſti in excelſum.

¶ Declarando itaq; ad qd exurrexerit deus quãtũ erat ex pte eius/ ĩchoat a ducatu populi ex egypto. Deus in egredi tuo/per colũnam ignis & nubis, faciebus populi tui/hoc eſt ante faciẽ ppl'i tui viſibiliter apparẽs: in deambulare tuo in deſerto(vbi manifeſte apparet ꝙ de ducatu ppl'i in deſerto loqtur) terra tremuit. Hic tremor terræ(hoc eſt terremotus) nõ inuenit̃ alicubi ſcriptus niſi hic: vbi qa ſcribit̃ p modũ hiſtorię/& e regione terrã a cœlis textus diſtinguit tanq̃ in vtriſq; miraculũ deſcribendo, inſinuat̃ aliquẽ terremotũ tunc accidiſſe. Et lr̃a inſinuat ꝙ iſte terremotus fuerit in monte ſinai: qm̃ poſtq̃ textus dixit terra tremuit/etiã cœli diſtillauerũt a faciebus dei, declarãs ſubiungit. iſte ſinai a faciebus dei/dei iſrael. In qua ſubiũctiõe explanare cõtextus videt̃ id quod dixerat terra tremuit/ apponẽdo iſte ſinai.& quod dixerat a faciebus dei/apponẽdo dei iſrael.& quod dixerat cœli diſtillauerũt/ſubiungẽdo pluuiã volũtatũ facies &c̃. Vnde & hebręi affirmãt mõtẽ ſina tũc tremuiſſe. Quãuis nullus error ſit intelligere p tremorẽ terrę timorẽ gentiũ audito trãſitu maris rubri: iuxta illud exo.15. tũc conturbati ſũt principes edom, robuſtos moab obtinuit tremor. ¶ Etiam cœli diſtillauerũt. Iſta diſtillatio declarabit̃ ſubiungendo pluuiam. Dei iſrael. ad explicãdum eundẽ eſſe deũ & deũ iſrael: hoc ẽ qui colitur a populo iſrael. ¶ Pluuiã volũtatũ. Duplex pluuia inuenitur ſcripta ĩ deſerto. Altera mãnę: iuxta illud.& pluit illis manna ad manducandum. Altera coturnicum: iuxta illud.& pluit ſuper eos ſicut puluerem carnes,& ſicut arenam maris volatilia pennata. Vtraq; autem fuit pluuia voluntatũ/hoc eſt appetitionũ ppl'i appetentis cibum & carnes. Vtrãq; pluuiã fecit deus eleuare ſuper eos: quia ambę miraculo factę ſunt, per cauſas tñ ſecundas. ¶ Hęreditati tuę/populo tuo in hęreditatẽ aſcito. Et fuit laſſa. Effectus huiuſmodi pluuię ſignificatur per hoc ꝙ hęreditas dei fuit laſſa/deficiẽtibus alimẽtis, tu firmaſti ipſam/ pbendo alimentũ cœleſte. Vnde & ſubditur declarando. Congregatio tua ſederunt in ea. Magnitudo effectus ſubiungit̃, ꝙ nõ ſolũ aliqui ſed vniuerſa congregatio tua non ſolũ refocillati ſunt ſed ſederũt/ quieuerunt, in ea/pluuia mannę. Pręparabis in bonitate tua. perſeuerantia beneficii ſignificatur p futurum pparabis:& reſpicit pteritum ſederunt. Significaturq; ꝙ deus ſua bonitate perſeuerauit prouidendo pauperi populo in deſerto omnia neceſſaria/non ſolum ad victum ſed etiam ad veſtitum. nam & veſtimenta eorum non ſunt attrita & calciamenta non ſunt conſumpta.

Dominus dabit dictũ. Aduerte circa literam ꝙ ab hinc incipit ſententia conditionalis.ſ. ſi iacebitis inter confinia, dñs dabit dictum/& reges exercituum mouebunt̃/& pẽnę colũbę &c̃. Intẽdit.n. propheta deſcribere ꝙ ſi populus obediſſet/hæc oĩa fuiſſent adimpleta. Et inchoat a dicto annunciatricũ exercitus magni. Et intẽdit per voces annũciatrices/fulgura/tonitrua & buccinam in mõte ſinai exo.19. hæc.n.ſigna annũciabãt exercitũ magnũ angeloꝝ cum deo in monte ſinai. De quo exercitu infra ſubiungitur. currus dei &c̃. Et dicit ꝓpheta ꝙ dñs dabit dictũ/hoc eſt executioni mãdabit atq; efficiet id quod dictum eſt per hæc ſigna: hoc eſt deſtructionẽ inimicoꝝ. Dictũ enim ab annũciantibus exercitũ magnum/eſt ſubactio inimicoꝝ: qm̃ ad hoc tẽdit exercitus vt ſubiiciantur ſibi inimici & ad hoc pmittunt̃ nuncii. ¶ Reges exercituum. Ecce dictũ quod dabit deus.ſ. reges exercituũ/amorręoꝝ & chananęoꝝ, mouebunt̃/timore vagãdo,& iterũ mouebũtur. ad exaggerãdã fugã illoꝝ regũ a facie dñi repetit̃. Et habitatrix domus diuidet ſpoliũ. Maxima deſcribit̃ ſecuritas/& tãta fugatio hoſtiũ ꝙ non pugnatores ſed mulier habitatrix domus/nõ ſequẽs caſtra, diuidet ſpolia inimicoꝝ fugatorũ a deo. Si iacebitis inter confinia. Iacere inter confinia eſt quieſcere in pſtitutis terminis. Iacuiſſent inter confinia, ſi iubente domino vt ingrederentur in terram promiſſionis(quæ per confinia hic ſignificatur: qa data erat populo illi pro confinibus eius) obediſſent. Sed noluerũt quieſcere inter confinia: quum audita voce eorum qui explorauerant confinia noluerunt progredi, ſed dixerunt. conſtituamus nobis ducem & reuertamur in ęgyptum/nu.13.& 14. Et ex hac conditionali vt dictum eſt/inchoat tota iſta ſententia. ¶ Pennę columbę. Non ſolum reges exercituum fugabuntur/& ſic ꝙ mulier aſſueta manere domi diuidet ſpolia, ſed vniuerſa congregatio erit tanq̃ columba(hoc eſt animal imbelle/nõ pugnãs) cuius pẽnę coopertę eẽnt argẽto & alę eius in virore auri. Ex qua metaphora immẽſitas diuitiaꝝ ſignificat̃ abſq; hoc ꝙ ipſi pugnarẽt/exercitu angelico pugnãte p eis. Et aduerte ꝙ viror auri dr̃ nõ ſm colorẽ viridẽ: ſed ſm viuacitatẽ herbę ſeu plãtę valde viridis/metaphorice dr̃ auri viror. ¶ Frangẽte oĩpotẽte reges ĩ ea. Aduerte hĩ vt ĩtelligas pgreſſũ lr̃ę: ꝙ ꝓpha ĩtẽdẽs mõſtrat̃ ppl'o qd de⁹ effeciſſet ſi obediſſent,

afferτ vltra beneficia deductionis/tria ad hoc pſuadēdū.Primū exercitū angeloꝝ q̄ apparuit in monte
ſinai:vt ſubiunget.Secūdo grādinē diuinā in cōtritiōe exercituū qnq̈ regū tpe ioſue.Tertio accumu
lationē amorrꝑoꝝ vltra iordanē ad terrā ꝓmiſſionis:de qua dicet.mons dei mons baſan.Hæc.n.tria fa
cta/plenā fidē faciūt ꝙ alia feciſſet ſi iacuiſſent inter cōfinia.Tāgit ergo hiſtoriā ſcriptā ioſue.10.Fran/
gente omnipotēte reges.Quāuis.n.ioſue irruerit ſuper illos quinq̈ reges,optime tñ dicitur hic ꝙ deus
omnipotēs fregit illos reges:qm̄ non fuiſſe illā victoriā ipſius/ex eo patet ꝙ oēs de exercitu ioſue re/
uerſi ſunt ſani & integro nūero. In ea/cōgregatione ſeu colūba:vtroq̈.n.noīe appellata iam eſt.in ea
ſcilicet irruente ſeu procedente omnipotens fregit & contriuit reges.¶ Ninget in ſalmon.Grandina/
re appellatum eſt vulgari nomine ninget.Dicitur enim ibidem ꝙ tunc miſit dominus ſuper eos lapi/
des magnos grandinis de cœlo:ita ꝙ multo plures mortui ſunt lapidibus grandinis q̄ gladio. Hu/
iuſmodi grando deſcribitur hic per ningere in ſalmon.nam huiuſmodi grando fuit in deſcenſu bethe
ron:& cōſtat vtrāq̈ betheron īter termīos filioꝝ ioſeph deſcribi ioſue.16.Mons aūt ſalmō(vt appet iu
di.9.ē ſupra ſichē:ac ꝑ hoc ꝑs mōtis ephraim,ī quo cōſtat eē ſichem.ita ꝙ mons ſalmō erat ꝑs eminēs
ſupra ſichem.Et ſic grādo iſta debuit appere ex ꝑte ſalmon.& ꝑꝑea deſcribiť ī ſalmon.Et īduxit hoc ꝓ/
pheta ꝑ teſtimonio ſenſibili manifeſto ꝙ dñs pugnaret in ipſa cōgregatione filiorū iſrael contra ho/
ſtes.¶ Mons dei. Tertium teſtimonium etiam ſenſibile ex cumulo beneficii affertur. Vbi ſcito ꝙ mons
baſan non erat intra terminos terræ promiſſionis:vt patet ex eo ꝙ moyſes nunq̄ intrauit in terrā ꝓ/
miſſionis,qui tamen intrauit in mōtem baſan/ſubactis duobus regibus amorrꝑorum.ſ.ſichon & og.
Et quāuis non eſſet pars terræ promiſſionis,deus tamen ad cumulum beneficii donauit illum populo
iſrael quaſi primitias:experimento monſtrans viuente moyſe q̄ facile daturus populo eſſet terram ꝓ/
miſſionis.Et licet ibi fuerint duo regna/dauid tamen meminit in hoc loco ſolius baſan:tum ex parte
montis optimi:tum ex parte regis/qui erat gigas.Ita ꝙ ſubactio illius regni tanq̄ res valde notabilis
in exemplum adducitur.Et quoniam textus caret omni copula verbali / obſcurus eſt . & ordinandus
eſt ſic.Mons dei eſt iam mons baſan,ita ꝙ mons baſan iam effectus eſt mons dei.Et ne putes paruum
aliquid hoc eſſe,ſubiungendo declaratur ꝙ hoc eſt magnipendendum/affirmando mons celſitudinū
eſt mons baſan.Ac ſi aperte diceret.Quum dixi ꝙ mons baſan eſt effectus mons dei,non dixi aliquid
paruipendendum:qm̄ mons baſan eſt mons celſitudinū/& non eſt mons paruitatū:ac per hoc mons
celſitudinū ē effectus mons dei.Et appellatur mons baſan mons celſitudinū:quia(vt dicitur deute.3.)
vocabatur terra gigantū:& erant ibi ſexaginta vrbes munitꝑ muris altiſſimis/portis & vectibus,abſq̈
oppidis īnumeris.Et ad literā mons baſan eſt mons hermon:vt colligitur ex ioſue.12. &.13. iunctis. 3.
ca.deute.nā pꝛcipuus mons nominatus in illis duobus regnis eſt mons hermon:& de eo ſpecialiter
dicitur ꝙ erat ſub og rege baſan.¶ Quare ſaltabitis montes celſitudinū! Ab exemplo montis baſan
apoſtrophat ad reliquos principes montanos.Quare ſaltabitis o mōtes celſitudinum:hoc eſt quare
eleuabitis vos ad ſimilitudinem ſaltātium vt ſuperetis populum dei!Quaſi dicat.fruſtra adnitemini:
quare non diſcitis ab exemplo montis baſan!Hic mons.Pronomen hic/demonſtrat mōtem terræ ꝓ/
miſſionis in quo exhibendus erat cultus deo.Et eſt ad literam mons moria . quem deſiderauit moyſes
videre/petens a deo circa vltimum vitꝑ ſuꝑ.tranſibo & videbo terram hanc optimam trans iordanē
& montem iſtum egregiū (ſeu bonum) & libanum/deute.3.Et ſic optime quadrat afferre pro ratione
ꝙ fruſtra eleuabuntur principes montium terræ promiſſionis:quia deus iam decreuit montem terræ
promiſſiōis in habitaculum ſibi,ita ꝙ dñs habitabit ibi ſemper.¶ Currus dei.Dixerat ſuperius ꝙ do/
minus dabit dictum annunciatricū exercitus magni:declarat modo illum exercitum magnum. Cur
rus dei duꝑ myriades(hoc eſt.20.milia)milium angelorum.& ponitur numerus finitus pro infinito.
dñs in eis/milibus angelorum,in ſanctitate ſinai.Ecce locus/mons ſinai.& ecce tempus / in ſanctitate:
hoc eſt quando deus apparuit in monte ſinai in ſanctitate:quando.ſ.apparuit ad dandum legem ſan
ctam/ad ſanctificandum populum.Aduerte hic ꝙ de apparitione dei in monte ſinai clare ſcribiť exo.
19.ſed nihil ibi ſcribitur de multitudine angelorum. Verūtamen deute.33.moyſes dicit . dominus de
ſina venit & cum eo ſanctorum milia,in dextera eius ignea lex &c̄.Si tamen nullibi alias inueniretur,
iſte pſalmus ſufficiens reddit teſtimonium ꝙ ibi fuerunt multa milia angelorum.

Aſcendiſti in excelſum. Expedita prima parte(declaratis.ſ.iis quæ paratus facere erat deus iuſto po
pulo)tractatur nunc ſecunda pars:declarando ea quæ etiam de facto peccante populo deus fecit. Et
quoniā ſecunda iſta pars propoſita fuit in principio pſalmi in multis particulis,ideo ī hac executio/
ne multa tractantur.¶ Et apoſtrophans propheta ad moyſen dicit.Aſcendiſti in excelſum/in cacumē
montis ſinai,captiuaſti captiuitatem.Ordine ꝑpoſtero ſcripta ſunt hæc.nam prius captiuaſti capti/
uitatem,& deinde aſcendiſti in excelſum.Et dicitur ad moyſen captiuaſti captiuitatem:quia captiui/
tatem filioꝝ iſrael in egypto exiſtentem/ad ſimilitudinem captiuātis eduxit.nam eduxit eos de ſeruitu
te ꝑgyptiaca quodāmodo violente:quia & in egypto filii iſrael murmurābant contra moyſen volētē
eos educere/exo.5.videat dominus & iudicet quoniam fetere feciſti ſudorem noſtrum coram pharao/
ne/& ꝑbuiſti ei gladium vt occideret nos.Et in egreſſu ex egypto ſuper mare rubrum dixerunt.forſitan

non

non erant ſepulchra in egypto, ideo tuliſti nos vt moreremur in ſolitudine/exo.14. Et rurſus exo.16. cur eduxiſtis nos in deſertū iſtud/ vt occideretis oēm multitudinē fame, vtinā mortui eſſemus in terra egypti qñ ſedebamus ſup ollas carniū &c̄. Hęc enim teſtant̄ ꝙ velut violēte eduxit eos de ſeruitute. & propterea hic dicit̄ ad moyſen/ captiuaſti captiuitatē. ¶ Accępiſti dona in adā.i.hoīe. Effectus deſcribitur ſubſecutus in monte ſinai, ad qd aſcēderit in excelſum.ſ.ad accipiēdū dona diuina in hoīe. Aſcendente enim moyſe in ſina/ populus accępit legē: quę vicē maximoꝝ donoꝝ obtinet. Quāuis ēt cōputādo legē pro vno dono/ multa ēt dona accęperit: qm̄ tūc accępit donū regni & donū ſacerdotii in populo: vt ibidē patet. ¶ Et etiā rebelles ad habitādū dn̄m deū. Inter tot dona quę accępiſti a deo, accępiſti ēt (ſed nō a deo) rebelles ad credēdū ꝙ dn̄s deus habitaret in populo. Et hoc pluries. nā & in deſcenſu ex mōte iuenit populū adoraſſe vitulū: & poſtea rebelles fuerūt deo/ nolētes ꝑgredi in terrā ꝓmiſſionis, diffidēdo de deo. ¶ Benedictus dn̄s. Poſt apoſtrophationē ad moyſen, gratias agit de donis quę moyſes accępit in populo. Benedictus dn̄s/ bn̄dictiōe laudis, die die/ oī die ſucceſſiue: qa onerabit deus ſalutē noſtrā nobis/ hoc eſt quia onus quod iponet nobis eſt onus ſalutis noſtrę. Onus enim legis diuinę nō eſt onus vanū aut tyrānicū, ſed eſt onus ſalutis nr̄ę nobis/ hoc eſt ad vtilitatē noſtrā. Et futurū onerabit reſpicit pręteritū accępiſti: & ponit̄ ad ſignificādā ꝑſeuerātiam ſalutaris oneris diuinę legis. ¶ Ipſe deus. Declaraturus vindictā diuinā in rebelles/ prius ꝓpoſitos (tn̄ rebelles habitauerūt ſiccitatē) dicit vtrunq/ ſalutē ſcilicet & mortē ſubeſſe diuinę ptāti. Sed ipē deus nobis/ tanq̄ ex ſeipo, eſt deus ſalutibus/ hoc eſt deus ad ſalutes noſtras: & deo dn̄o/ ſuppetūt, exitus.i. vię, morti/ ad mortē/ ad occidendū/ ad mortificādū. Tn̄ deus vulnerabit caput inimicoꝝ ſuoꝝ/ non vulnerabit caput iuſtoꝝ. Et dixit hoc declarādo qn̄o deo dn̄o cōuenit vię ad mortē.ſ. ex crimine hoīum quo fiunt inimici deo. deus.n. nō eſt prius vltor q̄ hō ſit pc̄tōr. Verticē crinis/ hoc eſt populi, pambulātis in peccatis ſuis. Et intendit ad lrām ꝙ deus nō puniuit totū populū ſignificatū per crines expāſos ꝑꝑ magnā multitudinē: ſed puniuit caput: qm̄ puniuit maiores (qui.ſ. numerati fuerāt a.20. annis & ſupra) qui fuerūt rebelles. ¶ Dixit dn̄s. Declarat iſtā vulnerationē, afferēdo pcęptū dn̄i ſcriptū nu.14. & deute.1. Vtrobiq.n. dixit deus, reuertimini & abite in ſolitudinē per viā maris rubri. Hoc pcęptū hic deſcribit̄/ explanādo terminum a quo. De baſan faciā reuerti: qa ad lrām reuerſi ſunt ex refutata aggreſſione baſan. Hortabat̄ ſiqdē eos moyſes vt aſcenderēt in mōtē amorręoꝝ, qui (vt ſuperius dictū eſt) eſt mōs hermon: & populus territus voce exploratoꝝ/ diffidēs ꝙ deus pro ſe pugnaret noluit. propterea iurauit deus ꝙ nullus eoꝝ qui numerati fuerāt intraret in terrā ꝓmiſſionis/ exceptis ioſue & chaleb: & pcępit eis vt redirēt in deſertū per viā maris rubri. Hoc enim hic ſignificat̄ dicēdo. De baſan faciā reuerti/ populū rebellē: faciam inquā reuerti de ꝓfundis maris/ hoc eſt per viā ꝓfundi maris rubri. ¶ Propterea. Voci dei recitatę adiungit̄ vox ꝓphetę apoſtrophātis ad populū rebellē/ tangēs effectū tunc ſubſecutū. Vt.n. apparet in locis allegatis, populus audito pcępto diuino de reuerſione in ſolitudinem/ dixit. peccauimus dn̄o, aſcendemus & pugnabimus ſicut pcępit dn̄s noſter. Et nolēte dn̄o/ abſq moyſe & arca dn̄i aſcēderūt in mōtē cōtra amorręos: & cęſi ſūt iſraelitę ab amorręis. Hic effectus hic tāgit̄/ dicēdo. Propterea/ ꝑꝑ rebellionē tuā, tinges pedē tuū in ſanguine/ fugiēdo a facie amorręoꝝ. Et dr̄ tingere pedē in ſanguine/ ad ſignificādā fugā cruētā: qa cū cruore ſuo & ſuoꝝ fugiebāt. & linguā canū tuoꝝ/ etiā tinges in ſanguine. nō ſolū pedē tuū tiges ī ſanguine, ſed ēt linguā canū tuoꝝ. Et dixit hoc, ad denotādū viā ſanguīs ꝓfuſam/ vſq adeo ꝙ canes lingerēt ſanguinē. Ab inimicis/ amorręis, ab ipō. Exaggerādo apponit̄ ab ipſo/ inimico: ad ſignificādū ſanguinē effuſū ab inimicis tanq̄ ab ipō inimico/ & nō ſolū more bellico. vt & affectus inimicitię & vehemētia ſeuiētiū ſignificet̄. dicit̄.n. deute.1. ꝙ amorręi tūc pſecuti ſūt iſraelitas quēadmodū faciūt apes. Ita ꝙ litera eſt ſic ordinādā. Tinges pedē tuū & linguā canū tuoꝝ in ſanguine/ tuo, ab inimicis.i. fuſo ab inimicis, appoſitiue ab ipſo/ inimico. Aſcenderūt.n. iſraelitę ad pugnā cōtra voluntatē dei: & ꝑpterea ꝑpeſſi ſunt inimicos quantū potuerūt. ¶ Viderūt. Deſcripta punitione populi per reuerſionē in deſertū (ex qua morati ſunt ibi vſq ad.40. annū) deſcribit mō ꝓpria diuina bn̄ficia poſt.40. annū valde ſummarie. Viderūt greſſus tuos deus. Appellant̄ greſſus dei opera dei in tranſitu iordanis & in debellatione tot regnoꝝ: quę manifeſte ad ſenſum viderūt eſſe opa dei. Greſſus dei mei regis mei/ hoc eſt nō ſolū tanq̄ dei ſed tanq̄ regis (viderūt enim in opibus illis deū tanq̄ regem populi ꝓgrediētē ad debellādū hoſtes/ ad accipiēdū poſſeſſionē terrę ꝓmiſſionis) ī ſanctitate/ magnifice mōſtrata tot miraculis. Pręuenerūt cantores. Trāſit ꝓpheta ad diuina bn̄ficia tēpore iudicū & ſaulis. Vbi aduerte ꝙ hęc particula inchoāda eſſet ab illa clauſula/ pcępit deus fortitudinē tuā: & ſubiūgendū in eccleſiis benedicite: & poſtea pręuenerūt: & demū ibi beniamin. Intēdit enim canere ꝙ quia deus poſt antiqua beneficia tēpore moyſi & ioſue/ pcępit pluries fieri & eſſe fortitudinem/ robur/ potentiam populi iſrael, ideo cantandum in huiuſmodi victoriis eſt deo. ¶ Vbi ſcito ꝙ propheta ſicut ſummarie tetigit beneficia diuina tempore ioſue (dicendo viderunt greſſus tuos &c̄.) ita ſummarie tangit modo bn̄ficia diuina tp̄e iudicū & ſaulis in victoriis ſeu triūphis principum populi qui pugnauerunt ꝑ eis. Deſcribit.n. beneficia illa dicendo. pręcępit deus tuus fortitudinem tuam. alloquitur enim populum, commemorando ꝙ pluries pręcępit pręcępto efficaci (efficax ſiquidē pręcęptū dei eſt, efficere)

fortitudinē tuā/potētiam tuā contra inimicos:ita ꝙ principes tui triumpharunt.triūphus ſiquidē ſeu
gratulabūda lętitia victorię/deſcribiť dicēdo p̄uenerunt principes.Declarať enim hmōi lętitia ex hoc
ꝙ pręcedentibus ſonatoribus variis muſicis inſtrumētis/principes velut triūphantes in medio iuuen-
cularū pulſantiū in cymbalis(hoc eſt iuuēculis hinc & inde ex vtraq; parte vię pulſantibus cymbala)
p̄uenerūt:hoc eſt ante exercitū & populum iuerūt.Hic eſt effectus pręcepte fortitudinis a deo. Vñ lite-
ra ſic eſt gloſanda.Principes poſt ſonatores,pręuenerūt exercitum & populum in medio iuuencularū
cymbalizantium. Vſq; ſiquidem hodie iuuenculę vtuntur cymbalis in feſtiuis gaudiis:& ordo hmōi
lętitiarum vt dictum eſt ſeruatur.nam poſt tibicines & varia genera muſicorū princeps antecedit ma-
gnates reliquos & comitantē populum:& mulieres hinc & inde ouātes in viis gratulanť.℣ Et aduerte
ꝙ ex hoc ipſo ꝙ deſcribunť principes ſic triūphare/ſignificať tēpus iudicum.nam neq; tempore moy-
ſi neq; tēpore ioſue leguntur vnq̄ principes triumphaſſe:ſed tempore iudicū inchoauit mos iſte apud
hebręos. ℭ In eccleſiis benedicite.Monet propheta referendas hmōi lętitias in diuinam laudem.Et
explicans quos alloquitur/ſubdit.de vena iſrael.O vos de vena iſrael benedicite deum dominum in ec-
cleſiis/in cōuentibus/in cōgregationibus iſtarum victoriarum ſeu triumphorū.Et appellat eos de ve-
na iſrael,quia alloquitur in genere ſingulas tribus iſrael.Acſi aperte dixiſſet,de quacunq; vena iſrael ſi-
tis,benedicite deū in huiuſmodi eccleſiis.Et vſus eſt hoc modo loquendi:quia tēpore iudicū ex incer-
ta tribu erat pīceps.nam modo erat ex vna tribu & modo ex alia.℣ Ibi/in huiuſmodi triūphis,benia-
min paruulus/minimus inter fratres ſuos,dominās eis.Deſcribiť tribus beniamin dominās iſraelitis/
quia primus rex iſraelitarū fuit de tribu beniamin,ſaul.ſ.vt patet.1.reg.9.qui pluries triūphauit.Princi-
pes iuda adunatio eorū.Fit ſpecialis mētio principū tribus iudę in illis tēporibus:quia principes tri-
bus iudę fuerunt principium & finis illius temporis.& officium eorum dicitur cōgregare alios.Et ve-
re ſic fuit.nā vt patet iudi.1.poſt mortē ioſue cōſuluerunt filii iſrael dominū dicētes.quis aſcēdet ante
nos & erit dux belli:dixitq; dominus/iudas aſcēdat.Tēpore quoq; ſaulis dauid de tribu iuda,& trium-
phauit quū mulieres cantauerunt/ſaul pcuſſit mille & dauid decē milia in milibus ſuis.1.reg.18.& edu-
cebat & reducebat iſrael:vt diciť.2.reg.5.Principes zabulon principes nepthalim.Fit ſpālis mentio ha-
rum duarum tribuū/quia iſtę duę tribus fuerūt primę in huiuſmodi laudibus diuinis.nam tēpore de-
bore & barac inueniť primū laudatus deus in canticis victorię.in qua(vt in eodē cantico reprehen-
ſis multis aliis dicitur)zabulon & nepthalim obtulerūt animas ſuas morti in regiōe morome.iudi.5.
Quia enim a triumphis principum referendis in diuinam laudem deſcribit ꝓpheta tēpus illud,par-
fuit vt ſpālem mentionē faceret illarū tribuū quę incœperunt hmōi lętitiam in diuinam laudem.
Robora deus. Poſt beneficia diuina vſq; ad tēpus ſauli/ſubiūgit bñficia diuina tēpore dauidis. Qui
quum eſſet autor pſalmi ſeipſum non nominat,ſed diuina beneficia tpis ſui tangit a beneficio templi
ſuper hieruſalē.hoc enim conſtat non fuiſſe anteq̄ dauid eſſet rex iſrael.℣ Sed aduerte ꝙ tripliciter da-
uid tangit hęc beneficia.Primū deprecatiue.ſecundo prophetice.et tertio gratias agendo.Deprecan-
do autem petit duo.nec petit hęc abſolute,ſed petit mediante templo. Vnde initium petitionis eſt.A
templo tuo ſup hieruſalē/hoc eſt mediante templo tuo qđ elegiſti ſup hieruſalē,robora hoc quod ope-
ratus es nobis.Hęc eſt prima petitio. Vbi aduerte ꝙ templū adhuc nō erat ędificatum : ſed dauid ab
ędificādo templo petit cōfirmari cœpta.intēdens ꝙ ꝓpter tantū beneficiū tuū quo elegiſti templum
ſup hieruſalē,da robur firmitatis & augmenti beneficiis cœptis.Quod nihil aliud eſt q̄ petere ꝙ deus
magnificet templū/augēdo ex meritis diuini cultus ibidē bñficia inchoata. Quę nō aliter explicanť,
niſi ꝙ dicitur quod opatus es nobis:vt cōprehēdať totū quod deus opatus eſt dauidi & populo.Deus
enim nō eſt opatus niſi bonū.& tpe dauidis magnū bonū operatus eſt:qm̄ exaltauit & ipm̄ & populū
iſrael valde.Apte aūt petit robora:qa vſq; illud tempus nullius ſtirpis nulliuſq; tribus principatus fue-
rat firmatus a deo.Acſi aperte diceret.hactenus de qualibet vena iſrael fuerūt principes,robora de cę-
tero quod cœpiſti a templo tuo ſuper hieruſalem.ex electione enim templi in hieruſalem,ſignificatur
& exaltatio dauidicę ſtirpis in regno/& exaltatio diuini cultus ibidē/& magnificatio populi.Hęc nāq;
omnia erant inchoata a deo:& ex electo cultu ſolenni in templo ſuper hieruſalem/firmanda & conſū-
manda.℣ Tibi portabunt reges munus.Fructus petitionis explicať. Significatur enim per hoc ꝙ nō
fruſtra petit a deo roborari quod fecit.nam ſequeť iſte fructus ꝙ tibi/deo,portabūt munus reges : hoc
eſt ſi magnificaueris mediante cultu templi tui bonū qđ cœpiſti in nobis,reges ſucceſſiue populi tui
offerent in templo tuo munera.ℭ Increpa beſtiam.Secunda petitio eſt debellatio inimicorum.Ita ꝙ
vbi primo petit robur boni conceſſi populo,modo petit repulſionem inimicorum. Significanť au-
tem inimici per beſtiā arundinis/cōgregationē fortium in vitulis populorum calcantem in fruſtis ar-
genti:vt ex hoc ꝙ eſt beſtia/feritas ſignificetur.Ex hoc vero ꝙ habitat in arundineto/ſignificatur tum
difficultas pręualendi cōtra eam:difficilius ſiquidem eſt p̄ualere contra feras in paludibus arundinū
habitantes q̄ cōtra feras habitātes in ſyluis.& propter huiuſmodi difficultatem petit a deo ꝙ ipſe in-
crepet illam.tanq̄ diceret/nos nō valemus. Tum vanitas.arundines enim ſunt res valde leues, facileq;
vento agitanť.Et ꝓpterea beſtia arundinis deſcribiť tanq̄ beſtia habitās in leuitatibus glorię/famę &

honoris huius mundi.Et ad hoc puto ad literam appoſitam eſſe metaphoram arũdinis. Ita ꝙ beſtia hęc deſcribitur primo a vanitate glorię. deinde a fortitudine viriũ & magnitudine/dicendo cõgregatione fortium:& multitudine dicendo in vitulis populorum. tertio ab affluẽtia diuitiarum dicendo calcantem in fruſtis argenti. Tanq̃ beſtia calcet loca cruſtata laminis argenteis/vt abũdet tantum argento ꝙ etiam pauimenta faciat argentea:hoc eſt ꝙ eſt potens oĩa ſibi ſubiicere & quaſi ſub pedibus ponere ex multitudine diuitiarum. Increpa ergo beſtiã habitantem in vanitate glorię/robuſtam viribus & multitudine/& tam diuitem vt poſſit omnia calcare.℣ Diſperſit. Explicat rationem petitionis huius ſecundę eſſe/quoniam iſtę beſtiæ bella volent aduerſus populum dei.Hæc enim ratio ſignificatur dicendo.diſperſit populos bella volent.i.qui bella volent.Et tertia perſona ſignificata per diſperſit eſt templum.& pręteritum diſperſit/appoſitum eſt relatiue ad futurum ſubiungendũ/venient pingues ex ægypto.Et eſt ſenſus.Increpa beſtiam &c̃.quia quando templum tuum diſperſit populos qui bella volent/venient pingues ex ægypto.Fructus enim increpationis & diſperſionis ſignificatur aduentus magnatum ex ęgypto/& ſimiliter velox oblatio ex æthiopia ad diuinum cultum. Et intendit ad literam ꝙ deo mediante cultu templi ſui diſpergente hoſtes inuadentes populum dei,& ægyptii & ęthiopes venient ad adorandum deum in hieruſalem. Et intendit per ægyptum & ęthiopiam vniuerſas nationes.Nec eſt dubium hoc adimpletum fuiſſe:quum legamus in actibus apo.8.ca.ꝙ vir æthiops eunuchus potens candacis reginę ęthiopum venerat adorare in hieruſalem.Similia enim multa prius accidiſſe credendum eſt/q̃uis non ſint ſcripta:quum etiam factum iſtius æthiopis non fuiſſet ſcriptũ, niſi occaſione baptiſmi in reuerſione ſuſcępti.

Regna terrę.Poſt petitiones ſubditur prophetia.Prophetat enim dauid ꝙ ex cultu in templo ędificando deus dabit manifeſtam fortitudinem/ita vt regna mundi cantent domino.quod eſt explicare euentum fructus prius deſcripti de ęgypto & ęthiopia. Equitanti in coelis coelorum principio. Acſi aperte dicat.Cantate nõ nouo aut ficto deo,ſed illi qui a principio ęquitat in coelis coelorum/mouet ad ſimilitudinem æquitantis(hoc eſt per intellectum & voluntatem) coelos coelorum/hoc eſt ſupremum coelum ſeu omnes coelos.Põt enim per coelos coelorum intelligi ſupremum coelum continens alios:& poſſunt oĩa coeleſtia corpora ſignificari per coelos coelorum/ad denotandam multitudinem continentium & contentorum.Ecce(demonſtrat rationem quare debeãt laudare deum)dabit/deus, in voce ſua/in ſenſibili & manifeſto ſigno,vocem fortitudinis/potẽtię & roboris noſtri & cõtra aduerſarios.℣ Date fortitudinẽ deo/recognoſcite potẽtiam/fortitudinem eſſe a deo:quia ſuper iſrael excellẽtia eius/dei,& fortitudo/potẽtia,eius in coelis. Vbi duo ſimul dicit:& excellẽtiam dei apparentẽ ſuper populum iſrael,& potentiam eius apparentẽ in coelis inferioribus:hoc eſt in nubibus.Ad literã ſiquidẽ ędificato tẽplo apparuit gloria dñi in nube in die introductionis arcę in tẽplũ: vt patet.3.reg.8.&.2.parali.5.¶ Terribilis deus.Gratiarũactio demũ ſubiũgit/dicẽdo.Bñdictus deus/bñdictione laudis,quia terribilis deus a ſanctuariis tuis/fuiſti/es & eris.Et dicit a ſanctuariis ꝑpter multa ſanctuaria q̃ ſucceſſiue fuerunt:ſcilicet tabernaculum quod fecit moyſes/& tabernaculũ quod fecit dauid/& arcã dñi in diuerſis locis/& demum templũ.in quibus oĩbus deus exhibuit ſe terribilem cõtra hoſtes. Deus iſrael tu ipſe dans fortitudinem & robora populo/tuo.& repete a ſanctuariis tuis:ita ꝙ vtrunq; beneficium recognoſco a ſanctuariis tuis.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori pro liliis dauid. LXVIII.

SAluum me fac deus:q̃m intrauerunt aquę uſq; ad animam meam.
Infixus ſum in limo profundi:& non eſt ſubſtantia.
Veni in altitudinem maris:& tempeſtas demerſit me.
Laboraui clamans:raucę factę ſunt fauces meę,defecerunt oculi mei dũ ſpero in deum meum.
Multiplicati ſunt ſuper capillos capitis mei:qui oderunt me gratis.
Confortati ſunt qui pſecuti ſunt me inimici mei iniuſte: que non rapui tũc exoluebã.
Deus tu ſcis inſipientiam meam:& delicta mea a te non ſunt abſcondita.
Non erubeſcant in me qui expectant te domine:domine uirtutum.
Non confundantur ſuper me:qui quęrunt te deus iſrael.
Quoniam propter te ſuſtinui opprobrium:operuit confuſio faciem meam.
Extraneus factus ſum fratribus meis:& peregrinus filiis matris meę.
Q̃m zelus domus tuę comedit me:& opprobria exprobrantiũ tibi ceciderũt ſup me.
Et operui in ieiunio animam meam:& factum eſt in opprobrium mihi.

Et poſuit ueſtimentum meum cilicium:& factus ſum illis in parabolam.
Aduerſum me loquebant̃ qui ſedebant in porta:& in me pſallebant qui bibebāt uinũ.
Ego uero orationem meam ad te domine:tempus beneplaciti deus.
In multitudine miſericordię tuę exaudi me:in ueritate ſalutis tuę.
Eripe me de luto ut non infigar:libera me ab iis qui oderũt me & de profundis aquaꝝ.
Non me demergat tempeſtas aquę/neq; abſorbeat me profundum:neq; urgeat ſuper me puteus os ſuum.
Exaudi me domine quoniam benigna eſt miſericordia tua:ſm multitudinẽ miſerationum tuarum reſpice in me.
Et ne auertas faciem tuam a puero tuo:quoniam tribulor/uelociter exaudi me.
Intende animę meę & libera eam:propter inimicos meos eripe me.
Tu ſcis improperium meum:& confuſionem meam & reuerentiam meam.
In conſpectu tuo ſunt omnes qui tribulant me: improperium expectauit cor meum & miſeriam.
Et ſuſtinui qui ſimul contriſtaretur & non fuit:& qui conſolaretur & non inueni.
Et dederunt in eſcam meam fel:& in ſiti mea potauerũt me aceto.
Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum:& in retributionem & in ſcandalum.
Obſcurentur oculi eorum ne uideant:& dorſum eorum ſemper incurua.
Effunde ſuper eos iram tuam:& furor irę tuę comprehendat eos.
Fiat habitatio eorũ deſerta:& in tabernaculis eorum non ſit qui inhabitet.
Quoniam quẽ tu percuſſiſti perſecuti ſunt:& ſuper dolorẽ uulnerũ meorũ addiderunt.
Appone iniquitatem ſuper iniquitatem eorũ:& non intrent in iuſtitiam tuam.
Deleantur de libro uiuentium:& cum iuſtis non ſcribantur.
Ego ſum pauper & dolens:ſalus tua deus ſuſcepit me.
Laudabo nomen dei cum cantico:& magnificabo eum in laude.
Et placebit deo ſuper uitulum nouellum:cornua producentem & ungulas.
Videant pauperes & lętentur:quęrite deum & uiuet anima ueſtra.
Quoniam exaudiuit pauperes dominus:& uinctos ſuos non deſpexit.
Laudent illum cœli & terra:mare & omnia reptilia in eis.
Quoniam deus ſaluam faciet ſion:& ędificabuntur ciuitates iudę.
Et inhabitabunt ibi:& hereditate acquirent eam.
Et ſemen ſeruorum eius poſſidebit eam:& qui diligũt nomen eius habitabunt in ea.

❡IVXTA HEBRÆVM. ❡ Vincenti ſup liliis dauidi. LXIX.

† dij 1 Propheta. SAlua me deus†:quoniam uenerunt aquę uſq; animam.

2 Immerſus ſum in limo profundi/& non [eſt] ſubſiſtentia : ueni in profunditates aquarum & unda lauit me.

3 Laboraui in uocare meo/aruit guttur meum :conſumpti ſunt oculi mei ſperando ad
† deo meo deum meum†.

4 Multiplicati ſunt ſuper capillos capitis mei oſores mei ſine cauſa,roborati ſunt ſucceſſores mei/inimici mei falſo:quę non rapui tunc reddam.

† dñ † ſtultitię meę 5 Deus†tu ſciſti ſtultitiam meam† [nullā]:& culpę meę [q nulle ſunt] a te non ſunt abſconditę.

† dñi mei 6 Non confundentur in me expectantes te domine† deus exercituum:non erubeſcent in me quęrentes te deus iſrael.

7 Quia ſuper te portaui uituperium:operuit confuſio facies meas.
8 Alienatus fui fratribus meis:& alienus filiis matris meę.
9 Quia zelus domus tuæ comedit me:& opprobria exprobrantium tibi/ceciderunt ſu-
per me.
10 Et fleui in ieiunio animam meam:& fuit in opprobria mihi.
11 Et dedi ueſtimentum meum ſaccum:& fui eis prouerbio.
12 Loquentur in me ſeſſores portę:& modulationes bibentium ſiceram.
13 Et ego/oratio mea tibi dñe*,tēpus est beneplaciti:deus † in multitudine gratię tuæ reſpō † dij
de mihi in ueritate ſalutis tuę.
14 Libera me de luto & non mergar : liberabor ab oſoribus meis & de profundis aquarū.
15 Non lauabit me unda aquarum/& non abſorbebit me profunditas:& non obturabit
ſuper me puteus os ſuum.
16 Reſponde mihi domine*:quoniam bona est gratia tua, ſm multitudinē miſericordia-
rum tuarum uertere ad me.
17 Et ne abſconde facies tuas a ſeruo tuo:quoniam anguſtia mihi est/cito reſponde mihi.
18 Approxima ad animam meam/redime eam:propter inimicos meos redime me.
19 Tu cognouiſti opprobrium meum/& confuſionem meam/& ignominiam meam:co-
ram te omnes hoſtes mei.
20 Opprobrium rupit cor meum & langui:& expectaui ad condolendum/& non fuit,& con
ſolatores/& non inueni. in ſiti mea
21 Et dederunt in eſcam meam fel:& ſiti meę potauerunt me aceto.
22 Erit menſa eorum facıebus ipſorum laqueo:& retributionibus/offendiculo.
23 Obſcurabuntur oculi eorum a uidendo:& lumbos eorum continue fac labi.
24 Effunde ſuper eos indignationē tuā:& ira furoris tui aſſequetur eos.
25 Erit palatium eorum deſolatum:in tentoriis eorum non erit ſedens.
26 Quoniam tu quem percuſſiſti perſecuti ſunt:& ad dolorem occiſorū tuorū narrabūt. coetu
27 Da iniquitatem ſuper iniquitatem eorum:& non uenient in iuſtitia tua.
28 Deleantur de libro uiuorum:& cum iuſtis non ſcribentur.
29 Et ego pauper & dolens sum:ſalus tua deus† exaltabit me. † dij
30 Laudabo nomen dei† in cantico:& magnificabo eum in confeſſione. † deorum
31 Et placebit dño* ſuper bouem taurum:cornificantem & ungulificantem.
32 Viderunt humiles & lętabuntur:quęrentes deum† & uiuet cor ueſtrum. † deos
33 Quoniam audiens ad mendicos dominus*:& uinctos ſuos non deſpexit.
34 Laudabunt eum cœli & terra:maria & omne reptans in eis.
35 Quia deus † ſaluabit ſion & ædificabit ciuitates iuda:& habitabunt ibi & hæredita- † dij
bunt eam.
36 Et ſemen ſeruorum eius poſſidebunt eam:& diligentes nomen eius habitabunt in ea.

Titulus eſt. Vincenti ſuper liliis dauidi. Aiunt lilia nomen eſſe inſtrumenti muſici. Quæ ſi inſtru-
menti nomen non eſt/intelligimus per lilia chriſtum & eccleſiam ſignificari.nam de ſeipſo chri-
ſtus dicit/ego flos campi & lilium conuallium. Et de eccleſia dicit.ſicut lilium inter ſpinas/ſic amica
mea inter filias. ¶ Vtcunque modo ſit,ex multis ſacre ſcripturę autoritatibus materia pſalmi habetur.
Caiet.ſup pſal.

nam ſaluator noſter ioan.15.affert de ſeipſo illam huius pſalmi particulam,odio habuerunt me gratis/dicens. vt adimpleatur ſermo qui in lege eorum ſcriptus eſt/quia odio habuerunt me gratis. Diſcipuli quoq; chriſti intellexerunt de chriſto aliam huius pſalmi particulam:dicente euangeliſta ioanne 2.cap.recordati ſunt vero diſcipuli eius quia ſcriptum eſt/zelus domus tuæ comedit me. Paulus apoſtolus ad ro.15. aliam huius pſalmi particulam de chriſto exponit/dicens. Etenim chriſtus non ſibi placuit:ſed ſicut ſcriptum eſt / improperia improperantium tibi ceciderunt ſuper me.Paulus item ad ro.xi. affert alia huius pſalmi verba dicta de iudęis in ſua infidelitate obſtinatis/dicens .Et dauid dixit.fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum & in captionem & in ſcandalum & in retributionem illis:obſcurentur oculi eorum ne videant/& dorſum eorum ſemper incurua.¶ Ex quibus apparet ꝙ materia pſalmi ad literam eſt chriſtus patiens,poſitus in ruinam & in reſurrectionem multorum/& in ſignum cui contradicetur:vt facile decurſus pſalmi iuxta inductas autoritates teſtatur.

¶SVMMARIVM EST.

¶ Chriſtus patiens recurrit ad deum pro ſalute reſurrectionis:proponendo hinc tum multitudinem ac robur perſecutorum ſuorum,tum multitudinem ac magnitudinem iniuriarum/eiectionis/opprobrii/confuſionis/ignominię/irriſionis &c̄.inde vero tum innocentiam ſuam , tum merita diuini zeli/ volūtarię paſſionis/ieiunii/fletus/ſacci/orationis.Et conſequenter prędicit & pœnas multiplices perſecutorum & exaltationem ſuam,cum ſacrificio cōfeſſionis/cum vita ac lętitia humilium/cum totius vniuerſi gratiarumactione pro ſalute generis humani.

¶ Perſona loquens propheta eſt in perſona meſię patientis.

SAlua me deus.Diuiditur pſalmus in duas partes:propoſitiuam materię,& executiuam/ibi deus tu ſciſti.¶ Proponitur in primis chriſtus patiens ſub metaphora hominis periclitantis in aqua. Vbi primo deſcribit ſeipſum periclitātem in aquis ſic ꝙ agitur de periculo vitę.Salua me deus, quoniam venerunt aquę vſq; animam.i.vitam/ſuffocandam. Deinde dearticulat rationes periculorum. Prima eſt ex parte fundi . Immerſus ſum in limo profundi,& non ſubſiſtentia/eſt : hoc eſt in fundo aquę non poſſum firmare pedes quia limus non ſubſiſtit.Altera eſt. Veni in profunditates aquarum, & vnda lauit me . Periculum hoc eſt ex ſuperficie aquarum.in quo congregantur duo mala : ſcilicet profunditas aquarum/& impetus vndarum ſeu illuuiei.Effectus autem ponitur lauit me:hoc eſt cooperuit me.aqua enim quantum lauat tantum cooperit . ¶ Laboraui in vocare meo . Sub alia metaphora deſcribitur chriſtus patiens:ſcilicet ſub ſpecie hominis patientis & clamantis opem petendo ad deum.Laboraui in vocare meo/clamando/vocando auxilium,aruit guttur meum/prę nimio clamore:conſumpti ſunt oculi mei ſuſpiciendo & ſperando ad deum meum.In quo dilatio auxilii cum magnitudine ſpei deſcribitur.¶ Multiplicati ſunt. Poſt propoſitam paſſionem chriſti ſub metaphoris/proponitur eadem ſub proprietate verborum . Multiplicati ſunt ſuper capillos capitis mei (modus loquendi eſt ad ſignificandum ſine numero) oſores mei ſine cauſa/ſine aliqua offenſa/ſine aliqua culpa:nec ſolum multiplicati ſed roborati ſunt ſucciſores mei / ſucciſores vitæ meæ , inimici mei/non iudices ſed inimici,falſo/hoc eſt falſa impoſitione imponentes mihi falſa:puta ꝙ ſe faciebat filium dei/ꝙ erat ſeductor populi &c̄.quæ non rapui tunc reddam.Ecce probatio falſitatis: quia quę non rapui / tanq̄ raptor,tunc/quando exercebunt hęc ſua odia , reddam . Sermo eſt metaphoricus:aſſimilans chriſtum homini qui ſoluit tanq̄ raptor quę non rapuit.Et intendit ad literam ꝙ patietur & ſatiſfaciet pro iis ad quę non tenebatur/pro peccatis quę non commiſit/pro debitis nō ſuis ſed alienis.Hęc ſunt quę proponuntur.

¶ Deus tu ſciſti. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractatur illa particula /quæ non rapui &c̄.Secundo illa/immerſus ſum in limo &c̄.ibi deus in multitudine gratiæ tuæ. Tertio illa/laboraui / ibi reſponde mihi domine.Quarto illa/quoniam venerunt aquę/ſimul cum illa roborati ſunt, ibi tu cognouiſti opprobrium meum.Quinto illa/ſalua me deus/ibi & ego pauper & dolens . ¶ Circa illam particulam/quę non rapui tunc reddam/duo tractantur:ſcilicet innocentia a culpa & meritum.ex his enim duobus apparet & ꝙ non offendit & ꝙ ſatiſfecit . Deus tu ſciſti ſtultitiam meam , & culpę meę a te non ſunt abſcondite.Innocentia ab vtroq; peccati genere(ſcilicet tam ex parte intellectus q̄ ex parte affectus)deſcribitur/afferendo deum in teſtem.tu ſciſti ſtultitiam meam/nullam eſſe, q̄uis tractatus ſim vt ſtultus ab herode/a pilato/a pontificibus:& culpę meę/mihi impoſitę,ꝙ ſim ſeductor / ambiens regnum &c̄.a te non ſunt abſconditę/ꝙ nulle ſunt. Vtitur ſermone truncato more hominum afflictorum:propterea ſiquidem non explicat negatiuas . Sic enim conſueuimus afflicti alloq ſcientes inocentiā noſtrā.tu ſcis proditiones meas/verſutias meas.intendendo ꝙ tu ſcis falſa hæc eſſe.¶ Non confundentur in me.Siue deprecatiue ſiue prophetice futura hęc intelligantur,deſcripta innocentia deſcribitur ſatiſfactio/ſed prius ſatiſfactionis fructus:ſcilicet ꝙ electi non ſcandalizabuntur videndo meſiam ſatiſfacere vt malefactorem.Non confundentur in me/velut ſtulto & iniquo,expectantes te/fide & ſpe, domine deus exercituum;non erubeſcent in me quęrētes/opere,te deus

Iſrael.Quia ſuper te.Ecce ſatiſfactio:quia non ſuper me/non propter mea demerita,ſed ſuper te/amore tui/prędicando te,portaui/voluntarie,vituperium:operuit confuſio facies meas/voluntarie ſuſtuli confuſionem coram.Alienatus fui fratribus meis/iudęis:& alienus filiis matris meę/ſynagogę. Nam iudęi conſpirauerant vt ſiquis fateretur ipſum eſſe chriſtum/extra ſynagogam fieret.& ſamaritanum ipſum dicebant.nonne bene dicimus nos quia ſamaritanus es tu? Hęc enim ſunt quæ alienauerunt/ hoc eſt ob quę alienus reputabar a iudęis.Et vſq; in hodiernum diē chriſtus alienus habetur a iudęis, Quas tamen,iniurias pro ſalute noſtra diſpoſuit ſufferre.℄ Quia zelus domus tuę.Deſcripta innocentia cum ſatiſfactione ei annexa/deſcribitur meritum multiplex cum multiplici perpeſſione ſatiſfactoria.Primum meritum.Zelus domus dei/hoc eſt amor impatiens ſacrilegiorum in domum dei,comedit me/tantus vt corrodat/conſumat animum meum.¶ Et opprobria.Secundum meritum electio eſt iniuriarum propriarum,non quorūcunq; ſed exprobrantium tibi/iniuriātium tibi deus. Vbi duo intellige.Alterum ꝙ ratio iniuriarum propriarum eſt iniuria contra deum.Alterum ꝙ vehemētes elegit iniurias:vtpote ab iis qui non verentur iniuriam inferre deo:multo enim magis & maiores audebunt mihi inferre iniurias.Ceciderunt ſuper me/ſorte non caſuali ſed electoria.Eſt enim ſermo de caſu ſicut cecidit ſors ſuper matthiam:ſequendo expoſitionem pauli apoſtoli ad ro.15.exponētis hūc textū ꝙ chriſtus non placuit ſibi.Quod directe infert affirmatiuam/ꝙ elegit complacere ſibi in opprobriis exprobrantium deo:hoc eſt elegit pro portione ſua pati opprobria ab iis qui etiam deo dicunt contumeliam,& non elegit delectabilia/ vtilia aut honorabilia mundi huius pro ſorte ſua.¶ Et fleui in ieiunio. Tertium meritum eſt voluntarius luctus in fletu/ieiunio & cilicio.Et fleui/ecce primum, in ieiunio/ecce ſecundum,animam meam/vitam meam duxi in fletu & ieiunio:& fuit in opprobria mihi/ſcilicet flere & ieiunare.Et dedi veſtimentum meum ſaccum/ecce tertium:& fui eis prouerbio. Nota hic ꝙ ad literam per fletum/ieiunium & ſaccum intelligitur abiecta luctuoſa & multiplicis patientię plena vita chriſti:deſcripta a ſimilitudine hominum in luctu pœnitentię/antiquo more in ſacco & ieiunio & fletu.Quāuis ad literam conſtet chriſtum ieiunaſſe & fleuiſſe. Sed literalis ſenſus eſt quem diximus.Similiter nota ꝙ huiuſmodi vitam chriſti datam eſſe opprobrio/& uerſam eē in parabolā ſeu ꝓuerbium/verificatur ad literam tempore paſſionis chriſti:pro quāto cum ſceleratis deputato/tota vita eius data eſt opprobrio.Et iriſio ſacerdotum &c̄.verificat vitam chriſti verſam in parabolam:hoc eſt in irriſionem.Cum hoc tamen potuit eſſe ꝙ prouerbium aliquod deriſorium exortum fuerit inter iudęos de chriſto.¶ Loquētur in me.Duo ſimul exequitur.nam & declarat apud quos verſus eſt in ꝓuerbium:& declarat illam particulam in principio prepoſitam/ſcilicet multiplicati ſunt ſuper capillos capitis mei . Et intendit ꝙ cuiuſq; ordinis homines a ſupremo vſq; ad infimum obloquuti ſunt de eo . Comprehendit autem omnes hominum ordines ab extremis/explicando ſcilicet duo extrema:vt ex his intelligamus quoq; media.Seſſores portę.ecce ſupremus ordo.Principum enim erat & magnatum ſedere in porta ciuitatis:vt plaries patet in ſcriptura.Et modulationes bibentium ſicerā.ecce infimus ordo. nam viliſſimi homines ſunt qui cantant bibendo ſiceram.i. poculum quod pōt inebriare. Vel ſicerā expreſſit/ad denotandum viliſſimos:vtpote viliores iis qui cātant ad potum vini.¶ Et ego oratio mea.Quartum meritum eſt orationis.Et potes dupliciter literā legere.Primo ſic.Et ego/oppoſitis officiis vaco:nam vaco orationi.& tūc ſequitur.oratio mea tibi domine. Vel & ego ipſe ſum oratio mea tibi:quia totum quod ſum/ſum oratio.quod conſtat in chriſto verificari. Tēpus/eſt, beneplaciti/diuini in genere humano.tunc enim ſibi reconciliauit genus humanum per chriſtum.

Deus in multitudine gratię. Tractatur hic illa particula/immerſus ſum in limo profundi &c̄. recurrendo ad deum pro liberatione/exponendo metaphoram.Deus in multitudine gratię tuæ reſponde mihi /opere,in veritate ſalutis tuæ.Libera me de luto & non mergar,liberabor ab oſoribus meis.Ecce lutum/oſores mei . Nec ſolum de luto , ſed & de profundis aquarum : dixerat enim ſuperius / veni in profunditates aquarum . Non lauabit me vnda aquarum & non abſorbebit me profunditas. Significant hæc futura efficaciam diuinæ opis : prophetant & effectum futurum in veritate ſalutis diuinæ . ¶ Vbi nota queſtionem ſuboriri ex hoc loco circa veritatem . nam ſuperius deſcripſit ſe imerſum luto,ſimiliter lotū vnda:nunc aūt dicit nō mergar luto & nō lauabor vnda .Soluitur aūt quantū ad metaphorā qdē ꝙ imerſus erat luto & ablutus vnda inchoatiue:nō merſus aūt & nō ablutus cōſūmate .Quantū ad rē vero qa fuit ꝑ mortē merſus & optus odus & ꝑſecutionibus iudęorum:ſed qa nō manſit in morte/ſed reſuſcitatus eſt & liberatus a morte,ideo eſt in veritate ſalutis diuinę liberatus a luto & ab aquis.Et ꝓpterea ſubdit.& nō abſorbuit me ꝓfunditas/velut mortuū ſubmerſum permanſurum in morte.Et adhuc clarius explicatur.Et nō obturabit ſuper me puteus/mortis,os ſuum/ſicut obturat ſuper alios mortuos:quia intra triduum inde exibo.

Reſponde mihi. Tractatur hic illa particula/laboraui in vocare meo:ſupplicando vt reſpōdeat/vertat ſe/mōſtret faciē &c̄.Reſpōde mihi/laborāti vocādo te,dñe.qm̄ bona/hoc eſt bñfica eſt oībus, gratia tua:ſm multitudinem miſericordiarum tuarum/quibus velut condoles compatiendo miſeriis,verte/

te ad me/reſuſcitando qui velut auerſus a me vis me pati. Et ne abſcōde facies tuas/plenas gratiarum, a ſeruo tuo/qm velut abſconditas tenes tempore paſſionis: quoniam anguſtia mihi/eſt mortis, citoq; infra triduum, reſponde mihi/opere reſuſcitationis. Approxima ad animam meam/exiſtentem in inferno, redime eam/de penalitate ſeparationis a corpore. propter inimicos meos/incredulos iudęos cuſtodientes ſepulchrum meum, redime me/de morte ad vitam immortalem: vt non inſultent/vt conuincantur ꝙ vere reſurrexi.

Tu cognouiſti. Tractatur hic illa particula/quoniam venerunt aquę vſq; animam, ſimul cum altera expoſitiua metaphorę/roborati ſunt ſuccisores mei. Quod enim metaphorice ſignificat venire aquas vſq; animam/hoc explicat roborari ſuccisores vitę ſuę. Et propterea ſimul tractantur diffuſeq; dupliciter. Prius quantum ad id in quo pręualuerunt. Secundo quantum ad eorum poenam/ibi erit menſa eorum. ¶ Deſcribit ergo pręualentes inimicos. Tu cognouiſti opprobrium meum/quo probri accuſatus/damnatus &c̄. ſum, & confuſionem meam/in tot irriſionibus, & ignominiam meam/in tot iniuriis: cognouiſti quidem quia coram te omnes hoſtes mei/ſunt manifeſti/q̄uis apud homines pallient ſe iuſtos. Opprobrium/tantum eſt, ꝙ rupit cor meum & langui. Intendit per haec ad literam ꝙ chriſtus triſtatus eſt intus in animo de iniuriis ſibi illatis: ne putares in chriſto animum fictum a ſtoicis/ſine triſtitia/timore & huiuſmodi. Vnde & ipſe dixit/triſtis eſt anima mea vſq; ad mortem. & marcus euangeliſta dicit ꝙ coepit pauere & tedere. Fuerunt autem in animo chriſti huiuſmodi propaſſiones non paruę: quoniam permittebat vnicuiq; parti animi exequi officium ſuum, totum tamē ſm rationem rectiſſimam. Et expectaui ad condolendum & non/hoc eſt nullus fuit condolens mihi: per quod exaggeratur paſſio. & ſimiliter conſolatores/expectaui/hoc eſt ad modum expectantis fui, & non inueni. Nullus apoſtolus/nullus diſcipulus/nulla perſona legitur condoluiſſe aut conſolationis aliquid attuliſſe. Et quo ad conſolationem quidem non eget gloſa. Quo ad condolentiam autem gloſandum eſt ꝙ nullus condoluit chriſto vt chriſto, ſed tanq̄ viro probo patienti. Sic enim mulieres lamentabantur cū quibus dixit. filię hieruſalē nolite flere &c̄. Sic enim maria magdalena & ioannes euāgeliſta ſtabant iuxta crucem/ proculdubio condolentes ſed non vt chriſto. Vnde de ſeipſo ioannes dicit ꝙ in die reſurrectionis vidit & credidit. Et mariam magdalenam cōſtat perdidiſſe fidem ex eo ꝙ etiam reſuſcitatum credebat ſublatum. Nec obſtat textui ꝙ beata virgo perfecte ei condoluit vt chriſto & filio dei: quoniam vna exceptio non falſificat ſermonem vniuerſalem in materia morali. ¶ Et dederunt in eſcam meam fel, & ſiti meę potauerunt me aceto. Ad literam dederunt chriſto crucifixo dicenti ſitio/potum aceti in ſpongia. fel autem anteq̄ crucifigeretur dederunt ei mixtum vino: vt patet matth ęi. 27. ¶ Sed tunc eſt locus quęſtioni: quia fel non eſt datum ei in eſcam ſed in potum. Soluitur autem: quia potus ille dabatur crucifigendis loco eſcę confortatiuę/ſicut infantes accipiunt lac loco eſcę: & egrotantes valde/ſtillatis & liquoribus nutriuntur. Vnde vina illa credimus fuiſſe aromatica, tanq̄ eſcas conuenientiſſimas crucifigendis ad confortationem. In potu huiuſmodi autem velut eſca danda chriſto crucifigendo/loco aromatum appoſitum eſt fel. Vnde vere dicitur. & dederunt in eſcam meam/conuenientem mihi crucifigendo, fel: & dicente me ſitio/potauerunt me aceto.

Erit menſa eorum. Prophetatur poena iudęorum qui roborati ſunt contra chriſtum. Et prophetatur triplex poena. Prima mentis circa ſacram ſcripturam. Quod ideo dico: quia paulus apoſtolus ad ro. xi. affert hunc textum de cęcitate iudęorum circa credenda. ¶ Sub metaphora ergo menſę/ſacra ſcriptura menſa fidei iudęorum ſignificatur. & ideo ſub menſę nomine propheta eam introduxit vt continuaret menſam menſę. Ipſi mihi parauerunt menſam fellis & aceti, propterea erit mēſa eorum/qua paſci debent, faciebus eorum laqueo: detinentur enim vſq; hodie iudęi capti & vincti ſcriptura ſacra/ vt non ſint liberi ad credendum. & retributionibus/quia hoc merentur, offendiculo/ad cadendum a rectitudine fidei. Obſcurabuntur oculi/mentis, eorum a videndo/veritatem contentam in ſcripturis: & lumbos eorum/affectus eorum preſſos onere peccatorum, continue fac labi/ tanq̄ minus valentes portare onus. Hęc de poenis mētis erga ſacram ſcripturam. ¶ Effunde ſuper eos. Prophetatur poena temporalis excidii hieroſolimitani per romanos poſtmodum facti. Effunde/copioſe funde, ſuper eos/iudęos, indignationem tuam/iuſtitiam tuam: & ira furoris tui/vindicta iuſtitię tuę, aſſequetur eos/perueniet ad eos. Erit palatium eorum deſolatum. per quod deſcribitur deſolatus principatus eorum. In tentoriis eoꝝ nō erit ſedens. in quo deſcribitur deſolatio populi. Vtrunq; timebat caiphas. ne forte veniāt romani & tollant locū noſtrū/quo ad primum, & gentem/quo ad ſecundum. ¶ Quoniā tu quem percuſſiſti perſecuti ſunt. Ecce ratio poenarum. quia perſecuti ſunt illum qui nulla ex parte/nulla rōne percutiēdus erat niſi quia tu deus percuſſiſti/percutere voluiſti. In quo ſignificatur oīmoda chr̄i inocētia & diuina ordinatio de paſſione chr̄i non pro eius demeritis: quia propter ſcelus populi mei pcuſſi eū. Et ad dolorē occiſoꝝ tuoꝝ narrabunt. Perſeuerantia pſecutionis iudaicę in chriſtum prophetatur ꝙ non ſolum pſecuti ſunt ipſum, ſed narrabunt poſteris continuandā perſecutionē in chr̄ianos. hoc eſt. n. narrare ad dolorem occiſoꝝ tuoꝝ, nō vt occiſi doleant ſed vt dolendo ſint occiſi. Quod fecerunt

in ſtephano/iacobo &c̃.Hæc de pœna excidii hieroſolymitani. ℭ Da iniquitatem.Prophetatur continuus lapſus reproborum iudęorum cum pœna æterna.Da iniquitatem ſuper iniquitatem eorum/labentur de crimine in crimen:& non venient in iuſtitia tua/quæ eſt iuſtitia fidei/iuſtitia gratiæ ſm electionem.Attribuitur autem hoc deo/dicendo da:quia dat ſubtrahendo gratiam. quod vocatur dare permiſſiue. ¶ Delebuntur de libro viuorum,& cum iuſtis nõ ſcribẽtur.In libro vitę quidam ſunt ſcripti ſm pſentẽ iuſtitiã:qui quũ peccant delenẽ de libro vitę.et propterea hic dr̃/delebunẽ de libro viuorũ.Quidã aũt ſunt ſcripti ſm prędeſtinationẽ.& hi nunq̃ delenẽ de libro vitę.Et ppea hic dr̃/ & cũ iuſtis nõ ſcribenẽ:appellans ſcripturã pdeſtinationis ſcriptionẽ iuſtorũ.Per quod ſignificaẽ ęterna damnatio iudęorum.Et per primum ſignificatur caſus illorum qui erant ſm pręſentem iuſtitiam iuſti,q tamen poſtea non adhęſerunt chriſtianę fidei.

Et ego pauper & dolens. Tractatur hic illa particula/ſalua me deus:declarãdo magnitudinem gratię diuinę in ſaluando ipſum/tali ordine.Primum ponitur ipſa magnitudo ſalutis.Et ego pauper/rebus,& dolens/corpore & animo:& tamen ſalus/non humana,ſed tua deus exaltabit me/ reſuſcitando ad immortalem vitam/ad regnum ęternum. ¶ Deinde ponitur triplex effectus huius ſalutis. Primus eſt.Laudabo nomen dei in cantico,& magnificabo eum in confeſſione/fidei.Hæc duo officia inſtituit chriſtus in eccleſia ſua:ſcilicet magnificare deum in confeſſione fidei & laudare nomen dei.Et placebit deo ſuper bouem taurum,cornificantem & vngulificantem:hoc eſt placebit deo inſtitutio nouę eccleſię ad magnificandum & laudandum deum/plus q̃ ſacrificium bouis maſculi iuuenculi ita ꝙ tunc producat cornua & vngulas:hoc eſt plus q̃ omnia ſacrificia veteris legis.ab hoc enim vno optimo ſacrificio reliqua ſignificauit. ¶ Viderunt humiles.Poſt effectum primum qui ſpectat ad honorẽ dei/ deſcribitur ſecundus effectus ſpectans ad bonum electorum:ſcilicet viuere & lętari. Viderunt humiles/corde ſalutem reſurrectionis chriſti:& inde lętabuntur.Quęrentes deum.Apoſtrophat ad quęrentes quæ dei ſunt.Quęrentes deum/vidiſtis chriſti ſalutem,& viuet cor veſtrum.Quoniam audiẽs ad mendicos dominus,& vinctos ſuos non deſpexit:hoc eſt quia apud deum non eſt acceptio perſonarum,ſed attendit auribus ſuis ad preces mẽdicorum quantumcunq; pauperũ & miſerorũ:nec deſpexit liberare vinctos ſuos/& vinculis peccati & vinculis corporeis. ¶ Laudabunt ipſũ cœli. Tertius effectus communis eſt toti vniuerſo.Laudabunt ipſum/ modo ſuo/ſcilicet ſicut materia laudis,cœli & terra:maria & omne reptans in eis/hoc eſt & omne animal in eis. Quia deus ſaluabit ſion.ecce ratio vniuerſalis gaudii.& ędificabit ciuitates iuda.Hoc ad literam non intelligitur de terreſtri ſion & terreſtribus ciuitatibus iuda:vt patet ex eo ꝙ tam parua res non eſſet digna materia gaudii non ſolum totius orbis ſed totius vniuerſi.Sed ad literam intelligitur de ſion ſpirituali & ſpiritualibus ciuitatibus iuda in primo aduentu meſiæ ędificatis/ ſaluando & conſtruendo eccleſiam vniuerſalem: in ſecundo autem aduentu perficiet in cœleſti ſion.Et habitabunt ibi/in ſpirituali ſion & ciuitatibus iuda in cultu & confeſſione dei:& hęreditabunt eam. Differentia habitantium diſcernitur. Tanq̃ diceret. cõmune erit omnibus chriſtianis ꝙ habitabunt ibi:proprium autem erit ſemini ſeruorum eius diligentium nomen eius hęreditare/poſſidere/& habitare in ſion.Et hęreditabunt/hęreditario iure acquirent,eam/ſion.Et ſemen ſeruorum eius/fide & opere,poſſidebunt eam/ſion.non prodeſſet hęreditas niſi poſſideretur.Et iidem diligentes nomen eius/non gloriam propriam,habitabunt in ea/ſion. Domus hęreditaria & poſſeſſa,parum prodeſt niſi etiã habitetur.Per quę omnia ſignificat quod dicit apoſtolus.hęredes quidem dei/cohęredes autem chriſti. ¶ Vbi etiam aduerte ꝙ non dicitur ꝙ hęreditabũt aut poſſidebunt eam filii iacob aut aliquid huiuſmodi,ſed quod eſt cõmune omnibus gentibus: ſcilicet ſemen ſeruorum eius (in chriſto ieſu per euangelium ego vos genui inquit apoſtolus)& diligentes nomen eius. vt intelligas ꝙ de ſpirituali ſalute ſpiritualis ſion & iudę loquitur. Amen.

ℭ VVLGATA EDITIO. ℭ Victori dauid ad recordandum. LXIX.

DEus in adiutorium meum intende: domine ad adiuuandum me feſtina.

Confundantur & reuereantur:qui quęrunt animam meam.

Auertantur retrorſum & erubeſcant:qui uolunt mihi mala.

Auertantur ſtatim erubeſcentes:qui dicunt mihi euge euge.

Exultent & lętentur in te omnes qui quęrunt te:& dicant ſemper magnificetur dominus qui diligunt ſalutare tuum.

Ego uero egenus & pauper ſum:deus adiuua me.

Adiutor meus & liberator meus es tu:domine ne moreris.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Vincenti dauidi ad memorandum.

†dij 1 Propheta. DEus† ad liberandũ me:domine ad adiutorium meum feſtina.
2 Confundentur & erubeſcẽt quęrentes animæ meæ:conuertentur re-
tro & erubeſcent uolentes mali mei.
3 Reuertentur ſuper ueſtigio confuſionis ſuę:dicentes heah heah.
4 Exultabunt & lętabuntur in te omnes quęrentes te:& dicẽt continue. Vox amantiũ.
†dij magnificabitur deus†. Propheta. amantes ſalutis tuę.
†dij †mihi 5 Et ego pauper & mendicus/deus† feſtina ad me†:auxiliũ meum & liberator meus tu/do
mine ne morare.

TItulus eſt. Vincenti dauidi ad memorandũ:hoc eſt ad reuocandum in memoriã tum lapſum/tũ pœnam/tum liberationem. ¶ Materia quippe pſalmi eſt recurſus dauidis fugientis a facie abſalon ad deum pro celeri liberatione. Conſtat.n.dauidẽ eſſe autorem pſalmi/& quæ de ſeipſo dicit verifican in illa perſecutione & in nulla alia:nam nullibi legitur fuiſſe ei inſultatum niſi tunc a ſemei. Et qa negocium illud habuit lapſum dauidis in adulterium & homicidium pro cauſa meritoria/& fuit pœna illius exceſſus/& affuit diuina liberatio, ideo in titulo, appoſitum eſt ad recordandum vt decætero caueret ſibi. Et qm̃ perſona hæc directe petit celeritatẽ auxilii, cõſequẽs eſt vt intelligamus pſalmũ iſtũ ſpectare ad illud tẽpus quo dauid vel certificatus erat a deo ꝙ ſe adiuturus erat & ꝓpterea ſolicitat vt acceleret, vel conſtitutus erat in magna indigentia & ꝓpterea petit vt acceleret. Hoꝝ duorum primũ nõ conſtat ex ſacra ſcriptura. quãuis ex eo ꝙ dauid.2.reg.18.pręcępit principibus exercitus ſui vt ſeruarẽt ſibi abſalon/appareat ꝙ expectabat victoriã:quum tñ abſalon haberet fere totũ regnum. hoc enim eſt ſignum ꝙ dauid reuelatione habita hunc pſalmum fecit. Secundũ autẽ certiſſimum eſſe conſtat. tũ quia dauid in maximo fuit periculo ex conſilio achitophel:vt patet.2.reg.17. tum quia ſi res protracta eſſet in lõgum, quum abſalon totum fere regnum haberet/& dauid pauper eſſet/paulatim deſertus remanſiſſet dauid ſicut tempore ſaulis. ¶ Et aduerte ꝙ pſalmus iſte continetur in pſalmo.40.ſcilicet expectando expectaui dominũ. nam ab illo verſiculo/cõplaceat tibi domine vt eruas me domine ad adiuuandum me feſtina/vſq; ad finem nihil aliud eſt q̃ pſalmus iſte.70. Vter autem eorum prius editus fuerit/neſcitur. Nec inconuenit diuerſam eſſe materiam iſtius pſalmi & illius particulę:quoniã eiſdem verbis in diuerſis locis licuit prophetæ vti modo in perſona chriſti/modo in perſona propria.

¶SVMMARIVM EST.

¶David fugiens abſalon/petit a deo vt feſtinet ad ſe liberandum/vt iuſti magnificent deum & exultent in deo:feſtinet inquã tum quia ipſe dauid depauperatus eſt/tum quia ſolius dei eſt liberare ipm̃.

¶Perſona loquens propheta eſt.

DEus ad liberandum. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuã materiæ, & executiuã/ibi cõfundẽtur. ¶ Proponit vnum.ſ.ꝙ deus feſtinet ad adiutorium ſuũ/nõ qualecũq; ſed liberatiuũ ipſius. Ita ꝙ tria hæc ſubordinate petita integram efficiunt petitionẽ:qa liberatio ſubalternat̃ adiutorio & adiutorium feſtinationi. ſic enim clare ſonat textus. Deus ad liberandum me:hic eſt vltimus effectus. domine ad adiutorium meum:hic eſt medius effectus. feſtina:hoc eſt primum.

Confundentur & erubeſcent. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula/ad liberãdum. Secundo illa/ad adiutorium meum/ibi exultabunt. Tertio illa/feſtina/ibi & ego. ¶ Tractat̃ liberatio, primo ab iis qui ſe exercent ad hoc vt occidatur. Cõfundent̃ & erubeſcẽt. Propoſuit deprecatiue:exequitur tñ indicatiuo futuro/ſi fecit hunc pſalmum certificatus ꝙ exaudiendus erat, ꝓphetans fructus orationis ſuæ ex diuina ope. Alioquin futura hæc interp̃tãda ſunt dep̃catiue. Ita ꝙ quia ſolius indicatiui futurum habent hebręi, eodem futuro vtantur quandoq; indicatiue/quandoq; dep̃catiue. & eſſet ſenſus. Confundẽtur pro cõfundantur/erubeſcent pro erubeſcant/& ſic de reliquis, quærentes/ope, animam meam/vitã meam tollere: conuertentur retro & erubeſcent volentes mali mei. Illi opere quærunt/iſti animo volunt. Reuertentur ſuper veſtigio confuſionis ſuæ/hoc eſt in ſignum confuſionis ſuæ. veſtigium quippe pro ſigno teſtante confuſionem eorum poſitum eſt/ad ſimilitudinem veſtigii reſtantis figuram pedis. Et intendit ꝙ ipſa reuerſio ſit ſignum confuſionis eorum. Dicentes/ſupple mihi, heah heah. Licet ſolus ſemei legatur inſultaſſe dauidi quũ fugeret timens abſalon (egredere egredere vir ſanguinũ/ecce p̃munt te mala tua &c̃.2.reg.16.) veriſimile tamẽ eſt ꝙ multi alii abſentes ſimiliter inſultarent. Poſſet tamen numerus pluralis pro ſingulari intelligi.

Exultabunt & lętabuntur. Tractatur hic illa particula/ad adiutorium meum/ex parte fructus deſiderati & promiſſi. Tum quo ad quærentes quæ dei ſunt. exultabunt & lętabuntur in te omnes quærentes te. Tum quo ad diligentes. & dicent continue amantes ſalutis tuæ, magnificabitur

deus.¶ Nota ſanctam dauidis intentionem/ſupplicando promittētem ꝙ beneficium diuini adiuto/ rii erit in exultationē iuſtorū & diuinā laudē. Aperit.n.intētionem ſuam.ſ.ꝙ deo ipſum adiuuante ad redeundum in regnum/ſic efficiet ꝙ iuſti lętabuntur & laudabunt deum. Quod & opere compleuit: quia ordinauit ędificationē templi & diſpoſitionē diuini cultus/& vacauit piis operibus &c̄.

¶ Et ego pauper. Tractatur hic illa particula/feſtina. Et tractatur vtrinq̄.ſ.& ex parte ſui. Et ego paup] fugiens enim indigebat neceſſariis,& mēdicus/hoc eſt ex ſtatu proſperitatis lapſus in paupertatem. hoc enim ſignificat dictio hebraica,quod mendici nomine interpretes ſignificant. Quia talis ego ſum,deus feſtina ad me. In hebręo habetur mihi.¶ Et ex parte dei. Auxiliū meū & liberator meus tu: hoc eſt in nullo ſpero niſi in te/tuum eſt auxiliari & liberare. Fugiens enim & remittens arcam domi/ ni dixerat: ſi inuenero gratiam in oculis domini/reducet me/ſi autem dixerit mihi non places,pręſto ſum,faciat quod bonum eſt corā ſe.2.reg.15. Itaq̄ dn̄e ne morare/ accelera auxiliū ad liberādū. Amē.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus. LXX.

IN te domine ſperaui non confundar in ęternum:in iuſtitia tua libera me & eripe me.

Inclina ad me aurem tuam:& ſalua me.

Eſto mihi in deum protectorem & in locum munitū:ut ſaluū me facias.

Quoniam firmamentum meum & refugium meus es tu.

Deus meus eripe me de manu peccatoris:& de manu contra legem agentis & iniqui.

Quoniam tu es patientia mea domine:domine ſpes mea a iuuentute mea.

In te confirmatus ſum ex utero:de uentre matris meæ tu es protector meus.

In te cantatio mea ſemper:tanq̄ prodigium factus ſum multis,& tu adiutor fortis.

Repleatur os meum laude:ut cantem gloriam tuam,tota die magnitudinem tuam.

Ne proiicias me in tempore ſenectutis:cum defecerit uirtus mea ne derelinquas me.

Quia dixerunt inimici mei mihi:& qui cuſtodiebant animam meam conſilium fecerunt in unum.

Dicentes. deus dereliquit eum: perſequimini & comprehendite eum, quia non eſt qui eripiat.

Deus ne elongeris a me:deus meus in auxilium meum reſpice.

Confundantur & deficiant detrahentes animæ meæ:operiantur confuſione & pudore:qui quęrunt mala mihi.

Ego autem ſemper ſperabo:& adiiciam ſuper omnem laudem tuam.

Os meum annunciabit iuſtitiam tuam:tota die ſalutare tuum.

Quoniam non cognoui literaturam introibo in potentias domini:domine memorabor iuſtitiæ tuæ ſolius.

Deus docuiſti me a iuuentute mea:& uſq̄ nunc pronunciabo mirabilia tua.

Et uſq̄ in ſenectam & ſenium:deus ne derelinquas me.

Donec annunciem brachium tuum:generationi omni quæ uentura eſt.

Potētiā tuā & iuſtitiā tuā deus uſq̄ in altiſſima quę feciſti magnalia:de⁹ q̄s ſimilis tibi?

Quantas oſtendiſti mihi tribulationes multas & malas:& conuerſus uiuificaſti me,& de abyſſis terræ iterum reduxiſti me.

Multiplicaſti magnificentiam tuam:& conuerſus conſolatus es me.

Nam & ego confitebor tibi in uaſis pſalmi ueritatem tuam deus:pſallam tibi in cithara ſanctus iſrael.

Exultabunt labia mea cum cantauero tibi:& anima mea quam redemiſti.

Sed & lingua mea tota die meditabitur iuſtitiam tuam;cum confuſi & reueriti fuerint qui quęrunt mala mihi.

ℭIVXTA HEBRÆVM.

1 IN te domine⁴ ſperaui;non confundar ęterno.
2 Prophera In iuſtitia tua eripies me & liberabis me:iclia ad me aurē tuā/& ſalua me.
3 Eſto mihi forti habitaculo ad ueniendum iugiter:prçcępiſti ad ſaluandum me,quia pe
tra mea & arx mea tu.
4 Deus meus ſalua me de manu impii:& de palma torquentis & uiolenti.
†dñi mei 5 Quia tu ſpes mea:domine†deus⁴fiducia mea a pueritiis meis.
6 Super te ſuſtentatus ſum ex utero/de uiſceribus matris meę tu eductor meus:in te laus
mea continue.
7 Tanq̄ miraculum fui multis:& tu ſpes mea et fortitudo.
8 Implebitur os meum laude tua:tota die gloria tua.
†tpi 9 Ne proiice me in tēpore†ſenectutis:ſicut deficiente potentia mea ne derelinque me.
10 Quia dixerunt inimici mei mihi:& obſeruatores aię meę conſiliati ſunt ſimul.
†dij 11 Dicendo. Vox conſilii. deus†dereliquit eum:perſequimini & comprehendite eum/
quia non liberans.
†dij 12 Propheta. Deus† ne elongare a me:deus meus ad auxilium meum feſtina.
13 Confundentur & conſumentur aduerſantes animæ meæ:amicientur uituperio & eru
beſcentia quęrentes malum meū.
14 Et ego iugiter expectabo:& adiiciam ſuper omnem laudem tuam.
15 Os meum narrabit iuſtitiā tuā/tota die ſalutē tuā:quia non cognoui numeros.
†dñorum meorum 16 Veniam in fortitudinibus domini†dei⁴;recordabor iuſtitię tuę/ſolius tui.
†dij 17 Deus†docuiſti me:a pueritiis meis & uſq; nunc annunciabo ſeparata tua.
†dij 18 Et etiam uſq; ſenectutem & decrepitam etatē deus†ne derelinque me:donec annunciabo
brachium tuum generationi omni que ueniet,fortitudinem tuam.
†dij †dij 19 Et iuſtitiam tuam deus†uſq; excelſum: et quę feciſti magna,deus† quis ſicut tu?
20 Qui feciſti uiderē nos āguſtias mltas & malas:reuerteris et uiuificabis nos,& facies aſcēderē nos de abyſſis
terrę reuerteris/facies aſcendere nos.
21 Multiplicabis magnitudinem meā & uerteris: et conſolaberis me.
22 Etiam ego confitebor te in uaſe uiolę:ueritatem tuam deus meus cantabo tibi in citha
ra/ſancte iſraelis.
23 Laudabunt labia mea:quoniam cantabo tibi/& anima mea quā redemiſti.
24 Etiam lingua mea tota die loquetur iuſtitiam tuam:quoniam confuſi ſunt/quoniam
dehoneſtati ſunt quęrentes malum meum.

TItulus nullus ē.Materiā pſalmi oportet ex ipſo accipe.Et qa autor pſalmi credit dauid/& q̄cūq; de ſeipſo dicit verificant de ipſo,cōſequēs ē vt pſalm⁹ ad lr̄am tractet de dauide.Et qm̄ verſus ſenectutē prę ſe fert ſe fuiſſe tpe iſtius pſalmi/cōferēdo nonū verſiculū cū pręcedentibus/& cōſiliū achitophel introducitur in verſiculis.10.&.11.ideo pſalmus iſte nō quācūq; dauidis tribulationem ſed illam quam perpeſſus eſt in fuga a facie abſalon/ad literam tractat.

ℭSVMMARIVM EST.

ℭDauid i pſecutiōe ab abſalon recurrit ad deū/ex ſua in deū cōiunctiōe ab vtero m̄ris/aucta cōtinue diuinis beneficiis/& ſua in deo ſpe,vt nō derelinquat ſe nūc ſenectutis tēpore:vt cōfuſis pſecutoribus ipſe iuxta ccepta a pueritia vacet diuinis laudibus quas a deo didicit,annūciando potētiā/iuſtitiam/fortitudinē/punitiones/gratias &c̄.dei vſq; in decrepitam ętatē.Seq; exaudiendum. ſimul affirmat.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

IN te domine ſperaui. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuam/ibi
præcepiſti. ¶ Proponit tria. Primo ſpem ſuam cum duplici effectu. In te/non in me/non in homi/
ne, domine ſperaui. hæc eſt ſpes. Non confundar æterno. hic eſt primus effectus: hoc eſt non priuabor
aſſecutione ſperatę rei tãdem, quãuis ad tempus priuer illa. In iuſtitia tua eripies me & liberabis me.
Secundus effectus ẽ. deus in hac tua iuſta punitiõe quã exerces per abſalon ob demerita mea, facies
me euadere a morte & reſtitues gradui priſtino. Vterq́ effectus prophetice ſcribitur/non deprecatiue.
¶ Secundo proponit ſupplicationem pro ſalute. Inclina ad me aurem tuam. Humano more alloqui/
tur deum tanq̃ in excelſo poſitum/ad quem vox ſupplicantis non poteſt pertingere niſi audiens incli
net aurem. Et intendit petere flexionem rigoris iuſtitię diuinę: ſciens ꝙ non meretur ſaluari/ſed perde
re regnum & vitam propter crimina homicidii & adulterii. Et ſalua me/a perſecutione abſalon. ¶ Ter
tio proponit ſupplicationem alteram. Eſto mihi forti habitaculo ad veniendum iugiter. Deiectus a
ſion/a domo domini, ſupplicat vt non ſolum ſaluet ſe: ſed decętero ſit ſibi deus tanq̃ habitaculum for
te ex quo non eiiciatur, ad hunc effectum vt continue dauid veniat ad laudandum deum in conſpe/
ctu arcę dei.

PRecępiſti ad ſaluandum me. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particu
la/in te domine ſperaui. Secundo illa/inclina ad me aurem tuam & ſalua me/ibi ne proiice. Tertio illa/
eſto mihi &c̃. ibi & ego iugiter. Quarto illa/in iuſtitia tua/ibi & iuſtitiam tuam deus. Quinto illa/nõ
cõfundar æterno/ibi etiam ego cõfitebor te. ¶ Tractando ſpem ſuã in deo/inchoat a capite ſuę ſpei.
Pręcępiſti/mediãte ſamuele ordinaſti olim, ad ſaluandum me/ſalutẽ meam: quia petra mea & arx mea
tu. hinc ſcio ꝙ ordinaſti ſaluare me quia expertus ſum te mihi velut arcẽ meam/non qualemcũq; ſed
ſuper petram firmatam: expertus quippe hoc fuerat in omnibus perſecutionibus a ſaule & in multis
bellis. Deus meus ſalua me/fac me euadere, de manu impii/abſalon: & de palma torquentis & violẽti.
Tria crimina abſalon tanguntur. impietas in patrem. tortio/hoc eſt iniquum ſtudium ad peruertẽdũ
populum: vt patet in hiſtoria. 2. reg. & violentia/qua cum exercitu molitus eſt debellare regem. Quia tu
ſpes mea. ideo ſalua me, quia tu ſolus ſpes mea: non nouiter, ſed tu deus domine fiducia mea a pueri/
tiis meis. puer enim vnctus eſt a ſamuele in regem: & ex tunc directus eſt ſpiritus domini in dauid. 1.
reg. 16. ¶ Super te ſuſtentatus ſum ex vtero, de viſceribus matris meę tu eductor meus. Cõmemorat di
uina beneficia ſibi collata anteq̃ poſſet ſpem ſuam ponere in deo: vt oſtendat ꝙ etiam ex beneficiis na
turalium donoꝝ cauſam habeat ſperãdi in deo. Vel fiduciã ſuã ĩ deo cõmemorat ſibi ĩnatã/& velut cõ
genitã ſecum creuiſſe: eo loquẽdi modo quo in pſalmo. 58. de quibuſdam dicit. alienati ſunt a vulua/
errauerũt ab vtero. Ita ꝙ ſicut illi dicuntur iniqui ex vtero matris ſuę/quia ſemper fuerũt iniqui & ad
iniquitatẽ proni, ita iſte dicit ſe ex vtero matris innixum deo/& eductum de vtero matris ad hoc. ſ. ad
ſperandũ in deo. Vnde & ſubdit. in te laus mea continue/ſemper gloriatus ſum in te. ¶ Tanq̃ mira
culum fui multis. Puer ſeu adoleſcens dauid interfecit vrſum & leonẽ/interfecit goliath gigantem/vi/
cit ſepe philiſteos: & poſt mirabiles euaſiones de manu ſaulis obtinuit regnum / habuit tot victorias
cõtra ſyros/idumęos &c̃. Et propterea dicit. tanq̃ portẽtum ſeu miraculũ fui multis/vt ex paſtore oui/
um ſic tam excelſus tot pręclaris facinoribus emerſerim: & tu ſpes mea, fortitudo: hoc eſt & in his om/
nibus ſemper tu fuiſti tum mea ſpes tum mea fortitudo. ¶ Implebitur os meũ laude tua, tota die glo/
ria tua. hæc nõ vſq́quaq; ĩgrato affectu cõmemoro: ſed propter tot beneficia os meum totum occu/
pabitur laudibus tuis / glorificando te.

NE proiice me. Tractatur hic illa particula/inclina ad me aurẽ tuam & ſalua me. Vbi narrauit ſpem
ſuam in deo ex vtero matris ſuę/cum tot fortiter geſtis deo efficiente, conſequenter ſupplicat vt nolit
ſe modo in ſenectutis ętate derelinquere/ſed continuare velit cœpta. erat enim dauid fugiens ab abſa
lon iam ſenex. Quod ex duobus accipitur. Primum ex eo ꝙ iſta fuga fuit poſt tot bella/poſt ſuperatam
ſyriam/ſubactos ammonitas &c̃. vt patet ex eo ꝙ fuit per multos annos poſt adulteriũ cũ bethſabee:
quod cõmiſſum eſt exiſtente ioab in vltimo bello contra ammonitas: vtpote contra ciuitatem regiã
ammonitarum. Nã dauid genuit ex bethſabee quattuor filios & vnã filiam vltra illum concęptum ex
adulterio/mortuum infra ſeptimum diem ſine nomine: vt patet. 1. parali. 3. Et etiam ex eo ꝙ dauid occi
ſo abſalon nec ſuas cognouit vxores aut concubinas nec aliam duxit: hoc ſiquidem eſt ſignum ſene/
ctutis. dormiebat enim ſolus: & propterea inuenerunt abiſach ſunamitem &c̃. vt patet in hiſtoria re/
gum. ¶ Ne proiice me/quem tãtopere protexiſti, in tempore ſenectutis: ſicut deficiente potentia mea/
naturali, ne derelinque me. In hebręo habetur in datiuo tempori: ſed congruitas mutauit addita ꝓpo
ſitione in. Sicut deficiente. Aduerte hic ꝙ vbi interp̃tes ponũt deficiente/dictio hebraica ſignificat cõ
pletionem qua complentur ſucceſſiuã. & quia completio ſucceſſiuorum eſt deficientia eorundẽ (quũ
enim completur dies tunc deficit) ideo interp̃tes deficientiam tranſtulerunt. caremus ſiquidem verbo
actiuo ſeu neutro ſignificante huiuſmodi completionem intranſitiue. Sicut deficiente potentia mea.
Multiplicat loca, prius ab ętate ſenili: modo a defectu virium ſupplicat. Milites quorum vires ſunt

conſumptę, relinquuntur tanq̃ inutiles. Et ad hoc alludens ait. ne derelinque me ſicut deficiente potētia mea, hoc eſt tanq̃ militem cōſumptis viribus eius. ⁋ Quia dixerunt inimici mei, achitophel & ſeniores cum abſalon, mihi, hoc eſt contra me: & obſeruatores animæ meę .i. vitę meę in malum, conſiliati ſunt ſimul. Dicendo, hæc ſcilicet. deus dereliquit eum, propter crimina eius, non adiuuat eum amplius vt experientia teſtatur: perſequimini & cōprehēdite eū. Scdi reg. 17. dixit achitophel. eligā mihi 12 milia virorum & perſequar dauid hac nocte & percutiam eum. Quia non liberās. dauid quippe lapſus eſt & ſolutis manibus &c̄. vt ibi ſubditur. Ideo deus ne elongare a me, eſto mecum: deus meus ad auxilium meum feſtina, opus eſt celeritate ad occurrendum tali conſilio. Et fuit exauditus, conſulente cuſi oppoſitum. Confundentur & conſumentur aduerſantes animæ meę. Prophetat exauditionem. Vtrunq; fuit verum. nam & confuſi ſunt ab expectatione ſua, & conſumpti ſunt. achitophel quidem ſuſpēdio proprio, abſalon lanceis, & exercitus armis ioab. Amiciētur vituperio & erubeſcētia quęrētes malū meū. fuerūt .n. velut erubeſcētia & vituperio veſtiti omnes qui quęſierant malum dauidi.

Et ego iugiter expectabo. Tractatur hic illa particula, eſto mihi forti habitaculo ad veniendum iugiter. Tractatur autem promittendo diuinas laudes. Et ego iugiter expectabo, deum firma ſpe: & adiiciam ſuper omnem laudem tuam, nunq̃ deſinam addere laudem laudi. Os meum narrabit iuſtitiam tuam, non meam ſed qua me punis: tota die, continue, ſalutē tuā, qua me ſaluabis: qa nō cognoui numeros. Per numeros intelligit ſcias humanas. quas noiat a numeris, vel qa ſub nūeris tradebant antiquitus ſcię: primaq; ſciarū erat mathematica cuius caput eſt arithmetica de numeris. Vel qa exacta cognitio rerū cognitio nūerorū dicit. dicimus .n. oēs numeros phię vel metaphyſicę &c̄. Intēdit itaq; ꝓphia dicere ſe neſcire ſubtilitates humanarū ſciarū, prię phię, & alia huiuſmodi: & hinc reddere rōnem quare nō ꝑmittit laudare deū cū hmōi ſubtilitatibus. ⁋ Sed veniam in fortitudinibus dñi dei: hoc eſt in potēter geſtis a dño deo veniā ad laudandū, ex iis quæ potēter geſſit cōtra pharaonē, cōtra amorręos, & reliquis cōtētis in ſacra ſcriptura ſpectātibus ad potētiā dei: vt ſunt creatio cœli & terræ, & ſimilia. Recordabor iuſtitię tuę. nō ſolū laudabo potētiā tuā ſed etiā iuſtitiam quā exercuiſti in primos parētes, in primū homicidā, in diluuio generis humani &c̄. Solius tui. & breuiter laudabo te ſolū, neſciēs ſubtilitates ſciētiarū. ⁋ Deus docuiſti me. Si quęris vnde ſcis o dauid fortitudines dñi, iuſtitiā dei, ſoliuſq; deū, quū nō vacaueris niſi aut ouibus aut militiæ! Ecce rñſio. Deus docuiſti me, ipſe deus fuit doctor interius illuminando. Vnde .2. reg. 23. dicit ipſe dauid. deus iſrael mihi locutus eſt ſicut lux aurorę oriēte ſole mane abſq; nubibus rutilat &c̄. ⁋ A pueritiis meis & vſq; nunc annūciabo ſepata tua. Fructus doctrinę qua me docuiſti, eſt ꝙ ex tunc (ſcilicet a pueritia mea) propoſui. annunciabo ſepata, occulta & mirabilia tua, & vſq; nunc in eodem perſeuero propoſito. Futurum enim annunciabo, reſpicie ꝑteritum docuiſti. Et etiam vſq; ſenectutē & decrepitam, ſupple ętatē, deus ne derelique me: donec annunciabo brachiū tuum, potētiam tuā, generationi omni quę veniet, fortitudinem tuam, exercitium brachii tui. more humano loquitur de potentia dei & operibus illius. ⁋ Nota hinc haberi duo. Alterū ꝙ dauid loqtur de annūciatione per pſalmos. nā annunciatio eius per ſolā vocē nō ſe extendit ad oēm vēturū: ſed annūciatio ſcripta in pſalmis extēdit ſe ad oēm generationē. Alterum ꝙ dauid incœpit huiuſmodi annunciationē per pſalmos a pueritia ſua: alioquin nō dixiſſet. a pueritiis meis & vſq; nunc annūciabo ſepata tua. vtroq; ſiqdē modo annūciauit diuina a pueritia. Legit .n. 1. reg. 17. ꝙ dauid adhuc puer laudes diuinas annunciabat dicens. dominus qui eripuit me de manu leonis. & rurſus. qs eſt iſte philiſtęus incircūciſus qui auſus eſt maledicere exercitui dei viuentis! In quo clare apparet annūciatio vocalis diuinę laudis. annūciatio aūt per pſalmos ex contextu iſtius literę conicitur.

Et iuſtitiam tuam deus vſq; excelſum. Tractatur hic illa particula, in iuſtitia tua eripies me & liberabis me, cōtinuādo annūcianda. Nō ſolū annūciabo brachium & fortitudinem, ſed iuſtitiam tuam, qua me punis & ſimul punies perſecutores meos, laudabo vſq; excelſum, vſq; ad ſummū: vtpote q nec mea nec perſecutorū meorū crimina impunita relinquis. quæ feciſti magna: hoc eſt annūciabo res magnas quas feciſti, quæ ſunt ſparſę per ſcripturā. quis ſicut tu! & annunciabo ꝙ non eſt ſimilis tui. Qui feciſti videre nos anguſtias multas & malas, in hac perſecutione. & hæc eſt iuſtitia. reuerteris, placidus, viuificabis nos, q iā ſumus mortificati: & de abyſſis terræ reuerteris, facies aſcendere nos. Ordina literam ſic. reuerteris, & de abyſſis terræ facies aſcendere nos. Bis dicit reuerteris. ſemel ad viuificandum, & iterum ad eleuandum ex imo ad regnum: deiecti enim erant. ⁋ Multiplicabis, augebis, magnitudinem meam & verteris, conſolaberis me. Tertio repetit verteris ad conſolandum ſpecialiter ipſum dauidem, & augendum magnitudinem eius: vt rei probauit euentus. Vnde litera eſſet ſic ordinanda. Verteris, multiplicabis magnitudinem meam & conſolaberis me. parum prodeſſet augeri magnitudinem niſi adeſſet conſolatio.

Etiam ego confitebor te. Tractatur hic illa ꝑticula, nō cōfundar ęternū: ꝓdicendo cū cōfuſione inimicorū ſe in ſono, cantu & meditatione palā laudaturū deū. Etiā ego cōfitebor te, laudabo nō meas vires ſed te, i vaſe violę, hoc ē in ſono violę: veritatē tuā deus meus cātabo tibi, q̃ verax i ſermone tuo regnum mihi firmaſti, in cithara ſancte iſraelis. Sicut appellatur deus iſraelis ita appellatur ſanctus

iſraelis:quia apud iſrael colitur ſanctus/hoc eſt eleuatus ab omni imperfectione. Laudabūt/te canē
do,labia mea/non ſolum inſtrumētis muſicis violę & citharę ſed labris propriis, letit iam mōſtrabo:
quoniam cantabo tibi,& anima mea quam redemiſti. Etiam lingua mea tota die loquetur iuſtitiam
tuam.& anima mea laudabit/quam redemiſti fere de morte ad vitam:etiam lingua mea ex meditatio/
ne loquetur/non pręceps/non temere/non garrule,tota die iuſtitiam tuam/quam exercuiſti in perſecu
tores meos:quia confuſi ſunt/non aſſequentes intentum,quia de honeſtati ſunt/multis turpibus quę
ibi interuenerunt:vt achitophel ſuſpendio,abſalon impierare/tantis inceſtibus & ſuſpendio per cu/
nes &c.quęrentes malum meum/malū deiectionis a regno & a vita.Amen.

VVLGATA EDITIO. Salomoni pſalmus. LXXI.

DEus iudicium tuum regi da:& iuſtitiam tuam filio regis.
Iudicare populum tuum in iuſtitia:& pauperes tuos in iudicio.
Suſcipiant montes pacem populo:& colles iuſtitiam.
Iudicabit pauperes populi & ſaluos faciet filios pauperum:& humilia/
bit calumniatorem.
Et permanebit cum ſole & ante lunam:in generatione & generationem.
Deſcendet ſicut pluuia in uellus:& ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram.
Orietur in diebus eius iuſtitia & abundantia pacis:donec auferatur luna.
Et dominabitur a mari uſq; ad mare:& a flumine uſq; ad terminos orbis terrarum.
Coram illo procident ęthiopes:& inimici eius terram lingent.
Reges tharſis & inſulę munera offerent:reges arabum & ſaba dona adducent.
Et adorabunt eum omnes reges:omnes gentes ſeruient ei.
Quia liberabit pauperem a potente:& pauperem cui non erat adiutor.
Parcet pauperi & inopi:& animas pauperum ſaluas faciet.
Ex uſuris & iniquitate redimet animas eorum:& honorabile nomen eorū coram illo.
Et uiuet & dabitur ei de auro arabię:& adorabūt de ipſo ſemper,tota die benedicēt ei.
Erit firmamentum in terra in ſummis montium: ſuper extolletur ſuper libanum fru/
ctus eius,& florebunt de ciuitate ſicut fœnum terræ.
Sit nomen eius benedictum in ſecula:ante ſolem permanet nomen eius.
Et benedicentur in ipſo omnes tribus terræ:omnes gentes magnificabunt eum.
Benedictus dominus deus iſrael:qui facit mirabilia ſolus.
Et bñdictū nomē maieſtatis eius i æternū,& replebit maieſtate eius oīs terra:fiat fiat.

Complete ſunt orationes dauid filii ieſſe.

IVXTA HEBRÆVM. Salomoni. LXXII.

1 propheta DEus iudicia tua regi da:& iuſtitiam tuam filio regis.
2 Iudicabit populun tuum in iuſtitia:& pauperes tuos in iudicio.
3 Portabunt montes pacem populo & colles:in iuſtitia.
4 Iudicabit pauperes populi/ſaluabit filios mendici:& conteret calūniatorem.
5 Timebunt te cum ſole & faciebus lune:generatio generationum.
6 Deſcendet uelut pluuia ſuper tonſam:uelut imbrium gutta terræ.
7 Florebit in diebus eius iuſtus:& multitudo pacis uſq; non erit luna.
8 Et dominabitur a mari uſq; mare:& a flumine uſq; terminos terræ.
9 Faciebus eius genuflectent eremitę:& inimici eius puluerem lingent.
10 Reges tharſis & inſularum munus reddent:reges ſceua & ſeua donum offerent.
11 Et curuabunt ſe illi omnes reges:omnes gentes ſeruient ei.
12 Quia eruet mendicum a diuite/& pauperē:& cui non adiutor ipſi.

13 Miſerebitur ſuper paupere & mendico:& animas mendicorum ſaluabit.
14 A dolo & ab iniquitate redimet animã eorum:& precioſus ſanguis eorũ in oculis eius.
populo populo populo
15 Et uiuet/& dabit ei de auro ſceua/& orabit pro eo cõtinue:tota die benedicet eũ
16 Erit uola tritici in terra in capite montium:collidetur ſicut libani fructus eius/& germi
nabunt de ciuitate ſicut herba terrę.
17 Erit nomen eius ęterno/faciebus ſolis filiabitur nomen eius:& benedicetur in eo om
et
nes gentes/ beatificabunt eum.
tetij 18 Benedictus dominus* deus† deus iſraelis:faciens ſeparata ſolus ipſe.
19 Et bñdictũ nomẽ honoris ei⁹ ſẽpiterno:& iplebit honor ei⁹ uniuerſã terrã.amẽ & amẽ.

ℂ Complete ſunt orationes dauidis filij iſai.

Titulus eſt. Salomoni. Vbi aduerte ꝙ ſalomon non ſignificatur autor pſalmi: quoniã ex rubrica ſubiuncta in fine iſtius pſalmi conſtat autorẽ pſalmi huius eſſe dauidem. ſubditur ſiquidẽ rubrica talis.complete ſunt orationes dauidis filii iſai. Niſi enim dauid fuiſſet autor iſtius pſalmi/ non fuiſſet in fine eius rubrica talis apposita. Eſt itaq; dauid autor pſalmi. ⁋ Nota ſecundo ꝙ ſalomon nõ eſt hoc in loco nomen proprium ſed appellatiuũ.ita ꝙ nõ ſignificat illũ dauidis filium qui olim ędificauit templũ/qui vocatus eſt rex ſalomon:ſed eſt epitheton meſię.appellatiue ſiquidẽ ſumitur/ac ſi dictum fuiſſet pacifico. Hęc autẽ ſic eſſe comprobatur ex ipſo pſalmo Primũ ex verſiculo octauo.& dominabitur a mari vſq; mare/& a flumine vſq; terminos terrę. Secundo ex verſiculo vndecimo.& curuabunt ſe illi omnes reges,oẽs gentes ſeruient ei. Tertio ex verſiculo.17.& bñdicentur in ipſo omnes gentes,beabũt eũ. Hęc.n.manifeſte cõſtat nõ illi viro qui appellatus ẽ ſalomon ſed meſię cõuenire. Quod etiã atteſtatur thargũ/habẽs ſic. deus ſententiam iudiciorũ tuorũ regi meſię da. Merito autẽ meſias appellatur ſalomon ideſt pacificus:quia pacificat ea quę in celis & q̃ in terris ſunt:vt dicit ad ephe.1. Eſt igitur ad literam materia pſalmi regnũ meſię pacificũ.& hoc denotat titulus/ ſalomoni.

ℂ SVMMARIVM EST.

ℂ Propheta prędicit meſiam,regem regis filiũ/iudicaturum omnes cum iuſtitia & pace/dominaturum omni terrę/adorandum ab vniuerſis regibus & gentibus/curam habiturum pauperum & impotentum/prouiſurũ populo ſuo de omnibus/cognoſcendũ palã ęterno filii noie/& ab omnibus beandum:indeq; benedicetur deus & nomen glorię eius quę replebit vniuerſum.

ℂ Perſona loquens propheta eſt.

Deus iudicia tua. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materię, & executiuam/ibi iudicabit. ⁋ Proponit petendo vnum/multis circunſtantiis fultum. Deus da iudicia tua/oia ad ius dicendum,& iuſtitiã tuam/hoc eſt executionem iudiciorũ(nihil.n.eſt ius dicere niſi ſubſequatur executio iuſtitię)regi filio regis. Meſiam appellat regem:quia quatenus rex erit/de eo loquitur.filium aũt regis ob nobilitatem generis. Et quidẽ ſm diuinam naturam eſt filius regis qui regit vniuerſum:ſecũdũ aũt humanã eſt filius dauidis regis. ⁋ Vbi nota prophetam petere vt meſię iam regi detur iudiciũ & iuſtitia:quia ad literam in ſecundo aduentu in quo meſias veniet rex & regis filius glorioſus/iudicabit & iuſtitiã faciet. Vnde & angelus ad mariã dicit.dabit ei deus ſedem dauid patris eius,& regnabit in domo iacob in ęternũ/& regni eius non erit finis.regnum enim chriſti in ſecundo aduentu inchoabit in terra:interim ſiquidem ſedet a dextris dei.

ℂ Iudicabit populũ tuũ. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula/iudicia tua & iuſtitiã tuã. Secũdo illa/da/ibi deſcẽdet. Tertio illa/regi/ibi & dñabit. Quarto illa/filio regis/ibi erit nomẽ. Quinto illa/deus/ibi bñdictus. ℂ Prędicit propheta fructum petitę donationis. Iudicabit/ meſias rex,populũ tuũ/deus:& quod plus ẽ pauperes tuos in iuſtitia & iudicio. Portabunt montes & colles/maiores & minores principes,pacem populo in iuſtitia:hoc eſt nõ faciet iudiciũ turbulentum/ tumultuoſum aut ſcandaloſum,ſed ſic iudicabit vt maiores omnes in iuſtitia portent pacem vniuerſalem.ita ꝙ tunc implebitur/& erit opus iuſtitię pax:quod in hoc mundo impleri non poteſt. Iudicabit pauperes populi(ſpecialiter meminit pauperũ/quorũ iuſtitia facile contẽnitur)dicet ius pauperibus/& a fortiori diuitibus:ſaluabit filios mendici.ecce executio iuſtitiæ ꝙ filios etiam mendicantium ſaluabit ab iniuriis. & conteret calumniatorem. Perfectio iuſtitiæ eſt non ſolum ſaluare innocentem,ſed damnare ſed punire nocẽtem. ppea enĩ dictum eſt iudicia in plurali, vt vtrunq; comprehẽdatur iudicium:& punitionis malorũ/& iuſtificationis rectorum. Aduerte hic per hęc omnia deſcribi vniuerſale iudiciũ exercẽdũ a chriſto/ex integritate & vniuerſalitate iudicii ac iuſtitię cũ pacis fructu.

tunc

tunc.n.erit ſumma tranquillitas ordinis:quę vocatur pax. ¶ Timebunt te cum ſole. Terribilitas iudi/
cii deſcribitur ex vniuerſalitate locorum & temporũ. Timebunt te generatio generationũ cum ſole &
faciebus lunę. Motus coeli generatio eſt omniũ generationum. generatio quidem/quia in fieri cõſiſtit
motus: generationũ autem/quia eſt cã omniũ generationũ: Et ipſe cum ſole & ſtellis/quę apparent
in conſpectu lunę & nõ in conſpectu ſolis, timebunt te/hoc eſt ad ſimilitudinem timentium ſe habe/
bunt:qm̃ motus quidem coeli ceſſabit/& ſol & ſtellę apparẽtes in cõſpectu lunę ceſſabunt ab influxi/
bus ſuis: ceſſabit.n.tunc generatio. Et per hoc ſignificatur iudicium illud extendere ſe ad totum vni/
uerſum & finem imponere generationibus: ac per hoc non eſſe opus vt iteretur iudicium.

Deſcendet. Tractatur hic illa particula/da, deſcribendo aduentum meſię. Et q̃uis poſſint hęc verba
intelligi de primo aduentu, contextus tamen trahit me ad exponendum de ſecũdo. ¶ Deſcendet/de coe
lo in ſecundo aduentu, velut pluuia ſuper tonſam, velut imbrium gutta terrę. Tonſa appellatur terra
producẽs paſcua ſecto foeno. tunc.n.eſt velut tonſa/& deſiderat pluuiam ad germinandũ. Et iuxta hãc
ſimilitudinem deſcribitur ſecundus chriſti aduẽtus opportunus/deſideratus/foecũdus ſicut pluuia re
ſpectu terrę tonſę ad nouũ germẽ. Et congruit ſimilitudo expectationi iuſtorum poſt tonſionem: pro
quanto poſt ſucciſum germen huius vitę expectant nouũ germen reſurrectiõis. Altera ſimilitudo eſt,
quum terra arida magnis guttis multę pluuię ſaciatur. Et ad idem tendit: qm̃ ariditas terrę magnam
deſiderat pluuiam. & ariditatem humani generis ex ſe inſinuat. ¶ Florebit in diebus eius. Ecce fru/
ctus deſcenſus veluti pluuię ad ſimilitudinẽ terrę tõſę, deſcribitur florere/germinare/flores producere.
Florebit in diebus/aduentus, eius non terra ſed iuſtus/genus iuſtorum: & multitudo pacis, nõ ad tem/
pus ſed vſq; non luna/hoc eſt ſine fine. & pacis nõ erit finis/vt ſcripſit eſaias. deſcribit.n. infinitam dura/
tionẽ a perpetuitate lunę. vſq; nõ erit luna/hoc eſt ſemper: nunq̃.n. luna deſinet eſſe.

Et dñabitur. Tractatur hic illa particula/regi: deſcribendo regnum meſię humano more ex iis quę
apud nos ſunt. Tum ab vniuerſitate terrarũ. & dñabitur a mari vſq; mare, & a flumine vſq; terminos
terrę: hoc eſt in vniuerſis maribus & vniuerſis terris. ¶ Tum a reuerenti ſubiectione & populorum &
principum. faciebus eius genuflectent eremitę/habitatores locorum deſertorũ: & inimici eius/idola/
trę/peccatores/dęmones, puluerẽ lingent/ſub pedibus eius. Reges tharſis & inſularũ/hoc eſt reges ma/
rium & habitantiũ in inſulis, munus reddent/debitum/vtpote ſubditi: reges ſceua & ſaba donum/debi
tum, offerent. Et vt vnico verbo dicatur. curuabũt ſe illi omnes reges/omnes gentes ſeruient ei. Intelli
ge per hęc omnia minus dici q̃ intenditur. deſcribitur enim vniuerſalis omnium ſubiectio & reueren/
tia quę exhibebitur chriſto in ſecundo aduentu per hęc minima quę ſunt apud nos. Et propterea me
minit habitatorum eremi & inſularum ſpecialiter, vt nullum exceptum intelligas.

Quia eruet mendicum. Deſcripto regno chriſti ab vniuerſali ſubiectione/ nunc deſcribitur idem a
regimine dupliciter. Prius reſpectu perſonarum indigentium & impotentium. deinde reſpectu po/
puli. ¶ Quia eruet mendicum & pauperem a diuite. Reddit rationem deſcriptę ſubiectionis & re/
uerentię ex bonitate regiminis/liberando pauperes & inferiores ab oppreſſione potentiorum. & non
adiutor ipſi/hoc eſt liberabit eos qui carent adiutore. Ita φ tria perſonarum genera tanguntur: men
dici/pauperes/& carentes adiutore. vt omnes indigentes comprehendat. ¶ Miſerebitur ſuper paupe/
re & mendico, & animas mendicorum ſaluabit. Internę miſericordiæ actus ſimul & externę ſalua/
tionis adiungit. A dolo & ab iniquitate redimet animam eorum. Periclitantur pauperes tum pro/
pter dolos aliorum contra eos/tum propter iniqua facta contra vitam eorum. Et ab vtroq; pericu/
lo redimet eos. Et precioſus ſanguis eorum in oculis eius. Pro nihilo habetur ſanguis vilium per/
ſonarum apud reges mundi: in oculis vero meſiæ ſanguis pauperum erit precioſus/ valde æſtima/
tus. ¶ Et viuet/rex meſias ſine fine, & dabit ei. Explicare incipit regimen meſiæ reſpectu populi.
& ideo tranſit a numero plurali quo hactenus vſus eſt ad ſingularem/vtendo pronomine ei ſeu il/
li. Et dabit ei/populo ſuo, de auro ſceua/ditabit populum ſuum, & orabit pro eo continue/ſer/
uabit eum populum continue ſuis meritis: ſicut orans ſacerdos ſeruat eum pro quo orat. tota
die/ſemper, benedicet eum/populum. Erit vola tritici in terra in capite montium/ſeretur tantum
tritici quantum capit vola in vertice montium, & collidetur fructus eius ſicut libani/fructus col/
liditur: hoc eſt multiplicabitur vſqueadeo φ ſpicę collidentur agitante vento ſicut rami arborum
in libano colliduntur. & germinabunt de ciuitate ſicut herba terræ: hoc eſt homines ciuiles cre/
ſcent/multiplicabuntur ſicut herba terræ creſcit & multiplicatur. ¶ Aduerte hic deſcribi per hæc
regimen regni meſiæ ab incomparabili ſimilitudine regiminis & regni humani. Et propterea de/
ſcribitur a cura pauperum/quæ rara eſt in regnis humanis. a redemptione ſubditorum tum a ma/
chinationibus doloſis/tum a factis iniquis: quod rariſſime forte fit. Tum ab ęſtimatione infimorum:
qđ in regnis humanis nõ habet locũ. Et qđ plus eſt/φ ipſe rex ditabit ſubditos/φ erit ſicut ſacerdos p
eis ad deum/nunq̃ maledicendo & a fortiori nunq̃ malefaciendo populo ſuo. Tum ab abundantia
tanta φ pugillus tritici in vertice montium(vbi minus triticum ſolet ſeri & fructificare) multiplica/
bitur ſicut fructus libani. Tum a foecũditate/φ velut germinantes ciues creſcẽt: quod ad foelicitatem

pertinet regni. Intendit enim per hęc omnia ineffabiles conditiones regni meſiæ ſignificare quo ad omnia ſine acceptione perſonarum, cum cura ita ſingulorum ſicut & omnium. Nec meminit curę reſpectu diuitum: quia in omnibus humanis regnis diuites bene ſtant: & ideo non oportuit mentionem de hoc facere. Sed ſuperius vbi de iudicio & iuſtitia actum eſt, dictum eſt ꝙ montes & colles portabunt ſufficrent in iuſtitia pacem: & de reuerentia dictum eſt ꝙ adorabunt eum omnes reges.

Erit nomen eius. Tractatur hic illa particula, filio regis: proſequendo fœlices conditiones regis. Tum quo ad perpetuitatem famę. Erit nomen eius æterno, nulla obliuione delebitur, faciebus ſolis filiabitur nomen eius: hoc eſt in clara luce, palam in toto vniuerſo nomen meſię filiatione cognoſcetur: hoc eſt ab omnibus tunc cognoſcetur ꝙ ipſe eſt filius dei. quod eſſe filium eſt ei nomen propriū. Et vere ſic erit. nam beati videbunt hoc: alii autem vidētes ipſum hominem dominum vniuerſorum, iudicem mundi & adorari vt filium dei, credent coacti ipſum eſſe filium dei: ſicut modo dęmones credunt. Ex hoc textu apud iudęos vulgatum eſt nomen meſiæ, filius dei. Vnde in euangelio pluries inducuntur & homines & dęmones appellantes meſiam filium dei. quinetiam caiphas pontifex dixit, ſi tu es meſias filius dei. ¶ Et benedicent in eo, quoniam in chriſti merito ſolo benedicent omnes quicunqꝫ benedicentur: omnes gentes beatificabunt eum, laudando.

Benedictus dominus. Tractatur hic illa particula, deus: gratias agendo deo qui dedit iudicia ſua & iuſtitiam ſuam regi filio regis. vel potius prophetando ꝙ tunc (ſcilicet tempore regni meſiæ) deus benedicetur, qui modo vix cognoſcitur. ¶ Benedictus, benedictione laudis erit, dominus deus, natura, deus iſraelis, per gratiam cultus: faciēs ſeparata ideſt mirabilia, ſolus ipſe, in meſia. Et benedictum, erit, nomen honoris eius, quod nunc latet & tunc erit manifeſtum, ſempiterno: & implebit honor eius, tunc, vniuerſam terram, quam non implet nunc. Amen. & amen. Affirmantis eſt duplicata affirmatione, in ſignum immobilis veritatis futurę.

¶ Complete ſunt orationes dauidis filii iſai. Occurrit hoc loco q̄ſtio de veritate huius rubricę: quia inferius multi ſubiunguntur pſalmi cū titulo dauidis. ¶ Soluitur autem per hoc ꝙ pſalmi non ſunt locati in libro pſalmorum qui habetur, eo ordine quo erant in principio: ſed ſicut reperti ſunt. Erant ſiquidem ſparſi, & ſine ordine collecti ſunt. Clare enim conſtat ex titulis ꝙ tertius pſalmus locandus eſt poſt .51. ſm rectum ordinem. Vnde quia contigit pſalmum hunc habentem hanc rubricam in medio locari, ideo hic legitur. Crediderim ego (vt in procemio dixi) hūc pſalmum eſſe vltimum pſalmum totius pſalterii: & propterea habere hanc rubricam annexam. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Canticum aſaph. LXXII.

QVam bonus iſrael deus: iis qui recto ſunt corde.
Mei autem pene moti ſunt pedes: pene effuſi ſunt greſſus mei.
Quia zelaui ſuper iniquos: pacem peccatorum uidens.
Quia non eſt reſpectus morti eorum: & firmamentum in plaga eorum.
In labore hominum non ſunt: & cū hominibus non flagellabuntur.
Ideo tenuit eos ſuperbia eorum: operti ſunt iniquitate & impietate ſua.
Prodiit quaſi ex adipe iniquitas eorum: tranſierunt in affectum cordis.
Cogitauerunt & locuti ſunt nequitiam: iniquitatem in excelſo locuti ſunt.
Poſuerunt in cœlum os ſuum: & lingua eorum tranſiuit in terra.
Ideo conuertetur populus meus hic: & dies pleni inuenientur in eis.
Et dixerunt quomodo ſcit deus: & ſi eſt ſcientia in excelſo?
Ecce ipſi peccatores & abundantes in ſeculo: obtinuerunt diuitias.
Et dixi. ego ſine cā iuſtificaui cor meum, & laui inter innocentes manus meas.
Et fui flagellatus tota die: & caſtigatio mea in matutinis.
Si dicebam narrabo ſic: ecce nationem filiorum tuorum reprobaui.
Exiſtimabam ut cognoſcerem: hoc labor eſt ante me.
Donec intrem in ſanctuarium dei: & intelligam in nouiſſimis eorum.
Veruntamen propter dolos poſuiſti eis: deieciſti eos dum alleuarentur.
Quomodo facti ſunt in deſolationem? ſubito defecerunt, perierunt propter iniquitatem ſuam.

Velut ſomnium ſurgentium:domine in ciuitate tua imaginem ipoꝝ ad nihilũ rediges.
Quia inflammatum eſt cor meum & renes mei commutati ſunt:& ego ad nihilum redactus ſum,& neſciui.
Vt iumentum factus ſum apud te:& ego ſemper tecum.
Tenuiſti manũ dexterã meã:& in uolũtate tua deduxiſti me,& cũ gloria ſuſcępiſti me.
Quid enim mihi eſt in cœlo:& a te quid uolui ſuper terram?
Defecit caro mea & cor meum:deus cordis mei & pars mea deus in æternum.
Quia ecce qui elongant ſe a te peribunt:perdidiſti oẽs qui fornicantur abs te.
Mihi autem adhærere deo bonum eſt:ponere in dño deo ſpem meam.
Vt annunciem omnes prędicationes tuas:in portis filię ſion.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Pſalmus aſapho. LXXIII.

1 Propheta. TAntum bonus iſraeli deus† ,mundis cordis. †eſt
2 Et ego [ſic] :uelut parũ declinauerunt pedes mei, uelut nihil effuſi ſunt greſſus mei.
3 Quia zelaui in inſipientibus:pacem impiorum uidebo.
4 Quoniam non ligamina [ſunt] morti eorum:& ſana uis eorum.
5 In labore hominis non [ſunt] ipſi:& cum adam non plagabuntur.
6 Ideo [fuit] torques eorum ſuperbia:amicietur ornamento iniquitatis ſibi.
7 Exiuit ex adipe oculi eorum [glibet oculoꝝ]:tranſierunt cogitationes cordis.
8 Liquefacient & loquentur in malo fraudis:ex excelſo loquentur.
9 Poſuerunt in cœlis os ſuum:& lingua eorum ambulabit in terra.
10 Propterea redire faciet [deus] populum ſuum huc:& aquę pleni exprimentur eis.
11 Et dicent. Vox populi. qũo nouit deus,& eſt ſcientia in excelſo?
12 Ecce iſti impii:& quieti mundi,aſſecuti ſunt opulentiam.
13 Tñ fruſtra mundaui cor meum:& laui in mundicia palmas meas.
14 Et fui uulneratus tota die:& caſtigatio mea matutinis.
15 Si [ſicut] dixi narrabo ſicut:ecce generationem filiorum tuorum negaui.
16 Propheta. Et cogitaui ad ſciendum hoc:labor ipſe [eſt] in oculis meis.
17 Donec ueniam ad ſanctuaria dei:intelligam finem† eorum. †finis
18 Tantum in lubricis pones eos†:feciſti cadere eos in ruinas.† †eis †ruinis
19 Quomõ fuerunt deſolationi:ſicut momentum finiti ſunt,cõpleti ſunt ab horroribus.
20 Velut ſomnium ab expergiſci:dñe† in ciuitate imaginem eorum deſpicies. †dñi mei
21 Quia aceſcet cor meum:& renes meos acuam.
22 Et ego beſtialis & neſciam: [tanq̃] beſtię fui tecum.
23 Et ego continue tecum: [ideo] apprehendiſti in manu dexteram meam.
24 In conſilio tuo duces me:& poſtea honore ſuſcipies me.
25 Quis mihi in cœlis:& tecum non uolui [q̃cq̃] in terra.
26 Conſumpta eſt caro mea & cor meum:robur cordis mei & pars mea deus† ęterno. †ī

deorum 28 Et ego /approximatio dei† mihi bona: poſui in domino deo † ſpem meam ad narran
† dijs dum omnes operationes tuas.

TItulus eſt. Pſalmus aſapho: hoc eſt deputatus ſaltem vt cantori aſapho. ¶ Materia pſalmi clare patet ex ipſo. eſt enim diſputatio quædam de proſperitate iniquorum in hac vita quomodo ſtat cum prouidentia dei & iuſtorum paſſionibus.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta diſputans de proſperitate iniquorum & afflictione iuſtorum/ vbi rationes attulit hinc ex inconſonantia ad diuinam prouidentiam/ inde ex reprobatione filiorum dei/ notitiamq; q̃onis ex fine vtriuſq; reuelato pendere dixit: & finem iniquorum in inferno/ iuſtoꝝ vero in honore apud deũ, & peccata illorum punienda/ iſtorum cõiunctionem cum deo bonam eſſe deſcribit.

¶ Perſona loquens nõ ꝓprię variatur/ ſed recitatiue: recenſendo ſcilicet aliorum verba.

TAntum bonus iſraeli deus. Diuiditur pſalmus in partes duas: ꝓpoſitiuam materię, & executiuam/ ibi quoniam nõ ligamina. ⁋ Proponit duo. Alterum ex parte dei: ꝙ deus ſolis mũdis corde eſt bonus. Deus iſraeli/ populo colenti ſe, non vniuerſo ſed mundis cordis tm̃/ ſolis, bonus/ apparet. Intellige hoc iuxta illud. palato non ſano pœna eſt panis/ qui ſano eſt ſuauis. & oculis ægris odioſa lux/ quæ puris eſt amabilis. Deus enĩ in ſeipſo ſumme bonus/ & omnibus ac ſingulis quantũ eſt ex parte dei eſt bonus, ſed non omnium mentium guſtu guſtatur bonus/ non omnium mentium oculis apparet bonus: vt patet in blaſphemantibus eum/ in negantibus prouidentiam eius/ offendentibus ipſum &c̃. Sed habẽtes cor mundum ab erroribus & paſſionibus/ ſceleribus & aliis hmõi, vident fide/ guſtant ſpe atq; charitate deum vt bonum/ vt beneficum/ lõge plus q̃ mereamur. ⁋ Alteꝝ ex parte ſui: ꝙ ferre declinauit affectus ſuus/ quia zelauit videns proſperitatem iniquorum. Et ego. E regione ſe diſtinguit a deo. Deus bonus, & ego. Imperfectus ſermo eſt: & ſubintelligitur talis vt ſubiungam. Velut parum declinauerunt pedes mei. Duplex poteſt eſſe ſenſus. Alter affirmans declinationem pedum/ non parum ſed velut parum. Alter vt ſubaudiatur verbum ſubſtantiuum defuit. velut parum defuit quin declinauerunt pedes mei. & ſic non affirmatur declinatio. Et hunc ſenſum ſecuti ſunt communiter interpretes dicentes pene. Per pedes quæ ſunt inſtrumenta ad gradiendum/ intellige tum naturales vires intellectus & voluntatis. tum habituales virtutes/ quę ſunt principia bene operãdi: hæc enim pene declinauerunt a recto. Velut nihil effuſi ſunt greſſus mei. Particulam velut nihil/ dupliciter expone ſicut præcedentem velut parum. Per greſſus intellige ipſa opera. Et aduerte ꝙ minus periculum deſcribit in greſſibus q̃ in pedibus: dum de pedibus dixit velut parum, de greſſibus vero velut nihil. eo ꝙ imperfecti motus venialium peccatorum/ facilius fiunt intus q̃ in exteriori opere. Quia zelaui/ contriſtatus ſeu idignatus ſum, in inſipiẽtibus/ quoꝝ nõ eſt numerus, pacem impiorum videbo/ hoc eſt perſeueranter videndo. futurum enim appoſitum eſt ad ſignificandam perſeuerantiam.

¶ Quoniam non ligamina. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractat̃ illa particula/ pacẽ impioꝝ. Secundo illa/ & ego velut parum declinauerũt pedes mei quia zelaui &c̃. ibi propterea redite faciet. Tertio illa/ tm̃ bonus &c̃. ibi & cogitaui ad ſciẽdũ. ¶ Circa primum ꝓponit ꝓpheta materiã q̃onis ſeu diſputationis (ſcilicet ꝓſperitatẽ iniquoꝝ) tali ordine. Prius ꝓpouit eoꝝ pacẽ. deinde iniquitatẽ. Pacẽ quidẽ in quattuor. quoꝝ primũ eſt. Q̃m̃ non ligamina morti eoꝝ. Metaphoricus eſt ſermo, deſcribẽs tardã mortẽ eoꝝ/ tanq̃ ſolutã nõ habentẽ ligamina trahẽtia ipſam. Appellat̃ mors ligaminibus tracta/ q̃n ęgritudinibus mortalibus aut aliis occaſionibus accelerat̃. et ꝑ oppoſitũ mors ſine ligaminibus/ quę nõ accelerat̃. Hoc eſt ergo primũ bonũ tpale iniquoꝝ ꝙ nõ accelerat̃ eis mors. Sunt enĩ diuites/ & tuent̃ ac gubernãt ſe bñ/ & viuũt quãtũ natura tolerat. mors autẽ pauperũ mille vinculis neceſſitatũ accelerat̃. ⁋ Et ſana vis eoꝝ. Secũdum bonũ etiã corporis eſt/ ꝙ eoꝝ naturalis vis eſt ſana ab ęgritudinibus: quia preſeruant ſe diuitiis. ⁋ In labore hoiẽ nõ ipſi/ ſupple ſunt. Tertium bonũ eſt ꝙ ſint a laboribus quibus in ſudore vultus veſcimur pane: quia ipſi in ſudore aliorum veſcuntur pane. ⁋ Et cum adã non plagabuntur. Quartũ bonũ eſt exemptio a plagis penuriæ/ belloꝝ & hmõi. non ſentiũt enim iſti cũ adam/ cũ cõi genere hoĩum, plagas oppreſſionũ hmõi. ¶ Ideo. Narrata pace impioꝝ, ſubiungit̃ eoꝝ iniquitas in affectu/ in intellectu & in lingua. Ideo/ mater iniquitatũ ſequẽtium ſignificat̃ proſperitas, torques eoꝝ/ fuit, ſupbia. regina oĩum vitioꝝ ponit̃ torques/ hoc eſt gloria eoꝝ ad ſimilitudinem torquis. Vbi aduerte ꝙ ſi latina lingua permitteret/ dicendum fuiſſet. ideo torquauit eos ſuperbia/ ſuperbia ornauit eos vt torques ornamentum colli. Amicietur ornamento iniquitatis ſibi. Modo in plurali & modo in ſingulari numero loquitur: quia & de ipſis iniquis & de genere iniquorum loquitur. Amicietur/ velut pallio, ornamento iniquitatis. ex ſupbia orit̃ iniuſtitia/ non aliena ſed ſua. Vtrunq; autem vitium eſt voluntatis. ⁋ De intellectu vero. Exiuit ex adipe oculi eorum. i. quilibet oculorum eoꝝ internorũ procedit nõ ex rectitudine/ non ex iudicio rõnis, ſed ex adipe diuitiaꝝ & potẽtię. magnitudo qppe eoꝝ generat in eis cogitatiões cõformes eoꝝ ſupbię. Trãſierũt cogitatiões

cordis:hoc eſt tam ſuperbe cogitant vt tranſeant/tranſcendant diſcurſus naturales/quos cor naturali/
ter ſuggerit.excogitant enim quæ homo nunq̃ cogitaſſet/quę ſuperant vires cogitationum poſſibi/
lium:vt patet in ambiẽtibus altiora ſe.¶ Liquefacient & loquentur in malo fraudis.Ecce crimina lin/
guę.Diſſoluent alios loquentes in malo fraudis/fallaciter ad decipiendum:ex excelſo loquentur.ſicut
oculi eorum prodeunt ex adipe ſic ſermones eorum prodeunt ex celſitudine eorum . Poſuerunt in coe/
lis os ſuum,& lingua eorum ambulabit in terra.Nemini parcunt , deum blaſphemant / aut negando
prouidentiam eius aut aliquid huiuſmodi. & in terra omnibus obloquuntur , nulli ætati/ſexui/ordi/
ni parcunt:ſed detrahendo diſcurrunt per omnes.& ſic lingua eorum ambulat in terra.Hæc eſt mate/
ria diſputationis pax iniquorum.

Propterea redire faciet. Tractatur hic illa particula/quia zelaui declinauerunt velut parum pedes
mei &c̃.¶ Propoſita materia diſputationis/introducit propheta populum dei quodãmodo vacillan/
tem in hac quęſtione.Et per hoc explanat in cuius perſona dixit pedes vacillaſſe : ꝙ ſcilicet dixit hoc
in perſona populi colentis deum.Propterea/quia iniuſti bene habẽt in hac vita,faciet/deus, populum
ſuum redire huc/in hanc quęſtionem.Redire inquit:quia non ſemel tm̃ ſed ſepe populus dei reuertit̃
ad hanc quęſtionem.Et attribuitur deo facere redire:quia ipſe dãdo bona iniquis/dat occaſionem po
pulo ſuo ſepe redeundi ad hanc quęſtionem . Vnde & hieremias & habbacuc hanc quęſtionem mo/
uerunt:& quotidie mouetur a populo dei.qui enim non colunt deum carẽt hac quęſtione . ¶ Et aquę
pleni exprimentur eis.Deſcribitur quãdo populus dei redit ad hanc quęſtionem/quãdo fere vacillat:
quando ſcilicet aquę pleni exprimuntur eis:hoc eſt quando patiuntur penuriam/quando opprimũ/
tur.Ex metaphora ſignificatur eoꝝ afflictio.Et ſumitur ſimilitudo a ſitientibus quibus turbida & mo
dica aqua ſuppetit.Aquę pleni/ſunt aquę loci pleni aliena materia:puta luto.aquę enim loci ſeu va/
ſis continentis ſolam aquam , vocant̃ aquę/abſq; additione pleni.Ita ꝙ per aquas pleni deſcribuntur
aquę turbidę.Rurſus per hoc ꝙ exprimuntur/ſignificatur ꝙ non fluendo ſed exprimendo dantur eis:
ac per hoc & magis mixtę & modicę dantur.Ex qua metaphora ſignificatur ꝙ quando populus dei
ſic affligitur quẽadmodum ſitientes quos oportet bibere aquam pleni expreſſam,tunc redeũt ad hãc
quęſtionem:quando diuites habent aquam nitidam/ipſi turbidam:illi abundãt/iſti penuriam patiũ
tur etiam malorum ciborum/& huiuſmodi.¶ Et dicent.quomodo nouit deus. Vox populi fere vacil/
lãtis introducit̃/cõſequenter afferẽdo rõnes hinc & inde.Ratio prima ad vacillandũ ſumit̃ cõferendo
ſciam dei cũ ꝓſpitate iniquoꝝ.Quõ nouit deus.Admiratiue dicit nõ ſi ſed quõ.non vacillat populus
an deus nouit vel non:ſed circa modũ ſuſpẽditur quo deus nouit hęc quę fiunt hic.& eſt ſciẽtia/certa
cognitio,in excelſo/deo excelſo ſup oĩa.Ecce iſti impii/ad ſenſum videmus ꝙ iſti impii:& quieti mũdi/
gete fruẽtes mũdo,aſſecuti ſunt opulẽtiã.Admiramur quo pacto cũ ſcia & prouidẽtia dei hoꝝ īferio/
rũ/ſtat ꝙ iſti iniqui proſperent̃.neſcimus enim modũ quo hæc duo ſimul iungunt̃:diuina ſcilicet pui
dẽtia & iniquoꝝ ꝓſperitas.¶ Tm̃ fruſtra/mũdaui cor meum.Altera ad vacillandũ ratio ex eodem ſon
te.ſ.diuinę ꝓuidẽtię reſpectu iuſtoꝝ.quia.ſ.nõ remunerat iuſtos bonis huius mũdi:ac per hoc vana vi
dentur merita iuſtoꝝ.Et primo interior ſanctitas. Tm̃ fruſtra/ſine pręmio aliquo,mundaui/intus,cor
meũ.Deinde exteriorum operum innocentia.& laui in mundicia/ab omni iniquitate & ſorde,palmas
meas/opera mea. Tertio quo ad patientiam.Et fui vulneratus/variis flagellis percuſſus,non ad horam
ſed tota die/diuturne:& caſtigatio mea/qua caſtigatus ſum (ſiue a meipſo voluntarie ꝓpter deũ ſiue
aliunde illata)non fuit tarda,ſed matutinis/fuit mane/cito.Iuſti enim & cito caſtigantur a deo(iuxta
illud.2.macca.6.ſtatim medicinam adhibere magni beneficii eſt indicium)& cito caſtigant ſeipſos.ca
ſtigo corpus meũ & in ſeruitutem redigo &c̃.¶ Si dixi narrabo ſicut.Ratio ad alteram partem contra
vacillationem ad firmiter ſtandum/affertur . Et ordinato ſic literam . Si narrabo ſicut dixi / ſi affirma/
bo ſicut dixi in pręcedentibus rationibus/ꝙ fruſtra mundaui cor meum/& quomodo eſt ſcientia in
excelſo &c̃.ecce generationem filiorum tuorum negaui . Non dicit/ecce negaui iuſtos aut iuſtitiam
aliaſq; virtutes,ſed negaui nationem filiorum dei:vt ex hocipſo intelligas ꝙ iſta negatio eſt repro/
batio dei/eſt reprobatio ꝙ deus habeat filios ſuos in hoc mundo:qui non ex ſanguinibus neq; ex vo/
luntate viri neq; ex voluntate carnis ſed ex deo nati ſunt/fide/ſpe & charitate . Et breuiter eſt negatio
filiorum dei expectantium hęreditatem cœleſtis patriæ : iuxta illud.ſi filii & hæredes , hæredes qui/
dem dei/cohæredes autem chriſti . Ita ꝙ ratio conſiſtit in deducendo ad hoc maximum inconue/
niens:ſcilicet negationem filiorum dei.Et patet ſequela:quia ſi vanę ſunt bonę actiones & patientia
iuſtorum/nulla eſt generatio filiorum dei.

Et cogitaui ad ſciendum hoc. Tractatur hic illa particula/tantum bonus iſraeli deus. Vbi aduerte
ꝙ tractare iſtam particulam eſt determinare quęſtionem motam.Et ꝓpterea ꝓpheta poſtq̃ attulit ra/
tiones ad partes hinc & idẽ,modo aggredit̃ ſolutionẽ qõnis:prius declarãdo tñ difficultatẽ qõnis.Co
gitaui ad ſciẽdũ hoc,labor ipſe in oculis meis.Ecce difficultas laborioſę quæſtionis in mentis oculis.
Tũ viã per quã ſolui debet qõ.Donec veniã ad ſanctuaria dei.Ecce via.ſemp erit labor añ oculos ĩ hac
qõne donec ingrediamur diuina oracula reuelantia veritatem quęſtionis:nulla ſiquidem eſt alia via

ſciendi hanc veritatem niſi diuina reuelatio. Intelligam finem eorum. Non ſuffecit prophetę demon/
ſtrare viam ſciendi hoc eſſe ſacrā ſcripturam, ſed ad ſpecialia deſcendit, aperiens viam veritatis patere
ex fine eorum. ex finibus ſiquidem bonorum & malorum ſoluenda eſt quęſtio. Et vere ſic eſt: quoniam
ex fine reproborum qui eſt damnatio aeterna, & electorum qui eſt beatitudo aeterna, redditur ratio
quaeſitorum. ¶ Vbi aduerte ordinem dicendorum talem. Primo declarabitur finis iniquorum. ſecun
do finis iuſtorum, ibi quia aceſcet. tertio iniquitas impiorum, ibi quia ecce. & demum bona opera iu
ſtorum, ibi & ego. Vt ſic nihil praetermittatur diſputationis & rationum praeinductarum: & ſimul tra
ctetur vtraque pars excluſiuę propoſitę, tantum bonus &c. Reſoluitur enim in affirmatiuam, deus eſt bo
nus mundis corde, & in negatiuam, deus non eſt bonus alijs. Et eſt ſermo de bonitate beatificãte: quae
ſola eſt bonitas ſimpliciter humani generis & creaturarum rationalium. ¶ Tantum in lubricis po/
nes eos. Incipit tractare finem iniquorum inchoans a termino bonorum quibus abũdare deſcripſit
iniquos. Et intendit quod bona iniquorum ſunt in ſolis lubricis: ac per hoc non ęſtimãda, ſed paruipen/
denda. Feciſti cadere eos in ruinas. Ecce terminus lubricitatis, quod in morte ceciderunt in ruinas inferni.
In hebręo habetur ruinis in datiuo: ſed congruitas mutauit adiuncta prępoſitione in. ¶ Quomodo
fuerunt deſolationi. Admiratur propheta deſolationem eorum futuram. Sicut momẽtum finiti ſunt,
non multum durauit eorum foelicitas: quoniam ſicut momentum eſt tempus proſperitatis reſpectu
aeternę deſolationis. completi ſunt ab horroribus. Horrendum eſt inquit apoſtolus incidere in manus
dei viuentis. horrores inferni ineffabiles ſunt, quibus terminantur reprobi. ¶ Velut ſomnium ab ex/
pergiſci, domine in ciuitate imaginem eorum deſpicies. Inter bona iniquorum ſupputantur memo/
rię. Et propterea deſcribitur poena eorundem quo ad eorum memorias. Et intẽdit quod memoria eorum
(ſiue in libris, ſiue in ſtatuis, ſiue in filijs, ſiue in quocunque alio monumẽto: omnia enim ſub imaginis
nomine comprehendit) deſpicietur velut ſomnium deſpicitur quum homo expergiſcitur: hoc eſt tanquam
res nihili habebitur. & hoc in ciuitate. Quod poteſt itelligi ad cumulum poenę adiunctum: quod duran
te ciuitate huius mundi, huiuſmodi memorię a deo deſpiciuntur. Et poteſt intelligi in ciuitate futura
in qua nihil reprobis proderũt huiuſmodi imagines. ¶ Quia aceſcet cor meum. Declarato fine repro
borum, pro quanto ex bonis tranſeunt ad mala, declarat finem iuſtorum ecõuerſo: quia ex malis tran/
ſeunt ad bona. Quia aceſcet cor meũ, voluntario luctu, & renes meos acuam, voluntaria caſtigatione
corporis. Et ego beſtialis & neſciam. Poſt actiones ſanctas ſubdit paſſiones patiẽtię: quod beſtialis eſt ha/
bitus, patiendo ignominias tanquam non cognoſceret illas ſicut nec bruta cognoſcũt illas. Beſtię fui te/
cum. Ita eſt in hebręo: ita quod beſtię eſt nomen pluralis. Et eſt ſenſus quod fui tecũ vt beſtię ſunt tecum ope
rantes ſecundum ordinem quem eis indidiſti. Vel ſolitariam vitam tecum cõuerſando duxi: homo enim ſo/
litarius aut deus aut beſtia. Beſtię fui tecum, dicet paulus eremita, antonius &c. Intendit ſiquidem pro/
pheta deſcribere diuerſa merita iuſtorum propter quę ſuſcipiuntur cum honore a deo in futura vita.
Et ego cõtinue tecum, mente & voluntate: apprehẽdiſti in manu dexterã meam. Huculque ſuſpenſus eſt
ſermo. Quia aceſcet cor meum & renes &c. ideo apprehendiſti in manu tua dexteram meam. Ecce ini/
tium finis iuſtorum, quod deus ad ſimilitudinem apprehendẽtis me per dexteram affuit. per quod com/
plexus diuinus ſignificatur. In conſilio tuo duces me. Apprehenſum per manum duces me, nõ directio/
ne & prudentia humana ſed conſilio tuo dirigente: & poſtea, poſt hanc vitam, honore coeleſtis patrię,
ſuſcipies me. ¶ Quis mihi, deſideratus, in coelis, niſi tu: & tecum non volui in terra, aliquid aliud: hoc
eſt tam in coelo quam in terra, te ſolum volui, & non volui te & alia, ſed te ſolum. Et hic eſt ſenſus legendo
aſſertiue hanc particulam: ſcilicet & tecum non volui in terra. Sed legendo ipſam interrogatiue, ſen/
ſus eſſet. & tecum quid non volui in terra? Acſi aperte diceret. Et nihil refutaui in terra quod cum te
amato manere aut ſufferri poſſit: omnia pertuli, omnia ſubij tecum. Conſumpta eſt caro mea & cor
meum: hoc eſt poſthabui quicquid eſt carnis etiam proprię, & quicquid eſt cordis proprij. robur cor/
dis mei & pars mea deus, nõ ad tempus ſed ęterno. Aliorum portio ſint diuitię, gloria &c. mea portio
deus: aliorum cordis robur ſit regnare, imperare &c. robur cordis mei deus: hoc eſt ratio robuſti mei
cordis ſolus deus eſt, ad ea quę dei ſunt tãmodo robur cordis habeo.

Quia ecce. Duo continebantur in materia diſputationis, ſcilicet pax iniquorum & iniquitas eorun/
dem: & ex deſcriptis finibus iniquorum & iuſtorum iam apparet quem exitum habet pax impiorum.
modo proſequitur propheta monſtrando fructum iniquitatis eorum. Ita quod prius tractauit finem ſeu
terminum iniquorum ex bonis temporalibus in mala, & econuerſo terminum iuſtorum ex malis in
bona: modo declarat terminum iniquorum ex iniquis operibus, & ſimiliter iuſtorum ex bonis operi/
bus. Quia ecce longinqui tui, hoc eſt longinqui a te, non loco ſed diſſimilitudine charitatis, peribũt.
ecce fructus elõgantium ſe a deo per peccatum. Feciſti cędi, hoc eſt incidi in alia vita, omnem fornican
tem abs te, adhęrendo alteri deo. Metaphorice deſcribitur poena inferni per inciſionem: vt intelliga/
mus vltima ſupplicia. Et nota hic duo genera iniquorum: ſcilicet fornicantium a deo, quod eſt idola
trię, & elongantium ſe a deo per reliqua crimina. Aduerbium ecce, ad ſignificãdum propinquam eſſe
poenam appoſitum eſt. & vere prope eſt quod cum morte venit. ¶ Et ego (imperfecta eſt oratio) ſupple

talis ſum ꝙ approximatio dei mihi bona. Hoc e regione ponitur contra elongationem a deo. illi pi/
bunt: mihi bona eſt approximatio diuina per charitatis amicitiam. Poſui in domino deo ſpem meã.
& hoc contra fornicationem a deo. ad narrandum omnes operationes tuas: vt non ſolũ mihi ſed aliis
proſim prędicando opera tua. ¶ Aduerte in iis quę dicta ſunt diſſoluendo quęſtionem, ꝙ non ſolum
ſoluta eſt quæſtio ex fine iuſtorum & iniquorum in alia vita, ſed etiam ſolutę ſunt rationes ad oppoſi/
tum. Prima quidem, quomodo deus dat hęc bona tẽporalia iniuſtis, ex eo ꝙ tñ in lubricis ſunt hæc
bona. Secunda autem de vanitate bonarum actionum & paſſionum iuſtorum, ex eo ꝙ non ſunt va/
nę ſed cum honore in cœlis ſuſcipiendum efficiunt iuſtum: & ꝙ deus qui eſt omne bonum eſt portio
eorum. Declaratum quoq; eſt ꝙ iniquitates eorum etſi hic non puniuntur, non tamẽ remanebunt im
punitę: & ꝙ iuſtorum opera etiam hic remunerantur: quia approximatio dei eſt mihi bona hic, & po
nere in deo ſpem eſt ẽt bonũ hic ad cumulũ meriti, ad annũciandũ oĩa opera dei. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Intellectus aſaph. LXXIII.

VT quid deus repuliſti in finẽ: iratus eſt furor tuus ſuper oues paſcuę tuę?
Memor eſto congregationis tuę: quam poſſediſti ab initio.
Redemiſti uirgam hęreditatis tuę: mons ſion in quo habitaſti in eo.
Leua manus tuas in ſuperbias eorum in finem: quanta malignatus eſt ini
micus in ſancto.
Et gloriati ſunt qui oderunt te: in medio ſolennitatis tuę.
Poſuerunt ſigna ſua ſigna: & non cognouerũt ſicut in exitu ſuper ſummum.
Quaſi in ſylua lignorum ſecuribus exciderunt ianuas eius: in idipſum in ſecuri & aſcia
deiecerunt eam.
Incenderunt igni ſanctuarium tuum in terra: polluerunt tabernaculum nominis tui.
Dixerunt in corde ſuo cognatio eorum ſimul: quieſcere faciamus omnes dies feſtos
dei a terra.
Signa noſtra non uidimus: iam non eſt propheta, & nos nõ cognoſcet amplius.
Vſquequo deus improperabit inimicus: irritat aduerſarius nomen tuum in finem?
Vt quid auertis manũ tuam & dexteram tuam: de medio ſinu tuo in finem?
Deus autem rex noſter ante ſecula: operatus eſt ſalutem in medio terrę.
Tu confirmaſti in uirtute tua mare: contribulaſti capita draconum in aquis.
Tu confregiſti capita draconis: dediſti eum eſcam populis ęthiopum.
Tu dirupiſti fontes & torrentes: tu ſiccaſti fluuios ethan.
Tuus eſt dies & tua eſt nox: tu fabricatus es auroram & ſolem.
Tu feciſti omnes terminos terrę: ęſtatem & uer tu plaſmaſti ea.
Memor eſto huius: inimicus ĩproperauit dño, & populus iĩſipiẽs ĩcitauit nomen tuum.
Ne tradas beſtiis aĩas cõfitẽtes tibi: & aĩas pauperum tuoꝝ ne obliuiſcaris in finem.
Reſpice in teſtamẽtũ tuũ: quia repleti ſunt qui obſcurati ſunt terrę domibus iniqtatũ.
Ne auertatur humilis factus cõfuſus: pauper & inops laudabũt nomen tuum.
Exurge deꝰ iudica cãm tuã: memor eſto ĩproperioꝝ tuorum q̃ ab inſipiẽtæ ſũt tota die.
Ne obliuiſcaris uoces inimicorũ tuorum: ſuperbia eorũ qui te oderunt aſcendit ſemp.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Intelligentia aſapho. LXXIIII.

1 Propheta. QVare deus † dereliquiſti ſemper: fumabit furor tuus in ouem pa/ †dñ
ſcuę tuæ? quã
2 Recordare congregationis tuę acquiſiuiſti principio: redemiſti uirgam hæreditatis
tuæ, montem ſion hunc, habitaſti in eo.
ſup ſup qui
3 Exalta greſſus tuos deſolationibus ſempiternitatis: oĩ maleſecit inimico ĩ ſctitate.

4 Rugierunt anguſtatores tui in medio cõuentus tui:poſuerunt ſigna ſua,ſigna.

inimicus

5 Scietur ſicut adducens ſurſum in ramo ligni ſecures.

6 Et nunc ſculpturas eius pariter ſecuri & malleis frangent.

ignem in

7 Miſerunt in ignem ſanctuaria tua terrę:prophanauerũt habitaculũ nominis tui.

captiuos

8 Dixerũt in corde ſuo filii eoꝝ ſimul. Vox filioꝝ. incẽderũt oẽs conuẽtus dei in terra.

apparet est

9 Signa noſtra nõ uidimus:non adhuc propheta,& non nobiſcũ cognoſcẽs uſqꝫquo.

† diȷ 10 Propheta. Vſqꝫquo deus † exprobrabit anguſtator? deſpiciet inimicus nomẽ tuũ ſemper?

11 Quare reuerti facies manũ tuã & dexteram tuam de medio ſinu tuo,conſumendo?

† diȷ 12 Et deus † rex meus ab initio:operans ſalutes in medio terræ.

13 Tu rupiſti in fortitudine tua mare:cõfregiſti capita draconum ſuper aquas.

appoſitiue

14 Tu confregiſti capita liuiathan:dabis eum eſcam populo ſiccis.

15 Tu ſcidiſti fontem & flumen:tu exiccaſti flumina fortitudinis.

ſubditur

16 Tibi dies etiam tibi nox :tu pręparaſti luminare & ſolem.

17 Tu feciſti ſtare oẽs terminos terrę:æſtatem & hyemem tu plaſmaſti ipſas.

ſcilicet

18 Memẽto huius: inimicus exprobrauit dño,& populus iſipiẽs deſpexerunt nomẽ tuũ.

doctrina legis tue imbutã

19 Ne trade beſtię aiam legis tuę:cõgregationis paupeꝝ tuoꝝ ne obliuiſcere ſemper.

captiui

20 Reſpice pacto:quia impleuerunt tenebroſitates terrę,habitacula iniquitatis.

a facie tua

21 Non reuertet contritus confuſus:pauper & mendicus laudabunt nomen tuum.

† diȷ 22 Surge deus †:litiga litẽ tuã,memento opprobrii tui ab inſipiente tota die. est

23 Ne obliuiſcere uocẽ anguſtatorũ tuoꝝ:ſonitus inſurgentiũ tuoꝝ aſcẽdens continue.

Titulus eſt. Intelligẽtia aſapho. Vbi autor materiæ pſalmi ſignificatur aſaph:& apparet materia intelligentia digna.apparet enim clare ex progreſſu pſalmi,prophetari in eo incendium templi quod nondum erat conſtructum.Et quoniam bis combuſtum eſt templum(ſemel a babyloniis,illud quod fuerat ędificatum a ſalomõe:& iterum a romanis,illud quod fuerat ædificatũ a zorobabel &c̃.) inquirendum reſtat de quo incendio ſit hic ſermo.¶ Apparet autem ex pſalmo ꝙ de primo incendio tractatur. Tum ex eo ꝙ duratio captiuitatis deſcribit̃ cedere in iniuriam dei:vt patet in verſiculo.10. vſquequo deus exprobrabit &c̃.& in calce pſalmi,ſurge deus litiga litem tuã. duratio autem captiuitatis iudęoꝝ ſub romanis cedit ad gloriam dei,non ad blaſphemiã nois eius:qm̃ conſtat ꝙ ſunt percuſſi ꝓpter occiſionẽ meſię.Captiuitas aũt babylonica cedebat in iniuriã dei,nõ ſolum pro quãto hoſtes dicebant ꝙ deus non poterat eos liberare:ſed quia cultus diuinus erat ab hoſtibus extinctus,vt dicitur in verſu octauo.quod in captiuitate romana nõ habet locũ:qm̃ idẽ cultus diuinus eſt magnificatus in dei eccleſia. Tum quia captiuatus populus ſub romanis,iã nõ eſt populus dei,nõ ſunt pauperes dei ſed inimici dei:in pſalmo aũt deſcribũt̃ afflicti iudęi vt paupes dei:vt patet in verſiculo.19. ¶ Eſt igit̃ materia pſalmi ad literam,ira dei contra iudęos tempore captiuitatis babylonicę.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta præuidens excidium hieroſolimitanum per babylonios,recurrit ad deum,proponendo tum iniurias in deum,tum incendium templi & deſolationẽ populi electi in hęreditatem &c̃.tum miſerias reſidui populi conferens cũ operibus diuinę potentiæ.Et ſupplicat vt meminerit & ſaluare pauperes ſuos qui ſuperſunt,& punire inimicos.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

Quare deus dereliquiſti ſemp. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuã materiæ,& executiuã,ibi rugierunt. ¶ Proponit tria. Primo admiratiuũ dolorem,non quare deus iratus

fuerit in populū ſuum/ſed quare iratus fuerit ſic.ſ.ſempiterna deſtructione.Et appellatur derelictio ſeu
ira ſempiterna ratione naturæ facti.incēdium ſiquidem tēpli quantū eſt ex natura facti/ſignificat ſem
piternā deſtructionem:ſicut qui incendit domum aut ciuitatem/monſtrat ex natura facti ꝙ vult ſem
piternam deſolationem illius.Et de hoc dolendo admiratur propheta:ſciens ꝙ deus non repellet po-
pulum ſuum ſemper/ſed redeuntem ad poenitentiam ſuſcipiet,& tamē factū ꝓuidet ſempiternę dereli
ctionis.Quare deus(nō interrogat ſed admiratur)dereliquiſti ad ſemper/ex natura facti.Scito ꝙ in he
bręo aduerbiū ſemper/ſignificatur tanꝗ in caſu datiuo:& propterea exponēdo dicimus ad ſemper.&
ſimile habes in hoc pſalmo ī verſiculo.10.&.19.Fumabit/pſeuerabit more fumātis ex ira,furor tuus/iu
ſtitia tua,in ouem/in multitudinē ouium,paſcuę tuę/hoc eſt in iudęos qui ſūt velut oues paſcuę tuę,
tum quo ad paſtū aīę:qa pauiſti eos lege tua.tum quo ad paſtum corporis:quia.40.annis pauiſti eos
manna/& poſtea dediſti eis terrā fluētem lacte & melle.℣ Recordare.Proponit ſecūdo ſupplicationem
vt recordetur rerū ſuarū.Tanꝗ diceret.etſi populus ꝑꝑ peccata ſua meretur derelinqui,quia tamen res
tibi chara ſunt/recordare illius.Recordare congregationis tuę/quā,acquiſiuiſti a principio.Populum
hebręū appellat cōgregationē dei acquiſitā a principio.tū qa a capite cōgregatiōis:hoc ē ab abrahā,
a quo īcœpit deus cōgregationē huius populi ſeparando ipſum ab idolatris.tum ab initio quo fuit po
pulus:hoc eſt ab egreſſu de ęgypto.tūc ſiqdē incœpit eſſe populus:prius.n.erāt velut famuli ęgyptio-
rū.Redemiſti/ex ęgypto,virgam/potētiam,hęreditatis tuę/populi tui electi a te in hæreditatem:iuxta
illud deute.9.ne diſperdas populū tuū & hęreditatē tuā quā redemiſti in magnitudine tua de ęgypto,
Montem ſion hunc habitaſti in eo.Non ſolum redemiſti potentiam populi de ſeruitute egyptia/faci-
ens illum potentem cū regia dignitate:ſed redemiſti hūc mōtem ſion/in cultum tuum,de habitaculo
iebuzeorum efficiens ipſū habitaculum tuū.erit enim in ſuperiori eius parte ędificatū templū.Et intē
dit per hæc proponere tum regiam potentiam tū tēpli dignitatem.℣ Exalta greſſus tuos.Proponit ter
tio alteram ſupplicationē.exalta greſſus tuos deſolationibus ſempiternitatis,omni malefecit inimico
in ſanctitate.Non exaltaſti greſſus tuos/opera tua,extantibus populo/regno & templo,ſed dereliqui-
ſti omnia:exalta quęſo greſſus tuos/opera tua,deſolationibus ſempiternitatis:hoc ē deſolatis iam re-
gno/templo & populo.Nec ſolum exalta greſſus tuos ſuper deſolata,ſed ſuper inimicos/attenta iniu-
ria illata tibi ab eis.Ordina ſic literam.omni inimico qui malefecit in ſanctitate/in templo ſancto
tuo &c̄.& vtere datiuo pro ablatiuo.

℃ Rugierunt.Incipit hic pars executiua tali ordine.Prīo tractatur illa particula/exalta greſſus tuos
deſolationibus &c̄.Secūdo illa/quare deus dereliquiſti &c̄.ibi vſqꝫquo deus.Tertio illa/recordare cōgre
gatiōis tuę &c̄.ibi memēto hui⁹.Quarto iterū illa/exalta greſſus tuos oī q malefecit inimico &c̄.reſpe
ctu vidictę/ibi ſurge de⁹.℃ Tractat itaqꝫ petitionē illā.exalta greſſus tuos deſolatiōibus ſempiternita
tis/omni q malefecit inimico in ſanctitate:recēſendo deſolationes & mala quæ fecit inimicus/quæ fe
cerūt chaldęi in deſtructione hieruſalē capto zedechia vltimo iudęoꝝ rege.Rugierūt/leonino furore,
anguſtatores tui/inimici tui,in medio cōuētus tui:hoc eſt loci ī quē cōueniūt tui.i.in medio hierl'm.
hæc.n.eſt ciuitas electa a deo vt ſit nomen ſuū ibi:& ꝑpea appellaẗ locus cōuētus dei.poſuerunt ſigna
ſua ſigna/erexerūt vexilla ſua in ſigna victorię & dominii.℣ Scieẗ ſicut adducēs ſurſum in ramo ligni
ſecures.Poſt tugitū & vexilla deſcribit opa ſciſſionū:& prophetat ꝙ ſcietur/palam cognoſceẗ & videbi
tur inimicus ad ſil'itudinem adducētis ſecures ad ſuperiores partes arboris ad ſcindēdum ramos eius,
Et nūc ſculpturas eius pariter ſecuri & malleis frangent.Et intendit per hæc deſcribere fracturas & ſciſ
ſuras factas ī hierl'm.Sciſſa ſiqdem ſunt in tēplo quæ ęrea erāt/vt colūnę & mare:deſtructi quoqꝫ ſunt
muri hierl'm.Circa nominata quoqꝫ inſtrumēta neſcio ſi ꝓpriā habent interp̄tationem:ſed hoc parui
refert.nā cōſtat per hæc intelligi inſtrumēta ferrea apta ad diruēdū:ſiue ſcindendo/ſiue,malleis bipēni
bus/ſiue quomodolibet aliter.Miſerūt in ignem ſanctuaria tua terræ,prophanarūt habitaculū nomi
nis tui.Ordo prępoſterus.prius prophanarūt habitaculū nominis tui/templū ſcilicet:& deinde miſe-
rūt ignem in ſanctuaria tua terræ.Sāctuaria dixit propter diſtinctionem ſancti ſanctoꝝ a ſancto.Ad-
didit terræ:quoniam ſanctuaria dei incremabilia ſunt,ſunt enim coeleſtia:ſed quæ in terra ſunt/incē
di poſſunt.Et hoc ad literam impletum eſt.℣ Dixerunt in corde ſuo filii eorum ſimul.Deſcriptis deſo-
lationibus extrinſecis/deſcribitur deſolatio interna ſubſecuta in filiis iudęorum cęſorum & captiuo-
rū:& hoc deſcribēdo cogitationes eorū.Vbi nota ꝙ inter alias miſerias iudęorū deſcribūtur eorum
filii cōferētes p̄terita & p̄ſentia apud eos ad futurā dei miſericordiā:nō deſperādo,ſed icertum liberta
tis tēpus habēdo.Cogitabāt duo p̄terita.Alterū ꝙ chaldęi icēderūt oēs cōuētus dei ī terra:hoc ē oīa
loca ad diuinos cōuētus īſtituta:tēplū.ſ.& ciuitatē hierl'm.Alterū ꝙ ī tāta iniuria illata deo nō vidim⁹
ſigna noſtra:hoc eſt nō vidim⁹ deū demōſtraſſe ſigna vidictę ī ſacrilegos.Et hæc ſigna appellāt noſtra:
qm̄ eis oſtēſa erāt plaries in deſerto/percutiēte deo peccatores cōtra ſe:vt patet de dathan & abiron/&
de incendio core & aliis.De pręſentibus vnum explicant.non adhuc propheta.Iam tantum tēporis
eſt ꝙ combuſta ſunt loca dei/ & deus ſubtraxit ſigna,& vſqꝫ hodie adhuc non mittit prophetam
ad conſolandum nos.Et nō nobiſcum cognoſcens vſqꝫquo.Ecce ad quid vellēt prophetam:vt eſſet

cum eis cognoſcens vſq; quo durabit hæc ſeruitus. Vbi clare perſpicere potes deſtitutos mœſtoſq; fi
liorū animos conferendo pręterita & pręſentia cum futura liberatione/ignorando quando liberabun
tur.¶ Nec obſtat his ꝙ ſuperſtes fuit hieremias:quia hieremias non iuit cum eis in babylonē,ſed du
ctus eſt in ęgyptum a reliquiis iudęorum:vbi & occiſus eſt. Vnde & ſignificāter captiui in babylone
dicunt/& non nobiſcū cognoſcens vſq; quo.Nec etiam obſtat ꝙ daniel dicit de ſeipſo ca.9.ego daniel
intellexi in libris hieremię numerum annorum &c̄.quoniam pſalmus loquitur de tempore interme
dio. Vnde & ſignificantius dicit/non adhuc propheta.

Vſq; quo deus. Tractatur hic illa particula/quare deus dereliqſti &c̄.tali ordine. Occaſiōe accępta
ex cogitationibus filioꝝ captiuorum neſcientium quātū durabit/exclamat propheta ad deum tripli
citer.Primo ex duratione blaſphemię. Vſq; quo deus exprobrabit anguſtator/deſpiciet inimicus no
men tuum ad ſemper/Prouocantis eſt. Tanq̄ diceret.impone finem his blaſphemiis/non tantum du
rent.¶ Quare reuerti.Secundo repetit dolorē admiratiuū tātę cōſumptionis. Ita ꝙ primum ex parte
diuinę iniurię,& ſecundo ex parte afflictionis populi clamat.Quare facies reuerti manū tuā & dexte
rā tuā de medio ſinu tuo/cōſumendo/Metaphora eſt. Tenens manū in ſinu nō percutit:extrahens ve
ro manū ſuā de ſinu/vtitur ea.Et quia deus manu ſua uſus eſt cōſumendo tēplū/ciuitatē &c̄.ideo deſcri
bitur faciens reuerti manū ſuā de ſinu ſuo cōſumendo.Et dicitur faciens reuerti:quia pluries extraxe
rat eā de ſinu ſuo ad puniendū iudęos,ſed nunq̄ ad cōſumendū templū & ciuitatem electam ſicut tūc.
Et futurū facies/perſeuerantiā denotat.¶ Et deus.Tertio magnitudinē diuinę potentię introducit/ad
cōfitēdū ꝙ nō ex impotētia dereliquit populū ſuū.Et inchoat ab operibus diuinę potētię demōſtratis
palam in beneficiū populi ſui.Et deus rex meus/peculiaris,ab initio/mei.ſ.populi iſraelitę:operans ſa
lutes/multas,in medio terræ/in manifeſto/corā omnibus:vt patet in tot ſalutibus exhibitis educendo
populū de ęgypto & introducendo in terrā promiſſionis.Tu rupiſti in fortitudine tua mare/rubrū:cō
fregiſti capita draconum/egyptioꝝ,ſuper aquas/ſubmergendo eos.ęgyptios enim appellatos dracōes
habes ezech.29.ecce ego ad te pharao rex ęgypti draco magne qui cubas in medio fluminum. Tu cō
fregiſti capita liuiathan/principes pharaonis:dabis eum eſcam populo/appoſitiue ſiccis:hoc eſt habi
tantibus in ſiccitate deſertoꝝ.Et videtur per hoc deſcribere cadauera ęgyptiorum delata ad littus ma
ris in eſcam animaliū.Tu ſcidiſti fontē & flumen:hoc eſt tu ſcidiſti petrā in fontem & flumen . fluxe
runt.n.aquę de petra nō ſolum uelut fons ſed velut flumen:vtpote ad potū tantę multitudinis homi
nū & iumētoꝝ in deſerto.Tu exiccaſti flumina fortitudinis.De flumine iordanis conſtat.De flumine
arnon inſinuatur.ſicut fecit in mari rubro ſic faciet torrētibus arnon nu.21.vel ponitur numerus plu
ralis pro ſingulari.Fortitudinis dicūtur propter multitudinē aquę:vel ꝓpter effectū ſubſecutę fortitu
dinis.¶ Tibi dies. A ſpecialibus operibus diuinę potētię ꝓgreditur ad vniuerſale opus creationis.Ti
bi dies etiā tibi nox/ſubditur:tu ꝑparaſti luminare/lunam & ſtellas;& ſolem.Tu feciſti ſtare omnes ter
minos terrę,ęſtatem & hyemem tu plaſmaſti ipſas.In q̄bus quattuor vide dominium cœli & terræ/&
differētiarū diei & noctis/ęſtatis & hyemis.vt per hæc dn̄ium reliquarū creaturarum intelligas:& pene
tres ꝙ nō impotētię ſed voluntatis/ſed iuſtitię eſt derelictio populi ſui ſub afflictione & ſeruitute.

Memento huius. Tractatur hic illa particula/recordare congregationis tuę &c̄.dupl̄r:tum ex parte
hoſtiū/tū ex parte populi.¶ Ex parte q̄dē hoſtiū proponit iniurias cōtra deū:vt hinc prouocet deū ad
eripiēdū populū de manu taliū.Memento huius.ſ.ꝙ inimicus exprobrauit non homini ſed dn̄o,& po
pulus eoꝝ inſipiens/idolatra,deſpexit nomē tuū.Et ꝓpterea ne trade beſtię.Beſtiā appellat inimicū ido
latram:eo ꝙ more beſtię ſine intellectu eſt creatoris ſui/& ꝓpter beſtialem modum viuendi.Ne trade/
diutius detinendam ac vorandam,beſtię/genti beſtiali,animam legis tuæ/eruditam lege tua. Ecce cō
paratio inter populum iudęorum & inimicos.illi ſūt beſtiæ:iſte animæ eruditę lege dei.Cōgregatio
nis pauperum tuorum ne obliuiſcere ad ſemper.orat pro reliquiis populi percuſſi/pro captiuis/ꝓ diſ
perſis.Sed reſpice pacto/quod pepigiſti cum abraham & cum moyſe de reducendo populum peniten
tem etiam ſi ad cardines cœli fuerit diſſipatus:vt patet deute.30.quia impleuerunt / pauperes tui,tene
broſitates terræ/obſcura queq; loca terræ,appoſitiue habitacula iniquitatis.pauperes tui non haben
tes domos habitarunt loca obſcura,quæ non ſunt habitacula niſi pręedonum / falſariorum / & aliorū
huiuſmodi hominum iniquitatis latentium in eis.Et intendit per hoc deſcribere magnitudinem mi
ſerię pauperum dei,vt cogantur habitare ī locis obſcuris & infamibus.Non reuertetur(depcatiue vti
tur futuro/pro ne reuertatur)a conſpectu tuo contritus/populus,confuſus/nō exauditus a te:quia pau
per & mendicus/populus iam pœnitens,laudabunt nomen tuum.

Surge deus. Tractatur hic illa particula/exalta greſſus tuos/quantum ad vindictam inimicorum.
In principio enim fuit tractata eadem particula quantū ad explicationē deſolationū:& ſuperat vt tra
ctaret quātū ad vindictā:quod hic fit.¶ Surge deus/a ꝑmiſſione iniuriarū tuaꝝ,litiga litē tuā/age cau
ſam iniuriarū tibi illatarū.Acſi aperte diceret.Si nō vis vīdicare cām noſtram/quia iuſte paſſi ſumus,
vindica cauſam tuam:tibi.n.ſumma iniuria illata eſt incendendo templū tuum.Memento opprobrii
tui ab inſipiente / illati , tota die/continue ; ꝙ non poſſis plus q̄ alii dii. Ne obliuiſcere vocem an

guſtatorum tuorum:ſonitus inſurgẽtium tuorum aſcendens continue/ſupple eſt.Et intendit per hoc ꝙ non ceſſant iniurię vocales,ſed continuantur & creſcunt continue blaſphemię dei ab oppreſſoribus:petens vt non obliuiſcatur hæc punire.Amen.

¶VVLGATA EDITIO.¶ Victori ut nõ diſpdas pſal. aſaph cãtici.LXXIIII.

Confitebimur tibi deus confitebimur: & inuocabimus nomen tuum.
Narrabimus mirabilia tua:cum accepero tempus ego iuſtitias iudicabo.
Liquefacta eſt terra & omnes qui habitant in ea:ego confirmaui columnas eius.
Dixi iniquis nolite inique agere:& delinquẽtibus nolite exaltare cornu.
Nolite extollere in altum cornu ueſtrum:nolite loqui aduerſus deum iniquitatem.
Quia neq; ab oriente neq; ab occidente neq; a deſertis mõtibus:quoniã deus iudex ẽ.
Hunc humiliat & hunc exaltat:quia calix in manu dñi/uini meri plenus mixto.
Et inclinauit ex hoc in hoc: ueruntamen fex eius non eſt exinanita, bibent omnes peccatores terræ.
Ego autem annunciabo in ſeculum:cantabo deo iacob.
Et omnia cornua peccatorum confringam:& exaltabuntur cornua iuſti.

¶IVXTA HEBRÆVM.¶ Vincenti ne deſtrue/pſalmus aſapho cãtici.LXXV.

1 Electi. Confeſſi ſumus tibi deus†cõfeſſi ſumus:& propinquum nomen tuum narrauerunt ſepata tua. †dñi
2 Meſias Quoniam accipiam conuentum:ego rectitudines iudicabo.
3 Liquefacti ſunt terra & omnes habitatores eius:ego firmaui columnas eius. Selah.
4 Dixi inſanis.Dictum. ne inſanite:& impiis/ne exaltate cornu.
5 Ne exaltate in excelſum†cornu ueſtrum: ne loquimini in collo forti. †excelſo
6 Quia non ab exitu & non ab occidente & non a deſerto,celſitudines.
7 Quoniam deus†iudicans:hunc humiliabit & hunc exaltabit. †dñi
8 Quia calix in manu domini/& uino mero plenus mixto/& effudit ex hoc:tantum feces eius exprimẽt/bibent omnes impii terræ.
9 Meſias. Et ego annunciabo mundo:cantabo deo iacob.
10 Et omnia cornua impiorum cędam: et exaltabuntur cornua iuſti.

Titulus eſt.Vincenti ne deſtrue/pſalmus aſapho cantici.Et poteſt eſſe ordo literæ.pſalmus cantici aſapho vincenti ne corrumpe.Senſus autem ex dictis ſuperius in aliis titulis patet:excepta illa particula/ne deſtrue.cuius ſenſus ex materia pſalmi pendet.¶ Circa materiam autem pſalmi aduerte ꝙ poſt primum verſiculum apparet ex contextu pſalmi ſine tergiuerſatione vnica perſona loquens in omnibus reliquis verſiculis:loquens autem in prima perſona/pluries repetens ego,& continuans ſermonem verbis primę perſonæ/dixi & ſimilibus.Attribuit autem perſona hæc ſibiipſi opera quinq;.Primum.ego rectitudines iudicabo.Secundum. ego firmaui columnas eius: ſcilicet terræ. Tertium.dixi inſanis & impiis &c̃.Quartum.ego annunciabo mundo/cantabo deo iacob.Quintũ. omnia cornua impiorum cędam.¶ Ex quorũ quarto manifeſte apparet ꝙ perſona hæc eſt homo:hominis qppe eſt cantare deo.Ex tertio aũt apparet ꝙ perſona hæc p̃dicauit inſanis & iniquis nõ ſuperbe ſapere,allegãdo diuinũ iudicium/hunc exaltans & illum humiliãs.in quo officium p̃dicatiõis manifeſte ſignificat̃ exercuiſſe hãc perſonã.Ex q̃nto vero apparet deſcribi maximũ effectum.ſ.exciſionem omnium cornuũ iniquorum.quod in hac vita adhuc factum nõ eſt:quum ſemper peccatorum cornua aliqua viguerint.Vnde colligitur hãc perſonã nõ aliã eſſe q̃ perſonam meſię:de nulla ſiquidem alia perſona hæc verificãtur.immo nec de ipſo chriſto vſq; ad diem iudicii:in quo omnia cornua peccatorum cędet.Solus ſiquidem meſias poteſt vere dicere.ego firmaui columnas terræ/& ꝙ omnia cornua peccatorum cędã.Exercuit quoq; ad literã p̃dicationis officium/prędicans & diuinũ iudicium & diuinã prouidẽtiã.Et breuiter oĩa ſimul collecta/ei ſoli cõueniunt.Et ꝑpterea ad literã materia pſalmi

eſt aduentus meſię,primo ad p̄dicandum mundo/& demum ad iudicandū. ¶ Vnde quod in titulo dicitur ne deſtrue/ſupplicantis eſt pro aduentu meſię:ne permiſſione deus deſtruat mundum corruentē tot criminibus,ſed ſuccurrat repando ſeu ſuſtinendo ipſum.Et huic petitioni reſpondet pſalmus/ego paraui ſeu firmaui columnas eius.Procedit quoq; hæc petitio ex timore diuini iudicii:de quo tam in hac vita q̄ in vniuerſali iudicio pſalmus tractat.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta mirabilia meſię ad repandum mundū/lege/prędicatione diuini iudicii/apoſtolis/ ac demum vniuerſali iudicio,cum fructu diuinæ laudis deſcribit.

¶ Perſonæ loquentes ſunt duæ:ſcilicet electi & meſias.

CONfeſſi ſumus. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuā materiæ, & executiuā/ibi quoniā accipiam. ¶ Proponit duo.Primō fructū aduētus chriſti.Confeſſi ſumus/confeſſione laudis, tibi deus.vox iſta electorum eſt audito chriſto.confeſſi ſumus.repetitio myſteriū duplicis laudis(ſcilicet in primo & in ſecundo aduētu)ſignificat,Secūdo.Et propinquū nomen tuum narrauerunt ſeparata tua.i.mirabilia dei mōſtrata ī aduētu chſi manifeſtauerūt nomē dei ꝓpinquū/nō elōgatū/nō diſtās ſed ꝓpinquū nobis:manifeſtarūt.n.verbū carnē factū/nobiſcū deum.opa quæ ego facio teſtimonium perhibent de me.Et turſus.ſi opera non feciſſem quæ nemo alius fecit/peccatum non haberent.

¶ Quoniā accipiam conuentum. Incipit hic pars executiua tali ordine.Prīo tractatur illa particula/& ꝓpinquū nomē tuū narrauerūt ſepata tua.Scđo illa/cōfeſſi ſumus/ibi & ego annunciabo. ¶ Tractat itaq; ꝓpinquū diuinū nomen manifeſtatum per mirabilia a triplici actione chriſti/introducēdo ipſum chriſtum loquētē de ſeipſo.Primus actus eſt.Quoniā accipiam conuentum/hominum ad me, ego rectitudines iudicabo.Legiſlatorē ſe profitetur in acceptione cōuentus/ ī adunatione hominum ad ſe,iudicando rectitudines/diffiniēdo rectitudines actionū.Audiſtis q̄a dictum eſt antiquis/diliges amicū tuū & odio habebis inimicū tuū:ego aūt dico vobis diligite inimicos veſtros. & turſus.dictū eſt/quicūq; dimiſerit vxorem ſuā det ei libellum repudii:ego autem dico vobis ꝙ omnis qui dimiſerit vxorē ſuam/facit eam mœchari &c̄.In his enim & ſimilibus & vniuerſaliter in omni doctrina chriſti adimpletum videmus/ego rectitudines iudicabo:diffiniendo rectitudines actionum & morum. ¶ Liquefacti ſunt terra & oēs habitatores eius,ego firmaui columnas eius. Secūda actio deſcribitur a metaphora diſſolutę ſeu corruentis domus cū habitatoribus ſuis/prętādo beneficium columnarum ſuſtentantium illā.Et intendit ꝙ ſicut quum diſſoluitur domus cum periculo habitatorum/ ſuccurrens p̄paratione ſeu firmitate colūnarū ſuſtentantium ſaluat domū & habitatores,ita meſias ruente terra & habitatoribus eius/ipſe ſuccurrit beneficio colūnarum ſuſtentantium:hoc eſt apoſtolorum & diſcipulorū.vnde & paulus ad gal.2.petrum/iacobum & ioannē colūnas eccleſiæ ſeu fidei appellat. Aduerte ꝙ beneficium colūnarum propter multiplicē ſignificationē dictionis hebraicę multipliciter exponitur.ſ.firmaui vel p̄paraui ſeu aptaui/& huiuſmodi.Satis eſt propoſito ꝙ cōſtat de beneficio colūnarū ad ſuſtentādum:ſiue ſtabiliendo/ſiue aptando/ſiue parādo. Inter has autem actiones quę valde mirabiles ſunt/cointellige etiam miracula quæ interuenerunt ad confirmandū ſermonē chriſti & apoſtolorum. ¶ Dixi inſanis. Tertia actio eſt p̄dicatio ad inſanos & impios/ad peccantes ex ignorantia & ex malicia. Inter inſanos computa ſaulum qui poſtea paulus/cum oībus qui perſequēdo chriſtianos arbitrantur obſequium ſe p̄ſtare deo. Dixi īſanis.ne inſanite,& impiis/ne exaltate cornu.Prędicauit humilitatem pręcipue chriſtus.Ne exaltare in excelſum cornu veſtrum.exaggeratio eſt p̄cepti.tum propter ſuperbiam iudęorum.nos ex fornicatione non ſumus nati,ſed patrem habemus deum.& turſus. pater noſter abraham eſt. Tum quia ſuperbia initium eſt omnis peccati & regina omnium vitiorū. ne loquimini in collo forti:hoc eſt erecto/eleuato/duro. ſuperbi enim eſt etiam ſigno exteriori monſtrare ſuperbiam.Et intendit per hæc omnia exterminium ſuperbię indicere.Quia nō ab exitu / ſolis/ hoc eſt ab oriente,& non ab occidente & non a deſerto/vtroq; polo,celſitudines / hominum pendent. Ratio cohibendi ſuperbiam redditur,quia ex nulla mundi parte pendent celſitudines hominum.Et huius rationis ratio ſubiungitur.Quoniam deus iudicans,hunc humiliabit & hunc exaltabit.Non eſt in poteſtate omnium partium mundi celſitudo hominis:quoniam deus iuſtus iudex hoc ſibi reſeruauit:& hunc quem voluerit humiliabit & hunc quem voluerit exaltabit. ¶ Quia calix in manu domini. Ira dei deſcribitur ſub metaphora calicis pleni vino mero mixto/hoc eſt turbido:mixtura.n. reddit vinum turbidum.ita ꝙ de hoc calice effluit ſeu effunditur vſq; ad feces excluſiue:feces autem reſeruantur exprimendę in potum vltimis.Hæc eſt metaphora.Et intendit ꝙ ira dei ſignificata per vinum merum turbidum,poſita in menſura calicis(vindicta ſiquidem menſurata ē ſua iuſtitia/& non fit humano furore)vſq; ad diem iudicii effunditur & effluit velut currens liquor citra feces/nunc puniendo iſtum nunc illum/vt quotidie videmus ſed non notamus:in tempore autem iudicii vniuerſalis exprimentur feces bibendę ab omnibus nullo excepto impiis terræ.Deſcribuntur feces exprimendę,quia aliter non ſunt habiles ad potum.bibendę autem/ad ſignificandum ꝙ voluntarie in ſua cauſa(hoc eſt in peccatis)pœnas bibent dānati:q̄uis inuiti potum pœnarum ſuſcipiant.

¶Et ego annunciabo. Tractatur hic illa particula/confeſſi ſumus. tum quo ad confeſſionem in prę/ſenti vita. Et ego annunciabo/quæ dei ſunt, mundo/ego palam locutus ſum mundo: cantabo/ per ec/cleſiam meam/per membra mea confeſſione laudis, deo iacob/non alteri deo ſed illi quem coluit ia/cob/deo veteris teſtamenti. Tum quo ad confeſſionem in reſurrectione. Et omnia cornua iniuſtorum cędam/in iudicio vniuerſali excidam/tollam omnes poteſtates iniquorum: exaltabuntur/tūc, cornua iuſti/generis iuſtorum. Parum eſſet auferre celſitudines impiorum niſi exaltaretur poteſtas iuſtorum. tunc enim illi ibunt in ſupplicium ęternum, iuſti autem in vitam ęternam/poſſidēdo regnum ſibi pa ratum ab ęterno. Amen.

¶VVLGATA EDITIO. ¶Victori i carminib9 pſalmus aſaph cāticū. LXXV.

Dotus in iudea deus: in iſrael magnum nomen eius.
Et factus eſt in pace locus eius: & habitatio eius in ſion.
Ibi confregit potentias: arcum/ſcutum/gladium & bellum.
Illuminans tu mirabiliter a montibus æternis: turbati ſunt omnes inſi/pientes corde.
Dormierunt ſomnum ſuum: & nihil inuenerūt omnes uiri diuitiarum in manibus ſuis.
Ab increpatione tua deus iacob: dormitauerunt qui aſcenderunt equos.
Tu terribilis es & quis reſiſtet tibi? ex tunc ira tua.
De cœlo auditum feciſti iudicium: terra tremuit & quieuit.
Dum exurgeret in iudiciū deus: ut ſaluos faceret omnes manſuetos terræ.
Quoniam cogitatio hominis confitebitur tibi: & reliquię cogitationis diem feſtum agent tibi.
Vouete & reddite domino deo ueſtro: omnes qui in circuitu eius affertis munera.
Terribili & ei qui aufert ſpiritum principum: terribili apud reges terræ.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Vincenti in modulationibus, pſalmus aſapho can/ticum. LXXVI.

1 Propheta. NOtus in iudæa deus†: in iſrael magnum nomen eius. †dij
2 Et fuit in ſalem umbraculum eius: & habitaculum eius in ſion.
3 Ibi confregit ſagittas arcus: ſcutum & gladium & bellum. Selah.
4 Luminoſus tu, fortis plus montibus rapinæ.
(ſpoliati)
5 Prędati ſunt fortes cordis: dormierunt ſomnum ſuum, & non inuenerunt omnes uiri uirtutis manus ſuas.
6 Ab increpatione tua deus iacob: conſopitus eſt & currus & equus.
(timendus) (omni)
7 Tu terribilis tu: & quis ſtabit faciebus tuis? ex tunc ira tua.
(hieruſalem)
8 De cœlis feciſti audire ius: terra timuit & quieuit.
9 Surgente ad iudicium† deo†: ad ſaluandum omnes humiles terræ. Selah. †iudicio †dijs
10 Quia ira hominis confitebitur te: reliquias irarum cinges.
11 Vouete & ſoluite dn̄o deo ueſtro: omnes circuitus eius portabunt munus formidato.
12 Prohibebit ſpiritum principum: timendus regibus terræ.

TItulus eſt. Vincenti in modulationibus pſalmus aſapho canticum. Qui patere poteſt ex ſupra/dictis. Sed ex hoc nihil habetur de materia pſalmi: & propterea oportet ipſam ex pſalmo colli/gere. Apparet autem ꝙ pſalmus tractat de percuſſione exercitus ſennacherib tempore ezechię. manife ſte enim in principio pſalmi deſcribitur deus confringens omnia arma in hieruſalem/ad hoc vt co/gnoſcatur ipſe deus hieruſalem & ſion. Et ſi his adiunxeris conditiones quæ in pſalmo deſcribuntur (ſcilicet ꝙ deus de coelo hæc fecit/& ꝙ dormierūt omnes viri exercitus/& ꝙ terra timuit & quieuit) manifeſte nō tam prophetatur q̄ deſcribitur res geſta; quoniam tunc hæc omnia geſta ſunt. & breu/

ter omnia quadrant huic materiæ. Eſt igitur materia pſalmi ad literam, manifeſtatio ꝙ deus iudeę & hieruſalem eſt verus deus, ex mirabili proſtratione exercitus ſennacherib centum ſcilicet & octoginta quinqꝫ milium hominum vna nocte: vt ſcribitur. 4. reg. 19. & 2. parali. 32. & eſa. 37. Et quia pſalmus iſte longe ante fuit editus (vtpote tempore dauidis, quum proſtratio aſſyriorum fuerit tempore ezechię) manifeſte apparet prophetia, tam clara vt res geſtas deſcribere videatur.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta publice cognitum ac magnificatum deum in hieruſalem proſternendo exercitum ſennacherib, ita prophetat aſi rem geſtam deſcriberet, tangendo ſingula quæ interuenerunt.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

Notus in iudea deus. Diuiditur pſalmus, in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuam, ibi & fuit. ¶ Proponit duo. Alterum eſt. notus in iudęa deus. Non dicit, notus eſt iudęę, ſed in iudęa: vt intelligas ꝙ cognitus eſt ab vniuerſis deus habitans in iudęa. Iudęam appellat illam terræ promiſſionis partem in qua erat tribus iuda ſimul cum beniamin. in illa ſiquidem parte denominata iudęa a iuda patriarcha habitabat deus tunc: quum iam regnum iſrael deuaſtatum fuiſſet & decem tribus tranſlatę in aſſyrios, ad medos &c. ¶ Alterum. In iſrael, diſperſo, magnum nomen eius, ſupple habitum eſt. Significanter enim dicit nomen magnum: vt intelligas ꝙ audito tam grandi miraculo habitum eſt nomen domini magnum vbiqꝫ in iſraelitis. nomen enim ad auditum ſpectat.

¶ Et fuit in ſalem. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, notus in iudęa deus. Secundo illa, in iſrael magnum nomen eius, ibi quia ira. ¶ Et fuit in ſalem, hoc eſt in hieruſalem, vmbraculum eius: & habitaculum eius in ſion. Electio tam ciuitatis q̃ ſpecialis loci ipſius ciuitatis (ſcilicet ſion) deſcribitur: elegit ſiquidem deus vtrunqꝫ. Idem autem ſignificatur per vmbraculum & habitaculum, templum ſcilicet. in quo dicebatur deus habitare ratione cultus qui ibi deo exhibebat. Et ſic ibi cognoſcebatur deus, cultu, veneratione, reſponſis, exauditionibus, miraculis ignis & nebulę: vt patuit in dedicatione templi. ¶ Ibi, iuxta hieruſalem, confregit ſagittas arcus: ſcutum & gladium & bellum. Lege eſaiam. non iaciet ibi ſagittam, & non occupabit eam clypeus, & non mittet in circuitu eius aggerem, ſennacherib. Et deſcribitur non ſolum armorum deiectio ſed etiam totius belli. nam tunc ceſſauit bellum: quoniam ſennacherib reuerſus eſt in niniuem, & occiſus eſt a filiis ſuis. Et ſic deus non ſolum confregit arma, ſed totum bellum. ¶ Luminoſus tu. Ecce modus quo deus cognitus eſt habitans in iudæa. Luminoſus tu, manifeſtando vt omnes videant, fortis plus montibus rapinę. dum appares fortior regibus, principibus, qui ſunt montes rapinę: fortior ſennacherib & principibus eius. ¶ Predati ſunt, paſſiue, fortes cordis. Ecce effectus fortitudinis diuinæ: ꝙ aſſyrii fortes cordis, ſuperbi cordis, ſunt prędati, ſpoliati ſunt omnibus rebus. tunc enim occiſo a deo exercitu aſſyriorum, res eorum ceſſerunt in prędam iudæorum. Dormierunt ſomnum ſuum. Deſcribitur tempus quo percuſſi ſunt: ſcilicet nocte hora qua dormiebant. Dormierunt ſomnum ſuum, aſſyrii in exercitu: & non inuenerunt omnes viri virtutis manus ſuas. Viros virtutis appellat regem ſennacherib & eos qui cum eo erant qui non ſunt interfecti. iſti enim mane ſurgentes non inuenerunt manus ſuas: hoc eſt exercitum, qui erat velut manus eorum. ¶ Ab increpatione tua. Percuſſio ipſa deſcribitur communi nomine, ab increpatione tua deus iacob. Nec alicubi in ſcriptura inuenitur qualis fuerit illa percuſſio: niſi ſecundum effectum, quia fuit occiſiua. 185. milium hominum. Multi dicūt ꝙ fuit increpatio combuſtiua, ita ꝙ redegit in cinerem corpora illęſis veſtibus. Sed hoc nō ſolum caret autoritate ſcripturę, ſed diſſonat ab ea. quarti ſiquidem reg. decimonono dicitur de ſennacherib. quumqꝫ diluculo ſurrexiſſet vidit oīa corpora mortuorum. Si fuiſſent corpora combuſta, non dixiſſet vidit corpora mortuorum: ſed vidit cineres eorum, aut veſtes eorum. Beroſus autem referente ioſepho dicit ꝙ fuit peſtilentia, qua perierunt. 185. milia in prima nocte: & ꝙ ppterea ſennacherib metuens reliquę exercitus parti iuit in niniuem. Sed beroſus diuinando hoc dicit, non credens diuinum miraculum. Diſſonat autem peſtilentia hæc a diuino miraculo: pro quanto ſubſecutum eſſet periculum peſtilentiæ in populum iudæorum egredientium ad ſpolia aſſyriorum. dei enim opera non cum tali imperfectione ſed perfecte ſalutifera fuiſſe rationabile eſt. Relinquamus ergo incertam qualitatem percuſſionis ſeu increpationis. ¶ Cuius effectus ſubiungitur. Conſopitus eſt & currus & equus: hoc eſt & vecti curribus & vecti equis milites. dicitur enim 2. para. 32. percuſſit omnem virum robuſtum & bellatorem & principem exercitus aſſyriorum. vt intelligas ꝙ non ſolum pedites & gregarii milites percuſſi ſunt. Conſopitus autem dicitur, quia mors ſomno copulata eſt. ¶ Tu terribilis tu. Exaggeratio eſt, ſignificans ꝙ tu deus per teipſum terribilis ex tali opere monſtraris. Et quis ſtabit faciebus tuis? proculdubio nullus. Ex tunc ira tua. A differentia inter diuinam iram ſeu vindictam & humanam, commendatur terribilitas diuina. vindicta enim qñqꝫ ē in poteſtate noſtra & qñqꝫ nō: immo ſupuenit qñqꝫ tēpus quo poenitet nos nō vindicaſſe & volumus

vindicare ſed nõ poſſumus pro tunc. Ira aũt dei ſemper eſt pro quocũq; tũc parata. & ppea ira dei appellatur ira ex tunc: quia ex quolibet tunc/ex quolibet inſtãti eſt prompta. Et patuit in hac percuſſione ꝙ fuit ex tunc quum venit rex aſſyriorũ perſonaliter ex ęgypto: nocte. n. ſequente apud ioſephum exercuit deus hanc iram. vt ſennacherib oculis propriis videret exercitum ſuum occiſum a deo iudęorum. ¶ De coelis feciſti audire ius. Coeleſte inſtrumẽtum reſpectu talis vindictę deſcribitur, non p modũ belli ſed per modum iudicii. Fecit oẽs audire ius factum de coelis contra blaſphemias ſennacherib. miſit. n. deus angelum ſuum executorem iuris/occidendo. 185. milia. Terra/hieroſolymitana, timuit/timore magno a facie ſennacherib, & quieuit/a pliando: non enim pugnauit. ¶ Surgente ad iudicium/aſſyriorum, deo: ad ſaluandũ oẽs humiles terrę. Deſcribit nõ interueniſſe pugnam ſeu pliũ iudęorũ ad occidendũ aſſyrios/ſicut interuenerunt iudęi pugnantes contra amorręos & chananęos tempore moyſi & ioſuę: ſed interueniſſe merita humilium ſeu mãſuetorũ eſaię/ezechię/& reliquorum deuote cõlentium deum in hieruſalem. pro quorum ſalute deus proſtrauit exercitum ſennacherib. In hebręo habetur in datiuo iudicio: ſed congruitas mutauit adiuncta prępoſitione ad.

Quia ira. Tractatur hic illa particula/in iſrael magnum nomen eius: explicando effectus tanti iudicii: in quibus relucet extenſum nomen dei magnificatũ in iſrael. ¶ Primus effectus eſt. Quia ira hominis/ſennacherib contra populum tuum, confitebitur te/materia erit laudis tuę: fuit enim occaſio diuinę laudis. reliquias irarum cinges. Ecce effectus. ex laude diuina occaſionata ab ira ſennacherib, compeſcuit/ligando cinxit deus reliquos inimicos iudęorũ: hoc enim eſt cingere reliquias irarum contra iudęam. nam audientes tantum dei iudicium/deſtiterunt ab impugnatione iudęę. ¶ Vouete/ex deuotione, & ſoluite/ex debito, domino deo veſtro. Apoſtrophat ad iudęos vt iam liberati ab ira ſennacherib & voueant & ſoluant vota: hoc eſt gratias agant/libere, cultum exhibeant domino deo ſuo. quod eſt ſecundus effectus. ¶ Omnes circuitus eius portabunt munus formidato. Tertius effectus deſcribitur ꝙ omnes in circuitu hieruſalem portauerunt munera domino. dicitur enim. 2. para. 32. & pręſtitit deus ei (ezechię) quietem per circuitum: multi etiam deferebant hoſtias & ſacrificia domino in hieruſalem. Vbi apparet res geſta hic prophetata: dum dicitur ꝙ omnes circuitus eius portabunt munus formidato/deo propter proſtratum exercitum mirabiliter. ¶ Prohibebit ſpiritum principum, timendus regibus terrę. Quartus effectus eſt ꝙ ex hoc facto deus redditus timendus regibus terrę, prohibebit ſpiritum principum a pugnando contra hieruſalem. Quod plus eſt q̃ ligare reliquias irarum quę paratę tunc erant contra hieruſalem/quanto hoc eſt vniuerſalius q̃ illud. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori pro idithun pſalmus aſaph. LXXVI.

Voce mea ad dominum clamaui: uoce mea ad deum & intendit mihi.
In die tribulationis meę deum exquiſiui: manibus meis nocte contra eũ & non ſum deceptus.
Renuit conſolari anima mea: memor fui dei & delectatus ſum, exercitatus ſum & defecit ſpiritus meus.
Anticipauerunt uigilias oculi mei: turbatus ſum & non ſum locutus.
Cogitaui dies antiquos: & annos ęternos in mente habui.
Et meditatus ſum nocte cum corde meo: & exercitabar & ſcopebam ſpiritum meum.
Nunquid in ęternum proiiciet deus: aut non apponet ut complacitior ſit adhuc?
Aut in finem miſericordiam ſuam abſcindet: a generatiõe in generationem?
Aut obliuiſcetur miſereri deus: aut continebit in ira ſua miſericordias ſuas?
Et dixi. nũc coepi: hęc mutatio dexterę excęlſi.
Memor fui operum domini: quia memor ero ab initio mirabilium tuorum.
Et meditabor in omnibus operibus tuis: & in adinuentionibus tuis exercebor.
Deus in ſancto uia tua: quis deus magnus ſicut deus nr̃? tu es deus q facis mirabilia.
Notã feciſti i pplis uirtutẽ tuã: redemiſti i brachio tuo pplm̃ tuũ, filios iacob & ioſeph.
Viderunt te aquę deus uiderunt te aquę & timuerunt: & turbatę ſunt abyſſi.
Multitudo ſonitus aquarum: uocem dederunt nubes.
Etenim ſagittę tuę tranſeunt: uox tonitrui tui in rota.
Illuxerunt coruſcationes tuę orbi terrę: commota ẽ & contremuit terra.

In mari uia tua & ſemitę tuę in aquis multis:& ueſtigia tua non cognoſcentur.
Deduxiſti ſicut oues populum tuum:in manu moyſi & aaron.

ℭ IVXTA HEBRÆVM. ℭ Vincẽti ſup iduthun aſapho pſalmus. LXXVII.

†deos 1 Propheta VOx mea ad deum† & clamabo:uox mea ad deum† & auſcultauit me.
†deus †dños meos 2 In die anguſtię meę dominum† quęſiui: manus mea nocte mota eſt & non relaxabitur,renuit conſolari anima mea.
†deo℞ 3 Recordabor dei†,& conturbabor:meditabor,& collabetur ſpiritus meus. Selah.
4 Apprehendiſti palpebras oculorum meorum: paſſus ſum & non loquar.
5 Cogitaui dies ex principio:annos ſeculorum.
6 Recordabor modulationis meæ in nocte:cũ corde meo loquar,& quæſiuit ſpũs me⁹.
†dñi mei 7 Nunquid ſeculis derelinquet dominus†:& non adiiciet ad uolendum adhuc?
8 Nunquid finita eſt,ad ſemper gratia eius:cõpleuit dictum generationi & generatiõi?
9 Nuunquid oblitus eſt miſereri deus:uere continuit in furore miſericordias ſuas? Selah.
10 Et dixi.ęgritudo mea ipſa,mutationes dexterę excelſi.
11 Recordabor opera domini:quoniam recordabor ex principio ſeparatum tuum.
12 Et meditabor in omni opere tuo:& in cauſis tuis loquar.
†dij †dij 13 Deus† in ſanctitate uia tua:quis deus [alioꝝ] magnus ut deus† [natura]?
14 Tu ipſe faciens ſeparatum:feciſti ſcire in populis fortitudinem tuam.
15 Redemiſti in brachio populum tuum:filios iacob & ioſeph. Selah.
†dij 16 Viderunt te aquæ deus† uiderunt te aquę:trement etiam trement abyſſi.
17 Effuderunt aquas nubes:uocem dederunt cœli,etiam ſagittę tuæ ambulabunt.
18 Vox tonitrui tui in rota,fecerũt lumen fulgura mũdo:tremuit & commota eſt terra.
19 In mari uia tua,& ſemitę tuę in aquis multis:& ueſtigia tua non ſunt agnita.
20 Deduxiſti quaſi ouem populum tuum:in manu moyſi & aaron.

TItulus eſt. Vincenti ſuper ieduthun aſapho pſalmus. Ieduthun nomẽ eſt vnius principis in muſica.1.para.25. Vel potius hoc in loco nomen eſt muſici inſtrumenti:nam prępoſitio ſuper,hoc inſinuat. Reliqua tituli patent ex ſuperius dictis.

ℭ Circa materiam pſalmi aduerte,aliquid eſſe certum,aliquid rationabile,aliquid ambiguum. Certum eſt ꝙ propheta afflictionem diuturnam plorat coram deo,ſperans liberari a diuina gratia,& cõmemorans antiqua dei opera. Probabile eſt ꝙ afflictio iſta ſit afflictio populi. Quod ex eo ſuadetur ꝙ cõmemorat priſca opera dei in liberatione populi ex ęgypto:tanq̃ ex pręteritis operibus dei ſperãs populum denuo liberandum ab hac afflictione. Ambiguum autem remanet quæ aut quo tempore fuerit iſta afflictio populi. Et ẽ ratio ambiguitatis:q̃a pſalmus ſiſtit ĩ generalibus.nihil enim ſpeciale explicat niſi recordationem nocturnorum canticorum in verſiculo.6. Ex quo innui videtur ꝙ fuit tribulatio priuans canticis nocturnis:hoc eſt cultu diuino qui exhibebatur in templo:iuxta illud.in noctibus extollite manus veſtras in ſancta &c̃. Sed hinc non habetur ꝙ ſit ſermo de captiuitate aliqua populi iudęorum:quum cultus diuinus fuerit impeditus tempore antiochi abſq; captiuitate populi,vt patet in li.macca.& populus fuerit tunc maxime afflictus. Vnde quum nullam habeam rationem declinandi in afflictionem populi ratione captiuitatis,magis q̃ in afflictionem eiuſdem ſine captiuitate,neſcio temere opinari de qua afflictione populi pſalmus iſte loquatur ad literam:ſed exponendũ cenſeo pſalmum de afflictione hebręi populi priuati diuino cultu cum ſpe reditus ad illum.

ℭ SVMMARIVM EST.

ℭ Propheta afflictum agens,continua ſupplicatione meditantem ac velut attonitum & animo collapſum ſe deſcribit:tum ex parte dei,tum ex parte pręteritorum bonorum. Et ex diuinę conditiõe gratiæ anguſtiam ſuam terminandam affirmat mutatione dexterę diuinę,commorando interim in meditatione diuinorum mirabilium operum &c̃.

ℭ Perſona loquens propheta eſt.

VOx mea ad dominum. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materię,& executiuã ibi in die anguſtię. Proponit duas combinationes. Altera eſt vox mea ad dñm & clamabo. Altera eſt.

ta eſt. Vox mea ad dominũ & auſcultauit ad me.Prima cõbinatio conſtat ex voce & clamore . ſecũda
ex voce & exauditionis ſigno.Proponit per primã,vocem ſuam ad deum/non ad hominem,cum cla/
more cordis.Per ſecundam autem vocem rurſus ſuam ad deum cum aurium porrectione diuinarum:
quod eſt ſignum beneuolę audientię & futurę gratię.

¶ In die anguſtię meę. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractat᷑ illa particula/vox mea
ad dominum.Secũdo illa/& clamabo/ibi nunqd.Tertio illa/& auſcultauit/ibi & dixi . Quarto illa/vox
mea/ibi deus in ſanctitate.¶ Circa vocẽ eius ad deũ,quia non vox exterior ſed interior(vtpote nõ ad
hoïem ſed ad deũ)directa eſt/& deo loqmur internis affectibus/cogitationibus/memoriis &c̃.incipit
propheta vocem ſuã deſcribere a continuitate & magnitudine triſtitię.In die anguſtię meę. Ecce ma
teria in genere anguſtia populi. Dominũ/non hoïem,quęſiui/elõgatũ a me/perditũ ſeu amiſſum:quę
rimus enim ea quę ꝑdidimus.Manus mea nocte mota eſt & non relaxabitur . Continuitas quęrendi
deũ deſcribit᷑,tum ab vtroq; tpe:die ſcilicet & nocte.tum ab indefeſſa ſupplicũ manuum extẽſione.Re/
cole moyſen orantẽ in pugna cõtra amalechitas extenſis manibus:& intelliges quid ſignificet nõ re/
laxatio manuũ.Deſcribit ergo ſeipſum die & nocte,quęſiſſe deũ ſuppliciter ſine itermiſſione/more orã
tium extẽſis brachiis &c̃.Renuit cõſolari aïa mea.Ecce magnitudo triſtitię.Aïus plenus mœſtitię re/
nuit ſuſcipere cõſolationẽ:vtpote cui nullum locũ reliquerat.Recordabor dei & cõturbabor . Rõnem
reddit tantę triſtitię ex parte recordationis dei.Recordabor dei.Nolens cõſolari reuocabo ad memo/
riã deũ offenſum/amiſſum/elongatũ.Et ex hac recordatione hęc ſequent᷑.Et cõturbabor/intus,medita/
bor/in meipſo loquendo,& collabetur ſpũs meus.Metaphoricus eſt ſermo ad ſimilitudinẽ eoꝝ qui cõ
turbati timore aliquo vel nimia triſtitia cadũt ſemianimes.Et intẽdit per hæc ꝙ cogitando deũ offen
ſum & amiſſum,ita afflictus eſt intus ſicut iſti collabentes exterius.Et referunt᷑ hęc verba futuri tempo
ris ad p̃teritum renuit/tanq̃ cõſequentia ad illud.¶ Apprehẽdiſti palpebras oculoꝝ meorum. Vigilia
multa explicat᷑ more eorũ qui perdiderũt ſomnum/quoꝝ palpebrę non tegunt oculos:quia tenẽt eos
apertos/ĩpotẽtes claudere eos ad ſomnũ.Paſſus ſum/ſtuporẽ.Paſſio illa ſignificatur quę inſomnes comi/
tatur/qua ſunt velut attoniti.Et non loquar.Comitat᷑ quoq; ſilentiũ hmõi paſſionem.Et intendit per
hęc ꝙ meditando deũ ſic offenſum &c̃.ſe habet ſicut hmõi attoniti:hoc eſt ꝙ interius nõ habet vnde
conſoletur/vnde excuſet/quid dicat &c̃. ¶ Cogitaui dies . Altera ratio tantę triſtitię ex recordatione
prę̨teritoꝝ bonorum.Cogitaui dies ex principio/vel mũdi vel populi hebręi,annos ſeculoꝝ/abrahę/
ioſeph/moyſi &c̃.cõferendo dicta ſecula cum hoc tantę anguſtię.Recordabor modulationis meę in
nocte/olim habitę in templo dei quam iam ꝑdidi:cum corde meo loquar/lamentabiliter mecum lo/
quar conferendo hæc bona perdita cum malis quę patior.& quęſiuit ſpiritus meus/& mecum loquẽ/
do ſpiritus meus quęſiuit hęc quę ſequuntur.

Nunquid ſeculis. Tractat᷑ hic illa particula/& clamabo/per modũ inquiſitionis quã fecit ſpũs pro/
pheticus in ꝑſona &c̃.Nunqd ſeculis/oïbus,derelinquet dñs/me in hac anguſtia:& nõ adiiciet ad vo/
lendũ adhuc?Tanq̃ diceret abſit.¶ Et rõnem ſubdit.Nunqd finita eſt ad ſemꝑ gr̃a eius:hoc eſt nunqd
gr̃a eius ſuapte natura tendẽs ad miſerẽdũ nõ qñq; ſed ſemꝑ ſine limitatione tempoꝝ/finita eſt?tanq̃
diceret/hoc eſt ĩpoſſibile:qa fieri non põt vt gr̃a dei finiatur.Cõpleuit dictũ generationi & generatio/
ni:hoc eſt nunquid dictũ ſuũ de gratia ſua extendẽda generationi & generationi ſine fine,mõ comple/
uit/terminauit finiuit?Tanq̃ diceret/hoc eſt ĩpoſſibile.¶ Nunqd oblitus eſt. Impedimẽta miſerẽdi tan
git more humano,aut ex obliuione.nunquid oblitus eſt miſereri deus?Aut ex paſſione iræ vere conti
nuit in furore miſericordias ſuas?Tanq̃ diceret.hæc nõ habent locũ in deo ꝓprie.metaphorice autem
iam obliuio excluſa eſt.furor aũt.i.iuſtitia vindicatiua hic excluditur nominando miſericordias ſuas:
quas conſtat eſſe ſupra iuſtitiam vindicatiuam,imo ſupra oïa opera dei.Et propterea nõ poſſunt ſupe
rari miſericordię dei a iuſtitia eius,ſed econuerſo conuenit ꝙ miſericordia ſuperet iuſtitiam.

Et dixi. Tractat᷑ hic illa particula/& auſcultauit/declarãdo futurã dei gr̃am.Et dixi/edoctus a ſpũſan/
cto.ęgritudo mea ipa mutationes dexterę excelſi:hoc eſt ipſa afflictio quã patior eſt velut ęgritudo cu
rabilis mutationibus ſolitis dexterę excelſi.Metaphora eſt ſumpta a ſtatu ægrotorum/vt ægritudo di/
ſtinguit᷑ cõtra mortẽ.Et intendit ꝙ afflictio iſta eſt non mors/nõ eſt ad ſimilitudinẽ mortis(quæ eſt ir
reparabilis)ſed ad ſimilitudinem ęgritudinis ſeu imbecillitatis curabilis.Et licet ex hoc declaret futu/
rã gr̃am dei liberatricem ab hac afflictione(quia definita ęgritudine curabili declarat᷑ futura ſanitas)
attamẽ ſubiungit ex parte dei cãm mutationis dexterę excelſi.Acſi diceret . Dixi/definiui hãc afflictio/
nẽ habere cauſas vtrinq;.ex parte quidẽ mei velut ęgritudinẽ corporis .Ex parte vero dei mutationes
non conſilii,ſed dexterę/executiuę potẽtię dei excelſi:ita ꝙ ęgritudo ipſa eſt mutationes paſſiuę/de ſta
tu ſanitatis in ſtatum ægritudinis/& rurſus erit de ſtatu ęgritudinis in ſanitatem metaphorice: pro/
prie vero de gratia in iuſtitiam & iuſtitia in gratiam.hæc enim ſunt proprie mutationes dexterę excel
ſi.Et ꝙ hoc non vana ſpe dixi/declaro . Recordabor opera domini/in teſtimonium affero memoriam
operum domini prę̨teritorum,non inſolitorum ſed conſuetorum.Quoniam recordabor ex pricipio/
mũdi ſeu hebręi populi,ſeparatũ tuũ/hoc eſt multitudinẽ mirabiliũ tuoꝝ.Et meditabor in omni ope

tuo,& in cauſis tuis loquar.Cauſas dei appellat occaſiones propter quas deus quandoq; punit,quan
doq; exaltat ob gloriam ſeu iuſtitiam ſuam & huiuſmodi.
Deus in ſanctitate. Tractaẽ hic illa particula,vox mea ad dñm:declarando ꝙ vox cõmemoratiua di
uinoꝝ beneficioꝝ expectãdo diuinam gr̃am,eſt illa qua fit vt deus benigne audiat. Vbi aduerte ꝙ ꝓ
pheta prius deſcripſit benignum dei auditum in effectu certę ſpei:& deinde ſubiũgit vocem ſuam ad
deum conſeruatiuam ſtatus ſpei. Deus in ſanctitate via tua,a principio populi tui via tua qua duxi
ſti populum fuit in ſanctitate colũnę nubis per diem & ignis per noctem.quis deus,inter omnes qui
vocanẽ dii,magnus,ſimpliciter & abſolute,vt deus,natura non opinione hoíum?quaſi dicat. nullus.
Tu ipſe deus faciens ſeparatum,hoc eſt mirabile omne,quod alii dii facere non poſſunt:feciſti ſcire in
populis,non clam,non in angulo ſed publice in populis,fortitudinem,potentiam,tuã. Redemiſti
in brachio(ecce quãdo manifeſtauit potentiã ſuã)populũ tuũ,filios iacob & ioſeph,de ſeruitute ęgy
pti.Meminit ſpãliter filioꝝ ioſeph.tum quia non deſcẽderunt cum iacob in ęgyptum,ſed nati ſunt in
ægypto:ac per hoc ægyptii habebantur.tum qa ioſeph inſtitutus eſt primogenitus iacob,priuato ru
ben.tum quia ioſeph merita cõmendanda ſpecialiter ſunt velut patriarchę vt iacob & iſaac:quĩ etiã
fuerit vt alter pater omnium:vtpote qui oẽs aluit in tanta penuria. Viderunt te aquę deus viderũt
te aquę,maris rubri:trement etiam tremens abyſſi. Aquas maris rubri deſcribit ad ſimilitudinem vi
dentium & trementium non ſolum in ſuperficie ſed in ꝓfundo ratione effectus:quia diuiſę ſunt ſicut
trementes obediunt ad nutum. Effuderũt,pluendo,aquas nubes:vocẽ,tonitrui, dederũt cœli,iſeriores:
hoc ẽ regio aeris ĩ qua generanẽ hmõi mixta.etiã ſagittæ tuę,fulmina,ambulabunt. Vox tonitrui tui
in rota,audiẽ more rotę. Explicaẽ hic vox quã dederũt nubes. Fecerunt lumẽ fulgura mundo.non dicit
toti mundo ſed mundo,ad ſignificandam multitudinem coruſcationum:tanq̃ illuminarent nõ vnũ
angulum tm̃,ſed communiter viderentur lumen facere. Tremuit & cõmota eſt terra. Hæc ſuperius de
ſcripta,ex exodo ſumuntur pręter hoc vltimum,ſi de terremotu ad literam intelligitur.qui tamen for
te fuit tunc in ęgypto:q̃uis nõ ſit ſcriptus in exodo. Si autem per terram habitatores terræ intelligi
mus,nulla eſt ambiguitas. In mari via tua. Hactenus mirabilia dei publica cõtra ęgyptios comme
morauit in elemẽtis omnibus:modo mirabilia tunc geſta erga hebręos cõmemorat. In mari,rubro,
via tua,quam tu feciſti populo:& ſemitę tuę in aquis,non paucis,ſed multis,hoc eſt altis.erant enim
aquæ valde altę quæ diuiſę ſunt. Nota ex iſto textu ſumi argumẽtum ꝙ hebręi per multas vias trãſie
runt mare rubrum & nõ per vnam ſolam.nam in numero plurali hic dicitur & ſemitę tuæ. Et veſtigia
tua non ſunt agnita:quoniam redeuntibus aquis ad locum ſuum non ſunt viſa veſtigia hebręorum:
non fuit viſum veſtigium vię per quam populus tranſierat:quod proprie eſſet veſtigium dei. Dex
duxiſti. Poſt deductionem populi per mare rubrum,deſcribitur conſequenter mirabilis deductio per
terram. Deduxiſti ſicut ouem,ſicut multitudinem ouium,populum tuum in manu moyſi & aaron,du
cum. Vbi cointellige mirabilia patrata in illa deductione. Et intẽdit per hæc oĩa (vt iam dictum eſt)
fomenta ſpei expectãtis ꝙ dextera excelſi mutet opera domini,ſicut mutauit priſcis temporibus poſt
afflictionem hebręorum liberando eos. Amen.

VVLGATA EDITIO. Intellectus aſaph. LXXVII.

ATtendite popule meus legem meam: inclinate aurem ueſtram in uerba
oris mei.
Aperiam in parabolis os meum: loquar propoſitiones ab initio.
Quanta audiuimus & cognouimus ea: & patres noſtri narrauerunt
nobis.
Non ſunt occultata a filiis eorum: in generatione altera.
Narrantes laudes domini & uirtutes eius: & mirabilia eius quę fecit.
Et ſuſcitauit teſtimonium in iacob: & legem poſuit in iſrael.
Quanta mãdauit patribus nr̃is nota facere ea filiis ſuis: ut cognoſcat generatio altera.
Filii qui naſcentur & exurgent: & narrabunt filiis ſuis.
Vt ponãt in deo ſpẽ ſuam & non obliuiſcantur operum dei: & mandata eius exquirãt.
Ne fiant ſicut patres eorum: generatio praua & exaſperans.
Generatio quę non direxit cor ſuum: & non eſt creditus cum deo ſpiritus eius.
Filii ephraim intendentes & mittentes arcum: conuerſi ſunt in die belli.
Non cuſtodierunt teſtamentum dei: & in lege eius noluerunt ambulare.

Et obliti ſunt benefactorum eius:& mirabilium eius quę oſtendit eis.
Coram patribus eorum fecit mirabilia in terra ęgypti:in campo taneos.
Interrupit mare & perduxit eos:& ſtatuit aquas quaſi in utre.
Et deduxit eos in nube diei:& tota nocte in illuminatione ignis.
Interrupit petram in eremo:& adaquauit eos uelut in abyſſo multa.
Et eduxit aquam de petra:& eduxit tanq̄ flumina aquas.
Et appoſuerunt adhuc peccare ei:in ira concitauerunt excelſum in inaquoſo.
Et tentauerunt deum in cordibus ſuis:ut peterent eſcas animabus ſuis.
Et male locuti ſunt de deo:dixerunt nunquid poterit deus parare menſam in deſerto?
Quoniam percuſſit petram & fluxerunt aquę:& torrentes inundauerunt.
Nunquid & panem poterit dare:aut parare menſam populo ſuo?
Id eo audiuit dñs & diſtulit:& ignis accenſus eſt in iacob & ira aſcendit in iſrael.
Quia non crediderunt in deo:nec ſperauerunt in ſalutari eius.
Et mandauit nubibus deſuper:& ianuas cœli aperuit.
Et pluit illis manna ad manducandum:&panem cœli dedit eis.
Panem angelorum manducauit homo:cibaria miſit eis in abundantiam.
Tranſtulit auſtrum de cœlo:& induxit in uirtute ſua aphricum.
Et pluit ſuper eos ſicut puluerem carnes: & ſicut arenam maris uolatilia pennata.
Et ceciderunt in medio caſtrorum eorum:circa tabernacula eorum.
Et manducauerunt & ſaturati ſunt nimis,& deſiderium eorũ attulit eis:non ſunt fraudati a deſiderio ſuo.
Adhuc eſcę eorum erant in ore ipſorum:& ira dei aſcendit ſuper eos.
Et occidit pingues eorum:& electos iſrael impediuit.
In omnibus his peccauerunt adhuc:& non crediderunt in mirabilibus eius.
Et defecerunt in uanitate dies eorum:& anni eorum cum feſtinatione.
Cum occideret eos quęrebant eum:& reuertebantur,& diluculo ueniebant ad deum.
Et rememorati ſunt quia deus adiutor eſt eorũ:& deus excelſus redemptor eorũ eſt.
Et dilexerunt eum in ore ſuo:& lingua ſua mentiti ſunt ei.
Cor autẽ eorum non erat rectum cum eo:nec fideles habiti ſunt in teſtamento eius.
Ipſe autem eſt miſericors & propitius fiet peccatis eorum:& non diſperdet eos.
Et abundauit ut auerteret iram ſuam:& non accendit omnem iram ſuam.
Et recordatus eſt quia caro ſunt:ſpiritus uadens & non rediens.
Quotiens exacerbauerunt eum in deſerto:in iram concitauerunt eum in inaquoſo.
Et conuerſi ſunt & tentauerunt deum:& ſanctum iſrael exacerbauerunt.
Non ſunt recordati manus eius:die qua redemit eos de manu tribulantis.
Sicut poſuit in ęgypto ſigna ſua:& prodigia ſua in campo taneos.
Et conuertit in ſanguinem flumina eorum & imbres eorum:ne biberent.
Miſit in eos cynomyiã & comedit eos:& ranam & diſperdidit eos.
Et dedit ęrugini fructus eorum:& labores eorum locuſtę.
Et occidit in grandine uineas eorum:& moros eorum in pruina.
Et tradidit grandini iumenta eorum:& poſſeſſiones eorum igni.
Miſit in eos iram indignationis ſuę,indignationem & iram & tribulationem:immiſſiones per angelos malos.
Viam fecit ſemitę irę ſuę & non pepercit a morte animarum eorũ: & iumenta eorum

in morte concluſit.

Et percuſſit omne primogenitum in terra ægypti: primitias omnis laboris eorum in tabernaculis cham.

Et abſtulit ſicut oues populum ſuum:& perduxit eos tanq̃ gregem in deſerto.

Et deduxit eos in ſpe & non timuerũt:& inimicos eorum operuit mare.

Et induxit eos in montẽ ſanctificationis ſuę:montem quem acquiſiuit dextera eius.

Et eiecit a facie eoꝝ gẽtes:& ſorte diuiſit eis terram in funiculo diſtributionis.

Et habitare fecit in tabernalis eorum:tribus iſrael.

Et tẽtauerunt & exacerbauerunt deum excelſum:& teſtimonia eius non cuſtodierunt.

Et auerterunt ſe & non ſeruauerunt pactum: quemadmodum patres eorum, conuerſi ſunt in arcum prauum.

In iram concitauerunt eum in collibus ſuis:& in ſculptilibus ſuis ad emulationem eum prouocauerunt.

Audiuit deus & ſpreuit:& ad nihilum redegit ualde iſrael.

Et reppulit tabernaculum ſilo:tabernaculum ſuum ubi habitauit in hoĩbus.

Et tradidit in captiuitatẽ uirtutem eorum:& pulchritudinem eorũ in manus inimici.

Et concluſit in gladio populum ſuum:& hęreditatem ſuam ſpreuit.

Iuuenes eorum comedit ignis:& uirgines eorum non ſunt lamentatę.

Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt:& uiduę eorum non plorabantur.

Et excitatus eſt tanq̃ dormiens dñs:tanq̃ potens crapulatus a uino.

Et percuſſit inimicos ſuos in poſteriora:opprobrium ſempiternum dedit illis.

Et repulit tabernaculum ioſeph:& tribum ephraim non elegit.

Sed elegit tribum iuda:montem ſion quem dilexit.

Et ędificauit ſicut unicornis ſacrificium ſuum:in terra quam fundauit in ſecula.

Et elegit dauid ſeruũ ſuum,& ſuſtulit eum de gregibus ouiũ:de poſt fœtãtes accępit eũ.

Paſcere iacob ſeruum ſuum:& iſrael hęreditatem ſuam.

Et pauit eos in innocẽtia cordis ſui:& in intellectibus manuũ ſuarum deduxit eos.

IVXTA HEBRÆVM. Intelligentia aſapho. LXXVIII.

1 Propheta. AVſculta popule meus doctrinam meam:inclinate aurem ueſtram di-
ctis oris mei.
2 Aperiam in prouerbio os meum:loquar propoſitiones a principio.
3 Quę audiuimus & cognouimus ipſa:& patres noſtri narrauerunt nobis.
4 Non negabimus a filiis eorum:generationi alteri narrantes laudes domini & fortitu-
dinem eius,& ſeparata eius quę fecit.
5 Et firmauit conteſtationem in iacob,& legem poſuit in iſrael:quę mandauit patribus
† filiis ſuis noſtris ad faciendum ſcire ipſa filios ſuos †.
6 Propterea ſcient generatio altera:filii (qui) generabuntur ſurgent,& narrabunt filiis ſuis.
† diis 7 Et ponẽt in deo† ſpẽ ſuã:& nõ obliuiſcent̃ operũ dei,& mãdata eius cuſtodiẽt.
8 Et non erunt ſicut patres eorum, generatio rebellis & irritans:generatio (que) non prę-
parauit cor ſuum,& non credidit deum ſpiritus eius.
9 Filii ephraim armati,iacientes arcus:uerterunt ſe in die belli.
† deorum 10 Non cuſtodierunt pactum dei†:& in doctrina eius renuerunt ambulare.
11 Et obliti ſunt operum eius:& ſeparatorum eius quę fecit uidere eos.

12 Coram patribus eorũ fecit ſeparatum in terra ægypti:campo zohan.
13 Diuiſit mare & fecit tranſire eos:& ſtare fecit aquas ſicut murum.
14 Et duxit eos in nube die:& tota nocte in lumine ignis.
15 Scindet petras in deſerto:& fecit bibere quaſi abyſſos multitudinem.
16 Et fecit exire fluenta de petra:& fecit deſcendere quaſi flumina aquas.
17 Et addiderunt adhuc ad peccandũ ei:& ad prouocandum excelſum in ſiccitate.
18 Et tentauerunt deum in corde ſuo:ad petendum cibum animę ſuę.
19 Et locuti ſunt in deum† :dixerũt.Vox populi recitata. nunquid poterit deus ad parã- † deos
dum menſam in deſerto?
20 Ecce percuſſit petram & fluxerunt aquę & flumina inundabunt:nunquid etiam panẽ
poterit dare/ſi pręparabit carnem populo ſuo?
21 Propheta. Ideo audiuit dominus & indignatus eſt:& ignis accenſus eſt in iacob/& etiã
furor aſcendit in iſrael.
22 Quia non crediderũt in deo † :& non confiſi ſunt in ſalute eius. † dijs
23 Et pręcępit cœlis deſuper:& oſtia cœlorum aperuit.
24 Et fecit pluere ſuper eos man ad comedendũ:& triticum cœlorum dedit eis.
25 Panem fortium comedit quiſq;:cibum miſit eis ad ſaturitatem.
26 Faciet moueri orientalem in cœlis:& duxit in fortitudine ſua auſtrum.
27 Et fecit pluere ſuper eos quaſi puluerem carnes:& quaſi arenã mariũ/uolatile pẽnatũ.
28 Et fecit cadere in medio caſtrorum eorum:in circũitu tabernaculis eorum.
29 Et comederunt & ſaturati ſunt ualde:& deſiderium eorum ueniet eis.
30 Non alienati ſunt a deſiderio ſuo:adhuc cibus eorum in ore eoꝝ erat.
31 Et ira dei † aſcendit in eos:& occidit in pingues eoꝝ/& electos iſrael fecit genuflectere. † deorum
32 In omni hoc peccauerunt adhuc:& non crediderunt in ſeparatis eius.
33 Et conſumpſit in uanitate dies eorum:& annos eorũ in terrore.
34 Si occidit eos:& quęſierunt eum/& reuerſi ſunt/& manicauerunt ad deum.
35 Et recordati ſunt:quia deus† fortitudo eoꝝ/& deus excelſus redemptor eorum. † dij,
36 Et lactauerunt eum in ore ſuo:& in lingua ſua mentiti ſunt ei.
37 Et cor eorum nõ firmum cum eo:& non crediderunt in pacto eius.
38 Et ipſe miſericors condonabit iniquitatem/& non deſtruet : & multiplicabit ad auer-
tendum furorem ſuum/& non ſuſcitabit totam iram ſuam.
39 Et recordatus eſt quia caro ſunt ipſi:ſpiritus uadens & non redibit.
40 Quoties rebellauerunt ipſi in deſerto:facient dolere eum in ſolitudine?
41 Et reuerſi ſunt:& tentauerunt deum/& ſanctum iſraelis ſignauerunt.
42 Non ſunt recordati manus eius:diei qua redemit eos ab anguſtia.
43 Qui poſuit in ęgypto ſigna ſua:& ſeparata ſua in campo zohan.
44 Et conuertit in ſanguinem † riuos eorum & flumina eorum:non bibent. † ſanguinis
45 Mittet in eos mixturã/& comedit eos:& ranam/& deſtruxit eos.
46 Et dedit brucho germen eorum:& laborem eorum locuſtę.
47 Occidet in grandine uitem eorum:& ficum eorum in gelu.
48 Et tradidit grandini beſtiam eorum:& acquiſitionem eorum ſcintillis.
49 Mittet in eos iram furoris ſui:indignationem & iram & anguſtiam/immiſſionem an-
gelorum malorum.

50 Appendet ſemitam furori ſuo: non uetuit a morte animam eorum, & beſtiam eorum peſti tradidit.

51 Et percuſſit omne primogenitum in ęgypto: principium filiorum in tentoriis cham.

52 Et fecit mouere uelut ouē populū ſuum: & duxit eos ſicut ouile in deſertum.

† fiducię 53 Et duxit eos cum fiducia † & nō timuerunt: & inimicos eorum operuit mare.

54 Et duxit eos ad confine ſanctitatis ſuę: montē iſtum, acquiſiuit dextera eius.

55 Et eiecit a faciebus eorum gentes, & cadere fecit eos in funiculum hęreditatis: & habitare fecit in tentoriis eorum tribus iſrael.

† deo 56 Et tentauerunt & rebellauerunt deo † excelſo: & teſtimonia eius non cuſtodierunt.

57 Et retroceſſerunt & pręuaricati ſunt ut pr̄es eorum: uerſi ſunt quaſi arcus doli.

58 Et fecerūt indignari eū in excelſis ſuis: & in ſculptilibus ſuis facient ęmulari ipſum.

† dij 59 Audiuit deus †: & indignatus eſt, & abominatus eſt ualde in iſrael.

60 Et reliquit tabernaculum ſilo: tentorium quod habitauit in homine.

61 Et tradidit captiuitati fortitudinem ſuam: & gloriā ſuā in manu anguſtatoris.

62 Et tradidit gladio populum ſuum: & in hęreditatem ſuam indignatus eſt.

63 Electos eius deuorauit ignis: & uirgines eius non ſunt nuptę.

64 Sacerdotes eius in gladio ceciderunt: & uiduę eius non flebunt.

† dn̄i mei 65 Et euigilauit quaſi dormiens dn̄s †: quaſi fortis exultans ex uino.

66 Et percuſſit anguſtatores ſuos retro: opprobrium ſempiternum dedit eis.

67 Et ſpreuit tentorium ioſeph: & in tribu ephraim non elegit.

68 Et elegit tribum iuda: montem ſion quem dilexit.

69 Et ędificauit uelut excelſa ſanctuariū ſuū: quaſi terrā fundauit ipſum ęterno.

70 Et elegit in dauid ſeruum ſuum: & tulit eum de gregibus ouis.

71 De poſt fœtas adduxit eū: ad paſcendū in iacob populū ſuū, & in iſrael hęreditatē ſuā.

72 Et pauit eos ſm̄ pfectionē cordis ſui: & in itelligētiis palmarū ſuarum ducet eos.

TItulus eſt. Intelligentia aſapho. Ex quo habetur eruditiuum eſſe pſalmum hunc. Et vt ex decurſu pſalmi apparet, pſalmus iſte eruditio eſt populi fidelis ad obſeruationem diuinæ legis ex recordatione & conſideratione geſtorum a deo tempore patrum, a liberatione ex ægypto vſq; ad tēpus dauidis. Hæc eſt ad literam materia pſalmi.

❡SVMMARIVM EST.

❡Propheta docet populum dei ab exēplo ephraim, & populi egreſſi ex ægypto, & populi ingreſſi terram promiſſionis, & dauidis. Illoꝝ quidem vt non imitentur eos: iſtius autem vt ſectentur veſtigia.
❡Perſona loquens proprie ſolus propheta eſt: recitat tamen aliorum verba.

AVſculta popule meus doctrinā meam. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuam, ibi & firmauit. ❡Proponit inuitando populum, materiam tractandam: inchoans ab inuitatione intellectus. Auſculta, mente, popule meus (blandientis eſt: ſicut hieremias flens dixit, filia populi mei crudelis) doctrinam meam, docere enim intēdit. Inclinate autem veſtram. Inuitat ad attentionem exteriorem ſm̄ ſonum literarum: ſed ſm̄ ſenſum intētum inuitat ad flexionē voluntatis, ad humiliationē auditus interioris quę per voluntatem fit. Dictis oris mei. Ecce ad qd petit iclinationē, nō ad ſermonē ſed ad dicta p ſermonē. ℣ Aperiā in ꝓuerbio os meū. Modū dicēdi explicat, ꝙ docebit p ſimilitudines. Et vere ſic facit: qm̄ tota hęc doctrina ꝓcedit ex ſil̄itudine & diſſimilitudine filioꝝ ad pr̄es. Loquar ꝓpōnes a pricipio. Difficultatē arduę materię explicat. Et itendit p hoc ꝙ doctrina iſta eſt de ꝓuidētia dei circa actus humanos, de iuſtitia & miſericordia eius erga hoīes ī hac vita. Hęc. n. ſūt ęnigmata ſeu ꝓblemata, ꝓpōnes arduę ab initio mundi vſq; hodie. ℣ Aduerte ꝙ mattheus euāgeliſta ca. 13. affert hūc verſiculū dicēs. Hęc oīa locutus ē ieſus in parabolis ad turbas, & ſine parabolis nō loqbat̄ eis: vt ipleret̄ qđ dictū erat p ꝓphetā dicētē. aperiā in parabolis os meū, eructabo abſcondita a conſtitutione mundi. Sicut ioannes euangeliſta dixit. vt impleretur ſcriptura, os non

cōminuetis ex eo. Docere enim per ſimilitudines contingit dupliciter. Vel per metaphoras. Et ad hūc ſenſum applicat mattheus hunc verſiculū myſtice intellectū. Vel p̄ ſimilitudinē factoꝝ. Et ſic ad lrām verificaṫ in hoc loco. intēdit enim propheta erudire populū ex ſimilitudine factoꝝ a pr̄ibus & a deo in patribus: vt clare patet in pſalmo. ¶ Quę audiuimus. Explicat modū quo ipſe didicit & ſcit hæc tā ar dua quę vult docere populū: ſcilicet per auditū a patribus. Quæ audiuimus, nec ſolum audiuimus ſed & cognouimus ea: & patres nr̄i / nō fabulatores / nō fallaces hoīes, ſed p̄res noſtri / amantes nos, narraue runt nobis. Nō negabimus a filiis eoꝝ. Nepotes eoꝝ appellat filios. Vbi nota explicari rōnem debiti ad docendū: vt quia didicerunt a patrib⁹ / teneanṫ ſucceſſiue docere filios. Generationi alteri narrātes. Non negabimus narrātes generationi alteri hęc tria: laudes dn̄i / & fortitudinem eius / & ſeparata. i. mirabilia eius quę fecit. Sp̄alior expreſſio materię eſt, quā ſuperius cōiſſimo doctrinę noīe ſignificauit.

¶ Et firmauit ꝯteſtationē. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractat illā particulā / auſcul ta popule meus &c̄. Secūdo tractat oēs particulas ſimul (.ſ. ꝑpoſitiones / doctrinā / laudes / potētiā / & mirabilia) cū mō parabolico / ibi filii ephraim, ordine ibi explicādo. ¶ Duplex pōt eſſe ſenſus huius particulę. Alter ꝙ de vna particulari lege eſt ſermo: ſcilicet quę ſcribiṫ deute. 6. narrabis ea filiis ac nepotibus tuis. Et ſic reddit rōnem quare populus debet auſcultare & inclinare aurē ſuā: quia .ſ. lex hoc pręcipit. Alter eſt ꝙ ſit ſermo de beneficio diuinę legis datę populo. Et ſic ꝑpheta incipit doctrinā ſuā a beneficio diuinę legis quę eſt audiēda a populo. ita ꝙ pro fundamēto ac baſi doctrinę accipit legē diuinā. ¶ Et firmauit cōteſtationem / de ipſo deo, in iacob / in populo deſcendēte a iacob: & legem / agendoꝝ & vitandoꝝ, poſuit in iſrael. Lex ipſa relata ad credenda vocaṫ conteſtatio: relata ad agenda vocaṫ lex. Et diciṫ cōteſtatio firmata, quia ſtabilita eſt a deo ſignis & miraculis: vt publice patuit in mōte ſinai. Vnde deus dicit. vos vidiſtis ꝙ de coelo locutus ſim vobis exo. 20. Quas / cōteſtationē & legem, mādauit patribus noſtris ad faciendū ſcire ipſas filios ſuos. Propterea ſcient. Hic eſt fructus / ꝓpter hoc generatio altera ſcient. Cōſtructio eſt de ſignificato. Filii qui generabunṫ ſurgent, & narrabunt filiis ſuis: & ponent in deo ſpē ſuam. Ecce finis mādati / vt ſucceſſiue generatio narret generationi legē & conteſtationem. Et eſt triplex. Primus ſpes in deo. & ponent in deo ſpem ſuā / & nō in idolis / non in hoīe. Secundus. & nō obliuiſcētur operū dei / mirabiliū quę fecit corā patribus. Tertius. & mādata eius cuſtodiēt / ſeruabunt legem. ¶ Et nō erūt ſicut patres eoꝝ. Promiſit ꝑpheta ſe per ſimilitudinem docturū. incipit ſeruare ꝓmiſſum / apponēdo ad finē mādati ſimilitudinē nō imitādā. Et nō erunt / filii, ſicut p̄res eorum. Hic debet eſſe fructus mādati. Generatio rebellis & irritās. Declarat in quo non ſunt imitandi patres / explicans tria patrū crimina in deū. Primū rebellionis irritantis deū. Secūdum generatio quę nō pręparauit cor ſuū / ad ſubiiciendū illud deo. Et hęc indiſpoſitio eſt cā rebellionis. Tertium. & nō credidit deū ſp̄us eius. adorauit enim vitulū: & cōplura fecit atteſtātia ꝙ nō credebāt deū curam ſui hēre. Vn̄ & dixerunt de vitulo. hi ſunt dii tui iſrael qui te eduxerunt de terra aegypti / exo. 32.

Filii ephraim. Exequēdo documentū p̄ ſimilitudinē / incipit a filiis ephraim tali ordine. Primū tractat crimē filioꝝ ephraim. Secūdo crimē patrū egreſſoꝝ de ęgypto / ibi & addiderūt. Tertio crimē patrū ingreſſoꝝ terrā promiſſionis / ibi & duxit eos ad cōfine. Quarto electionē tribus iuda & ſion ac dauidis / ibi & ſpreuit. ¶ Circa filios ephraim aduerte non paruā eſſe hic q̄onem de verificatione eoꝝ quæ hic dicunṫ de filiis ephraim. & ratio eſt: ꝙ vſq; ad tēpora aſaph qui fuit contemporaneus dauidi / nulla occurrit autentica hiſtoria verificans ea quę hic dicuntur de filiis ephraim. Dixi aūt autētica hiſtoria: quia chaldaica trāſlatio (ſeu rectius loquēdo paraphraſis, quæ thargū appellaṫ) habet hic. Qū habitarēt in ęgypto magnificati ſunt filii ephraim: numerauerunt aūt terminū & errauerūt. Et egreſſi ſunt 30. annis ante terminū cū armamētis bellicis & cū hoībus geſtātibus arcū. verterūt ceruicem, & interturbati ſunt ordines belli: qm̄ nō obſeruauerūt mandata dei / & in lege eius ambulare noluerunt. Hæc ibi. Sed hæc ꝓtenſa hiſtoria / quia autoritate ſcripturę nō foueṫ, eadē facilitate reiiciṫ qua diciṫ. Et eo facilius ꝙ nō eſt veriſimile ꝙ aegyptii permiſerint tribū ephraim egredi ęgyptū. 30. annis ante egreſſionē populi de ęgypto: qū poſt tot miracula noluerint ſufferre ꝙ egrederenṫ requirente moyſe. Quicq̄d tn̄ de hac pratēia hiſtoria ſit, cōſtat ꝙ iſta particula pſalmi nō loquiṫ de filiis ephraim p̄ tp̄e quo erāt in aegypto. nā expreſſe hic ſubdiṫ. corā patribus eoꝝ fecit mirabilia in terra aegypti / diuiſit mare &c̄. Vbi manifeſte patet ꝙ loquiṫ de filiis ephraim oblitis miraculoꝝ factoꝝ in aegypto & in mari rubro: & nō ſolū oblitis ſed ēt filiis patrū corā quibus facta ſunt illa miracula. Vnde excludunṫ ēt filii ephraim q̄ fuerūt tp̄e egreſſionis ex aegypto: q᷑ ꝑticula iſta de poſteris eoꝝ loquiṫ. ¶ Dicēdū itaq; videṫ ꝙ particula iſta ꝑphetica eſt: ꝓdicens futurā decē tribuum auerſionem a diuino cultu / autore hieroboā de tribu ephraim. Vn̄ & a ꝑphetis regnū decē tribuū appellaṫ ephraim: regnū vero duaꝝ tribuum appellaṫ iuda. Ex eadē enim radice appellanṫ hic filii ephraim: q᷑ licet ſm̄ naturalē originē fuerint diuerſarum tribuū, ſm̄ tn̄ crimē fuerūt filii ephraim: vtpote geniti quo ad crimē a hieroboam de tribu ephraim. ipſe enim primus rex ſtatuit vitulos colēdos a regno ſuo. Propheta̕ itaq; hic auerſio decem tribuum a diuino cultu & lege. Et hoc directe ſeruit intētioni ꝑphetę / intēdentis per ſimilitudines docere. nā ꝓpoſuit auerſionē iſraelis velut ſpeculū ꝑp̄lo dei remanēti ī iuda &c̄. iuxta illud hiere. 3. & vidit ꝓuaricatrix

ſoror eius iuda,quia pro eo ꝙ mœchata eẽt auerſatrix iſrael/dimiſiſſem eam & dediſſem ei libellum re-
pudii:& nõ timuit pręuaricatrix iuda ſoror eius,ſed abiit & fornicata eſt etiam ipſa .¶ Filii ephraim/
decem tribus filii quo ad crimen ephraim/hieroboam de tribu ephraim,armati/armis defenſiuis,iacië
tes arcus/armis offenſiuis,verterunt ſe/a diuino cultu,in die belli/contra domum dauidis.armis enim
& defenſiuis & offenſiuis tutati ſunt regnum.Non cuſtodierunt pactum dei/ſui,quod pepigerãt cum
deo vt eſſent populus dei & deus eſſet eorum deus:& in lege eius/dei,renuerunt ambulare/quoniam de
cętero ſpreta eſt lex dei apud eos.℣ Et obliti ſunt.Exaggerat crimen auerſionis a deo/ex ingratitudine
& cęcitate.Et obliti ſunt operum eius/dei:& ſeparatorũ eius quæ fecit videre eos.viderunt enim in de-
dicatione templi a ſalomone miraculum ignis deſcendentis de cœlo in holocauſtum:viderunt & ne-
bulam diuinę glorię.hæc enim fuerunt coram omni populo . Et præter moderna illa miracula obliti
ſunt mirabilium oſtenſorum patribus.Coram patribus eorum fecit ſeparatum/hoc eſt multiplex mi-
raculum,in terra ęgypti:campo zohan.nomen eſt regionis.Diuiſit mare/rubrum,& fecit tranſire eos:
& ſtare fecit aquas/maris rubri hincinde,ſicut murum.Et duxit eos in nube die:& tota nocte in lumi-
ne ignis/columnę igneę.℣ Scindet petras in deſerto.Futurum ſcindet non refertur ad tempus pſalmi:
ſed ad tẽpus pteriti duxit eos in nube.explanat enim p hãc connexionẽ futuri ad pteritũ/ſequelã iſtius
miraculi ad illud.Petras pluraliter/qõnẽ inducit an miraculũ eductionis aquarũ de petra fuerit bis,&
ppterea dixerit petras.Et ſoluit quęſtio/dicendo ꝙ textus exo.17.& nu.20.præ ſe ferũt bis fuiſſe patra-
tũ miraculum eductiõis aquę de petra.Primũ anteq̃ fabricatum eſſet tabernaculum fœderis domini:
ſecundũ autem poſt fabricatũ tabernaculũ . Clare enim nu.20. dicit ꝙ moyſes & aaron tunc ingreſſi
ſunt tabernaculũ fœderis/& ꝙ virga erat ĩ cõſpectu dñi.exo.autem.17.virga deſcribitur qua pcuſſerat
moyſes fluuiũ.Et propterea textus hic pluraliter dicit petras . ℣ Fecit bibere quaſi abyſſos/profundas
aquas,multitudinem/tã magnã.Et fecit exire fluenta de petra,& fecit deſcendere quaſi flumina aquas.
Ordo prępoſterus.Prius fecit exire & deſcendere aquas:& deinde fecit bibere multitudinem.Hæc ſunt
ſigna & mirabilia quorum obliti dicuntur filii ephraim.

Et addiderũt adhuc. Aſcẽdit ppheta ad deſcribẽdũ crimina generationis egreſſę de ęgypto/tali or-
dine.Primo deſcribit crimen eorum quo offenderunt deũ diffidendo de cibo.deinde tractat multiplex
aliud crimen eorũdem/ibi in omni hoc.¶ Deſcribit ergo crimen incipiens a perſeuerãtia . Et addide-
rũt adhuc ad peccandũ ei:quia prius peccauerunt tentando deum circa aquam exo.17.eſtne deus in
nobis.& ad prouocandum excelſum in ſiccitate/deſerti.Et tentauerunt deum/non ſolum verbis,ſed in
corde ſuo:ad petendum cibũ aię ſuę/concupiſcẽtię ſuæ.℣ Et locuti ſunt in deũ:dixerũt/hoc qđ ſequit,
nunquid poterit deus ad parandũ menſam in deſerto?Ecce percuſſit petrã,& fluxerunt aquę/de petra:
& flumina/hoc eſt per modum fluminum,aquæ inundabunt . Hoc futurum reſpicit præteritum per-
cuſſit & fluxerunt:ſignificans inundationis(hoc eſt abundantis aquæ)magnitudinem.Nunqd ẽt pa
nẽ poterit dare,ſi pparabit carnẽ populo ſuo?panis.n.& caro integrãt mẽſam quo ad cibũ.℣ Aduerte
hic duo ſpectãtia ad hiſtoriã.Alterũ ꝙ hę duę petitiones(ſcilicet petitio panis & petitio carnis)non
fuerũt ſimul expoſitę a populo:ſed prius fuit petitus panis,& habito pane per deſcẽſum mãnę poſtea
petierunt carnes:vt clare nu.xi.explicat hic ordo.Vbi populus petens carnes meminit habiti mannę,
dicens.aĩa noſtra arida eſt:nihil aliud reſpiciunt oculi noſtri niſi man.Pſalmiſta autẽ vtranq; petitio-
nẽ ſimul ſcribit ppter ſimilitudinẽ criminis.℣ Alterũ eſt ꝙ ex iſto textu apparet manifeſte ordo ĩter mi
raculũ mãnę & miraculũ eductionis aquę de petra:ꝙ.ſ.prius fuit miraculum eductionis aquę de pe-
tra/& poſtea miraculũ mãnę.Expreſſe.n.iducit populus demõſtrãs miraculũ aquę in pterito & panis
in futuro.Ecce pcuſſit petram & fluxerunt aquę/nunquid ẽt panem poterit dare?Nec obſtat ꝙ in exo.
prius deſcribitur miraculum mãnæ(ſcilicet ca.16.)& poſtea miraculum aquę de petra ca.17.qm nõ
ſm ordinẽ capitulorum eſt ordo rerum geſtarum . Nec ibi affirmatur ꝙ prius datũ eſt manna & poſtea
fluxerunt aquę de petra.Maior enim eſt autoritas huius pſalmi affirmãtis ordinẽ quẽ diximus/q̃ alte-
rius ſcripturę tacentis ordinẽ miraculorũ inter ſe.Et ex hoc ordine euidenter conuincit / eductionem
aquę de petra ſcriptã exo.17.eſſe aliã ab illa quę ſcribitur nu.20.quia iſta pceſſit donum mannæ/quod
nõ dubitat fuiſſe ante datã legem & conditum tabernaculum fœderis : illa autem manifeſte fuit poſt
cõditũ tabernaculum fœderis.¶ Ideo(vox eſt prophetę,deſcripta qualitate populi/deſcribẽtis ſub-
ſecutã diſpõnẽ dei)ppter hmõi crimẽ tẽtatiõis,audiuit dñs & ĩdignatus eſt/diſpoſuit punire ad ſimi-
litudinẽ ĩdignati:& ignis accenſus eſt in iacob.ignis/ĩflãmationis diuinę/hoc eſt more hoĩs ĩflãmati,
in iacob/cõtra populũ iacob.& ẽt furor(celeritas iuſtitię ſignificat)aſcẽdit ĩ iſrael/cõtra iſrael.Quia nõ
crediderũt in deo,& nõ cõfiſi ſunt in ſalute eius/defecerũt & in fide & in ſpe.℣ Et pcępit cœlis deſuper.
Vere bonus deus:qui etiã tam grauiter offenſus & puniturus,prius ſatiſfacit appetitibus offendẽtiũ:
prius cõuincit eos,monſtrãs ope & effectu ꝙ põt dare panem & carnes in deſerto/reſeruans punitio-
nẽ ſuccedẽti tẽpori.Et pręcępit cœlis deſuper/hoc eſt ſuperioribus partibus aeris:& oſtia cœlorum apuit/
more apientis oſtia ſe habuit.Et fecit pluere ſup eos man ad comedendũ . deſcẽdebat.n.man ſimul cũ
rore:& propterea per modum pluuiæ deſcribitur:rorare enim velut pluerę eſt . Et triticum cœlorum

dedit eis. Appellat man triticũ/eo ꝙ erat velut ſemen ex quo cõficeret panis. ⁋ Panẽ fortium comedit quiſqꝫ: cibũ/electũ, miſit eis ad ſaturitatẽ. Explicat qualitatẽ & quãtitatẽ panis ad cõmẽdationẽ diuini bñficii. Qualitatẽ qdẽ: qa erat panis fortiũ/hoc eſt magnatũ: & rurſus qa erat cibus electus. hẽbat enĩ ſaporẽ panis oleati: vt dr̃ nu.xi. q gratior eſt palato: vt placẽta cõfecta cũ butyro & id genus cũ ſagimĩne. Quãtitatẽ aũt: qa vnicuiqꝫ datus eſt nõ in modica quãtitate ſed ad ſaturitatẽ. ⁋ Faciet moueri orientalẽ in cœlis. Deſcripta mirabili ꝓuiſione panis/ſubiungit mirabilẽ ꝓuiſionẽ carnis. Subiungit aũt verbo futuri tẽporis (faciet moueri) reſpectu ꝑteritę ꝓuiſiõis panis: qñ ad literã fuit futura reſpectu illius. Et deſcribit ꝓuiſionẽ a cauſis ſecũdis/vẽtis. ſ. q nu.xi. nõ explicãtur in ſpẽ, ſed hic: explicando ceſſationẽ vẽti oriẽtalis. Hanc.n. intendit dicẽdo. faciet moueri/recedere, oriẽtalẽ in cœlis/in aere: & duxit in fortitudine ſua auſtrũ/ventũ meridionalẽ vehementẽ induxit. Et fecit pluere ſuper eos ſicut puluerem carnes. & ſpecificãdo quales. & quaſi arenã mariũ volatile pennatũ/hoc eſt coturnices: vt ibidẽ dicitur. Quæ cõparãtur arenę & puluerí, eo ꝙ fuerũt in tãta multitudine vt ſufficerent innumerabili populo 30. diebus. Et fecit cadere in medio caſtrorũ eorũ: in circuitu/ſpatio itineris vnius diei, tabernaculis eorũ. Venerũt ſiqdẽ coturnices tam ſuper caſtra q̃ circũcirca per vnã dietã, volabãtqꝫ in aere duobus cubitis in altitudine ſupra terrã: vt oẽs poſſent eas capere. Hebręus textus habet in ſingulari numero caſtri, ſed latina lingua in plurali tantũ numero habet caſtra. nã caſtrũ in ſingulari alterius eſt ſignificationis in lingua latina: & ꝓpterea nequerũt interpretes reddere numerũ nũero. ⁋ Et comederũt & ſaturati ſũt valde, & deſideriũ eoꝝ veniet eis. Futurũ veniet denotat perſeuerantiã in adimplẽdo deſideriũ: ꝑſeuerauit.n. 30. dies. Nõ alienati ſunt a deſiderio ſuo/quo cõcupierãt carnes. ¶ Adhuc cibus eoꝝ. Deſcribiꝛ punitio eoꝝ poſtq̃ ſaciati ſunt/pro ꝑmiſſo crĩe diffidẽtię. Adhuc cibus eorũ/adhuc durabãt coturnices, in ore eoꝝ. Et ira dei aſcẽdit in eos. in capite. 30. dierum facta ſignificaꝛ punitio. & occidit in pingues eorũ/hoc eſt magnatibus eorũ mortẽ intulit: & electos iſrael / ſine acceptione perſonarum, fecit genuflectere. Nõ eſt ſcriptũ a moyſe qualis fuerit hæc punitio, ſed effectus tñ/quia occiſi ſũt a deo. Dicitur.n. nu.xi. percuſſit populum plaga magna nimis, vocatuſqꝫ eſt locus ille ſepulchra cõcupiſcẽtiæ. ibi enim ſepelierunt populum qui deſiderauerat carnes.

In omni hoc peccauerũt adhuc. Deſcribiꝛ ſimul multitudo criminũ generatiõis illius/ſimul & generatiõis ingreſſę terrã ꝓmiſſionis, tali ordine. Primũ reddit rõnẽ in cõi & iuſtitię & miſericordię dei in eos. deinde exeqtur in ſpãli vtriuſqꝫ generationis geſta/ibi quoties rebellarũt. ¶ Reddẽdo aũt rõnẽ, inchoat a recidiuo crĩe & ab iterata punitiõe. In oĩ hoc/nõ obſtãtibus oĩbus ſupradictis, peccauerũt adhuc: & nõ crediderũt (ecce infidelitas) i ſepatis eius/q̃ viderãt. Et cõſũpſit/deus (ecce iteratio pœnę) i vanitate/ſine aſſecutione intẽti, dies eoꝝ: & annos eorũ i terrore. Teſtaꝛ liber iudicũ/teſtaꝛ hiſtoria moyſi, ꝙ peccãs ppl's punitus ẽ viuẽdo in timore inimicorũ. in deſerto qdẽ ꝑ annos. 40. & poſtea pluries oppreſſi a diuerſis principibus. ⁋ Si occidit eos. Rõ reddiꝛ punitiõis: qa. ſ. vtilis erat. erat.n. populus cõditionis ſeruilis/ad ſeruiẽdũ deo motus potius afflictione q̃ tractus beneficio. Si occidit eos, & quęſierũt eũ/reliq afflicti occiſione ſuorũ: & reuerſi ſunt ad deũ, & manicauerũt/mane venerũt, ad deum. Et recordati ſunt quia fortitudo eorum deus/vexatio dedit intellectum: & deus excelſus redemptor eorum.

Et lactauerũt eũ in ore ſuo. Reddita rõne punitionis/reddit rõnẽ tempatę punitionis/ex inſtabilitate cordis eoꝝ. Et lactauerũt eũ/deũ, in ore ſuo. Recurſus populi ad deũ deſcribiꝛ ad ſimilitudinem adulatorię fraudis ſeu mẽdacii. Nec intẽdit ꝙ pplus ex itẽtione ſimulata recurrerit ad deũ/velut decepturus deum: ſed facto ita ſe exhibuit ſicut decipiens. intendit.n. dicere ꝙ populus blande acceptauit cultum diuinum (omnia quęcũqꝫ dixerit dñs faciemus) & tñ facto fecerunt oppoſitum ex inſtabilitate: acſi ſimulate pepigiſſent fœdus cũ deo. Et lactauerũt eũ/blande deceperunt/ideſt more decipientium ſe gefferũt, in ore ſuo: & in lingua ſua mẽtiti ſunt ei/more mentientium ſe habuerunt. Et cor eorum non firmum cũ eo. hæc inſtabilitas cordis fundat ſimilitudinẽ ad mentiẽtes. & nõ crediderunt/facto, in pacto eius/dei facto cũ eis. ⁋ Et ipſe/deus, miſericors condonabit iniqtatem. ecce plus q̃ temperatio iuſtitiæ/condonatio culpę. & nõ deſtruet. hæc eſt temperatio. & multiplicabit/hoc eſt nõ ſemel tantum ſed multiplicatis vicibus aget, ad auertendum furorẽ ſuũ/ne totus exerceatur: & nõ ſuſcitabit totam iram ſuam/puniens partialiter. Et recordatus eſt/deus, quia caro ſunt ipſi: ſpiritus vadens & non redibit: hoc eſt quia inſtabiles & caduci ſunt tum ſm corpus tum ſm ſpiritum qui eſt anima. Vbi ex parte dei nota pro ratione miſericordiam/vbi dictum eſt & ipſe miſericors. ex parte vero populi inſtabilem conditionẽ tum carnis tum ſpiritus: qui vadit per mortem a corpore, & non redibit naturali curſu.

Quoties rebellarũt. Reddita rõne punitionis tempatę/deſcẽdit ad multiplex crimen gñatiõis egreſſę de ęgypto. Quoties rebellarũt ipſi i deſerto. Vnico aduerbio nũerali cõphẽdit tot recidiua crĩa illius gñatiõis. peccauerũt.n. i adoratiõe vituli/i exacerbatiõe dei diffidẽdo ꝓgredi ad terrã ꝓmiſſiõis/i ſeditiõe cõtra moyſen & aaron de ſacerdotio & pricipatu/ in aqs cõtradictiõis/i idolis madian &c. Quę oĩa ſimul cõphẽdit ꝓpheta. Quoties rebellarũt ipſi/deo, in deſerto: faciẽt dolere eũ/deũ, i ſolitudine. Metaphorica eſt locutio. nõ inuenit in deo dolor aut triſtitia: ſed illi ita offenderũt deũ ꝙ fecerũt eũ hẽre ꝑ modũ dolẽtis ꝙ eduxerit eos de terra ęgypti. Vnde dixit ad moyſen. dimitte me vt iraſcaꝛ furor meus.

Et reuerſi ſũt:& iterũ tẽtauerũt deũ,& ſanctũ iſraelis ſignauerũt:hoc eſt definierũt tanq̃ ſignantes deũ/
ꝙ eſt certę potẽtię & nõ immẽſę & inſignabilis.Et ẽ metaphora ſũpta a ſignatiõe mẽſurarũ ad certũ
terminũ ponderis vel capacitatis &c̃.¶ Nõ ſunt recordati.Exaggerat crimina eoꝝ/ex inexcuſabilitate
eoꝝ.Nõ ſunt recordati manus eius/operationis eius:diei qua redemit eos ab anguſtia.Q̃ñ poſuit ĩ ęgy
pto ſigna ſua:& ſẽpata ſua in cãpo zohan.Et cõuertit in ſanguinẽ riuos eoꝝ & flumia eoꝝ,nõ bibent.
Futurũ nõ bibẽt/reſpicit ꝓterītũ cõuertit Et hæc fuit prima plaga ęgyptiorũ.Textus hebręus habet ĩ
datiuo ſanguini:ſed ꝓpõne in adiũcta mutauit cõgruitas.¶ Mittet in eos mixturã.ſ.varii generis mu/
ſcarũ,&comedit eos.Et hęc fuit quarta plaga.Futuꝝ mittet reſpicit ſeq̃lam huius plagę ad antedictã.
Et ranã,& deſtruxit eos.& hæc fuit ſecũda plaga.Et dedit brucho germen eorũ,& laborẽ eoꝝ locuſtę.
Et hæc fuit octaua.Occidet in grãdine vitem eorũ,& ficũ eorũ in gelu.Dictio hebraica ſignificare vi/
deť materiã frigidã inciſiuã:quã interꝑtes circũloquũtur gelu ſeu pruina.Et tradidit grãdini beſtiã eo/
rũ:& acq̃ſitionẽ eoꝝ ſcintillis.i.igni ſimul cũ grandine a deo emiſſis.Et hæc fuit plaga ſeptima.¶ Mit/
tet in eos irã furoris ſui:idignationẽ & iram & anguſtiam,immiſſionẽ angelorũ malorũ.In exodo nõ
deſcribiť inter plagas ęgypti ĩmiſſio angeloꝝ malorũ.quãuis ĩ li.ſapiẽtię ca.17.deſcribãtur multę ma
lę immiſſiones exterrentes in illis tenebris ęgyptios. Et forte autor libri ſapientię ex hoc textu inter/
pretatus eſt ꝑ immiſſiones angeloꝝ malorũ/imiſſiones illoꝝ phãtaſmatũ velut malorũ nunciorum.
Autoritas tñ iſtius pſalmi explicans hmõi paſſiones illatas ęgyptiis/põt intelligi ꝙ in illis tenebris im
miſſi ſunt ęgyptiis vere angeli mali exterrẽtes variis apparitionibus.Vel hoc dicit tõne obduratiõis
ęgyptioꝝ,q̃ eſt opus angelorũ malorũ:qm̃ eorũ offm̃ ẽ inſtigare ad obſtinatũ aĩum.Et hãc deus dici/
tur miſiſſe/ſicut dř induraſſe cor pharaonis.ſ.ſubtrahẽdo gratiã & permittẽdo.¶ Appẽdet ſemitã furo/
ri ſuo.Iuſtitia diuina deſcribiť appẽſione ſemitę/librante ſemitam punitioni:vt intelligas deũ ponde
raſſe oẽm viã poenę quã exercuit in ęgyptios iuxta demerita eoꝝ.Nõ vetuit a morte aĩam eoꝝ,& be/
ſtiã eorũ peſti tradidit.Duę plagę hic tãgunť.Altera peſtis aĩaliũ brutoꝝ.quæ fuit plaga q̃nta. Altera
inchoať.ſ.mortis hoĩum.De qua ſubdiť.Et percuſſit oẽ primogenitũ in ęgypto/tam hoĩum q̃ iumen/
torũ:principiũ filiorũ in tẽtoriis cham/in ęgypto deſcendẽte a cham filio noe.Et hæc fuit plaga vlti/
ma.¶ Et fecit mouere velut ouem/multitudinẽ ouiũ,populũ ſuũ/ex ęgypto:& duxit eos ſicut ouile in
deſertũ.Dum diciť ouile/aut ponitur cõtinẽs pro cõtento:aut ſignificatur ꝙ ex integro cum omni ſub
ſtãtia duxit eos in deſertũ/ſicut ſiq̃s duceret nõ ſolum oues ſed ouile.¶ Et duxit eos cũ fiducia,& non ti
muerũt.Intellige hoc poſt exhortationẽ moyſi aperto mari rubro.nã ante timuiſſe valde/quũ viderũt
exercitũ pharaonis ſibi imminẽtẽ,ſcriptura teſtatur.Et inimicos eorũ operuit mare/rubrum.Hæc ſub/
merſio nõ computatur inter plagas,quæ fuerunt ante egreſſum ex ęgypto:ſed fuit vltimum ſuppliciũ
ęgyptiorum/& plena ſecuritas populi iſrael.In hebręo habetur fiducię in datiuo:ſed congruitas ad/
iuncta prępoſitione cum mutauit.

Et duxit eos. Cõſequẽter tranſit ꝓpheta ad generationẽ ingreſſam terram ꝓmiſſionis.Vnde prono
men nõ demõſtrat illoſmet homines q̃ egreſſi ſunt de ęgypto,ſed filios eorum nondũ vigeſimũ natos
annum:qm̃ nullus egreſſorũ ex ęgypto ingreſſus eſt terrã ꝓmiſſionis/niſi ioſue & chaleb.Et duxit eoꝝ
filios ꝑdictorum,ad cõfine ſanctitatis ſuę/ad cõfinia loci ſanctificati ſeu dicati ad cultũ diuinũ:montẽ
iſtum.ſ.ſion,quẽ acquiſiuit dextera eius/non dextera hominis.Et eiecit a faciebus eorum gẽtes/chana/
neas:& cadere fecit eos.i.loca eorum,in funiculũ hęreditatis populi iſrael.Loq̃tur more diuidentium
loca per funiculos:tanq̃ deus extenderit funiculum ad diuidendum terrã promiſſiõis ab aliis.& ſic fe/
cit cadere/hoc eſt velut ſorte accidere vt contineretur terra chananeorum intra funiculum hęredita/
tis promiſſę iſraeli.Et habitare fecit in tentoriis eorum/chananeorum,tribus iſrael.

Et tentauerunt. Deſcriptis bñficiis collatis gñationi ĩgreſſę terrã ꝓmiſſionis/deſcribunť nũc eoꝝ cri
mĩa.Et tẽtauerũt & rebellauerũt deo excelſo,& teſtimonia eius nõ cuſtodierũt.Iã habes triplex crimẽ:
tẽtationis/rebellionis & omiſſionis.Et retroceſſerũt/a recta via dei,& ꝓuaricati ſunt. Nõ ſolũ peccarũt
omittẽdo ſeruare legẽ,ſed ꝓuaricati ſunt & retroceſſerunt a deo vt pſes eoꝝ.verſi ſunt quaſi arcus dolo
hoc eſt ſicut arcus doloſi hoĩs vertiť in amicũ.Et intẽdit per hoc ꝙ verſi ſunt contra deũ,nõ amicũ ſed
patrẽ eorũ.& hoc velut doloſe:q̃a cũ debuiſſent cõtra hoſtes dei perſeuerare,verſi ſunt cõtra deũ bene/
factorẽ.¶ Et fecerũt indignari eũ in excelſis ſuis.immolabant.n.in locis excelſis ſacrificãdo idolis.& in
ſculptilibus ſuis faciẽt emulari ipſum.More humano loq̃tur:ꝙ ſacrificãdo idolis ꝓuocant deũ ad in/
uidiã/velut ęgre ferẽtẽ ꝙ cultus ſibi ſoli debitus aliis impẽdať.Futurũ facient reſpicit ꝓterita retroceſſe
runt/ꝓuaricati ſunt/fecerũt:denotans illationem huius ex illis.¶ Audiuit deus.Poſt narrata crimina
ſubiungitur poena.& indignatus eſt/more indignãtis ſe habuit:& abominatus eſt valde in iſrael/hoc
eſt habitare in iſrael.Et reliquit tabernaculũ ſilo:tẽtoriũ quod habitauit in hoĩe.Ad literã deſcribitur
deſtructio ſilo tẽpore heli ſacerdotis.Vnde arca dñi ducta eſt in caſtra:& capta a philiſteis nunq̃ rediit
in ſilo.Et ꝓpterea hic dř ꝙ reliquit tabernaculũ ſilo.quod vocať etiã tentoriũ,quod habitauit deus non
ſimpliciter & abſolute ſed in homine/hoc eſt inter hoĩes.deus.n.habitat in ſeipſo ſm̃ veritatẽ,& in eo
lis ſm̃ cõe dictũ.¶ Et tradidit captiuitati fortitudinẽ ſuã,& gloriã ſuã in manu anguſtatoris.Arca dei

tradita in manus philiſthinorum, appellatur & fortitudo dei, quia velut teſtimonium erat fortitudinis diuinæ quã exercuerat: & gloria dei, quoniam ad glorificãdum deum erat facta. Et tradidit gladio philiſtęorum, populum ſuum: & in hęreditatem ſuam indignatus eſt. Electos eius deuorauit ignis: & virgines eius non ſunt nuptę. Sacerdotes eius filii heli, in gladio ceciderunt: & viduę eius non flebũt. ad cumulum mali nõ permittebantur flere viros ſuos. Hæc de ruina populi a philiſtęis tẽpore illo dñr.

Et euigilauit. Deſcribitur conſequenter diuina uindicta in philiſtęos: quæ ſimul fuit prouiſio ad reductionem arcę. Et euigilauit quaſi dormiens dominus, quaſi fortis exultans ex vino. Vtraq; ſimilitudo affertur ad duo. tum ad ſignificandam diuinam potentiam quaſi dormiſſe ceu impeditã vino, permittendo arcam ſuam capi ab idolatris. Et vere vt dormiens ſe habuit non ſaluando eam, quum facillime poſſet: & vt impeditus a vino irę iuſtitiæ contra iudęos permiſit. Tum ad ſignificandã vehementiam percuſſionis. tam enim ex ſomno q̃ ex vino ſurgens percutit quodãmodo ſine diſcretione. ¶ Et percuſſit anguſtatores ſuos philiſtęos, retro, hoc eſt in ſecretiore parte natium: vt dicitur. 1. reg. 5. opprobrium ſempiternum dedit eis, ignominioſę percuſſionis.

Et ſpreuit. Vltimo loco deſcribitur generatio dauidis electa a deo. Et ſpreuit tentorium ioſeph. Ad literam pertrãſit propheta totam generationẽ tempore ſamuelis & ſaulis: & deuenit ad tẽpus dauidis quando deus elegit dauidem in regẽ poſthabita tribu ioſeph: hoc eſt tribu manaſſeh, qui fuit primogenitus ioſeph. Et meminit ſpecialiter ioſeph: quia ipſe ſurrogatus ẽ in primogenitum iacob, abiecto ruben a primogenitura propter inceſtum: vt patet in geneſi. Et in tribu ephraim nõ elegit ſibi regem. Meminit quoq; ephraim: quia a iacob prępoſitus fuit manaſſeh fratri ſuo maiori in benedictione cãcellatis manibus. gene. 48. Et elegit tribum iuda: de hac. n. fuit dauid. nec ſolũ tribũ iuda ſed montem ſion, pro loco tẽpli, quem dilexit, ad hoc vt ſit locus templi. Ratio electionis non merita aliqua ſed dilectio aſſignatur diuina: ideo. n. aliquẽ eligit quia diligit illum. Et ędificauit velut excelſa, hoc eſt ad ſimilitudinem coelorum, tanq̃ aliud coelum, ſanctuarium ſuum, templum ſuũ: vt ſicut coelum eſt habitaculum dei ita tẽplũ hoc eſſet habitaculũ dei. quaſi terrã fundauit ipſum æterno. Comparatur tẽplum nõ ſolũ excelſis coelis, ſed etiã ĩſimę terræ quo ad ſtabilitatẽ. Et intẽdit p hoc aſſimilare ędificationem tẽpli primę creationi mũdi (de qua ſcriptũ eſt. in principio creauit deus coelũ & terrã) ędificãdo templũ ſicut coelũ & ſicut terrã. Et elegit in dauid ſeruũ ſuũ, hoc eſt & elegit dauid in ſeruũ ſuum: & tulit eũ de gregibus ouis, multitudinis ouium. De poſt foetas adduxit eũ, ad paſcẽdũ in iacob populũ ſuũ & iſrael hęreditatẽ ſuã, creãdo eũ regẽ: de paſtore ouium fecit paſtorẽ populi ſui q eſt ei vt hęreditas. ¶ Et pauit eos, dauid iam rex, ſm perfectionẽ cordis, integra voluntate: & in intelligentiis palmarum ſuarũ ducet eos. Tres tangit rõnes regendi & gubernãdi in dauide rege. primo quã diximus integrã intẽtionẽ. ſecũdo prudẽtiã & intelligẽtiã, dicẽdo & in intelligentiis rũ diuinarũ, rũ humanarũ actionũ. fuit. n. vt dr in primo reg. prudẽs ab adoleſcẽtia ſua. tertio exẽplaria facta, ſignificata addẽdo manuũ ſuarum. Et vere hæc omnia requiruntur in principe ad regimen populi. Futurum autẽ ducet eos, perſeuerãtiã regni dauidis ſignificat, perſeuerabit ducendo eos, ducatum eorum exercens. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Canticum aſaph. LXXVIII.

DEus uenerũt gentes in hęreditatem tuam: polluerunt templum ſanctum tuum, poſuerunt hieruſalem in pomorum cuſtodiam.

Poſuerunt morticina ſeruorum tuorũ eſcas uolatilibus cœli: carnes ſanctorum tuorum beſtiis terræ.

Effuderũt ſãguinẽ ipſorũ tãq̃ aquã i circũitu hierl̃m: & nõ erat q ſepeliret.

Facti ſumus opprobriũ uicinis noſtris: ſubſannatio & illuſio iis qui i circũitu nr̃o ſũt.

Vſq; quo domine iraſceris in finem: accendet̃ uelut ignis zelus tuus?

Effunde irã tuã in gẽtes q̃ te nõ nouerũt: & i regna quæ nomẽ tuũ non inuocauerunt.

Quia comederunt iacob: & locum eius deſolauerunt.

Ne memineris iniquitatum noſtrarum antiquarum, cito anticipent nos miſericordiæ tuæ: quia pauperes facti ſumus nimis.

Adiuua nos deus ſalutaris noſter, & propter gloriam nominis tui domine libera nos: & propitius eſto peccatis noſtris propter nomen tuum.

Ne forte dicãt i gẽtibus ubi ẽ deus eorũ: & inoteſcat i natiõibus corã oculis noſtris

Vltio ſanguinis ſeruorũ tuorũ qui effuſus ẽ: itroeat i cõſpectu tuo gemitꝰ cõpeditorũ.

Secundum magnitudinem brachii tui: poſſide filios mortificatorum.

Et redde uicinis nr̃is ſeptuplũ i ſinu eoꝝ:ĩproperiũ ipſoꝝ qđ exprobrauerũt tibi dñe.
Nos autem populus tuus & oues paſcuę tuę:confitebimur tibi in ſeculum.
In generatione & generationem:annunciabimus laudem tuam.

¶IVXTA HEBRÆVM.¶ Pſalmus aſapho. LXXIX.

†dij 1 Propheta. DEus †uenerunt gentes in hęreditatem tuam:polluerunt templum ſan
ctitatis tuę/poſuerunt hieruſalem aceruis ruinarum.
2 Dederũt cadauer ſeruorũ tuorum eſcã aui cœlorum:carnẽ gratioſorũ tuorũ ferę terrę.
†circũitibus 3 Effuderũt ſanguinẽ eorũ quaſi aquas in circũitibus †hieruſalẽ:& nõ ſep eliens erat.
4 Fuimus opprobrium uicinis noſtris:ſubſannatio & deriſio circũitibus noſtris.
5 Vſquequo domine iraſceris/æterno?ardebit quaſi ignis zelus tuus?
6 Effunde irã tuã ad gẽtes q̃ nõ cognouerũt te:& ſuper regna q̃ in noĩe tuo nõ uocauerũt.
7 Quia comedit iacob:& habitaculum eius deſolauerunt.
8 Ne recordare nobis iniquitates priorum:feſtina/præuenient nos miſericordiæ tuæ,
quia attenuati ſumus ualde.
9 Auxiliare nobis deus ſalutis noſtræ ſuper cauſa honoris nominis tui:& libera nos/&
propitiare ſuper peccatis noſtris propter nomen tuum
10 Quare dicent gentes. Vox gentium ubi deus eorum? Propheta. ſcietur in gentibus
†oculis noſtris E ante oculos noſtros †ultio ſanguinis ſeruorum tuorum effuſi.
†facie b'tui, 11 Veniet añ facies tuas †ſuſpiriũ uicti:uelut magnitudo brachii tui eſt & ſolue filios mortis.
†dñi mei 12 Et redde uicinis nr̃is ſeptuplũ ad ſinũ eoꝝ:opprobriũ ipoꝝ qđ exprobrauerũt tibi dñe†.
13 Et nos populus tuus & ouis paſcuę tuę confitebimur tibi æterno:generationi & gene
rationi narrabimus laudem tuam.

TItulus eſt.Pſalmus aſapho.Qui patet ex ſupradictis.Sed nihil hinc habetur de materia pſalmi: ſicut nec ex autoritate primi macca.7.vbi citat̃ ſecũdus huius pſalmi verſiculus.nã ibi eſt ſermo de occiſione.60.virorũ quos alcimus ex ſemine aaron occidit:hic aũt ppheta loqtur de clade facta a gẽtilibus.deus inqt venerũt gẽtes in hęreditatẽ tuã.Ex quo patet ꝙ autor libri maccabeorũ verſiculũ hũc trãſumptiue extẽdit ad ſuũ ꝓpoſitũ:vt frequẽti vſu faciũt doctores eccleſię.¶Colligẽdo itaq; ex pſalmo materiã,p̃notãdũ ẽ ꝙ pſalmus iſte nõ eſt hiſtoricus ſed ꝓpheticus.Quod ex eo patet ꝙ editus eſt tp̃e dauidis.nã cõſtat vſq; ad tẽpora illa nunq̃ fuiſſe patrata in hieruſalẽ q̃ hic dñr. Et rurſus cõſtat ꝙ tẽplũ adhuc nõ erat ędificatũ,quod hic deſcribit̃ pollutũ a gẽtibus.Relinquit̃ ergo ꝙ futura p̄dicẽdo deſcribat/tanq̃ res geſtas.Cõferẽdo autẽ ſcripta in hoc pſalmo cum poſterius geſtis,nulla apparẽt magis cõſona geſta q̃ ea quæ exercuit antiochus in iudęos/ſcripta in libris maccabeorũ.tunc.n.venerunt gentes in hęreditatẽ dei/tunc polluerunt multipliciter tẽplum/tũc deſtruxerunt hierl'm/tunc occiderunt ſanguinẽ multum vere ſanctorũ:qa directe ſunt occiſi pp diuinũ cultũ:nã trãſeuntes ad ritus gẽtiliũ nõ occidebant̃.Accedit ad hoc ꝙ nõ cõqueruntur ſe abductos a patria ĩ captiuitatẽ,ſed occiſos/vinctos/occidẽdos/deriſos.Amplius petũt/nõ reduci ad patriã/ſed liberari ad laudãdum deũ:tanq̃ deſit eis libera cõfeſſio diuini noĩs &c̃.¶Vnde cõcludẽdũ mihi videt̃ ꝙ materia pſalmi ad lr̃am ẽ illa iudęorũ afflictio quæ ab antiocho facta ẽ tẽpore maccabeorũ/cõtra colẽtes deũ legẽq; diuinã ſeruãtes.

¶SVMMARIVM EST.

¶Propheta in pſona populi afflicti/ſupplex narrata inuaſiõe gẽtium polluẽdo tẽplũ/deſtruẽdo hieruſalẽ &c̃.petit a deo liberationẽ ꝓpriã & vĩdictã hoſtiũ.Illã ex miſericordia diuina/ex ꝓpria attenuatiõe/ex diuini noĩs glĩa & officio:iſtã/qa nõ nouerũt deũ/vt vltio fiat ſanctorũ/vt reddat̃ ſeptuplũ pro diuino opproprio.Vtraq; aũt vt oues diuinę paſcuę laudẽt deũ & annũcient poſteritati.

¶Perſona loquẽs propheta eſt in pſona ppl'i afflicti:vt teſtat̃ vltimus verſiculus.& nos ppl's tu⁹ &c̃.

DEus venerũt gentes. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materię, & executiuã/ibi polluerũt.¶Circa ꝓpõnem aduerte modũ.nã ꝓpheta pſonã agit populi nõ ſolum afflicti ſed ſupplicis:prophetia.n.iſta tota ẽ per modum ſupplicationis explicata:vt patet intuẽti pſalmum. Et ꝓpea tam propoñẽdo q̃ exequẽdo agit quod eſt afflicti ſupplicis.Et proponẽdo qđe nõ explicat ſe

veniſſe ſupplicem niſi ſupplicando/o deus.hoc enim congruit animo affecto magna triſtitia:tanq̄ tri
ſtitia ipſa non patiatur explicare,ſed trahat ad faciendum ſupplicationis opus.Intellige itaq; propo/
ni duo.primo ſupplicationem/ſignificatam ipſo recurſu ad deum.Alterum afflictionem.venerunt gē/
tes/idolatrę,in hęreditatem tuam/terram & populum tuum.
¶ Polluerunt.Incipit hic pars executiua tali ordine.Prīo tractaī illa particula/venerūt gētes in hę
reditatē tuā/explicando mala quæ intulerunt.Secūdo illa/deus/explicando ſupplicationē,ibi vſq;quo
domine.¶ Inchoat a malis illatis templo.Polluerunt templum ſanctitatis tuę/dupliciter.tum ponē
do ibi idolum:vt dicitur.1.macca.1.Tum quia templum plenum erat comeſſationibus & ſcortanti/
bus cū meretricibus.2.macca.6.¶ Poſuerūt hieruſalem aceruis.Pollutioni templi adiungitur deſtru/
ctio ciuitatis quātum ad ędificia/ab effectu aceruorum:quum.n.deſtruūtur ędificia/fiunt acerui rui/
narū.Hæc deſtructio deſcribitur.1.macca.1.ꝙ princeps tributorū ſuccēdit hieruſalem igni,& deſtruxit
domos eius & muros eius in circūitu.Vnde multi acerui ruinarū conſtituti ſunt.¶ Dederunt cadauer
ſeruorū tuorum.Ordine ꝑpoſtero deſcribitur prius ignominia cadauerū.Dederūt cadauer/multitudi/
nē cadauerum,eſcam aui/multitudini auium,celoꝝ:carnē gratioſoꝝ tuorum ferę terræ. Deinde occi/
ſio hoīum.Effuderūt ſanguinē eorum quaſi aquas/vt intelligas magnam occiſorum multitudinē, in
circūitibus hieruſalē/& nō ſolū in ciuitate.In hebręo habeī circūitibus in datiuo:ſed addita eſt præ/
poſitio &c̄.Et non ſepeliens/erat.nolebāt.n.ꝙ cadauera ſepelirētur:ſed vt dictum eſt/a beſtiis & auibus
comederētur.¶ Fuimus opprobrium vicinis noſtris/ex his malis quæ paſſi ſumus emerſit aliud ma/
lum ꝙ reputati ſumus a vicinis noſtris tanq̄ mali:ſubſannatio & deriſio circūitibus noſtris. Et hæc
omnia in deum redundabant:quia per hæc ſignificabatur hebręorum religio vana.
Vſq;quo domine.Tractatur hic ſupplicatio incluſa in illa particula/deus.Vbi aduerte ſupplicatio
nē cōpoſitā ex duabus partibus.ſ.ex clemētia erga ipſos/& ex vindicta erga hoſtes.mixtim tamen vt cō
gruit afflicto animo.interſecāt ſiquidē ſeſe pluries hę petitiones:prout afflictus animus hac atq; illac
vagatus ſuggerit.¶ Inchoat autem a terminatione afflictionis proprię.Vſq;quo dn̄e iraſceris / q̄diu
durabit afflictio hæc,æterno!quaſi dicat abſit:ardebit quaſi ignis zelus tuus/amor tuus erga iſrael im
patiens conſortii vſq;quo ardebit quaſi ignis,ſine termino!A ſecunda ędificatione templi vſq; ad tē
pus maccabeorū nihil inueniī ſcriptū autenticæ: & conſiderata pronitate iudęorū ad idolatriā,veriſi/
milę eſt ꝙ pp peccata ppl'i colendo alienos deos/punierit eos tūc deus.Et hoc inſinuat propheta nomi
nando zelum dei/impatiētē conſortii:ꝙ.ſ.populus eius haberet alium deum.¶ Effunde iram tuam(di
uertit ſermonē ad petitionē vindictę)ad gētes quæ non cognouerunt te:& ſuper regna quæ in nomi
ne tuo nō vocauerūt.Acſi aperte diceret.quāuis peccauerimus,in hoc tñ p̄ſtamus gentibus ꝙ cogno
uimus te/illę autē non:& rurſus ꝙ in nomine tuo inuocauimus/illę autē non.& propterea effunde irā
tuam in illas peiores nobis.¶ Quia comedit iacob.Explicat aliud malum quod intulit antiochus.ſ.
rapinam ſeu direptionem bonoꝝ.expoliauit.n.templum & ciuitatē:vt.1.macca.1.dicitur.Quia come
dit/antiochus/ad ſimilitudinē vorātis abſorbuit,iacob.i.bona iacob:& habitaculū eius deſolauerunt.
¶ Ne recordare nobis iniqtates priorū.Reuertitur ad clemētiā pro ſe,ſupplicans vt non imputet ſibi
iniqtates patrū.Ne recordare nobis/noli imputare nobis ad pœnā,iniqtates priorum/patrum.ſ.nroꝝ:
feſtina,p̄ueniēt(dep̄catiue dr̄ pro p̄ueniant)nos miſericordię tuę,qa attenuati ſumus valde/& nume/
ro hoīum & rebus/perdita ēt libertate cultus tui.¶ Auxiliare nobis deus ſalutis noſtræ. Implorat offi/
ciū:qa tu ſolus es deus ſaluator noſter/adiuua nos.ſup cā honoris noīs tui.Ingerit cām eē nō ſolius po
puli ſed ēt dei / qa agebaī de honore diuini noīs:vt inferius clarius explicabit.Et libera nos/ab his ma
lis:& ꝑpitiare ſuper peccatis nr̄is pp nomen tuū.repetitio eſt cauſę diuinę.¶ Quare dicēt gētes.Ecce
cā honoris diuini noīs.Quare dicēt gētes,vbi deus eorū!Blaſphemię diuini noīs obuiādū ſupplicat.
Acſi diceret.Si nō adiuuas,blaſphemabūt te gētes,vbi deus eorū!quaſi dicat nullibi/nō pōt eos ſalua
re.quare ꝑmittes ꝙ dicēt gētes blaſphemiā,vbi deus eorū!¶ Scietur/pro ſciaī,in gētibus ante oculos
nr̄os/hoc ē nūc & nō amplius differaī(in hebręo hr̄ in datiuo oculis nr̄is:& ſil'r in ſequēti verſiculo hr̄.
faciebus tuis in datiuo.& vtrūq; mutatū eſt adiūcta ꝑpōne ante)vltio ſanguinis ſeruorū tuorū effuſi.
Diuertit iterū ad vindictā obuiatricē blaſphemię.Veniet/pro veniat,ante facies tuas ſuſpiriū vincti/
populi:habebat.n.vincula decretorū antiochi ꝙ occiderētur niſi tranſirēt ad ritus gētilium. ¶ Velut
magnitudo brachii tui.Regrediī ad clementiā erga ſe.Velut magnitudo brachii tui/ſupple eſt,ſolue/
ſubītellige ſic ſolue,filios mortis / addictos morti ex decreto antiochi:hoc ē p̄uale & rūpe hmōi ꝑtātē/
decreta &c̄.¶ Et redde vicinis nr̄is. Diuertit rurſus ad vīdictā vicinoꝝ:prius.n.petierat vīdictā pricipa
liū hoſtiū.Et redde vicinis nr̄is ſeptuplū/mali qd̄ ītulerūt nobis/hoc ē cōplete vindica,ad ſinū eoꝝ:op/
probriū ipſoꝝ qd̄ exprobrauerūt tibi dn̄e/redde eis,vt exprobreī diis eoꝝ ſicut ipſi exprobrauerūt tibi.
¶ Et nos populus tuus & ouis paſcuę tuę/tum quo ad animam ratione legis/tum quo ad corpus ra/
tione terrę promiſſionis,confitebimur in primis tibi/confeſſione laudis,ęterno:& conſequenter gene
rationi & generationi narrabimus laudē tuā/multitudinē laudū tuarū.Vterq; fructus optimus & pro
miſſio optima:vtpote comprehendens ea quæ dei ſunt & ad deum & ad proximum.Amen.

¶VVLGATA EDITIO. ¶Victori ꝑ liliis teſtimoniũ aſaph cãticũ. LXXIX.

QVi regis iſrael intende:qui deducis uelut ouem ioſeph.
Qui ſedes ſup cherubim:manifeſtare corã effraim,beniamin & manaſſe.
Excita potentiam tuam & ueni:ut ſaluos facias nos.
Deus conuerte nos:& oſtende faciem tuam,& ſalui erimus.
Domine deus uirtutum:quouſq; iraſceris ſuper orationem ſerui tui.
Cibabis nos pane lachrymarũ:& potũ dabis nobis in lachrymis in menſura.
Poſuiſti nos in contradictionem uicinis noſtris:& inimici noſtri ſubſannauerunt nos.
Deus uirtutum conuerte nos:& oſtende faciem tuam,& ſalui erimus.
Vineam de ęgypto tranſtuliſti:eieciſti gentes & plantaſti eam.
Dux itineris fuiſti in conſpectu eius:& plantaſti radices eius,& impleuit terram.
Operuit montes umbra eius:& arbuſta eius cedros dei.
Extendit palmites ſuos uſq; ad mare:& uſq; ad flumen propagines eius.
Vt quid deſtruxiſti maceriã eius?& uindemiant eam omnes qui prętergrediuntur uiã.
Exterminauit eam aper de ſylua:& ſingularis ferus depaſtus eſt eam.
Deus uirtutum conuertere:reſpice de cœlo & uide,& uiſita uineam iſtam.
Et perfice eã quã plãtauit dextera tua : & ſuper filium hoīs quem confirmaſti tibi.
Incenſa igni & ſuffoſſa:ab increpatione uultus tui peribunt.
Fiat manus tua ſuper uirũ dexterę tuę:& ſuper filium hominis quem confirmaſti tibi.
Et non diſcedimus a te:uiuificabis nos,& nomen tuum inuocabimus.
Domine deus uirtutum conuerte nos:& oſtende faciem tuam & ſalui erimus.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Vincẽti ad lilia teſtificatio aſapho pſalmꝰ. LXXX.

1 Propheta. PAſcens iſrael auſculta:ducẽs quaſi ouẽ ioſeph,ſedẽs cherubinorũ,[qui] fe-
ciſti lucere.
2 Faciebꝰ ephrai & beniamin & manaſſeh:ſuſcita fortitudinẽ tuã & ueni ad ſalutẽ nob.
†dij 3 Deus† fac reuerti nos:& fac lucere facies tuas,& ſaluabimur.
†dij 4 Domine* deus† exercituũ uſq; quo fumaſti in orationẽ populi tui:feciſti comedere eos
panem lachrymę,& feciſti bibere eos in lachrymis tertii.
5 Pones nos litem uicinis noſtris:& inimici noſtri ſubſannabunt eis.
†dij 6 Deus† exercituum fac nos reuerti:& fac lucere facies tuas,& ſaluabimur.
7 Vitem de ęgypto mouebis:eiicies gentes,& plantaſti eam.
8 Expediuiſti faciebus eius:& feciſti radicare radices eius,& repleſti terram.
9 Operuerunt montes umbra ſua:& ramis ſuis cedros dei.
10 Mittet ramos ſuos uſq; mare:& ad flumen germina ſua.
11 Quare fregiſti maccrias eius?& collegerunt eam omnes tranſeuntes uiam.
12 Vorabit eam aper de ſylua:& reptile omnipotentis paſcetur eam.
†dij 13 Deus† exercituum reuertere obſecro:reſpice de cœlis & uide,& uiſita uitem hanc.
14 Et plantam quã plãtauit dextera tua:& ſuper filium [quem] roboraſti tibi.
15 Succenſa [pare] in igne [e] inciſa:ab increpatione facierũ tuarum peribunt.
16 Erit manus tua ſuper uirũ dexterę tuę:ſuper filium adam [quę] roboraſti tibi.
17 Et non retrocedemus a te:uiuificabis nos,& in nomine tuo uocabimus.
†dij 18 Domine* deus† exercituum fac reuerti nos;fac lucere facies tuas,& ſaluabimur.

TItulus eſt. Vincēti ad lilia teſtificatio aſapho pſalmus. Et dicitur pſalmus iſte teſtificatio ad lilia,
quia teſtificatur populo electo tribulationes futuras. Appellatione enim liliorum electus popu/
lus intelligitur: iuxta illud cant. z. ſicut lilium inter ſpinas ſic amica mea inter filias. Et ratiōe certitudi
nis rei futurę tanq̄ viſę appellatur teſtificatio. quod enim vidimus teſtamur ioan. 3. Vnde aliqualiter
patet materia pſalmi. ¶ Dico autem aliqualiter: quia eſt de materia pſalmi aliquid certum & aliq̄d am
biguū. Certū eſt ꝙ pſalmus iſte propheticus eſt: quia tēpore dauidis editus/deſcribit tribulationes po
puli non ꝑteritas nec ꝑſentes tunc, ſed ſubſecutas multis annis poſt. Quod conuincitur ex eo ꝙ deua
ſtatio populi deſcribitur poſtq̄ regnū iſraelis extēſum eſt uſq; ad mare & vſq; ad flumen. quod conſtat
non fuiſſe adimpletum ante tempora dauidis: ſubſecuta autē deuaſtatio conſtat ꝙ longe poſt fuit.
¶ Ambiguum autem eſt de qua deuaſtatione eſt ſermo: quoniam in pſalmo generalia tātūmodo tan
gūtur. Crediderim ego ꝙ de deuaſtatione ppl'i facta per reges aſſyriorum ſit ſermo, & ꝙ petat̄ reductio
populi in terram promiſſionis/quæ facta fuit tempore cyri regis perſarum. Moueor ad hoc tum qa cō
ſtat clare ex verbis pſalmi ꝙ de corporali deuaſtatione ppl'i educti de ęgypto/ſub metaphora vineę ſeu
vitis eſt ſermo: hic. n. ſeq̄tur ꝙ ſalus petita r̄ndeat illi malo. Tum qa verſiculus ter repetitus continens
principale intentū, expſſe dicit fac nos reuerti. cōſtat. n. ꝙ reuerſio ſine additione aliqua deſiderata & pe
tita/intelligit̄ ſm̄ ſubiectā materiā de qua eſt ſermo: ac ꝑ hoc de reuerſione ad locū vineę/hoc eſt ad ter
rā ꝓmiſſionis. Tum qa in eodē verſiculo ter repetito ſignificat̄ tota ſalutis futurę ratio illuſtratio diui
nę faciei. rei ſiq̄dem geſtę euētus teſtatus eſt adimpletionē ꝓphetię huiuſmodi. nā quum diuina facies
illuxit cyro perſarū regi, reuerſus eſt populus & ſaluatus: & non per bellica arma / vt tempore macca/
beoꝝ. Quia igit̄ oīa cōſonāt, materia pſalmi ad literā eſt reductio populi vaſtati per babylonios &c̄.

❡ SVMMARIVM EST.

❡ Propheta ī ꝑſona ppl'i deuaſtati ab aſſyriis recurrit ad deū paſtorē iſraelis &c̄. vt auſcultet, cōmemo
rādo mala ſubſecuta qa olim nō auſcultauit ppl'm. Et ſub ſpē vitis cōmēorat bn̄ficiū eductiōis de ęgy
pto & magnificatiōis, admiratus ꝙ ꝑmiſerit ſuā deuaſtari vineā: ſupplicatq; vt viſitet vineā hāc plāta
tā a dextera eius. & demū ꝓphetat exauditiōem. Interſerit aūt ſepe petitionē ſalutiferę reductionis.
❡ Perſona loquens propheta eſt.

PAſcens iſraelem auſculta. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuā materię, & executiuā/
ibi deus fac reuerti. ❡ Proponit duo. Alterum ꝙ auſcultet. alterum ꝙ veniat ad ſaluandum. Pri/
mum petit a deo paſtore iſraelis. Et eſt hoc in loco iſrael nomen proprium non populi ſed patriarchę
illius qui fuit pater. 1z. filiorum. Quod ex contextu inſinuatur. nā ſubditur ioſeph/filius eius. Et intēdit
propheta inchoando a patriarcha populi cōmemorare duo diuina beneficia ante tēpora moyſi exhi/
bita populo in patribus. Alterum eſt ꝙ deus fuit velut paſtor iſraelis ſeu iacobi/ducens ipſum in me/
ſopotamiā & reducens in terram ipſius/accumulando diuitias &c̄. Alterū ſubditur. Ducens velut ouē
ioſeph. duxit. n. deus ioſeph in egyptum velut ouem inermem/manſuetam/neſcientē quorſum ducere/
tur. Vnde ipſe ioſeph poſtea dixit fratribus ſuis. pro ſalute veſtra miſit me deus ante vos in ęgyptum
gene. 45. ¶ Sedens cherubinoꝝ. Nūcupato deo a duobus beneficiis ante legem/adiungit nūcupatio/
nes duas poſt legē. Altera ſumitur a ſeſſione ſuper cherubinos. moyſes ſiq̄dem nō figurauit deū: ſed ſe/
dē vacuā ſuſtentatā a duobus cherubinis. & ꝓpterea deus dicitur ſedens ſuper cherubim. Feciſti luce/
re faciebus ephraim & beniamin & manaſſeh. Altera nūcupatio ſumitur ab illuſtratione in ſanctoſan
ctorum. Ordinauit moyſes ꝙ hę tres tribus (ephraim/beniamin & manaſſeh) haberent tētoria ſua ad
plagā occidentalem tabernaculi: in qua erat illa pars tabernaculi quæ vocatur ſanctūſanctorum. Ita
ꝙ prius deſcribitur cōtentum in ſanctoſanctorum per ſedē ſuper cherubim: & poſtea deſcribitur certa
pars tēpli ſeu tabernaculi quæ appellatur ſanctūſanctoꝝ in qua erant cherubini tenētes ſedē, definiē
do partē illam ab his tribubus quæ habitabāt circa illam. Hinc enim clare ſignificatur pars occiden/
talis: q̄m in parte occidētali tabernaculi habitabāt tres iſtę tribus: vt patet nu. z. Dr̄ aūt deus illumia/
re ſeu facere lucere ī ſanctoſanctoꝝ, qa illumiabat mētes hoīum recurrētiū ad deū q ibi colebat̄. Nō ſi/
ne myſterio aūt ꝓph̄a recurrit ad deū paſtorē iſraelis/ducē ioſeph/ſedētē ſup cherubim/illuſtrātē ī ſan/
ctoſanctoꝝ: ſed petiturus vt reducat populū deuaſtatū illuſtratiōe vultus ſui, cōgrue inchoat a paſto/
rali cura quā exercuit in patribus ante legē/& ab illuſtratione quā exercuit in tēplo poſt legem. vt qui
cœpit ducere & illuſtrare proſequatur vtrūq;/reducēdo & illuſtrando diſperſum populum ſuum. ¶ Su/
ſcita fortitudinem tuā & veni ad ſalutē nobis. Hæc eſt principalis petitio. tanq̄ dormierit diuina po/
tentia dum populus eſt afflictus, petitur ſuſcita fortitudinē tuā/& veni ad efficiēdā ſalutē noſtram.
Deus fac reuerti nos: ⁊ fac lucere facies tuas/⁊ ſaluabimur. Incipit ħ pars executiua tali ordīe.
Prīo tractat̄ itētio principalis alludēdo ſpāl'r ad illā ꝑticulā/feciſti lucer̄. Scd̄o tractat̄ illa ꝑticula/auſcul
ta/ibi dn̄e deus exercituū. Tertio illa/ſuſcita fortitudinē tuā/ibi vitē ex ęgypto. Quarto illa/& veni ad
ſalutē nobis/ibi & viſita vitē hanc. ¶ Principalis intentio prophetę tendit ad regreſſum populi ſaluta
rē ex luce diuinæ grāæ. huc. n. tēdūt oīa cōmemorata circa iſrael & ioſeph & ſanctūſanctorum/huc ten/
dunt oīa ſubiungenda in pſalmo/in hoc conſiſtit totū deſideratū a diſperſo populo. Vnde hæc itegra

petitio ter in hoc pſalmo repetitur.O deus inquit fac reuerti.Quãuis nõ dicat ad hieruſalem aut ad ſion nec ẽt ad te,ſed abſolute fac reuerti nos:cõſtat tñ ꝙ intelligitur a diſperſione ad locum vnde eiecti ſumus.& fac lucere facies tuas/nõ in ſeipſa(qm̃ in ſeipſa lux eſt)ſed nobis.Et hoc non tam metaphorice.i.non iratam aut turbulentam faciem ſed claram demonſtra(humano more loquendo)q̃ ſignificando modum quo reuerſio populi effecta eſt:ſcilicet per illuminationẽ.& ſaluabimur/ſine dubio noſtra ſalus conſurget ex luce diuinę gratiæ.

Domine deus exercituum. Tractatur hic illa particula/auſculta/ ab oppoſito ſeu cõtrario(ſcilicet pterita nõ auſcultatione)cõmemorãdo mala ſubſecuta,quia deus nõ auſcultauit orationẽ factam populi.Ꝟ Vſq̄quo fumaſti.Irã dei humano more fumãtem deſcribit ſupplicante populo.intendens per hãc metaphorã ꝙ deus exhibuit ſe iratũ etiã orãti populo:ac per hoc nõ auſcultãtem,ſed velut ex ſore irę fumũ emittentẽ.hoc eſt ꝙ nõ exaudiuit orationẽ populi:iuxta illud hiere.15.ſi ſteterint moyſes & ſamuel corã me,nõ eſt anima mea ad populũ iſtũ.Ꝟ Feciſti comedere eos panem lachrymę,& feciſti bibere eos in lachrymis tertii.Ecce ſubſecuta mala quia deus nõ attẽdit orationi populi quę fiebat tẽpore hieremię:cibus.ſ.& potus lachrymarũ.Mẽſurę nomen eſt tertium/denotans abundantiam lachrymarũ ex quãtitate hydrię:tanq̃ biberint lachrymas ex hydria triũ metretarum.Pones nos litem vicinis noſtris/pones quoq; nos materiã litis vicinis noſtris/tanq̃ litigantibus de nobis vt de rebus ſuis:& inimici noſtri ſubſannabunt eis/ ſubiectioni adiicietur ꝙ deridebimur.quod intolerabilius eſt.Futurum pones reſpicit prętęritum fumaſti,ſignificans ſequelam huius effectus ex illa ira dei. Pronomen eis demonſtrat nos in tertia perſona.

Deus exercituum. Repetit tertium verſiculum/augendo nuncupationem dei.vbi prius dixerat deus,modo dicit deus exercituum fac nos reuerti &c̃.vt ſupra.Ratio repetitiõis eſt magnitudo affectus ad deſideratam ſalutem.

Vitem de egypto. Tractatur hic illa particula/ſuſcita fortitudinem tuam.narrando prius opus fortitudinis eius olim factum:& poſtea quaſi ſomnũ fortitudinis eius:& demũ petendo excitationẽ eius. ¶ Narrat itaq; eductionẽ populi de ęgypto/& magnificationẽ eius vſq; ad tempora dauidis ſeu ſalomonis,ſub metaphora vitis. Vitẽ/populũ iſrael(nã vinea dñi ſabaoth/domus iſrael eſt iſa.5.)de egypto mouebis:eiicies gentes/chananeas(futura mouebis & eiicies/non reſpiciũt tẽpus pſalmi,ſed tempus beneficiorꝝ in pricipio pſalmi ppoſitorꝝ.ſ.paſcens iſraelẽ/ducẽs ioſeph.reſpectu enim horum futura immo cõſequẽs fuit eductio vitis de ęgypto)& plantaſti eã/in terra promiſſionis.Expediuiſti corã ea ſeu faciebus eius/hoc eſt abſtuliſti tũc omnia impediẽtia viã corã populo:& feciſti radicare radices eius/firmatus eſt enim populus in terra ꝓmiſſionis,& repleſti terrã/tali vite. Ꝟ Operuerũt montes vmbra ſua/adeo creuerũt rami eius ꝙ vmbra ſua operuerũt montes:& ramis ſuis cedros dei/arbores excelſas.Quãtũ ad parabolã declaratur augmẽtũ vitis in excelſum:quãtũ ad rẽ declaratur celſitudo populi iſrael ſupra principes & magnos reges.quod cõſtat fuiſſe tempore ioſue.Ꝟ Mittet ramos ſuos vſq; ad mare/mediterraneũ.Futurũ ſequelã denotat ad antedicta.& ad flumen/euphratis,germina ſua.Hoc.n.impletũ eſt tẽpore dauidis,& perſeuerauit tẽpore ſalomonis. ¶ Quare fregiſti. Deſcripto opere potẽtiæ diuinę circa populũ magnificatum,ſubiungit modo quaſi ſomnũ diuinę potentię/deſcribẽdo deuaſtationẽ vitis.Quare fregiſti/frangi dimiſiſti,macerias eius/vineę:& collegerunt eam/fructus eius,oẽs tranſeuntes viam.Vorabit eam aper de ſylua,& reptile omnipotẽtis paſcetur eam. Metaphora clara eſt/ intelligenti per reptile omnipotentis ſignificari cuncta animantia quę ſerpunt ſeu repunt. Quę ſpecialiter dicuntur omnipotentis,vel vt etiam ipſa creata ab omnipotente deo intelligas: vel vt ſignificatos per ipſa gregarios vaſtatores / ab omnipotente deo immiſſos intelligas. Per hæc.n.omnia intelligit deuaſtationes populi factas a rege aſſyriorum & exercitibus eius.rex enim ille ſignificatur per aprum de ſylua. ¶ Deus exercituũ.Petit excitationẽ potẽtię inuocãdo eũ.deus exercituũ/ oĩum,reuertere obſecro/ad bonũ populi tui:reſpice de coelis/oculo miſericordię,& vide/miſerãdo.

Et viſita vitem hãc. Tractatur hic illa particula/& veni ad ſalutẽ nobis/tali ordine.Primo ſupplicat vt veniat viſitãs vitẽ hanc/populũ ſuũ eductũ de egypto.Et plãtam quã plantauit dextera tua/hoc eſt vitẽ plãtatã a dextera tua:dixit.n.ſuperius & plãtaſti eam.& ſuper filiũ roboraſti tibi.populũ quem appellauit vitem & plantã/appellat filiũ quẽ roborauit ſibi deus:iuxta illud exo.4.filius meus primogenitus iſrael.Quẽ ſibi deus roborauit magnificãdo eũ(vt dictũ eſt ſuperius) ad gloriam ſuam/vt eſſet populus peculiaris dei.Ꝟ Incẽſa in igne.Secũdo prophetat exauditionem/aſſignata prius ratione tantę deuaſtationis.Et intẽdit proſequẽs metaphorã vitis:ꝙ ſicut in vinea partes illę quę ſunt inciſę ſeu cõbuſtę pereunt,ita pars populi inciſa ſeu igne afflictionis cõſumpta peribit:ſed ratio tam inciſionis q̃ vſtionis eſt increpatio diuina.ita ꝙ intẽdit propheta reddere rationem deuaſtationis populi ex increpatione diuina:quæ proculdubio ſupponit ſcelera eorum.Et licet metaphorice inciſio & vſtio dicta ſint,nõ ab re intelligi poteſt per hęc ꝓphetari nõ ſolũ rõnem deuaſtationis/ſed derelictionẽ partis inciſę:hoc eſt decẽ tribuũ quarũ regnum fuit velut pars inciſa a vite quã plãtauit dextera excelſi/recedẽs a cultu dei tempore hieroboam & deinceps.Ita ꝙ intendit propheta ꝙ pars huiuſmodi inciſa nõ re-

dibit

dibit,ſed erit quaſi pars cõſumpta igne.¶ Erit manus tua.Prophetat reuerſionem populi . Erit manus tua/ſaluatrix,ſup virum dexterę tuę.Quem appellauerat plantã dexterę tuę,eũdem appellat virũ dexterę tuę/populũ electũ.Et ſuper filiũ adam quẽ roboraſti tibi.Inter filios adam/populus iſrael eſt filius ille quẽ deus roborauit ſibi:iuxta illud deute.32.quãdo ſeparabat filios adam,pars dñi populus eius/iacob funiculus hæreditatis eius.Aduerte hic deſcribi ſupplicationẽ exauditã/quam in verſiculis.14.& 15.propoſuit.Ibi enim petiit vt videat & viſitet plantã dexterę & filiũ:hic autem aſſerit ꝙ erit manus eius ſup virũ dexterę & filiũ.¶ Et nõ retrocedemus a te,viuificabis nos.Nõ corporalis tñ ſalus ſed ſpũs vita deſcribiẽ tũc futura,ꝓphetãdo internę gr̃ę ordinatos effectus.pręcedit viuificatio diuinę grãe:& ſubſequiẽ nõ retroceſſio nr̃a.Et in noĩe tuo/nõ idolorum,vocabimus.i.inuocabimus.

Domine deus exercituum. Repetit tertio verſiculũ cõtinentẽ principale intentũ/augendo nuncupationem diuinam.Primo deus/ſecundo deus exercituum:tertio domine deus exercituum fac reuerti nos &c̃.vt ſupra.Cõcludit enim pſalmum in principali intento.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO ¶ Victori in torcularibus aſaph. LXXX.

EXultate deo adiutori noſtro:iubilate deo iacob.
Sumite pſalmum & date tympanum:pſalterium iucundum cũ cithara.
Buccinate in neomenia tuba:in inſigni die ſolennitatis ueſtræ.
Quia pręceptum iſrael eſt:& iudicium deo iacob.
Teſtimonium in ioſeph poſuit illud:cum exiret de terra ęgypti,linguam quam non nouerat audiuit.
Diuertit ab oneribus dorſum eius:manus eius in cophino ſeruierunt.
In tribulatione iuocaſti me:& liberaui te,exaudiui te in abſcondito tempeſtatis,probaui te apud aquam contradictionis.
Audi populus meus & conteſtabor te:iſrael ſi audieris me,non erit in te deus recens,neq; adorabis deum alienum.
Ego enim ſum dñs deus tuus qui eduxi te de terra ægypti:dilata os tuũ & iplebo illud.
Et non audiuit populus meus uocem meam:& iſrael non intendit mihi.
Et dimiſi eos ſm̃ deſideria cordis eorum:ibunt in adinuentionibus ſuis.
Si populus meus audiſſet me:iſrael ſi in uiis meis ambulaſſet.
Pro nihilo forſitan inimicos eorum humiliaſſem:& ſuper tribulantes eos miſiſſem manum meam.
Inimici domini mentiti ſunt ei:& erit tempus eorum in ſecula.
Et cibauit illos ex adipe frumenti:& de petra melle ſaturauit eos.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincẽti ſup haghithith aſapho. LXXXI.

1 Propheta. CAntate deo †fortitudini noſtrę:clangite deo iacob.
2 Eleuate cantationẽ:& date tympanũ citharã dulcia cum uiola. † diſo
3 Clangite in nouo/cornu:in ſolennitate diei feſtiuitatis noſtrę.
4 Quia pręceptum iſraeli ipſum eſt:iudicium deo iacob.
5 Teſtimoniũ in ioſeph poſuit ip̃m:in exire eius ſuper terrã ęgypti. Populus. labiũ quod non ſciui audiam.
6 Deus. Amoui ab onere humerum eius:palmæ eius a cophino tranſibunt.
7 In anguſtia uocaſti/& erui te:reſpondebo tibi in abſcondito tonitrui,tentabo te ſuper aquas litis. Selah.
8 Audi popule mi & conteſtabor in te:iſrael ſi audies me†. † mihi
9 Non erit in te deus alienus:& non curuaberis deo extraneo.
10 Ego dñs deus tuus/faciens aſcendere te de terra ęgypti:dilata os tuũ/& iplebo illud.
11 Et non audiuit populus meus uocem meam† :& iſrael non uoluit me†. † voci meę † mihi

12 Et miſi eum in directione cordis eorum:ibunt in conſiliis ſuis.
†mihi 13 Vtinam populus meus audiens me†:iſrael in uiis meis ibunt.
14 Tãq̃ modicũ inimicos eorꝝ humiliabo:& ſup anguſtatores eorꝝ faciã uerti manũ meã.
15 Propheta. Oſores dñi[4] negabunt ei:& erit tempus eorum ęterno.
16 Et fecit comedere eũ de adipe tritici. Deus. & de petra melle faciã ſaturare te.

TItulus eſt. Vincẽti ſup haghithith aſapho. Haghithith' nomen dicitur inſtrumenti muſici de/
ducti ab urbe ghath.
¶ Materia pſalmi (vt pſalmus ipſe prę ſe fert) eſt inuitatio miniſtrorꝝ diuini cultus ad cantandũ deo
& clangendũ tubis in primo die menſis ſeptimi, p cõmemoratione diuinorꝝ pceptorꝝ ac iudiciorꝝ. In
verſiculo nanq; tertio inuit primus dies mẽſis ſeptimi: qui vocabat feſtum clãgoris & tubarũ. Et depu
tatus erat vt eſſet ſabbatũ memoriale: vt patet leui. 23. & nu. 29. Et quia non explicat quid eſſet cõme/
morandũ ſed dicit memoriale abſolute, ideo intelligẽdũ eſt de memoria diuinorꝝ pceptorum ac iudi/
ciorꝝ. Tum autoritate ſcripturę ſecũdi eſdrę. 8. executionẽ memorialis quę fiebat prima die menſis ſe/
ptimi narrantis, in hoc q; oĩs populus cõuenit ad audiendũ ex ore eſdrę ſolẽniter legẽtis legem domi
ni. Tũ ratione: qm̃ hæc erat materia ſimpliciter & abſolute memoranda a populo illo. Et hæc duo ex/
plicant in verſiculo quarto. Et in his cõtineri cõſtat memoriã bñficiorum. in pcępto enim de cuſtodia
ſabbati clauditur memoria creationis: & in pręcępto de imolatione phaſe, clauditur memoria egreſ/
ſionis de ægypto &c̃. Hæc eſt igitur ad literam materia pſalmi.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta initat miniſtros diuini cultus, ad cãtãdũ & pulſandũ deo i feſto tubarꝝ, p cõmemoratio/
ne diuinorꝝ pcęptorꝝ ac iudiciorꝝ. tangendo præcęptorum quidem ſupremum ſimul cum tempore &
teſtimoniis: iudiciorum vero præcipuas pœnas ac præmia.
¶ Perſone loquentes ſunt tres: propheta, populus, & deus.

CAntate deo. Diuidit pſalmus in partes duas: ppoſitiuã materiæ, & executiuã, ibi teſtimonium.
¶ Proponit inuitando prius ad cantum. Cãtate deo fortitudini noſtræ. Meminit fortitudinis
qua itroducti ſunt in terrã pmiſſionis celebraturi hoc feſtum, & nõ ante. Clangite deo iacob. Spãliter
deus ſub rõne fortis ſeu potentis apparuit iacob: vt patet gene. 46. Eleuate cãtationem, ampliori voce.
¶ Deinde ad muſicũ ſonũ. Et date tympanũ citharã dulcia, vtraq;, cũ viola. clangite cornu. Quattuor
hic habes inſtra muſica. In nouo. ecce tẽpus, in nouilunio, nõ quocunq; ſed in ſolẽnitate, decreta, diei
feſtiuitatis noſtrę. Nullus dies nouilunii erat ex lege ſanctus p ceſſationẽ ab ope ſeruili & ſolennis, niſi
ſeptimi mẽſis. Et ppterea per has circũlocutiones deſcribit primus dies mẽſis ſeptimi: qui vocabatur
dies clangoris & tubarũ, ſeu ſabbatũ memoriale clangẽtibus tubis. ¶ Quia pcęptum iſraeli ipſum, iu
diciũ deo iacob. Ratio feſtiuitatis & clãgoris tubarꝝ reddit ex pcępto & iudicio: hoc eſt qa pcępta da
ta ſunt iſraeli, & quia iudicia exercuit deus. Ad cõmemorandũ enim hæc, inſtitutũ eſt feſtũ tubarũ: nec
alia in locis pdictis aſſignat rõ iſtius feſti. Eadẽ autẽ eſt materia pſalmi iſtius & feſti tubarum.
¶ Teſtimoniũ in ioſeph. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractat illa particula, quia p/
cęptũ iſraeli. deĩde illa, iudiciũ deo iacob, ibi & nõ audiuit. ¶ Tractat itaq; legiſlatio tali ordine. Prius
deſcribit tẽpus cũ teſtimonio beneficiorꝝ. deinde ipſa legiſlatio, ibi audi popule mi. Teſtimoniũ in io
ſeph. Tẽpus quo data ſunt pcæpta deſcribit fuiſſe tẽpus egreſſionis ex ægypto: qnquageſimo ſiquidẽ
die data ſunt pcæpta. Appellatione ioſeph intelligi populũ iſrael, teſtat cõtextus pſalmi, ſubiũgẽs vno
atq; eodẽ cõtextu geſta dei cũ populo. amoui ab onere humerũ eius, reſpõdebo tibi in abſcõdito toni/
trui &c̃. Et eſt ſenſus. Teſtimoniũ, diuinæ pcęptionis, in ioſeph, hoc eſt in gente ioſeph. Populus enim
hebręus in ægypto appellabat gens ioſeph. Vñ & pharao dixit ad ioſeph. pr̃ tuus & fratres tui vene/
rũt ad te. Et rurſus ſcriptũ eſt. ſurrexit interea rex nouus qui ignorabat ioſeph. inſinuãs ſcriptura p hoc
q; tã viuens ioſeph q̃ memoria ipſius, rõ apud ægyptios erat bene tractãdi hebręos, tanq̃ cognoiatos
a ioſeph. Et ppterea rex nouus nõ habẽs rõnem ioſeph, male tractauit gentẽ eius. In exire eius ſup ter/
rã ægypti, in exitu ipſius gentis ſup terrã. Egrediẽdo ab ægypto verſus terrã pmiſſionis aſcendit: vt in
pluribus ſcripturę locis patet. Gene. enim vlt. dicit ioſeph. aſcendã & ſepeliã patrẽ meũ. Et exo. 13. dici/
tur. & armati aſcẽderũt filii iſrael de terra ægypti. Quia igit aſcẽdendo exierunt, ideo dicit in exire eius
ſup terrã ægypti. ¶ Labiũ nõ ſciui audiã. Ecce primũ teſtimoniũ perhibitũ a populo. Introducit enim
ppheta teſtimoniũ hoc diuinorꝝ pcęptorꝝ voce populi, dicẽtis. Labiũ qd̃ neſciui audiã. Exiuit. n. ppl's
auditurus linguã quã nunq̃ nouit: hoc eſt linguã dei. nã audiuit deũ loquentẽ ſibi de cœlo, exo. 19. Vñ
dicit deus exo. 20. vos vidiſtis q; de cœlo locutus ſim vobis. Et vere diuinum labiũ fuit auditũ & igno
tũ: quia populus nunq̃ audierat vocẽ dei. Vñ & dixerũt moyſi. loq̃re tu nobis & audiemus, nõ loquat
nobis dñs. Moyſes aũt ſolitus erat audire: ſcriptũ eſt enim. moyſes loquebat & dñs rñdebat ei. ¶ Amo/
ui ab onere. Secũdũ teſtimoniũ itroducit ex ore dei, narrãtis beneficiũ quod cõtulit gẽti ioſeph. Amo/

ai ab onere humerũ eius.affligebãt.n.ęgyptii eos oneribus:vt dr̃ exo.1.Palmę eius a cophino trãſibũt.
In ope luti & lateris & reliquo famulatu quo in terræ oneribus ꝑmebanť/cophinus cõputať:q fodien
do terrã iplebať vt portaret.vt ꝑ has duas afflictiones(manuũ ad fodiẽdũ & iplẽdũ cophinos/& dorſi
ad portãdũ) itelligamus reliquũ famulatũ.Futuꝝ aũt trãſibunt/referť ad ptm̃ diuinę actionis amoti:
qm̃ hęc releuatio fuit effectus diuinę actionis.℄ In anguſtia.Declarat modũ ſecũdi teſtimonii.In an
guſtia vocaſti/me.Apoſtrophat deus ad populũ.In anguſtia/oppſſionis ab ęgyptiis,vocaſti/me:iuxta
illud exo.2.igemiſcẽtes filii iſrael ꝑꝑ opa vociferati ſunt,aſcẽditq; clamor eoꝝ ad deũ.Et erui te/de ægy
pto.⁋ Rñdebo tibi.Declarať modus primi teſtimonii.Rñdebo tibi in abſcõdito tonitrui/in mõte ſi/
nai:iuxta illud exo.19.Et ecce cœperunt audiri tonitrua ac micare fulgura/& nubes dẽſiſſima opire mõ/
tẽ.Ecce abſcõditũ tonitrui in quo rñdit deus.ſubdiť.n.ibidẽ ꝙ moyſes loq̃bať & dñs rñdebat ei/q̃ erant
ꝑcipiẽda populo.Futuꝝ rñdebo/denotat ſeq̃lã ad ptm̃ & erui te.⁋ Probabo te ſuꝑ aq̃s litis.Tertiũ teſti
moniũ eſt bñficiũ aquę eductę de petra in egreſſu de ægypto ãñq̃ veniret ad mõtem ſinai.Et appellať
aqua litis ꝑꝑ iurgiũ filioꝝ iſrael ibidẽ cõtra moyſen:vt dr̃ exo.17.Et introduciť hoc miraculũ ſub rõne
tẽtatiõis ppli:hoc ẽ ꝙ deus vt ꝓbaret cõfidẽtiã ppli i deo fecit eos pati penuriã aq̃. Qđ itellige meta/
phorice:qm̃ more tẽtãtis deus ſe habuit vt ppl's cognoſceret ſeipm̃/ꝙ nõ cõfideret i deo poſt tot mira/
bilia viſa i ęgypto & i mari rubro.Hæc.n.iducunť vt teſtimonia ꝑceptionis diuinæ in mõte ſinai.

Audi popule mi.Poſt teſtimonia ꝑcęptorum iducunť ꝑcępta nõ in ſingulis ſed in ſupmo eoꝝ. Au/
di popule mi & cõteſtabor in te/certificatione:iſrael ſi audies me.In hebręo hr̃ mihi.Nõ erit in te deus
alienus.Ecce ꝑcęptũ ſupmũ.Et nõ curuaberis deo extrãeo.Ego/ſolus,dñs/vniuerſoꝝ,deus/natura,tuus/
ꝑ gr̃am/nõ renuo.n.vocari deus tuus:faciens aſcẽdere te de terra ęgypti/ vt ex hoc libertatis beneficio
me cognoſcas.Dilata os tuũ.Benigniſſimus deus non dat ꝑcęptũ ſine ꝑmio.Si me audieris,dilata os
tuum/ad petendũ/pete qcqd vis,& implebo illud/& donabo totum plene.

Et nõ audiuit.Tractať hic illa pticula/iudiciũ deo iacob.Poſt ꝑcępta ſubdunť iudicia.& prius iudi/
ciũ penale.Et nõ audiuit ppl's.Deus nõ ẽ prius vltor q̃ hõ ſit pctõr.Et ꝑꝑea añ punitionẽ ꝑmittiť offẽ/
ſa.Qm̃ nõ audiuit ppl's vocẽ dei obediẽdo ꝑcęptis eius:& iſrael nõ voluit me/ſed vitulũ in deum.Du/
plex crimẽ:iobediẽtię & idolatrię.⁋ Et miſi eũ.Ecce pœna maxima iterna.ſ. ꝙ deus derelinqt hoĩem ſi/
biipſi.Et miſi.Metaphorica ẽ locutio,q̃ derelictio ſignificať ꝑ miſſionẽ:qa deꝰ dereliqt,dr̃ miſiſſe popu
lũ ipſimet.Et miſi eũ i directiõe cordis ſui/ego deſtiti a directiõe ppli & miſi eũ ꝓut cor eoꝝ diriget eos.
Ibunt. Ecce effectus derelictionis.ibũt in cõſiliis ſuis/deſtituti a lumine directiõis meę.⁋ Vtinã popu
lus meus.Subdiť iudiciũ quo ad pœnã extrĩſecã morę i deſerto annos.40.Sed deſcribiť hęc pœna tãq̃
cõtra diuinũ appetitũ iflicta:narrãdo ꝑmiũ illis paratũ/quo ſeipſos priuauerũt nõ obediẽdo. Vtinam
populus meus.Cõſidera in aduerbio vtinã/affectũ diuinũ ad hoc ꝙ ſimus boni/ad hoc vt ſeruemus le
gẽ dei. Vtinã populus meus/erit,audiẽs me:vtinã iſrael/populus,in viis meis ibunt.Tanq̃ modicum/
breuiſſimo tpe,inimicos eoꝝ humiliabo/ſicut qđ eſt modicũ facillime viciť:& ſuꝑ anguſtatores eorũ
faciã verti manũ meã/punitiuã/qua punio populũ meũ in deſerto tot annis.Et intẽdit per hæc deſcri
bere affectũ diuinũ ad ꝑmia populi ſui & ad punitionẽ inimicorũ.Acſi apte diceret deus. Quantũ eſt
ex parte mea ego præcępi volens vt populus obediens præmia cõſequeretur victorię inimicorum/&
non vt punirem populum:ego deſideraui vt obediret & nõ vt punirem.Et futura ibunt cum reliquis
referuntur ad pręteritũ deſideriũ dei ſubintellectũ in aduerbio vtinam.Sunt enim hęc verba dei expli/
cantia diuinum affectũ more humano/anteq̃ filii iſrael exacerbaſſent deum in deſerto.

Oſores dñi negabũt ei. Accumulatio diuinoꝝ iudicioꝝ/prius ad pœnã deĩde ad ꝑmium deſcribiť.
Oſores dñi.Cõcludit ꝓpheta accumulãdo pœnã pœnę.Deſcripta fuit pœna iternę deſertiõis cũ pœ/
na detẽtiõis i deſerto:adiũgiť mõ pœna ęternę dãnatiõis.Oſores dñi negabũt ei/obediẽtiã.Et erit tp̃s
eoꝝ ęterno.exo.32.de idolatria vituli loquẽs deus ad moyſen ait.ego i die vltiõis viſitabo & hoc pctm̃
eoꝝ/reſeruãs pœnã ad tp̃s vltiõis.Qđ nõ ẽ i hac vita ſed i futura.tp̃s.n.pñtis vitę ẽ tp̃s miſericordię:il
lud ãt erit tp̃s vltiõis,quo nullũ malũ remanebit ipune.Iuxta hũc ſẽſum hic dr̃.erit tp̃s eoꝝ/inimicorũ
dei/tp̃s.n.vltõis & tp̃s inimicoꝝ dei idẽ ẽ,ęterno/ſine fine.Notãt theologi hic drĩam iter ꝑmiũ btõꝝ &
pœnas dãnatoꝝ:qm̃ illud erit ſine tpe/hoc ẽ i ęternitate:pœnę vero iſtoꝝ erũt i tpe/ſꝫ tñ durãte.qa erũt
ſucceſſiuę(tp̃s.n.mẽſura ẽ ſucceſſiuorũ)btitudo ãt ſctõrũ erit tota ſimul.℄ Et fecit comedeř eũ. Deſcri
pto iudicio pœnali,deſcribiť mõ ꝑmiũ exhibitũ itroductiõis in terrã ꝓmiſſiõis.Et fecit comedere eũ/
ppl'm,de adipe tritici.Ioſue.5.dť ꝙ filii iſrael trãſito iordane(hoc eſt igreſſi terrã ꝓmiſſiõis)comederũt
azimos panes & polẽtã eiuſdẽ anni/defecitq; manna.vt intelligas terrã ꝓmiſſionis ſignificari ꝑ hoc ꝙ
dr̃ fecit eos comedere de adipe tritici.⁋ Et de petra melle faciã ſaturare te.Iterũ introducit deũ loquen/
tem cõferentẽ terram ꝓmiſſionis/ſignificãdo eã a melle genito in petra.Promittiť terra promiſſionis/
terra lacte & melle manans.Et propterea hic meminit mellis. Quod autem dicit de petra/diſpoſitio/
nem petroſam illius terræ tangit,non inutilem ſed productiuam mellis:hoc eſt frugiferam ſeu fructi/
feram.Futurum ſaturabo/reſpicit ꝑteritũ fecit comedere:quia hoc fuit cõſequens ad illud.Statim.n.co
mederũt panes:& poſtea deleuerũt chananeos/& potiti ſunt terra tam fructifera.Amen.

¶VVLGATA EDITIO. ¶Pſalmus aſaph. LXXXI.

Deus ſtetit in ſynagoga deorum:in medio autem deos diiudicat.
Vſq; quo iudicatis iniquitatem:& facies peccatorum ſumitis?
Iudicate ęgeno & pupillo:humilem & pauperem iuſtificate.
Eripite pauperem & egenum:de manu peccatoris liberate.
Neſcierunt neq; intellexerunt,in tenebris ambulant : mouebuntur omnia fundamenta terrę.
Ego dixi dii eſtis:& filii excelſi omnes.
Vos autem ſicut homines moriemini:& ſicut unus de principibus cadetis.
Surge deus iudica terram:quoniam tu hęreditabis in omnibus gentibus.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Pſalmus aſapho. LXXXII.

† dij 1 Propheta. Deus † ſtans in congregatione dei:in medio deos iudicabit.
2 Vſq; quo iudicabitis iniquitatē:& facies impioꝝ ſuſcipietis? Selah.
3 Iudicate pauperi & pupillo:egenum & inopem iuſtificatę.
4 Saluate pauperem & mendicum:de manu impiorum liberate.
5 Non cognouerunt & non intelligent,in obſcuritate ambulabunt:labentur omnia fundamenta terræ.
6 Ego dixi.dii uos,& filii excelſi omnes uos.
7 Vere tanq̄ adam moriemini:& ſicut unus principum cadetis.
† dij 8 Surge deus † iudica terram:quoniā tu hęreditabis in oībus gentibus.

Titulus eſt.Pſalmus aſapho.Qui patet ex ſupradictis.
¶Materia pſalmi nec ex titulo habeť nec ex autoritate dn̄i,qui ioan.10.affert ſextū huius pſalmi verſiculū.ſ.ego dixi dii eſtis:qm̄ inde nihil aliud habeť niſi ꝙ verba hæc ſunt vera,& ꝙ appellatione deoꝝ itelliguntř illi ad quos ſermo dei factus eſt:dū dicit.ſi illos dixit deos ad quos ſermo dei factus eſt,& nō pōt ſolui ſcriptura.Quia enim ſermo dei factus eſt ad diuerſos,& præcipue ad ꝓphetas,de quibus nō apparet pſalmū loqui,ideo hinc nō certificať materia pſalmi.¶Ex diſcurſu aūt pſalmi apparet ꝙ ſermo pſalmi dirigiť ad iudices,arguēdo & monēdo eos.Vn̄ iūgendo verba dn̄i cū ꝓgreſſu pſalmi,inferť ꝙ nō ad oēs iudices ſed ad illos ad quos ſermo dei factus eſt(hoc eſt ad iudices populi iſrael)dirigiť ſermo.Et ſi amplius ꝓſpectū fuerit,apparebit ꝙ rō monitorii eſt iudiciū vniuerſale:quod tum in quinto tū in vltimo verſiculo inſinuať.ac ꝑ hoc pſalmus iſte ad literā tractat de aduentu meſiæ ad iudiciū,itroducēs illū ꝑ rōne arguēdi monendiq; iudices populi dei.Et hæc eſt ad literā materia pſalmi.

¶SVMMARIVM EST.

¶Propheta arguit & monet iudices iſrael,tum ratione diuinæ pręſidentię,tum ratione diuini iudicii futuri,ꝙ deus iudicabit terram hæres oium gentium.
¶Perſona loquens propheta eſt.

Deus ſtās. Diuidiť pſalmus in partes duas:ꝓpoſitiuā materiæ,& executiuā,ibi vſq; quo.¶Proponit duo.Primū ꝓſidentiā dei in populo iſrael.Deus ſtans,ꝓſidens,in cōgregatione dei,hoc eſt in populo dei.Secūdo vniuerſale iudiciū.In medio,corā,publice,deos.i.iudices,iudicabit.Exo.22.clare patet iudices deos appellari:dū dr̄.ad deos vtriuſq; cā ꝑueniet,& ſi illi iudicauerint &c̄.
¶Vſq; quo. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primū moneńt iudices circa actū iudicii.Secundo arguunť cęcitatis circa ambo ꝓpoſita,ibi non cognouerūt.¶Monet aūt prius reprehendendo iudiciū iniquum.Vſq; quo iudicabitis iniquitatē?Iniuſtum iudiciū ex obiecto,eſt iudicare iniquitatē:quū ꝓprium obiectū iudicii ſit iudicare iuſtū:imo iudicare eſt dicere ius.i.iuſtum.Et facies impioꝝ ſuſcipietis?Acceptio pſonarū reprehendiť.quū deberēt reſpicere ad cās reſpiciūt ad pſonas:& ad cumulū mali,impias.¶Iudicate pauperi & pupillo.Reprehenſo iniquo iudicio,ꝓcipit iudiciū iuſtum circa pſonas miſerabiles & impotētes:vt a fortiori itelligas circa alios.Iudicate,ius dicite,pauperi & pupillo,qn̄ ſunt actores:egenū & inopē iuſtificate qn̄ ſunt cōuenti.Saluate pauperē & mendicum,quum opprimunť:nec ſolū ſaluate,ſed de manu impioꝝ liberate,liberos facite.¶Nō cognouerūt Præmiſſa monitione ad iudicādū,arguit cęcitatē eoꝝ circa ambo ꝓpoſita.Nō cognouerūt,in ꝓterito , & nō intelligēt:quia in obſcuritate ambulabūt.Perſeuerantia ambulandi in tenebris(hoc eſt operandi opera tenebrarū)ratio eſt quare iniqui iudices neq; intellexerunt neq; intelligent hæc duo.videlicet. Labenť

oĩa fundamẽta terrę.Primũ qđ nolũt intelligere eſt futurꝫ dei iudiciũ.qđ deſcribit a lapſu oĩum fundamentorꝫ terræ:nõ quãtũ ad ſubſtãtiã terræ,ſed quantũ ad diſpõnem quã habet.ceſſabunt enim tũc oẽs motus cœlorꝫ:qui ſunt ſuſtentãtes terrã.i.totã elemẽtarẽ ſphęrã in hac diſpõne actiuorꝫ & paſſiuorum/generationis & corruptionis.¶ Ego dixi dii vos.Alterꝫ qđ nolũt intelligere eſt celſitudo proprii officii:ꝙ ſcilicet exercent diuinũ officiũ:quod tñ ego dixi eis.Propheta eis in perſona docẽtis ſacram ſcripturam ait.Ego dixi/aperui/manifeſtaui iudicibus populi.dii vos,& filii excelſi oẽs vos.Secundum apoſtolicam doctrinam oẽs iudices miniſtri ſunt dei,ad vindictam malorum & laudem bonorum.1.pet.2.ſed iudices populi iſrael præter hoc ꝙ erant miniſtri dei(ſicut & omnes alii iudices gentium)habebant hoc proprium ꝙ erant filii dei & dii.Filii quidem tanq̃ ab eo geniti: quia a deo inſtituti erãt nu.11.Et dii: quia ad eos ſermo dei factus eſt in prima eorum inſtitutione.nam vt ibidem dicitur,auferens dominus de ſpiritu qui erat in moyſe/dedit.70.viris ad ſuſtentandum cum eo onus populi:quumq; requieuiſſet in eis ſpiritus,prophetauerunt/nec vltra ceſſauerunt.Factus præterea eſt ſermo dei ad iudices populi eius per inſtructionem diuinæ legis ſpecialiter illis commiſſę vt capitibus populi.Et vt intelligas ꝙ hæc gratia non eſt perſonæ ſed officii,ſubdidit omnes vos/tam boni q̃ mali iudices.Vbi videre potes ambo propoſita.pręſidentiam quidem diuinam/dicendo.dii eſtis & filii excelſi omnes vos.Vnde & ioſaphath rex.2.parali.19.ꝑcipiens iudicibus,videte ait quid faciatis:non enim hominis exercetis officium ſed domini.¶ Vere tãq̃ adam moriemini.Proſequitur ea quę ſunt futuri iudicii:declarando ꝙ impunitas eorum in præſenti vita non reddet eos ſecuros:quoniam manet eos iudicium poſt hanc vitam.Impunitas itaq; quam ſepe conſpicimus/ſignificatur a ſimili morte & caſu ſicut cæteri moriuntur & cadunt.Vere ſicut adam/ſicut homo,moriemini:hoc eſt non deteriori morte moriemini vos q̃ alii homines.& ſicut vnus principũ/hoc eſt ſicut alii principes,cadetis/a principatu:vel per exauctorationem vel per mortem &c̃.¶ Surge deus/more ſurgentis ab ocio te habe,iudica terram/non hanc vel illam/ne impunes ſint iniqui iudices: quoniam tu hæreditabis in omnibus gentibus.Hinc apparet ꝙ de meſia loquitur propheta.nam deus futurus hæres in omnibus gentibus/meſias eſt:iuxta illud ſecundi pſal.poſtula a me,& dabo tibi gentes hæreditatem tuam.Vnde non dixit tu hæreditabis bona omnium gentium,ſed in omnibus gentibus:quoniam ipſę gentes erunt hæreditas eius.ipſe eſt enim quem ad heb.1.conſtituit deus hæredem vniuerſorum.Hoc deſiderans propheta adimpleri/ſupplicantis affectu introducit futurum iudicium.Surge deus iudica terram: quoniam illo iudicio hęreditabis/hæres eris,in omnibus gentibus/quibuſdam amore/ quibuſdam ſubiectione.omnes enim gentes tam damnatę q̃ beatæ erunt ipſius;ſed illę iunctę amore amicitiæ,iſtę poſſeſſę vt ſeruę. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Canticum pſalmus aſaph. LXXXII.

Deus quis ſimilis erit tibi?ne taceas neq; compeſcaris deus.
Quoniam ecce inimici tui ſonuerunt:& qui oderunt te extulerũt caput.
Super populum tuum malignauerunt conſilium: & cogitauerunt aduerſus ſanctos tuos.
Dixerũt uenite & diſpdam⁹ eos de gẽte:& nõ mẽoret nomẽ iſrael ultra.
Quoniam cogitauerunt unanimiter ſimul:aduerſum te teſtamentum diſpoſuerunt.
Tabernacula idumęorum & iſmaelitę:moab & agareni.
Gebal & ãmon,& amalec:alienigenę cũ habitantibus tyrum.
Etenim aſſur uenit cum illis:facti ſunt in adiutorium filiis lot.
Fac illis ſicut madian & ſiſarę:ſicut iabin in torrente ciſſon.
Diſperierunt in endor:facti ſunt ut ſtercus terrę.
Pone principes eorum ſicut oreb:& zeb & zebeę & ſalmana.
Omnes principes eorum qui dixerunt:hęreditate poſſideamus ſanctuarium dei.
Deus meus pone illos ut rotam:& ſicut ſtipulam ante faciem uenti.
Sicut ignis qui comburit ſyluam:& ſicut flamma comburens montes.
Ita perſequeris illos in tempeſtate tua:& in ira tua turbabis eos.
Imple facies eorum ignominia:& quęrent nomen tuum domine.
Erubeſcant & conturbentur in ſeculum ſeculi:& confundantur & pereant.
Et cognoſcant quia nomen tibi dominus:tu ſolus altiſſimus in omni terra.

ℭ IVXTA HEBRÆVM. ℭ Canticum pſalmi aſapho. LXXXIII.

† dei 1 Propheta. DEus † ne tace tibi: ne obſurdeſce & ne quieſce deus.
2 Quia ecce inimici tui tumultuabunt: & oſores tui eleuauerũt caput.
3 Super populum tuum callebunt ſecretum: & cõſiliabuntur ſuper reconditos tuos.
4 Dixerunt. Vox hoſtium recitata. uenite & deſolemus eos de gente: & non memorabitur nomen iſrael ultra.
5 Propheta. Quoniam conſiliati ſunt corde pariter: ſuper te fœdus ferient.
6 Tentoria edom & iſmaelitarum: moab & agareni.
7 Ghebal & ammon & amalec: paleſtina cum habitatoribus zor.
8 Etiam aſſur aſſociatus eſt cũ eis: fuerũt brachium filiis lot. Selah.
9 Fac illis ſicut madian ſicut ſiſarę: ſicut iabin in flumine chiſon.
10 Deſtructi ſunt in fonte dor: fuerunt ſterquilinium terrę.
11 Pone ipſos duces eorum ſicut oreb, ſicut zeeb, ſicut zeuach, ſicut ſalmona: omnes principes eorum.
† deorum 12 Qui dixerunt. Vox hoſtium recitata. hereditabimus nobis habitacula dei †.
13 Propheta. Deus meus pone eos ut rotam: quaſi glumam faciebus uenti.
14 Velut igne combures ſyluam: & ſicut flamma inflammabis montes.
15 Sic ſequeris eos in tempeſtate tua: & in turbine tuo terrebis eos.
16 Imple facies eorum ignominia: & quęrent nomen tuum domine.
17 Confundentur & terrebunt uſq; ſemper: & erubeſcent & peribunt.
18 Et ſcient quia tu (eo cui) nomen tuum (propriũ) dñs: ſolus tu excelſus ſuper omnem terram.

TItulus eſt. Canticum pſalmi aſapho. De quo vt ſupra.

ℭ Circa materiam pſalmi apparet ex ipſo pſalmo ꝙ tractatur de bello quod fuit tempore dauidis: & ſcriptum eſt. 2. reg. 10. 11. & 12. & tangitur. 2. reg. 8. quando ſcilicet anon rex ammonitarum ignominioſe tractauit legatos dauidis, & propterea conduxit multas nationes ſecum ad pugnandũ contra dauidem. ℭ Hoc autem bellum eſſe materiam pſalmi huius, apparet tum ex cõfœderatione nationum in pſalmo nominatarum. expreſſe ſiqdem in pſalmo explicant decẽ nationes confœderatę contra iſrael. Et ne libera tribuatur interpretandi facultas, expreſſe ſubiungitur ſtatim poſt nominatos cõfœderatos. fuerunt brachium filiis lot. Vbi aptiſſime explicat oẽs cõfœderatos ad hoc fuiſſe cõfœderatos vt eſſent velut brachiũ ammonitis: quos conſtat eẽ filios lot. Teſtat. n. hiſtoria libri regũ ꝙ vidẽtes filii ammon ꝙ iniuriã feciſſent dauidi, miſerũt & cõduxerũt mercede ſyrũ roob & ſyrũ ſoba. 20. milia peditũ, & a rege maacha mille viros, & ab iſtob. 10. milia virorũ. Et poſtea ſubdit ꝙ adadezer eduxit ſyros q erãt trãs fluuiũ. Et rurſus. vidẽtes autẽ vniuerſi reges q erãt in pſidio adadezer ſe victos eſſe ab iſrael, expauerũt & fugerũt &c̃. timuerũtq; ſyri auxiliũ pbere filiis ammon. Qꝫ aũt natiões q̃ hic noiantur cõfœderatę in auxiliũ filiorũ lot, ſint illæmet quas ſubegit dauid, teſtat capitulũ. 8. 2. reg. vbi explicant ſeptẽ iſtarũ nationũ ſubactę a dauid. ſ. moab, ammon, philiſtim, amalec, edom, ghebal, aſſur. Et tres aliæ (ſcilicet zor, iſmaelitę, & agareni) iplicite vt puto cõprehendunt ſub ſyrię noie & dñio adepto vſq; ad euphraten. Iſmaelitę enim & agareni forte iõ in libro regũ tacent, quia terrę eorum nõ fuerunt ſubactæ: vtpote remotiores. q̃uis ipſi auxiliares filiis lot, fuerint ſuperati. Zor aũt ſi pars eſt vt dicitur ſyriæ, ſub ſyria comprehenditur. ¶ Tum ex victoria inſinuata in pſalmo. Ideo enim dicitur fac illis ſicut madian &c̃. vt intelligamus omnes gentes iſtas confœderatas fuiſſe victas. Et vere factum eſt iſtis nationibus ſicut madian & ſiſarę &c̃. ¶ Tũ ex ignominia petita. imple facies eorum ignominia. Hoc enim directe reſpondet ignominiæ illatę a filiis ammon legatis dauidis, radendo medias eorũ barbas & pcidẽdo veſtes vſq; ad nates. Nec obſtat ꝙ pſalmus deſcribit nationes iſtas cõfœderatas cõtra deũ, vt nõ memoret nomẽ iſrael vltra. Teſtat ſiquidẽ ioab bellũ hoc cõtra deũ eſſe, dicẽs abiſai fratri ſuo. 2. reg. 10. eſto vir fortis & pugnemus ꝓ populo nr̃o & ciuitate dei nr̃i. ¶ Eſt igit materia pſalmi ad literam recurſus dauidis ad deũ in bello tot nationũ cõfœderatarũ aduerſus eum pro ammonitis.

ℭ SVMMARIVM EST.

ℭ Propheta cõtra cõfœderatas natiões decẽ ad delẽdũ populũ dei, ſupplicat deo vt faciat illis gẽtibus

ſicut olim fecit madianitis & chananęis: quia ſic ſuperſtites quęrent & cognoſcent ipſum ſolum eſſe dominum & excelſum ſuper omnem terram.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

DEus ne tace tibi. Diuidit̃ pſalmus in partes duas: ꝓpoſitiuā materię, & executiuam/ ibi qa ecce inimici. ¶ Proponit tria/ ſic ordināda ꝙ ſecūdum primum teneat locū. ſ. deus ne obſurdeſce/ ne agas ſurdū/ ne tanq̄ ſurdus adſis petitionibus noſtris. Secūdum. ne tace tibi. Dicere dei eſt facere: & cōſequēter tacere dei eſt nō facere. Vnde ſupplicādo ne tace, ſupplicat vt faciat ſibi/ ciuitati ſuę/ tēplo ſeu tabernaculo ſuo/ populo ſuo. Cauſam populi arrogat deo: vt humano more loquēdo facilius ipetret. & quia in veritate cōtra honorē diuinum fuiſſet oppreſſio populi in cā tam iuſta. & qđ plus eſt oībus, qa hoſtium maligna intentio populum colentem vnum deum intendebat deſolare. ¶ Tertium. Et ne quieſce deus: hoc eſt proſequere/ ne deſiſtas. Acſi aperte diceret. fac pro populo tuo, & non deſiſtas adiuuando nos & deuaſtando hoſtes.

¶ Quia ecce. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primū tractat̃ illa particula ne obſurdeſce. Secūdo illa/ ne tace tibi/ ibi quoniā cōſiliati ſunt. Tertio illa/ & ne qeſce/ ibi deus meus pone. ¶ Supplicādo itaq; ne obſurdeſcat/ affert primo rōnem ex parte inſurgētium. Quia ecce inimici tui tumultuabunt/ more accenſoꝝ ad inuadendū: & oſores tui eleuauerūt caput/ in ſupbiam elati. ¶ Secūdo ex parte patiētiū. Sup populū tuū callebūt ſecretū. Ammonitę temere iudicātes ſecretū cordis dauidis (ſcilicet ꝙ legatos nō humanitatis officio ſed explorādi gr̃a miſerit ad anon regē) ſignificant̃, callide interp̃tantes ſecretū qđ nō erat. Et cōſiliabunt̃ ſuper reconditos tuos/ filios iſrael ſub tua ꝓtectione ſuſceptos. ¶ Tertio ab inſurgentiū ꝓpoſito. Dixerūt/ definierūt ammonitę: hoc. ſ. venite/ cōfœderati, & deſolemus eos/ hebręos, de gēte/ hoc eſt vt nō ſit gens: & non memorabitur nomen iſrael vltra. Ex quo apparet quo tēdebant ammonitę: ad bellum ſcilicet offenſiuum & exterminatiuum iſraelis. Ex quibus tribus apparet congrue ſupplicari deo ne obſurdeſcat.

Quoniā conſiliati ſunt. Tractat̃ hic illa particula/ ne tace tibi: excitādo primo deū a multitudine cōfœderatoꝝ contra ipm̃ deū. Quoniā cōſiliati ſunt corde/ nō ore tm̃, pariter/ ſimul: ſup te/ debellandū, fœdus ferient. Futurū fenēt/ reſpicit ptm̃ cōſiliati ſunt. ¶ Tētoria edom (ecce decē nationes cōfœderatę) & iſmaelitarum, moab. Iſtę gentes clarę ſunt. nam edom ſūt idumęi ab eſau: iſmaelitæ ab iſmaele filio abrahę: moab/ moabitę a moab filio lot. Et agareni. Hi ab agar cōcubina abrahę/ nomen mr̃is retinuerūt. Ghebal. hi ſunt de qbus. 2. reg. 8. dicit̃ ꝙ dauid pcuſſit & in gebelem ad. 23. milia. Et nihil aliud de iſtis inuenio. Et ammon/ ammonitę ab ammō altero filio lot: & amalech/ amalechitæ/ ab amalech nepote eſau. paleſtinoꝝ. hi ſunt philiſtęi. Cū habitatoribus zor. Aiūt zor eſſe tyrum. Sed minus conſonat hiſtorię: qm̃ rex tyri iunctus amicitia cū dauide ſcribit̃. 3. reg. 5. Etiam aſſur (aſſyrii ab aſſur filio ſem ſignificant̃ qui in libro regū dn̄r ſyri diuerſis cognoībus: vt ibidē patet. Syria. n. & aſſyria noīa euſdē regionis dn̄ūdiuiſę in multas ptes: quaꝝ forte ſupior pars aſſyria vocata ē) aſſociatus eſt cū eis. Duxit. n. adadezer rex ſoba etiā ſyros vltra euphratem: qui forte ſpāli noīe aſſyrii dicebant̃. Fuerūt brachiū/ tanq̄ inſtrm̄, filiis lot/ ammonitis. ¶ Qm̃ inquā hi oēs ferietūt fœdus contra te, ideo fac illis ſicut madian. Excitato deo a fœdere decē nationum contra ipm̃, petit mō ꝓpheta vt faciat illis ſicut olim fecit aliis hoſtibus ſuis. Et cōmemorat ſpāliter madian & iabin. Madian bis legit̃ mirabiliter deuaſtatus. Primo tp̃e moyſi nu. 31. qñ miſſis. 12. millibus pugnatoꝝ exterminarūt madianitas, & nec vnus quidē iſraelitarum occiſus eſt. Altera vice tp̃e gedeonis/ iudi. 7. & 8. qñ gedeon cum trecētis viris aggreſſus eſt exercitum madianitaꝝ cum aliis oriētalibus. De vtraq; ꝓſtratione pōt itelligi. fac illis ſicut madian. i. madianitis a madian filio abrahę ex cethura vxore gen̄. 25. ſicut ſiſare/ principi exercitus iabin regis chanaan iudi. 4. Et tāgit̃ ꝓſtratio exercitus eius tp̃e delbore & barac/ ibidē ſcripta. Vñ ſequit̃ ſicut iabin/ hoc eſt exercitui iabin, in flumine chiſon. Deſtructi ſunt in fonte dor. nomē eſt loci. Sed aduerte hic ꝙ hic ſunt duæ dictiones. altera en/ hoc ē fons ſeu latitudo: altera dor/ qđ eſt nomē ꝓprium loci. Inuenitur tm̃ alibi (ſcilicet. 1. reg. 28.) endor vna dictio ſm̃ ioſephum in fine ſexti li. antiq. nomē ꝓprium ciuitatis in qua erat pythoniſſa cōſulta a ſaule. & forte ciuitas illa a fonte dor denoīata eſt endor. Fuerunt ſterqͥliniū terræ/ in caſu datiuo: hoc eſt cadauera eoꝝ inhumata/ fuerunt vt ſterqͥliniū ad ipīguandum terrā. ¶ Pone ipſos duces eoꝝ. Proſtrationi exercituū adiūgit ꝓſtrationē ducū eoꝝ: vt nō tm̃ in exercitus ſed in pricipes eoꝝ vindicta fiat. Pone ipſos duces eoꝝ ſicut oreb, ſicut zeeb, ſicut zeuach, ſicut ſalmona. Nomina ſunt hæc principum exercitus madian & orientalium, qui fuerunt tunc occiſi a gedeone & ephraim: vt ibi dicitur. Oēs/ nullo excepto, principes eorum. Qui dixerunt. hæreditabimus nobis habitacula dei/ terram promiſſionis. quæ erat velut habitatio dei: pro quanto deus appellabat terram illam ſuam, vt habitaret nomen ſuum ibi per cultum &c̄.

Deus meus. Tractat̃ hic illa particula/ & ne qeſce deus: ſupplicādo ꝑ exterminatrice vindicta. Deus meus pone eos vt rotā, quaſi glumā faciebus vēti. Appellatiōe rotę itellige ſimilitudinē rotę/ coloris albi/ naturę leniſſimę/ cōſurgētē ex flore cardui ad ꝑfectionē ꝑducto. q̄ a vento facillime ipellit̃: vt ad ſenſum videmus. Vñ ſolus vetus cōmemorat̃ mouēs tā reſpectu hmōi rotę q̄ reſpectu glumę/ q̄ ē follicu

lus frumēti.Et intēdit p has metaphoras ꝙ abſꝗ difficultate eiiciat deus exercitus iſtos.¶ Velut ignis cōburens ſyluā,& ſicut flāma inflāmabis montes:ſic ſequeris eos in tēpeſtate tua.Claræ ſunt ſimilitudines:allatę ad hoc ꝙ ſicut ſine delectu mediāte igne deus cōburit ſyluā & flāma mōtes/quum accēditur ignis in ſyluis aut in mōtibus,ita ſine delectu oēs iſtos pſequat̄ hoſtes.Et explicat pſecutionē ad ſimilitudinē tēpeſtatis & turbinis:nō ſolū ad denotandā vehementiā diuinę pſecutionis tanq̄ deſuper venietis,ſed ad petēdum executionē ſimilē executioni factę cōtra chananeos iudi.4.qñ pterruit eos dñs intātum vt ſiſara de curru exiliēs/pedibus fugeret.& cōtra orietales iudi.7.qñ oia caſtra eorum turbata ſunt,& vociferātes vlulanteſꝗ fugerunt. ¶ Imple facies eoꝝ.Nō ſufficit pphetę vt pereāt,ſed petit vt ignominioſe pereāt/ſicut ipſi ignominiā intulerunt legatis.Et quærent nomē tuum dñe.Ecce quorſum petit vīdictā/vt ſupſtites q̄rāt nomē dñi.Nouerat ppheta inimicos nō trahi ad q̄rēdū nomē dñi amore,ſed timore/ſed verberibus & afflictionibus.& ppterea tāq̄ eis vtile & deo honorabile/petit vt impleat facies eoꝝ ignominia,& ſic quęrēt nomē dei noſſe & honorare.¶ Cōfundent̄ & terrebunt̄ . Deſcribit effectus punitionis diuinę,vt manifeſtet fructū eoꝝ.Cōfundent̄/nō aſſequētes intētū,& terrebunt̄(ad lrām ſyri timuerūt pbere amplius auxiliū)nō ad horā ſed vſꝗ ſemp/quātū eſt ex natura facti;& erubeſcent/ob ignominiā,& peribunt.magna enim multitudo periit.hi enim ſunt effectus perſecutionis diuinę.¶ Et ſcient.Ecce fructus.Et ſcient/ſupſtites, quia tu/ſupple es qui pugnas pro nobis:rurſus ſcient quia nomen tuum/tibi proprium,dominus/non horum aut illorū ſed dñs abſolute / hoc eſt vniuerſorum.& iteꝝ ſcient quia ſolus tu/& alius nullus deus aut hō,excelſus ſup oēm terrā/vtpote non hñs parē.Hic eſt fructus deſiderabilis a ſanctis:vtpote vtilis hoībus & honorē exhibēs deo.Amē.

¶ VVLGATA EDITIO.¶ Victori p torcularib⁹ filiis core pſalm⁹.LXXXIII.

QVam dilecta tabernacula tua domine uirtutum : concupiſcit & deficit anima mea in atria domini.

Cor meum & caro mea:exultauerunt in deum uiuum.

Eteni paſſer inuenit ſibi domū:& turtur nidū ſibi ubi ponat pullos ſuos:

Altaria tua domine uirtutum:rex meus & deus meus.

Beati qui habitant in domo tua:in ſecula ſeculorum laudabunt te.

Beatus uir cuius eſt auxilium abs te:aſcēſiones in corde ſuo diſpoſuit in ualle lachrymarum,in loco quem poſuit.

Eteni bñdictionē dabit legiſlator:ibūt de uirtute i uirtutē,uidebit̄ deus deoꝝ in ſion.

Domine deus uirtutum exaudi orationem meam:auribus percipe deus iacob.

Protector noſter aſpice deus:& reſpice in faciem chriſti tui.

Quia melior eſt dies una in atriis tuis:ſuper milia.

Elegi abiectus eſſe in domo dei mei:magis q̄ habitare in tabernaculis peccatoꝝ.

Quia miſericordiā & ueritatem diligit deus:gratiam & gloriam dabit dominus.

Nō priuabit bonis eos qui ambulāt in inocētia:dñe uirtutū btūs hō qui ſperat in te.

¶ IVXTA HEBRÆVM.¶ Vicēti ſup ghithith filiis core pſalmus. LXXXIIII.

1 QVam dilecta tabernacula tua,domine * exercituum:

2 Propheta. Concupiuit & etiam conſumpta eſt anima mea atriis domini : cor meum & caro mea laudabunt ad deum uiuum.

3 Etiam paſſer inuenit domum/& hirundo nidū ſibi [in] quo poſuit pullos ſuos : altaria tua domine * exercituum/rex meus & deus meus.

4 Beatitudines habitatorum domus tuę:adhuc laudabunt te. Selah.

5 Beatitudines hominis/ [cui] fortitudo ipſi in te [eſt] :eleuationes [erit] in corde eorum.

6 Tranſeuntes in ualle fletus/fontē ponent illā:etiā benedictionibus amiciet̄ doctor.

† deos 7 Ibunt de fortitudine ad fortitudinem:apparebit ad deum † in ſion.

† dij 8 Domine * deus † exercituum audi orationē meā:auſculta deus iacob. Selah.

† dij 9 Clypeus noſter uide deus † ;& reſpice facies chriſti tui.

10 Quoniam bonus dies in atriis tuis ſuper mille: elegi eſſe ad limen in domo dei mei ma-
gis q̃ habitare in tentoriis impietatis.
11 Quia ſol & ſcutum dominus deus†: gratiam & honorem dabit dominus, non prohibe- 141
bit bonum ambulantibus in perfectionibus.
12 Domine exercituum: beatitudines hominis confidentis in te.

TItulus eſt. Vincenti ſuper ghithith filiis core pſalmus. Ghithith iſtrumẽtum dicitur muſicũ denominatũ ab vrbe gath. Filii core inter cãtores cõputanẽ, denominati a patre ſeditioſo ſeu ſchiſmatico cõtra ſacerdotiũ aaron nu. 16. ea etiam ratione quia vt dicitur nu. 26. factum ẽ grande miraculum vt pereunte core non perirent filii eius. Significatur itaq; ꝙ pſalmus iſte deputatus eſt cantandus a filiis core ſuper illo inſtrumento muſico. vel ꝙ filii core materiam pſalmi prębuerunt.

¶ Materia pſalmi (vt ex ipſo colligitur pſalmo) eſt tẽplũ dei vt amabile, deſiderabile ac delectabile. clara enĩ mẽtio atrioꝝ & altariũ & appitiõis corã deo ĩ ſion, teſtaẽ ꝙ de tẽplo dei in ſion ẽ ſermo ad lram.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta domũ dei & illius atria amabilia deſcribit ex deo viuo, ex altaribus, ex tam habitantiũ q̃ cõcurrẽtiũ beatitudine, & ex doctrina. ita ꝙ elegit melius eſſe in limine domus dei q̃ in penetralibus impioꝝ: profitẽs beatos eſſe confidẽtes in deo, quia dominus ſol, ſcutũ, largitor grẽ & honoris &c̃. eſt.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

QUam dilecta. Diuidiẽ pſalmus in ptes duas: ppoſitiuã materię, & executiuã, ibi cor meum. ¶ Proponit duo. Alterum ex parte tẽpli dei: ꝙ. ſ. eſt dilectũ. q̃ dilecta tabernacula tua. Pluraliter dixit tabernacula pp diuiſionẽ inter ſanctũ & ſanctũſanctoꝝ. Vel qa iam multiplicata erant. nam dauid nõ trãſtulit tabernaculũ quod fecerat moyſes in ſion: ſed cõſtruxit aliud, transferendo arcã in tabernaculũ nouum. Ad ſignificãdũ ergo & ꝙ prius tabernaculũ fuit dilectũ, & ꝙ nouũ tabernaculũ eſt dilectum, dixit pluraliter tabernacula. Quãuis etiã hoc poſſit intelligi rõne adiunctoꝝ habitaculorũ: quæ erãt habitacula miniſtroꝝ tẽpli. ¶ Alterũ ex parte ꝓphetæ. ſ. deſideriũ & delectatio. Concupiuit & ẽt cõſũpta ẽ aĩa mea atriis dñi, cõſtruẽdis ſeu habitãdis. Aĩæ cõſũptio magnitudinẽ affectus ſignificat ad manẽdũ ĩ atriis dñi. aut magnitudinẽ delectatiõis, vſq; adeo vt videaẽ cõſumi aĩa, hoc ẽ abſtrahi ab opationibus aĩalibus: vt cõtigit ĩ extaſi. & ad lram explicaẽ magnitudo affectus dauidis ad domũ dei.

¶ Cor meum. Incipit hic pars executiua tali ordĩe. Prĩo tractatur illa particula, q̃ dilecta tabernacula tua. Secũdo illa, cõcupiuit & etiã cõſumpta ẽ, ibi dñe de⁹. ¶ Tractaẽ itaq; amabilitas domus dei ex capitibus ſex. Prĩo ex pte dei: declarãdo ꝙ deus ẽ rõ totius amoris & cultus tẽpli. Cor meũ, mens mea, & caro mea. Siue p carnẽ ĩtelligas ptẽ ſenſitiuã, ſiue ẽt carnalia mẽbra. de vtriſq; n. verificaẽ ꝙ cãtabunt laudãdo deũ: dauid. n. ẽt corpali miniſterio laudauit deũ in trãſlatiõe arcę: vt patet. 2. reg. 6. Et dictio hebraica quæ hic poniẽ, ſignificat laudẽ mixtam cantui. ¶ Etiã paſſer. Secũdo ex pte altaris, ſumpta metaphora ab auibus quo ad duo: hoc ẽ habitaculũ p eis, & nidum p pullis earũ. Ita ꝙ cõparanẽ altaria & habitaculo & nido: qa pſtant bonũ homini p ſe & pro genere. & cũ hoc deſcribiẽ delectatio dauidis in ſacrificiis dei quẽadmodũ delectanẽ aues inuẽto habitaculo & inuento nido. Altaria dicit: qa in rei veritate plura erãt altariã. aliud enim erat altare holocauſtoꝝ & aliud altare thymiamatis. Rex me⁹ & deus meus. Grãs agẽdo de tãto beneficio, appellat regẽ a regẽdo, qa puidit nobis de altaribus cõferentibus & qd eſt domus & qd eſt nidi: & deũ rõne cultus q exhibeẽ ſuper altaribus. ¶ Beatitudĩes. Tertio a beatitudine habitãtiũ in domo dei. Beatitudines, in ſpe, ſunt habitatoꝝ domus tuæ, ſacerdotũ, leuitarũ, & vlt miniſtrorũ tuorũ: qa adhuc, hoc ẽ ſine ceſſatiõe, laudabũt te. Proprie aduerbiũ adhuc ſignificat ſemp ſupeſſe futurã laudẽ. Quod cõſtat adimpleri in ſucceſſiuis laudibus dei in hac vita: qa laus ſuccedit laudi. ¶ Beatitudines hoĩs. Quarto a beatitudine cõi oĩbus cõcurrẽtibus ad domũ dei ĩ veritate cordis ſui. Beatitudines, in ſpe, ſunt hoĩs fortitudo ipſi ĩ te: hoc ẽ cuius fortitudo ẽ in te, nõ in ſeipſo: hoc ẽ nõ ponit in ſeipſo ſpem, cõfidẽdo in viribus humanis, ſed fortitudinẽ ſuã ponit in deo. Ita ꝙ denominauit vere cõcurrẽtes ad deũ, ex cordis ꝓpꝛii ęſtimatione, qua deũ recognoſcũt eẽ fortitudinem ſuã. Quia eleuationes in corde eorũ. nõ habẽt corda depreſſa ad terrena tales hoĩes, ſed eleuata ad ea q̃ dei ſunt. ¶ Trãſeuntes in valle fletus. Quinto a fiducia afflictoꝝ: ex hoc. ſ. ꝙ afflicti trãſeũtes in valle fletus (oĩa afflictionũ genera cõprehẽdit ĩ valle fletus. & oẽs afflictos cõphẽdit, dicẽdo tranſeũtes in valle fletus) fontẽ ponẽt illã. ſ. domũ dei. habebũt. n. domũ dei vt fontẽ refrigerii, vt locũ conſolationũ, vt locũ ad quẽ ſuſpirabũt vt ad fontẽ gratiarũ & cõſolationum. At ſi textus iſte meminit certi loci q iudi. 2. appellaẽ locus flentiũ (pro eo ꝙ oĩs iſrl̃ reprehẽſus ibi ab angelo ꝙ violaſſent fœdus diuinũ in ſui ruinã, fleuerint) tractaẽ hic amabilitas domus dei ab affluẽtia bonoꝝ inde pueniẽte. Et eſt ſenſus ꝙ iſraelitę vidẽtes affluẽtiã diuinoꝝ beneficiorũ ex tẽplo dei, trãſeũtes in valle fletus (hoc eſt recordati violati fœderis diuini & diuinarũ monitionũ ac cõminationũ: ſicut illi trãſeũtes p illã vallẽ, fletũ ex loco recordanẽ) nõ ſolũ flebũt ſed fontẽ lachrymarum ponẽt, efficiẽt illã vallem, recognoſcendo quantum

dãnű incurrerunt tãto tẽpore/ſuſtinẽtes idola.ex affluentia.n.diuinorꝫ bñficiorꝫ ex cultu in domo dñi, cõuicti ꝙ abũdaſſent bonis ſi deű coluiſſent/tãta abũdãtia lachrymarű effluẽt ꝙ fontẽ nõ locű lachrymarű efficiẽt vallẽ illã: ¶ Sexto a cõditiõibus doctorꝫ ĩ domo dñi.Etiã bñdictionibus amicietur doctorꝫ hoc ẽ erűt doctores veſtiti bñdictionibus ĩternarű virtutű.i.erűt doctores ꝑditi virtutibus,docẽtes nõ ſolű verbo ſed vita & exẽplo.Et ecce fructus talium doctorꝫ. Ibűt/ꝓpñ diſcẽtes,de fortitudine ad fortitudinẽ/& nõ de fortitudine ad ociű aut ĩgratitudinẽ,ſed ꝓgredient̃ de fortiter geſtis ad alia fortiter gerẽdaꝫ & tãdẽ apparebit/qlibet eorꝫ,ad deű in ſion/loco tẽpli,cultum exhibendo/gratias agendo &c̃.

Domine deus exercituű. Tractat̃ hic illa ꝑicula/cõcupiuit & ẽt cõſũpta ẽ aĩa mea atriis dñi/tali ordine.Prĩo petit qđ hic cõcupiuit.Audi oſonẽ meã,auſculta deus iacob.clypeus nr̃ vide deus, & reſpice facies chři tui/dauidis.Hoc eſt qđ deſiderauit:vt deus reſpiciat benigno oculo faciẽ dauidis apparẽtis corã ſe ĩ tẽplo ſeu tabernaculo dei.Humão more petitionẽ explicat:quo quos diligimus reſpicim⁹ ĩ facie,exoſos ãt nõ reſpicimus.¶ Scđo rõnẽ reddit quare cõcupiuit atriis dñi.Qm̃ bonus dies/ſupple vnicus,ĩ atriis tuis ſup mille/dies alibi:iõ elegi eẽ ad limen ĩ domo dei mei magis ꝗ̃ habitare ĩ tẽtoriis ĩpietatis.Et cõſiſtit rõ maioris boni , tũ qa dies vnus ĩ atriis dei ẽ bonus aĩæ,habitatio aũt cű ĩpiis eſt mala aĩæ.tũ qa ẽt bona tꝑalia cultus dei tũc tẽporis ꝑſtabat/multo potẽtius ꝗ̃ ſocietas ĩpiorꝫ. Aduerte hic ꝙ dictio hebraica quã iterꝑtes exponẽdo dixerűt eẽ ad limen/ſonat ſi latina lingua admitteret liminare ĩfinitiuű.¶ Tertio a cõditiõibus dei.Quia ſol/iuſtitiæ & oĩs veritatis,& ſcutű/cõtra cũcta aduerſantia,dñs deus.rurſus qa gr̃am/tã internã ꝗ̃ externã,& honorẽ dabit dñs.itẽ qa nõ ꝓhibebit bonű ambulãtibus ĩ ꝑfectionibus/morꝫ/vitę/cultuſq diuini.Iõ dñe exercituű,beatitudines ſunt hoĩs cõfidẽtis ĩ te.Collige triplex genus bñficii deſcriptű:& ꝑſpicies merito illatű ꝙ btitudines ĩ ſpe ſűt cuiuſlibet q cõfidẽs eſt in deo:vtpote hñs deű pro ſole & ſcuto/vtpote obtẽturus gr̃am & honorẽ etiã corã hominibus/vtpote cui accumulãda ſunt bona animæ & corporis & in hac vita & in alia.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori filiorum core pſalmus. LXXXIIII.

Benedixiſti domine terram tuam:auertiſti captiuitatem iacob.
Remiſiſti iniquitatem plebis tuæ:operuiſti omnia peccata eorum.
Mitigaſti omnem iram tuam:auertiſti ab ira indignationis tuæ.
Conuerte nos deus ſalutaris noſter:& auerte iram tuam a nobis.
Nunquid in æternum iraſceris nobis:aut extendes iram tuam a generatione in generationem?
Deus tu conuerſus uiuificabis nos:& plebs tua lętabitur in te.
Oſtende nobis domine miſericordiam tuam:& ſalutare tuum da nobis.
Audiam quid loquatur in me dominus deus:quoniam loquetur pacẽ in plebẽ ſuam.
Et ſuper ſanctos ſuos:& in eos qui conuertuntur ad cor.
Verũtamen prope timẽtes eű ſalutare ipſius:ut inhabitet gloria in terra noſtra.
Miſericordia & ueritas obuiauerunt ſibi:iuſtitia & pax oſculatę ſunt.
Veritas de terra orta eſt:& iuſtitia de cœlo proſpexit.
Etenim dominus dabit benignitatem:& terra noſtra dabit fructum ſuum.
Iuſtitia antẽ eum ambulabit:& ponet in uia greſſus ſuos.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincenti filiis core pſalmus. LXXXV.

1 Propheta. Voluiſti domine terram tuam:reduxiſti captiuitatem iacob.
2 Cõdonaſti iniquitatẽ populo tuo:operuiſti oẽ peccatű eorű. Selah.
3 Collegiſti oẽm iram tuam:feciſti redire ab indignatione furorem tuum.
4 Reduc nos deus ſalutis noſtræ:& frange iram tuam nobiſcum.
5 Nunquid æterno indignaberis in nobis:ꝓtrahes iram tuã generationi & generationi?
6 Nonne tu reuerteris, uiuificabis nos?& populus tuus lętabuntur in te.
7 Fac nos uidere domine gratiam tuam:& ſalutem tuam da nobis.
8 Audiam quid loquetur ipſe deus dominus:quoniam loquetur pacem ad populű ſuű & ad gratioſos ſuos,& non reuertentur ad ſtultitiam.

9 Tantum prope timentes† eius ſalus ipſius:ad habitandum honor in terra noſtra. † timētib⁹
10 Gratia & ueritas obuiauerunt:iuſtitia & pax oſculatę ſunt.
11 Veritas de terra germinabit:& iuſtitia de cœlis proſpecta eſt.
12 Etiam dominus dabit ipſum bonum:& terra noſtra dabit fructum ſuum.
13 Iuſtitia faciebus eius ibit:& ponet uiæ greſſus eius.

TItulus eſt. Vincēti filiis core pſalmus.De quo vt ſupra.

¶Materia pſalmi(vt uerba pſalmi prę ſe ferunt)eſt redēptio q̄ tūc expectabaī p meſiā.Ad cuius euidētiā aduertendū eſt,pſalmū tractare duas captiuitates.Alterā p̄teritam,in primis tribus verſiculis: alterā futurā quātū ad redēptionē a quarto verſiculo vſq; ad finē.Et de p̄terita nō eſt q̄ō:quū cōſtet eſſe reductionē ex ſeruitute ęgyptiaca.de futura aūt in dubiū vertiī an ſit babylonica captiuitas,an captiuitas quæ expectabaī redimēda p meſiā.¶ Apparet aūt ex duobus q nō ſit ſermo de reductione ex captiuitate babylonica,ſed de redēptione p meſiā.Prīo ex pace hic pphetata. Redeūtes.n.ex captiuitate babylonica nō habuerūt tantā pacē quanta hic deſcribiī.nā & impediti ſunt ędificare templū cœptū ab hominibus & cambyſe rege perſari.1.regū.4.& poſtea licētia obtenta a dario ędificandi,nihilominus tanto timore hoſtium p̄mebantur q vna manu ędificabant murum hieruſalem & altera faciebāt opus,neemię.4.Secūdo ex iuſtitia deſcripta ſeu prophetata.nam tunc qui redierunt ex captiuitate,nō habuerunt iuſtitiam ante oculos ſuos:ſed vt patet.1.eſdrę.9.& principes & ſacerdotes & leuitę & populus tranſgreſſi ſunt mandata dei,miſcentes ſemen ſanctum cū prohibitis gentibus:etheis,ferezeis,iebuſeis &c̄.Quia itaq; ea quæ prophetantur in pſalmo diſſonant ab iis quæ acciderunt in reductis ex captiuitate babylonica,& valde conſonant redemptioni per meſiam(quæ iuſtitiam,pacem,gratiam & veritatem ſecum tulit pleniſſime)ideo materia pſalmi ad literam eſt redemptio tunc a patribus expectata adimplenda per meſiam. Vnde & in textu non deſcribitur captiuitas vt futura ſed vt p̄ſens, liberatio autem vt futura:vt patet intuenti.

¶SVMMARIVM EST.

¶Propheta pro redimenda per meſiam humani generis captiuitate ſupplicans,deſcribit meſię præſentiam a prædicatione pacis,a concurſu gratiæ & veritatis,iuſtitiæ & pacis:cum fructificatiōe pacis & cœleſtis iuſtitiæ &c̄.

¶Perſona loquens propheta eſt.

VOluiſti dn̄e.Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuā materiæ,& executiuā,ibi nūqd ęterno.¶Proponēdo materiā cōmemorat prius ſimile antiquum beneficium dei:ſcilicet eductionē populi de ægypto in terrā promiſſionis. Voluiſti dn̄e,habitare.Gene.15.differre ſe dicit deus executionē habitādi terrā promiſſionis,qa nōdum ſunt completę iniquitates amorręorum.qbus cōpletis habitauit deus terrā pmiſſionis p populū ſuū.Et ideo tanq̄ iam aduenerit tēpus habitandi dicit ppheta.Voluiſti dn̄e,ſupple habitare p pplm tuū,terrā tuā,hoc eſt terrā pmiſſionis:iuxta illud leui.25. terra nō vendetur in perpetuū,quia mea eſt,& vos aduenę & coloni eſtis.Reduxiſti captiuitatē iacob,populi iſrael ex ſeruitute ęgyptiaca.Et dicit reduxiſti:qa gen̄.15.pmittiī,generatione quarta reuertentī huc. Condonaſti iniquitatem populo tuo.In itinere dum populus reduceretur a deo in terram in qua prius fuerant patres eius,peccauit populus pluries:ita q merebatur nō introduci in terram promiſſam. & propterea hic dī q non obſtantibus peccatis deus reduxit eos.Operuiſti omne peccatū eorum.Vbi multitudinē peccatorū in itinere cōmiſſorū ſignificat.Collegiſti oēm irā tuā,a diſperſione populi:feciſti redire ab indignatione furorē tuū,quo volebas populū diſperdere.¶ Reduc nos.Poſtq̄ redemiſti ex ęgypto & condonaſti tot crimina,ſupereſt vt reducas nos,de captiuitate peccati,deus ſalutis noſtræ: & frange iram tuam nobiſcum,quam cōtra nos habes ex communi generis humani peccato. Et hæc duo ſunt quæ proponit:quæ ſancti patres expectabant adimplenda per meſiam.

¶Nunquid ęterno. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractatur illa particula,frange irā tuā nobiſcū.Secūdo illa,reduc nos deus ſalutis nr̄æ;ibi audiā qd loqueī.¶Fractionē irę tractat a terminatione illius.Nunquid ęterno indignaberis in nobis?quaſi dicat abſit.protrahes,hoc eſt nunquid ptrahes,iram tuam generationi & generatiōi,ſucceſſiue,ſine fine?quaſi dicat abſit.¶ Nōne tu reuerteris.More humano loqtur,tanq̄ indignatus abierit deus,q qn̄q; reuerteī.Et intēdit q receſſit ſubtrahēdo gr̄am,reuerteī cōferēdo eā. Viuificabis nos,hoc eſt nōne tu viuificabis nos,vita gr̄æ:& ppl's tuus lętabunī(cōſtructio de ſignificato)in te.effectus internę vitę ſpiritualis eſt lętitia in deo.¶ Fac nos videre dn̄e gr̄am tuā.Nō ſolū terminabiī ira tua,ſed cū puentu gr̄æ tuæ.Perſpice in hac petitione quod dn̄s ait.multi reges & pphetę voluerunt videre quæ vos videtis & nō viderūt.Et ſalutem tuam dabis nobis.non ſolum uidebimus gratiā tuā,ſed dabis cum illa ſalutem,non humanam ſed tuam.

Audiā qd loqtur. Tractaī hic illa particula,reduc nos deus ſalutis nr̄æ:deſcribēdo reductionē prīo a doctrina meſiæ.Audiā qd loqueī ipſe deus dn̄s.Sermonē inqt chriſtus quē audiſtis nō eſt me⁹ ſed ei⁹ q

miſit me.Andiam inquit id quod ꝑdicabit tūc deus:qm̄ loquet̄ pacē/euangeliū pacis,ad populū ſuū & ad gratioſos ſuos/diſcipulos.qbus mādauit/gratis accępiſtis gratis date. Gratioſos appellat gratis dātes.Et nō reuertent̄ ad ſtultitiā.Nota hūc effectū aduētus chriſti/ꝙ nō ſunt amplius reuerſi iudęi ad ſtultitiā idolatrię.¶ Tm̄ prope timētes eius ſalus ipſius.Duplex pōt eſſe ſenſus.Alter ſignificans effectū euāgelii pacis:ꝙ licet ſit ꝓpoſitū oībus ,nō tn̄ effectū ſalutis pariet oībus/ſed tm̄ apud timētes deū:hoc eſt apud eos quos deus tāgit intus ſuo timore.nemo inqt chriſtus venit ad me niſi pater qm̄ me miſit traxerit eū/interno motu.Alter eſt ſignificās corporalem ꝑſentiā chriſti ꝑdicātis euāgelium pacis non apud oēs ſed apud iudęos/ſignificatos per timētes deū:qm̄ quum totus mundus idolatrię vacaret/ſo/la gens iudęoꝝ timebat deū.Et tūc eſt ſenſus ꝙ ſalus eius.i.ꝑdicatio ſalutifera meſię,erit tm̄ ꝓpe iudę os timentes deū:iuxta illud.nō ſum miſſus niſi ad oues quæ perierūt domus iſrael.Et iuxta hunc ſecun dū ſenſum cōtinuanda eſt hæc particula cū immediate ſequēti/ad habitandum honor in terra noſtra. vt ſit cōtinuatio appoſitiua.ſalus/appoſitiue honor ad habitādū in terra noſtra.Et tūc hoc eſt / meſias honor dei & totius mūdi ad habitādū ꝑſentia corporali i ſola terra promiſſionis.Quā ꝓpheta appel/ lat terrā noſtrā:quia erat iudeoꝝ quātum ad vſum & fructum,dei aūt quātū ad proprietatē:vt dictum eſt in principio pſalmi.Iuxta primū vero ſenſū nō ē cū ꝑcedētibus ſed cū ſequētibus cōtinuāda hęc ꝑticula/ad habitādū honor in terra noſtra.Et eſt ſenſus.honor erit ad habitandum in terra noſtra quū gr̄a & veritas obuiauerūt.ita ꝙ gratia & veritas obuiauerūt qn̄ honor meſię habitabit in terra noſtra per myſteriū incarnationis.Quouis aūt mō cōtinues,proculdubio per obuiationem gratiæ & verita/ tis &c̄.deſcribit̄ meſias/ꝓphetando ꝙ in aduentu eius gratia & veritas obuiauerūt.vidimus inquit io/ annes eū plenū gratiæ & veritatis:& de plenitudine eius oēs accępimus.Ita ꝙ gr̄a & veritas non ſolū obuiauerūt/i ꝑſona meſię cōiūctę,ſed per ipſum ad vniuerſos diffūdēdæ.Iuſtitia & pax oſculatę ſunt. Cōſidera hoꝝ quattuor concurſum:& videbis nihil deficere.¶ Veritas de terra germinabit,& iuſtitia de cœlis ꝓſpecta eſt.Aduerte hic ꝙ dictio hebraica ſignificat germinare ſeu florere.ita ꝙ non dicit ve/ ritatē germinari ſed germinare:hoc eſt ꝙ ipſa veritas emittit florē ſeu germen.Vnde prouenit ꝙ pōt eſſe duplex ſenſus lr̄æ. Alter. veritas de terra/hoc eſt terreſtris,germinabit.Et ſic ſignificatur ꝙ veritas ꝓ ducet flores/germina & fructus ſuos.Et vere hoc adimpleri videmus tēpore meſię.in quo nullus eſt lo/ cus figmētis,ſed ſoli veritati:iuxta verbum dn̄i.ego ad hoc natus ſum vt teſtimoniū ꝓhibeam veritati: oīs q eſt ex veritate audit verba mea.Et ſic dr̄ veritas de terra/hoc ē veritas humanis mētibus natura/ liter inſita,germinabit/germē fidei.Nā veritas naturalis tanq̄ irrigata ꝑdicatiōe euāgelica,ꝓferet aſſen ſum fidei velut ſuū florē ſeu germen.Verū qppe vero germanū eſt:& veritas fidei nōnullus eſt fructus veritatis naturalis/ex dono tn̄ dei.& ꝓter hoc veritas nobis īſita germinabit rectitudinē morū & ope/ rū.Alter ſenſus eſt.Veritas germinabit de terra:hoc eſt ex terra/ex terrenis hominibus,emittet germi/ na ſua.Et hoc eſt valde mirabile ꝙ veritas quæ rarum inuenit in hominibus locū,tēpore meſię germi nat/profert germina ſua ex terrenis hominibus.Quod adimpletum videmus in vniuerſis nationib⁹ cōuerſis ad veritatē euangelicā ¶ Similiter duplici ſenſu exponi pōt/& iuſtitia de cœlis proſpecta ē. Alter eſt.Et iuſtitia de cœlis/hoc eſt iuſtitia cœleſtis,proſpecta eſt:quæ eſt iuſtitia fidei.Alter eſt. Et iu/ ſtitia proſpecta eſt de cœlis.Ante meſiam iuſtitia non eſt viſa niſi de terris/niſi ab hominibus terrenis dicta & exercitata:tempore meſię iuſtitia viſa eſt a cœlis inſtituta(qualis eſt iuſtitia fidei)promiſſa/ꝑ/ dicata &c̄.propter multitudinem miraculorum approbantium illam.

Etiā dn̄s.Accumulat diuina bn̄ficia futura tp̄e meſię.Etiā dn̄s dabit ipſū bonū.tū dando deitatē hoī. ꝑ meus qđ dedit mihi maius eſt oībus.Tū largiēdo verę bonitatis abūdātiā humano generi . & terra nr̄a dabit fructū ſuū/hoīem meſiā vltimū expectatū ex terra nr̄a.Tum multitudinē bonoꝝ operū.Iu/ ſtitia faciebus eius/meſię,ibit/dirigēs ip̄m ad oīa iuſta opa:decet.n.nos implere oēm iuſtitiā/dixit ipſe ioāni baptiſtę.& ponet vię greſſus eius/chriſti:hoc ē nō ſolū dirigēdo ſed exequēdo iuſtitia coram eo erit.multi.n.hn̄t iuſtitiā ante mētis oculos directricē,ſed nō ponētē in executiōe greſſus eoꝝ ī via hu⁹ vitę:qa qn̄q ī executiōe deficiūt.Meſię aūt greſſus iuſtitia nō ſolū diriget tanq̄ ante eū ꝑcedēs,ſed etiā ponet exequendo toti vię huius vitę greſſus illius:ipſe.n.ſolus eſt qui peccatum nō fecit.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Oratio dauid LXXXV.

INclina dn̄e aurē tuam & exaudi me:quoniam inops & pauper ſum ego.
Cuſtodi animam meam quoniam ſanctus ſum:ſaluum fac ſeruum tuum deus meus ſperantem in te.
Miſerere mei domine quoniam ad te clamabo tota die:lętifica animam ſerui tui,quoniam ad te domine animam meā leuabo.
Quoniā tu domine ſuauis & mitis & multę miſericordiæ:omnibus inuocantibus te.
Auribus percipe dn̄e orationem meam:& intende uoci deprecationis meæ.

In die tribulationis meę clamaui ad te:quia exaudiſti me.
Non eſt ſimilis tui in diis domine:& non eſt ſecundum opera tua.
Omnes gentes quaſcunq̧ feciſti uenient:& adorabunt coram te domine,& glorifica bunt nomen tuum.
Quoniam magnus es tu & faciens mirabilia:tu es deus ſolus.
Deduc me dñe ī uia tua & īgrediar ī ueritate tua:lętetur cor meũ ut timeat nomẽ tuũ.
Cõfitebor tibi dñe deus meus in toto corde meo:& glorificabo nomẽ tuũ in æternum.
Quia miſericordia tua magna ẽ ſup me:& eruiſti animã meã ex inferno inferiori.
Deus iniqui inſurrexerunt ſuper me,& ſynagoga potentium quęſierunt animam meã: & non propoſuerunt te in conſpectu ſuo.
Et tu domine deus miſerator & miſericors:patiens & multę miſericordię & uerax.
Reſpice in me & miſerere mei:da imperiũ tuũ puero tuo:& ſaluũ fac filiũ ancillæ tuæ.
Fac mecum ſignum in bonũ et uideant qui oderunt me & confundantur:quoniam tu domine adiuuiſti me & conſolatus es me.

ℭ IVXTA HEBRÆVM. ℭ Oratio dauidi. LXXXVI.

1 Propheta. INclina dñe⁴ aurem tuam,reſpõde mihi:quia pauper & mendicus ego.
2 Cuſtodi aĩam meã,qa grõſus ego:ſalua ſeruũ tuũ tu deꝰ meꝰ cõfidẽtẽ ĩ te.
3 Miſerere mei domine†:quoniam ad te uocabo tota die. † dñi mei
4 Lętifica animam ſerui tui:quia ad te domine† animam meam leuabo. † dñi mei
5 Quoniã tu domine† bonus & ignoſcens & multus gratia:omnibus uocantibus te. † dñi mei
6 Auſculta domine⁴ orationem meam:& auſculta in uocẽ deprecationũ mearum.
7 In die anguſtię meæ uocabo te:quia reſpondebis mihi.
8 Non ſicut tu in diis domine†:& non ſicut opera tua. † dñi mei
9 Oẽs gẽtes quas feciſti ueniẽt:& curuabũt ſe faciebꝰ tuis dñe⁴ & honorabũt nomẽ tuũ†. † noĩ tuo
10 Profeſſio gẽtiũ. Quia magnus tu,& faciens ſepata tu:deus† ſolus tu. † dii
11 Propheta. Doce me dñe⁴ uiã tuã,ibo ĩ ueritate tua:uni cor meũ timori nois tui.
12 Confitebor te dñe† deus meus in toto corde meo:& honorabo nomẽ tuũ ſempiterno. † dñi mei
13 Quia gratia tua magna ſuper me:& eruiſti animam meã a fouea inferiori.
14 Deus† ſuperbi ſurrexerunt ſuper me,& cętus robuſtorum quęſierunt animam meam: † dij
& non poſuerunt te coram ſe.
15 Et tu domine† deus miſerator & miſericors:longus furorũ,& multus gratia & ueritas. † dñi mei
16 Vertere ad me & miſerere mei:da fortitudinem tuã ſeruo tuo,& ſalua filiũ† ancillę tuę. † filio
17 Fac mecum ſignum bonitati:& uidebunt oſores mei & confundẽtur,quia tu domine⁴
auxiliatus es mihi & conſolatus es me.

TItulus eſt.Oratio dauidi.Iſte eſt ſecundus pſalmus habens pro titulo oratio : quia per modum orationis conditus eſt. ℭ Materia eius(quãtũ ex ipſo pſalmo apparet)eſt ipſemet dauid cõſtitutus in perſecutione ab abſalon. Qꝫ enim dauid pro ſeipſo oret in hoc pſalmo,facile intelligitur ex apoſtolica regula:ſcilicet quia nihil eorum quę de ſeipſo dicit excedit perſonam eius,ſed omnia verificãtur de ipſo:vt facile eſſet diſcurrendo per ſingula monſtrare.¶ Qꝫ autem de perſecutione ab abſalon loquatur,apparet ex eo,ꝙ manifeſte petit ſaluari a congregatione quęrẽtium animam ſuam : adiungens vt videant quoniam tu domine adiuuiſti me & conſolatus es me. Hinc enim apparet ꝙ aut de perſecutione a ſaule aut de perſecutione ab abſalon loquitur.tertia enim non inuenitur congregatio odientium quęrentium animam eius,proprie loquendo.Hoſtilia ſiquidem bella exterorum tendebãt directe contra ſtatum regni & non contra vitam dauidis:ſed perſecutio tam ſaulis q̃ abſalon directe tendebat contra vitam dauidis.Conſtat autem ex tertiodecimo verſiculo ꝙ tempore iſtius pſalmi anima dauidis erat eruta ex fouea inferiori:per hoc ꝙ remiſſum erat ei crimen quo meruerat foueam infe

riorem:hoc eſt infernum.Et ꝙ toto tempore perſecutionis a ſaul nunq̄ legitur crimen aliquod daui dis:ſed poſtq̄ factus eſt rex commiſit crimen homicidii & adulterii ante perſecutionem ab abſalon.& ꝙ audierat a nathan propheta remiſſum ſibi peccatum. At ſi obiecerit quiſpiam / dauidem etiam perſequente ipſum ſaule incurriſſe crimen homicidii:dicente ipſo.1.reg.22.ego ſum reus omnium ani marum patris tui.ſciebam enim in die illa ꝙ quum ibi eſſet doech idumeus / proculdubio annunciaret ſauli.Agnoſcat ſe errare: quoniam ſm veritatem dauid tunc non incurrit crimen aliquod. Tum quia ſciens ꝙ doech annunciaret ſauli ſe vidiſſe dauidem apud achimelech &c̄.nō tamen ſciebat nec ſuſpicabatur nec ſuſpicari tenebatur ꝙ propterea ſaul ſeuiret in deceptum & innocētem ſacerdotem. Tum quia ſaluator declarauit dauidem tūc in geſtis ibidem iuſtum:aſſumendo in exemplum a dauide tunc iuſto ꝙ comedit panes ſanctos. conſtat enim ex eo ꝙ dauid tunc iuſtus comedit panes ſanctos/ſaluatorē declarare actum comedendi panes ſanctos fuiſſe licitū ī neceſſitate.Nō enim a viro tāti ſceleris tunc/exemplum aſſumpſiſſe ad excuſandū diſcipulos intelligi poteſt:quum hoc ſit a ratione alienum.Non igitur crimen incurrit propter p̄ſentiam doech:ſed dauid dixit ſe reum non affectu aut īprudentia, ſed facto/ſed opere geſto coram doech.Et locutus eſt more humano: quo conſueuimus quibuſcūq; malis occaſionaliter ſecutis ex facto noſtro quātumcūq; ſimus innocentes dicere / ego fui cauſa tot malorum.Et ad conſolandum abiathar dixit dauid ego ſum reus:hoc eſt ego debeo facere ſatis pro omnibus animabus patris tui/ego conſtituo me debitorem/ſatiſfacturum &c̄. Igitur ad literam dauid conſtitutus in tribulatione ob perſecutionē ab abſalon/in hoc pſalmo orat pro ſeipſo.

SVMMARIVM EST.

Dauid eiectus ab abſalon,orans petit vt deus ad ſe pauperē/gratioſum/cōfidentē in deo ſeruū/inclinet aurē ſuam & reſpondeat,quia ipſe deus bonus/ignoſcens & multus gratia.Et videns quia deus reſpondit:contēplatur inde inter deos quidē nullū ſimilem deo/in genere vero humano omnes gentes adoraturas quādoq; deū.ipſe vero dauid prius gratias aget de percepta venia eis/petēs vt dirigat ſe ī via dei cū plenitudine timoris dei:& vltimo petet ſaluari ab hac tēporali tribulatiōe/& lętificari &c̄.

Perſona loquens propheta eſt.

Inclina domine. Diuiditur pſalmus in ptes duas:propoſitiuā materiæ,& executiuā/ibi qm̄ tu domine. Proponit ſex petitiones.Prima eſt. Inclina dn̄e aurem tuam. Humano more tanq̄ pauper ad principē recurrens/nō audet petere audi me:ſed vt dignetur aures pauperi p̄ſtare.hoc enim denotat petendo inclina. Secūda petitio eſt.Reſponde mihi.Diuitibus non eſt opus ſupplicare vt princeps reſpondeat:qm̄ ſuapte natura diuites reſpondent diuitibus.ſed pauper etiam ſupplicās/vix obtinet vt princeps ſibi rn̄deat.Quia pauper & mēdicus ego. Indigentiam ſimul & rationem duarum p̄miſſarū petitionum aperit.Et quāuis metaphorice poſſit intelligi dauid profitens ſe pauperem & mendicum (ſcilicet comparens coram deo tanq̄ pauper & mendicus coram principe:& hic ſenſus literalis conſonet metaphoricę petitioni inclina aurem tuam)poteſt tamen etiam proprie intelligi ꝙ dauid profitetur ſe pauperem & mēdicum reſpectiue ad ſtatum regium a quo ceciderat.ita ꝙ erat rex pauper(vtpote manifeſte īdigēs)& mēdicus:vtpote ex alienis opibus viuēs(vt patet.2.reg.16.&.17.)tanq̄ ex mēdicitate. Tertia.Cuſtodi animam meam/vitam meam,quia gratioſus ego.Docuit dominus orando dicere.dimitte nobis debita noſtra ſicut dimittimus debitoribus noſtris.Petens dauid cuſtodiri vitam ſuam/allegat quia ipſe fuit gratioſus aliis.ſaluauit enim bis vitam ſaulis:& in propoſito gratioſe indulſerat abſalon qui interfecerat amnon. Quarta petitio.Salua ſeruum tuum tu deus meus,ſeruum tuum inquam confidētem in te. Quinta.Miſerere mei domine/in hac miſeria conſtituti:quoniam ad te vocabo/recurram,tota die/ſine intermiſſione. Sexta.Lętifica animam ſerui tui,quia ad te domine animam meam leuabo/per contemplationem.Aduerte hic dauidem citare vndiq; rationes. Ex parte malorum indigentiam periculumq; vitę:ex parte bonorum ſpiritualium/gratioſitatem/ ſeruitutem dei/confidentiam/recurſum/& contemplationem.vt vndiq; ex parte animi & corporis humano more prouocet dei gratiam. Vbi ſimul aduerte ꝙ docet cōditiones quas debet habere noſtra oratio:vt ſcilicet ſit fulta virtutum meritis/& recurſu ad deum cum fiducia/ſeruitute eleuationeq; mentis, petendo neceſſaria.

Quoniam tu domine. Incipit hic pars executiua tali ordine.Prīo tractatur illa particula/inclina domine aurem tuam/ſimul cum illa gratioſus ego.Secūdo tractatur illa/reſponde mihi quia pauper & mendicus ego/ibi in die anguſtiæ.Tertio tractatur illa/cuſtodi animam meam/ſimul cum reliquis,ibi deus ſuperbi. Tractat itaq; inclina domine aurem tuam mihi:aſſignando rationem ex cōditionibus dei tribus.Quoniam tu domine bonus/omnibus,& ignoſcens/peccatoribus,& multus/nō ſemel aut bis ſed multiplicatis vicibus gratis p̄ſtans:omnibus/nullo excepto,vocantibus te.Ideo auſculta domine orationem meam,& auſculta in vocem deprecationum mearum.

In die anguſtię meę. Tractatur hic illa particula/reſponde mihi quia pauper & mendicus ego:aſſignando rationem ex effectibus bonis conſequentibus ad reſponſionem dei.Et intendit ꝙ ideo ipſe in die anguſtiæ ſuæ recurret ad deum,quia deus reſpondebit ſibi:hoc eſt quia deus curam ſe habere aſſi

ctorum perſeueranter monſtrabit,ideo ipſe recurret in afflictione ſua ad deum.Ideo nullus inter deos
ſimilis deo apparebit:vtpote nullo habente curam afflictorum/nullo faciente opera prouidentiæ cir
ca homines quæ tu facis.Et ſimiliter ideo omnes gētes quandoꝙ te adorabunt.ideo ego petam vt di
rigas viā meā &c̄.Et vt vno verbo dicaſ,itēdit ꝙ qa deus reſpōdet opibus ꝓuidētiæ qbuſcūꝙ afflictis
recurrentibus ad ſe,ideo nullus ſimilis inter deos/ideo omnes gentes adorabunt &c̄.Adimpleriꝙ pro/
phetiam hanc non eſt dubium.¶ Quia magnus tu.Profeſſio eſt hæc omnium gentiū.Quia magnus
tu/& hoc quo ad excellentiam:& faciens ſepata tu/& hoc quo ad opera:deus ſolus tu/& hoc quo ad na
turam.¶ Doce me domine.Propoſuit in die anguſtię meę vocabo te:modo exprimit ad quid voca/
bit.Vbi nota ordinē.Primo vocat largitatem ſpiritualis gratiæ.Doce me/intus,viam tuā/cum effica/
cia, ita ꝙ ibo in veritate tua:hoc eſt ad hoc vt eam in veritate tua/in veritate doctrinę tuę/ morum
tuorum/fidei tuę &c̄.Vni cor meum.Non ſufficit ꝙ doceas/ꝙ inſtruas partem intellectiuam:ſed opor
tet vt illabaris in partem affectiuam/in voluntatem meam.Vni cor meum timori nominis tui/vt ex
integro te timeat/& non ſit cor meū ſicut prius ex parte tantum te timens.Et ſimul promitto.confitē/
bor te domine in toto corde meo/confeſſione fidei:& honorabo nomen tuum ſempiterno.Quia gra/
tia tua magna ſuper me/fuit:& eruiſti animam meam a fouea inferiore/ab inferno dānatorum quem
metueram ex adulterio & homicidio.¶ Aduerte hic ꝙ ſi de fouea ſepulchri intelligeret,non appoſuiſ
ſet illud adiectiuum inferiore:quum fouea ſuapte natura ſignificet locum inferiorem.Ex hoc ergo ad/
iectiuo apparet ꝙ de inferno loquitur:quę eſt fouea iferior ſepulchro.Immo ad literam dixit ex fouea
inferiore propter foueam ſuperiorem animæ/nō corporis:ad quā deſcēdebant tūc temporis iuſti mo/
rientes.Ita ꝙ fouea dānatorum appellatur fouea inferior reſpectu limbi patrum qui eſt fouea ſuperi/
or:qui in ſacris literis appellatur infernus.

Deus ſuperbi ſurrexerunt. Tractatur hic illa particula/cuſtodi animam meam. Vbi nota duo.Al/
terū ꝙ propheta continuat orationem/ponendo tertio loco petitionem bonorum corporaliū: poſtq̄
enim petiit id quod erat ſpiritualis ſalutis/& gratiarumactiones promiſit pro recepta venia,ſubiūgit
petendo ſalutem corporis.Alterū ꝙ ſimul tangit propheta reliqua propoſita in principio pſalmi.De/
us ſuperbi/ abſalon & complices,ſurrexerūt ſuper me/deiiciendū:& cætus robuſtorum/illi adhęrētiū;
quęſierunt animam meam/tollere/occidere me.& non poſuerūt te coram ſe. Non ſolum peccant ſup/
bia/extollendo ſe ſuper regem,ſed peccāt impietate/poſthabētes te:qui pręcępiſti honorari patrē/qui
prohibuiſti iniuſtitias.Quāuis enim dauid tūc pateretur iuſte a deo,abſalon tamen & complices in/
iuſte ſurrexerunt contra dauidem.& propterea dicitur ꝙ non poſuerunt te coram ſe.Hæc eſt anguſtia
& regni & vitę.¶ Et tu domine deus.Cerne hic tractari illam particulam ad te domine vocabo.Miſe
rator/opere,& miſericors/affectu:longus furorum/hoc eſt tardus ad vindictas/tanq̄ in longum protra
hens moueri ad iram,& multus gratia/multiplicatis vicibus conferens gratis/ſine meritis, & veritas/
deus enim eſt ipſa veritas ſicut eſt ipſa bonitas.Aduerte hic prophetam exequi quod propoſuit:ſcili/
cet ad te domine animam meam leuabo.magna enim mentis eleuatio in hac contemplatione diui/
narum conditionum relucet. ¶ Vertere ad me. More humano loquitur. Tanq̄ auerſus a dauide fuit
deus occupante abſalon regnum dauidis.Et propterea petit.vertere ad me/per effectum gratiæ,& mi
ſerere mei/quod ſuperius propoſuerat:da fortitudinem tuam/ad ſuſtinēdum & vincendum,ſeruo tuo/
mihi:& ſalua me filium ancillę tuæ.Cuncta propoſita exequitur/ampliādo.& vbi prius ſe dixerat ſer/
uum dei,modo non ſolum dicit ſe ſeruum/ſed natum ſeruum dei : vtpote filium ſeruę.Sicut inter ho/
mines filius ſeruę non ſolum eſt ſeruus ſed natus ſeruus:partus enim ſequitur vterum. ¶ Fac mecum
ſignum bonitati.Non credebatur deum remiſiſſe crimina adulterii & homicidii dauidi . & propterea
dauid petit vt deus reducat ſe ad regnum in ſignum bonitatis diuinæ quæ indulſit peccatū. Fac me/
cum inquit ſignum bonitati tuę/qua mihi indulſiſti/ſignum inquam quod palam ſit apud omnes:
& videbunt oſores mei & cōfundentur,quia tu domine auxiliatus es mihi & cōſolatus es me/reducen
do in regnum.Et ſic cōpleuit particulam/lętifica animā meam &c̄.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Filiorum core pſalmus cantici. LXXXVI.

FVndamenta eius in montibus ſanctis:diligit dominus portas ſion ſuper
omnia tabernacula iacob.
Glorioſa dicta ſunt de te:ciuitas dei.
Memor ero raab & babylonis:ſcientium me.
Ecce alienigenę & tyrus & populus ęthyopum:hi fuerunt illic.
Nunquid ſion diceť.homo & homo natus eſt in ea:& ipſe fundauit eam altiſſimus?
Dn̄s narrabit in ſcripturis populorum & principum horum:qui fuerunt in ea.
Sicut lętantium omnium habitatio eſt in te.

ℭIVXTA HEBRÆVM. ℭ Filiis core pſalmus cantici. LXXXVII.

ciuitatis dei
1 Propheta. FVndamentum eius in montibus ſanctitatis.
est plus q̃s
2 Diligẽs dñs portas ſion ſuper omnia tabernacula iacob.
te sunt
†deop 3 Honoratę(dictum eſt)in te ciuitas dei†. Selah.
4 Deus. Recordabor ſuperbam & babel ſcientibus me. Propheta. ecce paleſtina & tyrus
cum ęthiopia,iſte natus eſt ibi. Selah.
5 Et ſion dicetur. Vox euangelica. uir & uir natus eſt in ea, & ipſe fundabit eã excelſus.
6 Dñs numerabit in ſcribendo populos:iſte natus eſt ibi. Selah.
erunt erunt
7 Propheta. Et principes ſicut parturientes. Deus. oẽs fontes mei in te.

TItulus eſt. Filiis core pſalmus cantici. De quo vt ſupra.

ℭ Circa materiam pſalmi ſcito conſtare ꝙ pſalmus tractat de ciuitate dei:vt patet in principio eius. Quum aũt, ciuitas dei ſit vel terreſtris hieruſalẽ(quã deus elegit a tẽpore dauidis vt eſſet nomen dei ibi)vel ſpiritualis hieruſalẽ;& nõ poſſit pſalmus iſte verificari de terreſtri hieruſalẽ(tum quia in quarto verſiculo dicitur.ecce paleſtina & tyrus cũ ęthiopia,iſte natus eſt ibi.tum quia deſcribitur fundamẽtũ ciuitatis huius in mõtibus ſanctitatis:quod de terreſtri hieruſalẽ nõ verificat̃)cõſequens eſt vt ſit ſermo de ſpirituali hieruſalẽ.Nec opus eſt ſubdiſtinguẽdo inquirere an de hieruſalẽ cœleſti an militante ſit ſermo:quoniã hieruſalem ſpiritualis vnica tñ ciuitas eſt.non habemus hic manẽtem ciuitatẽ ſed futurã inquirimus.Cuius nõ ſumus hoſpites & aduenę ſed ciues.nõ ſolũ cõuerſatiõe(quia noſtra cõuerſatio in cœlis eſt)ſed natiuitate:quia illa quę ſurſum ẽ hieruſalẽ eſt mater noſtra,in libertatẽ filiorũ dei generans paleſtinos & tyrios & ęthiopes:hoc eſt omnes gentes.Congruete ei nomen ſion,teſtatur apl'ſ ad heb.12.acceſſiſtis ad ſion mõtẽ & ad ciuitatẽ dei viuẽtis hieruſalẽ cœleſtem.¶ Eſt igitur ad lr̃am materia pſalmi ciuitas dei cœleſtis hierl'm cõis oĩbus gẽtibus ĩ ſuis initiis quæ in terra habet.

ℭ SVMMARIVM EST.

ℭ Propheta deſcribit ciuitatẽ dei a fundamento,portis & doctrina:declarans ciuitatẽ cõmunẽ omnibus gentibus,non vt aſcitis ſed natis ibi,deo fundante,numerante & ſcribente: principeſq; eius vt parturientes,& omnes diuinos fontes in illa.

ℭ Perſonę loquentes ſunt propheta,deus & uox euangelica.

Fundamentum eius. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuã materię,& executiuã,ibi recordabor.ℭ Proponit de ciuitate dei tria.Primo fundamẽtũ.Fundamentũ eius.ſ.ciuitatis dei, eſt in mõtibus ſanctitatis. fundamentũ aliud nemo poteſt ponere inquit apoſtolus p̃ter id quod poſitũ eſt quod eſt chriſtus ieſus.Per montes ſanctitatis celſitudines virtutũ oium intellige. Chriſtus plenus gratiæ & veritatis,fundamentũ ſignificatur ciuitatis dei.Potes quoq; per montes ſanctitatis,ſanctos angelos intelligere:vt ſignificetur chriſtus ſuper ſanctos angelos fundare ciuitatem dei , eo ꝙ fundauit eam ſuper bona cœleſtis beatitudinis.Et intendit propheta ciuitatem dei eſſe fundatam in virtutibus & in bonis verę beatitudinis.¶ Secũdo portas.Diligens,ſupple eſt,dñs portas,ſacramenta eccleſiaſtica,ſion,cœleſtis:per eccleſiaſtica.n.ſacramẽta ingreſſus fit ad cœleſtẽ patriam.ſuper omnia tabernacula iacob,plus q̃ omnia quæ ſunt veteris teſtamenti.¶ Tertio doctrinam.Honoratę,ſupple res,dictũ eſt in te ciuitas dei.Sic habetur in hebręo.Et nec apparet cõgruitas grãmaticę:ſed apparet ꝙ dicẽdũ fuiſſet,honoratę dictę ſunt in te ciuitas dei:vt numerus participii ac verbi cõgrueret nomini.Senſus tamen ac conſtructio eſt.Dictum eſt o ciuitas dei ꝙ res honoratę , res honore dignę,in te ſunt. Et poſt deſcriptionẽ fundamẽti & portarũ ſignificãtur interiora ciuitatis:non quæ ſunt,ſed ꝙ honore digna ſunt.ſpiritualia.n.bona ſunt interiora ciuitatis dei,quibus maxime debetur honor. Et ne quęras a propheta vnde ſcis hæc?reſpondet quia dictum eſt,reuelatum eſt,auditum eſt,fide tenetur . vt vndiq; intelligas ꝙ de ſpirituali dei ciuitate loquitur.

ℭ Recordabor. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractatur illa particula,honoratę dictũ eſt in te.Secundo illa,ſuper omnia tabernacula iacob,ibi & ſion. Tertio illa,fundamẽtũ eius,ibi & ipſe fundabit.Quarto illa,in mõtibus ſanctitatis,ibi & principes.Quinto illa,portas ſion,ibi omnes fontes.ℭ Introducit itaq; deum conſtituentẽ ciuitatem ſuã cõmunem omnibus mũdi nationibus. Recordabor,in ciuitate mea,ſuperbam & babel ſcientibus me.Per ſuperbam & babel ſignificãtur vniuerſę nationes gentium.babel.n.nomen eſt babylonis.Superbę vero nomine ęgyptus ſignificatur.& apparet ꝙ eſt in loco hoc nomen regionis,ex hoc ipſo ꝙ ꝓpheta copulat cũ babylone.Et eſt ſenſus ꝙ dãdo mãdata ſciẽtibus me,recordabor harũ regionũ quæ ſpãliter ſubegerũt populũ dei;vt a fortiori intelligantur

telligantur cętere. Quod fuit adimpletũ dũ chřs mandauit diſcipulis. eũtes in mũdũ vniuerſum prędicate euangeliũ omni creaturæ, qui crediderit & baptizatus fuerit &c̃. Hæc eſt enim doctrina euãgelica. ❡ Ecce paleſtina. Demõſtrat̃ effectus ſtatim ſubſecutus. ecce paleſtina & tyrus cũ ęthiopia. numero trinario vniuerſę mũdi nationes ſignificant̃ ob pfectionẽ trinarii. Iſte natus eſt ibi. Quũ debuiſſet dicere iſti nati ſunt ibi, in ciuitate dei p baptiſmũ (iuxta illud, oportet vos naſci denuo) dixit in ſingulari iſte natus eſt ibi. tũ ad denotãdã indifferẽtiã oĩum p baptiſmũ naſcentiũ: qa in chřo nõ eſt mas aut fœmina, nõ eſt barbarus aut ſcytha &c̃. vt apl̃us inquit ad col. 3. Tum ad ſignificandã ſingularitatẽ naſcentiũ: quia nõ naſcitur in ciuitate dei populus (nõ.n. baptizat̃ cõitas) ſed quilibet ſingillatim naſcit in ciuitate dei. ❡ Et bñ nota: quia nõ dicit iſte aſcitus eſt ſed natus eſt: quia vt dictũ eſt, oportet nos naſci denuo. Aduerte quoq; aduerbiũ demõſtratiuũ ecce, ſignificare ſtatim ſecutũ fructũ cõuerſionis gentium ad chřm. nam breuiſſimo tẽpore eccleſia chři in aſia, aphrica & europa nata eſt.

Et ſion dicetur. Tractatur hic dilectio ciuitatis dei ſup oĩa tabernacula iacob. Vbi aduerte duo. Alterũ ꝙ ſion in textu hebręo eſt caſus datiui. Alterũ ꝙ ſion in hoc verſiculo ſignificat populũ hebręũ vacantẽ cultui diuino in mõte ſion. Et ppterea aliter ſumitur hic ſion q̃ in ſecũdo verſiculo. nã hic induciť ſion abſolute, ſupius aũt qualificata: ſcilicet habẽs fundamẽtũ ſuũ in montibus ſanctitatis. ❡ Cõſequẽter itaq; ppheta introducit ꝙ ſion .i. populo hebręo admirãti ſeu inuidẽti de cõuerſione gentiũ ad ciuitatẽ dei fundatã in chřo (tanq̃ ſoli ipſi hebręi ſint ciues nati in ciuitate dei, & gentiles conuerſi ſint proſelyti ſeu ciues aſciti) huic inquã querelę ſeu admirationi diceť euãgelica voce, hoc quod ſequitur: ſcilicet vir & vir natus eſt in ea: hoc eſt tã vnus vir q̃ alter natus eſt in ciuitate dei, nulla eſt diſparitas iudęi & gentilis, ſed vterq; natus (non aſcitus) eſt in ea, ciuitate dei. & ipſe excelſus, deus, fundabit, pſeuerabit fundando, eã, in vtriſq;. Per quod ſimul declarať fundamẽtũ ciuitatis ex pte fũdatoris. Lege in actibus apl̃oꝝ diſceptationẽ hebręoꝝ aduerſus petrum redeũtẽ a cõuerſione cornelii & alioꝝ gentilium: & inuenies dictũ ad ſion quod hic pphetať: vt patet act. xi. ❡ Dñs numerabit in ſcribendo populos, iſte natus eſt ibi. Magna dignitas naſcentiũ in ciuitate dei: qñ dñs deſcribiť & numerans & ſcribens populos, ita ꝙ ſinguloꝝ computũ tenet. vnũquẽq; ſigillatim ſcribit ex quocunq; ſit populo, iſte natus eſt ibi, in ciuitate dei. Et intendit ppheta per hoc declarare ꝙ magnifacit deus ſingulos ſiue iudęos ſiue gẽtiles qui baptizantur: vt intelligas ꝙ natiuitas per baptiſmũ, nõ eſt adinuentio humana ſed diuina, ex hoc ꝙ deus numerat & ſcribit ſingulos natos ibi.

Et principes ſicut parturientes. Declarať hic illa particula, in mõtibus ſanctitatis: declarando celſitudines virtutũ in principibus nõ ſolum pro ſeipſis ſed pro aliis. Et propterea deſcribunť principes ciuitatis apoſtoli & alii ſimiles ſicut parturiẽtes, generãtes alios. Filioli mei inqt apl̃s, quos iterũ parturio donec formeť chřs in vobis. Totũ ſtudium principũ fuit & eſſe debet ad ſalutẽ alioꝝ. ❡ Oẽs fontes mei in te. Introducitur iterũ deus alloquẽs ciuitatẽ: declarãdo ꝙ oẽs fontes mei ſunt cõcluſi in te. Acſi aperte diceret. nullus quęrat extra te meũ fontẽ: ſed oẽs fontes mei, tã ad potũ q̃ ad ablutionẽ, irrigationẽ &c̃. ſunt in te, ciuitate mea. Vbi aduerte ꝙ quas ſuperius dixit portas, mõ vocat fontes: quĩ & fontes ipſi tã doctrinę q̃ ſacroꝝ ſunt portę per quas ingredimur cœleſtem patriam. Amen.

❡ VVLGATA EDITIO. ❡ Canticum carminis filiorum core uictori per chorum ad pręcinendum intellectus eman ezraitę. LXXXVII.

Domine deus ſalutis meę: in die clamaui & nocte coram te.
Intret in conſpectu tuo oratio mea: inclina aurem tuam ad precem meã.
Quia repleta eſt malis anima mea: & uita mea inferno appropinquauit.
Eſtimatus ſum cum deſcendẽtibus in lacum: factus ſum ſicut homo ſine adiutorio inter mortuos liber.
Sicut uulnerati dormientes in ſepulchris: quorũ non es memor amplius, & ipſi de manu tua repulſi ſunt.
Poſuerunt me in lacu inferiori: in tenebroſis & in umbra mortis.
Super me confirmatus eſt furor tuus: & omnes fluctus tuos induxiſti ſuper me.
Longe feciſti notos meos a me: poſuerunt me abominationem ſibi.
Traditus ſum & non egrediebar: oculi mei languerunt prę inopia.
Clamaui ad te domine: tota die expandi ad te manus meas.
Nunquid mortuis facies mirabilia: aut medici ſuſcitabunt & confitebuntur tibi?
Nunquid narrabit aliquis in ſepulchro miſericordiam tuã: & ueritatẽ tuã in pditione?

Nunquid cognoſcentur in tenebris mirabilia tua:& iuſtitiā tua in terra obliuionis?
Et ego ad te domine clamaui:& mane oratio mea preueniet te.
Vt quid domine repellis orationem meam:auertis faciem tuam a me?
Pauper ſum ego & in laboribus a iuuentute mea: exaltatus autem humiliatus ſum & conturbatus.
In me tranſierunt irę tuę:& terrores tui conturbauerunt me.
Circundederunt me ſicut aqua:tota die circundederunt me ſimul.
Elongaſti a me amicum & proximum:& notos meos a miſeria.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Canticū pſalmi filiis core/uincenti ſuper machalath:ad affligendum intelligentia heman ezrachitę. LXXXVIII.

1 Propheta. DOmine deus ſalutis meę:die clamaui,in nocte corām te.
2 Veniet cora faciebus tuis oratio mea:inclina aurem tuam laudationi meę.
3 Quia ſaciata in malis anima mea:& uitę meę ad foueam appulerunt.
4 Reputatus ſum cū deſcendentibus putei:fui quaſi homo cui non fortitudo.
5 ego In mortuis liber: reputatus ſicut interfecti iacentes ſepulchri,ꝙ nō meminiſti ipſorū amplius/& ipſi a manu tua exciſi ſunt.
6 Poſuiſti me in puteo inferiorum:in obſcuritatibus,in profundis.
7 Super me confirmata est ira tua:& cunctis fractionibus tuis afflixiſti. Selah.
8 Longe feciſti notos meos a me:poſuiſti me abominationē eis,carceratū/& non exibo.
9 Oculus meus languit ab afflictione mea:uocaui te domine,in tota die expandi ad te palmas meas.
10 Oratio. Nūquid mortuis facies ſeparatum?an mortui ſurgent/ et cōfitebunť te? Selah.
11 Nunquid narrabitur in ſepulchro gratia tua: et ueritas tua in perditione?
12 Nunquid cognoſcetur in obſcuritate ſeparatum tuum:& iuſtitia tua in terra oblita?
13 Propheta Et ego ad te dn̄e clamaui:& in mane oratio mea preueniet te.
14 Oratio. Quare domine relinques aiam meam:abſcondes facies tuas a me?
15 Pauper ego & obiens a puero:portaui timorē tuum/conturbabor.
16 Super me trāſierunt irę tuę:& terrores tui contriſtauerunt me.
17 Circundederunt me quaſi aquę tota die:circūierunt ſuper me pariter.
18 Longe feciſti a me amicum & ſodalem:notos meos in mea obſcuritate.

TItulus eſt.Canticum pſalmi filiis core/vincenti ſup machalath:ad affligēdum intelligentia heman ezrachitę. Vbi aduerte hunc titulum mentionem facere inſolitam:ſcilicet filiorum core & heman.Conſueuerunt enim tituli vnum genus cantorum nominare/nō duo.Et filii quidem core videnť nominari vt cantores:heman vero velut ꝑpheta.erat enim de numero videntium:vt diciť.1.parali.25. Vnde & pſalmus iſte diciť eruditio ſeu ītellectus heman.Ezrachitę denoīatio videť a patria:ſicut hieremias vocabať anathotites.Quod aūt dť ad affligēdū/materiā tāgit pſalmi:ꝗa a pricipio vſq ad finē plenus afflictionis eſt.Machalath nomē dť inſtri muſici,ſup quo cātādus erat iſte pſalmus.
¶Circa materiā aūt pſalmi ambiguū reſtat de cuius afflictione pſalmus loquiť.Sequēdo aūt apoſtolicā regulam quia finis legis & ꝑphetarum eſt chr̄s,videtur mihi rōni valde cōſentaneum vt pſalmus iſte ad lr̄am loquatur de afflictione chriſti viui & mortui.¶Moueor aūt ad hoc:ꝗa quattuor dicta in hoc pſalmo,aut nō verificanť aūt nō ꝑprie niſi de chriſto.Primum eſt in verſiculo quinto.in mortuis liber.Nulla enim pſona/nullus populus fuit in mortuis liber:ſed ſolus meſias in triduo mortis ſuę fuit in mortuis liber.¶Secūdum eſt in verſiculo ſexto.poſuiſti me in puteo inferioꝝ.Nunꝗ enim legiť po/

Pulus in captiuitatē ductus ꝙ fuerit addictus carceri: & tn̄ non ſolum in iſto verſiculo ſed etiā in verſiculo.8.perſona loquens dicit ſe carceratam. Quod vere conueniſſe meſiæ quantum ad animā poſito in puteo inferni/& quantū ad corpus ſignato ſepulchro cū cuſtodibus,euāgelica ꝓdit hiſtoria. ¶ Tertium eſt multus ſermo de mortuis in hoc pſalmo in.3.4.5.6.10.11.&.12.verſiculis. Tātus enim de inferno & mortuis ſermo inſinuat perſonā loquentem īter mortuos: ac per hoc meſiā. qui ſolus a mortuis aſcendit ad vitā. ¶ Quartū eſt coena perpeſſio maloꝝ ſignificata in verſiculo.15.ſm textū hebraicum. pauper ego & obiens a puero, portaui furorē tuū &c̄. Non enim pōt de populo hebręo quātis captiuo verificari ꝙ ſemꝑ afflictus fuerit: quū fuerit plurimū exaltatus & tꝑe dauidis & ſalomonis. Meſias autem in hac vita paſſibili a primo natiuitatis ſuæ die ſemper afflictus eſt. ¶ Eſt itaq; materia pſalmi afflictio meſiæ viui & mortui.

❡ SVMMARIVM EST.

❡ Propheta in perſona meſię mortui & apud inferos morantis/recurrit ad deū pro ꝓpria reſurrectione: citans tum poenalitates quas tunc ſufferebat/tum merita poenarum quas paſſus erat viuens.

❡ Perſona loquens propheta eſt.

Domine deus. Diuidiť pſalmus in partes duas: ꝓpoſitiuam materię,& executiuā/ibi reputatus ſum. ❡ Proponit duo: ſcilicet orationem ſuā & cauſam. Domine deus ſalutis meę/autor & finis, die clamaui & in nocte corā te. Nota tres cōditiones huius oꝛonis: clamorē cordis. rectitudinē,coram te/nō corā hoībus. cōtinuitatē/die & nocte. ¶ Veniet faciebus tuis oꝛo mea. Acſi diceret. quia ex parte mea/oratio habet ſuas cōditiones,habeat quoq; ex parte tua duas cōditiones. Altera eſt ꝙ ingrediatur velut meus nuncius vſq; ad cōſpectū tuū. veniet enim deprecatiue intelligendū eſt. Altera. inclina aurē tuā laudationi meę. More humano petit inclinationē auris ad attendendū orationi ſuę. Quā ideo vocat laudationē,quia ad laudandū deū tendit. Et hebraica dictio ſignificat laudē mixtam cantui: ad hoc enim tēdit vniuerſa hęc oratio vt chr̄s reſurgat laudādo & cantādo deū. ¶ Quia (ecce cā duplex) ſaciata eſt/in hac vita,in malis/poenę,aīa mea. Non dixit ſp̄us meus ſed aīa mea: qm̄ pars ſupior animi nō fuit paſſa,ſed pars inferior/quā ꝓprie ſignificat aīa ab animādi officio/quo reſpicit corpus inferius ſe. Significāter quoq; deſcribitur ſaciata: quia in chr̄o vnicuiq; viriū permiſſum eſt pati quod ſuū erat/ſine conſolatione aliqua redundante ex parte aī ſuperiore in īferiorem: vt damaſcenus & theologi docēt. Et vitę meę. Altera cā eſt paſſio mortui. Et vitę meę ad foueā appulerūt. Nō ſolū in hac vita repletus ſum malis,ſed etiam vita mea terminata eſt ad foueam/& tumuli quo ad corpus & inferni quo ad aīam: quia vere mortuus ſum & deſcendi ad inferos.

❡ Reputatus ſum. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractať illa particula/vitę meæ foueā appulerūt. Secūdo illa/die vocaui in nocte &c̄. ibi oculus meus. Tertio illa/ſaciata ī malis aīa mea/ ibi & ego ad te dn̄e. ❡ Reputatus ſum. Inter poenas quas chr̄s mortuus ſuſtinere ꝑ nobis voluit, explicať prima/credulitas hoīum ꝙ ipſe deſcēderit ad infernū ſicut alii hoīes. Reputatus ſum cū deſcendētibus putei/inferni: hoc eſt ſimilis aliis deſcēdentibus in puteū inferni. fui ſicut hō cui nō eſt fortitudo. Explanatio eſt dictę poenę: qa fui apud hoīes reputatus ſicut hō cui nō eſt fortitudo ſuperās infernū/ſed ſuccūbens poenis inferi ſicut reliq̄ hoīes. In mortuis liber/ quū tn̄ ego ſim in mortuis/inter mortuos liber/in libertate mea eſt morari in īferno & nō morari: ſicut in libertate mea fuit mori & nō mori/deſcēdere ad infernū & nō deſcēdere. ¶ Sicut interfecti. Alia poena eſt nulla ſpes hoīum de chr̄i reſurrectione. Reputatus ſum ſicut īterfecti/nō a quocūq;,ſed & ipſi a manu tua exciſi ſunt: hoc eſt tanq̄ iuſte diuina manu abſciſi de hac vita. i. ſicut interfecti a iuſtitia pro criminibus ſuis. iacētes ſepulchri ꝙ nō meminiſti ipoꝝ amplius: hoc eſt ſicut ſepulti ab antiquo quoꝝ nō eſt āplius recordatio. Vbi duas cās deſꝑationis humanę de reſurrectiōe chr̄i ꝑſpice. Alterā ꝙ reputatus eſt abſciſus a deo de hac vita: ac per hoc nō rediturus ad vitā. Alterā ꝙ reputatus eſt ſicut ſepulti ab antiquo, quorum nō eſt recordatio/quoꝝ reſurrectionē nullus expectabat. ¶ Poſuiſti me. Tertia poena nō eſt ęſtimatiōis ſed facti. Vn̄ deū autorē eius ſignificat. Et eſt poena loci: quia aīa eius fuit in inferno/loco viliſſimo. Poſuiſti me in fouea inferioꝝ. Infernus fouea inferiorū diciť reſpectu foueaꝝ quæ ſunt ſuꝑ terrā. In obſcuritatibus, in profundis. Exaggerationes ſunt deſcribentes infernum ab obſcuritate & ſitu remoto a nobis. ¶ Super me confirmata ira tua. Quarta poena eſt dilatio reſurrectionis. Super me confirmata ira tua/differendo reſurrectionē meā: & cūctis fractionibus tuis afflixiſti. Vocat ſepe ꝓpheta hic tribulatiōes fractiones/ab vndis maris fractis ab obſtaculis/aſſimilādo mala ſua illis vndis. Acſi aperte diceret ꝙ vniuerſa mala a te patior. Prius enim dixerat reputatus ſum &c̄. mō declarat a deo cūcta ſibi mala proueniſſe. Et vere ſic eſt. ¶ Longe feciſti notos meos a me. Explicatio eſt in ſpē ꝙ diſcipuli eius ꝑdiderūt fidē. Et ſic longe/elongatione infidelitatis, feciſti/ſubtrahendo donū fidei, notos meos/diſcipulos meos, a me. ¶ Et quod plus eſt, poſuiſti me abominationē eis. Quinta eſt hęc poena/qua habitus eſt vt abominabilis ēt viris ꝓbis. vn̄ vt abominabile die ſabbati/remotū eſt corpus eius a cruce. Et ſic ēt diſcipulis fuit abominabilis in die ſabbati. Carceratū & nō exibo: hoc eſt clauſum in ſepulchro ſigillato cū cuſtodibus vt nō poſſim exire. ne forte veniāt diſcipuli eius & furenť eum. Hmōi. n. concluſio & ſubſecuta eſt

ad abominationē cōmunem ne corpora manerēt ſabbato in cruce;& annexā habuit abominationē in cā:qm̄ tanq̄ ſeductoris corpus cuſtodiebatur vſq; in diem tertium.

Oculus meus. Tractaṫ hic illa particula,dn̄e deus ſalutis meę die clamaui &c̄.deſcribēdo recurſum ſuū ad deū. Tū quo ad modū.ex parte oculoꝝ.Oculus meus lāguit ab afflictione,ſuſpenſus in oȯnes vocaui te dn̄e;actus orādi eſt.Ex pte tp̄is.in tota die.Et ex parte manuū.expandi ad te palmas meas.Et itēdit per hęc corporalia ſigna recurſum aīę chriſti ad deū ex oībus viribus ſuis.¶ Tū quo ad petitionē.Nunqd mortuis.Haec eſt petitio reſurrectionis.Vbi aduerte aduentū meſię ordinatū a deo ad officiū p̄dicandi & p̄dicationē cōfirmandi miraculis.Quod ipſe chr̄s p ſeipm̄ executus eſt:& vtrunq; cōmiſit diſcipulis.Vñ ſcriptū eſt.illi aūt pfecti p̄dicauerūt vbiq;,dn̄o cooperāte & ſermonē cōfirmāte ſequētibus ſignis.Fructus aūt eſt vt cognoſcaṫ & laudeṫ deus.Haec oīa in hac petitione afferunṫ velut impoſſibilia niſi ipſe chr̄s reſurgat.Nunqd mortuis facies ſeparatū,hoc eſt multitudinē miraculorū,me nō reſurgente ſed inter mortuos morāte nunqd officiū meū faciēdi miracula adimplebis in mortuis: quaſi dicat nō.an mortui ſurgēt,me in inferno morāte,& cōfitebunṫ te,confeſſione laudis?quaſi dicat nec iſta vtilitas erit.¶ Nunqd narrabiṫ in ſepulchro gr̄a tua,officium predicādi nunqd exercebiṫ inter mortuos?in ſepulchro.i.in hoībus qui fuerunt ſepulti:veritas tua in p̄ditione,in vano,ſeu in terra p̄ditionis,in iferno?Et deſcribit vniuerſam materiā p̄dicationis per gr̄am & veritatem:quia vniuerſę vię dn̄i gratia & veritas.quaſi dicat nec hoc erit.¶ Nunqd cognoſcetur in obſcuritate ſeparatum tuum,& iuſtitia tua in terra oblita?Tāgit reliquum fructum velut impoſſibilem in iferno.Ex qbus oībus iſertur neceſſitas proprię reſurrectionis,vt prędicetur viuentibus tam gratia q̄ veritas dei,& fiant mirabilia,& viuentes laudent deum cognitis mirabilibus & iuſtitia eius.

Et ego ad te dn̄e. Tractaṫ hic illa particula,ſaciata eſt in malis aīa mea,repetēdo recurſum ad deum: qm̄ in principio pſalmi propoſita eſt oȯo pro vtraq; cā.Et ego ad te dn̄e clamaui,clamore cordis:& in mane,diluculo,oratio mea p̄ueniet te. ¶ Quare dn̄e.Incipit afferre merita paſſionum ſuarum in hac vita ad petēdam reſurrectionem. Hactenus.n.petiit illā ex officio p̄dicandi & fructu p̄dicationis,prę‐miſſis malis quę mortuus ſuſtinuit.Quare dn̄e relinques aiam meā,in iferno:abſcondes facies tuas a me,differendo reſurrectionem.Tanq̄ diceret.nulla eſt cauſa,ſed adſunt merita reſurgendi.¶ Et in primis pauper ego,ſui.ad lr̄am in tota vita ſua fuit pauper.Et obiens a puero:hoc eſt a pueritia ſemp fui velut moriens,prę multitudine paſſionum.portaui timorem tuum,plenus fui ſemp timoris tui,conturbabor ſeu dubitabo:hoc eſt inde ſecutū eſt ꝙ fui turbatus pluribus modis,a iudęis &c̄. Vel (& in idem redit) inde ſecutū eſt ꝙ fui ſimilis dubitāti ob varias iudęoꝝ perſecutiones. Futurū cōturbabor reſpicit prętēritū portaui.¶ Super me tranſierūt irae tuae.Mala poenae appellat iras dei:quia iratoꝝ eſt punire.Et terrores tui,velut cōminantes mala poenae, cōtriſtauerūt me. Terrores dei appellat pręuiſa mala quae erat paſſurus.ſuſtinuit.n.chr̄s nō ſolum cruciatum paſſionis,ſed ēt ꝑpaſſionis,praecogitando futuram paſſionē.vnde & ipſe dixit triſtis eſt aīa mea.¶ Circundederunt me quaſi aquę tota die,penetrātes circumcirca:circūierunt ſuper me pariter.nā ſimul paſſus eſt oīa genera paſſionū ſm̄ omnes partes:vt facile eſt ex euangelio colligere.¶ Longe feciſti a me amicū & ſodalem,notos meos obſcuritate.Supius dixit mortuus,longe feciſti notos meos a me elongatione fidei:modo de iis quę paſſus eſt in vita dicit ꝙ longe fecit notos ſuos a ſe.Et declarans quando,dicit obſcuritate:hoc eſt tempore quo fui in ſtatu ignominię.tēpore ſiquidē paſſionis nullus amicorum comparuit corā pilato aut herode aut pontificibus pro ipſo.Haec ſunt merita ratione quorum petit reſurgere:iuxta illud. factus obediēs vſq; ad mortem,propter quod & deus exaltauit illum.Et rurſus.oportuit pati chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Intellectus ethan ezraitae. LXXXVIII.

MIſericordias domini:in aeternum cantabo.
In generatione & generatione:annūciabo ueritatē tuā in ore meo.
Quoniam dixiſti in ęternum miſericordia ędificabitur in coelis: praeparabitur ueritas tua in eis.
Diſpoſui teſtamentum electis meis:iuraui dauid ſeruo meo,uſq; in ęternum pręparabo ſemen tuum.
Et ędificabo in generatione & generatione:ſedem tuam.
Confitebuntur coeli mirabilia tua dn̄e:etenim ueritatem tuā in eccleſia ſanctorum.
Quoniam quis in nubibus ęquabitur domino:ſimilis erit domino in filiis dei?
Deus qui glorificatur in conſilio ſanctorum : magnus & terribilis ſuper omnes qui in circūitu eius ſunt.

Domine deus uirtutũ quis ſimilis tibi? potens es domine & ueritas tua in circũitu tuo.
Tu dominaris poteſtati maris: motum autem fluctuum eius tu mitigas.
Tu humiliaſti ſicut uulneratũ ſupbũ: in brachio uirtutis tuæ diſperſiſti inimicos tuos.
Tui ſunt cœli & tua eſt terra: orbem terræ & plenitudinem eius tu fundaſti, aquilo-
nem & mare tu creaſti.
Tabor & hermon in nomine tuo exultabunt: brachium tuum cum potentia.
Firmetur manus tua & exaltetur dextera tua: iuſtitia & iudicium præparatio ſedis tuæ.
Miſericordia & ueritas præcedent faciem tuã: beatus populus qui ſcit iubilationem.
Domine in lumine uultus tui ambulabunt: & in nomine tuo exultabunt tota die, & in
iuſtitia tua exaltabuntur.
Quoniã gloria uirtutis eorũ tu es: & in beneplacito tuo exaltabitur cornu noſtrum.
Quia domini eſt aſſumptio noſtra: & ſancti iſrael regis noſtri.
Tunc locutus es in uiſione ſanctis tuis & dixiſti. poſui adiutorium in potente: & exal-
taui electum de plebe mea.
Inueni dauid ſeruum meum: oleo ſancto meo unxi eum.
Manus enim mea auxiliabitur ei: & brachium meum confortabit eum.
Nihil proficiet inimicus in eo: & filius iniquitatis non apponet nocere ei.
Et concidã a facie ipſius inimicos eius: & odientes eum in fugam conuertam.
Et ueritas mea & miſericordia mea cũ ipſo: & in noie meo exaltabit' cornu eius.
Et ponam in mari manum eius: & in fluminibus dexteram eius.
Ipſe inuocabit me, pater meus es tu, deus meus & ſuſceptor ſalutis meę.
Et ego primogenitum ponam illum: excelſum prę regibus terrę.
In ęternum ſeruabo illi miſericordiam meam: & teſtamentum meum fidele ipſi.
Et ponam in ſeculum ſeculi ſemen eius: & thronum eius ſicut dies cœli.
Si aũt dereliquerint filii eius legem meam: & in iudiciis meis non ambulauerint.
Si iuſtitias meas prophanauerint: & mandata mea non cuſtodierint.
Viſitabo in uirga iniquitates eorum: & in uerberibus peccata eorum.
Miſericordiam autẽ meam non diſpergam ab eo: neq; nocebo in ueritate mea.
Neq; prophanabo teſtamentum meũ: & quę procedunt de labiis meis non faciã irrita.
Semel iuraui in ſancto meo ſi dauid mentiar: ſemen eius in ęternum manebit.
Et thronus eius ſicut ſol in cõſpectu meo & ſicut luna pfecta in æternũ: & teſtis in cœ-
Tu uero repuliſti & deſpexiſti: diſtuliſti chriſtum tuum. [lo fidelis.
Auertiſti teſtamentum ſerui tui: prophanaſti in terra ſanctuarium eius.
Deſtruxiſti omnes ſepes eius: poſuiſti firmamentum eius formidinem.
Diripuerunt eum oẽs tranſeuntes uiam: factus eſt opprobrium uicinis ſuis.
Exaltaſti dexteram deprimentium eũ: lętificaſti omnes inimicos eius.
Auertiſti adiutorium gladii eius: & non es auxiliatus ei in bello.
Deſtruxiſti eum ab emundatione: & ſedem eius in terra colliſiſti.
Minoraſti dies temporis eius: perfudiſti eum confuſione.
Vſquequo domine auertes in finem: exardeſcet ſicut ignis ira tua?
Memorare quę mea ſubſtantia: nunquid enim uane cõſtituiſti oẽs filios hominum?
Quis eſt homo qui uiuet & non uidebit mortem: eruet aiam ſuam de manu inferi?
Vbi ſunt miſericordię tuę antiquę domine: ſicut iuraſti dauid in ueritate tua?
Memor eſto dñe opprobrii ſeruoꝝ tuoꝝ: quod continui in ſinu meo multaꝝ gentium.

Quod exprobrauerunt inimici tui dñe: quod exprobauerūt cōmutationem chriſti tui.
Benedictus dominus in ęternum: fiat fiat.

ℭ IVXTA HEBRÆVM. ℭ Intelligētia ethan ezrachitę. LXXXIX.

1 Propheta. GRatias domini ęterno cantabo: generationi & generationi notifica-
bo ueritatem tuam in ore meo.
2 Quia dixi. mundus gratia ędificabitur, cœlos firmabis: ueritas tua in eis.
3 Deus. Ferii fœdus electo meo: iuraui dauid ſeruo meo.
4 Vſq; ęternū ſtabiliā ſemē tuū: & ædificabo generatiōi & gñationi thronū tuū. Selah.
5 Propheta Et cōfitebūt cœli ſeparatū tuū dñe: ēt ueritatē tuā in eccleſia ſanctorum.
6 Quoniā quis in cœlo ęſtimabitur dño: aſſimilabitur dño in filiis deorum?
7 Deus roboratus in ſecreto ſanctoꝝ multo: & timēdus ſup cūctis circūdantibus eum.
8 Dñe deus exercituum quis ſicut tu? fortis dñe, & ueritas tua circūitibus tuis.
9 Tu dominans in ſuperbia maris: & eleuante undas ſuas tu comprimes eas.
10 Tu cōtriuiſti quaſi uulneratū ſuperbā: ī brachio fortitudinis tuę diſpſiſti inimicos tuos.
11 Tibi cœli ēt tibi terra: orbem & plenitudinem eius tu fundaſti ipſa.
12 Aquilonē & dextrū tu creaſti ipſos: tabor & hermon in noīe tuo laudabūt.
13 Vox mōtiū Tibi brachiū cū fortitudīe: roborabit man⁹ tua, & exaltabit dextera tua.
14 Iuſtitia & iudiciū pręparatio throni tui: gratia & ueritas pręuenient facies tuas.
15 Propheta Btitudines [erunt] populi ſcientiū clangorē: dñe in luce facieꝝ tuarū ambulabūt.
16 In noīe tuo exultabūt tota die: & in iuſtitia tua exaltabuntur.
17 Quia gloria fortitudinis eoꝝ tu: & in uoluntate tua eleuabis cornua noſtra.
18 Quia dño ſcutum noſtrum: & ſancto iſraelis rex noſter [aſcribitur].
19 Populus. Tūc locutus es in uiſione gratioſo tuo, & dixiſti. Vox dei recitata poſui ad-
iutorium ſuper fortem, exaltaui electum de populo.
20 Inueni dauid ſeruum meū: in oleo ſanctitatis meę unxi eum.
21 Qꝫ manus mea firma erit cum eo: etiam brachium meum roborabit eum.
22 Non eleuabitur inimicus in eo: & filius iniquitatis non affliget eum.
23 Et conteram a faciebus eius anguſtatores ipſius: & oſores eius percutiam.
24 Et ueritas mea & gratia mea cum eo: & in noīe meo exaltabitur cornu eius.
25 Et ponam in mari manum eius: & in fluminibus dexteram eius.
26 Ipſe uocabit me. pater meus tu, deus meus & fortitudo ſalutis meæ.
27 Etiam ego primogenitum dabo eum: excelſum regibus terrę.
28 Eterno cuſtodiam ei gratiam meam: & pactum meum fidele ei.
29 Et ponam ęterno ſemen eius: & thronum ipſius ſicut dies cœlorum.
30 Si derelinquent filii eius doctrinam meā: & in iudiciis meis non ambulabunt.
31 Si ſtatuta mea maculabunt: & pręcepta mea non cuſtodient.
32 Et uiſitabo in uirga rebellionem eorum: & in plagis iniquitatem eorum.
33 Et gratiam meam non frangam ab eo: & non mentiar in ueritate mea.
34 Non maculabo pactum meum: & exitum labiorum meoꝝ non mutabo.
35 Semel iuraui in ſanctitate mea: ſi dauid mentiar?
36 Semen eius ſempiterno erit: & thronus eius ſicut ſol coram me.
37 Sicut luna ſtabilietur ſemper: & teſtis in cœlo fidelis. Selah.
38 Populus. Et tu reliquiſti & abominatus es: indignatus es cum chriſto tuo.

39 Feciſti uacare pactum ſerui tui:maculaſti terrę coronam eius.
40 Rupiſti omnes macerias eius:poſuiſti munitiones eius ruinam.
41 Diripuerũt eum oẽs tranſeuntes uiam:fuit opprobrium uicinis ſuis.
42 Eleuaſti dexterã anguſtatorum eius:lętificaſti omnes inimicos illius.
43 Etiam reuerti facies aciem gladii eius:& non erexiſti eum in prælio.
44 Ceſſare feciſti mundiciam eius:& thronum illius terrę detraxiſti.
45 Abbreuiaſti dies pueritiarum eius:amiciuiſti ſuper eum ignominia. Selah.
46 Vſq; quo dñe abſconderis,ęterno:ardebit quaſi ignis indignatio tua?
47 Memento,ego quanti tẽporis:ſuper quã uanitatem creaſti oẽs filios adam.
48 Quis uir uiuet & non uidebit mortẽ:ſaluabit aiam ſuam de manu foueę? Selah.
49 Vbi [ſunt] gratię tuę priores domine†: [quae] iuraſti dauid in ueritate tua? † dñi mei
50 Recordare dñe† opprobrii ſeruoꝝ tuoꝝ: [quia] portaui in ſinu meo omne multoꝝ populoꝝ. † dñi mei
51 Q exprobrauerunt inimici tui dñe:q exprobrauerunt ueſtigia chriſti tui.
52 Benedictus dominus ęterno:amen & amen.

TItulus eſt. Intelligẽtia ethan ezrachitę. Ethan vnus fuit ex cãtoribus.1.parali.25. Ezrachita denominaƭ a loco. Cui intellectus eoꝝ quę in pñti pſalmo ſcribunƭ attribuiƭ. eſt.n.ethan in hebręo datiui caſus. Ita q pſalmus iſte vocaƭ intelligentia tũ ppter doctrinã,tũ ppter intelligẽtiã futuroꝝ.

Materia pſalmi eſt diuina laus perpetua ob gratiam & veritatem dei manifeſtatas tum ex cõibus,tum ex ſpeciali promiſſione facta dauidi de perpetuitate regni eius.

SVMMARIVM EST.

Propheta cantat gras ac veritatem dei. Et a ſupremis inchoans,deũ ſupra oẽs ſpũales ſubſtantias,creatorem ac dominum coeloꝝ & terrę,mirabilem ac laudabilem in mari rubro,in hermon,in tabor,& beato in hieruſalem populo pertrãſiens declarat:ad diuinamq; promiſſionem de perpetuo dauidis regno deuenit. Et vbi velut violatam plorandam prędixit a populo,ſupplicãtem tunc deſolatum populum pro acceleratione aduentus meſiæ deſcribit.

Perſonę loquentes ſunt propheta,deus,montes,& populus.

GRatias domini. Diuidiƭ pſalmus in partes duas:propoſitiuã materię,& executiuã,ibi & confitebunƭ. Proponit duo.ſ. cantaturum ſe gras domini,& notificaturum veritatem dei. Vniuerſę viæ dñi ſunt gratia & veritas. Duplici mõ promittit:ſcilicet cantando.in quo intellige oẽm modum laudis.& notificando:in quo cõprehendiƭ ois modus doctrinę. Primũ extẽdit ad ęternitatem:quia diuina laus nunq̃ ceſſabit,ſed perſeuerabit etiam in æterna patria. Secũdum,ſucceſſiuis generationibus applicat:quia doctrina ſm ſucceſſionẽ generationum durabit. Quod autem dicit in ore meo,refertur ad vtrunq;:cantũ ſcilicet & notificationem. Quod impletur,dũ proprio ore ppheta protulit hũc pſalmum & laudis & doctrinę. Quia dixi. Duplicẽ ſubiungit rõnem promiſſorum. Ita q ordo eſt. Ideo gratias dñi ęterno cantabo,ideo generatiõi & generationi notificabo veritatẽ tuam in ore meo,quia dixi,interiori verbo cordis & intellexi & explicaui,hęc videlicet.mũdus gratia ædificabiƭ. vere mũdus creatus eſt ex ſola diuina gra:nulla.n.merita pceſſerũt quibus debereƭ creatio mundi. Futurũ aũt ædificabiƭ,non ſignificat futurũ reſpectu pphetę ſed reſpectu gratię.iſinuauit enim ppheta q reſpectu diuinę gratię mundus fuit futurus:vt hinc etiã oifariam intelligas gra ædificatũ mundũ. Coelos firmabis. Primę partes mundi ſunt coeli.& ipſi coeli ſunt vere firmi:nam elementa generanƭ & corrũpuntur ſm partes. Non ſolum intellexi q gratia mũdus ædificabitur,ſed q gratia coelos natura incorruptibili firmabis. Veritas tua in eis. Dixi quoq; q nõ ſola gratia ſed & veritas tua in eis,coelis ac mundo eſt. Et inter alias veritates tuas exiſtẽtes in eis eſt vna hęc:ſcilicet. Feri foedus. Introducit ppheta deum explicantẽ hanc ſpãlem veritatem.feri foedus electo meo,dauidi. Vnde & ipſe dauid.2.reg.23. dicebat. nec tanta eſt domus mea apud deũ vt pactum æternum iniret mecũ,firmum in oibus atq; munitum. Iuraui dauid ſeruo meo,hoc ſcilicet. vſq; æternum ſtabiliam ſemẽ tuum,& ędificabo generationi & generationi thronũ tuũ. Perſpice in hac promiſſione perpetuitatẽ ſeminis & regni. Cæſaris enim regnum adhuc durat in cęſaribus,ſed nõ ſemen:& ſaulis ſemen durauit ſed non regnum. Vtrunq; itaq; promittit deus dauidi. Quod adimpletum eſt in meſia ex ſemine dauidis rege æterno. Collige ergo q ideo propheta gratias & veritatem domini dicet,quia perſpexit q gratia & veritate tam mundus q̃

promiſſio meſiæ conſtat.Et hæc eſt materia pſalmi.

¶ Et cõfitebuntur. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractat illa particula ꝗſas dñi &c̃. rõne mũdi & coeloꝝ.Secũdo tractat eadẽ particula rõne ꝓmiſſionis factę dauidi/ibi tũc locutus es in viſione. ¶ Tractãdo itaq; ꝙ mũdus & coeli ꝓbent materiã laudandi diuinã ꝗſam & docẽdi diuinã veritatem/tali ꝓcedit ordine.Primũ apit veritatẽ de deo ex coeleſtibus notam.deinde ꝗſam mirabilium mundo manifeſtatam vſq; ad tẽpora dauidis/ibi tu dominans.⸿ Et cõfitebunt/materiã confitendi dabũt,coeli/coeleſtia corpora,ſeparatum/hoc eſt mirabile,tuũ dñe.Familiare eſt hebreæ linguę vti ſingulari numero tanq̃ genere multa comprehendẽte:ſeparatum tuum.i.genus mirabiliũ tuoꝝ.quod conſtat eſſe opus gratiæ dei.& veritatẽ tuã/rerũ diuinarũ/non apud quoſcunq;,ſed in ecclẽſia/in conuẽtu, ſanctoꝝ/hoc eſt hoĩm mũdę mẽtis & dicatę diuinis.non enim oĩbus datum eſt ex diuinis cognitis ꝑ coeleſtia corpoꝝ a/laudare deũ.Vnde & ad ro.1.reprehẽdunt phi:qui quũ deum cognouiſſent nõ ſicut deũ glorificauerũt. ⸿ Quoniã quis in coelis ęſtimabit dño.Ecce veritas diuina quã coeli cõfitent:ſcilicet excellentia dei ſup oẽs ſubſtantias ſpũales,quas angelos dicimus.inuiſibilia.n.dei ꝑ ea q̃ facta ſunt (& ꝑcipue coeleſtia corpora)intellecta/cõſpiciunt,ſempiterna quoq; virtus eius & diuinitas inqt apoſtolus ad ro.1.Et ꝓpterea ꝓpheta dicit.Quoniã quis in coelis/in qbus dicimus habitare deos,ęſtimabit dño/nõ ſolũ nõ ęquabit ſed nec ęſtimabit relatus ad dñm?quaſi dicat nullus.Et vere ſic eſt:qm̃ dñs eſt actus purus,reliquę aũt intelligentię ſunt actus admixti potentiæ .Aſſimilabit dño in filiis deoꝝ? Filii deoꝝ appellant eędẽ intelligẽtiæ,ꝑ quãto ſunt naturę ſpũalis:ſpũs.n.eſt deus.& quo ad hoc ſunt quaſi eiuſdẽ naturę cum deo:ſicut filii ſunt eiuſdẽ naturę cũ patre.Quia tñ maior eſt diſſimilitudo earũ ad deũ q̃ ſimilitudo,ideo appellãdo eas filios negat ſimilitudinẽ/dicendo quis aſſimilabit?quaſi dicat nullus:qa ſolus deus eſt actus purus/infinite diſtãs ab oĩbus admixtis potẽtiæ . ⸿ Deus roboratus in ſecreto ſanctoꝝ multo.Ne putares ex ĩbecillitate ĩtellectus nřĩ ꝓnunciari tantã dei excellẽtiã,declarat ꝓpheta ꝙ relatus deus ad ſecretũ(hoc eſt a nobis remotiſſimũ)cõſortiũ ſanctoꝝ ſpũum quos angelos dicimus/inuenit magis roboratus.More humano deſcribit maiorẽ excellẽtiã cognoſci de deo in illo ſecreto q̃ a nobis dicat.Et ꝓpea dr̃ metaphorice roboratus:vtpote cognitus maioris excellẽtię/potẽtię & c̃.Et timẽdus ſup cũctis circũdãtibus eũ.Prãs illatiua mali ſupnis ſpiritibus/ſignificat in deo ꝑ hoc ꝙ deſcribit timẽdus(ꝓculdubio vt potẽs ĩferre malũ)ſup cũctis circũdãtibus eũ/coeleſtibus ſpiritibus.oĩa.n.ĩ nihilũ redigerẽt niſi ea manus dei cõſeruaret.⸿ Dñe deus exercituũ qs ſicut tu?q.d.nullus. fortis dñe/fortitudine oĩpotẽtię:& veritas tua circũitibus tuis/clara eſt.qa a nobis ſatis obſcure cognoſcit ſicut lux ſolis a noctua.Hęc ſunt q̃ coeli cõfitẽda ꝓbẽt de veritate diuina eccleſiæ ſanctorum.

Tu dñans. Declarata veritate diuina cõfitẽda,ſubiũgit ꝗſam mirabiliũ manifeſtatoꝝ in mũdo/incohãs a notioribus effectibus mirabilibus.ſ.a mirabilibus in elemẽto aquę,diuidendo mare rubrũ tũ ad ſaluãdos hebręos/tũ ad ſubmergẽdos ęgyptios.⸿ Tu dñans in ſupbia maris,& eleuãte vndas ſuas tu cõprimes eas.Mare rubrũ deſcribit a cõditionibus cõtrariis miraculo.ſ.eleuatione vndaꝝ excellentiũ:has.n.habet ſuapte natura mare.Et deus oſtẽdit ſe dñm vndaꝝ excellentiũ maris:dũ diuiſit aquas, & velut murũ ſolidas reddidit a dextris & a ſiniſtris.qđ eſt totaliter cõtrariũ fluctibus marinis . Et hoc quo ad ſalutẽ populi iſrael.Futurũ cõprimes/reſpicit dñium diuinũ.⸿ Tu cõtriuiſti quaſi vulneratum ſupbam/ęgyptũ/hoc eſt ęgyptiacũ populũ in mari rubro.Aſſimilat ſubmerſionẽ ægyptioꝝ vulneri: vt intelligas ꝙ fuit velut actio diuina ſicut vulnus eſt actio percutientis. Vnde & tunc dixerunt ægyptii.fugiamus iſraelem,dñs enim pugnat pro eis cõtra nos.In brachio fortitudinis tuæ diſpſiſti/mortuos,inimicos tuos/ægyptios per littora maris. ¶ Tibi coeli.Poſt dñium aquarum probatũ a mirabili effectu,ſubiungit dñium reliquarũ partium mũdi/non ſolum eadem rõne ſed ẽt ratione creationis. Tibi coeli/ſubdunt,ẽt tibi terra/ſubdit:quia orbem & plenitudinẽ eius/aĩalia & vegetabilia,tu fundaſti/a fundamẽtis creaſti,ipſa . ⸿ Aquilonẽ & dextrũ tu creaſti.Per dextrũ intellige pmũ mobile/quod eſt ſupremũ coelũ,ſignificatũ per dextrum quia motus eius incipit a dextera parte:vt phi tradũt in ſecũdo coeli.Per aqlonẽ intellige reliqua corpora coeleſtia,ſignificata ꝑ ſeptẽtrionẽ:qa motus eoꝝ icipit verſus ſeptẽtrionẽ:qm̃ icipit ab ariete verſus taurũ.conſtat aũt ſeptẽtrionalem viã eſſe ab ariete verſus taurum.Et ſic probauit coelos eſſe dei/quia aquilonem & dextrum creauit:& terram eſſe dei/quia orbẽ terræ & plenitudinem eius fundauit. ¶ Tabor & hermon.Poſt dominium omnium partium mundi/ſubiungitur gratia mirabilium geſtorum in introductione populi iſrael in terram promiſſionis: quam nominat a duobus montibus.Ab hermone quidem ratione principii/quia ibi fuit prima poſſeſſio terræ.ibi enim ruben & gad & media tribus manaſſe/portiones ſuas accęperunt , deuaſtatis regibus amorręorum ſeon & og viuente adhuc moyſe . Tabor vero ratione victorię tempore delborę inde habitę diuinitus:vt dicitur iudi.4.&.5.Meminit autem ſpecialiter horum : quoniam ſummatie pertranſire intendit propheta . & propterea tangit alterum circa initium & alterum circa proſecutionem poſt mortem ſeniorum/ſcilicet ioſue & aliorum timentium deum quando in populo inſurrexerunt mala multa. Vnde & intermedia vix quodammodo tangit . Tabor itaq; & hermon/initium &

proſecutio victoriæ,in nomine tuo laudabunt tuum brachium cũ fortitudine/cõtra inimicos.¶ Roborabitur manus tua.Intermedia tangũtur introducendo montes/hoc eſt populum victorioſum,laudãtes deũ/humano more ſupplicãdo ꝓ ꝓſpero ſucceſſu.Roborabitur manus tua/contra inimicos noſtros,& exaltabitur dextera tua/proſternendo eos.℣ Iuſtitia & iudiciũ.Ne putes iniuſtum peti,iuſtitia inquit/in executione,& iudicium/in ſententia contra hoſtes,pręparatio throni tui.Sedes dei locanda erat in hieruſalem:ob quod oportuit ius dicere & iuſtitiam exercere in idolatras habitatores locorum illorum.Sic enim iudicium & iuſtitia ꝑparauerũt ſedem dei,pro quãto exterminarunt idolatras vt habitarẽt cultores dei/& ſic ibi locaretur ſedes dei.In ſanctoſanctorum erat tabella ſuſtentata a cherubinis quæ appellabatur ſedes dei.Gratia & veritas pręuenient facies tuas.contra hoſtes iuſtitia & iudicium,pro nobis gratia & veritas. Gratia quidem/quia ſine noſtris meritis: veritas autem/quia promiſiſti patribus terram hanc. ¶ Beatitudines/ſunt,populi ſcientium clangorem.Effectus intẽtus deſcribitur fœlicitas populi ſciẽtis per experiẽtiã clangorem/feſtiuum ſonũ diuinarũ ſolẽnitatũ.Et intẽdit ꝙ introducto populo & quietẽ adepta ſede dñi/beatus eſt populus cõcurrẽs ad ſolẽnitates dñi.℣ Dñe in luce facierum tuarũ.Vt intelligas rationẽ quare populi dixerit eẽ beatitudines,declarat partes beatitudinis.Prima eſt in intellectu.Dñe in luce faciei tuę/gratiæ tuę,ambulabũt/gubernabũt ſe.In noĩe tuo(ſecũda pars ſpectat ad affectũ)exultabunt tota die/nõ in noĩe proprio gaudebũt. Et in iuſtitia tua.Tertia pars ad proſperitatẽ exteriorũ rerũ ſpectat.Et in iuſtitia tua/in obſeruatione iuſtificationũ tuarũ,exaltabuntur/quo ad tẽporales res.Et merito.Quia gloria fortitudinis eorum tu.ratio enim glorificãdę fortitudinis populi tu es,non virtus eoꝝ:& in volũtate tua/nõ ex debito,eleuabis cornua nr̃a/ꝑtãtes noſtras.Quia dño(datiui caſus eſt)ſcutũ nr̃m;hoc eſt qa defenſio nr̃a nõ nobis ſed dño aſcribẽda eſt.& ſancto(datiui quoqꝫ caſus ẽ)iſraelis rex nr̃:hoc eſt & nr̃ rex dauid ſancto iſraelis.i.deo aſcribit̃.factus.n.ẽ dauid rex qa deus elegit ipm ĩ regẽ:vt ſcriptũ ẽ tã in pr̃io q̃ ĩ ſcđo regũ.& ꝓpterea dr̃ ꝙ rex nr̃ aſcribit̃ ſancto iſraelis.Hę ſũt gr̃æ diuinę in mũdo viſę ſimul cũ veritate diuina(q̃s ꝓpheta dicturũ ſe ſpopõdit)vſqꝫ ad tẽpora dauidis.vnde & ad regẽ dauidẽ terminauit eas.

Tũc locutus es. Tractat̃ hic iterũ gr̃a & veritas dñi ſuper ꝓmiſſione facta dauidi(vt ĩ principio pſalmi ꝓpoſitũ fuit)tali ordine.Pr̃io refert̃ diuina ꝓmiſſio.Secũdo introducit̃ populus tanq̃ querulus nõ ſeruatę ꝓmiſſionis/ibi & tu reliquiſti.¶ Tũc/qñ dauid rex noſtęr datus eſt a te,locutus es in viſiõe gratioſo tuo/nathan ꝓphetę:vt patet.2.reg.7.& dixiſti/hæc quæ ſequũtur.Poſui adiutorium ſuper fortẽ/dauidem.fortem qdem cõtra vrſum & leonẽ:adiutũ vero cõtra goliath.& mediãte hoc adiutorio exaltaui electum/a me dauidẽ,de populo.erat.n.vir popularis:vtpote vacãs paſcendis ouibus.Inueni dauid ſeruum meũ/timentẽ deum:in oleo ſanctitatis meę vnxi eum/in regem.primo per ſamuelem:deinde ſuper iuda:& demum ſuper totũ iſrael.Sic aũt vnxi eum.ꝙ manus mea conſeruatiua,firma erit cũ eo:etiam brachium meum/augmentatiuum,roborabit eum.Non eleuabitur inimicus/ſaul,in eo/in eius depreſſione:& filius iniquitatis/idem ſaul,non affliget eum/cõterendo.Et conterã a faciebus eius anguſtatores ipſius:& oſores eius percutiam.quod fuit adimpletum in monte gelboe.Et veritas mea/adimplens promiſſa,& gratia mea/ſine dauidis meritis,cum eo:& in nomine meo exaltabitur cornu eius/ad regnum.Ad literam ſiquidem dauid fuit promotus ad regnũ nomine dei/tanq̃ deus hoc reuelauerit:vt clare patet in ſecũdo regũ.& rurſus bella dauid gerebat in nomine domini:& ſic exaltabatur poteſtas eius/tanq̃ agentis ꝑlia domini.Et ponam in mari/mediterraneo,manum eius:& in fluminibus/ſyrię vſqꝫ ad euphratẽ,dexteram eius.Quod conſtat adimpletum.2.reg.8.℣ Ipſe vocabit me/hoc eſt vocare poterit me,pater meus tu.Dixi vocare poterit:quia nuſq̃ inueni dauidem auſum fuiſſe vocare deum patrem.quãuis tanta diuina gratia donatus fuerit vt vocare potuerit deum patrem ſuum. Et intendit per hoc ꝙ dauid regnum recognoſcet a deo tanq̃ a patre:quia non ex ſucceſſione regię originis regnum obtinuit,ſed ex adoptione.ita ꝙ deus cuius eſt regnum adoptauit ſibi dauidem in filiũ/velut ſucceſſorem regni.Et propterea dicitur.ipſe vocabit me,pater meus/adoptione,tu/es: deus meus & fortitudo ſalutis meę.Quia pr̃/a te hẽo regnũ:qa deus/a te hẽo eẽ:qa fortitudo/a te ſaluatus ſũ.recognitio.n.bñficioꝝ deſcribit̃.Et ego/pr̃,pr̃iogenitũ dabo eũ/cõferẽdo ipſi regnũ:pr̃iogenitorũ.n.ẽ ſuccedere ĩ regno.excelſũ regibus terræ.& ẽ datiui caſus regibus.Quod fuit adĩpletũ quũ dauid excelſus fuit apud reges,ñ ſolũ ꝓſtratos ab ipo ſed ẽt nõ ꝓſtratos:vt regẽ tyri/regẽ thou &c̃.quoꝝ mẽinit liber regũ. Æterno cuſtodiã ei gratiã meam/qua elegi ipſum in regẽ:& pactum meũ/quod pepigi cum eo de meſſia,fidele/erit,ei.Et ponam ſempiterno ſemen eius.quod adimpletum fuit in meſia.& thronũ eius/regiũ,ſicut dies cœlorum/excelſum & indeficientem.Licet enim apud nos quandoqꝫ ſit dies & quandoqꝫ nox propter vmbram terræ,in cœlis tamen ſemper eſt dies:quia non pertranſit vmbra terræ lunam.

Si dereliquerĩt. Deſcripta promiſſione diuina quo ad ſubſtãtiã,deſcribunt̃ cõditiones eius in caſu q̃ euenire poſſet.Si aũt dereliquerĩt filii eius/dauidis,doctrinã meã/hoc eſt legem meam/non curando de ea:& in iudiciis meis/ꝑceptis ſcilicet iudicialibus,nõ ambulabunt.Si ſtatuta mea/cęrimonialia,maculabũt.Dictio hebraica quã interꝑtes vocãt ſtatuta,ſignificat ꝑcepta quoꝝ nõ ẽ rõ niſi qa ſic iſtitutũ ẽ:

qualia ſunt præcepta cærimonialia. Et pręcepta mea|moralia, non cuſtodient. Nota hic ꝙ non dicit ſi ipſe dauid peccabit, ſed ſi filii eius peccabũt: vt relinquat dauidem in timore & ſuſpenſum an ſi ipſe peccauerit deus ſeruet ei promiſſionem. Vnde quum poſt hanc promiſſionem cõmiſiſſet adulterium & homicidium|timuit ꝙ deus non ſeruaret ſibi hanc promiſſionem, qua ſe indignum reddiderat. Et viſitabo in virga|paterna caſtigatione (iuxta illud. qui parcit virgę odit filium ſuũ. prouer. 13.) rebellionem eorum|filiorum: & in plagis|flagellorum, iniquitatem eorum. Et gratiam meam non frangam ab eo. Nota conditiones in euentu: ſcilicet ꝙ puniet filios ſed non auferet gratiam a dauide. & nõ mẽtiar in veritate mea|iam dicta de regno eius. Non maculabo pactum meum, & exitum labiorum meorum non mutabo. Semel iuraui in ſanctitate mea|vtpote non habens maiorem per quem iurem: ſi dauid mentiar? Lege hoc interrogatorie: non ad interrogandum ſed referendo quęſtionem an ego mentiar dauidi|an cum effectu adimplebo quod promiſi dauidi de meſia an nõ? hanc enim tacitam quęſtionem introducit deus|vt oſtendat ſe immobiliter promiſiſſe: & ab hac inchoat. Ita ꝙ ordo literę ẽ. ſi dauid mentiar? imperfecta eſt locutio: & conſueta homini inter loquendum confirmanti ſe verificaturum quod dixit ſe facturum. Cõſueuimus enim in tali locutione & diſpoſitione poſiti dicere. ſi ego mentiar? ſi ego faciam? & ſimilia. intendentes ꝙ non vertatur in dubium|ꝙ non vertatur in conditionalem ſi. Et tunc ſubiſſigitur. Semel iuraui in ſanctitate mea, ſemen eius ſempiterno erit &c̃. excluditur enim ſic conditio|excluditur dubitatio, commemorando ꝙ iam ſemel iuraui|iam iureiurando firmaui. Sed litera tranſpoſita eſt cauſa metri. Semen eius ſempiterno erit. quod adimpletum eſt in meſia. Et thronus eius|regia dignitas, ſicut ſol coram me|ęternus, ſicut luna ſtabilietur ſemper: & teſtis in cœlis fidelis. Apoc. 1. & a ieſu chriſto qui eſt teſtis fidelis.

Et tu reliquiſti. Hactenus locutus eſt deus: deinceps loquitur populus iſrael poſt regnum zedechiæ vltimi regis ex ſemine dauidis vſq; ad tempus meſię. Introducit ſiquidem propheta huiuſmodi populum videntem nõ eſſe amplius aliquem regem de ſemine dauidis|voce admirationis & lamẽtationis primo narrãtem: & deinde ſupplicantem pro aduentu meſię|ibi vſq; quo domine. ℭ Nota hic primo ꝙ huiuſmodi voces querulę introducuntur a propheta ad erudiendum ſucceſſores de futuro euentu: ſcilicet ꝙ priuabitur multo tempore progenies dauidis regno|anteq̃ veniet meſias. vt quum hoc viderint fieri, non perdant fidem de aduentu meſię|deq; promiſſione facta a deo dauidi. Vnde & merito pſalmus iſte appellatus eſt eruditio ſeu intelligentia: quoniam eruditi ſunt filii iſrl' vt non intelligerẽt promiſſionem diuinam ſic adimplendam vt continua ſucceſſione futuri eſſent reges de ſemine dauidis vſq; ad meſiam qui regnaturus eſt in ęternum. ℣ Nota ſecundo ꝙ iſtę querulę voces verificantur in populo illo intermedio tempore, non prout ſonant (quum videantur quaſi blaſphemię|arguentes deũ violati fœderis) ſed vt explicant motum rationis inferioris|conſiderãtis naturam factorũ & nõ rationes diuinas quibus hæc fecit deus. Ita ꝙ ſicut hieremias explicans motum partis inferioris ſm naturam facti dixit|ſeduxiſti me domine & ſeductus ſum, ita populus facta conſiderans explicat id qđ facta ꝓtendunt. quod eſt opus rationis inferioris & non rationis deliberatę: quoniam deliberatio exigit etiam rationem ſuperiorem: alioquin deliberatus actus nõ fit. ℭ His prelibatis intellige verba populi ad deum poſt regnum zedechię. Et tu deus reliquiſti & abominatus es: indignatus es cum chriſto tuo|dauide in ipſius ſucceſſione|priuãdo ſucceſſionem eius regno. Feciſti vacare pactum ſerui tui|hoc eſt pactum tuum cum ſeruo tuo dauide. Vere vacauit tanto tempore pactum de regno: quia nullus fuit ex eius ſemine rex tanto tempore. Maculaſti terræ coronam eius|regiam dignitatem. Dixit terræ, cohibẽs linguam|ne intelligatur ꝙ maculauerit coronam meſię: quæ futura erat corona cœleſtis. Rupiſti omnes macerias eius|regni eius cuſtodias. vel quia non ſolum mœnia ciuitatum ſed & macerias vinearum rupiſti: vt intelligas totalem deſolationem. Poſuiſti munitiões eius ruinam|loco munitionum poſuiſti ruinam ciuitatum & templi &c̃. Diripuerunt eum|regnum eius, omnes tranſeuntes viam|datus eſt in ꝑdam omnibus: fuit opprobrium vicinis ſuis|ammonitis &c̃. Eleuaſti dexteram anguſtatorum eius, lętificaſti omnes inimicos illius. ℣ Etiam reuerti facies aciem enſis eius. Metaphora eſt|ſumpta a retortione aciei gladii inciſorii: quum torquetur acies acſi eſſet ex plumbo: & ſic non poteſt incidere. Et intendit per hanc metaphoram ꝙ arma propria nihil eis profuerunt|dicendo. Etiã|ad cumulum malorum, reuerti facies. i. retorqueri, aciem gladii eius: & non erexiſti eum in prelio. Ceſſare feciſti mundiciam eius|hoc eſt cęrimonialia omnia per mundiciam ſignificata: quia aqua luſtrationis ad mundandum ceſſauit tanto tempore. & thronum illius|regium, terræ (datiui eſt caſus) detraxiſti|ad terram deieciſti. Abbreuiaſti dies pueritiarum eius. Locutio eſt metaphorica ad ſimilitudinem eorum qui moriuntur in pueritia. Et intendit ꝙ regnum mortuum eſt in pueritia. Amiciuiſti ſuper eum ignominia. Hæc ſunt mala pœnę quæ populus medio tempore vidit|cõtraria quantum ad ſubſtantiam facti ſuperioribus promiſſis dauidi: vt diligens lector poteſt diſcurrendo applicare.

Vſq; quo. Completa narratione tranſit ad ſupplicationem. Vſq; quo domine abſconderis? Petit primo non differri aduentũ meſię. Vſq; quo domine abſconderis|velut non auditurus, in ęternum? tanq̃

dicat abſit. Vel hoc quod dicitur in ęternum/iungendum eſt cum ſequenti particula ſic. In ęternum) ardebit quaſi ignis indignatio tua? Interrogatiuę. quaſi dicat abſit. ℣ Memento ego quanti temporis. Rationem affert accelerandi aduentum meſię ex breuitate vitę humanę. Et intendit ꝙ non ſumus tā longeuę vitę/ vt poſſimus diu viuendo expectare longo tempore & videre tandem regnum meſię: ſed ſumus breuiſſimę vitę: & propterea accelera, vt videamus meſiam. Memento/ huius ſcilicet. quanti tē/poris ego/ ſum: ſuper quā vanitatem/ breuis vitę, creaſti oēs filios adā/ cōmunis eſt iſta miſeria. Quod & probat. Quis vir viuet & non videbit mortē? nullus. ſaluabit animam ſuam de manu ſoueę/ infer/ni/ ne deſcendat ad inferos? nullus. Mortem deſcribit prius ex parte corporis quod moritur. deinde ex partę loci animę ſeparatę. Et eſt ſermo de loco animarum ante aduentū meſię. tunc enim locus anima/rum erat infernus. ℣ Vbi gratię tuę priores domine, quas iuraſti dauidi in veritate tua? Auget ſuppli/cationem ex diuina promiſſione: tanq̄ requirens vt adimpleat promiſſam gratiam iuramento firma/tam dauidi de meſia rege ex ſemine eius. Et nota ꝙ expectantis affectu & more clamat vbi ſunt pmiſ/ſę gratię? cupit enim eas videre adimpleri. & quia non apparent/ clamat vbi ſunt? ℭ Recordare domi/ne. Adiungit ſupplicationi rationem ex parte iniuriarum quas patitur populus, ſpāliter quo ad hoc, ꝙ inimici exprobrādo dicunt/ quando veniet meſias veſter? & ſimilia. Recordare domine opprobrii ſeruorum tuorum/ noſtri: portaui/ ego populus, in ſinu meo/ patienter recondens, omne/ opprobrium/ multorū populorum/ opprobrantium. Quę exprobrauerunt inimici tui domine: vt intelligas iſtos po/pulos eſſe inimicos dei. Et dixit hoc ad humano more prouocandum deū propter opprobrium ab ini/micis dei. Quę exprobrauerūt veſtigia chriſti tui. Ecce materia opprobrii. exprobrant. n. remanere veſti/gia in fide noſtra chriſti tui dauidis propter ſpem meſię: erāt ſiquidē velut veſtigia dauidis vncti a deo in patrē meſię fides & ſpes venturi meſię. ℣ Bñdictus dñs ęterno. Cōcludit orōnē ppl'i adiūcta rōne ſu/periori/ bñdicēdo deū: hoc eſt ſubmittēdo totū pꝛouidētię eius/ & grās agēdo de omnibus. Vel ſupplicā/do cōcludit deſiderātis affectu. ſit benedictus dñs in æternū: amen & amen/ vere & iterū vere. Amen.

ℭ VVLGATA EDITIO. ℭ Oratio moyſi uiri dei. LXXXIX.

DOmine refugium factus es nobis: in generatione & generatione.

Priuſq̄ montes fierent aut formaretur terra & orbis: a ſeculo & uſq; in ſeculum tu es deus.

Ne auertas hominem in humilitatem: & dixiſti conuertimini filii ho/minum.

Quoniam mille anni ante oculos tuos tanq̄ dies heſterna quę pręteriit.

Et cuſtodia in nocte: quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt.

Mane ſicut herba tranſeat, mane floreat & tranſeat: ueſpere decidat, induret & areſcat.

Quia defecimus in ira tua: & in furore tuo turbati ſumus.

Poſuiſti iniquitates nr̄as in cōſpectu tuo: ſeculū noſtrum in illuminatione uultus tui.

Quoniam omnes dies noſtri defecerunt: & in ira tua defecimus.

Anni noſtri ſicut aranea meditabuntur: dies annorum noſtrorum in ipſis ſeptuagin/ta anni.

Si autem in potentatibus octoginta anni: & amplius eorum labor & dolor.

Quoniam ſuperuenit manſuetudo: & corripiemur.

Quis nouit poteſtatem irę tuæ: & pręe timore tuo iram tuam dinumerare?

Dexteram tuam ſic notam fac: & eruditos corde in ſapientia.

Conuertere domine, uſq; quo: & deprecabilis eſto ſuper ſeruos tuos.

Repleti ſumus mane miſericordia tua: & exultauimus & delectati ſumus in omnibus diebus noſtris.

Lætati ſumus pro diebus quibus nos humiliaſti: annis quibus uidimus mala.

Reſpice in ſeruos tuos & in opera tua: & dirige filios eorum.

Et ſit ſplendor domini dei noſtri ſuper nos: & opera manuum noſtrarum dirige ſuper nos, & opus manuum noſtrarum dirige.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Oratio moyſi uiro dei.

†dñi mei 1 Propheta. DOmine† habitaculum tu fuiſti nobis:in generatione & generatione.
2 Anteq̃ mõtes nati ſunt/& creata fuit terra & orbis:& a ſeculo & uſq; (co)
ſeculum tu deus.
3 Facies reuerti hominem uſq; ad contritionẽ:& dixiſti.reuertimini filii adam.
4 Quia mille anni tui in oculis tuis:ſicut dies heſterna q̃ñ pertrãſiet,& (ſicut) uigilia i nocte.
5 Inundaſti eos:ſomnus erunt,in mane quaſi herba mutabitur.
†ueſpo 6 In mane florebit & mutabitur:ad ueſperum† ſuccidetur & ſiccabitur.
7 Quoniam conſumpti ſumus in furore tuo:& in ira tua territi ſumus.
8 Poſuiſti iniquitates noſtras coram te:abſconſionem noſtram luci faciei tuarum.
9 Quoniã oẽs dies noſtri uerſi ſũt i ira tua:cõſumpſimus annos noſtros quaſi ſermonẽ.
10 Dies annorum noſtrorũ/in ſe ſeptuaginta anni:& ſi in fortitudinibus octoginta anni.
& ſuperbia eorum labor & dolor:quoniam uolans (eſt) cito & uolauimus.
11 Quis ſciens fortitudinem iræ tuæ:& ſicut timor tuus (erigit) iram tuam.
12 Ad numerandum dies noſtros/ſic fac ſcire:& faciemus uenire cor ſapientię.
13 Reuertere domine,uſq;quo:& (placatus) ſolatus eſto ſuper ſeruos tuos.
14 Sacia nos in mane gratia tua:& laudabimus & lętabimur in cunctis diebus noſtris.
15 Lętifica nos ſicut dies (quibus) afflixiſti nos:annos (quibus) uidimus malum.
16 Apparebit ad ſeruos tuos opus tuum:& pulchritudo tua ſuper filios eorum.
†dñorū meorū 17 Et erit dulcedo dñi† dei noſtri ſuper nos:& opus manuũ noſtrarum dirige ſuper nos,&
opus manuum noſtrarum dirige ipſum.

TItulus eſt.Oratio moyſi viro dei.Et eſt tertius pſalmus intitulatus oratio:quia per modum contemplationis editus eſt.Attribuiturq; oratio hęc moyſi qui ſcripſit pentateuchũ.Et ne intelligeres alium moyſem/adiunctum eſt viro dei:ſic enim ſepe in ſcriptura vocatur ille moyſes. Et aut moyſes condidit orationem hanc metrice/inſertam pſalmis dauidis(ſicut inter epiſtolas ciceronis inſerũtur aliquę aliorũ epiſtolę)aut quod potius crediderim,moyſes edidit hanc orationem quantum ad materiam non metrice:quam poſtea dauid extendit/in formam metri reducendo. & propterea moyſi aſcribitur tanq̃ autori orationis quantum ad materiam.
¶ Circa materiã pſalmi aduerte eſſe hic aliqd certum.ſ.q᷑ a principio pſalmi vſq; ad verſiculũ vndecimũ tractaẽ de miſeria vitę humanę quãtũ ad breuitatẽ vitę.vnde & cõcludiẽ dies noſtros annoꝝ.70. eſſe.Ita q᷑ clarũ eſt primã p̃tẽ pſalmi tractare de vitę breuitate cõi generi humano ex ira dei pp̃ peccata nr̃a.Quo fit vt reliqua pars pſalmi quę in ſupplicatione cõſiſtit,intelligẽda cõſequẽter ſit de remedio huiuſmodi miſerię:alioquin non rñderent vltima primis.Et qa remediũ eſt ſpiritualis gratia,ideo ſecunda pars pſalmi proculdubio intelligenda eſt de petitione ſpiritualis gratiæ. ¶ Verum an petatur ſpiritualis gratia abſolute/an per aduentum meſię,non clare patet. Conſideranti tamen perſpicaciter.15.verſiculũ(petentẽ lętifica nos ſicut dies afflixiſti nos/annos vidimus malũ)apparebit p̱phetã diſtiguere îter tẽpus afflictiõis & mali & tẽpus lętitię:ac p̱ hoc petere gr̃am aductus meſię.tãq̃ tẽpus meſię ſit tp̃s lętitię,& tp̃s añ meſiã ſit tp̃s afflictiõis.Et hãc tp̃is diuerſitatẽ referẽdo ad ſolam gratiã/difficile ẽ ſaluare:qm̃ nõ diuerſum ſed vnũ & idẽ ẽ tẽpus gr̃ę & tẽpus afflictiõis:Cõſonatq; aduẽtui meſię p̃cedẽs îmediate verſiculus petẽs/ſacia nos mane gr̃a tua,& laudabimus & lętabimur in oĩbus diebus nr̃is.Hoc.n.clare zacharias pr̃ ioãnis baptiſtę in meſię aduẽtu impleri dicit.vt ſeruiamus illi î ſanctitate & iuſtitia oĩbus diebus noſtris. ¶ Cõſentaneũ itaq; rõni eſt vt materia pſalmi intelligaẽ ad lr̃am miſeria humanę vitę pp̃ peccatũ hoĩs a diuina îflicta iuſtitia/cõmemorata vt reparanda p̱ meſiã.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta ob hominis peccatũ a diuina iuſtitia miſeriã humanę vitę illatã cõtẽplatur.& ſupplicat vt placatus deus faciet hominem ſua gratia/dãdo & ſapere ſm̃ timorem ſuũ/& lętari cunctis diebus/& directionem operum:prophetãs apparitur um opus cum dei pulchritudine ac dulcedine.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

DOmine habitaculū. Diuidiť pſalmus in ptes duas: ppoſitiuā materię, & executiuā, ibi qm̄ mille. ¶ Proponit tria .ſ. ęternitatē dei, iuſtitiā eius, & grām eiuſdē. Sed litera nō pponit hæc tria hoc recto ordine: ſed primo grām. dn̄e habitaculū, refugiu, tu fuiſti nobis, nō in perſonis noſtris, ſed in generatione & generatione, hoc eſt vniuerſis gn̄atiōibus. Aſſimilat deū habitaculo refugii: qa intēdit loqui de deo quatenus ad eū cōfugit genus humanū, dānatū pp ppriū peccatū: ſicut hō a facie perſecutorū & iniuriarū (ab imbrib⁹, frigoribus &c̄.) cōfugit ad habitaculū. ¶ Anteq̄ mōtes nati ſunt & creata fuit terra & orbis. Æternitas dei pponiť. tum a parte ante p tēpus imaginariū ſignificatū, dicēdo añ creationē mūdi. Sicut .n. dicēdo extra aut ſupra coelū, ſignificať imaginarius ſitus, ita dicēdo anteq̄ terra fieret &c̄. ſignificať tēpus imaginariū: qa nullū erat tunc tēpus reale. Et a ſeculo & vſq in ſeculū tu de⁹. Ecce ęternitas a parte poſt. extēſio .n. tēporis a ſeculo in ſeculū, poſt mūdi creationē eſt. Faciés reuerti hominē. Proponiť iuſtitia quā deus exercuit i primū hoiem. quū .n. donaſſet ipſum originali iuſtitia, poſt peccatū fecit reuerti eū vſq ad cōtritionē mortis. Et dicit reuerti: qa rediit in cōditionem pprię naturę. Et futurū faciés, reſpicit dei ęternitatē pmiſſam. Et conſtruenda eſt ſic litera. Tu deus anteq̄ montes nati eſſent &c̄. facies reuerti hoiem ad cōtritionē mortis ſibi naturalē. ¶ Et dixiſti Declarat qm̄ hoc fuit, afferendo ſententiam datam cōtra hoiem. reuertimini filii adam. puluis es & in puluerem reuerteris. Vbi & nota nō ſolū hominem dānatum ſed filios: vt intelligas primum parentē cū ipſius poſteritate dānatū ad mortē, hoc ē ad neceſſitatē moriēdi. Hoc .n. ſignificat, reuertimini in terram filii adam.

¶ Quia mille anni. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractanť ſimul illę particulę, anteq̄ mōtes &c̄. facies reuerti hoiem &c̄. hoc eſt diuinę ęternitatis & humanę punitionis quo ad durationē vitę. Secūdo tractať illa, dn̄e habitaculum fuiſti nobis &c̄. ibi quis ſciēs fortitudinē. ¶ Tres itaq poenales cōditiones hūanæ vitę ppheta affert .ſ. q eſt vt ſomnus, q mutatiōibus multis ſubiecta, & q velociſſime ac breuiſſime tranſit. Et has omnes infert ex cōparatione naturalis vitę (qua hō innocēs viuere poſſet) ad ęternitatem. ita q conferendo naturalem vitā hoīs ad ęternitatē, intendit mōſtrare nō fuiſſe ſeuerā dei iuſtitiā qua pp peccatū animaduertit in hoiem dictis tribus poenalitatib⁹. Hoc ē quo tendit ppheta. Accipit itaq annos mille p ſupremo tēpore hūanę vitę: vtpote quos nullus vnq̄ hō vixit: vt patet legenti ętates hoium ante diluuiū. Et refert ad ęternitatē oculatā, dicēs. Qm̄ mille anni, ſupma hoīs ętas, in oculis tuis (ecce ęternitas oculata) ſunt ſicut dies heſterna, nō qm̄ durabat, ſed qm̄ pertranſiet. prima compatio. Et cuſtodia in nocte. altera compatio mille annoꝝ ad ęternos oculos dei. ¶ Et per primā comparionē intēdit declarare q quātacūq ętas humana relata ad ęternitatē, nullius eſt durationis, ſed ē ſicut dies heſterna poſtq̄ pertrāſiit: quæ ſignificat tēpus pteritum pauciſſimū, quod modo nihil eſt. Per alterā vero compatione intendit declarare q ſtudiū humanū ex omnibus naturę viribus ē ſicut vna vigilia cuſtodię nocturnę. Per qđ ſignificať & breuitas & obſcuritas totius ſtudii humani naturalis: ita q nō mereť cōparari diei nec etiā integrę nocti, ſed vni cuſtodię. ¶ Quia inquā ſic ſe hn̄t naturalia hoīs ad æternos oculos dei, inūdaſti eos, more īpetuoſę aquę īpuliſti eos hoies peccātes. & p hoc ſignificat punitionē diuinā. Sōnus erūt. Ecce pria poena .ſ. q hoies facti ſunt vt ſōn⁹. Metaphoricus ē ſermo. & vt rn̄deat pmiſſis, duo innuit. Alterū p reſpectū ad diē heſternā. alterum p reſpectū ad cuſtodiā noctis .ſ. q vbi hoīs vita naturalis erat velut dies heſterna, p peccatum facta eſt velut ſomnus. Et ſilr̄ vbi humanum ſtudiū naturale erat velut cuſtodia nocturna, p peccatū factum ē velut ſomnus: hoc eſt q ſtudium hominis poſt peccatū tam īuolutū tenebris eſt q nec cuſtodię nocturnę meretur aſſimilari ſed dormitioni. & ſilr̄ vita noſtra nō meretur comparari diei (quo multis vacať exercitationibus) ſed ſomno, qui neceſſitatis eſt. Et tu poteris extendere metaphorā prout ſpūſſanctus docuerit. ¶ In mane q̄ſi herba mutabiť. Secūda poena deſcribiť tot varietatū qbus hō ſubiiciť. & declarať primū ex ſilitudine herbę, q̄ eodē die tot mutatiōibus ſubiiciť. Mutabiť, hō, q̄ſi herba ī mane, hoc ē ī die artificiali a ſuo pricipio noiato. Et ſubdit modū. In mane, in pria pte diei, mutabiť, icipiet mutari vegetatiōe, & florebit: ad veſperum ſiccabitur & ſuccidetur. ¶ Quoniā conſumpti ſumus. Rationem reddit tot varietatū ex diuina iuſtitia: vt intelligas propter peccatum hæc nobis accidiſſe. Et duas inducit mutationes noſtri: ſub quibus omnes mutationes noſtri intellige comprehendi.

Qm̄ cōſumpti ſumus. Ecce vna mutatio, ſub qua cōphēdiť oīs mutatio corporis. in furore tuo, iuſtitia tua punitiua. & in ira tua territi ſumus. Ecce altera mutatio: ſub qua comprehēditur omnis mutatio paſſionum animi. ¶ Poſuiſti iniquitates. Quia deus non eſt prius vltor q̄ homo ſit peccator, declarat rationem iuſtitiæ diuinæ fuiſſe peccata hominis. Et loquitur more humanorum iudicum: qui quando punituri ſunt crimen, ponunt crimen illud ante examen ſuum, & deducūt crimen quod erat occultū corā iudice in lucē iudicii. Hæc .n. ſignificat dicēdo. poſuiſti iniqtates nr̄as corā te, iudicandas & puniēdas, abſcōſionē noſtrā luci facieꝫ tuaꝫ. Ad literā (vt ipſe moyſes ſcripſerat) deus poſuit peccatum primoꝝ parentū corā ſe, & abſcōſionē adę, dicendo adam vbi es? rn̄dente illo abſcondi me eo q nudus eſſem &c̄. ¶ Quoniam omnes dies noſtri. Tertia poena velociſſimę breuitatis deſcribiť. Quoniā oēs dies noſtri verſi ſunt in ira tua, de bono in malū: in ſtatu .n. inocētię dies nr̄i erāt boni &c̄. ſed ī ira dei, hoc eſt ī iuſtitia, verſi ſūt ī malos. ideo cōſūpſimus annos nr̄os quaſi ſermonē. volat irreuocabi

ſe verbū. Percipe labilitatē annoꝝ nſoꝝ ad ſilitudinē locutiōis. ⁋ Dies annorū noſtrorū. ecce breuitas. in ſe, hoc eſt nō relati ad ęternitatē ſed in ſeipſis (relati.n.ad ęternitatē iam dictū eſt ꝙ nec merent cōparari vni diei) ſunt. 70. anni. Cōſidera hoc tu qui dicis ętatis nos eſſe breuioris q̄ fuerint ętatis ſuperioris homines. multa milia annorum iam fluxerūt a tēpore editi pſalmi contemplantis ętatē humanam. 70. annorum. Si.n.breuior facta eēt ętas, certe a tāto tēpore hucuſq; nō eſſet ętas hominum ad huc. 70. annoꝝ: cuius oppoſitū videmus. Et ſi in fortitudinibus, hoc eſt in cōplexionibus robuſtioribus, octoginta anni: & ſuperbia eorū labor & dolor: hoc eſt & quod ſupetire contingit tēpus octoginta annorū, plenū eſt laboris & doloris. qm̄ volans cito, ē vita noſtra, & volauimus, magis q̄ ambulauimus. Intēdit.n.ꝑ metaphorā volatus uelocitatē curſus uitę noſtrę ſignificare, quāto celerior eſt uolatus ambulatione. uidemur.n.nobis nō ambulaſſe ſed uolaſſe quum ſumus prope mortem.

Quis ſciens. Tractaſ hic illa particula, dn̄e habitaculū fuiſti nobis: petēdo ſciam, gr̄am, & lętitiā ac directionē operū cū diuina placatiōe, apparitione opis, pulchritudinis ac dulcedinis dei. ℭ Vide ſingula. Inchoat petitionē ſapiētię ab īpoſſibilitate aliter hn̄di eā. Quis ſciēs fortitudinē irę tuę, hoc eſt quātū pōt iuſtitia tua! quaſi dicat nullus. Scimus.n.fortitudinē irę humanę: qa vltimū quod pōt ē occidere hoīem. Sed quātū pōt iuſtitia diuina nullus ſcit naturali notitia. tū qa nullus natural'r ſcit pœnas alterius vitę. tū qa multo plus pōt iuſtitia diuina q̄ in īferno punire. Et ſicut timor tuus irā tuam, hoc ē qs ſciēs irā tuā ſicut timor tuus exigit ſcire! quaſi dicat nullus. Vbi perpēde ignorātiā tum eius quod pōt iuſtitia diuina. tū modi ſciēdi. ſ. vt diuinus timor exigit. ⁋ Ideo ad numerandū dies noſtros, ſic (ſcilicet ſ̄m timorē tuū) fac ſcire. Perpende ꝙ petit ſciam ſic. i. ſ̄m timorē dei ad numerādū dies ꝓprios: hoc eſt ad librādū tēpus vitę ꝓpnę ſ̄m timorē dei. qui.n.ſcit cōputū dierū ſuoꝝ tenere ſ̄m timorē dei, hic ſcit vt diuino cōgruit timori & irā dei & quātū pōt ira eius. & hoc eſt primū remediū cōtra breuitatē vitę. Vnde & ſubditur fructus. & faciemus venire cor ſapiētię. Effectus ſciētię ē dare operā vt cor imbuaſ ſapiētia, hoc eſt notitia diuinoꝝ. Et bn̄ nota ꝙ nō loqtur de ſapiētia mētis, ſed de ſapiētia cordis: quoniā illa eſt ſpeculatiua cōis bonis & malis, iſta eſt affectiua, ꝓpria bonis. ⁋ Reuertere dn̄e. Scd̄a petitio more humano deū velut principē q receſſerat indignatus, interpellat vt reuertaſ placatus. Reuertere dn̄e, ad ſil'itudinē reuertētis te habe q velut receſſiſti a nobis ꝓꝑ peccatū, vſq; quo, ſupple differs reuerti: & ſolatus eſto (paſſiue vſurpatur hic ſolatus) ad ſilitudinē eius q iā cōſolationē recipit eſto, ſup ſeruos tuos. ⁋ Sacia nos. Tertia petitio. Nō parū gratiæ impetire, ſed ſacia nos gr̄a tua: & hoc nō tarde, ſed in mane, principio diei gr̄ę & veritatis: & laudabimus, te, & lętabimur, in te, in cūctis diebus nr̄is. Pōdera petitionē: petit.n.nos ſaciari diuina gr̄a. & pondera fructū, lętitiā & laudē oībus diebus nr̄is. & vide ſi de meſię aduētu tractat. ⁋ Lętifica nos Quarta petitio. Sicut dies afflixiſti, hoc ē qbus afflixiſti, nos: ānos, hoc ē ſicut ānos, vidim⁹, hoc ē qb⁹ vidim⁹, malū. Vbi māifeſte vides peti lętitiā ī dieb⁹ meſię ſicut ī dieb⁹ ā meſiā fuit afflictio & viſio maloꝝ: afflictio ī nobis, viſio maloꝝ ī ꝓximis. ℭ Appebit. Interſerit añq̄ cōpleat petitiōes oēs modū quo de⁹ cōcedet petitas gr̄as: qđ ē ꝓbare myſteriū meſię. Apparebit tūc quū cōceſſeris nobis hæc, ad ſ̄uos tuos opus, nō nr̄m, ſed tuū. Myſteriū meſię appellat op⁹ diuinū: qa vere ſic eſt. qđ deſcribit appiturū ſeruis dei. Et pulchritudo tua ſup filios eoꝝ. Ipſe meſias ē pulchritudo dei. ē.n. … ſor gl'iç & figura ſubſtātię ei⁹ &c̄. Et recole ꝙ iō dicit & ſup filios eoꝝ. ſ. ſeruoꝝ dei: qa in principio pſalmi ꝓpoſuerat habitaculū fuiſti nobis in generatione & generatione. verificat ſiqdē multitudinē generationū, inducēdo ſeruos dei & filios eoꝝ. ⁋ Et erit dulcedo dn̄i dei noſtri ſuper nos. Dixerat ꝙ apparebit opus tuū: & explicauerat opus illud eſſe pulchritudinē ad perficiēdū intellectū. pulchra.n.ſunt quæ viſa placēt. ſuperat vt explicaret idē ad perficiendū affectū: & ꝓpea dixit. & erit dulcedo, appetibilis, dn̄i dei nr̄i ſuper nos. Hæc oīa ī myſterio meſię affuiſſe, clare cōſtat. ℭ Et opus manuū noſtrarū. Regrediſ ꝓpheta ad ꝓſequēdū petitiones. quęcūq;.n.ſuperius petiit, ad intellectū & affectū ſpectāt. Vn̄ reliquū erat vt peteret ſpectātia ad executionē opis. parū.n.ꝓdeſt ſcire & velle, niſi ſubſequaſ opatio, quū facultas ſuppetit. Et ꝓpea duo petit circa executionē opis. ℭ Alterū eſt. & opus manuū nr̄aꝝ dirige ſup nos. In quo petit opa humana dirigi ſupra facultatē naturæ: quod tūc ꝑcipimus, quū noſtrū credere, noſtrū ſperare, noſtrum diligere, noſtrū operari ad ſupnaturalia tēdit bona. ⁋ Alterū. Et opus manuū noſtrarū dirige ipm̄. In quo petit etiā opa noſtra quæ ex vi naturaliū opamur dirigi a deo. Et hoc directe atteſtatur recognitioni humanę miſerię quā incurrimus ꝑ peccatum, vt etiā in opibus ex viribus naturalibus nobis competentibus cognoſcamus nos indigere directiōe diuinas ſicut infirmi egent auxilio in operibus quæ ſani poſſent. Amen.

ℭ VVLGATA EDITIO. XC.

QVi habitat in adiutorio altiſſimi: in protectione dei cœli commorabiſ.
Dicet dn̄o. ſuſceptor meus es tu & refugiū meū, deus meus. ſ̄perabo ī eū.
Quoniam ipſe liberabit te de laqueo uenantium: & a uerbo aſpero.
Scapulis ſuis obumbrabit tibi: & ſub pennis eius ſperabis.
Scuto circundabit te ueritas eius; non timebis a timore nocturno.

A ſagitta uolāte in die,a negocio pābulāte ī tenebris:ab icurſu & demonio meridiāo.
Cadent a latere tuo mille & decē milia a dextris tuis:ad te autem nō appropinquabit.
Verūtamen oculis tuis conſiderabis:& retributionem peccatorum uidebis.
Quoniam tu es domine ſpes mea,altiſſimum poſuiſti refugium tuum.
Non accedet ad te malum:& flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.
Quoniam angelis ſuis mandauit de te:ut cuſtodiant te in omnibus uiis tuis.
In manibus portabunt te:ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.
Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis:& conculcabis leonem & draconem.
Quoniā in me ſperauit liberabo eum:protegā eum quoniā cognouit nomen meum.
Clamauit ad me,& ego exaudiā eū:cū ipſo ſū in tribulatiōe,eripiā eū & glorificabo eū.
Longitudine dierum replebo eum:& oſtendam illi ſalutare meum.

ℭ IVXTA HEBRÆVM. XCI.

1 Propheta. HAbitans in abſcondito excelſi:in umbra omnipotētis pernoctabit.
2 Meſias. Dicā dño. ſpes mea & arx mea,deus meus,cōfidam in eo.
3 Propheta. Quia ipſe liberabit te a laqueo offendiculi:a peſte fallaciarum.
4 In ala ſua operiet te,& ſub alis eius protegeris:ſcutum & clypeus tibi erit ueritas eius.
5 Non timebis a timore noctis:a ſagitta que uolabit die.
6 A peſte que in obſcuro ambulabit:ab inciſione que diruet meridie.
7 Cadet a latere tuo mille,& decem milia a dextera tua:ad te non appropinquabit.
8 Tantum in oculis tuis uidebis:& retributionem impiorum cernes.
9 Quoniam tu domine meſſia ſpes mea:excelſum poſuiſti habitaculum tuum.
10 Ideo Non accidet ad te malum:& plaga non appropinquabit in tabernaculo tuo.
11 Quoniam angelis ſuis mandabit de te tibi:ad cuſtodiendum te in omnibus uiis tuis.
12 Super palmis portabunt te:nequando offendes in lapidem pedem tuum.
13 Super leonem & aſpidem calcabis:conculcabis leunculum & draconem.
14 Deus. Qm̄ in me deſiderauit & liberaui eū:exaltabo eū,qm̄ cognouit nomē meum.
15 Vocabit me & reſpōdebo ipſi:cū ipſo ego in anguſtia,eruam eum & honorabo eum.
16 Longitudine dierum ſaciabo eum:& faciam uidere ipſum in ſalute mea.

TItulus nullus eſt.Materia pſalmi ex ipſo pſalmo appet ꝙ eſt meſias cuſtoditus a deo.Nā cuſtodia mādata ī verſiculo.xi.(angelis ſuis &c̄.)nulli ꝑticulari ꝑſonę,nulli pplo cōuenit niſi meſię.qlibet eni ppl's & qlibet ſingularis hō excępto meſia,permiſſus eſt offendere pedē ad lapidē:hoc eſt incurrere aliquē caſum quaſi fortuitū,& culpę & pœnę.excępto inquā meſia,q & peccatū nullū fecit,& inuoluntariū malū nullū incurrit.Accedit ad hæc ꝙ ī principio pſalmi dr̄,habitans in abdito excelſi. habitare qppe eſt iugem getē perſonalē alicubi poſſidere:cōſtat aūt nec moyſen nec dauidem aut quēcūq; aliū iuſtū habitaſſe,ſed trāſitorie quodāmodo hoſpitatos in abdito excelſi.meſiā vero habitaſſe:q de ſeipſo teſtaꝫ.nemo aſcendit in coelum niſi qui deſcendit de coelo filius hominis qui eſt in coelo,habitās ſemper in abdito excelſi.¶ Vnde ſine dubio materia pſalmi ad literam eſt diuina meſię viatoris cuſtodia a malo,ſic vt mereretur propria tribulatione immortalis vitæ præmium.

ℭ SVMMARIVM EST.

ℭ Propheta meſiam habitantem in abſcondito dei,cuſtodiēdū ab omni malo,periculo & euentu,mi niſtrātibus ei angelis deſcribit:ſic vt paſſum nil p̄ter deum deſiderantē deus fouerit,liberauerit,exaltauerit,immortalitate vitę corpalis,honore & ſalute omni repleuerit.

ℭ Perſonę loquentes ſunt tres:propheta,meſias,& deus.

HAbitans in abſcondito. Diuidiꝫ pſalmus in ptes duas:ꝓpoſitiuā materię,& executiuā,ibi dicā domino.ℭ Proponit vnū,multis tamen conditionibus fultum.Proponit quidem ꝙ habitans

meſias in abſcondito excelſi dei(hoc eſt in diuinitate/quæ eſt ſũmũ abſconditorꝫ nobis) pernoctabit
in vmbra omnipotẽtis:hoc eſt noctem pręſentis vitæ vſq; ad finẽ ducet in vmbra/in ꝓtectione oĩpo/
tẽtis dei. Vbi videre facile potes multitudinem myſteriorꝫ:nã habes hinc vtrãq; meſię naturã.diuinã
qdẽ ꝑ hĩtationẽ in abſcõdito excelſi:hũanã vero ſubiectã paſſiõi/ꝑ ꝑnoctationẽ ſub vmbra oĩpotẽtis.
¶ Dicam domino. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractat̃ meſias q̃tenus ſub vmbra
oĩpotẽtis.Secũdo quatenus habitãs in excelſo/ibi qm̃ tu dñe. Tertio q̃tenus ꝑnoctabit/ ibi qm̃ in me.
¶ Tractãs itaq; meſiã ſub vmbra oĩpotẽtis,prius introducit meſiã ipſum ꝓfitẽtẽ fiduciã ſuã in deo:
vt per hoc intelligas meſiã viatorem recognoſcentem ſe ſubditum deo/& omnia a deo habere.Dicam/
ego meſias,dño/recognoſcẽdo & recurrẽdo ad ipſum,tria.Primũ.ſpes mea/tu ſolus mihi rõ ſperãdi.Fu/
it.n.in chřo ſpes ĩmortalitatis corpis & exaltatiõis ſui noĩs/& breuiter reſpectu bonorꝫ q̃ ꝑ paſſionem
ſuã meruit.& aſſecutus partim eſt & partim aſſequet̃ in ſecũdo aduẽtu.Secũdũ.& arx mea/rõ oĩs ſecuri
tatis meę ad ſilitudinẽ arcis reddẽtis hoĩem tutũ. Tertiũ.deus meus/ſingulariſſime per grãm vnionis
ꝑſonalis.Ex q̃bus infert quartũ.cõfidã in eo/& ĩ nullo alio. ¶ Deinde ꝓpheta alloq̃tur meſiam,deſcri/
bẽs effectus diuinæ vmbrę & eius.i.meſię fiducię in deo/dicẽs.Quia ipſe/oĩpotẽs,liberabit te/meſiam,
a laqueo offendiculi.Aduerte prudẽs lector pſalmũ iſtũ metaphorico ſtylo tanq̃ ſub parabola deſcribe
re meſiã cuſtoditũ. Vnde ſtatim inducit tres metaphoras periculorꝫ & cuſtodiarũ.Prima ſumit̃ a pe/
riculis venationũ.Et explicat̃ a laqueo offendiculi/hoc eſt in quẽ offendit̃.in laqueos.n.venatorios of
fendit & aĩalia terreſtria & aliquę aues.Et ne quęras qd ſignificẽt,ipſemet ꝓpheta exponit a peſte falla
ciarum.Acſi aperte diceret.ipſe liberabit te ab omnibus fallaciis peſtiferis/ſignificatis ꝑ laqueos offen
diculi.Signãter autem addidit a peſte:vt intelligeres laqueos eſſe mortiferos:hoc eſt poſitos non ſolũ
ad capiẽdum ſed ad mortẽ.¶ In ala ſua.Secũda metaphora ſumitur a periculo imminẽte pullis ex vo
lucribus rapacibus.In ala ſua/deus,operiet te/velut gallina pullos:& ſub alis eius protegeris.¶ Scutũ
& clypeus.Tertia metaphora ſumitur a periculo ꝓliorum.poſt pericula.n. venationum & pericula ex
auibus rapacibus,ſubiungit pericula bellorũ.Et ꝓpterea nominat arma defenſiua in bello.Scutum/ro
tundum ſatis notum,& clypeus/genus ſcuti cooperiẽtis totum hominẽ,veritas eius/tam pro ſcuto q̃
pro clypeo erit tibi veritas diuina.Lege euãgelium:& reperies chriſtum veritate vſum pro ſui defenſio/
ne.nã & cũ tẽtaretur in deſerto/veritate diuinę ſcripturę ſe defendit.Et iudęis dicebat.ſi veritatẽ dico
vobis quare nõ creditis mihi?Et pilato.ad hoc natus ſum vt teſtimoniũ perhibeã veritati.¶ Anteq̃ vl
tra ꝓgrediamur/aduerte ꝑ primã metaphorã ſignificari liberationem meſię a morte ꝑ reſurrectionem.
mors.n.eius fuit ex ꝑte occidẽtium ipſum velut laqueus offendiculi & peſtis fallaciarum:vt clare patet
in euãgelica hiſtoria.nã principes iudęorũ ſub ꝑtextu lęſę maieſtatis fallaciſſime exterruerũt pilatum:
quũ regnũ meſię nõ eſſet de hoc mũdo. Vñ nõ dicit ꝓpħa qa ipſe ꝓſeruabit te/ſed liberabit te:vt intel/
ligas q; velut cõphenſum a laq̃o liberauit.Fuit.n.chřs quodãmõ cõphẽſus/pro quãto fuit occiſus ſm̃
corpus:ſed fuit liberatus a laqueo,qa reſurrexit ĩmortalis/& fidẽ ſuã propagauit. Ad quã extinguẽdã
tẽdebant iudęi:vt ipſimet teſtãtur.ne forte veniãt diſcipuli eius & furẽtur eum/& dicãt plebi ſurrexit a
mortuis,& erit nouiſſimus error peior priore. Vbi manifeſte ad extinguẽdum fidẽ chriſti ſe tẽdere ſunt
profeſſi.¶ Per ſecundã aũt parabolam cuſtodia meſię ab inſidiis dęmonum(vtpote ab habitantibus
in aere ꝑ volucres rapinę ſignificatorũ)intelligitur:q;.ſ.nihil profecerũt tentãdo chriſtum:iuxta illud.
venit princeps mũdi huius & in me nõ habet quicq̃. Vnde & ſignificãtius deſcribitur nõ liberatus ſed
protectus/ſub alis eius ꝓtegeris.¶ Per hãc ãt tertiã metaphorã/clare ſignificatur cuſtodia meſię docẽ/
tis & ꝑdicantis populo:dum veritas diuina deſcribitur ſcutum & clypeus eius. ¶ Vnde & ſequuntur
fructus.Nõ timebit a timore noctis.Effectus veritatis defendẽtis primus ponitur excluſio timoris a q̃t
tuor malis.Primũ eſt a timore noctis.ſecũdum eſt a ſagitta quę volabit die.tertium eſt a peſte quę in
obſcuro ambulabit.q̃rtum eſt ab inciſione quæ diruet meridie.Et proſequendo metaphorã belli/tã/
guntur quattuor mala bellica.Duo occulta.ſ.periculorũ nocturnorꝫ & inſidiarum. quæ ſignificantur
ꝑ peſtẽ ambulãtem in obſcuro.Et duo manifeſta.ſ.ſagittarum/& enſiũ lãcearũq; incidẽtium.¶ Sed ſm̃
parabolę ſenſum vniuerſę rõnes timẽdi vident̃ hic cõprehẽdi.nã rõ timẽdi ex parte obiecti, aut eſt ex
magnitudine imminẽtis mali manifeſti.& ſic eſt inciſio diruturа meridie.Et parabolã belli ſequendo,
hoſtilis gladius manifeſte imminẽs ad deuaſtãdũ valde timẽdus eſt.Et apte malum magnũ manifeſte
imminẽs ſignificat̃.ab inciſione/ecce malũ,quæ diruet/ecce magnitudo imminẽs,meridie/ecce mani/
feſte.¶ Aut ex nõ apparẽtia mali imminẽtis.Et hoc ſignificat̃ ꝑ timorem noctis.imminentia.n.mala
nocte,redduntur timenda qa nõ apparent quæ & quanta/qualia &c.ſint.¶ Aut ex parte modi occulti.
Quãdoq;.n.licet malum imminens ſciatur/& nõ timeatur abſolute,timẽdũ tñ reddit̃ ex modo occul/
to diuerſarũ inſidiarũ & huiuſmodi fallaciarũ.Et hoc tãgitur per peſtẽ quæ in obſcuro ambulabit. Me
taphora iſta ſumpta eſt a morbo epidimię/q vulgo vocatur peſtis:quæ ambulat/creſcit/graſſatur quũ
eſt tẽpus nubiloſum.Et apte ꝑ hoc ſignificat̃ malũ magnũ imminẽs per inſidias & fallacias/tanq̃ nu/
be tectum.¶ Aut rurſus ex parte modi repẽtini.Redditur ſiquidẽ malũ valde timẽdum quum repente
ſuperimminere videtur.Et ſignificat̃ ꝑ ſagittam quæ volabit die.Sagittę.n.volantes/celerrime tenden

tes

tes verſus hoſtem, die, hoc eſt manifeſte, timendas ſe reddūt: q̄a nō dāt tp̄s fugiēdi. Et īte̅dit ꝓpheta per hæc excludere a meſia p̄dicante timorē cuiuſcunq; mali tēporalis. Et bn̄ nota ꝙ nō excludit̄ a chr̄o donū timoris: de quo ſcriptū eſt eſa.xi. & replebit eū ſpūs timoris dn̄i. Nec ꝓpaſſio timoris: quū ſcriptum ſit mar.14. cœpit pauere. Sed paſſio timoris. hęc.n. in chr̄o nō fuit: ſicut nec cuiuſcūq; alterius paſſionis aīalis defectus. ☞ At ſi nō ſufficit tibi excluſio oīs timoris maloꝝ tp̄alium, ſed ſingula q̄ris, p̄cipe timorē noctis excluſum nocte qua p̄ditus & captus eſt, quū dixit quē q̄ritis &c̄. Sagittā volātem in die agnoſce furioſum clamorē tolle tolle crucifige eū, cū p̄cipiti expeditione pilati. Peſtis vero ambulās in obſcuro, machinatio mortis in cōcilio pōtificū executioni mādata ſub p̄textu lęſę maieſtatis fuit. Incurſio demū meridiana, in crucifixione manifeſta eſt, qn̄ clauis hora ſexta fixus eſt. Et nihil hoꝝ timuit, ſed pro veritate libens ſuſtinuit. ¶ Cadet a latere tuo mille. Secūdus effectus veritatis deſcribit̄. Et p̄ſequēdo parabolā, deſcribit̄ ꝙ quū apparebit cū clypeo veritatis, cedent oēs ad latera, tanq̄ expeditā dātes viā: & ꝙ a ſiniſtris mille cadēt, a dextris vero decē milia, ita ꝙ nullus ei nocebit: & ꝙ hos caſus non efficiet gladiis, lanceis, ſed tm̄ videbit ꝓpriis oculis ꝓ iuſta retributione impiorum. Hæc eſt parabola. qm̄ nullis armis offenſiuis deſcriptus eſt armatus, ſed defenſiuis tm̄: puta ſcuto & clypeo. Nec dicit ꝑcuties eos, ſed ꝙ ipſi cadent. Et expreſſe excluditur oīs offenſio, dicendo tm̄ in oculis tuis videbis. hoc enim perinde eſt acſi dixiſſet, tu nō facies cadere ſed videbis cadentes. Et intendit per hanc metaphorā explicare infœlicē caſum iudęoꝝ in aduētu meſię: ꝙ veniēte chr̄o nō cū armis offenſiuis, ſed cū p̄dicatione veritatis, cadent a latere eius mille, cadēt in infidelitatis crimē iudęi ſtātes ad latus eius (hoc eſt conuerſantes cū eo) mille, in magno numero. ſed a dextris tuis, hoc eſt poſt reſurrectionē tuā (ſtatus.n. īmortalis appellat̄ dextera chr̄i) cadēt decē milia, iudęoꝝ: q̄a multo maior numerus iudęoꝝ cecidit in crimē īfidelitatis poſt reſurrectionē chr̄i q̄ añ. nā ꝑ totū mūdū iudęi diſp̄ſi, & nō ſolū illi qui erāt in iudęa, īciderūt in crimē ꝑfidię. Et ipſi q̄dē ceciderūt, chr̄s aūt nō fuit cā caſus eoꝝ niſi veritatē manifeſtādo: iuxta verbū eius. ſi nō veniſſem & locutus eis nō fuiſſem, pctm̄ nō hērēt. & rurſus. ſi opa nō feciſſem q̄ nemo alius fecit, pctm̄ nō hērent. ſ. īfidelitatis. Tm̄ in oculis tuis videbis, nō eris cā caſus eoꝝ, ſed clara viſione intueberis caſum: & retributionē impioꝝ cernes. Nota hic iuſto dei iudicio caſum iudęorū permiſſum, dicendo retributionem. ſignificat̄ enim per hoc ꝙ meruerunt cadere in perfidiam.

Qm̄ tu dn̄e. Tractat̄ hic illa particula, habitās in abſcōdito excelſi. ꝓpheta enim proſequēs ſermonē ad meſiā, aſſumit hmōi celſitudinē ꝑ rōne. Qm̄ tu dn̄e, meſia, ſpes mea, ſpes oīum ꝓphetarū: excelſum poſuiſti habitaculū tuū, vtpote ſimul exiſtēs in terra & ī cœlo. Ideo nō accidet, nō eueniet caſu aut fortuito, ad te malū, q̄dcunq;: & plaga nō appropinquabit in tabernaculo tuo, in corpe tuo. Nemo (inq̄t ipſe) tollit aīam meā a me, ſed ego pono eā. q̄cq̄d.n. paſſus eſt chr̄s, ex ꝓpoſito, ex electione & nō inuitus neq; caſu paſſus eſt. ¶ Proſequēdo parabolā belli, poſtq̄ deſcriptus eſt meſias veritate velut armis defenſiuis munitus, deſcribit̄ ex ſecuritate ſui habitaculi, & demum ex miniſtris cuſtodiētibus ipſum. Quoniā angelis ſuis. Rōnē reddit executę cuſtodię, mandatum dei ad angelos. Sicut enim chr̄s vſus eſt miniſterio hoīum ad ea quę ſunt cibi & potus, nauigationis & hmōi, ita vſus eſt miniſterio angeloꝝ ad obuiandū occurrētibus quæ ipſe nolebat ſibi occurrere. Et hoc hic ſignificat̄. Qm̄ angelis ſuis mandabit, deus, tibi, pro de te: ad cuſtodiendū te in oībus viis tuis. ☞ Super palmis portabūt te. Metaphoricus eſt ſermo, ſignificās ꝑfectā executionem cuſtodię: ſicut perfecte cuſtodiret̄ qui portaret̄ manibus angeloꝝ. Nequādo offēdes in lapidē pedē tuū, ne minimus q̄dē caſualis ſeu fortuitus caſus eueniat. ☞ Sup leonē & aſpidem calcabis, cōculcabis leunculū & draconē. Reſpectu hoīum deſcriptus eſt meſias defenſus: modo reſpectu dęmonū deſcribitur non ſolum illæſus, ſed victor, ſed calcator. nunc inquit iudicium eſt mundi, nunc princeps huius mundi eiicietur foras. Deſcribitur autem vniuerſitas dęmonum ſub metaphora animalium rapacium (leonis & catuli leonum) & venenoſorum, aſpidis & draconis: quoniam eorum tam maiorū q̄ minorum officia ad rapiendum quem deuorēt & ad venenādum aīas tendunt. Differentias autem morales prudenti lectori relinquo.

Qm̄ in me. Tractat̄ hic illa particula, ꝑnoctabit. Poſtq̄ enim deſcriptus eſt meſias vndiq; cuſtoditus (tū ab hoībus, tū a malis & caſualibus, tū ēt a nociuis aīantibus) ītroducit ꝓpheta deū declarantē paſſionē, meritū ac p̄miū meſiæ. ☞ Vbi nota rōnem cōtextus. oportuit enim declarare ꝑnoctationem meſiæ in principio ꝓpoſitā: & multo magis oportuit poſt expſſam cuſtodiam meſiæ ab oī malo, obuiare falſę intelligentię quā cōcipere poſſes ex p̄dicta cuſtodia. ſ. ꝙ inde intelligeres meſiam nō fuiſſe tribulationibus ſubiectū, nō fuiſſe vere mortuū. Vt igit̄ hūc erroneū intellectū ꝓpheta excludat, oportuit ſubiungere ꝙ paſſus & tribulatus fuit: & quare. ſ. vt mereret̄: & quid ei pro p̄mio datum eſt. ¶ Loquens ergo deus ait. Quoniā in me deſiderauit, deſideriū ſuū meſias poſuit nō in mundo ſed in me deo, & liberaui eū reſuſcitando ipſum. Nota in deſiderio meritum: in liberatione vincula mortis a q̄bus liberatus eſt. Exaltabo eū. ecce pręmiū. Propter quod (inquit apoſtolus) deus exaltauit eum, & dedit illi nomē &c̄. Rurſus. qm̄ cognouit nomen meū, imo nullū aliud nomen cognouit. ego (inquit meſias) gloriam meam non quæro, ſed glorifico patrem meum. Vocabit me. Nota tres actus meritorios: deſiderii, glorificationis & vocationis: hoc eſt recurſus ad deum. Et reſpondebo ipſi, multipliciter. Primo

aſſiſtendo.cum ipſo/meſia,ego/deus,in anguſtia/paſſionis eius.Secundo liberando.eruam eum . Tertio glorificando.& honorabo eū. Quarto imortalitate corporis donando.longitudine dierū ſaciabo. Et demum totaliter beando.& faciam videre ipſum /meſiam,in ſalute mea/hoc eſt in omni mea ſalute effecta ipſius:hoc eſt faciā ꝙ videbit omnem meam ſalutem in ſeipſo.Amen.

¶VVLGATA EDITIO ¶Pſalmus cantici in die ſabbati. XCI.

BOnum eſt confiteri domino:& pſallere nomini tuo altiſſime.
Ad annunciandum mane miſericordiam tuam:& ueritatem tuā ꝑ noctē.
In decachordo pſalterio:cum cantico in cithara.
Quia delectaſti me domine in factura tua:& in operibus manuum tuarum exultabo.
Quā magnificata ſunt opera tua dñe:nimis profundę factę ſunt cogitationes tuę.
Vir inſipiens non cognoſcet:& ſtultus non intelliget hęc.
Cum exorti fuerint peccatores ſicut fœnū:& apparuerit oēs qui operant̄ iniquitatē.
Vt intereant in ſeculum ſeculi:tu autem altiſſimus in ęternum domine.
Quoniam ecce inimici tui domine/quoniam ecce inimici tui peribunt:& diſpergētur omnes qui operantur iniquitatem.
Et exaltabitur ſicut unicornis cornu meum:& ſenectus mea in miſericordia uberi.
Et deſpexit oculus meꝰ inimicos meos:& ab īſurgētibus ī me malignātibꝰ audiet auris mea.
Iuſtus ut palma florebit:ſicut cedrus libani multiplicabitur.
Plantati in domo domini:in atriis domus dei noſtri florebunt.
Adhuc multiplicabuntur in ſenecta uberi:& bene patientes erunt ut annuncient.
Quoniam rectus dominus deus noſter:& non eſt iniquitas in eo.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Pſalmus cantici diei ſabbati. XCII.

1 Propheta. BOnum ad confitendū dño⁴:& ad cantandū nomini tuo excelſe.
2 Ad annunciandū in mane gratiam tuā:& ueritatem tuam in noctibus.
3 Super denario & ſuper uiola:ſuper meditatione in cithara.
4 Quoniam lętificaſti me dñe⁴ in opibus tuis:in opibus manuum tuarum cantabo.
5 Quā magnificata ſunt opa tua dñe⁴:ualde profundę factę ſunt cogitationes tuę.
6 Vir beſtialis non cognoſcet:& ſtultus non intelliget hoc.
ſunt
7 In florēdo ipii ſicut herba:& germiabūt oēs opantes iniqtatis/ad deſtructos eē ſe uſqꝫ ſemper.
8 Et tu excelſus ęterno domine⁴.
9 Quoniam ecce inimici tui domine⁴quoniam ecce inimici tui peribūt:& ſeparabunt̄ omnes operantes iniquitatis.
10 Et exaltaſti inſtar unicornis cornu meum:mixtura mea in oleo recenti.
11 Et reſpexit oculus meus in inſpectoribus meis : in inſurgentibus ſuper me malignantibus audient aures meę.
ſequēs canticū
12 Canticum Iuſtus ut palma florebit:ut cedrus in libano creſcet.
13 Plantati in domo domini⁴:in atriis dei noſtri florebunt.
14 Adhuc fructificabūt in ſenectute:pingues & uiuidi erūt.
eſt
15 Ad annunciandum quia rectus dominus⁴:rupes mea/& non iniquitas in eo.

TItulus eſt.Pſalmus cātici diei ſabbati.Dies ſabbati oēm feſtiuū diē apud hebræos cōprehēdit. & in hoc titulo ſignificat materiā diei feſtiui.Ita ꝙ materia pſalmi ſignificat̄ eadē cū materia diei feſtiui.expēdebat̄ ſiqdē dies feſtus in duobus opibus.ſ.diuinę laudis/& annūciatiōis diuinoꝝ pplō. Et pſalmus iſte(vt ipſemet præ ſe fert)laudat vtrunqꝫ opus ſuper gratia & veritate dei erga iuſtos & peccatores/oſtenſis in dauide & perſecutoribus eius.In principio ſiquidem pſalmi manifeſte laudat̄ laudate deum & annunciate populo ſuper gratia & veritate dei.in verſiculis autem.7.8.&.9.pœna ipioꝝ

patet:in.12.autem & ſequentibus gratia iuſtoꝝ.Oſteſio aũt erga dauidem & inimicos eius explicatur in verſiculis.x.&.xi.& vltimo:vt patet intuenti.Hæc eſt itaq̧ materia pſalmi ad literam.

¶SVMMARIVM EST.

¶Dauid vtrunq̧ ſabbati opus(ſcilicet laudare deũ/& annũciare populo gr̃am & veritatem dei erga iuſtos & iniuſtos)cõmendat.Et veritatẽ qdẽ in oĩbus iniuſtis:ac ſpãliter in perſecutoribus ſuis. gr̃am vero in ſeipſo/in oĩbus iuſtis/ac ſpãliter in miniſtris diuini cultus manifeſtat.

¶Perſona loquens propheta eſt.

BOnũ ad cõfitẽdũ dño.Diuidit̃ pſalmus ĩ ptes duas:ꝓpoſitiuã materię,& executiuã/ibi qm̃ lętificaſti.¶Proponit qdẽ vnã orõnẽ,ſed multas hñtẽ ptes.nã ꝓponit bonũ eẽ laudare & annũciare,adiũgẽdo modos laudãdi & materiã laudis ac annũciationis.⁋Vide ſingula. Bonũ/honeſtum qa actus religiõis/vtile aĩę & delectabile ſpũi,ſupple opus ẽ(& hoc dicit ad rephẽdẽdũ eos q ſupſtitionẽ eẽ docẽt diuinã laudẽ & cãtũ)ad cõfitẽdũ dño/cõfeſſione laudis:& ad cãtãdũ(explicat laudãdi modũ.ſ.cãtãdo)noĩ tuo/vt noĩeris/vt glorificetis,excelſe/deus.⁋Ad annũciãdũ.ecce ſecũdũ opus/annunciare populo.In mane in noctibus:ecce circũſtãtię tpis.in mane/i pĩcipio diei tpe valde cõgruo ad vtrũq̧. in noctibus/tpe cõgruo ad laudãdũ deũ.& ſpãliter ſubiũgẽdo modo.ſ.ſup meditatiõe.nox.n. apta ẽ cõtẽplatiõi.Gr̃am tuã.ecce materia vtriuſq̧:qa vniuerſę vię dñi gr̃a & veritas.Sup denario.i. decachordo & ſup viola,ſup meditatione in cithara.Tria inſtr̃a apponunt̃ opi diuinę laudis:vt p hęc ĩtelligas vniuerſa inſtr̃a muſica.Meditatio aũt ĩter modos laudãdi admiſcet̃:vt ĩtelligas exterius laudãdi opus ab ĩterna meditatiõe ꝓgredi & ad illã tẽdere.ad hoc.n.laudat̃ deus cãtibus & inſtr̃is muſicis,vt tũ laudãtiũ tũ audiẽtiũ meditatio excitetur erga diuina.Hic eſt enim fructus intentus.

¶Qm̃ lętificaſti.Incipit hic ps executiua tali ordĩe.Pr̃io tractat̃ illa pticula/bonũ ad cõfitẽdũ &c̃. Secũdo illa/ſup meditatiõe/ibi q̃ magnificata. Tertio illa/veritatẽ tuã/ibi vir beſtialis.Quarto illa/gr̃am tuã/ibi & exaltaſti.Quĩto illa/ad annũciãdũ/ibi plãtati ĩ domo dñi. ¶Reddit rõnẽ q̃re bonũ ẽ laudare & canere laudes diuinas ex naturali origine.Quia lętificaſti me dñe in opibus tuis,iõ in opibus manuũ tuaꝝ cãtabo.Dictio hebraica ĩterp̃tata cãtabo/ſignat cãtũ mixtũ laudi & ecõuerſo. Naturalis origo cãtãdi & laudãdi lętitia ẽ:& talis lętitia talis cãtus ac laudis.Vñ ꝓpheta nõ dixit lętificaſti me ĩ tali & tali re,ſed in opibus tuis:hoc ẽ q̃tenus ſunt opa tua.vt rõnẽ lętitię ĩtelligas nõ rẽ opatã,ſed deum opantẽ.Et ꝓportionaliter ideo laudabo ſeu cãtabo ĩ opibus tuis q̃tenus tuis.i.rõne tui.Et vere hęc debet eẽ tota rõ diuini cultus:cãtãdo/ſonãdo &c̃.Et ĩtẽdit ad lr̃am dauid in ſeipõ exprimere reliquos.qa lętificatus fuit a deo in multis opibus dei(tũ ſalutiferis/tũ contẽplatis)ideo aſſurrexit ad laudandũ & cantandum deo.Quia ergo diuina eſt origo laudis diuinę,merito bonum eſt laudare & cantare.

Q̃ magnificata. Tractat̃ hic illa particula/ſup meditatiõe:ſubiũgẽdo res meditatas cãtãdo & laudando.Et ſunt duo.Primũ.q̃ magnificata ſunt opa tua dñe.Admirãtis ẽ & ꝓfitẽtis excellẽtẽ magnificationẽ operũ diuinoꝝ:vt p hoc ĩtelligas mẽtẽ hoĩs cõtẽplãtis diuina opa/quãtomagis cõſiderat magnitudinẽ tãto magis admirari:qm̃ ſemp creſcit materia admirãdi.nã opa dei quãto magis cõtẽplant̃ tanto inueniunt̃ maiora.⁋Alterũ eſt.valde ꝓfundę factę ſunt.Dictio hebraica ſi latina lingua pmitteret̃ ſonat valde ꝓfundatę ſunt cogitationes tuę.Et intẽdit q̧ diuinæ cogitatiões ſunt valde lõgę & ĩſcrutabiles queãdmodũ ea quæ ſunt in valde profundo loco.Et hoc quoq̧ admirãtis mentis eſt & ꝓfitentis ſuam ignorantiã:immo ſummã elongationẽ diuinarũ cogitationũ non ſolum a nobis ſed ab oĩ creatura.nullus enim nouit quæ diſponit deus circa agenda & rationes agendorum.

Vir beſtialis.Tractat̃ hic illa pticula/veritatẽ tuã:deſcribẽdo curſum ĩpioꝝ diſpoſitũ a deo/ĩcognitũ ab hoĩbus ſenſualibus.Et ĩchoat ab hac ignorãtia.Vir beſtialis/more beſtiaꝝ pñtia tm̃ cognoſcens & ſectãs nihil ꝓpẽdẽs futurę vitę,nõ cognoſcet:& ſtultus/nõ ſapiẽs q̃ dei ſũt,nõ ĩtelliget hoc/qd̃ dictũ ẽ in cõi de ꝓuidẽtia dei/& explicabit̃ in ſpẽ circa diſpõnẽ ĩpioꝝ & iuſtoꝝ.ſ.In floredo impii ſicut herba/hoc eſt ĩpii ſũt in florẽdo ſic herba.florere/pſpari ĩpioꝝ nõ ẽ ſtabile,ſed ſic herba/cuius flos parũ durat: & germinabũt oẽs opantes iniqtatis/more fœni,ad deſtructos eẽ ſe vſq̧ ſemp.Ita q̧ ꝓſpitas ĩpioꝝ cõparat̃ herbę nõ ſolũ quãtũ ad ĩſtabilitatẽ,ſed deterioris cõditionis q̃ herba deſcribit̃:in hoc q̧ ĩpii germinãt ad ęternã ſui deſtructionẽ.herba aũt etſi creſcit ad hoc vt ſecet̃,repullulat tñ.Et eſt ſermo de deſtructiõe ĩpioꝝ ęterna:q̃ erit in ĩferno.⁋Et tu excelſus ęterno dñe.Vt ĩtelligas diuina diſpõne ordinari qd̃ dictũ ẽ de iniqs, affert ꝓpħa duas dñi cõditiones.eternitatẽ,vt nõ miteris pœnas ĩpioꝝ dilatas in aliã vitã:apud ęternũ qppe dñm ꝓ nihilo hr̃ hmõi dilatio.Celſitudinẽ vero vt reuerendo pſpicias rõnẽ q̃re deus pſperitatẽ dat ipiis in hac vita:ex celſitudine ſiqdẽ diuinę ꝓuidẽtiæ hoc ꝓuenit.⁋Et vt abſq̧ oĩ hęſitatiõe a deo diſpoſitã & apud ipm nõ dilatã pœnã ĩpioꝝ ĩtelligas/ſubdit.Qm̃ ecce inimici tui dñe.ecce demõſtrãtis eſt ęternũ ĩteritũ ĩpioꝝ.Quãuis.n.appareat q̧ differat̃,ſcḋm tñ rei veritatẽ ꝓpe ẽ.Et ppea dicit ecce inimici tui:vt ĩtelligas rõne inimicitię ad deũ puniẽdos ab ipõ deo. Qm̃ ecce inimici tui pibũt.repetitio exaggerãtis ẽ. Et ſepabũt̃ oẽs opantes iniqtatis.⁋Aduerte hic duo. Alteꝝ eoſdẽ eẽ inimicos dei & opatores iniqtatis.Alteꝝ q̧ duplex pœna dãnatoꝝ ſignificat̃.ſ.pibũt & ſepabũt̃.Sepabunt̃ qdẽ a te pœna dãni:pibũt aũt pœna ſenſus.Hæc de veritate diuina erga iniquos.

Et exaltaſti. Tractaẽ hic illa particula, gr̃am tuã. Primo reſpectu dauidis: & deĩde reſpectu oĩum iuſtoꝝ rum. Et exaltaſti iſtar vnicornis, habentis cornu eleuatum, cornu meum, potentiam meam, eleuando me ad regnum, vſq; ad euphratẽ ſubactis vniuerſis hoſtibus: & mixtura mea, vnguentum vnctionis meæ, in oleo recenti: hoc eſt vnguẽtũ vnctionis meæ non aruit vetuſtate, ſed ex oleo recenti ſemp fuit. ℣ Et reſpexit oculus meus in inſpectoribus meis: in iſurgẽtibus ſup me malignãtibus audient aures meę. ℣ Perſpice hic dauidẽ gr̃am dei in quattuor ſuis ꝑtibus recognoſcere. Primo in frõte. & exaltaſti ſicut vnicornis cornu meũ. Secũdo in capite. & mixtura mea in oleo recẽti. Tertio in oculis, vidẽdo ꝓſtratos inimicos. cõſueuit. n. ꝓpheta hic victoriã ſignificare ꝑfectã per viſionẽ in inimicis, q̃ ẽ effectus victorię: vt alias dictũ ẽ. Quarto ĩ auribus: audiẽdo ſequẽs cãticũ laudatiuũ iuſtoꝝ. Quę ĩ libris regũ leguntẽ adĩpleta: dũ plures vidit ꝑſecutores ſuos & ſupauit, & ſilr audiuit iſurgẽtes & ſupauit. Et narrauit hęc duo gña hoſtiũ, ſ. viſoꝝ & auditoꝝ: vt p viſos ĩtelligas oẽs q ꝓpe, p auditos oẽs q a lõge fuerũt cõtra ipm, & ꝙ oẽs ſupauit. Vbi hẽs dei gr̃am manifeſtatã in dauide, & veritatẽ in inimicis dauidis.

Iuſtus. Sicut tractauit de veritate non ſolũ erga inimicos dauidis, ſed erga oẽs iniquos, ita tractat de dei gr̃a nõ ſolũ erga dauidẽ ſed erga oẽs iuſtos. ℣ Et inducit canticũ in laudẽ iuſtorum, ex diuina gratia florentiũ. Iuſtus vt palma florebit. De iniqs dixit, impii in florendo ſicut herba: de iuſtis autem, iuſtus florebit vt palma. Quanta diſtantia eſt inter herbam & palmam, tantam intellige diſtãtiam inter florem impiorũ & florem iuſtoꝝ. illa hodie eſt & modico ęſtu areſcit: palma eniterna quodãmodo eſt. Vt cedrus in libano creſcet. excellẽtia augmẽti iuſtoꝝ ſignificaẽ ex ſimilitudine cedroꝝ in libano.

Plãtati in domo dñi. Cõtinuaẽ cãticũ: ſimul tractãdo illã particulã, ad annunciãdũ. Et qa officiũ annũciãdi cõuenit miniſtris diuini cultus, ideo gr̃am dei erga ipſos deſcribit ad annunciãdũ. Plãtati miniſtri dei ad ſimilitudinẽ arboꝝ plãtati in domo dñi, in tẽplo dei (qñ ex tẽplo dei aluntẽ ſicut arbores aluntẽ ex agro in quo plãtatę ſunt) in atriis dei nr̃i, ad que cõuenit populus, florebũt, doctrina. Adhuc fructificabũt in ſenectute, ſupra naturã arborũ & hoium: qm̃ vtrorũq; eſt in ſenectute minui & deficere, iſti vero fructificabũt in ſenectute. pigues & uiuidi erũt ad annũciandũ. Dona diuinę gr̃æ cõceſſa euãgelizãtibus recẽſenẽ ex ſilitudine corporaliũ: ꝙ erũt ſicut hoĩes pigues & corpus bonę diſpõnis habẽtes, ita ꝙ ẽt ĩ ſenectute generẽt. Dotes aĩ p hæc corporalia ĩtellige. Quia rectus dñs. Ecce res annũciata. qa rectus dñs, oĩbus. Petra mea. ecce gr̃a qua me firmauit in regno ꝑpetuo vſq; ad meſiã ĩcluſiue. Et nõ iniqtas in eo, eſt. ecce veritas. ℣ Et numerauit hæc dauid vt ĩtelligas miniſtros tẽpli ſemp annũciaturos: primo ꝓuidẽtiã dei erga oẽs rectã, ſine vlla iniquitate, ſine vlla acceptione perſonarũ &c. deinde ſpẽalem diſpõnẽ dei de regno domus dauidis vſq; ad meſiã. Et ꝓpterea dixit ꝙ annũciabunt deũ petrã meã. Et hoc ẽt abſq; vlla iniqtate effecit deus, trãſferẽs regnũ de domo ſaulis in domũ meã. Amen.

VVLGATA EDITIO. Pſalmus. XCII.

Dominus regnauit, decorem indutus eſt: indutus eſt dominus fortitudinem & pręcinxit ſe.
Etenim firmauit orbem terrę: qui non commouebitur.
Parata ſedes tua ex tunc: a ſeculo tu es.
Eleuauerunt flumina domine: eleuauerunt flumina uocem ſuam.
Eleuauerunt flumina fluctus ſuos: a uocibus aquarum multarum.
Mirabiles elationes maris: mirabilis in altis dominus.
Teſtimonia tua credibilia facta ſunt nimis: domum tuam decet ſanctitudo domine in longitudine dierum.

IVXTA HEBRÆVM. XCIII

Propheta.

1 Dominus regnauit, ſuperbia indutus eſt: indutus eſt dominus fortitudine & cinctus eſt. etiam firmabis orbem qui non labetur.
2 Firmatum eſt ſolium tuum ex tunc: ab ęterno tu.
3 Eleuauerũt flumina dñe eleuauerũt flumina uocẽ ſuã: eleuabũt flumina fractionẽ ſuã.
4 A uocibus aquarum multarũ fortes fractiones maris: fortis eſt in celſitudine dñs.
5 Teſtimonia tua uerificata ſunt ualde: domui tuę pulchruit ſc̃titas dñe lõgitudini dieꝝ.

Titulus nullus eſt. Materia pſalmi vt ex ipſo colligiẽ, ẽ initiũ regni meſię. Tũ ex eo ꝙ vbi dñs regnauit, cõflictus mũdi cõtra ipm ſub ſpẽ fluminũ & mariũ manifeſte deſcribiẽ. qđ poſt reſurrectionẽ

chriſti impletũ eſſe conſtat. Tum ex eo ꝙ teſtimonia eius valde verificata introducunt: & ſimul ſubiũ/
gitur ſanctitas pro pulchritudine domus dei in æternum. Hæc enim adimpleta quo ad teſtimonia tẽ
pore martyrũ videmus: & quotidie docemus & ꝓ̃dicamus pulchritudinẽ eccleſię cõſiſtere in ſanctita/
te. ¶ Eſt igitur ad literam materia pſalmi regnũ chriſti in ſui initio: hoc eſt a tẽpore reſurrectionis ei⁹.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta cõtemplatur meſiam incipientẽ regnare: deſcribẽs eum tum a conditionibus pſonę, tũ a
firmitate regni, tum a pugna cõtra mundum teſtimoniis veris & domo ſancta.
¶ Perſona loquens propheta eſt.

DOminus regnauit. Diuidit pſalmus in ꝑtes duas: ꝓpoſitiuã materię, & executiuã, ibi ẽt firma/
bis. ¶ Proponit quattuor. Primũ. Dñs, meſias, regnauit: hoc ẽ vbi meſias dñs nõ hoꝝ aut illoꝝ
ſed vniuerſoꝝ regnauit, regnũ ſuſcępit, ſuꝑbia ĩdutus eſt, q prius ĩdutus fuerat humilitate paſſionis &
cæteraꝝ miſeriaꝝ humanaꝝ. Et eſt ſermo de ſuꝑbia, hoc eſt excellẽtia ſuperãte oĩa. Hãc ſiqdẽ ĩduit chr̃s
vbi regnauit reſurgẽdo a mortuis. Tũc. n. ĩchoaſſe chr̃i regnũ nõ ſolũ patet matth. vlti. data ẽ mihi oĩs
ꝑtãs in cœlo & ĩ terra: ſed ẽt matth. 16. ſunt qdã de hic ſtãtibus q nõ videbũt mortẽ donec videãt filiũ
hoĩs veniẽtẽ in regno ſuo. Quod ĩpletũ nõ fuiſſet ſi chr̃s poſt reſurrectionẽ ſuam nõ ĩcœpiſſet regnare.
Indutus eſt dñs fortitudine, ĩmortalitatis corporalis. Et quatto cinctus ẽ. Per quod denotat ꝙ nõ genit
ſed parauit ſe ad operãdũ, ad pugnãdũ. cingulo ſiqdẽ diſpoſitio ad futuras oꝑationes ſignificat. Et ad
lr̃am chr̃s in reſurrectiõe ſua ĩcipiẽs regnare, exaltatus ẽ ſuꝑ oẽ nomẽ, & ſtolam ĩmortalitatis accępit:
oꝑaturus q̃ ſunt fidei in eccleſia ſua, & pugnaturus cõtra mundum inſurgentem contra ipſum.
¶ Etiã firmabis. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primũ tractat illa ꝑticula, dñs regnauit. Secũ
do reliq̃ tres particulę ſimul, ibi eleuauerũt. ¶ Tractat aũt initiũ regni meſię a tribus. Et ĩcipiendo ab
vltimo dicit. ẽt firmabis orbẽ. Alloquit ipm̃ meſiã ꝙ prima oꝑatio eius erit firmare orbẽ. Et ẽ ſermo de
mũdo futuro: de quo apl̃s ad hebr. 2. nõ. n. angelis ſubiecit deus orbẽ futurum. Et ꝓpterea declarãdo de
quo orbe loqt, ſubdit. nõ labet. i. q nõ labet: ad dr̃iam mũdi huius, q labet a ſuo ſtatu, a diſpõne motus
& generatiõis & corruptiõis &c̃. Et dedit hãc oꝑationẽ primã meſię: vt ĩtelligeremus ꝙ ipe firmabit ſi/
bi regnũ ſuũ: mũdus. n. futurus ẽ regnũ meſię. Et apte deſcribit regẽ ꝙ vbi regnauit, oꝑam dedit ad fir/
mãdũ regnũ, nõ multaꝝ ꝓuĩciaꝝ ſed mũdi futuri. Et hoc deſcribit futuꝝ quãtũ ad cõſummationẽ, ſed
ſtatim ꝙ regnauit ĩchoatũ. Firmitas. n. futuri mũdi ẽ reſurrectio chr̃i: iuxta verbũ apl̃i. ſi chr̃s reſurrexit
& nos reſurgemus. ¶ Firmatũ ſoliũ tuũ ex tũc. Ne putares dubio alicui aut vacillatiõi cuicunq ſubii/
ci regnũ chr̃i, explicat ꝓpheta ꝙ ſoliũ regiũ firmatũ ẽ ex tũc, quo regnat cœpit: accępit. n. ex tũc firmi/
tatẽ æternitatis. ¶ Et ne hoc mireris ſubdit rõnẽ. Ab æterno tu. Duo ꝑ hoc declarat. Alteꝝ ꝙ ipe eſt ve
re ille q ab hebręis vocat dñs. qa ab æterno tu: vt hic ĩtelligas meſiã eẽ veꝝ deũ. Alteꝝ ꝙ nõ eſt mirãdũ
ꝙ ipe firmabit orbẽ ĩmobilẽ, & ꝙ ſoliũ eius firmatum eſt: qa ab æterno tu, hoc eſt qa tu es deus.
Eleuauerũt. Tractãt hic illę particulę, ſuꝑbia ĩdutus ẽ &c̃. ab effectu pugnę & victorię cõtra mũdũ.
Vñ ĩchoat ab ĩſurgẽte mũdo cõtra chr̃m. ¶ Vbi aduerte ꝙ ĩducit mũdũ ſub figura fluminũ & maris.
Et tã de fluminibus q̃ de mari ĩducit ꝙ dupliciter ĩſurrexerũt contra chr̃m: vocibus. ſ. & fluctibus. Et ꝑ
voces ĩtellige nõ ſolũ verba ſed doctrinas, ſed ꝓ̃cępta & decreta cõtra fidẽ chr̃i: ꝑ fluctus aũt (q fractio
in lr̃a dñr, a fractiõe vndaꝝ ad obſtacula) ꝑſecutionũ facta. Et ĩtẽdit ꝑ flumina ſp̃ales pĩcipes ſeu ma/
giſtratus: ꝑ mare aũt gñalẽ pĩcipẽ ſeu magiſtratũ. Nã ad lr̃am primũ flumẽ fuit magiſtratus iudeoꝝ:
& deĩde plures alii pĩcipatus ſp̃ales. Pręter hos ãt fuit mare romani ĩperii, ĩmaniter ꝑſequẽs fidẽ chr̃i.
¶ Et aduerte vt bñ pũctes: & iũgas illa verba a vocibus aquaꝝ multaꝝ cũ ſequẽtibus. ſ. fortes fractiões
maris. Sic. n. maris deſcribunt fractiões fluctuũ fortes ſimul cũ vocibus aquaꝝ multaꝝ, multoꝝ popu
loꝝ. ¶ Fortis in celſitudine dñs. Inſurgẽtibus fluminibus & mari apparuit dñs fortis in celſitudine.
Recole qđ dixerat ĩdutus eſt ſuꝑbia & ĩdutus ẽ fortitudine: & ꝓ̃ſpice vtrũq, dũ dr̃ fortis in celſitudine.
Et vere in hac pugna cõprobatus eſt chr̃s dñs fortis, ĩmortalis, in celſitudine, ſuꝑ oĩa. ¶ Modus ãt quo
apparuit fortis in celſitudine, ſubiũgit. Teſtimõia tua verificata ſũt valde. Hęc fuerũt & ſũt arma chr̃i
in cœlo regnãtis teſtimõia verificata. Teſtimõia qppe chr̃i in verbis ſũt euãgelica documẽta, in factis
ſũt miracula: iuxta illud mar. vlti. illi aũt ꝓfecti ꝓ̃dicauerũt vbiq, dño coopante & ſermonẽ cõfirman/
te ſequẽtibus ſignis. Et ꝓ̃ter hęc ĩ vita diſcipuloꝝ ſũt oꝑa charitatis. in hoc cognoſcẽt hoĩes ꝙ diſcipu
li mei eritis ſi dilectionẽ ſeruaueritis. In ꝑſecutiõibus aſſiſtẽtia: dãs & ĩternũ robur, & os & ſapiam cui
nõ poterũt reſiſtere oẽs aduerſarii. Hæc. n. oĩa chr̃i teſtimõia verificata ſunt valde: qbus cõprobatus eſt
dñs fortis ĩ celſitudine. ¶ Quoꝝ effectus eſt. Domui tuę pulchruit ſctĩtas dñe lõgitudini dieꝝ. Domũ
dei eẽ eccleſiã (hoc eſt cõgregationẽ oĩum fideliũ) teſtat apl̃us. 1. ad timo. 3. ĩ domo dei q̃ eſt eccleſia dei
viui. Vnde eſt ſenſus ꝙ ſctĩtas fuit, eſt & erit pulchritudo chr̃ianoꝝ. Et ĩtendit ꝓpheta apire ꝙ hæc pu/
gna chr̃i aduerſus mũdũ nõ tẽdit ad hñdã eccleſiã cuius pulchritudo cõſiſtat ĩ diuitiis, honoribus, glo
ria, pĩcipatu, & aliis hmõi tꝑalibus bonis: ſed cuius pulchritudo ſit ſctĩtas. Et vtit ꝓ̃terito pulchruit, &
longitudine dierum: vt intelligas omni tempore ſanctitatẽ eſſe pulchritudinẽ eccleſiæ. Aduerte hic ꝙ
dictio hebraica interpretata pulchruit, ſonat vnũ verbũ quod lingua latina non habet: qđ vulgariter

diceretſ ſtarli bello. Intendit.n. ꝓpheta ꝙ ſanctitas cõgruit eccleſię chſi nõ ſolum quaſi ſubſtantia ſed ēt vt pulchritudo eius: vt delectaremur in ſanctitate ſicut delectamur pulchritudine. Amen.

ℭ VVLGATA EDITIO. .XCIII.

DEus ultionum dominus: deus ultionum libere egit.
Exaltare qui iudicas terram: redde retributionem ſuperbis.
Vſquequo peccatores dñe: uſquequo peccatores gloriabuntur?
Effabuntur & loquenť iniquitatē: loquentur oēs qui opantur iniuſtitiā?
Populum tuum dñe humiliauerunt: & hęreditatem tuam uexauerunt.
Viduam & aduenam interfecerunt: & pupillos occiderunt.
Et dixerunt. non uidebit dominus: nec intelliget deus iacob.
Intelligite inſipientes in populo: & ſtulti aliquando ſapite.
Qui plantauit aurem non audiet: et qui finxit oculum non conſiderat?
Qui corripit gentes non arguet: qui docet hominem ſcientiam?
Dominus ſcit cogitationes hominum: quoniam uanę ſunt.
Beatus homo quem tu erudieris domine: & de lege tua docueris eum.
Vt mitiges ei a diebus malis: donec fodiatur peccatori fouea.
Quia non repellet dñs plebem ſuam: & hęreditatem ſuam non derelinquet.
Quoaduſq; iuſtitia conuertatur in iudicium: & iuxta illā, oēs qui recto ſunt corde.
Quis conſurget mihi aduerſus malignantes: aut quis ſtabit mecum aduerſus operantes iniquitatem?
Niſi quia dñs adiuuit me: paulominus habitaſſet in inferno anima mea.
Si dicebam motus eſt pes meus: miſericordia tua dñe adiuuabat me.
Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo: conſolationes tuæ lętificauerunt animam meam.
Nunquid adhęret tibi ſedes iniquitatis: qui fingis laborem in pręcepto?
Captabunt in animam iuſti: & ſanguinem innocentem condemnabunt.
Et factus eſt mihi dñs in refugium: & deus meus in adiutorium ſpei meę.
Et reddet illis iniquitatem ipſorum, & in malicia eorum diſperdet eos: diſperdet illos dominus deus noſter.

ℭ IVXTA HEBRÆVM. XCIIII.

1 Propheta. DEus ultionum domine: deus ultionum fulge.
2 Eleuare iudex terrę: redde retributionem ſuper ſuperbos.
3 Vſquequo impii domine uſquequo impii lętabuntur?
4 Affluent, loquentur forte: extollent ſe omnes operantes iniquitatis?
5 Populum tuum domine conterent: & hęreditatem tuam affligent?
6 Viduam & aduenam interficient: & pupillos occident?
7 Et dixerunt. Vox ſuperboꝝ. non uidebit dñs, & non intelliget deus iacob.
8 Propheta. Intelligite beſtiales in populo: & inſipientes quando intelligetis?
9 Plantans aurem nunquid nõ audiet? ſi creans oculum nunquid non uidebit?
10 Erudiens gentes nonne caſtigabit, docens hominem ſcientiam?
11 Dominus cognoſcens cogitationes hominis: quia ipſę [ſunt] uanitas.
12 Beatitudines uiri quem caſtigabis ipſum domine: & de doctrina tua docebis eum.
ipſi 13 Ad faciendum quieſcere ipſum † a diebus mali: donec fodietur impio fouea.
14 Quoniam non derelinquet dñs populum ſuum: & hęreditatem ſuam non deſeret.

15 Quoniam uſq; iuſtitiam reuertetur iudicium:& poſt ipſum omnes recti cordis.
16 Quis ſurget mihi cum malignis? quis ſtabit mihi cum operantibus iniquitatis?
17 Niſi dominus adiutorium mihi fuit: uelut modicum habitauit deſerta anima mea.
18 Si dixi lapſus eſt pes meus:gratia tua domine ſuſtentabit me.
19 In multitudine cogitationum mearum in medio mei:conſolationes tuę deliciabuntur animam meam.
20 Nunquid ſociabitur tibi thronus prauitatũ:formans laborẽ ſuper pręcepto?
21 Pugnabunt ſuper aĩam iuſti:& ſanguinem innocentẽ condemnabunt.
22 Et fuit dominus mihi fortitudini:& deus meus fuit petrę ſpei meę.
23 Et uertet ſup eos iniquitatem eorum:& in malicia eorum cędet eos/cędet eos dominus deus noſter.

TItulus nullus eſt.Materia pſalmi ex iis quę pſalmus prę ſe fert intelligenda eſt.Apparet in principio pſalmi manifeſtę poſtulari a deo iudicium & iuſtitiam contra impios oppreſſores populi dei/negãtes diuinã ꝓuidẽtiã.Apparet deinde beatũ prædicari hoĩem doctũ a deo donec fodiat pctõri fouea &c̃.Apparet demũ affirmari ꝙ deus puniet ĩpios.¶ Ex q̄bus oĩbus facile patere põt materiam pſalmi eſſe retributionẽ diuinã futurã tũ ad dãnationẽ iniquoꝝ/& ſpecialiter opprimẽtiũ pauperes & iuſtos & negãtiũ diuinã ꝓuidẽtiã:tum ad beandũ rectos corde/doctos a deo &c̃.¶ Ita ꝙ materia pſalmi ad lr̃am eſt,deum habere ꝓuidẽtiã humanoꝝ actuũ in pñti/retributricem in futuro.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta impios negantes diuinã ꝓuidentiã reſpectu humanoꝝ actuũ oppreſſores populi dei cõſiderãs diutius pſeuerare,ſupplicat deo vt manifeſtet ſe iudicẽ/puniẽdo &c̃.Et vbi rephendit negantes diuinã ꝓuidẽtiã,reddit rõnem quare & quouſq; ſupbi perſeuerant & iuſti patiunt̃.ſ.rõne futuri iudicii & vſq; ad illud/deſideratum a iuſtis fidẽtibus in diuina gratia.Et demum punitionem iniquorum deſcribit ſeparatione a deo & ſucciſione.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

DEus vltionũ.Diuidit̃ pſalmus in partes duas:ꝓpoſitiuã materię,& executiuam/ibi vſquequo. ¶ Proponit tria.Primũ.Deus vltionũ/cuius ẽ vlciſci,dñe:& exaggerãdo repetit deus vltionum/cui reſeruant̃ vindictę,fulge.Tanq̃ obſcurus lateat/tanq̃ nõ credat̃ deus quatenus eſt deus vltionum (hoc eſt quatenus habet officiũ vindicãdi)rogat ꝓpheta vt fulgeat vltionũ deus.¶ Deinde eleuare iudex terræ/qui mõ in æſtimatione hoĩum iaces tanq̃ nõ exercens iudicia eleuare ſ̃m officiũ iudicis quo fungeris reſpectu vniuerſę terrę.Inſinuat aũt petendo eleuare/actionẽ iudicii diuini retributiuã iuſtis ĩteruenıẽte gr̃a dei:iuxta illud.miſericordia exaltat iudiciũ iac.2.& rurſus.exaltabit̃ parcens vobis deus iudicii dñs eſa.30.¶ Et demũ redde retributionẽ ſup ſupbos.Actus iudicis & vltionis deſcribitur.

¶ Vſquequo. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractat̃ illa particula/ſup ſupbos. Secundo illa/deus vltionũ/ibi ĩtelligite. Tertio illa/fulge/ibi btı̃tudines viri . Quarto illa eleuare iudex terrę/ibi qm̃ vſq; iuſtitiã.Quĩto illa/redde retributionẽ/ibi nunq̃d ſociabit̃ tibi.¶ Deſcribunt̃ ſupbi de quibus eſt ſermo a multiplici ſcelere diuturno.Et ĩchoãs a diuturnitate ſceleꝝ ait. Vſq;quo(nota diuturnitatis eſt oĩum ſequẽtiũ criminũ)impii dñe?rurſus exaggerãdo vſq;quo ĩpii lętabunt̃?Primũ crimen ab aĩ lętitia ĩcipit/ſignificãte pfectã eoꝝ iniq̃tatẽ,ita ꝙ lętant̃ ĩ criminibus.¶ Affluẽt/vſq;quo affluẽt/creſcẽt abũdanter,loquent̃/vſq;quo loquent̃,forte?Secũdũ crimẽ in locutione eſt ꝙ velut cõfluendo loquunt̃ forte:hoc eſt verba potẽtię/pferẽtia eos potẽtes/cõminãtes & hmõi.¶ Extollẽt ſe. Tertiũ crimẽ ꝓpriũ ſupbis/& hoc in ope,extollẽt ſe.Prima ſupboꝝ intẽtio eſt extollere ſeipſos:hic eſt finis proprius oĩum operũ eoꝝ.Vñ & merito ſubdit.oẽs opantes iniq̃tatis.¶ Populũ tuũ . Poſt crimina ſupboꝝ in ſeipſis numerat crimina eorundẽ cõtra alios.ſ.deũ/publicũ bonũ/pſonaſq; miſerabiles. Vſq;quo populũ/ecce offenſio publici boni,tuũ/ecce offenſa dei,dñe cõterent?& hæreditatẽ tuã/iuſtos quos tibi hęredes cõſtituiſti,affligẽt? Viduã/miſerabilẽ ex ſexu & ſtatu,& aduenã/fouendũ extra patriã,iterficiẽt?& pupillos/vndiq; miſerãdos,occidẽt?Noli quęrere hiſtoriã particularẽ hoꝝ criminũ:qm̃ de genere ſupborũ negãtiũ diuinã ꝓuidẽtiã ſermo eſt.quos ſęuire in populũ dei(hoc eſt in cultores expectantes regnũ cœleſte)& pſonis miſerabilibus nõ parcere,innumerabilia geſta teſtant̃.Et dixerũt/ꝓ ĩpunitate ſuoꝝ criminũ:nõ videbit dñs,& nõ ĩtelliget deus iacob/geſta nr̃a. Vbi clare negãt deũ videre & ĩtelligere actus nr̃os.¶ Et ſi pſpicacius ꝓphetę verba fuerint conſiderata,ſimul narrat errorẽ & rõnem erroris.Duplex a philoſophis negantibus diuinam prouidentiam reſpectu humanorum actuum/ratio affertur . Prima eſt ex ratione intelligẽdi:quia ſcilicet intellectio & pręcipue diuina eſt omnino immaterialis , im

mo remota ab omni non ſolum materia ſed potentialitate. Et hinc volunt non eſſe fas tantę excellentię diuini intellectus vt immiſceatur actibus materialibus, ſingularibus, in fluxu, varietate & oimoda potentialitate conſtitutis: quales ſunt actus noſtri. Et hæc ratio tangiť dicendo. nō intelliget deus iacob, deus qui adoratur a populo iſrael; hoc eſt verus deus. Altera ratio ex parte vilitatis rerum viſarū ſumitur: ſcilicet ꝙ quædam melius eſt non videre ꝗ videre, propter eorum vilitatem, turpitudinē &c̄. Et hanc rationem tangit dicens. non videbit dominus.

Intelligite beſtiales. Tractat hic ꝓpheta particulā illam, deus vltionū, ex parte radicis (.ſ. cognitiōis actuū noſtroꝝ) arguēdo ſtatim blaſphemiā ipſoꝝ, dicētium. nō videbit dn̄s nec intelliget deus iacob. Intelligite beſtiales, hoīes more beſtiaꝝ viuētes, in populo, plati tn̄ populo tanꝗ magiſtri populorū: & iſipiētes, de altiſſima cā male ſentiētes, qn̄ itelligetis, qn̄ penetrabitis itellectu veritatē? ¶ Plātās autem nunqd nō audiet? ſi creans oculū nunqd nō videbit? Erudiēs gentes nōne caſtigabit, docēs hoīem ſciētiā? A quattuor effectibus dei itēdit docere in deo eſſe ſciam actuū humanoꝝ. ſ. ex hoc ꝙ fecit ſenſum auditus, ſenſum viſus, ſynderēſim, & itellectū ſpeculatiuū in nobis. Et intendit talem rōnem ꝙ qcqd eſt pfectionis in auditu, viſu, in ſynderēſi ſeu rōne practica, & in itellectu ſpeculatiuo hoīs, totū eminētiori tn̄ mō eſt in deo. Meminit ſpāliter auditus & viſus, qa ſpūaliores ſunt īter oēs ſenſus. Nō arguit ab effectibus miraculoſis: qa ad illos loquiť q negāt miracula. ſed arguit ab effectibus quos ipſi phi fatenť produci a deo mediāte miniſterio naturæ. Et fundat rōnem ſup cōi aī cōceptiōe phoꝝ. ſ. qcqd perfectionis habet effectus ꝑexſtit lōge excellentiori mō in ſuprema illius cā. ¶ Siſte hic mitius eruditę in phia ſeu ſpeculatiua theologia: & ſcito ꝙ nō itēdit ꝓpheta iferre ꝙ deus audit ſeu videt: ſed ꝙ deus cognitione ſua cognoſcit quicqd ſenſu viſus videť, qcqd ſenſu auditus audiť. hoc eſt enim excellentiori mō videre & audire. Ad ſignificādū ergo ſynderēſim, dicit erudiēs gētes. deus. n. erudit gētes mediante ſynderēſi idita aiæ noſtræ. Ipſa ſiquidē arguit noſmetipſos quū male opamur, & inſtigat ad bene operandum. eſt enim naturalis quidam habitus animi ad bonū ſm rectā rōnem probandum & cōtrariū reprobandum. qui oībus gentibus naturalis eſt: ac per hoc eſt effectus largitoris naturę. Lumen autē intellectus agentis & habitus principioꝝ in ſpeculatiuis, ſignificatur dicendo. docēs hoīem ſciētiam. nam illo naturali lumine acquirimus ſcientiam, ſiue inueniendo ſiue diſcēdo. Et hoc ſimiliter naturale eſt oībus hoībus: ac p hoc effectus largitoris naturę. ¶ Dn̄s cognoſcēs cogitationes hoīs, quia ipſę vanitas. Concludit propheta ꝙ dn̄s cognoſcit cogitationes cuiuſꝙ ſingularis hoīs. Et ne putes ꝙ cognoſcit cogitationes hoīs ſm id quod habent de ſpūali ſeu īmateriali, & nō ſm ꝙ fluxę potentialeſꝙ ſunt, ſubiungit quia vanę ſunt, imo ſunt vanitas. Rōnem rei cognitę reddit cōiunctio quia. & eſt ſenſus. cognoſcit ēt eas ſm ꝙ vanę ſunt. Et per hoc reſpondet ꝓpheta dicētibus, non intelliget non videbit deus. ex eo enim ꝙ affirmat deū cognoſcere cogitationes ēt ſm ꝙ vanę ſunt, intelligi vult falſum eſſe ꝙ aliquid nō videať a deo: & falſum eſſe ꝙ quędā melius eſt nō videre ꝗ videre, ſimpliciter & abſolute loquendo. Sicut per rōnem inductā de plaſmatione auris, viſus &c̄. mōſtrauit falſum eſſe non intelliget deus iacob. At ſi diffuſius cupis iſta diſcuti, lege theologos ſpeculatiuos.

Beatitudines viri. Tractatur hic illa particula, fulge: declarando apud quos & quomodo fulget deus vltionum. Beatitudines, erunt, viri quem caſtigabis ipſum domine: & de doctrina tua docebis eum. Ad faciendum quieſcere ipſum a diebus mali donec fodietur impio fouea. Intuere duas actiones dei erga futuros beatos: ſcilicet caſtigationis & doctrinę, non qualiſcunꝙ ſed legis diuinę. Et perpende effectum caſtigationis & talis doctrinę. nam effectus deſcribitur quies a diebus mali. Et eſt ſermo de quiete perpetua futurę vitæ, quæ paratur docto a deo a diebus mali: hoc eſt a multis ſucceſſiuis afflictionibus quibus diebus vitæ præſentis caſtigatur. ¶ Nec pręterreas tempus temporiſꝙ rationem, donec fodietur impio fouea. Vnum idemꝙ tempus deſcribitur afflictionis iuſtorum pro quiete perpetua, & foſſionis foueæ impiorum: vt intelligas afflictionem iuſtorum ab impiis, eſſe ipſam foſſionem foueæ impiorum. Quaſi foueam etenim ſibiipſis fodiunt impii, dum affligendo iuſtos adimplent iniquitates ſuas quibus parant ſibi foueā inferni. Et reſpondet hoc directe pręmiſſis ſuperius. vſꝙquo dn̄e populum tuū humiliabunt, viduam & aduenam interficient &c̄. Acſi aperte reſponderet, donec fodietur peccatori fouea. Vnde ſequitur. Quoniam nō derelinquet dn̄s populum ſuū, contritū a ſuperbis: & hæreditatem ſuam, iuſtos, non deſeret, ꝗuis affligi ſinat.

Quoniā vſq; iuſtitiā. Tractatur conſequenter illa particula, eleuare iudex terrę: declarādo iuſtitiam dei eleuandam in retributione iuſtorum. Quum dixiſſet itaꝙ ꝙ non derelinquet populum ſuum, ſubiungit quid faciet populo ſuo. Quoniam vſꝙ iuſtitiam, hoc eſt executionem iuſtitię in alia vita, reuertetur iudicium, pręſentis vitæ: hoc eſt iudicia quæ in pręſenti vita exercentur, reducentur ad rectitudinem iuſtitię in futura vita. & poſt ipſum, hoc eſt ſequentur ipm, affectabūt ipſum iudicium reuocatum ad iuſtitiam, omnes recti cordis. Iniqui nollēt futurum eſſe tale iudicium verę iuſtitiæ: iuſti autem deſiderāt tale iudicium. Et dixit hoc ꝓpheta non ſolum quia multa iudicia humana ſunt iniuſta; ſed præcipue quia iudicium diuinum in præſenti vita non exercet iuſtitiam. Nec intelligas ex hoc ꝙ diuinū iudiciū in hac vita ſit iniuſtū: ſed intellige ꝙ abſtinet a iuſtitia. non enim punit peccatores &

reprobos ĩ hac vita, ſed reſeruat executioni iuſtitię futuræ vitę. ¶ Quis ſurget mihi. Pręmiſit & poſt ipſum omnes recti cordis, & propoſuerat eleuare iudex terrę. Et propterea vtrunq; declarare intendens quomodo fiet, explicat qua fiducia recti corde affectant iudicium iuſtitię, quũ ipſi habeãt vnde timeant. declarãdo. n. hoc, declarat ꝙ deus iudex terræ exaltatur iudicando iuſtos, & ꝙ iuſti habẽt vnde deſiderẽt iudicium iuſtitię. Agẽs itaq; propheta iuſtũ cõſiderantẽ ſeipſum relatiue ad futurum iudicium iuſtitiæ, ait. Quis ſurget mihi, habẽti rectum cor, hoc eſt pro me, cum malignis, ſimul iudicandis ante tribunal iudicis? quis ſtabit mihi, habẽti rectum cor, hoc ẽ pro me (exaggeratio eſt) cum operariis iniquitatis, ſimul iudicandis a iudice vniuerſę terrę. Quaſi dicat. ego non ſufficio pro me, merita propria non ſat ſunt. ¶ Vnde & ſubdit declarans illum quis. Niſi dñs adiutorium mihi. ecce quis ſurget, quis ſtabit ꝑ me: ecce qũo eleuabiť iudex terrę iudicãdo iuſtos. Adiutoriũ mihi, adiuans merita mea, adiutoriũ mihi ad merẽdũ ęternã vitã, velut modicũ habitauit deſerta aĩa mea. Mos hebraici ſermõis ẽ: & ſignificat apud nos paulominus, parũ defuit qn aĩa mea habitauit deſerta a ſocietate pñię coeleſtis. Dicit autem velut modicum, & non dicit abſolute: quia meritum iuſtorum non ex toto ſed pro maxima ſui ratione eſt ex adiutorio diuinę gratię, & pro aliquo modico eſt ex noſtro libero arbitrio. Inde enim fit ꝙ niſi adiutorium diuinę gratię adſit noſtris operibus parum deeſt quin remaneamus deſerti: illud ſiquidem modicũ eſt aliqualis ratio merendi ex parte liberi arbitrii. ¶ Si dixi lapſus eſt pes meus. Cõſiderat vir recti cordis in ſeipſo vtrũq;. ſ. bonũ opus & malum opus, meritum & demeritum proprium. Et proprium quidem meritũ attribuit diuino adiutorio. De proprio autẽ peccato, quod impune relinqui nequit, ait. Si dixi, ſi conſideraui, ſi profeſſus ſum coram te, ꝙ lapſus eſt pes meus, ꝙ peccaui ex fragilitate humana, ad ſimilitudinem eius cuius pes labitur: gratia tua domine ſuſtentabit me. ecce remedium, ecce quis ſurget pro me ratione peccatorum quæ cõmiſi. gratia tua dñe ꝑbet mihi fiduciam ꝙ ipſa ſuſtentabit me in iudicio iuſtitię. ¶ Et ne diſcurram per ſingulas partes meas, vnico verbo omnia comprehendam. In multitudine cogitationum mearum in medio mei, hoc eſt intra me, hoc eſt cogitationum mearum de itimis meis. Cõmune eſt omnibus cogitationibus eſſe intra cogitantem: ſed differẽtia poniť iter cogitatiões ex pte rei cognitę. nã ex hac pte aliquę cogitatiões ſunt itra me, illę. ſ. qbus cogito de intimis meis: & aliquę ſunt extra me, illę. ſ. quibus cogito de agris, de diuitiis, & aliis exterioribus. In multitudine ergo cogitationũ in medio mei, hoc eſt ꝑm multitudinem cogitationũ de meis intimis meis, cõſolationes tuę deliciabũtur aĩam meã. i. nõ ſolũ delectationẽ ſed delicias faciẽt aĩæ meæ. Et intẽdit ꝙ quaſcũq; ſui internas ptes cogitet iuſtus relatiue ad diuinũ iudiciũ, in oĩbus inuenit rõnẽ diuinæ gratię cõſolatricis, ſicut inuenit in explicatis duobus. ſ. merito boni & lapſu peccati.

Nunquid ſociabitur tibi. Tractať hic illa particula, redde retributionẽ ſup ſupbos: inchoãdo a contrarietate iniquoꝝ iudicũ reſpectu dei iudicãtis terrã: a quo petiť redde retributionẽ ſupbis. Nunqd ſociabiť tibi thronus prauitatũ, hoc eſt principes iudiceſq; praui, formãs laborẽ ſup ꝑcepto? Duas contrarietates principũ ſeu iudicũ reſpectu principatus diuini tãgit. Altera eſt thronus prauitatis: quum thronus dei fit thron⁹ rectitudinis & iuſtitię. Altera ẽ ꝙ thron⁹ ſupb⁹ format laborẽ ſup ꝑcepto: hoc eſt ad hoc ꝑcipit vt affligat: addit ꝑcepta ad laborẽ afflictionis, anguſtiarũ &c. thronus aũt diuinus format ſalutẽ & cõſolationẽ nr̃am ſup ꝑcepto: qm̃ ad hoc ꝑcipit vt ea quę ſunt ſalutis & cõſolationis habeamus. Vnde patet ꝙ thronus prauitatũ formãs laborẽ ſup ꝑcepto, nõ aſſociabiť deo iudicãti terrã. Et ppea dixit ſociabiť tibi? quaſi dicat nõ. ¶ Pugnabunt ſup aĩam iuſti. Ecce opa throni prauitatũ. Pugnabũt, aſſeſſores, cõſiliarii, & reliqui hmõi, ſup aĩam, cõtra vitã, iuſti: & ſanguinẽ innocẽtẽ cõdẽnabũt. Hæc eſt cõcluſio pugnę ſupboꝝ. in qua illoꝝ ſentẽtia cõtraria iuſto iudici, & innocẽtũ paſſio ſimul tãgiť. ¶ Et fuit dñs mihi fortitudini, & deus meus petrę ſpei meę. Anteq̃ retributionẽ reddẽdã ſuperbis deſcribat, interponit iuſtoꝝ in hac vita oppreſſoꝝ ab iniquis iudicibus cõſolationẽ diuinã: occaſione ſumpta qa eos cõdẽnatos introduxerat. Vnde duplicẽ opẽ diuinã in hac vita tangit. Alterã fortitudinis ad ſuſtinẽdũ illatas iniurias. Alterã firmitatis ſpei futurę beatitudinis. his. n. duobus pcipue egent iniuſte patiẽtes. ¶ Et vertet, deus, ſup eos, iudices prauitatũ, iniqtatẽ eoꝝ, in futuro iudicio: quam exercuerũt cõtra iuſtos. Hæc eſt. n. retributio reddẽda ſuperbis. Et in malicia eoꝝ, ſterna, cędet eos. Vbi aduerte tam exterioris iniquitatis q̃ interioris malicię retributionẽ deſcribi. & tandẽ cędet eos dñs deus noſter. Bis dicit cędet propter cędem animę & cędem corporis in futura vita. nam & corpus & anima ęternaliter morietur, volendo mori, & mors fugiet ab eis. apoc. 9. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. XCIIII.

VEnite: exultemus domino, iubilemus deo ſalutari noſtro.
Pręoccupemus faciem eius in confeſſione: & in pſalmis iubilemus ei.
Quoniam deus magnus dominus & rex magnus: ſuper omnes deos.
Quia in manu eius ſunt omnes fines terræ: & altitudines montium ipſius ſunt.

Quoniam ipſius eſt mare & ipſe fecit illud:& aridam manus eius formauerunt.
Venite adoremus & procidamus & ploremus ante dominum qui fecit nos:quia ipſe eſt dominus deus noſter,nos autem populus eius & oues paſcuę eius.
Hodie ſi uocem eius audieritis:nolite obdurare corda ueſtra.
Sicut in exacerbatione ſecundum diem tentationis in deſerto:ubi tentauerunt me patres ueſtri,probauerunt & uiderunt opera mea.
Quadraginta annis proximus fui generationi huic:& dixi ſemper hi errant corde.
Ipſi uero non cognouerunt uias meas:quibus iuraui in ira mea ſi introibunt in requiem meam.

ℭIVXTA HEBRÆVM. XCV.

1
2 Propheta. VEnite:cantabimus domino,clangemus petrę ſalutis noſtræ.
Pręueniemus facies eius in confeſſione:in canticis clangemus ei.
3 Quoniam deus magnus dominus & rex magnus:ſuper omnes deos.
4 Quia in manu eius sunt inquiſitiones terræ:& uires montium ipſi subsunt.
5 Quoniam ipſi superest mare & ipſe fecit illud:& aridam manus eius formauerunt.
6 Venite:curuabimus nos & genuflectemus,procũbemus faciebus dñi factoris noſtri.
7 Quia ipſe deus noſter,& nos populus paſcui eius & ouis manus eius:hodie ſi in uoce eius audietis.
8 Non indurate cor ueſtrum:ſicut lite,ſicut die tentationis in deſerto.
9 Deus. Qꝛ tentauerunt me patres ueſtri:probauerunt me,etiam uiderunt opus meũ.
10 Quadraginta annis contendam in generatione,& dixi.populus errantes cordis sunt ipſi:& ipſi non cognouerunt uias meas,
11 Qꝛ iuraui in furore meo.ſi introibunt ad requiem meam.

TItulus nullus eſt.Circa materiã pſalmi ambiguitas quædam eſt propter verba pauli apoſtoli ad hebr.3.&.4.nam verba apoſtoli prę ſe ferunt ꝙ pſalmus iſte loquitur de tẽpore meſię,introducentis in ęternã requiẽ humanũ genus.Ait.n.ꝙ ſi ioſue pſtitiſſet populo requiẽ diuinã,nunq̃ ſpũſſanctus tẽpore dauidis dixiſſet,hodie ſi vocẽ eius audieritis &c̃. Verba aũt pſalmi nihil de ęterna requie explicant,nihil de meſia explicite ſonant:ſed inuitant populum hebręum in primis ad laudandum deum,deinde ad adorandum,monendo ne obdurati ſint ſi vocem dñi hodie audierint,ſubiungendo exẽpla antiquorum patrum:vt patet intuenti pſalmum.ℭ In hac autẽ ambiguitate videtur mihi ſcẽda pars amplectẽda ad lrãm:qm̃ paulus apl's myſtico ſenſu vſus eſt.Quod apparet ex duob⁹.Primũ eſt ꝙ myſtico ſenſu interp̃tat̃ requiẽ meã ex pricipio geneſis,requeuit deus ab opibus ſuis:hoc.n.eſt ſignũ ꝙ non literalẽ ſed myſticũ ſenſum tractabat.Secũdũ ꝙ quũ in pſalmo nõ fiat compatio niſi quãtũ ad obdurationẽ cordis,& crimina cõtẽtionis & tẽtationis,apl's appoſuit cõpationẽ quietis ęternę ad quietem terrę pmiſſionis:ea pculdubio rõne qa quies terræ pmiſſionis figura fuit q̃etis cœleſtis patriæ.Hoc autẽ ſpectare ad ſenſum myſticum,clare cõſtat.¶ Sequendo itaq; lfalẽ ſenſum,dicimus ꝙ materia pſalmi eſt inuitatio populi hebręi ad laudandum & adorandum deum:monẽdo ne quacũ ꝙ die aliqd audierint ex mandato dei,ſint obdurati vt patres eorum,qui fuerunt puniti &c̃.

ℭSVMMARIVM EST.

ℭProphera inuitat iudeos,tũ ad laudãdum deum ex excellentia dei regis magni cui ſubſunt penetralia terræ,mare &c̃.tum ad adorandum deum ratione beneficiorum creationis noſtræ & peculiaris fœderis quo ipſe deus noſter & nos populus eius:monens ne imitentur obdurationem patrum in die litis & in die tentationis,explicata pœna qua priuati fuerunt ingreſſu terræ promiſſionis.
ℭPerſonę loquentes ſunt propheta & deus.

VEnite,cantabimus. Diuiditur pſalmus in partes duas:ppoſitiuã materię,& executiuã,ibi quoniam deus.ℭ Proponit tria.Primo inuitat iudęos,venite.Secundo narrat ad quid.cantabimus domino,clangemus petrę ſalutis noſtræ.Cantus humanę eſt vocis:clangor inſtrumenti muſici.& circũloq̃tur ſonũ feſtiuum.Ratio aũt laudis cũ cantu & ſono,ſignificat̃ deus quatenus eſt firmitas ſalutis

noſtrę. In qua firmitate clauditur gubernatio diuina ad ſalutem noſtram. ¶ Tertium. Pręoccupabimus facies eius in confeſſione, in canticis clangemus ei. Ad gratiarū quoq; actionem eiſdem ſolēnitatibus inuitat: ſcilicet cum cantu & feſtiuo ſono, adiuncta celeritate pręuentionis / in ſignum maioris gratitudinis. Et refertur pręuenire non ad beneficia diuina, ſed ad tempus accuſandę ingratitudinis. Et eſt ſenſus. anteq̄ accuſemur ingratitudinis, laudes illi perſoluemus.

¶ Quoniam deus magnus. Incipit hic pars executiua tali ordine. Prīo tractatur illa particula / pręueniamus &c̄. Secūdo illa / cātabimus &c̄. ibi venite & curuabimus nos. Tertio illa / venite, ibi hodie ſi ī voce.

¶ Reddit itaq; prīo rōnē q̄re pręuenire debemus dūm ī cōfeſſione laudis, ex duabus excellētibus cōditionibus dn̄i. Altera eſt ꝙ deus magnus: altera ꝙ eſt rex magnus. & vterq; ſup oēs deos. Et ſignificat̄ ꝑ primum excellentia dei ſuper oēs intelligētias & ſpūs quos angelos & dęmones vocamus: & ēt ſuper oēs deos ſm̄ opinionē hoīum. Per ſecūdū aūt dn̄ium ac regimen oīum eorūdem. multi. n. phi ſentiunt deū eſſe deū magnū ſuper oēs deos, q tñ non concedunt eundē eſſe regē magnū ſuper oēs deos: vt patet de auicēna. negāt. n. deū gubernare ſpirituales ſubſtantias. ¶ Quia in manu eius inquiſitiōes terræ. Declarat regem magnū ex ſubiectione penetraliū terræ, vitium montiū & maris. quæ tria conſtat nullius alterius poteſtati ac regimini ſubiici. vt ex eo ꝙ quæcūq; occultę vię ꝑ quas inquiri pōt aliquid in penetralibus & cauernis terrę, & omnes montium vires, & tam ſpacioſum ac inquietum mare poteſtati ac gubernationi ipſius ſubduntur, intelligatur vere rex magnus ſuper oēs deos: q̄bus hæc non ſubdi conſtat. ¶ Et ipſe fecit illud. Declarat deū magnū ſuper oēs deos, quia ipſe creauit terrā & mare: & eadē ratione reliqua. Et ſignificanter dicit manus eius formaſſe aridam: vt intelligeres ꝙ ipſe immediate ꝑ ſeipſum (velut propriis manibus) creauit terram, quæ eſt infimum omnium elorum: vt per hoc intelligeres multo magis ipſum per ſeipſum creaſſe ſuperiora.

Venite, curuabimus nos. Tractatur hic illa particula / cātabimus &c̄. petrę ſalutis noſtræ. Poſtq̄ enim inuitauit ad laudandum deum rōne excellentię diuinę, modo inuitat ad adorandū deum rōne beneficioꝝ nobis collatoꝝ. Et ad triplex genus reuerentię exhibendū inuitat. Primum eſt curuabimus nos. quod facimus dum flexum caput ſimul cum pectore demittimus. & genuflectemus: quod maioris eſt reuerentię. procumbemus (quod ſummę eſt reuerentię) faciebus domini factoris noſtri. ecce beneficium creationis noſtrę. ¶ Quia ipſe deus noſter. Peculiaris gratię beneficium (quod etiā fœdere quādoq; ſancitum eſt) affert pro ratione totius reuerentię. Et cōtinet duas partes. Alteram ex parte noſtra: ſcilicet quia ipſe deus noſter: hoc eſt qa ipſum ꝓmiſimus habere in deū, qa ipſe dignat̄ eſſe noſter deus. ipſe. n. eſt ſuapte natura deus: ſed dignatus eſt vocari noſter peculiari gratia cultus, ſeparando nos ab aliis. Et nos promiſimus habere eū in noſtrū. en dn̄m elegiſti hodie vt ſit tibi deus deute. 26. ¶ Alteram ex parte dei. & nos populus paſcui eius & ouis manus eius. Apparet in ſuperficie error vt populus referatur paſcui & ouis referatur manus eius: quoniam debuiſſet dici populus manus eius & ouis paſcui eius. Placuit tñ ſpiritui ſancto cōmutare adiectiua ꝓpter myſterium: vt intelligeremus nos quū ouē agimus, proximos deo velut ſub manu eius: & quū velut vnū de populo nos exhibemus / paſci a deo. Ad literam iudęi dicūtur populus paſcui dei quo ad cibū corporeum: quia paſcebātur in terra ꝓmiſſionis, quam ſibi appropriauerat deus. quo ad animam autem, quia paſcebantur verbo diuinę legis. Oues autem dicuntur manus eius: quoniā ducti ſunt ab ęgypto in terram promiſſionis ſicut oues a paſtore, manuducēte eos per colūnam ignis in nocte & nubis in die. Et intendit ꝙ ipſe deus habet nos vt populum a ſe paſcendum, & vt oues regendas ſub manu ſua: quod eſt ſpecialis gratię. De qua alibi dicitur. non fecit taliter omni nationi.

Hodie ſi in voce eius. Tractat̄ hic illa particula / venite: monēdo eos ab exēplo ne imitētur pr̄es. Hodie, hoc eſt quocūq; die, ſi in voce eius, prophetas ſeu nūcios dei in voce dei loquentes (vñ & prophetę dicebant, hæc dicit dn̄s: ſignificādo ſe loqui in voce dei) audieritis, quemadmodum audierunt patres veſtri moyſen &c̄. loquētes in voce dei, nō indurate cor veſtrū. Metaphora a duricie ſumpta (quæ non cedit tangenti) appellatur indurare cor q non admittit vocem dei intra cor / parendo illi. Sicut lite: hoc eſt ſicut obdurauerunt patres veſtri corda litigando & contendendo, timentes progredi ad terram promiſſionis. Tangit enim hiſtoriam ſcriptam nu. 13. & 14. quando reuerſis exploratoribus terræ promiſſionis populus voluit lapidare ioſue & chaleb, & conſtituere ſibi ducem & reuerti in ęgyptum, nō curantes audire vocem domini. Sicut die tentationis in deſerto. Tangit aliud crimen ſcilicet quo tentauerunt deum: quod pluribus hiſtoriis apparet. Quod autem dicit in deſerto, locum vtriuſq; criminis ſignificat. Et meminit horum duorū criminū tanq̄ cōprehēdentiū oīa: quia crimine litis receſſerūt a deo, diffidendo: crimine aūt tentationis accedebant ad deū dubitādo. ¶ Vbi tētauerūt me. Propoſuit ꝓpheta monitionē ne imitētur obdurationē cordis patrū in duobus ſpecialiter exceſſibus: introducit modo deū loquētē declarādo vtrūq; exceſſū. Et primo tētationis plurie cōmiſſę. Vbi tētauerūt me, deum, patres veſtri: probauerunt / experti ſunt me, etiam viderunt opus meum, multiplex: dando manna / dando aquas / dando carnes / &c̄. iuxta illud. & tentauerunt me iam per decem vices. Aduerte hic ꝙ tentare deum eſt ex intentione experiri velle potentiam aut ſcientiam aut voluntatem

dei.Quod manifeſte criminoſum eſt:vtpote ꝓcedés ex illicito dubio circa potẽtiã/ſciam aut volũtatẽ
dei.⁋Quadraginta annis cõtẽdã in generatiõe.Explicat crimen litis ſine ordine.Nã pˀo explicaẽ du/
ratio pœnę:puniti ſunt.n.mora.40.annoꝝ in deſerto,donec oẽs numerati morerent.Futurũ aũt cõtẽ
dã referẽ ad ꝑteritũ ꝓbauerũt & viderũt opus meũ.Et eſt ſenſus.ꝓpterea cõtẽdã.i.effectũ cõtẽtionis du
rare faciã.40.annis:ſeu ꝑ modũ litigãtis.40.annis me habebo/occidẽdo eos,in generatione/hac egreſ
ſa de ęgypto.Et vere ſic fecit:qa nõ niſi cõpletis.40.annis placatus fuit.⁋Et dixi.Diffinitionẽ merito/
rũ ſubiũgit.Et dixi/diffiniui cõditiones ppli egreſſi de ęgypto duas.Altera eſt.populus errantes cordis
ipſi.In quo error cordis/hoc eſt volũtatis,ſignificaẽ.i.error affectatus.Altera eſt.& ipſi nõ cognouerunt
vias meas.In quo ſignificaẽ materia erroris affectati:ꝙ.ſ.errauerũt ignorãdo vias dñi,quas tam mani
feſtis ſignis & miraculis cognoſcere debuerãt.⁋Qꝫ iuraui in furore meo. Sentẽtia cõdẽnationis de/
ſcribiẽ immutabilis ex iuramẽto appoſito/& iuſta ex furore:hoc eſt iuſtitia vindicatiua.Si introibunt
ad requiẽ meã:hoc eſt ad quieſcẽdũ in terra mea.ſ.terra ꝓmiſſionis.Hæc.n.fuit pœna illis illata:nã nul
lus eoꝝ introiuit in terrã ꝓmiſſionis/exceptis ioſue & chaleb innocẽtibus.⁋Deſcribitur aũt hæc pœ/
na ſub cõditione/ſi introibũt,nõ ꝙ cõditionale fuerit iuramẽtũ:ſed qa ꝓpheta introducit deũ iurantẽ
in ira,cõſequẽs fuit vt verba quoqꝫ irati more ſubiũgeret:mos aũt iratoꝝ eſt mutilo ſermone & condi/
tionali cõminatoria vti.Cõſueuimus.n.irati dicere cõminãdo.ſi vnq̃ habebit a me gratiã/ſi vnq̃ reuer
terẽ in domum/& ſimilia:intendentes negatiuam ꝙ nunq̃ admittetur ad domum/nunq̃ admittetur ad
gratiam.Sic enim in propoſito humano more deus iratus dicit ſi introibunt ad requiem meam:intẽ/
dens ꝙ non introibunt ad requiem meam.Amen.

⁋VVLGATA EDITIO. XCV.

CAntate dominó canticum nouum:cantate domino omnis terra.
Cãtate dño : benedicite nomini eius,annũciate de die i diẽ ſalutare eiꝰ.
Annunciate inter gẽtes gloriã eius:in omnibus populis mirabilia eius.
Quoniam magnus dñs & laudabilis nimis:terribilis eſt ſup oẽs deos.
Quoniam omnes dii gentium dęmonia:dominus autem cęlos fecit.
Cõfeſſio & pulchritudo i cõſpectu eiꝰ:ſanctimõia & magnificẽtia i ſanctificatiõe eiꝰ.
Afferte dño patriæ gẽtiũ/afferte dño gloriã & honorẽ: afferte dño gloriã nomini eius.
Tollite hoſtias & introite in atria eius:adorate dominum in atrio ſancto eius.
Cõmoueatur a facie eius uniuerſa terra:dicite in gentibus quia dominus regnauit.
Etenim correxit orbem terræ qui non cõmouebitur:iudicabit populos in equitate.
Lætentur cœli & exultet terra/commoueatur mare & plenitudo eius:gaudebunt cam/
pi & omnia quæ in eis ſunt.
Tũc exultabũt oĩa ligna ſyluarũ a facie dñi:quia uenit,qm̃ uenit iudicare terram.
Iudicabit orbem terrę in equitate:& populos in ueritate ſua.

⁋IVXTA HEBRÆVM. XCVI.

1 CAntate dño⁴ canticũ nouũ:cantate dño⁴ omnis terra.
2 Propheta. Cãtate dño⁴:bñdicite nomẽ eius,annunciate de die in diẽ ſalutẽ eius.
3 Narrate in gentibus honorem eius:in omnibus populis ſepata eius.
4 Quia magnus & laudatus ualde/timendus ipſe:ſuper omnes deos.
5 Quia omnes dii populorum uacuitates:& dominus⁴ cœlos fecit.
6 Pulchritudo & decor faciebus eius:fortitudo & gloria in ſanctuario eius.
7 Parate domino⁴ familię populorũ:parate dño⁴ honorem & fortitudinem.
8 Parate domino⁴ honorem nominis eius:eleuate munus,& introite ad atria eius.
9 Curuamini domino⁴ in decore ſanctitatis:tremite a faciebus eius omnis terra.
10 Dicite in gentibus. Predicanda. dominus⁴ regnauit,etiam firmabitur orbis non labe
tur:iudicabit populos in rectitudinibus.
11 Propheta. Lętabuntur cœli & exultabit terra:tonabit mare & plenitudo eius.

pre
12 Gaudebit campus & omne quod in eo: tunc laudabunt omnia ligna ſyluę.
coram
13 Faciebus domini: quoniam uenit, qm̃ uenit ad iudicandum terram: iudicabit orbem
in iuſtitia & populos in ueritate ſua.

TItulus nullus eſt. Materia pſalmi (vt facile ex ipſo accipit̃) eſt tẽpus meſię. Tum ex eo ꝙ in prin-
cipio inuitat ad cãticũ nouũ, tanq̃ ſuccedẽs veteris teſtamẽti cantico. tum ex eo ꝙ inuitat oẽm
terrã. tum ex eo ꝙ deſcribit̃ cultus dei apud vniuerſos cũ deſtructione idolatrię. tum ex eo ꝙ deſcribit̃
lętitia cœlorum, terrę, maris &c̃. quia dominus venit ad iudicandũ terrã. Hæc. n. ad tempus meſię ſpe-
ctare non eſt dubium. ¶ Eſt igitur materia pſalmi ad literam aduentus meſię vterq;.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta inuitat oẽm terrã ad cãticum nouum ob aduẽtũ meſię deſtruẽtis idolatriã, conſtituentis
cultũ diuinũ plenũ virtutis, pulchritudinis & decoris, regnãtis firmantiſq; orbem immutabilem, ac iu-
dicantis mundum cũ gaudio & laude cœlorum & vniuerſæ creaturę.
¶ Perſona loquens propheta eſt.

CAntate dño. Diuidit̃ pſalmus in ptes duas: ppoſitiuã materię, & executiuã, ibi bñdicite. ¶ Pro-
ponit vnũ: hoc eſt inuitat ter oẽm terrã ad cantandũ dño canticũ nouũ. Trinę autem inuitatio-
nis ratio nõ ſolũ eſt perfectio numeri trinari, ſed alia reddit̃ a propheta. Canticum nouum (ad diffe-
rẽtiã cantici veteris) fert ſecum differẽtiã teſtamẽti noui a teſtamẽto veteri. Et qa teſtamẽtũ nouũ cõe
eſt toti mũdo, ideo inuitat̃ oĩs terra: quũ teſtamẽtũ vetus ad ſolã terrã promiſſionis ſe extenderet.
¶ Benedicite. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo explicat̃ qualitas cantus. Secũdo reddit̃
ratio trinę inuitatiõis, ibi annũciate. Tertio tractat̃ illa pticula, oĩs terra, ibi qa magnus dñs. Quarto
tractat̃ illa, canticũ nouũ, ibi dicite in gẽtibus. ¶ Explicat̃ itaq; qualitas cãtus dicẽdo. bñdicite nomen
eius. Nõ. n. ad vanũ cãtũ iuitat, ſed ad cantũ laudãtẽ diuinũ nomen, gratias agendo &c̃. ¶ Annũciate
de die in diẽ. Reddit rõnẽ quare ter inuitauit cãtate, ex triplici effectu in tẽpore meſię. Salutẽ eius. ecce
primus effectus. ipſe. n. ſaluũ faciet ppl'm ſuũ a peccatis eorũ, dixit angelus ad ioſeph ſpõſum beatę vir-
ginis. Narrate ĩ gẽtibus honorẽ eius. Ecce ſecũdus effectus, honor deo debitus & exhibitus tẽpore me-
ſię: dũ deſtructis idolis vnus a gẽtibus oĩbus adoratus eſt deus. Propter quod ſignãter dicit̃. narrate in
gẽtibus, quæ erãt idolatrę, honorẽ eius, honorẽ deo debitum. In oĩbus populis ſepata. i. mirabilia eius.
Ecce tertius effectus, cõphendens non ſolum mirabilia miraculorum tẽpore meſię, ſed mirabilia p-
miſſa adimplenda in cœleſti patria. Quæ vere magis poſſumus mirari q̃ ſcire.
Quia magnus dñs. Tractat̃ hic illa particula, oĩs terra: reddẽdo rõnem quare inuitat̃ oĩs terra. ¶ Et
reddit rõnẽ ex fructu duplici cõmunicato omni terrę. Alter eſt deſtructio idolatrię, manifeſtato vno ve-
ro deo. Quod & feciſſe meſiam in toto mundo iam patet. Et deſcribitur dicendo. Quia magnus, non
mole ſed virtute, dñs, qui ab hebręis dicitur dñs, & laudatus valde: timendus ipſe ſuper oẽs deos. Hæc
tria adiectiua (magnus, laudatus & timẽdus) oĩa referũtur ad hoc vltimũ, ſuper oẽs deos: hoc eſt ſuper
oẽs qui vocantur dii, ipſe deus apparuit magnus, laudatus eſt valde, monſtratus eſt timendus plus q̃
oẽs qui vocantur dii. Quia omnes dii populorũ vacuitates, & dñs cœlos fecit. quia compertum eſt ꝙ
omnes dii populorũ ſunt vacuitates, hoc eſt ſunt ſicut vaſa vacua nihil in ſe continentia: & ex altera
parte cognitum eſt ꝙ dñs non eſt vacuitas, ſed eſt creator cœlorũ. ¶ Aduerte hic ꝙ dictio hebraica in-
terp̃tata vacuitates, ſi lingua latina pateretur rectius interp̃tata fuiſſet nihila: hoc eſt cogniti ſũt dii po-
pulorum ꝙ quilibet eorum eſt nihil, dominus autem non ſolum non eſt nihil ſed fecit cœlos. Et vere
hæc differentia cognita eſt poſtq̃ chriſtus mundum illuminauit. ¶ Pulchritudo & decor. Alter fru-
ctus cõmunis toti mundo deſcribitur: ſcilicet eccleſiaſticus cultus tempore meſię. nõ in immolatione
vitulorum & animalium, non in turpibus & obſcenis actibus, nec in ſuperſtitionibus: ſed pulchritu-
do & decor faciei eius. Metaphorice introducit more humano de deo loquens: ꝙ in cultu qui exhibe-
tur coram eo, nihil turpe aut indecorum, ſed pulchritudo & decor ĩuenitur. Fortitudo & gloria in ſan-
ctuario eius. In eccleſia dei tempore chriſti exterius pulchritudo & decor: interius fortitudo animi, pro-
pria chriſtianę religionis virtus (vtpote quæ omnes ſanctos eius conſtituit, pcipuo fortitudinis actu
qui eſt ſuſtinere) & gloria: hoc eſt actus digni gloria: qui ſoli ſunt actus virtutum. Et propterea parate
dño familiæ pplorũ, omniũ: parate inquã dño honorẽ & fortitudinẽ. parate tertio dño honorem nõis
eius. Clara ẽ hæc monitio, cõſequẽs ex añdictis. Eleuate munus, euchariſtię, & introite ad atria ei⁹, loca
orõnis deo dicata. Curuamini dño, adorãdo illũ, ĩ decore ſanctitatis, nõ in decore veſtiũ: tremite a fa-
ciebus eius oĩs terra. ¶ Collige prudẽs lector q̃ exigit ppheta ab vniuerſa terra in cultu dei tpe meſiæ,
& vide vniuerſa ad ſpũale bonũ aĩ ſpectare: quia vere lex ſpiritualis vitę, eſt lex chriſti.
Dicite in gentibus. Tractatur hic illa particula, canticũ nouũ: declarãdo materiã noui cãtus. Dicite
in gẽtibus, p̃dicate, euangelizate vniuerſis nationibus: hoc. i. Dñs regnauit, dñs deus in homine meſia

regnare inchoauit reſurgendo a mortuis:hoc enim eſt primum prędicãdum gentibus.Et tunc regnũ
meſię inchoauit:iuxta illud.data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra.Tũc inchoauit regnum
dei:quod ioannes baptiſta/quod chriſtus prędicauerat.appropinquauit regnum cœlorum.Hæc eſt
pręcipua cantici noui materia.Et merito:quia nouę immortalitatis aditus apertus eſt humano gene
ri.℣ Etiam firmabitur orbis qui non labetur/hoc eſt mundus futurus.de quo ad hebr.z.non enim an/
gelis ſubiecit deus orbem terræ futurum.Ratio firmitatis venturi ſeculi eſt inchoatio regni chriſti per
reſurrectionem:iuxta illud.1.ad cor.15.ſi chriſtus reſurrexit & nos reſurgemus.Et ad differentiam mun/
di pręſentis cuius diſpoſitio labetur/deſcripſit orbem futurum a nõ lapſu:vt immobilitatem eius de/
pingeret.Iudicabit populos in rectitudinibus.Executio ſignificatur orbis immobilis.per hoc enim ꝙ
dominus regnauit/radicata eſt firmitas futuri mundi:per hoc autem ꝙ iudicabit populos vniuerſos
in eorum rectis actibus(eſuriui & dediſtis mihi manducare &c̃.)executioni mandabitur futurus mun
dus.nam tunc erit ſecundus chriſti aduentus & mundus venturus.Hæc tria ſunt materia noui canti/
ci.in quibus cõprehenditur myſterium incarnationis/& humanorum meritorum in fide chriſti/& fœ/
licitatis futuri mundi.℄ Lętabuntur cœli.Ad literã lętati ſunt cœli tum in primo aduentu,miſſis an
gelis cãtãtibus ad paſtores/& apparẽte noua ſtella magis:& multo magis lętati ſunt reſurgẽte & aſcẽ
dente chriſto in cœlum:& longe incõpabilius lętabuntur in nouitate futuri mundi.Et exultabit ter/
ra.in primo ꝗdem aduentu gaudio ſpiritusſancti afflata:in ſecũdo aũt totaliter.Tonabit mare.Meta/
phora eſt a multitudine ſoni cœleſtis,ſignificãs gaudiũ maris:hoc eſt inſularum & eloꝝ.Et plenitudo
eius.plenitudo maris/piſces & reliqua quæ naſcũtur in aquis ſunt.Gaudebit cãpus & oẽ quod in eo/ẽ:
tũc laudabũt/cãtãdo,oia ligna ſyluę.Inrẽdit ꝑ has differẽtias maris & plenitudinis eius/cãporũ & ple/
nitudinis eoꝝ & ſyluarũ,vniuerſas differentias creaturarũ materiam diuinę laudis ꝓbituras.Et reuera
adimpletũ videmus in miraculis chriſti,vniuerſa ela/vniuerſaqꝫ rerũ genera materiã laudis diuinę ꝓ/
buiſſe:vt patet intuẽti ſacras hyſtorias.Rurſus hoies in mari/in inſulis/i cãpis/in ſyluis/& breuiter vbi/
liber exiſtentes,ad dei laudem ſurrexerũt:& ſiqui deſunt ſurgent. Nec vacat myſterio ꝙ pręter ela quæ
ſola ſunt partes ſubſtantiales vniuerſi/nullius mixti ſpecialis mentio fit niſi ligni ſylueſtris:quoniam
in hoc meſias mortem ſuperauit.& hoc ſignum crucis erit in cœlo quum dominus ad iudicãdum ve/
nerit.propterea enim deſcriptum tempus illud eſt tanꝙ materia gaudii & laudis omnium lignorum
ſylueſtrium:quia tunc in vno eorum(ſcilicet crucis ligno)exaltari meruerunt.℣ Gaudebunt inquam
& laudabunt faciebus domini/coram facie domini:quoniam venit/meſias in carne,quoniam venit/
in ſecũdo aduẽtu/ad iudicãdũ terrã.iudicabit orbẽ in iuſtitia/reddẽdo vnicuiqꝫ ſm ꝙ meruit:& pplos/
oẽs,in veritate ſua/nõ in veritate atteſtata per homines,ſed ſua/diuina/infallibili/certa & clara. Amẽ.

℄ VVLGATA EDITIO. XCVI.

DOminus regnauit exultet terra:lętentur inſulæ multæ.
Nubes & caligo in circũitu eius:iuſtitia & iudicium correctio ſedis eius.
Ignis ante ipſum pręcedet:& inflammabit in circũitu inimicos eius.
Alluxerunt fulgura eius orbi terræ:uidit & commota eſt terra.
Montes ſicut cera fluxerunt a facie domini:a facie domini omnis terrę.
Annunciauerunt cœli iuſtitiam eius:& uiderunt omnes populi gloriam eius.
Confundantur omnes qui adorant ſculptilia:& qui gloriantur in ſimulachris ſuis.
Adorate eum omne angeli eius:audiuit & lętata eſt ſion.
Ex exultauerunt filię iudæ:propter iudicia tua domine.
Quoniã tu dñs altiſſimus ſuper omnẽ terram:nimis exaltatus es ſuper omnes deos.
Qui diligitis dominum odite malum:cuſtodit dominus animas ſanctorum ſuorum,de
manu peccatoris liberabit eos.
Lux orta eſt iuſto:& rectis corde lętitia.
Lętamini iuſti in domino:& confitemini memorię ſanctificationis eius.

℄ IVXTA HEBRÆVM. XCVII.

1 Propheta. DOminus regnauit:exultabit terra/lętabuntur inſulę multę.
2 Nubes & obſcuritas circũitibus eius:iuſtitia & iudicium firmamen/
tum ſolii eius.
3 Ignis faciebus eius ibit:& inflãmabit circũitu anguſtatores eius.

4 Fecit illucere fulgura ſua orbi:uidit & contremuit terra.
5 Montes ſicut cera liquefacti ſunt a faciebus domini[4]:a faciebus domini omnis terrę.
6 Annunciauerunt cœli iuſtitam eius:& uiderunt omnes populi honorem eius.
angeli
7 Cõfundẽtur oẽs ſeruitores ſculptilis/gloriantes in uacuitatibus: icuruamini ei oẽs dii.
8 Audiuit & lętata eſt ſion & exultauerunt filię iudę:propter iudicia tua domine[4].
9 Quoniã tu dominus[4] excelſus ſuper oẽm terrã:ualde eleuatus es ſuper omnes deos.
10 Diligentes domini[4] odite malum:cuſtodiens animas gratioſorũ ſuorum/de manu im-
piorum eruet eos.
11 Lux ſata eſt iuſto:& rectis cordis lętitia.
12 Lętamini iuſti in domino[4]:& confitemini memorię ſanctitatis eius.

Titulus nullus eſt. Materia ex autoritate apoſtoli pauli ad hebr. 1. habetur: inducentis calcem ſeptimi verſiculi huius pſalmi/dicẽdo.& quũ iterum introducit primogenitũ in orbem terrę/dicit adorent eũ omnes angeli dei. Vnde clare paret ꝙ de aduentu meſiæ pſalmus loquitur. ¶ Ita ꝙ in his verbis apoſtoli/pſalmi huius materia ſignificatur.nam per pronomen eũ exponit apoſtolus meſiam: & per primogenitũ monſtrat glorioſum eius aduẽtũ.vt intelligas primogenitũ quatenus primogenitũ dei/non quatenus vilis & abiectę formę. Dicendo iterũ/monſtrat ſecũdã introductionem meſię in orbem terrę.primus enim aduentus meſię fuit humilis:alter futurus eſt glorioſus. Dicendo in orbem terræ/ſignificat ꝙ de aduentu meſię ad accipiendam poſſeſſionem regni in terra(quæ fiet in aduentu ad iudiciũ)pſalmus iſte tractat. Et ſic eſſe teſtatur progreſſus pſalmi/deſcribentis apparatũ meſię veniẽtis ad iudicãdũ mũdũ. ¶ Eſt itaq; materia pſalmi ad lr̃am/aduẽtus chriſti glorioſus ad vl'e iudicium.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta deſcribit meſiam venientem ad iudicandum mundum magno apparatu:ſcilicet adorãtibus angelis/annunciantibus cœlis/videntibus vniuerſis populis,pręeunte igne vrente reprobos/coruſcantibus fulguribus/tremente terra/liqueſcentibus montibus/gaudentibus iudęis. proindeq; monet dilectores domini vt odiant malum:quia deus cuſtodiet & liberabit eos a malo. & quia lucem ac lętitiam habent inſitam iuſti,lętentur & laudent deum.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

Dominus regnauit. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materię,& executiuã/ibi nubes. ¶ Proponit tria. Primo regnum meſię. Dñs regnauit. Acclamantis vox eſt quum rex poſſeſſionem regni accipit.clamant enim omnes feſtiua voce/dñs regnauit. Et chriſtus quidem in ſua reſurrectione regni poteſtatem accępit(dicẽre ipſo tunc/data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra)in ſua autem aſcenſione accępit poſſeſſionẽ regni in cœlo:in aduẽtu vero ad iudiciũ accipiet poſſeſſionem regni in terra. Et in ſingulis horum congruit acclamatio dñs regnauit. In propoſito autem ratione tertii acclamatur dominus regnauit.veniet enim tunc in maieſtate regia/regnum terræ poſſeſſurus.cui interim dicitur/ſede a dextris meis donec ponam &c̃. ¶ Exultabit terra. Secundo proponitur effectus regni quo ad iudęos: ꝙ exultabit terra promiſſionis ob ſalutem totius iſrael. ¶ Lętabuntur inſulę multę. Proponit̃ tertio effectus regni in gentibus/ſignificatis ab inſulis multis:velut a ſoliditate terrę ſeparis pp idolatriam:cui ſubiacebant tempore quo editus eſt pſalmus.

¶ Nubes & obſcuritas. Incipit hic pars executiua tali ordine. Prĩo tractatur illa particula/dominus regnauit. Secundo illa/exultabit terra/ibi audiuit. Tertio illa/lętabũtur inſulę multę/ibi diligentes domini. ¶ Deſcribitur itaq; meſias accipiẽs regnũ in terra/ab apparatu multiplici:ſcilicet ꝙ veniet adorantibus angelis/annunciãtibus cœlis/vidẽtibus omnibus populis,p̃cedente igne/nube/obſcuritate/multitudine fulgurũ,tremente terra/liqueſcentibus montibus &c̃. Sed non ſeruatur hic ordo in deſcriptione literę:ſed potius primo deſcribuntur ea quæ ſpectant ad maieſtatem tremẽdã. Nubes & obſcuritas circũitibus eius. Ad literam ſcriptum eſt.videbũt filium hominis venientem in nube & maieſtate.luc.21. Sed nubes illa videtur intelligẽda nubes glorię/ſimilis nubi quæ in aſcenſione domini ſubtraxit eum ab oculis apoſtolorum.nubes autem hæc quum obſcuritati iungatur/& non ſuppedanea chriſto ſed in circũitibus eius deſcribatur,tenebroſa nubes intelligitur/ſubtrahens iniquis ſolatium lucis ſolaris. Et ppea ponit̃ ĩ circũitibus:in q̃bus deſcribent̃ inflãmãdi peccatores. ¶ Iuſtitia/ĩ executiõe,& iudiciũ/in pnũciatione ſentẽtię,firmamẽtũ ſolii eius/meſię.nõ ꝙ meſię ſoliũ regale in ſeipſo firmet̃ iudicio & iuſtitia:ſed quia in ſuo effectu(hoc eſt in gubernatione regni ſui)firmat̃ iudicio & iuſtitia. Et vere firmabitur,quia erit vltimum:qm̃ non erit opus amplius iudicare & iuſtitiam facere:quia nulla ſuccedet varietas. ¶ Ignis/corporeus qui appellatur ignis conflagrationis, faciebus eius/meſię regnantis, ibit: & inflammabit circũitu/non in vna tantum parte terræ, anguſtatores eius. Hoc

erit mirabile ꝙ ignis ille non erit moleſtus electis, ſed reprobis inimicis meſię: quũ tamẽ ignis futurus ſit in circuitu, & non ſeorſum in vna parte/ in qua potuiſſes putare congregatos reprobos ſolos. ℭ Fecit illucere fulgura ſua orbi. Hinc manifeſte colligitur ꝙ de nube tenebroſa fuit ſermo: ex tali enĩ nube coruſcant fulgura. Et nota ꝙ non vni regioni ſed orbi deſcribuntur coruſcare fulgura. ⁋ Vidit & cõtremuit terra: hoc eſt viderunt homines terreni & tremuerunt. Vel terremotus deſcribitur tunc futurus. Et metaphorice attribuitur terrę videre & tremere: quia ad ſimilitudinẽ vidẽtis & trementis ſe habebit. ℭ Montes ſicut cera liquefacti ſunt. Ad literam renouãte chriſto mundũ/ montes non erũt: ſed ipſi ſicut & coetera mixta (excepto corpore humano) diſſoluẽtur in elã. Et propterea hic inter effectus regni chriſti/ cõputatur liquefactio mõtium. A faciebus dñi, a faciebus inquã dñi omnis terrę/ hoc eſt accipiẽtis poſſeſſionẽ dominii vniuerſę terrę. ℭ Annũciauerũt coeli iuſtitiam eius. Põt ad literam intelligi per annũciationẽ coeloꝝ/ ſigna quę apparebunt in coelis. & erunt ſigna in ſole & luna & ſtellis. Sed pcipue intelligenda videtur apparitio coeleſtis maieſtatis: puta ſigni crucis velut de coelo deſcẽdẽtis, & multorum ſenſibiliũ ſignorum ſpectantium ad gloriam tanti regis. Veriſimile eſt. n. ꝙ ſicut in primo aduentu veniens homo humilis impleuit omnia quæ fuerunt humanæ humilitatis humano more, ita in ſecũdo aduẽtu veniẽs glorioſus implebit ea quæ maieſtatis ſunt etiam humano more: nã ad homines veniet hõ glorioſus rex. Et ꝑpterea rõni cõſentaneum videtur vt aduentus ille quãuis in principio futurus ſit ſicut fur in nocte (hoc eſt improuiſus) tñ nõ in ictu oculi, ſed multo interiecto tẽporis ſpatio durabit: multo magis q̃ duret ingreſſus alicuius pricipis in aliquã ciuitatẽ. Et ſic tot mirabilia/ durante deſcenſu de coelo ad terras/ executioni mãdabuntur. Qꝫ enim ibi interueniat ordo tẽporis, teſtatur paulus apoſtolus deſcribẽs ordinẽ tẽporis inter reſurrectionem priorum iuſtorum & raptum viuoꝝ obuiam chriſto in aera. 1. ad theſſa. 4. ⁋ Et viderunt oẽs populi honorem eius. Tam iuſti q̃ iniuſti videbunt honorẽ chriſti: ſed illi ad cumulum doloris, iſti ad cumulum gaudii. ℭ Confundẽtur oẽs ſeruitores ſculptilis, gloriantes in vacuitatibus: hoc eſt in diis qui ſunt velut vaſa vacua. Quũ oẽs populi videbunt chriſtũ cũ honore diuino, cõfundentur oẽs cultores idoloꝝ: clare videntes ꝙ dii ſui nihil ſunt, & ꝙ chriſtus eſt verus deus. In quorum pleniorẽ cõfuſionẽ ſubditur. incuruamini ei/ meſię, oẽs dii/ hoc eſt angeli dei: vt apl's expoſuit. Apoſtrophat. n. ꝑpheta ad ipſos angelos vt incuruẽtur adorando meſiam: vt ꝑ hoc atteſtẽtur ipſum nõ eſſe purum hominẽ, ſed etiã verum deum.

Audiuit. Tractatur hic illa particula/ exultabit terra/ quantum ad iudęos. Scriptũ eſt. n. ꝙ quum intrauerit plenitudo gentium/ tũc omnis iſrael ſaluus fiet. ℭ Quia igitur reliquię iſrael tunc inuentę ſaluę erũt credentes in chriſtũ, ideo ꝑpheta ſpecialiter eoꝝ meminit gaudii. Audiuit/ veniẽtẽ regem, ſion/ populus hebręus ſignificatus per ſion in quo erat tẽplum dei, & lętata eſt/ charitatis gaudio: & exultauerunt filię iudę/ velut feſtũ celebrãtes etiã mulieres iudęorum, propter iudicia tua dñe. Per iudicia deſcripſit aduentũ ad iudicium/ propter multas partes illius iudicii: dum alios dãnabit/ alios beabit/ idolatras cõfundet &c̃. ℭ Quoniã tu dominus. Specialis ratio gaudii iudęis colentibus vnum deum erit in illo aduentu/ quia meſias tandiu expectatus ab eis apparuit excelſus ſuper omnem terram, & eleuatus valde ſuper deos, tam nũcupatiue (vt demones/ iupiter mars &c̃.) q̃ participatiue: vt ſancti angeli, qui dii participatiue dicuntur.

Diligentes domini. Tractatur hic illa particula/ lętabuntur inſulę multę: declarando ſaluãdos in oĩ natione. Facit aũt hoc per modũ monẽtis. ita ꝙ vtrũq; officium ſimul exercet: & monẽtis & deſcribẽtis. ℭ Diligẽtes dñi odire malũ. Duas deſcribit partes: dilectionẽ erga deum, odium erga malũ/ quod ſimpliciter & abſolute eſt malũ: ad differẽtiam eorũ quæ ſunt mala ſm quid: qualia ſunt omnia mala poenalia pręſentis vitę. Solum. n. malum culpę cũ malo dãnatiõis ęternę eſt malũ abſolute: quod ꝑcipitur odio haberi. Et addit dilectioni dñi odium mali: quoniam multi ſunt qui diligunt deũ, nõ tñ odio habẽt peccata. & hoc q̃a dilectio non eſt formata charitate. ℭ Cuſtodiens animas gratioſorum ſuorũ, de manu impiorũ eruet eos. Merito dilectionis dei & odii mali adiungitur ꝑmium ſimul cũ auxilio diuino. Cuſtodia quippe diuina auxiliũ gratiæ eſt: quod impenditur gratioſis actiue/ hoc eſt miſericordibus. pręmiũ aũt eſt liberatio de manu impioꝝ. Acſi aperte diceret. facite quod ex vobis eſt actibus internis/ diligẽdo deũ & odiẽdo malum, quia deus faciet quod ſuum eſt. cuſtodiet ſiquidem animas vacantiũ operibus miſericordię ne ruant in crimina, & liberabit eos de poteſtate impiorũ/ tam demonum q̃ hominũ. ⁋ Vbi aduerte ꝙ ideo dilectioni dei & odio mali ſuppoſuit benefactricem gratiam, quia vana eſſet dilectio quæ nõ exhiberet opera: iuxta illud. ſiquis diligit me, ſermonẽ meũ ſeruabit. ℭ Lux ſata eſt iuſto, & rectis cordis lętitia. Ne putes pręmiũ iuſtorũ in ſola cuſtodia & liberatione a malo ſiſtere, adiungit affluentiam bonoꝝ internoꝝ: lucis. ſ. quo ad intellectũ/ & lętitię quãtũ ad affectũ. Et vtrãq; dicit ſatam: quoniã in partibus alę noſtræ ſata eſt. Lucis quidem ſemen ſatũ in anima/ eſt tum naturale lumen intellectus, tum gratuitum lumen fidei infuſum animę. Lætitię quoq; ſemen ſatum in anima/ eſt tum naturalis appetitus ad bonũ rõni conſentaneũ, tum infuſus charitatis amor. Et intendit per hæc ꝑpheta duo. Alterum deſeruiens monitioni. ſ. aperire rõnes odiẽdi malum ex iis quæ in nobis ſunt ſata. Alterũ eſt ſeruiens deſcriptioni futurę beatitudinis: vt ſciamus foelicitatẽ futurã conſiſtere in luce & lætitia

quas

quas nō ſumus experti/quarū nō vidimus fructus, ſed ſemina tñ in iuſtis & rectis corde ſunt. Vt ex talibus ſeminibus conijcere poſſimus qualitatem/magnitudinem/ſuauitatem &c̃. futurę lucis & lętitię, tanto enim excellentiores ſunt, quanto arbores & fructus pręſtant ſeminibus. ℭ Lętamini iuſti in domino. Concluſio vniuerſalis eſt in officiis quę ita in pręſenti vita inchoant ꝙ perſeuerant in futura: ſcilicet letari in deo & laudare deum. Lętamini inquit iuſti/nō in vobiſmetipſis, ſed in domino: & cōfitemini/confeſſione laudis, memorię ſanctitatis eius: hoc eſt laudate ꝙ recordatus eſt exequēdo/ꝙ ad ſimilitudinem recordātis ſe habuit exequendo id quod ſanctitatis ſuę eſt: hoc eſt exequendo ſanctificationem noſtram. Sanctificabit ſiquidem ſanctificatione conſummata (in anima/in corpore & in vniuerſo) iuſtos omnes. Amen.

ℭ VVLGATA EDITIO. ℭ Pſalmus. XCVII.

Cantate domino canticum nouum: quia mirabilia fecit.
Saluauit ſibi dextera eius: & brachium ſanctum eius.
Notum fecit dñs ſalutare ſuum: in cōſpectu gentiū reuelauit iuſtitiā ſuā.
Recordatus eſt miſericordię ſuę & ueritatis ſuę domui iſrael.
Viderunt omnes termini terrę: ſalutare dei noſtri.
Iubilate deo omnis terra: cantate & exultate & pſallite.
Pſallite dño in cithara/in cithara & uoce pſalmi: ſ tubis ductilibus & uoce tubę corneę.
Iubilate in conſpectu regis domini: moueatur mare & plenitudo eius, orbis terrarum & qui habitant in eo.
Flumina plaudent manu, ſimul montes exultabunt a conſpectu domini: quoniam uenit iudicare terram.
Iudicabit orbem terrarum in iuſtitia: & populos in ęquitate.

ℭ IVXTA HEBRÆVM. ℭ Pſalmus. XCVIII.

1 Propheta. Cantate domino* canticum nouum: quia ſeparata fecit, ſaluauit ſibi dextera ſua & brachio ſanctitatis ſuę.
2 Notificauit dñs* ſalutē ſuā: oculis gentium reuelauit iuſtitiam ſuam.
3 Recordatus eſt gratiæ ſuæ & ueritatis ſuæ domui iſrael: uiderunt omnes fines terræ ſalutem dei noſtri.
4 Clangite domino* omnis terra: aperite & laudate & canite.
5 Canite domino* in cithara: in cithara & uoce cantus.
6 In tubis & uoce cornu. clangite faciebus regis domini*.
7 Tonabit mare & plenitudo eius: orbis & habitantes in eo.
8 Flumina percutient uola: ſimul montes laudabunt.
9 Faciebus domini*, quia uenit ad iudicandum terram: iudicabit orbem in iuſtitia & populos in rectitudinibus.

Titulus eſt. Pſalmus. Ex quo nihil aliud habetur niſi ꝙ eſt canticum.
ℭ Materia pſalmi ꝙ ſit meſias, facile patet ex eo ꝙ aperte dicit̃. viderunt omnes fines terræ ſalutē dei noſtri. & gaudiū vniuerſæ creaturę deſcribit̃ in cōſpectu regis dñi. Hæc. n. ad tēpus ſpectare meſię conſtat. Et qm̃ deſcribit̃ meſias rex & veniens ad iudicandū mundum, cōſequens eſt ꝙ ſit hic ſermo non de aduentu chři in humilitate paſſibilis carnis/ſed de aduentu chři in regno ſuo. Cautus tñ eſto: quia deſcribit̃ ēt publicatio euāgelii in vniuerſo mundo. ¶ Quo fit vt pſalmus iſte ad lr̃am tractet de regno chři quantum ad initia regni: hoc eſt reſurrectionē eius & aduentum ad iudicium. Hæc. n. duo ſunt initia regni chři. Alterū quantū ad acceptionem dñii: nā in reſurrectione ſua teſtatur ipſe/data eſt mihi oīs ptās in coelo & in terra. Alterum quo ad acceptionē poſſeſſionis. nā vſq₃ ad aduentum ad iudicium quieſcit a dextris dei/differens accipere poſſeſſionem regni terrarum. Et propterea tractatur hic de reſurrectione chriſti ꝑdicata mundo vſq₃ ad diem iudicii.

ℭ SVMMARIVM EST.

ℭ Monet propheta mundum ad cantandum canticum nouum domino: quia mirabilia fecit reſuſci

tando ſeipſum/publicando euangelium gentibus & domui iſrael/veniẽdo cum maieſtate ad iudicandum mundum cum gaudio vniuerſæ creaturæ.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

Cantate dño. Dimiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materię, & executiuam/ibi ſaluauit ſibi. ¶ Proponit duo. Alterum eſt. Cantate domino canticum nouum/noui teſtamenti: ad differentiam teſtamenti veteris. Alterum eſt. quia ſeparata .i. mirabilia, fecit/in nouo teſtamento. Et vere ſeparata ab omni facultate naturę fecit.

¶ Saluauit ſibi. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula/ſeparata fecit. Secũdo illa/cãtate dño/ibi clangite domino. Tertio illa/canticũ nouũ/ibi clangite faciebus. ¶ Tractando itaq; mirabilia quæ fecit dñs, ĩchoat a maximo miraculo quo reſuſcitauit ſeipſm a mortuis. Saluauit ſibi. Non dicit ſaluauit alios ſed ſibi ipſi ſalutem fecit. Non huius paſſibilis vitæ (quoniã venit ad ponendũ vitam ſuam pro ſalute mũdi) ſed fecit ſibi ſalutem ĩmortalis vitę per reſurrectionem a mortuis. Dextera ſua & brachio ſanctitatis ſuæ. Significatur ſub metaphora dexterę & brachii humanitas chriſti: quia eſt inſtrumentum coniunctũ perſonaliter deo. Vtrunq; aũt nominatur: quia & aĩa & corpus chři organũ cõiunctũ fuit deitatis. Et aĩa quidẽ aſſimilatur brachio/corpus vero manui dexterę: qa ſicut manus mediãte brachio iungitur perſonę humanę, ita corpus mediãte aĩa iunctũ eſt pſonę diuinę. aĩa .n. fuit ratio ꝙ corpus vniret filio dei: vt in theologia ſpeculatiua patet. Attribuiturq; vtriq; ſalutem facere: qa aĩa & corpus chři nõ ſolum meritorie ſed ẽt effectiue quatenus organa deitatis/effecerũt reſurrectionẽ ipſius chři. ꝓpterea enim dexterę & brachii noĩbus quę ſonãt inſtra coniũcta/appellata ſunt. ¶ Notificauit dñs. Miraculo reſuſcitationis proprię adiũgit miracula publicationis euãgelii in gentibus & iudęis. quã cõſtat inchoaſſe poſt reſurrectionẽ chři. Et gẽtibus qdem notificauit duo. Alterũ ſalutẽ quã attulit vniuerſo mũdo. Suã dixit, vt intelligeres ſalutem aĩę/ſalutẽ ęterne fœlicitatis ꝗ propria eſt deo: nõ ſalutẽ cõem hoĩbus & pecoribus/nõ ſalutẽ cõem bonis & malis hoĩbus/nõ ſalutem demũ quã homo aut creatura quæcunq; dare põt: ſed ſuã/quã ſolus dare põt. Alterũ iuſtitiam ſuã/hoc eſt iuſtitiã fidei, vere ſuã: quia ſolus illã dare põt/& ſola eſt iuſtificans hoĩem corã deo. ¶ Recordatus eſt gratię ſuę. Reſpectu iudęoꝝ ſalus chři ſub rõne recordatę gratię & veritatis deſcribitur: qa vere ad ſimilitudinẽ recordati gratię olim promiſſę abrahę & verificãtis ꝓmiſſa/deus executus eſt veniẽdo in meſia ad ſaluãdũ populũ iſrael. Simili quoq; modo beata virgo deſcripſit hãc ſalutẽ, ſuſcepit iſrael puerũ ſuum recordatus miſericordię ſuę ſicut locutus eſt ad pſes noſtros. ¶ Viderunt oẽs fines terræ. Aduerte prudens lector q̃ŏnem ſpeculatiuoꝝ in theologia: quo pacto mũdus vidit ſalutẽ meſiæ, quã nõ niſi credẽdo cognouit: quũ nullus videat qđ credit. Soluitur aũt q̃ŏ/dicendo ꝙ aliud vident & aliud credũt. videmus .n. credibilitatẽ ſalutis dei, videmus credibilitatẽ reſurrectionis/regni & deitatis chři: credimus aũt ipſam ſalutẽ/reſurrectionẽ/regnũ/deitatẽ. Tot .n. miracula totq; teſtimonia vidẽtes, videmus credibilitatẽ regni/deitatis &c̃. ſicut hñtes ĩnumeros fidedignos teſtes de aĩali viſo in galliis/videmus credibilitatẽ ꝙ illud aĩal fuerit ibi viſum, credimus tñ illud fuiſſe ibi. Hoc ſiquidẽ modo cõuicti a miraculis nõ ſolũ hoĩes ſed ẽt dęmones credũt & cõtremiſcũt/videntes credibilitatem rei creditæ: hoc eſt videntes ꝙ credendum ſit. Et ſic omnes fines terræ viderunt quatenus credibilem ſalutẽ dei noſtri/domino cooperante & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.

Clangite dño. Tractatur hic illa particula/cantate dño: declarãdo ſolẽnitatẽ cantus. Clãgite dño/feſtiuo ſono feſtũ agite, oĩs terra/nulla excepta: aperite/ſupple os ad cantãdum, & laudate & canite. Canite inquam domino in cithara: non ſola ſed in cithara & voce cantus/muſici. In tubis/quarum vſus erat in iubileo, & voce cornu/cuius vſus erat in feſto propiciationis. ¶ Et intendit per hæc oĩa inſtrumẽta muſica & modulationes humanas/vniuerſam feſtiuitatẽ cantus exhibendam meſiæ.

Clangite faciebus regis dñi. Tractatur hic illa particula/canticum nouum: explicando materiam noui cantici eſſe dominum regem/meſiam regem regnantem iam in cœlis/venturum in maieſtate ad iudicandum mundum. ¶ Clangite/agite feſtum feſtiuo ſono. Dictio ſiquidem hebraica interpretata clangite/ſignificat ſonum feſtiuum/ſeu ſonum ad excitandum publicam feſtiuitatem. Faciebus regis/non humilis iam meſiæ, domini. ¶ Tonabit mare & plenitudo eius, orbis & habitantes in eo. Flumina percutient vola/hoc eſt ad ſimilitudinem feſtiuantium percutiendo volas: ſimul montes laudabunt. faciebus domini quia venit ad iudicandum terram. Deſcribitur gaudium vniuerſæ creaturæ inferioris (hoc eſt terræ & aquarum) in aduentu meſiæ ad iudicium: quia tunc veniet meſias ad accipiendum poſſeſſionem regni horum inferiorum. ac per hoc inferiora omnia ſub tanto rege materia gaudii & laudis diuinę erunt: & ſi ſenſum haberent/gauderent & laudarent. ¶ Iudicabit. Subdit qualitatem iudicii quod exercebit meſias. In communi quidem iudicabit orbem/non regionem vnã, in iuſtitia/exequendo iuſtitiam/reddendo vnicuiq; ius ſuum. & populos in rectitudinibus. Determinat in ſpecie merita iuris non fore conſanguinitatem/nobilitatem/diuitias & huiuſmodi, ſed rectitudines: ac per hoc & obliquitates. Hę enim ſolę erunt merita iuris vniuſcuiuſq; in vniuerſali iudicio quod faciet meſias. Amen.

¶VVLGATA EDITIO. XCVIII.

Dominus regnauit/iraſcantur populi:qui ſedes ſuper cherubim moueatur terra.
Dominus in ſion magnus:& excelſus ſuper omnes populos.
Confiteãtur nomini tuo magno/quoniam terribile & ſanctum eſt:& honor regis iudicium diligit.
Tu paraſti directiones:iudicium & iuſtitiam in iacob tu feciſti.
Exaltate dñm deum noſtrum/& adorate ſcabellum pedum eius:quoniã ſanctũ eſt.
Moyſes & aaron in ſacerdotibus eius:& ſamuel inter eos qui inuocãt nomẽ eius.
Inuocabant dñm & ipſe exaudiebat eos:in columna nubis loquebatur ad eos.
Cuſtodiebant teſtimonia eius:& pręceptum quod dedit illis.
Domine deus noſter tu exaudiebas eos:deus tu propitius fuiſti eis,& ulciſcẽs in omnes adinuentiones eorum.
Exaltate dominum deum noſtrum & adorate in monte ſancto eius:quoniam ſanctus dominus deus noſter.

¶IVXTA HEBRÆVM. XCIX.

1 Propheta. Domin⁹ regnauit/ tunc tremẽt pplī:ſeſſor cherubinoꝝ/ tunc cõmouebit̃ terra.
2 Dominus* in ſion magnus: tunc excelſus ipſe ſuper omnes populos.
3 Confitebuntur nomen tuum magnum & timendum:ſanctum ipſum.
4 Et fortitudo regis iudicium dilexit:tu firmaſti rectitudines/iudicium & iuſtitiam in iacob tu feciſti.
5 Exaltate dñm* deum noſtrũ:& curuamini ſcabello pedũ eius/ qui ſanctus ipſe. fuerit
6 Moyſes & aaron in ſacerdotibus eius/& ſamuel in uocantibus nomẽ eius:uocãtes ad dominum* & ipſe reſpondebit eis.
7 In columna nubis loquetur ad eos:cuſtodierunt teſtimonia eius/& pręceptũ qd dedit eis.
8 Dñe* deus noſter tu reſpondiſti eis:deus ignoſcẽs fuiſti eis/& ultor ſuper operibus eoꝝ.
9 Exaltate dominum* deum noſtrũ:& curuamini monti ſanctitatis eius/quia ſanctus dominus* deus noſter.

Titulus nullus eſt.Materia pſalmi(vt facile ex ipſo apparet)eſt regnum dei in veteri teſtamento: hoc eſt ab egreſſu de ægypto & deinceps.Ita ꝙ ex rebus prius geſtis in dicto regno/docet agenda deinceps:hoc eſt poſtq̃ regnauit deus in monte ſion:quod ĩchoauit tempore regni dauidis.¶ Qꝫ enim tractetur de regno dei in ſtatu veteris teſtamenti,patet tum ex principio pſalmi.dominus regnauit,ſeſſor cherubinorum/dominus in ſion magnus. Tum ex medio.curuamini ſcabello pedum eius. quod conſtat appellari arcam domini.Tum ex fine.curuamini monti ſanctitatis eius.¶ Qꝫ vero ex prioribus geſtis moneat quę poſtea ſunt agenda/totus fere decurſus pſalmi teſtatur:dum referũtur geſta a deo in principio regni eius,ſcilicet tempore moyſi.& refertur iuſtitia dei vlciſcens ẽt in moyſen & aaron & ſamuelẽ.& demũ cõcluditur exaltandus deus/& venerandus ẽt mons in quo colitur.

¶SVMMARIVM EST.

¶Propheta deſcribit regnũ dei in veteri teſtõ a tempore egreſſionis populi de ægypto/ſanctũ/terribile/legem ferens/iuſtum vſqꝫadeo vt nec moyſi aaron & ſamueli quanuis ſibi familiaribus & obſeruatoribus præceptorum ſuorum pepercerit:& propterea exaltandum laudibus eſſe deum, & venerandũ tum ſcabellum eius tum montem ſanctitatis eius.

¶Perſona loquens propheta eſt.

Dominus regnauit. Diuiditur pſalmus in duas partes: propoſitiuam materię,& executiuã/ibi confitebuntur.¶Proponit duo.Alterum eſt initium regni dei in veteri teſtamento.Dñs regnauit/regnare cœpit in populo iſrael. Hoc ad literã fuit in egreſſu filioꝝ iſrael de ęgypto:tunc enim primum filii iſrael fuerunt populus liber/vt poſſet haberi pro regno.& deus dignatus eſt regnare in illo

tanq̄ rex eorum:iuxta illud exo.19.vos eritis mihi in regnum ſacerdotale & gens ſancta.&.1.reg.12.ſa/
muel reprehendit populum ꝙ petierit regem/allegans.quum dominus deus veſter regnaret in vobis.
¶ Seſſor cherubinorum.Ad literam in principio quo deus incœpit habere populum iſrael pro regno/
deſcriptus eſt a moyſe ſeſſor cherubinorum:pro quanto fecit duas ſtatuas cherubinorum velut geſtan
tes tabellam quaſi ſedem dei.Et propterea hoc in loco ꝓpheta ſimul deſcribit initium regni & ſeſſio/
nem ſuper cherubim:vt hinc intelligas ꝙ de regno tunc inchoante eſt ſermo.¶ Tremēt populi,com/
mouebitur terra.Effectus regnantis dn̄i deſcribitur cōmotio terræ/tremor populorum:hoc eſt timor
magnus.Futurū autem tam trement q̄ cōmouebitur/reſpicit pręteritū regnauit.& denotat ad ſceptrū
tanti regis/maximi timoris ſequelam.Qui cōmunis fuit & populis externis & populo iſrael:vt patet
legenti ſacras hiſtorias ſubſecutas.¶ Dominus in ſion magnus.Alterum propoſitoꝝ deſcribit:ſcili/
cet ꝓſecutio diuini regni in mōte ſion.Dominus/idem regnat,in ſion/in mōte ſion(illuc enim dauid
trāſtulit arcā dei/ibi in illius ſummitate ædificandū cōſtituit templum dei)magnus/nō mole ſed virtu
te:& excelſus/potētia,ſup oēs populos.Ad literam ſignificat celſitudo dei mōſtrata in proſtratione &
ſubiectione omnium populorum aduerſantium regno eius.quæ etiam apparuit tēpore dauidis:quū
ſubactis hoſtibus omnibus regnum iſrael ſublimatum eſt ſub cultu dei.¶ Collige prudens lector am/
bo propoſita:ꝙ q̄primum regnauit ſecutus eſt timor:vbi autem regnauit in ſion/affuit magnitudo
& celſitudo ſuper omnes populos.

¶ **Cōfitebuntur**.Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractat illa particula/dominus regna/
uit.Secundo illa/ſeſſor cherubinoꝝ/ibi exaltate dn̄m.Tertio illa/tremēt ppl'i cōmouebit terra/ibi moy/
ſes & aaron.Quarto illa/dn̄s in ſion &c̄.ibi exaltate.¶ Tractat itaq; initiū regni diuini in veteri teſta/
mēto a quattuor:ſcilicet a noīe/a potētia/a volūtate/a lege.Et de noīe quidē tanti regis.Cōfitebuntur
nomen tuū magnum & timēdum,ſanctū ipſum.affirmabūt/laudabunt nomen tuū eſſe magnū/eſſe ti
mendū/eſſe ſanctum.Magnum in miraculis tot patratis in eductione de ægypto & in deſerto.timen/
dū ob pœnas ægyptioꝝ & filioꝝ iſrael multas in deſerto.ſanctū in apparitione cœleſti.¶ Et fortitudo
(ecce potētia)regis/ipſius dei,iudiciū dilexit.ecce voluntas.Et bene nota ſcribi ꝙ potentia regis dile/
xit/nō facere quod pōt/nō facere quod vult,ſed iudicium/ſed ius dicere:vt intelligas deū regem poni in
exemplū alioꝝ regum:vtpote qui dilexit facere nō quod potuit/non quod voluit,ſed quod ius exigit.
¶ Tu firmaſti.Ecce legiſlatio.Decet enim regem legem ſtatuere in regno ſuo.In tres aūt partes diſtin/
ctam deſcribit legem:moralem/iudicialem/& cęrimonialem.Tu firmaſti rectitudines.Ecce p̄cępta mo
ralia.Quæ apte deſcribunt nō tunc data ſed firmata:qm̄ p̄cæpta moralia indita ſunt menti humanæ
ab initio,ſed firmātur autoritate diuina.Colere vnum deū/honorare parētes/nō furtū facere/& hmōi,
recta ratio dictat:ſed firmant hæc quia deus p̄cępit hæc eadem in ſacra ſcriptura.Iudiciū/p̄cępta iudi
cialia,& iuſtitiam/p̄cępta cęrimonialia quę appellantur iuſtitiæ legis,in iacob tu feciſti.Duas appo/
nit his duobus generibus p̄cęptorum conditiones.Alteram in iacob/hoc eſt in populo deſcendente
ex iacob:ad differentiam moralium quæ ligant omnes gentes.Alteram feciſti/hoc eſt vim iuris tribui/
ſti:ad dr̄iam etiam moralium,quę vim iuris habēt etiā ſi a nullo rege ſtatuant.Sunt enim præcępta
cęrimonialia atq; iudicialia iuris poſitiui(diuini tamē)reſpectu illius populi.

Exaltate.Tractat hic illa particula/ſeſſor cherubinoꝝ:inferēdo debitam laudem ac reuerentiā tanto
regi.Exaltate/nō in ſeipſo ſed in veſtris aīs & laudibus,dn̄m deum noſtrū:& curuamini/in ſignum re/
uerentiæ,ſcabello pedum eius/hoc eſt arcę dn̄i.quæ erat ſita inter duos cherubinos ſic vt ſiquis ſediſſet
ſuper tabellam geſtatā a cherubinis/pedes poſuiſſet ſup arcam dn̄i:& ꝓpterea ad literam ipſa arca ap/
pellatur ſcabellū pedum dn̄i.Sanctus ipſe.Rōnem venerationis arcę(ne ſupſtitionē aut idolatrię ſpe/
ciē putares)adiungit eſſe ſanctitatem dei:hoc eſt ꝙ veneratur arca ratione dei.Qui appellatur ſanctus:
qm̄ ſanctitas proprietatē diuinę naturę liberā ab omni potentialitatis īmundicia ſignificat:quam
vocant philoſophi actum purum.Per hoc enim cognoſcimus naturam eius eleuatam ſupra omnem
etiam excogitabilem naturā.Propter hoc apud eſaiam angeli laudant deum/ſanctus ſanctus ſanctus:
hoc eſt celſus/eleuatus & liber ab omni potentialitate.

Moyſes & aaron.Tractatur hic illa particula/trement populi commouebitur terra:declarando q̄ ti
mendum ſe exhibuerit deus vniuerſis,ex hoc ꝙ moyſi aaron & ſamueli ſacri ſtatus/familiaribus dei/
cuſtodientibus præcępta eius deus non pepercerit,ſed vindictam exercuit in eos.Hæc eſt intentio li/
terę:per quam maximus incutitur timor cęteris.¶ Moyſes & aaron in ſacerdotibus eius.Ecce ſtatus
ſacerdotalis eorum.aaron ſiquidem fuit ſummus ſacerdos:& moyſes fons ſacerdotii inuenitur,dū ipſe
conſecrauit aaron.Et ſamuel in uocantibus nomen eius.Status ſamuelis deſcribitur,nō ſacerdotalis
(quum non fuerit de tribu leui)ſed inter vocantes nomen domini præcipuus.De ipſo enim legitur.
1.reg.19.ꝙ erat ſtans ſuper cuneum prophetarum.& poſt moyſen primus fuit excellens ꝓpheta domi/
ni:de quo ſcriptum eſt ꝙ cognouit vniuerſus iſrael a dan vſq; berſabeę ꝙ fidelis ſamuel propheta eſſet
domini.1.reg.3.¶ Vocantes ad dominum.Deſcripto ſtatu horum trium/deſcribitur familiaritas eo/
rum cum deo.Vocantes/erant,ad dominum:& ipſe/dominus,reſpondebit eis.Futurum reſpondebit

nõ reſpicit tẽpus pſalmi,ſed tempus vocationis:denotans reſpõſionem diuinã ſubſecutã ad vocationem eorũ.in quo notatꝛ familiaritas/ꝙ illis vocãtibus deus rñdebat.Et hoc teſtantꝛ hiſtorię ſacrę.℄ In columna nubis loquetꝛ ad eos.Hoc de moyſe & aaron nõ habet dubium.De ſamuele vero nullus alius ſcripturę locus teſtatꝛ deum ei locutum fuiſſe in columna nubis.niſi forte extenſo noie/columna nubis ẽt ad nubes extendatꝛ.Legitur.1.reg.12.ꝙ ſamuele inuocante dñm facta ſunt tonitrua & pluuię tempore meſſis.Hic tñ ſcripturę locus ſufficit fidei.℣ Cuſtodierunt.Deſcribitꝛ tertio iuſtitia eorundem in obſeruatione teſtimonioꝝ & pręceptoꝝ:hoc eſt iudicialiũ & cęrimonialiũ(quę ſunt teſtimonia diuini regiminis:vtpote teſtantia deũ ſuũ autorẽ)& moraliũ quę pręcepti noie ſignificantur,propter connexionẽ eoꝝ.Et hanc obſeruationem intellige nõ adamuſſim,ſed fere ſemper:quia ſtudiũ eorum erat ad obſeruãda hæc.quãdoq; tamẽ lapſi ſunt,vt ſubiũgitꝛ.℄ Dñe deus noſter.Apoſtrophat ꝓpheta ad deũ/ illaturus concluſionem intentam.Domine inquit tu reſpondiſti eis/familiariter:tu/idem deus, ignoſcens fuiſti eis.& cum hoc vltor ſuꝑ opibus eorum(moyſi/aaron & ſamuelis)fuiſti.De moyſe & aaron nulla eſt ambiguitas qn peccauerint & puniti fuerint excluſione ab igreſſu terrę ꝓmiſſionis:vt patet nu.20.Samuelis autem punitio aperte in ſcriptura reperitur.nam ſenex priuatus eſt principatu populi.Culpa autem implicite inſinuatur in ſcriptura in hiſtoria primi regum:dum dicitur ꝙ ſenex iſtituit filios ſuos iudices populi nequiter agentes:& ꝙ populo querelam proponẽte coram eo de filiis eius/ & ꝓpterea petente regem,ſamuel ęgre tulit deiici ſe cũ filiis ſuis a principatu.Vnde inducitꝛ deus verbis conſolatoriis ad ſamuelem.nõ.n.te ſed me abiecerũt ne regnẽ ſuꝑ eos.Quum tñ ſamuel impotens per ſeipſum/& male exercens principatũ per filios,nõ debuiſſet ęgre ferre petitionem populi.

Exaltate dñm deum. Tractatꝛ hic illa particula/dñs in ſion magnus:monendo ad laudãdum deum/ exaltate dñm deũ noſtrũ:& ad reuerentiã exhibẽdũ mõti ſion/loco tẽpli eius.Et aduramini/ſigno venerationis,mõti ſanctitatis eius/in quo colitur ſanctitas eius.Quia ſanctus dñs deus noſter. Ratio reuerẽtię exhibẽdę mõti declaratꝛ nõ ſanctitas mõtis ſed ſanctitas dei:ſicut de arca dictum eſt.Ita ꝙ ꝓpheta monet reuerentiã exhibendã nõ ſoli deo in ſeipſo:ſed rõne eius tum arcę vt ſcabello pedũ,tum mõti vt dicato diuina electione ad exhibendum ibi cultum deo.Amen.

℄ VVLGATA EDITIO. ℄ Pſalmus in confeſſione. XCIX.

Iubilate deo omnis terra:ſeruite domino in lętitia.
Introite in conſpectu eius:in exultatione.
Scitote quoniam dñs ipſe eſt deus:ipſe fecit nos & non ipſi nos.
Populus eius & oues paſcuę eius introite portas eius in cõfeſſione, atria eius in hymnis:confitemini illi.
Laudate nomẽ eius quoniam ſuauis eſt dominus: in ęternum miſericordia eius,& uſq; in generationẽ & generationem ueritas eius.

℄ IVXTA HEBRÆVM. ℄ Pſalmus confeſſioni. C.

1 Propheta. Clangite domino[4] omnis terra.
2 Seruite dño[4] in lętitia:ingredimini faciebus eius in laude.
3 Scite qm̃ dñs[4] ipſe [eſt] deus†:ipſe fecit nos/& ſibi [fecit] nos.populus eius & ouis paſcui eius,
4 Ingredimini portas eius in confeſſione/atria eius in laude: confitemini ei,benedicite nomini eius.
5 Quia bonus dñs[4]:ſempiterno gr̃a eius/& uſq; generationẽ & generationẽ ueritas eius.

Titulus eſt.Pſalmus confeſſioni:hoc eſt pſalmus ad confeſſionem fidei & laudis.Eſt enim materia pſalmi huius inuitatio ad confeſſionem fidei/tum ꝙ dominus eſt deus/tum ꝙ eſt creator noſter/ tum ꝙ eſt finis noſter/tum ꝙ eſt bonus & gubernator noſter,& ad laudandum hæc eadem:vt facile patet intuenti pſalmum.℄ Reſtat tamen vna ambiguitas:an iuitetur omnis terra abſolute/an omnis terra promiſſionis.Eſt ratio ambiguitatis: quia clare inuitatur omnis terra in principio ſine vlla limitatione: in proſecutione tamen ad populum iſrael ſermo dirigi videtur, dum dicitur populus eius & ouis paſcui eius &c̃.℣ Soluitur queſtio:dicendo ꝙ propheta cupiendo inuitat omnem terrã, ſed ad exequendum vocat populum iſrael.

℄ SVMMARIVM EST.

℄ Propheta cupiens deum ab omnibus laudari,deſcribit monendo tria quę noſſe debet mundus de deo.ſ.ꝙ eſt deus/ꝙ fecit nos/& ꝙ fecit nos ad ſe.Inuitatq; credentem populum ad confitendum & lau/

dādū deū in atriis templi:ad confitendū inquā & laudandū bonitatē dei/gr̃am eius/& veritatē eiuſdē.
¶ Perſona loquens propheta eſt.

Clangite dño. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materiæ,& executiuam/ibi ſcite.
¶ Proponendo inuitat omnem terram ad duo.ad feſtiue ſe habendum domino.Clangite/ſono
feſtiuo feſtum agite,domino:omnis terra/nulla excępta.Alterū eſt.ſeruite dño in lętitia/non triſtes. Et
ſpecificat ſeruitutem.ingredimini faciebus eius in laude/venite ad templum eius laudando eum.Hæc
eſt ſeruitus ad quam cum lætitia exhibendam inuitat:cupiens vniuerſum mundum venire ad adorā/
dum deum in templo eius cum gaudio & laude.

¶ Scite qm̄ dominus. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractaṫ illa particula/clangite
dño oīs terra.Secūdo illa/ſeruite dño ingredimini &c̄.ibi populus eius. ¶ Tractaṫ itaqꝫ extenſio inui/
tationis ad oēm terram ex rōne cōi oī terræ:hoc eſt ex deſiderata fide dei in oī terra.Scite qm̄ dominus
ipſe deus.accedētem(inquit apoſtolus)ad deum oportet credere ꝙ deus eſt.Et propterea primum co/
gnoſcendum ab omni terra monet ꝙ dominus/ꝙ ille qui ab hebręis vocaṫ dñs, ipſe eſt natura deus/
non opinione hominum. Secundum cognoſcendum fide eſt ꝙ ipſe fecit nos/ꝙ eſt creator noſter.
tum creando nos ſimul cum mundo.tum creando ſingulorum animas rationales quum naſcimur
in maternis vteris.Tertium credendum eſt & ſibi nos.Et eſt ſenſus.Et fecit nos ſibi deo. Feciſti inquit
auguſtinus/ nos dñe ad te, & inquietum eſt cor noſtrum donec requieſcat in te. Ita ꝙ hoc tertio lo/
co numeratum a propheta/eſt id quod ad hebr.xi.apoſtolus ſubiungit ſecundo loco/ oportere credere
accedentem ad deum.& inquirentibus ſe remunerator ſit. Ratione enim beatitudinis diuinæ ad quā
nanciſcendam facti ſumus/dicitur & ſibi nos. Hæc ſi noſſet vniuerſa terra, clangeret & ſeruiret do/
mino in lætitia.

¶ Populus eius. Tractatur hic illa particula/ſeruite domino ingredimini:inuitando ad executionē
propoſitorum populum credentē,qui tunc erat populus iſrael.Populus/peculiaris,eius/dei:& ouis pa/
ſcui eius/& velut ouis paſcui domini(quia paſcebatur & quo ad animam lege diuina, & quo ad cor/
pus fructibus terræ deo appropriatę)ingredimini portas eius(portę dei appellantur portę locorum
dicatorum ad diuinum cultum)in confeſſione/fidei:atria eius(non enim populus intrabat in tem/
plum,ſed ad atria templi)in laude.confitemini ei:benedicite/nō ſolū ei, ſed nomini eius.Quia bonus
dominus/vere bonus omnibus(quum ſit ipſa bonitas:a qua eſt quicqd boni in quocūqꝫ inuenitur)
ſempiterno gratia eius,& vſqꝫ generationē & generationē veritas eius.Hæc tria ad creationem & gu/
bernationē diuinā ſpectant.quia.n.deus bonus eſt/ideo ſumus:& quia gratia & veritas eius(ſub qui/
bus comprehenduntur vniuerſę vię domini)ſine fine durant,ideo ſuauiter gubernamur & ad beatitu/
dinem perducimur.Et ꝓpterea merito hæc confitenda & laudanda ſunt.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus dauid. C.

MJſericordiam & iudicium cantabo, tibi domine pſallam & intelligam in
uia immaculata:quando uenies ad me.
Perambulabam in innocentia cordis mei:in medio domus meæ.
Non proponebam ante oculos meos rem iniuſtam: facientes præuari/
cationes odiui.
Non adhęſit mihi cor prauum:declinantem a me malignum non cognoſcebam.
Detrahentem ſecreto proximo ſuo:hunc perſequebar.
Superbo oculo & inſaciabili corde:cum hoc non edebam.
Oculi mei ad fideles terræ ut ſedeant mecum: ambulans in uia immaculata hic mi/
hi miniſtrabat.
Non habitabit in medio domus meę qui facit ſuperbiam:qui loquitur iniqua non di/
rexit in conſpectu oculorum meorum.
In matutino interficiebam omnes peccatores terræ:ut diſperderem de ciuitate domi/
ni omnes operantes iniquitatem.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Dauidi pſalmus. CI.

1 Propheta. GRatiam & iudicium cantabo:tibi domine cantabo.
2 Intelligam in uia perfectionum:quando uenies ad me,ibo in perfe/
ctione cordis mei in medio domus meæ.

3 Non ponam corã oculis meis uerbũ belial:facere uolutiones odiui,nec adhęrebit ĩ me.
4 Cor tortum recedet a me:malum neſciam.
5 Accuſantem in abſcondito ſocium ſuum hunc incidam:celſitudinem oculorum & latitudinem cordis ipſam non ſufferam.
6 Oculi mei in fidelibus terrę ad ſedendum mecum:ambulans in uia perfectionum ipſe ſeruiet mihi.
7 Non ſedebit in medio domus meę faciens dolum:loquens mendacium non firmabitur coram oculis meis.
8 Matutinis cędã oẽs ĩpios terrę:ad faciẽdũ excidi de ciuitate dñi oẽs opantes iniqtatis.

TItulus eſt.Dauidi pſalmus.Qui patet ex ſuperius dictis.

¶ Materiam pſalmi,pſalmus ipſe clare præ ſe fert eſſe rectam diſpoſitionem perſonę ac familiæ regię.nã totus decurſus pſalmi in recta diſpõne perſonę regiæ & miniſtrorum eius occupatur.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid ſe cantaturum deo gratiam & iudiciũ,& ſimul intellecturũ vias perfectionũ profitet,ſic vt diſponat agenda ac cauenda per ſeipm ſuoſq; miniſtros,& quales miniſtros habiturus ſit.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

GRatiam & iudicium. Diuidit pſalmus in partes duas:propoſitiuã materię ; & executiuã,ibi qñ venies. ¶ Proponit duo.ſ.cantare gfam & iudiciũ,& ĩtelligere eadẽ in via pfectionũ . Et intendit ſe laudaturum gfam & iudiciũ trifariam.ſ.vt vias dñi.vniuerſę ſiquidem viæ dñi gratia & veritas . Et ad hunc modũ ſpectat quod dicit,gfam & iudiciũ cantabo.Et hic fiat punctũ:& ſubiungatur.tibi dñe cãtabo.ſ.gfam & iudicium vias tuas.Et demum ſubiungat.intelligam in via perfectionũ.Sic enim pũctatur in hebręo.Non ſolum vt vias dñi,ſed vt exempla viarũ ppriarũ intelligã gfam & iudiciũ in via perfectionũ habẽda eſſe.¶ Tertio aũt modo(ſcilicet vt dona dei ſibi conceſſa)hæc eadem tractabit pſequendo pſalmũ.Propterea enim in prima particula pſalmi dixit,gfam & indicium cantabo,non explicando deo aut ſibi:quia tot modis laudare intendebat gfam & iudicium.In his enim duobus non ſolum viæ dñi ſed vię principum cõſiſtunt.Altera ad benefaciendũ ſine meritis. altero ad ius dicendũ & diſcernendum:hoc eſt ad ſciendum reprobare malum & eligere bonum.¶ Et aduerte connexionem. Ait enim propheta.cantabo tibi,intelligam . Acſi aperte diceret ꝙ laudando te,laudando vias tuas, intelligam vias perfectionum per quas ire debeo.

¶ Quãdo venies ad me. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractãt ſimul gfa & iudicium ad vias perfectionum,quantum ad diſpoſitionem pſonæ dauidis regis . Secũdo tractant eadem ſimul quantum ad diſpõnem miniſtroꝝ regis,ibi oculi mei.¶ Et eſt inter hæc aduertendũ ꝙ totus tractatus vtriuſq; partis ſimul,inchoat a gfa dei,quãdo venies ad me:& terminatur ad exercendũ iudicium exterminãdo iniquos,matutinis cædam. Vt & hinc percipiamus dei gfam velut cõe principium oĩum ſequentium anteponi:& iudicium ad diſperdendũ iniquos de ciuitate dñi,velut vltimum finem totius diſpõnis regię ad calcem reſeruatum. ¶ Principium atq; radix oĩs rectę diſpõnis cõſequenter ſcribẽde deſcribit dei gratia,determinãdo tẽpus rectę diſpõnis tũc fore quãdo venies,quãdo veniet deus ad aĩam:iuxta verbum dñi,& ad eum veniemus.Inquit enim.Quãdo venies ad me,per gfam,tunc ibo in perfectione cordis in medio domus meæ.Prima recta diſpõ a corde incipit.Et eſt cordis integritas cũ deo:vt quia nihil in corde admittit contra honorẽ dei.Et hoc manifeſte in ppria domo.quod.n.fit in media domo,manifeſte fit:ad dĩam coꝝ quę occulte fiunt in angulis. Deſcripſit aũt integritatẽ cordis manifeſtã domui:vt eam nõ ſolũ exemplarem domui ſed ẽt abſq; omni ſimulatione ĩtelligeremus. ĩpoſſibile eſt enim hmõi ſimulationes latere domeſticos:q̃uis poſſint latere alios. Vnde ex hoc ꝙ manifeſta eſt domui pprię integritas cordis principis,vera eẽ cõprobat.¶ Nõ ponã.Secũda recta diſpoſitio eſt negatiua exponẽdi ſe periculo inique agẽdi.Quia enim reges ſuperioribus carẽt,& legibus ſoluti ſunt,magni periculi res agit quũ pponit eis libertas agendi qcqd volũt ſeu poſſunt . Hoc iniquæ libertatis verbum ſignificat per verbũ belial:hoc eſt ſine iugo,freno,lege agere.Hmõi libertatẽ non ſolum recuſat exercere,ſed diſponit nõ ponere ante oculos:ne poſita ante mentis oculos alliciat & trahat ad iniquę agendum.¶ Facere volutiones . Tertia recta diſpoſitio eſt abominari duplicitates ſeu proditiones,ſignificatas volutionum nomine.Duplicitas enim proditio & huiuſmodi eo ꝙ vertunt vnum in aliud,volutiones appellatę ſunt.Facere volutiones odiui nec adhærebit in me. Naturali inclinatione dauid exoſas habebat huiuſmodi proditiones.Et propterea non ſolum propoſuit,non adhęrebit in me:ſed explanauit congenitũ ſibi odium talis vitii.¶ Cor tortum.Quarta recta diſpoſitio eſt.Cor tortũ recedet a me:hoc eſt etſi qñq; habui nõ rectũ cor(vt fuit in adulterio cũ berſabee & homicidio vtriq;)nõ tñ pſeuerabit mecũ,ſed recedet a me.¶ Malũ neſciã.Quĩta recta diſpoſitio eſt neſcire

malũ:hoc eſt nõ diſſimulare ſcitum malũ,quaſi me neſciẽte illud fiat.Errãt.n.plerunq; principes ſcien/
do malũ patrandũ/& ſimulãdo ſe neſcire approbãt illud fieri.Cõtra qđ crimẽ diſponit.malũ neſciam:
hoc ẽ malũ patrãdũ neſciã diſſimulatione approbãdo.¶ Accuſantẽ.Sexta recta diſpõ eſt excludere a ſe
detractores.ſunt.n.valde nociui quũ patẽt eis aures principũ.Accuſantẽ in abſcondito ſociũ ſuũ/hoc
ẽ detractorẽ,ipm icidã/ a cõtubernio meo/ab auribus meis.¶ Celſitudinẽ oculoꝝ.Septima recta diſpõ
eſt carere aĩo iſaciabili.quẽ deſcribit a celſitudine oculoꝝ & a vaſtitate cordis.Et intẽdit per hoc/ꝓcul a
ſe abiicere crimen inſaciabilis animi:quo principes mẽtis oculos ſemper ad celſiora leuant,& cor tam
vaſtũ habent vt mundus eis non ſufficiat/anhelant ad aliena regna &c.

Oculi mei. Poſtꝗ dauid declarauit diſpões rectas ꝓprię perſonæ quas veniente deo ad ſe(hoc eſt
cum diuina gratia)habebit,ſubiungit modo diſpoſitiones ſuas rectas reſpectu miniſtroꝝ. ¶ Prima
eſt ꝙ eligẽt fideles.Oculi inqt mei/nõ cęco ituitu nec aliena relatione,ſed oculi mei/erũt,in fidelibus ter
rę/in iis qui fideles iueniunt in terra,ad ſedẽdũ mecũ/pro cõſilio/pro iudicio & aliis publicis negociis.
¶ Ambulans in via pfectionũ ipſe ſeruiet mihi.Hæc eſt ſecũda conditio miniſtroꝝ.Et prima quidẽ fi/
delitatẽ,ſecunda autem ſtudiũ ad bonos mores/ad ꝓgreſſum in via virtutũ cõtinet.tales.n. oportet eẽ
miniſtros regios,vt & in ſeipſis virtutibus ꝑditi cũ rege & populo fideliter agãt.¶ Non ſedebit in me/
dio domus meæ faciens dolũ,loquens mendacium nõ firmabiẽ coram oculis meis. Humana electio
quantũcũq; oculata quãdoq; fallit.& ſi aliquãdo cõtingit reges erraſſe in electione miniſtroꝝ,ne vide/
antur erraſſe ſuſtinẽt illos:& malũt regimen malũ ꝗ apparere erraſſe.Cõtra hoc vitium dicit dauid ꝙ
nec faciens nec loquens dolum/firmabiẽ ſecum.Dicendo firmabitur,ſignificat ꝙ ꝗuis aſcitus fuerit/cõ
perto ꝙ mendax eſt nõ firmabiẽ.Et dicendo nõ ſedebit,ſignificat ꝙ ꝗuis aſcitus ingreſſus fuerit/com/
perto ꝙ eſt doloſus nõ quieſcet ſedendo in medio domus meę regię:hoc eſt in publico officio. ¶ Ma/
tutinis cędam.Poſtremo poſt tot ſanctas diſpões & perſonę ſuę & miniſtroꝝ,declarat diſpõnẽ ſuam
circa exercitiũ iuſtitię per ſe & per alios:ꝙ diſponit matutinis(hoc eſt celeriter) cędere/ſuccidere,om/
nes impios terrę/iudicando eos:ad faciendum excidi/per miniſtros,de ciuitate domini omnes operã/
tes iniquitatis.Nota rõnem:quia indigni ſunt operarii iniquitatis ciuitate dñi deo dicata.quę ad li/
teram erat tunc temporis hieruſalẽ:quę erat caput regni/electa a deo vt coleretur nomen ſuum ibi.Et
ſpecialem fecit mentionẽ hieruſalẽ:qm̃ ſpecialior cura ciuitatis illius incũbebat regi.alię.n.ciuitates
ſuos habebãt prefectos.¶ Queſtio quę hic moueẽ de impunitate ioab qui interfecit duos pricipes
meliores ſe:quo pacto.ſ.illius impunitas.ſtat cũ obſeruatiõe iſtius ſcripturę/matutinis cędã oẽs ipios
terrę.Soluiẽ ꝙ celeriter puniuit puniẽs eũ ꝗprimũ potuit cõmode:& ꝙ nõ prius cõmode potuit ꝗ fir/
matũ eſſet regnũ in ſemine ſuo.Et ꝓpterea firmato ſalomone in regno/mandauit ei vt iuſtitiã hãc exe
queretur:quod & ille fecit.Et ſic obſeruauit quod hic ſcripſit. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO.

¶ Orõ pauperis cum anxius fuerit/& corã domino fuderit eloquium ſuum. CI.

DOmine exaudi orationẽ meã:& clamor meus ad te ueniat.
Nõ auertas faciẽ tuã a me:in quacũq; die tribulor iclina ad me aurẽ tuã.
In quacunq; die inuocauero te:uelociter exaudi me.
Quia defecerũt ſicut fumus dies mei:& oſſa mea ſicut cremiũ aruerunt.
Percuſſus ſũ ut fœnũ & aruit cor meũ:qa oblitus ſũ comedere panẽ meũ.
A uoce gemitus mei:adhęſit os meum carni meę.
Similis factus ſum pelicano ſolitudinis:factus ſum ſicut nycticorax in domicilio.
Vigilaui:& factus ſum ſicut paſſer ſolitarius in tecto.
Tota die exprobrabant mihi inimici mei:& qui laudabant me aduerſum me iurabãt.
Quia cinerem tanꝗ panem manducabã:& poculũ meũ cum fletu miſcebam.
A facię irę indignationis tuę:quia eleuans alliſiſti me.
Dies mei ſicut umbra declinauerunt:& ego ſicut fœnum arui.
Tu aũt domine in ęternũ permanes:& memoriale tuũ in generatione & generatione.
Tu exurgens miſereberis ſion:quia tẽpus miſerendi eius,quia uenit tempus.
Quoniam placuerunt ſeruis tuis lapides eius:& terrę eius miſerebuntur.
Et timebunt gentes nomen tuum dñe:& omnes reges terræ gloriam tuam.
Quia ędificauit dominus ſion:& uidebitur in gloria ſua.
Reſpexit in orationem humilium:& non ſpreuit precem eorum.

Scribantur hæc in generatione altera:& populus qui creabitur laudabit dominum.
Quia proſpexit de excelſo ſancto ſuo:dominus de cœlo in terram aſpexit.
Vt audiret gemitũ compeditorum:ut ſolueret filios interemptorum.
Vt annuncient in ſion nomen domini:& laudem eius in hieruſalem.
In conueniendo populos in unum:& reges ut ſeruiant domino.
Reſpondit ei in uia uirtutis ſuæ:paucitatem dierum meorum nuncia mihi.
Ne reuoces me in dimidio dierum meorum : in generatione generationum anni tui.
Initio tu domine terram fundaſti:& opera manuum tuarum ſunt cœli.
Ipſi peribunt tu autem permanes:& omnes ſicut ueſtimentum ueteraſcent.
Et ſicut optoriũ mutabis eos & mutabũtur:tu aũt idẽ ipſe es & anni tui non deficiẽt.
Filii ſeruorum tuorum habitabunt:& ſemen eorum in ſeculum dirigetur.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶ Oratio pauperi, quando exanimabitur, & faciebus domini[4] fundet eloquium ſuum. CII.

1 Propheta. DOmine[4] audi orationem meam:& clamor meus ad te ueniet.
2 Non abſconde facies tuas a me:in die anguſtię [accidentis] mihi inclina ad me aurẽ tuã,in die [quo] uo
cabo te,cito reſponde mihi.
3 Quoniã finiti ſunt ſicut fumus dies mei:& oſſa mea quaſi incendio aduſta ſunt.
4 Percuſſum eſt quaſi herba & aruit cor meum,quia oblitus ſum a comedendo panẽ me
um:a uoce ſuſpirii mei adhęſit os meum carni meæ.
5 Aſſimilatus ſum pelicano deſerti:fui quaſi nycticorax ruinarum.
6 Solicitaui:& fui ſicut paſſer ſolus ſuper tectum.
7 Tota die exprobrauerunt mihi inimici mei:inſanientes,in me iurauerunt.
8 Quia cinerem ſicut panem comedi:& potus meos in fletu meo miſcui.
9 A faciebus indignationis tuę & irę tuę:quia eleuaſti me & proiecisti me.
10 Dies mei quaſi umbra declinata:& ego quaſi herba areſcam.
11 Et tu domine[4] ęterno ſedebis:& memoria tui generationi & generationi.
12 Tu ſurges,misereberis ſion:quia tempus ad miſerẽdum eius,quoniã uenit teſtificatio.
13 Quoniam uoluerunt ſerui tui lapides eius:& pulueris eius miſerebuntur.
14 Et timebunt gentes nomen dñi[4]:& omnes reges terrę honorem tuum.
15 Quia ędificauit dominus[4] ſion:uiſus eſt in honore ſuo.
16 Vertit ſe ad orationem ſuſpirantis:& non deſpexit orationem eorum.
17 Scribetur hoc generationi poſterę:& populus creatus laudabit dominum.
18 Quoniam proſpexit de excelſo ſanctitatis ſuæ:dominus[4] de cœlis ad terram reſpexit.
19 Ad audiendum ſuſpirium uincti:ad ſoluendum filios mortis.
20 Ad narrandum in ſion nomen domini[4]:& laudem eius in hieruſalem.
21 In congregando populos ſimul & regna:ad ſeruiendum domino[4].
22 Afflixit in uia uirtutem meam:abbreuiauit dies meos.
23 Dicã.deus meus ne deſtrue me in dimidio dierũ meorũ:i generatiõe gñationũ anni tui.
24 Initio terram fundaſti:& opus manuum tuarum cœli.
25 Ipſi peribunt & tu ſtabis:& omnes ipſi ſicut pannus atterentur,ſicut ueſtimentũ mu
tabis illos & mutabuntur.
26 Et tu ipſe [es]:& anni tui non complebuntur.
27 Filii ſeruorum tuorum habitabunt:& ſemen eorum faciebus tuis firmabitur.

TItulus eſt. Oratio pauperi, quando exanimabitur & faciebus dñi fundet eloquium ſuum. Pſal/
mus iſte appellatur oratio; quia per modum orationis cõditus eſt. Et eſt quartus pſalmus habẽs
orationis titulũ. Pauperi vero (hoc eſt indigenti) appropriatur, nec determinatur cui: ſed qualitas in/
digentię aperitur quãdo exanimabitur, hoc eſt velut ſemianimis cadet. In quo paupertas iſtius ſigni/
ficatur paupertas animi: ſicut qñ aliquis collabitur ſemianimis prę dolore vel timore &c̃. defectus ani
mi ſignificatur. Per reliquũ aũt recurſus ad deũ ex intimo & pleno corde ſignificatur. fundere enim elo
quium ſuũ ante faciẽ dñi, ex plenitudine cordis ad deum prouenit. ℂ Ex quibus ſimul iunctis nõ ap/
paret materia pſalmi niſi in genere, quãdiu neſcitur quis ſit iſte pauper ſemianimis recurrens ad faciẽ
dei. Paulus apoſtolus ad hebr. i. tradit ꝙ vltima pars iſtius pſalmi tractat de diuinitate meſię: affert. n.
ad hoc illos in calce pſalmi verſiculos. initio tu domine terram fundaſti &c̃. Vnde hinc ordiẽdo opor/
tet cõſequenter dicere pſalmum hunc tractare de aduẽtu meſię. Et huic ſenſui facile conſentit pſalmus
ab undecimo verſiculo & deinceps; qñ tractat manifeſte de diuina miſeratione & ędificatione ſion cũ
conuentu & timore oĩum regum & gentiũ. hæc. n. ſpectare ad tempus meſię conſtat. Sed hinc adhuc
nõ apparet quis ſit iſte pauper qui tot malis afflictus deſcribitur vſq; ad verſiculũ vndecimum. ꝩ Cõ
ſentaneũ aũt rõni eſt vt vl̃i ſaluatori vl̃is miſeria ſubleuanda proponatur; qa cauſę vniuerſali reſpõdet
effectus vniuerſalis. ac per hoc meſię ſaluatori humani generis, miſeria humani gñis propulſanda offe
ratur. Ita ꝙ pauper iſte in titulo nominatus & vſq; ad vndecimum verſiculum deſcriptus eſt humanũ
genus ſubiectum multis miſeriis, ꝑcipue animi: & ꝓpterea ſemianimis deſcribitur. Et quãuis vniuer/
ſum genus humanum indigens ac ſemianime ſit: quia tamen nõ oẽs recurrerunt ad deum, ſed iuſti ꝓ
ſe & toto humano genere expectabãt meſiam rogãdo deũ pro illius aduentu, ideo ad differentiã nõ re/
currentiũ ad deum nec expectantium aduentum meſię dicitur in titulo. quando fundet eloquium ſuũ
coram domino. Acſi aperte diceret ꝙ pſalmus iſte eſt oratio humano generi pauperi quando recurret
ad faciem dei; hoc eſt ſuſpiranti ad aduentum meſię.

ℂ SVMMARIVM EST.

ℂ Propheta miſerias humani generis plorãs, ſupplex recurrit ad deũ: & ꝑdicit nõ ſolũ ſurrecturũ deũ
ad miſerendũ reliquiarum ſion cum timore diuini nominis ac honoris apud gentes & reges omnes,
ſed proſpecturum de cœlis ad terrã ad audiẽdum ſuſpiriũ vinctoꝝ, ad ſoluẽdos filios mortis, ad annũ/
ciãdũ in ſion vt congregẽtur omnia regna ad ſeruiendũ deo: cum afflictione & abbreuiatione vitę cõ/
fitentium diuinitatem meſię, quorum ſemen coram deo firmabitur.

ℂ Perſona loquens propheta eſt.

DOmine audi. Diuiditur pſalmus in partes duas: ꝓpoſitiuã materię, & executiuam, ibi qñ fini
ti ſunt. ℂ Proponit tria. ſ. orationẽ, anguſtiam, & vocationẽ ſuã. Dñe audi, pro exaudi, orationẽ,
mentis eleuationẽ ad te, meã: & clamor meus, non oris ſed affectus, ad te veniet. Deꝑcatiue vtitur futu
ro, ex fiducia affirmans ꝙ magnitudo affectus ſui veniet vſq; ad deũ. humano more loquitur. Non ab
ſconde facies tuas a me. Alibi dixit auerte facies tuas a peccatis meis: hic ſupplicat non abſconde fa/
cies tuas a me, creatura tua. Pauper indignus habetur facie principis. multi enim principes ſi occurrat
pauper clamaturus, afflictus, abſcõdunt faciẽ ſuã ab eo, diuertendo vultũ alio; vel ſi locus permittit, re/
trahũt ſe a feneſtra vel huiuſmodi. Et ꝓpterea hic pauper clamãs &c̃. petit a ſupremo principe. ne abſcõ
de faciẽ tuam a me. ꝩ In die anguſtię mihi inclina ad me aurem tuam. Ecce ſecũdũ ꝓpoſitoꝝ dies an/
guſtię accidentis mihi. nec ſufficit videri a principe, ſed petit audiri tempore anguſtię. Humiliter au/
tem petit, dicendo. inclina, flecte, aurem tuam, ad audiendã pauperis anguſtiam. ꝩ In die vocabo te. Ec
ce quod tertio proponit cum tanta fiducia vt temeritas videatur. In die qua vocabo te, cito reſpõde
mihi. Vere temeraria eſſet petitio niſi diuina gratia tãtam homini pręſtitiſſet fiduciam vt audeat pe/
tere. quacũq; die vocabo te cito reſponde mihi: acſi deus ad nutũ ſe homini pſtiterit. Et ſignificatur ꝑ
hoc differẽtia inter ſtatum noui & veteris teſtamenti. In nouo. n. deus rñdet opere beatitudinis, qua/
cũq; die vocatus fuerit meritis iuſtoꝝ moriẽtiũ. in veteri aũt quãtũcũq; merita patriarcharũ & ꝓpheta
rũ clamarẽt, ſemꝑ diſtulit rñdere, ſemꝑ diſtulit beatę: nullus. n. ante chriſti mortem fuit beatus.

ℂ Quoniã finiti ſunt. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractat̃ illa particula, in die angu
ſtię. Secũdo illa, dñe audi oronẽ meã, ibi & tu dñe. Tertio illa, nõ abſcõde facies inclina aurẽ, ibi ſcribet̃
hoc. Quarto illa, in die vocabo te, ibi afflixit in via. ℂ Tractando itaq; anguſtias humanas inchoat a
prima. ſ. temporalitate vitę. prima. n. pena quã incurrit homo fuit priuatio perpetuę vitę: iuxta illud. i
quacũq; die comederis, morte morieris: hoc eſt neceſſitatẽ moriendi incurres. Quoniam finiti ſunt ſi/
cut fumus dies mei. Inter dies perpetuos & eos qui finiuntur hæc eſt differentia. ꝙ iſti quanto magis
protenduntur tanto magis deſinũt: & propterea aſſimilantur fumo, qui quanto magis protendit̃ tan
to magis deſinit. Perpetui autẽ dum protendũtur non deſinũt: qñ ſemper ſuperſunt perpetui. Nos ãt
expimur ꝙ cõtinuo nati deſinimus eſſe, quilibet. n. dies quo viuimus ſubtrahit̃ durationi futurę. ꝩ Et
oſſa mea quaſi incẽdio aduſta ſunt: hoc eſt firmitates vitę meę ſicut ea quæ ardẽdo aduruntur deficiũt:
dum naturale humidũ a contrariis quaſi in incẽdio poſitum cõſumit̃. Et hæc duo (ſcilicet tẽporalita/

tem vitę & cōſumptionē vitæ naturalis)mutuo ſe inferre in noſtra vita experimur.Et licet ſit vna pœ
na totalis cōprehēſa ſub neceſſitate moriēdi,diſtinguitur tamē in has duas partes:vt intelligamus ēt
id tēporis quod viuimus male viuere:vtpote velut in incendio.Significantius aūt dicit oſſa:ad deno
tandū ꝙ hæc cōſumptio nō cōuenit nobis a principio vitę(quia tūc vegetamur/augemur & perfici/
mur)ſed poſtq̄ perfecta ſunt oſſa/poſt ętatē conſiſtentię.Et ſic dimidiū vitæ noſtræ in conſumptione
poſitū eſt:& totū tempus noſtrum in defitione.¶ Percuſſum eſt quaſi herba & aruit cor meū.Tertia mi
ſeria hominis deſcribitur perditio viroris animi ad ſimilitudinē herbę percuſſę ab æſtu ſolis & areſa/
ctę.Perdidit ſiqdem homo virorē animi.nō.n.viret voluntas(p cor ſignificata)in affectu boni:ſed ve
lut arida eſt/deſtituta virore originalis iuſtitię,& percuſſa ab æſtu ſenſualitatis:vt continua experiētia
teſtatur.¶ Quia oblitus ſum a comedēdo panē meū.Quarta miſeria quæ eſt ratio tertię/& ſpectat ad
intellectū.Miſer hō nō ſolū nō veſcitur pane ſuo/pane nō cōi ſibi & brutis,ſed pane ſuo/ſibi ꝓprio/veri/
tate doctrinę:ſed(quod peius eſt)oblitus eſt comedere panem veritatis. Progreſſu enim temporis nō
multo poſt peccatū primi hominis/vſqꝫadeo deſueuit homo veſci veritate vt obliuioni tradiderit ci/
bare ſeipſum veritate.plenus fuit enim mundus fabellis/idolatriis/corruptis moribus:& breuiter aſſue
tus eſt pani cōmuni nobis & brutis.¶ A uoce ſuſpirii mei.Quinta deſcribitur miſeria peruerſi ordinis
quo caro regit ſpiritū/quo carnalis appetitus dn̄atur ſpiritui.Hāc.n.peruerſitatē ſignificat adhęſit os
meū carni meę.naturalis ſiqdē ordo eſt vt caro adhęreat oſſi/vt oſſa ſuſtētent carnē:iſte aūt conquerit
ꝙ oſſa adhęrēt carni/ꝙ oſſa ſuſtētantur in carnibus.Quod metaphorice denotat ſolidiorē hoīs partē
quæ eſt mens & ratio,adhęrere īferiori & fluidę parti quę eſt appetitus ſenſibilium & tēporaliū bono/
rū/ita ꝙ ſuſtinetur ab illa.Huius aūt peruerſi ordinis ratio reddit nō ab appetitu boni delectabilis,ſed
a fuga mali contriſtātis:dum dicitur.a voce ſuſpirii mei.Quia cōmunius eſt humano generi peruerſū
hunc ordinē habere fugiēdo malū q̄ appetēdo delectabile.multi.n.nō ſequētes delectabilia ſed fugien/
tes triſtia/in hanc inciderūt peruerſitatē:vt clare patet.¶ Aſſimilatus ſum pelicano deſerti.Sexta ho/
minis miſeria deſcribitur in ſtudiis humanis trifariam diuiſis.Vbi nota ſic eſſe ordinandā literam.So
licitaui,aſſimilatus ſum pelicano deſerti.rurſus ſolicitaui,fui quaſi nycticorax ruinarū.ſolicitaui,& fui
ſicut paſſer ſolus ſuper tectū.Per ſolicitudinē manifeſte ſignificatur ſtudium humanū.Per triplicē autē
comparationem tres humani ſtudii partes.Prima reſpectu poſteritatis per comparationē ad pelicanū.
De quo hiero.ad p̄ſidium dicit ꝙ quum filios ſuos a ſerpente occiſos inuenit,luget & ſe ſuaqꝫ latera p/
cutit:& de ſanguine excuſſo ad latera/mortuorū corpora reuiuiſcunt.Et dicit pelicanus auis ęgyptia/
ſimilis cygno/habitās in ſolitudinibus:ad differētiā pelicani aquatici.Vnde ex hac ſimilitudine ſigni
ficatur illoꝝ hominū ſtudiū qui tāto ſe labore cruciant pro poſteritate ſua.Et hæc humana miſeria tā
frequens eſt vt non egeat teſte.¶ Secunda pars eſt humani ſtudii circa ſcientiam,ſignificata per ſimili
tudinem ad nycticoracem ruinarum:qui dicitur nocturnus coruus/nō die ſed nocte volans.manifeſte
ſignificans intellectum animæ noſtræ ſimilem noctuę:vtpote impotentē videre intelligibilia clare.Et
apte deſcribitur ruinarū:quoniam inter ruinas intelligibiliū(hoc eſt inter res ſenſibiles/fluxas/ruen/
tes &c̄.)verſatur itellectus nr̄.¶ Vltima demū pars humani ſtudii(quæ eſt circa honorem/gloriam &
ſimilia vana)ſignificat per aſſimilationē ad paſſerem ſolū ſuper tectū.Solum quidē tanq̄ non curam
habeat poſteritatis ſuæ.Super tectū autē/tanq̄ in celſitudine honoris ſeu glorię cōmorantē,& ibidem
volando tanq̄ ſpectaculum ſe p̄bendo aliis/tēpus cōſumentem.Vbi manifeſte vides deſcribi humanū
ſtudium erga honores.¶ Et nota ꝙ omnia humana ſtudia ſunt aſſimilata non animalibus greſſibili/
bus aut piſcibus,ſed volatilibus:ea ratione quia humano ingenio cōgenitę ſunt alę,quibus poſſit ad
ſuperiora/ad verā & æternam felicitatem ſtudiū ſuum eleuare:ſed ipſum alis ſuis vtitur ad has miſeri/
as.¶ Tota die exprobrauerūt mihi.Septima miſeria hominis deſcribitur ꝙ homo homini exprobrat
bonū.ita ꝙ boni odio habētur & perſecutionē etiā patiuntur/quia vacant verę penitentię/quia reco/
gnoſcūt deū &c̄.Hæc miſeria(quā vtinam nō videremus)deſcribitur.Tota die/cōtinue,exprobraue/
runt mihi/colenti deū,inimici mei/interno odio:inſanientes/quorū infinitus eſt numerus,in me iura/
uerunt/cōtra me firmauerūt animū etiā iurādo/tanq̄ arbitrātes ſe benefacere.¶ Quia cinerem.Ecce ra/
tio inimicitię & exprobrationis.quia cinerem ſicut panem comedi.Appellatione cineris intellige ſta/
tum pœnitentialē/in luctuoſo cinere ſolitum deſcribi.Et eſt ſenſus.quia paui me ſtatu pœnitentiali ſi/
cut homo libenter veſcitur pane.Et potus meos in fletu meo miſcui/delectationes meas temperaui fle
tu ſicut qui temperaret potum vini lachrymis.Et hoc non vane/non fruſtra:ſed a faciebus indignatio
nis tuę/ob culpā meā,& iræ tuæ/iuſtitię tuę.Vniuerſę ſiqdē hę miſerię ſunt generi humano & natura
les & pœnales.naturales quidē qa comitant naturā ſibi derelictam:pœnales aūt quia ex ꝓpria culpa
meruit primus homo naturā humanā relinqui ſibipſi.Et propterea culpę ſuę & iuſtitię diuinę illas tri
buit quatenus pœnales.Vnde & ſubdit.quia eleuaſti me & proieciſti me.Metaphora vtitur/ſumpta a
re in excelſum eleuatā & inde proiecta:cuius caſus eo peior eſt quo ex celſiori loco proiicitur.Iuxta hāc
ſimilitudinē dicit homo deo.eleuaſti me/ex puris naturalibus ī celſitudinem ſtatus originalis iuſtitię,
& proieciſti me/& eleuatū proieciſti(ſubintellige ob culpā meā)in inferiorem ſtatum q̄ purę naturæ:

vt experimur. ¶ Dies mei quaſi vmbra declinata. Prędter ſuperius dictã miſeriam tẽporalitatis / alterã nũc miſeria tẽporis vitę humanę deſcribit.ſ. ꝙ dies vitę apparẽt longiores cuilibet ꝙ̃ ipſius natura ſuſtineat. Et hoc experimur: dum oẽs putamus dies noſtros diuturniores, & nemo ſit tã ſenex qui non putet annũ ſe poſſe viuere. Haec miſeria explicat ex aſſimilatione duratiõis vitę ad vmbrã declinatã. Videmus.n. ad ſenſum ꝙ vmbra declinata valde lõgior eſt ꝙ̃ corpus cuius eſt ſit. vmbra ſiqdẽ hoĩs per paruũ ſpatii ante ſolis occaſum (quae vocat vmbra declinata) eſt vmbra cẽtũ cubitorum quodãmodo, & tamẽ hõ cuius eſt vmbra / paruulũ eſt corpus. Similes quippe vmbrę declinatę ſunt dies vitę noſtrę: qui apparẽt nobis valde longi, & tñ in intrinſeco vitę parum tẽporis ſupereſt viuẽdi. ¶ Vnde & radicẽ nõ ridentem tantę & tali apparentię ſubiungit. Et ego quaſi herba areſcam. Ac ſi aperte diceret. Dies mei videntur longiores, & tñ ego ſicut herba areſcam: hoc eſt in breui moriar, ſicut herba breuiſſimo tempore areſcit percuſſa modico ęſtu. Haec de humanis miſeriis.

Et tu domine. Tractat hic illa particula / dñe audi oſonẽ meã &c. declarãdo exaudiẽdã oſonẽ eius ĩ aduẽtu meſię. Et tu dñe ęterno ſedebis. Inchoat ab ęterna dei quiete: vt deſcribat eundem eſſe deũ quẽ & meſiã. Et memoria tui generationi & generationi. non ſolum tu in aeternũ regnas: ſed memoria tui nulli defutura eſt generationi. Et dixit hoc, vt deſcriberet deum nõ propter aliquam ſuam indigentiã miſſurũ meſiã. ¶ De cuius aduẽtu ſubdit. Tu ſurges / q̃ modo videris dormire / vel etiã tu ſurges a mortuis, miſereberis ſion / hoc eſt colẽtium te iudęorum. a loco cultus ſignificauit colentes. quia tempus ad miſerendum eius / ſion (at vbi venit plenitudo temporis / miſit deus filium ſuum &c. inquit apoſtolus) qa tẽpus diffinitũ a te ad miſerẽdũ eius / ſupple venit: qm̃ venit teſtificatio / hoc eſt tẽpus meſię teſtificatũ a ꝓphetis. ¶ Quoniã voluerũt ſerui tui / apoſtoli, lapides / viuos, eius / ſion: & pulueris eius / ſion, miſerebuntur. Reddit rationẽ miſerẽdi ſion (hoc eſt ſaluandi iudęos) ex affectu ſeruorum dei ad hoc anhelantium in aduentu meſię vt ſalui fierent iudęi: iuxta illud. vobis oportebat ꝑdicari primum regnum dei. Et rurſus. vobis verbum ſalutis huius miſſum eſt. Et paulus ad ro. xi. ſi quo modo ad emulandũ prouocẽ carnẽ meã, & ſaluos faciã aliquos ex illis.ſ. iudęis. Loquitur autem hic de ſion metaphorice tanꝙ̃ deſtructa cuius lapides & puluis remanſerint: pręuidens populũ iudęum velut deſtructum in reliquiis ſaluandum. ¶ Et timebunt gentes / quę modo ſunt idolatrę, nomen tuum: & omnes reges terrae honorẽ tuum. Iunge hęc duo ſimul (ſcilicet ſalutẽ reliquiarum ſion per lapides & puluerem deſignatarũ / & ꝙ omnes reges terrae timebunt honorẽ chriſti) & videbis ꝙ de glorioſo meſię aduentu non de primo eſt ad literã ſermo. qm̃ ſi fuerit numerus iſrael tanꝙ̃ arena maris / reliquiae ſaluę fient: vt dicitur ad ro. 10. ex eſaia. quando omnes reges terrae timebunt chriſtum honoratum / hoc eſt glorioſum. ¶ Quia ędificauit dominus ſion. Non poteſt de corporeo ędificio hoc intelligi: quia nulla eſt / fuit aut erit ędificatio materialis ſion in qua omnes reges terrae timebunt honorem meſię. Sed de ędificio ſpirituali ſion ex viuis lapidibus: iuxta illud ad hebr. 12. acceſſiſtis ad ſion montem & ad ciuitatem dei viuentis hieruſalem coeleſtẽ. Viſus eſt in honore ſuo. Quantum ad aliquos adimpletum eſt hoc infra tempus reſurrectionis & aſcenſionis: in quo decies viſus eſt chriſtus in honore immortalitatis ſuae. Simpliciter autẽ & abſolute in ſecundo verificabitur aduentu: qm̃ vniuerſo mũdo apparebit in honore maieſtatis ſuę. ¶ Vertit ſe ad orationem ſuſpirantis / humani generis: & nõ deſpexit orationẽ eorum. Vbi vides ſuſpirantis pauperis orationem auditam & ingreſſam ad penetralia dei.

Scribetur hoc. Tractatur hic illa particula / ne abſcõde facies tuas inclina autem tuã: deſcribẽdo primũ chriſti aduẽtũ. Scribetur hoc / de aduẽtu meſię, generationi poſterę. quod implerũ ẽ & p ꝓphetas & p euãgeliſtas. & populus creatus / p regenerationẽ baptiſmi, laudabit dñm. ¶ Qm̃ (ecce rõ) ꝓſpexit de excelſo ſanctitatis ſuae / de ſeipſo / de ſua deitate: dñs de coelis ad terrã reſpexit. Ecce ꝙ non abſcondit faciẽ ſuã: ſed reſpexit ad terrã / ad terrenos homines, quum verbũ caro factũ eſt. ¶ Ad audiendum ſuſpirium vincti. Ecce inclinauit aurẽ ſuã ad audiẽdum ſuſpiriũ humani generis / vincti poena peccati in limbo / vincti nexibus peccatorũ in mũdo: ad ſoluẽdũ filios mortis / hoc eſt merentes mortẽ / dãnãdos ad mortẽ. Oẽs.n. natura eramus filii irę & mortis. Hi ſunt effectus ad quos venit meſias. ¶ Ad narrandum in ſion nomen domini, & laudem eius in hieruſalem. Nõ ſum miſſus niſi ad oues quae perierunt domus iſrael. Et ꝓpterea officium ꝑdicationis euãgelicę primo deſcribit in ſion & hieruſalẽ. ¶ In cõgregando populos ſimul. Aduerte prudẽs lector ꝙ eſt gerũdiuũ paſſiuũ: ſignificãs efficaciã ꝑdicationis euãgelicę extẽſę ad mũdũ / eſſe cõgregari populos ſimul & regna ad ſeruiendũ domino. Congregari intellige non vnitate loci ſed vnitate eccleſiaſticę charitatis, ad ſeruiendum non homini ſed domino. Haec ſpectare ad primum chriſti aduentum clare patet: cointelligendo primo aduẽtui tẽpus euãgelicę diuulgatiõis.

Afflixit in via. Tractat hic illa ꝑticula / in qua die uocabo te cito reſponde mihi: deſcribendo ſtatum chriſtianũ tripl'r. Primo quãtũ ad paſſionẽ, ne crederemus ꝙ per aduẽtũ meſię homines liberi fierẽt ab afflictionibus & paſſionibus / & quod in ſecũdo ꝓmittit meſię aduẽtu intelligeremus adimplẽdũ ĩ primo, deſcribit ꝓpheta ſtatũ noui teſtamẽti plenũ afflictiõibus. ¶ Afflixit / meſias, ĩ via / chriſtiana, virtutẽ meã / robur meũ naturale. ecce ego mitto vos ſicut agnos inter lupos, & eritis odio oĩbus hoĩbus ꝓp nomẽ meũ. abbreuiauit dies meos: vt patet ĩ multis martyrib⁹. ¶ Dicã / patiẽs & afflictus & moriẽs meſię:

deus meus ne deſtrue me in dimidio dierum meoꝝ. Oratio eſt naturalis affectus remanẽtis ĩ chriſtiano ſtatu. eodẽ ſiqdẽ affectu martyres hic orãt quo chriſtus, pr̃ ſi poſ. eſt trãſeat a me calix iſte. quo nolumus expoliari ſed ſupueſtiri. Et induxit hũc affectũ viuendi & refutãdi mortẽ in ſequacibus meſię ꝓpheta: ne putares ꝙ afflictiones nõ ſentirent, ꝙ mors eis nõ diſpliceret. vt tãto laudabilior monſtretur eoꝝ paſſio quãto magis cõtrariã illã ſentiũt naturali affectui: ꝓfitenti illam ſibi diſplicere, ſubiiciendo tñ totũ diuino beneplacito. Ad vtrũq3. n, ſignificandũ dicitur. dicã deo, nõ ſequar ego affectũ fugiẽtem mortẽ, ſed ſubmittã deo illũ appetentẽ ne deſtruas me in dimidio dierũ meoꝝ. ¶ In generatione. Deſcribiť ſecũdo ſtatus chriſtianus quo ad ꝓfeſſionẽ fidei in ꝑcipuo articulo. ſ. diuinitatis meſię. Et inducitur vt ꝓfeſſio afflicti populi. ita ꝙ dicã deo, refertur nõ ſolũ ad ſubmiſſionẽ naturalis appetitus, ſed ad ſubiunctã fidei ꝓfeſſionẽ. Profiteť itaq3 diuinitatẽ chriſti a tribus. Primo ab ęternitate. In generatione generationũ anni tui. Generationes qppe oẽs tẽporales ſunt: idemq3 eſt dicere in generatione generationũ ac dicere in generatione tẽpoꝝ. Generatio tẽpoꝝ ab ęternitate ẽ: iuxta illud boe. q tẽpus ab ęuo ire iubes. In æternitate ergo a qua ꝓficiſcunť tẽpora, annos meſię ꝓfiteť. ¶ Initio terrã fundaſti. Secũdo declarat diuinitatẽ chr̃i a creatiõe mũdi. Initio, ĩ pricipio creauit deus coelũ & terrã, terrã fundaſti, a fundamẽtis creaſti, ſeu fundamẽtũ mũdi poſuiſti: eſt. n. terra in infimo mũdi loco. & opus manuũ tuarũ, nõ mediãte aliena manu, coeli, hoc eſt corpora cœleſtia. Per quod patet ꝙ meſias eſt illemet deus q creauit mũdũ. ¶ Ipſi peribũt. Declarat tertio diuinitatẽ meſiæ ab ĩmutabilitate: deſcribẽdo eius immutabilitatẽ ex negatione trium generũ mutationis inuẽtoꝝ in vniuerſo corporeo. Ipſi peribunt. mutatio ſubſtantialis tãgitur: attribuendo eam cœlis ratione cœloꝝ inferiorum: qui corrumpuntur ſubſtãtialiter modo ſm vnã partẽ & mõ ſm aliã. & excludẽdo eam a meſia quatenus deo, dicẽdo & tu ſtabis. ¶ Et omnes ipſi ſicut pãnus atterẽtur. Tangitur motus alterationis ab intrinſeco. qui inter omnia inanimata manifeſte apparet in panno: dum ex ſeipſo atteritur, veteraſcit. Et de iiſdem dicitur ꝙ atterentur quaſi pannus: quoniã habent in ſe vnde alterentur. Quo cõtra ad meſiã ſubdetur. & anni tui non cõplebũtur. Quæ. n. veteraſcunt, eorũ anni tandẽ finiunť: deus aũt oĩs alterationis expers, annos habet indeficientes. Et ſub hac mutatione cõprehenditur etiã mutatio ſm augmẽtũ & decrementũ: quæ ſine alteratione fieri nequit. & ꝑpterea cõtrapoſuit, anni tui nõ deficient: vt omnis decrementi expertem ſignificaret. ¶ Sicut veſtimentũ mutabis eos & mutabunť. Mutatio localis tãgitur: qua ſola mutamus veſtimẽta ad nutũ, nulla mutatione ſm qualitatẽ, quãtitatem aut ſubſtantiam interueniente. Et hæc mutatio cõmunis eſt etiã ſuperioribus cœlis. Quo cõtra ad meſiã dicitur. & tu ipſe, hoc eſt tu ſine omni varietate. Adiectio. n. ꝓnominis ipẽ ad ꝓnomen tu, ad varietatis excluſionẽ ſignificandã inducta ẽ: quia ſi aliquid varietatis haberet, minus ipſe eſſet. quantũ. n. res aliqua varietatis ſapit, tantum a ſeipſa recedit. ¶ Inter quæ nota prudens lector: ꝙ propheta excluſis his tribus generibus mutationũ a meſia, eũ verum deũ omnino immutabilẽ depinxit: quia ſub his tribus generibus oẽs mutationes cõprehẽduntur. Arte quoq3 deſcripſit priores mutationes ſine autore (ipſi peribũt, ſicut pannus atterentur) motũ aũt ſm locũ deſcripſit cum autore deo: quia mutationes illę inſunt rebus ex neceſſitate materię: motus aũt localis ab ipſo deo in corporibus ſeruať cœleſtibus ad vitã inferioris mundi. Vnde & a philoſophis primus motor appellatur. ¶ Filii ſeruorum. Deſcribitur poſtremo ſtatus chriſtianus quo ad durationem. filii, per euangelium geniti, ſeruorum tuorũ, quorũ abbreuiati ſunt dies per martyrium, habitabunt. Electi relati ad tẽporalia bona non habent hic manentem ciuitatem aut domum in qua habitent, ſed peregrinantur: relati aũt ad ſpiritualia bona, habitant in domo dei quæ eſt eccleſia. nõ. n. ſũt hoſpites & aduenę, ſed ciues ſanctoꝝ & domeſtici dei. Et propterea ex hac parte deſcribũtur habitãtes. Et ſemen eorũ coram faciebus tuis firmabitur. Magna firmitas coram meſia definita eſt, dicendo. ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſq3 ad conſummationem ſeculi. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Dauid. CII.

BEnedic aĩa mea dño: & oĩa quę intra me ſunt nomini ſancto eius.
Benedic anima mea domino: & noli obliuiſci omnes retributiones eius.
Qui propiciatur oĩbus iniquitatibus tuis: qui ſanat oẽs ĩfirmitates tuas.
Qui redimit de interitu uitã tuã: q coronat te ĩ miſericordia & miſatiõib9.
Qui replet in bonis deſideriũ tuũ: renouabitur ut aquilę iuuẽtus tua.
Faciens miſericordias dominus & iudicium: omnibus iniuriam patientibus.
Notas fecit uias ſuas moyſi: filiis iſrael uoluntates ſuas.
Miſerator & miſericors dominus: lõganimis & multum miſericors.
Non in perpetuum iraſcetur: neq3 in æternum comminabitur.
Nõ ſecũdũ peccata noſtra fecit nobis: neq3 ſecũdũ iniquitates noſtras retribuit nobis.

Q uoniã ſecũdũ altitudinẽ cœli a terra:corroborauit miſericordiã ſuã ſup timẽtes ſe.
Quantum diſtat ortus ab occidente: longe fecit a nobis iniquitates noſtras.
Quomodo miſeretur pater filiorum miſertus eſt dominus timentibus ſe: quoniã ipſe cognouit figmentum noſtrum.
R ecordatus eſt qm̃ puluis ſumus:hõ/ſicut fœnũ dies eius,tanq̃ flos agri ſic efflorebit.
Q uoniã ſpiritus pertrãſibit i illo & nõ ſubſiſtet:& nõ cognoſcet amplius locum ſuum.
Miſericordia aũt domini ab ęterno & uſq; in æternum:ſuper timentes eum.
Et iuſtitia illius in filios filiorum:iis qui ſeruant teſtamentum eius.
Et memores ſunt mandatorum ipſius:ad faciendum ea.
Dominus in cœlo parauit ſedem ſuam:& regnum ipſius omnibus dominabitur.
Benedicite domino omnes angeli eius/potentes uirtute:facientes uerbum illius/ad audiendam uocem ſermonum eius.
Benedicite domino omnes uirtutes eius:miniſtri eius qui facitis uoluntatem eius.
Benedicite dño oĩa opera eius:in omni loco dominationis eius bñdic aĩa mea dño.

❡IVXTA HEBRÆVM. ❡Dauidi. CIII.

1 Propheta. B Enedic aĩa mea dñm[4]:& omnia interiora mea nomẽ ſanctitatis eius.
2 Benedic anima mea dñm[4]:& ne obliuiſcere oĩum retributionũ eius.
3 Ipſe ignoſcens cũctis iniquitatibus tuis:ipſe medens omnibus ęgritudinibus tuis.
4 Ipſe redimens de fouea uitas tuas:ipſe coronans te gratia & miſericordiis.
5 Ipſe ſaciãs in bono ora tua:innouabũtur ſicut aquila adoleſcentię tuæ.
6 Faciens iuſtitias dominus[4]& iudicia:cunctis oppreſſis.
7 Notas fecit uias ſuas moyſi:filiis iſrael opera ſua.
8 Miſericors & gratioſus dominus[4]:longus furorum & multę gratiæ.
9 Non ſempiterno litigabit:& non æterno ſeruabit.
10 Nõ ſm peccata noſtra fecit nobis:& non ſm iniquitates noſtras retribuit ſuper nos.
11 Quoniã ſm altitudinẽ cœlorũ ſupra terrã:roborata eſt gratia eius ſuper timẽtes eum.
12 Sicut longitudo orientis ab occidente:elongare fecit a nobis rebelliones noſtras.
13 Sicut miſerendo pater ſuper filios:miſertus eſt dominus[4]ſuper timentes ſe.
14 Q uoniam ipſe nouit pronitatem noſtram:recordatus eſt quia puluis nos ſumus.
15 Homo ſic eſt/quaſi herba dies eius:ſicut flos campi ſic florebit.
16 Q uia ſpũs trãſiuit in eo/& nõ eſt ipſe hõ:& non cognoſcet eum ſpiritũ amplius locus eius.
17 Et gratia domini[4]a ſeculo & uſq; ſeculũ ſuper timẽtes eũ:& iuſtitia eius filiis filiorum.
18 Cuſtodientibus pacti eius:& recordantibus mandatorum eius ad faciendum ea.
19 Dñs[4]in cœlis ſtabiliuit thronũ ſuũ:& regnũ ipſius in omne dominatum eſt.
20 Bñdicite dño[4]angeli ei9/fortes roboris:faciẽtes uerbũ eius ad audiẽdũ i uoce uerbi ei9.
21 Benedicite domino[4]oẽs exercitus eius:miniſtri eius faciẽtes uolũtatẽ ipſius.
22 Benedicite dño[4]omnia opera eius:in omnibus locis poteſtas eius,bñdic aĩa mea dñm.

T Itulus eſt.Dauidi.Ex quo iuncto progreſſui pſalmi/nõ apparet materia pſalmi,niſi quantum ad hoc q̧ dauid excitat animam ſuam ad laudandum deum. Verum pſalmus ipſe manifeſte prę ſe fert materiã pſalmi eſſe excitationem animi dauidis ad laudandum deum/tum pro beneficiis ſibi ſpecialiter collatis/tum pro beneficiis diuinis populo iſraelis collatis/tũ demum pro diuino bñficio vl'is regiminis totius mũdi.¶ Hãc eẽ ad lfam materiã pſalmi/quo ad primã & tertiã ptẽ ꝓbatione nõ eget. Quo ad mediã vero exeo patet q̧ clare poſt ꝓpria ipſi dauidi bñficia/noiat beneficia collata moyſi & populo iſrael:& deinceps ſeipſum connumerat,dicendo & repetendo pronomen nobis/noſtra/nos.

vt hinc intelligeremus ꝙ de illis loquitur quoꝝ ipſe eſt vnus: hoc eſt de filiis ſeu populo iſrael.

ℭ SVMMARIVM EST.

ℭ Dauid excitat animã ſuam ad laudandum deũ. tum ob ei pręſtita beneficia ſex. ſ. venię, medicinę, vitę, coronę, ſacietatis, & renouationis. Tum ob populo iſrael pręſtita beneficia quattuor: ſcilicet iuſticię, reuelationis, venię, & firmitatis. Tum ob beneficium vniuerſalis regiminis mundo præſtitum. ob quod etiam angelos ad diuinam laudem inuitat.

ℭ Perſona loquens propheta eſt.

Benedic. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuã materię, & executiuã, ibi ipſe ignoſcens. ℭ Proponit repetitã excitationẽ animę proprię ad duo: ad laudandũ deum, & ad non obliuioni tradendũ retributiones dei. Benedic, benedictione laudis, anima mea dñm: & omnia interiora mea, intellectus, voluntas, cogitatio & cęterę animi vires, benedicite nomen ſanctitatis eius, non ſolum ipſũ ſed nomen eius laudate. Benedic, iterum, anima mea dñm. non ſolum exaggerantis eſt, ſed inſinuantis aliã materiã laudis. Et ne obliuiſcere oĩum retributionũ eius, miſericordiæ, iuſtitię, gratiæ, lõganimitatis.

ℭ Ipſe ignoſcens. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, benedic anima mea dominũ &c̃. Secũdo illa, ne obliuiſcere omniũ retributionũ eius, ibi faciens iuſtitias. Tertio illa repetitio, benedic anima mea dñm, ibi dominus in coelis. ℭ Reddit itaq; dauid rationem quare anima ſua & intima ſua debent benedicere dñm, a ſex beneficiis diuinis ei collatis. Ipſe ignoſcens cunctis iniquitatibus tuis. Ecce beneficiũ venię peccatorum, non aliquorum ſed omniũ. impium ſiquidem eſt dimidiã a deo ſperare veniam. ¶ Ipſe medens omnibus ęgritudinibus tuis. Secundum medicinę beneficium. Quod de infirmitatibus animi intelligendum eſt, ſi proprius eſt ſermo. nam de infirmitatibus corporis non eſt verificatũ: quia dauid quum non excederet ſeptuageſimum ętatis annũ, infirmus corpore comprobatur, ex eo ꝙ homo militaris robuſtus quum cooperiretur pannis non calefiebat: vt patet in principio tertii regũ: & tamẽ erat etiã in regione ſatis tẽperata. Sed infirmitates animi (irę ſcilicet & aliarum paſſionum) dicit medicatas a deo. ¶ Ipſe redimens de fouea vitas tuas. Hoc tertium beneficiũ verũ eſt de vita corporis, ex eo ꝙ pluries fuit fere in fouea ſepulchri tempore perſecutionis a ſaule. Et ideo dicitur redemptus de fouea, tanꝗ ereptus de ſepulchro, dum ſaluatus eſt de periculo mortis. ¶ Ipſe coronans te (quartum deſcribitur beneficium regni: quo ſcilicet factus eſt rex) gratia, non ex propriis meritis, & miſericordiis, hoc eſt non ſolum ſine meritis ſed etiã ſubleuãdo a multis miſeriis. vt enim patet in ſacra hiſtoria, dauid multis fuit ſubiectus miſeriis anteꝗ eſſet rex. ¶ Ipſe ſacians in bono ora tua. Quintum beneficium affluẽtię bonorum eſt vſq; ad ſacietatem non vnius appetitus ſed omnium appetituũ. & propterea dixit ora tua, a ſimilitudine multiplicati oris multiplicem appetitum ſignificans. Quod ad literam adimpletum eſt aſſecuto regno. nam & honores, delectationes & victorias, diuitias & reliqua tẽporalia, & nihilominus bona ſpiritualia habuit affluenter. ¶ Innouabuntur ſicut aquila adoleſcentię tuę. Sextum beneficium deſcribitur recuperationis deperditę adoleſcentię. Ad literam dauid conſumpſerat adoleſcẽtiam ſuam in anguſtiis plurimis profugus &c̃. a facie ſaul. & propterea inter alia beneficia aſſecuta cum regno computat beneficium reſtaurandę adoleſcentię, quo ad qualitatem victus, quo ad accidentia animi, quo ad iucunditatem &c̃. Et ad hoc affert ſimilitudinem aquilę: quæ reparat tempus quo afflicta eſt, propter roſtrum nimis aduncum non valendo ſumere neceſſarium cibum. Aiunt enim ipſam deponere aduncitatem roſtri allidendo ad petram: & ſic repare tempus afflictionis pręteritę, ſumendo cibum reſtauratiuum totius perditi. Adoleſcentię in plurali numero dicitur: quia caret ſingulari in hebręo.

Faciens iuſtitias. Tractatur hic illa particula, ne obliuiſcere omnium retributionum eius. Poſt excitatum animum ad diuinam laudem ratione propriorum, auget extendendo rationem ad diuina beneficia cõmunia ſibi & toti populo iſrael. Et inchoat a tempore moyſi: quoniam tũc inceperunt filii iſrael eſſe populus liber. ℭ Primum itaq; beneficium collatum populo, deſcribitur liberatio de ęgypto ſub ſpecie iudicii & iuſtitię contra ęgyptios pro filiis iſrael oppreſſis. Et dicit plr iudicia & iuſtitias, propter multas ſentẽtias datas & multas executiones factas contra ęgyptios. Et quoniã nõ inducũtur hic hæc niſi vt beneficia pſtita filiis iſrael, ideo dicitur deus faciens iudicia & iuſtitias oppreſſis cunctis: quia nullus remanſit filiorum iſrael cui hoc beneficium non fuerit collatum. ¶ Notas fecit. Secundum beneficium populo pręſtitum deſcribitur bipartitum: ſcilicet in donationẽ legis qua manifeſtantur vię dei. Et hoc pręſtitum eſt populo mediante moyſe. Et propterea dicitur notas fecit vias ſuas moyſi. Et in demonſtrationẽ mirabilium operum: in tranſitu maris rubri, in cibo mannę, in eductione aquę de petra &c̃. & ppterea dicitur filiis iſrael opera ſua. huiuſmodi enim opera oculata fide filii iſrael cognouerunt. Miſericors & gratioſus dominus, longus furorum & multę gratię. Tertium beneficiũ diuinum populo collatum deſcribitur conſiſtens in venia peccatorum, tali ordine. Primo cõditiones dei erga populũ iſrael peccantẽ in deſerto, deſcribit a quatuor. Miſericors, voluntatis affectu, & gratioſus, paſſiue, dñs. humano enim more deſcribit deum intus ĩ corde miſericordem, & extra in vultu gratioſum: ad differentiã eorum qui & ſi intus ſunt miſericordes, exterius tamen pręſe ferũt ſeipſos ſeue

ros/turbatos.Et ſignificaꝛ per hoc ꝙ deus ꝓbet fiduciã peccatoribus ad ſe recurrendi:ſicut homo gra/
tioſi vultus allicit alios ad veniendũ ad ſe/ad petẽdum a ſe.Lõgus furorum/hoc eſt tardus ad iram hu/
mano more ſignificatur.nõ enim punit peccatores ſtatim vt peccant,ſed protrahit in lõgũ vindictã.
Et multę gratię/impendẽdo bona ſine meritis/& condonãdo abſq; ſatiſfactione.⁋ Non ſempiterno li
tigabit,& non ęterno ſeruabit.Secundo manifeſtat diuinam miſericordiã/gratiam & tarditatem ad
vindictã in populo peccãte in deſerto:inchoans a gratioſitate qua rogatus non exterminauit popu/
lum vt merebatur:vt patet exo.32.huiuſmodi enim negatio ſignificatur in his verbis.Litigare dei eſt
punire/affligere/& huiuſmodi:ad ſimilitudinem litigantis qui vexat eum cum quo litigat.Seruare dei
eſt volũtatẽ habere puniendi:ad ſimilitudinẽ ſeruãtis odium in animo ad vindictam ſeu malũ alteri/
us.Vnde nõ ſeruare & nõ litigare eſt nõ habere volũtatẽ puniendi nec punire.Sed non dicitur in lite
ra ꝙ deus nõ litigabit & nõ ſeruabit,ſed apponitur tẽpus.ſ.ꝙ non litigabit in ęternum / non ſeruabit
in ęternum.Quod ad literam verificatũ eſt reſpectu populi peccantis in deſerto : de quo eſt ſermo.nã
quum meruiſſent deleri,abſtinuit deus ab eorum deletiõe & exterminatione.& ſic neq; ſeruauit neq;
litigauit ad ęternũ exterminium/ad ęternã deletionem.Apparet quoq; ꝙ ad literam nõ loqtur ꝓphe/
ta hic de poena dãnationis ęternę in inferno.nam exo.32.de poena illius populi dicit deus oppoſitum
ad moyſen/poſtq̃ placatus fuit.Duc populũ iſtum quo locutus ſum tibi,angelus meus ꝓcedet te:ego
autẽ in die vltionis viſitabo & hoc peccatũ coꝝ.Vbi patet ꝙ reſeruauit peccatũ coꝝ puniendũ in die
vltionis ęternę.Et ꝓpterea quod hic dicitur(nõ litigabit ęterno & nõ ſeruabit ęterno)ad punitionẽ
populi in hoc mũdo exterminatricem refertur:quã ipſo deo teſte meruerãt.Futurũ nõ litigabit/nõ ſer
uabit,nõ refert ad tẽpus pſalmi:ſed ad conditiones dei/miſericors &c̃.& denotat ſeqlam horum(ſcili/
cet nõ in ęternũ litigare aut ſeruare)ex dei conditionibus.❡ Non ſm peccata noſtra fecit nobis.De/
clarat ab opere/quod dixerat:ꝙ.ſ.nõ puniuit delendo in ęternũ/prout merebamur.Vbi aduerte ꝙ di/
cẽdo nobis/manifeſtat ꝙ de populo iſrael loquitur.❡ Quoniã ſm altitudinem coeloꝝ ſupra terrã,ro
borata eſt gratia eius ſuper timẽtes eum.Ratio clemẽtię dictę aſſignatur ex parte diuinę gratię reſpe
ctu timẽtiũ deũ.Et intẽdit ad literã ꝙ propter gratiã diuinã erga abraham/iſaac/iacob/moyſen, non
retribuit deus populo ſm merita eius.Manifeſte ſiquidẽ exo.32.moyſes orans pro hac remiſſiõe ait.re/
cordare abraham/iſaac/& iſrael.Et rurſus.aut dimitte eis hanc noxam/aut dele me de libro tuo.Vnde
ſignificanter inducit diuinam gratiã nõ cõceſſam ſed roboratam ſuper patres timentes deũ:quia ꝓ/
miſſa patribus gratia/ex peccatis populi nõ eſt abolita nec debilitata,ſed roborata reſiſtẽdo tot deme/
ritis.eſt enim ſermo metaphoricus,quo roboratũ dicimus quod multis impugnantibus firmitatem
ſuã retinet.Propter quod affertur ſimilitudo.ſ.ſm altitudinem coelorum a terra.Nullę mutationes q̃
ſiũt circa terrã/& vniuerſaliter ſphęrã actiuorum & paſſiuorum,perueniunt ad altitudinem coelorũ.
ita ꝙ coeli ſua altitudine a terra/firmi perſeuerant in ſua diſpoſitione, quotcũq; & quantumcũq; circa
inferiora mutationes fiãt.Similiter ſiquidem in ſuo robore perſeuerauit gratia dei erga patres timen/
tes deum,nec eſt mutata propter peccata populi : tanq̃ tam excelſa ſupra peccata populi q̃ excelſum
eſt coelũ ſupra terram.Et ideo appoſuit coniũctionem cauſalem quoniã:quia gratia erga patres eſt ra
tio quare non deleuit populũ.⁋ Sicut longitudo oriẽtis ab occidẽte,elongare fecit a nobis rebelliones
noſtras.Ne putares ꝓpter patres paruum fuiſſe beneficium venię donatę populo,declarat ex ſimilitu/
dine diſtãtię maximę inuentę in toto vniuerſo corporeo magnitudinem beneficii.nulla eſt enim ma
ior diſtantia illa quę eſt inter punctũ orientis & punctũ occidẽtis:quum ſit diſtãtia ſm diametrũ ma
ximi circuli primi mobilis.Et per hanc declarat ꝙ nõ parum aut mediocriter,ſed maxime diſtare fecit
quãtũ ad poenã a nobis rebelliones noſtras/quibus rebellauimus deo in deſerto.Et hoc directe ſpectat
ad illã dei conditionẽ/longus furorũ.⁋ Sicut miſerendo pater ſuper filios.Proſequitur reddere rationẽ
tãtę benignitatis ex alia ſupradicta dei cõditione.ſ.miſericors:aſſimilando miſericordiam dei erga po
pulũ miſericordię patris erga filios.Et appellat hic filios iſrael quãuis peccatores/timentes deũ.tum ra
tione ſtatus:quia erãt etſi nõ quo ad meritum tñ quo ad ſtatũ profitentes timorem dei.tum ratione ge
neris:quia ꝓfitebãtur ſe filios patriarcharũ/timẽtiũ deũ.❡ Quoniam ipſe nouit pronitatẽ noſtram.
Declarat ſimilitudinẽ dei ad patrẽ noſcẽtem conditiones filioꝝ ſuoꝝ.Quattuor autem cõditionũ mi
ſeratione dignatũ notitiam affert pro rõne paternę miſericordię erga populũ.Prima eſt pronitas ani/
mi hũani.ſenſus.n.& cogitatio hominis(vt dicit geñ.8.)prona ſunt ad malum.⁋ Recordatus eſt quia
puluis nos.Secunda conditio eſt ex materia corporis humani:quia puluis ſumus & in puluerẽ reuer/
temur.⁋ Homo.Tertia conditio eſt inſtabilis fluxaq; tam vita q̃ proſperitas.Et propterea ait.Homo:
fac ibi lineam/ſubintelligendo huiuſmodi eſt.quaſi herba dies eius.Tempus ſeu ętas hominis eſt ſicut
herba:cuius duratio valde parua eſt & multis facile ſubiecta periculis.nam & facile inciditur/facile ado
ritur ęſtu/aut frigore ſiccatur &c̃.Sicut flos campi ſic florebit.ſ.homo:hoc eſt proſperitas hominis eſt
ſicut flos campi,qui longe caducior eſt q̃ herba.⁋ Quia ſpiritus tranſiuit in eo.Quarta conditio eſt
irreuocabilitas mortui ad hanc vitam.Quia ſpiritus/anima intellectiua quę ſpiritus eſt rationalis,trã
ſiuit in eo/homine.Non dicit deſinet cum eo/ſed tranſiuit in eo : quoniam ſpiritus deforis veniens
(hoc

(hoc eſt a deo per creationem emanans)ad ſimilitudinem tranſeuntis in homine tanq̃ in via;remanet poſt pergens in locum ſuę miſeriæ vel fœlicitatis.Et non ipſe;homo ſupple eſt amplius. Poſtq̃ enĩ pertranſiit ſpũs,nõ remanet amplius ipſe homo.Et nõ cognoſcet eum amplius locus eius.Pronomen eum;nõ demõſtrare hoiem ſed ſpm̃,teſtaẽ iob cap.7.vnde dauid ſumpſit hãc ſniam.Ibi.n.dẽ.qui deſcẽdit ad inferos nõ aſcẽdet nec reuerteẽ vltra in domũ ſuam,neq; cognoſcet eũ amplius locus eius. Et vere ſic eſt ſm̃ naturæ curſum:qm̃ nũq̃ corpus quod locus fuit ſpũs rõnalis cognoſcet eũ amplius;nunq̃ expieẽ eũ amplius.reſurrectio.n.mortuoꝝ nõ eſt naturalis:ſed diuino miraculo fiet & facta eſt qñq;. Affereẽ aũt hic tranſitus;hæc irreuocabilitas eũ cõiunctione cauſali qm̃ ſpũs tranſiuit:vt itelligas tranſitũ ſpũs rõnalis in hoie rõnẽ eſſe reliquarũ ꝑmiſſarũ cõditionũ.nã ex hoc cõſurgit pronitas ad malũ;cõſequẽs mixtionem ſenſus cũ ſpiritu:ex hoc venit breuitas vitæ;cõſequẽs ęqualitatẽ mixtionis cõtrarioꝝ in hoie:ex hoc inſtabilitas ꝓſperitatis;cõſequens varietatẽ cogitationis & appetitus humani.

Et gratia dñi.Quartum beneficium collatum populo iſrael deſcribitur:ſcilicet perſeuerantia diuini fauoris erga eos ſi iuſti fuerint.hoc enim infinities in libris moyſi ſcriptum eſt,& data venia tot peccatis populi executioni demandatum:& deinceps.℣ Deſcribiturq; tum a gr̃a.Quarta enim conditio dei ſuperius præmiſſa fuit & multę gratię.Et ꝓpterea illã cõprobando dicit. Et gr̃a dñi a ſeculo & vſq; ſeculum;ſucceſſiue,ſuper timentes eum;filios iſrael. Tum a iuſtitia contra impugnantes eos . Et iuſtitia eius filiis filiorum;hoc eſt ſucceſſiue de generatione in generationem.cuſtodientibus pacti eius;de cultu vnius dei,& recordantibus mandatorum eius;circa operanda,non ad memorandum aut recenſendum,ſed ad faciendum ea;ad exequendum pręcepta diuina.

Dominus in cęlis. Tractatur hic illa particula;benedic aĩa mea dominũ . Dauid poſt laudatũ deum ob beneficia ſibi collata;& ob beneficia præſtita populo iſrael,auget extendẽdo orationem ad laudãdum deum ob diuinũ beneficium cõmune toti mũdo.ſ.vniuerſale regimẽ quo deus dignaẽ gubernare vniuerſum nõ ſolũ corporeũ ſed conſtãs ex corporibus & ſpiritibus . ℭ Et humano more a loco regii ſolii incipiens. Dñs inquit in cœlis ſtabiliuit thronũ ſuũ.oẽs enim cõfitẽtes deũ;arbitranẽ eũ in cœlis eſſe:quũ nullo loco ambiaẽ,& illocabilis exiſtẽs vbiq; ſit.Aſſeritur tñ vere in cœlis eſſe:tum ꝑꝑ manifeſtiores effectus diuinos in cœlis:tũ ad explicãdũ dñium dei ſup cœlos.Stabiliuit thronũ ſuũ:qa ſtabiles;icorruptibiles cœlos effecit,vbi regnare deſcribiẽ dictis rõnibus.Et regnũ illius in omne;non in aliquã rẽ ſic & aliquã nõ,ſed in oẽm rẽ dñatũ eſt;ſemꝑ & dñabiẽ.℣ Bñdicite dño.Vbi dauid bñficia ſibi & populo collata recẽſuit,aĩam ſuã ad bñdicẽdũ deo excitauit;hoĩs eſſe arbitrãs gr̃as agere de bñficiis humanis:modo quũ de bñficio totius vniuerſi agit,totũ iuitat vniuerſum ad gr̃as agẽdũ deo;ĩchoãs ab angelis.Bñdicite dño angeli;ſpũs q̃ ſũt nũcii,fortes roboris.humano more potẽtiã angeloꝝ deſcribit. Faciẽtes verbũ eius.Obediẽtia angeloꝝ cõmendaẽ in exequendo mandatũ , imo quodcunq; minimũ verbũ dei.Ad audiẽdũ in voce verbi eius.Finis officii angelici deſcribiẽ auditus eoꝝ in voce verbi dei; hoc eſt in ꝑſona dei.Ad hoc.n.ſpũs illi fiunt angeli;ad hoc fortia efficiunt;ad hoc exequunẽ imperium dei,vt ipſi in voce ſermonis dei audianẽ.Quod verũ eſſe apparitiones angeloꝝ viſibiles teſtanẽ.℣ Benedite dño oẽs exercitus eius:hoc eſt omnes ſpũs angelici innumerabilium legionum ad ſimilitudinẽ multoꝝ exercituũ militũ.miniſtri eius;angeli miniſtrantes deo ad ſimilitudinem miniſtroꝝ principis (millia enim miliũ miniſtrabãt ei)facientes voluntatẽ eius;hoc eſt in nullo a dei voluntate deficientes. ℣ Benedicite dño oĩa opa eius.Proſopopœia eſt;familiaris pſalmis.Et cũ hoc ſubeſt veritas:qa materia bñdicẽdi deũ ſunt oĩa opa dei.In oĩbus locis ptãs eius.Ne putares regnũ dei cuius ſoliũ in cœlis ſtabilitũ dixit nõ ſe extẽdere ad ĩfima quęq;;ac per hoc aliqua eſſe exempta ab hac iuitatione(vtpote exẽpta a regimine dei)ſubiũgere ſtuduit ꝙ in oĩbus locis viget poteſtas eius.Benedic anima mea dño.Redeundo ad excitandum animam ſuam concludit vniuerſum.Vbi aduerte ſolas rõnales creaturas inuitatas in ſpecie,reliquas aũt creaturas in genere;tanq̃ dei opera.Amen.

ℭ VVLGATA EDITIO. CIII.

BEnedic anima mea domino:dñe deus meus magnificatus es uehemẽter.
Confeſſionem & decorem induiſti:amictus lumine ſicut ueſtimento.
Extendens cœlum ſicut pellem:qui tegis aquis ſuperiora eius.
Qui ponis nubem aſcenſum tuum:qui ambulas ſuper pennas uẽtorum.
Qui facis angelos tuos ſpiritus:& miniſtros tuos ignem urentem.
Qui fundaſti terram ſuper ſtabilitatem ſuam:non inclinabitur in ſeculum ſeculi.
Abyſſus ſicut ueſtimentum amictus eius:ſuper montes ſtabunt aquę.
Ab increpatione tua fugient:a uoce tonitrui tui formidabunt.
Aſcendunt montes & deſcendunt campi:in locum quem fundaſti eis.

Terminum poſuiſti quem nõ tranſgredientur:neq; conuertentur operire terram.
Qui emittis fontes in conuallibus:inter medium montium pertranſibunt aquę.
Potabunt omnes beſtię agri:expectabunt onagri in ſiti ſua.
Super ea uolucres cœli habitabunt:de medio petrarum dabunt uocem.
Rigãs montes de ſuperioribus ſuis:de fructu operũ tuorum ſaciabitur terra.
Producens fœnum iumentis:& herbam ſeruituti hominum.
Vt educas panem de terra:& uinum lętificet cor hominis.
Vt exhilaret faciem in oleo:& panis cor hominis confirmet.
Saturabunt̃ ligna campi, cedri libani quas plantauit:illic paſſeres nidificabunt.
Erodii domus dux eſt eorum/montes excelſi ceruis:petra refugiũ herinaclis.
Fecit lunã in tempora:ſol cognouit occaſum ſuum.
Poſuiſti tenebras & facta eſt nox:in ipſa pertranſibunt omnes beſtię ſyluæ.
Catuli leonum rugientes:ut rapiant & quęrant a deo eſcam ſibi.
Ortus eſt ſol:& congregati ſunt,& in cubilibus ſuis collocabuntur.
Exibit homo ad opus ſuum:& ad operationem ſuam uſq; ad ueſperam.
Quam magnificata ſunt opera tua domine:omnia in ſapientia feciſti,impleta eſt ter-
ra poſſeſſione tua.
Hoc mare magnum & ſpatioſum manibus:illic reptilia quorum nõ eſt numerus.
Animalia puſilla cum magnis:illic naues pertranſibunt.
Draco iſte quẽ formaſti ad illudendum ei:omnia a te expectant ut des illis eſcã in tpe.
Dante te illis colligent:aperiente te manum tuam omnia implebunt̃ bonitate.
Auertente autem te faciem turbabuntur: auferes ſpiritum eorum,& deficiẽt, & in pul
uerem ſuum reuertentur.
Emitte ſpiritum tuum:& creabuntur,& renouabis faciem terrę.
Sit gloria dñi in ſeculum:lętabitur dominus in operibus ſuis.
Qui reſpicit terram & facit eam tremere:qui tangit montes & fumigant.
Cantabo domino in uita mea:pſallam deo meo quandiu ſum.
Iucundum ſit ei eloquium meum:ego uero delectabor in domino.
Deficiant peccatores a terra & iniqui ita ut non ſint:benedic anima mea domino.

ℭ IVXTA HEBRÆVM. .CIIII.

1 Propheta. BEnedic anima mea dominum:domine deus meus magnificatus es ual
de/gloria & decore indutus es.
2 Amictus luce quaſi pallio:extendens cœlos ut cortinam.
3 Contignans in aquis ſolaria ſua:ponẽs dẽſitates equitatũ ſuũ, ambulãs ſup alas ſpũs.
4 Faciens angelos ſuos ſpũs:ſeruitores ſuos/ignem inflammantem.
5 Fundauit terram ſuper ſtabilitates ſuas:nõ labetur ſeculum & ſemper.
6 Abyſſo quaſi ueſtimento operuiſti eam:ſuper montes ſtabunt aquę.
7 Ab increpatione tua fugient:a uoce tonitrui tui accelerabunt.
8 Aſcendent montes & deſcendent ualles:ad locum hunc [quē] fundaſti eis.
9 Terminum poſuiſti [quē] non pertranſibunt:non reuertentur ad operiendum terram.
10 Emittens fontes in flumina:inter montes ibunt.
11 Potabunt omnem beſtiam agri:frangent onagri ſitim ſuam.
12 Super ea uolatile cœlorum habitabit:de medio frondium dabunt uocem.

13 Potans montes de excelſis ſuis:de fructu operum tuorum ſaciabitur terra.
14 Faciens germinare fœnum beſtię:& herbam ſeruituti adam/ad educēdū panē de terra.
15 Et uinū lętificabit cor hois:ad exhilarādas facies ex oleo,& panis cor hois ſuſtentabit.
16 Saturabuntur ligna domini* :cedri libani quas plantauit.
17 Qꝫ ibi aues nidificabunt:ciconia eius abietes domus eius.
18 Montes excelſi capreis:petrę opertorium cuniculis.
19 Fecit lunam temporibus:ſol cognouit occaſum ſuum.
20 Pones obſcuritatem/& erit nox:in ipſa mouebitur omnis beſtia ſyluę.
21 Leunculi rugientes ad rapinam†:& ad quęrendam a deo eſcam ſuam. † rapinę
22 Orietur ſol:colligentur/& ad habitacula ſua cubabunt.
23 Egredietur homo ad opus ſuum & ad ſeruitium ſuum:uſqꝫ ueſperum.
24 Qꝫ multiplicata ſūt opa tua dn̄e*:oia illa in ſapia feciſti,plena est terra acqſitionū tuarꝫ.
25 Hoc mare magnum & latum manibus:ibi reptile/& non est numerus, animalia parua
cum grandibus.
26 Ibi naues ibunt:liuiathan iſtum plaſmaſti ad illudendum in ipſo.
27 Omnia in te ſperabunt:ad dandum cibum eorum in tempore ſuo.
28 Dabis illis/colligent:aperies manum tuam/ſaciabuntur bono.
29 Abſcōdes facies tuas/terrebuntur:conſumes ſpiritum eorum,obibunt/& ad puluerem
ſuum reuertentur.
30 Emitte ſpiritum tuum:creabuntur/& renouabis facies terrę.
31 Erit honor domini* ſempiterno:lętabitur dominus* in operibus ſuis.
32 Reſpiciens terram†& tremuit:tanget in montibus/& fumabunt. † terrę
33 Cantabo dn̄o*in uitis meis:pſallam deo meo in eſſe meo.
34 Dulceſcet ſuper ipſo eloquium meum:ego lętabor in domino*.
35 Cōſumenť pctōres de terra/& ipii amplius non ipſi ſint:benedic aīa mea dn̄m* halelu iah.

TItulus nullus eſt.¶ Materiam pſalmi/ipſemet clare prę ſe fert eſſe vniuerſa dei opera quatenus in eis magnificať & laudať deus:vt patet diſcurrenti per totū pſalmum.

¶SVMMARIVM EST.

¶ Propheta excitat animam ſuam ad laudandum deum ex vniuerſalibus operibus dei/tum condendo tum conſeruando res:ſic vtiles ꝙ nihil eſt in eis vanum.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

BEnedic aīa mea dn̄m. Diuiditur pſalmus in ptes duas:ppoſitiuā materię,& executiuā/ibi amictus luce.¶ Proponit duo.Alterꝫ eſt excitatio aī ad laudandum deū.benedic aīa mea dominum. Alterꝫ eſt rō laudis.dn̄e deus meus magnificatus es valde.Tota materia laudis ē ꝙ deus magnificatus eſt nō mediocriter ſed valde.Et ne ītelligas deū effectū magnū in ſeipſo,exponit hmōi magnificationē/ apponēdo.gloria & decore īdutus es.Si notabis īdutus es,pſpicies magnificationē dei nō in ſeipſo ſed in extrīſecis/in veſtibus.iō.n.ſimilitudinē ex īdumēto iduxit,vt magnificationē dei nō i ſeipo ſed extra ipm ītelligeremus:hoc ē i creaturis,q̄ ſūt velut decora veſtis & glīa ipſius dei.Q uū.n.deū i ſeipo nō videamus/ſed i creaturis eius(qa īuiſibilia dei p ea q̄ facta ſūt cognoſcimus)vniuerſitas creaturarꝫ ē velut decor prę ſe ferēs excellētiſſimā actoris pulchritudinē:ē & materia glorię diuinę.Et ſic magnificať valde deus,nō in ſeipſo ſed in opibus ſuis/in laudibus ſuis.Et vere hęc eſt materia pſalmi.

¶ Amictus luce. Incipit hic pars executiua tali ordine. Propheta colligit opera ſex dierum(ſcilicet creationis/diſtinctionis & ornatus mundi) adiungens & perficiens opus conſeruationis inchoatum in operibus ſex dierum.Ita ꝙ primum tractat opus creationis/diſtinctionis & ornatus. deinde opus conſeruationis/ibi omnia in te ſperabunt. ¶ Verum aduerte vnum peculiare huic pſalmo:ꝙ non ſufficit prophetę laudare deum de opibus ipſius dei,ſed ſingulis operibus annectit ſingulas vtilitates inde prouenientes; vt patet in progreſſu, & declarabitur exponendo.

❡ Circa ordinē aūt operū nō ſeruat ꝓpheta hic eūdē ordinē quē ſeruauit moyſes. Ille.n.hiſtorice ſcribēs/ordinate ꝓcedit:primū ponēs creationē vniuerſi quo ad ptes ſubſtātiales/in pricipio creauit deus cœlū & terrā.hæ.n.ſunt primę eſſentiales ptes vniuerſi ſm phiam.ſ.natura circulariter mobilis q̄ vocat̃ cœlū,& natura imobilis cētri circa qđ mouet̃/qđ vocat̃ terra.ꝑpterea.n.tradūt phi totū vniuerſum nō eſſe de natura cœli/quia oportuit eſſe imobilē naturā cētri circa qđ cœlū moueret̃. Hinc eni ſapiētiſſimus moyſes primū deſcripſit/in principio fecit deus cœlū & terrā.deinde diſpōnes in qbus creati ſunt cœli & terra. Terrę quidē dicēdo.terra aūt erat inanis & vacua & tenebrę erāt ſuper faciē abyſſi. Cœli aūt dicendo.& ſpūs dñi cōmouens ſeu cubans ſeu volās ſup aquas:hoc eſt ad lraṁ ſpūs angelicus cōmouens velociſſimo motu ſeu fouens primū mobile/ſup cœlos:iuxta illud eccēs.1.luſtrans in circuitu pergit ſpūs.intēdit enim ad lram dicere ꝙ cœlū creatū eſt in motu vitali.Deinde deſcribit creationem lucis.Et ſic terminat primū diē/& factū eſt veſpere & mane dies vnus.Poſtea ſecūdo die deſcribit extenſionē cœli in medio aquarū:hoc eſt aquarū inferioꝝ(ſcilicet ſpheræ actiuoꝝ & paſſiuoꝝ)& aquaꝝ ſuperioꝝ:hoc eſt cœli aquei/quod vocat̃ a phis primū mobile.❡ Propheta aūt hic alio ꝓgredit̃ ordine/per modū cantici ſcribēs.Et icipit a luce.Amictus luce quaſi pallio.Et intēdit metaphorice deū veſtitū luce corporali tanq̄ pallio:qđ eſt nō imediatū veſtimentū,ſed velut mediate adhęrēs. Vbi declaratur opus primę diei lux,& vtilitas eius ad ſimilitudinē pallii.nō ꝙ deo redūdet vtilitas aliqua:ſed more humano deſcribit̃ veſtitus luce,qua nihil eſt inter oēs creaturas quas videmus nobilius.Hinc.n.dignitatē dei humano more depingit intellectui humano,qui ex ſenſibilibus accipit notitiā.❡ Extēdēs cœlos vt cortinā.Opus ſecūdę diei tangit:vtēdo extēſione cœli nō ad diuiſionē aquarū ſed ad ornatū. Et ꝓpterea dicit extēſionē cœli iſtar cortinę:intēdēs ꝙ queādmodū cortinę extēdunt̃ ad ornatū/ita cœlum extēſum eſt ad ornamētū diuinę domus.Vbi ſimiliter vides & opus dei extēſionē cœloꝝ(quæ ꝓculdubio creatio ipſoꝝ eſt)& vtilitatē ornamēti.Quis poſſit hæc vtilitas referri ad iferioꝝ cōtinētiā:ꝙ deus extēdit tā facile cœlos ad cōtinēdū ſphærā elemētarē q̄ facile hō extēdit cortinā.❡ Cōtignās in aqs ſolaria ſua.Idē opus extēſionis explicat̃ alio vſu.Recole eius qđ in.19.pſalmo ſcripſimus.ſ.ꝙ vbi in geneſi nos legimus firmamētū/textus hebręus hēt extēſio.ita ꝙ ſecūdę diei opus eſt extēſio cœli. Hāc extenſionē ꝓpheta hic dupliciter iterpretat̃.Primo ad ſimilitudinē cortinę:vt expoſitū eſt.Secūdo quātū ad ſoliditatē/ex metaphora cōtignati tabulati.ita ꝙ itēdit cœlū ſic extēſum vt tñ ſit ſolidū,ſicut tectū cōtignatione fit firmū.Solaria itaq̃ dei vniuerſa cœleſtia corpora ſunt:vtpote celſiora velut tecta vniuerſi corporei.Et hęc deus cōtignat/ſolidat velut iūgēdo trabes,in aqs/in natura diaphana.& rurſus in aqs,qa in geneſi deſcribit̃ extēſio in medio aquaꝝ iferioꝝ & ſupioꝝ:hoc eſt diaphanoꝝ ſub aſtris & ſupra aſtra.Significātius aūt vtit̃ metaphora cōtignati ſolarii/pp vtilitatē ſignificandā humano more:ꝙ eſt ſicut ſolariū domus delectabile ac vtile in regionibus illis quaꝝ domus ſolariis finiunt̃. De quaꝝ numero erat terra ꝓmiſſiōis:vt patet.2.reg.xi.vbi deſcribit̃ dauid deambulās in ſolario domus regię,& vidēs mulierē lauātē ſe ſup ſolariū ſuū.Nō ꝙ deus idigeat aut delectet̃ ſolariis:ſed ad deſcribendū humano more excellentiā diuini cœnaculi. ❡ Ponēs dēſitates eqtatū ſuū.Aduerte hic ꝙ dictio hebraica iterpretata eqtatū/ſignificat ſi dici liceret eqtaturā.interp̄tes aūt ob pœnuriā vocabuloꝝ iterp̄tati ſūt eqtatū.Deſcribit itaq̃ hic motū cœli ab ipſo deo tanq̄ ab eqtāte:vt itelligamus ꝙ motus cœli cauſat̃ a deo tanq̄ ab agēte a ꝓpoſito:tale.n.eſt eqtās.Equos aūt appellat dēſitates ſeu nubes/metaphorice tam equos q̄ nubes iducēs. Cœleſtis.n.natura nubes appellat̃ pp celſitudinē/habilitatē ad motū/cū ꝓpria terminatione abſq̃ ſuſtētaculo.Nubes.n.celſior eſt aqs,& ꝓpriis terminat̃ ſuę dēſitatis terminis:i quo differt ab aere.facilisq̃ eſt ad hoc vt moueat̃:in quo differt a terra.nec eget ſuſtētante:in quo differt ab auibus.q̄ etſi mouent̃ in aere,nō tñ ſine adminiculo alaꝝ ſuſtētātiū ipas:caderēt.n.niſi alis ſuſtinerent̃. Vñ natura cœleſtis corporis eleuata ſupra naturas elemētates/habilis ad motū/nō fluida ſed propriis terminis cōſtās/& ꝑ ſeipſam ſubſiſtens,ꝑ nubē ſignificat̃.Ponit itaq̃ deus corpus cœleſte tanq̄ equos/hoc eſt vehiculū ſuū:hoc eſt corpus cœleſte motū eſſe vehiculū virtutis ſuę. Et vere ſic eſt:qm̄ mediāte motu cœli dat deus vitā & actionē toti vniuerſitati corporeoꝝ.Et hęc ē vtilitas magna.❡ Legēdo aūt dēſitates nō iteruenit niſi metaphora eqtaturę.Sed ſubtiliter deſcribit̃ rō cœleſtis motus ꝑ dēſitates:nā apud phos aſtra ſūt dēſitates cœleſtes,& qlibet motus cœleſtis ordinat̃ ad aſtra. Et ꝑpea dicēdo ponēs dēſitates/hoc eſt aſtra eqtatū ſuū,deſcribit ex pte cœleſtis corporis ptē illā q̄ eſt rō cœleſti corpori ꝙ eqtet̃.Et per hoc deſcribit̃ opus primę diei quo cœlū factū ē in motu.❡ Ambulās ſup alas ſpūs.Proſeqtur adhuc opus primæ diei.& ſpūs dñi volās ſup aquas. Deſcribit̃.n.deus velut ambulās vectus ſuper alas angelici ſpūs volātis.Apte poſtq̄ dixerat deū p̄ſidere corpori cœleſti/ſubiūgit ꝙ p̄ſidet ēt ſpūi mouenti cœlum.Propter velocitatem motus cœleſtis deſcribit̃ motor volās:ac per hoc habēs alas.Moyſes deſcribit ſpiritum volantem:iſte ꝓpheta conſequenter loquēdo deſcribit alatum.❡ Faciēs angelos ſuos ſpiritus.Siſtens adhuc in opere primę diei,affert vtilitatem ſpūum triplicē.nō ꝙ omnis hæc vtilitas ſpectet ad opus primę diei:ſed occaſione ex illo textu acceptā/in quo dicitur ſpiritus domini volans ſup aquas,explicare curauit tria de ſpiritibus angelicis:vt apoſtolus ad hebr.1.expoſuit. Primum ꝙ ipſos ſpiritus facit angelos ſuos:hoc eſt nuncios ſuos.ſpiritus enim nomen eſt naturæ;angelus aūt

nomen eſt officii.& deus illos qui natura ſunt ſpiritus/facit ſuos nuncios.quod ſæpe legimus factum. Seruitores ſeu miniſtros ſuos.Ecce ſecūdum.eoſdē ſpūs facit angelos reſpectu noſtri,& facit ſeruitores ſeu miniſtros reſpectu ſui.ſ.dei.milia miliū miniſtrabāt ei. Tertiū aūt eſt ignē inflāmātē. Iidē ſpūs miniſtri dei/dñr fieri ad ſimilitudinē ignis īflāmātis.tū quo ad ſeipſos:qa ardent amore erga deū.tum quo ad alios:qa inflāmant corda alioꝝ ad amādū deū. Tū in ſpecie ſenſibili.ſumpſit nāq; dauid hoc ex exodi ca.3.vbi iuxta hebręū habeť/ꝙ apparuit āgelus ī flāma ignis. In qbus apparēt manifeſtę vtilitates.

Fundauit terrā. Cōpletis iis quæ ſpectant ad opus primę diei quantū ad coelos/tractat ſpectātia ad terram.Fundauit terram/in fundamēto poſuit terrā,ſup ſtabilitates ſuas/nō ſup aliquod ſuſtentaculū ſed ſuper ꝓpriā ipſius terræ ſtabilitatē:quæ eſt eſſe centrū mundi.Non labeť ſeculum & ſemper:hoc eſt nullum eſt piculum ne aliquādo labať.Et hoc eſt vtilitas ſecuritatis noſtræ. ¶ Abyſſo quaſi veſtimento opuiſti eā.Deſcribit faciē terræ in primo die quādo erat cooperta aquis. Et eſt phica deſcriptio ſm naturalē ſitū elemētoꝝ.Super mōtes ſtabūt aquæ.Ne intelligeres terrā tunc coopertā aquis ſicut nūc/ſed ꝙ oēs partes terræ quantūcunq; excelſę erant coopt̄ę aquis,ideo ſubiūxit ꝙ ſuper montes ſtabunt aquæ.Et futuꝝ ſtabunt refertur ad p̄teritū opuiſti:denotās hoc quod eſt manere aquas ſup oēs partes terræ/eſſe ſequelā ad actionē diuinā qua creauit terrā ſub aquis.In eo ꝙ aſſimilauit veſtimēto aquas ſup terrā/futurā p̄notauit vtilitatem.nam ex hoc ſignificauit quādoq; ſpoliandam terram veſtimento aquarū ad vtilitatē animalium:veſtes enim corruptibiles non perpetuo tenentur.

Ab increpatione tua. Ad opus diſtinctionis(quo dixit deus cōgregenť aquę quę ſub coelo ſunt in locū vnū & appareat arida)tranſit ꝓpheta.Ab icrepatione tua fugient/aquę opientes terrā,a voce tonitrui tui accelerabunt.Metaphoricus eſt ſermo.tanq̄ deus reprehēderit aquas:nec ſolū reprehenderit ſed itonuerit cōtra eas:& ſic aquę nō ſolū fugam inierunt,ſed cū feſtinatiōe abierūt.Si naturales actiones dei mediātibus coeleſtibus corporibus ad ſegregandū aquas a ſupficie terræ ꝓpter vitā aīaliū terreſtrium ꝓpheta ſignificare intēderet per has metaphoras,contradiceret principio geneſis:qm̄ hmōi ſegregatio ꝑ actiones naturales multo eget tpe:in geneſi aūt deſcribiť facta ſtatim.Et ꝓpterea ꝑ hmōi increpationē & tonitruum/diuinū impium ſignificatū eſt.per modum quidē reprehenſionis:qa aquarū manſio ſuper terrā/impedimentū pręſtabat tanto bono.per modū aūt tonitrui,ad ſignificandā efficaciā diuini imperii ad ſtatim faciendum qđ agētia naturalia multis annoꝝ curriculis vix efficerent. Vn̄ nō paulatim defluere/ſed fugere & accelerare deſcribunť aquæ/plus motę ab impio diuino q̄ mouerenť ab agentibus naturalibus.ab iis enim paulatim/ab illo aūt ſtatim excluſę ſunt.Quāq̄ non vacat myſterio modus tonitrui.nā ſignificat etiā effectū ſciſſionis terrę,quibuſdā terræ partibus eleuatis/tanq̄ tonitrui ſciſſione exiliētibus in excelſum. Ita ꝙ erectio partiū terræ in hoc ꝙ ſint eminētiores/facta primū impio diuino ſignificať. ¶ Aſcendent montes & deſcendēt valles ad locū hunc fundaſti eis. Deus in prima rerū diſpōne q̄uis in modo agendi nō natura mediante egerit,res tñ effectas fecit quales natura pfecta feciſſet.Et ꝓpterea ꝓpheta ſegregationē aquaꝝ a terra vt appareat arida/poſtq̄ imperio diuino factā deſcripſit,cōnaturalia cōſcribit:ſcilicet diſtinctionem montium & vallium.hęc enim ſm naturæ ordinē antecedunt ſegregationē aquaꝝ a terra. eleuata ſiqdem terra ſm aliquas partes/& aquas demittens in decliuiora loca,mōtes cōſtituit & valles.quę oīa in prima reꝝ diſpōne impio diuino facta ſunt.Et ꝓpterea propheta dicit tam montes q̄ valles in locis ſibi ꝓpriis a diuina fundatione ſtabilitos eſſe:iſtos eleuatos,iſtas imas.Et vtraſq; partes ex eo ꝙ diuerſaꝝ rōnum eē deſcribit,mixtas eē & nō purum elemētū terræ inſinuat.terra enim quatenus eſt purum elemētum/nō habet partes diuerſarū rōnum.Quo fit vt ad eandem diſtinctionē qua aquæ ſegregatę ſunt a terra/ſpectet diſtinctio partiū terræ in montanas & campeſtres.Nec fallaris ex eo ꝙ in ſuperiore verſiculo quum deſcriberet terra ſub aquis/noiantur montes,dicendo ſuper montes ſtabunt aquę:qm̄ ſm rei veritatem terra ſub aquis erat ſphęrica/& aquę vndequaq; erāt ſup ſupremas ſphęricę terrę partes: ſed ꝓpheta humano more aſſuetis nobis ſupremas terræ partes ſignificare a montibus/deſcripſit aquas ſuper montes: intelligēs tamen per montes ſupremas terræ partes,quæ tunc non erant montes.ſed in ipſa ſegregatione aquarum defecit terra a ſphęricitate ſua:eleuatis aliqnibus eius partibus, quarum amplitudo appellatur arida diſtincta in montes & campos. ¶ Terminum poſuiſti/aquis,non pertranſibunt/illum: non reuertentur/aquæ,ad operiendum terram. Vide multitudinem operum & vtilitatum.Si quæris quis eſt iſte terminus:ſcito eſſe decliuitatem loci aquarum reſpectu aridę.ita ꝙ aquæ ex hoc ꝙ naturaliter mouentur in decliuiorem locum/& arida effecta eſt celſior locis marium, ideo aquæ non reuertentur operire terram.Et hic eſt terminus quem poſuit deus:quem conſeruat mediantibus actionibus coeleſtium corporum.Et propterea propheta hic inter ſegregationem aquarum a terra & fixionem termini ne reuertantur aquæ/interpoſuit erectionem partium terræ in montes & valles:vt hinc intelligeremus ꝙ vbi incipit eminentia aridę/ibi eſt terminus fixus aquis. ¶ Nec obſtat huic conſeruationi migratio terminorum:dum alicubi terra operitur aquis/& alicubi detegitur aquis. quoniam ſemper ſaluus eſt terminus ne operiant terram:q̄uis non ſemper maneat iſte vel ille terminus. Similiter non obſtat diluuium vniuerſale tempore noe.nam hic deſcribitur naturalis curſus/& nō alligatur manus

diuinæ potentiæ. Diluuium autem illud non fuiſſe naturale/ipſa ſacra hiſtoria conteſtatur: dum deſcribit, arcum meum ponam in nubibus cœli/in naturale ſignum non futuri de cætero diluuii vniuerſalis. ex eo enim ꝙ in natura eſt ſignum non futuri diluuii / ſufficienti ratione naturali infertur ꝙ nec in præterito hmõi diluuiũ fuit naturale: qa arcus nõ ſic apparuit poſt illud diluuiũ quin prius apparuerit: ſicut prius fuerunt nubes/tonitrua/& alia hmõi quæ ĩ aere generantur.

Emittens fontes. Tranſit propheta ad opus ornatus tali ordine. Primo ab aquis viuis. Secundo ab aquis pluuialibus. Tertio a diuerſitate temporum. Quarto a diuerſitate partium terræ quæ videntur inutiles. Quinto a mari. ¶ Ornatus itaq; inferiorum partium terræ/a beneficio aquarum viuarum ꝓ vtilitate & animalium terreſtrium & auium deſcribitur. Emittens fontes in flumina: fontes enim principia ſunt fluminum. & deſcribuntur emitti in flumina, quia extramittuntur ex terræ latebris. Inter mõtes ibunt/flumina. Tacite inſinuare videtur flumina ex montibus oriri aut foueri. ¶ Potabũt/potu reficient, omnem beſtiam agri: frangent onagri ſitim ſuam. Fertur onagros valde ſitire, & tamen horrere pedem ponere etiam in minimo aquę riuulo. quo fit vt ſitim non extinguant niſi inuenerint quietam turbamq; aquam in qua ſicco pede poſſint bibere. Vnde colligitur ꝙ ꝓpheta duos fontium meatus inſinuat. Alterum quo conficiunt flumina: mediante quo potant cõmuniter beſtias campi. Alterum per rimas terræ: quo onagri non ſaciant ſitim ſed frangant ſitim/velut delibantes paululũ aquę. ¶ Super ea/flumina, volatile cœlorum habitabit: de medio frondium dabunt vocem/cantando. Vtilitas auium habitantium in arboribus iuxta flumina manifeſte deſcribitur. ¶ Potans montes de excelſis ſuis. Ornatus terræ ex beneficio pluuię deſcribitur. Potans montes de excelſis ſuis. Excelſa dei appellat vel ſupremas regionis aereę partes: quandoquidem in illis non verſantur homines, ſed ſunt velut ad ſolatium dei. vel ipſa cœleſtia corpora cauſantia pluuias: nam ſuperius cœlos dixit ſolana dei ſtructa in aquis. ¶ De fructu operum tuorum/mediante pluuia, ſaciabitur terra. Apoſtrophat ad deum in ſecunda perſona: deſcribens per hoc in genere fructus pluuię. ¶ In ſpecie autem fructus pluuiæ deſcribitur multiplex: ſcilicet. Faciens germinare fœnum beſtiæ/hoc eſt ad pabulum beſtiarum: & herbam ſeruituti adam/hoc eſt hominis, ad educẽdum panem de terra. ¶ Et vinum lætificabit cor hominis, ad exhilarandas facies/hominis, ex oleo. Iuxta illorum conſuetudinẽ loquitur qui tempore hilaritatis vtebantur vnctionibus. Et panis cor hominis ſuſtentabit. Vide tot fructus pluuię, & perſpice tot vtilitates rerum inde productarum: vini/panis/olei. ¶ Saturabuntur/ex aquis pluuialibus, ligna domini. Per ligna domini ligna fructifera intelligi poſſunt: ſpecialiter attributa domino, tanq̃ primaria intentione plantata propter ſalutem animalium. vel vt nonnullis placet, appoſitiue explicantur ligna domini per cedros libani: appellata domini quia ĩputribilia. quas plantauit/deus. ¶ Q̃ ibi aues nidificabunt. Vtilitas naturalis cedrorum deſcribitur nidificatio auium in eis. Ciconia/etiam ſic eſt, abietes domus eius. Abietes ſaturatę aquis/deſcribuntur tanq̃ habitaculum ciconiarum: vt abietum vtilitas non ſit prætermiſſa. ¶ Mõtes excelſi capreis. Poſt beneficium pluuiæ deſcribit beneficium partium terræ quę apparent inutiles. & ſunt duæ: ſcilicet excelſæ rupes/& cauernę. Et propterea vtraſq; tãgit. Tum quo ad rupis celſitudinem: quia montes excelſi ſunt refugium capreis. Tum quo ad cauernas. petrę opertoriũ cuniculis/habitãtibus ſub petris. ¶ Et dixit hæc vt intelligas diuina prouidentia & non caſu hæc effecta. Pſalmus enim iſte ad literam editus eſt ad inſtruẽdum fideles omnes ꝙ omnes etiam minimę vtilitates quas videmus ex rebus conſurgere tam inanimatis q̃ animalibus & hominibus/ſunt ex diuina prouidentia ordinatę, & non a caſu nec ex ſola neceſſitate materiæ. Hoc enim ſignificat propheta laudando deum de multis minimis vtilitatibus cõmemoratis in hoc pſalmo.

Fecit lunam. Deſcribit ornatum inferiorum ex diuerſitate temporum: inchoans ab ipſis luminaribus. Fecit lunam temporibus/menſtruis: ſol cognouit occaſum ſuum/quotidianum. Pones obſcuritatem/ex occaſu ſolis, & erit nox. priuatio enim lucis ex vmbra terræ poſt occaſum ſolis/nox vocatur. In ipſa mouebitur omnis beſtia ſyluę Ecce vtilitas noctis in genere. In ſpecie autem leunculi/catuli leonum, rugientes ad rapinam: & ad quęrendam a deo eſcam ſuã. Vt hinc intelligas etiam minimis animalibus prouiſum eſſe a deo, & nõ ſolum adultis: & rurſus viuere de rapina/huiuſmodi animalibus ex prouidentia diuina datum, & non caſu contingere. ¶ Orietur ſol (vtilitas diei deſcribitur) colligentur/beſtię ſyluę quæ nocte vagatę ſunt: & ad habitacula ſua cubabũt. Egredietur homo/orto ſole, ad opus ſuum/liberale, & ad ſeruitium ſuum/opus mœchanicum ſeu ſeruile: vſq; veſperum. ¶ Q̃ multiplicata ſunt. Exclamat ꝓpheta laudãdo tum multitudinem diuinorum operum/q̃ multiplicata ſunt opa tua dñe. tum ordinẽ/oĩa illa in ſapiẽtia feciſti. rñ diuitias/plena eſt terra acquiſitionum tuaꝝ. nihil enim eſt in terra quod non ſit diuina actione acquiſitum: quum ipſe ſit autor omnium.

Hoc mare magnum. Reſtabat beneficium ornatus in mari. Hoc mare/aquarum oceani, magnum/profunditate, & latum/diffuſum in latitudine, manibus/ hoc eſt protenſionibus diuerſis ad diuerſos ſinus mediterraneos. huiuſmodi enim extenſiones (quę brachia maris quandoq; vocantur.) appellant hic metaphorice manus. Ibi reptile/genus reptilium replentium mare, & nõ numerus/hoc eſt ſine numero; aĩalia parua cũ grãdibus. ¶ Ibi naues ibunt. Ecce vtilitas extrinſeca. vtilitas. n. maris intrinſeca

deſcripta eſt in vita piſciū:extrinſeca aūt in nauigatione. Liuiathan iſtum plaſmaſti ad illudendum in ipſo.Liuiathā hebraice latine ſignificat additamētū eo℞.ita ꝙ ab excellētia magnitudinis/marina belua nūcupaſ liniathan:qa eſt magnitudinis ac quātitatis ſupadditę reſpectu oīum aīalium.Dicitur enim tā magnus ꝙ occupat quattuor iugera terrę:hoc eſt ſpatiū tantū quantū qttuor diebus par boū arat.vñ vr ꝙ ſit ſicut mōs.de quo multa ſcribunſ iob.40.&.41.Hic aūt deſcribiſ velut aīal ſingulare & notū ꝑ pnomen iſtū:& quātū ad eius pductionē a deo/plaſmaſti:& quātū ad vtilitatē/ ad illudēdū in ipſō.Ferī.n.ꝙ quū in aquis magnis in qbus natat capi nequeat,iſequēdo piſces fugientes verſus terrā/ ſperās illos cape in cibū/ipingit in loca minoris pfunditatis aquarū:& ipotens ibidē natare occiditur ab hoibus:iuxta illud iob.40.ecce ſpes eius fruſtrabiſ eū.Et hoc appellaſ hic illuſio eius.illuditur.n.dū prędam inſequens fit ipſe aliis pręda.& per hoc cedit in vtilitatem hominum.

Omnia in te ſperabunt. Expedito progreſſu de cōditione rerū cū tot vtilitatibus,tractat ꝓpheta cōſequēter de cōſeruatione rerū a deo:ichoans a cōſeruatione idiuiduo℞ mediante alimento. Omnia in te ſperabunt,ad dādum cibum eorum in tempore ſuo.Diuerſis enim temporibus prouideſ proprius cuiq; animali cibus:vt patet.⁋ Dabis illis,colligēt/cibos datos a te. Vbi nota duas actiones: dei dantis/& aīaliū colligentiū cibū pro tempore opportuno.quod nō ſolus hō ſed etiā formica facit. Aperies manū tuā/hoc eſt largiter dabis,faciabunſ bono:hoc eſt tpe abundātię ſignificatę ꝑ apertionem manus faciant bono.⁋ Abſcōdes facies tuas.More humano penuriā deſcribit ad ſimilitudinē principis abſcōdentis faciem,vñ ſubditi terrenſ.Et intendit per hęc tria(ſcilicet dabis illis/aperies manum/abſcondes faciem)deſcribere tres ſtatus/modos ſeu viciſſitudines quibus deus prouidet de cibo animalibus.ſ.vel cum abundantia/vel cum penuria/vel medio modo.quia deus hęc exequitur mediātibus cauſis ſecundis,quę his tribus modis variantur reſpectu huiuſmodi effectus.⁋ Conſumes ſpiritum eorū. Poſt cōſeruationē indiuiduo℞ ſubiungit conſeruationē ſpērū:q̄ fit per generationē.Et ab illius neceſſitate inchoat.Conſumes ſpiritū eorum & obibunt.neceſſitas ſeruandi ſpēm per generationē eſt mors indiuiduo℞:q̄ fit paulatim per cōſumptionē.& ꝓpterea deū autorē cōſumptionis deſcribit. Cōſumes/ ſpm̄ vitalē actione cōtrario℞ ex qbus ſunt cōpoſita,& obibunt/morienſ:& ad puluerē ſuum reuertenſ/ ex quo corpora eorū facta ſunt.⁋ Emittes ſpiritū tuū.Deſcribiſ conſeruatio ſpērum. Mortuis aīalibus nō deſinēt ſpēs eorūdē.quia nō ſolū cōſumes ſpm̄ eo℞,ſed emittes quoq; ſpm̄ tuū/ſimilitudinē ſeu imitationē ſpūs tui/aīas aīaliū:creabunſ/hoc eſt de nouo fient aīalia:& ſic renouabis facies terræ.per ſucceſſiuam ſiquidem generationem mortuis parentibus renouaſ facies terræ ſuccedentibus filiis. ¶ Erit honor dñi ſempiterno. Vtilitas cōſeruationis tam indiuiduo℞ q̄ ſpērum deſcribiſ duplex.Altera eſt.erit honor dñi in ſempiternū.perpetuo enim cōſeruatis rebus,honorabiſ quoq; dñs in ſempiternū. Altera eſt.Lętabiſ dñs in opibus ſuis.Honor deo impendiſ a nobis:lętitia aūt dei in opibus ſuis/a ſeipſo eſt. Et hęc eſt ratio conſeruationis ex parte dei:qa.ſ.ad ſimilitudinē opificis gaudētis opibus ꝓpriis ſe habet.Et ſignificatur per hoc in deo ad lrām liberaliſſimus amor ipſius erga eſſe creaturarum.

Reſpiciens terram. Poſt cōſeruationē rerū(quā ēt moyſes in opibus ſex dierū deſcripſit:dū deū puidiſſe de cibo & benedixiſſe/creſcite & multiplicamini,deſcripſit)tranſit propheta ad conſeruationem diuini cultus:deſcribens illum cōſeruari timore.Et vere apparet ꝙ timor dei hoīes in cultu diuino ſeruat:ex eo ꝙ pauci amore ducerenſ ad cultū diuinū.Et locupletiſſimū teſtimoniū habemus ex geſtis patrū in veteri teſtō:qui nō niſi afflicti redibāt ad deū. ¶ Timorē aūt dei deſcribit ꝓpheta a terremotu & incendio.Reſpiciens terram.Metaphorice loquiſ,introducens deum terribili aſpectu reſpicientem terram.& tremuit.ecce terremotus.Tanget in montibus/velut ignem apponens,& fumabunt / incendio. Et per hæc duo intellige omnes plagas quas deus dat hominibus.⁋ Cantabo dño. Ecce vtilitas diuino℞ terro℞ in genere humano.Cātabo dño in vitis meis.Diuinus cultus a cantu deſcribiſ diuturno. Cātabo deo meo in eſſe meo. Vbi nota ꝙ nō dicit cantabūt ſeu cātabimus:vt itelligas nō oēs ſed paucos ſeu pauciſſimos ēt ex timore moueri ad veri dei cultū.Et vere ſic erat tūc:qa totus fere mūdus colebat idola.Dulceſcet ſup ipſo.Deſcribiſ demum cōſeruatio diuinę amicitię inter deū & hoīem. quę cōſiſtit i charitate:quā deus diligit hoīem ad ęternā patriā/& hō diligit deum vt patrem cœleſtis patriæ. Cuius cōſeruationem deſcribit humano more vltro citroq;.Ex parte quidem dei ꝙ dulceſcāt cōtinue ei eloquia hoīs:hoc eſt ꝙ ei ſint continue gratiora nō ſolū obſequia aī,ſed etiā obſeqa ſermonis noſtri. ex parte aūt hoīs lætitia in deo maxime conſeruat diuinam amicitiam.Dulceſcet inquit ſup ipſo/deo (hebraicus mos loquendi videſ)hoc eſt ipſi deo,eloquiū meū & nō ſolū aīus meus:ego lętabor in domino.⁋ Cōſumenſ pctōres.Ecce fructus ſeu vtilitas amicitię inter deum & hominem/odiū peccati & cōſequēter peccato℞ vt ſic.Quocirca nō predicēdo,ſed exoſos habēdo & demeritū iniquo℞ deſcribēdo ait.Cōſumenſ pctōres/cōſumi merenſ/& ſi fieri poſſet vellē eos cōſumi,de terra.& impii amplius nō ipſi.Explanatio eſt conſumptionis ꝙ non amplius ipſi ſint.Benedic anima mea dominum. Regrediſ ꝓpheta ad principium:vt intelligamus totū hunc progreſſum ichoatum vt laudetur deus,& finiri in laude dei. Verum non ſufficit ei inuitare ſuam animam,ſed inuitat omnes/ſubiungendo halelu iah/ hoc eſt laudate deum. Amen.

VVLGATA EDITIO. Halelu iah.

COnfitemini domino & inuocate nomen eius: annunciate inter gentes opera eius.
Cantate ei & pſallite ei: narrate omnia mirabilia eius.
Laudamini in nomine ſancto eius: lętetur cor quęrentium dominum.
Quęrite dominum & confirmamini: quęrite faciem eius ſemper.
Mementote mirabilium eius quę fecit: prodigia eius & iudicia oris eius.
Semen abraham ſerui eius: filii iacob electi eius.
Ipſe dominus deus noſter: in uniuerſa terra iudicia eius.
Memor fuit in ſeculum teſtamenti ſui: uerbi quod mandauit in mille generationes.
Quod diſpoſuit ad abraham: & iuramenti ſui ad iſaac.
Et ſtatuit illud iacob in pręceptum: & iſrael in teſtamentum æternum.
Dicens. tibi dabo terram chanaan: funiculum hęreditatis ueſtrę.
Cum eſſent numero breui: paucisſimi & incolę eius.
Et pertranſierunt de gente in gentem: & de regno ad populum alterum.
Non reliquit hominem nocere eis: & corripuit pro eis reges.
Nolite tangere chriſtos meos: & in prophetis meis nolite malignari.
Et uocauit famem ſuper terram: & omne firmamentum panis contriuit.
Miſit ante eos uirum: in ſeruum uenundatus eſt ioſeph.
Humiliauerunt in compedibus pedes eius: ferrum pertranſiit animam eius, donec ueniret uerbum eius.
Eloquium dñi inflãmauit eũ: miſit rex & ſoluit eum, princeps populorum & dimiſit eũ.
Conſtituit eum dominũ domus ſuę: & principem omnis poſſeſſionis ſuę.
Vt erudiret principes eius ſicut ſemetipſum: & ſenes eius prudentiam doceret.
Et intrauit iſrael in ægyptum: & iacob accola fuit in terra cham.
Et auxit populum ſuum uehementer: & firmauit eum ſuper inimicos eius.
Conuertit cor eorum ut odirent populum eius: & dolum facerent in ſeruos eius.
Miſit moyſen ſeruum ſuum: aaron quem elegit ipſum.
Poſuit in eis uerba ſignorum ſuorum & prodigiorum: in terra cham.
Miſit tenebras & obſcurauit: & non exacerbauerũt ſermones eius.
Conuertit aquas eorum in ſanguinẽ: & occidit piſces eorum.
Edidit terra eorum ranas: in penetralibus regum ipſorum.
Dixit & uenit cynomyia & cynifes: in omnibus finibus eorum.
Poſuit pluuias eorum grandinem: ignẽ comburentem in terra ipſorum.
Et percuſſit uineas eorum & ficulneas eorũ: & cõtriuit lignum finium eorum.
Dixit & uenit locuſta & bruchus: cuius non erat numerus.
Et comedit omne fœnum in terra eorum: & comedit oẽm fructum terrę eorum.
Et percuſſit omne primogenitum in terra eorum: primitias oĩs laboris eorum.
Et eduxit eos cum argento & auro: & non erat in tribubus eorum infirmus.
Lętata eſt ęgyptus in profectione eorum: quia incubuit timor eorum ſuper eos.
Expandit nubem in protectionem eorum: & ignem ut luceret eis per noctem.
Petierunt & uenit coturnix: & pane cœli ſaturauit eos.
Dirupit petram & fluxerunt aquæ: abierunt in ſicco flumina.
Quoniam memor fuit uerbi ſancti ſui: quod habuit ad abraham puerum ſuum.

Et eduxit populum ſuum in exultatione:& electos ſuos in lętitia.
Et dedit illis regiones gentium:& labores populorum poſſederunt.
Vt cuſtodiant iuſtificationes eius:& legem eius requirant.

¶IVXTA HEBRÆVM. CV.

1 Propheta. CONfitemini dño[4]/uocate ĩ noĩe eius:notas facite ĩ pplis opatiões ei⁹.
2 Canite ei/pſallite ei:loquimini in omnibus ſepatis eius.
3 Gloriamini in nomine ſanctitatis eius:lętabitur cor quęrentium dominum[4].
4 Quęrite dominum[4]& fortitudinem eius:quęrite facies eius iugiter.
5 Recordamini ſepata eius quę fecit:miracula eius/& iudicia oris eius.
6 Semen abraham ſerui eius:filii iacob electi eius.
7 ¶Ipſe dominus[4]deus noſter:in uniuerſa terra iudicia eius.
8 Recordatus eſt in ęternum† pacti ſui:uerbi quod pręcępit mille generationi. †ęterno
9 Quod feriit cum abraham:& iuramenti ſui iſaac.
10 Et fecit ſtare illud iacob in pręceptum†:iſraeli pactum ſempiternum. †precepto
11 Dicẽdo. Vox dei recitata. tibi dabo terrã chanaan/funiculum hęreditatis ueſtrę.
12 Propheta. Exiſtẽtibus ipſis gẽtibus numeri/uelut parum:& peregrinãtibus in ea.
13 Et iuerunt de gente ad gentem:de regno ad populum alterum.
14 Non dimiſit hominem ad calũniandum eos:& corripuit ſuper eos/reges.
15 Deus. Ne tangite in chriſtis meis:& prophetis meis ne malefacite.
16 Propheta. Et uocauit famem ſuper terram:omne ſuſtentaculum panis fregit.
17 Miſit faciebus eorum uirum:in ſeruum† uenundatus eſt ioſeph. †ſeruo
18 Afflixerunt in compede pedem eius:ferrum ingreſſa eſt anima eius.
19 Vſqꝫ ad tẽpus ueniendi uerbum eius:dictum domini[4] purificauit eum.
20 Miſit rex & ſoluere fecit eum:poteſtas populorum & aperuit illi.
21 Poſuit eum dominum domui ſuę:& poteſtatem in omni acquiſitione ſua.
22 Ad ligandum principes eius in anima ſua:& ſenes eius ſapientes faciet.
23 Et uenit iſrael in ęgyptum:& iacob peregrinatus eſt in terra cham.
24 Et creſcere fecit populum ſuum ualde:& roborauit eum ſuper anguſtatores eius.
25 Vertit cor eorum ad odiendum populum ſuum:ad machinandum in ſeruos ſuos.
26 Miſit moyſen ſeruum ſuum:aaron quem elegit in ſe.
27 Poſuerunt in eis uerba ſignorum ſuorum & ſepatorum:in terra cham.
28 Miſit obſcuritatem & obſcurauit:& non rebellarunt uerbis eius.
29 Vertit aquas eorum in ſanguinem†:& fecit mori piſcem eorum. †ſanguini
30 Ebulliuit terra eorum ranas:in cubiculis regum eorum.
31 Dixit/& uenit mixtura:pediculi in omnem terminum eorum.
32 Dedit pluuias eorum grandinem:ignẽ flãmarum in terra eorum.
33 Et percuſſit uitem eorum & ficum eorum:& confregit lignum finis eorum.
34 Dixit/& uenit locuſta & bruchus:& non erat numerus.
35 Et comedit omnem herbam in terra eorum:& comedit fructum humi eorum.
36 Et percuſſit omne primogenitum in terra eorum:primitias omnis fortitudinis† eorũ. †omnis fortitudini
37 Et fecit exire eos in argento & auro:& non fuit in tribubus eorum imbecillis.
38 Lętata eſt ęgyptus egredientibus ipſis:quoniam cecidit timor ipſorum ſuper eos.

toper torio 39 Expandit nubem in opertorium: & ignem ad lucendum nocte.
40 Petiit: & fecit uenire coturnicem, & pane cœlorum ſaturabit eos.
41 Aperuit petram & fluxerunt aquæ: iuerunt in ſiccitatibus flumen.
42 Quia recordatus eſt uerbum ſanctitatis ſuæ: cum abraham ſeruo ſuo.
43 Et exire fecit populum ſuum in exultatione: in cantu electos ſuos.
44 Et dedit eis terras gentium: & laborem populorum hęreditabunt.
45 Propterea cuſtodient pręcępta eius: & leges eius ſeruabunt, halelu iah.

Titulus nullus eſt. ¶ Materia pſalmi ex ipſo clare apparet. Eſt enim hiſtoria rerum geſtarum a promiſſione facta abrahę de terra promiſſiōis vſq; ad introductum populum in terram promiſſionis: non vt hiſtoria ſed vt materia diuinę laudis.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta inuitat filios iſrael ad laudandū colēdūq; deū, & ad narrādū opera dei erga illos: inchoās ab abraham vſq; ad poſſeſſam terram promiſſionis.

¶ Perſonę loquentes ſunt propheta & deus.

Confitemini domino. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuā materię, & executiuā, ibi canite ei. Proponit tria filiis iſrael. ſ. cōfitemini domino, cōfeſſione laudis, vocate in nomine eius: hoc eſt petite non in nomine alicuius dei (baal &c̄.) ſed in nomine eius. ſ. domini. notas facite in populis operationes eius. non ſolum laudate & adorate dominum: ſed etiam prędicate in populis diuerſarū ciuitatum operationes quas operatus eſt dominus, abrahę aliiſq; patriarchis & populo iſrael.

¶ Canite ei. Incipit hic pars executiua tali ordine. Prio tractat illa particula, cōfitemini. Secūdo illa, vocate, ibi lętabitur. Tertio illa, notas facite operationes, ibi ipſe dn̄s deus noſter. ¶ Declarat itaq; laudandū dn̄m, tum quo ad modū laudādi. ſ. cantu. canite ei, pſallite ei. Geminat monitionem cantus, ad exaggerandā rōnem canendi. Tum quo ad materiam. Loquimini in oībus ſepatis, hoc ē mirabilibus, eius, cātādo. Tum quo ad modum ex parte laudātiū. Gloriamini in noīe ſanctitatis eius. Ad gaudium immo iactātiā quādā nō in noīe ꝓprio ſed in noīe diuinę ſanctitatis manifeſtatę in eis, inuitat cantātes. Et intēdit vt cātādo mirabilia dei, ſimul gloriētur ſe ſub noīe ſanctitatis diuinę viuere, militare &c̄.

Lętabitur. Tractat hic illa pticula, vocate. tum quo ad modū ex parte vocātiū. Lętabitur cor quęrentiū dn̄m. Vocandus ſeu quęrēdus eſt deus lęto corde: hoc eſt ex amore tanto ꝙ pariat lętitiam in actu quęrendi dominum. ¶ Tum quo ad rem quęſitam. Quęrite dn̄m. Tria explicat quęrenda in deo. Primo dn̄m: non vt ſit dn̄s (quia velimus nolimus eſt dn̄s) ſed ex parte noſtri: vt. ſ. ſimus digni ſerui eius: ac per hoc dominetur noſtri vt dignorū ſeruorū. Et fortitudinē eius. Potētia eius ſcdo quęrēda ē: vt pugnet pro nobis. Quęrite faciem eius. Gratia eius tertio per faciem ſignificata quęrenda deſcribitur iugiter, cōtinue. virtualiter quidem (hoc eſt ſm intētionē) ſine intermiſſione: actualiter autem locis & tēporibus congruis. ¶ Tum quo ad memoriā. Recordamini ſepata eius quę fecit. Recurrentes ad dn̄m, monet etiā ad memoriā reuocare opera quę deus fecit admiratione digna: quæ ſunt innumera. Et ſpecialiter miracula eius, quę excedunt facultatē naturæ, & iudicia oris eius: hoc eſt quę per ſeipſum velut ore proprio per ſententiam protulit deus. vt in ſubuerſione ſodomę & gomorę, in flagellis & ſubmerſione ęgyptiorum, in punitione dathan & abiron, core &c̄. ¶ Semen abraham. Dixerat cōfitemini, vocate, quęrite, recordamini, nec explicauerat quos alloquitur: modo explicat ſe alloqui populum iſrael. Semen abraham ſerui eius. Nuncupatur ſpecialiter abraham ſeruus dei, quia fuit primus ſeparatus ab idolatris gentibus ad colendum vnum deum. Appellaturq; populus non ſemen adam, noe aut ſem ſed abrahę: quia fuit primus cui promiſſa eſt terra promiſſionis, & eſt primus pater fidei: de quo ſcriptum eſt. credidit abraham deo &c̄. Filii iacob. Nō ſuffecit appellare populum ſemen abrahę: quia ſub abrahę ſemine poterat compręhendi iſmael cum filiis cethurę & eſau. Et propterea ad ſpecificandum ſemen abrahę, ſubiungit filii iacob. Acſi aperte diceret. non intuito totum ſemen abrahæ, ſed ſemen abrahæ filios iacob. Electi eius. Nominatiuus pluralis eſt electi: & adiacet ſubſtantiuo filii. & eſt ſenſus ꝙ filii iacob ſunt electi dei. Et hoc ad differentiam filiorum abrahę & iſaac. nullus ſiquidem filiorū iacob excluſus eſt ab electione dei: hoc eſt quin fuerit pars populi dei. Sed inter filios abrahæ multi ſūt excluſi: & ſolus iſaac eſt electus. & inter filios iſaac ſolus iacob eſt electus.

Ipſe dn̄s. Tractat hic illa pticula, notas facite in populis opatiōes eius: ichoādo a cōibus toti mūdo. Ipſe dn̄s, deus nr̄, ſcz. cultus: i vniuerſa terra iudicia eius, hoc ē cui⁹ iudicia ſe extēdūt ad vniuerſam terrā. ¶ Recordatus eſt. Incipit narrare opatiōes dei erga pplm̄ iſrl: & ad magnificādū hoc bn̄ficiū pmiſit curā dei erga vniuerſam terrā. Acſi aperte diceret ꝙ ille cui incūbit curam habere vniuerſę terræ, in tam magna mole regiminis recordatus eſt fœderis minimi. In ęternum pacti ſui, gene. 15. ſcripti: verbi qd̄ pcępit mille generatiōi. Ipm̄ fœdus appellat verbū pcęptū a deo, nō vni aut tribus aut decē, ſed

mille generationi.numerus finitus pro infinito.Pręcęptū aūt dicitur:qa ordinatum a deo eſt.¶ Quod ſecit cū abraham.Explicat primā perſonā cū qua deus cōtraxit fœdus.ſ.abrahā.Et iuramenti ſui iſaac. Gene.26.firmatur promiſſio facta abrahę,dicēte deo ad iſaac.tibi & ſemini tuo dabo vniuerſas regiones has,complens iuramentū quod ſpopondi abraham patri tuo.Et appellatione iuramenti intellige immobilē volūtatē.¶ Et fecit ſtare illud iacob/datiui caſus,pcęptū/etiam datiui caſus:hoc eſt ad pręceptum.Ideo diuinum pactum firmatum dicitur iacobo in pręceptum/propter vinculum obligatorū quod pepent in ipſo iacob ad cultū dei/& ad decimarū oblationē:vt apparet gene.28.vbi poſt firmatā eandē promiſſionē iacobo,clare dicitur ꝙ vouit votū dn̄o &c̄.Iſraeli pactū ſempiternū.Gene.35. dixit deus ad iacob.nō vocaberis vltra iacob,ſed iſrael erit nomen tuū.terrā quā dedi abrahā & iſaacq dabo tibi & ſemini tuo poſt te.hoc eſt pactū iſraeli ſempiternū:quod prius fuerat eidē vocato iacob ī pcęptum/ordinatū a deo cū ſubſecuto vinculo.¶ Dicēdo. Vox dei introducitur paciſcentis. Tibi dabo terrā chanaan.hoc eſt pactū cū abraham initum. Tibi/abrahę in ſemīe tuo,dabo terram chanaan funiculū hęreditatis veſtrę/tanq̄ hęreditatē veſtrā funiculo diſtinctā a reliquis partibus mūdi. Quū dixiſſet tibi,ſubiunxit hęreditatis veſtrę/explicans ſucceſſores. ¶ Exiſtentibus ipſis gentibus numeri. Deſcripta operatione dei pmiſſoria terræ pmiſſionis/deſcribit cōſequēter diuinā cuſtodiā reſpectu patriarcharū.Exiſtētibus itaqꝫ ipſis.ſ.abraham & iſaac & iacob,gentibus numeri velut paruum / hoc eſt q̄ facile numerari poſſent:quia pauci erant filii/ſerui & vernaculi eoꝝ.& peregrinantibus in ea.Explanat quod dixerat gentibus numeri quo ad qualitatē.& peregrinātibus/non habentibus arcem ſeu ciuitatē ſed peregrinantibus in ea/terra chanaan:iuxta verbū ſtephani act.7.de abraham.& nō dedit ei hęreditatē in ea nec paſſum pedis,ſed promiſit &c̄.¶ Et iuerunt de gēte ad gētem. Et qdē de abraham triplex legiť peregrinatio.ſ.de chaldęa per ſyriam in terram chanaan,& inde ī ęgyptū:& poſt reuerſionē ex ęgypto peregrinatus eſt in gerara,quę paleſtina dicitur. Iſaac aūt vnica legiť peregrinatio ī terram paleſtinoꝝ. Iacob vero primo iuit in ſyriam/& reuerſus cū vxoribus & filiis habitauit apud ſicchimitas:& inde progreſſus eſt in bethel. Huiuſmodi migrationes deſcribuntur ex diuerſitate gentium & regnoꝝ,propter diuerſitatē principum.¶ Nō dimiſit hoīem ad calūniandū eos.Ecce cuſtodia diuina.exiſtētibus paucis/peregrinis/in tot itineribus:inter tantas diuerſitates,nō permiſit opprimi eos.Et corripuit ſuper eos reges:pharaonem.ſ.regē ęgypti/abimelech regem in geraris.¶ Ne tangite. Vox dei introducitur facta ad abimelech regē de abrahā gene.20.redde viro ſuo vxorē & orabit pro te,quia propheta eſt.Ne tangite in chriſtis meis,& prophetis meis ne malefacite.Appellat patriarchas vnctos & prophetas:explicando vnctionē eoꝝ fuiſſe in prophetas.Et quidem abraham deus appellauit prophetā. Iſaac vero gene.27.manifeſtatur propheta/poſt benedictionem iacob pdicens ventura vtriqꝫ filio. Iacob quoqꝫ gene.49.clare prophetat ventura futuris temporibus.Plr̄ aūt dicitur/ne tangite/ne malefacite:quoniam pluries deus legitur has inhibitiones feciſſe:vt patet gene.31.&.35.

Et vocauit famem. Tertia diuina operatio deſcribitur in diuina prouidentia pro ſuſtētatione filiorum iſrael,pręmittendo/cuſtodiendo/& exaltando ioſeph.Et vocauit famem ſuper terram/tempore iacob:& omne ſuſtentaculum panis fregit.Metaphoricus eſt ſermo:ad ſimilitudinem frāgētis baculum quo ſuſtentatur/deſcribendo caritatem annonę. ¶ Miſit faciebus eorum virum. Vbi aduerte ꝙ licet fratres ioſeph vendiderunt ipſum,deus tamen ex intentione miſit ioſeph mediante venditione fratrū. Et propterea hanc mediam cauſam ſubdidit.in ſeruum venundatus eſt ioſeph.¶ Affixerunt in cōpedē pedē eius.Afflictio ioſeph quia noluit conſentire adulterio cū dn̄a ſua deſcribitur. Ferrum ptranſiit anima eius.non ſolū libertatem pedum perdidit,ſed triſtitiam animi incurrit ex ferro compedum.Per quod ſignificantur compedes afflictiui.¶ Vſqꝫ ad tēpus veniendi verbum eius/hoc eſt vſqꝫ ad tempus quo venit tempus manifeſtandi ſomnium pharaonis:dictum dn̄i/conteſtatum in illo a principe pincernarum,purificauit eū/ad literam a corporalibus immūdiciis.totonderunt enim ioſeph vt mundus compareret corā pharaone.¶ Miſit rex/pharao,& ſoluere fecit eū/a vinculis:poteſtas populorum/idem pharao habens poteſtatē ſuper populos,& aperuit illū/hoc eſt aperuit carceres vt liberaret illū. Poſuit eum/pharao,eum/ioſeph,dominum domūi ſuę/ſcilicet pharaonis:& poteſtatem in omni acquiſitione ſua. ¶ Ad ligandum principes eius in anima ſua/ſcilicet ipſius ioſeph:& ſenes eius/pharaonis,ſapientes faciet.Duę deſcribuntur pręrogatiuę ioſeph. Altera datę a pharaone poteſtatis ad obligandum etiā pricipes prout ipſi ioſeph videretur. Altera expectata,ad efficiendum ſapientes etiam ſenes eius. ¶ Et venit iſrael ęgyptum/ſub vmbra ioſeph:& iacob peregrinatus eſt in terra cham. Ægyptus ipſa vocatur terra cham a filio noe.

Et creſcere fecit. Proſequendo hiſtoriam tractat mirabilia opera dei in ęgypto patrata. Et creſcere fecit populum ſuum valde/poſt mortem ioſeph:& roborauit eū ſuper/hoc eſt plusq̄, anguſtatores eius/ ęgyptios.¶ Vertit cor eorū/dn̄antiū ī ęgypto,ad odiēdū populū ſuū/dei. Vertit aūt/ſubtrahēdo gr̄am & pmiſſiue/nō incitando ad odiū.deus.n.nō eſt incitator ad peccatū.Ad machinandum ī ſeruos ſuos/ non ſolum ad odio habendum ſed etiam ad machinandum cōtra populū dei.machinati ſunt.n.affligere eos operibus duris luti & lateris,& occidere infantulos eoꝝ tū p obſtetrices tum per expoſitionē in

ſlumine.℃ Miſit moyſen ſeruũ ſuũ:nec ſolũ moyſen,ſed aaron/fratrẽ eius,quẽ elegit in ſe/ hoc eſt ſibi ad ſacerdotiũ.Poſuerunt/filii iſrael ad quos miſſi ſunt a deo moyſes & aaron,in eis/moyſe & aaron,verba ſignorum ſuorum/ſibi datorum a deo:& ſeparatorũ.i.mirabilium,in terra cham/ in ęgypto.hoc eſt acceptauit populus,& conſtituerunt vt moyſes & aaron verba facerent coram pharaone iuxta ſigna & mirabilia dei promiſſa.℣ Miſit obſcuritatem.A nona ęgypti plaga incipit. & obſcurauit/factę ſunt enĩ tenebrę in ęgypto:& nõ rebellarũt verbis eius.Iſta pticula ſm ordinẽ ſentẽtiarũ iungitur cũ pręcedenti verſiculo.poſuerũt in eis verba ſignorũ ſuorũ & ſepatorũ in terra cham:& non rebellarunt verbis eius.Deſcribit.n.populi(vt dictũ eſt)aſſenſum verbis moyſi ex parte dei propoſitis:& deinde incipit narrare prodigia.miſit obſcuritatem &c̃.metricus enim ſtylus intercępit ſentẽtias. ℣ Vertit aquas eorum in ſanguinem(prima fuit hæc plaga)& fecit mori piſcem eorum/multitudinẽ piſcium.℣ Ebulliuit terra eorũ ranas(ſecũda eſt plaga)ĩ cubiculis regũ eorum:hoc eſt vſq; ad cubicula regia. ℣ Dixit:& venit mixtura/multimodi generis muſcarum.& fuit quarta plaga.Pediculi in omnem terminũ eorum.& fuit tertia plaga.℣ Dedit pluuias(ſeptima eſt plaga)grandinẽ:nec ſolum grandinem,ſed ignẽ flammarum in terra eorũ.ignis enim & grando pariter ferebantur. Et percuſſit vitem eorum & ficum eorum:& confregit lignum finis eorum.effectus deſcribitur grandinis. ℣ Dixit,& venit locuſta. Octaua fuit plaga bruchi & locuſtarum innumerabilium.Inter locuſtas & bruchos differẽtia eſt.locuſtę alatę,bruchi ſine alis ſunt.Cõmune tamen eſt vtriſq; comedere ſeu corrodere herbas.Et comedit omnem herbam in terra eorum.Dãnum a locuſtis illatum deſcribitur.℣ Et percuſſit(decima eſt plaga mortis primogenitorũ)primitias omnis fortitudinis eorũ. Primos partus appellat primitias fortitudinis/potentię eorum.℣ Et exire fecit/de ęgypto,eos/populum ſuum,in argento & auro/ſpoliatis ęgyptiis:& non in tribubus eorum imbecillis.Mirabilis gratia q in tam exceſſiua multitudine nec vnus ęgrotaret.℣ Lętata eſt ęgyptus egrediẽtibus ipſis/filiis iſrael:quoniam cecidit timor ipſorum/filiorum iſrael,ſuper eos/ ęgyptios videndo mortuos omnes primogenitos.Et hic fuit fructus tot miraculorum:vt ſcilicet exirent filii iſrael de ſeruitute ęgyptiorum.

Expandit nubem.Proſequendo hiſtoriam/narrat mirabiles operationes dei in itinere populi ad terram promiſſionis.Expandit nubem in opertorium/ab ęſtu in die:& ignem/columnam igneam,ad lucendũ nocte/coram populo.Fecit venire coturnicem/in cibum eorum:& pane cœlorum/hoc eſt mãna, ſaturabit eos. Futurum ſaturabit ad denotãdam perſeuerantiam mannę per totum illud tempus 40.annorũ apponitur.Aperuit petram & fluxerunt aquę:iuerunt/aquę,in ſiccitatibus/deſerti,flumen/hoc eſt tanq̃ flumen/ſeu conficientes flumen.℃ Quia recordatus eſt verbum ſanctitatis ſuę.Rationẽ tot mirabilium operum diuinorum reddit diuinum verbum habitũ cum abraham patriarcha.℣ Et exire fecit.Recordatio abrahę non ſolum prędictorum ſed etiã ſubſequentium ex ipſa coniunctione monſtratur ratio.Et exire fecit populũ ſuũ ĩ exultatione/de deſerto:in cantu electos ſuos.Et dedit eis terras gentium/amorręorum & chananęorum:& laborem populorum/qui prius ibi habitauerant,hęreditabunt/hęreditario iure abrahę poſſidendo perſeuerabunt.℣ Propterea cuſtodient pręcepta eius/dei obediendo:& leges eius ſeruabũt/viuendo & operando ſm eas.Hic eſt fructus reddẽdus a populo propter tot bñficia.Halelu iah/hoc eſt laudate deũ.Regredit̃ enim ad initium vnde pſalmus incœpit:vt intelligamus omnia eſſe dicta quatenus ſunt materia laudis diuinę.Amen.

℃ VVLGATA EDITIO.℃ Haleluiah. CV.

COnfitemini dño:quoniam bonus,quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Quis loquetur potentias domini:auditas faciet omnes laudes eius.
Beati qui cuſtodiunt iudicium:& faciunt iuſtitiam in omni tempore.
Memento noſtri dñe in beneplacito populi tui:uiſita nos in ſalutari tuo.
Ad uidendum in bonitate electorum tuorũ:ad lętandum in lętitia gentis tuę:ut lauderis cum hęreditate tua.
Peccauimus cum patribus noſtris:iniuſte egimus,iniquitatem fecimus.
Patres noſtri,in ęgypto non intellexerunt mirabilia tua:non fuerunt memores multitudinis miſericordię tuę.
Et irritauerunt aſcendentes in mare:mare rubrum.
Et ſaluauit eos propter nomen ſuum:ut notam faceret potentiam ſuam.
Et increpuit mare rubrum & exiccatum eſt:& deduxit eos in abyſſis ſicut in deſerto.
Et ſaluauit eos de manu odientium:& redemit eos de manu inimici.
Et operuit aqua tribulantes eos:unus ex eis non remanſit.

Et crediderunt uerbis eius:& laudauerunt laudem eius.
Cito fecerunt/obliti ſunt operum eius:& non ſuſtinuerunt conſilium eius.
Et concupierunt concupiſcentiam in deſerto:& tentauerunt deum in inaquoſo.
Et dedit eis petitionem ipſorum:& miſit ſaturitatem in animas eorum.
Et irritauerunt moyſen in caſtris:aaron ſanctum domini.
Aperta eſt terra & deglutiuit dathan:& operuit ſuper congregationem abiron.
Et exarſit ignis in ſynagoga eorum:flamma combuſſit peccatores.
Et fecerunt uitulum in choreb:& adorauerunt ſculptile.
Et mutauerunt gloriã ſuã:in ſimilitudinem uituli comedentis fœnum.
Obliti ſunt deũ qui ſaluauit eos:q fecit magnalia in ęgypto/ mirabilia in terra cham/ terribilia in mari rubro.
Et dixit ut diſperderet eos:ſi nõ moyſes elect9 eius ſtetiſſet in cõfractiõe i cõſpectu ei9.
Vt auerteret iram eius ne diſperderet eos:& pro nihilo habuerunt terrã deſiderabilem.
Nõ crediderũt uerbo ei9/& murmurauerũt in tabnaculis ſuis:nõ exaudierũt uocẽ dñi.
Et eleuauit manum ſuam ſuper eos:ut proſterneret eos in deſerto.
Et ut deiiceret ſemen eorum in nationibus:& diſperderet eos in regionibus.
Et initiati ſunt beelphegor:& comederunt ſacrificia mortuorum.
Et irritauerunt eum in adinuentionibus ſuis:& multiplicata eſt in eis ruina.
Et ſtetit phinees & placauit:& ceſſauit quaſſatio.
Et reputatũ eſt ei in iuſtitiã:in generatiõe & generatione uſq; in ſempiternum.
Et irritauerunt eum ad aquas contradictionis:& uexatus eſt moyſes propter eos,quia exacerbauerunt ſpiritum eius.
Et diſtinxit in labiis ſuis:non diſperdiderunt gentes quas dixit dominus illis.
Et commixti ſunt inter gentes & didicerũt opera eorum/& ſeruierunt ſculptilibus eorum:& factum eſt illis in ſcandalum.
Et immolauerunt filios ſuos & filias ſuas demoniis.
Et effuderunt ſanguinem innocentem : ſanguinem filiorum ſuorũ & filiarum ſuarum, quas ſacrificauerunt ſculptilibus chanaan.
Et infecta eſt terra in ſanguinibus & contaminata eſt in operibus eorum : & fornicati ſunt in adinuentionibus ſuis.
Et iratus eſt furore dñs in populũ ſuum:& abominatus eſt hęreditatem ſuam.
Et tradidit eos in manus gentium:& dominati ſunt eorum qui oderunt eos.
Et tribulauerũt eos inimici eorũ/& humiliati ſũt ſub manibus eorũ:ſepe liberauit eos.
Ipſi aũt exacerbauerunt eum in conſilio ſuo:& humiliati ſunt in iniquitatibus ſuis.
Et uidit cum tribularentur:cũ exaudiret orationem eorum.
Et memor fuit teſtamẽti ſui:& pœnituit eũ ſecundũ multitudinẽ miſericordię ſuę.
Et dedit eos in miſericordias:in conſpectu omnium qui cęperant eos.
Saluos fac nos domine deus noſter:& congrega nos de nationibus.
Vt confiteamur nomini ſancto tuo:& gloriemur in laude tua.
Benedictus dñs deus iſrael a ſeculo & uſq; in ſeculũ:& dicet omnis populus fiat fiat.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Haleluiah. CVI.

1 Prophecta. COnfitemini dño[4]:quoniam bonus,quoniam eterno gratia eius.
2 Quis loquetur fortitudines dñi[4]:auditam faciet omnem laudem eius?
3 Beatitudines cuſtodientium iudicium:facientis iuſtitiam in omni tempore.

4 Recordare mei dñe in uoluntate populi tui:uiſita me in ſalute tua.
5 Ad uidẽdũ ĩ bõitate electoꝝ tuoꝝ:ad lętãdũ ĩ lętitia gẽtis tuę,ad glĩãdũ cũ hr̃ditate tua.
6 Peccauimus cum patribus noſtris:obliquauimus/impie egimus.
7 Patres noſtri/in ęgypto non intellexerunt ſeparata tua:non ſunt recordati multitudi-
†mari canne nis gratiarum tuarum,& rebellarunt ſuper mare/in mari rubro†.
8 Et ſaluauit eos propter nomen ſuũ:ad faciendum ſcire fortitudinem ſuam.
†mari canne 9 Et increpauit in mari rubro†:& aruit,& fecit ire eos in abyſſis uelut deſerto.
10 Et ſaluauit eos a manu odientis:& redemit eos a manu inimici.
11 Et operuerunt aquę anguſtatores eorum:unus ex ipſis non ſuperfuit.
12 Et crediderunt in uerbis eius:cecinerunt laudem eius.
†cõſilio 13 Feſtinauerunt/obliti ſunt operũ illius:nõ expectauerunt conſilium†eius.
14 Et deſiderauerunt deſiderium in deſerto:& tentauerunt deum in ſolitudinibus.
15 Et dedit eis petitionem ipſorum:& miſit maciem in animam eorum.
†moyſi 16 Et zelati ſunt moyſen†in caſtris:aaron ſanctum†domini.
†aarõ ſancto 17 Apta eſt terra:& deglutiuit dathan,& operuit ſuper congregationem abiram.
18 Et exarſit ignis in congregatione eorum:ad inflãmandum flamma impios.
19 Facient uitulum in choreb:& curuauerunt ſe conflatili.
20 Et mutauerunt honorem eius:in ſimilitudinem bouis comedentis herbam.
21 Obliti ſunt dei ſaluatoris ſui:facientis magna in ęgypto.
†mare canne 22 Separata in terra cham:terribilia ſuper mare rubrum†.
23 Et dixit ad delendum eos:niſi moyſes electus eius ſtetit in diuiſione coram faciebus eius/ad
auertendum iram eius a diruendo.
24 Et deſpexerunt in terra deſyderabili:non crediderunt ſermoni eius.
25 Et murmurauerunt in tentoriis ſuis:non audierunt in uoce domini.
26 Et eleuauit manũ ſuam ſuper ipſos:ad faciendum cadere eos in deſerto.
27 Et ad faciendũ cadere ſemen eorũ in gentibus:& ad diſpergendum eos in terris.
28 Et coniuncti ſunt baalpheor:& comederunt ſacrificia mortuorum.
29 Et fecerunt indignari in operibus ſuis:& creuit in eis mortalitas.
30 Et ſtetit pinchas & iudicauit:& eſt reſtricta mortalitas.
†iuſtitię 31 Et reputatum eſt ei in iuſtitiam†:generationi & generationi uſqꝫ ęternum.
32 Et fecerunt indignari ſuper aquas litis:& fuit malum moyſi propter eos.
33 Quia fecerunt rebellare ſpiritum eius:& locutus eſt in labiis ſuis.
34 Non deleuerunt populos:quos dixit dominus eis.
35 Et commixti ſunt in gentibus:& didicerunt opera eorum.
36 Et ſeruierunt ſimulachris eorum:& fuerunt eis impactioni.
37 Et immolauerunt filios ſuos & filias ſuas demonibus.
38 Et effuderunt ſanguinem mundum/ſanguinem filiorum ſuorũ & filiarum ſuarũ quos
ſacrificauerunt ſimulachris chanaan:& polluta eſt terra in ſanguinibus.
39 Et coinquinati ſunt in operibus ſuis:& fornicati ſunt in operibus ſuis.
40 Et iratus eſt furor dñi in populum ſuum:& abominatus eſt hęreditatem ſuam.
41 Et dedit eos in manu gentium:& dominati ſunt in eos odientes eos.
42 Et afflixerunt eos inimici eorum:& humiliati ſunt ſub manu eorum.
43 Vicibꝰ multis liberauit eos:& ipſi rebellauerũt ĩ cõſilio ſuo/& hũiliati ſũt ĩ iniqtate ſua.

44 Et uidit in anguſtia eorum:audiente ipſo eorum ſuſpirium.
45 Et recordatus eſt eis pacti ſui:& pœnituit ſm multitudinem gratię ſuæ.
46 Et dedit eos ad miſericordias†:faciebus omnium captiuantium eos. †miſericordiis
47 Salua nos domine[a] deus noſter,& congrega nos de gentibus : ad confitendum nomini
ſanctitatis tuę,ad gloriandum in laude tua.
48 Bñdictus dñs[a] deus iſraelis ab ęterno & uſq; ęternũ:& dicet oĩs ppl's amen. halelu iah.

TItulus eſt.Halelu iah:hoc dſt laudate deum.Et verę materia pſalmi ſignificatur ꝙ eſt laus dei.Inuitat enim propheta filios iſrael ad laudandum deum propter bonitatem diuinam monſtratam eis multiplici gratia venię & multiplici fortitudine.affert.n.multas res geſtas ab exitu de ęgypto vſq; ad tẽpora dauidis ad conteſtandum dictas gratias & fortitudines.

ℂ SVMMARIVM EST.

ℂ Propħa filios iſrael inuitat ad laudãdũ deũ pp dei bonitatẽ, gratiã ac potẽtiã.tũ erga iuſtos: quorum beatitudinẽ ſtatuit ĩ bonitate electoꝝ,ĩ lętitia diuinę gẽtis,ĩ gl'iatiõe diuinę hęreditatis. Tũ erga peccatores pfes:quos ſepties ĩ deſerto,& multis vicibus in terra ꝓmiſſiõis liberauit,gratificauit &c̃.

ℂ Perſona loquens propheta eſt.

COnfitemini domino.Diuiditur pſalmus in partes duas:ꝓpoſitiuã materię,& executiuã,ibi beatitudines. Proponit tria.ſ.inuitationẽ ad laudãdũ deum,confitemini dño.triplicem materiam laudis.ſ.bonitatem,quoniam bonus:gratiam,quoniã ęterno gratia eius:& potẽtiam,quã ab effectu appellat fortitudines dñi. Tertio difficultatem laudandi deũ.quis loquetur fortitudines dñi,auditam faciet oẽm laudem eius?quaſi dicat nullus ad hoc eſt idoneus.¶ Vbi nota ꝙ bonitas dei refertur ad intẽtionẽ ſeu volũtatẽ diuinã.& ſignificaẽ quoniã eſt bone voluntatis,qm̃ nõ vult niſi bonũ. Gratia autẽ refertur ad rationẽ benefaciẽdi:ꝙ.ſ.non ex beneficiis recæptis,nõ ex meritis,nõ ex indigentia,ſed ex gratia donat.Et hæc extendiẽ vſq; ad ęternum:vt inexhauſta & infatigabilis ſignificetur perpetuis tẽporibus.Fortitudines dęmum,vires potentes ad oẽm gratiam & ad omne benefacere ſignificant. Et hæc omnia laudabilia ita vt enarrari non poſſint ad ingerendum ea auribus auditorum proponuntur.excuſat enim ſe propheta a plena narratione.

ℂ Beatitudines cuſtodientiũ. Incipit hic pars executiua tali ordine.Prio tractatur illa particula, quoniã bonus.Secundo gratia & fortitudo mixtim,ibi peccauimus.Tertio omnia ſimul, ibi benedictus.¶ Circa diſtinctionem huius pſalmi aduerte non ſepari partes in quibus tractatur de opere gratiæ & de opere fortitudinis,ſed interſecant ſeinuicem & miſcentur:quoniam in multis partibus ſimul vtrũq; tractaẽ.Et ꝓpterea noli mirari ſi ordo ſolitus in aliis pſalmis,hic non exponitur.

Beatitudines cuſtodientium. Tractans propheta de bonitate atq; omnipotẽte gratia dei erga filios iſrael,inchoat ſuſpirando a beatitudine hominum,definiẽdo in quo conſiſtit.ſ.in cuſtodia iudicii & executione iuſtitiæ:hoc eſt in curam habendo iudicii tum diuini tum rectę rationis,& in tribuẽdo vnicuiq; quod ei debetur.¶ Et ſtatuit beatitudinem in principio tractatus conſiſtere in virtute fidei curam habẽtis diuinoꝝ iudicioꝝ & in executione iuſtoꝝ operũ. Tum vt inchoet ab effectu quaſi connaturali diuinę bonitatis.deus enim bonus, quãtum ex ſe eſt iuſtos facit omni tẽpore homines & beatꝫ ex defectu autem noſtro prouenit ꝙ non omnes omni tẽpore ſimus iuſti. Tum vt ex mõſtrato fine noſtro diſcernere poſſimus a quo deficimus & in quo peccauimus.peccata enim & iniqua opera contrariantur aut beatitudini quæ eſt finis,aut iis quæ ſunt ad finem:tractaturus ſiquidem eſt de multis peccatis quibus receſſimus ab huiuſmodi vera beatitudine.Et eſt ſermo de beatitudine vera pręſentis vitę. ℂ Recordare.Deſcribit beatitudinem ipſam,nõ per modum deſcribentis ſed ſupplicantis,petẽdo illam.ita ꝙ propoſita beatitudine & in quo conſiſtit(hoc eſt quibus actibus noſtris comparatur) modo deſcribit partes ipſius beatitudinis quinq;.Duas ex parte dei vt cauſas.ſ.beneuolentiã & viſitationẽ.& tres ex parte noſtri vt partes integrales:videre,lętari,& gloriari.Recordare mei domine in voluntate,hoc eſt in tua volitione qua vis populum tuum.Res nobis minus gratas nolumus,gratas autem volumus.Quos deus odit dicitur nolle eos:& quos amat dicitur velle eos.Et propterea quo ad ſenſum idem eſt dicere in voluntate populi tui & in beneuolentia populi tui.Et dixit hoc tum ad differẽtiam tẽporis maleuolẽtię:qñ.ſ.deus eſt iratus populo ſuo.petit.n.vt ſit memor ſui nõ in ira ſed in beneuolẽtia populi ſui.Et hæc eſt prima radix cuiuſcũq; boni noſtri.quia enim deus bene vult nobis,ideo boni ſumus ſeu ſimus:& nõ econuerſo.Tum ad differẽtiam diuerſarum beneuolentiarum.eſt ſiquidem alia dei beneuolẽtia,qua nihil odit eoꝝ quę fecit,& vult omnia eſſe.alia qua vult aliquibus proſperitates tẽporales.alia qua vult aliquibus vtrũq; bonum:ſpirituale.ſ.& tẽporale.Et hæc beneuolẽtia ſignificatur,addẽdo populi tui. ℂ Viſita me,non moleſtando aut perdendo,ſed in ſalute tua,non humana.ad videdũ in bonitate electoꝝ tuoꝝ.Põdera tres partes beatitudinis eſſe tres effectus beneuolentię & viſitationis diuinę.Primus eſt ad videndũ oculis mentis.in bonitate.Duplex poteſt eſſe conſtructio. Vel

ꝙ denotetur res viſa:& ſit ſenſus.ad videndum bonitatem electorum tuorum:hoc eſt ad eſſendum in
bonis electorum tuorum.Ita ꝙ videre ſumitur pro habere:iuxta vulgarē loquēdi modum quo deſide
ramus videre nuptias filiorum & ſimilia:hoc ē intereſſe illis. Vel ꝙ ſignificetur qualitas ſeu modus vi/
dendi.multi.n.vident in ſuperbia cordis ſui/multi in luxuria affectus ſui.Deſcribit propheta effectū di
uinę viſitationis eſſe videre in bonitate non qualicūq; ſed electorum dei:hoc eſt bonitate propria ani
mis electorum.Et hæc viſio extenditur tam ad bona q̄ ad mala quæ occurrūt vidēda.magnū ſiquidem
donū gratiæ eſt videre tam bona q̄ mala in illa bonitate animi qua vident illa electi dei. ¶ Ad lętādū
in lętitia gentis tuæ.Secūdus fructus ſecūdaq; pars beatitudinis eſt lętitia nō qualiſcūq; ſed gentis di/
uinę/diuinam trahētis originē rōne diuinę gratię qua efficimur filii dei.Ad gloriandum cū hæredita/
te tua.Hæredes dei iidem ſunt qui & electi & gens dei.Sed diuerſa ratione.in hoc.n. pficitur beatitu/
do ꝙ gloriamur cū hæredibus dei,non in nobis ſed in hæreditate diuinorum bonorū. Hæc omnia p/
miſſa ad lrām fuerant pro beatitudine pſenti iudęorum obſeruantium legem dei.Petit autem prophe
ta hæc pro ſe/dicendo recordare mei:non ꝙ ſingularem doceat orationem,ſed vt quēlibet pro propria
beatitudine ſolicitum eſſe debere doceat.

Peccauimus. Tractantur hic mixtim ambę particulę.ſ.gratiæ & potētiæ:inchoando a neceſſitate
gratię.Peccauimus/operando pter aut cōtra finē noſtrum:nec ſoli peccauimus,ſed cum patribus no/
ſtris/imitātes eos.obliquauimus/non ſolū peccādo impedimētū pſtitimus noſtrę beatitudini ſed a re/
cto detorſimus actiones noſtras.impie egimus.Dictio hebraica interptata impie egimus/ſi latinitas
admitteret ſonat impiauimus.ita ꝙ peccato & obliquo addit impiam actionem/augēdo ſemper ora/
tionē. ¶ Patres noſtri.ibi fiat linea:& conſtruatur ſic.nō intellexerunt ſepata.i.mirabilia tua in ęgypto.
ita ꝙ ęgyptus ſignificatur locus mirabilium nō intellectorum.Non ſunt recordati multitudinis gra/
tiarum/quas feceras eis:& rebellauerunt ſuper mare in mari rubro/videntes pharaonem cum ęgyptiis
ſe perſequentē anteq̄ tranſirent mare rubrum.Rebellauerūt inquam dicendo moyſi. forſitan non erāt
ſepulchra in ęgypto,ideo tuliſti nos vt moreremur in ſolitudine &c̄.exo.14. ¶ Et ſaluauit eos.ecce gra
tia.propter nomen ſuū/glorificādum:ad faciendum ſcire fortitudinem ſuam.ecce potentia. ¶ Et incre
pauit in mari rubro.Modū ſaluandi deſcribit ad ſimilitudinē rephendentis mare tanq̄ impeditiuum
ſalutis populi ſui.& aruit/mare:& fecit ire eos in abyſſis/inter profundas aquas maris,velut deſerto/ter
ra arida.Et ſaluauit eos/ſic,a manu odiētis/ęgyptii:& redemit eos a manu inimici.Et operuerūt aquæ/
multiplicato beneficio,anguſtatores eoꝝ/ęgyptios:ita ꝙ vnus ex ipſis non ſuperfuit.Et crediderunt in
verbis eius/dictis p moyſen:cecinerūt laudē eius/poſt trāſitum maris rubri.cantemus domino &c̄.

Feſtinauerunt. Secundū crimen deſcribitur.Feſtinauerunt/poſt tantam gratiam ad peccādum,obli/
ti ſunt operum illius:ingratiſſimi tanq̄ obliti tot mirabiliū operū dei,nō expectauerunt conſiliū eius/
ſcilicet dei.Crimen quo deſiderauerunt comedere carnes/deſcribitur a diffidentia diuini conſilii:hoc ē
diuinę prouidentię.diffiſi ſunt enim ꝙ deus ſibi prouideret.Et propterea dicitur ꝙ non expectauerūt
ſeu ſperauerunt conſilium dei/prouidentiam dei ſibi prouidere. ¶ Et deſiderauerunt deſiderium in de/
ſerto/hoc eſt deſiderauerunt adimplere concupiſcētiam gulę in deſerto:& tentauerunt deum in ſolitu/
dinibus/dicendo. nūquid poterit deus parare menſam in deſerto? ¶ Et dedit eis petitionem ipſorū(ec/
ce gratia)dando coturnices nu.14.& miſit maciem in animam eorum.ecce fortitudo dei.Moyſes ſcri
bit propter hoc crimen fuiſſe multos mortuos in ſepulchris concupiſcentię:ſed non ſcribit qualis fue
rit mors illa.Hic ppheta nominat plagā illā maciē/dicendo.& miſit maciem in aīam eoꝝ/in vitā eoꝝ.
forte.n.repentina macie conſumpti ſunt qui per ingluuiem carnium peccauerant.

Et zelati ſunt. Tertium crimen inuidię erga moyſen & aaron.de quo nu.16.Et zelati ſunt/inuidia co
re dathan & abiron,moyſen in caſtris/deſerti de principatu:aaron ſanctum domini/hoc eſt ſanctifica
tum dño in ſummū ſacerdotem de ipſo ſummo ſacerdotio. ¶ Aperta eſt terra.ecce fortitudo dei in pu/
nitione.& deglutiuit dathan:& operuit ſuper congregationē abiram.Et exarſit ignis in congregatiōe
eorum.ſ.core & complicum:ad inflāmādum flamma impios. ¶ Aduerte(vt alias dictum eſt)ꝙ nō poſ
ſumus reddere numerum numero in vocabulo caſtrorum:quia apud nos caret ſingulari in illa ſigni/
ficatione.& propterea hic dicitur in caſtris:quum tamen textus hebreus habeat in caſtro.

Facient vitulum. Quartum crimen idolatrię ſcriptum exo.32.Facient vitulum.Futurū facient nō re/
ſpicit tempus pſalmi,ſed perſeuerātiam in crimine denotat:non reſpectu immediate pmiſſę inuidię,
ſed aliorum ſupradictorū criminum.In choreb/nomē eſt loci:& curuauerunt ſe conflatili/ſimulachro
conflato fuſorio opere adorando illud. ¶ Et mutauerunt honorem eius/dei,in ſimilitudinem bouis co
medentis herbam.Obliti ſunt/opere,dei ſaluatoris ſui/ab ęgyptiis:facientis magna in ęgypto.Sepa/
ta.i.mirabilia in terra cham:terribilia ſuper mare rubrum.exaggeratio eſt ingratitudinis. ¶ Et dixit/
deus moyſi,ad delendum eos/propter hoc crimen.ecce potentia.Niſi moyſes electus eius ſtetit in diui/
ſione faciebus eius.Metaphoricus eſt ſermo:tanq̄ deo ex vna parte exiſtente vt deleret populum/& po
pulo exiſtente in altera,moyſes poſuerit ſe medium ad ſepandam iram dei a populo.Et propterea ſub/
ditur.ad auertendum iram eius a diruendo/a totali deſtructione populi.

Et deſpexerunt. Quintum crimen diffidentię & murmuris (quando reuerſis exploratoribus noluerunt progredi ad terram promiſſionis) ſcriptum nu. 14. Et deſpexerunt in terra deſiderabili; non æſtimantes terram promiſſionis tam deſiderabilem: non crediderunt ſermoni eius, ꝙ deus daret ſibi illam. Et murmurauerunt in tentoriis ſuis, faciamus nobis ducem & redeamus in ægyptum: non audierunt in voce domini, loquentes: moyſen, ioſue, chaleb. Et eleuauit manum ſuam ipſis. Ecce potentia. ad faciendum cadere eos, morte, in deſerto. Et ad faciendum cadere ſemen eorum in gentibus: & ad diſpergendum eos in terris. ¶ Harum trium pœnarum ſola prima locum habuit: dum omnes numerati mortui ſunt in deſerto; nullo eorum intrante terram promiſſionis. Reliquas pœnas cōminatas non mandauit executioni: vt ſic etiam gratia locum haberet.

Et coniuncti ſunt. Sextum crimen alterius idolatriæ, ſcriptum nu. 25. Et coniuncti ſunt, ſacris, baalpheor: & comederunt ſacrificia mortuorum, hoc eſt immolata hominibus mortuis. de quorum numero erat baal. ¶ Et fecerunt indignari, deū, in operibus ſuis; & creuit in eis mortalitas. ecce fortitudo puniens. Et ſtetit pinchas & iudicauit, facto interfectionis vtriuſq; coeuntis: & eſt reſtricta mortalitas. ecce gratia ceſſantis mortalitatis. Et reputatum eſt ei, pinchas qui dicitur phinees, in iuſtitiam, ꝙ iterfecerit vtrunq;: non ſolum pro tunc, ſed generationi & generationi vſq; æternum.

Et fecerunt. Septimum crimen ad aquas contradictionis, ſcriptum nu. 20. Et fecerunt indignari; ad modum indignantis ſe habere deum, ſuper aquas litis: & fuit malum, pœnę & culpę, moyſi propter eos, occaſionaliter. Quia fecerunt rebellare ſpiritum eius ſcilicet moyſi. Rebellionem appellat incredulitatem in quam tunc lapſus eſt moyſes. num de petra hac poterimus eiicere aquam? Et locutus eſt in labiis ſuis. Qui loquitur in labiis minus intelligitur: vtpote verba infra labia retinens. Sic deſcribit locutum fuiſſe moyſen: quia verba eius non clare ſonabant incredulitatem propriā. Sed deus manifeſtauit illius incredulitatem. tum facto: quia in prima percuſſione virgę non exiuit aqua de petra. tum iudicio, dicendo quia non credidiſtis verbis meis &c.

Non deleuerunt. Hactenus propheta attulit ſeptem crimina populi egreſſi de ægypto: modo tranſit ad crimina filiorum, hoc eſt eorum qui ingreſſi ſunt terram promiſſionis. Verum non diſtincte numerat horum crimina ſicut diſtinxit crimina patrum in numerum ſeptenarium: ſed narrat multis vicibus eos in crimen idolatrię incidiſſe, ac propterea multis vicibus punitos, & multis vicibus diuina gratia liberatos. Hiſtorias tot criminum, tot punitionum, tot gratiarum, inuenies in libro iudicum. ¶ Non deleuerunt, patres noſtri filii egreſſorum ex ęgypto, populos, chananęos: quos dixit dominus eis, delendos eſſe. Occaſio criminum per hoc deſcribitur. Et propterea ſubditur. Et commixti ſunt in gentibus, idolatris non deletis: & didicerunt opera eorum. Ecce occaſio criminis. ¶ Et ſeruierunt ſimulachris eorum. Seruitus plus eſt q̄ adoratio. & fuerunt, gentes, eis, hebręis, impactioni, ad caſum. Et immolauerunt filios ſuos & filias ſuas demonibus. dira ſeruitus. Et effuderunt ſanguinem mundum: ſcilicet ſanguinem filiorum ſuorum & filiarum ſuarum quos ſacrificauerūt ſimulachris chanaan: & polluta eſt terra, promiſſionis, in ſanguinibus, humanis. Et coinquinati ſunt in operibus ſuis: & fornicati ſunt, fornicatione ſpiritus deſerendo deum & adhęrendo demoniis, in operibus ſuis. ¶ Et iratus eſt furor domini. Ecce fortitudo puniēs. & abominatus eſt hęreditatem ſuam, hoc eſt populum quem elegerat in hęreditatem. Et dedit eos in manu gētium, ſyrorum, moabitarum &c. & dominati ſunt in eos odientes eos. Et afflixerunt eos inimici eorum &c. ¶ Vicibus multis (ecce gratia) liberauit eos: & ipſi rebellauerunt, vicibus multis, in conſilio ſuo: & humiliati ſunt, vicibus multis, in iniquitate ſua. ¶ Et vidit in anguſtia eorum. Deſcribit rationem gratiæ a videndo anguſtias eorum, & ab audiendo. audiente ipſo ſuſpirium eorum. Et a memoria abrahę. Et recordatus eſt eis, ad bonum eorum, pacti ſui cum abraham. Et demum a gratia. & pœnituit, ad ſimilitudinem pœnitentis ſe habuit, ſm multitudinem gratiæ ſuæ. ¶ Et dedit eos. Ecce effectus videndi, audiendi, recordandi, pœnitendi: ſcilicet dare eos ad miſericordias faciebus omnium captiuantium eos. fecit enim ꝙ ii qui habebant eos captiuos, miſericordes ſe exhiberent captiuatis hebręis. Et intendit per hoc affluentiam diuinæ gratiæ tantam ꝙ non ſolum multis vicibus liberauit populum habitantem in terra promiſſionis a dominio principum gentilium: ſed ꝙ etiam diſperſos per mundum & abactos iudęos effecit gratioſos coram dominis ſuis.

Salua nos domine. Laudatis, bonitate, gratia & potētia dei in ſupradictis: quia minus perfecta gratia eſt ꝙ diſperſi bene videantur & tractentur, ſed ad perfectionem gratiæ requiritur ꝙ reducantur ad patriam, ideo ſupplicat propheta deo pro collectione diſperſorum. Salua nos domine deus noſter, & congrega nos de gentibus, in quas diſperſi ſumus: ad confitendum nomini ſanctitatis tuę, ad gloriandum in laude tua. primum reſpicit deum: ſecundum reſpicit nos ſm deum.

Benedictus. Exequitur propheta id ad quod hortatus eſt alios: tractando omnia ſimul, gratias ſeu laudes deo exhibens pro omnibus. Benedictus, benedictione laudis, ſupple ſit ſeu eſt, dominus deus iſraelis: ab æterno, a parte ante, & vſq; æternum, a parte poſt. & dicet omnis populus amen. i. vere: halelu iah, laudate deum. Amen.

VVLGATA EDITIO. Halelu iah.

CONfitemini domino:quoniam bonus, quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Dicãt qui redempti ſunt a domino:quos redemit de manu inimici,de regionibus congregauit eos.
A ſolis ortu & occaſu:ab aquilone & mari.
Errauerunt in ſolitudine in inaquoſo:uiam ciuitatis habitationis non inuenerunt.
Eſurientes & ſitientes:anima eorum in ipſis defecit.
Et clamauerũt ad dñm cum tribularentur: de neceſſitatibus eorum eripuit eos.
Et deduxit eos in uiam rectam:ut irent in ciuitatem habitationis.
Confiteantur domino miſericordias ęius:& mirabilia eius filiis hominum.
Quia ſaciauit animam inanem:& animam eſurientem ſaciauit bonis.
Sedentes in tenebris & umbra mortis:uinctos in mendicitate & ferro.
Quia exacerbauerunt eloquia dei:& conſilium altiſſimi irritauerunt.
Et humiliatum eſt in laboribus cor eorũ & infirmati ſunt:nec fuit qui adiuuaret.
Et clamauerunt ad dñm cũ tribularentur: de neceſſitatibus eorum liberauit eos.
Et eduxit eos de tenebris & umbra mortis:& uincula eorum diſrupit.
Confiteantur domino miſericordias eius:& mirabilia eius filiis hominum.
Quia contriuit portas ęreas:& uectes ferreos confregit.
Suſcępit eos de uia iniquitatis eorum:propter iniuſtitias enim ſuas humiliati ſunt.
Omnem eſcã abominata eſt anima eo℞:& appropinquauerunt uſq; ad portas mortis.
Et clamauerunt ad dñm cũ tribularentur:de neceſſitatibus eorũ liberauit eos.
Miſit uerbum ſuum & ſanauit eos:& eripuit eos de interitionibus eorum.
Confiteantur domino miſericordias eius:& mirabilia eius filiis hominum.
Et ſacrificent ſacrificium laudis:& annuncient opera eius in exultatione.
Qui deſcendunt mare in nauibus:facientes operationem in aquis multis.
Ipſi uiderunt opera domini:& mirabilia eius in profundo.
Dixit & ſtetit ſpiritus procellę:& exaltati ſunt fluctus eius.
Aſcendunt uſq; ad cœlos & deſcendũt uſq; ad abyſſos : aĩa eorum in malis tabeſcebat.
Turbati ſunt & moti ſunt ſicut ebrius:& omnis ſapientia eorum deuorata eſt.
Et clamauerunt ad dñm cum tribularentur:de neceſſitatibus eorum eduxit eos.
Et ſtatuit procellam in auram:& ſiluerunt fluctus eius.
Et lętati ſunt quia ſiluerunt:& deduxit eos in portum uoluntatis eorum.
Confiteantur domino miſericordias eius:& mirabilia eius filiis hominum.
Et exaltent eum in eccleſia plebis:& in cathedra ſeniorum laudent eum.
Poſuit flumina in deſertum:& exitus aquarum in ſitim.
Terram fructiferam in ſalſuginem:a malicia inhabitantium in ea.
Poſuit deſertum in ſtagna aquarum:& terram ſine aqua in exitus aquarum.
Et collocauit illic eſurientes:& conſtituerunt ciuitatem habitationis.
Et ſeminauerunt agros & plantauerunt uineas:& fecerunt fructum natiuitatis.
Et benedixit eis & multiplicati ſunt nimis:& iumenta eorum non minorauit.
Et pauci facti ſunt:& uexati ſunt a tribulatione malorum & dolore.
Effuſa eſt contentio ſuper principes:& errare fecit eos in inuio & non in uia.
Et adiuuit pauperem de inopia:& poſuit ſicut oues familias.

Videbunt recti & lętabuntur:& omnis iniquitas oppilabit os ſuum.
Quis ſapiens & cuſtodiet hęc. & intelliget miſericordias domini?

ℂIVXTA HEBRÆVM. .CVII.

1 Propheta. CОfitemini domino :qm̄ bonus/quoniam æterno gratia eius.
2 Dicent redempti dñi :quos redemit ipſos de manu anguſtatoris.
3 Et de terris congregauit eos:ab oriente & ab occidente/ab aquilone & a mari.
4 ℂ Errauerunt in deſerto/in ſolitudine uiam:ciuitatē habitationis non repererunt.
5 Eſurientes etiam ſitientes:anima eorum in ipſis collabetur.
6 Et clamauerunt ad dominum in anguſtia eis:de anguſtiis eorum liberabit eos.
7 Et fecit ire illos in uiam rectam:ad eundum ad ciuitatem habitationis.
8 Confitebuntur domino gratiam eius:& ſeparata eius filiis adam.
9 Quoniam ſaturauit animam uacuam:& animā eſurientem impleuit bono.
10 ¶ Sedentes in obſcuritate & umbra mortis:alligati inopia & ferro.
11 Quia rebellauerūt ſermonibus dei:& cōſiliū excelſi deſpexerūt. fuit
12 Et humiliauit in labore cor eorum : impegerunt/& non adiutor .
13 Et clamauerunt ad dominum in anguſtia eis: de anguſtiis eorum ſaluabit eos.
14 Et faciet exire eos de obſcuritate & umbra mortis:& uincula eorum dirumpet.
15 Confitebūtur domino gratiam eius:& ſeparata eius filiis adam.
16 Quia fregit portas ęris:& uectes ferreos incidit.
17 ¶ Stulti de uia rebellionis ſuę/& de iniquitatibus ſuis affligentur.
18 Omnem cibum abominabit̄ aīa eorum:& appulerunt uſq; portas mortis.
19 Et clamauerunt ad dñm in anguſtia eis:de anguſtiis eorum ſaluabit eos.
20 Mittet uerbum ſuum:& medebitur eis/& ſaluabit de foueis eorum.
21 Confitebuntur domino gratiam eius:& ſeparata eius filiis adam.
22 Et ſacrificabunt ſacrificia confeſſionis:& narrabunt opera eius in laude.
23 ¶ Deſcendentes mare in nauibus:facientes opus in aquis multis.
24 Ipſi uiderunt opera domini :& ſeparata eius in profunditate.
25 Et dixit:& fecit ſtare uentum tempeſtatis,& eleuauit undas eius.
26 Aſcendent cœlos/deſcendent abyſſos:aīa eorum in malo liquefiet.
27 Gyrabunt & mouebuntur quaſi ebrius:& oīs ſapientia eorum abſorbebitur.
28 Et clamauerunt ad dñm in anguſtia eis:& de anguſtiis eorum educet eos.
in tranquillitatē
29 Faciet ſtare tempeſtatem tranquillitati:& ſiluerunt undę eorum.
30 Et lętati ſunt:qm̄ quieſcent/& deducet eos ad regionem uoluntatis eorum.
31 Confitebuntur domino gratiam eius:& ſeparata eius filiis adam.
32 Et exaltabunt eum in eccleſia populi:& in reſidentia ſeniorum laudabunt eum.
in deſertū in ſiccitatē
33 ℂ Ponet flumina deſerto:& exitus aquarum ſiccitati.
in ſalſuginē
34 Terram fructiferam ſalſugini:a malicia habitantium in ipſa.
in paludē in fonteſ
35 Ponet deſertum paludi aquarum:& terram ſiccitatis exitibus aquarum.
36 Et fecit habitare ibi eſurientes:& formauerunt urbem habitationis.
37 Et ſeminauerunt agros & plantauerunt uineas:& fecerunt fructum culturę.
38 ¶ Et benedixit eis:& multiplicati ſunt ualde,& beſtiam eorum non faciet minui.
39 Et imminuti ſunt & humiliati ſunt:a ſterilitate/malo & triſtitia.

ſine via

40 Effundens deſpectionem ſuper principes: & errare eos faciet in uacuo/non uia.
41 Et ſubleuauit mendicum de paupertate:& poſuit quaſi ouem familias.
42 Videbunt recti/& lętabuntur:& omnis iniquitas clauſit os ſuum.
43 ¶ Quis ſapiens & cuſtodiet hęc?& intelligentur gratię domini.

Titulus nullus eſt. ¶ Circa materiam pſalmi aduerte tripliciter poſſe ĩtelligi. Primo vt narrentur
res geſtę:vt pſalmus ipſe ſonare videtur.Et huic ſenſui obſtat,ꝙ non inuenitur hiſtoria verificãs
huiuſmodi res geſtas vſq; ad tempora dauidis. Secundo vt prophetẽtur tempora meſiæ. Et huic ſen
ſui obſtare videtur/ꝙ totus pene pſalmus exponendus eſſet metaphorice:ſcilicet ſub metaphora tem
poralium periculorum & malorum deſcribẽs ſpũalia mala ac pericula. Tertio vt deſcribanẽ diuerſa
picula ac neceſſitates humanæ/quibus deus ſubuenit.Et huic ſenſui obſtare apparet.tũ ꝙ abſq; neceſ/
ſitate introduci videnẽ redempti a dño a quattuor mundi partibus/niſi hæc pericula ſpectauerint ad
ipſos.tũ ꝙ abſq; neceſſitate adiunctũ videẽ in fine pſalmi/quis ſapiens & cuſtodiet hæc?quũ in hmõi
periculis nõ ſit tã difficile inuenire ſapientẽ. Tũ qa minus apte videẽ repeti quater/cõfitebunẽ dño &c̃.
ſi de corporalibus tm̃ piculis agiẽ ſine miraculis. ¶ Quocirca media gradiendo via, videẽ mihi expo/
nẽdus pſalmus iſte ad literam de diuina ꝓuidentia:quę ſua bonitate & gratia ſuccurrit hoĩbus bonis
& malis recurrẽtibus ad deum in tribulationibus ſuis,& nihilominus dat bona bonis & mala malis.
certum eſt enim ex ipſa lectione pſalmi ꝙ hæc eſt materia pſalmi.Prudẽtis tñ lectoris guſtui relinquo
an pericula/mala & bona in hoc cõmemorata pſalmo,ſint corporalia iuxta proprietatem verborũ/an
ſpũalia ad lĩam ſignificata metaphorice per corporalia.nobis.n.ſufficit habere ſic materiã pſalmi.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta prędicit redemptos vndiq; & cõgregatos a dño/laudaturos deũ propter bonitatẽ & gra/
tiã eius.tum quia tribulatos clamãtes ad ſe liberauit a quattuor malis:vagationis in deſerto/captiui/
tatis/ęgritudinis/& fluctuoſę nauigationis.tum quia contulit iuſtis quattuor bona:fertilitatis/multi/
plicationis/exaltationis & lętitiæ:horumq; oppoſita iniquis.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

Confitemini.Diuidiẽ pſalmus in partes duas:propoſitiuam materiæ,& executiuã/ibi errauerũt.
¶ Proponiẽ laus dicenda a redemptis & cõgregatis ex quattuor mundi partibus.Laus inquam
dei ex duplici capite.ſ.qm̃ bonus,& qm̃ in æternũ gratia eius.Aduertẽdũ eſt enim ꝙ pſalmus incipit a
ſecundo verſiculo:ſcilicet.Dicẽt redempti dñi/vt redemptoris,quos redemit &c̃.& nõ ſolũ redemit ſed
cõgregauit de terris:nõ ex vna plaga mũdi,ſed ex oĩbus quattuor/oriẽte/occidẽte &c̃.Dicẽt inquã iſti
redempti & cõgregati laudãdo deũ.confitemini dño/cõfeſſione laudis:qm̃ bonus/rõne bonitatis, qm̃
æterno gratia eius/gratis donãs. Vbi videre prudens lector potes materiã pſalmi cõprehendere redem
ptos & cõgregatos vndequaq;/gratias agentes deo tum rõne bonitatis tũ rõne gratiæ. Et ſi de corpo
rali redemptione ac congregatione placet intelligere,habes textum iudicum.2.iratus dominus tradi/
dit eos in manus diripientium,qui vendiderunt eos hoſtibus qui habitabant per gyrum.In quo om/
nes quattuor mundi plagę comprehenduntur.

¶ Errauerunt. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractaẽ illa particula/qm̃ æterno gratia
eius/quo ad redẽptos & cõgregatos.Secũdo illa/qm̃ bonus/ibi ponet flumina. ¶ Aduerte primo pro
claritate & materię & ordinis/ꝙ ꝓpheta tractans hic de ꝓuidẽtia dei ĩtẽdit tractare duo. Primũ q̃ vni/
formiter diuina gratia ſe habet ad tribulatos clamãtes ad deũ tã iuſtos q̃ pctõres. Secundum q̃ diffor/
miter ſe habet diuina bonitas ſm ſe & ad malos.Et primo tractat primũ,ſecundo ſecũdum:quum ta/
men ſm naturę ordinẽ prior ſit difformis habitudo dei ad nos hinc(hoc eſt quantũ eſt ex parte boni/
tatis eius)& inde(hoc eſt ſm ꝙ exigit malicia hoĩum)q̃ ſit vniformis habitudo dei ad bonos & ma/
los tribulatos clamãtes ad deũ.qm̃ in illa habitudine nõ concurrũt niſi bonitas dei & malicia hoĩum:
in iſta aũt vltra hæc adiungiẽ recurſus hoĩum ad deũ:in quo includiẽ pœnitentia peccatorum. Vñ ꝓ/
pheta retrogrado procedit ordine:prius tractans vniformem dei gratiam ad bonos & malos tribula/
tos clamantes ad deũ/iuxta quattuor tribulationum genera:& deinde q̃ difformiter deus ſe habet ad
bonos & malos. Nota ſecundo circa hæc quattuor tribulationũ genera ſubiuncta,ꝙ primũ & quar
tũ nõ reſtringunẽ ad pctõres/ſed vt mala cõia iuſtis & iniuſtis narranẽ: vt patet in litera ex eo, ꝙ nulla
ſit mentio peccati tam in primo de vagatione in deſerto/q̃ in quarto de nauigatione fluctuoſa. Secun
dum autem & tertium de captiuitate & ęgritudine/iniquis approprianẽ:vt expreſſe patet in litera. Vn
de ex his habes ꝙ de vniformitate diuinę gratię ad tribulatos bonos & malos clamantes ad deum ꝓ/
pheta loquitur:deſcribens eos vniformiter liberatos. Nota tertio ꝙ in ſingulis iſtorum quattuor
propheta ſimili modo procedit. Ita ꝙ in ſingulis diſtinguit particulas quattuor.primam narratiuam
tribulationis.ſecundam recurſus ad deum:tertiam beneficii diuini:quartam gratiarumactionis.

¶ Tractans itaq; primum malorũ genus cõſiſtens in vagatione errando per vias/colligit mala multa.

Errauerũt|redempti & cõgregati, in deſerto. prima mala conditio. in ſolitudine viam:& rurſus ciuitatẽ habitationis nõ repererũt|nec viã repererũt nec ciuitatẽ habitatã. quę ſunt duo alia mala iter agentiũ. Eſurientes etiã ſitiẽtes|ſine cibo & potu ad cumulũ maloꝝ:aĩa eorum in ipſis collabeť:hoc eſt ſemianimis fiet vita coꝝ ad ſimilitudinem cadentiũ velut deficiente ſpũ. Et futurum collabeť|refeŕť ad ꝑteritas perpeſſiones maloꝝ. Hæc eſt narratio mali. ¶ Et clamauerũt ad dñm (ecce recurſus ad deum) in anguſtia eis:de anguſtiis coꝝ liberabit eos. Ecce beneficiũ diuinũ. Et futurũ liberabit|reſpicit ptm̃ clamauerunt. Et fecit ire illos in viã rectã, ad eundũ ad ciuitatẽ habitationis. gratiam vię & ciuitatis conceſſit. Confitebunť (ecce gratiarũactio) liberati, dño gr̃am eius|qua eos liberauit:& cõfitebunť iidem liberati ſeparata. i. mirabilia eius|ſcilicet dei, filiis adã. ita ꝙ gratias agendo laudabũt deũ de conceſſa gr̃a, & annũciabunt hoĩbus mirabilia dei. Et hoc ne oporteat repetere intellige in ſequentibus: quater enĩ repetiť hic verſiculus. ¶ Quia ſaciauit aĩam vacuã, & aĩam eſurientẽ impleuit bono. Secũdum numerũ maloꝝ prius enumeratoꝝ enumerata quoq; ſunt bona. nã & via recta & ciuitas habitationis deſcripta eſt:& ſupererat reſpõdere eſurienti ac ſitienti & demũ collabenti animæ. Vtriq; modo reſpondetur. collabenti quidẽ implendo aĩam vacuã; appetenti aũt cibum & potũ|ſaciãdo aĩam bono. ¶ Et aduerte hic duo. Alterũ eſt ꝙ verſiculus iſte anteponẽdus eſt ꝑcedenti: quia eſt cõplementũ beneficii, qđ ꝑcedit gratiarũactiones. Alterũ eſt ꝙ tacite ꝓpheta inſinuat idem eſſe eſurire ac ſitire aĩam|& aĩam collabi: ex hoc ipſo ꝙ cõmutat vocabula propria. nã debuiſſet dicere. quia impleuit aĩam vacuã, & animam eſuriẽtẽ ſaciauit bono. & tñ ꝑmutauit hæc verba: ſcilicet ſaciauit & impleuit.

¶ Sedentes in obſcuritate. Secundũ afflictionis genus tractat: conſiſtẽs in malo carceris|inopię & hmõi. Sedentes in obſcuritate & vmbra mortis|prę ſe ferente mortẽ: alligati inopia|rerũ, & ferro|vinculoꝝ. Aduerte ꝙ nominatiui ſedẽtes & alligati ſuſpẽdunť vſq; ad verbũ confitebunť|inferius ſubiungẽdũ. Quia rebellauerũt (ecce culpa cã afflictionis) ſermonibus dei|per inobediẽtiam:& cõſilium excelſi dei, deſpexerunt. Et humiliauit in labore cor coꝝ (adhuc ꝓſequiť narratiuam afflictionis) impegerũt|cadendo, & nõ adiutor|ſupple illis fuit. ¶ Et clamauerũt (ecce recurſus peccatoꝝ ad deũ) ad dñm in anguſtia eis:de anguſtiis corum ſaluabit eos. Et faciet exire (ecce beneficium) eos de obſcuritate & vmbra mortis:& vincula eorũ dirumpet. ¶ Hic apponendus eſſet qui poſtea ſequitur verſiculus. Quia fregit portas æris:& vectes ferreos incidit. hoc enim ſpectat ad complemẽtum beneficii. Et demum gratiarũactio. confitebunť dño gratiam eius:& ſeparata eius filiis adam.

¶ Stulti de via. Tertium tribulationis genus|conſiſtens in ęgritudine aię vel corporis|deſcribiť. Dixi aũt ſub disiunctione aĩæ vel corporis: qa tribulatio hæc ſub ſpẽ ęgritudinis manifeſtať. tum dicendo|oẽm cibũ abominabiť aĩa coꝝ. tũ dicendo|mittet verbũ ſuũ & medebiť eis. medicina enim ęgritudini opportuna eſt. Et rurſus eadẽ tribulatio ſub appellatione ſtultitię introduciť|dicendo ſtulti de via rebellionis. ſtultitia enim ęgritudo animi eſt. ¶ Vtcunq; ſit, narrať ſimul malũ coꝝ cũ cã. Stulti|carentes iudicio coꝝ quę vere eis ſunt vtilia, affligenť tum de via rebellionis ſuę|tũ de iniq̃tatibus ſuis. Rebellio crimẽ ſignificat contra deũ: iniquitates aũt crimina cõtra proximum. Oẽm cibum|ſiue aĩæ ſiue corporis, abominabiť aĩa eorũ:& appulerunt vſq; portas mortis. ¶ Et clamauerũt|reſipiſcẽtes a ſtultitia, ad dñm in anguſtia eis:de anguſtiis coꝝ ſaluabit eos. Mittet verbum ſuũ. Ecce beneficiũ. verbũ inquã quod in principio erat apud deum & erat deus. vel eloquiũ ſuum internę inſpirationis in mentes eorum. vel verbum ſuũ|curationem ſuam:& medebiť eis, & ſaluabit a foueis eorum|hoc eſt a ſepulchris ad quę appropinquauerunt appellendo vſq; ad portas mortis. ¶ Confitebuntur domino gratiam eius:& ſeparata eius filiis adam. Et ſacrificabunt ſacrificia confeſſionis|qui prius ſtulti fuerũt ꝓpter crimina:& narrabunt opera eius in laude|cantando.

¶ Deſcẽdentes mare in nauibus. Quartum tribulationis genus|conſiſtens in fluctuoſa nauigatione|deſcribitur. Facientes opus in aquis multis, ipſi viderunt opera domini:& ſeparata eius in profunditate|aquarũ. ¶ Hæc ſunt mirabilia opera dei. Et dixit|pręcępit deus:& fecit ſtare|velut ad pugnãdum, ventum tẽpeſtatis:& eleuauit vndas eius|maris. Aſcendent coelos, deſcendent abyſſos. Poſt operta procellarum|deſcribitur motus ipſorum nauigantium: dum naues modo aſcendunt erectę ab vndis, & modo deſcendunt. Et hyperbolico ſermone dicuntur aſcendere in coelos & deſcendere in abyſſos. ¶ Anima eorum in malo liqueſiet; Deſcribuntur conſequenter paſſiones internę nauigantium: inchoando a timore quo anima eorum diſſoluitur velut res quę liqueſit. timor enim mouet humores verſus partes inferiores: quod eſt quodãmodo liqueſieri. Gyrabunt|motu humorum & phantaſiæ:& mouebuntur|intus, quaſi ebrius. ad literam nauigantium capita gyrare videntur. & omnis ſapientia eorum abſorbebitur: fugit enim ab eis ſapere in huiuſmodi perturbationibus. ¶ Et clamauerunt (ecce recurſus) ad dominum in anguſtia eis:& de anguſtiis eorum educet eos. ecce beneficium in genere. Faciet ſtare tempeſtatem (deſcribit beneficia in ſpecie) tranquillitati|hoc eſt quieſcere:& ſiluerunt vndę eorum. Et lætati ſunt | qui prius timuerunt &c. quoniam quieſcent|ipſi:& deducet eos ad regionem voluntatis eorum. i. quo deſiderant ire. Confitebuntur. gratiarumactio vt ſupra. Et exaltabunt eum|liberati a fluctibus maris, in eccleſia populi|hoc eſt publice coram populo:& in reſidẽtia ſeniorum lau-

dabũt eũ. gr̃as agent laudando deum non ſolum coram populo, ſed etiam coram ſenioribus publicẽ reſidẽtibus, tanq̃ in loco graui. ℭ Hactenus de prouidentia dei circa quattuor genera periculorum. Quæ ſi diligentius perſpecta fuerint, ſic diſtinguunt ꝙ extrema (primum ſcilicet & quartum) pericula ac diſcrimina viarum tractant. primum itineris terreſtris: quartũ maritimi. Duo vero media manẽtiũ hoĩum mala deſcribũt. Secũdũ quidẽ paſſiones extriſecas. ſ. vinculoꝝ, carceris, inopiæ & hmõi. Tertiũ aũt paſſiones internas: ęgritudinis, nauſeę cibi & potus, ſtultitię &c̃. A quibus oĩbus ſm planũ lr̃æ textũ liberati ſunt illi qui in principio pſalmi redempti & congregati dicuntur.

Ponet flumina. Tractatur hic illa particula, quoniam bonus: manifeſtando ꝙ diuina bonitas difformiter ſe habet quantum eſt ex ſe & quantum eſt ex malicia hoĩum, nulla facta mentione de clamore ad deũ aut de pœnitentia. ℭ Tractaĩ aũt hmõi diuinæ bonitatis diuerſa habitudo ſm quattuor cõtrarietates. Prima eſt ſm fertilitatem & ſterilitatem: inchoans a ſterilitate prius in aquis. Ponet, deus, flumina deſerto: hoc eſt faciet flumina arida ſicut deſertum: & exitus aquarũ ſiccitati, & ſiccabit fontes aquarum. Deinde quo ad terram. Ponet terram fructiferam ſalſugini, ac per hoc reddet infructuoſam, a malicia habitantium in ipſa. Ecce ratio ſterilitatis. ℭ Quo contra de fertilitate. Ponet, ex ſua bonitate, deſertum paludi aquarum: & terram ſiccitatis exitibus aquarum. Et hoc quo ad aquas. Et fecit habitare ibi eſurientes, qui prius eſurierant. Et hoc quo ad habitatores. & formauerũt vrbem habitationis. Et ſeminauerũt agrós & plantauerunt vineas: & fecerunt fructum culturę, hoc eſt terrę cultę. Et hoc cõtra id quod dixerat terram fructiferam in ſalſuginem.

ℭ **Et benedixit eis.** Secunda contrarietas eſt penes multum & paucum. Et inchoat a multiplicatione. Et benedixit, deus, eis, iuſtis ex bonitate ſua, & multiplicati ſunt valde: & beſtiam eorum, animalia eorum, non faciet minui. Minus dicit & plus ſignificat: ſcilicet faciet multiplicari. ℭ Quo contra. Et imminuti, propter maliciam hominum ſunt, & humiliati ſunt, homines & beſtiæ: a ſterilitate, malo & triſtitia. Sterilitas malum eſt ab intrinſeco, contrarium multiplicationi. Malum ſonat omne genus nocumenti extrinſeci: ſiue ab aeris intemperie, ſiue a prędonibus &c̃. Et hoc contrariatur etiam multitudini poſſeſſę. Triſtitia demum malum internę paſſionis contrarię vitali motui ſonat. ℭ Per quę tria videĩ ꝑpheta deſcribere cauſas vniuerſas diminutionis & depreſſionis hoĩum & aĩaliũ.

ℭ **Effundens.** Tertia contrarietas deſcribitur penes depoſitionem & exaltationem: qua ſcilicet depoſuit potentes de ſede & exaltauit humiles. Effundẽs, deus, deſpectionem ſuper principes, propter maliciam eorum. multa magnaq; deſpectio diuina ſignificatur deſcribendo. effundens deſpectionem ſuper principes, eos qui principantur. Et errare eos faciet in vacuo non via. Effectus diuinæ deſpectionis quum deponit principes, eſt excęcatio ſignificata per errorem in vacuo non via: hoc eſt ad ſimilitudinem errantium in loco vacuo ſine via. qui velut cęci diſcurrunt, conſulunt, agunt. In qua metaphora nota triplex malum: vagationis errando per totum in vacuo loco. nam locus plenus arborum ſeu culturę cuiuſcunq;, quantum habet pleni, tantum non habet ſpatii erradi. Et ne putares vagationem in loco quidem vacuo ſed per vias multas, appoſuit non via, hoc eſt nulla via in ipſo vacuo exiſtente: vt ſic plenam excęcationis pœnam intelligeremus. ℭ Quo contra. Et ſubleuauit, ex ſua bonitate, mendicum de paupertate: & poſuit quaſi ouem familias. hoc eſt diriget non ſolum pauperem exaltatum, ſed etiam familias eius quaſi ouem, velut gregem ouium. In quo ſignificatur diuina cura ac ſolicitudo erga exaltatum pauperem & familiam eius. Et hoc directe contrariatur excęcationi errantis in vacuo.

ℭ **Videbunt recti.** Quarta contrarietas deſcribitur penes lætitiam & confuſionem. Videbunt, hæc ſupradicta, recti, corde, & lætabuntur. Quo contra. Et omnis iniquitas clauſit os ſuum, præ confuſione. confuſorum enim eſt tacere.

Quis ſapiens. Concluſio totius pſalmi eſt. Quis ſapiens, hoc eſt recte ſentiẽs de ſuprema omnium cauſa, deo ſcilicet & diuina prouidentia, & cuſtodiet hęc, curam habebit horum diuinorum operum in hoc pſalmo deſcriptorum: & intelligentur gratię domini. Ecce effectus ſapientis. Si enim inueniantur ſapientes curam gerentes operum dei, efficient vt intelligantur non ſolum a ſe ſed a populis gratię dei, quas continuo hominibus impartitur. Et dixit quis ſapiens interrogatiue ſeu optatiue: q̃a nõ facile inueniunĩ hmõi ſapientes, & quia cupit inueniri hmõi ſapientes. Amen.

ℭ VVLGATA EDITIO. ℭ Canticum pſalmus dauid. CVII.

PAratum cor meum deus, paratum cor meum: cantabo & pſallam in gloria mea.
Exurge pſalterium & cithara: exurgam diluculo.
Cõfitebor tibi in populis domine: & pſallam tibi in nationibus.
Quia magna eſt ſup cœlos miſericordia tua: & uſq; ad nubes ueritas tua.

Exaltare ſuper cœlos deus/& ſuper omnem terrā gloria tua:ut liberentur dilecti tui.
Saluum fac dextera tua & exaudi me:deus locutus eſt in ſancto ſuo.
Exultabo & diuidā ſichimā:& conuallem tabernaculorum dimetiar.
Meus eſt glaad & meus eſt manaſſes:& ephraim ſuſceptio capitis mei.
Iuda rex meus:moab lebes ſpei meę.
In idumęam extendam calciamentum meū:mihi alienigenę ſubditi ſunt.
Quis deducet me in ciuitatem munitā:quis deducet me uſq; in idumęam?
Nonne tu deus qui repuliſti nos:& nō exibis deus in uirtutibus noſtris?
Da nobis auxilium de tribulatione:quia uana ſalus hominis.
In deo faciemus uirtutē:& ipſe ad nihilum deducet inimicos noſtros.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Canticum pſalmi dauidi. CVIII.

1 Propheta. PAratum cor meū deus†:cantabo & pſallā/etiā honor meus. † dij
2 Expergiſcere uiola & cithara:expergiſcar diluculo.
3 Confitebor te in populis domine*:& cantabo te in regnis.
4 Quoniam magna ſuper cœlos gratia tua:& uſq; cœlos ueritas tua.
5 Exaltare ſuper cœlos deus†:& ſuper omnem terram honor tuus. † dij
6 ¶Propter hoc liberabuntur amici tui:ſalua dextera tua/& reſponde mihi.
7 Deus†locutus eſt in ſanctitate ſua. Promiſſio diuina. gaudebo:diuidam ſichem/& uallem ſuchoth dimetiar. † dij
8 Mihi galaad & mihi menaſſeh:& ephraim fortitudo capitiſ mei,iuda pceptor meus.
9 Moab lebes lauacri mei:ſup edom proiiciā calceū meū,ſuper philiſtim clangam.
10 Propheta. Quis ducet me in ciuitatem munitionis?quis duxit me uſq; edom?
11 Nonne tu deus†?reliquiſti nos,& nō exibis deus † in exercitibus noſtris. † dij † dij
12 Para nobis auxilium ab anguſtatore: quia uana ſolus hominis.
13 In deo†faciemus exercitum:& ipſe conculcabit anguſtatores noſtros. † dij:

TItulus eſt. Canticum pſalmi dauidi. Qui patet ex ſuperius dictis.

¶Circa materiam pſalmi aduerte ꝙ pſalmus iſte ſingulariſſimus eſt:qm̄ cōpoſitus eſt de verbo ad verbū ex extremis partibus duoꝝ pſalmoꝝ:ſcilicet.57.&.60. Prima ſiqdem pars huius pſalmi vſq; ad verſiculū illū/ꝓpter hoc liberabunť amici tui/ſumpta eſt ex vltima parte pſalmi.57.tractantis de dauide in ſpelunca latente ꝓpter pſecutionem ſaulis.totū vero reſiduū pſalmi huius ſumptū eſt ex vltima parte.60.tractātis de deſiderata victoria ſup idumęos & ammonitas:vt ibi declaratū fuit. Et qa in hoc vr̄ cōſiſtere huius pſalmi materia(qa totus pene circa hoc occupať)ideo eadē ē materia huius pſalmi &.60.ſcilicet deſiderata a dauide victoria ſup ammonitas & idumęos. Differūt tn̄ hi pſalmi iter ſe quo ad pparatoria:qm̄ ibi ꝓpheta plorat caſum ſuoꝝ hebręoꝝ cęſoꝝ ab idumęis:& plorādo trāſit ad petēdū victoriā attenta ꝓmiſſione diuina.hic vero inchoata pparatione ai ſui ad laudandū deū,tū ſup cōmunibus bn̄ficiis/tū ſpāliter collatis liberādis amicis eius:& ſic trāſit ad petēdū victoriā / attēta ſimiliter diuina ꝓmiſſione.¶Eſt igiť materia huius pſalmi ad lr̄am oblatio & tāq̄ quoddā votū dauidis ad laudādū deū:dauidis inquā petētis victoriā ſup idumęos & ſup regiā vrbē ammonitaꝝ rabath.

¶SVMMARIVM EST.

¶Propheta offert deo cor/honorē ac cantū paratū.tū ex magnitudine dei ſup cœlos & īferiora.tū ob liberationē amicoꝝ dei ab hoſtibus iuxta reuelationē diuinā de ꝓſpitate dauidis regis. Et recognoſcēs ſola diuina ope poſſe vicere,cōfidit i deo ꝙ pugnabit ꝓ ſe & cōculcabit hoſtes/idumęos & āmonitas.

¶Perſona loquens propheta eſt:referens tn̄ diuinam promiſſionem.

PAratum. Diuidiť pſalmus in partes duas:ꝓpoſitiuam materię,& executiuā/ibi expgiſcere viola.

¶Proponit tria:oblationē cordis ſui/paratū cor meū:oblationē honoris ſui/etiam honor meus:oblationē laudis diuinę/cātabo & pſallā. Reuoca ad memoriā dicta in pſalmo.60.ſcilicet ꝙ dauid capta ſyria fecit ſibi nomē/hoc eſt arcū triūphalē(vt dr̄.2.reg.8.)& ꝙ credidit pp hāc vanitatē cęſas fuiſſe ab idumęis cuſtodias hebręoꝝ. Vn̄ qa peccauit in corde vano & honore mundano,ideo nunc medi-

camenta pœnitẽtię ꝓponit:parati cordis,parati honoris,& parati cantus deo.quãdoquidẽ & cor & honor & cantica lętitię minus data ſunt deo:dum exhibita ſunt in triũpho vanitatis.

¶ Expgiſcere viola. Incipit hic ps executiua tali ordĩe. Pmõ tractaẽ illa pticula,cãtabo & pſallã. Secũdo ambę illę ſimul,paratũ cor meũ ẽt honor meus,ibi qs ducet me. ¶ Circa cantũ itaq; primo excitat organa muſica(expgiſcere viola & cithara)ꝑ ꝓſopopœiã iuitãs ad laudẽ diuinã. ⁋ Expgiſcar diluculo. Promittit ſecũdo ꝓpriã vigilãtiã ſũmo mane ad cãtadũ deo. ⁋ Cõfitebor te. Declarat tertio corã qbus laudabit. Cõfitebor,nõ me,ſed te i pplis dñe:& cãtabo te i regnis. ¶ Q̃ñ magna. Explicat materiã laudis.primo ex cõibus:Q̃ñ magna ſup cœlos gr̃a tua,i ñs q̃ hitãt cœlos:& vſq; cœlos,iferiores.ſ. ignẽ & aerẽ,veritas tua.iõ cõfitebor dicẽs tibi. Exaltare,nõ i teĩpo ſed i laudibus creaturaꝝ tuaꝝ,ſup cœlos de⁹ cognitus:& ſup oẽm terrã,exaltet,honor tuus. Et itẽdit dicere. Laudabo te corã oĩbus:ex hoc qdẽ ꝙ magnus es ſup cœlos & aerẽ,ꝙ glorificeris cõiter ſup cœlos & terrã.ex hoc ãt ꝙ ſpãlr̃ libabis amicos tuos,cãtabo aliud cãticũ.ſ.ſalua dextera tua & rñde mihi. ¶ Vide ſingula. Gr̃a dei an ſit ſup cœlos,multũ latet.& ppea ꝓpheta deſcripſit eã magnã ſup cœlos:qm̃ ſup cœlos ẽ ſm magnũ gr̃ę effectũ; btitudinẽ.ſ. angeloꝝ. Et ſiſt veritas dei an extẽdaẽ ad ſphęrã reꝝ mutabiliũ latet.& ppea ꝓpheta veritatẽ dei ifallibilẽ deſcripſit extẽdi ad iferiora. Et hĩc tãq̃ vl̃i ꝑuiſori mediãte gr̃a & veritate,cãtaẽ ꝓmittit glorificãdũ deũ & ſup cœlos & ſup terrã. Ob ſpãlẽ ãt curã dei de amicis ſuis(.ſ.ob hoc ꝙ liberat amicos ſuos:hoĩes colẽtes ipm̃,credẽtes i ipm̃,& charitatis amicitia iũctos ipſi)ſpãlr̃ ꝓmittit cãticũ,laudãdo ꝙ ſaluauit eos de⁹ ꝓpria dextera:h̃ ẽ ſpãlr̃ pugnãdo ꝓ eis,ad ſilitudinẽ hoĩs pugnãtis dextera ꝓpria.hoc.n.ſpãliſſimũ mõſtrat auxiliũ. Nec ſolũ laudabit ſingulariſſimã ſalutẽ ex dextera eius,ſed ẽt rñſionẽ diuinã:hoc ẽ ꝙ rñderis facto qđ reuelatõe ſpãli ꝓmiſiſti. Hoc.n.ſpãle cãticũ ſignaẽ ſubiũgẽdo. Propter hoc liberabũẽ i.pp h̃ ꝙ liberabũẽ amici tui,cãtabo h̃.ſ.ſalua dextera tua,q̃ ex cõib⁹ cãtaui exaltaẽ ſup cœlos,& rñde mihi,facto. ¶ Deus locutus ẽ i ſctitate ſua. Totũ h̃ reliquũ pſalmi expoſitũ ẽ i pſal.60.& iõ vide ibi. Amẽ.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori dauid pſalmus. CVIII.

DEus laudem meam ne tacueris: quia os peccatoris & os doloſi ſuper me apertum eſt.

Locuti ſunt aduerſum me lingua doloſa & ſermonibus odii circundederũt me:& expugnauerunt me gratis.

Pro eo ut me diligerent detrahebant mihi:ego autem orabam.

Et poſuerunt aduerſum me mala pro bonis:& odium pro dilectione mea.

Conſtitue ſuper eum peccatorem:& diabolus ſtet a dextris eius.

Cum iudicatur exeat condemnatus:& oratio eius fiat in peccatum.

Fiant dies eius pauci:& epiſcopatum eius accipiat alter.

Fiant filii eius orphani:& uxor eius uidua.

Nutantes transferantur filii eius & mendicent:& eiiciantur de habitationibus ſuis.

Scrutetur fœnerator omnem ſubſtantiam eius:& diripiant alieni labores eius.

Non ſit illi adiutor:nec ſit qui miſereatur pupillis eius.

Fiant nati eius in interitum:in generatione una deleatur nomen eius.

In memoriam redeat iniquitas patrum eius in conſpectu domini:& peccatum matris eius non deleatur.

Fiant cõtra dominum ſemper,& diſpereat de terra memoria eorum:pro eo ꝙ nõ eſt recordatus facere miſericordiam.

Et perſecutus eſt hominem inopem & mendicum:& compunctum corde mortificare.

Et dilexit maledictionem & ueniet ei:& noluit benedictionem & elongabitur ab eo.

Et induit maledictionem ſicut ueſtimentum:& intrauit ſicut aqua in interiora eius,& ſicut oleum in oſſibus eius.

Fiat ei ſicut ueſtimentum quo operitur:& ſicut zona qua ſemper pręcingitur.

Hoc opus eoꝝ qui detrahũt mihi apud dñm:& qui loquunẽ mala aduerſus aiam meam.

Et tu dñe dñe fac mecum propter nomen tuum:quia ſuauis eſt miſericordia tua.

Libera me quia egenus & pauper ego ſum:& cor meum conturbatum eſt intra me.

Sicut umbra cum declinat ablatus ſum:& excuſſus ſum ſicut locuſta.
Genua mea infirmata ſunt a ieiunio:& caro mea immutata eſt propter oleum.
Et ego factus ſum opprobrium illis:uiderunt me & mouerunt capita ſua.
Adiuua me domine deus meus:ſaluum me fac propter miſericordiam tuam.
Et ſciant quia manus tua hæc:& tu domine feciſti eam.
Maledicēt illi & tu benedices:q̄ īſurgūt in me cōfundētur,ſeruus autē tuus lętabitur.
Induantur qui detrahunt mihi pudore:& operiantur ſicut diploide confuſione ſua.
Confitebor dn̄o nimis in ore meo:& in medio multorum laudabo eum.
Quia aſtitit a dextris pauperis:ut ſaluam faceret a perſequentibus animam meam.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincenti dauidi pſalmus. CIX.

1 Propheta. DEus laudis meę:ne tace.
2 Q uia os impii & os doli ſuper me aperuerunt : locuti ſunt mecum
lingua falſitatis.
3 Et uerbis odii circundederunt me:oppugnauerunt me ſine cauſa.
ſum
4 Pro amore meo impedient me:ego oratio.
5 Et poſuerunt ſuper me malum pro bono:& odium pro dilectione mea.
6 Conſtitue ſuper eum impium:& ſatan ſtabit ſuper dextera eius.
7 In iudicari ſuo exibit impius:& oratio eius erit peccato.
8 Erunt dies eius pauci : prępoſituram eius accipiet alter.
9 Erunt filii eius pupilli:& uxor eius uidua.
10 Et uagādo uagabūtur filii eius:& petent & quęrent de deſtructionibus ſuis.
eſt
11 Illaquęabit mutuator omne† quod ipſi:& prędabuntur alieni laborem eius. † omni
12 Non erit,ipſi trahens gratiam:& non erit miſerans pupillos eius.
13 Erit poſteritas eius inciſioni:in generatione altera delebitur nomen eorum.
14 Memorabitur iniquitas patrum eius ad dominum*:& peccatū matris eius nō delebit̄.
15 Erunt contra dominum* continue:& incidetur de terra memoria eorum.
16 Propterea q̄ non eſt recordatus facere gratiam:& perſecutus eſt uirum pauperē & mē
dicum & contritum corde,ad interficiendum.
17 Et dilexit maledictionē,& uenit ei:& nō cōplacuit in benedictione,& elōgata ē ab eo.
18 Et indutus eſt maledictione quaſi ueſtimento ſuo:& ingreſſa eſt quaſi aquæ in medium
eius,& quaſi oleum in oſſa eius.
quo in cingulū quo circū ſe
19 Erit ei quaſi pallium amicietur:& cingulo continue cinget ipſam .
20 Hęc operatio impedientium me a domino*:& loquentium malum ſuper animā meā.
21 Et tu dn̄e*,dn̄e† mi fac mecū propter nomen tuū:quoniā bona gratia tua libera me. † dn̄i mei
22 Quoniā pauper & mendicus ego:& cor meum uulneratū eſt in medio mei.
ymbræ fui
23 Sicut umbra,ſicut inclinari eius ductus fui : excuſſus quaſi locuſta.
24 Genua mea impegerunt a ieiunio:& caro mea macruit a ſeruitio.
25 Et ego fui opprobrium eis:uidebunt me,mouebunt caput ſuum.
26 Adiuua me domine* deus meus:ſalua me ſm gratiam tuam.
27 Et ſcient quoniam manus tua hęc:tu domine* feciſti eam.
28 Maledicēt illi,& tu bn̄dices:ſurrexerunt,& cōfuſi ſūt,& ſeruus tuus lętabitur.
29 Induentur impeditores mei erubeſcentia:& amicientur quaſi pallio confuſione ſua.

30 Confitebor dominum ualde in ore meo:& in medio multorum laudabo eum.
31 Quoniam ſtabit dextere mendici:ad ſaluandum a iudicantibus animam eius.

Titulus eſt. Vincenti dauidi pſalmus. De quo vt ſupra.
℄ Materia pſalmi ex autoritate petri apoſtoli act. 1. habetur. Inducit. n. oportere impleri pphetiã dauidis ſurrogãdo iudę pditori duodecimum aplm, dicens. Oportet impleri ſcripturam quã predixit ſpiritusſanctus per os dauid de iuda, qui fuit dux eorum qui cõprehẽderũt ieſum: ſcriptum eſt. n. i libro pſalmorum, & epiſcopatum eius accipiat alter. quod in octauo huius pſalmi verſiculo habet. ¶ Ex quo iuncto contextu pſalmi, facile apparet chriſtum eſſe q loqtur in hoc pſalmo: cõmemorãdo iniquitatem perſequentium ipſum, & petendo reſurrectionem ſuam ac illius manifeſtationem.

℄ SVMMARIVM EST.

℄ Propheta in perſona chriſti patiẽtis recurrit ad deũ: cõmemorans tum doloſas tum impias iudęorum perſecutiões. & petẽs primum reſuſcitari a mortuis, tum ob diuinã grãm, tum ob merita paſſiõis ſuę: deinde manifeſtari glorioſe reſurrectionem ſuã, cũ multorũ ſalute & confuſione contradicentiũ.
℄ Perſona loquens propheta eſt in perſona meſię patientis.

Deus laudis meę. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materię, & executiuam ibi locuti ſunt. ℄ Proponit quatuor. Primum. Deus laudis meę. Et poteſt tum actiue tum paſſiue laus mea intelligi. Et actiue quidem eſt ſenſus. o deus materia laudis meę: hoc eſt quem ſolum laudo, cuius ſolius quęro laudem. Paſſiue uero eſt ſenſus. O deus ratio laudis meę: hoc eſt ꝙ ego lauder. non enim a meipſo aut ab homine ſed a te eſt ꝙ ego lauder & glorificer. Vtroq autem modo veriſſime cõuenit chriſto homini dicere, deus laudis meę: vt patet. ¶ Secũdum. ne taceas. Quia dicere dei eſt facere, petendo ne taceas petit vt faciat ſubiungenda. ¶ Tertium. Quia os impii. Quartum. & os doli ſuper me aperuerũt. Non explicatur qui ſint iſti qui aperuerunt os ipietatis & doli. Subintelligunt autem iudęi duplici crimine deſcripti. ſ. dolo & impietate. non qualicunq ſed ſuper me, non ſuper bonis meis ſed ſuper meipſo meſia vſi ſunt ore impio & ore doloſo. Et vere crimina iudęorum in paſſione chriſti ad hęc duo capita reducũtur. Nam pręter hoc ꝙ iudas dolo tradidit chriſtum, iudęi doloſe impoſuerũt chriſto leſę maieſtatis crimen, vt pilatus eum crucifigeret tanꝗ contrarium cęſari. Impietas autem tã manifeſta fuit contra patrem patrię (docentem omnes viam dei, ſanantem ęgros, liberantẽ oppreſſos a dęmoniis &c.) vt non egeat probatione.

℄ Locuti ſunt. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, os doli. Secundo illa, os impii, ibi erunt cõtra dominum. Tertio illa, deus laudis meę, ibi & tu domine. Illa autem particula ne taceas tractatur in ſingulis tribus partibus: inſeritur. n. ſingulis. primis quidẽ prout petit vindictã: vltimę aũt prout petit reſurrectionẽ ppriam & manifeſtationẽ illius. ¶ Et nota pro claritate ordinis: ꝙ tractãdo iniqtates & punitionẽ iudęorũ dupl'r pcedit. nã priõ itroducit eos quo ad culpã i nũero plurali, locuti ſunt &c. quo ad pœnã vero in numero ſingulari, conſtitue ſuper eum &c. Deinde ecõuerſo deſcribit eoſdem quo ad pœnam in numero plurali, erunt contra dominum: quo ad culpam vero in numero ſingulari, propterea ꝙ non eſt recordatus. Et rurſus regreditur ad pœnam in ſingulari & in plurali. Quę ideo dixerim: vt aduertas prophetam loqui de multitudine, de populo iudęorũ modo ſub ratione vnius (quia fuerunt velut vnus contra chriſtum) modo ſub ratione plurium: quia non ſolum peccauerunt vt vniuerſitas ſed vt ſinguli.

Culpas itaq iudęorum doloſas deſcribens, ait. Locuti ſũt mecum lingua falſitatis, auſi ſunt etiam mecũ loquẽdo falſa imponere. ſamaritanus es tu & dęmoniũ habes, tu homo quum ſis facis teipſum deũ &c. & demũ aue rabbi. Et verbis odii circũdederũt me, non ſolum corã ſed circũcirca proſecuti ſũt me verbis non irę ſed odii inſaciabilis. Lege euangelium: & inuenies tot verba odii, ſacerdotum, populi &c. Oppugnauerunt me, facto, ſine cauſa, ſine occaſione eis data: non offendi eos, non dedi eis aliquã occaſionem me perſequendi. ¶ Pro amore meo, erga eos, impedient me, a vita, ab officio euangelizandi regnum dei. Et futurum impedient, pręcedentem reſpicit amorem. Et ego oratio, pro eis. Duo officia ſe feciſſe conteſtatur: ſcilicet amandi eos, & orandi pro eis. vt intelligas ꝙ ſine vlla data occaſione ipſũ impugnauerunt. Et officium quidem amandi innumeris beneficiis comprobatur. orandi autem tota vita teſtat: tota ſiqdẽ chriſti vita fuit meritũ orãs & intercedens ad deũ pro humano genere. & propterea dicit ego oratio. ¶ Et poſuerunt ſuper me malum, paſſionis & mortis, pro bono, a me eis collato: & odium, inſaciabile, pro dilectione mea, erga eos. ℄ Conſtitue. Deſcripta culpa iudeorum ſubiungitur punitio eorundem, inchoando a capite: hoc eſt a iuda qui fuit dux eorum ad occiſionẽ chri. Conſtitue ſuper eum, iudam proditorem caput eorum, impium, diabolum impietatis ſpiritu ipſum inſtigantem: & ſatan ſtabit ſuper dextera eius. Inquit enim ioannes euangeliſta. quum diabolus iam miſiſſet in cor vt traderet eum iudas. Et rurſus. poſt buccellam introiuit in eum ſatanas. Ratione primi dicitur, conſtitue ſuper eum impium: ratione ſecundi dicitur. & ſatan ſtabit ſuper dextera eius, ad exequendum proditionem tanꝗ manus dexterę ipſius iudę opus: velut ad ſa

ciendam vindictam vnguenti effuſi cuius p̄cium furari voluerat. In iudicari ſuo exibit impius:
hoc eſt quando iudicio diſcretionis iudicabitur (dicente ei chriſto quod facis fac citius) exibit/
a conſortio apoſtolico, impius/in meſiam. & oratio eius/immolatio agni paſchalis quam tunc effecit
cum chriſto & apoſtolis, erit peccato/hoc eſt imputabitur ei ad peccatum: quia vere fuit peccatum ex
mala mente iudę immolantis. Erunt dies eius/iudę, pauci: ſuſpendit.n. ſeipſum laqueo. & prępoſiturā
eius/apoſtolatum quo erat prępoſitus aliis, accipiet alter/matthias. Erunt filii eius/non natura ſed imi
tatione (iudęos enim ſequaces iudę filios illius appellat) pupilli. Et vere pupilli abſq̧ deo patre. & ad li
teram multi fuerunt priuati patribus in excidio hieroſolimitano: quod hic incipit deſcribi ſub meta/
phora vnius viri. Et vxor eius vidua. innumerę mulieres remanſerunt viduę. ¶ Et vagando vagabun/
tur filii eius/iudęi. quod impletum videmus in vagatione iudęorum. Et petent/mendicando, & quę/
rent/dum petendo non habebunt neceſſaria, de deſtructionibus ſuis/hoc eſt ex deſtructionibus ſuis
eiecti quęrēt. ita ꝙ ad cumulum miſerię deſcribuntur eiecti non de integris habitaculis ſed de deſtru
ctionibus/vt etiam viderint habitacula propria deſtructa. ¶ Illaqueabit mutuator omne quod ipſi.
Inter alias miſerias deſcribitur creditor laqueos inicere vniuerſis bonis quę habet tanq̄ ei obligatis.
& prędabūtur alieni laborem eius/quicquid acquiſiuit laborando. Non erit/ipſi trahens gratiam: hoc
eſt qui ei faciat aliquam gratiam/ad ſimilitudinem trahentis verſus ipſum gratiam. & non erit/mi/
ſerans pupillos eius. ¶ Erit poſteritas eius inciſioni/hoc eſt ſuccidetur eius poſteritas: in generatione
altera/hoc eſt ſequente, delebitur nomen eorum. Ad literam verificatum eſt/intelligendo nomen p̄ glo
ria: quoniam poſt. 40. annos deleta eſt gloria iudęorum a romanis. & ſic non remanſit nomen iudęo/
rū vt p̄pli ſeu gētis vnius. ¶ Memorabit iniq̄tas patrū eius ad dn̄um/quātū ad pœnā: q̄m puniti ſunt
filii p̄ iniq̄tate patrū q̄ occiderunt chriſtū. & peccatū matris/ſynagogę, non delebitur/ſed punietur.

Erunt contra dominum continue. Tractatur hic illa particula/os impii: commemorando impieta
tem iudęorum contra meſiam, & inchoando a pœna maxima. Erunt contra dominum continue. ma
xima pœna eſt perſeuerare inimicum deo: quales videmus perſeuerare iudęos continue. Et incidetur
de terra memoria eorum. Ad literam poteſt hoc dupliciter itelligi. Vel ꝙ ſit ſermo de terra promiſſio/
nis: ex qua nō ſolū ipſi ſunt exciſi ſed ſucciſa eſt eorum memoria in veritate: quia non ſunt amplius ad
illam reuerſuri. Vel ꝙ ſit ſermo de laudabili memoria eorum ſm̄ ꝙ populus dei. cōmemorantur.n. mo
do nō vt populus dei, ſed vt hoſtes dei. ¶ Propterea ꝙ nō eſt recordatus. Reddit rationem pœnę. Pro/
pter id ꝙ non eſt recordatus/populus hebręus, facere gratiam. proponente pilato/vultis vobis dimit
tam regem iudęorum? populus non eſt recordatus tot miraculorum & beneficiorum ad faciendū gra
tiā liberationis chriſti de manibus curię cui per inuidiā pontificum traditus erat. Et perſecutus eſt vi/
rum pauperē. nō ſolū noluit ipſum liberare, ſed perſecutus eſt ipſum meſiam virū pauperem/rerū, & mē
dicū/quia viuebat alieno ſumptu, & contritū corde/non ſuperbum ſed humilem corde: ad interficien/
dum/tolle tolle crucifige eum. ¶ Et dilexit maledictionē/ſanguis eius ſuper nos & ſuper filios noſtros,
& venit ei/maledictio: & non complacuit in benedictione/oblata a pilato, & elongata eſt ab eo/bene/
dictio. ¶ Et indutus eſt maledictione/quo ad extrinſeca, quaſi veſtimento ſuo: & ingreſſa eſt/maledi/
ctio intro, quaſi aquę in medium eius, & quaſi oleum in oſſa eius. Deſcribitur per hæc maledictio aſci/
ta quodammodo a iudęis ad ſeipſos intus & extra. & intus penetrando omnia: ſcilicet & oſſa & mea/
tus omnes. Et intendit per hoc propheta deſcribere pertinaciam iudęorum ad occidendum chriſtum
tantam vt nō curauerint quicquid inde mali eis ſequi poſſet. Quod impletum in euangelio legimus.
¶ Erit ei. Subiungit conſonam pœnam. Acſi aperte diceret. populus aſciuit ſibi maledictionem, ita
erit/veniet, ei/maledictio, quaſi pallium quo amicietur: & cingulo/hoc eſt in cingulum/loco cinguli, cō
tinue cinget ipſam/maledictionem ſibi. ¶ Hæc operatio impedientium me a domino/& loquen/
tium malum ſuper animam meam. Cōcludit propheta omnia ſupradicta/vnico verbo aſcribens has
omnes pœnas iniquitati perſecutorum. Hæc/congeries pœnarum, operatio/hoc eſt opus operatum/
hic eſt fructus quem ipſimet produxerunt, impedientium me a domino: vere tota vita chriſti erat dei.
& loquētium malum/paſſionis & mortis, ſuper animam meam/contra vitam meam. Acſi dixiſſet. hic
eſt fructus quem referunt iudęi perſequentes me.

Et tu domine. Tractatur hic illa particula/deus laudis meę: petendo reſurrectionem & manifeſtatio/
nem. ¶ Et inchoat a rationibus ex parte dei. Et tu domine, domine/mi ſingulariſſime/ſcilicet per gra/
tiam vnionis, fac mecum (more humano prius petit fac mecum/non explicando quid) propter nomē
tuum/propter gloriam tuam: q̄m bona gratia tua (ecce alia ratio etiam ex parte dei) libera me/a mor/
te. ¶ Quoniam pauper & mēdicus ego. Rationibus ex parte dei adiungit rationes ex parte p̄priorum
meritorum. Et pro primo merito affert voluntariam paupertatem quam in hac vita ſuſtinuit: tan/
tam vt volucres cœli nidum habeant, filius autem dei non habeat vbi reclinet caput ſuum. Et cor
meum vulneratum eſt in medio mei. Poteſt intelligi de vulnere charitatis, qua pro nobis volunta/
rie mortuus eſt. & poteſt intelligi de vulnere paſſionis & crucis: quod quia letale fuit, deſcribi/
tur perueniſſe ad cor. ¶ Sicut vmbra/non ſm̄ quemcunq̄ ſtatum ſicut inclinari eius/hoc eſt ſicut

vmbra in ſua declinatione(qualis eſt vmbra veſpertina)ductus ſui. Chriſtus quando apparuit valde grandis tunc occiſus eſt. Ante quinq; dies mortis eius clamauit ppl's/bñdictus qui venit in noīe domini:& deinceps quotidie mane ibat populus ad prędicationem eius.& ſic ductus fuit ad mortem ſicut vmbra inclinata:quę quum eſt maxima tunc deficit. excuſſus quaſi locuſta/reiectus ſum tanq̄ animal nociuum nullo volente me apud ſe. Quod apparet verificatum tēpore paſſiōis eius:dum primates excutiebant eum a ſe tanq̄ inimicum legis,& populus excuſſit eum a ſe:& pilatus excuſſit eum a ſe in herodem & econuerſo:& tandem excuſſus eſt in caluarię crucem. ¶ Genua mea impegerunt a ieiunio:hoc eſt ſic redditus ſum debilis propter ieiunium ſicut hominis genua debilia impingunt. Et ad literam verificatur in baiulatione crucis,quā ob debilitatem non potuit portare vſq; ad locum caluarię.ſed tunc corruiſſe genua eius ſub cruce & dicitur,& colligitur ex eo q̄ angariauerunt ſimonem cyrenenſem vt portaret crucem eius poſt eum. Et caro mea macruit a ſeruitio. Chriſtum ieiunaſſe non ſolum poſt baptiſmum vna quadrageſima ſed frequēter,ex euangelio habetur.tum dicendo/hoc genus dęmoniorum nō eiicit niſi in ieiunio & oratione.tum dicentibus phariſęis/quare diſcipuli tui non ieiunant?& non dicunt quare tu non ieiunas,ſcientes ipſum ieiunare. Macrum autem fuiſſe quāuis nō alibi legatur:multitudo tamen officiorum(prędicādo/pernoctando in oratione/ieiunando/pedibus iter agendo)hoc ſuadet. Vnde ſeruitium ob quod macruit/illā ſignificat ſeruitutem de qua ipſe ait.filius hominis venit non miniſtrari ſed miniſtrare,ſalutem/vitam &c̄.populis. Nec eſt remotū vt intelligas a ſeruitio carnis reſpectu ſpiritus. caſtigo inquit apoſtolus corpus meum & ī ſeruitutem redigo, multo magis chriſtus vt carnem etiam ex ipſa diſpoſitione corporis in ſeruitutem ſpiritus ſubiugaret macruit. ℣ Et ego fui opprobrium eis/factus ſum enim eis maledictum pendens in cruce:videbunt me/crucifixum,& mouebunt caput ſuū.prętereuntes mouebāt capita ſua,dicētes vah q deſtruis tēplū dei. ¶ Adiuua me. Exequitur hic ne tace/quātum ad reſurrectionem. Adiuua me domine deus meus/ad reſurgendum:ſalua me/ad vitam immortalem,ſm gratiam tuam. ℣ Et ſcient quoniam manus tua hæc. Petit manifeſtationem ſuę reſurrectionis. Et ſcient/homines,q̄ manus tua hæc/reſurrectio mea:tu domine feciſti eam/reſurrectionem meam. Vere reſurrectio chriſti manus dei dicitur,non ſolū quia manu dei facta eſt,ſed quia eſt inſtrumentum dei velut manus ad ſaluandas gentes. reſurrexit enim propter iuſtificationem noſtram. Et rurſus.ſi chriſtus non reſurrexit/inanis eſt fides noſtra. ℣ Maledicent/mihi,illi/iudęi/peruertentes cuſtodes ſepulchri & perſequentes meos diſcipulos,& tu benedices/multiplicando diſcipulos meos:ſurrexerunt/iudęi adeuntes pilatum vt cuſtodiretur ſepulchrum vſq; in diē tertium,& confuſi ſunt/referentibus cuſtodibus:& ſeruus tuus(de ſeipſo loquitur)lętabitur/in reſurrectione. ℣ Induentur impeditores mei/iudęi impedientes fidem chriſtianam,erubeſcentia:& amicientur quaſi pallio confuſione ſua/videntes miracula diſcipulorum meorum. ¶ Confitebor dominum valde in ore meo. Ad literam chriſtus poſt reſurrectionem ſuam ore proprio confeſſus eſt deum/docendo diſcipulos ſuos de diuinis. Et valde confeſſus eſt tum quantum ad efficaciam:quoniam aperuit illis ſenſum vt intelligerent ſcripturas.tum quantū ad myſteria declarata:dixerat enim ante reſurrectionem/multa habeo vobis dicere quæ non poteſtis portare modo. Tū quantum ad concurſum vniuerſarum partium eius.ante reſurrectionem nāq; multę eius partes ſubiiciebantur paſſioni,& quodāmodo conquerebantur:in reſurrectione autem omnes materiam lętitię & laudis prę ſe ferentes iā glorificatę/efficiunt vt meſias ore ſuo laudet valde deum. Et in medio multorum laudabo eum/per dies.40. & poſtea per diſcipulos meos in medio mundi. ℣ Quoniam ſtabit dexterę mendici(de ſeipſo olim loquitur/cuius dextera optima pars eſt)ad ſaluandum a iudicantibus animam eius. Affuit deus non ſiniſtrę chriſti ſed dexterę eius:dum ſaluauit vitam eius,non in ſtatu huius mortalitatis ſed reſuſcitando eam in ſtatū immortalitatis.ſic enim ſaluauit a iudicibus(pilato/herodę/& iudęis)vitam chriſti. Et verſiculus iſte debet eſſe penultimus.eſt enim ſenſus. Quoniam deus ſtabit dexterę mendici ad ſaluandum a iudicibus animam eius,ideo confitebor dominum valde.&c̄. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus dauid. CIX.

DIxit dominus domino meo.ſede a dextris meis.
Donec ponam inimicos tuos/ſcabellum pedum tuorum.
Virgā uirtutis tuæ emittet dn̄s ex ſion:dn̄are ī medio inimicorū tuorum.
Tecum principium in die uirtutis tuæ in ſplendoribus ſanctorum:ex utero ante luciferum genui te.
Iurauit dn̄s & nō pœnitebit eū:tu es ſacerdos in ęternū ſecundū ordinē melchiſedec.
Dominus a dextris tuis:confregit in die irę ſuę reges.
Iudicabit in nationibus/implebit ruinas:conquaſſabit capita in terra multorum.
De torrente in uia bibet:propterea exaltabit caput.

IVXTA HEBRÆVM. Dauidi pſalmus.

1 Propheta. DIctum dñi domino meo. Vox dei recitata. ſede dexterę meę, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedibus tuis.

2 Propheta. Virgã fortitudinis tuę mittet dñs ex ſion: dñare i medio inimicoꝝ tuoꝝ.

3 Populus tuus ſpontanei in die fortitudinis tuę, in decoribus ſanctitatis: de uulua aurorę tibi ros natiuitatis tuę.

4 Iurauit dominus & non pœnitebit. Vox dei. tu ſacerdos ęterno ſup rẽ malchiſedec.

5 Propheta. Dominus† ſuper dextera tua ſcidit in die furoris ſui reges. † dñi mei

6 Iudicabit in gentibus: impleuit corpora, ſcidit caput ſuper terra multa.

7 De torrente in uia bibet: propterea exaltabit caput.

TItulus eſt. Dauidi pſalmus. De quo vt ſupra.

Materiã pſalmi eẽ meſiã, teſtaẽ in primis dñs matth. 22 inducẽs principiũ huius pſalmi, interrogãdo phariſeos quõ dauid i ſpũ vocat meſiã dñm ſuũ, dixit dñs dño meo ſede a dextris meis: ſi ergo dauid vocat eũ dñm, quõ filius eius eſt? Ad hebr. quoq; 1. idẽ firmaẽ, dicẽdo. ad quẽ aũt angeloꝝ dixit aliqñ, ſede a dextris meis quoaduſq; ponã inimicos tuos ſcabellũ pedũ tuoꝝ? Et ad hebr. 5. iterũ firmaẽ, afferẽdo dictũ ad chriſtũ. tu es ſacerdos in ęternũ ſm ordinẽ melchiſedec. Et rurſus ad heb. 7. iurauit dñs, & nõ pœnitebit eũ &c. Quid aũt de meſia tractet pſalmus iſte, ex ipſo pſalmo appet. ſ. q; de meſię regno inchoato ſm tẽpus mediũ inter ichoationẽ & plenã poſſeſſionẽ loqtur. Principiũ nãq; pſalmi a regno inchoat, deſcribẽdo meſiã ſedere ad dexterã dei. Tẽpus vero mediũ vſq; ad plenã poſſeſſionem, ſignificatur dicẽdo donec ponã inimicos tuos. et deſcribiẽ in dominatione in medio inimicoꝝ ex virga miſſa ex ſion. Acceptio autem plenę poſſeſſionis regni, circa finem deſcribitur. iudicabit i nationibus &c. Vnde ad literam materia pſalmi eſt regnum meſię inchoatum in cœlo, proferens interim media in terris per quę ad conſummatam poſſeſſionem regni veniet tempore vniuerſalis iudicii.

SVMMARIVM EST.

Dauid meſiã ſedentẽ ad dexterã dei, & dominãtẽ ſpũaliter in mũdo (hoc eſt p euãgelicã fidẽ) introducit vſq; ad iudicii tẽpus: quo ſenſibiliter ſubiectos oẽs iudicabit, quia voluntarie paſſus fuerat.

Perſona loquens propheta eſt: referens tamen vocem dei.

DIctũ domini. Diuidiẽ pſalmus in ptes duas: ppoſitiuã materię, & executiuã, ibi virgã. Proponit dictũ dei ad meſiã. Dictũ dñi dño meo. In qua relatione ſignificaẽ pluralitas diuinarũ perſonarũ: dum diſtinguiẽ dñs q dixit a dño cui dixit. Et primũ qdẽ vocat dñm: ſic. n. vocabaẽ deus apud hebręos. alterũ autẽ (ſcilicet meſiam) vocat dñm meũ. vt hinc dauid ſignificet meſiam eſſe verũ deũ, qa dñs eius, & duarũ naturarũ. ſ. humanę, ſm quã eſt filius dauidis, & diuinę, ſm quam eſt dñs dauidis. Sede dexterę meę. Ecce dictũ dñi ad meſiam. Petrus apoſtolus act. 2. teſtatur hoc impletum in aſcenſione chriſti, dicendo. nõ. n. dauid aſcendit in cœlos: dixit aũt ipſe, dixit dñs dño meo ſede a dextris meis. Marcus quoq; euangeliſta in die aſcenſionis. aſſumptus inquit eſt in cœlum, & ſedet a dextris dei. Sedere non ſignificat hic poſitionẽ qua corpore ſedemus: ſed quiete regnare, ad ſimilitudinem regis qui aſciſceret primogenitũ ſuum ad corregnãdũ ſecum. Dextera ſiquidẽ dei non poteſt intelligi membrũ corporeũ, qñ deus ſit ſpiritus: ſed ſuprema dei bona appellatione dexterę ſignificãtur. Ac ſi dixiſſet. gere regna in optimis bonis meis. Et vere ſic eſt: qm̃ regnat in cœleſtibus, quæ ſunt longe meliora bona q̃ terreſtria. & rurſus regnat in ſpiritualibus per fidẽ in terra: quæ ſunt meliora bona q̃ ſenſibilia. Donec ponam: hoc eſt vſq; ad diem iudicii regna in iſtis, regnaturus poſtmodum etiam ſenſibiliter in toto vniuerſo. Tẽpus intermedium ab aſcenſione vſq; ad iudicium, ſignificatur per. donec ponam inimicos tuos, incredulos & peruerſorũ morũ, ſcabellũ pedibus tuis, ſubiiciam tibi eos velut ſcabellum ſuppedaneum. Vbi nota q; non dixit donec deſtruam ſeu occidam & annihilem inimicos tuos, ſed donec ponam illos tanq̃ ſcabellũ ſub pedibus tuis: ad ſignificandum q; inimicos ipſius viuos ſubiiciet pedibus eius, q; regnabit ſuper inimicos ſuos viuos ſibi ſubditos: ita q; non erit rex mortuorum ſed viuorum. quod nulli humano regi conceſſum eſt aut concedetur.

Virgã fortitudinis tuę. Incipit ſcḋa pars executiua tali ordine. Prĩo tractaẽ illa pticula, ſede dexterę meę donec. Scḋo illa, ponã inimicos tuos ſcabellũ, ibi dñs ſup dextera. Tertio illa, dictũ dñi dño meo, ibi de torrente. Tractans tẽpus intermediũ quo chriſtus ſedet ad dexterã patris, deſcribit ſpũalẽ adminiſtrationem quam exercet in terris: non tanq̃ opus ipſius meſię, ſed tanq̃ opus dei ad mani

feſtationem meſię cum eo regnantis.Et merito : opus.n.ſpiritualc/deo qui ſpiritus eſt aptiſſime attri/
buit.Apoſtrophans ergo dauid ad meſiam regnātem in cœlis/ait.Virgam fortitudinis tuæ mittet do
minus ex ſion.Virga regis/ſignum eſt autoritatis & directionis exercendę.Et ad literā ſpūſſanctus da/
tus in die pentecoſtes ad p̄dicandum chriſtum & miraculis confirmādū euangelium/eſt virga/autori/
tas mundi directiua,fortitudinis tuæ/imortalitatis tuę iam glorificatę.nondum.n.erat ſpiritus datus
quia ieſus nondū erat glorificatus inquit ioan.7.vt intelligas ſpiritūſanctū eſſe virgam non humili/
tatis ſed fortitudinis chriſti.Et bene nota ꝙ vtrūq; dicit,& ꝙ eſt fortitudinis tuę/& ꝙ mittet dominus
illā:quia ſcriptum eſt.paracletus ſpiritusſanctus quē mittet pater in nomine meo.Virgam itaq;/hoc ē
poteſtatē in ſigno ſenſibili potētię tuę iam regnantis/hoc eſt ſpm̄ſanctum viſibiliter conteſtantem re/
gnū tuū,mittet dn̄s ex ſion/hoc eſt ex hieruſalem cuius pars erat ſion.Et ſm aliquos ad lſam ex ſion:pu
tant.n.domum in qua congregati erant apoſtoli in die pētecoſtes/fuiſſe in ſion.Significātius aūt dici/
tur ex ſion/& nō dicitur in ſion:vt intelligamus ſpm̄ſanctum mittēdū quidē ex ſion in vniuerſum mū/
dū,ſed non vt ſiſtat in ſion.℣ Dn̄are/per fidē.Effectus deſcribitur miſſionis ſpūſſancti.Dominare in me
dio/in manifeſto/in publico,inimicoꝝ tuoꝝ/primo iudęorum & deinde gentiliū incredulorū.Primo
ſiqdem die pentecoſtes triū miliū dominium accępit aīarum.Et ꝑpterea dixit dn̄are/velit nolit inimi/
ci tui.¶ Populus tuus.Deſcribit quales ſint illi in quibus meſias dn̄at in medio inimicoꝝ.Ppl's tuus
(ecce vnitas oīum fidelium)ſpontanei/non ſubacti/non timore aut lucro ducti, ſed ſpontanei/ſupple
erunt:credere.n.voluntariū eſt.in die fortitudinis tuæ/nō in die furoris aut fallacię,ſed in die fortitudi/
nis tuę/tum ad miracula operandum/tum ad ſuſtinendum quęcunq; aduerſa.quo ad hæc.n.duo dies
fortitudinis meſię apparuit veniente ſpūſancto:dum diſcipuli in chriſti virtute & miracula faciebāt,
& fortiter mala oīa ſuſtinebant.Et ꝑpterea ſubditur.in decoribus ſanctitatis.explicatur.n.dies fortitu
dinis meſię non in quibuſcunq; ſed in decoribus ſanctitatis:hoc eſt in hominibus intus tāta ſancti/
tate prędıtis ꝙ etiam extra decores ſanctitatis prę ſe ferebant.Collige ergo populum meſię non ſpon
taneum ſed ſpontaneos/hoc eſt ꝙ non ſolum collegialiter vnum ſed ſingillatim ſpontaneos,nō quā/
docūq; ſed in die fortitudinis meſię exiſtentis in decoribus ſanctitatis. ℣ De vulua aurorę. Deſcripſit
qualitatem fidelium filiorum ſimul cum qualitate fidelium patrum/apoſtoloꝝ:reliquū erat vt deſcri/
beret modum quo iſti filii generandi eſſent.Et hunc modo deſcribit ad ſimilitudinem generationis ro
ris de matrice aurorę.Et intendit ꝙ generatio fidelium chriſti nō erit ſicut generatio qua mater gene/
rat vnum aut duos filios:ſed erit ſicut generatio roris qua aurora generat rorem:hoc eſt ꝙ erit genera/
tio innumerabilium ſimul.ſicut.n.aurora generat ſimul magnam roris multitudinem,ita erit genera/
tio fidelium chriſti.Lege geſta apoſtolorum & martyrum:& videbis hoc ad literam infinities impletū.
In ipſo ſiquidem die pentecoſtes fuit generatio trium milium.& poſtmodum in miraculo claudi ſana
ti a petro/referuntur alia duo milia &c̄.Significanter autem non dicit de aurora ſed de vulua(hoc ē ma
trice)aurorę:vt intelligas auroram fœcundam ad generandum rorem.& hoc ad differentiam aurorę
ſterilis:quæ ſcilicet parum aut nihil roris generat.Nota tu nouicie ꝙ vulua non eſt nomen pudibun/
di muliebris,ſed vocatę a medicis matricis iternę/ ab inuoluendo dicta.Quod ideo dixerim,ne erube
ſcas a uocabulo quod hiero.appoſuit.Eſt itaq; ordo & ſenſus literæ hic.Populus tuus in ſingulis ſpon
tanei,erit tibi meſię de vulua aurorę ros natiuitatis tuę in die fortitudinis tuæ in decoribus ſanctita/
tis:hoc eſt naſcetur ſicut ros de vulua aurore tempore quo fortitudo tua in decoribus ſanctitatis ap/
parebit. Appellatur enim natiuitas meſię natiuitas populi eius:quia ſicut ipſe ī membris ſuis perſecu
tionem patitur(ſaule ſaule quid me perſequeris?)ita in naſcentibus ſuis membris naſcitur. Valde au/
tem congrue generatio fidelium aſſimilatur generationi roris:vt etiam intelligas cœleſtem eſſe gene/
rationem fidelium/& aurorę tempore verſus ſolem iuſtitię.¶ Iurauit dominus. Deſcripto populo in
quo regnat per fidem chriſtus in medio inimicorum ſuorum/deſcribit cōſequenter nouitatem legis.
Ne putares meſiam in hoc tempore medio ſacerdotium legale/cęrimonialia atq; iudicialia legis moy
ſi probaturum,deſcribit propheta nouum ac ęternum meſię ſacerdotiū. In quo clauditur abdicatio
legalis ſacerdotii & veteris legis.tranſlato enim ſacerdotio cointelligitur tranſlata & lex : vt dicitur ad
hebr.7.Iurauit dominus/hoc eſt immobiliter diffiniuit,& non pœnitebit / ad differentiam ſacerdotii
legalis cuius deum pœnituit:hoc eſt ad modum pœnitentis ſe habuit/quia deſtituit illud.tu/meſia nō
de tribu leui ſed de tribu iuda,ſacerdos/ſupple es,ęterno/nō ad tēpus vt aaron & ꝗlibet alius ſacerdos
legalis:quoꝝ nullus erat ſacerdos ī ęternū ſed ꝗdiu viuebat.Chriſtus autē ſacerdos eſt in ęternū.vt.n.
dicit ad hebr.7.ſempiternū habet ſacerdotiū:vnde & ſaluare in perpetuū pōt/accedens ꝑ ſemetipſum
ad deū,ſemꝑ viuēs ad interpellādum pro nobis.Supra rē malchiſedech.nō ſolū ſupra ſacerdotiū legale
quod fuit tribus leui,ſed etiam ſupra ſacerdotium malchiſedech.quod conſtat pręſtantius fuiſſe legali
ſacerdotio:vt ad hebr.7.probatur.Sed & toto genere hebręorū:vtpote cui patriarcha primus hebręo/
rum abraham ſubditus fuit/offerens illi decimas,& benedictus ab eodem. Et intendit(vt dictum eſt)
per meſię nouum/immutabile/æternum ac excellentius ſacerdotium,nouitatem declarare legis meſię
quam videmus:quam appellamus nouum teſtamentum.

¶ Aduerte hic queſtionem eſſe an malchiſedech ſit vna dictio/ita ꝙ ſit nomen proprium illius viri q̄ fuit rex ſalem, cui abraham decimas obtulit vt ſacerdoti dei altiſſimi (vt latini grecicꝙ codices prę ſe ferunt) an ſint duę dictiones.ſ.malchi & ſedech: vt hebręi codices habent tam hic q̄ gene.14. Immo apud hebręos ſunt tres dictiones.nam malchi equiualet duabus dictionibus/ſcilicet rex meus, & ſedech ſignificat iuſtitiam.¶ Soluitur quæſtio.dicēdo ꝙ ſm veritatem malchiſedech eſt vnicum nomē compoſitum ex dictis tribus dictionibus:& non erat nomen proprium viri ſed dignitatis.quilibet enī rex hieruſalem vocabatur malchiſedech:ſicut quilibet rex ęgypti vocabat̄ pharao/& quilibet imꝑator romanoꝝ vocatur cæſar.Nec hoc ſolo titulo cōtenti erant reges hieruſalem,ſed etiā quilibet eorū appellabatur adoniſedech.Ita ꝙ a iuſtitia populus decorauerat titulū regis ſui,appellando eum vel malchiſedech/hoc eſt rex meus iuſtitię:vel adoniſedech/hoc eſt dn̄s meus iuſtitię.Et de malchiſedech quidem ſcribit̄ gene.14.de adoniſedech vero ſcribitur ioſue.10.Scribitur autem in hebręis codicibus duabus dictionibus propter prolixam compoſitionem:ſicut tubalcain.

Dominus ſuper dextera tua.Propoſuit propheta in principio pſalmi dn̄m dicentem & dn̄m cui dictū eſt/& recitato dicto ſtatim direxit ſermonē ad dn̄m cui dictū eſt(hoc eſt meſiam)dicendo virgā fortitudinis tuę &c̄.modo apoſtrophat ad dn̄m qui dixit/dicendo dn̄s ſuper dextera tua.Ita ꝙ ſicut hactenus allocutus eſt meſiam de a dn̄o qui dixit faciendis pro ipſo meſia, ita nunc alloquitur dn̄m qui dixit de faciendis ab ipſo meſia/dicens.Dn̄s ſuper dextera tua.¶ Tractatur hic illa particula/ponam inimicos tuos ſcabellum pedibus tuis:declarando facienda a meſia tēpore vniuerſalis iudicii.Dn̄s/cui dixiſti ſede a dextris meis,ſuper dexterā tuā/ſuper locū dexterę tuę ſedēs/ſuper optima bona tua regnans, ſcidit in die furoris ſui reges.Conſtat ꝙ dies furoris meſię/tēpus vocatur vniuerſalis iudicii. Vbi aduerte duos dies meſię in hoc pſalmo nominatos(primo diem fortitudinis eius/& modo diem furoris ipſius) ad ſignificādum duo apud nos tēpora chriſti regnātis/vtrūcꝙ diem propter claritatem. Alterꝝ diē furoris propter claritatē iuſtitię.tūc.n.clare patebit vniuerſo mundo iudiciū & iuſtitia chriſti. Alterū diē fortitudinis/ꝓpter claritatē immortalitatis chriſti:quæ ex tunc clare apparuit mūdo quū ſpiritusſanctus corda fideliū illuſtrauit,& miraculis ac fortitudine martyrū cōprobauit.Scidere autem dicitur reges metaphorice ad ſimilitudinem victoris cōfringētis reges pugnātes cum exercitibus ſuis.Et intēdit ꝑ hoc ſubactionē regū. ¶ Iudicabit in gētibus.Ne putares meſiā iudicē iudęorū tm̄,extendēdo dixit iudicabit in gētibus/& nō ſolū in iudęis:& vt non ſolū reges ſed etiā gentes oēs ſubditas meſię deſcribat.Impleuit corpora.Appellatiōe corpoꝝ ſignificantur corpora exanima.ac per hoc implere corpora eſt animare corpora quæ vacuata fuerūt animabus:quod eſt reſuſcitare corpora.Quod ad iſtam faciet meſias in vniuerſali iudicio:vt ſic impleatur ꝙ inimici ſint ſcabellū pedū eius.nō.n.mortui ſed viui inimici ſunt ſcabellū pedū.¶ Scidit caput ſuper terra multa:hoc eſt antichriſtū q̄ fuerat caput ſuꝑ multa terra.De ipſo.n.dicit apl's.quē dn̄s ieſus interficiet ſpiritu oris ſui,& deſtruet illuſtratiōe aduētus ſui.2.ad theſſa.2.¶ Collige prudens lector actiones quattuor chriſti in iudicio.Et nota prudētiam prophetæ:ꝙ vbi in principio pſalmi has actiones dixit fore a dn̄o dicente(dum deſcribendo ait ponam inimicos tuos)modo deſcribit eas exequendas a dn̄o cui dictum eſt:vt intelligamus eādē actionem eſſe vtriuſcꝙ/ſicut eſt vna vtriuſcꝙ deitas.Tres autem actiones ſignificat in ꝑterito & vnam in futuro/ſcilicet iudicabit:quia licet omnes ſint modo futurę,in die tamen furoris illę tres pręcedent iudicium.ita ꝙ reſpectu illarum iudicium ſignificatur futurum.

De torrente. Tractatur hic illa particula/dictū domini domino meo:declarando meritum quo meſias meruit exaltari ad dexteram dei.Dicere enim dei eſt facere.& propterea ad dictum dei ſpectat efficere etiam media quibus efficit ꝙ ſedeat ad dexteram ſuā.Deſcribitur autē meritū chriſti ꝑ metaphorā bibētis de torrēte.paſſio ſiqdem eius/bibitio pluries eſt appellata:iuxta illud.poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum!Et rurſus.pater ſi non poteſt hic calix tranſire niſi bibam illum. Et ſignificatur per hoc ꝙ voluntarie paſſus eſt,ſicut voluntarie bibimus.In via autē:quia ad literam meſias viator exiſtens paſſus eſt,& non quatenus erat compꝛ̄henſor.De torrente vero:quia torrens aquam prębet turbidam ac impetuoſam,ſignificantem virulentum impetum iudęorum/quem voluntarie meſias ſuſtinuit.¶ Propterea exaltabit caput.Propter quod inquit apoſtolus/deus exaltauit illum & dedit ei nomen quod eſt ſuper omne nomen &c̄.Amen.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Halelu iah. CX.

C Onfitebor tibi dn̄e in toto corde meo:in cōſilio iuſtorū & cōgregatione.
Magna opera domini:exquiſita in omnes uoluntates eius.
Confeſſio & magnificentia opus eius:& iuſtitia eius manet in ſeculū ſcl'i.
Mēoriā fec̄ mirabiliū ſuoꝝ miſicors & miſator dn̄s:eſcā dedit timētib9 ſe.
Memor erit i ſcl'm teſtamēti ſui:uirtutē operū ſuorū ānūciabit pplo ſuo.

Vt det illis hęreditatem gentium:opera manuum eius ueritas & iudicium.
Fidelia omnia mãdata eius:confirmata in ſeculum ſeculi,facta in ueritate & ęquitate.
Redemptionem miſit populo ſuo:mandauit in ęternum teſtamentum ſuũ.
Sanctum & terribile nomen eius:initium ſapientię timor domini.
Intellectus bonus omnibus facientibus eum:laudatio eius manet in ſeculum ſeculi.

¶ IVXTA HEBRÆVM.¶ Halelu iah. CXI.

1 Propheta. Aleph. Confitebor dominum in toto corde.
Beth. quia in ſecreto rectorum & congregatione.
2 Ghimel. Magna sunt opera domini.
Daleth. exquiſita cunctis uolentibus ipſa.
3 He. Pulchritudo et decor opus eius.
Vau. & iuſtitia eius manens ęterno.
4 Zain. Memoriam fecit ſepatis ſuis.
Cheth. miſericors & miſerator dominus.
5 Teth. Cibum dedit timentibus ſe.
Iod. recordabitur ſempiterno pacti ſui.
6 Caph. Fortitudinem operum ſuorum annunciauit populo ſuo.
Lamed. ad dandum eis hęreditatem gentium.
7 Mem. Opera manuum eius ueritas & iudicium.
Nun. fidelia omnia pręcepta eius.
8 Samech. Firmata æterno/ſeculo.
Hain. facta in ueritate & rectitudine.
9 Pe. Redemptionem miſit populo ſuo.
Zadi. pręcepit ęterno pactum ſuum.
Coph. ſanctum & timendum nomen eius.
10 Res. Principium ſapientię timor domini.
Sin. intellectus bonus cunctis facientibus ea.
Thau. laus eius manens ſemper.

Titulus eſt.Halelu iah:hoc eſt laudate deum.Ex quo habetur materia pſalmi in genere: ꝙ ſcilicet pſalmus iſte eſt laudatiuus dei. Verum vbi progreſſus pſalmi perſpicacius viſus fuerit,apparebit formale in pſalmo/explicatum per titulum.Materia autem diuinę laudis in pſalmo tractata eſt opus dei in duobus temporibus.ſ.patribus ante moyſen, & poſtea in reductione filiorum iſrael ad terram promiſſionis.Ita ꝙ ad literam intẽdit propheta magnificare in his duobus opera dei,tum relatiue ad deũ:tũ relatiue ad humanũ genus.¶ Qꝛ.n.pſalmus iſte ad lr̃am tractet tẽpus reductiõis ppl̃i in terrã ꝓmiſſiõis,teſtaꝛ tũ qntus verſiculus.recordabiꝛ ſempiterno pacti ſui, ad dãdũ eis hæreditatẽ gẽtiũ/cũ ꝓcęptis diuinę legis.tũ nonus verſiculus.ꝓcępit ęterno pactũ ſuũ &c̃.In his.n.clare tractaꝛ ꝙ deus obſeruauit pactũ ſuũ,redimẽdo ppl̃m de ęgypto,dando illis ꝓcępta/hęreditatẽ gẽtiũ/& reliqua:& ꝙ deus ꝓcępit obſeruari a ppl̃o pactũ ſuũ.Quæ oĩa cõſtat fuiſſe ĩ tẽpore reductiõis ppl̃i geſta. ¶ Qꝛ aũt ꝓtractet tẽpus patrũ añ moyſen,inſinuat tũ primus verſiculus/dicẽdo in ſecreto rectoꝝ. Tũ quartus.memoriã fecit ſepatis.i.mirabilibus ſuis: vt exponendo patebit. Tum quia ordo materię id expoſcit.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propħa pollicetꝛ laudare deũ ꝓ opibus dei magnis.tũ in ſtatu priuato iuſtoꝝ patrũ.ſ.añ moyſen:paſcẽdo eos tãq̃ mẽoriã diuinorũ mirabiliũ.tũ ĩ ſtatu politico iuſtoꝝ:& ſuãdo fœdus/redimẽdo/docẽdo/ꝓcipiẽdo/dãdoq; ꝓmiſſiõis terrã,& mãdãdo ſuari a ppl̃o fœdus/habẽdo nomẽ dei vt timẽdũ & ſãctũ.
¶ Perſona loquens propheta eſt.

Confitebor dñm. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuam/ibi pulchritudo.¶ Scito ex hiero.pſalmum eſſe alphabeticum,non ſm integros ſed ſm ſemiuerſiculos

los.qui forte apud hebręos ſunt integri verſiculi paruuli:quales apud nos ſunt adonii & gliconici. Et eſt primus habẽs integrũ alphabetum. ℂ Proponit vnũ duplici motiuo fultũ. Confitebor dñm in toto corde.vnum quod ꝓponit eſt laudare deũ integro corde,in ſecreto rectorũ & cõgregatione. Ordina literam ſic.Quia opera dñi & in ſecreto rectoꝝ & in cõgregatione rectoꝝ exquiſita cunctis volentibus ipſa/hoc eſt ad vtilitatẽ oium cupientiũ dei opera,ſunt magna.Et intendit per ſecretũ rectoꝝ ſtatũ patrũ iuſtoꝝ ante moyſen.Et apte ſic deſcribiť ſtatus ille.nã tũc non erat populus dicatus diuino cultui: ſed viri iuſti erant ſicut viri priuati/ſingulariter qlibet manẽs in timore dei.Ita ꝙ ſecretũ diſtinguiť cõtra ſtatũ publicũ/popularem ſeu ciuilem.Per congregationẽ vero ſignificat congregationem politicã populi ad cultũ vnius dei:quę incœpit in egreſſu filioꝝ iſrael de ęgypto. ℣ Et in vtroq; ſtatu opa dñi fuerũt magna,& in ſeipſis & in mẽtibus rectoꝝ.Et fuerũt exqſita/diligẽter diſcuſſa/inueſtigata,ad vtilitatem nõ oium abſolute ſed oium volentium ipſa.Et hoc ad differentiam eorum quibus opera dei in nauſeam veniunt:& ad extendendam vtilitatem ad omnes cuiuſcunq; generis hoies,modo vellẽt opa dei:hoc eſt delectarenť in opibus dei/cuperent illa adimpleri/& huiuſmodi.

ℂ Pulchritudo. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractať illa ꝑticula/in ſecreto rectorũ. Secũdo illa/& congregatione/ibi recordabiť. Tertio illa/cunctis volentibus/ibi ꝑcępit æterno. ℂ Tractať itaq; ratio laudandi deum in ſecreto.i.priuato ſtatu iuſtoꝝ:narrando opa dñi magna ſpectantia ad ſtatũ illũ.Pulchritudo/mũdi conſiſtens in debita quãtitate & diſpõne partiũ mundi,& decor/mũdi conſiſtens in ordine,opus eius/dei:& iuſtitia eius/qua prouidet & diſtribuit vnicuiq; ſuauiter,manens ęterno.Hæc ſunt opa dei apud primos patres cognita:opus ſcilicet creationis mundi & opus prouidentię diuinę.quæ fuerunt magna & exquiſita in ſecreto iuſtorum. ℣ Memoriã fecit ſeparatis ſuis.ne aboleretur fides creationis & diuinę prouidentię,conſeruauit deus patres tanq̃ memoriam ſeparatis ſuis.Separata dei appellantur tum opera creationis & prouidentię diuinę,tum conditiones dei:ſcilicet oipotentia & excellentia/& huiuſmodi reuelata patribus.Quę vere ſunt ſeparata a facultate naturę/poteſtatis & cognitionis noſtrę.& ꝓpterea mirabilia vocãtur a nobis. ℣ Cõſeruatio patrum deſcribitur per dare cibum timentibus ſe.tum quia cibus eſt naturale conſeruatiuũ hoium in hac vita.tum quia ſpeciali cura deus prouidit de cibo abrahę in ægypto/iſaac in geraris/iacob & filiis eius in ægypto.Directionem autem diuinam huius officii quod eſt dare cibum timentibus ſe/ad hoc ꝙ ſic cõſultum eſſet mirabilibus diuinis de memoria,aperte ſignificat dicendo.memoriã fecit ſeparatis ſuis. ℣ Et ratio tanti beneficii adiungitur/dicendo.miſericors/in voluntate,& miſerator/in opere:vt ĩtelligamus ex magna dei gratia imo ex magna(humano more loquendo)compaſſione dei erga genus humanũ, prouidiſſe deum de memoria/de fide conſeruanda diuinorum:non per libros/non per populos,ſed per ſucceſſiuam conſeruationem cibando timentes deum. ℣ Vbi etiam nota ꝙ cibatio illorum patrum non fuit ſola cibatio hominum & cibatio timentium deum,ſed fuit conſeruatio fidei diuinorum mirabilium. Vnde patet q̃ magna fuerint opera domini in ſecreto rectorum.

Recordabitur ſempiterno pacti ſui. Tractatur hic illa particula/& congregatione:declarãdo opera domini magna in congregatione rectorum ſeu iuſtorum:hoc eſt in erectione populi in congregationẽ politicã. ℣ Et numerans quinq; opera dñi(ſcilicet memoriam fœderis / doctrinam/terræ poſſeſſionem ex veritate & iudicio/pręcepta/& redemptionem)inchoat ab opere radicali:ſcilicet pacto diuino inito cum abraham.Recordabitur/ad ſimilitudinem recordantis ſe habebit/non quandoq;, ſed ſempiterno/nunq̃ obliuiſcetur,pacti ſui/cum abraham/ſcripti geñ.15.ex vi enim fœderis cum patriarchis initi reduxit deus populum in terram promiſſionis.Et futurum recordabitur/refertur ad ꝑteritum memoriam fecit/cibum dedit. ℣ Annunciauit fortitudinem operum ſuorum/hoc eſt opera ſuę potentiæ, creationis ſcilicet/ ꝓuidentię/iuſtitię &c̃.populo ſuo/hoc eſt in publico populo/qui prius manifeſtauerat oipotentiam ſuã non populo ſed particularibus hoibus. Tunc enim primum annunciata ſunt publice in populo mirabilia dei.tũ per ipſum deum in monte ſina.tũ mediãte moyſe,qui ſcripſit de creatione mũdi &c̃. ℣ Ad dandũ eis hęreditatẽ gentiũ,opa manuũ eius veritas & iudicium. In principio propoſuit opa dñi magna & exquiſita materiã diuinę laudis.poſtea applicauit ſecreto rectoꝝ opa dei pulchritudinẽ/decorẽ &c̃.mõ cõſequẽter applicat cõgregationi rectoꝝ opa dei veritatem & iudicium. Et vere ſic eſt:qm̃ veritas dei adimplẽs fœdus factũ cũ patribus & iudiciũ dei vindictã exercẽs in amorręos & chananęos,fuerunt opera manuũ dei ad dandũ populo ſuo hęreditatẽ gentiũ/terrã & agros & vineas & aialia quę hęreditaria ſucceſſione tot annoꝝ curriculis gentes poſſederant.

Fidelia oia pręcepta eius. Pactum dei cum abraham & aliis patriarchis continebat ꝙ deus eſſet eorum deus;ac per hoc ad idem pactum ſpectabat ꝙ prouideret populo de præceptis regulantibus vitã & actus eoꝝ:& ꝙ iſtrueret eos:& nõ ſolum ꝙ daret eis terrã promiſſionis.Et ꝓpterea inter opa dei tũc geſta cõmemoranť pręcepta.Fidelia/in promiſſis & comminatis/in præmio & pœna, omnia / nullo excepto,præcepta eius:firmata/obſeruanda,æterno/ſeculo. ℂ Occurrit hic ſcrupulus ex paulo apoſtolo ad gal.3.dicente legẽ datam vſq; ad tempus donec veniret ſemen cui promiſerat deus / hoc eſt meſſiam,quomodo ſtant verba apoſtoli cum hoc textu/dicente omnia præcepta firmata æterno/ſeculo.

¶ Solutio eſt ꝙ propheta ad literam tractat de præceptis decalogi tñ. ita ꝙ appellatione omniũ prę-ceptorũ cõprehẽduntur pręcepta oĩa diuina moralia, quę ſola ſpectãt ad decalogũ: quia tractat de ꝑcę-ptis datis a deo in tpe egreſſionis ex ægypto: vt cõtextus literę teſtatur. Cõſtat autẽ hiere. 7. ꝙ tũc nõ fue-rũt data niſi ꝑcępta moralia: dũ expreſſe excludit ꝑcępta cęrimonialia, dicẽs ex parte dei. nõ ꝑcępi pa-tribus veſtris in die qua eduxi eos de terra ægypti de verbo holocauſtomatũ & victimarũ: ſed hoc ver-bum ꝑcæpi eis dicens. audite vocẽ meã, & ero vobis deus & vos eritis mihi populus: & ambulate in oĩ via quã mãdaui vobis, vt bñ ſit vobis. & nõ audierũt, ſed abierunt in voluptatibus & in prauitate cor-dis ſui &c̃. Vbi clare patet de ſolis ꝑcęptis decalogi ſeu moralibus mentionem fieri, excludẽdo cęrimo-nialia. Conſtat autẽ ꝑcępta decalogi ęterno ſeculo obligare, rõne rectitudinis diuinæ & naturalis in eis contentę. ¶ Facta in veritate, quæ perficit intellectũ, hoc eſt nõ compoſita ex figmentis, & rectitu-dine, quę perficit voluntatẽ. vt hinc intelligas perfectionẽ diuinorum pręceptorum, excludentium oẽm errorem partis ĩtellectiuę, & oẽm obliquitatem partis affectiuę. ¶ Redemptionẽ miſit populo ſuo. Pri-mũ opus dei ad reducendum populũ, vltimo deſcribitur: quia metrũ non ſeruat ordinem. Exiſtẽtibus fi-liis iſrael in ſeruitute ægyptiorum, oportuit redimere eos in libertatem ad hoc vt eſſent populus liber in terra promiſſionis. & hoc ẽt promiſerat deus abrahę. Redẽptionem, de ſeruitute ægyptiaca in liber-tatem, miſit populo ſuo, iſrael ſeruienti pharaoni.

Pręcępit ęterno pactum ſuũ. Tractatur hic illa particula, cunctis volentibus ipſa: declarãdo ſubſtã-tiã & modũ ſeruandi diuinum pactum. Aduerte hic ꝙ propheta tractãs de obſeruatione diuini pacti, prius declarauit ꝙ deus obſeruauit illud efficiendo ea quæ ſpopõdit. modo declarat ꝙ deus vult a po-pulo ſeruari ſibi pactũ: dignum enim & iuſtũ eſt ex quo deus ſeruauit pactũ ex parte ſua, vt populus ẽt ex parte ſua ſeruet pactũ. Præcępit æterno, ſeruari, pactũ ſuũ. ſanctũ & timendum nomen eius. Ne obli-uiſceres magnã multitudinẽ ꝑcęptorum ſeruandorum, & graue aut intolerabile pactũ accuſares, in duo-bus cõſiſtere pactũ ſuum declarat. ſ. ꝙ nomẽ eius timeatur, & ꝙ ſanctum habeatur: hoc eſt timeri & laudari. ¶ Principiũ ſapientię. Declarat ſecundũ (ſcilicet timendũ) ex hoc ꝙ timor dñi eſt principiũ ſapiendi: ac per hoc ſufficit ad ꝑfectionẽ vtriuſq; partis: ſcilicet appetitiuę & intellectiuę. Timor enim dñi ſeipſo perficit partẽ appetitiuã. & eſt ſermo de timore reuerẽtiali ſeu filiali. Mediãte vero ſapiẽtia quam gene-rat, perficit partẽ intellectiuã. Et eſt ſermo de ſapiẽtia recte iudicãte de oĩbus credendis & agendis, ſm al-tiſſimã cãm quæ deus eſt: qua mulietcula timens deũ ſapientior eſt oĩbus phis. ¶ Intellectus bonus cũ-ctis faciẽtibus ea. Duo ſubiũguntur per hæc verba. Alterũ tacitę obiectioni reſpõſiuum. quomodo initium ſapientiæ ponitur timor dñi: quũ initiũ ſapiẽtię ſit intellectus, nõ potẽtia ĩtellectiua ſed qui eſt vna quę virtutũ intellectualiũ? vnde & moyſes deute. 4. ait. hæc eſt ſapiẽtia veſtra & intellectus corã populis. Al-terum ẽt tacitę qõni reſpõſiuum. quo pacto ſapiẽtia & intellectus põt eſſe cõis ſingulis de populo, quum rari in mũdanis populis inueniantur ſapientes. Vtriq; ſiqdẽ ſatiſfaciẽs ait. Intellectus bonus, cõis eſt, cũ-ctis faciẽtibus ea, quę ſunt diuini timoris. vt per hoc intelligas ꝙ timor dñi exercitatus faciendo ea q̃ ſunt diuini timoris, largitur nõ ſolum ſapientiã ſed intellectũ bonum, nõ aliquibus ſed cunctis. Non di-xit ſapiẽtia bona, ſed dixit intellectus bonus: quia ſapere cõprehendit in ſeipſo bonitatem: intelligere aũt penetrãs intima rerum, cõmune eſt ad bonũ & malũ. Et ꝑpterea oportuit explicare ꝙ ĩtellectus, nõ qualiſcunq;, ſed bonus, ſibi & aliis eſt, facientibus, nõ cognoſcẽtibus aut dicẽtibus, ea, quæ ſunt timo-ris diuini. ¶ Laus eius. Declarat primũ: ſcilicet ſanctũ. Nomen ſiquidem dei quatenus ſanctũ laudan-dum eſt. Et propterea dicit. Laus eius, ſancti nominis dei, manens, ſupple erit apud obſeruatores pacti diuini, ſemper, ita ꝙ nunq̃ recedet ab ore eorum. Et ſic vniuerſa obſeruatio pacti dei comprehenſa eſt in timore & laude dei. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Haleluiah. CXI.

Beatus uir qui timet dominum: in mandatis eius uolet nimis.
Potens in terra erit ſemen eius: generatio rectorum benedicetur.
Gloria & diuitię in domo eius: & iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi.
Exortum eſt in tenebris lumen rectis: miſericors & miſerator & iuſtus.
Iucundus homo qui miſeretur & commodat, diſponet ſermones ſuos in iudicio: quia in ęternum nõn cõmouebitur.
In memoria ęterna erit iuſtus: ab auditione mala non timebit.
Paratum cor eius ſperare in domino: confirmatum eſt cor eius, non commouebitur do-nec deſpiciat inimicos ſuos.
Diſperſit, dedit pauperibus: iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi, cornu eius exaltabi-tur in gloria.

Peccator uidebit & iraſcetur/dẽtibus ſuis fremet & tabeſcet:deſideriũ pc̃tor̃ peribit.

℄IVXTA HEBRÆVM. ℄Halelu iah. CXII.

1 Aleph. Propheta. Beatitudines uiri timentis dominum[*].

Beth. [*qui] in mandatis eius uoluit ualde.

2 Ghimel. Forte in terra erit ſemen eius.

Daleth. generatio rectorum benedicetur.

3 He. Res & opulentia in domo eius.

Vau. & iuſtitia eius manens ſemper.

4 Zain. Splenduit in obſcuritate lux rectis.

Cheth. miſericors & miſerator & iuſtus.

5 Teth. Bonus uir miſerens & mutuans.

Iod. gubernabit res ſuas in iudicio.

6 Caph. Quia æterno non labetur.

Lamed. memoriȩ ſempiternȩ erit iuſtus.

7 Mem. Ab auditu malo non timebit.

Nun. paratum cor eius confiſum in domino[*].

8 Samech. Suſtentatum cor eius non timebit.

Hain. donec ꝙ aſpiciet in anguſtatoribus ſuis.

9 Pe. Sparſit/dedit mendicis.

Zadi. iuſtitia eius manens ſemper.

Coph. cornu eius exaltabitur in honore.

10 Res. Impius uidebit & indignabitur.

Sin. dentibus ſuis frendebit & liquefiet.

Thau. deſiderium impiorum peribit.

TItulus eſt.Halelu iah:hoc eſt laudate deum.Ex quo non apparet in ſpecie materia pſalmi:ſed fa/
cile ex progreſſu pſalmi intelligitur ꝙ eſt beatitudo timẽtis deum,& multo magis miſericordis/
miſeratoris & iuſti,cum miſeria iniquorum.

℄SVMMARIVM EST.

℄Propheta tum timenti deũ/tũ volẽti in mãdatis eius valde(.ſ.miſericordi/iuſto & miſeratori)cõem
q̄dẽ btitudinẽ,differẽtẽ vero btitudinis gradũ cãtat:vano remanẽte iniquo/q̄uis ira frendente.

℄Perſona loquens prophetá eſt.

BEatitudines viri. Aduerte ꝙ hic pſalmus alphabeticus eſt ſicut imediate p̄cedens. Et diuidit̃ in
partes duas:propoſitiuam materiæ,& executiuã/ibi forte.℄Proponit beatitudinem tum timen
tis deũ/tum volentis valde mãdata dei.Et deſcribit ſecũdũ in p̄terito/voluit:qm̃ actus exteriores lauda
re intendit: quos multus affectus ad dei mandata anteceſſit.Ita ꝙ per timentẽ deum ſignificat homi/
nes cõmuni iuſtitia iuſtos.per eum aũt qui voluit valde in mandatis dei/intendit homines ex nimio
affectu ad diuina mandata/perfectiora exteriora opera exercentes.

℄Forte in terra. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractat̃ illa particula/beatitudines vi
ri.Secundo illa/in mandatis eius voluit valde/ibi ſplenduit.Tertio ambȩ ſimul a contrario/ibi impius
videbit.℣Aduerte hic pro claritate ꝓgreſſus & ordinis:ꝙ ꝓpheta ordinat quattuor genera iuſtorum
(ſcilicet timentes deũ/miſericordes/iuſtos/& miſeratores)deſcribendo gradatim prȩmiũ vniuſcuiuſq;
& merita ſingulorum.excepto primo genere:cuius nõ deſcribitur aliud meritũ q̄ quod deſcriptũ eſt in
principio,ſcilicet timere deũ.℄Prȩmia aũt eius deſcribunt̃ quattuor.Primũ eſt.Forte in terra erit ſe/
men eius.Beatitudo promiſſa timentibus deum in veteri teſtamento/erat in bonis præſentis vitæ:vt
patet in fine deute.per multa capitula.Et propterea propheta beatitudinem timentium deum ſm̃ ſta/
tum veteris teſtamenti deſcribit:inchoans a temporali potentia in ſucceſſione filiorum.non parua ſi/
quidem pars beatitudinis prȩſentis vitȩ eſt habere filios potentes.℣Generatio rector̃ benedicet̃:hoc
eſt multiplicabit̃. Multiplicatio filior̃ ſecũdo loco ponit̃.℣Res & opulẽtia in domo eius. Bona q̄ vo
cant̃ fortunæ/tertio loco ponunt̃.℣Et iuſtitia eius manẽs ſemp.Hoc quartũ ꝓpterȩ eſt fœlicitatis qua

iuſtitia timentis deum non ceſſabit ipſo morientē/ſed manebit ſemp beata. vel iuſtitia eius in huiuſmodi pręmiis manens erit ſemper, hoc eſt perſeuerabit ex diuina promiſſione.

Splēduit in obſcuritate. Tractaẜ hic illa particula/in mandatis eius voluit valde: explicādo tria genera valde affectorum mandatis dei. Et primo quidem omnes tres ſimul comparat ad timentes deum de quibus locutus eſt. Splēduit in obſcuritate lux rectis, miſericors/miſerator & iuſtus. Percipe comparationē. miſericors/miſerator & iuſtus ſplenduit rectis tanq̄ lux in obſcuritate. Et intendit per miſericordem/hominem ex interiori compaſſione mediocriter vacantem operibus miſericordiæ. per miſeratorē vero hominē ꝓfuſe vacātē miſericordiæ operibus. per iuſtum autē hominem conſtanter & indefeſſe certantem pro iuſtitia. ℭ Deinde ſingulos ſingillatim tractat. Bonus vir (inchoat ſingulorum tractatum a miſericorde) vir miſerens/quo ad affectum, & mutuans. In quo mediocre opus miſericordię deſcribitur. mutuare ſiquidem ex compaſſione (vt thobias gabelo mutuauit) opus miſericordiæ eſt, ſed mediocre: quia reddendum eſt mutuum. ℣ Gubernabit res ſuas in iudicio. Rationē aſſignat quare mutuat & non donat indigenti mutuo, quia curā habet rerum ſuarum in iudicio diſcretionis: hoc eſt qa diſcernit curam habēdo rerum ſuarū/nō competere ſibi donare ſed mutuare. Et intendit per hoc deſcribere hoīem miſericordē/qui quū nō poſſit donare mutuat, & cōmendare eū ꝙ eſt bonus aliis. ℣ Quia æterno non labetur. Præmium deſcribitur ſecuritas æterna. Timentium deum præmium fuit permanentia iuſtitiæ. miſericordium mutuantium/pręmium maius deſcribitur ſecuritas æterna. Hāc enim ſignificat non labi æterno: ſecurorum ſiquidem eſt nunq̄ labi.

Memorię ſempiternę. Poſt miſericordē tractatur iuſtus: inchoādo ab illius præmio. Memorię ſempiternę erit iuſtus. Metire quanto maius eſt præmiū hoc prioribus. nā p̄mium hoc in ęterna laude cōſiſtit: quæ maior eſt ꝑmanentia & ſecuritate: vtpote includēs illas & addēs. ℭ Ab auditu malo. Deſcribiẜ conſtantia iuſti in præſenti vita. primo ꝙ ab auditu īminentium ſibi malorum non timebit: hoc eſt cōminata mala pœnę a principibus/ab hoſtibus/a quibuſcunq;, non timebit. qa paratum eſt cor eius/ad ſuſtinenda & aggredienda pericula, confiſum in dn̄o/ex fiducia quam in aīo concæpit de deo. ℣ Suſtentatum cor eius. Ecce effectus fiduciæ in dn̄o: ꝙ in progreſſu ſuſtentatū eſt cor eius/certantis ꝓ iuſtitia, ita ꝙ non timebit donec aſpiciet in anguſtatoribus ſuis: hoc eſt perſeuerabit intrepidus/non ad horam/non ad diem, ſed vſq; ad victoriam. hanc enim ſignificat donec aſpiciet in anguſtatoribus ſuis: more victorum, videntium in victis perſonas/veſtes &c.

Sparſit. Tractaẜ demū miſerator/deſcriptus ab actu ꝓfuſę miſerationis. Sparſit/res ſuas, dedit mendicis/non hyſtrionibus & hmōi: iuſtitia eius manens ſemper. Filii huius ſeculi accuſant amentiæ ſpargētes res ſuas dando pauperibus. Et ꝓpterea propheta cōfutans hanc ſnīam/declarauit hanc ſparſionem eſſe gratam deo, iungendo huic profuſioni iuſtitiam manentē ſemper/in diuina acceptatione. ℣ Cornu eius exaltabitur in honore. Præmiū profuſi miſeratoris longe excellētius cæteris deſcribiẜ a tribus. a poteſtate/cornu eius: ab exaltatione/exaltabitur: a gloria/in honore. Et deſcripſit præmium in his tribus: quia ad hęc tria ſeruanda ſeu promouenda acquirunt/retinent/ augēt homines huius ſeculi diuitias: ad poteſtatem ſcilicet/exaltationem & honorem, vt per hęc intelligeremus ꝙ ſpargētibus res ſuas pauperibus/deus cuncta bona p̄parauit quę poſſunt ꝑ diuitias haberi. Et minus dicit q̄ ſignificet: qa multo excellētius cornu eius exaltabiẜ in honore q̄ nō ſpargēdo pauperibus fuiſſet exaltatum.

Impius videbit. Tractantur hic ambę particulę: ſcilicet beatus vir timens dominum/& beatus qui in mandatis eius voluit valde. Tractantur autem ſimul a contrario cōmuni vtriuſq; beatitudini. Impius videbit/beatitudines vtriuſq;, & indignabitur/ęgre feret: dentibus ſuis frendebit/more beſtiarum pręnimia ira/appetendo ſi facultas adeſſet deiicere eos a fœlicitate, & liqueſiet/impotens exequi/ad ſimilitudinem eorum quæ liqueſiunt intus conſumetur. deſiderium impiorum/tam quo ad malum quod deſiderant iuſtis q̄ quo ad bonum quod deſiderant ſibiipſis, peribit. Et potes totam hanc particulam intelligere tam de impiis in ſtatu præſentis vitæ iuxta deutero. comminationes ſpectantes ad ſtatum veteris teſtamenti, q̄ de impiis in ſtatu futurę vitæ. Amen.

ℭ VVLGATA EDITIO. ℭ Halelu iah. CXII.

LAudate pueri dominum: laudate nomen domini.
Sit nomen domini benedictum: ex hoc nunc & uſq; in ſeculum.
A ſolis ortu uſq; ad occaſum: laudabile nomen domini.
Excelſus ſuper omnes gentes dominus: & ſuper cœlos gloria eius.
Quis ſicut dominus deus noſter? qui in altis habitat, & humilia reſpicit in cœlo & in terra.
Suſcitans a terra inopem: & de ſtercore erigens pauperem.
Vt collocet eum cum principibus: cum principibus populi ſui.

Qui habitare facit ſterilem in domo:matrem filiorum lętantem.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Haleluiah. CXIII.

1 Propheta. LAudate ſerui domini,laudate nomen domini.
2 Erit nomen domini benedictum:ex nunc & uſq; ęternum.
3 Ab ortu ſolis uſq; occaſum eius:laudatum nomen domini.
4 Excelſus eſt ſuper omnes gentes dominus:ſupra cœlos eſt honor eius.
5 Quis ut dominus deus noſter:eleuatus ad ſedendum,humiliatus ad uidendum in cœlis & in terra?
6 Erigens de puluere pauperem:de ſtercore eleuabit mendicum.
7 Ad faciendum ſedere cum principibus:cum principibus populi ſui.
8 Faciens ſedere ſterilem domi matrem filiorum hilarem:halelu iah.

TItulus eſt.Halelu iah:hoc eſt laudate deum.Ex quo non habeť materia pſalmi niſi in genere.Ex ſuperficie aũt pſalmi,apparet materiã pſalmi eſſe laudẽ excellẽtis & incõparabilis dominii diuini:hoc enim clare manifeſtant verſiculi primi vſq; ad ſextum. Interius autem perſpectus pſalmus,affert excellentię incompatabilis diuini dominii teſtimonia:ſcilicet ſuſcitare de puluere egenum,& efficere ſterilem fœcundam.hoc eſt prouidentiam dominii eius extẽdere ſe ad minima:quæ ſcilicet fortuita & caſualia reputantur.Et hæc eſt ad literam materia pſalmi.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta inuitat ſeruos dei ad laudandũ nomen domini ſemper & vbiq;,ꝓpter ſupremã ac incõparabilem excellentiã dominii eius extenſi vſq; ad fortuita & caſualia.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

LAudate ſerui dñi. Diuiditur pſalmus in partes duas:ꝓpoſitiuã materię,& executiuam,ibi erit nomen. ¶ Proponit vnũ:ſcilicet nomẽ domini laudandũ a ſeruis eius. Vbi aduerte ꝙ alloquiť ſeruos dei,nõ ꝙ aliqui exempti ſint a ſeruitute dei (qm̃ oẽs velimus nolimus ſumus ſerui dei)ſed quia nõ oẽs recognoſcunt ſe ſeruos dei,ideo ad recognoſcentes ſe ſeruos dei,ſermonẽ dirigit inuitatoriũ ad laudandũ nomẽ dñi:alioꝝ.n.vana eſſet inuitatio.Geminat aũt laudate:vt efficacior ſit monitio.

¶ Erit nomen.Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo declaratur tã tẽpus q̃ locus laudis,deinde ratio laudandi,ibi excelſus. ¶ Tẽpus quidem quo ſerui dei debent laudare nomen dñi,determinať ex nũc vſq; æternum:hoc eſt ſine mora,ſine dilatione inchoãda eſt laus,& pſeuerãdum eſt in ea vſq; in æternũ. ¶ Ab ortu ſolis.Declarať locus:hoc eſt vbiq;:vtpote ab ortu ſolis vſq; ad occaſum.Et futurum erit in principio verſiculi p̃cedentis poſitũ,intelligendum eſt extẽdi non ſolum ad participium benedictum,ſed ad participiũ laudatũ.Ita ꝙ ſenſus eſt.erit laudatum nomẽ domini. ¶ Excelſus. Redditur ratio laudandi,altera ex celſitudine dominii.In terra quidẽ nõ ſolum ſuꝑ iudæos ſed ſuꝑ omnes gentes.In cœlo aũt.ſupra cœlos honor eius:hoc eſt honorať etiã ſupra cœlos ab angelis ibi exiſtentibus. ¶ Quis vt dominus.Altera laudis ratio ex icõparabilitate diuini dominii explicať admiratiue. Quis,quaſi dicat nullus,vt dñs deus noſter,qui a nobis coliť:eleuatus ad ſedendũ,humiliatus ad vidẽdũ in cœlis & in terra?Humano more ꝓpheta icõparabilitatem diuini dominii deſcribit,duabus apud nos incõpatibilibus cõditionibus fulti.Celſitudo ſiqdem ſolii apud nos caret viſione infimoꝝ occurrẽtiũ.tũ quia nõ poſſunt principes in excelſo cõſtituti videre ſingula.tũ quia ẽt ſi ſcirent,nõ poſſent ꝓuidere ſingulis occurrẽtibus.Et ꝓpterea ꝓpheta hęc duo iungit in diuino dominio.Et ſupremã celſitudinem ſolii,eleuatus ad ſedendũ(hoc eſt in ſuprema dignitate & poteſtate regiminis regnãs)& extenſam ꝓuidẽtiam vſq; ad minima,humiliatus ad videndũ:hoc eſt extẽdẽs viſionẽ ad ſimilitudinem inclinati ad videndũ aliqd,vt bene diſcernat.Et hoc tũ in cœlis,tũ in terra:qa tam in cœlis q̃ in terra ſingula videt.

¶ Erigẽs de puluere.Propoſuit celſitudinẽ ad ſedendũ & humiliationẽ ad videndũ.Primã conditionẽ non curat ꝓſequi:vtpote manifeſtam ex antedictis,ꝙ ſuꝑ cœlos eſt honor eius.Alterã vero propoſuit reſpectu cœloꝝ & terræ.ſed reſpectu cœloꝝ nõ curat illam ꝓſequi,relinquẽs eam pro manifeſta:qm̃ in cœlis oĩbus ſingula apparent ordinatiſſima,& nihil inueniť in eis ꝑ accidẽs. ¶ In terra aũt itendit declarare qđ dixerat duobus teſtimoniis.Alterũ eſt ꝙ erigit pauperem ſeu mendicũ de ſtercore,& facit eũ principem,&(quod plus eſt)principẽ in populo ꝓprio ipſius paupis. Alterũ ꝙ ſterilem efficit matrẽ filioꝝ. ¶ Vbi nota ꝙ ſi hæc hiſtorice itelligant,cõſtat in ſaule & dauide primũ verificari:nam ſaul de puluere erectus eſt in regem.qui ẽt factus rex ſequebať boues:vt teſtať hiſtoria primi regum. Dauid ẽt quum prius paſceret oues patris ſui,factus eſt rex.Secundum autẽ verificať in ſara ſterili,effecta matre totius populi iſrael:& in anna matre ſamuelis. ¶ Sed hæc determinata opa,valde remota & ſi dici licet

indigna teſtimonia extenſę diuinę viſionis & prouidētię videnť. Et propterea perſpicacius prophetę verba interpretanda ſunt: vt reſpōdeant ꝓpoſitę materiæ, & conſonent antedictis. Intendit itaq́ propheta in erectione pauperis de ſtercore ad principatum ꝓprii populi, ſignificare oīa fortuita. hoc enim maxime fortunę attribuimus: & pter humanoꝝ negocioꝝ ordinē rariſſime accidit. In fœcūditate aūt mulieris ſterilis ſignificat oīa caſualia: quę. ſ. prȩter naturæ ordinē eueniunt. ſterilē enim fœcundā effici pter naturam manifeſte eſt. Ita ꝙ intentio ꝓphetę eſt declarare extenſionē diuinę prouidentiæ vſq́ ad minima, deſcribendo ipſa minima in vno fortuito & in vno caſuali: qa fortuita & caſualia ſunt vere minima. Et vſq́ adeo minima vt multi philoſophoꝝ numerāda putauerint inter non entia: quum tñ ſm veritatē ſint entia per accidēs. quę cōſtat infimū locū in vniuerſo tenere. ¶ Qꝫ aūt hic ſit ſenſus literalis, habeť tū ex eo ꝙ hic ſenſus quadrat tam celſę materiæ ꝓpoſitę. tum ꝙ hic ſenſus teſtať quare propheta non declarauit illam particulā, humiliatus ad videndū in cœlis, ſed ſolū in terra: quia ſcilicet in cœlis nihil eſt per accidēs. oēs enim cœleſtes motus ſunt regulares & p oīa ordinati: in terra aūt ſunt caſualia & fortuita. Halelu iah. ſic enim terminať pſalmus in hebrȩo. Amen.

¶VVLGATA EDITIO. ¶Halelu iah. CXIII.

In exitu iſrael de ęgypto: domus iacob de populo barbaro.
Facta eſt iudęa ſanctificatio eius: iſrael poteſtas eius.
Mare uidit & fugit: iordanis conuerſus eſt retrorſum.
Montes exultauerunt ut arietes: & colles ſicut agni ouium.
Quid eſt tibi mare ꝙ fugiſti: & tu iordanis quia conuerſus es retrorſum.
Montes exultaſtis ſicut arietes: & colles ſicut agni ouium.
A facie domini mota eſt terra: a facie dei iacob.
Qui conuertit petram in ſtagna aquarum: & rupem in fontes aquarum.

¶IVXTA HEBRÆVM. CXIIII.

1 Propheta. Grediente iſraele de ægypto: domo iacob de populo extraneo.
2 Fuit iudas ſanctificationi eius: iſrael poteſtatibus eius.
3 Mare uidit & fugit: iordanis gyrabit retro.
4 Montes ſaltauerunt quaſi arietes: colles quaſi filii ouis.
5 Quid tibi mare quoniam fugies: iordanis gyrabis retro?
6 Montes ſaltabitis quaſi arietes: colles quaſi filii ouis?
7 A faciebus domini treme terra: a faciebus dei iacob.
† fōti 8 Qui conuertit petram in paludem aquarum: ſaxum in fontem † aquarum.

Titulus nullus eſt. Materia ex ipſo colligenda eſſet ſi haberetur integer. Quod ideo dico: quia fragmentum pſalmi tantūmodo inuenitur. vt patet ex eo ꝙ multa proponunť in principio, & non niſi vnum executioni mandatur. Vnde creditur in collectione pſalmorum inuētus hic pſalmus forte corroſus aut ita oblitus vt legi non poſſet totus. ¶ Et vtcunq́ acciderit, exponemus hoc fragmentum quod habemus: declarando quattuor ſeu quinq́ miracula diuinæ poteſtatis hic ſcripta.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

Egrediente. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materię, & executiuam, ibi mare vidit. ¶ Proponit duo patrata in egreſſu populi iſrael de ægypto. Alterum ſpectans ad tribum iuda. alterum ſpectans ad totum populum iſrael. ¶ Fuit iudas ſanctificationi eius. Non inuenitur alibi in ſacra ſcriptura res geſta hic ſignificata. Aiunt autem ꝙ aperto mari rubro a deo, populus timuit ingredi apertum mare: ſed tribus iuda animęquior, confidens in domino & credens verbis moyſi, prima ingreſſa eſt apertum mare: & ſic reliquus populus ſecutus eſt. Et propterea hic dicitur. fuit iudas, hoc eſt tribus iudę, ſanctificationi eius, dei. non ꝙ ſanctificauerit deum in ſeipſo: ſed quia ſanctificauit deū coram populo, credendo, parendo atq́ honorando deum. hoc eſt enim facere ſanctum deum coram populo: quia eſt efficere vt habeatur & honoretur vt ſanctus, vt excelſus ſuper omnia. Teſtatur ipſe deus hoc eſſe ſuum ſanctificari a nobis nu. zo. dicens ad moyſen & aaron, dubitantes de verbis dei ad aquas contradictionis. quia non credidiſtis mihi vt ſanctificaretis me coram filiis iſrael &c̄. ¶ Iſrael poteſtatibus eius, ſupple fuit. Iudas opere ſuo fuit in ſanctificationem dei: iſrael autem fuit in poteſtates dei exercendas. Et intendit ꝙ propter iſrael exercuit deus multas ſuas poteſtates, ſm multitudinem miraculoꝝ quę ſua potentia egrediente iſrael de ægypto vſq́ ad terrā promiſſionis fecit.

¶ Mare vidit. Incipit hic pars executiua. Sed id quod habet in hoc fragmento, totum ſpectat ad illam particulam, iſrael poteſtatibus eius. nam deſcribitur poteſtas dei circa mare, flumē, montes & colles quo ad motū localem, & circa ſaxa quo ad motū generationis. ¶ Mare, rubrū, vidit, deum, & fugit. Apertio maris rubri ſcripta exo. 14. deſcribitur acſi eſſet animatum, habens ſenſum quo videret terrentem deum & fugeret. Iordanis gyrabit retro. Miraculum factum in iordane ſcriptum ioſue. 3. quando aquę ſteterunt & cumulum retro fecerunt, ſcribitur ad ſimilitudinem nauis gyrantis ad redeūdum retro. ¶ Montes ſaltauerunt. Hiſtorię iſtę montium & collium ſaltantium, alibi in ſacra hiſtoria non leguntur: iſte tamen textus ſufficit ad fidem faciendam rei geſtę, q̄uis neſciamus aliter. Qꝫ enim iſte textus ad literam narret miracula facta circa montes & colles, in hoc ꝙ moti ſunt miraculoſe, ex eo conuincitur ꝙ inter res geſtas eodem contextu abſq; vlla diſſimilitudine narrat mare rubrum diuiſum, iordanem redeuntem, montes & colles motos ad ſimilitudinem ſalientium. Et vt nullus dubitationi relinqueretur locus, ſubiungit ſtatim eodem contextu allocutionem ad mare, ad iordanem, ad montes & colles: inquirendo a mari cauſam fugę, a iordane cauſam gyrationis, a mōtibus & collibus cauſam ſaltationis. Si hoc non eſt ſcribere res geſtas, neſcio quo modo ſcribendę eſſent aliter res geſtę in pſalmo. ¶ Dicitur ſcopulos arnon inclinatos in tranſitu populi in confinibus amorręorum & ammonitarum: iuxta id quod nu. 21. recitatur: ſcilicet. dicitur in libro bellorum domini, ſicut fecit in mari rubro ſic faciet in torrentibus arnon: ſcopuli torrentium inclinati ſunt vt requieſcerent in arnon, & recumberent in finibus moabitarum. Sed hoc non videtur ſatiſfacere textui huic. tum quia de montibus & collibus hic eſt ſermo: ibi autem de ſolis ſcopulis. tum quia hic deſcribuntur montes & colles ſubſilientes more ſaltantium: ibi vero ſola iclinatio deſcribitur. Vnde quicquid ſit de literali ſenſu illorum verborum, non apparet tutum alligare hunc textum ad illos ſcopulos. ¶ Et ſcito ꝙ ſaltatio montium & collium hic deſcripta non eſt gaudii ſed timoris: quia ſeruus ſubditur pro cauſa communi omnium horum geſtorum, tremor a facie domini. Hinc enim colligimus ꝙ ſicut mare velut timens fugit, & iordanis gyrauit retro, ita etiam montes & colles quaſi timentes ſaltauerunt fugiendo, vt arietes & agni fugientes ſaltant. ¶ Quid tibi mare ꝙ fugies. Apoſtrophat ad mare, iordanem, mōtes & colles: interrogando eos cauſam talium motuum: ſcilicet fugę, gyrationis & ſaltationis. Et vtitur hoc loquendi modo propheta, vt humano more excitet animos noſtros ad conſiderandum opera dei mirabilia. Futuri aūt tpis verba (fugies, gyrabis, ſaltabitis) non notant futurū reſpectu temporis pſalmi, qm̄ iā p̄terierāt: ſed reſpectu cauſę quęſite, ad quā fuerunt futuri iſti actus. Ita ꝙ futuꝝ denotat ordinē inter cām quā īterrogat & has actiones. ordo. n. illius cauſę ad has actiones eſt ordo p̄teriti ſeu p̄ntis ad futurum. A faciebus domini. Explicat propheta illā quam interrogauit cām eſſe faciem dn̄i terrentem. Ita ꝙ deſcribit humano more deum tanq̄ hoīem facie ſua terrentē mare rubrum, iordanem, & mōtes & colles. Et apte vtitur hac metaphora: quia deſcripſerat mare tanq̄ videns & fugiens, & ſimiliter iordanem regyrantē, & montes & colles vt arietes & agnos fugere ſaltando. his enim optime congruit pro cauſa facies terrens: a cuius conſpectu viſo ſequuntur hę actiones. Vnde proſequēdo proſopopœiā dicit. a faciebus domini treme terra. ¶ Qui conuertit petrā. Narratis poteſtatibus dei circa quattuor antedicta, proſequit̄ poteſtatē dei circa ſaxa. Et tāgit miracula vtriuſq; eductionis aquę de petra. alterius ſcriptę exo. 17. alterius ſcriptę nu. 20. Qui conuertit petram in paludem aquarum: hoc eſt eduxit de petra aquas in tanta copia ꝙ fecit paludem. Hyperbolica videtur locutio. Hic non pſalmum ſed fragmē potes coniicere ex hoc ꝙ medio ſermone fit finis. Amen.

NOn nobis domine non nobis: ſed nomini tuo da gloriam.

Super miſericordia tua & ueritate tua: nequando dicant gentes ubi eſt deus eoꝝ.

Deus autem noſter in cœlo: omnia quęcunq; uoluit fecit.

Sumulachra gentium argentum & aurum: opera manuum hominum.

Os habent & non loquentur: oculos habent & non uidebunt.

Aures habent & non audient: nares habent & non odorabunt.

Manus habent & non palpabunt, pedes habent & non ambulabunt: non clamabunt in gutture ſuo.

Similes illis fiant qui faciunt ea: & omnes qui confidunt in eis.

Domus iſrael ſperauit in domino: adiutor eorum & protector eorum eſt.

Domus aaron ſperauit in domino: adiutor eorum & protector eorum eſt.

Qui timent dominum ſperauerunt in domino: adiutor eorum & protector eorum eſt.

Dominus memor fuit noſtri: & benedixit nobis.

Benedixit domui iſrael:benedixit domui aaron.
Benedixit omnibus qui timent dominum:puſillis cum maioribus.
Adiiciat dominus ſuper uos:ſuper uos & ſuper filios ueſtros.
Benedicti uos a domino:qui fecit cœlum & terram.
Cœlum cœli domino:terram autem dedit filiis hominum.
Non mortui laudabunt te domine:neq; omnes qui deſcendunt in infernum.
Sed nos qui uiuimus benedicimus domino:ex hoc nunc & uſq; in ſeculum.

¶IVXTA HEBRÆVM. CXV.

1 Propheta. NOn nobis domine non nobis:ſed nomini tuo da honorem ſuper gratia tua & ueritate tua.
2 Quare dicent gentes. Vox gentium. ubi nunc deus eorum?
3 Propheta. Et deus noſter in cœlis [est] :omnia quæ uoluit fecit.
4 Simulachra eorum argentum & aurum:opus manuum adam.
5 Os eis [est] ,& non loquentur:oculi eis [sunt] ,& non uidebunt.
6 Aures eis [sunt] ,& non audient:naſus eis [est] ,& non odorabunt.
7 Manus eis [sunt] ,& non palpabunt:pedes eis [sunt] ,& non ambulabunt,non muſſabunt in gutture ſuo.
8 Sicut ipſi,erunt facientes ea: [et] omnis qui confidens [est] in eis.
9 Iſraelis confidentia [est] in domino:adiutorium eorum & ſcutum eorum ipſe [est].
10 Domus aaron confidite in domino:adiutoriũ eorum & ſcutum eorum ipſe.
11 Timentes dominum confidite in domino:adiutorium eorum & ſcutum eorum ipſe.
12 Dñs recordatus eſt noſtri,benedicet:bñdicet domui iſraelis,benedicet domui aaron.
13 Benedicet timentibus dominum:paruis cum magnis.
14 Addet dominus ſuper uos:ſuper uos & ſuper filios ueſtros.
15 Benedicti uos domino:facienti cœlos & terram.
16 Cœlorum cœlos domino:& terram dedit filiis adam.
17 Non mortui laudabunt dominum:& non omnes deſcendentes [in locum] ſilentii.
18 Et nos benedicemus domino ex nunc & uſq; æternum:halelu iah.

TItulus nullus eſt. Materia pſalmi (vt ex ipſo apparet) eſt deſiderium diuini honoris: vt ſcilicet deus honoretur cultu qui conceſſus eſt populo iſrael ad colẽdum verum deum. Apparet enim in prima parte pſalmi clare tractari differentiam inter deum iudęorum & ſimulachra gentiũ,& cultores dei & cultores ſimulachrorum.& inde poſtea ſubiungitur dicatio populi iſrael ad deum. Vnde ad literam pſalmus iſte eſt ſupplicatio pro diuini cultus ad quem electus eſt populus iſrael conſeruatione ad honorem diuini nominis.

¶SVMMARIVM EST.

¶Propheta petit a deo vt ſeruet diuinum cultum,non ad honorem populi ſed ad honorẽ ipſius dei. tum ex differentia dei ad deos:quia ipſe omnia quę voluit fecit,illi ſimulachra ſunt. Tum ex differẽtia cultus ad cultum:quia confidentes in deo,adiuuantur & proteguntur a deo:illi autem ſimiles erũt ſimulachris. Tum ex differentia populi ad populos:quia iſte eſt ad laudandum deum in præſenti vita,bñdictus & electus a deo ex ipſius gratia:illi aũt terrã omnibus hominibus cõem ſolam habuerunt.
¶Perſona loquens propheta eſt.

NOn nobis domine. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuã materiæ,& executiuam,ibi quare dicent gentes. ¶Proponit duo. Alterum eſt formale petitionis.ſ.ꝙ deus det honorẽ non populo ſed nomini ſuo. Alterũ eſt materia.in qua petit dari honorẽ deo & nõ hoi.ſ.ſup gratia tua & veritate tua. ¶Vbi aduerte ꝙ ga gr̃a & veritas dei comprehendũt vniuerſas vias dei niſi determinentur

ad cẽrtã materiã/& in pſenti pſalmo nõ tractãtur vſſ,oportet vt ſubintelligantᷣ determinatę ad materiã de qua eſt ſermo.ſ.honorẽ diuini nois.Ita ꝙ ſenſus eſt.Da honorẽ noi tuo ſuper gratia tua circa honorẽ nois tui,& veritate tua circa honorẽ nois tui.Et explicat ppheta p hanc petitionẽ debitũ affectũ iuſtoꝝ ad diuini cultus cõſeruationẽ:quo deſiderat diuinũ cultũ cõſeruari & augeri non pp honorem ipſoꝝ hoium,ſed pp honorẽ diuini nois.Ad cuius oppoſitũ tẽdũt qui tẽpla & ornamẽta & alia hmõi eccleſiaſtica efficiunt pp honorẽ ciuitatis,aut memoriã ppriã & hmõi.docet.n.hic ppheta non nobis (& ad exaggerandã negationẽ repetit non nobis)ſed deo quętendũ honorẽ in veritate & gratia conceſſi cultus diuini.cultus ſiquidẽ diuinus eſt qui directe ordinatur ad honorem diuini nominis.

¶ **Quare dicent gentes.** Incipit hic pars executiua tali ordie. Prio tractatᷣ petitio rõne illius particulę/ſup veritate tua.Secũdo rõne illius particulę/ſup gratia tua/ibi dñs recordatus eſt.¶ Nota hic p clariori notitia ordinis & progreſſus pſalmi/ꝙ propheta intendit explicare veritatem diuinam in materia diuini cultus ex duobus capitibus.ſ.ex veritate fidei & ex veritate ſpei.Fidei quidem:quia qui creditur deus eſt verus deus.Spei autem:quia quod ſperatur diuinum auxilium/vere obtinetur. ¶ Tractãs itaq; veritatẽ dei/duobus vtitur locis.Altero ab euitanda iniuria.Quare dicent gentes vbi nunc deus eorum?Si non das honorem nomini tuo/ſeruando cultum tuum,occaſionem ſument gentes blaſphemandi te/tanq̃ non ſis deus/tanq̃ non potueris nos ſeruare in cultu tuo.Et propterea quare/qua vtilitate,dicent gentes/opprobrando & blaſphemando,vbi nunc deus eoꝝ?Modus loquendi eſt, ſignificando aut ꝙ nullibi eſt aut ꝙ non poteſt.¶ Et deus noſter.Alter locus eſt ab incõparabili diſparitate inter deum noſtrum & deos gentium.Et deus noſter in cœlis.Dicit in cœlis , confutans vocem gentium/vbi deus eorum?Omnia quę voluit fecit.intellige de voluntate non quę uocatur antecedens(hoc eſt velleitate)ſed de voluntate conſequente:hoc eſt quæ humano more loquendo deliberata omnibus cõſideratis voluntate vult.De tali enim volitione verificatur abſq; omni exceptione ꝙ omnia quæcunq; voluit fecit:quia omnipotens eſt,nec aliquid poteſt impedire executionẽ voluntatis eius.Et hoc dixit tum ad oſtẽdendã omnipotẽtiã dei.tum ad cõfutandã vocẽ gentiũ qua dicerent.vbi nunc/hoc eſt deficiente cultu dei,deus eorũ/tanq̃ non potuerit illum cõſeruare. Cõfutat enim dicendo ꝙ omnia quę voluit fecit.p hoc ſiqdem monſtrat ꝙ nõ ex impotentia dei ſed ex voluntate eius hoc fieret.

Simulachra eorum. Deſcripto deo noſtro/e regione deſcribuntur dii gentium.tum quo ad materiã/argẽtũ & aurũ.tum quo ad formã/opus manuũ adam.i.hoīs.tum quo ad operationes oris/oculorum/auriũ/naſi/manuũ/pedum/& interni ſpiritus.vt hinc videas diſparitatem incompabilem:dum iſti omni carent operatione & effecta ſunt manibus hominum,ille in cœlis/& omnia quę voluit fecit.

Sicut ipſi erunt. Declarata veritate dei crediti,declarat modo veritatem rei ſpatę per cultum veri dei. Et procedit ſimiliter.ſ.ex differentia inter cultum idoloꝝ & cultum dei noſtri. Sicut ipſi/dii gentium, erunt facientes ea/ſimulachra:& omnis qui confidens in eis/ſupple eſt.Et intendit ꝙ vani erunt oẽs cõfidentes/hoc eſt colentes huiuſmodi deos,ſicut ipſi ſunt vani/ſine omni opere/ſine omni fructu.Et hoc extendit etiã ad facientes.intendit.n.explicare ꝙ ſicut dii qui coluntur ſunt ſine opere,ita colentes eos erunt ſine fructu.¶ Quo cõtra de cultoribus veri dei ſubiungit.Iſraelis confidentia in domino/ ſupple eſt:adiutorium eorum iſraelitarum.adiutorium inquam ad bonum,& ſcutum/ſeruans a malo,eorum/iſraelitarum,ipſe/dominus eſt. Vbi clare vides e regione cõtraponi fructũ cultoꝝ dei confidentium in domino.Deſcribitur enim cultus a confidentia,vt intelligas cultum internum:alioquin ſcriptum eſt. populus hic labiis me honorat,cor autem eorum longe eſt a me.

Domus aaron confidite in dño. Apoſtrophat ad ſacerdotes integrãtes domum aaron. Qui timetis dñm,cõfidite in dño.¶ Aduerte hic primo ꝙ ppheta nõ meminit exterioris cultus tam apud idola q̃ apud deũ,ſed interioris tñ conſiſtentis in cõfidentia:ad ſignificandũ ꝙ cultores deoꝝ quantũcunq; ex intimo corde confidãt in diis ſuis/vani erunt & digni vt ſint ſimiles ſuis ſimulachris : cultores vero dei ſi ex corde in deo confidunt,opem pleniſſimam aſſequi/& auxilii ad bonum & ſeruationis a malo. ¶ Aduerte ſecũdo ꝙ duę tantum erant cõgregationes vniuerſales tanq̃ vniuerſitates in toto populo iſrael.Altera vnitatis totius populi.Et hanc a patris nomine deſcribit,dicens iſraelis.Altera vnitatis ſacerdotalis:quæ comp̃hendebat totam tribũ leui cõmunẽ toti populo.Et hanc deſcribit a primo ſummo ſacerdote,domus aaron.Reliquę autem vniuerſitates,reliqua collegia/particularia erant. Et ppea ppheta harum tñ meminit.Quo factũ eſt vt timẽtes deũ non nuncupati fuerint a patre aliquo. aut a nomine collectiuo:vt intelligas ad ſingulos timentes deum ſermonem dirigi/poſtq̃ vnitatis populi & vnitatis ſacerdotii mentio facta eſt.Nec eſt remotũ intẽtionẽ pphetę eſſe,ꝙ populi iſrael confidẽtia in deo eſt velut innixa meritis patrum(abrahæ/iſaac & iacob)domus vero aaron tanq̃ innixa diuinæ inſtitutioni hmõi ſacerdotii:ſinguloꝝ aũt timentiũ deũ tanq̃ innixa filiali timori dei.¶ Potes nihilominus intelligere iſraelis nomine totum populum iſrael:& cum hoc ſpecialem mentionem fieri domus aaron,cui ex officio incũbit vacare diuino cultui.Spãlem quoq; mentionẽ fieri timentium deum.tum ad ſignificãdũ ꝙ neq; iſraelitarum neq; aaronitarum confidentia in deo prodeſt niſi ſint timentes deũ. tum ad comp̃hendendum omnes timentes deum etiam ſi non deſcenderint ex filiis iſrael.

Dñs recordatus. Tractaꝫ hic illa particula/ſuper gratia tua. Et intendit ꝙ ex diuina gratia pceſſit & pcedit benedictio populi/ſacerdotũ & timẽtiũ deũ: ad hoc vt eſſent addicti diuino cultui pſentis vitę: hæc eſt enim gratia dei conceſſa populo quo ad diuinum cultum: quã petiit in principio ſeruari ad honorẽ dei. ℂ Tractans itaq; diuinã erga populũ gratiã circa cultum, inchoat a ſuprema gratia. Dñs recordatus noſtri/nõ prouocatus meritis noſtris aut ſacrificiis ſed ſola memoria noſtri. Et intellige recordatione metaphorica: quia ad ſilitudinẽ recordati ſe habuit educẽdo eos de ęgypto in terrã pmiſſionis. Bñdicet. Futurũ bñdicet/reſpicit pteritũ recordatus: ſignificãs bñdictionẽ ſeq ad recordationẽ. Bñdicet domui iſraelis. Ecce quos bñdicet: domũ iſrael/domũ aaron/& timẽtes dñm. eoſdẽ repetit prius enumeratos. Et recole ꝙ deũ iſtis benedicere/eſt deum iſtis bñfacere. ℣ Addet dñs ſuper vos. Quãuis bñdictionis noĩe in ſcriptura multiplicatio intelligaꝫ (benedixit illis creſcite & multiplicamini &c̃.) explicare tñ curauit ppheta quod erat ad propoſitum. ſ. multiplicationem populi eſſe effectũ benedictionis. ℣ Benedicti vos dño/datiui caſus eſt. Ecce quorſum bñdictio multiplicans eos: vt. ſ. ſint benedicti dño: hoc eſt ſint benedicti tanq̃ dicati dño/tanq̃ addicti ad colendum dñm. Facienti cœlos & terrã. Non ſuffecit prophetæ ſimplici ſermone explicaſſe diuinam gratiam/ex hoc ꝙ benedixit eos ad hoc vt ſint benedicti dño: ſed addidit gratiam diuinę electionis. qua deus quum feciſſet cœlos & terrã, cœlos quidem habitaculum conſtituit diuinũ, terram aũt dedit habitaculũ filiis adam: vos vero benedictos fecit dño. Ita ꝙ concluſio illa/benedicti vos dño/& infertur tanq̃ finis diuinę benedictionis, & declaratur ex diuina electione ſeu diſtributione. Et propterea continuatur dicendo. facienti cœlos & terram. ℣ Cœlorum cœlos dño. Et appellat cœlos cœloꝝ quos prius appellauerat cœlos: hoc eſt totam congeriem corpoꝝ cœleſtium. quia cõtinent iferiores cœlos: ſphęras. ſ. ignis & aeris. Et eſt ſenſus. cœlorum elariũ cœlos. Vel dicuntur cœli cœlorum. i. multorum corporum cœleſtium: vt dicantur cœli cœlorũ ad ſignificandam multitudinem cœleſtium corpoꝝ in quæ cæli diſtribuuntur. Et terrã dedit filiis adam. Vbi videre potes diſtributionem. dño cœlos/filiis adam terrã, vobis benedicti vos dño.

Non mortui. Declarata benedictione populi ad hoc ꝙ ſit addictus deo/declarat modo hãc dicationem intelligi in pręſenti vita: ne putares populum eſſe benedictum domino/ea ratione quia in futura vita erit domini. Quãuis enim hoc ſit verũ, non tamen hoc ſignificatur per hoc quod dictum eſt benedicti vos dño: ſed ſignificatur ꝙ benedicti ſunt ad laudandum & colẽdũ dñm in pſenti vita. ℣ Hoc itaq; declarans ait. Non mortui/ſm corpus ex qua parte homines dicuntur mortui, laudabunt dominum: neq; omnes deſcendentes ſilentii: hoc eſt neq; ſm animam deſcendentes in locum ſilentii: hoc eſt in limbum, in quo ſilet laus tua. Et nos/ſupple viuentes, benedicemus domino ex nunc/ſine dilatione aliqua, & vſq; ęternum. ℣ Aduerte ꝙ pronomen nos non habet demõſtrationem perſonalem ſed ſimplicem: hoc eſt non demonſtrat determinate nos modo viuentes, ſed demonſtrat nos & filios noſtros & deinceps ſuccedentes in pręſenti vita. Et propterea dicit ꝙ benedicemus ex nunc vſq; ęternum: quia vſq; in finem mundi durabimus nos viuentes. halelu iah/laudate deum. Amen.

ℂ VVLGATA EDITIO. ℂ Halelu iah. CXIIII.

Dilexi: quoniam exaudiet dominus uocem orationis meæ.
Quoniam inclinauit aurem ſuam mihi: & in diebus meis inuocabo.
Circundederunt me dolores mortis: & pericula inferni inuenerunt me.
Tribulationem & dolorem inueni: & nomen domini inuocaui.
O dñe libera animã meã: miſericors dñs & iuſtus, & deus noſter miſeretur.
Cuſtodiens paruulos dominus: humiliatus ſum & liberauit me.
Conuertere anima mea in requiem tuam: quia dominus benefecit tibi.
Quia eripuit animam meam de morte: oculos meos a lachrymis, pedes meos a lapſu.
Placebo domino: in regione uiuorum.

ℂ Halelu iah. CXV.

Credidi propter quod locutus ſum: ego autem humiliatus ſum nimis.
Ego dixi in exceſſu meo: omnis homo mendax.
Quid retribuam domino: pro omnibus quę retribuit mihi.
Calicem ſalutaris accipiam: & nomen domini inuocabo.
Vota mea domino reddam coram omni populo eius: pręcioſa in cõſpectu domini mors ſanctorum eius.
O domine quia ego ſeruus tuus: ego ſeruus tuus & filius ancillę tuę.

Dirupiſti uincula mea:tibi ſacrificabo hoſtiam laudis,& nomen domini inuocabo.
Vota mea domino reddam in conſpectu omnis populi eius:in atriis domus domini,in
medio tui hieruſalem.

ℭIVXTA HEBRÆVM. CXVI.

1 Propheta. [q̄ꝫ] DIlexi quoniam: [ideo] audiet dn̄s[4] uocem meam depcationum mearum.
2 Quoniam inclinauit aurem ſuam mihi:& in diebus meis uocabo.
3 Circundederunt me funes mortis,& obſidiones foueæ inuenerūt me:anguſtiam & tri/
ſtitiam reperiam.
4 Et in nomine domini[4] uocabo:obſecro domine[4] libera animam meam.
5 Miſericors dn̄e[4] & iuſte:& deus noſter miſerans.
6 Cuſtodiens ſimplices domine[4]:attenuatus ſum,& mihi ſalus.
7 Reuertere anima mea in requies tuas†:quia dominus[4] retribuit ſuper te. † requietibus tuis
8 Quia eripuiſti animā meā a morte:oculum meum a lachryma,pedem meum ab ipulſu.
9 Ambulabo [coram] faciebus domini[4] in terris uiuorum.
10 ℭ [q̄ꝫ] Credidi quoniam: [ideo] loquar ego humiliatus ualde.
11 Ego dixi in feſtinare meo:omnis homo mentiens.
12 Quid reddam domino:omnibus retributionibus eius ſuper me?
13 Calicem ſalutum leuabo:& in nomine domini[4] uocabo.
14 Vota mea dn̄o[4] ſoluam [nunc] coram nunc omni populo eius.
15 [quia] Cara in oculis domini[4],mors [imminens] gratioſis eius.
16 Obſecro domine[4]:quia ego ſeruus tuus,ego ſeruus tuus filius ancillę tuæ, [etiā] diſſoluiſti
uincula mea†. † uinculis meis
17 [ideo] Tibi ſacrificabo ſacrificium confeſſionis:& in nomine domini[4] uocabo.
18 Vota mea domino[4] ſoluam [nunc] coram nunc omni populo eius.
19 In atriis domus domini[4],in medio tui hieruſalem:halelu iah.

TItulus nullus eſt.ℭMateriam pſalmi oportet ex ipſo accipere.Ad cuius euidentiam aduertendū eſt ꝙ in pſalmo loquitur vnus homo in periculo mortis conſtitutus,recurrens ad deum pro liberatione & liberatus,redditurus vota ſua deo coram omni populo in atriis domus dn̄i in medio hieruſalem.Et cum his deſcribitur homo iſte ꝙ dilexit,ꝙ credidit,ꝙ dixit in feſtinare ſuo omnis homo mētiēs. Hæc ſunt quæ clare apparēt in pſalmo.ℭQuis ſit autem iſte homo,& conſequenter quæ ſint iſta pericula &c̄.inueſtigandum reſtat.Ex autoritate pauli apoſtoli.2.ad cor.4.habetur ꝙ credere iſtius hominis eſt credere laudabile.ait.n.Habētes autem eundem ſpiritum fidei,ſicut ſcriptum eſt.credidi propter quod locutus ſum:& nos credimus,propter quod & loquimur.Ex pſalmo.31.(in te domine ſperaui,q dauidis titulo prænotatur)anſa nobis datur exiſtimādi ꝙ dauid eſt ille hō q hic loqtur: dū in calce illius pſalmi eiſdem verbis vtitur.ſ.ego dixi in feſtinare meo.Et dictum vtrobiq; valde conſonat.nā in illa feſtinatione mentis quā paſſus eſt quum circūdaretur in modū coronę a ſaulis militibus.1.reg.23.conſonat & ꝙ dixerit deum ſe dereliquiſſe,& ꝙ dixerit ſamuelem iſta vice mētitum:immo hæc duo mutuo ſe conſequūtur in illo caſu.In principio quoq; pſalmi.18.diligam te domine,eadem pericula mortis ſibi imminuiſſe dauid refert quę hic narrat quodāmodo de verbo ad verbum.Et conſtat ſm hiſtoriam omnia quę de viro hoc dicuntur,verificari de dauide in perſecutione ſaulis.Accedit ad hæc ꝙ vota reddere corā oī populo & in medio hierl'm,nō eſt perſonę priuatę ſed regię:ad regale.n.ſacrificiū par eſt vt oīs concurrat populus. Et quoniam bis in hoc pſalmo homo iſte dicit,nunc ſoluam vota mea corā omni populo dei &c̄.manifeſtat ꝙ iam hieruſalem erat ciuitas regia,ꝙ iam ipſe erat rex totius ppli dei(hoc eſt nō ſolum rex ſup iuda ſed etiā ſuper iſrael)q̄n edidit hunc pſalmum;alioquin non

bis dixiſſet ſe nűc redditurum vota ibi.¶ Et ſi cum his perſpectű fuerit ꝙ afflictio dauidis commemorata in pſalmo/in qua precipiti mente dixit omnis homo mentiens/nulli rei geſtę quadrat niſi quando dauid cinctus eſt a ſaule in modum coronę(quoniam in illo ſolummodo periculo legitur dauidē deſperaſſe)conſentaneum rationi apparebit ꝙ materia pſalmi iſtius ad literam eſt memoria illius liberationis: cōmemorando periculum & diſpoſitionem animi proprii,& beneficium diuinum,& ſe nunc regem paratum ad publicas gratiarumactiones in hieruſalem.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid iam rex recolit liberationis ſuę quando cinctus eſt a ſaule ī modum coronę rationes.& cōmemorat tum propriam deiectionem ac periculi magnitudinem.tum diſpoſitionem ſuę fidei/ſpei/dilectionis ac recurſus ad deű.tű dei miſericordiā/miſerationē/iuſtitiā/& cuſtodiā ſimplicium.Et ad gratiarűactiones publice in atriis domus dñi in medio hieruſalē recognoſcēdo hoc bñficiű ſe ꝑparat.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

DIlexi quoniam. Scito ꝙ licet in eccleſiaſtico vſu pſalmus iſte diſtinguatur in duos(ſcilicet dilexi & credidi)in hebręo tamen textu vnicus eſt pſalmus/cōprehendens vtrāq; partem.¶ Diuidit itaq; pſalmus in partes duas: ꝑpoſitiuā materię,& executiuā/ibi circűdederunt. Proponit vnű tribus fultű rōnibus.Quod proponit eſt hoc.Exaudiet dñs vocē meā.Prima ratio eſt/qm̃ dilexi.Secunda/qm̃ īclinauit aurē ſuā mihi. Tertia/qm̃ in diebus meis vocabo.¶ Vide ſingula.Auditionē ꝑponit dicēdo.Audiet/ꝓ exaudiet,dñs vocē meā deꝑcationű mearű.Et quia dictio hebraica interꝑtata deꝑcationum ſonat ꝑces flebiles,ideo nota prophetam quum dixiſſet vocē meā/explicaſſe qualitatem vocis a vocibus fletui mixtis:vt hinc intelligeremus ſtatum eius flebilem. Prima ratio quum dicere debuiſſet qm̃ dilexi/cauſa metri poſtpoſuit coniunctionē.Nec explicat perſonā aut rem dilectā:quia integra ac notoria erat iam dilectio dauidis.Integra qdē:quia deű/proximű/ac inimicum ſaulem dilexit.Notoria autem:q̃a tēpore iſtius pſalmi editi/ iam notoria erat dilectio quā habuerat dauid propter deű erga ſaulem inimicű,totiens nolēdo occidere ipſum.Et intendit ꝙ ideo deus adiuuit eű profugum, qm̃ ipſe non odio habuit ſed dilexit ſaulem:ita ꝙ meritum dilectionis eius affertur pro cauſa ex parte dauidis.Et hęc cauſa reſpicit diuinā iuſtitiā vt meritű cōgrui.¶ Ex ꝑte aűt diuinę miſericordię ſubiūgitur alia cā.qm̃ īclinauit aurē ſuā mihi.Ne merito dilectionis arrogaret dauid diuinā auditionē tanq̃ debitā/addidit inclinationē auris diuinę:ſignificās gratuitā dei auditionē.principē ſiqdē inclinare aurē ad audiēdű hoiem miſerabilē/gratię eſt.¶ Vltima demum ratio fructus eſt producēdus.Et intēdit ꝙ ideo etiā audiuit deus dauidem vt proueniret inde fructus diuini cultus.Dauid enim fuit primus inſtitutor ſolēnis ordinis & loci celebris ad diuinű cultű.Et quāuis non potuerit executioni cuncta mādare per ſeipſum ſed per ſalomonem,nō deſtitit tamen diebus vitę ſuę cultui diuino ſtudioſe vacare. Et propterea dicit.& in diebus meis vocabo/hoc eſt inuocabo deum ſolēni cultu.

¶ Circűdederunt me. Incipit hic pars executiua tali ordīe.Pm̃o tractatur illa particula/deꝑcationű mearű.Secűdo illa/vocē meā/ibi & in noie dñi. Tertio illa/audiet dñs/ibi & mihi ſalus.Quarto illa/dilexi/ibi quia eripuiſti.Quinto illa/qm̃ inclinauit aurē ſuā mihi/ibi credidi.Sexto illa/& ī diebus meis vocabo/ibi quid reddam dño.¶ Declarat cauſam miſerabilium ꝑcum.Circűdederunt me funes mortis. Ad literam hiſtoria tangitur ſcripta.1.reg.23.quādo ſaul cum ſuis cinxit dauidem/& ſuos in modum coronę.Hāc circűdationē appellat funes mortis:quia aſſimilatur funibus impedientibus euaſionē hominis quęſiti ad mortē:qualis erat ipſe.¶ Et obſidiones foueę inuenerűt me.Eoſdem appellat obſidiones:quia vere obſidebant eum.foueę autē:quia ad ſimilitudinē obſidentiű hoiem ſeu animal vſq; adeo vt impellant ipſum ad ꝑcipitē ſe dandű in foueā/erāt.¶ Anguſtiā & triſtitiā reperiā.Futurum reperiā/reſpicit ꝑteritum circűdederunt / inuenerunt.ex extrinſeca enim circűdatione ſecuta eſt in animo anguſtia & triſtitia.anguſtia quidem tanta vt deſparem me poſſe euadere:vt ibidē dicitur. triſtitia vero:quia paratam mihi videbam mortem.

Et in nomine domini. Tractatur hic illa particula/vocē meā. Et primo deſcribit ſequelā recurſus ſui ad deű ꝑ futurű/& in noie dñi vocabo.deinde vocē ipſam/obſecro dñe.¶ Haec eſt vox qua recurſum habuit ad deű.Obſecro(aduerbialiter tenetur vt eſt obſecrādi aduerbiű)dñe libera aiam meā/vitā meā. miſericors/affectu,dñe/quia in miſeria ſum,& iuſte/quia iniuſte patior:& deus noſter/per gratiam cultus,miſerans/opere.¶ Cuſtodiens ſimplices domine. Addidit hoc attributum cuſtodię ſimplicium/tacite ſignificando propriā ſimplicitatis virtutem.duo ſiqdem ꝓpria merita in toto hoc progreſſu commemorat.ſ.dilectionis in principio/& ſimplicitatis modo.Et apte dauid cōmemorat meritű ſimplicitatis ſuę:quia quű ipſe abſq; omni duplicitate ſimplici corde ſeruiret ſauli/& proſpere cuncta ageret, imputatű eſt ei ꝙ aſpiraret ad regnum/ꝙ per haec intēderet eripere regnű a domo ſaulis.¶ Attenuatus ſum.Explicat in oratione paſſionē ex perſecutione ſaulis. Valde enim attenuatus eſt , quum ex principe & genero regis &c̃.in paupertatem deuenit profugus & deſtitutus auxilio.

Et mihi ſalus. Tractatur hic illa particula/audiet dominus:deſcribendo ſaluatum ſe a deo ex recurſu ad ipſum.Et mihi ſalus/fuit.¶ Reuertere aīa mea. Apoſtrophat ad ſuā animam,deſcribens fructum ſa-

lutis.Reuertere/ab anguſtia & triſtitia quibus occupata fuiſti,anima mea in requies tuas / confidendo in deo abſq; oī heſitatione:quia dn̄s retribuit ſuper te/ſuper merita tua & dilectionis & ſimplicitatis.

Quia eripuiſti. Tractatur hic illa particula/dilexi:manifeſtando qualis fuit ſua dilectio ab affectu & effectu proprio poſt aſſecutum beneficium.& regreditur ad deum alloquendum.Quia eripuiſti animā meam/vitam meam,a morte/ne occideretur:oculum meum a lachryma,pedem meum ab impulſu.De periculo mortis dixerat/circundederunt me funes mortis.de lachrymis dixerat/anguſtiam & triſtitiam reperiam.de periculo pedum dixerat/obſidiones foueę inuenerunt me.Et propterea ab omnibus ſe liberatum commemorat,& ſubdit . ambulabo faciebus domini.Quia eripuiſti,ideo ambulabo faciebus domini.i.coram facie domini/vt decet conſiderantem pręſentiam domini(vt deus pręcepit abrahæ. ambula coram me gene.17.)in terris viuorum/hoc eſt adhuc viuens.Circūloquitur enim per ambulationem coram domino in terris viuorum/ſe adhuc victurum recte operando & progrediendo de virtute in virtutem in veritate/teſte deo.Potes nihilominus intelligere per terras viuorum / terras intra ambitum terræ promiſſionis. tanq̄ reliquę terræ ſint terræ mortuorum deo,& ſola terra promiſſionis ſit terra viuentium deo/ſeu ad diuinum cultum.

¶ **Credidi.** Tractatur hic illa particula/inclinauit aurem ſuā mihi/ex parte ipſius dauidis demonſtrati pronomine mihi:declarando deiectionem ſeu humilem ſtatum ipſius ad quem inclinauit deus aurem.℣ Et aduerte coniunctionem cauſa metri poſtpoſitam.eſt enim ordo literæ . quoniam credidi loquar.Nec mireris ſi apoſtolus introduxit in pręterito/locutus ſum:quoniam corinthiis ſcribebat,qui vtebantur tranſlatione.70.¶ Eſt itaq; ſenſus.Quoniam credidi/ſamueli dicendo mihi in nomine domini ꝙ vnxit me dominus in regē.hoc enim credere fuit laudabile.Et tanq̄ notorium/abſolute dixit credidi,non determinando cui aut quid.Ideo loquar.Futurum loquar reſpicit pręteritum credidi : & denotat ſequelam ſermonum dauidis ex fide quā dedit ſermonibus ſamuelis.Quid autem dixerit nō explicat:ſed facile colligitur ex regno credito.intelligimus enim hinc ꝙ dauid profugus cōmunicauit ſociis verba ſamuelis,vt animęquiores eſſent ſecum/& in domino ponerent ſpem ſuam &c̄. Ego humiliatus valde.loquar inquam credita quāuis humiliatus valde.Et intendit ꝙ non obſtante tanta deiectione ſua in ſtatu profugo,loquebatur de ſuo futuro regno/quia credidit ſamueli.¶ Ego dixi in feſtinare meo.Poſtq̄ dauid deſcripſit propriam diſpoſitionem quantum ad dilectionem/dicendo dilexi,& quantum ad fidem/dicendo credidi:modo deſcribit quātum ad ſpem.Et intendit ꝙ perdidit ſpem:iuxta id quod ſcriptum eſt.1.reg.23.dauid deſpabat ſe poſſe euadere a facie ſaul. Verum hanc deſperationem non quieto ſed turbato animo incurriſſe ſe ſignificat/dicendo.ego dixi/apud me/& forte cōſociis, in feſtinare meo/in pręcipitatione mentis meę prę anxietate animi.omnis homo mentiens. Vſitatū prouerbium(ſcilicet ꝙ omnis homo quandoq; mentitur)dixit.ſed in hoc non errauit. Sed errauit in hoc ꝙ intendebat hoc prouerbium applicare ad ſamuelis vaticinium:intendens dicere ꝙ etiā ſamuel mētitus eſt in hoc vaticinio de futuro regno meo.Cernens ſiqdē dauid ſe nō poſſe euadere/ac p hoc ſtatim ſe occidēdū,ꝓcipitauit ſentētiam ꝙ etiā ſamuel falſum dixiſſet.Et hanc falſitatē inſinuauit/vtendo illo cōi ꝓuerbio ad hoc.Et pinxit dauid ſeipſum:qualis.ſ.erat/quum ꝓfugus eſſet & in periculo mortis conſtitutus:vt tanto magis elucеſcat diuinę gratię bñficiū,quāto ipſe erat minus diſpoſitus ad illud.

Quid reddam domino. Tractatur hic illa particula/& in diebus meis vocabo : declarando pręſentem diſpoſitionem animi ſui ad recognoſcendum tantum beneficium a deo. Quid reddam domino, appoſitiue omnibus retributionibus eius ſuper me.Significat enim ex modo loquendi ſe non habere quod reddat domino/quod reddat tot retributionibus diuinis:vt hinc intelligamus q̄ magnifacit diuina beneficia.Quæ appellauit retributiones,non ſuis meritis ſed ſuis demeritis.intendit enim ꝙ deus retribuit ſibi bonum pro malo:hoc eſt non obſtante deſperatione eius.℣ Calicem ſalutum leuabo. Ecce quid reddam,ſacrificium gratiarumactionis. hoc enim deſcribit a leuatione calicis ſalutum/hoc eſt pro ſalutibus habitis.Quia enim libamina in huiuſmodi ſacrificiis pro gratiarumactione interueniebant,ideo a calice deſcripſit.Et in nomine/non alicuius idoli,ſed domini vocabo/pro inuocabo. ℣ Vota mea dn̄o ſoluā.Sacrificiū quod offerā/votiuū erit / deſideratū ac debitū,corā nūc omni populo eius.reddā nunc/iam rex.reddam corā omni populo eius:quia rex iam ſum iſrael : alioquin non dixiſſet omni populo eius.℣ Cara in oculis domini mors gratioſis eius. Ratio votorum reddendorum explicatur.quia in oculis domini mors īminēs ſeu intentata gratioſis eius ē cara:hoc eſt magno ęſtimata/in magno ꝓcio habita.ac per hoc nō facile permittiť.Et intendit per hoc ꝙ deus ſe computauit inter gratioſos ſuos/multū appciando mortē eius:dū nō pmiſit illum occidi a ſaule,quāuis mors tunc immineret ipſi dauidi.Gratioſos dei ītellige actiue:eos.ſ.qui gratis ꝓpter deū donant.¶ Obſecro dn̄e. Duo ꝓmiſerat:calicē.ſ.& inuocationē.De calice dixit/vota mea &c̄.Inuocationē modo ſubiūgit.Obſecro.aduerbiū obſecrātis eſt:ītroducit.n.ſeipſū obſecrātē.Quia ego ſeruus tuus.profiteť ſupra ſua merita diuinum beneficium:dum profiteť bis ſe ſeruū dei,nec ſolum ſeruū ſed filium ſeruę dei : vt etiam ſe natū ſeruum profiteatur.partus enim ſeqtur ventrē. Et tu diſſoluiſti vincula/dignatus es liberare me a vinculis. Vīcula appellat circūdationē militū ſaulis,qua tanq̄ vinculis ligatus tenebať ne poſſet fuge-

te.¶ Ideo tibi ſacrificabo ſacrificiũ cõfeſſionis/hoc eſt laudis tuę:& in noīe dñi vocabo. Grati animi eſt nõ ſaciari repetitione ſuſcępti bñficii. Et ꝓpterea quũ gratus animus hic deſcribatur, idem beneficium plures repetit:& ſimul quas poteſt referre gratias/gaudet repetendo promittere. Et propterea repetit non ſolum beneficiũ, ſed ſacrificium & inuocationē & vota reddēda/accumulans locũ gratiarũactionis: in atriis domus domini in medio tui hieruſalem. Atria domus dñi loca erant ſacrificiorum. Et qa tunc tēporis altare holocauſtoꝝ nõ erat in hieruſalē ſed in excelſo gabaon/vbi erat tabernaculum factũ a moyſę (vt dicitur. 1. parali. 21.) ad illius differētiã addidit propheta in medio tui hieruſalem: hoc eſt in publico ciuitatis hieroſolymę. in qua erant atria domus dei: hoc eſt tabernaculi facti a dauide in quo erat arca domini. ¶ Nec mireris ꝙ apoſtrophat ad hieruſalem: quũ familiaris ſit huic prophetæ varia apoſtrophatio. Halelu iah/laudate deum. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Halelu iah. .CXVI.

LAudate dominum omnes gentes: laudate eum omnes populi. 1

Quoniam confirmata eſt ſuper nos miſericordia eius: & ueritas domini manet in ęternum. 2

¶ IVXTA HEBRÆVM. CXVII.

Propheta. LAudate dominum⁴ omnes gentes: laudate eum omnes populi.

Quia roborata eſt ſup nos gratia eius & ueritas dñi⁴ ęterno: halelu iah.

TItulus nullus eſt. Materia pſalmi ex autoritate pauli apoſtoli ad ro. 15. habetur: ꝙ ſcilicet inuitantur gentes ad honorandum deum ſuper miſericordia in aduentu meſię.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta inuitat vniuerſum mundũ ad laudãdũ deũ, quia venit meſias plenus gratiæ & veritatis.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

LAudate dominum. Aduerte/ter in hoc paruulo pſalmo repeti laudate dominum (bis ſcilicet in hoc verſiculo & tertio in calce: finitur enĩ pſalmus iſte per halelu iah) vt trinario numero ad perfectam inuitet laudem. Omnes gentes & omnes populi inuitantur: vt nullum exceptum intelligas. ¶ Quia roborata eſt ſuper nos. Pronomen nos/demonſtrat inuitatas gentes & populos ſecum: vt nec ſeipſum propheta excludat a tanto beneficio. ¶ Vbi aduerte aduentum meſię deſcribi ex triplici conditione. Prima eſt vniuerſalis extenſio/ſignificata per omnes gentes & omnes populos vna cum propheta. ¶ Secunda eſt robur vniuerſarum viarum domini/ſignificatum dicendo. quia roborata eſt gratia eius & veritas domini. vniuerſę ſiquidem vię domini ſunt gratia & veritas. Ante aduentum enim meſię vię domini gratia & veritas infirmę/imbecilles & debiles erant: per aduentum vero meſię conualuerũt & roboratę ſunt. quoniam venit plenus gratię & veritatis: & gratia & veritas per ieſum chriſtum facta eſt. Manifeſte nãq; gratia conualuit/valde affluens: & ſimiliter veritas doctrinę/vitę & iuſtitię vbiq; robur accępit. ¶ Æterno. Et eſt datiui caſus pro ablatiuo: vt prędictum eſt. Tertia ſignificatur conditio ſempiternitatis: hoc eſt ꝙ robur gratię & veritatis effectũ eſt ęternũ. Ante aduẽtũ ſiqdem chriſti gr̃a & veritas erant temporales. tum quo ad promiſſiones: quia bona temporalia in veteri promittebantur teſtamento. tum quo ad durationem ſtatus. Per aduentum autem chriſti roborata eſt tam gratia q̃ veritas ad ęternum. tum ratione promiſſionũ ęterni pręmii. tum ratione īmutabilis ſtatus noui teſtamenti vſq; ad conſummationem ſeculi. Halelu iah/tertio laudate deum. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Halelu iah. CXVII.

COnfitemini domino: quoniam bonus, quoniam in ſeculum miſericordia eius.

Dicat nũc iſrael: quoniam bonus, quoniã in ſeculũ miſericordia eius.

Dicat nunc domus aaron: qm̃ bonus, quoniã in ſeculũ miſericordia eius.

Dicant nunc qui timent dñm: quoniam in ſeculum miſericordia eius.

De tribulatione inuocaui dñm: & exaudiuit me in latitudine dominus.

Dominus mihi adiutor: non timebo quid faciat mihi homo.

Dominus mihi adiutor: & ego deſpiciam inimicos meos.

Bonum eſt confidere in domino: q̃ confidere in homine.

Bonum eſt ſperare in domino: q̃ ſperare in principibus.

Omnes gentes circundederunt me: & in nomine domini quia ultus ſum in eos.

Circũdantes circundederunt me:& in nomine domini quia ultus ſum in eos.
Circundederunt me ſicut apes,& exarſerunt ſicut ignis in ſpinis:& in nomine domini quia ultus ſum in eos.
Impulſus euerſus ſum ut caderem:& dominus ſuſcepit mę.
Fortitudo mea & laus mea dominus:& factus eſt mihi in ſalutem.
Vox exultationis & ſalutis:in tabernaculis iuſtorum.
Dextera dñi fecit uirtutẽ:dextera domini exaltauit me,dextera domini fecit uirtutem.
Non moriar ſed uiuam: & narrabo opera domini.
Caſtigans caſtigauit me dominus:& morti non tradidit me.
Aperite mihi portas iuſtitiæ,ingreſſus in eas confitebor domino:hæc porta domini,iuſti intrabunt in eam.
Confitebor tibi:quoniam exaudiſti me,& factus es mihi in ſalutem.
Lapidem quem reprobauerunt ędificantes:hic factus eſt in caput anguli.
A domino factum eſt iſtud:& eſt mirabile in oculis noſtris.
Hęc eſt dies quam fecit dominus:exultemus & lętemur in ea.
O dñe saluũ me fac,o dñe bene proſperare:benedictus qui uenit in nomine dñi.
Benedicimus uobis de domo domini:deus dominus & illuxit nobis.
Conſtituite diem ſolẽnem in condenſis:uſq; ad cornu altaris.
Deus meus es tu & confitebor tibi:deus meus es tu & exaltabo te.
Confitebor tibi:quoniam exaudiſti me,& factus es mihi in ſalutem.
Confitemini domino:quoniam bonus, quoniam in ſeculum miſericordia eius.

¶IVXTA HEBRÆVM. CXVIII.

1 Propheta. CONfitemini domino:qm̃ bonus,qm̃ ęterno est gratia eius.
2 Dicet nunc iſrael quoniam ęterno est gratia eius.
3 Dicent nunc domus aaron quoniam ęterno est gratia eius.
4 Dicent nunc timẽtes dominum quoniam ęterno est gratia eius.
5 Meſias. De anguſtia uocaui dominum:reſpondit mihi in latitudine dominus.
6 Dominus mihi adest :non timebo quid faciet mihi homo.
7 Dominus mihi in adiutoribus meis adest :& ego reſpiciam in oſoribus meis.
8 Melius est ſperare in domino q̃ confidere in homine.
9 Melius est ſperare in domino q̃ confidere in principibus.
10 qm̃ Omnes gentes circundederunt me:in nomine dñi quoniam excidam eas.
11 qm̃ Circũdederunt me,etiam circũdederunt me:in nomine domini qm̃ excidam eas.
12 qm̃ Circundederunt me quaſi apes,extinctę ſunt quaſi ignis ſpinarum:in nomine domini quoniam excidam eas.
13 Impellendo impuliſti me o populе ad cadendum:& dominus adiuuit me
14 Fortitudo mea:& cantus domini fuit mihi ſaluti.
15 Vox cantus & ſalutis in tentoriis iuſtorum, hec vox dextera domini faciens fortitudinem.

16 Dextera domini excelſa:dextera domini faciens fortitudinem.
17 Non moriar:ſed uiuam,& narrabo opera domini.
18 Caſtigando caſtigauit me dominus:& morti non tradidit me.
19 Aperite [apoſtoli] mihi portas iuſtitię:introibo in eas,confitebor dominum.
20 Hęc porta domino:iuſti intrabunt in eam.
21 Confitebor te:quoniam reſpondiſti mihi/& fuiſti mihi ſaluti.
22 **Juſti**. Lapis [quem] deſpexerunt ędificantes,fuit capiti anguli.
23 A domino fuit iſtud:hoc ſepatum in oculis noſtris.
24 Hęc dies [quã] fecit dominus:exultabimus & lętabimur in ea.
25 Obſecro domine ſaluifica nunc:obſecro domine fac proficere nunc.
26 Benedictus qui uenit in nomine domini:benediximus uos de domo domini.
27 Deus dominus & illuxit nobis:ligate feſtum in frondibus uſq; cornua altaris.
28 **Propheta**. Deus meus tu/& confitebor te:deus meus exaltabo te.
29 Confitemini domino:quoniam bonus,quoniam ęterno [eſt] gratia eius.

TItulus nullus eſt. ¶ Materia pſalmi ex autoritate domini matth.21.mar.12.& luc.20.monſtratur meſias,quum ex hoc pſalmo inducitur.lapidem quem reprobauerunt ędificantes hic factus eſt in caput anguli:a dño factũ eſt iſtud,& eſt mirabile in oculis noſtris. Idemq; firmatur ex autoritate pe. apoſtoli.tum act.4.dicentis.hic eſt lapis qui reprobatus eſt a vobis ędificantibus:qui factus eſt in caput anguli,& non eſt in alio aliquo ſalus. Tũ in.2.capitulo primę epiſtolę dicentis.Ad quem accedẽtes lapidem viuum:ab hoibus quidem reprobatum,a deo autẽ electũ. Et infra. Vobis igitur credentibus honor:nõ credentibus aũt lapis quẽ reprobauerunt ędificantes hic factus ẽ in caput anguli. ¶ Ex contextu nihilominus pſalmi apparet pſalmum totum de chriſto tractare.Nam perſona deſcripta in hoc pſalmo anguſtata/circundata/impulſa ad caſum/caſtigata/morti non tradita/ſaluata ac excíſura perſecutores ſuos,introducitur vt materia ratioq; gaudii iuſtoɽ,& vt ratio laudãdi deum ab iſraele/a domo aaron/& a timẽtibus deũ.Hinc.n.apparet ſalutẽ ac victoriã perſonę iſtius ad vniuerſorũ iuſtorum gaudium & ſalutẽ ſpectare:eãdemq; eſſe perſonã de qua ſub ſpecie lapidis dicitur/lapis quẽ deſpexerunt ędificantes,de qua poſtea ſubditur/benedictus qui venit in nomine dñi, quę dicit non moriar ſed viuam/& aperite mihi portas iuſtitię.Nulli ſiquidẽ mortaliũ hominũ conuenit vere dicere nõ moriar ſed viuam.nulli puto homini poteſt vere dici,benedictus qui venit ĩ nomine dñi/deus dñs & illuxit nobis &c̃.Ex his.n.apparet ꝙ materia pſalmi ad literam eſt meſias a paſſione & morte liberatus per reſurrectionem,puniturus iudęos & adorandus ab omnibus iuſtis &c̃.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta meſiam multipliciter patientem/in deo confidentem/reſuſcitatum/erectum in caput anguli/adoratumq; a iuſtis canit:inuitando propterea omnes ad laudem diuinę gratię ęternę.
¶ Perſonę loquẽtes ſunt propheta/meſias/& iuſti.

COnfitemini. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuã materię,& executiuã/ibi dñs mihi. ¶ Proponit tria.Primo inuitat cõmuniter oẽs ad laudandum deũ rõne bonitatis & gratię ęternę/mõſtratę in reſurrectione meſię.Confitemini dño/cõfeſſione laudis:qm̃ bonus / & in ſeipſo & toti vniuerſo reſuſcitando meſiã,qm̃ ęterno/nõ tẽpori,gratia eius/nõ ex meritis noſtris.Et dicitur ad ęternitatẽ extenſa gratia eius,propter ęternitatis aditum deuicta morte reſeratum omnibus in chriſti reſurrectione. ¶ Dicat nunc. Inuitatis cõmuniter oibus/prędicit ſpecialiter illos qui accęptabunt hanc inuitationẽ.Et primo populũ iſrael.Dicat/confitendo,nũc/reſuſcitato meſia, iſrael/genus iudęorũ.qm̃ ęterno gratia eius.Ecce quod confitebuntur,vt ſupra. ¶ Dicãt nunc domus aaron.Secundo genus ſacerdotale.Et de fide in chriſtum tam iſraelitarũ q̃ ſacerdotum/teſtantur actus apoſtolorum:vbi multitudo magna iudęorum poſt chriſti reſurrectionem credẽs deſcribitur in chriſtũ.Et de ſacerdotibus dicitur act.6.multa etiã turba ſacerdotũ obediebat fidei.Meminit aũt ſpãliter horum, quia fuerunt primitię fidei chriſtianę. ¶ Dicãt nũc timẽtes dñm. Tertio loco vniuerſi timẽtes deum pdicũtur accęptaturi fidem. ¶ De anguſtia. Tertium propoſitorũ explicatur,introducẽdo meſiam ꝓponẽtẽ materiam antedictę diuinę gratię extenſę ad ęternitatẽ.De anguſtia/paſſionis & mortis,vocaui dñm/ recurrẽdo ad ipſum:reſpondit/facto,mihi in latitudine/impaſſibilitatis & vitę,dñs.Et rurſus.de anguſtia pdicationis inter iudęos,reſpondit mihi in latitudine fidei totius mundi.In vtraq; ſiquidẽ anguſtia chřus

conſtitutus

conſtitutus fuit:& vtrunq; iudęi perſecuti ſunt.intendentes & vitam corporalem chriſti tollere, & fidē in eum extinguere.Et vtriuſq; latitudinem reſurgendo aſſecutus eſt:quia & ad vitam reſurrexit immortalem,& ad fidem ſuam in vniuerſo mundo propagandam.

¶ Dominus mihi. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractaī illa ꝑticula/de anguſtia vocaui dñm.Secūdo illa/reſpondit mihi in latitudine dominus/ibi vox cantus. Tertio illa/cōfitemini domino &c̄.ibi lapis.¶ Tractaī itaq; vocatio dñi in tribulatione,aſſignando rōnem recurſus ad deū ex efficacia diuinę opis quę pręſtatur recurrentibus ad deum.Declarat itaq; efficaciā diuinę opis multipliciter.⁋ Primo quantum ad ſecuritatē.Dominus mihi/adeſt:nō timebo/ecce effectus,quid faciet mihi homo/hoc eſt quęcunq; humana potentia.Hāc aūt ſecuritatem cōſtat fuiſſe in chriſto : vtpote qui voluntarie ſubiit mortem/ſecurus de reſurrectione.Nec obſtat ꝙ mat.14.dicitur ꝙ cœpit pauere:quoniam timor ille nō fuit timoris paſſio ſed ꝓpaſſio:hoc eſt non ſimpliciter timuit,ſed dimiſit appetitū ſenſitiuū fungi officio ꝓprio/fugiendo malū futurum iminens/abſq; vlla redundantia in rōnem & voluntatem.Hic aūt eſt ſermo de timore ſimpliciter & abſolute:quo timentes cupiūt vitare malū imminens & euitarent ſi poſſent.⁋ Secundo quantum ad victoriā.Dominus mihi in adiutoribus meis:hoc eſt inter oēs qui poſſent me adiuuare ſolus dñs mihi adiutor.& ego reſpiciā in oſoribus meis. Victoriā deſcribit a viſione inimicoꝝ conſequente victoriā completā.cōſueuerūt enim victores perfecta victoria videre hoſtes ſuos,ſcrutando in eis qui ſint,& quæ eoꝝ ſunt.Et ab hoc actu vidēdi hoſtes/plures in hoc pſalterio ſignificaī victoria.Ita ꝙ ſenſus eſt.& ego ꝑfectam victoriā conſequar de oſoribus meis. Hanc victoriā aſſecutū fuiſſe chriſtum cōſtat ſine aliquo humano adiutorio.⁋ Tertio quo ad ſpē. Melius ſperare in dño q̃ confidere in hoīe. Vbi aduerte non cōparationem fieri inter hoīem & deum in adiuuando,ſed inter ſpem & cōfidentiā:quum enim maius ſit cōfidere q̃ ſperare,inquit ꝙ melius eſt ſperare in deo q̃ confidere in hoīe.& rurſus melius ſperare in dño q̃ confidere in principibus.Homo cuius in prima cōparatione meminit,nomen eſt naturę:princeps autem nomē eſt potentiæ. Intendit enim ꝙ melior eſt ſimplex ſpes in deo q̃ quæcūq; confidentia in hoīe quantum ad vires quaſcūq; humanæ naturę/humani ingenii/humanę facultatis/humanarū virium:& ſimiliter q̃ confidentia quęcunq; in principibus/cuiuſcūq; dominii fuerint/ēt compręhendendo principes tenebrarum:hoc eſt dęmones. ⁋ Quarto quo ad executionem.Omnes gentes circundederunt me . tum quia oīs generis hoīes cōtra ipm fuerunt.nam vt euāgelica teſtaī hiſtoria,paſſus eſt a iudęis & gentibus/a maribus & fœminis/a ſacerdotibus & laicis/a religioſis (phariſęis ſcilicet)& ſecularibus &c̄. Tum pręcipue quia oīum nationum aliqui qui conuenerāt ad ſolēnitatem paſchalē,fuerunt cōtra ipſum clamando crucifige:quia illi qui cōuenerant ad pilatum pro opere miſericordię(ſcilicet pro liberādo vno vincto:quos euangeliſta dicit quū aſcendiſſet turba)verſi ſunt ad petendū mortē chriſti. Vnde petrus act.2.dixit iſraelitis/ex omni natione quæ ſub cœlo eſt cōuenientibus in die pentecoſtes.hunc(ſcilicet ieſum)affligentes interemiſtis.Et ꝓpterea dicit,oēs gentes circūdederunt me.Et intēdit ad literam ꝙ paſſus eſt non ſolū a pontificibus & magnatibus,ſed etiam a popularibus oīum nationum/clamādo crucifige crucifige. In nomine dñi quoniam excidam eas/de terra in excidio hieroſolimitano per romanos ꝓcipes . Et vt clara ſit cōſtructio/ordina literam ſic.Quoniā omnes gentes circūdederūt me,in noīe dñi excidam eas . In hoc enim ordine apparet non ſolum demeritū iudęorum circundantium,ſed cā excidii.apparet ēt ꝙ nō liuor vindictę,ſed ſanctitas(in noīe dñi)ad excidium faciendum inducet chriſtum.Et eodē modo ordinato literam duoꝝ verſiculorum ſequentium,inchoando ſemp a cōiunctione cauſali. Vbi aduerte repeti circūdederunt me etiā circūdederunt me:ad ſimilitudinem circundantiū hoſtiū deſcribendo pertinaciā iudęoꝝ perſiſtentiū ad volendū crucifige crucifige.⁋ Circundederūt me quaſi apes. Aſſimilantur occiſores chr̄i apibus:eo ꝙ ſicut apes aculeis lędēdo/parū offendūt lęſos & ſeipſas necant aut eneruāt/inutiles deinceps ſe reddētes,ita iudęi circūdantes chr̄m parum lęſerūt chriſtū:quia intra triduum reſurrexit īmortalis/glorioſus &c̄.Sibiipſis aūt ex ꝑcuſſione chr̄i intulerūt maximū damnū,non ſolum æternę dānationis/ſed in hac vita deſtructionis hieruſalem/captiuitatis ꝓprię ac diſꝑſionis irreparabilis.Extinctę ſunt quaſi ignis ſpinarū.Gentes circūdātes me ad mortē extinctę ſunt,& ſm ꝙ erāt vna gens habebantq; ciuitatē/templū/ſacerdotium,& ſm potētiam ꝑſequendi facto me in meis membris: quaſi ignis ſpinarū/hoc eſt velociter/ſicut velociter extinguitur ignis ſpinarum.Et dixit hoc vt deſcriberet cōminatum iam tertio excidium cito futurum poſt ꝑſecutionem chr̄i . Et vere ſic fuit:quia non prætereiit generatio illa quādo ſuperuenit excidiū hieroſolimitanū per romanos factū.Et ordina literā ſic.Quoniam circundederunt me ſicut apes,in nomine domini excidam eas:extinctę ſunt quaſi ignis ſpinarum.Sic enim optime quadrat.¶ Quinto quantum ad reſurrectionē . Impellēdo īpuliſti me ad cadendū.Apoſtrophat meſias ad populū volentē ipſum crucifigi.Et hebreę linguę more dicit īpellendo impuliſti,ad ſignificandā vehementiā impulſus.Et vtiī metaphora quaſi vehemēter impulſus fuerit ad corporalē caſum:intēdēs ꝙ facto paſſionis & crucis vehemēter impulit eū populus ad cadēdū a vita.⁋ Et dñs adiuuit me,fortitudo mea.Aduerte ꝙ hactenus meſias nō deſcripſerat anguſtiam ſuam niſi q̃a circūdatus ab oībus gētibus tanq̃ apibus.Et ꝓpterea modo deſcribit ſe vehemēter impulſum

ad caſum:ſignificans per hoc mortē ſuam. Quam nō mortē ſed impulſum ad caſum a vita nominat: quia nō cecidit a vita ſm intentionē impellentiū. Illi enim intendebāt vt chſs caderet a vita ſicut ceteri hoīes/ſine reditu ad vitā infra triduū:quod nō ſunt aſſecuti. Et ꝓpterea dicit. & dn̄s adiuuit me,non qualitercūq; ſed fortitudo mea/factus eſt ne caderem:hoc eſt adiuuit me factus fortitudo mea : hoc eſt rō īmortalis vitę meę. ℣ Et cantus dn̄i fuit mihi ſaluti . Non ſolum dn̄s adiuuit me vt fortitudo mea, ſed etiā cantus dn̄i:hoc eſt meritum prędicationis publice & ſponte velut cantando & laudando dominū,fuit mihi in ſalutem īmortalis vitę.meruit enim chriſtus per opa ſua ad dei laudem(quæ cantus domini appellanť)reſurrectionem ad vitam immortalem.

Vox cantus ⁊ ſalutis. Tractať hic illa particula/reſpondit mihi in latitudine dn̄s:inchoando a latitudine effectus duplicis:lętitię ſcilicet & ſalutis. Vox/in reſurrectiōe mea,cantus/lętitię in diuinis laudibus,& ſalutis/ęternæ:nō apud oēs,ſed in tentoriis iuſtoꝝ. Deſcribunť iuſti nō in domibus ſed tentoriis:qa nō habēt hic manentē ciuitatē,ſed futurā inquirūt peregrinātes ac militantes. ℣ Dextera domini. Ecce vox cantus & ſalutis. Dextera dn̄i faciens fortitudinem. Meſias ipſe dextera dn̄i appellať:qa humanitas eius eſt dei organū coniunctū/ſicut dextera eſt organū cōiunctū perſonę humanę . Ipſe ergo meſias cantať in tabernaculis iuſtoꝝ faciens fortitudinem,& in ſeipſo īmortalis corporis/& rurſus faciens fortitudinem chriſtianę fidei in mūdo. Et nihilominus cantať excelſus,qm̄ in noīe eius omne genu flectitur cœleſtium/terreſtriū & infernoꝝ. In idem aūt redit ſenſus,ſi per dexterā dn̄i intelligis fauorabilem aſſiſtentiā ſeu potētiam diuinā:fecit enim in chriſti reſurrectione vtranq; fortitudinem.& excelſa quo ad factū fuit:qa opus fuit valde excelſum. ℭ Nō moriar ſed viuam. Explicat meſias īmortalitatem ſuam & opus ꝓpriū. Nō moriar/amplius,ſed viuā/ſine fine.chſs reſurgens ex mortuis iam non moriť,mors illi vltra nō dominabitur. Et narrabo opa dn̄i. Ecce opus chriſti poſt reſurrectionē. Narrabo/per meipſum inſtruēdo diſcipulos/& per eos vniuerſo mūdo,opera dn̄i/credenda. ℣ Caſtigando caſtigauit me dn̄s. Primū opus narrandum eſt myſteriū paſſionis chr̄i.hoc enim ſignificať dicendo more hebręo/caſtigādo caſtigauit:vt magnā caſtigationē intelligas. Et vere magna fuit:vt acerbitas paſſionis & mortis teſtať. Et morti nō tradidit me. Metaphoricus eſt ſermo ad ſimilitudinē patris caſtigātis filiū ſed non occidētis illum. Sed ſenſus intentus eſt ꝙ non tradidit me morti ſicut ſubniciunť morti alii hoīes.alii ſiquidē danť morti ſic ꝙ nō eſt in eorū poteſtate reſurgere:me aūt non ſic dedit morti, ſed ſic vt in poteſtate mea eſſet reſurgere. Poteſtatem īquit ipſe habeo ponēdi aīam meā,& ptātē habeo iterū ſumendi eā. Et rurſus quia nō fuit traditus morti niſi triduo,ideo dicitur & morti nō tradidit me: ſed potius mortē ſubdidit mihi. Et hoc eſt alterū opus narrandū ſpectans ad myſteriū glorię chriſti. In his enim duobus myſteriis pendet vniuerſa fides chriſti. ℭ Aperite mihi portas. Apoſtrophat meſias ad diſcipulos ſuos/quos mittit ad prædicandum vniuerſo mūdo ad narrandū hęc opa dn̄i . Aperite apoſtoli,mihi/non vobis,portas iuſtitię/euangelicā doctrinā & poteſtatem faciendi miracula ad cōfirmationē euāgelii.hę ſiquidem ſunt portę iuſtitiæ fidei:per has enim aditus ordinatus eſt ad iuſtitiam fidei:dicēte ipſo chriſto.euntes in mundum vniuerſum prędicate euangeliū,ſigna aūt eos qui crediderint hæc ſequenť &c̄. ℣ Introibo in eas. Introitus chr̄i in has portas(ſcilicet euangelium & miracula) eſt interior cooperatio ad mouendū mentes hoīum ad iuſtitiam fidei.vanas vtraſq; portas eſſe ſine huiuſmodi ingreſſu chr̄i/teſtatur ioan.euāgeliſta:dicens aliquos eoꝝ qui interfuerūt reſurrectioni lazari iuiſſe ad perſecutores chr̄i obſtinatos.inde enim collegerūt conciliū & cōcluſerūt de morte chriſti. Vnde & marcus euangeliſta de hmōi ingreſſu dicit.illi aūt profecti prędicauerunt vbiq; dn̄o cooperante. ℣ Cōfitebor dn̄m. Effectus introitus chriſti in has portas deſcribiť actus fidei confitendo dn̄m/ſeu laudare deum de gratia fidei. Et dicit chſs ſe confeſſurū dominū in mēbris ſuis:iuxta illud . viuo ego iam nō ego,viuit aūt in me chriſtus. Et rurſus an experimentū q̄ritis eius qui in me loquiť chriſtus. ℣ Hæc porta dn̄o.hoc eſt quod cōfitebor dn̄o/hoc eſt quod credent & laudabūt fideles mei:ſcilicet . hæc porta dn̄o/hæc fides euangelica eſt porta domino/per quā ſolam aditus eſt ad deū. Iuſti intrabunt in eā.non prius iuſti/poſtea intrāt:ſed introeūdo iuſtificanť/& iuſtificando intrāt.nō eſt enim datum aliud nomē ſub coelo in quo oporteat nos ſaluos fieri/dixit petrus apoſtolus act.4. ℭ Cōfitebor te. Reuocat ſermonē ad deum. Cōfitebor te/laudabo te dn̄e/per meipm̄ & fideles meos:qm̄ reſpōdiſti mihi. Concluſio eſt gratiarūactionis.qa r̄ndiſti mihi/facto reſurrectiōis glorioſę:& fuiſti mihi ſaluti / ęternę īmortalitatis.

Lapis. Tractať hic illa particula/confitemini dn̄o:cum conſequentibus,dicet nūc/dicēt nūc &c̄. Tractať aūt introducendo iuſtos(apoſtolos ſcilicet & alios cōfitentes chriſti reſurrectionē)& īchoādo ab admiratione facti,ꝙ chriſtus reprobatus a pōtificibus & primatibus iudęorū exaltatus eſt a deo. ℣ Lapis. Parabola aſſumiť lapidis refutati ab ædificatoribus & tn̄ demū poſiti in caput anguli/in loco honorabili ſignificato ꝑ caput,& multum officioſo/ſignificato ꝑ angulū:vtpote ad officium cōiungēdi vtriūq; parietē coeuntē in angulū. Et itēdit ꝑ hāc parabolā ſub ſpecie lapidis meſiā ſolidū(de quo inqt apl'us.petra aūt erat chſs)deſpectū & reprobatū a pōtificibus iudeoꝝ,habētibus officiū ædificādi domū viuā dei:q̄ ex hoībus colētibus deū cōſtruiť. Reprobatus.n.ab his fuit tanq̄ indignus & inhabilis vt eſſet de ſynagoga/vt eſſet in numero colētiū deū. Et tn̄ hic idē fuit in caput anguli.factus eſt.n.caput

ſpũalis ædificii chřianę religionis,coniungens hinc iudęos inde gentiles.ipſe nanq; eſt pax noſtra qui ecit vtraq; vnũ:vt dicit ad ephe.2.¶ A dño,nõ ab humana arte,nõ caſu,fuit iſtud:hoc ſeparatum.i.mirabile & vere admiratione dignũ,eſt in oculis noſtris.Hinc clare apparet ꝙ iuſti introducunt loquentes:alioquin nõ dicerent in oculis noſtris,nec ſubderẽt in numero plurali primæ perſonę exultabimus & lętabimur.¶ Hæc dies,ſupple eſt,fecit dñs,ſupple quã fecit dñs.Oẽs dies fecit dñs:ſed hæc dies ĩmortalitatis ſingulariſſime dicit facta a dño:quĩ dies eſt oĩno ſupnaturalis ꝙ carneũ corpus effectum fuerit imortalis vitæ,ꝙ inchoata fuerit ĩmortalitas humani generis ſm corpus. & ꝓpterea exultabimus,nos iuſti,& lętabimur in ea.¶ Obſecro dñe. Vox eſt iuſtoꝝ exultantiũ & lętãtiũ ob reſurrectionẽ chriſti alloquẽdo chřm.& aduerbiũ obſecrantis eſt obſecro.Obſecro dñe ſalua nũc,ex quo aduenit tẽpus ſalutis:obſecro dñe fac ꝓficere nũc,fac augeri,ꝑfectũ facere euãgelium fidei chriſtianę.Benedictus ꝗ venit in noĩe dñi.ego veni in noĩe patris mei,ꝓdicabat chřs.Et ꝓpterea credẽtes recipiunt ipm cantãdo bñdictus qui venit in noĩe dñi.Et per hoc cõfitent̃ eius humanitatẽ.¶ Deus dñs,& illuxit nobis. Dicẽdo deus dñs,confitent̃ eius diuinitatẽ.& illuxit nobis,per gratiã internã & claritatẽ euãgelicę doctrinę: Aperuit.n.ad lřam in die reſurrectiõis ſuę apoſtolis ſenſum vt itelligerẽt ſcripturas.& cõtinue lucet nobis ꝑ lumẽ fidei:qui tũc lõge clarius illuxit ꝑ dies.40.apparẽs eis,& loquẽs de regno dei,& poſtea mittens ſpũſanctũ viſibiliter &c̃.¶ Benediximus vos de domo dñi. Aduerte ꝙ more metrico iterponunt̃ quęq; iniæ.vnde lřa ſic eſt ordinãda vt expoſuimus.ſ.bñdictus ꝗ venit in noĩe dñi,deus dñs & illuxit nobis.& poſtea ſubiũgendũ eſt,benediximus vos &c̃.ꝗuis iuxta metri cõpoſitionẽ hæc clauſula benediximus vos de domo dñi,media locet̃ inter bñdictus & deus.Apoſtrophant itaq; iuſti recępta chři fide ad cultores templi dei:hoc eſt ad iudęos colẽtes deũ ſm ritũ veteris teſtĩ,dicendo.Benediximus vos,exiſtẽtes de domo dñi,cultores tẽpli.nõ maledicimus vos,qñ ſequimur illũ qui nõ venit ſoluere legẽ:ſed benediximus vos,benedictionẽ ꝓmiſſam abrahę in qua benedicent̃ oẽs gentes ꝓdicauimus vobis.Et ꝓpterea ligate feſtũ in frõdibus vſq; cornua altaris:hoc eſt ꝓparate diẽ feſtiuũ. Alludit enim ad antiquũ morẽ quo frõdoſos ramos ligabãt in atriis tẽpli hinc & inde ꝓ ſolẽnitate feſti vſq; ad altare in quo offerebant̃ ſacrificia.Et vſq; hodie in multis eccleſiis hmõi ornatus ſeruat̃:dũ appendunt̃ rami lauri myrti &c̃.Intendit enim per hoc declarare ꝙ iudęi cum gaudio feſtiuo amplecti deberẽt fidem reſurrectionis chriſti:quem tanto deſiderio patres expectauerunt.

Deus meus tu.Hactenus iuſti locuti ſunt:mõ ꝓpheta ꝗ ichoauit pſalmũ loquit̃,alloquẽdo meſſiã iã reſuſcitatũ a mortuis.Deus meus tu,& cõfitebor,nõ erubeſcã cõfiteri te eſſe deũ meũ:deus meus exaltabo te,nõ ĩ teipſo ſed laudibus extollẽdo.¶ Cõfitemini dño:quĩ bonus,qñ ęterno gřa eius.Poſt ꝓfeſſionẽ fidei ſuę hortat̃ oẽs ad laudandũ deũ de tãto bñficio:repetẽdo qđ in principio ꝓpoſuerat.Amen.

Aleph. ¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Halelu iah. CXVIII.

B Eati immaculati in uia:qui ambulant in lege domini.
Beati qui ſcrutantur teſtimonia eius:in toto corde exquirunt eum.
Non enim qui operantur iniquitatem:in uiis eius ambulauerunt.
Tu mandaſti mandata tua:cuſtodiri nimis.
Vtinã dirigantur uię meæ:ad cuſtodiendas iuſtificationes tuas.
Tunc nõ confundar:quum perſpexero in omnibus mandatis tuis.
Confitebor tibi in directione cordis:in eo ꝙ didici iudicia iuſtitię tuę.
Iuſtificationes tuas cuſtodiam:non me derelinquas uſquequaq;.

¶ IVXTA HEBRÆVM. CXIX.

Aleph. Propheta. BEatitudines [ſunt] perfectorum uię, ambulantiũ in doctrina dñi.
Aleph. B[ea]titudines [ſunt] cuſtodientium teſtimonia eius: [qui] in toto corde requirent eum.
Aleph. Etiam non operati iniquitatem,in uiis eius ambulauerunt.
Aleph. Tu mandaſti pręcępta tua:ad cuſtodiendum ualde.
Aleph. Vtinam dirigentur uię meę:ad cuſtodiendum ſtatuta tua.
Aleph. Tunc non erubeſcam:in meo reſpicere ad omnia mandata tua.
Aleph. Confitebor te in rectitudine cordis:in meo diſcere iudicia iuſtitię tuę.
Aleph. Statuta tua cuſtodiam:ne derelinque me uſq; ualde.

TItulus nullus eſt.¶ Materia pſalmi ex ipſo euidẽter apparet moralis:qa a principio vſq; ad finẽ morales actus tractat.Circa rõnem aũt tractandi,aduerte ꝓphetã in hoc pſalmo cõuertere tria.ſ.

gratiã diuinã/legem diuinã/& motus humanos. Ita ꝙ intẽtio ꝓphetę/eſt hoꝝ triũ cõnexionẽ deſcribere ſcḋm diuerſos ſeu vniuerſos motus humani animi ad deũ tẽdẽtis. Et ꝓpterea tot iduit pſonas quot genera motuũ humanoꝝ itroducit, quatenus formãdi ſeu formati ſunt diuina gratia/& ſimiliter quatenus formãdi ſeu formati ſunt diuina lege. Et gratia quidẽ diuina ſignificaẽ diuerſis actibus: puta dirigere/docere/viuificare/ſaluare cõfirmare &c̃. Lex vero ſignificaẽ mãdato/ꝑcepto/teſtimonio/verbo &c̃. Actus aũt humani ſignificanẽ deſiderio/electione/oratione &c̃. Vnde materia pſalmi eſt homo tendẽs ad deũ/formãdus ſeu formatus in actibus ſuis diuina tã gr̃a q̃ lege. ¶ Et quia pſalmus iſte ex .xxii. octonariis cõſtat iuxta .xxii. literas alphabeti hebraici/ſicq; hebręa lingua cõditus eſt vt qlibet octonarius vendicet ſibi ꝓpriã alphabeti literam nõ ſolũ in primo verſiculo ſed in ſingulis octo verſiculis (ita ꝙ totus primus octonarius in capitibus ſingulorũ octo verſuũ incipit ab aleph, & ſimiliter ſecũdus a beth, & ſic deinceps) ideo reſeruato ſecretiore myſterio ſpũiſancto/accipiendum hinc cenſui ꝙ alphabetũ integrũ hoc in pſalmo ſignificet vniuerſitatẽ motuũ ambulantiũ in via dei: & ꝙ diuerſitas literarũ ſignificet diuerſas eſſe materias diuerſoꝝ octonarioꝝ: & ꝙ vnitas literę in vno octonario ſignificet vnitatẽ materię i illo. Et ꝓpterea pſalmus iſte vtpote ſingularis/merito ſibi vẽdicat ſingularẽ exponẽdi modũ.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

Beatitudines pfectoꝝ. Diuidiẽ pſalmus in .xxii. partes iuxta .xxii. octonarios. Ita ꝙ .xxii. perſonas agit ꝓpheta in hoc pſalmo: ſingulas in ſingulis octonariis explicãdas. ¶ In hoc itaq; primo octonario agit ꝓpheta pſonã deſiderãtis vt dirigaẽ viæ ſuæ ad deũ. Et exprimiẽ perſona hæc in verſiculo .v. vtinã dirigenẽ vię meę ad cuſtodiendũ ſtatuta tua. Aptũ pfecto principiũ: qm̃ primus humanę mentis motus verſus deũ/eſt deſiderare dirigi ad deũ. ¶ Deſcribiẽ aũt pſona hæc tũ ex motiuis deſiderii/tũ quo ad rẽ deſideratã/tũ quo ad fructũ rei deſideratę. ¶ Motiua ſunt duo ſeu tria. Primũ ex parte finis ſeu pmii; quod eſt primũ in itẽtione. A quo ichoat ſuſpirãdo. Beatitudines/in hac vita in ſpe & in alia in re, ſunt pfectoꝝ/nõ ſcia aut decore, ſed viæ hoium ambulãtiũ in doctrina dñi. Et intendit ꝙ beati ſunt nõ quicunq; ſed pfecti. Ac ſi apte dixiſſet. o fœlices eos qui ſunt pfecti inter ambulãtes in doctrina dñi. Inter ambulãtes dixit, nõ inter ſciẽtes. Cõgruit pſonæ deſiderãti dirigi vias ſuas ad deũ, vt primũ ſuſpiciat cõtẽplando pmiũ ambulãtium in via dei/& ſuſpirãdo ad illud fœlicitatẽ eoꝝ pferat. ¶ Beatitudines cuſtodiẽtiũ. Nõ ſolũ pfectos ſed pficientes in via dei beatos exclamat. Cuſtodientes a duplici actu deſcribunẽ. ſ. ab exteriori obſeruatione/dicẽdo cuſtodiẽtiũ teſtimonia eius. Diuina ꝑcepta appellanẽ et teſtimonia dei. tum qa teſtimoniũ phibẽt deo vt legiſlatori quatenus vera/iuſta ſanctaq; ſunt: & teſtimoniũ phibent nobis ſeruãtibus ipſa ꝙ filii dei ſumus. In toto corde. Exterior obſeruatio niſi ex integro corde reqraẽ deus/nihil pdeſt. et ꝓpterea nõ dicunẽ beati cuſtodientes/niſi ſimul ſint ex toto corde q̃rẽtes deũ. Toto aũt corde quęrere deũ/eſt q̃rere deũ ſic ꝙ in corde q̃rẽtis nihil ſit cõtrariũ officio quęrendi deũ. ſi. n. in corde eſſet locus cõtrario/iam non ex toto corde quæreretur.

¶ Etiã nõ opati iniquitatẽ. Triplex ordo ambulãtiũ in via dei deſcriptus eſt. ſ. pfectoꝝ in primo/pficientiũ in ſecũdo/& incipiẽtium in hoc tertio verſiculo. Et vtriq; qdẽ illi dicti ſunt beati/iſti aũt non: vt hinc iſinueẽ duo motiua deſiderii deſcribi. Alteꝝ ex btitudine. alteꝝ ex cunctis ordinibus ambulãtiũ in via dei. Magnũ ſiquidẽ motiuũ deſiderii eſt btitudo: ſed nõ deſpiciendũ motiuũ eſt multiplex ordo ambulãtiũ in via dei. Accẽdiẽ. n. deſiderium nõ ſolũ ex pmio, ſed ab exẽplo: ꝑcipue diuerſoꝝ ordinum ambulãtium in via dei. Perfectis itaq; & pficiẽtibus adiungit ſtudẽtes ad cauẽdũ a pctis. hoc eſt enim incipiẽtium ſtudium. Et hoc ſignificatur dicendo. etiam non operati iniquitatem. In quo ſtudium ad cauendum a peccatis cum victoria/deſcribitur per non operari iniquitatem. In viis eius/dei, ambulauerunt: hoc eſt etiam ipſi ſunt de numero ambulantium in via dei.

Tu mãdaſti. Tertiũ motiuum deſiderii/ex parte agentis (hoc eſt dei ꝑcipiẽtis) deſcribiẽ. Tu/deus/non moyſes aut angelus aut hõ q̃cunq;, mãdaſti ꝑcepta tua/nõ humana decreta: ad cuſtodiendum / nõ ad audiendum aut ſciẽdũ ſeu docẽdum ſed ad obſeruãdum, valde/nõ parũ/nõ tepide/nõ ſegniter. Conſtat enim multũ cõferre ad mouẽdum humanum aĩum/autoritatẽ tanti principis ꝑcipientis.

Vtinã (ipm aduerbium explicat pſonã deſiderãtẽ) dirigenẽ/a diuina gr̃a, vię meę. Hebręi nullũ habẽtes futurum niſi idicatiui/illo vtunẽ loco optatiui. Ecce res deſiderata: ꝙ dirigant vię meę/cogitatiões/volitiones/paſſiones/opationes/locutiones/ſtudia mea. hęc. n. ſunt viæ p quas in humana vita humanus gradiẽ aĩus. Ad cuſtodiẽdum ſtatuta tua/ad obſeruãdã legẽ tuã. ¶ Aduerte hic p toto hoc pſalmo ꝙ ſtatuti noĩe ex iduſtria iterp̃tes nři vtunẽ ad ſignificãdum ꝑcepta cęrimonialia: vt hinc diſcernãt lectores qñ in hoc pſalmo fit ſpãlis mẽtio de ꝑcæptis cęrimonialibus. Et in hoc verſiculo aduerte pſonã deſiderãtẽ deſcribi ab obſeruatione cęrimonialiũ (vtpote minimoꝝ) ꝑcæptoꝝ: ad ſignificãdum ꝙ pſona hæc deſiderat vias ſuas dirigi ad plenã obſeruationẽ diuinæ legis vſq; ad minima præcepta.

Tunc nõ erubeſcam. Tractaẽ fructus duplex directionis deſideratę, ſimul explicãdo duplicẽ directionis modũ. Reddit. n. rõnem ex pᵱte fructus q̃are dixit vtinam dirigenẽ: qa in meo reſpicere ad oĩa mandata tua nõ erubeſcã. Vbi reſpicere ad oĩa mandata/eſt vna ſpecies directionis. Diuina ſiquidem gratia dirigit per hoc ꝙ facit hoĩem reſpicere nõ ad aliqua ſed ad oĩa mãdata diuina: alioqn nõ ſufficiẽter

dirigeret:quũ cõnexa ſint oĩa dei mandata.& vno nõ viſo/erraret ita ꝙ fieret hõ oĩum reus:iuxta iacobi apoſtoli ſñiam ca.2. ¶ Fructus aũt viſionis ſignificat dicendo/tunc nõ erubeſcam. Ratio ſiquidẽ erubeſcendi,eſt quũ non tota lege ꝓſpecta occurrit aliquid cõtrarium/ꝙ ſi totã legem vidiſſemus nõ fuiſſemus cõfuſi.Et ſicut hoc accidit in erubeſcẽtia exteriori,ita cõtingit intus aĩum cõfundi nõ reſpectis mãdatis dei omnibus. ℭ Cõfitebor te.Hic eſt alter fructus directionis deſideratę:laudare ſcilicet deum corde recto.Et hic fructus naſci deſcribit ex deſiderata directione ſignificata dicẽdo.in meo diſcere iudicia iuſtitiæ tuæ.Iudicia iuſtitiæ dei vocant quæcunq̃ iuſtitia dei iudicat debita eſſe a nobis,ſiue deo ſiue hoĩbus.Et diuina gratia dirigit nos faciẽdo nos diſcere quęcunq̃ ſm diuinã iuſtitiã debemus,ſiue deo ſiue hoĩbus. ¶ Vbi ẽt nota ordinatũ ꝓgreſſum.nã rectiſſimus directionis ordo ſignificat, prius cõſiderare oĩa dei mandata:per qd᷈ uitia præcipitationis/inconſiderationis & negligentię excluduntur. Deinde diſcere ab illis mandatis quęcunq̃ ſunt debita:quia ad hoc ordinat videre oĩa mandata vt diſcamus quid debemus tã deo q̃ hoĩbus.Et ſingulis ſpẽbus directionis congrui accõmodant fructus:illi nõ erubeſcere,huic recto corde confiteri deum.

Statuta tua.Duo deſiderauerat(ſcilicet dirigi & cuſtodire legẽ)dicẽdo/vtinã dirigent vię meę ad cuſtodiẽdũ ſtatuta tua.explicauit prius fructũ duplicẽ directiõis:explicat mõ fructũ cuſtodię.Et(vt iã dictũ ẽ) ꝑ cuſtodiã ſtatutoꝝ ĩtẽdit obſeruationẽ legis plenã vſq̃ ad minima q̃ ſũt ꝓcepta cęrimonialia. Ne derelinque.Fructus plenę obſeruationis legis deſcribit ꝙ deus nõ derelinquit hoĩem vſq̃ valde: hoc eſt vſq̃ ad enormem lapſum,q̃uis relinquat eũ citra magnũ caſum.Et deſcribit fructus hic depcatiue:q̃a dei auxiliũ cuſtodiens hoĩem ad pſeuerandum in gratia ſua,non eſt donum aliquod poſitũ in aĩa nr̃a/ſicut ſunt charitas & alię virtutes infuſę:ſed eſt ſpecialis cura quam diuerſis actionibus/motibus & occaſionibus &c̃.deus exercet,cuſtodiẽdo hominem ne vſq̃adeo labatur vt perdat gr̃am:quod eſſet derelinqui hoĩem vſq̃ valde. Continuis itaq̃ ꝓcibus recognoſcendũ hunc fructum propheta ſignificauit/deprecatiue ip̃m ſubiungendo:tanq̃ nõ in ſua ſed in dei actione cõſiſtentem.

ℭ VVLGATA EDITIO.

Beth. IN quo corrigit adoleſcentior uiam ſuam,in cuſtodiendo ſermones tuos?
In toto corde meo exquiſiui te:ne repellas me a mandatis tuis.
In corde meo abſcondi eloquia tua:ut non peccem tibi.
Benedictus es domine:doce me iuſtificationes tuas.
In labiis meis pronunciaui:omnia iudicia oris tui.
In uia teſtimoniorum tuorum delectatus ſum:ſicut in omnibus diuitiis.
In mandatis tuis exercebor:& conſiderabo uias tuas.
In iuſtificationibus tuis meditabor:non obliuiſcar ſermones tuos.

ℭ IVXTA HEBRÆVM.

1 Beth. IN quo mundabit puer uiam ſuã,ad cuſtodiendum ſm uerbum tuum?
2 Beth. In toto corde meo exquiſiui te:ne aberrare me fac a mandatis tuis.
3 Beth. In corde meo abſcondi dictum tuum:propterea non peccabo tibi.
4 Beth. Benedictus tu domine:doce me ſtatuta tua.
5 Beth. In labiis meis narraui,omnia iudicia oris tui.
6 Beth. In uia teſtimoniorum tuorum lętatus ſum:quaſi ſuper omni opulentia.
7 Beth. In pręceptis tuis loquar:& reſpiciam ſemitas tuas.
8 Beth. In ſtatutis tuis deliciabor:non obliuiſcar uerbum tuum.

IN quo mundabit. In hoc ſecundo octonario ꝓpheta ĩduit ꝑſonã innocẽtis pueri curãtis ſe cuſtodire mundum ſm legem dei.Hæc.n.ꝑſona explicat in primo verſiculo,dicẽdo interrogatiue.in quo mundabit/mundã habebit,viã ſuam/actiones & mores vitæ ſuę,puer/innocens.Ab ætate innocentię & principio vtendi ratione nominauit innocentem.mundabit inquam ad cuſtodiẽdum/ſeipſum,ſm verbum tuum/non ſm conſilia carnis aut mundi.

ℭ In toto corde: Deſcribit cura huius ꝑſonæ dupliciter ſm duas partes iuſtitię.Primo ſm declinare a malo:& deinde ſm facere bonũ.in vtraq̃ cointelligẽdo ſm legẽ dei. ℭ Cura ad declinandũ a malo/deſcribitur in ſecũdo & tertio verſiculis,in duobus aſſumptis ad hoc medus.Primũ ẽ.In toto corde meo exqſiui te:hoc eſt q̃ tua ſunt/regnũ tuum/voluntatẽ tuã/gloriã tuã &c̃.& ſic cõſequar ne aberrare me fac a mãdatis tuis:hoc eſt ne ꝑmittas me peccare.Et deſcribit fructus iſte depcatiue pp rõnẽ ſupius dictã

in vltimo verſu primi octonarii:quia ſcilicet actio iſta non eſt in poteſtate perſonę ſed dei. Simulq; ſignificatur primo medio ad declinandum a malo/coniunctum eſſe continuum recurſum ad deum,ſupplicando ne aberrare me fac a mandatis tuis.

In corde meo. Secundum mediū ad declinādum a malo/deſcribit.in corde meo abſcōdi dictū tuum: hoc ē tātifeci & tā chara habui dicta tua ꝙ recōdidi ea in ſecretiſſimo loco cordis mei,ad ſimilitudinē rerū precioſarū q̄ ſeruandę recōdunt in locis occultis ¶ Fructus aūt ſubdit.ppterea non peccabo tibi nō offendam te.Libra prudēs lector hęc duo media:quia inuenies ea efficaciſſima.

Benedictus tu. Cura eiuſdē pſonę ad alterā iuſtitię partē(ſcilicet ad faciēdū bonū)deſcribit triplici medio.Primum eſt recurſus ad deū.tum gr̄as agendo/bn̄dictus tu dn̄e.tum ſupplicādo ei vt dignetur eſſe doctor internus etiam in minimis legis/doce me ſtatuta tua.

In labiis meis. Poſt recurſum ad deū/adiungit media pprioꝝ ſtudioꝝ.Quoꝝ primū eſt exercere ſe in locutione diuinoꝝ.In labiis meis narraui oīa iudicia oris tui.Nō dicit oīa iudicia tua(ſciebat.n.ꝙ inenarrabilia ſunt oīa iudicia dei)ſed dicit oīa iudicia oris tui/hoc eſt manifeſtata nobis ore tuo:hęc.n.ſūt narrabilia Nec dicit ꝙ ſimul aut vno die oīa narrauit,ſed ꝙ narrauit:hoc eſt ꝙ exercuit ſe in narrationibus iudicioꝝ dei cōtinuādo vſq; ad narrationē oīum,q̄ tn̄ deus manifeſtauit.Quod eſt ſignificare continuā exercitationē in locutione diuinoꝝ operum.hoc eſt.n.magnum medium ad faciendum bonū.

In via teſtimoniorū tuoꝝ. Vltimū medium deſcribit lętitia in via dei.In via teſtimonioꝝ tuorum: hoc eſt opeꝝ charitatis/fidei/ſpei.hęc.n.ſunt teſtimonia dei in hoībus:iuxta verbū dn̄i.in hoc cognoſcent hoīes ꝙ diſcipuli mei eritis ſi dilectionē meā ſeruaueritis ioā.13.Quaſi ſup oī opulētia.Nō appareat tibi valde magna virtus lętari in via dei ſicut in oībus diuitiis:qn̄quidē paulus ad ro.6.fragilitati humanę compatiens dicit ſe non plus exigere/dicendo.Humanum dico propter infirmitatem carnis veſtrę,ſicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immundicię & iniquitati ad iniquitatem / ita nunc exhibete membra veſtra ſeruire iuſtitię in ſanctificationem.

In pceptis tuis. Vtriuſq; medii aſſumpti ad faciēdum bonū(ſcilicet locutionis de diuinis & lętitię in via dei)fructus deſcribit:vt itelligamus quantū vtilitatis afferāt dicta media.¶ Fructum itaq; locutionis cōtinuę de diuinis deſcribit,repetēdo locutionē.In pceptis tuis loquar/pſeuerabo loquēs. Et reſpiciā.Hic eſt fructus.reſpicere ſemitas dei/illuminari ad videndū etiam arctas vias dei ducentes ad vitam:per quas pauci gradiuntur.

In ſtatutis tuis delectabor. Repetit quoq; medium lętitię in pſeueranti ſolatio ēt in minimis legis. ¶ Nō obliuiſcar.Ecce fructus lętitię & ſolatii in diuinis.Et vere magnus fructus eſt nō obliuiſci verbū dei.Intellige per nō obliuiſci nō ſolam memoriā:ſed memoriam de qua alibi ſcriptum eſt/& memores ſunt mandatorum ipſius ad faciendum ea.nō omittam exequi verbum tuum.

¶ VVLGATA EDITIO.

Ghimel. Retribue ſeruo tuo:uiuifica me,& cuſtodiam ſermones tuos.
Reuela oculos meos:& conſiderabo mirabilia de lege tua.
Incola ego ſum in terra:non abſcondas a me mandata tua.
Concupiuit anima mea deſiderare iuſtificationes tuas in omni tempore.
Increpaſti ſuperbos:maledicti qui declinant a mandatis tuis.
Aufer a me opprobrium & contemptū:quia teſtimonia tua exquiſiui.
Etenim ſederunt principes & aduerſum me loquebantur:ſeruus autem tuus exercebatur in iuſtificationibus tuis.
Nam & teſtimonia tua meditatio mea eſt:& conſilium meum iuſtificationes tuę

¶ IVXTA HEBRÆVM.

1 Ghimel. Retribue ſuper ſeruū tuum:uiuam & cuſtodiam uerbum tuum.
2 Ghimel. Reuela oculos meos:& uidebo ſeparata de doctrina tua.
3 Ghimel. Peregrinus ego in terra:ne abſconde a me mandata tua.
4 Ghimel. Fracta anima mea [eſt] deſiderio ad iudicia tua:in omni tempore.
5 Ghimel. Increpaſti ſuperbos:maledicti aberrantes a mandatis tuis.
6 Ghimel, Volue deſuper me opprobrium & contemptū:qm̄ teſtimonia tua cuſtodiui.
7 Ghimel. Etiā ſederunt principes/in me locuti ſunt:ſeruus tuus loquet in ſtatutis tuis.
8 Ghimel. Etiam teſtimonia tua [erūt] ſolatia mea: [erūt] uiri conſilii mei.

Retribue ſup ſeruuʒ tuū. In hoc tertio octonario ꝓpheta induit pſonā peregrini in hoc mūdo: de quo aplus. nō hēmus hic manentē ciuitatē ſed futurā inqrimus ad hebr. vlt. Et explicat illam in tertio verſiculo. peregrinus ego in terra. Per qđ aperit ſe nō eſſe in terra vt ciuē mūdi huius: ſed verſari in hoc mundo tanq̄ in aliena patria. ¶ Deſcribit aūt peregrini pſona dupliciter. Primo relata ad bonū deſideratū. ſecūdo relata ad malū p̄ſens qđ patit. ⁋ Ad triplex āt bonū deſideratū ſe refert. Primo ad p̄miū æternū, ſupplicādo. retribue ſup ſeruū tuū. Primū. n. deſideratū a pegrino in terra eſt æterne retributionis p̄miū: iuxta illud. 2. ad timo. 4. repoſita eſt mihi corona iuſtitię quā reddet mihi dn̄s in illa die iuſtus iudex. Sup ſeruū tuū/ mercedē ſeruiēti tibi. ⁋ Viuā & cuſtodiā. Secūdū bonū deſideratū a peregrino eſt cōtinuū meritū/ cōtinue obſeq deo. Vn̄ per hoc cōprobans ſe ſeruū dei ait. Viuā/ nō mihi/ ſed ad hoc vt cuſtodiam verbum tuum/ vniuerſam vitam meam dicaui ad cuſtodiendum verbum tuum.

Reuela oculos meos. Tertiū bonum a peregrino deſideratū eſt exercitatio mētis in cōſideratione diuinoꝝ. Et qm̄ mentis viſio/ ad ſimilitudinem viſionis corporalis ipedit qn̄q; ex parte vidētis hn̄tis aliquod velamē in oculis/ qn̄q; aūt ex parte rei vidēdę q̄ occultat, ideo pegrinus vtrūq; ipedimētū itemq; cōſiderationis deſiderat tolli. ⁋ Et primo qdē velamen obtuſi ſenſus, dicendo. reuela oculos meos/ tolle velamen ab oculis meis internis. Obtuſi inqt aplus. 2. ad cor. 3. ſunt ſenſus coꝝ & velamē eſt ſup cor eorū quū legit moyſes. Hoc velamen abſtulit chr̄s, dum aperuit aplis ſenſum vt itelligerēt ſcripturas luc. vlt. ⁋ De altero vero ipedimēto poſtea petit. ne abſcōde a me mādata tua. Vobis inqt chr̄s luc. 8. datū eſt noſſe myſteriū regni dei, cæteris aūt in parabolis/ ſub qbus occultat myſteriū regni dei. ⁋ Et videbo ſeparata. i. mirabilia, de doctrina tua. Sublatis ipedimētis hic & ide, exercebor vidēdo mirabilia q̄ admiratione ſui excitāt & trahūt mentē ad cōſiderādū/ nō in curioſis doctrinis ſed in doctrina tua.

Fracta aīa mea. Dixerat retribue ſup ſeruū tuū/ deſiderādo retributionē ęternā. Et qa retributio æterna actus eſt diuini iudicii (deus. n. iuſtus iudex retribuit vnicuiq; ſm opa eius: ſeruis ſuis ætęrnū p̄mium, iniqs aūt æternū ſuppliciū) ideo mō declarat effectū in ſeipō ſubſecutū ex deſiderio æterne retributionis integro: hoc eſt ex deſiderio diuini iudicii integri: hoc eſt quo ad vtranq; partē iudicii. ſ. retributionē tā iuſtis q̄ iniquis. Deſiderās enim æternū p̄miū/ deſiderat ſemiiudiciū: deſiderās aūt iudiciū dei erga iuſtos & iniuſtos/ deſiderat itegrū iudiciū. Et ꝓpterea peregrinus deſideriū ſuū æterne retributionis in principio poſitū/ modo integrat: vt declaret effectū in ſe ſubſecutū ex tali integro deſiderio. ¶ Hmōi itaq; effectū deſcribit dicēdo. Fracta aīa mea. Infractus aīus hoīum huius mundi dr̄ aīus celſus, & fortē ſe exhibens ad ea quæ ſunt honoris/ gloriæ/ imperii/ & id genus reliqua. Peregrinus iſte ex deſiderio ęterni iudicii dei/ fractum ſuum aſſerit aīum: vtpote retractum ab appetitu honoꝝ/ gloriæ/ & reliquoꝝ quę mundi ſunt. Deſiderio datiui caſus eſt iuxta modum hebraicę lingue. Ad iudicia tua (pluraliter dixit iudicia ꝓpter pluralitatem vindictarum quas poſtea ſubdit) in omni tpe: hoc eſt æterna.

Increpaſti ſuperbos. Pluralitas iudicioꝝ diuinoꝝ ſubiungit. Increpaſti ſupbos, maledicti aberrantes. Duę vindictę deſcribunt. Altera cōis oībus iniquis. Maledicti aberrantes a mandatis tuis/ ite maledicti in ignem æternum. Altera ſpālis ſuperbis. Increpaſti ſupbos: qa quū cętera vitia fugiāt a deo, ſola ſuperbia ſe opponit. Et ꝓpterea ſuperbis deus reſiſtit: & ſpāliter increpari deſcribunt. Et meminit hoꝝ iudiciorum peregrinus: quia deſiderans bonum diuinæ iuſtitię hinc in ſuo p̄mio/ inde in vindicta ſuperborum & contemnentium mandata dei, fregit ſibiipſi animum a proſecutione mundanoꝝ quę ſuperbi & aberrantes a mandatis dei infracto animo proſequuntur. ⁋ Vbi nota ꝙ peregrinus nō dicit ſe propter timorem horum iudiciorum/ ſed ꝓpter deſiderium iudiciorum fractum habere aīum: quia tantę pfectionis eſt vt deſideret diuinam iuſtitiam: iuxta verbum pauli. non ſolum aūt mihi, ſed & iis qui diligunt aduentum eius. Et non dixit, ſed & iis qui timent.

Volue deſuper me. Poſtq̄ relatus eſt peregrinus ad bonū deſideratum, modo refert ad malum qđ patit: malum. ſ. opprobrii & contemptus. Deſpicitur enim & opprobrio afficitur quia reliquit quæ ſunt huius mundi & dicauit ſe mandatis dei: iuxta illud iob. 12. deridetur iuſti ſimplicitas, lampas contempta. Nec ſupplicat tolle opprobrium & contemptum huiuſmodi, ſed volue: hoc eſt in alteram partem verte: ſcilicet in lętitiam & dignitatem: iuxta illud. ibant apoſtoli gaudentes a cōſpectu concilii, qm̄ digni habiti ſunt pro noīe ieſu cōtumeliam pati. Diuina enim gratia voluitur opprobrium & deſpectio in dignitatem filiorum dei, quum ideo contemnimur qm̄ teſtimonia dei cuſtodimus.

Etiā ſederūt principes. Explicat contemptores non ſolum populares ſed etiam principes, non impetu furoris ſed quum ſederunt, non tacita cogitatione ſed in me locuti ſunt. ⁋ Seruus tuus. Explicat qualis ipſe peregrinus ſit contemnentibus & loquentibus aduerſus ſe etiam principibus. Et de ſeipſo loquitur in tertia perſona. Primo quo ad loquelam. Seruus tuus loquetur/ perſeuerabit loquens: in ſtatutis tuis/ etiam in minimis legis. ⁋ Deinde quo ad delectationem. Etiam teſtimonia tua/ ſacrę ſcripturę teſtimonium perhibentes de te, ſolatia mea/ ſupple ſunt. Et tertio quo ad conſilium. viri conſilii mei: hoc eſt teſtimonia tua ſunt & ſolatia mea & viri conſilii mei/ hoc eſt tanq̄ viri conſilii mei. Ita ꝙ ſupplent materiam ſolatii & locum conſiliariorum: dum in teſtimoniis ſcripturarum delector & ab ipſis conſilium capio.

❡VVLGATA EDITIO.

Daleth. ADhęſit pauimento anima mea:uiuifica me ſm uerbum tuum.
Vias meas enunciaui & exaudiſti me:doce me iuſtificationes tuas.
Viam iuſtificationum tuarum inſtrue me:& exercebor in mirabilibus tuis.
Dormitauit anima mea prę tedio:confirma me in uerbis tuis.
Viam iniquitatis amoue a me:& de lege tua miſerere mei.
Viam ueritatis elegi:iudicia tua non ſum oblitus.
Adhęſi teſtimoniis tuis domine:noli me confundere.
Viam mandatorum tuorum cucurri:cum dilataſti cor meum.

❡IVXTA HEBRÆVM.

1 Daleth. ADhęſit pulueri anima mea:uiuifica me iuxta uerbum tuum.
2 Daleth. Vias meas enarraui & reſpondiſti mihi:doce me ſtatuta tua.
3 Daleth. Viam pręceptorum tuorum fac me intelligere:& loquar in ſeparatis tuis.
4 Daleth. Stillauit anima mea prę triſtitia:confirma me iuxta uerbum tuum.
5 Daleth. Viam falſitatis fac ceſſare a me:& doctrina tua miſerere mei.
6 Daleth. Viam ueritatis elegi:iudicia tua coęquaui.
7 Daleth. Adhęſi in teſtimoniis tuis domine[4]:ne confunde me.
8 Daleth. Viam mandatorum tuorum curram:quoniam dilatabis cor meum.

ADhęſit pulueri. In hoc quarto octonario propheta induit perſonam hominis mente ſeruiētis legi dei, carne autem legi peccati. Explicatq; hanc perſonam in primo verſiculo. adhęſit pulueri anima mea. Caro humana corruptioni obnoxia vocatur puluis:dicente deo primo parēti poſt peccatum. puluis es & in puluerem reuerteris gene. 3. Tali pulueri anima adheret non ſolum vt naturalis forma eius, ſed vt ſentiens in opere ſuo carnalem fomitem. De qua adhęſione inquit apoſtolus ad ro. 7. non quod volo bonum hoc ago, ſed quod odi malum illud facio. Et legenda eſt hæc particula ingemiſcentis affectu. ita ꝙ ingemiſcens perſona hæc ait. Adhęſit/ velit nolit, pulueri/ carnali fomiti, anima mea/ volens tendere ad ſuperiora. Sentit enim perſona hæc/ contraria:dum ex parte ſuperiori mentem legem ſpiritus ac dei habet, ex parte vero inferiori carnales paſſiones legemq; fomitis trahentis aīam ad pctm̄. ❡ Viuifica me Deſcribit̄ pſona hęc tripliciter. Primo relata ad pfectionē partis ſupioris. ſecūdo relata ad pfectionē partis īferioris. & demū relata ad effectū vtriuſq; pfectiōis. ❡ Triplex aūt in ſuperiori parte pfectio tāgit̄. Primo vita/ nō naturę ſed gratię. Quam ſuppliciter petit a deo. viuifica me iuxta verbū tuū. nō in ſolo pane viuit hō ſed in oī verbo qđ pcedit de ore dei deute. 8. Secūdo recognitio ſui/ ꝙ iuſte hoc patit̄. Quam explicat. vias meas enarraui/ vias inquā internas. video aliam legem in mēbris meis repugnantē legi mentis meę. Has corā te enarraui, & rn̄diſti mihi/ reuelaſti mihi iuſte me hoc pati:quia per inobediētiam vnius pctōres cōſtituti ſumus. Hæc enim diuina reſpōſio nō dat̄ niſi cōfitētibus diuerſitatē viaꝝ in ſeipſis in hoc ꝙ aīa adhęſit pulueri. hęc ſiqdē cōfeſſio lōge eſt ab īfidelibus oībus/ & negātibus pctm̄ originale. ❡ Doce me. Tertia perfectio diuinę eſt īſtructionis. Quā petit dupliciter. Doce me ſtatuta tua/ ēt minima p̄cępta. viā p̄cęptoꝝ tuoꝝ fac me ītelligere. Docere cōe eſt deo & aliis doctoribus:facere aūt ītelligere/ officiū eſt dei. Et ꝓpterea ſubiūgēdo hūc effectū, oñdit ꝙ īternū docere petiit tā efficax vt pareret in eo ītelligentiā/ non quorūcunq; ſed vię p̄cęptorum dei. Et loquat. Tanq̄ proprium mentis organum eſt lingua in officio locutionis. Et propterea cū parte ſupiori cōnumerat̄ pfectio linguę. Et loquat in ſeparatis. i. mirabilibus, tuis/ tam rebus q̄ opibus.

❡ Stillauit aīa mea prę triſtitia. Poſtq̄ relata eſt pſona hæc ad pfectionē ptis ſupioris, deſcribit̄ mō relata ad pfectionē ptis īferioris. In qua primo occurrit magna aī triſtitia de ſenſata repugnantia quā ſignificat. Stillauit/ lachrymis, aīa mea/ nō caro mea, prę triſtitia/ de repugnantia quę nobis nolentibus ineſt. Lege hanc in apoſtolo. infœlix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius?

Cōfirma me ſm verbū tuū. Primū requiſitū ad pfectionē īferioris ptis eſt firmitas aī ad reſiſtendum inſurgenti ſeu repugnanti fomiti ſenſus. Et ꝓpterea primo petit. cōfirma me iuxta verbū tuū.

Viā falſitatis. Secūdū reqſitū ad pfectionē īferioris ptis eſt debilitatio fomitis. Et iō petit. viā falſitatis. Via carnis/ via iniqtatis/ via pcti & via falſitatis, i idē redeūt. ſed appellat̄ via falſitatis/ qa ē via cōſona falſitati:hoc eſt hñs ſecū nō eſſe qđ eſt & eē qđ nō eſt. oīs. n. hmōi via fallit:tanq̄ ducēs ad bonū delectabile ſeu vtile ſeu ēt honeſtū, & tñ ducit ad æternū dānū/ ad ęternā triſtitiā/ & ad æternū inhoneſtū. Fac ceſſare a me. Via fomitis quę via falſitatis dr̄, cōgenita eſt nobis in pctō originali. Et ꝑpea pſona hæc

non audet dicere/ viã falſitatis abſtuli a me:ſed ſupplr̃ rogat fac ceſſare a me:ne.ſ.abducat me. ¶ Et doctrina tua miſerere mei. Petita firmitate aĩ & debilitate fomitis, ſupeſt ad pfectionẽ iſerioris ptis mediũ quo hr̃ firmitas ſupius & debilitas iſerius/ vt hõ expedite opet̃ bonũ nõ obſtante fomite. Hoc aũt mediũ cõſtat ex redũdãtia documẽtoꝝ diuinoꝝ ſeu diuinę legis ad ptẽ iſeriorẽ/ cũ triplici actione ſubordinata. Et iõ redũdãtiã diuinę doctrinæ ſeu legis petit adiũcta cõmiſeratiõe. dicẽdo & doctrina tua ĩdole ſeu miſerere mei. Eſt.n.ſenſus. cõmiſerãdo extẽde legẽ tuã/ doctrinã tuã. eget.n. pars aĩ iſerior ſpãli cõmiſeratione ad hoc vt diuina lex vſq; ad ipſam redũdet: quum ſit in infimo gradu participãtiũ rationem.

Viã veritatis elegi. Pria actio diuinę doctrinę ſeu legis/ in aĩo cõcurrẽs ad pfectionẽ iferioris ptis/ explicat̃. Nõ dicit veritatẽ ſed viã veritatis. tũ qa elegit viã morũ veritati concordem. tum qa elegit non vnum aut duos aut quoſdã actus veritatis ſeu veritati cõcordes, ſed elegit vniuerſitatẽ actuum veritatis: elegit.n. nõ pgredi alia via q̃ via veritatis. ¶ Iudicia tua coęq̃ui. Secũda actio cui pria ſubordinatur explicat̃. Vnuſqſq; princeps alicuius ſectę pfitet̃ ſe viã veritatis eligere: ſed mẽtiunt̃ ſi in via quam elegerũt iudicia diuina nõ coęquãt/ ſi a iudicus diuinis diſcrepãt/ ſi veritatẽ aliã dicũt q̃ eã q̃ cõformis ẽ iudiciis diuinis. Et ppea pſona hæc manifeſtat ſe viam veritatis elegiſſe, ſubiũgẽs. iudicia tua coęq̃ui: hoc eſt conformaui oẽs electiones meas iudiciis tuis/ nihil elegi difforme ſeu iniquum iudiciis tuis.

Adhęſi in teſtimoniis tuis dñe. Tertia actio cui ſubordinat̃ ſecũda/ explicat̃. Magna qõ ſuboriri poſſet q̃ ſunt iudicia dei & q̃ nõ/ & cõſequẽter q̃ eſt veritas ſm iudicia dei & q̃ nõ, niſi adeſſent diuina teſtimonia: hoc eſt ſacrę ſcripturę/ phibẽtes teſtimoniũ de iudiciis diuinis. Et ppea pſona hæc tanq̃ ad vltimã reſolutionẽ electę veritatis recurrit, afferens. adhęſi teſtimoniis tuis dñe/ adhæſi ſcripturis tuis ad eligẽdũ viã veritatis ſm iudicia tua. Et cũ his oĩbus ſuppliciter rogo ne cõfunde me. Et addidit hãc ſupplicationẽ ad ſignificãdũ q; quãtũcũq; pfecta ſit ps ſupior animi & redũdãs in ptẽ inferiorẽ, nihilominus indiget recurſu ad deũ ne cõfundat̃. Videmus.n. viros pfectos cõfuſos ex pte inferiori/ deo paululũ eos deſerente: vt patet in dauidis adulterio/ moyſi hęſitatione/ & petri negatione.

Viã mãdatoꝝ. Deſcripta pſona hac ſm pfectionẽ vtriuſq; ptis/ deſcribit̃ mõ ſm effectũ cõſequẽtẽ ad vtriuſq; ptis pfectionẽ. Viã mãdatoꝝ tuorũ curram/ nõ ambulabo ſed currã expedit⁹: iuxta illud. ſic currite vt cõphẽdatis. 1. ad cor. 9. & rurſus. curſũ cõſũmaui. ¶ Qm̃ dilatabis cor meũ. Cor terrenis ſeu carnalibus affectũ anguſtat̃: eo q; anguſta ſunt mũdana oĩa. Spũalibus aũt & diuinis affectũ/ dilatatũ eſt: qm̃ latiſſima & ampliſſima ſunt ſpiritualia & diuina. Habẽt.n. ſe ſpiritualia ad mundana ſicut amplitudo cœli ad anguſtiam terræ. Et propterea perſona hæc complectens vtriuſq; partis perfectionem, ex dilatatione cordis (hoc eſt tanto affectu cordis ad ſpiritualia & diuina vt cor lætetur in eis) deſcribitur. ex hac enim lętitia cordis dicit cauſam curſum in via mandatorum dei. Et vere ſic eſt.

¶ VVLGATA EDITIO.

He. LEgẽ pone mihi dñe uiã iuſtificationũ tuarũ: & exquiram eam ſemper.
Da mihi intellectũ: & ſcrutabor legẽ tuã, & cuſtodiã illã in toto corde meo.
Deduc me in ſemitam mandatorum tuorum: quia ipſam uolui.
Inclina cor meũ in teſtimonia tua: & non in auariciam.
Auerte oculos meos ne uideant uanitatem: in uia tua uiuifica me.
Statuę ſeruo tuo eloquium tuum: in timore tuo.
Amputa opprobrium meum quod ſuſpicatus ſum: quia iudicia tua iucunda.
Ecce concupiui mandata tua: in ęquitate tua uiuifica me.

¶ IVXTA HEBRÆVM.

obſeruãdo veſtigia
1 He. DOce me domine viã ſtatutorum tuorũ: & cuſtodiam eam calcaneo.
2 He. Fac me intelligere: & ſeruabo doctrinã tuam, & cuſtodiã eã in toto corde.
3 He. Induc me in ſemitam mandatorum tuorum: quia in ea deſideraui.
4 He. Inclina cor meum ad teſtimonia tua: & non ad pecuniam.
5 He. Fac tranſire oculos meos a uidendo uanitatem: in uia tua uiuifica me.
congruit
6 He. Confirma ſeruo tuo dictum tuum: quod timori tui.
7 He. Fac tranſire opprobrium meum quod timui: quia iudicia tua bona.
8 He. Ecce deſideraui pręcepta tua†: in iuſtitia tua uiuifica me. † pręceptis tuis.

DOce me. In hoc qnto octonario propheta induit perſonã deſiderantis ingredi viam dei exequẽdo mandata eius. Vbi in primis aduerte differentiam huius perſonę a perſona primi octona-

rii.nã illa remotior eſt ab executione:vtpote deſiderans dirigi vias ſuas ad executionẽ mãdatoꝝ. hæc aũt ꝑpinquor eſt:vtpote appetẽs ingredi ipſam executionẽ mãdatorũ.Explicaƚ aũt hæc pſona in tertio verſiculo.Induc me in ſemitã mãdatoꝝ tuoꝝ:qa in ea deſideraui/ſupple ambulare.¶ Exercet aũt hanc pſonã tripl?.primo relatã ad introductoria.ſecundo relatã ad ablationẽ impedimẽtoꝝ.& demũ ad fructũ.¶ Tria opportuna ad ingreſſum viꝗ tãgit depcatiue.Primũ eſt.Doce me dñe viã(ad ſil'itudinẽ volẽtis p ignotã viã ambulare,in primis petit doceri viã)ſtatutoꝝ tuorũ/hoc eſt totius legis tuæ vſq; ad minima.& cuſtodiã eã calcanco.More neſciẽtis viã,petẽs doceri quꝗ ſit via/ſubiungit ꝙ poſtq̃ ingreſſus erit viam obſeruabit ſe ne perdat viam inſpiciendo calcanea:hoc eſt viam calcatam/hoc eſt incedẽdo per viam pedibus tritam.Et intendit per hoc ꝙ ſeruabit ſe in via ſectando exempla patrum.

Fac me intelligere. Secũdũ opportunũ eſt ſic doceri ꝙ intelligat.Et hoc ẽt cõſonat petitioni ignorantis viã.nã petens doceri quæ ſit via,petit ſic doceri vt intelligat.Sunt.n.qdã docentes viã adeo obſcure vt viatores nõ ĩtelligãt quã debẽt viã accipe.Et ĩtẽdit p hoc ꝙ de⁹ ſic ĩtus doceat vt faciat ipm̃ ĩtelligeꝛ ꝑcꝗpta ſua.Et ſuabo doctrinã tuã/ĩtellectã/executõi mãdabo exteri⁹:& ĩtus cuſtodiã eã ĩ toto corde.

Induc me. Tertiũ opportunũ ad ingreſſum viꝗ eſt vt hõ inducaƚ in principium viꝗ. Et ꝑpea tanq̃ in multiuio timens errare,nõ confiſus in eo quod didicit & intellexit de via/petit vt deus ſe introducat in viam.Et intendit per hoc opus diuinꝗ gr̃ꝗ ſubſequentis in ipſa executione.

Inclina cor meũ. Poſtq̃ pſona ingreſſura viã dei deſcripſit opportuna ad ingreſſum,modo petit tolli ĩpedimẽta quattuor.¶ Impedimẽtũ primũ eſt affectus ad res ſeu bona q̃ pecunia emi poſſunt.Et petit ſe expediri ab hoc p ſubmiſſionẽ cordis ad teſtimonia diuina de vanitate diuitiarũ.Qui.n.cor ſuũ ſubmittit hm̃õi teſtificationibus q̃ in ſacra ſcriptura abũde cõtinenƚ,nõ apponit cor ſuũ ad pecunias.

Fac trãſire oculos. Secũdũ impedimẽtũ eſt affectus ad carnales delectationes:quꝗ vanitas hic nuncupãtur.Fac inquit trãſire oculos meos a vidẽdo vanitatẽ/carnis,vt nõ figanƚ in hm̃õi viſione.Expertus fuerat ipſe dauid quãtũ criminis incurrerit qa fixi ſunt oculi eius vidẽdo vanã pulchritudinẽ berſabee.¶ Et ad hoc obtinẽdũ adiũgit.In via tua viuifica me.Viuacitas animi in via dei, maxime cõfert/immo ſupmum eſt adiutoriũ ad fugiendas vanitates carnis:eo ꝙ nõ compatiƚ negligentias per quas obrepũt aĩo vanitates carnis.quãtũ.n.iſtꝗ obtinẽt animi,tãtũ adimunt viuacitatis ſpiritus.

Cõfirma ſeruo tuo. Tertiũ impedimẽtũ eſt infirmitas hũanꝗ fragilitatis in ꝓſequẽdo iter viæ dei.Et contra hoc petit firmari in ſeipſo dicta diuina cõſeruãtia timorẽ dei.In quo pſpice firmitatẽ pẽdere a timore dei,nõ qualitercũq; ſed rememorato in dictis a deo.multũ.n.ad firmitatẽ animi conferũt habituata in animo cõferẽtia ſm diuina documẽta ad timorẽ dei:vt ſunt frequens cõſideratio diuinorum iudicioꝝ/frequẽter cõſiderare q̃ malũ ſit offendere deũ/priuari diuĩa gr̃a/& filia.Hæc.n.ſunt dicta dei cõferẽtia timori eius.¶ Hoc petit dicẽdo.Cõfirma ſeruo tuo dictũ tuũ,quod cõfert/qđ cõgruit timori tui.

Fac trãſire. Quartũ impedimentũ eſt timor opprobrii:in quo clauditur amor honoris ſeu gloriæ. nam ex amore gloriꝗ ſeu honoris naſcitur timor opprobrii.Et conuincitur amor gloriꝗ ex timore opprobrii:adeo ꝙ multi putãt ſe exẽptos ab amore humanꝗ gl'iꝗ,quos timor opprobrii conuincit.Hoc aũt tãtũ impedit viã dei vt dñs dixerit ioã.5.qũo poteſtis credere q abinuicẽ gloriã quꝗritis &c̃.Et bene nota ꝙ nõ dicit fac trãſire opprobriũ meũ:quod eſſet petere/trãſeat a me opprobriũ.ſed addit quod timui:quod eſt petere/fac tranſire timorẽ opprobrii.¶ Et modũ ſubdit.Quia iudicia tua bona:hoc ẽ qa opprobria & iniuriꝗ ſunt ex iudiciis tuis quꝗ ſunt bona/hoc eſt vtilia electis tuis. diligentibus eñi deũ omnia cooperantur in bonum. Apta ratio non ſolum ad non timendum ſed etiam ad amplectendũ opprobria eſt,quia iudicia dei inferentia huiuſmodi opprobria ſunt vtilia nobis.

Ecce deſideraui. Tractatis opportunis & impedimẽtis,tractat modo fructũ viꝗ demõſtrãdo ſcipam. Ecce(inquit pſona ingreſſura viã dei)deſideraui prꝗcepta tua/exequi:in iuſtitia tua/hoc eſt in executione ꝑcꝗptoꝝ tuorum.mea.n.executio eſt tua iuſtitia:tum quia eſt debita ſm iuſtitiam tuam:tum qa eſt iuſtitia a te conceſſa potius q̃ a me facta.Sed hæc iuſtitia nihil mihi prodeſt niſi adſit viuificatio:q̃ ſit per charitatem.Et ꝑpterea ſupplico viuifica me charitate & gratia in obſeruatiõe ꝑcꝗptorũ tuorũ.

¶ VVLGATA EDITIO.

Vau. ET ueniat ſuper me miſericordia tua domine:ſalutare tuũ ſecũdũ eloquiũ tuũ.
Et reſpondebo exprobrantibus mihi uerbũ:quia ſperaui in ſermonibus tuis.
Et ne auferas de ore meo uerbũ ueritatis uſquequaq;:quia in iudiciis tuis ſuperſperaui.
Et cuſtodiam legem tuam ſemper:in ſeculum & in ſeculum ſeculi.
Et ambulabam in latitudine:quia mandata tua exquiſiui.
Et loquebar de teſtimoniis tuis in conſpectu regum:& non confundebar.
Et meditabar in mandatis tuis:quꝗ dilexi.
Et leuaui manus meas ad mãdata tua quꝗ dilexi:& exercebor in iuſtificationibus tuis.

ℭ IVXTA HEBRÆVM.

1 Vau. ET uenient mihi gratia tua dñe:ſalus tua iuxta dictum tuum.
2 Vau. Et reſpondebo exprobranti mihi uerbum:quia cõfiſus ſum in ſermone tuo.
3 Vau. Et ne ſepara de ore meo uerbũ ueritatis uſq; ualde:qm̃ iudiciũ tuum† expectaui. † iudicio tuo
4 Vau. Et cuſtodiam doctrinam tuam iugiter:ſeculo & ſemper.
5 Vau. Et ambulabo in latitudine:quia pręcepta tua quęſiui.
6 Vau. Et loquar in teſtimoniis tuis coram regibus:& non erubeſcam.
7 Vau. Et delectabor in mandatis tuis quę dilexi.
8 Vau. Et leuabo palmas meas ad mãdata tua quę dilexi:& loquar in ſtatutis tuis.

ET venient. In hoc ſexto octonario ꝓpheta induit perſonã ꝑdicatoris verbi dei. Quã explicat in vltimo verſiculo.& leuabo palmas meas ad mãdata tua quæ dilexi:hoc ẽ extollã opa mea,nõ mihi ſufficit facere q̃ teneor ſed ad ea q̃ ſunt ſuperogationis leuabo opa mea.hoc eſt.n.leuare palmas ad mãdata dei q̃ dilexi,nõ q̃ timui:ex amore.n.ad opa ſuperogationis tẽdit.Et loquar in ſtatutis tuis,& ſic ꝑdicabo legẽ tuã integre vſq; ad minima ꝑcepta. Vbi ꝑdicator deſcribit ſeipſum ex dilectione mãdatorũ dei,ex ſtudio ad opa ſuperogatiõis,ex officio loquẽdi integrã dei legẽ. ℭ Tractat̃ aũt hęc ꝑdicatoris pſona quadrupl'r.Prĩo relata ad gr̃am dei.Secũdo ad locutionẽ.Tertio ad opationẽ.Quarto ad paſſiones animi.¶ Referẽs itaq; ſeipſum ꝑdicator ad diuinã opẽ,ait.Et veniẽt mihi gr̃a tua dñe,ſalus tua iuxta dictũ tuũ.Primũ opportunũ ꝑdicatori eſt diuina gr̃a cũ ſalute.Et gr̃a qdẽ ad gratuitã doni rõnẽ ſpectat;ſalus aũt ad ipm donũ.Pl'r aũt dixit & veniẽt,ꝓp multiplicẽ gr̃am & multiplicẽ ſalutẽ. Dant̃.n. a deo ꝑdicatori multę gr̃ę & multiplex ſalus,ꝓp multitudinẽ periculoꝝ occurrẽtiũ.Et vtrę q; dãt̃ iuxta dicta dei:tũ quia dantur iuxta ꝓmiſſa diuina:tum qa dant̃ prout ſermo diuinoꝝ dictoꝝ req̃rit.

Et reſpõdebo. Refert ſe ꝑdicator ad officiũ loquẽdi ꝑ viã reſpõſionis.Et r̃ndebo,nõ oĩbus, ſed exprobranti mihi,nõ quęcũq;,ſed verbũ diuinũ:hoc eſt vituperãti diuinũ verbum in ore meo. Quia cõfiſus ſum.hoc reſpondebo ꝙ confiſus ſum non in ſermone meo,nõ in inuẽtione aut eloquentia hũana,ſed in ſermone tuo.hoc eſt.n.quod reſpondebant apoſtoli ac martyres.

Et ne ſepara de ore meo.Nõ ſolũ ꝑ viã r̃ñſiõis ſed abſolute offm̃ ſuũ loquẽdi ꝑdicator explicat,depcãdo.Et ne ſepara de ore meo verbũ veritatis vſq; valde. Veritas citra valde,ẽ veritas citra plenã ſufficientiã.veritas aũt vſq; valde,ẽ veritas vſq; ad plenã ſufficiẽtiã:q̃lẽ ſe ꝑdicaſſe paulus deſcribit act.20.dicẽs ad epheſios.mũd' ſũ a ſãguie oĩum:nõ.n.ſubterfugi quo min' ãnũciarẽ oẽ cõſiliũ dei vobis. Vñ nõ tolli ab ore ſuo verbũ veritatis vſq; ad plenã ſufficiẽtiã,ẽ cõcedi ſibi vt ꝑdicet oẽ cõſiliũ dei:hoc ẽ.n.verbũ veritatis vſq; valde.¶ Qm̃ iudiciũ tuũ expectaui. Rõ integrę veritatis ã gitur.In plẽa ſiqdẽ ãnũciatiõe veritatis cõphẽdũt̃ multa futura,ſpectãtia.ſ.ad retributionẽ iuſtoꝝ & pctõꝝ:q̃ diuinoꝝ iudicioꝝ opa ſũt. Ac ſi apte diceret.qa certa expectatiõe annũcio futura iudicia tua,ꝓponẽs meipm expectãtem illa.

Et cuſtodiã. Tertio loco refert ſeipſam pſonã ad opus.oportet.n.ꝑdicatorẽ non ſolũ docere ſed facere. Et cuſtodiã,ſeruabo ope,doctrinã tuã iugiter,cõtinue,nõ interpollatis tẽporibus:ſeculo & ſemper.non durabit cõtinuitas ꝑ vnũ mẽſem aut annũ,ſed ſemꝑ durãte ſeculo vitę meę.¶ Et ambulabo in latitudine.Cõuerſabor operãdo bona,in latitudine,i publico,ñ i latebris:qa ꝑcepta tua q̃ſiui.oĩs q male agit odit lucẽ:ego qa ꝑcepta tua irrephẽſibilia plena rectitudinis quęſiui ſeruare,ambulabo in publico.

Et loquar. Redit ad ꝑficiẽdũ offm̃ loquẽdi:adiũgẽs cõſtãtẽ & inuictũ ſermonẽ corã regib'.Sicut ioã. baptiſta dicebat herodi.nõ licet tibi habere vxorẽ fratris tui.Habet.n.actus iſte ſpecialẽ difficultatem.

Et delectabor. Quarto declarat ſuas animi paſſiones,in pręcipua paſſione quę eſt delectatio.Et delectabor,non in gloria mũdi,nõ in conuentibus hominum,ſed in mandatis tuis. Et ꝓpria delectationis cauſa ſubiungitur.quæ dilexi,delectamur enim in iis quæ diligimus.

ℭ VVLGATA EDITIO.

Zain. MEmor eſto uerbi tui ſeruo tuo:in quo mihi ſpem dediſti.
Hęc me conſolata eſt in humilitate mea:quia eloquiũ tuũ uiuificauit me.
Superbi inique agebant uſquequaq;:a lege autem tua non declinaui.
Memor fui iudiciorum tuorum a ſeculo domine:& conſolatus ſum.
Defectio tenuit me:pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam.
Cantabiles mihi erant iuſtificationes tuę:in loco peregrinationis meę.
Memor fui nocte nominis tui domine:& cuſtodiui legem tuam.
Hęc facta eſt mihi:quia iuſtificationes tuas exquiſiui.

ℭ IVXTA HEBRÆVM.

1 Zain. MEmento uerbi ſeruo tuo:ſuper quod me ſperare feciſti.
2 Zain. Hæc [ſpes] conſolatio mea in afflictione mea : quia dictũ tuum uiuificauit me.
3 Zain. Superbi irriſerunt me uſq; ualde:a doctrina tua non declinaui.
4 Zain. Recordatus ſum iudiciorum tuorum a ſeculo domine:& conſolatus ſum.
5 Zain. Tremor apprehendit me:ab impiis derelinquentibus doctrinam tuam.
6 Zain. Cantus fuerunt mihi ſtatuta tua:in domo peregrinationum mearum.
7 Zain. Recordatus ſum in nocte nominis tui domine:& cuſtodiui doctrinam tuam.
8 Zain. Hæc [ſpes] fuit mihi:quia pręcępta tua cuſtodiui.

MEmento. In hoc ſeptimo octonario induit ꝓpheta perſonã ſpantis in deo.Quã explicat in vltimo verſiculo. hæc fuit mihi,qa pcępta tua cuſtodiui.Spes nõ fũdata ſuper meritũ,temeritas aut pſũptio eſt,nõ ſpes.Et ꝓpea naturã ſpei deſcribit ex obſeruatione pcęptoꝝ dei.Per quod ẽt declarat ꝙ nõ quãcũq; ſpem demõſtrat ꝑ ꝓnomen hæc,ſed ſpem ſimplr̃ & abſolute.Quã apl's.1.ad cor.13.cõnumerat fidei & charitati:quæ.ſ.eſt certa ex meritis expectatio futuræ beatitudinis.ℭ Tractaſ aũt perſona ſperãs quadruplr̃.Primo in ordine ad cauſas ſpei.Secũdo ĩ ordine ad mala. Tertio ĩ ordine ad iudicia diuina.& q̃rto ĩ ordine ad legẽ dei.¶ Referẽdo itaq; ſe ad cãs extriſecas ſpei,tãgit tres cãs.ſ.deũ pricipalẽ cãm (recurrẽdo ad deũ,memẽto) verbũ diuinę ꝓmiſſiõis vt cãm iſtrũalẽ,uerbi ſup qđ me ſpare feciſti:& i his iplicite futurã beatitudinẽ tãq̃ rẽ ſpatã.ad hoc.n.petit vt de⁹ recordeſ,vt rẽ dictã ac ſpatã donet.
Hæc conſolatio mea.Secũdo refert ſpem ſuã ad mala:deſcribẽdo efficaciã ſpei in ipſa pſona ſperãte.tũ tpe afflictiõis:qa hæc,ſpes,fuit cõſolatio mea in afflictiõe mea:ꝓpea qa dictũ tuũ,in quo me ſperare feciſti,viuificauit me.¶ Nota ordinẽ effectuũ.Spes mediãte dicto dei viuificat,& mediãte viuificatiõe cõſolaſ afflictũ.Tũ tpe irriſionis.Supbi deriſerũt me vſq; valde,vſq; ad plenã deriſionẽ:& ego ſpans nõ declinaui a doctrina tua,ſed perſeueraui in illa.
Recordatus ſum. Tertio ſperãs perſona declarat ſe relatam ad iudicia dei.Recordatus ſum iudiciorum tuoꝝ,erga iniquos & iuſtos,quæ in diuerſis ſcripturę locis ſunt ſcripta:& conſolatus ſum,ſpe quã mihi dediſti. Vnde dicebat paulus ad ro.15.vt per conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus.
Tremor apprehendit.Moderamen cõſolationis ex recordatione diuinoꝝ iudicioꝝ adiungit.¶ Pro quo aduerte ꝙ recordatio diuinoꝝ iudicioꝝ,puniẽtiũ iniquos & ſubleuãtiũ iuſtos,parit cõſolationẽ ĩ pſona ſpante pmiũ ęternę beatitudinis:qa delectabilis ẽ ei executio diuinoꝝ iudicioꝝ.tũ in punitiõe iniquoꝝ:vtpote cõtrarioꝝ ſperãti.tũ in ſubleuatiõe iuſtoꝝ:vtpote ſimiliũ ſperãti. Verũtñ punitio apoſtatantiũ a diuina lege ſic ẽ cõſolatoria ꝙ tñ ingerit tremorẽ ſperãti:ne forte & ipſe deſertus a diuĩa gratia derelinquat legẽ dei,ſicut illi dereliquerũt.¶ Hoc ergo timoris moderamen ex cõſiderata ꝓpria fragilitate exẽplo aliorũ,adiungit dicendo. Tremor apprehẽdit me,conſolatũ ex memoria iudiciorum tuorum:ab impiis,nõ quibuſcũq;,ſed derelinquẽtibus,in qua prius fuerant,doctrinam tuam,legem tuã.
Cantus fuerunt.Quarto refert ſe pſona ſperãs ad diuinã legẽ.tũ ꝙ ſpes reddidit ei delectabilia diuĩa pcępta.Delectationẽ.n.ab actu cantãdi explicat.Cantus fuerũt mihi ſtatuta tua,ẽt minima legis pcępta:ĩ domo peregrinationũ mearũ.Nullã hẽt ſperãs ciuitatẽ:& ꝓpea totã terrã domũ peregrinationũ ſuarũ appellat.Ad futura ſiqdẽ tẽdẽs,oẽs vias ſuas peregrinationes cõgrue vocat:& vbiq; diuina pcępta tã delectabilia ei effecit ſpes vt ad ſiſitudinẽ cantãtis delicieſ in illis.¶ Recordatus ſum. Tũ ꝙ ſpes facit ipſum cuſtodire legẽ dei:& hoc ſpãliter facit mediãte vigilãtia nocturna. Sperãs.n. recordatus ſũ nocte nominis tui:& mediãte nocturna meditatione nõis tui cuſtodiui doctrinam tuã,exequẽdo.

ℭ VVLGATA EDITIO.

Heth. POrtio mea domine:dixi cuſtodire legem tuam.
Depcatus ſum faciẽ tuã i toto corde meo:miſerere mei ſecũdũ eloquiũ tuũ.
Cogitaui uias meas:& conuerti pedes meos in teſtimonia tua.
Paratus ſum & non ſum turbatus:ut cuſtodiam mandata tua.
Funes peccatorum circũplexi ſunt me:& legem tuam non ſum oblitus.
Media nocte ſurgebã ad confitendum tibi:ſuper iudicia iuſtificationis tuę.
Particeps ego ſum omnium timentium te:& cuſtodientium mandata tua.
Miſericordia tua domine plena eſt terra:iuſtificationes tuas doce me.

IUXTA HEBRÆUM.

1 Cheth. PArs mea dñe dixi:ad cuſtodiẽdum uerbum tuum.
2 Cheth. Oraui facies tuas in toto corde:miſerere mei ſm dictum tuum.
3 Cheth. Cõputaui uias meas:& redire feci pedes meos ad teſtimonia tua.
4 Cheth. Feſtinaui & non tardaui:ad cuſtodiendum mandata tua.
5 Cheth. Funes impiorum ligauerũt me:doctrinam tuam non ſum oblitus.
6 Cheth. Media nocte ſurgam ad confitendum tibi:ſuper iudicia iuſtitię tuę.
7 Cheth. Socius ſum ego omnibus qui timuerũt te:et cuſtodientibus pręcepta tua.
8 Cheth. Gratia tua domine plena eſt terra:ſtatuta tua doce me.

PArs mea. In hoc octauo octonario ꝓpheta induit pſonã habẽtis deum vt partẽ ſuã. Quã explicat in primo verſiculo. pars mea dñe. Diuiſis rebus oĩbus, ita ꝙ hinc deus, inde oĩa delectabilia, vtilia honorabiliaq; proponãtur & detur optio, pſona hęc eligit deũ vt partẽ ſuã poſthabitis oĩbus vtilibꝰ, delectabilibus & honorabilibus. Et iõ introducitur ſic. Dixi, deliberata rõne optaui hoc, pars mea dñe: ad cuſtodiẽdũ verbũ tuũ. Tribus leuitica dicebat. ps mea dñe ad poſſidẽdũ & vtẽdũ bõis tuis: qm̃ ad hoc erat deus pars tribus leuiticę, vt decimę & oblationes deo exhibitę, cederẽt in vſum leuiticę tribus. Et ideo ad drĩam leuiticę tribus ſubdit. ad cuſtodiendũ verbum tuũ. Acſi aperte diceret. Dixi pars mea tu dñe, nõ ad vtẽdũ tẽporalibus bonis tuis, ſed ad curã habẽdũ verboꝝ tuorũ, ad exequẽdũ nõ ſolũ pręcepta tua ſed etiam verba tua: puta cõſilia. Deſcribitur enim per hæc, perſona ſic affecta deo, vt deus pars eius, ſit ei ratio exequendi verba dei.

Deſcribitur aũt perſona hæc quadruplr. Primo relata ad peccata. Secũdo relata ad obſeruationẽ legis diuinę. Tertio relata ad vniuerſam eccleſiã. Quarto relata ad ſeipſam. ¶ Deſcribit itaq; ſeipſam relatã ad peccata. Tũ cõmiſſa. Oraui facies tuas, nõ tepide aut ſemicorde, ſed in toto corde: hoc. ſ. miſerere mei (miſericordia miſeris ẽ neceſſaria) ĩ hoc. n. peccatorẽ ſe recognoſcit, ſm dictũ tuũ, nõ ſm meritũ meũ, ſed ſm ꝙ promiſiſti veniã petẽtibus illã. Tum vitãda. Cõputaui vias meas, actiones, motus, locutiões: & redire feci pedes meos, affectus meos, ad teſtimonia tua, ad opera teſtificãtia ĩ nobis ꝙ filii dei ſumus.

Feſtinaui. Secũdo deſcribit ſe relatã ad obſeruationẽ diuinę legis. Tũ abſolute. Feſtinaui (neſcit. n. tarda molimina ſpũſſancti grã) inchoare, & nõ tardaui, exeq; ad cuſtodiẽdũ mãdata tua. ¶ Tũ aduenientibus impedimẽtis. Funes impioꝝ ligauerũt me. Intellige p funes impioꝝ oĩa extrinſeca impedimenta vię dei. Et ego doctrinã tuã nõ ſum oblitus. ¶ Parũ eſt non obliuiſci. & ideo addit. Media nocte, tẽpore naturalis qetis ſõni, quãuis ligatus funibus impioꝝ ſurgã, a ſõno: ad cõfitẽdũ tibi, ad laudãdũ te, ſuper iudicia iuſtitiæ tuę, infra quorũ numerũ eſt iudiciũ vinculoꝝ meorũ. Intẽdit. n. ꝙ ligatus non ſolũ nõ obliuiſcetur legem dei, ſed gratias aget laudando ſecreta iudicia iuſtitiæ dei: & hoc media nocte, hoc ẽ omni tempore deſcripto a tempore maxime neceſſario quieti naturali. qui enim illo tempore ſurgit ad laudandum deum, a fortiori alio tempore vacat diuinis laudibus.

Socius ego. Tertio deſcribit ſe relatam ad vniuerſam eccleſiam. Tum p̃teriti tẽporis. Socius ego, nõ ſolus ſum ego qui dixi pars mea deus, nec ſum p̃latus ſed ſociali amicitia iunctus, non alicui ſed omnibus qui timuerunt te, in toto p̃terito tempore: & cuſtodientibus, in p̃ſenti tempore, pręcepta tua.

Gratia tua. Quarto deſcribit ſe relatã ad ſeipſam. Tũ recognoſcẽdo qd̃ ẽ ex dei grã. Grã tua dñe plena terra, ĩ me & ĩ ſociis. Tũ recognoſcendo quo ĩdiget. Statuta tua doce me, totã tuã legẽ vſq; ad minima p̃cepta doce me intus. In hoc. n. ꝓfitetur continuo indigere doctore interno ad obſeruationem legis.

VULGATA EDITIO.

Teth. BOnitatem feciſti cum ſeruo tuo domine:ſecundum uerbum tuum.
Bonitatem & diſciplinam & ſcientiam doce me:quia mandatis tuis credidi.
Priuſq̃ humiliarer ego deliqui:propterea eloquium tuum cuſtodiui.
Bonus es tu:& in bonitate tua doce me iuſtificationes tuas.
Multiplicata ẽ ſup me iniqtas ſuperborũ:ego autẽ in toto corde ſcrutabor mãdata tua.
Coagulatum eſt ſicut lac cor eorum:ego uero legem tuam meditatus ſum.
Bonum mihi quia humiliaſti me:ut diſcam iuſtificationes tuas.
Bonum mihi lex oris tui:ſuper milia auri & argenti.

ℭIVXTA HEBRÆVM.

1 Teth. BOnum feciſti cum ſeruo tuo domine:ſm uerbum tuum.
2 Teth. Bonitatē/intētionē & ſciam doce me:quia in mādatis tuis credidi.
ſum nī
3 Teth. Priuſq̄ humiliabor/ego errans:& nunc dictum tuum cuſtodiui.
4 Teth. Bonus tu & beneficus:doce me ſtatuta tua.
5 Teth. Applicauerūt ſup me falſitatē ſuperbi:ego in toto corde ſeruabo p̄cępta tua.
6 Teth. Impinguatum eſt uelut adeps cor eorum:ego doctrina tua delectatus ſum.
7 Teth. Bonum mihi quia afflictus ſum:propterea diſcam ſtatuta tua.
8 Teth. Melior mihi doctrina oris tui:q̄ milia auri & argenti.

BOnū feciſti. In hoc nono octonario ppħa induit pſonā viri iuſti iniuſte vexati. Et explicat eam in q̄nto verſiculo. Applicauerūt ſup me falſitatē ſupbi,ego ī toto corde ſeruabo p̄cępta tua. Vbi clare appet pſona iuſta(vtpote ī toto corde pſeuerās ſeruādo p̄cepta dei)& iniuſte vexata/ipoſitiōe falſoꝝ:& hoc a ſupbis. Meminit.n.ſupborū,q̄a hinc cōſurgit(vt patebit)ſolutio q̄ōnis. ℭ Deſcribiť aūt pſona hæc vt ingrēs doceri a deo q̄re iuſtus patiť,& in calce pōnēs ſolutionē q̄ōnis. ¶ Ingrēdo autē, prio fateť deū/bonū ſecū feciſſe. Acſi apte dicat.nō ingro dubitādo an bonū aut malum feceris faciēdo me vexari iniuſte:fateor.n.q̄ bonū op⁹ feciſti,nō ſolū abſolute ſed cū ſeruo tuo/mecū. Bonū āt dico ſm verbū tuū:hoc ē ſm rōnē apd te.q̄ſi dicat.n̄ dubito q̄n feceris bonū ſm rōnē agēdi apd te mihi ignotā. Secūdo explicat quid quęrit ſcire. Bonitatē/ſcio q̄ eſt bonum quod tu feciſti ſed doce me iſtam bonitatem,intentionē/doce me qua intētione vexaſti me iuſtū:& ſcientiā/legis tuæ de vexatione iuſti,doce me. Hæc ſunt tria quæ petit doceri. ¶ Et rōnē docilitatis ſuæ ſubiungit.quia in mandatis tuis credidi. credere enim diuinis/efficit hominem docilem deo.
Tertio reddit rōnē ſuæ q̄ōnis:aſſignans rōnē dubitādi ex diuina lege. Priuſq̄ humiliabor,ego errās. Lex tua/deuteronomiū tuū dicit q̄ priuſq̄ humiliabor ego errās.hoc ē q̄ error peccati p̄cedit humiliationē/depſſionem/vexationē/afflictionē. Et nūc dictū tuū cuſtodiui:hoc eſt & tñ in p̄ſenti vexatione mea ego non erraui:vtpote qui dictū tuum cuſtodiui. Vbi clare patet q̄ ratio dubitandi eſt: quia lex dicit vexatio ſequitur peccatum,& in pręſenti cauſa eſt vexatio ſine peccato.
𝔅onus tu. Quarto affert rōnē ex pte dei qua digneť docere & inſtruere ī hac q̄ōne. Bonus tu/natura ī teipſo,& bn̄ficus/nō mihi aut illi ſed ſimplr̄ & abſolute.deus.n.nō niſi bn̄ficus eſt:q̄a ab ipſo nō niſi bonū procedit:& quicquid boni eſt/ab ipſo eſt.& ideo doce me ſtatuta tua/legē tuam vſq̄ ad minima.
𝔍mpinguatū eſt. Propoſita q̄ōne ſubdiť q̄ōnis ſolutio:quāuis nō ſub forma reſpōſionis. Et inchoat ſolutionē ab euidētia facti.ſ.ab euidēti dr̄ia facti inter ſe & vexatores ſuos: penes hoc q̄ illi ſunt impinguati(nō ſm corpus ſed ſm aīum)ex abundātia tēporaliū ad ſilitudinē adipis:iuxta illud deutero.32. incraſſatus eſt dilectus & recalcitrauit,incraſſatus/impinguatus/dilatatus dereliquit deū. Ego vero iniuſte afflictus patiēter ſuſtinēdo,delectatus ſum/nō tēporalibus deliciis,ſed doctrīa tuā:hoc eſt in obſeruatione legis tuę inſtruētis me. Hæc eſt dr̄ia in facti euidētia cōſiſtēs. Quā ſepe videmus;intuēdo iuſtos pficere in afflictionibus & ſupbos tumeſcere in pſperitatibus. Ex qua dr̄ia inſinuať q̄ ad vitādum ſupbiā(quæ p pinguedinē cordis ſignificať)ordinať a deo afflictio iuſtoꝝ. Et conſonat apl'o dicēti.ne magnitudo reuelationū extollat me,datus eſt mihi ſtimulus carnis meę angelus ſatanę qui me colaphizet. Et ſubdit.nā virtus in infirmitate pficiť. ℭ Ex hac itaq̄ euidēti dr̄ia ſubiungiť ſolutio q̄ōnis dicēdo. Bonū mihi q̄a afflictus ſū,ppea diſcā ſtatuta tua.vtile ē mihi iuſto affligi iniuſte,pp hoc vt diſcā legē tuā vſq̄ ad minima. Qđ ē dictu bonā eē afflictionē tēporalē q̄tūcūq̄ iniuſtā/pp bonū aīę:quale ē diſcere obſeruare ītegrā legē dei. Et intendit p hoc ad lr̄am/multos eē q̄bus expedit tpalr̄ vexari ad hoc vt ſeruēt legē dei:q̄a vexatio cōſeruatiua ē aī in mādatis dei. Quod verificať in illis q̄ caderēt in peccata ſi nō vexarenť. ¶ Vbi attēde prudēs lector:q̄ iā pſona hæc edoctā ſe mōſtrat circa duo quęſita.ſ.bonitatē & intētionē. Bonitatē q̄dē dicēdo.bonū mihi q̄a afflictus ſum. Intentionē vero dicēdo.ppterea diſcā ſtatuta tua. Ad hoc.n.deus vexat q̄nq̄ iuſtos,vt plene diſcant patiendo ſeruare legem.
𝔐elior mihi doctrina oris tui. Tertiū quęſitū fuit.& ſciētiā doce me. Huic q̄ſito modo ſatiſfit aperiēdo q̄ melior eſt mihi doctrina dei q̄ milia auri & argēti/q̄ vniuerſa bona tēporalia.per hoc.n.ſoluitur nodus obiectus/priuſq̄ humiliabor ego errans. Et cōſiſtit ſolutio in hoc q̄ dans rem meliorem promiſſa re,nō fallit/non deficit a ſua promiſſione:ac per hoc deus q̄ pmiſit non erranti non depſſionē(hoc ē bona temporalia)optime ſeruat promiſſum dando obſeruationem legis dei meliorem omnibus bonis temporalibus. Et ſic perſona hæc conſecutam ſe monſtrat ſcientiam legis ad ſoluendum nodum quęſtionis/explicando compatiuam.melior mihi doctrina oris tui/ad quam venio per vexationem, q̄ milia auri & argenti/quæ haberem non vexatus/non humiliatus.

ℭVVLGATA EDITIO.

Iod. Manus tuę fecerunt me & plaſmauerunt me:da mihi intellectum ut diſcam mandata tua.
Qui timent te uidebunt me & lętabuntur:quia in uerba tua ſuperſperaui.
Cognoui domine quia ęquitas iudicia tua:& in ueritate tua humiliaſti me.
Fiat miſericordia tua ut conſoletur me:ſecundum eloquium tuum ſeruo tuo.
Veniant mihi miſerationes tuę & uiuam:quia lex tua meditatio mea eſt.
Cōfūdātur ſupbi quia iniuſte iniquitatē fecerūt i me:ego aūt exercebor i mādatis tuis.
Conuertantur mihi timentes te:& qui nouerunt teſtimonia tua.
Fiat cor meum immaculatum in iuſtificationibus tuis:ut non confundar.

ℭIVXTA HEBRÆVM.

1 Iod. Manus tuę fecerūt me & firmauerūt me:fac me itelligere,& diſcā mādata tua.
2 Iod. Vidētes te uidebunt me & lętabuntur:quia uerbum tuum†expectaui. †uerbo tuo
3 Iod. Sciui domine quia iuſtitia iudicia tua:& ueritate afflixiſti me.
4 Iod. Erit nunc gratia tua ad conſolandum me:ſm dictum tuum ſeruo tuo.
5 Iod. Venient mihi miſericordię tuę & uiuam:quia doctrina tua ſunt ſolatia mea.
6 Iod. Cōfundētur ſupbi,qm̄ falſitate torſerūt me:ego loquar in pręceptis tuis.
7 Iod. Reuertentur ad me†timentes te:& ſcientes teſtimonia tua. †mihi
8 Iod. Erit cor meum perfectum in ſtatutis tuis:propterea non confundar.

Manus tuę. In hoc decimo octonario indoit propheta iterum perſonam oiri ioſti iniuſte uexati:alia tñ ratione a pręcedenti octonario.Nam in pręcedenti octonario iudnit perſonā iuſti iniuſte uexati ad ſciendum quare bonitas diuina ſe uexaret:in hoc aotem octonario indoit eandē perſonam ad euadendū vexationem.Et hanc perſonā explicat in vltimo verſiculo.erit cor meum perfectū in ſtatutis tuis,ꝓpterea nō confundar.Didicerat ex ꝑcedenti octonario ſe vexari ne ſuperbiret:& propterea nunc appetens pręualere,deſcribit ſe perfecti cordis(futuri tamen)in tota lege.Acſi apte diceret.Quāuis adhuc nō ſim,ero tamen perfecti cordis in ſtatutis tuis,hoc eſt in tota tua lege vſq; ad minima:& ꝓpterea,ꝑ talē perfectionē cordis,nō cōfundar,iniuſta afflictione,quod eſt euadere illam. Tractat aūt haec pſona duplr.Primo petēs hoiuſmodi perfectionē cordis.ſecūdo petēs euadere.¶ Recole in hac prima petitione cōcluſum eſſe in ꝑcedēti octonario ideo hāc perſonā iuſtā vexari vt diſcat ſeruare integrā legē dei.finē.n.ꝑ quē vexatus eſt petit nūc aſſequi,duplici vtens loco.¶ Primo ex parte creationis.Manus tuae fecerunt me,tum creando,tum etiā mediāte natura generādo,& firmauerunt me anima immortali:fac me intelligere.Acſi aperte diceret.ex quo tu me feciſti,tuum eſt efficere quoq; vt intelligam.Et diſcam mandata tua,plene ſeruare:quod eſt finis propter quem ſum vexatus. Secundo ex parte angelorū ſeu hominom perfectorum. Videntes te videbunt me & lętabūtur,qa verbo tuo expectaui:hoc eſt quia ſoli verbo tuo credens ſuſtinoi vexationem.Rectius videntes deum intelliguntur angeli.quos non eſt dubium videre deum & lętari de magnanima patiētia iuſtorum; qui iuxta euangelicam doctrinam lętantur de vno peccatore pœnitentiam agente.

Sciui domine.Petita perfectiōe cordis ꝑ quā habēdā vexaſ,petit cōſeqoēter ꝑualere,quattuor vtēs locis.ℭ Prio a cōnexiōe viarū dei.ſ.iuſtitię & gſę.Sciui dn̄e qa iuſtitia ſunt iodicia tua,oīa:& veritate,vera ioſtitia,afflixiſti me.Iuſti.n.quāuis iniuſte affligant ab hoibos,iuſte tñ eadē afflictio ē a deo:qa nō ſont cōdignę paſſiōes huius tēporis ad ſupuētura gl'iam q̄ reuelabiſ i nobis.& ſiliſ ad bona ſpiritualia. Erit nūc gſa tua ad cōſolādū me,ſm dictū tuū ſeruo tuo.Acſi aperte diceret. Ex quo iuſtitia tua habet locū ſuū i me,ſupeſt vt gſa tua mō hēat locū ſuū i me ꝑut tu dixiſti:qa vniuerſę vię tuae gſa & veritas.

Venient mihi.Secundus locus eſt a fructu vitę in ipſa perſona petente. Venient mihi miſericordiae tuae,ſubleuantes a vexationibus,& viuam,non ſuccūbam:quia doctrina tua ſolatia mea, ſupple ſunt, quia iam ad tantam perfectionē deductus ſum ꝙ ſolatia mea ſunt in lege tua.

Confundentur. Tertius locus eſt a fructu cōfuſionis ſuperboꝝ.Cōfundētur ſuperbi,qm̄ falſitate torſerunt me:ego vero loquar in pręceptis tuis.ℭ Quartus locus eſt a reditu iuſtorum. Reuertentur ad me,tum timentes te,tum ſcientes teſtimonia tua.Dicendo reuertentur,inſinuat ſe in vexatione derelictū etiā a timētibus deum.Et ꝓpterea inter fructus ſubleuationis ſuae affert recuperationem ſocietatis

timentium deum & ſcientium teſtimonia dei. Vtriq; enim me prę ualente redibunt ad me: vt manifeſte patuit in ſuſanna. quę falſo accuſata, derelicta eſt etiam a iuſtis: & prę ualens recuperauit ſocietatem iuſtorum, & fauorem ſcientium legem.

ℭ VVLGATA EDITIO.

Caph. DEfecit in ſalutare tuum anima mea: & in uerbum tuum ſuperſperaui.
Defecerunt oculi mei in eloquiũ tuũ: dicentes quando conſolaberis me?
Quia factus ſum ſicut uter in pruina: iuſtificationes tuas non ſum oblitus.
Quot ſunt dies ſerui tui? quando facies de perſequentibus me iudicium?
Narrauerunt mihi iniqui fabulationes: ſed non ut lex tua.
Omnia mandata tua ueritas: iniqui perſecuti ſunt me, adiuua me.
Paulominus conſũmauerunt me in terra: ego autem non dereliqui mandata tua.
Secundum miſericordiam tuam uiuifica me: & cuſtodiam teſtimonia oris tui.

ℭ IVXTA HEBRÆVM.

1 CAph. Cõſumpta eſt ſaluti tuę anima mea: uerbum tuum † expectaui. (†uerbo tuo)
2 Caph. Cõſũpti ſunt oculi mei dicto tuo: dicendo, qñ cõſolaberis me?
3 Caph. Quoniam fui quaſi uter in fumo: ſtatuta tua non ſum oblitus.
4 Caph. Quot dies ſerui tui? quando facies in perſequentibus me iudicium?
5 Caph. Foderunt mihi ſuperbi foueas: quę non iuxta doctrinam tuam.
6 Caph. Omnia mandata tua ueritas: falſitate perſecuti ſunt me, adiuua me.
7 Caph. Velut modicũ cõſumpſerũt me in terra: & ego non dereliqui pręcępta tua.
8 Caph. Secundum gratiam tuam uiuifica me: & cuſtodiam teſtimonium oris tui.

COnſumpta eſt. In hoc vndecimo octonario induit propheta iterum perſonam iuſti iniuſtę vexati relatam ad dilatam liberationem. Ita ꝙ in nono octonario perſona hęc in ordine ad ſciendum, in .10. vero in ordine ad euadẽdũ, in hoc aũt .xi. in ordine ad dilatã euaſionẽ agit. Habet. n. ſpãlẽ affligendi rationem ipſa dilatio: iuxta illud prouer. 13. ſpes quæ differtur affligit animam. Explicatur autem hæc perſona in quarto verſiculo. quando facies in perſequentibus me iudicium? Hic. n. exprimitur dilatio & vexatio iniuſta: dum expectatur diuina vindicta in perſecutores.

ℭ Deſcribit aũt pſona hæc vexata ſuſpirans ad dilatã liberationem. Primo ex parte diuturni affectus. Conſumpta eſt anima mea ſaluti tuę: hoc eſt cõcupiſcẽdo ſalutem tuã mihi. i. ſaluari a te. More humano loquitur: quo diuturno affectu cõſumi dicimur, dum tandiu ſperantibus differtur quod cupimus.

¶ Verbũ tuũ expectaui. Ratio explicatur conſumptionis: quia verbo tuo credens expectaui.

Conſumpti ſunt. Nõ ſolũ pars affectiua ſed pars intellectiua cõſumpta deſcribitur. Cõſũpti ſunt oculi mei, interni, dicto tuo, credẽtes: dicẽdo qñ cõſolaberis me? Tota rõ cõſũptionis ẽ dilatio cõſolatiõis.

Quoniã fui. Secũdo ex parte cõtinui progreſſus in deterius. Quoniã fui quaſi vter in fumo: hoc eſt ex vexationibus pſecutoꝝ cõtinue magis ac magis in deterius malũ meũ pgredit, ad ſilitudinẽ vtris i fumo q cõtinue areſcit ex fumo & deterit. & tñ ſtatuta tua nõ ſum oblitus, nihil legis tuę ſum oblitus.

Quot dies. Tertio ex parte breuitatis ſuperſtitis tẽporis. Quot dies ſerui tui? quaſi dicat, pauci ſuperſunt dies vitę meę. & ppterea ſuſpiro quãdo facies in perſequẽtibus me iudiciũ, qñ ius mihi dices cõtra pſecutores meos? breuiſſimũ. n. ſupeſt tẽpus. Ac ſi apte diceret. nunquid expectabis vt moriar?

Foderunt mihi. Quarto ab offenſa diuinę legis. Iunxerat breuitati tẽporis ſupſtitis locũ a cauſa iudicii, dicẽdo qñ facies iudiciũ. & ppterea pſequẽdo cauſam iudicii, affert ꝙ offendũt diuinã legem: vt quaſi ad cauſam diuinã agẽdã deus acceleret. Foderũt mihi ſupbi foueas, quę non iuxta doctrinã tuã. nõ ſolũ iniuſta cauſa me vexãt, ſed ẽt viis alienis a doctria tua mihi periculoſis (velut foueis ad caſum factis) me perſequũtur. Exẽplũ harũ fouearum habes in vexatiõe dauidis a ſaule: qñ vrgebãt ipſum ad ſeruiẽdũ diis alienis, ad exiliũ ex terra dñi: vt dicit ipſe dauid. 1. reg. 26. maledicti ſunt in cõſpectu domini, q eiecerũt me hodie vt non habitẽ in hæreditate dñi, dicẽtes vade ſerui diis alienis.

Omnia mandata tua veritas. Quinto a cõſonãtia cãę eius ad legẽ dei. Quia oia mãdata dei ſũt veritas: & illi perſequũtur me falſitate, quæ cõtraria eſt veritati. & ppea adiuua me, nõ amplius differas.

Velut modicum conſumpſerunt. Sexto a totali fere ipſius cõſumptiõe. Velut modicum, abſuit, qn conſumpſerũt me in terra: & cum toto hoc ego non dereliqui precępta tua.

Secundum gratiam tuam. Septimo ab humili pce ad ſanctum finẽ. Secũdum gratiã tuam. Quãuis tot rationes attulerim vt nõ amplius differatur mea liberatio, nõ propterea petitio mea innititur iuſtitiæ

ſtrię ſed gratiæ tuę:vt gratuita beneficentia tua viuifices me,iam aridum ſicut vtrem in fumo/& pene conſumptum.Et cuſtodiam teſtimonium oris tui.ſic peto viuificari vt viuam & cuſtodiam legem teſtificantẽ os tuum:hoc eſt id quod tu velut ore proprio protuliſti.

¶VVLGATA EDITIO.

Lamed. IN ęternum domine/uerbum tuum permanet in cœlo.
In generatione & generatione ueritas tua:fundaſti terram & permanet.
Ordinatione tua perſeuerat dies:quoniam omnia ſeruiunt tibi.
Niſi ꝙ lex tua meditatio mea eſt:tunc forte periſſem in humilitate mea.
In æternum non obliuiſcar iuſtificationes tuas:quia in ipſis uiuificaſti me.
Tuus ſum ego,ſaluum me fac:quoniã iuſtificationes tuas exquiſiui.
Me expectauerunt peccatores ut perderent me:teſtimonia tua intellexi.
Omnis conſũmationis uidi finem,latum mandatum tuum nimis.

¶IVXTA HEBRÆVM.

1 Lamed. ETerno domine verbum tuum ſtetit in cœlis.
2 Lamed. Generationi & generationi [ſtetit] ueritas tua:firmaſti terram,& ſtetit.
3 Lamed. Iudiciis tuis ſteterunt [ordo dies] hodie:quia omnia ſerui tui.
4 Lamed. Niſi [quia] doctrina tua [fuerũt] delectationes meę,tunc perii in humilitate mea.
5 Lamed. In ęternum† non obliuiſcar pręceptorum tuorum:quia in eis uiuificaſti me. † ęterno
6 Lamed. Tibi ego [ſum] /ſalua me:quoniam pręcepta tua quęſiui.
7 Lamed. Mihi congregati ſunt impii ad perdendum me:teſtimonia tua intelligam.
8 Lamed. Omni conſummationi uidi finem,latum mandatum tuum ualde.

ETerno dñe. In hoc.12.octonario propheta induit perſonam recognoſcẽtis vitam ſuam cõſiſtere in obedientia diuinę legis.Et explicat hanc perſonam in quarto verſiculo.niſi doctrina tua delectationes meæ,tunc perii in humilitate mea.Hic enim manifeſte deſcribit ſuum interitum ſi non delectatio in lege affuiſſet:quod eſt vitam eius conſiſtere in obſeruatione legis dei.

¶ Tractat aũt pſona hæc dupliciter.Primo ex cõſiſtẽtia alioꝝ in obediẽtia diuina. ſecũdo ex efficacia diuini pcepti.Affert itaqꝫ ꝗttuor ſenſibiles creaturas ꝑpetuas/pſiſtẽtes ĩ obediẽtia dei. ¶ Primo coelos. verbũ tuũ dñe ſtetit in coelis æterno:hoc eſt iperiũ tuũ pſeuerauit in coelis ad ęternã obediẽtiã. ¶ Secũdo in ſucceſſiua generatiõe iferioꝝ. Veritas tua:(creſcite & multiplicamini &c̃.)generatiõi & generatiõi/tẽpete ſtetit. ¶ Tertio in ſtabilitate terrę. Firmaſti terrã,& ſtetit. ¶ Quarto in ĩdeficiẽtia tpis ad executionẽ diuinoꝝ iudicioꝝ. Iudiciis tuis ſteterũt hodie. Totũ tp̃s nõ eſt niſi hodie.tũ qa nõ eſt niſi vnus dies repetitus.tũ qa nihil vnq̃ habitũ eſt/hr aut hẽbiť niſi hodie. Semp.n.qđ habitũ eſt de tpe/tũc fuit hodie:& ſimiliter qđ habebit/tũc erit hodie:& qđ nũc habeť eſt hodie. Appellatione itaqꝫ hodie/vniuerſum tempus ſm id quod habetur ſignificatur.vnde pluraliter dicitur ſteterunt hodie/propter multiplicata hodie.Iudiciis aũt diuinis ſtare deſcribunť,quia exequẽdis diuinis iudiciis obſequunť: quia ad hoc perſeuerant tempora vt executioni mandentur diuina iudicia.

Niſi doctrina tua.Nota hic ꝙ pſona hæc ex vna pte duo ſimul attulit in his ꝗttuor creaturis.ſ.eaꝝ ꝑpetuitatẽ,& eaꝝ obediẽtiam perpetuam diuinis iudiciis/firmitati/veritati/ac verbo.ex altera vero parte affert ꝙ tũc in ſua humilitate piſſet niſi affuiſſet delectatio diuinę legis.Acſi apte diceret ꝙ cõſiderãdo oẽs creaturas ſenſibiles ꝑpetuas(coelũ terrã/tp̃s & ſucceſſum generatiõis)pſiſtere in obediẽtia diuini ĩperii,tũc cõſiderata quoqꝫ humilitate mea(hoc eſt deiectiõe ſeu vilitate cõditionis meæ:ꝙ ſcilicet natura mea ſola iter capaces ꝑpetuitatis deficit a ꝑpetua pſiſtẽtia in diuina obediẽtia)piſſem/nõ pdẽdo vitã corporis ſed vitã aię,niſi delectatio in lege tua vitã aiæ meæ ſuſtinuiſſet.Pręſupponit.n.pſona hæc duas veritates.Alterã ꝙ habet aĩam ĩmortalẽ/capacẽ ęterne btitudinis.alterã ꝙ hõ a pĩcipio donatus eſt ĩmortalitate,ſed nõ pſtitit in ea primus parẽs.Et his p̃ſuppoſitis dicit:ꝙ cõferẽdo abiectionẽ cõditionis humanę quã experimur/cũ pſiſtẽtia obediẽte aliaꝝ creaturaꝝ ſenſibiliũ,pderet vitã aię/deſpararet de btitudine/nõ hẽret fidẽ euſdẽ/niſi delectatio in lege diuina adeſſet:hoc eſt niſi ſm aiam cõplaceret doctrina diuina de pṽidẽtia dei/de æterna btitudine recuperãda &c̃.Ex qbus prudẽs lector habes ꝙ de vita aię tractat pſona hæc:nõ.n.vita corporis ſed aiæ in delectatione legis diuinæ ſeruatur.& ꝙ ideo has creaturas ſenſibiles ꝑpetuas attulit/quia ſeipſam inter capaces perpetuitatis cõputat:& deiectionẽ naturę ſuę conſiderat in comparatione ad perſiſtentes in perpetua obedientia.

In ęternũ nõ obliuiſcar. Poſtq̃ deſcripſit pſona hęc vitã ſuã in diuinę legis obediẽtia cõſiſtere ex relatione ad alias creaturas, mõ idẽ deſcribit ex efficacia hmõi obediẽtię in ipa pſona. tũ abſolute, tũ tuẽdo ab inimicis. ¶ Et efficacia qdẽ primo deſcribiṫ i effectu vitę. Quia in eis viuificaſti me, iõ in æternũ nõ obliuiſcar pceptoꝝ tuoꝝ. ¶ Secũdo i effectu ſalutis. Q̃m pcępta tua q̃ſiui, ideo ſalua me. Veꝝ pponiṫ tibi ego. Dilectus meus mihi & ego illi, ſcribiṫ cãti. z. Tibi ego addictus ſum, ſum qcqd ſum. hoc. n. efficit verus amor amicitię. Et ſic qa tibi ego charitatis amicitia, & qa pcępta tua q̃ſiui, ſalua me.

Mihi cõgregati ſunt (Ecce efficacia defenſiua ab inimicis) teſtimõia tua itelligã. Siue cõgregatos itelligas ipios ad pdẽdũ vitã aię falſis doctrinis aut ſuaſionibus aut minis, ſiue ad pdẽdũ vitã corporis (qđ minus quadrat cõtextui: niſi cõminatio mortis eẽt pp fidẽ aut veritatẽ aut bonos mores) optima tutela eſt aię, teſtimõia tua itelligã: penetrare. ſ. diuina teſtimõia. ¶ Quę ſint aũt hmõi teſtimõia ſubiũgit. Oi cõſũmationi vidi finẽ latũ &c̃. Mãdatũ diuinũ, diliges dñm deũ tuũ ex toto corde &c̃. appellatur mãdatũ latũ valde: qa ampliſſimũ eſt: vtpote rõne dei efficiẽs oia amabilia, vtpote opiẽs ẽt multitudinẽ pctõꝝ, vtpote in quo pẽdet vniuerſa lex & pphetę. Hoc inquã mãdatũ tã amplũ finis eſt ois cõſummationis, ois pfectionis, ois cõplemẽti: qm̃ ois pfectio ordinaṫ ad dilectionẽ dei vt ad finẽ. Hoc ſe vidiſ ſe itelligẽdo teſtimonia dei, aſſerit pſona hęc. Et itellige ꝙ nõ ocioſe vidit: ſed vidit ad faciẽdũ & exequẽdũ qđ videt. ¶ Põt & aliter exponi latũ mandatũ: vt. ſ. vniuerſitas mãdatoꝝ diuinoꝝ ſignificeṫ finis ois cõſũmatiõis, nõ ſolũ moralis ſed artificialis & naturalis. Ac ſi apte diceret. itelligã teſtimõia diuina vidẽdo mãdata diuina eẽ finẽ oi cõſũmationi: hoc eſt eẽ pp q̃ ſeu ad q̃ ordinaṫ & eſt ois pfectio. Iã. n. in principio octonarii ichoauerat hoc: dicẽdo ꝙ celũ, terra, tẽpus & generatio perſtant in obediẽtia diuinorũ mandatoꝝ. Et cõſonat vt nũc ois operis cõſũmationẽ extẽdat ordinari ad obediẽtiã diuinoꝝ mãdatoꝝ. & ſic eadẽ redit tutela inhęſionis ad diuina mandata: quia vidit illa eſſe finẽ ois perfectionis.

¶ VVLGATA EDITIO.

Mem. Quomodo dilexi legẽ tuam domine: tota die meditatio mea eſt.

Super inimicos meos prudẽtẽ me feciſti mãdato tuo: qa i æternũ mihi eſt.

Super omnes docentes me intellexi: quia teſtimonia tua meditatio mea eſt.

Super ſenes intellexi: quia mandata tua quęſiui.

Ab omni uia mala prohibui pedes meos: ut cuſtodiam uerba tua.

A iudiciis tuis non declinaui: quia tu legem poſuiſti mihi.

Q̃ dulcia faucibus meis eloquia tua: ſuper mel ori meo.

A mandatis tuis intellexi: propterea odiui omnem uiam iniquitatis.

¶ IVXTA HEBRÆVM.

1 Mem. Quantũ dilexi doctrinã tuã: tota die ipſa [eſt] locutio mea.

2 Mem. Plus inimicis meis ſapere me facies mandata tua: qa [viſi] ſempiterno ipſa [doctrina] mihi.

3 Mem. Plus omnibus inſtruẽtibus me intellexi: quia teſtimonia tua [ſunt] locutio mihi.

4 Mem. Plus ſenibus intelligam: quia pręcępta tua ſeruaui.

5 Mem. Ab omni ſemita mala prohibui pedes meos: propterea cuſtodiã uerbum tuũ.

6 Mem. A iudiciis tuis non receſſi: quia tu docuiſti me.

7 Mem. Q̃ dulcificata ſunt palato meo [ſingula dicta] dictum tuum: ſuper mel ori meo.

8 Mem. A pręcęptis tuis intelligam: propterea odiui omnem ſemitam falſitatis.

Quantũ dilexi. In hoc. 13. octonario ppheta induit perſonam tanto affectu inhęrentis legi dei vt in ea continue occupeṫ. Et hanc explicat in primo verſiculo. Quãtum dilexi (ecce magnitudo affectus) doctrinam tuam, legem tuã, teſtimonium perhibet effectus: ſcilicet ꝙ tota die, continue, locutio mea eſt. ex abundantia cordis os loquitur.

¶ Tractaṫ aũt hęc pſona tripl'r. Primo relata ad fructũ in itellectu. Secũdo ad fructũ in ope. Tertio ad fructũ in affectu. ¶ Plus inimicis meis. Deſcribit ex hac magnitudine affectus ad legẽ dei, conſecutã ſe fuiſſe plus ſapiẽtię & itelligẽtię q̃ inimici ipugnatores mãdatoꝝ dei, q̃ doctores q ex acq̃ſita ſcia offm̃ docẽdi hñt, & q̃ ſenes q ex lõga expiẽtia prudẽtiores debẽt eẽ aliis. Et itẽdit p hoc ꝙ plus itelligit & ſapit vetula multũ diligẽs legẽ dei q̃ doctores theologię, q̃ ſeniores, & q̃ oẽs ipii ſeu hęretici ipugnãtes mandata dei. Et veriſſimũ ẽ de ſapia & itellectu q̃ ſũt dona ſpũſſcti: hoc ẽ de itelligere & ſape ad ſalutẽ pprię aię, q eſt finis diuinę doctrinę. ¶ Quia ſempiterno ipſa mihi. Ipſa ſingularis eſt numeri: & demonſtrat doctrinã ſeu legẽ dei quã dilexit, eſſe ſibi pfixã in aio ad ſempiternam obſeruationem.

Ab omni ſemita mala. Fructũ opis deſcribit in cõibus opibus, declinãdo a malo. Propterea cuſtodiã verbũ tuũ. Duo ſignificat p hoc. Alterũ q̃ nõ ſufficit ad cuſtodiẽdũ verbũ dei declinare ab aliqb⁹ pctis, ſed oportet vitare oia: q.n. in vno offendit, reus oium factus eſt. Alterũ ẽ q̃ ad hoc vitãda ẽ ois via mala vt ſeruet lex dei (ad hoc.n. ĩpellit amor legis diuinę) & nõ ppter timorem aut aliqd hmõi. ¶ A iudiciis tuis. Nõ ſufficit amanti phibere affectus ſuos ab oi via mala ſibi ad quã paſſiones eius inclinarent, ſed oportet ẽt ad bonũ aliorũ reddẽdo vnicuiq; ius ſuũ intẽdere. qđ ſpectat ad rectitudinẽ iuſtitiæ ſm diuina iudicia. Et hoc ſignificat. a iudiciis tuis nõ receſſi, in opibus meis ad alios: qa tu docuiſti me.
Os dulcificata. Deſcribit fructũ tãtę dilectiõis interni affect⁹ quo ad locutionẽ. Qƺ dulcificata ſũt palato meo dcũ tuũ. cõſtructio ẽ de ſignificato: ſignat.n. multitudinẽ dictorũ a deo. Et p ſilitudinẽ ad dulcedinẽ mellis i ore, deſcribit delectationẽ ſuã i ſmone dictorũ a deo: hoc ẽ reuelatorũ in ſacra doctrina.
A pręceptis tuis intelligam. Poſt delectationem in dictis dei, ſubiungit demum odium non vnius ſed omnis vię falſitatis. Sub qua comprehenditur omnis via iniqua.

¶ VVLGATA EDITIO.

Nun. LVcerna pedibus meis uerbum tuum: & lumen ſemitis meis.
Iuraui & ſtatui: cuſtodire iudicia iuſtitię tuę.
Humiliatus ſum uſquequaq;: domine uiuifica me ſm uerbum tuum.
Voluntaria oris mei beneplacita fac domine: & iudicia tua doce me.
Anima mea in manibus meis ſemper: & legem tuam non ſum oblitus.
Poſuerunt peccatores laqueum mihi: & a mandatis tuis non erraui.
Hęreditate acquiſiui teſtimonia tua in ęternum: quia exultatio cordis mei ſunt.
Inclinaui cor meũ ad faciẽdas iuſtificationes tuas in ęternum: propter retributionem.

¶ IVXTA HEBRÆVM.

1 Nun. LVcerna pedi meo uerbum tuum: & lux ſemitę meę. (et)
2 Nun. Iuraui & firmaui: ad cuſtodiendum iudicia iuſtitię tuę.
3 Nun. Humiliatus ſum uſq; ualde: domine uiuifica me iuxta uerbum tuum.
4 Nun. Voluntaria oris mei uelis obſecro dñe: & iudicia tua doce me.
5 Nun. Anima mea (et) in palma mea continue: & doctrinę tuę non ſum oblitus.
6 Nun. Dederunt impii laqueum mihi: & a pręceptis tuis non erraui.
7 Nun. Hęreditaui teſtimonia tua ſempiterno: quia gaudium cordis mei ipſa. (sunt)
8 Nun. Inclinaui cor meum ad faciendum ſtatuta tua: (studens) æterno fini.

LVcerna. In hoc. 14. octonario propheta induit perſonam gradientis in via perfectionis. Et explicat illam in primo verſiculo. lucerna pedi meo verbum tuum. Deſcribit enim arctam viam appellatione ſemitę: & ita arctam vt non ſimul duobus pedibus ſed altero poſt alterum pede ambulet, dicẽdo pedi meo. Tempus quoq; tenebrarũ inſinuat in noie lucernę: tanq̃ nõ in lumine diei ſed in lumine lucernę ambulationem ſuam peragat. Et explicat lucernę officium agere verbum dei, ſacram ſcripturam. Ita q̃ perſona hęc deſcribit ſe ambulare in via arctioris pfectionis, geſtando lucernã diuini verbi inter tenebras tam humani luminis q̃ mundanarum affectionum quibus plenus eſt mundus.
¶ Tractat aũt perſona hæc quadrupliciter. Primo ſm firmitatẽ aĩ. Secũdo ſm recognitionem diuinę gratię. Tertio ſm cõſtantiam in periculis. & quarto ſm fomẽta pgrediẽdi. ¶ Iuraui & firmaui. Manifeſta animi firmitas ſignificatur iuramento non præcipiti ſed deliberato ac firmo animo ad cuſtodiendum iudicia: hoc eſt ad ſeruandum quęcunq; iudicauit debita ſeruari iuſtitia tua, regula etiam internorum: nõ iuſtitia humana, quæ regulat ea quæ foris ſunt.
Humiliatus ſum. Secũdo deſcribit recognoſcẽs diuinã gĩam tã in nõ volũtariis q̃ in volũtariis. Humiliat⁹ ſũ vſq; valde, vſq; multũ depſſus ſũ i hac ſemita: iuxta illud apl̃i. ſupra modũ grauati ſumus, ita vt tederet nos viuere. Viuifica me (ecce recognitio gĩę i oppſſiõibus) iuxta verbũ tuũ, qđ ẽ vita aię.
Voluntaria oris mei. Non ſolum in oppreſſionibus quæ ſunt cõtra naturalẽ voluntatẽ, ſed ẽt in ſpõtaneis opibus cõplaceã tibi. Et appellat ſpõtanea opera, voluntaria oris: quia nõ ſolum ſunt volũtarie pposita, ſed ẽt ore ſpontaneo prolata. ¶ Velis obſecro. Dictio hebraica ſonat imperatiuum verbi volo vis, quo lingua latina caret. & propterea interpretes loco imperatiui poſuerunt futurum optatiui. Obſecro ſumitur prout eſt aduerbium obſecrantis. ¶ Et iudicia tua doce me, acceptando voluntaria

opera mea/doce me pati iudicia tua, quæ incipiunt a domo dei.

Aia mea. Tertio deſcribiť perſona hæc ambulans in periculis nõ declinãs a via. Et deſcribiť piculum metaphorico ſermone. Aia mea in palma mea cõtinue. Portãs enim continue vitã in manu ſua/ dť eſſe in cõtinuo piculo vitę. Et forte erat puerbiũ tunc tpis, quo ad ſignificãdũ magnitudinẽ piculi/ dicebatur ꝙ ille portat aĩam ſuam in manu ſua. ¶ Et doctrinę tuæ nõ ſum oblitus. Rõ aũt tãti periculi ſubiũgiť. Dederũt ipſi laqueũ mihi/ ita ꝙ talẽ dederũt ipſi laqueũ ꝙ vita mea eſt cõtinue in manu mea: & a pceptis tuis nõ erraui. neq; in mẽte oblitus ſum, neq; in opere erraui in tãtis periculis. Et potes hæc pricula intelligere de ſolis periculis aiæ/ & de periculis aię (hoc eſt fidei/ veritatis/ bonoꝝ moꝝ) ex laqueis humanis cũ periculo vitę corporalis: vt contigit martyribus. ¶ Põt nihilominus aliter exponi metaphora aię in palma: vt. ſ. ſignificeť remediũ quo vtiť pſona hæc ambulãs in hac ſemita. Et ſic idem eſt dicere aia mea in palma mea continue/ & dicere in omni opere meo memoror nouiſſima mea. manus enĩ opus ſignificat: & aĩa cõtinue in manu/ eſt id qď eſt aię corã ſe habere continue in opere.

Hereditaui. Demũ deſcribiť pſona hæc ſm fomenta pgreſſus duo. Alteꝝ eſt gaudiũ internũ diuini teſtimonii. Quia teſtimonia tua gaudiũ cordis mei ſunt, ideo hęreditaui illa æterno. Teſtimonia dei interna ſunt ſpũſſancti dona/ teſtificãtia intus ꝙ filii dei ſumus: iuxta illud. ipſe ſpũs teſtimonium reddit ſpũi nřo ꝙ filii dei ſumus. Teſtimonia vero dei extrinſeca/ ſunt & ſacrę ſcripturę ſeu verba dei & opera ſancta. Et vtraq; hæreditare (hoc eſt velut hæreditario iure habere) nõ eſt niſi filioꝝ dei: iuxta illud. ꝙ ſi filii/ & hæredes. Vñ filiũ ſe dei adoptiuũ perſona hæc eſſe ſignificat: explicãdo ſe tãto gaudio participare diuina teſtimonia ꝙ hæreditauit illa æterno: hoc eſt ad æternã poſſeſſionem, & nõ ad pñtis tm̃ vitę perfectionẽ. Quod clarius ſubiũgiť dicẽdo iclinaui. ¶ Alterũ eſt ęternus finis. Inclinaui cor meũ/ iuxta apl'icum dictũ in captiuitatẽ redigẽdo oẽm itellectũ in obſequm chři, ad faciendũ ſtatuta tua/ ad ſeruãdũ vniuerſam legẽ tuã vſq; ad minima, ęterno fini: hoc eſt vacãs & ſtudẽs ęterno fini/ nõ tpali: qualis ẽ btitudo cœleſtis patrię. Propter quã cõſequẽdã ſeruanť pcępta dei: iuxta illud apl'i. 2. timo. 4. bonũ certamẽ certaui/ curſum cõſummaui/ fidem ſeruaui, in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ &c̃.

¶ VVLGATA EDITIO.

Samech. INiquos odio habui: & legem tuam dilexi.
Adiutor & ſuſceptor meus es tu: & in uerbum tuum ſuperſperaui.
Declinate a me maligni: & ſerutabor mandata dei mei.
Suſcipe me ſm eloquium tuum & uiuam: & non cõfundas me ab expectatione mea.
Adiuua me: & ſaluus ero, & meditabor in iuſtificationibus tuis ſemper.
Spreuiſti omnes diſcedentes a iudiciis tuis: quia iniuſta cogitatio eorum.
Preuaricantes reputaui oẽs peccatores terrę: ideo dilexi teſtimonia tua.
Confige timore tuo carnes meas: a iudiciis enim tuis timui.

¶ IVXTA HEBRÆVM.

1 Samech. COgitationes odiui: & doctrinam tuam dilexi.
bum
† verbo tuo 2 Samech. Abſconſio mea & ſcutum meum tu: uerbum tuum † expectaui.
3 Samech. Recedite a me malignantes: & ſeruabo mandata dei mei.
4 Samech. Suſtẽta me ſm dictũ tuũ/ & uiuã: & ne confunde me ab expectatione mea.
5 Samech. Suſtenta me: & ſaluus ero, & loquar in ſtatutis tuis continue.
6 Samech. Calcaſti oẽs errantes a ſtatutis tuis: quia falſitas ſapientia eorum.
7 Samech. Scorias ceſſare feciſti oẽs impios terrę: propterea dilexi teſtimonia tua.
ego
8 Samech. Horripilauit a timore tui caro mea: & a iudiciis tuis timui.

COgitationes odiui. In hoc. 15. octonario ppheta induit pſonã viri iter diuinã legẽ & humanarũ legũ figmẽta cõſtituti. Et explicat eã in primo verſiculo. cogitationes odiui, & doctrinã tuã dilexi. Adinuẽtiones humanaꝝ legũ de diis & ſimilibus/ cogitatiões vocat: qa vere nõ ſũt niſi cogitationes: nõ. n. hñt fundamẽtũ in te, ſed ſolũmõ in humanis adiuẽtionibus. vñ & apte e regione locanť ad legẽ diuinã ſub rõne doctrinę: qa eſt vere doctrix: vtpote a ſũmo doctore deo manans. Nec ſolũ perſona hæc prælegit doctrinã dei, ſed leges alias odio habuit/ legem autem dei dilexit.

¶ Et affert perſona hæc quadruplicẽ rõnem ſuę dilectionis erga legem dei & odii erga alias. Primo qa lex dei eſt defenſiua. Secundo ſuſtentatiua. Tertio victrix. & quarto punitiua. ¶ Defenſio in primis

ſignificaẗ. Abſconſio mea: hoc eſt dũ in hac vita expectaui in ſtatu ſpei verbũ tuũ, verbũ legis tuæ íplendũ, tu abſcõſio mea, ad ſimilitudinẽ latibuli ſaluãtis a pſequẽtibus: & ſcutũ meũ, ad ſimilitudinem ſcuti ſaluãtis a pcutiẽtibus. Significaẗ.n.p hoc ad lſam ꝙ ſperãs in verbis legis dei, ſortiẗ deũ ꝑ ſcuto & pro latibulo: put varię inſecutiones exigũt. qđ nõ pſtaẗ ſperãtibus in aliis legibus.

Recedite a me malignãtes. Effectus defenſionis ſignificaẗ. Recedite, elongatione morum: & ego ſeruabo mandata dei mei.

Suſtẽta me. Virtus ſuſtentatiua deſcribiẗ. eget.n.hõ íſirmus ſuſtẽtatione diuini pabuli. Et propterea apte dicit. Suſtẽta me ſm dictũ tuũ & viuam, vita aĩæ: quia nõ in ſolo pane viuit homo, ſed in oĩ verbo qđ procedit de ore dei deute.8. & ne confunde me ab expectatione mea æternę beatitudinis.

Suſtẽta me. Prima ſuſtẽtatio eſt ad viuendũ hic fide & ſpe æternę btitudinis: hęc aũt eſt ad ſalutem & doctrinam aliorum, ſignificatam dicendo. & loquar in ſtatutis tuis continue. Iungit autem doctrinę aliorum ſalutem propriam: quia oportet diuinę legis doctorẽ, ante oĩa propriam habere ſalutem aĩæ: alioquin eſt velut æs ſonans aut cymbalum tinniens: vt diciẗ. 1. ad cor. 13.

Calcaſti. Deſcribiẗ victoria diuĩę legis ſupra alias. Calcaſti oẽs errãtes a ſtatutis tuis, a mimis ꝑcęptis legis tuę: qa falſitas ſapia eoꝝ: hoc eſt qa ſapia eoꝝ innitiẗ falſitati, iõ tu veritate legis tuę calcaſti eos.

Scorias ceſſare feciſti. hoc eſt feciſti ceſſare oẽs ípios terrę tanq̃ ſcorias, tanq̃ feces argẽti. Per qđ clare deſcribiẗ punitio ípioꝝ in futura vita: tũc.n. & nõ prius ceſſabũt oẽs ípii terræ. Et vere ceſſabunt vt ſcoriæ. nã nũc in hac vita electi ſunt mixti reprobis vt argẽtũ ſcoriis: tũc aũt depurato argento ſeparabiẗ ſcoria: & ſic ceſſabũt ípii a terra. ¶ Propterea dilexi teſtimõia tua. Duplicẽ effectũ in pſona hac ppẽde ex futuro iudicio. Alter ẽ amor diuinoꝝ teſtimonioꝝ: hoc ẽ ſctõꝝ opeꝝ & ſctãꝝ ſcripturaꝝ: ambo.n. ſunt teſtimonia dei. Alter eſt tremor diuinoꝝ iudicioꝝ. Horripilauit a timore tui caro, tãtum timui iudicia tua futuræ vitæ ꝙ caro mea ad ſimilitudinem patientis horripilationem tremuit. Et dixit hoc ad conteſtandum veritatẽ æternarum pœnaꝝ, quæ reſeruantur infligendę diuino iudicio.

¶ VVLGATA EDITIO.

Hain. FEci iudicium & iuſtitiam: non tradas me calumniantibus me.
Suſcipe ſeruum tuum in bonum: non calumnientur me ſuperbi.
Oculi mei defecerunt in ſalutare tuum: & in eloquium iuſtitię tuæ.
Fac cum ſeruo tuo ſm miſericordiam tuam: & iuſtificationes tuas doce me.
Seruus tuus ſum ego: da mihi intellectum ut ſciam teſtimonia tua.
Tempus faciendi domine: diſſipauerunt legem tuam.
Ideo dilexi mandata tua: ſuper aurum & topazion.
Propterea ad omnia mandata tua dirigebar: oẽm uiam iniquam odio habui.

¶ IVXTA HEBRÆVM.

1 Hain. FEci iudiciũ & iuſtitiã: ne dimitte me calumniantibus me.
2 Hain. Dulcifica ſeruum tuum bono: non oppriment me ſuperbi.
3 Hain. Oculi mei conſumpti ſunt ſaluti tuæ: & dicto iuſtitiæ tuæ.
4 Hain. Fac cum ſeruo tuo iuxta gratiam tuam: & ſtatuta tua doce me.
5 Hain. Seruus tuus ego: intelligere me fac, & cognoſcam teſtimonia tua.
6 Hain. Tempus ad faciendum domino*: fregerunt doctrinam tuam.
7 Hain. Propterea dilexi mandata tua ſuper aurum & obrizum.
8 Hain. Propterea oĩa mandata oĩum direxi: oẽm ſemitam falſitatis odiui.

FEci iudiciũ. In hoc. 16. octonario propheta induit pſonã oĩ conatu ſtudẽtis ad ſalutẽ animæ ſeruando legem dei. Et explicat illam in tertio verſiculo. oculi mei conſumpti ſunt ſaluti tuæ & dicto iuſtitiæ tuæ. Mentis enim oculos tam ſtudioſe intendentes ſaluti quæ ſm deum eſt, & intelligendis ac exequendis dictis diuinę iuſtitiæ, habuiſſe ſe dicit, ꝙ conſumpti ſunt, ꝙ ad ſimilitudinem laborantiũ diu ſuſpiciẽdo cõſũpti deſcribũẗ. Vbi manifeſte apparet magnus conatus ad ſalutẽ iuſtitiãq; ſm deũ. ¶ Tractaẗ autem hæc ſtudioſa perſona, primo ſm ꝓpriatum virtutum opa relata ad fructus pcipiẽdos: qui.ſ. nõ ſunt in ptãte eius. Secũdo ad fructus perceptos: qui ſcilicet ſunt in poteſtate eius. Feci. nõ dicit docui aut laudaui ſed feci, opere executus ſum, iudiciũ & iuſtitiam, hoc eſt omnia quæ ſub ratione debiti a me fuerunt facienda. quod eſt plenum iuſtitiæ opus.

Ne dimitte me. Fructus ſeruatę iuſtitię deſcribiẗ nõ dimitti a deo in vexationibus calũniatoꝝ. Et hic fructus ſicut & cęteri ſequẽtes vſq; ad ſextũ verſiculũ, deſcribiẗ depcatiue. tũ qa eſt fructus pcipiẽdus. tũ qa nõ eſt in ptãte pſonę iuſtę. tũ qa nõ eſt fructus neceſſario cõſequẽs, ſed ex diuina gratia. Aſſignaẗ tñ

hic fructus iuſtitiæ:qa rõni cõſentaneũ eſt vt ab exequente iudiciũ & iuſtitiam/abſint calumniæ.

Dulcifica. Non ſolũ in debitis ſtuduit perſona hæc recte ſe habere:ſed ẽt in qbuſcunq; bonis ſtuduit ſe exhibere dulcẽ. In quo ſignificat̃ ſtudiũ huius pſonæ ad cõplacendum aliis in quocunq; bono. Vbi aduerte ꝙ dictio bono eſt caſus datiui.petit enim ꝙ deus efficiat ſe dulcem bono:hoc eſt ad operandũ bonum. In quo ad modum ſuauem operandi bonum tendit. ¶ Non opprimant me. Fructus tam dulcis affectus ad omnes in bono/deſcribitur euitatio violentiæ a ſuperbis.quadrat enim tam ſuaue conuerſanti vt vereantur etiam ſuperbi violentiam illi inferre.

Oculi mei. Nota prudẽs lector pſonã hanc gradatim deſcribere partes virtutũ ſuaꝝ.nam ĩchoauit a virtute erga debita,& aſcendit ad virtutẽ ẽt ad nõ debita:modo autem ad ſupremum aſcẽdit ſtudium erga diuina.vtrunq; enim priorum erga humana fuit. Vnde & hic deſcribuntur mentis oculi conſumpti/ad magnitudinem ſtudii ſignificandam:& ſolius ſalutis ac iuſtitię dei mentio fit.

Fac cũ ſeruo tuo. Ad duo tetenderũt oculi:ſcilicet ad ſalutẽ & dictum iuſtitię.Et ꝓpterea prius ponit fructũ ſalutis.Fac cum ſeruo tuo iuxta gratiã tuã.gr̃a.n.dei ſalutifera eſt. ¶ Et ſtatuta tua. Iam ponit alterũ fructũ:ſcilicet iuſtitię quo ad cognitionẽ.tum ex parte doctoris/doce me. tũ ex parte diſcentis/fac me intelligere &c̃. ¶ Aduerte inter hæc ꝙ in vtroq; fructu nominat ſe ſeruum/accumulando officia. Ac ſi aperte diceret.Non ſolum toto ſtudio ad ea quę ſalutis & iuſtitiæ tuæ ſunt anhelo, ſed ſeruus quoq; tuus ſum/ad te dominum meum recurrens pro gratia & pro doctrina.

Tẽpus ad faciẽdũ dño. Cõſumpti ſunt oculi mei dicto iuſtitię tuæ/nõ ſolũ cognoſcẽdo ſed principaliter exequendo.Et ad cognoſcẽdũ quidem ſupplex rogaui.doce me/fac me ĩtelligere.Ad exequẽdum vero intellexi ꝙ tẽpus ad faciẽdũ dño.Et eſt caſus datiui dño. ¶ Põt hic textus dupliciter ĩtelligi. Primo de tpe pñtis vitæ & humano facere.Et ſic eſt ſenſus.tẽpus hoc eſt ad faciẽdũ/hoc eſt ad operãdũ,in obſequiũ dei:iuxta illud eccl̃i.15.nemini deus dedit ſpatiũ peccãdi.Et iuxta hũc ſenſum ſubiungit̃ abuſus tẽporis apud illos qui fregerunt legẽ dei:& ex alia parte ſubiũgunt̃ fructus pcępti in ꝓpria perſona ex cognito tpe ad obſequẽdũ dño,dicendo.ꝓpterea dilexi &c̃.vſq; ad finẽ. ¶ Secundo põt ĩtelligi de tpe reſeruato deo ad faciendũ manifeſtã iuſtitiã ĩpiorũ.quod erit tp̃s vl̃is iudicii.Et ſic eſt ſenſus. Dño eſt ſeu erit tẽpus ad faciẽdũ,qa fregerũt doctrinã tuã.Et hic ſenſus magis quadrat cõtextui:in quo ſtudiũ huius perſonę deſcribitur,non comparatio eius ad impios. ¶ Nota acute lector/ꝙ ideo propheta in opere iuſtitiæ punitiuę meminit temporis ad faciendum, quia in reliqs operibus dei ex dei ſapientia oĩa præfiniuntur/punitio autem ex tempore praui operis pendet: quia non prius deus eſt vltor q̃ homo peccet. Tempus ergo peccati habet hanc conditionem ꝙ eſt neceſſario requiſitum ad faciẽdum opus punitionis,& non ſe tenet ex parte dei.Et ſic quum dixiſſet tempus ad faciendum domino,explicando conditionem temporis materiam faciendi domino pręſtantis/ſubdit.fregerunt doctrinam / hoc eſt legem,tuam.Peccatum enim quod fractio diuinæ legis eſt/tempus conſtituit faciendi vindictam: quia ex tunc & non prius põt deus facere vindictam.Et iuxta hunc quoq; ſenſum ſimiliter ſubiũguntur fructus percępti ex cognito tempore vindictę impiorum.

Propterea dilexi. Tres fructus percępti in ſtudioſa hac pſona deſcribunt̃. Primus eſt dilectionis/ꝓpterea dilexi.Si ꝓpterea refert tẽpus datum ad obſequẽdum dño,quadrat præferre mãdata dei auro & oĩbus:vtpote vtendo tpe nõ ad lucrũ auri,ſed ad faciendum mãdata dei.Et ſimiliter ſi ꝓpterea refert tẽpus punitionis iniquoꝝ,etiam quadrat vt nõ timore ſed amore ſeruet mandata dei. ¶ Vbi recole ꝙ in fine pręcedentis octonarii iuſtus dixit ſe timere iudicia dei ita ꝙ caro ſua horripilauit:& modo dicit ſe diligere mandata dei.Optima diſcretio inter pœnas & mãdata.Æternas pœnas timet iuſtus:iuxta verbum domini.oſtendam vobis quem timeatis:timete eũ qui poſtq̃ occiderit habet poteſtatem mittere in gehennã/matth.10.Mandata aũt diligit,quoniã fides per dilectionẽ operatur.

Propterea. Secũdus fructus eſt oĩum hoĩum oĩumq; legum mãdata oĩa dirigere/hoc eſt recto aĩo ſeruare:iuxta pręceptum apoſtolicũ:cui vectigal vectigal cui tributũ tributum/ad ro.13. Et petrus ſubiecti eſtote omni humanę creaturę propter deum.Et rurſus.ſerui ſubditi eſtote dñis,nõ tñ bonis ſed etiã dyſcolis.1.pet.2. ¶ Omnem ſemitam. Tertius fructus eſt odium omnis viæ iniquę. Vbi aduerte ꝙ ex hoc tertio apparet ꝙ de ſolis mandatis non iniquis dixit/oĩa omnium mandata direxi. iniquis enim mandatis repugnat rectificari.Et propterea ſubiunxit ꝙ illa odit.

¶ VVLGATA EDITIO.

Pe. MIrabilia teſtimonia tua:ideo ſcrutata eſt ea anima mea.
Declaratio ſermonum tuorum illuminat:& intellectum dat paruulis.
Os meum aperui & attraxi ſpiritum:quia mandata tua deſiderabam.
Aſpice in me & miſerere mei:ſm iudicium diligentium nomen tuum.
Greſſus meos dirige ſm eloquium tuum:& non dominetur mei omnis iniuſtitia.
Redime me a calumniis hominum:et cuſtodiam mandata tua.

Faciem tuam illumina ſuper ſeruum tuum:& doce me iuſtificationes tuas.
Exitus aquarum deduxerunt oculi mei:quia non cuſtodierunt legem tuam.

ſunt

IVXTA HEBRÆVM.

1 Pe. SEparata teſtimonia tua:ideo cuſtodiuit ea anima mea.
2 Pe. Apertio ſermonum tuorum illuminabit:intelligere faciens ſimplices.
ad mãdata tua
3 Pe. Os meum aperui & reſpiraui:quia mandatis tuis deſideraui.
ſtatutũ
4 Pe. Vertere ad me & miſerere mei:ſm iudicium diligentibus nomen tuum.
5 Pe. Greſſus meos firma in dicto tuo:& ne fac dominari in me omnem iniquitatem.
6 Pe. Redime me a lite adam:& cuſtodiam pręcepta tua.
7 Pe. Facies tuas fac lucere in ſeruo tuo:& doce me ſtatuta tua.
ab hoc ꝙ
8 Pe. Riui aquarum deſcenderunt oculis meis:ſuper non cuſtodierunt doctrinã tuam.

SEparata. In hoc.17.octonario induit propheta perſonam hominis ſitientis ad apertum ſenſum diuinorum eloquiorum. Et explicat illam in verſiculo tertio.os meum aperui & reſpiraui,quia mãdatis tuis deſideraui. Magnitudinem deſiderii ad percipiendam explanationem ſacrorum eloquiorum in præcedenti verſiculo poſitam/deſcribit a metaphora paſſionis humanæ accidentis in prima pręſentia rei valde deſideratę.experimur ſiquidem ꝙ deſiderantibus nobis valde aliquam perſonam,quum illa adeſt/tanto replemur gaudio ꝙ aperto ore nihil loquimur/ſed reſpiratione nobis opus eſt:quia multitudo ſpirituũ ex dilatatione cordis exhalat præ gaudio. Hanc paſſionem ſignificat dicens.os meum aperui & reſpiraui/in apertione eloquiorum tuorum. Et rationem ſubdit.quia mãdatis tuis/hoc eſt ad mandata tua intelligenda,deſideraui/peruenire.

¶ Tractatur autem perſona hęc relata ad differentiam fructuum ex diuino eloquio manifeſtato vel non manifeſtato. Et aſſignatur diuino eloquio non manifeſtato vnus fructus:manifeſtato autem aſſignantur ſex fructus. ¶ Separata(ad ſimilitudinem ſeparatorum ab humano vſu ſignificantur diuina eloqa quatenus cõtinẽt occulta nobis myſteria/tanq̃ ab vſu cognitionis nrę ſeparata)teſtimõia tua/ eloquia & opera teſtimonium perhibentia de deo. ¶ Ideo cuſtodiuit. Ecce fructus diuinorum teſtimoniorum quatenus ſunt occulta. Ideo/hoc eſt propter reuerentiam eorum,anima mea/credens & ſperãs in illis occultis,cuſtodiuit ea/curam habuit ſeruandi ea.

Apertio ſermonum tuorum. Contra ſeparationem e regione ponit apertionem/tanq̃ alterum ſtatum diuinorum eloquiorum. Apertio/declaratio/explanatio,ſermonum tuorum illuminabit/quando erit vim habebit illuminatiuam. Quod clare videmus adimpletum:illuminato iam mundo/explanata a chriſto & apoſtolis ſacra ſcriptura/manifeſtatis iis quæ teſtimonium perhibent de deo. ¶ Intelligere faciens ſimplices. Apertio diuinorum ſermonum eſt ſm ſe illuminatiua:ſed effectum luminis nõ efficit in omnibus,ſed in ſimplicibus. Et propterea primus fructus deſcribitur. faciens intelligere ſimplices:hoc ẽ hoĩes nõ duplici via gradiẽtes/hoĩes facile ſuaſibiles. Hi.n.ſimplices appellantur:ad differẽtiam hoĩum imperſuaſibilium,quibus tot diuina teſtimonia non ſufficiunt ad fidei lumẽ ſuſcipiẽdũ.

Os meum aperui. ad pñtiã tãti lumĩs os meũ apui,& reſpiraui/tãto gaudio repletus ſum ꝙ ſiĩs fui apiẽti os & reſpiranti:qa mãdatis tuis/ĩtelligẽdis,deſideraui:hoc ẽ qa ad mandata tua intelligẽda ptingere deſideraui. Datiuus enim caſus ſignificat motũ deſiderantis intereſſe apertioni eloquiorũ dei.

Vertere ad me. Secundus fructus eſt recognitio diuinę ſalutis repoſitę diligentibus deum. Ad hanc enim obtinendam illuminatus ex apertis ſermonibus diuinis/primo ſupplicat.vertere ad me. Deum alloquitur humano more/tanq̃ hactenus auerſo vultu exiſtẽtem:quia vere velut auerſo vultu ſe habet ad nos anteq̃ credamus. Vertere ad me/iam illuminatum,& miſerere mei/nõ qualitercũqȝ,ſed ſm iudicium pręparatũ diligentibus nomen tuũ. Iudiciũ quidẽ paratũ diligentibus gloriã dei,eſt iudiciũ nõ ĩputans peccata cõmiſſa ad æternã poenam/& accęptans bona opera ad æternũ pręmiũ. Et vtrũqȝ ꝓculdubio ex diuina procedit miſericordia. Vnde petitio æternę ſalutis eſt hic primus affectus.

Greſſus meos firma. Tertius fructus.in ſecũdo affectu ad ſtabilitatẽ deſcribit.optimũ eſt gĩa ſtabilire cor. Et ne fac dñari. Firmitas in via dei pendet ex duobus.ſ.ex parte dei firmantis ſua gratia greſſus (hoc eſt affectus)nſos in dictis dei:& ex parte noſtri ab excuſſiõe dñii oĩs vitii ſuper nos. Aſſueti in aliquibus vitiis/ſunt velut ſubditi vitiis illis:quoniam habitus ſeu mala cõſuetudo tantum pręualet vt dominẽt affectibus & opibus humanis. Et hinc fit vt tales recẽter poenitẽtes/aut recidiuẽt aut magnas patianẽ difficultates ad reſiſtendũ inclinationibus aſſuetis:nec ſunt firmi in via dei donec excutiant a ſeipſis tales malas habilitates. quod eſt nullã dominari ei iniquitatẽ. Non enim dicit & ne fac me peccare,ſed ne fac dñari pctm̃.ineuitabile ſiquidẽ eſt humanę fragilitati pctm̃ omne:ſed nõ eſt ineuitabi-

lis conſuetudo peccandi/malus habitus ad peccandum,qui eſt velut dominus.
Redime me.Quartus fructus deſcribiť in tertio affectu illuminati ad euadēdū picula imīnētia a repu gnātibus affectibus humanis tā ꝓprijs q̄ alienis:puta vxore/filiis/domeſticis/amicis/& hmōi.Hmōi.n. picula ſeruitutē appellat liti humanę:qa vere īnata ē nobis q̄dā ſeruitus ſuaſiōibus domeſticoꝝ & ami coꝝ.Quę lites dnr:qa pugnę ſūt cōtra nos ad mala nr̄a:iuxta illud.inimici hois domeſtici eius.¶Re dime me/ſeruū(redēptio.n.a ſeruitute ē)naturalis neceſſitudinis,a lite/ab ipugnatiōibus,adā.Nō dixit iniquoꝝ aut ſupboꝝ ſed hois(adā.n.nomē naturæ humanæ eſt)qa a ſeruitute qua naturalibus neceſ/ tudinibus ſubijcimur & ad mala trahimur/petit liberari.Et cuſtodiam.Seruitus enim iſta impedit ob/ ſeruationem pręceptorum dei:iuxta illud.qui non odit patrem & matrē &c̄.non pōt meus eē diſcipu lus.Et rurſus.qui vult venire poſt me/abneget ſemetipſum.
Faciem tuam.Quītus fructus in q̄rto illuminati affectu ad īternā doctrinā totius legis diuinę/deſcri/ biť.Facies tuas/hoc eſt id quo tu diſcerneris/q̄d ē de te reuelatū,fac lucere ſeruo tuo:ſic vt doceas me in/ tus,ſtatuta tua/legē tuā vſq̄ ad mima ꝑuate.In ſecūdo verſiculo hu⁹octonarii dictū ē ꝙ aptio ſermonū dei illuminat,& tn̄ mō petit lumē:qa ibi de lumīe fidei ad credēdū/hic de extēſo lumīe ad opandū ē ſer/ mo.Vñ & dn̄s mittēs diſcipulos ī mūdū/bis ꝓcipit docere.Pr̄io ea q̄ ſūt fidei,& deīde ea q̄ ſunt operum matth.vlt.docete oēs gentes baptizantes eos,docentes eos ſeruare oīa quæ pręcępi vobis.
Riui aquarum.Vltimus fructus eſt pniæ.q nō depcatiue(vt pcedētes)ſed aſſertiue deſcribiť,tanq̄ in ptāte eius exn̄s.Et ē fructus pnię.¶Riui aq̄rū deſcēderūt oculis meis/ꝑ ab oculis meis:ſup nō cuſtodie rūt doctrinā tuā/hoc eſt ſup hoc ꝙ nō ſeruarūt legē tuā.¶Nō putes vltimū verſiculum primo contra/ riū/quo dixit ideo cuſtodiuit ea aīa mea.qm̄ ibi impfectā obſeruationem legis ſignificauit:tum ex ſta/ tu non manifeſtatæ legis:tum ex eo ꝙ aīæ ſuę nō ſibi attribuit obſeruationē illam,tanq̄ ſuperior pars tm̄ ſeruauerit legem.Hic autem deflet non plenam legis obſeruationem.Vnde oculos ſuos inducit nō cuſtodiſſe legem:ad ſignificandum per carnales oculos inferiorem partem animi.

¶VVLGATA EDITIO.

Zadi. IVſtus es domine:& rectum iudicium tuum.
Mandaſti iuſtitiam teſtimonia tua & ueritatem tuam nimis.
Tabeſcere me fecit zelus meus:quia obliti ſunt uerba tua inimici mei.
Ignitum eloquium tuum uehementer:& ſeruus tuus dilexit illud.
Adoleſcentulus ſum ego & contemptus:iuſtificationes tuas non ſum oblitus.
Iuſtitia tua iuſtitia in æternum:& lex tua ueritas.
Tribulatio & anguſtia inuenerunt me:mandata tua meditatio mea eſt.
Equitas teſtimonia tua in æternum:intellectum da mihi & uiuam.

¶IVXTA HEBRÆVM.

1 Zadi. IVſtus tu domine:& rectitudo [ſunt] iudicia tua.
2 Zadi. Pręcępiſti iuſtitiam [eſſe] teſtimonia tua & ueritatem tuam ualde.
3 Zadi. Contriſtauit me zelus meus:quia obliti ſunt uerborum tuoꝝ anguſtatores mei.
4 Zadi. Purificatum [eſt] dictum tuum ualde:& ſeruus tuus dilexit illud.
5 Zadi. Paruus [ſum] ego & contemptus:pręcæpta tua non ſum oblitus.
6 Zadi. Iuſtitia tua [eſt] iuſtitia æterno:& doctrina tua [eſt] ueritas.
7 Zadi. Anguſtia & tribulatio inuenerunt me:mandata tua [ſunt] ſolatia mea.
8 Zadi. Iuſtitia [ſunt] teſtimonia tua æterno:intelligere me fac & uiuam.

IVſtus tu.In hoc.18.octōario iduit ꝓpheta pſonā tātę pfectiōis vt afflict⁹nō ſolū cōſtās ſit/ſed affli gať qa ſe affligētes obliuiſcunť legis dei.Et explicat illā in tertio verſiculo.cōtriſtauit me zelus me⁹, qa obliti ſūt verboꝝ tuoꝝ anguſtatores mei.Vbi clare deſcribiť & ꝙ patiť/dicēdo anguſtatores mei.& quātū zelū hēat verboꝝ dei:ꝙ nō doleat de ꝓprio malo,ſed qa inimici deſpiciunt legem dei.
¶Tractatur aūt hæc perſona dupliciter.Primo quo ad cām zeli.deinde quo ad cōſtātiā ſuam patien/ do ex eiſdem cauſis.Ita ꝙ eędē deſcribunť cauſæ zeli & conſtantiæ.¶Deſcribuntur itaq̄ cauſæ zeli/iu ſtitia & veritas & puritas diuinorum ꝓceptorum & eloquiorū.Intendit enim ex his rōnabilē mōſtrare ſuū zelum:qa deſpiciť iuſtitia & deſpiciť veritas.Et qm̄ rōnis ordo expoſcit vt ſicut hō ab hoie/& oliua

ab oliua/& vnūquodq; a ſuo ſimili ꝓducit̃/ita p̃cepta iuſtitię & veritatis a iuſto & recto proficiſcãtur, ideo hinc inchoat. Iuſtus tu dñe/nõ p ꝑticipationẽ ab alio ſed p teipſum:& rectitudo/nõ ſolũ recta,ſũt iudicia tua/q̃ p teipſum dicis.Et ꝓpea p̃cępiſti/in creaturis,iuſtitiã & veritatẽ eſſe teſtimonia tua/ſtatuiſti ꝑ teſtimoniis tuis iuſtitiã & veritatẽ. Vnde merito cõtriſtauit me zelus meus,qa obliti ſunt verborũ tuorũ/iuſtitię.ſ.& veritatis,anguſtatores mei.⁋ Apponit aũt aduerbiũ valde dicẽdo præcępiſti valde, ad differentiam pręcępti non valde. Deus nanq; quędam pręcępit valde: vt quæ ſunt naturalis & moralis iuris.quędam vero pręcępit non valde:vt quæ ſunt cęrimoniarum. Illa ſunt iuſtitia & veritas in ꝑpetuum:iſta ad tẽpus iuſta & vera. Illa ſunt q̃ deus ſtatuit ſimpl'r & abſolute pro teſtimoniis ſuis:& ꝓpea dicit̃ p̃cępiſti valde. Vel aduerbiũ valde determinat ſubintellectũ verbũ ſubſtãtiuũ eſſe.& ẽ ſenſus.p̃cępiſti iuſtitiã & veritatẽ eſſe valde teſtimonia tua.Et ſic explicat̃ ꝙ iuſtitia & veritas non ſunt qualtcũq; ſed valde teſtificãtia deũ iuſtũ & rectũ:ad differẽtiã naturaliũ operũ,q̃ minora ſũt teſtimonia dei.maius ſiqdẽ teſtimoniũ de deo hẽmus ex eo ꝙ actor ẽ iuſtitię & veritatis q̃ ex eo ꝙ ẽ actor naturæ.

Purificatum dictũ tuũ. Zelus effectus amoris eſt.Et ꝓpea inter cauſas zeli primum tenet locũ in cauſa amoris/impellentis ad zelandum.Hæc amoris cauſa deſcribit̃.purificatum dictum tuũ valde.purificatum inquam ab omni falſitate/ab omni fuco/ab omni ſpecie fallacię/ab omni iniquitate,ad ſimilitudinẽ argenti ſeu auri valde purificati eſt vniuerſum dictũ tuum in ſacro eloquio.Et ideo ſeruus tuus (de ſeipſo in tertia perſona loquitur)dilexit illud.ex hac enim dilectione diuini verbi ortus eſt zelus affligens illum quia verba dei ſunt tradita obliuioni.⁋ Vbi aduerte prudens lector conſonantem antedictis cauſam amabilitatis diuini verbi fuiſſe allatam.iuſtitię enim & veritati puritas ſocia eſt.

Paruus ego. Deſcriptis cauſis zeli/deſcribit ſecundo loco propriam conſtantiã ex eiſdem cauſis in perpeſſione malorum ab inimicis ſuis.Paruus ego & contẽptus.In paruitate intellige priuationẽ magnitudinis graduũ/dignitatũ/officioꝝ.in cõtẽptu vero ꝙ nõ ſolũ tenet̃ paruus,ſed(quod intolerabilius eſt) ẽt deſpicitur.Et cũ toto hoc p̃cępta tua nõ ſum oblitus/ſicut ſunt obliti anguſtatores mei.

Iuſtitia. Nota prudẽs lector in ſecũdo verſiculo quattuor dictiones.Pria eſt p̃cępiſti.& ideo quãti fecerit dei p̃cęptũ deſcripſit/dicẽdo & p̃cępta tua non ſum oblitus.Secunda eſt iuſtitiã.& vſurus illa modo ſubdit.iuſtitia tua/hoc eſt p̃cępta a te,eſt iuſtitia ęterno/nõ eſt iuſtitia ad horã ſed eſt iuſtitia ſemper:ad differẽtiam iuſtitię humanę,quæ vno tẽpore eſt iuſtitia & alio non.Et intẽdit per hoc declarare ꝙ iuſtitia quã deus ſtatuit pro teſtimonio ſuo eſt iuſtitia ſemp:vel eſt iuſtitia ducẽs ad ęternitatẽ.⁋ Et doctrina tua veritas.Tertia dictio fuit & veritatẽ.Hac mõ vſurus dicit illã eẽ doctrinã dei . ita ꝙ quum dixit pręcępiſti iuſtitiam & veritatem,p̃cępit iuſtitiam ſempiternã & doctrinã ſuam.

Anguſtia ⁊ tribulatio. Ex hoc ꝙ iuſtitia p̃cępta a te eſt iuſtitia ſempiterna/& doctrina tua eſt veritas, quum anguſtia & tribulatio inuenerunt me/iniectę mihi ab inimicis meis,mandata tua ſolatia mea/fuerunt.Sicut prius dixerat paruus ego & contemptus,ita nunc tribulationi adiungit anguſtiam.tolerabile ſiquidem eſt tribulari:ſed intolerabile quodãmodo eſt ita tribulari vt apponatur anguſtia/vt non habeat quo ſe vertat/quo diffugiat/aut qua via euadat.⁋ Vbi etiã perpende perſonam hanc affligi non ſolum in iis quæ ſunt dignitatis & honoris,ſed etiam in iis quę ſunt perſonę: tribulationibus .ſ. & anguſtiis. Et in his oĩbus non ſolum dilexit/zelauit/memor fuit,ſed etiam delectatus eſt & vt ſolatiis vſus eſt mandatis dei continentibus doctrinam & iuſtitiam dei.

Iuſtitia. Quarta dictio fuit teſtimonia tua.Hac modo vtitur. Iuſtitia teſtimonia tua ęterno/hoc eſt teſtimonia tua ſempiterna ſunt iuſtitia.quod eſt etiã verũ ecõuerſo.Et intendit per hoc ꝙ teſtimonia dei nunq̃ ſunt aliud q̃ iuſtitia:hoc eſt ꝙ nõ ſunt teſtimonia dei furtum/rapina/aut quęcũq; alia iniquitas, ſed ſola iuſtitia. Vt hinc intelligas iuſtitiã & veritatẽ ita ſtatuta a deo in ſua teſtimonia/vt econuerſo teſtimonia dei ſint iuſtitia & veritas:& vtrunq; nõ quãdoq; ſic & quãdoq; nõ ſed ſemp. & ꝓpterea nunq̃ deſerenda.⁋ Intelligere me fac & viuam. In pręcedentibus dixerat dilexi/non ſum oblitus/ & mandata tua ſolatia mea fuerunt:modo vero nõ dicit intellexi,ſed dicit fac me intelligere. nõ ꝙ minoris ęſtimet teſtimonia dei q̃ iuſtitiam & doctrinam:ſed quia de perſeuerantia cogitans recognoſcit ſuam fragilitatem/& diuinę gratię munus ſingulare nouit eſſe perſeuerantiam.Hinc.n.pro perſeuerantia ſupplex orat.Fac me intelligere intus teſtimonia tua,& viuam/vita animę.non.n.in ſolo pane viuit hõ ſed dei verbo/proculdubio intellecto.ſeruatur.n.vita animę interno intellectu verbi dei.

❡ VVLGATA EDITIO.

Coph. CLamaui in toto corde exaudi me dñe:iuſtificationes tuas requiram.
Clamaui ad te:ſaluum me fac,et cuſtodiam mandata tua.
Pręueni in maturitate & clamaui:quia in uerba tua ſuperſperaui.
Pręuenerunt oculi mei ad te diluculo:ut meditarer eloquia tua.
Vocem meam audi ſecundũ miſericordiam tuã dñe : ſecundũ iudiciũ tuum uiuifica me.
Appropinquauerunt perſequentes me iniquitati:a lege autem tua longe facti ſunt.

Prope es tu domine:& omnes uię tuę ueritas.
Initio cognoui de teſtimoniis tuis:quia in ęternum fundaſti ea.

❡IVXTA HEBRÆVM.

1 Coph. VOcaui in toto corde/reſponde mihi domine:ſtatuta tua cuſtodiam.
2 Coph. Vocaui te/ſaluum me fac:& cuſtodiam teſtimonia tua.
3 Coph Pręueni in nocte & clamaui:uerba tua expectaui.
4 Coph Pręuenerunt oculi mei cuſtodias:ad loquendum in dicto tuo.
5 Coph Vocem meam audi ſm gratiam tuam domine:ſm iudicium tuum uiuifica me.
6 Coph Cogitauerunt ſequaces cogitationis:a doctrina tua elongati ſunt.
7 Coph Propinquus tu domine:& omnia mandata tua ueritas.
8 Coph Primo noui de teſtimoniis tuis:quoniam ęterno fundaſti ea.

VOcaui in toto corde. In hoc decimonono octonario propheta induit perſonam aſſidue vacantis orationi ac contemplationi ad ſeruandum legem dei.Et explicat illã in primo verſiculo. Vocaui.vocare deum/orantis eſt actus.In toto corde/non tepide/non ſemiaffectu.Reſponde mihi.efficacia orationis eſt reſpondere deum vocanti homini.Intendit enim per hoc ꝙ non eſt vanum recurrere ad deum ex toto corde: quia deus reſpondet opere internę illuſtrationis aut gratiæ collatione.Ponitur autem non indicatiue ſed deprecatiue reſponde mihi:ad ſignificandum ꝙ ex diuina pendet gratia reſpondere.Statuta tua cuſtodiam:hoc eſt pręcępta tua minima ſeruabo.Per quod oſtenditur nõ ſolum oratio,ſed tanta vis eleuatę mentis in diuina contemplatione vt dignus ſit diuina reſponſione/& ad ſeruanda etiam minima præcępta reddatur promptus.

❡Tractatur autem hæc contẽplatiua perſona dupliciter.Primo ab operibus contemplatiuis:orandi ſcilicet & meditandi.Secũdo a fructu.❡Circa actum orandi. Vocaui te/ad duo:ſcilicet ad ſalutem/ſaluum me fac:& ad obſeruationem legis/& cuſtodiam teſtimonia tua.

Pręueni in nocte.Solicitudo orationis deſcribitur ex ſpe.Pręueni in nocte/hoc eſt ante tempus orationis ſolitum in nocte ſurrexi,& clamaui/clamore cordis:verba tua expectaui/hoc eſt ex ſpe quam habui in verbis tuis.

Pręuenerunt oculi mei cuſtodias.Solicitudo contemplationis deſcribitur ex vigilantia ante tempus excubiarum.Ad loquendũ/non cum aliis,ſed mecum de dictis tuis. Vbi intellige idem dici tempus orationis & contemplationis.& quod prius deſcribitur a nocturno tempore,modo deſcribitur ab horis nocturni tẽporis quibus ſurgunt cuſtodes vigilias exercentes in arcibus & pręſidiis locorum.

Vocem meam.Reſoluit vniuerſa petita in ſua oratione ad duo:gratiam.ſ.& iuſtitiam. Et ſm gratiã quidem petit audiri.Acſi aperte diceret.Quãuis te vocauerim in toto corde/& tanta ſolicitudine vſus fuerim,non tamen exigo ſed ſupplico vt ſm gratiam tuam audias vocem meam.❡Secũdũ iudicium tuũ viuifica me.A iuſtitia tua viuificari peto:hoc eſt ſiue punias ſiue remuneres, peto vt in meam veniat viuificationem : hoc eſt vt tam proſpera q̃ aduerſa cooperentur mihi in bonum.

Cogitauerunt.Deſcribit̃ ſecũdo fructus cõtẽplatiuę vitæ ex iuxtapoſitione ad ſapiẽtes mũdi.❡Cogitauerũt ſequaces cogitationis.Intẽdit differẽtiã ponere inter cõtẽplationẽ ſuã & cõtẽplationẽ ſapiẽtũ huius mũdi.Dixerat.n.ꝙ ſurrexit de nocte ad cõtẽplãdũ dicta diuina &c̃.modo dicit ꝙ etiã ſequaces cogitationis(phos & ſapientes vacantes meditationi/appellat ſequaces cogitationis:quia eorum ſtudium in proſequendo internas meditationes occupatur)iſti inquam etiam cogitauerũt.Acſi aperte diceret.non ſolus ego contemplationi vaco.Sed ecce differentia.a doctrina tua elongati ſunt. Fructus ſubſecutus ex contemplatione eorum eſt elongatio a doctrina dei.

Propinquus tu domine.Vere dixi ꝙ ipſi elõgati ſunt a doctrina tua:quia tu non es elongatus ſed es propinquus,ſed ipſi ſe elõgarunt.Et dicitur deus ꝓpinquus,qa vicinus eſt viſibilibus:pro quãto inuiſibilia dei ꝑ ea quæ facta ſunt intellecta/cõſpiciũtur &c̃.vt dicitur ad ro.1.Et omnia mandata tua veritas.ac per hoc elongati a doctrina tua/elongati ſunt a veritate:iuxta illud.ita vt ſint inexcuſabiles:qa quũ cognouiſſent deum non ſicut deum glorificauerunt/exercendo opera veritatis.

Primo noui.Recitato fructu aliorũ cõtẽplantiũ,ſubiũgit fructũ ꝓprię contẽplationis.❡Primo noui de teſtimoniis tuis.ego aũt contẽplãdo/ante oĩa noui de teſtimoniis tuis(iuſtitia & veritate/ordine vniuerſi & aliis teſtificantibus deũ,quæ ſũt vera & valida teſtimonia tua)qm̃ æterno fundaſti ea. ❡Aduerte hic ꝙ inter fructus cõtẽplationis ꝓprię cõputat perſona hæc nõ ſolũ hoc quod vltimo dixit, ſed etiã duo p̃cedẽtia.ſ.notitiam propinquitatis dei / & notitiam veritatis mãdatorum.Et ad hoc ſignificãdũ appoſuit aduerbium primo.Acſi aperte diceret.noui ꝙ ꝓpinquus tu/& ꝙ omnia mãdata tua veritas.& primũ noui de teſtimoniis(quę in doctrina tua a qua illi elongati ſunt cõtinentur)quoniam in æternum fundaſti ea:hoc eſt quoniam non ad tempus ſed ſemper teſtificantia te firmaſti illa.

ℭ VVLGATA EDITIO.

Res. Vide humilitatem meam & eripe me:quia legem tuam non ſum oblitus.
Iudica iudicium meum & redime me:propter eloquium tuum uiuifica me.
Longe a peccatoribus ſalus:quia iuſtificationes tuas nõ exquiſierunt.
Miſericordię tuę multę domine:ſecundum iudicium tuum uiuifica me.
Multi qui perſequuntur me & tribulant me:a teſtimoniis tuis non declinaui.
Vidi pręuaricantes & tabeſcebam:quia eloquia tua non cuſtodierunt.
Vide quoniam mandata tua dilexi domine:in miſericordia tua uiuifica me.
Principium uerborum tuorum ueritas:& in ęternum omnia iudicia iuſtitię tuę.

ℭ IVXTA HEBRÆVM.

1 Res. Vide humilitatem meam & eripe me:quia doctrinę tuę nõ ſum oblitus.
ad dictũ tuũ
2 Res. Litiga litem meam & eripe me:dicto tuo uiuifica me.
3 Res. Longe ab impiis ſalus:quia ſtatuta tua non quęſierunt.
4 Res. Miſericordię tuę multę domine†:iuxta iudicium tuum uiuifica me. † dñi mei
5 Res. Multi perſecutores mei & anguſtatores mei:a teſtimoniis tuis non declinaui.
6 Res. Vidi fallaces & certaui:qui dictum tuum non cuſtodierunt.
7 Res. Vide quoniam pręcepta tua dilexi domine:ſm gratiam tuam uiuifica me.
8 Res. Caput uerbi tui ueritas:& ęterno omne iudicium iuſtitię tuę.

Vide humilitatẽ meã. In hoc.20.octonario induit ꝓpheta pſonã certãtis aduerſus fallaces in materia diuinę legis. Et explicat illã ĩ verſiculo ſexto. vidi fallaces & certaui, q dictũ tuũ nõ cuſtodierũt. Vbi iõ explicat q̃les ſũt iſti fallaces (dicẽdo q̇ dictũ tuũ nõ cuſtodierũt) vt ſignificet materiã fallaciç: alioqn ſupflue additũ eẽt· q dictũ tuũ nõ cuſtodierũt. qm̃ cõſtat fallaces oẽs nõ cuſtodire dicta dei: ſed multi fallũt in humanis negociis, multi in doctrina fidei aut moꝝ. Et iſti hic explicãdi fuerũt, dicendo qui dictum tuum non cuſtodierunt. ſ. in hoc fallaces ꝙ non curam habuerunt doctrinę tuę.
ℭ Tractaẽ aũt hæc pſona dupl̃r. Prĩo relata ad cõmẽdãdũ certamẽ ſuũ deo. ſecũdo ad explicãdũ ipm certamẽ. Vide hũilitatẽ. Aduerte prudẽs lector ꝙ ex petitis a pſona iſta (.ſ. eripe me, redime me, viuifica me) colligiẽ ꝙ pſona hæc recognoſcit ſe indigere in hoc certamine liberatione, redẽptione & viuificatione: ac p hoc nõ certare cõfidẽdo in ꝓpriis viribus. Et ꝓpterea recurrẽdo ad deũ, ante oĩa ꝓponit vidẽdã ſuã humilitatẽ: hoc ẽ ſuã ſubiectionẽ. Ac ſi apte diceret. nõ potẽtiã, nõ celſitudinẽ meã ꝓpono, ſed ſubiectionẽ meã quã tibi ex debito exhibeo vide, oculis grãe tuæ. Et eripe me, ne ſuccũbã ĩ hoc certamine: qa doctrinã tuã nõ ſum oblitus. Nõ dicit qa doctrinã tuã ſeruaui, ſed qa nõ tradidi eam obliuioni: hoc eſt qa ſum de numero quærentium facere legem tuã. Modeſte iuſtitiam ſuam allegat: nõ audẽs dicere ſe iuſtũ, ſed ꝑticipare iuſtitię ꝙ memoriam ſeruat doctrinę diuinæ, ſaltem ad quęrendum eam. Litiga litẽ meã. Hoc ẽ ad ſimilitudinẽ aduocati aſſumẽtis litẽ pugna tu in certamine meo, & redime me, a tot fallaciis: dicto tuo. datum caſus ẽ: & petit viuificari ad exequẽdũ dictũ dei in hoc certamine.
Lõge ab impiis. Petiit liberari, redimi & viuificari, nulla ſuffragante ſibi iuſtitia niſi memoria doctrinæ. Et propterea recognoſcens ſe peccatorem, excludit tacitam reſponſionem ſibi paratam, ꝙ longe ẽ a peccatoribus ſalus diuina: ac per hoc quum ipſe inter peccatores ſit, lõge diſtat a ſalute. Hanc inquã reſponſionem excludit dicendo. longe ab impiis ſalus merito eſt, quia ſtatuta tua non quęſierunt: hoc eſt quia non ſolum non ſeruarunt, ſed nec quęſierunt, nec curam habuerunt vt ſeruarent legem tuam. Ac ſi aperte diceret. ego non ſum de numero horum: quia quãuis peccator, doctrinę tamen tuę non ſum oblitus. ℭ Miſericordię tuę multę. nõ tñ propterea iuſtitię meę ĩnitor, ſed miſericordiæ tuę ſunt multę dñe: & ſm illas viuifica me iuxta iudiciũ tuũ. Nõ dixit abſolute viuifica me ſed iuxta iudiciũ tuũ, ſed ſub multitudiẽ miſericordiaꝝ dei petit aĩari & cõfortari iuxta iudiciũ dei quo uexaẽ. Fallacię. n. contra q̃s pugnat, iudicia dei ſũt: qa ex diuĩo ꝓcedũt iudicio vniuerſę nřę vexatiões: vt patet ĩ uexatiõe iob. Multi perſecutores. Poſt cõmẽdatum certamen deo, qualitatem & rõnẽ certaminis explicat. Qualitatẽ quidẽ ex parte fallaciũ, multitudinẽ, pſecutionẽ & anguſtationẽ deſcribit: ex parte autẽ ſua ꝙ non peccauit in his. ℣ Vidi fallaces. Dixerat in genere perſecutores &c̃. explicat modo in ſpecie decęptores: quos nõ q̃ſiuit, ſed velut occurrẽtes vidit, & certamẽ aſſũpſit cõtra eos. ℣ Vide qm̃. Rõ certaminis deſcribiẽ amor ꝓceptorũ dei. ſecũdũ grãm tuã. Nota prudẽs lector iã tertio pſonã hãc petere viuifica me. primũ ad exequẽdũ dictũ dei: deinde in patiẽdo iudicia dei: & modo ad vincẽdũ ex gratia dei.

Caput verbi tui. Hic verſiculus iungendus eſt cum illa particula vide qm̃ præcepta tua dilexi / vt ratio dilectionis. Ita ꝙ ſenſus eſt. Vide quoniam præcepta tua dilexi. caput enim verbi tui veritas / ratio amandi præcępta tua eſt veritas: quia caput / principium vniuerſi verbi tui eſt veritas. Et ęterno omne iudicium iuſtitię tuę: hoc eſt non ad tempus ſed ſemper perſeuerat iuſtitia tua in omni ſuo iudicio contra fallaces certans. Merito affert pro ratione certãdi amorem præcæptorum, quorum caput eſt veritas / & quorum iudicia nunq̃ fallunt ſed in æternum perſeuerant.

VVLGATA EDITIO.

Sin. PRincipes perſecuti ſunt me gratis: & a uerbis tuis formidauit cor meum.
Lętabor ego ſuper eloquia tua: ſicut qui inuenit ſpolia multa.
Iniquitatem odio habui & abominatus ſum: legem autem tuam dilexi.
Septies in die laudem dixi tibi: ſuper iudicia iuſtitię tuę.
Pax multa diligentibus legem tuam: & non eſt illis ſcandalum.
Expectabam ſalutare tuum domine: & mandata tua dilexi.
Cuſtodiuit anima mea teſtimonia tua: & dilexit ea uehementer.
Seruaui mandata tua & teſtimonia tua: quia omnes uię meę in conſpectu tuo.

IVXTA HEBRÆVM.

1 Sin. PRincipes ſecuti ſunt me ſine cauſa: & a verbis tuis timuit cor meum.
2 Sin. Letatus [ſum] ego ſuper dicto tuo: ſicut inueniens ſpolium multum.
3 Sin. Falſitatem odiui & abominatus ſum: doctrinam tuam dilexi.
4 Sin. Septies in die laudaui te: ſuper iudiciis iuſtitię tuę.
5 Sin. Pax multa diligentibus doctrinam tuam: & non [eſt] illis ceſpitatio.
6 Sin. Expectaui ſalutem tuam† domine: & mandata tua feci. († ſaluti tuę)
7 Sin. Cuſtodiuit anima mea teſtimonia tua: & [ego] dilexi ea ualde.
8 Sin. Cuſtodiui pręcępta tua & teſtimonia tua: quia omnes uię meę corã te.

PRincipes ſecuti. In hoc vigeſimoprimo octonario induit propheta perſonã viri perfecti in omnibus operibus ſuis. Et explicat illam in vltimo verſiculo. Cuſtodiui præcępta tua / ad quę teneor, & teſtimonia tua / quæcũq; teſtimoniũ ꝑhibent de te: qualia ſunt ꝑfectiõis opa. qa oẽs vię meę coram te: hoc eſt qa oẽs vias meas peregi cõſiderãdo ꝙ ambulo corã te. Quũ. n. coram pͥcipe operamur aut loqmur, ſummã adhibemus diligẽtiã vt nõ ſolum recta ſed grata & digna aſpectu pͥcipis faciamus. Vñ ſcriptum eſt. btũs q in ſenſu cogitabit circũſpectionẽ dei / eccl. 14. Vbi apparet ꝑſona oĩq; ꝑfecta. Tractatur aũt dupl'r. Prio deſcribitur perfectio eius in patiendo. & ſecũdo in agẽdo. Perfectio in patiendo inchoat a patiendo innocenter. Principes / nõ quicũq; homines ſed in principatu conſtituti, ſecuti ſunt / pro perſecuti ſunt, me ſine cauſa / a me data ꝙ me perſequantur / hoc eſt innocentem. Et a verbis tuis. Vide perfectionem. inde factis principes me perſequuntur: & cor meum non timuit a factis principum, ſed a verbis tuis / prępoſui verba tua factis eorum.

Et (quod plus eſt) lætatus ego. Non ſolum perfectio in actu timendi ſed in actu delectationis: quoniam principibus perſequentibus me lętatus ego ſum ſuper dicto tuo ſicut inueniẽs ſpolium multũ. Hæc metaphora ſignificat nõ ſolã magnitudinẽ gaudii / ſed lucri: quã videmus adimpletã ĩ perfectione innocẽter patientiũ. In nouo ſiquidem teſtamẽto apoſtoli & martyres perſecutionẽ patiẽtes a principibus, lętati ſunt ſuꝑ dictis diuinis fructificãtibus / ſicut victores inueniẽtes ſpolia multa exultãt: qm̃ inter hæc referebant opima ſpolia animarum quæ conuertebantur ad fidem. Et tam in veteri q̃ in nouo teſtamento lętitię materiam habẽt: qa eorum perfectio exemplariter multas animas lucratur deo.

Falſitatem. Timori & lętitię reſpectu verbi dei adiũgit cõtrarios actus reſpectu eoꝝ quæ cõtrariãtur verbis dei. Falſitatẽ (ſub qua cõꝑhendit oĩs iniqtas) odiui & abominatus ſum. ita ꝙ nõ ſolum euitaui ſed odio habui: nec odio cõtẽtus abominatus ſum / tanq̃ nauſeãs quę cõtrariãtur gaudio de verbo dei. Doctrinã tuã. Principium oĩs paſſionis eſt amor. & ꝓpea reſoluit oẽs paſſiones (timoris / delectationis / odii & abominationis) in amorem diuinę legis. ex illius ſiqdem amore hæc omnia prodierunt.

Septies in die. Explicata perfectione perſonę in patiẽdo / explicatur modo eiuſdẽ perfectio in agẽdo, inchoãdo ab opere religiõis. Septies: hoc eſt vniuerſis vicibus qbus dies laudẽ tuã reqrit. ſeptenarius. n

numerus ad vniuerſitatem ſignificandam inducitur in ſacra ſcriptura. Super iudiciis iuſtitię tuę. Materia laudis deſcribuntur iudicia tam bonorum q̃ malorum quæ fiũt a diuina iuſtitia. Sub quibus cõprehenditur vniuerſa executio diuinę prouidentię, quæcunq; enim fiunt ſunt iudicia iuſtitię diuinę: quãuis non ſine iuſtitię noſtræ.

Pax multa. Magnitudinẽ charitatis ꝓprię nõ audet pſona hæc in fructu pacis ſibi aſcribere: ſed modeſte loquẽs, ſub cõi noie diligẽtiũ ſe cõphendit. Pax multa, pax chriſti q̃ exuperat oẽm ſenſum, eſt diligẽtibus doctrinã tuã. Nõ dixit ſeruãtibus: qa fructus tãtę pacis nõ eſt cõmunis oĩbus ſeruãtibus legem dei, ſed iis qui charitate pręeminẽt reſeruatur. Et propterea diligentibus, non deum (quod cõmune eſt omnibus in charitate exiſtentibus) ſed doctrinam ſeu legem dei, fructũ multę pacis tribuit. ℣ Et nõ illis ceſpitatio. Tanta eſt horum dilectio, tam ſecura pax: ꝙ non offendunt, non ceſpitant, obuiantes offendiculis, in quæ minus perfecti obuiantes ceſpitant.

Expectaui ſalutem tuam domine. Perfectio ſpei ſubiungitur: ꝙ ita expectauit ſalutem ꝙ expectando fecit mandata dei, non vacauit ocio, non verbo, ſed facto impleuit mandata dei. Vbi perfectio verę ſpei clare ſignificatur: dum ſouetur factis.

Cuſtodiuit anima mea. Perfectio internoꝝ teſtimonioꝝ dei ĩ hac pſona deſcribiť. & ꝓpea ĩduciť aĩa cuſtodiẽs teſtimonia. Dona interna ſpũſſancti qbus clamamus abba pr̃ (vt dr̃ ad ro. 8.) ſunt teſtimonia dei, quoꝝ aĩa pfectę pſonæ maximã curã habet. Et ipſa pfecta diligit ea valde: qa tã chara habet ꝙ reliqua oĩa poſtponit illis. Et dixit hoc, ad ſignificandum ꝙ nõ ſola aĩa curã habet internoꝝ quaſi ſibi propriorum: ſed etiam ipſe homo pręponit illa & omnibus quæ corporis & quæ rerum &c. ſunt.

ℭ VVLGATA EDITIO.

Thau. APpropinquet deprecatio mea in conſpectu tuo domine: iuxta eloquium tuum da mihi intellectum.

Intret poſtulatio mea in conſpectu tuo: ſecundum eloquium tuum eripe me.

Eructabunt labia mea hymnum: cum docueris me iuſtificationes tuas.

Pronunciabit lingua mea eloquium tuum: quia omnia mandata tua ęquitas.

Fiat manus tua ut ſaluet me: quoniam mandata tua elegi.

Concupiui ſalutare tuum domine: & lex tua meditatio mea eſt.

Viuet anima mea & laudabit te: & iudicia tua adiuuabunt me.

Erraui ſicut ouis quę periit: quęre ſeruum tuum, quia mãdata tua non ſum oblitus.

ℭ IVXTA HEBRÆVM.

1 **Thau.** APpropinquabit clamor meus faciebus tuis domine: ſm uerbum tuum intelligere fac me.

2 **Thau.** Veniet ſupplicatio mea faciebus tuis: iuxta dictum tuum libera me.

3 **Thau.** Loquentur labia mea laudem: quia docebis me ſtatuta tua.

4 **Thau.** Reſpondebit lingua mea dictum tuum: quia omnia mandata tua iuſtitia.

5 **Thau.** Erit manus tua ad adiuuandum me: quia pręcepta tua elegi.

6 **Thau.** Concupiui ſaluti tuę domine: & doctrina tua, ſolatia mea.

7 **Thau.** Viuet anima mea & laudabit te: & iudicia tua adiuuabunt me.

8 **Thau.** Erraui quaſi agnus perditus: quęre ſeruũ tuũ, quia mãdata tua nõ ſũ oblitus.

APpropinquabit clamor meus. In hoc vltimo octonario ꝓpħa induit pſonã recognoſcẽtis ꝓprias vires ſic ꝙ ex hoc recurrit ad deũ ex gr̃a ꝓueniẽte. Et explicat illã in vltimo verſiculo. erraui quaſi agnus pditus. Recognoſcit hõ ꝓprias vires ꝓpriaq; opera: aſſimilãs ſe agno amiſſo, & opa ſua errori: hoc ẽ incertę vagatiõi. Nõ dicit ſicut ouis pdita (q̃ forte ſciret ex frequẽti vſu viarũ redire ad ouile) ſed ſicut agnus pditus, q nõ nouit redire ad caulas ouiũ: ad ſignificãdũ ignorãtiã. Et rurſus agno pdito ſe cõparat, ad ſignificãdũ periculum: quoniam expoſitus eſt periculis nõ ſolum luporum & raptorum, ſed etiam periculo inedię, ꝓpter abſentiam a ſuctione lactis. Et vere homo ſm naturales vires intellectus & animi ſicut agnus perditus errat: quoniam vagatur in operibus ſuis ſine lacte diuinæ doctrinę, & extra gregem ouium chriſti: impotens p ſeipſum ad gregẽ chriſti ouium peruenire. ℣ Quære ſeruum tuum. Ecce recurſus ad deum, profitendo impotentiam propriam, dum petit inquiri. Ac ſi aperte dicat. niſi me inquiras, remanebo perditus. Quia mandata tua non ſum oblitus. Gratiæ pręuenientis effectum allegat memoriam mãdatorum dei. Reſpice filium prodigum in euangelio ad ſe reuerſũ:

quia memoria mandatorum dei / reuerſio eſt ad ſe. Et ſi diligentius prudens lector notauerit, aduertet in hac perſona alterum gratię pręuenientis effectum: ſcilicet recurſum ad deum, dicendo quęre ſeruũ tuũ. Perſona itaq; recognoſcens id quod eſt in ſe propriatum uiriũ ac operationum, & quod habet ex gratia ꝑueniente, indigens gratia ſubſequente, eſt perſona huius octonarii. Et congruit fini huius pſalmi: quoniam par fuit vt in calce tam ſubtilis cõtẽplationis propheta rediret ad ſeipſum ad recognoſcendum propriam imbecillitatem: ne magnitudo reuelationis extolleret eum.

Tractatur autem hæc perſona dupliciter. Primo relata ad ſubſequentis gratię dona ſpectantia ad intellectum. Secundo ad ſpectantia ad affectũ. ¶ Appropinquabit clamor meus. Diſtans hæc pſona (vtpote agnus errãs) primũ petit ꝙ clamor ſuus appropinquet ad diuinã faciẽ, tanq̃ inſinuaturus ſuã neceſſitatẽ. Et intẽdit p hãc metaphorã acceptationẽ ſui recurſus ad deũ. ¶ Secũdum dictũ tuũ intelligere fac me. Primũ donũ ad quod obtinendum clamat, eſt intellectus non ſm doctrinas hominũ, ſed ſm verbũ dei. Nec dicit fac me intelligere hoc vel illud, ſed abſolute fac me intelligere, quęcũq; intelligenda ſunt, ſm verbum tuum, ſm regulã & lumen verborum tuorum. ¶ Veniet ſupplicatio mea. Non ſolum clamor appropinquet, ſed ſupplex ac miſerabilis petitio mea penetret ad faciem tuam: iuxta dictũ tuum, ita ꝙ liberes me iuxta dictum tuum, intellectum a me.

Loquentur labia mea laudem. Fructus doctrinę tuę in me erit laus tua. ¶ Rñdebit lingua mea. Alter fructus tuæ doctrinę in me erit locutio ad ꝓximũ. Rñdebit. n. lingua mea hoĩbus dictũ tuũ, multitudinẽ dictoꝶ tuoꝶ: qa oĩa mãdata tua ñ ſolũ iuſta ſed iuſtitia ſũt. Et itẽdit p hoc ꝙ edoctus a deo hẽbit materiã rñdẽdi irrefragabilẽ: qa oĩa mãdata dei ſunt ipſa iuſtitia. Hæc quo ad ptẽ intellectiuam.

Erit manus tua. Deſcriptis donis intellectus, dona tum virtutum in affectu tũ gratuiti diuini auxilii deſcribit. Gratia enim ſubſequens non ſufficit ad ſalutem, ſi in ſolis donis quę habitus ſeu virtutes animę dicuntur, ſiſtit: ſed integratur ex donis in anima & gratuito diuino auxilio. Cuius ſubtractione petrus negauit chriſtum, dauid cõmiſit adulterium, moyſes hęſitauit, & quicũq; lapſi ex charitate peccauerunt. ¶ De hoc gratuito auxilio ait depcatiue. Erit, pro ſit, manus tua ad adiuuandum me, vt perſeuerem in bono: quia pręcepta tua elegi, exequi.

Concupiui ſaluti tuę domine, & doctrina tua ſolatia mea. Attende donum gratię in electione operum ſm diuina pręcepta, in concupiſcentia ſalutis, in delectatione de doctrina ſeu lege dei.

Viuet anima mea. Vita animę charitas eſt: iuxta illud. tranſlati ſumus de morte in vitam quoniam diligimus. 1. ioan. 3. Et laudabit te. Superius dixit loquentur labia mea laudem: modo plus dicit, quanto interna laus pręſtat laude labiorum. Et iudicia tua, inferentia mihi mala poenę, adiuuabunt me. Et hoc ſpectat ad gratuitum dei auxilium, quo efficit ꝙ electis omnia cooperentur in bonum. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Canticum graduum. CXIX.

AD dominum quum tribularer clamaui: & exaudiuit me.
Domine libera animam meam a labiis iniquis: & a lingua doloſa.
Quid detur tibi aut quid apponatur tibi: ad linguam doloſam?
Sagittę potentis accutę: cum carbonibus deſolatoriis.
Hei mihi quia incolatus meus prolongatus eſt: habitaui cum habitantibus cedar, multum incola fuit anima mea.
Cũ iis qui oderunt pacem eram pacificus: cum loquebar illis impugnabant me gratis.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Canticum graduum. CXX.

1 AD dominum in anguſtia accidente mihi uocaui: & reſpondit mihi.
2 Propheta. Domine libera animam meam a labio falſitatis: a lingua doli.
3 Quid dabit tibi & quid addet tibi, lingua doli?
4 ecce quid Sagittas fortis acutas, cum prunis geneſtarum.
5 Hei mihi quia peregrinatus ſum prorogatim: habitaui cum tentoriis chedar.
6 Multa habitatio fuit ipſi animę meę: cum oſore pacis.
7 Ego fui pax: & quando loquar obſequio, ipſi bello ſe accingunt.

TItulus eſt. Canticum graduum. De quo nihil certi habeo. Aiunt enim in ſolẽnitatibus per ſingulos gradus templi deputatos ſingulos hos quindecim pſalmos decantãdos: & propterea hos. 15. pſalmos inſignitos titulo canticum graduum. Vel modus cantandi gradatim in iſtis ſignificatur.

Quicquid aũt de his gradibus ſit, nihil de materia pſalmi ex titulo habeť. ¶ Ex ipſo aũt pſalmo appa ret ꝙ hiſtorialis eſt. Nam perſona loquens deſcribit ſeipſam pacificam/in multis anguſtiis/profugam a perſecutione linguæ falſę & doloſæ/ & exaudiram a deo, perſecutoremq́ ſuum ſagittis & carbo/ nibus ardentibus punitum. In promptu autem extat hiſtoria omnium horum geſtorum, in da/ uide profugo & ſaule perſecutore multis ſagittis confoſſo/& deinde eius corpore combuſto in nemo re. ¶ Vnde materia pſalmi ad literam eſt liberatio dauidis a perſecutione ſaulis per eius mortem.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid ſe quãuis pacificum/profugum tamen ex falſa & doloſa criminatione/recurriſſe ad deum & liberatum morte ſaulis deſcribit.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

AD dominum in anguſtia. Diuidiť pſalmus in partes duas: ꝓpoſitiuã materię, & executiuã/ ibi domine libera. ¶ Proponit tria: ſcilicet recurſum ad deum/ad dominum vocaui. cauſam recur/ ſus: in anguſtia mihi/illata a ſaule. & gratiam diuinę liberationis: & reſpondit mihi/ facto liberando me de anguſtia.

¶ Domine libera. Incipit hic pars executiua tali ordine. Prĩo tractatur illa particula/ad dominũ vo caui. Secundo illa/& reſpõdit mihi/ibi quid dabit. Tertio illa/in anguſtia/ibi hei mihi. ¶ Vocat itaq́ deum. Domine libera animam meam/vitã meã quã eripere nititur ſaul, a labio falſitatis/dicẽdo me ini micũ ſibi & machinari aduerſus regnũ ſuum: vt patet. 1. reg. 22. A lingua doli. nõ ſolum falſum aſſerit/ ſed doloſe loquitur contra me: vt patet. 1. reg. 18. & . 19.

Quid dabit tibi. Completa oratione ad deum, tractatur illa particula/reſpondit mihi: deſcribendo fa/ ctum punitionis quo deus reſpondit ei puniendo ſaulem. Apoſtrophat itaq́ ad ſaulem. Quid dabit ti bi/ſauli, & quid addet tibi lingua doli/hoc eſt quid lucraberis ex lingua doloſa cõtra me. ¶ Sagittas for tis acutas. Ecce quid addet tibi lingua doli, acutas ſagittas fortis/hoc eſt multitudinis fortium phi/ liſtinorum. nam ad literam primi regum vlti. conſecuti ſunt ſaulem viri ſagittarii, & vulneratus eſt vehementer a ſagittariis. ¶ Cum prunis geneſtarum. De dictione hebraica interpretata geneſta/ rum/nõ eſt vſquequaq́ certũ qn poſſit interꝑtari iuniperoꝝ. nec defuerunt q interꝑtati ſint quercuum. Sed hoc parũ refert. deſcribit. n. ꝓpħa ad lr̃am alterũ qđ dixerat. ſ. qd addet tibi. Ecce qd addet tibi mor/ tuo: prunas geneſtarũ/vel &c̃. hoc eſt cõbureť corpus tuum geneſtis vel iuniperis. nõ ſepelieť honore re gio/nõ cõdietur aromatibus, ſed ꝑter morẽ cõbureť & in nemore ſepelietur: vt patet. 1. parali. 10. iuncto 1. reg. vltimo. ¶ Vbi nota non dicere prophetam ſaulem occiſum propter linguam doloſam: mor/ tis ſiquidem eius meritum. 1. para. 10. aſſignatur inobediẽtia diuini mandati & conſultatio pythoniſ/ ſe. Sed dicit ſagittationis & combuſtionis corporis meritum linguam doloſam.

Hei mihi. Tractatur hic illa particula/in anguſtia mihi: deſcribendo tum mala quæ perpeſſus eſt pro/ fugus. tum innocentiam ſuam: ne putares ꝙ pro crimine profugus fuerit. ¶ Dolendo itaq́ deſcribit peregrinationem doloris plenã, dicendo. hei mihi quia peregrinatus ſum prorogatim/non ſolũ pere/ grinatus ſum ſed prorogata eſt peregrinatio mea diutius. Quãuis nanq́ ſcriptum nõ ſit tempus pere/ grinationis dauidis: ex eo tñ ꝙ michol vxor eius tradita a ſaule alteri viro genuit illi alteri filios quinq́ anteq̃ reſtitueret dauidi mortuo ſaule, apparet multos annos prorogatam dauidis peregrinationem. Habitaui cũ tẽtoriis chedar. Chedar fuit filius iſmaelis: & fuit pater habitãtiũ in tẽtoriis. qui forte ſũt hodie iſti arabes: q nõ habitant in ciuitatibus aut domibus ſed in tentoriis. Et dixit hoc non ꝙ dauid habitauerit ſimul cũ illis, ſed ꝙ ſimilis factus eſt illis: qa. ſ. habitauit ſub diuo/in tentoriis/in ſpeluncis/ in nemoribus &c̃. vt facile colligiť ex hiſtoria primi regũ. ¶ Multa habitatio ipſi animę meę. Tertiũ malũ peregrinationis ſuæ deſcribit varietatẽ locoꝝ. prorogato ſiquidẽ peregrinationis tempori & ma lis habitaculis addit varietatem locorũ in quibus oportuit eũ habitare/nũc hic nũc ibi &c̃. ꝓpter perſe/ cutiones ſaulis. Multa habitatio/hoc eſt multitudo habitationũ, fuit ipſi aĩę meę/vitę meę. Familiare eſt huic prophetę deſcribere rerũ multitudinẽ numero ſingulari illius rei: vt multitudinẽ ouium ſepe appellat ouem &c̃. Et ſimiliter hic multitudinem habitationum appellauit multam habitationẽ. Et verę multę fuerunt habitationes dauidis profugi: nunc apud philiſtęos/nunc apud moabitas/ nunc in ceila/nunc apud ziphęos &c̃.

Cum oſore pacis. Declarat non ſolum ſuam innocentiam ſed etiam ſua officia erga ſaulem: vt intel ligas q̃ iniuſte profugus fuerit. Cũ oſore pacis/ſaule, ego pax/non ſolũ qñ cũ eo manebam ſed etiam in perſecutione: dũ bis potui illũ occidere & nolui. & qñ loquar, ipſi bello: hoc eſt & mea obſequia prouo/ cant ipſos ad bellũ cõtra me. nã ad literã quãto magis dauid recte ſe habebat obſequẽdo ſauli, tãto ma gis ſaul accẽdebatur ad bellũ: hoc eſt ad perſecutionẽ & occiſionẽ dauidis: vt patet clare. 1. reg. 18. Et qñ loquar/hoc eſt qñ obſequar (Qꝛ. n. loqui ſumatur pro obſequi, patet danie. 13. vbi dicitur. ſic facieba tis filiabus iſrael, & ille timẽtes loquebãtur vobis/hoc eſt obſequebãtur. Et futurũ loquar denotat per/ ſeuerantiam & multiplicationem obſequii) ipſi/ſaul & complices, bello/incumbebant/ad bellum con/ tra me ſe accendebant: hoc eſt ad occidendum me ſe parabant. Amen.

Quirauit

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Canticum graduum. CXX.

LEuaui oculos meos in montes: unde ueniet auxilium mihi.
Auxilium meum a domino: qui fecit cęlum & terram.
Non det in cõmotionem pedem tuum: neq; dormitet qui cuſtodit te.
Ecce non dormitabit neq; dormiet: qui cuſtodit iſrael.
Dominus cuſtodit te, dominus protectio tua: ſuper manum dexterã tuã.
Per diem ſol non uret te: neq; luna per noctem.
Dominus cuſtodit te ab omni malo: cuſtodiat animam tuam dominus.
Dominus cuſtodiat introitum tuum & exitum tuum: ex hoc nunc & uſq; in ſeculum.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Canticum gradibus. CXXI.

1 Populus. LEuabo oculos meos ad montes, unde ueniet auxilium meum.
2 Propheta. Auxilium meum a cum domino[4], factore cœlorum & terrę.
3 Non dabit lapſui pedem tuum: non dormitabit cuſtodiens te.
4 Ecce non dormitabit & non dormiet: cuſtodiens iſrael.
5 Dominus[4] cuſtodiens te, dominus[4] umbra tua: ſuper manum dexteram tuam.
6 Die ſol non percutiet te: & luna in nocte.
7 Dominus[4] cuſtodiet te ab omni malo: cuſtodiet animam tuam.
8 Dominus[4] cuſtodiet exitum tuum & introitum tuum: ex nunc & uſq; ęternum.

TItulus eſt. Canticum gradibus. Cur ſolus iſte inter quindecim hos titulos habeat gradibus in datiuo caſu, reſeruo ſpirituiſancto. ¶ Materia pſalmi ad populum iſrael determinata apparet. tum ex eo ꝙ in quarto verſiculo expreſſe dicitur, non dormiet cuſtodiens iſrael. tum ex eo ꝙ pſalmus iſte rememoratio eſt diuinarum promiſſionum in deuteronomio, ad adiuuãdum populum & tuendum ab inimicis & malis. ¶ Vnde materia pſalmi ad literam eſt confutatio populi iſrael timentis ſibi abſq; auxilio humanorum principum: monſtrando ſufficientiam & efficaciam diuinę cuſtodię.

¶ SVMARIVM EST.

¶ Populo iſrael timenti occurrit propheta, profitens auxilium ſuum eſſe deum: promittenſq; populo vigilantiam, vniuerſalitatem ac efficaciam diuinę cuſtodie.

¶ Perſonę loquentes ſunt populus & propheta.

LEuabo oculos meos. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuam, ibi ecce non dormitabit. ¶ Aduerte hic principium pſalmi conſtare ex dialogo inter populum & prophetam. introducitur ſiquidem populus manifeſtans animum ſuum recurrendi ad principes mundi pro auxilio contra hoſtes. Et ad ſimilitudinem hominis exiſtentis in campo & expectantis ſuppetias hominum tranſmontanorum, introducitur dicẽs. Leuabo oculos meos ad montes vnde veniet auxilium meum. talis enim homo leuat oculos ſuos verſus montes vt videat ſi apparent homines tranſmeantes montes ad auxilium ſuum. Et intendit per hanc metaphoram recurſum populi ad humanos potentatus: qui ob ſuam celſitudinem ſunt ſicut montes reſpectu aliorum. ¶ Auxilium meum. E regione occurrit populo volenti recurrere ad potentatus humanos propheta: profitẽs auxilium meum a cum domino faciente cœlos & terram. ¶ Vbi nota ꝙ non dicit auxilium meum a domino, ſed auxilium meum a cum domino: hoc eſt ab eſſe cum domino. Ita ꝙ ex hoc ſolo quod eſt eſſe cum domino, profitetur ſuum auxilium. Et intendit ꝙ non eſt opus alia conditione niſi hac vna, ſcilicet eſſe cum domino. Et vere ſic eſt: quoniam qui eſt cum deo habet deum pro ſe: & ſi deus pro nobis, quis contra nos? Et iob dicebat. pone me domine iuxta te, & cuiuſuis manus pugnet contra me. ¶ Aduerte quoq; q̃ melioris conditionis ſeipſum proferat propheta. Populus enim ſuſpenſo animo leuaturus erat oculos ad mõtes pro futuro auxilio: propheta autem profitetur auxilium ſuum in promptu eſſe, ex hoc ſolo ꝙ eſt cum deo. ¶ Et ne quaſi ſingulare priuilegium prophetę hoc intelligeretur, ſubiungit commune hoc ſibi & populo, dicendo populo. Non dabit dominus lapſui pedem tuum, non dormitabit cuſtodiens te. Et intendit per parabolam lapſus pedis tum vniuerſalem tum efficacem cuſtodiam. niſi. n. eſſet cuſtodia ſufficiens ad vniuerſa, & niſi eſſet efficax vſq; ad minima, nõ cuſtodiret etiam ab hoc minimo: ſcilicet a lapſu pedis. Ita ꝙ ſenſus eſt. non dabit lapſui etiam pedem tuum. Vigilantia autem diuinę cuſtodie proponitur dicendo. non dormitabit cuſtodiens te.

¶ Ecce non dormitabit. Incipit hic pars executiua tali ordine. Prio tractatur illa particula, non dormitabit. Secundo illa, non dabit lapſui pedem tuum, ibi dominus cuſtodiens. ¶ Ecce, in promptu, nõ

dormitabit, velut ex laſſitudine multę vigilię intercipiaꝶ ſomnò,& nō dormiet, velut ex ꝓpoſito vtens quiete ſomni:cuſtodiens iſrael, vt peculiarem populum ſuū. Et intēdit per hos duos modos dormiēdi excludere omne cōtrariū vigilantiæ diuinę cuſtodiæ quātū eſt ex parte dei cuſtodiētis.& vt vno verbo dicaꝶ, intendit vigilantiā cōtinuā.℄ Dn̄s cuſtodiens te.Declarata vigilantia diuinę cuſtodię,declarat vniuerſalitatē & efficaciā eiuſdē ꝓpoſitas in illa particula nō dabit lapſui pedē tuū.Et ꝓcedit tali ordine:ſcilicet aperiēdo primo duos generales modos diuinę cuſtodiæ.ſ.per modū vmbrę & per modum pugnę.Quos vt diſcernas,ordinato lſam ſic.Dn̄s cuſtodiēs te ſup manū dexterā:hoc eſt pſidēdo ſimul & aſſiſtēdo manui dexteræ tuæ.Et ſignificaꝶ cuſtodia p modū pugnę.manus enim dextera cuſtodit pugnādo.Dn̄s vmbra tua. Vbi clare explicaꝶ alter modus cuſtodię.℄ Die ſol nō pcutiet te,& luna in nocte.Exequiꝶ cuſtodiā p modū vmbrę vniuerſalē.ſ.die & nocte,& a ſole & luna.& efficacē:qa nō pcutiet:hoc eſt deo cuſtodiēte te p modū vmbrę,neq; ſol die ſuis radiis te pcutiet neq; luna ſuo lumine.eſt.n.valde nociua nō ſolū percuſſio ſolis ſed ēt lunę.Et intendit per hoc cuſtodiā populi ab oībus nocumentis ꝓueniētibus ex corporibus cœleſtibus & qbuſcunq; ſupioribus cauſis quantūcūq; excellētibus.℄ Dominus cuſtodiet te.Exequiꝶ alterꝫ cuſtodiæ modū.ſ.pſidēdo dexterę pugnāti.Ab oī malo.ecce vniuerſalitas maloꝝ.cuſtodiet aīam tuā, vitā tuā ſummū bonoꝝ.¶ Dn̄s cuſtodiet exitū tuū & introitū tuū.ſub qbus clauduntꝶ oēs opationes, paſſiones, occurſus &c̄.ex nūc & vſq; æternū. Vbi explicaꝶ vniuerſalitas temporū:ex nunc, ex quo incipis eſſe cū deo,& indeſinēter vſq; ęternū.ac p hoc non oportet te ſolicitū eſſe ad leuandū oculos in montes humanos vnde veniat auxilium tuum.Amen.

℄ VVLGATA EDITIO. ℄ Canticum graduum dauid. CXXI.

LEtatus ſum in iis quę dicta ſunt mihi:in domum domini ibimus.
Stantes erant pedes noſtri:in atriis tuis hieruſalem.
Hieruſalem quę ędificatur ut ciuitas: cuius participatio eius in idipſum.
Illuc enim aſcenderunt tribus tribus domini teſtimonium iſrael:ad confitendum nomini domini.
Quia illic ſederunt ſedes in iudicio:ſedes ſuper domum dauid.
Rogate quę ad pacem ſunt hieruſalem:& abundantia diligentibus te.
Fiat pax in uirtute tua:& abundantia in turribus tuis.
Propter fratres meos & proximos meos:loquebar pacem de te.
Propter domum domini dei noſtri:quęſiui bona tibi.

℄ IVXTA HEBRÆVM. ℄ Canticum graduum dauidi. CXXII.

1 Propheta. LEtatus ſum in dicentibus mihi. Vox dicentium. domum dn̄i ibimus.
2 Propheta. Stantes fuerunt pedes noſtri,in portis tuis hieruſalem.
3 Hieruſalem quę ędificata [erit] ut ciuitas:ꝙ coniuncta ipſi [domui dei] ſimul.
4 Qꝛ illuc aſcenderūt tribus tribuū dn̄i teſtimonium iſraeli:ad confitendum nomini dn̄i.
5 Quia ibi ſteterunt ſedes iudicio:ſedes domui dauid.
6 Petierunt [ſedeo] pacem hieruſalem: [ideo] quieſcent amatores tui.
7 Erit pax in antemurali tuo:quies in palatiis tuis.
8 Propter fratres meos & ſocios meos:loquar, iam pax in te.
9 Propter domum domini dei noſtri:quęram bonum tibi.

TItulus eſt.Cāticum graduū dauidi.De quo vt ſupra:hoc adiecto ꝙ exprimiꝶ nō ſolum autor pſalmi dauid,ſed quodāmodo materia.vt enim clare pſalmus ipſe præ ſe fert,determinatus eſt ad ciuitatē hieroſolimitanā vt illius materiā.Dauid ſiquidē vir prudēs, diu ante concępiſſe videꝶ vt in loco hieruſalē cōſtitueret ciuitatē regiā.In cuius ſignū ꝙprimū fuit rex(nō iudę ſed iſraelis)inuaſit iebuſeū habitatorē hieruſalē,& conſtituit ibi ſedē ſuā.nec hoc cōtentus poſuit in ea arcā dn̄i, parato ibidem tabernaculo.nec adhuc cōtentus deliberauit ædificare ibi templū domini:prudēter arbitratus futurū firmamentum ciuitatis & regiæ ſedis ex templo domini ibi ędificato:ſicut rei probauit euentus.¶ Magnificatio itaq; hieruſalem ex templo domini ibidem, eſt ad literam principalis materia pſalmi:qui te

tus occupatur circa ſtatum ciuitatis hieroſolymitanę.

ℭ SVMMARIVM EST.

ℭ Dauid intelligens ſtabilitum iri ꝙ hieruſalem eſſet ciuitas diuina propter templum/regia propter
ſedem regalem/& conſequenter pacis & abundantiæ & boni,lętatus eſt.
ℭ Perſona loquens propheta eſt.

LEtatus ſum.Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materiæ,& executiuam/ibi ſtantes
fuerunt.ℭ Proponit duo:ſcilicet lętitiam propriam/lætatus ſum:& rationem lætitiæ.in dicenti/
bus mihi/hoc ſcilicet,domum domini ibimus.Per quæ verba promittitur non ædificatio templi,ſed
(quod plus eſt)vſus ædificati templi:ire ſcilicet ad templum.Et dicit ibimus,ad ſignificandum proxi/
me hoc futurum:vtpote ꝙ nos ibimus ad templum/ꝙ videbimus templum diebus noſtris ædificatũ.
Nec dicitur in domum domini ibo ſed ibimus:quia in rei veritate ipſe dauid non erat iturus ad tem/
plum:vtpote ædificãdum poſt mortem eius a filio ipſius.Sed illa generatio/hoc eſt illi qui tunc viue/
bant ituri erant ad templum.nam in breui tempore(ſeptem ſcilicet annorum ſpatio)ædificatum eſt
templum:ita ꝙ anno vndecimo regni ſalomonis perfectum eſt templum.ℭ Qui autem fuerint dicen
tes dauidi/in domum domini ibimus,ſcriptum non eſt.intelligendi tamen videntur prophetę:puta
nathan & gad.& etiam quia poſt vocem propheticã nathan ſcriptam.2.reg.7.oẽs probabãt ac lauda/
bant ꝙ templũ ædificaret in hieruſalem:& ꝓpterea ex cõi approbatione lætabatur.

ℭ Stantes fuerunt.Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractatur illa particula/domum do
mini ibimus.deĩde illa/lętatus ſum/ibi hieruſalem.ℭ Tractat itaqꝫ locum templi:ꝙ ſcilicet erit in hie
ruſalem.Et ab effectu explicat illum,apoſtrophando ad hieruſalem ꝙ pedes noſtri fuerunt ſtantes iñ
portis tuis.Conſuetudo ciuitatum erat habere in portis locum publicum inſigniorem,in quo manẽ/
bant die non ſolum ciues communes ſed magnates & reges:vt facile colligitur ex ſacris hiſtoriis,in
quibus geſta in portis deſcribuntur.Et hic etiam mos ſeruatus eſt in hieruſalem anteꝗ̃ eſſet ibi domus
domini:ſed conſtructo in ciuitate hieroſolymitana templo/iam portarum locus non erat inſignior:ſed
concurſus qui alias fuerat ad portas/deuolutus eſt ad templum domini.Et hæc deuolutio ſignificatur
dicendo ad hieruſalem.O hieruſalem ſtantes fuerunt/hactenus,pedes noſtri in portis tuis/manſimus
in portis tuis tanꝗ̃ in loco celebriori:deinceps autem ibimus domum domini.ℭ Hieruſalẽ quę ędifi
cata.Continuatur materia lętitię:deſcribendo magnificationem hieruſalem tum ex templo domini
in ea,tum ex ſede regia ibidem.O hieruſalem quæ ædificata/es & amplius eris,vt ciuitas:nõ qualiſcũqꝫ
ſed ꝙ coniuncta ipſi/domui dei/de qua ſupra dictum eſt domum domini ibimus.coniuncta autẽ ipſi/
non qualitercunqꝫ,ſed ſimul:hoc eſt ita ꝙ ciuitas ipſa contineat intra ſe templum domini.Vbi clare
deſcribitur dignitas ciuitatis ex continentia templi.& inſinuatur qualitas/vt decet ciuitatem non vi/
cinam templo ſed ſimul cum templo:hoc eſt continentem templum.Notanter autem non dixit ciui/
tatem continere domum dei/ſed iunctam illi ſimul:vt ſignificaret ciuitatem pẽdere a templo/& in hoc
magnificari ꝙ eſt ſimul cum templo dei.ℭ Quia illuc aſcenderunt.Deſcribit conſequenter gloriam hie
ruſalem ex concurſu omnium populorum filiorum iſrael ad templum.Et ordinanda eſt ſic litera.Quia il
luc/appoſitiue teſtimonium iſraeli,aſcenderunt tribus tribuum domini ad confitendum nomini do/
mini.Aduerbium enim illuc demonſtrat templum domini ſeu ciuitatem ratione templi.Quod appel
latur teſtimonium iſraeli,quia ſucceſſit loco tabernaculi teſtimonii ſeu fœderis.ſic enim appellatũ eſt
tabernaculum a moyſe factum:vt patet exo.33.quia inde diuinum teſtimonium diuini fœderis exhi/
bebat populo iſraeli.vel quia in eo cõtinebatur teſtimonium exhibitum populo iſraeli:quoniam cõ/
tinebatur in eo vrna mãnę/in teſtimonium alimonię in deſerto,& virga aaron/in teſtimonium ſacer/
dotii,& lex/in teſtimonium fœderis inter deum & populum.Appellantur autem vniuerſi iſraelitę tri/
bus tribuum domini/ad ſignificandum vniuerſas tribus iſrael ex dignitate electionis diuinæ.Dicẽdo
enim tribus abſqꝫ limitatione/oẽs comprehendit,non quarũcunqꝫ nationum ſed tribuũ domini:hoc
eſt tribuum electarum a domino/tribuum dicatarum domino:quæ ſunt.12.tribus iſrael.hæ enim aſcẽ/
dunt ad confitendum nomen domini.pręceptum ſiquidem erat legis vt ter in anno venirent omnes
ad domum domini:vt patet exo.23.ℭ Quia ibi ſteterunt ſedes.Subiungitur dignitas hieroſolymita/
nę ciuitatis ex ſede regia ibidem conſtituta.Quia ibi/in ciuitate hieroſolymitana,manſerũt ſedes/rega
les,iudicio/dicendo:hoc eſt ad dicendum ius omni populo(reges enim tunc temporis exercebãt offi/
cium iudicis:vt patet in geſtis dauidis/& etiam ſalomonis iudicantis inter duas meretrices)ſedes in/
quam ſtabilitę domui/genti/ſucceſſioni,dauid.Firmatum enim erat regnum dauidis etiam pro filiis
& nepotibus & deinceps/ex promiſſione diuina facta per nathan prophetam.Et propterea dixit/ſedes
domui dauid.Et ad literam etiam erat ſtabilitus locus regię ſedis hieruſalem.

Petierunt pacem hieruſalem.Sedes regię ſtabilitę domui dauidis/non ſolum ad iudicium facien
dum ſed ad pacem ciuitatis intendere deſcribuntur:dum de eis dicitur ꝙ petierũt pacem ciuitatis hie/
roſolymitanæ.Et per hoc deſcribitur ad literam ꝙ ab initio quando dauid venit inſtituturus ſedem re/
giam in hieruſalem/venit pacificus,non quærens malũ ciuitatis ſed bonum.ex culpa autẽ reſiſtentiũ

eis accidit bellum. dicitur enim. 2. reg. 5. ꝙ multi iebuſęi reſtiterunt dauidi, non ingredieris huc &c̄. & ppterea oportuit dauidem vi armorum ſubiicere ſibi hieruſalem. Quia ergo quantū in ipſo eſt, pacem non ſolum voluit ſed petiit dauid, ideo dicitur ꝙ ſedes regię petierunt pacem hieruſalem. Et ſignificanter deſcribūtur ſedes petētes pacē, quia pacem petierunt ad collocandum ſedem regiam in hieruſalem. ¶ Quieſcent amatores tui. Aduerte hic dilatam conſtructionem literæ a principio tertii verſiculi huc uſq. Ibi enim incoepit o hieruſalem & interpoſitis relatiuis & coniunctionibus, modo ſubiungit alloquendo hieruſalem, quieſcent amatores tui. Acſi aperte diceret. O hieruſalem quia es ciuitas templi dei, ad quam &c̄. quia eſt in te ſedes regia faciens iudicium & ſtudioſa pacis, ideo quieſcent amatores tui, hoc eſt quietem in te inuenient. Erit pax in antemurali tuo, quies in palatiis tuis. Non ſolum amatores tui vndecunq quieſcent in te, ſed erit quies in magnatibus & pax in toto populo habitante vſq ad antemurale.

Propter fratres meos. Studium regium ad pacem & bonum hieruſalem nunq̄ defuturum deſcribitur, reddendo rationem prædictorum. Dauid enim rex reddit rationem naturalem. propter fratres meos, ſanguine iunctos, & ſocios meos, iunctos vinculo ſocietatis. Et appellat ſocios aut omnes ciues hieroſolymitas: aut potius illos qui fuerāt cum eo in deſerto quum vagaretur profugus a facie ſaulis. qui magnates effecti habitabant in ciuitate regia: vt par eſt credere. Aut (quod non minus quadrat hiſtoriæ) appellat ſocios ſuos quoſdam iebuſęos quibus gratum fuerat ꝙ dauid haberet hieruſalem in ſedem regiam: quiq nunciauerant ei ꝙ erant iebuſęi aliqui prępotentes obſtantes, quos appellarunt cęcos & claudos. quos oportebat debellari a dauide: alioquin non obtineret intentum. Propter iſtos inquam iebuſęos beneuolos mihi velut ſocios meos, loquar iam pax in te, iam eſt tempus pacis tuæ. ¶ Propter domum. Altera ratio reuerentiæ diuinæ. Propter domum domini dei noſtri, exiſtētem in te, quæram bonum tibi. Et adducit has rationes non ſolum ad reddendam rationem antedictarum quietum & pacis: ſed ad excludendum ſuſpitionem a hieroſolymitis de non perſeuerātia pacis & boni ciuitatis. Acſi dixiſſet. nō propter vos qui non meremini, ſed propter fratres meos & ſocios meos & ꝓpter domū dn̄i dei noſtri perſeuerabo faciens pacem & quęrens bonum ciuitatis. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Canticum graduum. CXXII.

AD te leuaui oculos meos: qui habitas in cœlis.
Ecce ſicut oculi ſeruorum: in manibus dominorum ſuorum.
Sicut oculi ancillę in manibus dominę ſuę: ita oculi noſtri ad dominum deum noſtrum donec miſereatur noſtri.
Miſerere noſtri dn̄e miſerere noſtri: quia multū repleti ſumus deſpectiōe.
Quia multum repleta eſt anima noſtra: opprobriū abūdantibus, & deſpectio ſuperbis.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Canticum graduum. CXXIII.

es
1 Propheta. AD te leuaui oculos meos: qui ſedens in cœlis.
2 Ecce ſicut oculi ſeruorum ad manum dominorum ſuorum, ſicut oculi ancillę ad manum herę ſuę: ſic oculi noſtri ad dominum deum noſtrum uſquequo miſerebitur noſtri.
3 Miſerere noſtri domine miſerere noſtri: quoniā multum ſaciati ſumus deſpectione.
est ſumus ſumus
4 Multa ſacietas ipſi animę noſtrę: illuſio quietorum, deſpectio ſuperbis.

TItulus eſt. Canticum graduum. De quo vt ſupra.
¶ Circa materiam pſalmi eſt aliquid certū & aliquid ambiguū. Certū eſt ꝙ pſalmus iſte eſt oratio populi veteris teſtī oppreſſi deſpectione & irriſione. Et qdē ꝙ pſona loquens in hoc pſalmo, his malis non ſolum oppreſſa ſed plena ſit mali, clare pſalmus teſtatur. Qꝫ vero perſona hæc non ſit ſingularis homo ſed vna multitudo, ex eo patet ꝙ in primo verſiculo incipit a ſingulari, dicēdo leuaui oculos meos: dein de ſemper loquit̄ pluraliter, hoc eſt per ꝓnomē noſtri, & aīa noſtra. ¶ Qꝫ autē multitudo hæc veteris ſit teſtī, impfectio affectus teſtat̄. magnifacit.n. hæc mala tēporalia irriſionis & deſpectionis: & tātifacit ꝙ oculos ſuſpēſos tenet ad deū vſquequo deus ſubleuet ab hac miſeria. Talis ſiqdē affectus nō quadrat pfectioni ſtatus noui teſti: cuius nō ſolū pfectiores patres ibāt gaudētes qm̄ digni habiti ſunt ꝓ noīe ieſu cōtumeliā pati, ſed & alii cū gaudio ſuſcęperūt rapinā bonoꝝ ſuoꝝ: vt patet ad hebr. 10. Statui āt veteris teſti (in quo tēporalia bona ꝓmittebant̄) cōſonat. ¶ Ambiguū aūt eſt ſi pro aliquo certo & pro quo determinato tempore propheta loquit̄: quia hęc duo mala deſpectionis & irriſionis, ſæpe populo illi accidiſſe videntur, ſicut & paupertas, quæ homines ridiculos facit.

¶ Materia igiť & ſummarium pſalmi eſt multitudo repleta deſpectione & iriſione, ſuſpiciens ad deũ vt miſericorditer ſubueniat.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

Ad te leuaui. Diuidiť pſalmus in ptes duas: ppoſitiuã materię, & executiuam, ibi ecce ſicut oculi. ¶ Proponiť pſona recurrẽs ad deũ ad ſilitudinẽ leuãtis oculos corporeos verſus cœlũ, tãq̃ ad hominẽ reſidẽtẽ in cœlis. Et ſignificať p hoc recurſus iterior ſm affectũ mẽtis ad deũ. Qui ſedẽs, ſupple es, in cœlis. Humano more de deo loquẽdo, deſcribit ipm ſedẽtẽ in cœlis. Et ad lraм ſatiſfacit vulgo, ipotẽti cogitare eẽ aliqd qđ nullibi ſit. Et veritas locutioni rñdens eſt. q ẽt in cœlis ſedẽs es. Deus. n. vbiq̃ ſedet. & hoc ad excellẽtiã eius ſpectat ꝙ ẽt i cœlis ſedeat: hoc ẽ qete regnet ac iudicet. Hęc. n. oĩa ſedeť ſecũ fert: qm̃ ſedes, qetis eſt, regis & iudicis. Et nihilominus ſpãl'r dť in cœlis ſedẽs, rõne manifeſtioꝝ effectuũ diuinoꝝ: qa in cœlis oĩa ſic ordinate procedũt vt diuinã præſentiam præ ſe ferant.

¶ Ecce ſicut oculi. Incipit hic ps executiuã tali ordine. Prio tractať illa particula, ad te leuaui oculos meos, quãtũ ad modũ leuãdi oculos. Secũdo quãtũ ad cãm, ibi miſerere nr̃i. ¶ Modus leuandi oculos explicať quãtũ ad duo. ſ. quãtũ ad ſubiectionẽ ex ſilitudine ſeruoꝝ & ancillaꝝ, nõ audacter exigẽtiũ neceſſaria ad victũ, ſed vt ſeruos & ancillas decet dirigentiũ & leuantiũ oculos verſus manus dñi ſeu herę vt porrigant ſibi neceſſaria. & quantum ad perſeuerantiam, dicendo vſquequo miſerebiť noſtri.

Miſerere noſtri. Tractať hic cã leuãdi oculos, explicãdo miſeriã. Qm̃ multũ ſaciati ſumus deſpectione, multa ſacietas ipſi aię nr̃æ: hoc eſt multitudo ſacietatũ diuerſaꝝ iniuriaꝝ iã eſt ipſi aię nr̃æ, vitę noſtrę. Vnico verbo deſcribere voluit & innumerabilẽ multitudinẽ & magnitudinẽ (vtpote vſq̃ ad ſacietatẽ) iniuriarũ. ⁋ Illuſio quietoꝝ, deſpectio ſuperbis. Subiungit generali ſacietati iniuriarum duas in ſpecie. Alterã ꝙ ſumus illuſio quietoꝝ: hoc eſt ꝙ illudimur ab hominibus quietis, ocioſis, delicioſis. Alterã ꝙ ſumus deſpectio ſupbis: hoc eſt ꝙ deſpicimur a diuitibus ſupereffluentibus, & ppterea ſupbientibus. Et ſpecificauit has duas iniurias (qm̃ itolerabiliores ſunt) ad ꝓuocãdũ dei miſericordiã. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Canticum graduum. CXXIII.

Niſi quia dominus erat in nobis dicat nũc iſrael: niſi qa dñs erat in nobis.
Cum exurgerent homines in nos: forte uiuos deglutiſſent nos.
Cum iraſceretur furor eorum in nos: forſitan aqua abſorbuiſſet nos.
Torrentẽ ptrãſiuit aĩa nr̃a: forſitã ptrãſiſſet aĩa nr̃a aquam itolerabilem.
Benedictus dñs: qui non dedit nos in captionem dentibus eorum.
Aĩa nr̃a ſicut paſſer erepta ẽ de laqueo uenãtiũ: laqueus cõtrit⁹ ẽ & nos liberati ſumus.
Adiutorium noſtrum in nomine domini: qui fecit cœlum & terram.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Cãticum graduum dauidi. CXXIIII.

1 Iſrael. Niſi dominus⁴ ꝙ fuit nobis. Propheta. dicet nunc iſrael.
2 Iſrael. Niſi dominus⁴ ꝙ fuit nobis: exurgente ſuper nos homine.
3 Tunc uiuos abſorbuerunt nos: furente irã eorum in nos.
4 Tunc aquę illuerunt nos: flumen tranſiuit ſuper animam noſtram.
5 Tunc tranſiuit ſuper animam noſtram: aqua † ſuperbiarum. († aquę)
6 Benedictus dominus⁴: ꝙ non dedit nos prędam dentibus eorum.
7 Aĩa nr̃a quaſi paſſer euaſit de laqueo aucupum: laqueus fractus eſt, & nos euaſimus.
8 Auxilium noſtrũ in noĩe domini⁴: factoris cœlorum & terrę.

Titulus eſt. Canticum graduum dauidi. De quo vt ſupra.

¶ Circa materiã pſalmi eſt aliqd certũ & aliqd ambiguũ. Certũ ſiqdem eſt ꝙ iduciť in hoc pſalmo populus iſrael recognoſcẽs ſe diuino auxilio euaſiſſe periculũ occiſionis ab hoĩe in furore: periculũ autẽ tale ꝙ fuit fere occiſus, ꝙ fuit ſicut auis iam laqueo capta quæ euaſit qa laqueus fractus eſt. Q̃r. n. populus iſrael ſit qui hic iduciť, patet ex principio pſalmi: in quo clare ꝓpheta itroducit populũ iſrael dicturũ. dicet nunc iſrael, niſi ꝙ dñs fuit nobis &c̃. Hoc eſt ergo certũ de materia pſalmi. ⁋ Ambiguum aũt eſt quę hiſtoria hic tangať. Cõſiderãdo autem ꝙ dauid inducit populum ꝙ nunc dicet gratias ob euaſionem a periculis, apparet ꝙ tanq̃ tunc (tempore ſcilicet ipſius dauidis) euaſerit populus talia pericula. Quocirca beneficium diuinum præſtitum populo regnante dauide, pro quanto non vna pars iſrael ſed vniuerſus iſrael euaſit ſecurus a periculo vlterius ſeruiendi moabitis, ſyris, philiſteis & cęteris circumuicinis gentibus, quibus prius ſeruierant (vt patet in libro iudicũ & primo regum) eſt materia pſalmi huius ad literam. quadrant ſiquidem huic ſenſui omnia.

¶SVMMARIVM EST.

¶Cantat dauid populū iſrael recognoſcentē tp̄e regni eius bñficiū diuinū quo ereptus eſt a periculis ſeruiendi vlterius gētibus circūuicinis:a quaꝝ dñatu euaſerunt dño frāgente ꝑ dauidem illarū vires.

¶Perſonæ loquentes ſunt propheta & iſrael.

N Iſi dñs.Diuidit pſalmus in ptes duas:ꝓpoſitiuā materię,& executiuā/ibi furēte.¶Proponit.dicet nūc iſrael.Aduerbiū nūc demōſtrat tēpus regni dauidis iā ſecuti/quo cōditus eſt pſalmus.Iſrael nomē eſt ipſius populi hebręi.¶Niſi dñs ꝙ fuit nobis.Ecce qd dicet,niſi ꝙ dñs fuit nobis/bis repetēdo ad exaggerationē gratitudinis:exurgēte ſup nos hoīe,tunc viuos abſorbuerūt nos.magnitudinē ꝑiculi a quo liberatus eſt ꝓponit.Et itēdit ꝑ hoīem multitudinē hoīum.Et ꝑpea trāſit a ſingulari ī plurale:ab exurgēte hoīe ad multos q abſorbuiſſent eos.Significāter āt dicit ſup nos/ꝑꝑ ꝑtātē magnā qua iſurrexerūt aduerſus eos,& ſępe ſupauerūt illos.¶Circa ordinē lrę aduerte duas trāſpoſitiōes. Altera ē ꝙ ichoari debet.dicet nūc iſrael.Altera eſt ꝙ vbi dr̄ niſi dñs ꝙ fuit nobis/trāſpoſita eſt cōiūctio ꝙ:nā ordināda eſt ſic.niſi ꝙ dñs fuit nobis.metri.n.cā hmōi trāſpōnes cōtigūt.¶Aduerte quoqꝫ modū loquēdi lingue hebreę/dicēdo tūc viuos abſorbuerūt nos:quū nō itēdāt ſignificare ꝙ abſorbuerūt,ſed ꝙ niſi dñs affuiſſet abſorbuiſſent.qđ in lingua latina dicimus tūc abſorbuiſſent nos.Hebręi enim omni carentes præterito præterq̄ indicatiui/illo vtunt.Et hoc idem intelligas in cōſequentibus huius pſalmi.Et deſcribit viuos abſorbendos velut a marinis beluis,ad ſignificandam integritatem periculi:quia ſcilicet fuerant in periculo ne ex toto perirent ſicut qui viui abſorbentur.

¶Furente ira coꝝ in nos. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractat illa particula/exurgēte hoīe &c̄.Secūdo illa/niſi dñs/ibi bñdictus dñs.¶Tractat itaqꝫ magnitudo ꝑiculi ex ſiītudine aquarū duplr.Primo ad ſiītudinē aquaꝝ ipetu ſupuenietiū:vt ſepe cōtigit ex mōtibus. Furēte ira coꝝ ī nos (magnitudo ipetus ꝑ hoc ſignificat)tūc aq̄ illuerūt nos.Intellige ꝓ illuiſſent nos:hoc eſt coopuiſſent ſubmergēdo.aqua.n.nō illuit niſi qđ ſubtus eā eſt.¶Flumē trāſiuit ſup aīam nr̄am.Altera ſiītudo eſt creſcētis fluminis cū ꝑiculo iuxta habitātiū.Flumē tranſiuit ſup.i.iuxta,aīam nr̄am/vitā nr̄am:hoc eſt cum ꝑiculo vitę nr̄ę.Tunc trāſiuit/ꝓ trāſiſſet,ſup aīam noſtram aqua ſuperbiarum: hoc eſt aqua ſupexcedens & ſubmergens vitam noſtram.In hebręo habetur aquæ in numero plurali.Et ſignificant per has ſimilitudines ꝑicula irreparabilis ſeruitutis populi:ſicut abſorptus & ſubmerſus/irreparabilis eſt.

Benedictus dñs. Tractat hic illa particula/niſi dñs &c̄.grās agēdo deo.ita ꝙ duo in hac grātiāctione explicat.ſ.liberatorē deū/nō dauidē/nō fortes illius:& modū quo liberati ſūt.¶Liberatorē icipiūt ſignificare,laudādo deū ꝙ nō dedit nos ꝑdā dētibus coꝝ.In quo q afere tēdūt ad ꝑdā dētibus vorādā/aſſimilant hoſtes feris & populus iſrael ꝑdę:eo ꝙ ſicut fera ad ꝑdā/ita gētes illę ad ppl'm ſe hēbāt,vorātes libertatē & oīa illoꝝ bona.Et itēdit ꝑ hoc ſignificare ꝙ deus nō ꝑmiſit illos cōſumi:hoc eſt.n.nō dari in ꝑdā dētibus cōſumēdā.¶Vn̄ declarādo hoc ſubdit.Aīa nr̄a/vita nr̄a,quaſi paſſer euaſit de laqueo aucupū.Dictio hebraica iterp̄tata euaſit/ſi latinitas ꝑmitteret ſonat euaſa.Deſcribit ꝑ hāc metaphorā modū quo populus euaſit de ꝑiculo,aſſimilās vitā populi paſſeri q euaſit de laqueo.Et ſubiūgit modū quo euaſit.laqueus fractus eſt,& nos euaſimus. Potētiā pricipū detinētiū ppl'm iſrael in ſeruitute ad hoc vt ꝑpetuo ſeruirēt,vocat laqueū detinētē/ſed fractū ꝓ populi liberatione. ¶Auxiliū noſtrū/ad fractionē laquei,in noīe dñi factoris cœloꝝ & terræ.Dicēdo auxiliū noſtrū/ſignificat ipſos coopatos ad frāgendū laqueū,inixos tñ diuino auxilio/inocādo diuinū nomē.qa vere ſic fuit:dauidis ſiqdem prælia omnia qbus confregit potētias oīum vicinarum gentium/fuerunt innixa diuino auxilio.Amen.

¶VVLGATA EDITIO. ¶Canticum graduum. CXXIIII.

QVi confidunt in domino/ſicut mons ſion:non commouebitur in æternū qui habitat in hieruſalem.

Mōtes ī circūitu ei9/& dñs ī circūitu ppl'i ſui:ex hoc nūc & uſqꝫ in ſęculū.

Quia nō relinquet dominus uirgam peccatorum ſuper ſortem iuſtorum: ut non extendant iuſti ad iniquitatem manus ſuas.

Benefac domine:bonis & rectis corde.

Declinātes aūt in obligationes adducet dñs cū operātibus iniquitatē:pax ſuper iſrael.

¶IVXTA HEBRÆVM. ¶Canticum graduum. CXXV.

1 Propheta. COnfidentes in domino [erūt] ſicut mōs ſion: [qui] nō labet/ [et] æterno ſedebit.

2 Hieruſalem [eſt ſicut] montes in circumitu ipſi: & dominus in circumitu populo ſuo ex nunc & uſqꝫ æternum.

3 Quia non requieſcet uirga impietatis ſuper ſortem iuſtorum: propterea non extendẽt iuſti in iniquitate manus ſuas.

4 Benefac domine[4]: bonis & rectis corde ſuo.

in obliquitates ſuas

5 Et declinantes obliquitatibus ſuis/deducet eos dominus[4] cum operantibus iniquitatis: pax ſit ſuper iſrael.

TItulus eſt. Canticum graduum. De quo vt ſupra.

¶ Circa materiam pſalmi aduerte ꝙ ante regnum dauidis omnes ciuitates iſrael erant indifferentes: poſtq̄ autem populus iſrael vidit regem dauidem ſtabiliſſe firmitate perpetua hieruſalem pro ciuitate regia ſimul & diuina ratione templi, occaſionem habuit cogitandi & murmurandi ꝙ ciuitate hieroſolymitana munita ab hoſtibus/reliquus populus aliarum ciuitatum pateret ſuperuenientibus hoſtibus. Vnde ad occurrendum huiuſmodi cogitationi ſeu murmuri editus eſt pſalmus iſte: declaratorius ꝙ vniuerſus populus iſrael modo confidat in domino/durabit & habitabit ſecurus ſicut mons ſion & hieruſalem. Hanc eſſe ad literam intentionem & materiam pſalmi/ipſe pſalmus clare monſtrat: aſſimilans confidentes in domino/monti ſion &c̄.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Confidentes in domino erunt ſicut mons ſion/immutabilis & habitans in æternum: quia dominus circumcirca cuſtodit populum ſuum ſic ꝙ alienus princeps non dominabitur ei: iniquos autem abducet de terra quam dedit eis.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

COnfidentes in domino. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuam/ibi hieruſalem. ¶ Proponit ſimilitudinẽ inter confidentes in domino ex vna parte/& montem ſion ex altera parte. Confidentes in domino/vbicunq; habitantes, ſupple ſunt ſicut mons ſion. Et explicans penes quid attenditur hæc ſimilitudo, ſubiungit. non labetur, æterno ſedebit. Secundi paralí. 33. dicit deus de monte ſion. In domo hac & in hieruſalem quam elegi de cunctis tribubus iſrael/ponam nomen meum in ſempiternum. Huiuſmodi enim promiſſio hic deſcribitur dicendo. non labetur/a ſtatu ſuo, ſed ſedebit/quieſcet, æterno. Hoc idem intendit propheta applicandum ad confidentes in domino. eſt enim imperfectus ſermo. Et ſenſus eſt. Confidentes in domino ſunt ſicut mons ſion, qui non labetur/qui æterno ſedebit: hoc eſt etiam confidentes in domino non labentur, in æternum ſedebunt. aliter non eſſent ſicut mons ſion habens iſtas conditiones. Vnde & in allegato textu ſubiungit deus: Et mouere non faciam pedem iſrael de terra quam tradidi patribus eorum (ecce ſtabilitas ſimilis promiſſa toti iſrael) ita duntaxat ſi cuſtodierint facere quæ præcepi eis per manum moyſi. Propter hanc enim conditionalem propheta non dixit/populus iſrael ſicut mons ſion, ſed dixit confidentes in domino: ad includendam conditionem appoſitam a deo. nam confidentes in domino ſunt cuſtodientes mandata dei.

¶ Hieruſalem. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo declaratur illa particula ſicut. Secundo declaratur illa particula non labetur/ibi quia non requieſcet. Tertio declaratur illa particula/confidentes in domino/ibi benefac. ¶ Reddit itaq; rationem ſimilitudinis inter montem ſion & cõfidentes in domino. Hieruſalem. fac ibi punctum. hoc eſt ſic eſt munita, montes in circũitu ipſi/hieruſalem. ⁋ Vbi aduerte duo. Alterum ꝙ pro ſynonymis in ꝓpoſito vtitur propheta ſion & hieruſalem: quoniam vna & eadem erat ciuitas, cuius vna pars vocabatur mons ſion: in qua erat domus regia, & in cuius ſummitate ędificatum eſt templum. Alterum ꝙ occaſio murmurandi inſinuatur, quia hieruſalem erat munita montibus in circũitu: ac per hoc ex naturali ſitu munita. Hinc enim ratio murmuris: tanq̄ rex locauerit ſe & ſuos in loco munito/& reliquus populus dimiſſus ſit vtcunq;. ¶ Et dominus in circũitu populo ſuo, e regione ad montes hieruſalem/dicit & dominus. Vbi perſpice ſimilitudinem incomparabilem. Hieruſalem habet pro munimine montes in circũitu: populus dei habet pro munimine dominum in circũitu. quanto ergo dominus præſtat montibus, tanto munimen populi excellentius eſt munimine hieruſalem. Ex nunc & vſq; æternum. Quia montes perpetuo munimini ſunt hieroſolymitanis, oportuit explicare ꝙ etiam dominus perpetuum munimen eſt populo ſuo. Et dicit ex nunc: hoc eſt ex tempore quo populus confidit in deo.

Quia non requieſcet. Declarata ſimilitudine cum excellentia ex parte confidentium, reddit modo rationem ꝙ non labentur/ꝙ in æternum ſedebunt. Quia non requieſcet virga impietatis ſuper ſortem iuſtorum. ex diuina cuſtodia efficietur ꝙ virga impietatis/hoc eſt poteſtas idolatrarum, non quieſcet/non dominabitur, ſuper terram quæ ſors eſt iuſtorum/abrahę/iſaac/iacob/& filiorum imitãtium ipſos in iuſtitia. nullum enim hoſtem timebant niſi idolatras. Et propterea excluſio omnis extranei domini ſignificata eſt excludendo virgam impietatis. ⁋ Propterea non extendent iuſti in iniquitatę manus

ſuas.Fructus & finis diuinę cuſtodiæ explicatur non extenſio manuum in iniquitate:hoc eſt non ado/rare iniquę/non adorare idola.Adoratio enim iniqua ſignificatur per extenſionem manuum in ini/quitate:quia adorantes eleuant manus verſus illum quem colunt. Propterea/quia non requieſcet &c̄: ideo non extendent iuſti/iſraelitę iuſtitiam ſectantes,in iniquitate/idolatrię,manus ſuas:ſed obſequentes domino/pactum initum cum eo ſeruantes & gratias referentes deo,extendent.

Benefac domine. Redditur ratio illius particulę/confidentes in domino/ex differentia retributionis ſtatutę iuſtis & iniuſtis.❡ Benefac domine.Per modum ſupplicationis retributionem iuſtorum ſignificat:vt intelligas ſic pendere ex iuſtitia vt innitatur gratiæ.Bonis & rectis in corde ſuo. Bonitas ad intentionem refertur:rectitudo ad executionem.Et vtraq; deſcribitur radicata intus,vt excludatur omnis ſimulatio.❡ Et declinantes obliquitatibus ſuis.Retributio iniquorum deſcribitur,non ſupplicando ſed narrando:quoniam ex nobiſipſis non ex deo declinamus a recto ad tortos mores . Vnde & ſignificantius dicit obliquitatibus ſuis:quia prauitates ex noſtra ſunt officina . Deducet eos dominus cum operantibus iniquitatis:hoc eſt abducet eos de terra quam dedit patribus eorum,ſicut comminatus eſt in deutero.Pax ſuper iſrael.Imprecantis eſt vox iſta , manifeſtans quorſum tetēderit per hunc pſalmum:ſcilicet ad hoc vt ſit pax ſuper iſrael/ad hoc vt non ſit murmur inter eos,ſed ſuper vniuerſum iſrael ſit pax/ſit tranquillitas ordinis confidendo in deo.Hinc.n.coniicere poſſumus exortum fuiſſe murmur in populo iſrael ꝓpter hieruſalē:& ꝙ propterea propheta concluſerit/pax ſit ſuper iſrael.Acſi aperte dixiſſet. Ceſſet iam murmuratio,& ſit pax domini in vniuerſo iſraele.Amen.

❡ VVLGATA EDITIO.

❡ Canticum graduum. CXXV.

IN conuertendo dn̄s captiuitatem ſion:facti ſumus ſicut conſolati.
Tunc repletum eſt gaudio os noſtrum:& lingua noſtra exultatione.
Tunc dicent inter gentes:magnificauit dominus facere cum eis.
Magnificauit dominus facere nobiſcum:facti ſumus lętantes.
Conuerte domine captiuitatem noſtram:ſicut torrentes in auſtro.
Qui ſeminant in lachrymis:in exultatione metent.
Euntes ibant & flebant:mittentes ſemina ſua.
Venientes autem uenient cum exultatione:portantes manipulos ſuos.

❡ IVXTA HEBRÆVM.

❡ Canticum graduum. CXXVI.

1 Propheta. REducente domino captiuitatem ſion:fuimus ſicut conualeſcentes.
2 Tunc implebitur riſu os noſtrum/& lingua noſtra cantu:tunc dicent
inter gentes. Vox gentium. magnificauit dn̄s ad faciendum cum iſtis.
3 Propheta. Magnificauit dominus ad faciendum nobiſcum:fuimus lętantes.
4 Reduc domine captiuitatem noſtram:ſicut riuos in auſtro.
5 Seminantes in lachryma,in cantu metent.
6 Eundo ibit & flendo/portans longe ſemen : ueniendo ueniet in laude, portans faſciculos ſuos.

TItulus eſt.Canticum graduum.De quo vt ſupra.

❡ Materia pſalmi ex principio ipſius apparet:dum deſcribitur reductio captiuitatis ſion . ex eo enim ꝙ non tractatur reductio captiuitatis iſrael ſed ſion,clare ſignificatur ꝙ de reductione captiuitatis babylonicę eſt ſermo.tunc ſiquidem non vniuerſus iſrael,ſed populus captiuatus ex ſion(hoc eſt ex regno iudę)tempore captiuitatis ioachim & ſedechie regum iuda reductus eſt:ſub cyro/dario & xerxe regibus perſarum.Et hæc eſt ad literam materia pſalmi.

❡ SVMMARIVM EST.

❡ Populus ſion captiuatus a nabuchodonoſor/flendo iuit in partes longinquas/portās ſemen diuinę ſcripturæ:quo fructificāte rediit cum exultatione , reducente eos deo in ſion/in lætitia & diuina laude etiam ab extraneis.

❡ Perſona loquens propheta eſt.

REducente domino.Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materiæ, & executiuam/ ibi tunc implebitur.❡ Proponit duo.Primo reductionem captiuitatis . Reducente domino/nō homine,captiuitatem ſion/ex ſion abductam in babylonem.Secundo modum.fuimus ſicut conuale/

ſcentes. Veram eſſe hãc prophetiam res poſtea geſta teſtatur: quoniam ſimiles ex ęgritudine conualeſcẽtibus, fuerũt redeũtes ex captiuitate babylõię. paulatim.n. auctę ſunt vires eoꝝ: vt patet in lib. eſdrę. ℂ **Tunc implebitur riſu.** Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, reducẽte domino captiuitatem ſion. Secundo illa, fuimus ſicut conualeſcentes, ibi ſeminantes in lachryma. ℂ Explicatur itaq; reductor ex captiuitate dominus, ſupplicando augmentum. Tunc implebitur riſu (a ſigno riſus ſignificatur lętitia interior redundãs in exteriora ſigna in vultu) & lingua noſtra cantu, tunc facies noſtra erit plena lętitię, & lingua noſtra cantabit cantica dei. ⁋ Tunc dicent in gentibus. non ſolum nos laudabimus deum, ſed etiam inter gentes extraneas dicẽt, hoc ſcilicet. magnificauit dominus ad faciendum cum iſtis. Ita ꝙ profitebuntur gentes ꝙ dominus fecit magna nobiſcum. Adimpleta eſt prophetia hæc, quum cyrus rex perſarum etiam literis publicauit ꝙ deus mandauit ſibi ędificare templum in hieruſalem: & ꝙ propterea licentiã dabat vt ii qui erant in captiuitate, redirent in hieruſalẽ &c. Quo facto, rationi conſonat vt multi gentilium videntes tale regis teſtimonium & opus, dicerent quoq;. magna fecit dominus iſtis captiuis: quum conſtet cõſiliarios regis munera miſiſſe in hieruſalem. ⁋ Magnificauit dominus ad faciendum nobiſcum. Gentiles dicent & nos profitebimur & cantabimus. magnificauit dominus ad faciendum nobiſcũ: & ideo fuimus lętantes.

Reduc domine. Laudato reductore, ſupplicat pro augmento. Reduc domine captiuitatem noſtram ſicut riuos in auſtro. Riui aquarum, flante vento a meridie, magis abundant & fluunt. Et ideo per hanc ſimilitudinem petit propheta reductionem captiuitatis augeri. prędixit enim propheta non redituram totam captiuitatem a principio: & propterea petit augeri reductionẽ. Et fuit hæc oratio exaudita. quũ poſt primã reductionẽ factã ſub cyro, ſecuta eſt ſecunda duce quoq; zorobabel ſub dario: & poſtea tertia ſub xerxe filio darii duce eſdra: & demum ſub eodem xerxe venit neęmias.

Seminantes in lachryma. Tractaẽ hic illa particula, fuimus ſicut conualeſcentes: declarãdo vtrũq; ſtatum: ſcilicet mali ex quo populus conualuit, & boni in quod eſt mutatus. ℂ Declarat autem ex alia metaphora, deſcribendo modum quo reducti ſunt ex altera ſimilitudine, ſcilicet ad ſeminantes cum fletu, metentes autem & reportantes fructum cum lętitia. Congruit autem hæc ſimilitudo rei geſtę: quãquis ſcriptura ſacra nihil aliud dicat de eã reductionis niſi ꝙ ſuſcitauit dñs ſpiritum cyri regis perſarum: ioſephus tñ li.xi. anti. refert ꝙ cyrus rex perſarum, viſo eſaia propheta ꝙ ſcripſiſſet chriſto meo cyro &c. concepit deum pręcepiſſe ſibi ꝙ ędificaret templum in hieruſalem. Refert quoq; ꝙ darius votum vouerat ſi fieret rex, donare hieroſolymitano tẽplo omnia dei vaſa quę erant babylonię. xerxem quoq; regẽ eſdrę (in lege diuina doctiſſimi) amicitia vſum. Ex quibus iunctis cum ſcriptis in libro eſdrę, apparet ratio iſtius ſimilitudinis. ſeminantes in lachryma, hoc eſt in multitudine lachrymarũ, in cantu metent. ℂ Et declarans parabolam ſubdit Eundo ibit, populus in captiuitatem, & flendo: portans longe ad longinquas regiones, ſemen, diuini verbi ſacrorumq; librorum. veniendo veniet in laude, laudando deũ. Et ad literam zorobabel ſub dario multitudinem reducẽs captiuoꝝ, venit cũ cantibus & tibiis & cymbalis. Portans faſciculos ſuos, vaſorum argenteorum & aureoꝝ & regioꝝ puerorũ pro tẽplo & ſacrificiis. Faſciculos ſequit, nõ manipulos ſed faſciculos manipuloꝝ: ad denotãdã magnitudinẽ fructus. ⁋ Et potes per reportationẽ faſciculorum intelligere magnitudinem fructus producti per diuinum ſemen, in hoc ꝙ tot reges & conſiliarii cognouerunt & coluerunt verum deum. Amen.

ℂ VVLGATA EDITIO. ℂ Canticum graduum. CXXVI.

NIſi dñs ędificauerit domũ: in uanum laborauerunt qui ędificant eam.
Niſi dominus cuſtodierit ciuitatem: fruſtra uigilat qui cuſtodit eam.
Vanum eſt uobis ante lucem ſurgere: ſurgite poſtq̃ ſederitis qui mãducatis panem doloris.
Cũ dederit dilectis ſuis ſõnũ: ecce hęreditas dñi, filii: merces fructꝰ uẽtris.
Sicut ſagittę in manu potentis: ita filii excuſſorum.
Beatus uir qui impleuit deſiderium ſuum ex ipſis: non confundentur cum loquẽtur inimicis ſuis in porta.

ℂ IVXTA HEBRÆVM. ℂ Canticum graduum ſalomoni. CXXVII.

1 Propheta. SI dñs non ędificabit domum, fruſtra laborauerunt ędificatores eius in illa: ſi dñs nõ cuſtodiet ciuitatẽ, fruſtra ſolicitauit cuſtodiens.
2 Fruſtra uobis antelucantes ſurgere, retardantes ſedere, comedẽtes panem doloꝝ: ſic dabit amico ſuo ſomnum.

3 Ecce hereditas domini ſunt filii: merces est fructus uentris.
4 Sicut ſagittę in manu fortis: ita filii excuſſionum.
5 Beatitudines erunt uiri qui impleuit pharetram ſuam ex ipſis: non confundentur quum al-
loquentur inimicos in porta.

TItulus eſt. Canticum graduum ſalomoni. Vel quia ſalomon fuit eius autor: vel potius quia eſt inſtructio dauidis directa ſalomoni.

ℭ Materia pſalmi eſt curam victus, ſucceſſionis & cuſtodię ab hoſtibus reſpectu populi iſrael ſpectare ad deũ, modo populus ſtudeat mũdicię ab iniquitatibus. Hanc eſſe materiã pſalmi ipſemet prę ſe fert: oſtendens vanitatem ſtudii humani circa hæc ſine domino, & ſubiungens prouiſiones diuinas circa eadem: vt clarius patebit exponendo. ¶ Et hinc collige pſalmum iſtum directe tractare ſtatum veteris teſtamenti, in quo promittebantur hæc temporalia bona populo iſrael perſeuerãti in cultu dei. ℭ Et hoc etiam ſufficiat pro ſummario.

ℭ Perſona loquens propheta eſt.

SI dominus. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuã materiæ, & executiuã, ibi ſic dabit. ℭ Proponit tres vanitates. Prima eſt ſtudiũ circa ędificationẽ domus ſine deo ędificãte. Si dñs nõ ędificabit domũ, fruſtra laborauerũt ædificatores eius in illa. Ædificare domũ, nõ ſignificat hic cõſtruere domũ in qua habitat: ſed ſignificat ad literã conſtruere progeniẽ filiorũ, nepotũ, pronepotum, & reliquã ſucceſſionẽ. Ita ꝙ ſenſus eſt. Si dñs non dederit ſucceſſionẽ progeniei ſeu gentis, fruſtra laborauerũt quicũq; ſtudentes ad hoc vt cõſeruẽtur progenies eorũ. Clare ſiquidem patet. 2. reg. 7. & 1. parali. 17. pluries appellari ędificationem domus, ſignificam huiuſmodi ſucceſſioni, ideo promittente dauidi ꝙ ędificabit ei domum, hoc eſt progeniem ſuccedentem ei in regno. Et ꝙ in hoc loco ſic ſumatur, contextus pſalmi manifeſtat: dum inferius nulla ſubiungitur declaratio diuinę curę circa ędificium domus artificialis, ſed circa ędificium domus naturalis: hoc eſt progeniei ſeu gentis. ¶ Si dñs nõ cuſtodierit. Secũda vanitas eſt ſtudiũ cuſtodiẽdi ciuitatẽ ab hoſtibus ſine deo cuſtodiẽte. Et intẽdit ad literam ambo hæc ſtudia vana eſſe ſi non ita ſe habeãt vt mereãtur habere deum ędificantẽ & cuſtodẽ: hoc eſt ſi nõ ſeruauerint legem dei, fruſtra procurant conſeruationem progenierum ſuarũ, fruſtra ſolicitant circa cuſtodias ciuitatum ab hoſtibus: vt in deutero. maledictionibus continetur.

Fruſtra vobis. Tertia vanitas deſcribitur ſuperfluus labor pro victu. Et hæc vanitas non deſcribitur cum conditionali ſi dominus non affuerit, ſicut alię: quia ſtudia prius dicta irreprehenſibilia ſunt ſi cũ cultu dei ſint, vana autem ſine obſeruatione legis dei: ſuperfluum vero ſtudium, reprehenſibile omnino eſt. Et propterea ſimpliciter & abſolute reprehenditur dicendo. fruſtra vobis, ſupple eſt, antelucanes ſurgere. Apoſtrophat ad ſuperflue laborantes. tum pręuentione temporis. Tempus enim laborandi eſt ab ortu ſolis: iuxta illud. Ortus eſt ſol, exibit homo ad opus ſuum. Et propterea propheta ſuperfluum laborem ex pręuentione temporis deſcribit ab ante lucem ſurgere, alloquendo. O antelucantes ſurgere, retardantes ſedere. Superflua protogatio laboris deſcribitur per retardationem a ſedẽdo. Quũ enim deberent laborare vſq; ad veſperam, laborant etiam poſt ſolis occaſum: ſeu etiam quum eſſet hora quieſcendi, nõ curantes de quiete, retardant requieſcere vltra tempus debitum. Et cauſam ſubdit. comedentes panem dolorum: hoc eſt habentes victum cum magna afflictione. Vbi manifeſte apparet ꝙ non labor ſed ſuperfluitas laboris reprehẽditur: & dicitur eis ꝙ fruſtra ipſis eſt huiuſmodi ſuperfluitas. Ratio autem inferius ſubiungetur, quia deo incumbit cura victus eorum: & propterea ſufficere deberet eis laborare tempore congruo. hoc enim ad literam intendit propheta.

Sic dabit. Expedita propoſitione trium vanitatum filiorum iſrael, declarat modo propheta rationem illarum vanitatũ ſingillatim ex diuina promiſſione. Et fundatur tota hæc pars ſuper promiſſiones diuinas in deutero. factas populo iſrael. ℭ Sic dabit amico ſuo ſomnum. Sicut ſubiũgetur, dabit deus, nõ populo iſrael abſolute ſed populo iſrael amico ſuo, dei per charitatem, fidem, ſpem, cultum &c̃. (in his enim conſiſtit amicitia hominis ad deum: quoniam aliter non vellet ea quæ deus vult: amici autem ẽ idem velle & idem nolle) ſomnum, quietem deſideratam.

Ecce hereditas domini filii. Declarat ꝓuiſionẽ diuinã circa ędificationẽ domus: cuius vanitas ſine dño fuit prio ꝓpoſita. Et itẽdit ꝙ filii iſrl' amici dei qa ſunt electi a deo i hæreditatẽ ſuã (hoc ẽ vt ſint hęredes dei ad poſſidẽdũ velut iure pñię hęreditatis terrã dei) iõ deus curã habet de ſucceſſiõe eorũ: vtpote de hęreditate ꝓpria. Hoc ſiqdẽ ſignificat dicẽdo. ecce hęreditas dñi ſũt filii. Eſt. n. ſermo iperfectus: ſubintelligẽdũ relinquẽs ꝙ dñs filiorũ curã habet, vtpote hęreditatis ſuę. ℭ Merces fructus vẽtris. Vanitatis ſupflui laboris tertio loco ꝓpoſitę ratio redditur, ex hoc ꝙ deus ꝓuidet illis tanq̃ operariis ſuis de mercede. hoc. n. importat mercedis nomen. Et apte. tum qa vt operarii ꝓpoſiti fuerunt. tum quia deus vt ꝓprius dominus terræ ꝓmiſſionis, filios iſrael ſe tenere profitetur quaſi colonos ſuos: vt aperte dicitur

leui. 25. Quæ autem ſit illa merces quam reddit deus, explicatur fructus ventris: hoc eſt fœtus animalium, ouium, uaccarum, equorum &c̄. Et etiam lac, caſeus, butyrum, appellatione fructus uentris comprehendũtur: quoniam ex impregnatione ventris prouenit lac. Et intendit per hoc ad literam fructum naturalem prouideri a deo pro mercede laborum filiorum iſrael in terra promiſſionis. Acſi aperte diceret. non oportet vos ſuperflue laborare, quia deus prouidet populo amico ſuo de fructibus naturalibus qui proueniunt ex animalibus. In quo ſubintelligitur ꝙ multo magis prouidet de fructibus terrę. in maiori enim includitur minus: maius autem eſt prouidere de fructu ventris q̄ de fructu terræ.

℄ Sicut ſagittę. Redditur ratio vanitatis cuſtodię ciuitatis ſine domino: aſſimilando filios excuſſionum ſagittis in manu fortis. Hebrę linguę conſuetudine operam dantes excuſſioni, filii excuſſionū appellantur: ſicut filii nuptiarum vacantes nuptiis: & ſimilia. Et quia excutimus a nobis immundicias, & quæcunq; abominabilia ſi tangant nos, ideo filii excuſſionum appellantur iſraelitę ſtudioſi ad excutiendum a ſe immundicias iniquitatum, & ſeruandum ſe mundos a malis moribus & operibus &c̄. Et intendit propheta ex hac ſimilitudine docere ꝙ ſi ſtudebunt ad ſeruandum ſe mundos ab iniquitate, erunt pro armis offenſiuis contra hoſtes ſicut ſagittę in manu fortis: hoc eſt ꝙ mundicia eorū erit loco ſagittarum contra hoſtes, deò pugnante pro illis.

℄ Beatitudines, ſunt, viri qui impleuit pharetram ſuam ex ipſis, filiis excuſſionum veluti ſagittis. Vtitur nomine pharetrę alludendo ad metaphoram ſagittarum: ſed intendit per pharetram ciuitatem. & inſtruit ſalomonem incitando eum ex fœlicitatis ſtatu. Beatitudines, erunt non cuiuſcunq;, ſed viri qui īpleuit pharetrā ſuā, ciuitatē ſuā, cutā ſuā, ex ipſis, filiis excuſſionū, viris mundis excutientibus a ſe oēm immūdiciā: non confundentur. ecce ratio, q̄a nō cōfundētur, filii excuſſionum, quum alloquentur inimicos in porta, ciuitatis, deo illos tuente. Vbi clare deſcribi patet deum cuſtodire ciuitatem per uiros mundos: & propterea merito dictum eſſe ꝙ ſi non cuſtodiet, vana erit cuſtodia. quia ſi non ſunt viri mundi, dominus non cuſtodiet: & ſic vana erit hominum cuſtodia. ℣ Cōſidera prudens lector omnia ſubiuncta ab illo loco, ſic dabit amico ſuo ſomnum, vſq; ad finem pſalmi: & nihil inueniens quod ſpectet ad ędificationem domus ex lapidibus & calce &c̄. reperiens autem quod ſpectet ad ędificationem domus. i. progeniei, vbi dictum eſt ecce hæreditas domini filii, probabis quod in principio diximus ꝙ non de domo artificiali ſed de domo naturali propoſitum eſt ſi dominus non ędificabit domum. hæc enim ratio me mouit. Amen.

℄ VVLGATA EDITIO. ℄ Canticum graduum. CXXVII.

BEati omnes qui timent dominum: qui ambulant in uiis eius.
Labores manuum tuarum quia manducabis: beatus es & bene tibi erit.
Vxor tua ſicut uitis abundans: in lateribus domus tuę.
Filii tui ſicut nouellę oliuarum: in circũitu menſę tuę.
Ecce: ſic benedicetur homo qui timet dominum.
Benedicat tibi dominus ex ſion: & uideas bona hieruſalem omnibus diebus uitę tuæ.
Et uideas filios filiorum tuorum: pacem ſuper iſrael.

℄ IVXTA HEBRÆVM. ℄ Canticum graduum. CXXVIII.

1 Propheta. BEatitudines omnis timentis dominum: ambulantis in uiis eius.
2 Laborem palmarum tuarum quoniam comedes: beatitudines tui, & bonum tibi.
3 Vxor tua ſicut uitis fructifera in lateribus domus tuę: filii tui ſicut plantę oliuarum in circũitu menſę tuę.
4 Ecce: quoniam ſic benedicetur uir timens dominum.
5 Benedicet tibi dominus ex ſion: & uide in bonitate hieruſalem omnibus diebus uitæ tuæ.
6 Et uide filios filiis tuis: pacem ſuper iſrael.

TItulus eſt. Canticum graduum. De quo vt ſupra.

℄ Materia pſalmi eſt fœlicitas huius vitę promiſſa populo iſrael in ueteri teſtamento: vt clare patet intuenti.

℄ SVMMARIVM EST.

℄ Omnis iſraelita timens deum erit beatus in hac vita quo ad ſequtorem, filios, ſucceſſionem, ciuitatem, & regnum, ex benedictione diuina.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

BEatitudines omnis. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materiæ, & executiuam, ibi laborem. ¶ Proponit duo : pręmium & meritum. Præmium quidem dicendo.beatitudines, etiam in hac vita.Meritum autem tum intus.omnis timentis dominum. Tum in exteriori opere.ambulantis in viis eius,domini.Et ſignificanter dicit omnis:vt vniuerſaliter promiſſam fœlicitatem toti populo iſrael modo timeant deum & ſeruent legem eius,explicet.

¶ Laborem. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractatur illa particula,beatitudines.Secūdo extenditur eadem applicata ad timētem dominum.& ſic tractatur ſcda particula propoſita,ibi ecce quoniam ſic ¶ Laborem palmarum tuarum quoniam comedes.Deſcribitur beatitudo domeſtica.tū quo ad opera propria:non quia laborabit,ſed quia comedet fructum laboris ſui.Et appellatione laboris intellige omne opus.Et eſt hæc beatitudinis pars per excluſionem multarum miſeriarum:puta ſeruitutis.ſeruus enim non comedit laborem manuum ſuarum.Prędę.in terra enim rapinis ſubiecta nō comedit homo fructum laborum ſuorum.Mendicitatis.nam mendicus non viuit ex labore proprio. Ægritudinis.ęger enim nō gaudet fructibus vineę & horti ſui &c̄. ¶ Vxor tua.Duplex laudabilis conditio vxoris deſcribitur:ſcilicet foecunditas,ſicut vitis fructifera. & modeſtia , in lateribus domus tuę. Vxoris enim eſt non in atrio,nō in porta,non in media domo (in qua ſunt viri) ſed in lateribus ſeu angulis ſeu penetralibus domus eſſe. ¶ Filii tui ſunt plātę oliuarum,quantum ad virorem ſeu augmētum,in circuitu menſæ tuę,quantum ad conuictum.Hæc enim omnia fœlicitatis ſunt domeſticę.

Ecce quoniam ſic. Redditur ratio deſcriptę fœlicitatis:extendēdo illam ex diuina benedictione promiſſa iſraelitis timentibus deum.Ecce,in promptu eſt beatitudo : quoniam ſic,vt deſcriptum eſt & deſcribetur,benedicetur,a deo , vir timens dominum. Benedicet tibi , quo ad omnia domeſtica , dominus ex ſion,ex cultu qui deo impēditur . ſion.n.locus erat diuini cultus. ¶ Et vide in bonitate hieruſalem.Fœlicitati domeſticę addit fœlicitatem ciuitatis regię & diuinę. Et propterea non ſuffecit dicere ꝙ benedicet tibi dominus,ſed addidit & vide (imprecatiue dicitur pro uidebis) hieruſalem in bonitate,in bono & fœlici ſtatu:& hoc omnibus diebus vitę tuę.Non modica ſiquidem pars fœlicitatis domeſticę eſt videre fœlicitatem capitis:ſcilicet regię & diuinę ciuitatis. ¶ Et vide filios filiis tuis. Plus eſt videre filios filiis q̄ videre nepotes:quoniam nepotem poteſt videre auus mortuo filio.ſed videre filios filiis eſt auum videre vtroſqꝫ ſimul,filios & nepotes.& hoc ad fœlicitatem gentis. ¶ Pacē ſuper iſrael.Reliquum erat ad perfectam fœlicitatem vt videret bonam totius regni diſpoſitionem.& propterea hanc ſubiungit.& vide pacem ſuper iſrael,vniuerſo ſcilicet regno.Et fundatur veritas horum omnium ſuper promiſſiones deutero.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Canticum graduum. CXXVIII.

SÆpe expugnauerunt me a iuuentute mea:dicat nunc iſrael.
Sępe expugnauerunt me a iuuentute mea:etenim non potuerunt mihi.
Super dorſum meum fabricauerunt peccatores:prolongauerunt iniquitatem ſuam.
Dominus iuſtus concidet ceruices peccatorum:confundantur & conuertantur retrorſum omnes qui oderunt ſion.
Fiant ſicut fœnum tectorum:quod priuſq̄ euellatur exaruit.
De quo non implebit manum ſuam qui metet:& ſinum ſuum qui manipulos colliget.
Et non dixerunt qui pręteribant.benedictio domini ſuper uos, benediximus uobis in nomine domini.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Canticum graduum. CXXIX.

1 Iſrael. MVltum anguſtauerunt me a pueritiis meis. Propheta.dicet nunc iſrael.
2 Iſrael.Multum anguſtauerunt me a pueritiis meis : etiam non potuerunt mihi.
3 Super dorſum meum arauerunt arantes:prolongauerunt ſulcum ſuum.
4 Dominus iuſtus concidit funiculos impiorum.
5 Confundentur & retrahent ſe retro:omnes odientes ſion.
6 Erunt ſicut herba tectorum:quę ante exiit aruit,

erunt ſicut
7 Qꝛ non impleuit palmam ſuam meſſor:& uluam ſuam faſciculator.
erunt ſicut
8 Et non dixerunt tranſeuntes. Vox tranſeuntium. benedictio domini ad uos, benedi
ximus uos in nomine domini.

TItulus eſt. Canticum graduum. De quo vt ſupra.

¶ Materia pſalmi eſt liberatio populi iſrael ab oppreſſoribus ſuis poſtꝗ fuit populus liber regnā te dauide. Qꝛ enim populus iſrael recognoſcat huiuſmodi diuinum beneficium, teſtatur principium pſalmi dicet nunc iſrael. Qꝛ vero de oppreſſiōe a tempore moyſi vſqꝫ ad tempus dauidis agatur, clare apparet ex eo ꝙ dicitur a pueritiis meis. Ætates enim pueriles illius populi fuerunt a tempore moyſi vſqꝫ ad tempus dauidis: ſub quo fuit populus quaſi vir perfectus, habens ſtabile regnum, ciuitatem regiam ſimul & diuinam &c̄. Qꝛ autem tempus dauidis hic ſignificetur, apparet ex eo ꝙ hoſtes dicitur odientes ſion. primus enim qui conſtituit in ſion celſitudinem regiam fuit dauid. vnde & ſion vocata eſt ciuitas dauid.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta porrigit populo iſrael recognitionem beneficii diuini, in hoc ꝙ regno dauidis ſtabilito tot victoriis, liberatus ē ab anguſtiis tot oppreſſorū ſuorꝫ a tēpore moyſi vſqꝫ ad regnum dauidis.

¶ Perſonę loquentes ſunt propheta & iſrael.

MVltum anguſtauerunt. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuam, ibi ſuper dorſum. ¶ Porrigit propheta populo canticum liberationis ſuæ. Dicet nunc, ſirmato iam regno dauidis tot victoriis quæ tanguntur. 2. reg. 8. iſrael, populus iſrael. multum anguſtauerunt me. Ecce quid dicet: ꝙ anguſtauerunt me, edom, amalech, moab, ammon, ſyri, philiſtęi &c̄. non parum ſed multum: & hoc a pueritiis meis. Dicit pueritias plr̄: quoniam intendit ſignificare omnes ætates augmenti: infantiam ſcilicet, pueritiam & adoleſcentiam. Et eſt metaphorica locutio qua populus iſrael tanꝗ natus in deſerto ſignificatur: quia vere tunc natus eſt quo ad libertatem populi, quum iam liber populus ſub vna dei lege, vno principe (moyſe ſcilicet) vno ſacerdotio aaron incœpit viuere. Cō ſequenter autem pueritię eius fuerunt per totum tempus moyſi, ioſue & iudicum. In quibus valde oppreſſi fuerūt, modo ab his & modo ab illis: vt patet pręcipue in libro iudicum, & partim in libris moyſi. Vbi legitur ꝙ nolētibus filiis eſau dare eis tranſitū, valde anguſtati ſunt: & ꝙ amalechitę vexauerūt eos. Et intendit ꝙ a principio quo progredi incœpit populus vſqꝫ ad regnum dauidis, multum anguſtatus eſt ab eis. nam etiam tempore ſaulis anguſtatus fuit a philiſtæis: a quibus etiam ſaul interfectus eſt. Et inducitur populus repetens huiuſmodi oppreſſionem: ad denotandum magnitudinem & multitudinem oppreſſionum. & hoc ad magnificandum beneficium liberationis. ¶ Etiam non potuerunt mihi. Non ſolum dicet iſrael anguſtias quas paſſus eſt, ſed impotentiam oppreſſorum ſuorum ad prę ualendum totaliter. Quamuis enim anguſtauerint me, affirmo tamen ꝙ non potuerunt mihi, dominari vſquequaqꝫ.

¶ Super dorſum. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, multū anguſtauerunt me a pueritiis meis. Secundo illa, etiam non potuerunt mihi, ibi dominus iuſtus. ¶ Super dorſū meū arauerūt arātes. Magnitudinem afflictionis & durum ſeruitutis iugum deſcribit ſub metaphora hominum arantium loco boum protrahendo longos ſulcos. vt geminum malum ſignificetur: & durę ſeruitutis tanꝗ boum arantium, & diuturnitatis in prolongatione ſulci. Et primum quidem declarat primam particulam propoſitam: ſcilicet multum anguſtauerunt me. ſecundum autem declarat illam diuturnitatem, a pueritiis meis.

Dominus iuſtus. Tractatur illa particula, ēt non potuerunt mihi. ¶ Dominus iuſtus. Recognoſcit populus beneficium liberationis a deo, laudando iuſtitiam diuinam erga impios oppreſſores. Concidit funiculos impiorum. Dominium impiorum ſuper populum iſrael, appellat funiculos: eo ꝙ hębraico more termini confines agrorum ſeu terrarum, funiculi appellātur, a menſurando & conſtituendo terminos ad ſimilitudinem menſurantium terram funiculis. Et intendit per hoc diſpoſitiones quas dominantes faciebant, ordinando populo iſrael diuerſa onera, & ſtatuendo eis leges prout uolebant. Vnde & philiſtęi ordinauerant vt faber ferrarius non eſſet in iſrael. & ſic de ſimilibus aut peioribus. Has omnes diſpoſitiones impiorum concidit, liberando populum a ſeruitute eorum.

Cōfundentur & retrahant ſe retro, omnes odientes ſion. Verba hæc futuri temporis referuntur ad pręteritum concidit. appoſita ſiquidem ſunt ad denotandum ordinem inter actionem diuinam & hos effectus ſubſecutos. Refert hiſtoria. 2. reg. 10. ꝙ ſyri timuerunt pręberc amplius auxilium filiis ammon contra dauidem. Et propterea hic duo dicit: & ꝙ confundentur, & ꝙ retrahent ſe retro. Confuſio ſiquidem ſecuta eſt in iis qui pugnauerunt: quoniam victi ſunt a dauide. Retractio autem retro in ſyris, qui timuerunt pręberc amplius auxilium contra dauidem. Vtriqꝫ autem deſcribuntur

odientes ſion:hoc eſt & diuinũ cultum & celſitudinem regiam dauidis. ſion enim vtriuſq; erat locus: regis ſcilicet & arcę dei.

Erunt ſicut herba tectorum. Futurum erunt/ſimiliter refertur ad pręteritum concidit.deſcribitur ſiquidem ſubſecutus effectus ex diuina conciſione.Non ſolum ſubſecuta eſt confuſio hoſtium/non ſolum retractio ſyrorum:ſed hoſtium ruinę cęleritas/eorundemq; paucitas ac deſtitutio. Hęc enim tria ſignificantur ex ſimilitudine ad herbam quæ naſcitur in tectis:tractando tres conditiones talis fœni per oppoſitum ad herbam agrorum quæ creſcit in frumentum.¶ Et celeritas quidem ruinę eorum ſignificatur dicendo.erunt ſicut herba tectorum quæ ante exiit aruit:hoc eſt anteq̃ exiit aruit. Vſitato loquendi modo magnam celeritatem ſignificamus/dicentes anteq̃ ſit in lecto dormit:hoc eſt q̃primum eſt in lecto dormit.& ſic de ſimilibus.Iuxta hunc modum loquendi dicitur ꝙ anteq̃ exiit aruit: hoc eſt valde celeriter aruit.Et vere valde celeriter victę & ſubactę ſunt a dauide tot natiões vſq; ad euphratē. Qꝫ non impleuit palmam ſuam meſſor,& vlnam ſuam faſciculator.Repete & erũt ſicut.¶ Qꝫ nõ impleuit. Inchoauit ſimilitudinem a frumento in herba naſcente in tectis,proſequitur modo ſimilitudinē ad frumentum in ſpicis:ad ſignificandum paucitatem/tantatem ac inhabilitatem ſubactarũ nationum ad hoc vt conualeſcant aduerſus ſion.Culmi pauci & rari ſunt,de quibus non poteſt implere manum ſuam meſſor:vtpote ad quos ſimul cogendos manus meſſoris non ſe extẽdit.Et ſimiliter paucitas margitum ſignificatur,ex hoc ꝙ faciens faſciculos manipulorum/non tot habet quot complecti vtriſq; brachiis poteſt.per ulnam enim complexionem vtriuſq; extenſi brachii ſignificat.Et intendit ꝑ hoc ꝙ ſubactę nationes ſunt diſperſę,& tam pauci ex eis ſimul relicti ꝙ nullus poteſt eos congregare ad rebellandum.hic eſt ſiquidem alter effectus ſubſecutus.ſic enim faciunt ſapientes principes erga nationes ſubactas.

Et non dixerunt tranſeuntes. Proſequitur metaphoram metentium quo ad hoc ꝙ imprecantur eis bona tranſeuntes.Et repete iterum/& erunt ſicut illi quibus.¶ Et non dixerunt tranſeuntes.benedictio domini ad vos.Quia a beneuolis ſalutantur meſſores ſeu collectores fructuum terræ,per priuationem huiuſmodi ſalutationis priuationem beneuolorum deſcribit.Ita ꝙ vbi deſcripſerat odientiũ ſion imbecillitatem,modo ſubiungit ꝙ nec beneuolos habebunt qui eos erigant.Et quod plus eſt benedictionem dei & hominum ſubtrahit: iam enim dictum eſt ꝙ ſyri retraxerunt ſe/ & timuerunt adiuuare victos. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Canticum graduum. CXXIX.

DE profundis clamaui ad te domine:domine exaudi uocem meam.
Fiant aures tuę intendentes:in uocem deprecationis meę.
Si iniquitates obſeruaueris domine:domine quis ſuſtinebit?
Quia apud te propitiatio eſt:& propter legem tuam ſuſtinui te domine.
Suſtinuit anima mea in uerbo eius:ſperauit anima mea in domino.
A cuſtodia matutina uſq; ad noctem:ſperet iſrael in domino.
Quia apud dominum miſericordia:& copioſa apud eum redemptio.
Et ipſe redimet iſrael:ex omnibus iniquitatibus eius.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Canticum graduum. CXXX.

1 Propheta. DE profundis uocaui te domine.
2 Domine† audi in uoce mea:erunt aures tuę auſcultantes uoci dep̃cationum mearum. † dñi mei
propterea timeberis
3 Si iniquitates obſeruabis domine:domine† quis ſtabit? † dñi mei
eſt
4 Quia tecum uenia:propterea timeberis.
ad verbū
5 Speraui dominum/ſperauit anima mea:& uerbo eius expectaui.
ad dominū ad ad
6 Anima mea domino†:ſupra expectãtes mane expectantes mane. † dñis meis
7 Spera iſrael ad dominum:quia cum domino gratia,& multa cum ipſo redemptio.
8 Et ipſe redimet iſrael:ab omnibus iniquitatibus eius.

TItulus eſt.Canticum graduum.De quo ut ſupra.
¶ Materia pſalmi eſt aduentus meſię quantum ad effectum qui eſt remiſſio peccatorum.Qꝫ

enim pſalmus totus tractet de remiſſione peccatorum, clare patet. Quod autem de aduentu meſiæ ferente ſecum veniam peccatorum, ex eo patet ꝙ iſte actus qui eſt redimere populum iſrael ex omnibus iniquitatibus eius (qui in fine pſalmi concluditur) eſt proprius actus meſiæ. ¶ Nec obſtat ꝙ non dixit, & ipſe redimet mundum ſed iſrael: quia quum vnus atq; idem ſit redemptor mundi & redemptor iſrael ex omnibus iniquitatibus, quandoq; deſcribitur a redemptione iſraelis quandoq; a redemptione mundi, prout ſpiritusſanctus mouit prophetas. Vnde & zacharias quoq; pater ioānis baptiſtę deſcribit chriſtum ex remiſſione peccatorum in populo iſrael, dicens. ad dandam ſcientiam ſalutis plebi eius in remiſſionem peccatorum eorum. Et in principio cātici, fecit redēptionem plebis ſuę. Hæc eſt ad literam materia pſalmi.

ℭ SVMMARIVM EST.

ℭ Propheta conſiderans hinc humani generis peccata, inde diuinam gratiam, petit a deo audiri: dicēs ꝙ ſi ad peccata reſpiciet, ipſe quidem deus timebitur ſed nullus ſaluabitur. quia vero cū ipſo deo eſt venia, ideo ipſe ſperauit dominum, ſperauit & anima eius in promiſſione dei valde, ſperabit & populus iſrael redimendus ex omnibus iniquitatibus ſuis.

ℭ Perſona loquens propheta eſt.

DE profundis. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materię, & executiuam, ibi ſi iniquitates. ℭ Proponit duo. Alterum ex parte ſui. De profundis. Ad ſimilitudinem manentis in loco valde imo deſcribit miſeriam ſuam. De profundis, tenebrarum interiorum, peccatorum, fomitis & aliorum malorum, vocaui te domine. Et ecce ad quid vocaui. Domine audi in voce mea, cor meum, rationem meam, ſpem meam. non petit audiri vocem, ſed in voce ſua rationem, ſpem, cor. Alterum ex parte dei. erunt aures tuę auſcultantes voci deprecationum mearū. preuidens propheta ſe exaudiendum, dicit ꝙ erunt aures tuę auſcultantes: hoc eſt exaudientes non vnam ſed multas deprecationes meas miſerabiles. tales. n. voces ſonat dictio hebraica.

ℭ Si iniquitates. Incipit hic pars executiua tali ordine. Prīo tractatur illa particula, de profundis &c̄. Scd̄o illa, erunt aures tuę, ibi & verbo eius. ℭ Explicare intendit rationem talem. Aut deus vult agere nobiſcum ſm peccata noſtra aut ſm gratiam ſuam. ſi ſm peccata noſtra, locus erit timori, non ſalutis: ſm gratiam autem locus eſt ſpei. Si iniquitates, hominum, obſeruabis domine, domine quis ſtabit? quaſi dicat nullus: omnes. n. ruemus. Propterea, quia potes obſeruare iniquitates ad punitionem æternam, timeberis: iuxta verbū domini, timete eum qui habet poteſtatem mittere in gehennam. ¶ Et aduerte hic ꝙ iſta particula (ſcilicet propterea timeberis) exponendo tranſlata eſt in locum hunc, quia hic eſt locus eius quantum ad ſenſum: quāuis cauſa metri ſcripta ſit in textu poſt particulā ſequentē.

Quia tecum venia, ſperaui dn̄m, ſperauit anima mea. Proſequitur alterum membrum rationis. Et non dicit quia tu es propitiator ſeu dator venie, ſed quia tecum eſt propitiatio ſeu venia peccatorum: eo ꝙ plus deſiderat q̃ veniam. deſiderat. n. ipſum venie datorem ferentem ſecum veniam peccatorum, ideo ſperaui dominum. Non dicit ſperaui veniam, ſed ipſum dominum venturum. Et quia principaliter aduentus meſię eſt ad ſalutem animarum, ideo ſpecialiter explicat. ſperauit anima mea, ſupple dominum quem de profundis vocaui.

Et verbo eius expectaui. Tractatur hic illa particula, erunt aures tuę &c̄. afferendo promiſſionem diuinam de meſia: hęc. n. promiſſio ſecurum reddit expectantem. Dixerat ꝙ tam ipſe q̃ anima ſua ſperauit in gratia dei: modo ex diuina promiſſione reddit rationem ſpei vtriuſq;. Et verbo eius, hoc eſt quia ipſe dixit, promiſit meſiam, expectaui, ego. & anima mea domino, ſupple expectauit, ſupra expectantes mane expectantes mane. Vt prędictum eſt, ſalus animarum principaliter expectabatur ex aduentu meſię a ſanctis prophetis intelligentibus myſterium meſię. & propterea propheta de anima ſua dicit ꝙ expectauit dominum ſupra, hoc eſt pluſquā, expectantes mane. & ad exaggerationem expectationis repetit expectantes mane: vt ſignificet ꝙ non loquitur de qualitercunq; expectantibus mane, ſed de vehementi deſiderio expectantibus mane. Et intendit ꝙ plus expectat anima ſua meſiam q̃ vigilantes nocte expectant ꝙ fiat dies quando vehementer deſiderant diem: vt contingit iis qui celeriter iter acturi aut negocium aliquod premens executuri in die ſunt: & ſimilibus. Nec deerant prophetę alię ſimilitudines ad explicandum magnitudinem deſiderii ſui reſpectu meſię: ſed elegit iſtam propter myſterium, vt ſignificaret ſtatum ſuum comparari ad aduentum meſię ſicut noctem ad diem: iuxta illud apoſtoli. nox præceſſit, dies autem appropinquauit. Et vere ſic eſſe teſtatur etiam zacharias pater ioānis baptiſtę, dicens. illuminare iis qui in tenebris & vmbra mortis ſedent. Et animę ſanctorum patrum in limbo expectarunt meſiam vere ſicut expectantes mane: & longe pluſquā expectantes mane. ¶ Vbi ſcito ꝙ mane in hebreo textu eſt datiui caſus.

Spera iſrael ad dominum. Poſtq̃ propriam ſpem deſcripſit, quia ei ſpecialiter facta fuit promiſſio de meſia, manifeſtat cōem eſſe ſibi hanc ſpē & effectū ſpei & vniuerſo iſraeli. & ꝓpterea apoſtrophat ad populū. Spera iſrael ad dn̄m: quia cū dn̄o gratia, veniet, & multa cū eo redēptio, aderit: vtpote redēptio toti⁹ mundi. Et ipſe redimet iſrael, ꝓut ꝓmiſit abrahę, ab oībus iniq̄tatib⁹ eius. Intellige hoc quātū ad

ſufficientiam redemptionis: quia ſufficiens pręcium dabit ad redimendum ex omnibus iniquitatibus non ſolum iſraelis ſed totius mundi. Secus autem quo ad fructum: quia non oẽs iſraelitę conſecuti ſunt fructum redemptionis. Veritati.n.huius textus ſufficit ꝙ quantum eſt ex parte meſſię ipſe redimet ex omnibus iniquitatibus eius. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Canticum graduum dauid. CXXX.

DOmine non eſt exaltatum cor meum: neq; elati ſunt oculi mei.
Neq; ambulaui in magnis: neq; in mirabilibus ſuper me.
Si non humiliter ſentiebam: ſed exaltaui animam meam.
Sicut ablactatus ſuper matrem ſuam: ita retributio in anima mea.
Speret iſrael in domino: ex hoc nunc & uſq; in ſeculum.

¶ IVXTA HEBRÆVM.

¶ Canticum graduum dauidi. CXXXI.

1 Propheta. DOmine non exaltauit ſe cor meum/& non eleuati ſunt oculi mei/&
non ambulaui in magnis & in ſeparatis: ſupra me.
2 Si non ęquaui & ſilere feci animam meam ſicut ablactatum penes ma-
trem ſuam: ſicut ablactatum penes me animam meam.
3 Spera iſrael ad dominum: ex nunc & uſq; ęternum.

TItulus eſt. Canticum graduum dauidi. De quo vt ſupra.

¶ Materia & ſummarium ſimul pſalmi eſt: ꝙ dauid ſeipſum (non ſuperbum q̃uis peccatorem) proponit vniuerſo populo tanq̃ exemplum ſperandi in deo.

¶ Perſona loquens eſt dauid.

DOmine non. Pſalmus iſte non ſm cõmunem aliorũ pſalmorũ morem diuiditur: quia pſalmus ipſe diuiſiuus eſt rerum tractatarum: ſicut coeli enarrant/ & laudate dominũ de coelis. Ita ꝙ pſalmus ipſe eſt velut vna enunciatio/ex duabus conſtans ꝑtibus: ſcilicet nõ fui ſuꝑbus, q̃uis fuerim alias peccator. ¶ Deum in primis alloquitur, tanq̃ inuocans ipſum teſtem cordis ſui. Si.n.hoi diceret ꝙ cor ſuum nõ fuit ſuperbum, dubitari potuiſſet an diceret verum: ſed alloquendo deum (cui oẽ cor patet) non eſt locus mendacio. ⸿ Non exaltauit ſe cor meum. Acutiſſime deſcribit ſuperbiam internam, dicẽdo non exaltauit ſe cor meũ. Sic ẽt dominus in euangelio deſcripſit eam, dicẽdo ois qui ſe exaltat: quia in hoc diſtinguitur ſuperbia ab aliis vitiis ꝙ proprius actus eius eſt exaltare ſe. obiectũ.n. ſuperbi eſt ipſemet celſior q̃ ei congruit. ⸿ Et non eleuati ſunt oculi mei. Interna ſuperbia in voluntate ſeu affectu eſt exaltatio cordis: in intellectu vero eſt eleuatio oculorum mentis ad ſeipſum ſupra ſe. ⸿ Et non ambulaui in magnis & in ſeparatis.i. mirabilibus. Exterior ſuperbia ex duobus declaratur actibus. Alter eſt ambulare in magnis ſupra ſe: pręſumendo/ arrogando maiora &c̃. Alter eſt ambulare in mirabilibus ſupra ſe. ſuperbus in admirando ſe exercet, vt ſpectetur & ęſtimetur longe celſior intus. Supra me hoc eſt plus me. Et repetenda eſt hæc clauſula quater: quoniam refertur ad ſingula dictoꝝ: ſcilicet non exaltauit ſe cor meum ſupra me/non eleuati ſunt oculi mei ſupra me. Sic.n. explicatam in ſingulis habes ſuperbię rationem.

Si non ęquaui. Vſitato loquendi modo iungit propheta alteram enunciationis partem. iam enim diximus ꝙ intendit hanc enunciationem/non fui ſuperbus quãuis fuerim peccator. Primam partem iam explicauit. Secũdã modo ſubiungit vſitatiſſimo loquendi modo, quo dicimus. non fui malignus ſi non fui prouidus: hoc eſt quãuis non fuerim prouidus. & ſimiliter non fui infidelis ſi non fui aſſecutus intentum: hoc eſt q̃uis non fuerim aſſecutus intentum. Et ſic de ſimilibus. Vbi coniunctio ſi non tenetur dubitatiue ſeu conditionaliter quantum ad ſenſum intentum, ſed equiualet coniunctioni aduerſatiuę: puta quãuis. Et vtimur hoc modo loquendi ad cautelam vitandę explicitę aſſertionis. Propheta.n.a ſpirituſancto motus/ſic caute aſſerit peccata ſua in publico cantico: ne forte aperta explicatio eorum aliis noceret. publicatio.n. peccatorum gloria diaboli eſt, ſicut publicatio virtutum gloria dei. ¶ Dicit itaq;. Si non/hoc eſt quãuis non, ęquaui & ſilere feci animam meam. Equantur torta: & ſilere facimus plorantes/clamantes & huiuſmodi. Metaphoricus eſt ſermo non parum obſcurus. Ad cuius euidentiam ſcito intentionem prophetę ad hoc tendere vt dicat ſe non conſuluiſſe animę ſuæ concupiſcenti delectabilia (citra ſuperbiam quã iam excluſerat) ſicut propria mater conſulit ablactato filio/ęquando & ſilere faciendo illũ. ⸿ Vbi quantũ ad metaphorã nota duo. Alteꝝ eſt ꝙ in aio nſo quatenus appetitiuus eſt/ſunt duæ ꝑtes. Quaꝝ altera appellaẽ iraſcibilis: ſiue in voluntate ſiue in appetitu ſenſitiuo. Et hæc tendit ad ardua. Ad hãc ſpectat ſuꝑbia. & hæc aſſimilaẽ ętati virili. Altera rẽ

dit ad delectabilia, nõ ardua. Et ad hanc ſpectãt peccata carnis, appetitus vanitatũ, & hmõi. Et hęc aſſimilaẽ ętati puerili: cuius eſt occupari in delectabilib⁹ & vanis. Quo fit vt apte ꝓpheta excluſo a ſe peccato ſuperbię in appetitu arduorum, fateatur ſe peccatorem in appetitu vanorum & delectabiliũ &c̃. per ſimilitudinem ad pueros ablactatos. ⁋ Alterum eſt ꝙ circa ablactatum puerum aliter ſe habet propria mater, aliter gerula & alii domeſtici. nam gerula & alii blandiciis aut offa nituntur ęquare & facere ſilere ablactatum trucem prę concupiſcentia lactis, & non acquieſcentem ſuſtinent donec fatigatus ablactatus quieſcat. mater autem ſuauiter diſponens ęquare & facere ſilere ablactatum, linit vbera amaro liquore: vt ſic infans guſtata amaritudine refutet ex ſeipſo ſugere lac, & ſic abſtrahatur ab appetitu lactis, ſitq; quietus & ſilens. ℭ Circa ſenſum autem & ordinem literæ, diſtinguenda ſunt tria in litera contenta quæ propheta negat. Primum eſt ipſa actio ęquationis & faciendi ſilentium, dicendo nõ ęquaui & ſilere feci: hoc eſt & non feci ſilere aiam meã. Aſſimilans animam ſuam infanti ablactato, conſequenter loquitur de cohibitione animæ ſuæ ad ſimilitudinem infantis ablactati: qui concupiſcens lac, ab ęquanimitate labitur, & murmurando plorat: & ideo oportet eum ęquare, ęquoanimem reddẽdo, & facere eum ſilere a murmure & planctu. Simili ſiquidem modo animus concupiſcens delectabilia homini noxia, nimis ardens a rectitudine recedit, & velut plorans quęritat huiuſmodi delectabilia: & propterea ęquandus eſſet & ad ſilentium ducendus. Negat ergo propheta primum ſe ſic cohibuiſſe animam ſuam, dicendo. ſi non ęquaui & ſilere feci animam meam. ⁋ Secundum autem quod negat eſt modus: ſcilicet illo modo quo ęquatur & ſilens fit ablactatus. Et hic modus vltimo ponitur in litera, dicendo ſicut ablactatum penes me animam meam. Ita ꝙ ordinatio literæ eſt. non feci ſilere animam meam, tractando ſicut ablactatum animam meam penes me. Et tunc ſubiungatur tertium negatum .ſ. modus quo mater propria tractat ablactatum, illis verbis. ſicut ablactatum penes matrem ſuam. Ita ꝙ litera ſic eſſet ordinanda. Si non ęquaui & ſilere feci animam meam, tractando ſicut ablactatum animam meam penes me, tractãdo inquam ſicut ablactatum penes matrem ſuam. Et ratio ordinis in promptu eſt: quia ſic ꝓgreditur oratio. ℭ Et clare apparet ſenſus ſimilitudinis & rei ſignificatæ. Intendit enim ꝙ non cohibuit animum ſuum concupiſcentem delectabilia noxia ſicut ablactatum, nõ a quocũq; ſed ſicut ablactatum a matre ſua: hoc eſt appoñẽdo animo concupiſcenti delectabilia amaritudinem turpitudinis actionum, pęnę æternæ, diuinę offenſę, & huiuſmodi. His enim amaritudinibus circumpoſitis a ratione deliberata delectabili concupito, debuiſſet auertere appetitum ab illo: & ſic ſuauiter ęquaſſet & ſilere feciſſet appetitum, ſicut ęquat mater & ſilere facit ablactatum penes ſe liquoribus amaris, concupiſcentem lac iam ſibi nociuum. ⁋ Et intendit per hęc omnia declarare ꝙ peccata quæ commiſit, non ex ſuperbia proceſſerunt ſed ex humana fragilitate. numerauit ſiquidem populum ex vanitate quadam: occidi fecit vriam ex timore ne occideretur berſabee: adulterium patrauit ex carnis libidine: fornicem ſibi erexit ex humano more: dixit in abundantia ſua non mouebor in æternum, ex improuida ſeu minus cauta conſideratione diuinę gratię. & ſic de aliis.

Spera iſrael ad dominum. Apoſtrophat ad populum, vt ab exemplo ſuo diſcat ſperare in domino: hoc eſt vt non ſit ſuperbus, quãuis aliis peccatis implicetur. Sic enim ſperare poterit in domino: quẽadmodum & ipſe non ſuperbus etſi alias peccator, maxima a deo dona conſecutus eſt. Et dixit hæc, quia ſuperbis deus reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. Amen.

ℭ VVLGATA EDITIO. ℭ Canticum graduum. CXXXI.

Memento domine dauid: & omnis manſuetudinis eius.
Sicut iurauit domino: uotum uouit deo iacob.
Si introiero in tabernaculũ domus meę: ſi aſcẽdero in lectum ſtrati mei.
Si dedero ſomnum oculis meis: & palpebris meis dormitationem.
Et requiem temporibus meis: donec inueniam locum domino, tabernaculum deo iacob.
Ecce audiuimus eam in ephrata: inuenimus eam in campis ſiluę.
Introibimus in tabernaculũ eius: adorabimus in loco ubi ſteterunt pedes eius.
Surge domine in requiem tuam: tu & arca ſanctificationis tuę.
Sacerdotes tui induantur iuſtitiã: & ſancti tui exultent.
Propter dauid ſeruum tuum: non auertas faciem chriſti tui.
Iurauit dominus dauid ueritatem & non fruſtrabitur eum: de fructu uẽtris tui ponam ſuper ſedem tuam.
Si cuſtodierint filii tui teſtamentũ meũ: & teſtimonia mea hæc quę docebo eos.

Et filii eorum uſq; in ſeculum:ſedebunt ſuper ſedem tuam.
Quoniam elegit dominus ſion:elegit eam in habitationem ſibi.
Hęc requies mea in ſeculum ſeculi:hic habitabo quoniam elegi eam.
Viduam eius benedicens benedicam:pauperes eius ſaturabo panibus.
Sacerdotes eius induam ſalutari:& ſancti eius exultatione exultabunt.
Illic producam cornu dauid:paraui lucernam chriſto meo.
Inimicos eius induam confuſione:ſuper ipſum aũt florebit ſanctificatio mea.

ℭIVXTA HEBRÆVM. ℭCanticum graduum. CXXXII.

retribue
1 Propheta. RE cordare domine[4] dauidi,omnem humilitatem eius.
2 Qui iurauit domino[4]:uouit forti iacob.
3 Dauid. Si introibo in tentorium domus meæ:ſi aſcendã ſuper ſtratũ accubituũ meoꝝ.
4 Si dabo ſomnum oculis meis:palpebris meis dormitationem.
5 Donec inueniam locum domino[4]:habitacula forti iacob.
6 Ecce audiuimus illam in ephrata:inuenimus eam in campis nemoris.
7 Introibimus in habitacula eius:curuabimus nos ſcabello pedum eius.
8 Surge domine[4] in requiem tuã†:tu & arca fortitudinis tuę. † regei tuę
9 Sacerdotes tui induent iuſtitiam:& gratioſi tui laudabunt.
10 Propter dauid ſeruum tuum:ne fac reuerti facies chriſti tui.
11 Propheta. Iurauit dominus[4] dauidi ueritatem,& non auertetur ab ea. Deus. de fructu
uentris tui ponam in ſede†tibi. † ſedi
12 Si cuſtodient filii tui pactum meum,& teſtificationem meam hanc docebo eos: etiam
filii eorum uſq; ęternum ſedebunt in ſede†tibi. † ſedi
13 Propheta. Quia elegit dominus[4] in ſion:deſiderauit ipſam in habitaculum†ſibi. † hitaculo
14 Deus. Hęc requies mea uſq; ſempiternũ:hic ſedebo,quia deſideraui eam.
15 Cibum eius benedicendo benedicam:mendicos eius ſaturabo pane.
16 Et ſacerdotes eius induam ſalute:& gratioſi eius laudando laudabunt.
17 Ibi germinare faciam cornu dauidi:ordinaui lucernam chriſto meo.
dauidē
18 Inimicos eius induam confuſione:& ſuper ipſum florebit corona eius.

TItulus eſt. Canticum graduum. De quo vt ſupra.
ℭMateria pſalmi eſt vt diſpoſitioni dauidis de quieto loco arcæ domini diuina quæ ſucceſſit largitas impleatur. Hanc eſſe materiam pſalmi facile patet. nam in principio ponitur ſupplicatio cũ voto dauidis de loco arcæ dei & acceſſu ad ducendam arcã dei in ſion,dicendo ecce audiuimus eã &c. Et poſtea ſubiunguntur duæ largiſſimę diuinæ promiſſiones. Altera de domo dauidis: altera de ſion. Vnde patet hanc eſſe ad literam materiam pſalmi.

ℭSVMMARIVM EST.

ℭDauid proferens propriam humilitatem & ſolicitam religionem circa inueniendum locum perpetuę quietis arcę domini,petit a deo gratiam.& refert gratiam tum promiſſi meſiæ ex ſuo ſemine:tum promiſſorum filiorum in ſede regia ſemper,ſi ſeruauerint legem domini:tum electionis templi in ſion cum diuina cura alimentorum &c.tum firmatę ſedis regiæ in ſion:tum augendę ibidem coronæ propriæ cum confuſione inimicorum.
ℭPerſonę loquentes ſunt propheta,deus & dauid:non curando nunc an idem ſit dauid & propheta actor pſalmi.

REcordare. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materiæ,& executiuam,ibi qui iurauit. ℭProponit vnam ſupplicationem multas partes comprehendentem:dum petit a deo vt recordetur omnem ipſius dauidis deiectionem,tam iniuſtã tempore ſaulis,q̃ religioſam in deductio-

ne arcæ domini.propter quam michol deſpexit & reprehendit eum .¶ Vbi aduerte ꝙ recordari non ſumitur hic pro reducere ad memoriam,quod eſt proprium eius ſignificatum:ſed ſumitur pro retributione,iuxta vſitatum loquendi modum.Et hoc denotat caſus datiuus dauidi:acſi aperte dixiſſet. retribue dauidi omnem &c.

¶ Qui iurauit dño. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractatur illa particula,omnē humilitatem eius.Secundo illa,recordare dñe,ibi iurauit dñs. ¶ Cōmemorat itaq; humilitatem dauidis ex illius forma:ſcilicet religione ſolicita erga locū quietum arcæ dei,tali ordine.Nam primo votū,deinde rō vouendi,& tertio deductio deſcribiť.Qui,dauid,iurauit domino:vouit,vinculo iuramenti addidit vinculū voti vtpote maius,forti iacob.Iacob nomē eſt hic patriarchę:& ē caſus genitiui. Appellaturq; deus fortis iacobi,eo ꝙ ab ipſo iacob veneratus eſt vt fortis,vt omnipotens:vt patet gene.46.Et exo.6.dicit dominus ad moyſen.ego dñs apparui iacob,iſaac & abrahā in deo oipotente. Et nominat deū relatiue ad iacob ꝓpter imitationem ipſius iacob in voto circa domum & cultū dei.Legiť.n.gene.28.ꝙ iacob viſa ſcala a terra vſq; ad coelū,vtrunq; vouit:& cultū ſcilicet & domum dei.erit mihi dñs in deū,& lapis iſte vocabiť domus dei.Et fidem ꝓbendo traditis a ſenioribus(ſcilicet ꝙ locus ille in quo iacob vidit ſcalam eſt illemet locus in quo poſtea ędificatum eſt tēplū domini) adiungitur alia rō ꝙ ideo vouit deo forti iacob,quia intendebat locare arcam domini in loco quem iacob prædixerat vocandum domum dei.¶ Aduerte hic multas res geſtas hoc pſalmo explicari quę nō leguntť alibi in ſacra ſcriptura.Quorum primum eſt iuramentum & votū dauidis de inueniendo loco arcę domini.

Si introibo. Vox iſta dauidis eſt,explicans votum quo ad materiam. Si introibo in tentorium domus meæ:hoc eſt ſi ædificauero prius mihi domum.ædificationem ſiquidem domus propriæ ab introitu deſcripſit:quia primum quod in ædificata domo fit,eſt intrare in illam.Si aſcendam ſuper ſtratum accubituum meorum:hoc eſt priuſq̄ quieſcam ſecurus ab inimicis.a frequentia enim accubitus quietam ſecuritatem congrue ſignificauit.Si dabo ſomnum oculis meis,palpebris meis dormitationem:hoc eſt ſi negligens fuero,ſi non ſumma vigilantia vtar.per excluſionem nanq; tam dormitionis q̄ dormitationis,congruiſſime ſignificatur ſumma vigilantia.Donec inueniam locum domino. Vbi colligendo dicta,apparet ꝙ vouit dauid ſe inuenturum locum domino(hoc eſt locum pro quiete arcæ domini)anteq̄ ædificaret domum propriā,anteq̄ ſecurus quieſceret ab inimicis,& cum ſumma vigilantia.Quia.n.illæ duę primæ cōditiones multū prorogari potuiſſent,vt celeritas oino ſignificaretur,adiuncta eſt ſumma vigilantia.Et vere oēs cōditiones adimpletas eſſe teſtať hiſtoria ſecundi libri regum.Dauid enim q̄primum factus fuit rex iſrael,accepit hieruſalem ad hunc effectum:& cum aſſenſu populi deduxit arcam dñi in ſion,vt ibi perpetuo quieſceret . q̄uis poſtea(vt dicetur)diuina reuelatione ei facta quieuerit in ſuperiori parte eiuſdem montis ſion,in qua ædificatum eſt templum.¶ Habitacula forti iacob.Non ſolum vouit inuenire locum domino.i.pro arca dei,ſed etiam pro miniſtris eius.oportebat enim miniſtros diuini cultus multos ibi manere.¶ Aduerte hic iungendo dicta ꝙ vouere donec inueniam locum,atteſtatur affectui inquiſitiuo loci inueniendi : ꝙ ſcilicet deſiderabat dauid inuenire locum illum monſtratum patriarchæ iacob.Et quoniam audierat ꝙ in hieruſalem erat locus ille,ideo q̄primum potuit dedit operam ad habendum locum illum,in cuius monte ſion locaret arcam dei.

Ecce audiuimus.Reddit rationem voti ſui,tum ex varia mutatione locorum,tum ex futura cōmoditate.Et mutationem quidem locorum arcæ domini,deſcribit a primo & vltimo locis . Ecce audiuimus illam,arcam,in ephrata:hoc eſt in ſorte ephraim in ſilo.hic enim eſt primus locus in quo ſtabilita fuit arca dei in terra promiſſionis tempore ioſue:vt patet ioſue.18. Vnde & ſignificantius dicit audiuimus & non dicit vidimus:quia anteq̄ natus eſſet dauid,deſiit arca domini eſſe in ſilo.vt patet ex eo ꝙ tempore heli ſacerdotis arca dei portata in exercitum,capta fuit a philiſtęis : & nuſq̄ legitur iterum tranſlata in ſilo.¶ Inuenimus eam in campis nemoris:hoc eſt in gabaa,ſeu colle cariathiarim,ſeu cariathiarim:his enim tribus nominibus nominatus inuenitur locus ille vbi dauid inuenit arcam quando tranſtulit eam.vt patet ex eo ꝙ domus aminadab(ex qua cōſtat dauidem tranſtuliſſe arcam domini).1.reg.7.& .2.reg.6.deſcribitur in gabaa:& eadem domus.1. parali.13.deſcribitur in colle cariathiarim:& ibidem nihilominus dicitur vt abduceret arcam dei de cariathiarim. Vnde videtur ꝙ locus ille in quo erat arca erat ſuburbanus ciuitatis cariathiarim.quæ vt dicitur ioſue.15.erat vrbs ſyluarum : & erat collis vocatus gabaa . Et propterea varie nominatus eſt modo collis,modo gabaa:& in hoc pſalmo nominatur ab agris nemoris. intendit enim per agros nemoris territorium cariathiarim quæ erat ciuitas ſyluarum . Et intendit per hanc diuerſitatem locorum occaſionem ſibi datam vouendi : quia indignum videbatur vt arca dei vagaretur.& propterea adduxit hanc varietatem cum aduerbio ecce,demonſtrando tantam indignitatem.Acſi aperte diceret.ecce in promptu eſt ratio voti mei:ſcilicet vagatio arcæ dei. Vnde &.1.parali.13.dauid propoſuit in conſilio deducendi arcam in ſion pro ratione,quia non requiſiuimus eam (arcam ſcilicet) in diebus ſaul : hoc eſt

quia non quęſiuimus in toto tempore regni ſaulis locare eam in loco honorabili ac ſtabili vt decet, ſed adhuc perſeuerat huiuſmodi indignitas.

Introibimus in habitacula eius. Proſequit̃ alterã rõnem ex futura commoditate. Dum arca dei per varia tranſferret̃ loca, erat minor cõmoditas populo cõcurrendi ad adorandum. & erat minor commoditas miniſtrorum debentium manere circa arcam dei: qm̃ incertis exiſtẽtibus locis/ nõ poterãt fieri fixa habitacula miniſtrorum: & populum oportebat nũc huc nunc illuc dirigere greſſus ſuos. & rurſus diuerſo exiſtente loco arcę & loco altaris holocauſtorum (nam illud remanſerat in excelſo gabaon in ſilo: vt patet. 1. parali. 21.) oportebat populũ ad diuerſa loca ire. Quæ omnia incõmoda defutura erant fixa arca in certo loco: vt rei probauit euentus. Quia hæc enim vitabunt̃ incõmoda, dicit. introibimus in habitacula eius. Pluraliter dicit habitacula: ad cõprehendendũ cõmoditatem domus dei & atriorũ & domorum pro miniſtris. Propter qđ non dixit introibo ſed introibimus: ſignificans cõmunem hominum cuiuſq; ordinis futuram cõmoditatem. ¶ Curuabimus nos ſcabello pedum eius/ hoc eſt arcę dei. quę ſic erat diſpoſita vt ſcabelli ſuppedanei officio fungeretur/ ſi ſuper tabellam ſuſtentatam a cherubinis aliquis ſediſſet: vt moyſes intelligendum voluit deum ſedere.

Surge domine. Deſcripto voto & rõne vouẽdi, deſcribitur deuota deductio arcę ex agris ſyluarum: quæ ſcribit̃. 2. reg. 6. & 1. parali. 13. Et imitatus moyſen (dicẽtem qñ mouebatur arca dei in deſerto/ exurgat deus) ait. Surge domine (rogantis eſt more humano vt a loco in quo hactenus manſit ſurgat) in requiẽ tuã/ veni ad locum quietis perennis vt nõ vltra vageris, tu & arca fortitudinis tuę. Non ſufficit dauidi vt arca portetur ſicut portantur arcę ligneæ, ſed petit vt ipſe deus ad ſimilitudinem ſurgentis ſe habeat: hoc eſt placidus veniat ſua ſponte ſimul cũ arca. Quã appellat fortitudinis diuinę, quia per eã diuinæ potentiæ opera effecta ſunt: vt manifeſte patuit̃ in retroceſſione iordanis, & in tot mirabilibus effectis apud philiſteos.

Sacerdotes tui. Ex hoc loco apparet ꝙ dauid ad literã loquit̃ de cõſummatione deductionis: qñ ſcilicet arca dñi ex domo obededon trãſlata eſt in ſion. Nã ſ̃m hiſtoriã deductio arcę ex agris ſyluaꝝ non fuit vnica deductione cõſummata, ſed intercepta fuit ꝓpter mortẽ ozę: & poſuerũt tunc arcã in domo obededon: poſt tres aũt menſes cõſummauerũt deductionem arcę ad ſion. Et qm̃ cã irę dei contra ozã fuit irreuerentia quã ſacerdotes exhibuerunt arcę dñi, in hoc ꝙ non portauerunt eam humeris ſuis leuitę vt pcęperat moyſes/ ſed duxerũt eã ſup plauſtrũ (vt clare hanc rõnem explicat ipſe dauid. 1. parali. 15. diſponens vt in cõſummatione deductionis/ ſcilicet ex domo obededon vſq; ad ſion/ ſanctificati leuitę portarent arcam dei) propter hmõi inquã ſanctificationẽ & reuerentiã prius ignorãter omiſſam/ quantũ erat ex parte dauidis, dicit. Sacerdotes tui/ cõuenientes ad tranſlationẽ, induẽt iuſtitiam/ legis/ venient vndiq; obſeruantes iuſtitiam legis. Similitudo enim indumenti plenã obſeruationẽ legalis iuſtitię ſignificat: ſicut indumentũ circunquaq; operit. Et gratioſi tui laudabunt/ cantando & cãtabunt laudando. Et eſt ſermo de gratioſis actiue: hoc eſt hoies nõ quicunq;, ſed gr̃oſi tui/ benigne donãtes ꝓpte. Et irẽdit deſcribere iuſtos ab opibus miſericordię. Et hoc q̃a nõ eſt ſpecioſa laus in ore pctõris. Vbi vides duplicẽ ꝓuiſionẽ: & ſacerdotũ ad obſeruãtiã legis, & iuſtoꝝ ad officium laudandi.

Propter dauid ſeruum tuũ, ne fac reuerti facies chriſti tui. Deſcriptis diſpoſitionibus officiorũ deducentiũ arcam, apponit̃ ſupplicatio ne iterum accidat reuerſio regis abſq; cõſummata deductione arcę. Fecit enim deus occidẽdo ozã, reuerti faciẽ chr̃i ſui dauidis abſq; arca deducta in ſion. Et proterea veritus ne ſimile q̃d accidat, petit. ne fac reuerti facies chr̃i tui/ ĩ iſta vice. ¶ Et apponit huic ſupplicationi cãm. ꝑpter dauid ſeruũ tuũ. Quod põt dupliciter intelligi. Primo referendo ad merita dauidis. ac ſi dixiſſet ꝑpter merita dauidis ſerui tui. Et iuxta hunc ſenſum/ meritũ dauidis p̃fert̃ vnctioni regię. Ac ſi aperte diceret. ꝑpter meritũ perſonę dauidis nõ cõfundas iterum faciẽ regis tui quem tu vnxiſti. Secũdo referẽdo ad diuinã electionẽ perſonę dauidis. Et tunc eſt ſenſus. ꝑpter dauidẽ electũ a te in ſeruũ tuũ, ne cõfundas faciẽ eiuſdẽ vncti tui in regẽ. Et hic ſenſus magis q̃drat lr̃ę, cuius autor eſt ipſe dauid. nã ſic apponit ſupplicationi cãm ex parte ipſius dei: & explicat quod in principio pſalmi ꝓpoſuit recordare domine dauidi. Et eſt locus ſatis efficax: vt deus quia elegit ipſum dauidem in ſeruũ ſuũ & vnxit ipſum in regem, non confundat iterum ipſum.

Iurauit dominus. Tractatur hic illa particula/ recordare dñe: ſubiungendo exaltationem magnam quã deus ꝓmiſit dauidi. tum quo ad ꝑpetuitatem regni: tum quo ad locum ſion, quæ erat ciuitas dauidis. Vbi nota ꝙ deſcripta deductione arcę in montẽ ſion, deſcribit̃ cõſequenter ſ̃m hiſtoriã tum diuina promiſſio de ꝑpetuitate regni dauidis, tum diuina electio ſion. nam ad literã res iſtę geſtę ſunt poſt deductionẽ arcę in ſion. ¶ Iurauit dñs. Hoc iuramentũ eſt aliud qđ non legit̃ alibi in libris hiſtorialibus ſacrę ſcripturę. In viſione nanq; nathan prophetę ex parte dei ſcripta. 2. reg. 7. & 1. parali. 17. nulla mentio fit iuramenti diuini. Significat aũt iuramẽtũ diuinum immutabilitatem euentus: ꝙ ſcilicet ſic erit vt iurat futurum. Et non auertetur ab ea/ veritate/ non reuocabit facere quod dixit. de fructu ventris tui ponam in ſede tibi. Duplex poteſt eſſe ſenſus huius literæ. Primus vt promittatur aſſertiue fructum ventris dauidis regnaturum indeterminate/ hoc eſt non determinando quanto tempore: &

poſtea ſubiungatur ſub conditione ꝙ tempore æterno ſemen dauid regnaturum eſt/ſi tamen ſeruauerit legem dei. Alter ſenſus eſt vt promittatur aſſertiue meſias fructus ventris dauidis regnaturus:& poſtea ſub conditione promittatur ꝙ filii dauidis vſq; ad meſiam regnaturi ſunt/ſi ſeruauerit legem dei. Hic ſenſus magis quadrat iuramento diuino præpoſito,& cõmuni intelligentiæ qua in hoc textu intelligitur ſignificata promiſſio meſiæ facta dauidi. ¶ De fructu ventris tui. Sermo dei eſt ad dauidem:& more hebraico prolem appellat fructum ventris. Quis enim ſm noſtram conſuetudinem fructum ventris proprie relatiue ad matrem dicamus,hebrę a tamen lingua etiam relatiue ad patrem fructum ventris appellat:vt clare patet.2.reg.16.dicente dauide de abſalon. ecce filius meus qui egreſſus eſt de vtero meo quærit animam meam. Ponam in ſede tibi:hoc eſt ponã in ſede regni,tibi/hoc eſt propter te.i.propter promiſſionem tibi factam/propter electionem tui a me factam. Vnde & angelus annuncians beatę virgini/dixit.dabit ei dominus deus ſedem dauid patris eius.

Si cuſtodient filii tui pactum meum. (Siue initum cum abraham de circumciſione/ſiue cum populo iſrael in deſerto de cultu meo intelligas)& teſtificationem meam/hoc eſt legẽ meæ voluntatis meorumq; pręceptorum,hanc docebo eos/hoc eſt hanc quam docebo eos. Et futurum docebo/continuationem doctrinę per prophetas ſignificat. vel refertur ad præteritum pactum:quia lex ſubſecuta eſt pactum.& ordo conſecutionis per futurum ſignificatur. Etiam filii eorum. Poſito antecedente conditionalis/ponitur cõſequens. etiam filii eorum vſq; æternum ſedebunt in ſede tibi. Vbi clare vides ſub conditione promiſſam perpetuitatem regni filiis/proculdubio vſq; ad meſiam:quoniam de illo abſq; vlla conditione conſtat ꝙ regnabit in domo iacob in æternum. Et videmus hanc conditionalem merito fuiſſe appoſitam:quoniam filii dauidis vſq; ad ſedechiam tantummodo regnauerunt: ille enim fuit vltimus rex ex progenie dauidis vſq; ad meſiam. quia enim non cuſtodierunt pactum domini nec ſeruauerunt legem eius,abiecti ſunt a regno.

Quoniã elegit dominus in ſion. Deſcripta exaltatione dauidis in ſemine eius,ſubiungitur exaltatio eiuſdem quo ad ſion. Aduerte hic ꝙ propheta non dicit/elegit dominus ſion,ſed in ſion:quia ad literam loquitur de electione mõtis moria/qui erat ſuperior pars montis ſion.& ſingulariter de electione areę quę quõdam fuit ornan iebuſei:in qua dauid obtulit holocauſtum ad placandum deum pro peſte. Ille ſiquidem locus tunc reuelatus eſt dauidi ꝙ eſſet locus domus dei:vt.2.parali.3.dicitur. & clarius apparet ſi dicta ibi conferantur cum dictis.1.parali.21.& principio.22. Ibi enim expreſſe dicitur tẽplum ædificatum in loco monſtrato dauidi:& hic dauid dicit hęc eſt domus dei. Vnde etiam coniicitur dauidem affirmaſſe ꝙ ille locus erat domus dei de quo iacob dixerat.& lapis iſte vocabitur domus dei. Electio itaq; diuina loci illius in ambitu ſion monſtrata dauidi quum ſacrificauit pro peſte/hic ad literam ſignificatur:quæ olim fuerat monſtrata iacob patriarchæ. ¶ Deſiderauit ipſam in habitaculum ſibi. Aperte explicat ad quid elegit in ſion:quia deſiderauit ipſam in habitaculum ſibi: hoc eſt in locum domus ſuæ.

Hęc requies mea. Verba ſunt dei,explicantis ꝙ non ita elegit habitare in ſion quemadmodum habitauit in ſilo. vbi licet habitauerit trecentis annis,habitauit tamen mobiliter:quia non habuit ibi fixam domum,ſed tabernaculum mobile. In ſion autem elegit habitare in æternum/habẽdo ibi fixam domum. Et ad hoc explicandum introducitur deus dicens. Hæc requies mea vſq; ſempiternum:hic ſedebo/quieſcam,quia deſideraui(hoc eſt ad ſimilitudinem deſiderãtis diu eſt ꝙ volui)eam:vtpote a tẽpore iacob,quum oſtendit ei ſcalam per quam angeli dei deſcendebant & aſcendebant. ex tunc enim dixit iacob/hic domus dei eſt. Quod autem dicit ſempiternum/itellige ſine vlteriori mutatione:& nõ ꝙ locus ille eſſet locus diuini cultus in æternum. Vel ſub aliis verbis/æternum diſtribuit pro omni tpe figuralis cultus:hoc eſt ſtatus veteris teſtamenti. Adueniente ſiquidem meſia finita eſt illa ſempiternitas:dicente ipſo ioan.4.veniet hora quãdo neq; in monte hoc neq; hieroſolymis adorabitis patrem.

Cibum eius benedicendo benedicam. Diuina largitas in ſion deſcribitur quantum ad prouiſionẽ victus miniſtrorum:hoc eſt leuiticę tribus & aliorum ſeruitorum. Cibum eius/ſcilicet ſion loci domus meæ. Et cibũ appellat decimas & oblationes ex quibus viuebãt miniſtri diuini cultus. Benedicẽdo benedicã:hoc eſt multiplicabo. Hic eſt cibus de quo ſcribit mala.3.inferte oẽm decimationẽ in horreum meum,& ſit cibus in domo mea. Et vſq; adeo multiplicabo ꝙ mendicos eius ſaturabo pane:hoc eſt vt habeant non ſolũ ad ſacietatem propriam,ſed ẽt ad erogandũ vſq; ad ſaturitatẽ mendicoꝝ. Et intẽdit per hoc ſpãlem ſuã curã quo ad tẽporalia de ſuis miniſtris/tanq̃ de familia domus proprię. ¶ Et ſacerdotes eius induam ſalute/nõ ſolũ curã habebo de victu ſed de ſalute aię & corporis ſacerdotũ. ideo enĩ induam:quia quaſi veſtimentum dabo eis ſalutem vndiquaq;. Et gratioſi eius laudãdo laudabũt. Gratioſi actiue/ab operibus miſericordię inſtiores deſcribuntur ſub ſpãli cura dei ad officium laudandi deum. Et deſcribuntur laudando laudabunt/ad cõmendandum modum laudandi:ꝙ ſcilicet per modũ laudantiũ(cũ gaudio/prompte/hilariter/deuote &c̃.)laudabunt.

Ibi germinare faciam. Inter priuilegia ſion cõputat deus ſucceſſionẽ regiam dauidici ſeminis in illo loco/tanq̃ in loco ſedis regię. Ita ꝙ ſupius ſucceſſionẽ regiam promiſit:hic autem promittit locum

ſedis regię ſucceſſionis. ¶ Ibi/in ſion, germinare/multiplicari ſucceſſiue, faciam cornu/poteſtatem regiam, dauidi: ordinaui lucernam christo meo. Ratio dicti priuilegii redditur: quia ibi ordinaui lucernã/ ad ſimilitudinem vaſculi lucentis regiam ſedem, chriſto meo/vncto meo dauidi. Vnde in ſuccedentibus hiſtoriis pluries ſcribitur ꝙ deus ſeruabat reges deſcendentes ex dauide/vt relinqueret lucernã dauidi. ¶ Et apte lucernę nomen congruit ſuccedentibus regibus poſt ſalomonem: quoniam oẽs fuerũt parui reges, ad ſimilitudinem lucernarum clarę quidem ſed paruę lucis.

Inimicos eius/dauidis, induam confuſione/vndiꝗ confundam. Et hoc etiã intellige ex ſion: quoniam ex cultu diuino in ſion confundere promittit deus inimicos dauidis. Quod tẽpore dauidis adimpletum eſſe conſtat. Et tẽpore ſeminis eius cõfidentis in deo: vt patet de abia/aſa/ioſaphath/ & ezechia. Solus nanꝗ ioſias videtur inter reges iuſtos ſuccubuiſſe inimicis. Et hoc ideo quia non conſuluit dominũ in illo bello: tanꝗ in hoc degenerauerit a dauide. ¶ Et ſuper ipſum florebit corona eius. Hoc ad literam de ipſo dauide verificatum eſt. floruit ſiquidem corona regni eius valde: quoniam propagauit imperium coronæ ſuę ſuper multa regna vſꝗ euphraten. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Canticum graduum. CXXXII.

Ecce ꝗ bonum & ꝗ iucundum: habitare fratres in unum.
Sicut unguentũ in capite: quod deſcendit in barbam/barbam aaron.
Quod deſcendit in oram ueſtimenti eius: ſicut ros hermon qui deſcendit in montem ſion.
Quoniã illic mandauit dominus benedictionem & uitam uſꝗ in ſeculũ.

¶ IVXTA HEBERÆVM. ¶ Canticum graduum dauidi. CXXXIII.

1 Propheta. Ecce ꝗ bonum & ꝗ iucundum: ſedere fratres etiam ſimul.
2 Sicut oleum bonum ſuper caput/deſcendens ſuper barbã barbã aaron:
quod deſcendens [est] ſuper os ueſtimentorum eius.
3 Sicut ros hermon/qui deſcendens [est] ſuper montes ſion: quoniam ibi pręcępit dominus benedictionem uitas uſꝗ ęternum.

Titulus eſt. Canticum graduum dauidi. De quo vt ſupra.
¶ Materia pſalmi eſt vnitas populi iſrael: vt clare pſalmus pręſe fert.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Laudat dauid vnitatẽ populi a bonitate/a iucunditate/& a diuina benedictione.
¶ Perſona loquens propheta eſt.

Ecce ꝗ bonum. Diuidit pſalmus in partes duas: propoſitiuam materię, & executiuam/ibi ſicut oleum. ¶ Proponit bonum & iucundum eſſe quieſcere ſimul fratres. Ecce/demonſtrantis factum eſt. Dauid ſiquidem. 7. annis quibus regnauerat in hebron ſuper tribum iuda/expertus fuerat ꝗ malũ & ꝗ moleſtum eſſet populũ iſrael eſſe diuiſum: ſub duobus ſcilicet eſſe regibus. Et propterea poſtꝗ populus totus vnitus eſt ſub vno rege (ipſo ſcilicet dauide) demonſtrat ab effectu/ab experientia, ꝗ bonum/vtile, & ꝗ iucundum/ad hilaritatem & gaudium populi, eſt ſedere/quieſcere, fratres (vtpote oẽs filios iſrael) etiam ſimul/hoc eſt ſub vno rege vnitos: vt ſicut ſunt fratres ita etiam ſint ſimul.

¶ Sicut oleum bonum. Incipit pars executiua tali ordine. Primo declaratur illa particula/iucundum. Secundo illa/bonum/ibi ſicut ros. Tertio illa/fratres etiã ſimul/ibi quoniam ibi. ¶ Declarat iucũditatem vnitatis populi a ſimilitudine iucunditatis quæ erat in vnctione ſummi ſacerdotis. quum enim vngebatur ſummus ſacerdos, magna erat iucunditas populi/ſicut modo quum coronatur ſummus pontifex. ¶ Sicut oleum bonum ſuper caput, deſcendens ſuper barbã barbam aaron. Deſcribit iucunditatem a ritu vnctionis. vngebatur enim (vt dicitur) in capite, deſcendendo vſꝗ ad barbam. & ad exaggerationẽ excellentiæ fit repetitio barbę. Quod deſcendens/eſt, ſuper os veſtimentorũ eius. Hæc litera ſonat oleum effuſum ſuper caput aaron deſcendere in barbam/& redundare in ſuperiorem partem veſtium ſacerdotalium: quę vocatur os veſtimentorũ. Exo. 29. & leui. 8. deſcribitur conſecratio aaron quantum ad oleum dupliciter: ſcilicet in capite per modum effuſionis, & in veſtibus per modũ aſperſionis: nihilꝗ dicitur de barba aut ore veſtiũ. Vnde iungendo hęc cum illis, apparet ꝙ abundantia effuſi olei ſignificet/ex diffuſione eius in barbã & os veſtimentorũ. ¶ Aduerte ꝙ licet ſuperficies literæ ſignificet iucunditatem vnctionis ſummi ſacerdotis: intentus tamen ſenſus eſt ꝙ ſicut grata & iucunda eſt populo vnitas ſummi ſacerdotis, ita grata & iucunda eſt vnitas regis. Ita ꝙ laudando ſuadet vnitatem populi ſub vno rege ſicut gaudet vnitate ſummi ſacerdotis.

Sicut ros hermon. Tractatur illa particula, q̃ bonum, ex ſimilitudine vtilitatis roris communis hermon & montibus ſion. ¶ Quantũ ad hiſtoriam aduerte ꝙ hermon eſt mons magnus trãs iordanem, cuius meminit moyſes deute. 3. dicens. tulimuſq; terram de manu duorꝫ regum amorrçorum qui erãt trans iordanem a torrẽte arnon vſq; ad montẽ hermon: quem ſidonii ſirion vocant & amorrçi ſanir. Montes autem ſion appellantur mõtes circa hieruſalem: de quibus in alio pſalmo. montes in circuitu eius. Per montẽ ergo hermon & montes ſion, intendit vniuerſam terram populi iſrael, deſcribẽs illam a monte trans iordanem & a montibus ciuitatis regię cis iordanem. Deſcribiturq; ros hermon deſcẽdens in montes ſion, non ꝙ ros migret de illo monte in iſtos: ſed quia mons ille celſior eſt, ideo extenſio per modum deſcendentis ab illo monte deſcribitur. Et intendit ꝙ ſicut ros communis hermoni & montibus ſion tanq̃ inde ad iſtos deſcendat, bonus eſt ad vtilitatẽ & vegetationẽ eorum quę naſcuntur, ita vnitas populi bona eſt. Hic eſt ſenſus ſuperficialis. Sed intentus ſenſus eſt ꝙ ſicut cõmunicant partes terrę in vno rore (hoc eſt in vna complexione ſeu diſpoſitione aeris. quã deſcribit ex hoc ꝙ quãdo cadit ros in vna parte cadit etiã in altera: ita ꝙ vnitas roris cõmunis monti hermon & montibus ſion affertur vt ſignũ vnitatis aeris) ita habitatores cõmunicare debent ſub vno capite. Et intẽdit ad literam ꝙ nõ ſolũ vnitas ſummi ſacerdotis quę eſt ex lege, ſed etiã naturalis vnitas complexionis aeris in qua cõmunicãt partes terrę vltra & citra iordanem, ſuadet vnitatẽ populi ſub vno rege: vt ſicut ſunt ſub vno rore ita ſint ſub vno rege.

Quoniam ibi pcępit. Tractatur vltima particula, fratres ętiam ſimul, ex cauſa diuinę ordinationis: quia ſcilicet dominus benedictionẽ vitalẽ dedit filiis iſrael in vnitate populi. Vt enim patet deute. 28. diuinę benedictiones dantur filiis iſrael vt vni populo. ¶ Quoniã ibi, in vnitate fratrũ filiorum iſrael, pręcępit dominus benedictionẽ appoſitiue vitas, quia benedictiones ſunt vitam conferẽtes, vſq; ętternum, per ſucceſſionẽ generationum. Et intendit per hęc ad literam, laudando ſuadere bonitatem & iucunditatem vnitatis populi ſub vno rege, ex vnitate ſummi ſacerdotis, ex vnitate diſpoſitionis aeris citra & vltra iordanẽ, & ex diuina ordinatione qua pmiſit vitales bñdictiones populo in vnitate. Amen.

¶ V. VLGATA EDITIO. ¶ Canticũ graduũ. CXXXIII.

Ecce nunc benedicite dominum: omnes ſerui domini.
Qui ſtatis in domo domini: in atriis domus dei noſtri.
In noctibus extollite manus ueſtras in ſancta: & benedicite dominum.
Benedicat te dominus ex ſion: qui fecit cœlum & terram.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Canticum graduum. CXXXIIII.

Propheta.

(edificatio habitaculi … eſtis)
1 Ecce benedicite dominum omnes ſerui domini: qui ſtantes in domo domini, in noctibus.

(verſus ſanctitatẽ)
2 Leuate manus ueſtras ſanctitati: & benedicite dominum.

(vniuerſum)
3 Benedicet te dominus ex ſion: factor cœlorum & terrę.

Titulus eſt. Canticum graduum. De quo vt ſupra.
¶ Materia pſalmi eſt inuitatio miniſtrorum morantium in domo domini ad orandum in nocte in ſanctuario. Et hoc eſt etiam ſummarium.
¶ Perſona loquens propheta eſt.

Ecce benedicite. Diuiditur pſalmus in partes duas: ppoſitiuam materiæ, & executiuã, ibi leuate. ¶ Proponit cõmoditatem iam oblatam orandi nocte in ſanctuario miniſtris morantibus ibi. Ecce, demonſtrat tempus ędificatorũ habitaculorꝫ pro miniſtris qui debebant habitare circa domum domini (& demõſtrat hoc ad differẽtiam tẽporum prçteritorum quibus non aderant iſtę cõmoditates) benedicite dominum, benedictione laudis, in noctibus, ſingulis, oẽs ſerui domini, addicti ſeruitio diuini cultus: qui ſtantes in domo domini, ad differentiam aliorum de tribu leui morantium alibi. Sicut enim hodie canonici habentes habitacula in clauſtro adherente eccleſię, habent cõmoditatem dicendi matutinas nocturno tempore, habitantes autem alibi excuſantur a tali onere nocturno tempore, ita tunc ſacerdotibus & leuitis habitantibus iuxta domum domini incumbebat ex officio ſeu deuotione laudare deum in nocte in domo dñi. ¶ Nec refert ad propoſitum an per hebdomadam mutarentur huiuſmodi miniſtri, aut quouis alio modo viciſſitudines haberent.

¶ **Leuate manus veſtras.** Incipit hic pars executiua, tria explicans. Primo locũ orationis. Leuate manus veſtras ſanctitati. Sanctitas appellatur deus ſedens ſuper cherubim in ſanctoſanctorum. Nec

dicit ite ad ſanctitatem (quoniam ſolus pontifex ingrediebatur ſanctū ſanctorum) ſed leuate manus veſtras verſus ſanctitatē. hoc enim ſigno exteriori ſignificat orationem. Hunc ſiquidem orandi modū tunc conſuetum fuiſſe/ex pluribus textibus colligi poteſt. Et per hoc intendit orationis locum: ſcilicet in domo domini, in qua leuabantur manus verſus propitiatorium. Et benedicite dominum. Repetit exequendo officium quod propoſuerat: vt non ſolum orent ſed laudent deum. ¶ Benedicet te. Tertiū quod explicat eſt fructus: vt ex fructu percipiendo moueantur ad orandum & laudandum. Benedicet te dominus ex ſion. Quum debuiſſet dicere quia benedicet vos dominus ex ſion/dixit quia benedicet te: ad commendandam vnitatem. adunat enim ſub pronomine te/non ſolum ipſos orantes & benedicentes deum: ſed omnes in quorum perſona ipſi benedicunt deum. Eſt ſiquidem ſenſus. Leuate manus veſtras & benedicite: quia dominus factor coelorum & terræ benedicet vniuerſum te (hoc eſt oēs quorum perſonam agitis tanq̄ vnum) ex ſion/ex loco cultus ſui: hoc eſt ex merito & officio cultus qui exhibetur ei in ſion. ¶ Vbi reddit rationem benedictionis ex fructu: quia vobis benedicētibus dominum/ dominus benedicet omnes. & rationem loci ex loco: quia vobis leuātibus manus in domo dñi verſus ſanctitatem/dñs factor coelorꝝ & terræ dignabif benedicere ex loco ſion in quo erat domus dñi. Amē.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Halelu iah. CXXXIIII.

LAudate nomen domini: laudate ſerui dominum.
Qui ſtatis in domo domini: in atriis domus dei noſtri.
Laudate dominum quia bonus dñs: pſallite nomini eius quoniā ſuaue.
Quoniam iacob elegit ſibi dominus: iſrael in poſſeſſionem ſibi.
Quia ego cognoui ꝙ magnus eſt dñs: & deus noſter prę oībus diis.
Omnia quęcunq; uoluit dñs fecit: in coelo & in terra, in mari & in oībus abyſſis.
Educens nubes ab extremo terrę: fulgura in pluuiam fecit.
Qui producit uentos de theſauris ſuis: qui percuſſit primogenita ægypti ab homine uſq; ad pecus.
Et miſit ſigna & prodigia in medio tui ęgypte: in pharaonē & in omnes ſeruos eius.
Qui percuſſit gentes multas: & occidit reges fortes.
Seon regem amorręorum & og regem baſan: & omnia regna chanaan.
Et dedit terram eorum hęreditatem: hęreditatem iſrael populo ſuo.
Dñe nomen tuū in ęternū: dñe memoriale tuum in generatione & generatione.
Quia iudicabit dominus populum ſuum: & in ſeruis ſuis deprecabitur.
Simulachra gentium argentum & aurum: opera manuum hominum.
Os habent & non loquentur: oculos habent & non uidebunt.
Aures habent & non audient: neq; enim eſt ſpiritus in ore ipſorum.
Similes illis fiant qui faciunt ea: & omnes qui confidunt in eis.
Domus iſrael benedicite domino: domus aaron benedicite domino.
Domus leui benedicite domino: qui timetis dominū benedicite domino.
Benedictus dominus ex ſion: qui habitat in hieruſalem.

¶ IVXTA HEBRÆVM. CXXXV.

1 Propheta. LAudate deum/laudate nomen domini[4]: laudate ſerui dñi[4].
2 Qui exiſtentes [eſtis] in domo domini[4]: in atriis domus dei noſtri.
3 Laudate dominum/quoniam bonus dominus[4]: cantate nomini eius/quoniā ſuaue [eſt].
4 Quoniam iacob elegit ſibi dominus: iſrael in dilectum ſuum †. † dilecto ſuo
5 Quia ego ſciui ꝙ magnus [eſt] dominus[4]: & dominus noſter prę omnibus diis.
6 Oīa quę uoluit dñs[4] fecit: in coelis & in terra/in maribus & omnibus abyſſis.
7 Faciens aſcendere nubes de finibus terræ: coruſcationes pluuię fecit/educens uentum de theſauris ſuis.

8 Qui percuſſit primogenita ægypti:ab homine uſq; beſtiam.

o
9 Miſit ſigna & miracula in medio tui ægypte:in pharaone & in cunctis ſeruis eius.
10 Qui percuſſit gentes multas:& occidit reges fortes.

da. da. da.
11 Sichon regem amorręorum & og regem baſan:& oia regna chanaan.
12 Et dedit terram eorum hęreditatem:hæreditatem iſrael populo ſuo.
13 Domine[4] nomen tuum æterno:domine[4] memoria tui generationi & generationi.
14 Quia iudicabit dominus[4] populum ſuum:& ſuper ſeruos ſuos placabitur.

hois
15 Simulachra gentium argentum & aurum:opus manuum adam.
16 Os eis,& non loquentur:oculi eis,& non uidebunt.
17 Aures eis,& non audient:etiam non eſt ſpiritus in ore eorum.

ſimulachra et eſt
18 Sicut ipſa erunt facientes ea: omnis qui confidens in eis.
19 Domus iſrael benedicite dominum[4]:domus aaron benedicite dominum[4].
20 Domus leui benedicite dominum[4]:timentes dominum[4] benedicite dominum[4].
21 Benedictus dominus[4] ex ſion,habitans hieruſalem:halelu iah.

TItulus nullus eſt.Sed halelu iah pro titulo vſurpatum,principium eſt pſalmi.Ita ꝙ pſalmus incipere debet laudare deum:alioquin diminuta inueniretur propoſitio pſalmi . & in hebręo textu nulla apparet diſtinctio:ſed eodem cõtextu ſcriptum eſt.Nec mirum ſi ab interpretibus omiſſa eſt hęc particula pſalmi:quũ etiã eadem particula(ſcilicet halelu iah)clare poſita in fine pſalmi omittatᷣ.

¶Materia pſalmi(vt ipſe pręſe fert)eſt monitio tũ miniſtrorũ tũ concurrẽtiũ ad templum,ad laudãdum deum & nomẽ dei:quia deus eſt bonus,oĩpotens,incõparabilis aliis diis,quia nomẽ eius eſt ſuaue,quia elegit populũ iſrael ad cultũ ſuum &c̃.Hæc oĩa clare liquent in pſalmo,pręter hoc quod diximus de templo:quod tñ ex pſalmo inſinuatur.tũ ex eo ꝙ in principio pſalmi mẽtio fit atrioꝝ domus dei:hęc.n.templũ inſinuat.ædificato ſiquidẽ tẽplo facta dicunᷣ quattuor atria ante domũ dei.Tum ex eo ꝙ in fine pſalmi mentio fit dei iam habitantis hieruſalem & laudati ex ſion.hæc enim manifeſte ſignificant tempus quo deus colebatur in ſion:& inſinuant tempus templi ædificati quo iam deus habitator effectus erat hieruſalẽ.¶Vnde ad literam videᷣ iſte pſalmus editus ad monendum populũ vt concurrentes ad templum nõ exiſtiment templũ hoc ſicut alia templa deorum,ſed concurrãt ad laudandũ deũ cui dicatum eſt:quia ipſe eſt bonus,omnipotẽs,incomparabilis aliis diis &c̃.

¶SVMMARIVM EST.

¶Propheta monet omnes exiſtentes in atriis domus dei,vt laudẽt deum & nomen dei.deum quidẽ,quia bonus,omnipotens,incomparabilis cæteris diis,& elegit iſrael.nomen vero eius,quia ſuaue,æternum,& memorabile in generatione & generatione.

¶Perſona loquens propheta eſt.

LAudate deũ.Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materie,& executiuã,ibi laudate dominum.¶Proponit duo:ſcilicet laudate deum,& laudate nomen domini.Quos autem alloquatᷣ ſubiungit.Laudate ſerui domini:qui exiſtẽtes,eſtis,in domo domini,hoc eſt in atriis domus dei noſtri. Intra ſiquidem domum domini nulli exiſtebant ad cantandum:& ſacerdotes ſeu leuitę ingrediebanᷣ ad panes propoſitionis ponendos & leuandos,ac thus incendendum &c̃.

¶Laudate dominum.Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo aſſignanᷣ in genere ſeu ꝑ capita cãę ꝓpoſitoꝝ.deinde ſingillatim ſm̃ ſingulas cãs fit executio explicatiua,ibi oĩa quæ voluit.& ideo illucuſq; differenda eſt diſtinctio totius textus.¶Circa has cãs aduerte ꝙ quũ duo ꝓpoſita ſint(.ſ.laudate dñm & laudate nomẽ dñi)ꝓpheta reſpectu ſecũdi reddit vnã cãm,dicẽdo.cãtate noĩ eius qm̃ ſuaue,eſt nomẽ eius.Reſpectu vero primi reddit quattuor cãs.Prima reddiᷣ dicẽdo,laudate dñm qm̃ bonus dñs.Secũda.qm̃ dñs elegit ſibi iacob,iſrael in dilectum ſuum.Tertia. quia ego ſciui ꝙ magnus dominus.Quarta. & dominus noſter præ omnibus diis.Et dicitur ꝙ dominus elegit ſibi iacob,tum patriarcham,tum populum deſcendentem a iacob . Elegit inquam ex ſua gratia,reiecto eſau : & ſimiliter populum deſcendentem ab eo,reiectis reliquis populis deſcendentibus ab abraham & iſaac.Elegit autem ſibi,deo,hoc eſt ad exhibendum cultum deo,iſrael in dilectũ ſibi . Et hoc quoq; verificatur tam de patriarcha q̃ de populo.Anteq̃ enim egrederẽtur de vtero matris dictum eſt.iacob dilexi,eſau odio habui ad ro.9.ex mala.1.Et gene.25.ad rebeccam.duę ſunt gentes in vtero tuo,& duo populi ex vẽtre tuo diuidenᷣ:populuſq; populum ſuperabit,& maior ſeruiet minori.

¶ Omnia quę voluit. Hic incipit executioni mandare ambo proposita ẜm causas singulas. Et prio laudat deum ẜm illam causam, quia ego sciui ꝙ magnus dn̄s. Secūdo ẜm illā, qm̄ iacob elegit sibi dn̄s israel in dilectū suū, ibi q percussit primogenita ęgypti. Tertio alterā particulā (scilicet laudate nomen dn̄i) ẜm illā causam, qm̄ suaue, ibi dn̄e nomen tuū. Quarto redit ad primā particulā ẜm illā cām, & dn̄s noster prę oībus diis, ibi simulachra gētiū. Quinto tractat̄ illa ꝑticula, laudate serui dn̄i existētes &c̄. ibi domus israel. ¶ Laudandus itaqꝫ deus quia magnus dn̄s (nō magnitudīe molis sed virtutis) declaratur ex oīpotētia. Oīa quæ voluit dn̄s fecit: tum in cœlis, tum in terra, tum in maribus, tum in omnibus abyssis. ¶ Faciēs ascēdere nubes. Explicatis in genere operibus dei in cœlis, terra & aquis, explicat tria opera in aere. Primū. faciēs ascēdere nubes de finibus, de extremitatibus, terræ: nubes. n. a superficie terræ eleuantur. Coruscationes pluuię fecit. Vbi duplex opus inculcat. s. coruscationum & pluuię. & ordinem coꝝ: quia coruscationes terminantur ad pluuiā. Educens ventum de thesauris. Metaphorice venti educi dicuntur de thesauris: quia apparet sensui ꝙ venti tanq̄ reconditi alicubi, educātur foras: sicut etiam apparet sensui ꝙ sol sit quantitatis cubitalis. Secūdū tamen veritatē ventus educitur de thesauris: hoc est de cōgregationibus suis partialibus. Sicut. n. flumen generatur ex congregatione partialiū fontium, ita ventus ex congregatione partialium venticuloꝝ: qui generantur ex calido maiore ad mouendum & minore ad consumendum: vt philosophi tradunt. Et dixit hæc ad explicandum ꝙ deus q laudat̄ in tēplo est deus actor naturæ. ideo. n. ipsum autorē horū operū (quæ pure naturalia, manifesta, oībusqꝫ cōmunia sunt) dixit, vt ipsum esse autorē naturę totius describeret: ac ꝑ hoc oīpotentem dn̄m.

Qui percussit primogenita. Subiungit laudandum deū ex alia causa. s. qa elegit iacob sibi & in dilectū suū. declarando hoc ab operibus quę fecit deus ꝓpter populū israel ad hoc vt cultū exhiberet deo, & ad exequēdū effectū dilectionis. Qui percussit primogenita ęgypti. Sūmarie colligit oīa mirabilia opera dei in ęgypto pro eductione populi facta. ¶ Qui percussit gētes multas. Summarie quoqꝫ colligit mirabilia dei opera facta in prostrationibus eum amorręoꝝ tēpore moysi an̄ trāsitū iordanis: tum oīum regnoꝝ chanaan tēpore iosue &c̄. Vbi scito in textu hebręo datiui eē casus sichon, og, & regna, sed constructio mutauit. ¶ Et dedit terrā coꝝ. Hic est effectus dilectionis, quare dixit in dilectum suum. cui quasi dilecto filio dedit terram chananęorum in hæreditatē. Ita ꝙ non solum dedit, sed hæreditario iure dedit tanq̄ pater filio terram propriam in qua colendus esset.

Domine nomen tuū. Explicatur altera particula (. s. laudate nomē dn̄i) ẜm illā causam, quoniā suaue. Suaue siqdem explicatur nomen dn̄i omni tēpori, dn̄e nomen tuū ęterno: & memorabile omni tēpori & oī memorię, dn̄e memoria tui generationi & generationi. ¶ Et ratio subdit̄. Quia iudicabit dn̄s populū suū, & sup seruos suos placabit̄: hoc est quia deus puniēdo populū suū nō exterminabit illum, vt exterminauit gentes amorręas. Punitio nanqꝫ significat̄ dicendo, quia iudicabit dn̄s populū suū. Citra exterminiū aūt significat̄ dicēdo. & super seruos suos placabit̄: seu recōciliabitur, seu consolationem accipiet. Et intendit per hoc ꝙ nomen domini & memoria eius perseuerabit suaui cultu: quoniam superuenientibus peccatis populi deus ipse (non alius) puniet eos, sic tamen ꝙ placabitur eisdem.

Simulachra gentium. Laudandum deū ex incompabilitate ad alios deos ẜm aliam causam prius dictam (scilicet & dominus noster prę omnibus diis, hoc est super omnes deos incompabiliter) modo subiungit: declarando eorum conditiones, ꝙ sunt aurū & argentū quo ad materiam, & ꝙ nullam habent operationem formę quā habent. s. oris, oculorum, aurium &c̄. Et demum cultores & factores eorū dignos esse vt similes illis fiant describit.

Domus israel. Declarat illam particulā, laudate serui dn̄i &c̄. explicando qui sint isti serui dei existentes in domo & in atriis. Explicat autem domum israel, hoc est vniuersitatem populi, domum aaron summi sacerdotis, domum leui dicatā diuino cultui, & demum timentes dn̄m. siue ad exprimendam qualitatem requisitam cuilibet dictarum domorum ad hoc vt idonei laudatores dei sint: siue ad comprehēdendum omnes cunctarum nationum timentes deū. ¶ Benedictus dn̄s. Porrigit propheta qualitatē laudis: ꝙ scilicet debent laudare deum dicendo. Benedictus dominus ex sion, ex cultu qui exhibetur ei in loco sion, habitans hierusalem: halelu iah, laudate deum. Et intendit per hoc ꝙ laudātes deum profiteantur deum habitare hierusalem ratione templi sui in sion: hoc est ꝙ deus elegit locum sion in hierusalem, vt coleretur solenni cultu & veneraretur nomen suum ibi. & non ꝙ deus ẜm se habitet in hierusalem aut in sion: quoniam deus non habitat nisi in seipso, sibiipsi sufficientissimo: quia ipse est supereminenter omnia & plusq̄ omnia. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Halelu iah. CXXXV.

Confitemini domino: quoniam bonus, quoniam in sęculum misericordia eius.

Confitemini deo deorum: quoniam in sæculum misericordia eius.

Confitemini domino dominorum: quoniam in sęculū misericordia eius.

Qui facit mirabilia magna ſolus:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Qui facit cœlos in intellectu:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Qui firmauit terram ſuper aquas:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Qui fecit luminaria magna:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Solem in poteſtatem diei:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Lunam & ſtellas in poteſtatem noctis:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Qui percuſſit ægyptum cum primogenitis eorum:quoniã i ſeculum miſericordia eius.
Qui eduxit iſrael de medio eorum:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
In manu potenti & brachio excelſo:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Qui diuiſit mare rubrum in diuiſiones:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Et eduxit iſrael per medium eius:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Et excuſſit pharaonem & uirtutem eius in mari rubro:quoniam in ſeculum miſericor dia eius.
Qui traduxit populum ſuum per deſertum:quoniam in ſeculũ miſericordia eius.
Qui percuſſit reges magnos:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Et occidit reges fortes:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Seon regem amorreorum:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Et og regem baſan: quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Et dedit terram eorum hereditatem:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Hereditatem iſrael ſeruo ſuo:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Quia in humilitate noſtra memor fuit noſtri:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Et redemit nos ab inimicis noſtris:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Qui dat eſcam omni carni:quoniam in ſeculum miſericordia eius.
Confitemini deo cœli:quoniam in ſeculum miſericordia eius.

¶IVXTA HEBRÆVM. CXXXVI.

1 Propheta. Confitemini domino[✝]:quoniam bonus,quoniã eterno gratia eius.
2 Confitemini deo deorum:quoniam eterno gratia eius.
✝dñis meis 3 Confitemini domino✝dominorum:quoniam æterno gratia eius.
4 Facienti ſeparata magna ſoli:quoniam eterno gratia eius.
5 Facienti cœlos in intelligentia:quoniam eterno gratia eius.
6 Extendenti terram ſuper aquas: quoniam eterno gratia eius.
7 Facienti luminaria magna:quoniam eterno gratia eius.
ad ptãtẽ
8 Solem poteſtati in die:quoniam eterno gratia eius.
ad ptãtes
9 Lunam & ſtellas poteſtatibus in nocte:quoniam eterno gratia eius.
10 Percutienti egyptum in primogenitis eorum:quoniam eterno gratia eius.
11 Et eduxit iſrael de medio eorum:quoniam eterno gratia eius.
12 In manu forti & in brachio extento:quoniam eterno gratia eius.
13 Incidenti mare rubrum inciſionibus:quoniam eterno gratia eius.
14 Et tranſire fecit iſrael in medio eius: quoniam eterno gratia eius.
✝mari cinę 15 Et ſubmerſit pharaonem & exercitũ eius in mari rubro✝:qm̃ eterno gratia eius.
16 Ducenti populum ſuum in deſertum:quoniam eterno gratia eius.
17 Percutienti reges magnos:quoniam eterno gratia eius.
18 Et occidit reges fortes:quoniam eterno gratia eius.

19 Sichon regem† amorrǽorum:quoniam ęterno gratia eius. †regi
20 Et og regem† baſan:quoniam æterno gratia eius. †regi
21 Et dedit terram eorum in hęreditatem†:quoniam ęterno gratia eius. †hereditati
22 Hęreditatem iſrael ſeruo ſuo:quoniam ęterno gratia eius. †nobis
23 Qui in humilitate noſtra memor fuit noſtri†:quoniam ęterno gratia eius.
24 Et ſaluauit nos ab anguſtatoribus noſtris:quoniam ęterno gratia eius.
25 Dans panem omni carni:quoniam ęterno gratia eius.
26 Confitemini deo cœlorum:quoniam ęterno gratia eius.

TItulus nullus eſt. ¶ Materia pſalmi ex eo ꝙ ſinguli verſiculi terminantur repetendo quoniã ęterno gratia eius,facile patet ꝙ eſt recognitio diuinę gratię continuę vſqꝫ in æternum. Pſalmus ſiquidem iſte ſingulariſſimus eſt,in hoc ꝙ quilibet eius verſiculus terminatur quoniam æterno gratia eius.Et ſic debet ſcribi in pſalteriis & cantari in eccleſiis:vt eccleſia romana ſeruat,vtens tamen nomine miſericordię loco gratię. ¶ Perſcrutanti autem progreſſum pſalmi/apparet ꝙ materia pſalmi eſt inuitare ad recognoſcendum & laudandum diuinam gratiam vt rationem omnium extra deum:inchoando ab ipſa ratione agendi/& proſequendo per ſingula:vt diſtinguendo patebit.

¶ SVMARIVM EST.

¶ Propheta monet omnes ad recognoſcendum & laudandum deum:quia gratia eius continua vſqꝫ in æternum/eſt ratio tum deorum & dominorũ,tum ſupernaturalium operũ,tum creatiõis rerũ,tum ſpecialis curę populi iſrael,tum generalis gubernationis vniuerſi.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

COnfitemini domino. Pſalmus iſte non proprie diuiditur ſicut alii in partem propoſitiuã & executiuam:ſed tamen diuiditur in partem quæ eſt velut radix & ratio omnium ſequentium, & in partem explicantem tanq̃ ramos repetendo primam rationem. ¶ In primo itaqꝫ verſiculo radix totius pſalmi continet̃,explicando duas primas rõnes rerũ oĩum.ſ.quoniã bonus/quoniã æterno gr̃a eius. Bonitas ſiquidem nõ ſolũ explicat naturam dei quæ eſt ipſa bonitas(ac per hoc cõprehendens in ſe eminẽtiſſime quicquid bonitatis quolibet poteſt eſſe in quocunqꝫ)ſed etiam explicat primam rationẽ rerũ omniũ:quia bonũ eſt ſuiipſius diffuſiuũ:ac per hoc ꝙ deus eſt bonus natura & voluntate &c̃. ſignificatur ratio quare cõmunicauit bonitatem ſuam creando res.Et vere ſic eſt:quoniam deus ad cõmunicãdũ bonitatẽ ſuã fecit res. ¶ Verũ qa hæc primęua ratio multos apud diuerſos philoſophos compatitur modos cõmunicandi bonitatẽ diuinã/quorũ aliqui derogãt diuinę gratię(vt ſi cõmunicaret bonitatẽ ſuã naturali neceſſitate/ſicut ſol cõmunicat lumen:aut neceſſitate intellectus/ſicut nos volumus bonũ & fugimus malum) ideo ad excludẽdũ oẽs errores de modo quo deus cõmunicat bonitatẽ ſuã rebus/addit ꝓpheta bonitati gr̃am.& quũ dixiſſet qm̃ bonus/adiũxit qm̃ æterno gr̃a eius:vt gratuita oĩs collatio diuina ĩtelligeret̃,nõ ſemel aut certo tempore ſed in æternũ. Significat.n.hoc ideo laudandum eſſe deum,quia gratia/gratuita volũtas/nõ naturæ aut intellectus aut voluntatis aut queuis neceſſitas,ſed gratia/ſed gratuita volũtas dei,eſt æterno/ſemper durat/nunq̃ exhauritur/omni tẽpore adeſt.Hę ſunt primę radices actionis diuinę ad extra:ſignificantes deum ex ſua bonitate gratuito facere omnia quæcũqꝫ facit/a principio quo fecit res vſqꝫ in æternum.

Confitemini deo deorum. Incipiunt hic velut rami ſingula quorum ratio eſt gratia dei continua. Et diſtinguũtur in qnqꝫ partes.Prio.n.laudãdus dicit̃ deus quo ad ſtatũ eius.Secũdo quo ad operationes ſupnaturales/ibi faciẽti ſepata.Tertio quo ad creationem mũdi/ibi faciẽti cœlos.Quarto quo ad ſpecialẽ curã ppl'i ſui/ibi percutiẽti ęgyptũ.Quinto quo ad generalẽ gubernationẽ mũdi/ibi dans panẽ. ¶ Monet itaqꝫ in primis ꝓpheta laudãdũ deũ,recognoſcendo diuinã gratiam rõnem excelſi ſtatus dei ſupra omnes ſubſtãtias ſpirituales:quales ſunt ſubſtãtię intellectuales quas dicimus angelos. Hoc enim intẽdit dicẽdo/cõfitemini deo deoꝝ:& ſilr̃ dño dominorum.Eſt.n.deus deus deorum:hoc ẽ ſpiritualiũ ſubſtantiarũ.Quæ appellãtur dii ꝓpter excellentẽ participationẽ deitatis.et appellant̃ dñi ꝓp ꝑſidentiam ſuper corꝑalia oĩa:& etiã quia inter eos alii aliis ꝑſident. ¶ Vbi aduerte ꝙ primũ inductũ a propheta eſt ꝑſidentia dei reſpectu ſubſtãtiarũ ſpiritualiũ:quoniã in veritate illę ſunt prima & potior pars vniuerſi.Et rationẽ tam excellẽtis ſtatus/tãtę curię,aſſignat gratiã.confitemini deo deorũ quoniã æterno gratia eius:quoniã ex diuina gratia cõtinua ẽ ꝙ ſint ſubſtãtię illę quæ dii & dñi dicũtur.Et hoc ſilr̃ intellige in oĩbus ſubſequẽtibus verſiculis:applicãdo ſemper rõnẽ cõtinuę gratię diuinę ſingulis.

Faciẽti ſepata magna. Secũda pars eſt deſcribẽs cõtinuã gr̃am eẽ rõnẽ ꝙ deus ſolus facit oꝑa ſupnaturalia:quæ ſepata a facultate naturæ vocant̃.ſolus.n.actor naturæ põt ſuper illã.Et ſubintellige tam hic q̃ i cõſequẽtibus verbũ cõfitemini.datiuus.n.faciẽti & ſil'es ſubſequẽtes reſpiciũt verbũ cõfitemini.

Facienti cęlos. Tertia pars inducit continuā gratiā eſſe rationem creationis mundi: numerando prima creata, coeleſtia corpora & cęł'a. ¶ Vbi aduerte ꝙ participium pręſentis tẽporis faciẽti, quāuis facile poſſet gloſari extendendo ad conſeruationem (quia cōſeruatio nihil aliud eſt q̄ continua creatio) cōtextui tñ ſubſequentiū quadrat vt hæc tẽpora pſentia determinent tẽpus factionis: vt ſit ſenſus cōfitemini facienti olim coelos. ¶ Coelos ī intelligentia: hoc eſt intellectuales. Quod eſt verum vel quātū ad ſubſtātiā coeloꝝ ſi ſūt animati: vt multi pħi rōnabiliter putant. vel quo ad motū: qa motus coelorum pculdubio intellectualis eſt, hoc eſt ab intellectu. ¶ Extendenti terrā. Dicitur terra extenſa ſuper aquas rōne aridę partis terrę diſcoopertę ab aquis, quę eſt extẽſa in lōgitudine & latitudine, eminẽtior aquis: alioquin ſubmergeretur ab aquis: quum naturaliter aqua tendat in decliniorẽ locum. Solem poteſtati, hoc eſt ad exercendam poteſtatẽ ſuā, in die: hoc eſt ad dominādū, ad exercẽdā poteſtatẽ illuminandi & calefaciendi terrā in die. Lunā & ſtellas poteſtatibus, hoc eſt ad exercẽdas poteſtates ſuas, in nocte. Poteſtates plr dixit propter diuerſitatẽ luminis lunæ a lumine ſtellarum. ambę tamen exercent poteſtatem illuminatiuam in nocte.

Percutiēti ęgyptū. Quarta pars eſt inducens gratiam dei vt rationem mirabilis curæ diuinę de populo ſuo. Nec oportet morari in expoſitione hiſtoriarum.

Incidenti mare rubrum incisionibus. Hic textus materiam pbet opinandi ꝙ filii iſrael per mare rubrum multis viis tranſierunt, & vt aiunt duodecim viis iuxta numerū duodecim tribuū: quia hic dicitur mare rubrū icīſū inciſionibus ī datiuo caſu. ex eo. n. ꝙ in nūero plurali textus cōmemorat inciſiones, argumẽtū ſumptū eſt ꝙ in pluribus locis mare diuiſum ſit. ¶ Verū argumẽtū non cogit: quoniā vna inciſio plures facit inciſiones. Incidẽdo. n. panẽ in duas partes, relinquūtur ex vno incidendi actu duę inciſiones. altera in vna parte: & altera in reliqua. Et explicauit hoc propheta ad ſignificādū ꝙ deus ſic incidit mare rubrū vt inciſiones remanſerunt hinc & inde in partibus ſeorſum. Quod ſcriptura ſub aliis verbis dicit: ꝙ deus diuiſit mare rubrū ſic vt aquæ eſſent pro muro a dextris & ſiniſtris. Vnde ex iſto textu nō habet pluralitas diuiſionū: ſed vna diuiſio remanẽs in duabus inciſionibus a dextris & ſiniſtris. ¶ Aduerte hic p toto pſalterio ꝙ mare rubrū alio nōie dicit mare cānę. & ī textu hebręo appellat mare cānę, forte a multitudine cānarū iuxta naſcẽtiū. Nos aūt in hoc pſalterio deferẽtes vſui cōmuni in hoc nomine pprio loci, permiſimus ſcribi mare rubrum. & tamen ſignificamus ꝙ verbum verbo reddendo dicendū eſſet mare cannę.

Qui in humilitate noſtra. Hactenus deſcripſit ſpālẽ curā dei erga pplm ſuū ab egreſſu ex ęgypto vſq ad terrā pmiſſionis incluſiue: mō ſubiungit eādẽ curā in terra pmiſſionis vſq ad tẽpora dauidis. Fuit enim populus ſepe oppreſſus poſt tẽpora ioſue vſq ad dauidem: vt patet in libro iudicum & in primo regum. Et totius illius tẽporis decurſum ſummarie tangit, dicendo. Qui in humilitate noſtra, hoc eſt in deiectione noſtra multiplici, ſaluauit nos ab anguſtatoribus noſtris, diuerſis.

Dans panem. Quinta hæc pars gñalẽ gubernationẽ diuinā inducit a duobus. tū ex eo ꝙ paſcit oīa animalia. tum ex eo ꝙ pſidet coelis. Hæc enim duo ſufficienter teſtantur gubernationem vniuerſalem. ¶ Et nominatiuus dans continuatur cum relatiuo qui in verſiculo ante præcedentem poſito: ad oſtendendum ex ipſa continuatione eundem eſſe gubernatorem vniuerſalem & deum qui ſpecialem curā habuit populi ſui: q & vocatur deus coelorum. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus. CXXXVI.

SVper flumina babylonis illic ſedimus & fleuimus: dum recordaremur tui ſion.

In ſalicibus in medio eius: ſuſpendimus organa noſtra.

Quia illic interrogauerunt nos qui captiuos duxerunt nos: uerba cantionum.

Et qui abduxerunt nos: hymnum cantate nobis de canticis ſion.

Quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena?

Si oblitus fuero tui hieruſalem: obliuioni detur dextera mea.

Adhęreat lingua mea faucibus meis: ſi non meminero tui.

Si non propoſuero hieruſalem: in principio lętitię meę.

Memor eſto domine filiorum edom: in die hieruſalem.

Qui dicunt. exinanite exinanite uſq ad fundamentum in ea.

Filia babylonis miſera: beatus q retribuet tibi retributionẽ tuā quā retribuiſti nobis.

Beatus qui tenebit & allidet paruulos tuos ad petram.

¶IVXTA HEBRÆVM.

1 Populus captiuus. SVper flumina babylonis ibi ſedimus & fleuimus ī recordari no-
ſtro ſion.
2 Super ſalices in medio eius: ſuſpendimus citharas noſtras.
3 Quoniam ibi interrogauerūt nos captiuatores noſtri uerba cantus, & eiulatus noſtros
lætitiam. Vox captiuantium. canite nobis de cantu ſion.
4 Populus captiuus. Quomodo cantabimus cantū dñi super terra alieni?
5 Si obliuiſcar tui hieruſalem: obliuiſcetur dextera mea.
6 Adhęrebit lingua mea palato meo: ſi non recordabor tui, ſi non faciam aſcendere hie-
ruſalem ſuper caput lętitię meę.
7 Recordare domine filiis edom diem hieruſalem: qui dicentes. Vox idumęorū. euacua-
te euacuate uſq; ad fundamentum in ea.
8 Populus captiuus. Filia babel deſolata: beatitudines qui ſoluet tibi retributionem tuā
quam retribuiſti nobis.
9 Beatitudines qui apprehendet & allidet paruulos tuos ad petram.

TItulus nullus eſt. ¶Materia pſalmi (vt clare apparet) eſt ſtatus deuoti populi in captiuitate ba-bylonica conſtituti, combuſto templo & deſtructa hieruſalem.

¶SVMMARIVM EST.

¶Populus in captiuitate babylonica narrat ſeipſum in luctu perſeuerantem in ſpe reditus ad hieru-ſalem. & precatur ſiue prophetat vindictam tam idumeę q̄ babylonię.

¶Perſonę loquentes ſunt tres: populus captiuus, captiuantes eos, & idumęi.

SUper flumina. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuā materię, & executiuam, ibi ſuper ſalices. ¶Proponit populus captiuus in babylone, moram & fletum proprium ibi quum recor-daretur ſion. Super flumina. Captiuus populus pauper, a miſerabili inchoat loco iuxta flumina: vtpo-te pauperibus congruo. Ibi ſedimus, diu morati ſumus, & fleuimus. Luctuoſus ſtatus loco miſerabili congruit. In recordari noſtro ſion: hoc eſt templi dei & regię ſedis. Memoria ſiquidem pręteritę fœlici-tatis tum in ſolēni diuino cultu, tum in libertate & dignitate regni, renouabat fletus captiuorum in tam miſerabili loco morantium.

¶Super ſalices. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, ſuper flumina. Secundo illa, in recordari noſtro ſion, ibi ſi obliuiſcar. ¶Declarat itaq; luctuoſum ſtatum ſuum po-pulus conſtanter tenuiſſe, etiam prouocantibus ipſum ad lętitiam dominis eius. Super ſalices. Aduer-te hic ꝙ id quod videtur ſuperficies literę ſignificare, falſum eſt: puta ꝙ populus qui ducebatur in ca-ptiuitatē haberet ſecum muſica inſtrumenta quæ appenderit ſuper ſalices fluminum. Patet enim ima-ginationem hanc falſam eſſe ex ſacra hiſtoria, tradente non ſolum combuſtum templum cum domo regia, ſed combuſtas etiam priuatas domos a chaldęis in deſtructione hieruſalē: & (quod plus eſt) ꝙ il-li fuerunt ducti in captiuitatem qui euaſerant gladium. Vnde non parum fecerunt ſaluando vitam: nec erat tempus vacandi ad ſaluandum muſica inſtrumenta. Eſt itaq; verus ſenſus literę ꝙ populus fatetur ſe muſicis inſtrumentis & cantibus priuaſſe: quia muſica non conuenit luctui. Vtitur autem hoc modo loquendi: quia vſitatus eſt iſte loquendi modus, vt profitentes abdicaſſe a ſe exercitationē aliquam, dicant ſe reliquiſſe ſeu poſuiſſe inſtrumenta in loco ſuæ miſeriæ. Verbi gr̄a qui reliquit exer-citium literarium ob infortunium ęgritudinis, dicit ego reliqui libros in lecto. & ſic de ſimilibus. Tali nanq; loquendi vſu dicit nunc populus ꝙ ſuper ſalices ſuſpendit organa muſicę: ſignificās ꝙ habita-tio in ſalicibus iuxta flumina, abſtulit ab eis omnem materiam lętitię. Vnde & addit, in medio eius, ſcilicet babylonis: vt hinc intelligas ꝙ totus populus etiam qui non habitabat iuxta flumina, abdica-uerat a ſe lętitiam ratiōe miſerabilis loci communis populi. Quāuis etiam in medio eius, poſſit & for-te verius intelligi, hoc eſt in manifeſto, in publico, ſuſpendimus citharas noſtras, abdicauimus a no-bis ſtatum lętitię, cantuum, ſonorum &c̄.

Qm̄ ibi interrogauerūt nos. Cōſtātia ſimul & ratio aucti luctus adiūgit. Qm̄ ibi, ī babylone, inter-rogauerūt nos captiuatores nr̄i verba cantus, & eiulatus nr̄os interrogauerūt lętitiā: hoc eſt nobis exi-ſtētibus in eiulatu ipſi petierunt ea quę ſunt lætitię. ¶Vox babyloniorum. Canite nobis de cantu ſion: hoc eſt canite nobis hymnos ſolitos cantari in templo quod erat in ſion. Quomodo cantabimus (ec-ce reſponſio conſtans) canticum domini ſuper terra alieni, populi a cultu dei.

Si obliuiſcar. Tractatur hic illa particula/in recordari noſtro ſion/dupliciter. Primo quo ad conſtantiam luctus & ſpei. Secundo quo ad vindictam. ¶ Circa luctum & ſpem fixam ponit tres conditionales cum duabus execrationibus. Prima eſt. Si obliuiſcar tui o hieruſalem, obliuiſcet dextera mea. Apoſtrophat populus captiuus ad hieruſalem: imprecans ſibiipſi ꝙ propria dextera detur obliuioni ſi ipſe oblitus fuerit hieruſalem. Et intendit per obliuionem iuxta vſitatum loquendi morem obliuionē quo ad ſigna & facta. Dicimus enim aliquem oblitum paternę mortis/quando vacat lętis cantibus & ſonis & ſic de ſimilibus. Intendit ſiquidem dicere populus ꝙ ſi more oblitorum tantę miſerię cātabo/lętabor/vacabo muſicę, obliuioni detur dextera mea/hoc eſt proſperitas mea: nunq̄ ego veniam ad proſperitatem ſi obliuiſcar/ſi omittam luctum hieruſalem. Et aduerte ꝙ obliuiſcar ſumitur actiue, obliuiſcetur autem ſumitur paſſiue. in vtraq; enim ſignificatione inuenitur. ¶ Adhęrebit lingua mea palato/pptę ariditate (iuxta illud. adhęſit lingua lactentis palato eius in ſiti) ſi non recordabor tui: & quod amplius eſt, ſi non faciam aſcendere hieruſalem ſuper caput lætitię meæ. Hieruſalem aſcendere ſuper caput lętitię/eſt hieruſalem poni rationem inchoandi lętitiam. Ita ꝙ ſenſus eſt. Adhęrebit lingua mea palato meo, ſi non efficiam ꝙ hieruſalem ſit ratio inchoandi lętitiam meam. Et hoc eſt dicere ſi prius lętabor/ſi alia ratione lętabor q̄ propter hieruſalem. Et intēdit per hoc ꝙ vſq; quo redibit in hieruſalem non lętabitur: ſed tunc erit principium lętitię eius. Intellige hæc verificari quo ad actus interiores: ꝙ pro toto illo tempore captiuitatis populus deuotus nunq̄ depoſuit ſpem redeundi in hieruſalem, ita ꝙ nunq̄ lętatus eſt ex corde interim. et quo ad actus exteriores, ꝙ nunq̄ aſſumpſit cantus & ſonos muſicos vſq; ad reditum in hieruſalem. Et propterea dicit ꝙ faciet aſcendere hieruſalem ſuper caput lętitię. tunc enim incœperunt cum canticis & ſonis muſicis lętari. Ita ꝙ ſicut modo videmus aliquos in ſignum triſtitię nutrire barbas/profitentes ſe non radendos donec redeant ad patriam, ita populus hebręus hic loquitur de ſtatu ſuo luctuoſo.

Recordare domine. Tractat memoriam ſion quo ad vindictam primo idumęorum, apoſtrophans ad deum. Recordare domine diem hieruſalem/hoc eſt deſolationem hieruſalem, filiis edom/hoc eſt ad vindictam idumęorum: qui dicentes/ſupple fuerunt chaldęis deſtruentibus hieruſalem. euacuate euacuate vſq; ad fundamentū in ea. Vox iſta eſt idumęorū hortantiū chaldęos ad totalē ruinā hieruſalē. ¶ Filia babel. Vindictę idumęorum adiungit vindictam babyloniorum, apoſtrophans ad populum babylonis. Filia babel deſolata. Prophetia videtur hæc futurę vindictę in babylonios: quos eodem anno punitos legimus quo populo iudaico conceſſum eſt redire in hieruſalem: ſcilicet anno primo cyri regis perſarum. ¶ Beatitudines ſunt eius qui. Deus ſub ratione poſſidētis beatitudines deſcribitur vindex contra babylonios: ad ſignificandum ꝙ non motu irę/non indigentia aliqua, ſed ex diffuſione ſuę iuſtitię puniet eos retribuendo iuxta eorum crudelitatem. Et in ſpecie explicatur alliſio paruulorum ad lapides: vt tanta deſolatio deſcribatur vt etiam in infantes ſeuiatur, ſicut chaldęi ſeuierunt in hebręos: iuxta illud thre. 2. iacuerūt in terra foris puer & ſenex, virgines & iuuenes ceciderūt in gladio. Eſaias enim ca. 13. de onere babylonis dicit. infantes eorum allidentur in oculis eorum. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus dauid. CXXXVII.

Confitebor tibi domine in toto corde meo: quoniam audiſti uerba oris mei.
In conſpectu angelorum pſallam tibi: adorabo ad templum ſanctum tuum & confitebor nomini tuo.
Super miſericordia tua & ueritate tua: quoniam magnificaſti ſuper omne nomen/ſanctum tuum.
In quacunq; die inuocauero te exaudi me: multiplicabis in anima mea uirtutem.
Confiteantur tibi domine omnes reges terrę: quia audierunt omnia uerba oris tui.
Et cantent in uiis domini: quoniam magna eſt gloria domini.
Quoniam excelſus dominus: & humilia reſpicit, & alta a longe cognoſcit.
Si ambulauero in medio tribulationis uiuificabis me: ſuper iram inimicorum meorum extendiſti manum tuam, & ſaluum me fecit dextera tua.
Dominus retribuet pro me, domine miſericordia tua in ſeculum: opera manuum tuarum ne deſpicias.

¶ IVXTA HEBRÆVM. Dauidi.

1 Propheta. COnfitebor te in toto corde meo:coram diis cantabo te.
2 Curuabo me ad templum ſanctitatis tuæ, & confitebor nomen tuũ
ſuper gratia tua & ſuper ueritate tua:quia magnificaſti ſuper omne, nomen tuũ, di
ctum tuum.
3 In die uocaui & reſpondiſti mihi:ſuperbificabis me, in anima mea fortitudinem.
4 Confitebuntur te omnes reges terræ:quoniam audierunt dicta oris tui.
5 Et cantabunt in uiis dñi. Vox cantantium. quoniam magnus honor domini.
6 Quoniam excelſus dominus:& humile uidebit,& celſitudinem de longe cognoſcet.
7 Propheta. Si ambulabo in medio anguſtię,uiuificabis me: ſuper furorem inimicorũ
meorum extendes manum tuam,& ſaluabit me dextera tua.
8 Dominus perficiet pro me:domine gratia tua ęterno,opera manuũ tuarum ne relaxa.

TItulus eſt. Dauidi. ¶ Materia pſalmi eſt ratio ędificãdi tẽplũ:tum ex parte dauidis:tum ex parte ſucceſſorum regum. In principio ſiquidem pſalmi,mentio fit futuræ adorationis in templo. quod conſtat tempore dauidis non eſſe conſtructum ſed pręparatum:& conſtat adorare in templo,ẽ rationem conſtruendi templum. Et ſubiunguntur rationes ex gloria dei & beneficiis collatis ipſi dauidi. & poſtea ſubiungitur fructus ſecuturus in regibus. Vnde rationabiliter colligitur materiam pſalmi eſſe reddere rationem conſtruendi templi.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid conſtructurus templum, laudaturum ſe in toto corde & coram principibus ibi deum profitetur. tum in recognitionem diuinarum uiarum,laudemq; diuini nominis ac reuelationum: tũ in recognitionem beneficiorum ſibi collatorum. Indeq; reges omnes laudabunt deum, & cantabunt honorem eiuſq; prouidentiam in humiles &c̃.

¶ Perſonę loquentes ſunt propheta & reges.

COnfitebor. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materię,& executiuam, ibi curuabo me. ¶ Proponit duo. Alterum eſt. Cõfitebor te,laudabo te,ſupple deus, in toto,non in parte, corde,non ore, meo,non alieno. Alterum eſt. Coram diis cãtabo te:hoc eſt publice, ad vtilitatem deorum,hoc eſt regum. qui propter excellentiam officii dii dicuntur in ſacra ſcriptura: vt patet exo. 22. Et intendit per hæc duo ꝙ laudaturus eſt in opere templi deum ex parte ſua nõ ad cęrimoniam popularem, ſed in intimo corde ſuo: & vtiliter, ad vtilitatem principum. Quorũ oppoſita inueniuntur in cõſtructione templorum aliarũ gentium: quoniã nec ędificãtes aut colentes colũt deum corde integro, nec principes vtilitatẽ interni ſpiritus inde referunt,ſed omnia propter vulgus agũtur: vt ſeneca dicit. ¶ Curuabo me. Incipit hic pars executiua tali ordine. Prío tractatur illa particula, confitebor te in toto corde meo. Secundo illa,coram diis,ibi confitebuntur te. ¶ Cultum ergo futurum integro corde deſcribit: inchoando a reuerentia dei. Curuabo me ad templũ ſanctitatis tuę. Dixit hoc dauid explicans deſiderium proprium, & nõ prophetãdo futurũ actum: qm̃ nunq̃ adimpleuit hoc per ſeipſum, ſed ꝑ ſemen ſuũ. Deſideriũ.n. pro opere cõputat̃, qñ ex parte deſiderantis non omittitur opus,ſed ex impedimento nõ ſubiacẽte ipſius poteſtati: vt accidit in propoſito. Et propterea merito dixit, curuabo me ad tẽplũ ſanctitatis tuæ. ¶ Et confitebor,laudabo, nomẽ tuũ. Reuerẽtię loci adiungitur laus diuini nominis. Sup gr̃a tua & ſup veritate tua. Tertio loco deſcribit̃ materia laudis. Et ſub gratia & veritate cõprehẽdit vniuerſa opera dei: quia vniuerſæ viæ dñi gratia & veritas ſunt. Quia magnificaſti ſuper oẽ, ſup totũ vniuerſum hæc duo. ſ. nomen tuũ & dictũ tuũ. Vere nomen dei magnificatũ eſt ſuper omnia, & ex opere creationis & ex multis operibus mirabilibus. Dictũ quoq; diuinũ magnificatum eſt ſuper oia: qm̃ verificatũ eſt non obſtantibus quibuſcũq; tam naturalibus q̃ voluntariis agentibus aut reſiſtentibus. Et intendit ꝑ hæc ꝙ in templo dei laudabit diuinum nomen recognoſcẽdo vniuerſa opera dei,& confitendo magnificationem nominis eius & dicti eius ſuper omnia: vt hinc intelligamus ad hæc officia eũ velle conſtruere templum: ſcilicet ad recognoſcendum deũ actorem omnis gratię & veritatis,ad laudandum nomen eius & dictum eius ſuper omnia magnificatum. Et intellige per dictum dei reuelationes propheticas factas abrahæ,iſaac,iacob,moyſi,ſamueli &c̃.

In die vocaui. Explanata ratione conſtruendi templi ex officio laudandi & recognoſcendi deum &c̃. ſubiungitur nunc altera ratio ex ſpiritualibus beneficiis collatis ipſi dauidi. In die vocaui, & reſpõdiſti mihi. Ecce primum beneficium: ꝙ in tempore neceſſitatis recurri ad te,& tu dignatus es reſpondere mihi facto. Et ſubdit duo facta. Alterum. ſuperbificabis me. Alterum, in anima mea fortitudinem.

Non accipitur hic ſuperbire in malam partem:ſed ſm proprietatem vocabuli cõmunis ad bona & ad mala. Intendit ſiquidem ꝙ deus fecit ipſum ſuperire. quum enim iret prius ſubtus (vtpote depreſſus & profugus/& multipliciter afflictus)deus fecit ipſum regem:& quod amplius eſt/fecit ipſum vincere & ſuperare hoſtes multorum regnorum.Et propterea merito dicit ꝙ fecit me ſuperbum/ſeu ſuꝑbificauit me.Nec ſolum me ſuperbificauit,ſed etiam ſuperbificauit fortitudinem in anima mea : dum fecit animum meum tam fortis ſpei vt omnia ſuperaret.Et hoc propheta declarandum differt poſt tres verſus:ibi ſi ambulabo.Et futurum ſuperbificabis/reſpicit prçteritum reſpondiſti.

Confitebuntur te. Tractatur hic illa particula/coram diis.tractatur autem a fructu intento,deſcribẽdo illum.Confitebuntur te omnes reges terræ/ex çdificato templo propter rationes prçdictas(tum ex parte diuinç laudis/tum ex parte beneficiorum mihi collatorum)ſequetur hic fructus.ſ.ꝙ confitebuntur confeſſione laudis te omnes reges terræ.Si hoc vt ſonat intelligitur,non deſcribitur fructus ſecututus:ſed occaſio data omnibus regibus mundi laudandi deum.Et eſſet ſenſus.confitebũtur/hoc eſt occaſionem confitendi habebunt.Si autem litera intelligiť de omnibus regibus terræ promiſſionis ſucceſſoribus ipſius dauidis(quia ſubiungitur/& cantabunt in viis domini:quod de omnibus mũdi regibus nõ videtur intelligendũ)ſic quadrat vndiꝗ contextus:quia ex intentione dauidis çdificatum ẽ templum ad hoc vt omnes reges ſucceſſores eius laudent deum & cantent in viis dei:quãuis multi eorũm non adimpleuerint. Deſcribit enim dauid fructum non qui erit,ſed quem intendit/quem hçreditario iure relinquit ſucceſſoribus/ad quem eos ligat conſtruendo templum. Quoniam audierunt dicta oris tui. Vera eſt hæc ratio quo ad ſucceſſores dauidis:quoniam audierunt legem & reuelata patribus,quæ ſunt dicta oris tui.

Et cantabunt / reges, in viis domini. Viç domini velut ambulantis(hoc eſt per quas ambulat dominus)ſunt operationes domini:quibus quodãmodo progreditur ad nos. Viç autem domini,hoc ẽ per quas itur ad dominum,ſunt affectus & opera noſtra quibus quaſi progredimur ad dominum.Prçſens litera vtroꝗ modo poteſt intelligi.¶ Quoniam magnus honor dñi. Duo cantanda in viis dñi deſcribũtur.Alterum eſt magnitudo honoris diuini.Et in hoc laudatur excellentia dei/maior omni honore/gloria &c̃.Alterum eſt.Quoniam excelſus dñs:& humile videbit,& celſitudinem de longe cognoſcet.Et in hoc laudatur prouidentia dei circa humana merita & demerita:immo circa diſpoſitiões humanarũ mentium ad ſuſcipiendã vel nõ ſuſcipiendã diuinã gratiã.Profitebuntur.n.ſub metaphora ꝙ deus ad ima ſe habet vt videns prope,ad celſa autem ſe habet vt cognoſcẽs a remotis.vt per has ſimilitudines corporales intelligamus ſignificari ꝙ deus benignus eſt quo ad gratiæ collationem humilibus corde:elatis autem non confert gratiam.¶ Vbi aduerte ꝙ iuxta duo genera cauſarum conſtruendi templum ſuperius iducta(.ſ.ex parte diuinç laudis/& ex parte beneficiorum collatorum dauidi)deſcribit duo cantanda a ſucceſſoribus.ſ.ꝙ magnus honor:& hoc quo ad priorem cauſam . & ꝙ humile reſpicit & celſum a longe cognoſcit:& hoc quo ad alteram cauſam , qua eleuauit dauidem humilem & deiecit ſaulem ſuperbum.De humilitate enim dauidis clare patet.2.reg.6. De ſuperbia autem ſaulis clare patet. 1.reg.15.nõne quum paruulus eſſes &c̃.Dixit nihilominus hæc,intẽdens ꝙ reges ſucceſſores ſui debent hæc duo habere prç oculis.ſ.honorem dei,& hanc conditionem prouidentiç eius ꝙ humilibus benignus eſt non ſuperbis.

Si ambulabo. Aduerte ꝙ iſta clauſula continuanda eſt tertio verſiculo:quoniã eſt declaratio ſecundi beneficii collati dauidi.ſ.in anima mea fortitudinem.quod in calce tertii verſiculi locatum eſt. Declarat enim illã fortitudinem animç ſuç penes actum ſpei inconcuſſæ:explicando illam tantam ꝙ ſi ambulabo in medio anguſtiç/nõ in extremitatibus ſed in medio vndiꝗ circũfuſus anguſtia,viuificabis me.Dixerat/ſuperbificabis in animã mea fortitudinem.Et propterea declarando hanc fortitudinem, proſequitur ſermonẽ alloquẽdo deum.Super furorem inimicorum meoꝝ extendes manum tuam . in medio anguſtiç ſemimortuũ viuificabis,furẽtibus inimicis occurres manu tua:& tã efficax erit viuificatio ac extẽſio manus ꝙ ſaluabit me dextera tua.¶ Si quæris quare propheta interpoſuerit tres verſiculos de confeſſione regum,ſcito nullam fuiſſe interpoſitionem:ſed morem ſcribendi ſuum ſeruaſſe prophetam.Conſueuit ſiquidem hic propheta plura ſimul proponere/& illa ſingillatim exequi.Et ꝓpterea quum dixiſſet ĩ tertio verſiculo ſimul duo beneficia a deo ſibi collata(.ſ. ſuperbificabis me/& in anima mea fortitudinem)proſecutus eſt primum beneficium,deſcribendo officiũ ſucceſſorum regũ: primum enim beneficium erat eleuatio ipſius in regem.& poſtea proſecutus eſt ſecundum beneficiũ, explicando fortitudinem animç ſuç ex ſecuritate ſuç ſpei.

Dominus perficiet pro me. Terminat pſalmũ dauid,explicando rationem futuri tẽporis in principio propoſiti,tum in verbo confitebor,tum in verbo curuabo me &c̃. Et intẽdit explicare ꝙ quãuis ipſe nõ perficiet templum/ſed ſolum inchoabit ꝑparãdo materiam,certus tamen eſt ꝙ dñs perficiet tẽplum pro me:hoc eſt loco mei vtẽs filio meo.¶ Domine gratia tua æterno. Vt intelligas etiam prçdeſtinata a deo ſuppliciter petenda ex gratia ab ipſo deo adimpleri,ideo ſupplex apoſtrophat ad deum/ petendo ne lẽteſcat in opere çdificationis templi:quia gratia eius eſt in çternum.Domine gratia tua/

non

nõ eſt ad momentũ, ſed æterno, non eſt inſtabilis ſed firma: & ꝓpterea ne relaxa, lenteſcendo, opera manuũ tuarum, operationes opportunas ad cõſtructionẽ templi. Quæ vere ſunt manuum tuarum, quia te iubente & dirigente ichoatę ſunt. Petit autem ne relaxa, humano more alloquens deum: intendens per hoc ne permittat tepere & in longum protrahi opus conſtructionis templi (quum huiuſmodi tepor ſeu dilatio ſit via ad relinquendum opus imperfectum) & quia deſiderat templum nõ ſolum perfici ſed cito perfici. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori dauid pſalmus. CXXXVIII.

DOmine probaſti me & cognouiſti me: tu cognouiſti ſeſſionem meam & reſurrectionem meam.

Intellexiſti cogitationes meas de longe: ſemitam meam & funiculum meum inueſtigaſti.

Et omnes uias meas præuidiſti: quia non eſt ſermo in lingua mea.

Ecce domine tu cognouiſti omnia nouiſſima & antiqua: tu formaſti me & poſuiſti ſuper me manum tuam.

Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me: confortata eſt & non potero ad eam.

Quo ibo a ſpiritu tuo? & quo a facie tua fugiam?

Si aſcendero in cœlum tu illic es: ſi deſcendero in infernum ades.

Si ſumpſero pennas meas diluculo: & habitauero in extremis maris.

Etenim illuc manus tua deducet me: & tenebit me dextera tua.

Et dixi. forſitan tenebre conculcabunt me, & nox illuminatio mea in deliciis meis.

Quia tenebrę non obſcurabuntur a te: & nox ſicut dies illuminabit, ſicut tenebrę eius ita & lumen eius.

Quia tu poſſediſti renes meos: ſuſcępiſti me de utero matris meæ.

Confitebor tibi quia terribiliter magnificatus es: mirabilia opera tua & anima mea cognoſcet nimis.

Nõ eſt occultatũ os meũ a te qđ feciſti in occulto: & ſubſtãtia mea in iferioribus terræ.

Impfectũ meũ uiderũt oculi tui: & i libro tuo oẽs ſcribẽt, dies formabũt & nemo i eis.

Mihi aũt nimis honorificati ſunt amici tui deus: nimis cõfortatus eſt pricipatus eoꝝ.

Dinumerabo eos & ſuper arenam multiplicabuntur: exurrexi & adhuc ſum tecum.

Si occideris deus peccatores: uiri ſanguinum declinate a me.

Quia dicitis in cogitatione: accipient in uanitate ciuitates ſuas.

Nonne qui oderunt te domine oderam: & ſuper inimicos tuos tabeſcebam?

Perfecto odio oderam illos: & inimici facti ſunt mihi.

Proba me deus & ſcito cor meum: interroga me & cognoſce ſemitas meas.

Et uide ſi uia iniquitatis in me eſt: & deduc me in uia ęterna.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Vincenti dauidi pſalmus. CXXXIX.

1 Propheta. DOmine inueſtigaſti me, & cognouiſti.

2 Tu cognouiſti ſeſſionẽ meã & ſurgeř meũ: itellexiſti malũ meũ† a lõge. †malo meo

3 Semitam meam & accubitionẽ meam uentilaſti: & omnes uias meas pręuidiſti.

4 Quia non [eſt adhuc] uerbum in lingua mea: ecce domine noſti totum ipſum.

5 Retro & ante formaſti me: & poſuiſti ſuper me palmam tuam.

6 Separata [eſt] ſcientia plus me: roborata [eſt], non potero ad eam†. †ei

7 Quo ibo a ſpiritu tuo? & quo a faciebus tuis fugiam?

8 Si aſcendam cœlos, ibi tu: & [ſi] iacebo foueæ, ecce tu.

9 Sumam alas diluculi: habitabo in fine maris.
10 Etiam illuc manu tua deduces me:& apprehendes me dextera tua.
erit
11 Et dixi. tñ obſcuritas obſcurabit me,& nox lux pro me.
12 Etiã obſcuritas non obſcurabit a te:& nox ſicut dies lucebit,ſicut obſcuritas ſicut lux.
13 Quoniam tu acquiſiſti renes meos:operuiſti me in utero matris meæ.
14 Confitebor te ꝓpterea ꝙ terribilibus ſeparatus ſum: ſeparata opera tua, & anima mea ſciens ualde.
15 Non fuit occultatum os meum a te:qui factus ſum in abſcõdito/acupictus ſum in inferioribus terræ.
dies
16 Informe meum uiderunt oculi tui:& ſuper libro tuo omnes illi ſcribentur,dies formati ſunt/& non unus in eis.
dies
17 Et mihi q̃ chari facti ſunt ſocii tui deus:q̃ roborata ſunt capita eorum?
et
18 Dinumerabo eos/ ſuper atenã multiplicabũt: expgefactus ſum, & adhuc ego tecũ.
tunc
19 Si occides deus impium:& uiri ſanguinum recedite a me.
ꝓdicabũt loco cogitatiõis qua eleuari putarũt a me
20 Q̃ dicent te:cogitationi eleuauerunt fruſtra/inimicos tuos.
21 Nonne odientes te domine odiam:& in inſurgentes tuos certabo?
22 Terminatione odii odiui illos:inimicis fuerunt mihi.
23 Inueſtiga me deus & cognoſce cor meum:ꝓba me/& cognoſce cogitationes meas.
eſt
24 Et uide ſi uia deriſionis in me :& deduc me in uia ſeculi.

TItulus eſt. Vincenti dauidi pſalmus.De quo vt ſupra.
℄ Materia pſalmi eſt oĩſcientia dei deſcripta circa dauidem:& ſpãliter tanq̃ teſtis tã recti animi dauidis erga deum/ꝙ fuit amicus amicoꝝ & inimicus inimicorum dei. Q̃ enim in pſalmo hoc tractetur oĩſcientia dei applicata ad ipſum dauidẽ,clare patet a pricipio pſalmi vſq; ad verſiculũ .17. Q̃ vero deum adducat in teſtem ꝙ ipſe dauid amauit amicos dei & odio habuit inimicos dei,clare etiam deſcribitur abinde vſq; ad finẽ pſalmi.Et quia nihil ſpeciale de ſeipſo dauid dicit/niſi ꝙ eſt amicus amicorum & inimicus inimicorum dei/& deũ petit ſcrutatorẽ ac teſtem veracitatis animi ſui,apparet ꝙ dauid timebat/putabat ſeu ſentiebat imputari ſibi ꝙ non integra ſimplicitate & veritate cordis procederet:quia exaltabat viros ſanguinum,ſcilicet ioab/qui proditorie occidit duos principes.Et propterea fecit hunc pſalmum afferẽdo deum(qui omnia nouit)in teſtẽ veracitatis animi ſui:tacite excuſando ſe ꝙ non puniuit ioab.Hæc enim ad literam apparet occaſio pſalmi.

℄ SVMMARIVM EST.

℄ Dauid conteſtans deum cognoſcere ſe dauidẽ oĩquaq;(quia eſt per eſſentiam/præſentiam & potentiam in oĩbus.& in tenebris ẽt videt:vtpote qui fecit ipm̃ in materno vtero &c̃.)noſſe quoq; bonum aĩum ſuũ erga deum amicoſq; dei ac contra inimicos dei,inuocat ipſum vt ſcrutãdo cor & cogitationes ſuas videat veracitatem aĩ ſui/& dux ſuus ſit in reſidua ſuę vitæ via.

℄ Perſona loquens propheta eſt.

DOmine inueſtigaſti me. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materiæ, & executiuam/ibi tu cognouiſti. ℄ Proponit duo:ſcilicet inueſtigationem & cognitionem. Domine iueſtigaſti me:hoc eſt exacte & diſtincte ſingula mea ſingillatim vt diſcuſſa habuiſti coram te.nam inueſtigare nõ ꝓprie conuẽnit deo:cui omnia nuda ſunt & aperta abſq; aliqua inquiſitione.Sed ſicut dicitꝛ iraſci quantũ ad ſimilitudinẽ effectus/quia punit,ita dicitur iueſtigare quãtũ ad ſimilitudinẽ termini/quia oĩa ſunt corã eo ſicut inueſtigata ſunt in inueſtigante in termino inueſtigationis.
℄ Tu cognouiſti. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractatꝛ illa particula/cognouiſti. Secundo illa/inueſtigaſti/ibi inueſtiga.¶ Circa cognitionẽ dei reſpectu dauidis vt cogniti/tali ordine ꝓcedit.Primo narrat conditiones dauidis cognitas.Secũdo rõnem cognoſcẽdi/ibi retro & ante. Tertio quandam obiectionem confutat/ibi & dixi. ℄ Circa res cognitas a deo in ipſo dauide/tali procedit

ordine ꝙ affert quinq; differētias rerum cognitarum:inchoās a differētiis ſitus proprii. Tu cognouiſti ſeſſionē meā & ſurgere meū. Surgere enim & ſedere ſunt differentiæ poſitionis. Et videt ſub metaphora ſignificare differētias ſtatuum: ſcilicet humilis & celſi, quos pro diuerſitate tempoꝝ habuit dauid. Fuit enim prius paſtor ouiū/poſt gener regis tribunus militū/deinde ꝓfugus pauper/poſtea rex/iterum eiectus/& poſtea rediit ad integrū regnū. ❡ Intellexiſti malū meum a longe. Secūda differentia mali & boni ſubiungitur, explicando alterū extremū: ſcilicet malū. Vbi aduerte philoſophiā ſubtilē: ꝙ deſcribendo deum intelligere malum/apponit modus intelligēdi a longe. vt explicetur ꝙ deus nō intelligit malum prope: hoc eſt habēs in ſe aliquid mali/hoc eſt aliquid potētialitatis in ſeipſo. Sed intelligit malū a longe: hoc eſt remotiſſimus ab oī malo/remotiſſimus ab oī potentialitate. Tradunt phi malum intelligi a nobis per aliquid mali ſeu priuationis ſeu potētialitatis exiſtētis in intellectu. Non ſic inquit ꝓpheta intellexiſti malū meū: ſcilicet tanq̄ habens in te aliquid mali/priuationis ſeu potentialitatis: qđ eſſet intelligere malū meū prope. ſed intellexiſti a longe, remotiſſimus ab oī malo/priuatione & potentialitate. Modus aūt quo deus intelligit malū/in theologia ſpeculatiua diſcutit. & eſt ꝙ deus intelligendo ſeipſum, intelligit ſingulos gradus ſingulosq; modos quibus pōt participari & quibus participat bonitas ſua: ac per hoc defectū rerum ab ipſo/& vnius rei ab alia: quod potētialitatis eſt. & ſimiliter defectū rei a ſeipſa: quod priuatio & malum eſt. ❡ Semitam meam & accubitionem meam. Tertia differētia motus & quietis ſubditur. Sub qua intellige differentiam operādi & quieſcēdi ſm exteriora opera. Ventilaſti/ad ſimilitudinem vētilantis diſcreuiſti. ❡ Et oēs vias meas prȩuidiſti. Quarta differentia oīum cogitationum tangit ſub metaphora viarū: vt patet ex ratione ſubiuncta quare prȩuidit. Quia non verbum in lingua mea, ecce domine noſti totum ipſum: hoc eſt nō eſt adhuc verbum aliquod in lingua mea/anteq̄ a mente deſcēdat verbū in linguā, ecce tu noſti totū ipſum verbum. Vbi rō puiſionis viarū more humano deſcribitur, ex eo ꝙ deus nouit cogitatum verbū anteq̄ lingua explicet. Et hic inuoluunt duȩ drīȩ rerum. ſ. viarum (hoc eſt cogitationū) & verborum in lingua.

Retro & ante formaſti me. Narratis rebus cognitis, affert rōnem cognoſcendi triplicem: ſcilicet quia ipſe eſt in rebus per eſſentiā/prȩſentiam & potentiam. ❡ Et inchoat a modo eſſendi per eſſentiā. Retro & ante formaſti me, & poſuiſti ſup me palmā tuam. In duabus actionibus conſiſtit deū eſſe in rebus p eſſentiam. Altera eſt dare eſſe. & hæc ſignificat dicendo/retro & ante formaſti me. Altera eſt conſeruare rem factā. & hæc ſignificatur dicendo/poſuiſti ſup me palmā tuam. ❡ Vbi nota differentiam inter deū dare eſſe & alia agentia tam naturalia q̄ artifices: penes hoc ꝙ reliqua agentia dāt eſſe ante & nō retro: quia dant formā/quæ eſt velut pars anterior, & non cauſant materiā/quæ eſt velut pars poſterior. deus aūt dat eſſe rebus oībus ante & retro: quia dat totum eſſe rei. dat formā/quæ eſt velut anterior pars: qa forma eſt pulchritudo rei/& operādi principium: ſicut pars anterior eſt pulchritudo hoīs/& in qua apparent opationes noſtrȩ. & efficit materiam: quȩ eſt velut pars poſterior/ſuſtētatiua/fere turpis. Et ſubtiliter appoſuit has cōditiones, ad deſcribendū deum eſſe per eſſentiam in rebus: quia non quodcunq; efficere ſed efficere rem exītegro/eſt illud ſm quod deus dicitur eſſe per eſſentiam in oībus rebus. ❡ Nota quoq; circa alterā actionē (ſcilicet poſuiſti ſuper me palmam tuam) ꝙ vtitur tali loquēdi modo ad differentiam agentiū artificialium: qui poſtq̄ formarunt res (puta vaſa/ſtatuas &c̄.) auferūt a rebus factis manus ſuas: quia nō conſeruant eas. Et ſimiliter etiā faciūt agentia naturalia. Deus autem non ſic: ſed ita dat eſſe rebus ꝙ ſemp tenet manū ſuā ſup eas: quia eſt cauſa rei non ſolum in fieri ſed in conſeruati. oīa. n. in nihilum redigerent niſi ea manus oīpotentis conſeruaret/inquit grego.

Separata ſcientia plus me. Interpoſitio eſt hæc excuſationis, qua dauid profitetur ſe nō poſſe perfecte reddere rationem. Vnde particula iſta excuſatoria, inter ipſas quas reddit rationes interpoſita eſt more oratorum: qui quum iam guſtandas rationes propoſuerunt/excuſant imbecillitatem ſuam, ne forte plus expectetur q̄ ipſi ſint dicturi. Excuſatio aūt philoſophica eſt: vtpote tangens imbecillitatem humani intellectus/& cauſas difficilis notitiæ ex parte rerum. Sicut enim in viſione corporali inuenit ꝙ aliquid ſubterfugit viſionem propter defectum rei viſibilis/& aliquid propter excellentiam rei viſibilis (vt lux ſolis in ſeipſa) ita contingit in ſcientia noſtra ꝙ aliquid eſt nobis difficile ad cognoſcendum ex defectu rei cognoſcibilis: vt ea quæ ſunt multæ potentialitatis/vt motus & varietates. & aliqđ ex excellentia rei cognoſcibilis: vt ſunt res diuinæ & immateriales: ad quas ſe habet intellectus animæ noſtræ ſicut oculus noctue ad lucem ſolis. Hæc oīa in excuſatione hac tanguntur. Separata/ſupple eſt, ſcientia/qua tu ſcis res, plus me. vere ſeparata (hoc eſt mirabilis/occulta & ſeorſum ſita) eſt ſcientia tua plus me/ſupra omnes vires ingenii mei. roborata: hoc eſt non ex defectu ſed ex robore, non virium corporaliū ſed ex robore ſpiritualis naturæ: quod alio nomine dicimus ex magnitudine virtutis. & ideo non potero ad eam. Vbi imbecillitas humani ingenii non ex defectu rei cognoſcibilis (ſcilicet ſcientiæ dei/cuius rationem cœpit reddere) ſed ex eo ꝙ roborata eſt (hoc eſt ex eo ꝙ præualet/ꝙ magni roboris eſt) deſcribit. Et vtit metaphora roboris; qa ſpūalia ex ſimilitudine corporaliū nobis īnoteſcūt.

Quo ibo. Poſt interpoſitam excuſationem proſequitur rationes quare deus ſcit cuncta dauidis. Et intendit ſecundam rōnem; ſcilicet quia deus eſt in omnibus per prȩſentiam. ❡ Quo ibo a ſpiritu tuo, &

quo a faciebus tuis fugiam? Spiritum & faciem dei nominat, vt ſpiritualem faciem intelligamus non corporalem: deſcribens nullum eſſe locum quo poſſit eundo elongare ſe a ſpirituali facie dei, hoc eſt a præſentiali conſpectu dei.

Si aſcendam cęlos. Declarat pręſentiam dei ex duobus extremis locis: ſupremo ſcilicet & infimo, cœlis & inferno. vt ex duobus extremis comprehendantur media: vtrobiq; enim explicatur præſentia dei. ¶ Et memẽto ꝙ nota cõditionis ſi, repetẽda in ſingulis verbis eſt. & ſi iacebo: & ſilr̃ in ſequẽti verſiculo.

Sumam alas. Affertur hic tertia ratio, ex eo ꝙ deus eſt vbiq; per potentiam: inducẽdo ſub metaphora ꝙ ſi ſumam alas diluculi, hoc eſt ſi tam velociter mouebor q̃ oriens ſolis lux attingit totũ hemiſphę rium ab oriente in occidens (hoc enim ſignificaſ dicendo ſi ſumam alas diluculi) ſi habitabo in fine maris, hoc eſt in quocunq; remotiſſimo loco. etiam illuc manu tua, potentia tua, deduces me, quantũ cunq; velociorem aurora: & apprehendes me, in quocunq; loco, dextera tua, potentia tua. ¶ Vbi aduertere potes ſub metaphora hoĩs volantis tam velociter ſicut lux oriens, deſcribi potentiam diuinam nõ deſerentem ſed deducentem ipſum: et ſimiliter ſub metaphora hominis habitãtis in fine maris, deſcribi potentiam diuinam apprehendentem ipſum. Et intendit per hæc potentiam diuinam extendi ad omnia: nihilq; ſubterfugere poſſe illam.

Et dixi. Poſt tres allatas rõnes ad oſtendendũ ꝙ deus cuncta dauidis cognoſcit, ſubiungiſ modo obiectio vulgaris. Et dixi, & cogitaui apud me. tñ̃ obſcuritas obſcurabit me. Humano more de dei viſione loquiſ. quia enim hoĩes nõ vidẽt ea quę in tenebris ſunt & fiunt, vulgaris cogitatio obiicitur ꝙ ex quo deus videt oĩa vt dictum eſt, ꝙ hoc intelligaſ de omnibus quæ ſunt in lumine: ita ꝙ ea quæ ſunt in tenebris remaneãt exempta a viſione dei. Hæc enim obiectio ſignificatur dicendo. Tantum obſcuritas obſcurabit me, ne videar a deo, & nox lux pro me: hoc eſt & cõſequenter nox in qua non videbor a deo erit lux pro me, erit loco lucis pro delectationibus meis: pro quãto erit tempus ſine arbitro diuino oculo proſequendi cuncta delectabilia. Hęc eſt obiectio. ¶ Sequitur confutatio obiectionis. Etiam obſcuritas nõ obſcurabit a te, deo ea quę fiũt in obſcuro. Et hoc directe cõtra illud, obſcuritas obſcurabit me. Et nox ſicut dies lucebit: hoc eſt & tempus nocturnũ reſpectu viſionis diuinę lucebit ſicut dies, quo ad hoc ꝙ ita vidẽtur ea quæ ſunt & fiunt in nocte ſicut ea quæ ſunt & fiunt in die. & hoc directe cõtra illud & nox lux ꝓ me. Sicut obſcuritas ſicut lux: hoc eſt nulla eſt differẽtia reſpectu diuinę viſionis inter obſcuritatem & lucem, ſed ſicut obſcuritas ita lux, & ſicut lux ita obſcuritas.

Quoniã tu acquiſiſti. Confutando obiectionem, dixit propheta deũ ita videre in obſcuro ſicut in luce. Et qm̃ vulgaribus ſatiſfacere intendit, affert eis teſtimonium ex operibus dei quæ facit in locis obſcuris: ſcilicet in materno vtero formando prolem. Ita ꝙ ex hoc ꝙ deus operatur tam mirabile opificium formatione corporis humani, cum tot diſtinctis membris &c̃. declarat ꝙ deus videt in obſcuro. ¶ Et inchoat a renibus. Quoniam tu acquiſiſti renes meos. Coniunctio quoniã, rationem reddit cõfutationis dictę: ſcilicet ꝙ deus videt in obſcuro. Per renes intellige interna membra: inter quæ renes magis abſconditi ſunt. cor tamẽ eſt primum membrum quod formaſ. Acquiſiſti. Formationem acquiſitionẽ appellauit: eo ꝙ velut lucrum ex materiali potentia ſeminũ ſeu ſanguinis acquiſitũ eſt. Operuiſti me, carnibus & pelle, in vtero matris meæ, in loco obſcuro.

Confitebor te. Nota diligentiſſime hunc textum & ſignificationem eius. Intendit explicare duas excellentes hoĩs conditiones. Alteram corporis: alteram aię. Corporis quidem ꝙ factus eſt rectę ſtaturę. Hanc enim ſolus homo habet: pronaq; quũ ſpectent aĩalia cętera terram, os homini ſublime dedit. Et hanc deſcribit per hoc ꝙ homo factus eſt mirabilis cũctis animalibus quantũcunq; terribilibus. leones enim & omnia animalia admiranſ ſeu admirãdi occaſionẽ habẽt hoĩem rectę ſtaturę. ¶ Cõditio vero aię eſt, ꝙ ſola aĩa hoĩs eſt intellectiua. Et hæc deſcribitur in litera per hoc ꝙ anima dicitur valde ſciens. aię ſiquidem aliorũ aĩalium parum ſciunt: dum ſolis imaginationibus & memoriis ſenſibuſq; aliquid nouerũt. aĩa autem hoĩs eſt valde ſciẽs: quoniam ad ſupremum cognoſcendi gradum (hoc eſt ad intelligendum) pertingit. nullus eſt enim altior in toto vniuerſo gradus gradu intellectiuo: in quo tamẽ maxima eſt latitudo. Hęc duo quę deus in materno vtero homini dat, propheta non explicat ſicut reliqua antecedentia & ſequẽtia, ſed apponendo officium laudandi deũ: ad denotandũ reliq̃s enumeratas & enumerandas conditiones in vtero materno factas, cões eſſe nobis & aliis aĩalibus, has aũt duas ꝓprias eſſe homini, & prærogatiuas ſingulares. & ꝓpterea dicit confitebor te, confeſſione laudis. ¶ Ordinato literam ſic. Confitebor te ꝓpterea ꝙ ſeparatus ſum, factus ſum mirabilis, terribilibus, hoc eſt aĩalibus quantũcunq; terribilibus ꝓpter ſtaturã rectam: & aĩa mea ſciens valde, hoc eſt intellectiua, ſupple confitebitur ſeparata opera tua. Sola enim intellectiua aĩa ſcrutaſ opa dei mirabilia & laudat illa. ¶ Vbi ſi diligenter aduertas, officiũ aię intellectiuę ponit laudare mirabilia opera dei: tanq̃ ad hoc hoĩ data ſit vt laudet mirabilia opera dei. Sicut ſtaturam corporis rectã deſcribit a ſupremo: ſic̃ deſcribit ab admirabilitate reliquis quantũcunq; terribilibus.

Non fuit occultatum os meum a te. Proſequitur opificium dei in vtero quo ad oſſa. Qui factus ſum in abſcondito, acu pictus ſum in inferioribus terræ. Non ſufficit dauidi dicere res quæ fiunt

in obſcuro,niſi etiam explicet ſe factum in abſcondito.Et ne per ſingula moretur,deſcribit ſe organizatum in abſcondito in inferioribus terræ:hoc eſt in intimis latebris materiæ terreſtris exiſtentis in abſcondito vteri/ad ſimilitudinem eorum quæ fierent in infimis viſceribus terræ. Significantius autem ſe organizatum appellat acupictum:ad explicandũ ſubtilitatem artificii egentis multo lumine.vt magis oſtendat deum in obſcuritate/in tenebris operari artificioſiſſime ſicut operantur acupictores.¶ Scito ꝙ dictio hebraica interpretata acupictus interpretanda eſſet rechamatus,ſi ſicut in vulgari ita in latina lingua haberemus.

Informe meũ viderũt oculi tui. Hactenus deſcripſit opificium dei in vtero/inchoando a renibus: modo ad priorem materiam extendit dei viſionem,dicendo.Informe meum/hoc eſt embryonem:hoc eſt materiam meam anteq̃ eſſet formata in membrum aliquod.

Et ſup libro tuo.Proſequitur hic dauid complementũ diuinæ notitię reſpectu ſui .Hactenus ſiquidẽ totum ſe cognitum(tum narrando res cognitas/tũ afferendo rõnes cognitionis/tum confutãdo obiectionem tenebrarũ)manifeſtauit.vnum ſupererat:ſcilicet declarare ꝙ deus nouit oẽs & ſingulos dies durationis dauidis.Et hoc eſt quod nũc declarat:dicendo nõ ſolum notos ſed ſcriptos apud deũ ſingulos,ita ꝙ nec vnus ꝑtermiſſus eſt nõ ſcriptus.¶ Ordina ſic literam.Et ſuper libro tuo dies formati ſunt: oẽs ipſi/dies,ſcribenẽ:& non vnus/dies,in eis/diebus relinqueẽ non ſcriptus:hoc eſt nec vnus relinquetur non ſcriptus.¶ Liber metaphorice in deo dicitur notitia firma/ad ſimilitudinem librorũ retinentiũ firmiter ſcripta. Vnde firma apud deũ notitia dierũ noſtrorũ/liber dei vocatur.Et appellanẽ dies in libro dei formati/hoc eſt nõ informes:quia ſunt noti plene ſm oẽm quam ſortituri ſunt formam.Et dicitur ꝙ oẽs ipſi(hoc eſt ſinguli)ſcribenẽ.Et hoc ne putares ſcriptum vnum menſem vel vnum annum,& nõ ſingulos dies menſis & ſingulos dies anni.Et quod dicitur de diebus,ĩtellige de horis/& de quibuſcũq; minimis menſuris temporis:quĩ idem eſt iudicium. Intendit enim propheta dicere ꝙ in libro diuino ſcripta ſunt ſingula momenta tẽporis vitę noſtrę,ita ꝙ nec vnum minimum relinquiẽ non ſcriptum. Et futurum ſcribentur/refertur ad pręteritum formati ſunt.ſm enim rem & ſcriptio & formatio fuit ab æterno. Et quũ oĩa ſint deo firmiſſime nota,ſoli tñ dies memoranẽ ſcripti in libro dei:quia dies ſunt res nõ firmabiles imo nec exiſtẽtes niſi in inſtanti.nihil nanq; eſt vnq̃ diei/menſis aut anni niſi inſtans. Ad ſignificandum enim ꝙ dies omnes præteriti & futuri/q̃uis in ſe non ſint/in diuina notitia retinenẽ firmiter,deſcripſit propheta dies ſcriptos in libro dei.

Et mihi q̃z chari. Expedita declaratiõe diuine notitię de rebus quæ ſunt dauidis,tractatur hic diuina notitia de bonis affectibus dauidis(iuſtificando actiones proprias coram deo)tali ordine. Primo dicit ſe amicum amicorum dei.Et mihi/dauidi,q̃ chari/q̃ precioſi,facti ſunt ſocii tui deus. Socios dei appellat oẽs qui partes dei ſequuntur:ac per hoc oẽs iuſtos & ea quę dei ſunt quærentes. Q̃ roborata ſunt capita eorum/ſcilicet ſociorum tuorũ:hoc eſt ſocios tuos valde charos habui,& eorum capita/primates,multum roboraui/potentes feci.Optime regis partes deſcribuntur magnipẽdere iuſtos propter deum/& primates iuſtorum efficere potentes.

Dinumerabo eos.Signum ſeu effectus magnifaciendi iuſtos/ſubiungitur multiplicatio iuſtorũ. Et eſt ſubintelligenda coniunctio. Ita ꝙ ſenſus & ordo literæ eſt.Et mihi q̃ chari/q̃ roborata,ꝙ dinumerabo eos & ſuper arenã multiplicabunẽ.ex hoc ꝙ ſunt mihi chari & potentes efficio iuſtos/ſeq̃ẽ ꝙ multiplicabunẽ iuſti plus q̃ arena.Et vere ſic eſt:quĩ vbi fortes honorantur/ibi multiplicantur fortes:& vbi docti honoranẽ/ibi multiplicanẽ docti. et ſimiliter vbi iuſti honoranẽ/ibi multiplicanẽ iuſti.

Expgefactus ſum.Secundo deſcribit ſe eſſe cũ deo.¶ Vbi aduerte ꝙ quia peccauerat crimine adulterii & homicidii,non dicit abſolute deo/ego tecum:ſed meminit criminis ſui ſub ſpecie ſomni/& diuinę excitationis ad pœnitẽtiam tanq̃ excitationis a ſomno,dicẽs.Expergefactus ſum/a ſomno peccati: & adhuc/vſq; modo neſcio quid futurũ ſit,ego tecũ/ſum:tecum volo/tecum amo &c̃.

Si occides deus impium. Tertio fatetur ſe alienum ab inimicis dei. Vbi oportet notare & ĩtentionẽ & ordinationem literæ. Intentio dauidis eſt declarare ſeipſum reſpectu iniuſtorũ/velut e regione ad deſcriptum ſeipſum reſpectu ſociorũ dei.Dixerat enim ꝙ illi ſunt ſibi q̃ chari/& ꝙ propterea multiplicabunẽ.intendit modo dicere ꝙ iniuſtos viros ſanguinum expellet a ſe: ita ꝙ laudabunt oẽs deum q modo putant me exaltare viros ſanguinum.Et quĩ nõ aſſertiue ſed conditionaliter & ſatis obſcure hęc in litera ſignificantur,ſcito rõnem conditionalis ſermonis eſſe hiſtoriam ioab.Lege ſecundum librum regum:& inuenies ioab valde inique & proditorie occidiſſe duos principes/abner & amaſa.& poſt occiſum abner/exaltatum fuiſſe in principẽ militię:quia primus aſcendit arcẽ ſion. Poſt occiſum quoq; amaſa/remanſiſſe principem ſupremũ:nec vnq̃ punitum fuiſſe a dauide toto tẽpore vitæ dauidis.Propter quod hoĩes neſcientes cor dauidis deſiderantis punire illum/occaſionem habebant detrahẽdi dauidi,aut ſaltem cogitãdi ꝙ ipſe exaltaret viros ſanguinum:ac per hoc inimicos dei. Quia itaq; dauid facto non eiiciebat ioab a ſe/ſed deſiderabat illum punire,ideo ſub cõditione eiectionem a ſe virorum ſanguinis deſcribit.¶ Et ordinãda eſt ſic litera.Et viri ſanguinum recedite a me(contra id enim quod dixerat & mihi q̃ chari ſocii &c̃.modo dicit & viri ſanguinum/hoc eſt effuſores ſanguinum inique,

recedite a me)ſi occides deus impiū/ioab:hoc eſt tūc quod in corde habeo manifeſtare potero(ſcilicet viri ſanguinū recedite a me)ſi tu deus occides impiū ioab.Acſi apertē diceret.Quādiu viuit ioab,nō poſſum dicere vniuerſaliter/viri ſanguinum declinate a me:quia habeo ſemper ioab mecum virum ſanguinum.Et latet ſub hoc loquendi modo excuſatio dauidis:ꝙ ſcilicet non poterat illum punire. Latet autem in hoc ꝙ cōditionem refert in deum:tanq̄ non ſit hoc in facultate dauidis. Si quæris cām excuſationis,aſſignatur nouitas regni.periculoſum ſiquidem fuiſſet dauidi occidere ioab principē militiæ tum ꝓpter ſequaces ioab:tum quia idigebat eo ad ſtabilitionē regni.vnde diſtulit puniendū a ſalomone,poſtq̄ firmatū ſtabilitūq; fuit regnū:& ioab iā ſenex emeritus/ſine pīculo occidi poterat.

Qꝛ dicent te. Deſcribitur effectus ſecututus electionem virorum ſanguinum:ſicut ſuperius deſcripſit effectum ſecuturum magnipenſionem iuſtorum.Ita ꝙ ſicut ſuperius dixerat ꝙ dinumerabo eos &c̄. ita modo dicit. Qꝛ/eiiciente me viros ſanguinum,dicent te/prædicabunt te deus,cogitationi qua eleuauerunt fruſtra inimicos tuos:hoc eſt in cogitatione ſeu loco cogitationis qua eleuatos dixerunt ſeu putarunt fruſtra a me inimicos tuos/ioab &c̄.fruſtra inquā neſcientes cor meum.

Nōne odientes te dñe. Quarto deſcribit ſe inimicum inimicorum dei.Deſcribit autem tum ex parte dei.tum ex manifeſtis operibus probando diſpoſitionem ſui animi prius dictam erga dilectionem ioab.Poterat enim aliquis dicere ꝙ tu dicis animum contrarium facto.& propterea intendit probare animum ſuum inimicum eſſe iniuſtis.¶ Primo ex parte dei.nōne odientes te odiam!Impoſſibile eſt vere amare deum & non odio habere odientes deum:quum amor dei inferat neceſſario odium contrarii. Et propterea dauid tanq̄ a manifeſto amore ſuo erga deum,probat veritatē odii ſui erga viros ſanguinum.Nonne odientes te domine odiam/perſeueranti odio proſequar!.Tanq̄ diceret. incōpoſſibile eſt amori meo erga te ꝙ non odiam eos.Et in inſurgentes tuos certabo!Quaſi dicat ſic:ꝙ intus odiam & exterius certabo contra inſurgentes tuos .i.contra te.¶ Terminatione odii odiui illos. Probat idem ex factis.Legitur ſiquidem plures dauidem extremis ſuppliciis iniquos damnaſſe:vt patet de adoleſcente qui dixit ſe interfeciſſe ſaulem:& de iterfectoribus iſboſeth filii ſaulis.Et propterea dicit. terminatione odii odiui illos.Terminatio odii aut vltimū ſupplicium eſt,aut ſummitas odii intelligitur.Sed rebus geſtis magis quadrat vltimum ſupplicium.odiuit enim eos dauid terminatione odii/hoc eſt morte plectendo eos.

Inimicis fuerunt mihi. Ad genus impiorum hoc refertur.Et ſignificat ꝙ quia huiuſmodi iniquos puniui,ideo genus impiorum inimicum ſe exhibet mihi.

Inueſtiga me deus. Tractatur hic illa particula/inueſtigaſti me:veracitatē animi ſui deſcribendo.Inueſtiga me deus/ad ſimilitudinem inueſtigantis ſcrutare me,& cognoſce cor meum/voluntatem meā proba me/ad ſimilitudinem probantis & experimentum ſumentis diſcute me,& cognoſce cogitationes meas.¶ Et vide/cognitis cogitationibus,ſi via deriſionis in me/ſupple eſt. Via deriſionis vocaſ fictio/ſimulatio qua vnum verbo vel facto monſtraſ & aliud corde retinetur. Via deriſionis eſt docere & non facere:punire malos/benefacere iuſtis,& tamen intus nec iuſtos magnipendere nec iniuſtos parui pendere.Et intendit deum in teſtem ſuę veracitatis adducere.Acſi diceret.quantuncunq; inquirat in affectibus & cogitationibus meis,veraciter inueniat recti animi.¶ Et deduc me in via ſeculi:hoc eſt & in via reſidui temporis mei deduc me.vt qui modo ſum bene diſpoſitus/non aberrem in hoc reſiduo,ſed tu deduc me:te enim duce recte progrediar vſq; ad finem.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Victori canticum dauid. CXXXIX.

ERipe me dñe ab homine malo:a uiro iniquo eripe me.
Qui cogitauerunt iniquitates in corde:tota die conſtituebant prælia.
Acuerunt linguā ſuam ſicut ſerpentes:uenenum aſpidum ſub labiis eoꝝ.
Cuſtodi me dñe de manu peccatoris:ab hominibus iniquis eripe me.
Qui cogitauerūt ſupplātare greſſus meos:abſcōderūt ſupbi laqueū mihi.
Et funes extenderunt in laqueum:iuxta iter ſcandalum poſuerunt mihi.
Dixi domino.deus meus es tu,exaudi dñe uocem deprecationis meę.
Domine domine uirtus ſalutis meę:obumbraſti ſuper caput meum in die belli.
Ne tradas me domine a deſiderio meo peccatori:cogitauerunt contra me, ne derelinquas me ne forte exaltentur.
Caput circūitus eorum:labor labiorum ipſoru m operiet eos.
Cadent ſuper eos carbones/in ignem deiicies eos:in miſeriis non ſubſiſtent.
Vir linguoſus non dirigetur in terra:uirum iniuſtum mala capient in interitu.

Cognoui quia faciet dominus iudicium inopis:& uindictam pauperum.
Verũtamen iuſti confitebuntur nomini tuo:& habitabũt recti cum uultu tuo.

ℂIVXTA HEBRÆVM. ℂVincenti pſalmus dauidi. CXL.

1 Propheta. ERipe me domine ab homine malo:a uiro iniquitatum cuſtodies me.
2 Qui cogitauerunt malicias in corde:tota die congregabunt prꝫlia.
3 Exacuerunt linguam ſuã quaſi ſerpens:uenenũ aſpidis ſub labiis eorum.Selah.
4 Cuſtodi me domine de manibus impii, a uiro iniquitatum cuſtodies me:qui cogitaue
runt impellere greſſus meos.
5 Abſconderunt ſuperbi laqueum mihi,& funes extenderunt reti:iuxta ſemitam offen-
dicula poſuerunt mihi. Selah.
6 Dixi dño .deus meus tu,auſculta domine uocem deprecationum mearum.
7 Deus domine † fortitudo ſalutis meæ:operuiſti caput meum † in die armorum. † dñi mei † capiti meo
8 Ne da dñe deſideria impii,cogitationem eius ne fac effundere: [nõ vel quia] eleuabunť.Selah.
9 Caput circundantium me [ſic erit] :labor labiorum eius operiet ipſum.
10 Mouebunť ſup eos prunꝫ in igne:cadere faciet eos in foueas, [et] non conſurgent.
11 Vir linguꝫ nõ firmabiť in terra:uir iniquitatis [erit ſic],malũ uenabitur eum ad impulſiones.
12 Sciui ꝙ faciet dñs ius pauperis:iudicium mendicorum.
13 [quia] Tantum iuſti confitebuntur noi tuo:ſedebunt recti cum faciebus tuis.

TItulus eſt. Vincenti pſalmus dauidi.De quo vt ſupra.
ℂMateria pſalmi eſt ſupplicatio dauidis profugi a facie ſaulis,adiuncta punitione ipſius ſau-lis.Facile ſiquidem prima pars pſalmi prꝫ ſe fert hiſtoriã perſecutionis illius:vltima vero vindictam diuinam quꝫ poſtea ſubſecuta eſt deſcribit. ℂVbi etiam aduerte ꝙ apoſtolus ad ro.3.ex hoc pſalmo induxit illa verba,venenum aſpidum ſub labiis eorum.addens ꝙ intelliguntur de iudꝫis qui ſub lege erant.Dico autem hoc ad notandũ ꝙ ex autoritate pauli apoſtoli nihil aliud habeť de materia huius pſalmi,niſi ꝙ de iudꝫis loquitur:quod quadrat dictꝫ materiæ.

ℂSVMMARIVM EST.

ℂDauid in perſecutione a ſaule,recurrit ad deum:exponẽs qualis eſt ſaul cum ſuis complicibus,qua-liaꝗ ſunt pericula a quibus petit ſe cuſtodiri,necnon qualis fuit ipſe inter hæc. Et demum prophetat ſaulis pœnam a deo infligendam,& quare.
ℂPerſona loquens propheta eſt.

ERipe me dñe.Diuiditur pſalmus in partes duas:ꝑpoſitiuam materiꝫ,& executiuam,ibi qui co-gitauerunt. ℂProponit duo:liberationem & cuſtodiam.Conſtitutus in perſecutione ſaulis ſup-plicat pro liberatione.Eripe me domine ab hoie malo,malꝫ voluntatis,ſaule ſcilicet:a viro iniquitatũ, ſaule abundante iniquitatibus exterioribus, cuſtodies me. Aſſertiue dicit futuram cuſtodiam & ni-hilominus precatur liberationem, vt vtrunꝗ inſinuet:ſcilicet & diuinam gratiam ſupplicando,& cer-titudinem ſpei ex diuina reuelatione aſſerendo.
ℂQui cogitauerũt. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractať illa particula,ab hoie malo a viro iniquitatũ.Secũdo illa,cuſtodies,ibi cuſtodies me. Tertio illa,me,ibi dixi dño.Quarto illa,eripe, ibi caput circũdãtiũ. ℂDeſcribit itaꝗ hoiem malũ & virũ iniquitatũ ſaulẽ, primo quo ad maligni-tatẽ internã.Qui cogitauerũt malicias in corde. Tranſit a numero ſingulari ad pluralem:quia ſaul nõ erat ſolus cõtra dauidẽ,ſed multos habebat cõplices,quoꝝ ipſe erat caput.Et ideo pluraliter deſcribiť. Malicias cogitatas cõtra dauidẽ habes.1.reg.18.Tota die cõgregabũt ꝑlia:hoc eſt indefeſſe dãt operã ad debellandum me.Et futurũ congregabunt,reſpicit præteritum cogitauerunt.
Exacuerunt linguã ſuã quaſi ſerpens. In acumine linguꝫ vim penetratiuam ſermonis eorũ intel-lige.Similitudo aũt ad ſerpentis linguã eſt:ꝙ ſicut ſerpens extrahendo linguã,valde acutã extendit,ita iſti extẽdũt ſermones ſuos acuẽdo ad penetrãdũ corda audiẽtiũ,ad penetrãdũ negocia. ℂVenenũ aſpi dis ſub labiis eoꝝ. Non ſufficit vis penetratiua,ſed adiũgitur venenum:vt ſignificetur vis lꝫſiua,non qualitercunꝗ ſed ad mortem ſicut venenum aſpidis, cui (vt vult ariſtoteles) nullum remedium eſt.

Lege hiſtoriam. 1.regum:& inuenies veritatem tam indefeſſę diſpoſitionis ad debellandum dauidem q̄ verborum acutorum & venenoſorum contra dauidem:vt patet de verbis ipſius ſaulis ad ſuos vt occiderent dauidem:& de verbis doeg idumęi/& verbis ziphęorum/& aliorum qui dicebant ſauli ꝙ dauid erat ipſius inimicus.

Cuſtodi me.Deſcripto ſaule ex malis cogitationibus/locutionibus & ꝑparationibus operum,tractat modo illam particulam/cuſtodies. Tractat aũt ſupplicando,vt a dei gratia recognoſcere ſe cuſtodiam ſignificet.De manibus impii/de operibus exterioribus ſaulis impii:a viro iniquitatum cuſtodies me. Repetit impietatem & iniquitatem ſaulis:ad ſignificandam magnitudinem periculi ex accumulata iniquitate exteriori & impietate ĩteriori.Et aſſertiue ſubiũgit cuſtodies/ꝓpter certitudinem reuelationis.¶ Qui cogitauerũt impellere.Quattuor periculorũ genera explicat.Primum per modum impulſionis(quo ſcilicet impellitur gradiens ad cadendum)dicendo.qui cogitauerũt ĩpellere greſſus meos. Et hic impulſus ad literam fuit quoniam autore ſaule curiales ſuadebant dauidi vt eſſet gener regis:& vt centum pręputia philiſtinoꝝ daret regi:& breuiter quũ ſaul mittebat ipm̃ ad bellũ vt occideretur a philiſtęis.Hm̃oi enim impulſus latebat in cogitatione ſuadẽtium & mittẽtium.& ꝓpterea dicitur qui cogitauerunt.Et dauid officium ſuũ agebat.& ꝓpterea dicitur greſſus meos.

Abſconderunt ſuꝑbi laqueum mihi/ad capiendũ me. Hoc ad literam verificatur in cuſtodia nocturna appoſita circum domum dauidis vt mane interficeret̃.Et appellatur hæc cuſtodia laqueus abſconditus:quoniam neſciebat dauid domi exiſtens appoſitam cuſtodiam,ſed michol vxor ipſius ei ſignificauit.Et deſcribitur laqueus hic a ſuperbis/hoc eſt ab excellẽtibus(a rege ſcilicet ſaule)& etiam a vitio ſuperbię motis.tota enim ratio vt ſaul perſequeret̃ dauidem fuit ſuperbia ſtatus ſaulis.¶ Et funes extẽderũt reti. Tertium periculum ad capiendum dauidem/deſcribit̃ ad ſimilitudinem extenſionis retis velut ad capiendum aues ſeu piſces.Et verificat̃ hoc de retibus exercitus pluries extenſi ad capiendum dauidem.¶ Iuxta ſemitam offendicula poſuerunt mihi.Quartum periculũ deſcribitur per modum impactionis in offendiculũ.quod fit & ad caſum offendentis/& capiendum poſt caſum.Et verificant̃ hęc plura offendicula in ziphęis & ĩ ceila. Vtriq̄ꝫ.n.legũtur ipm̃ tradituri fuiſſe in manus ſaulis: quũ tñ in vtriſq̄ꝫ hẽret rõnem confidendi dauid.In zipheis quidem tanq̃ cõtribulibus:in ceilitis autem ratione beneficii.Et in vtriſq̄ꝫ tanq̃ in offendiculis parum abfuit quin ceſpitaret.

Dixi dño.Deſcriptis tam perſecutionibus q̄ periculis/deſcribit modo ſeipſum:tractando illam particulam me.E regione itaq̄ꝫ ad ſaulem deſcribit qualis ipſe fuit inter has anguſtias:narrans duo ſua officia.Dixi dño/iter hæc recurſum habui ad deum duobus officiis.Alterum eſt recognitionis.deus meus tu.Alterum ſupplicationis.auſculta domine vocem deprecationum mearum.Nõ dixit deprecationis meę,ſed pluraliter deprecationũ mearũ:vt repetitas preces ſignificaret.¶ Deus domine fortitudo ſalutis meæ,operuiſti caput meũ in die armorũ . Declarat primũ officium , gratias agendo pro præteritis beneficiis.tum in duello cũ goliath.tũ in diuerſis congreſſibus cũ philiſtęis.Et propterea appellat deũ fortitudinẽ ſalutis ſuę:qa fuit fortitudo eius cõtra hoſtes.Et dicit metaphorice deũ opuiſſe caput ſuũ/hoc eſt ad ſimilitudinẽ ꝓtegẽtis & fouẽtis ſaluaſſe vitã ſuã,in die armoꝝ/quando armis certatũ eſt.

Ne da dñe.Exequit̃ ſecũdũ offm̃ explicãdo ꝑces ſuas.Ne da dñe deſideria ipũ/ſaulis adipleri /ꝗbus deſiderat mortẽ meã:cogitationẽ ſuã/de interitu meo,ne fac effundere/ipm̃:hoc eſt ne fac ꝙ effundat ſaul cogitationẽ ſuã in occiſionẽ mei ĩtentã.eleuabunt̃.Defectiua eſt locutio.& ſupplẽda vel repetitiõe negationis iã bis ꝑpoſitę.vt ſit ſenſus/nõ eleuent̃ ſuꝑ me.& ſic cõtinuatur ſupplicatio. Vel ſubintelligendo coniunctionem cauſalẽ/quia eleuabunt̃.Et ſic reddit̃ ratio precum:quia ſequetur hoc inconueniẽs ꝙ tã mali & iniqui eleuabunt̃/te non exaudiente preces meas.

Caput circundantium me.Declaratis perſecutoribus/periculis & qualitate dauidis,ſubiungitur ſententia punitura ſaulem.Et ſic tractat̃ illa particula/eripe me dñe:tractãdo mortẽ ſaulis,quæ fuit liberatio dauidis. ¶ Deſcribit̃ itaq̄ꝫ ipſe ſaul ſub noĩe capitis circundãtiũ dauidem.cõſtat enim ipſum fuiſſe caput eoꝝ.Et eſt locutio defectiua:ſubintelligit̃ enim incidet in hæc infraſcripta . prophetat ſiqͥdem dauid ſaulis mortẽ:ĩchoans a ꝓximo mortis demerito.¶ Labor labioꝝ eius operiet ipm̃.Crimen conſultationis dęmonũ per pythoniſſam appellat̃ labor labioꝝ:quia ex labore labiorum(hoc eſt ex velut fatigatis labiis conſultando dominum nõ reſpõdentem ſauli)cauſata eſt cõſultatio per pythoniſſam. Vel quia laborauit ſaul perſuadẽdo pythoniſſę vt diuinaret ſibi in pythone.recuſabat enim mulier timens mori:vt patet in hiſtoria.1.regum . Vnde & ſubditur.operiet eum/multitudine philiſtinorum: quia vt dicitur.1.parali.10.propter hoc crimen mortuus fuit ſaul . ¶ Poſſet nihilominus intelligi per laborem labiorum eius/crimen crudelis ſacrilegii in cęde tot ſacerdotum,deſcriptum a labore labioꝝ: quia ſaul velut laborans/deſtitutum ſe conqueſtus eſt coram ſuis quando ad hoc crimen proceſſit : vt patet.1.reg.22.& ꝙ ꝓpterea occiſus eſt a philiſtęis propheta modo explicet.

Mouebuntur ſuper eos prunę. Ad literam/ſaulis & filiorum corpora combuſta fuerunt:vt patet.1.reg.vltimo.Et propterea prophetatur. Mouebuntur ſuper eos prunæ in igne : cadere faciet eos in foueas,non conſurgent.Perfectio cõbuſtionis cadauerũ deſcribitur/per hoc ꝙ ſuper eos in igne poſitos

moucbuntur prunę:vt ſub et ſupra citius comburantur abundantibus prunis:quia in nemore iabes cõbuſti ſunt. Caſus aũt in foueas metaphoricę eſt locutionis/ad ſimilitudinẽ cadentiũ in foueas ita ꝙ nõ poſſint inde ſurgere:qa ad literam deſcribiť eoꝝ mors:quæ eſt tanq̃ caſus in foueam a qua nõ põt homo conſurgere. Et eſt ordo prępoſterus:quia prius deſcribitur cõbuſtio cadauerum/& deinde mors. Vir linguę non firmabitur in terra. Pena deiectionis a regno adiungitur:ita ꝙ vltra mortem & cõbuſta corpa/deſtitutionem domus ſuæ a ſucceſſione regni ſaul incurrit. Et propterea diciť. Vir linguę/ ſaul tã doloſę linguę, nõ firmabiť in terra/in regno:vt rei ꝓbauit euẽtus. Statim.n.debilitatum & diminutũ fuit regnũ filii eius:& infra breuiſſimũ tẽpus extinctũ. Propter quod & ſubdiť. Vir iniqtatis, malũ venabiť eũ:hoc eſt vir iniqtatis ſaul/talis eſt ꝙ malũ venabiť eũ ad impulſiones. Metaphora eſt, ſumpta ab aĩali fugiẽte venatores vſq; adeo ꝙ ad rupem deueniẽs ruit pceps. Simili ſiqdem modo deſcribit malũ tanq̃ venatorẽ:& ſaulẽ ſeu virũ iniqtatis tanq̃ inſecutione vexatũ a malo ad impulſiones/ad loca ruendi. Vere ſiquidẽ domũ ſaulis poſt eius mortem mala ſic inuaſerunt/vt tanq̃ venatores inſequerentur illam/vſq; ad ruinam.nam vt dicitur.2.reg.3.domus ſaul quotidie decreſcebat.

Sciui ꝙ faciet dñs. Prophetata morte ſaulis & deſtitutione domus eius, ſubiungit dauid ꝙ ipſe ſciuit deũ facturũ ius pauperũ:quia tñ iuſti habitabũt cũ faciebus dei. Et poteſt hoc dupliciter intelligi. Primo vt ſit ſermo de ſcia in genere. Et tũc eſt ſenſus ꝙ ſciui/ex deuteronomio, ꝙ deus reddit ius pauperibus oppreſſis ab iniquis:qa ſolis iuſtis promiſſa eſt terra promiſſionis ad laudandũ nomen dei & queſcendũ coram eo. Et iuxta hunc ſenſum veriſſimum (vtpote fundatum in deutero.) fatetur dauid ſe ſciuiſſe rationem in genere eorũ quę adimplenda ſunt in ſaule:quia ſaul oppreſſerat dauidem cũ ſuis pauperibus viris iuſtis. ¶ Secũdo vt ſit ſermo de ſcia in ſpecie circa adimplẽda in ſaule & in ſeipſo dauide. Et iuxta hũc ſenſum rñdet dauid tacitę qõni quęrẽtiũ/quid ſcis tu de iſtis quæ propheta ſti? Reſpõdet enim ſciui/proculdubio deo reuelante, ꝙ faciet dominus ius pauperis/hoc eſt mei pauperis oppreſſi:iudicium mendicorum.non ſolum mihi faciet ius, ſed etiam faciet iudicium mendicorum:hoc eſt meorum qui coacti ſunt mendicare/hoc eſt miſeram vitam ducere more mẽdicorum. Hoc enim iudicium factum eſt in morte ſaulis:& ius dauidis factum eſt inchoatiue in morte ſaulis, perfecte autem in aſſecutione totius regni iſrael ei promiſſi a deo.

Tantum iuſti. Ratio & finis vtriuſq; quod ſciui, eſt quia tantum iuſti confitebuntur nomini tuo:hoc eſt quia ſolos iuſtos elegiſti ad laudandum nomen tuum.quales non erant ſaul & ſui:ſed ſum ego & mei. Hoc enim ſubintelligi vult:ſed ad vitandam iactantiam non explicat. Sedebunt/quieſcẽt, tantum recti cum faciebus tuis:hoc eſt in terra promiſſionis, quã velut pſentia faciei tuæ dignificas. Et dixit hoc:quia ſciuit ſe electum a deo vt iuſtum ad laudandum ipſum, & ad quieſcendum in regno tanq̃ coram facie dei/refutato ſaule inobediente & iniuſto. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Canticum dauid. CXL.

DOmine clamaui ad te exaudi me:intende uoci meę quũ clamauero ad te.
Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo : eleuatio manuũ mearum ſacrificium ueſpertinum.
Pone domine cuſtodiam ori meo:& oſtium circunſtantię labiis meis.
Nõ declies cor meũ i uerba malicię:ad excuſandas excuſatiões i peccatis.
Cum hominibus operantibus iniquitatem:& non communicabo cum electis eorum.
Corripiet me iuſtus in miſericordia & increpabit me : oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.
Q̃m adhuc & oratio mea in beneplacitis eorum:abſorpti ſũt iuncti petrę iudices eoꝝ.
Audient uerba mea quoniam potuerunt:ſicut craſſitudo terrę erupta eſt ſuper terram.
Diſſipata ſunt oſſa noſtra ſecus infernum:quia ad te domine domine oculi mei, in te ſperaui non auferas animam meam.
Cuſtodi me a laqueo quem ſtatuerunt mihi:& a ſcandalis operantium iniquitatem.
Cadent in retiaculo eius peccatores:ſingulariter ſum ego donec tranſeam.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Pſalmus dauidi. CXLI.

hactenus dicendo modo noua
1 Propheta. DOmie⁴ uocaui te, feſtia ad me†: auſculta uocẽ meã i uocaŕ meo ad te‡. † mihi ‡ tibi
noue petitio mea tanq̃ tanq̃
2 Dirigeť orõ mea icẽſũ facieb9 tuis:eleuatio palmaꝝ meaꝝ mun9 ueſpi.

3 Pone domine custodiam ori meo:cuſtodi ſuper eleuationem labiorum meorum.
trei malę 4 Ne declina cor meum in rem malam†,ad operandum operationes in impietate cum ui
ris operantibus iniquitatis:& non comedam in ſuauitatibus eorum.
non fugio correctioně ſed / quo vnctus ſum a ſamuele
5 Caſtigabit me iuſtus gratia & reprehendet me:oleum capitis non prohibebit caput
a ſubmiſſione / aſſuerunt
meum ,quia opus & oratio mea in maliciis eorum .
ſpelunce / ſaul / ſaulę ſui
6 Derelicti ſunt in manibus petrę iudices eorum: & audierunt dicta mea, quoniã dulci
ficata ſunt.
perſuaſi meis / e tanq̃ / robora / ſpelunce
tori 7 Sicut diuidẽs & ſcindens in terra: diſperſa ſunt oſſa noſtra ad os†fouee .
dicendo
†dñi mei 8 Quia ad te deus dñe†oculi mei:in te ſperaui ,ne euacua animam meam.
et / quem
9 Cuſtodi me a manibus laquei abſcõderũt mihi:& offendiculis operãtiũ iniquitatẽ.
ideo / ſaul e ſui / cum meis / ad philiſteos
10 Incident in retia ſua impii :ſimul ego donec tranſibo .

TItulus eſt.Pſalmus dauidi.De quo vt ſupra.

❡ Materia pſalmi eſt tranſitus dauidis ad philiſtęos/ſcriptus.1.reg.27.quando.ſ.poſt tot euaſiones a perſecutione ſaulis dixit in corde ſuo.aliquando incidam vna die in manus ſaul:nonne melius eſt vt fugiam & ſaluer in terra philiſtinorum?¶ Quod enim ſit hic ſermo de dauide/ titulus pſalmi teſtatur. Quod vero perſecutio ſaulis tangatur,apparet ex penultimo verſiculo.cuſtodi me a manibus laquei abſconderunt mihi,& offendiculis operantium iniquitatem.Hæc enim ſpectare ad perſecutionem illam,& hiſtoria teſtatur/& immediate prȩcedens pſalmus:in quo perſecutio ſaulis eiſdem verbis deſcripta eſt. Quod autem de tranſitu dauidis ad philiſtęos ſit ſermo / vltimus verſiculus teſtatur. in quo prophetatur caſus perſecutorum eius durante tranſitu ipſius ad philiſtęos : vt rerum geſtarum probauit euentus.¶ Atteſtatur & huic materię conſonantia omnium quæ in progreſſu pſalmi dicuntur:vt exponẽdo patefiet.Eſt itaq; ad literam materia pſalmi/dauidis volentis cum ſuis omnibus fugere ad terram philiſtinorum recurſus ad deum,vt ſeruet ipſum a peccando in terra idolatrarum ; recenſendo rationabiles cauſas ſuę fugę.

❡ SVMMARIVM EST.

❡ Dauid profugus a facie ſaul tranſiturus cum ſuis ad philiſteos , petit a deo vt ibi non ſolum orationem ſuam dirigat ſed cuſtodiat a peccatis linguę/cordis/operis/& cibi. Iuſtificatq; tranſitum ſuum quod non fugit caſtigari a iuſto:vtpote qui ſuſtinuit tandiu malicias eorum,animo orante/& opere parcendo vitę ſaulis.

❡ Perſona loquens propheta eſt.

DOmine vocaui te. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materiæ,& executiuam/ibi dirigetur oratio.❡ Proponit duo. Alterum eſt.Domine vocaui te,feſtina ad me.Et intẽdit quod vocaui recurrendo continue ad te deus in terra iſrael perſequente me ſaule/vt feſtinares ad liberandũ me & non ſum adhuc liberatus/& ſum in periculo incidendi in manus ſaulis. Alterum eſt . auſculta vocem meam in vocare meo ad te : hoc eſt nouam petitionem porrigo tranſiturus ad terram philiſtinorum.

❡ Dirigetur oratio. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula/auſculta vocem meam in vocare meo ad te.Secundo illa/domine vocaui te feſtina ad me/ibi caſtigabit. ❡ Explicatur itaq; noua vox dauidis ad deum quattuor petitionibus pro neceſſariis ei in terra idolatrarum. Tranſiturus ſiquidem ad philiſtęos/petit a deo quattuor ſubiuncta.Primum eſt vt ſit grata deo ſua oratio.Sciebat enim terram promiſſionis datam ſibi & aliis filiis iſrael ad colendum in ea deum:& propterea in ea offerebatur quotidie vnus agnus mane & alter veſperi.Et ideo recedens a terra iſrael, ſolicitus erat vt oratio ſua ibi futura eſſet grata deo ſicut ſacrificium quod offerebatur in domo domini.¶ Dirigetur inquit oratio mea/in terra philiſtinorum,incenſum/hoc eſt loco incenſi/ſeu tanq̃ incẽſum, facie bus tuis/hoc eſt coram te.Et intendit per incenſum thymiama,quod(vt apoſtolus ad hebr. 9.dicit)ſacerdotes ſacrificiorum officia conſummantes / incendebant in prima parte tabernaculi. ſacrificium enim offerebatur ſub diuo extra tabernaculum . Eleuatio palmarum mearum munus veſperi:hoc eſt tanq̃ ſacrificium quod offertur hora veſpertina. Meminit thymiamatis & ſacrificii/ meminit orationis quę eſt eleuatio mentis proportionaliter ad fumum thymiamatis/meminit eleua-

tionis manuũ quæ eſt velut quidam exterior cultus dei correſpondendo ad ſacrificium veſpertinum. acſi aperte diceret. In terra philiſtinorum non potero tibi offerre ſacrificium & thymiama: erit eleuatio mentis & eleuatio manuum loco thymiamatis & ſacrificii.

Pone. Secunda petitio explicatur etiam modo depcatiuo.& eſt pſeruatio a peccatis linguæ.timebat enim inter infideles offendere in locutione pp cõuerſationẽ cũ eis. ¶ Ne declina. Tertia petitio eſt cuſtodia a peccatis cordis & operis ſimul. Timebat.n.ne cõuerſando cũ gentilibus declinaret cor ſuũ in opera eoꝝ:quos appellat opãrios iniqtatis. ¶ Et nõ comedã. Quarta petitio eſt cuſtodia a peccatis cõuiuioꝝ:ne.ſ.tranſgrederet legem in conuiuiis gentilium,comedendo prohibita a lege,appoſita in deliciis conuiuiorum. Ad hoc enim tendit petitio.& non comedam in ſuauitatibus eorum.

Caſtigabit me iuſtus. Tractatur hic illa particula,dñe vocaui te feſtina ad me:explicando recurſum ſuũ ad deũ hactenus habitũ,a tribus. Primo a iuſtificatione cauſę ſuę. Secũdo ab opere. Tertio ab ipſa oratione. ¶ Declarat itaq; ſe hactenus vocaſſe deũ vt feſtinet ſe adiuuare:quia nõ fugit diſciplinã,non fugit corrigi & caſtigari a iuſto rege,ſed fugit vorari ab iniquitate. Hanc.n.iuſtificationẽ ſuę cauſę intendit,offerendo ſe paratũ ad ſuſcipiendã correctionẽ verbis & factis. Caſtigabit,factis,me iuſtus,iuſtitiam exercens,cũ gratia,cũ benignitate non cũ furore,vt ſaul quęrit ſeuire:& rephendet me,verbis.oleum capitis,vnctio regia qua vnctus ſum a ſamuele in regem,non prohibebit caput meũ,a ſuſceptione rephẽſionis & caſtigationis:hoc eſt paratus ſum rephendi & caſtigari, ita ꝙ promiſſio mihi facta de regno per ſamuelem non retrahet me a ſubmittendo me rephenſioni & caſtigationi. Et intendit ad literam ꝙ ipſe non eleuauit caput contra regem ſuũ ſaulem propter hoc ꝙ fuit vnctus in regem a ſamuele,ſed fuit & eſt paratus rephendi & caſtigari. Acſi aperte diceret ꝙ non propterea fugio,ſed fugio a furore iniquitatis ſaulis. ¶ Vnde & proponit pro ratione vt credat ſibi hoc.quia opus & oratio mea in maliciis eoꝝ. Probat iuſtificationem ſuę cauſę & fugę nunc diſpoſitę ad philiſtęos. Quia & opus,hoc eſt monſtraui illis facto,& oratio,& etiam oratione quo ad deum,in maliciis eorum,perſeuerantibus ſaulis & ſuorum maliciis.

Derelicti ſunt. Intendit declarare vtrũq;:ſcilicet opus & orationem. Et incipit ab opere:commemorans clementiſſimum opus quod monſtrauit ſauli in ſpelunca,quãdo pręcidit oram chlamydis eius,& compeſcuit eos qui ſecum erant ne occiderent ſaulem:vt diffuſe ſcribitur.1.reg.24. Et vtitur numero plurali pro ſingulari. ¶ Derelicti ſunt in manibus petrę. Metaphorica eſt locutio:vt derelicti in deſerto dicantur derelicti in manibus deſerti,& derelicti in naui dicãtur derelicti in manibus nauis.tanq̃ nõ habentes pręſidiũ aut adminiculum aliquod niſi id in cuius manibus dicuntur derelicti. Saul tũc ingreſſus ſpeluncam ad purgandum ventrem,deſcribitur derelictus in manibus petrę,hoc eſt ſpeluncę:quoniam nullum habebat in ea pręſidium a morte ſi dauid voluiſſet eum ibi tunc occidere. Saulẽ pſr appellat iudices eorum,vtens numero plurali pro ſingulari:ea ratione quia in ipſo derelicto intelliguntur derelicti principes eius.occiſo enim capite,facile reliqui diſperguntur. ¶ Et audierũt dicta mea. Non ſcribit rem geſtam ordinate:ſed ſubiungit verba ipſius dauidis ad ſaulem poſtq̃ egreſſus de ſpelũca ibat viam ſuam. Tunc enim egreſſus dauid clamauit poſt tergum ſaulis verbis dulciſſimis,mõſtrãs ei orã chlamydis in teſtimoniũ ꝙ potuiſſet illũ occidere in ſpelunca.hoc enim cõmemorãdo ait. Et audierũt,dicti iudices,dicta mea,poſt egreſſum de ſpelũca:qm̃ dulcificata ſunt,dicta mea.

Sicut diuidens. Commemorat conatũ ſuum in ſpelũca ad frangendũ animos ſuorũ ne inſurgerent ad occidendũ ſaulem. Et aſſimilat conatũ ſuũ ad diuidentem & ſcindentem in terra:ſignificans per hãc metaphoram difficultatem quam habuit ad perſuadendum militibus ſuis ſecum in ſpelunca exiſtentibus ne inſurgerent ad occidendum ſaulem. Aſſimilat ſiquidem corda eorum terrę quo ad duriciem,& ſuaſionem ſuam diuiſioni & ſciſſioni:iuxta id quod ſcriptum eſt ꝙ confregit dauid ſuis ſermonibus ſeruos ſuos. ¶ Diſperſa ſunt oſſa noſtra ad os foueæ. Oſſa ſua appellat milites ſuos fortes,habentes officium oſſium in ſuſtentando. Et intẽdit ꝙ ſic diſperſa ſunt robora noſtra ad os fouęę.i.ſpeluncę.fractos ſiquidem animos robuſtorum in ſpelunca vocat oſſa diſperſa metaphorice.

Quia ad te deus dñe. Declarato opere,declarat orationem cui vacauit tanto tẽpore. Quia ad te deus oculi mei,interni ſemper ſuſpexerunt:in te ſperaui,non in homine,clamans ne euacua animam meã. Impletur anima ſperans,quum aſſequitur rem ſperatam:& per oppoſitum euacuatur negando rem ſperatam. Et propterea orando continue ne euacua animam meam,petebat adimpleri ſpem ſuã. ¶ Cuſtodi me. Non ſolum orauit pro aſſecutione boni,ſed pro liberatione a periculis. Cuſtodi me a manibus laquei quem abſconderũt mihi,& ab offendiculis operantium iniquitatem:hoc ẽ ab inſidiis vniuerſis. Per laqueum enim & offendicula intendit vniuerſa pericula quæ timebat a ſaule & ſuis:aſſimilata laqueis ad capiendum,& offendiculis ad cadendum poſitis.

Incident. Recẽſitis iuſtificationibus cauſę & fugę ſuę ad philiſtęos,prophetat euẽtum ſuę liberationis:concludens ſuum ad philiſtęos trãſitum. ¶ Incident in retia ſua impii. Saul & ſui in propria retia tunc inciderunt quum excluſi ſunt a regno:qñquidẽ laquei & retia eorum nihil aliud erant q̃ excluſio dauidis a regno. Conſtat autem ex rei euentu hoc fuiſſe impletum. ¶ Simul ego donec tranſibo:hoc

eſt donec ego ſimul tranſibo. Bis ſm hiſtoriam dauid profugus iuit ad philiſtęos. Semel a principio fugę ſuę. Et tūc iuit ſolus: qñ ſimulauit ſe fatuū &c̄. vt ſcribit. 1. reg. 21. Altera vice iuit ad philiſtęos cū ſexcētis viris & vxoribus &c̄. vt ſcribitur. 1. reg. 27. Et de hac hic loqtur. Et propterea dicit. ego ſimul, hoc eſt cū tota ſocietate mea, tranſibo, ad philiſtęos. Et dicit donec: quia ad literam intra illos quattuor mē ſes quibus fuit apud philiſtęos, ſaul & ſui occiſi ſunt & ceciderunt in ſua retia. inde enim incoeperunt excludi a regno, & dauid incoepit regnare. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Intellectus dauid dū eſſet in ſpelunca oratio. CXLI.

VOce mea ad dn̄m clamaui: uoce mea ad dn̄m deprecatus ſum.
Effūdo i cōſpectu eius orationē meā: tribulationē meā ante ipſū p̄nūcio.
In deficiendo ex me ſpiritum meum: & tu cognouiſti ſemitas meas.
In uia hac qua ambulabam: abſconderunt laqueum mihi.
Conſiderabam ad dexteram & uidebam: & non erat qui cognoſceret me.
Periit fuga a me: & non eſt qui requirat animam meam.
Clamaui ad te domine: dixi. tu es ſpes mea, portio mea in terra uiuentium.
Intende ad deprecationem meam: quia humiliatus ſum nimis.
Libera me a perſequentibus me: quia confortati ſunt ſuper me.
Educ de cuſtodia aīam meā, ad cōfitēdū nōi tuo: me expectāt iuſti donec retribuas mihi.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Intelligentia dauidi, exiſtente ipſo in ſpelunca oratio. CXLII.

1 Propheta. VOce mea ad dn̄m clamabo: uoce mea ad dn̄m deprecabor.
2 Effundā corā eo eloquiū meum: anguſtiā meā facieb⁹ ei⁹ annūciabo.
3 Collabēte ſuper me ſpiritu meo, & tu noſti ſemitam meam: in uia hac ambulabo abſconderunt laqueum mihi.
4 Reſpice dexteram & uide: & non mihi noſcens, periit refugium a me, nō requirens animam meam.
5 Clamaui ad te domine: dixi. tu ſpes mea, pars mea in terra uiuorum.
6 Auſculta ad clamorem meum, quoniā arui ualde: libera me a perſecutoribus meis, quoniam corroborati ſunt ſuper me.
7 Fac exire de occluſione animam meam ad confitendum nomen tuum: in me coronabuntur iuſti quando retribues ſuper me.

TItulus eſt. Intelligentia dauidi, exiſtente ipſo in ſpelunca oratio. ¶ Vbi aduerte primo ꝙ dauid legitur fuiſſe in duplici ſpelunca: ſcilicet in ſpelūca engadi. 1. reg. 24. quādo pręcidit oram chlamydis ſaulis. & in ſpelunca odollam. 1. reg. 22. in quā venit fugiens a facie achis regis geth, quū ſimulaſſet ſe fatuum. In hoc titulo non ſignificatur ſpelunca engadi, ſed ſpelunca odollam: quoniam dicta ī verſiculo quarto diſſonant geſtis in ſpelunca engadi, & conſonant ſpeluncę odollam. nam in ſpelunca engadi erat cum ſexcentis viris: in ſpelunca autem odollā erat ſolus. quia adhuc non aſſociauerant ſe ei illi qui poſtea cum eo fuerunt: vt patet in hiſtoria. Et propterea quartus verſiculus (in quo deſcribit ſe ſolū, nec habere aliquem qui ſe cognoſcat aut requirat) clare teſtatur ꝙ de ſpelunca odollam titulus loquitur. ¶ Et dicitur pſalmus iſte intelligentia ſeu eruditio: quia tunc fuit dauid diuina gratia eruditus de futuro ſuo regno: vt in calce pſalmi inſinuatur. Dicitur quoq̧ oratio: quia dauid orationi totum ſe dedit in ſpelunca illa: vt in principio pſalmi manifeſtat. ¶ Ita ꝙ titulus ex loco ſpeluncę, ſignificat ſtatum dauidis omni tunc auxilio humano deſtituti: vtpote qui nec in regno ſaulis comparere poterat, nec apud finitimos philiſtęos. Ex hoc vero qd̄ eſt oratio, principium pſalmi, & confugientem dauidē ad deum ſignificat. Ex hoc aūt qd̄ eſt intelligētia, terminus pſalmi fructuſq̧ orōnis ſignificat. orando. n. meruit erudiri a deo. ¶ Ex quo facile patet, materiā pſalmi eſſe recurſum dauidis in tanta anguſtia conſtituti ad deum orando in ſpelunca odollam, cum fructu diuinę illuminationis ſubſecuto.

¶ SVMARIVM EST.

¶ Dauid in ſpelunca odollam ſolus ac fere animo collabens, recurſurum ſe ad deum proponendo in-

guſtiam ſuam canit. Et ſubſecuta oratione ac illuſtratione diuina, petit liberari de tanta anguſtia ad laudem dei & conſolationem iuſtorum futuram quando ipſe erit rex.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

VOce mea. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuam, ibi collabente. ¶ Proponit modū & rem. Modū quidem recurrendi ad deum, a quadruplici conditione deſcribit. Primo voce mea: hoc eſt per meipſum & nō per ſacerdotes. Secūda. clamabo: hoc eſt nō tepido ſed ardēti corde recurram. clamor ſiquidē vocis ad ſignificandū internum ardorem animi apponitur ad literam: non enim in ſpelunca voce clamoſa ſe oraturū proponit. Tertia. deprecabor, ſupplex & humilis recurram. Quarta. effundam: hoc eſt totū proferam. In quo prolixa meditatio ſignificatur: vtpote effundens totum coram deo. Sicut de anna matre ſamuelis multiplicante p̄ces ſuas ſcribitur. 1. reg. 1. effudi animam meam in conſpectu domini. ¶ Res autē propoſitæ ſunt duæ. Prima eſt eloquium. ſecunda anguſtia. Ita ꝙ intendit voce ſua &c̄. exponere deo eloquium ſuum (hoc eſt rationem ſuam) & anguſtiam ſuam in qua eſt.

¶ Collabente. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, anguſtiam meā annūciabo: ſubintellectis conditionibus modificantibus. Secūdo illa, effundam eloquiū meum, ibi clamaui ad te: ſilr̄ cū conditionibus &c̄. ¶ Explicat itaqꝫ anguſtiam ſuam coram deo ex triplici capite. ſ. proprii animi, diuinæ notitiæ, & periculi. Collabente ſuper me ſpiritu meo. Anguſtiam ſuam ex anxietate proprii animi tantam vt ſimilis eſſet iis qui ſemianimes collabuntur deſcribit. videbat enim vndiqꝫ ſe deſtitutum: & inde a tanta deſtitutione cogitata collabebatᷣ ſpiritus eius. Et tu noſti ſemitam meā. Hinc ſpiritus meus collabitur, inde ſcio te deū noſſe ſemitam meam deſtitutam. ad augmētum nanqꝫ triſtitiæ & anxietatis ſpectat reuocare ad memoriam ꝙ amicus potēs ſuccurrere nouit anguſtiam meā & non prouidet. Et propterea hic dauid inter capita anguſtiæ ſuæ commemorat coram deo (ſupplex tamen) & tu noſti ſemitam meam. ¶ In via hac. Tertium caput ex parte periculi deſcribit. In via hac qua ambulabo, qua mihi eſt ambulandum: ſcilicet in terra promiſſionis, abſconderunt ſaul & ſui, laqueum mihi, hoc eſt inſidias ad capiendum me. Et hoc eſt primum periculum.

Reſpice dexteram, hoc eſt partem fauorabilem mihi, & vide: & inuenies ꝙ non eſt mihi aliquis noſcēs. Et hæc eſt ſecunda ratio periculi: quia nullum habeo mecum. ¶ Periit refugium a me, non habeo quo confugiam: quum etiam philiſtæi ad quos confugeram voluerint me occidere. Et hæc eſt tertia ratio periculi. Non requirens animam meam. nullus comparet conſanguineus aut amicus qui requirat vitam meam, ſi viuo an mortuus ſum & huiuſmodi. Et hæc eſt quarta ratio.

Clamaui ad te domine. Explicata anguſtia ſua coram deo, tractat alteram particulam. ſ. effundam eloquium meum, clamando &c̄. In tanta itaqꝫ anguſtia conſtitutus executus ſum quod propoſui. Clamaui ſiquidem ad te domine: dixi, mente & animo. tu ſpes mea. Quāuis dixerim ꝙ tu noſti me in tanta anguſtia, non tamen ſpem in alio habeo q̄ in te: tu ſolus ſpes mea, ad liberandum me ab anguſtia & ad aſſequendum bonū, pars mea in terra viuorum. Terram viuorum appellat terram promiſſionis: quia data eſt filiis iſrael ſub conditione ſi & q̄diu viuerent iuſtitia fidei diuinæ: vt patet in fine deutero. ¶ Pars mea duplici ratione appellatur. tum quia priuatus erat bonis ſuis: & nihil ei remāſerat niſi deus tanq̄ pars eius. Acſi aperte diceret. priuatus rebus, conſanguineis & amicis, nihil mihi reſtat in terra promiſſionis niſi tu: & ꝓpterea tu ſolus ſpes mea, tu ſolus pars mea. Tum quia ſicut deus dicitur pars tribus leuiticæ, pro quāto tribus leuitica nō habuit partem ſuam ſicut aliæ tribus, ſed oblata deo erant pars tribus leuiticæ, ita proportionaliter dicit dauid deo pars mea tu: quia ſolus deus erat eius ratio ac poſſeſſio futuri regni. nam nec ex electione populi, nec hæreditario iure, nec alio quouis modo ei competebat regnum, ſed ex ſola diuina promiſſione. ¶ Significāter autem explicat terrā viuorū: ad inſinuādū rationabilem cauſam quare deus ſit ſpes & pars ſua ad regnandū: quia. ſ. terra illa eſt terra viuentiū vita iuſtitiæ, a qua receſſit ſaul, quā ipſe dauid electus ſm̄ cor dei amplectitur. ¶ Perſpice prudēs lector in hac profeſſione tu ſpes mea pars mea, dauidem vere clamare voce propria cordis ſupplicis, totūqꝫ ſe iactare in deū. Auſculta ad clamorē meū, internū, qm̄ attritus ſum valde, ad ſimilitudinem arboris quæ aruit non parū ſed valde conſtitutus ſum. ¶ Nota hic loca huius recitatæ orationis. Primus eſt a proprietate ſpei & partis. Secundus ab aniditate. Tertius a perſecutoribus, libera me &c̄. Quos corroboratos ſupra ſe dicit: quia quāto magis ipſe cecidit, tanto perſecutores eius magis roborati ſunt. ¶ Fac exire de occluſione animam meam (occluſionem vocat ſpelūcam in qua clauſus erat, non ſeris & vectibus ſed timore incidendi in manus ſaulis) ad confitendum nomen tuum. Ecce quartus locus quo petit libertatem ad laudandum deum. Erat ſiquidem dauid egregius pſaltes. & propterea ordinat libertatem ſuā ad officium laudandi deum. Quod conſtat eum deuotiſſime impleuiſſe: condendo tot pſalmos ad laudem diuini nominis, & etiam perſonaliter pſallendo. ¶ In me coronabuntur iuſti quando retribues ſuper me. Quintus locus ab vtilitate ſumitur aliorum iuſtorum, dicendo. Quando retribues ſuper me, quando facies me regem, tūc non ſolus coronabor ſed in me coronabuntur iuſti. regnabūt. n. tūc iuſti. ¶ Et appellat conſtitutionem ſui in regem retributionem, non ſuis meritis ſed diuinæ electioni

de ſe factę. Vel etiã quia ei reuelatum fuit differendam retributionem ſuę patientię vſq; ad tempus re/gni. Et ſic non appellat regnũ retributionẽ: ſed tẽpus retributionis fore tẽpus coronę regni. Et huic ſen ſui cõſonat litera, vtens aduerbio tẽporis, qñ retribues. ¶ Aduerte ꝙ ex hoc fine pſalmi elicitur intelli/gentia in titulo poſita. Ideo. n. dixit aſſertiue, in me coronabũtur iuſti qñ retribues ſuper me: quia intel/lexit diuina illuſtratione ꝙ remunerãda eſſet ſua patiẽtia in aſſecutione regni, in quo iuſti gaudebũt. Vbi apparet eruditio de fouendo iuſtos, & non ſola illuſtratio de futuro regno eius. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus dauid quando perſequebatur eum filius ſu/us abſalon. CXLII.

Domine exaudi orationem meam, auribus percipe obſecrationem meã: in ueritate tua exaudi me in tua iuſtitia.

Et non intres in iudicium cum ſeruo tuo: quia non iuſtificabitur in cõſpectu tuo omnis uiuens.

Quia perſecutus eſt inimicus animam meã: humiliauit in terra uitã meã.

Collocauit me in obſcuris ſicut mortuos ſęculi: & anxiatus eſt ſuper me ſpiritus meus, in me turbatum eſt cor meum.

Memor fui dierum antiquorum: meditatus ſum in omnibus operibus tuis, in factis manuum tuarum meditabar.

Expandi manus meas ad te: anima mea ſicut terra ſine aqua tibi.

Velociter exaudi me domine: defecit ſpiritus meus.

Non auertas faciem tuam a me: & ſimilis ero deſcendentibus in lacum.

Auditam fac mihi mane miſericordiam tuam: quia in te ſperaui.

Notam fac mihi uiam in qua ambulem: quia ad te leuaui animam meam.

Eripe me de inimicis meis domine, ad te confugi: doce me facere uoluntatem tuã, quia deus meus es tu.

Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam: propter nomen tuum domine uiuificabis me in equitate tua.

Educes de tribulatione animam meã: & in miſericordia tua diſperdes inimicos meos.

Et perdes omnes qui tribulant animam meam: quoniam ego ſeruus tuum ſum.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Pſalmus dauidi. CXLIII.

1 Propheta. Domine[a] audi orationem meam, auſculta ad deprecationes meas: in ueritate tua reſponde mihi in tua iuſtitia.

2 Et ne ueni in iudicium cum ſeruo tuo: quia non iuſtificabitur [relatae] faciebus tuis oĩs uiuens.

3 Quoniam perſecutus eſt inimicus animam meam: contriuit ad terram uitas meas, fecit ſedere me in tenebris ſicut mortuos ſeculi.

4 Et collapſus eſt ſuper me ſpiritus meus: in medio mei obſtupeſcet cor meum.

5 Recordatus ſum dierum ab antiquo: locutus ſum in omnibus operibus tuis, in opere manuum tuarum recenſebo.

6 Expandi manus meas ad te: anima mea quaſi terra laſſa ad te. Selah.

7 Feſtina reſponde mihi domine[a]. conſumptus eſt ſpiritus meus: ne abſconde facies tuas a me, & compabor cum deſcendentibus foueæ.

8 Fac me audire in mane gratiam tuam, quoniam in te confiſus ſum: fac me ſcire uiam hanc [qua] ambulabo, quoniam ad te leuaui animam meam.

9 Libera me de inimicis meis domine[a]: ad te abſcondi.

10 Doce me ad faciendum uoluntatem tuam, quia tu deus meus: ſpiritus tuus bonus de/

ducet me in terram rectitudinis.
11 Propter nomen tuũ dñe: viuificabis me in iuſtitia tua, extrahes de anguſtia aĩam meã.
12 Et in gratia tua: cędes inimicos meos/ & feciſti pdere omnes anguſtatores animę meę,
quoniam ego ſeruus tuus.

TItulus eſt. Pſalmus dauidi. De quo vt ſupra.
¶ Materia pſalmi (vt ex ipſo apparet) eſt perſecutio dauidis: vt tertius & vltimus verſiculus clare teſtantur. Et quoniam dauid in hac perſecutione petit non agi ſecum iudicio (vt patet in .2. verſiculo) inſinuat ex hoc ꝙ de perſecutione quã iuſte patiebatur tractat. Ex quo ſequitur ꝙ nõ de perſecutione quam innocenter paſſus eſt a saule/ ſed de illa quã iuſte paſſus eſt pro criminibus adulterii & homicidii tractat. ¶ Vñ materia pſalmi ẽ recurſus dauidis ad deũ in perſecutione quã paſſus ẽ ab abſalon.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Dauid fugiẽs a facie abſalon/ recurrit ad deũ: petens vt non ſecum agat iudicio, tum quia intolerabile eſt cuilibet, tum quia iam publice punitus recordatus eſt dei & ſuimet: ſed concedat opportuna in hac fuga. Et prophetat/ in diuina veritate ac iuſtitia reducendum ſe cęſis inimicis.
¶ Perſona loquens propheta eſt.

DOmine audi. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materię, & executiuam/ ibi & ne veni. ¶ Proponit tres petitiones. Prima ẽ. domine audi orationem meam. Secunda/ auſculta ad deprecationes meas. Tertia/ in veritate tua reſponde mihi in tua iuſtitia. ⁋ Vbi nota pronomen tua acſi aperte diceret. Reſponde mihi non ẜm veritatem meam neq; ẜm iuſtitiam meam (quoniam ego nec fideliter nec iuſte egi) ſed ẜm veritatem tuam & ẜm iuſtitiam tuam. Veritas tua eſt ſic eſſe vt dixiſti: ac per hoc quia dixiſti firmum futurum regnum meum, veritatis tuę erit ꝙ ſit hæc firmitas. Iuſtitia quoq; tua eſt vt fiat quod tu vis fieri: quoniam voluntas tua lex eſt. ac per hoc iuſtitia tua erit efficere quod vis/ non quod ego merui. Vnde. 2. reg. 15. fugiens dauid dicit ad ſadoc. ſi dixerit dominus/ mihi non places, pſto ſum/ faciat quod bonum eſt coram ſe. Reſponde inquit mihi/ non locutione ſed opere adimpletiuo veritatis tuæ & iuſtitiæ tuæ. Dicere enim dei eſt facere: ac per hoc reſpondere eſt facere ſatis ſeu adimplere.

¶ Et ne veni. Incipit hic pars executiua tali ordine. Pño tractatur illa particula/ audi orationem meã. Secundo illa/ auſculta ad deprecationes meas/ ibi feſtina. Tertio illa/ in veritate tua reſponde mihi in tua iuſtitia/ ibi ſpiritus tuus. ⁋ Explicat itaq; orationem ſuam. Et ne veni in iudicium cum ſeruo tuo. Hæc eſt oratio eius. In qua aduerte ꝙ non dicit in iudicium tuum, ſed abſolute in iudicium cum ſeruo tuo. Deſiderat enim ꝙ deus iudicet ẜm ipſius dei voluntatem. & propterea in pręcedenti verſiculo petiit/ reſponde mihi in tua iuſtitia. Sed refutat iudicari ẜm ꝙ meruit: hoc enim ſpectat ad iudicium abſolute. & propterea petit/ & ne veni in iudicium cum ſeruo tuo. Acſi aperte diceret. noli mihi ius dicere ſeu efficere ẜm ꝙ merui.

Quia non iuſtificabitur. Duas rationes affert petitiõis ſuæ. Alteram cõmunem ſibi & reliquis. Quia non iuſtificabitur faciebus tuis omnis viuẽs: hoc eſt quia iudicium abſolute coram tribunali tuo intolerabile eſt cuilibet viuenti. ⁋ Vbi nota clauſulam faciebus tuis: hoc eſt referendo ad id quod eſt tibi debitum. nulla ſiquidem creatura quantũcũq; innocens ſi in iudicium deducatur exigendo id quod debetur deo/ inuenietur iuſtificata: quia nõ inuenitur faciens ſatis deo. Et propterea optime dicitur ꝙ nullus relatus faciebus tuis iuſtificabitur viuens, ſi exacto iudicio cum eo agatur. Et intendit per hoc dauid inferre ꝙ multo minus ſecum agendum ẽ exacto iudicio: quia ipſe valde peccauit. Si enim nullus poteſt exactum iudicium tolerare, multo minus ego qui tam grauiter peccaui tolerare potero. Et valet hæc ratio ad petitionem intentam: quia vis eius conſiſtit in hoc/ ꝙ ſi deus vtitur iudicio exacto nullum ſaluat ſed omnes damnat. Idem eſt enim dicere quia non iuſtificabitur omnis viuẽs/ & dicere quia oẽs dãnabis/ q̃a nullum ſaluabis. quod incõueniẽs cõſtat eſſe apud diuinã bonitatem.

Quoniã perſecutus eſt. Altera petitionis rõ propria ei affert: conſtans ex quattuor partibus conferentibus ad euitandum iudicium abſolute. Et conſiſtit hæc ratio in hoc: quia iam caſtigatus ſum exterius publice/ caſtigatus ſum intus in animo/ recognoui te & recognoui meipſum. Hinc enim placatum iri petit deum, ne veniat in iudicium cum ſeruo ſuo. ⁋ Vide ſingula. Quoniam perſecutus/ publice, eſt inimicus/ abſalon, aĩam meã/ vitã meã: cõtriuit/ publice, ad terrã vitas meas/ dũ vitã meã regiam deiecit cõterẽdo oĩa mea: fecit ſedere me in tenebris ſicut mortuos ſeculi/ hoc ẽ ad ſĩlitudinẽ mortuorũ iamdiu ante. Per quod ſignificat ꝙ dauid fugiens a facie abſalon latuit in antris ſeu ſpeluncis, quæ olim erant habitacula mortuorum: vt patet de ſpelunca in qua ſepulti ſunt patriarchę. Vnde & chuſi. 2. reg. 17. dicit ad abſalon de dauide. forſitan nunc latitat in foueis. Et ipſe dauid dixerat ad ſadoc. ecce ego abſcondar in campeſtribus deſerti. ¶ Et collapſus eſt ſuper me. Publicę caſtigationi exterius/ adiũgit paſſiones internas. Altera ꝙ more eorum qui collabuntur fere exanimes/ collapſus eſt

ſuper me ſpiritus meus. Altera. in medio mei obſtupeſcet cor meum. Et futurum obſtupeſcet, refertur ad pręteritum collapſus eſt. ¶ Non intelligo per hæc dauidem in illa perſecutione fuiſſe corporali paſſione collapſum, neq; cor habuiſſe ſtupidum: ſed magnitudinem malorum opprimētium tunc ipſum cogitantem & experimento ſentientem, deſcribi per hæc. erant enim tam repentina, grauia, & peiora prę ſe ferentia, vt & ſtupor cordis & lapſus animi merito ſequi debuiſſet. ¶ Recordatus ſum. Proſequēdo rationem, adiungit ꝙ recognouit deum. Recordatus ſum dierum ab antiquo, quando elegiſti me per ſamuelem & deinceps: vel ab antiquo iudiciorum tuorum diuerſorum, puniēdo modo iſtum modo illum. locutus ſum, intra me meditando, in operibus tuis, iuſtitię & gratiæ: in opere manuum tuarum recenſebo, hoc eſt perſeueraturus ſum narrando quæ feciſti manibus tuis. Vbi intellige dauidem in illa anguſtia recognouiſſe deum non ſolum meditando, ſed proponendo recenſere in pſalmis opera manuum dei. nam tam eiectio eius q̄ redintegratio poſtea ſubſecuta ſpeciale opus manuum dei fuit. eiectio quidem propter crimen, vt nathan prędixerat: redintegratio autem ex gratia: vt in calce huius pſalmi dicet. ¶ Expandi manus meas ad te. Recognoui te non ſolum meditando & proponendo, ſed ſupplicando expanſis manibus. ¶ Anima mea ſicut terra laſſa ad te. Supererat quarto loco recognitio ſuimet. Et hæc modo deſcribitur ad ſimilitudinem terræ laſſe: hoc eſt terræ ineptę ad fructificandum quia exhauſtum eſt ex ea quicquid fructus percipi potuit. Huiuſmodi terræ ſimilem dicit animam ſuā accedentem nunc ad deum: quia fructificauerat carni committendo adulterium & homicidium, & ex ſe inutilis erat deo. In qua recognitione ſui aduerte ꝙ quia dixerat locutus ſum & recenſebo, ne intelligeres ꝙ hæc tanq̄ fructus ſuos magnificaret dauid, ſubdidit animā ſuam inutilem deo. Acſi aperte diceret ꝙ hæc ipſa, dona tua nō fructus mei ſunt & erunt. ¶ Aduerte hic colligendo omnes rationis partes, ꝙ vis rationis conſiſtit in hoc ꝙ diuinum iudicium ordinatur ad publicam vtilitatem: & huic ſatiſfit per primam partem. ordinatur ad puniendum delinquentē: & huic ſatiſfit per primam & ſecundā. ordinaẽ ad recognitionē dei: & huic ſatiſfit p tertiā. ordinaẽ ad recognitionē ſuimet delinquētis: & huic ſatiſfit p quartā. Vnde apparet reddita ratio placatiua, ne veni in iudicium cum ſeruo tuo.

Feſtina. Tractatur hic illa particula, auſculta ad deprecationes meas: explicando quinq; deprecationes ſuas iuxta quinq; deſiderata in illa fuga. Ita ꝙ explicat quinq; deſideria ſua quæ tunc habuit ſub forma deprecationum, præmittendo prēambulam petitionem. Feſtina reſpōde mihi, opere. Et in hac prēambula petitione ſignificatur vrgens neceſſitas ſubſequentium: propterea enim petit feſtinā exauditionem. Et neceſſitatem ſubdit. conſumptus eſt ſpiritus meus: hoc eſt ad ſimilitudinem eorum quorū finitus eſt ſpiritus redactus ſum: q̄a defecerat iā autoritas regia, defecerat virtus monēdi ſubditos.

Ne abſconde. Primum deſiderium dauidis in illa fuga fuit habere gratam faciem dei cum effectu reuidendi arcam dei: iuxta id quod dixit ad ſadoc. ſi inuenero gratiam in oculis domini, reducet me, & oſtendet mihi arcam & tabernaculum ſuum. Et propterea petit, ne abſconde facies tuas a me. Humano more loquitur: quo odiens aliquem abſcondit faciem ſuam ab eo: & econuerſo diligens aliquem non abſcondit faciem ſuam ab illo. Et compabor cum deſcendētibus foueę: hoc eſt quia ſi faciem tuā abſconderis, ſimilis ero mortuis. mortui enim ſunt deſcendentes in foueam ſepulchri. Par eſſe dicit deum abſcondere faciem ſuam a ſe & ipſum dauidem mori: immo ex illa abſcōſione ſuam mortē cauſari. Et vere ſic erat. ſciebat. n. diuino iudicio ſibi prædicto a nathan deiectionem hanc euenire.

Fac me audire in mane. Secundum deſideratum tunc a dauide fuit audire aliquod bonum nunciū per filios ſacerdotum, achimaan & ionathan: vt ibidem patet. Quod fuit adimpletum in mane: quia ad literam auditis illis nunciis, dauid & ſui tranſierunt iordanem donec dilueſceret. Et propterea hic petit. Fac me audire in mane, cito, hora opportuna, gratiam tuam, per nuncios. diuinę ſiquidem gratię attribuit bonum nuncium. Et vere ſcriptum eſt. 2. reg. 17. domini nutu diſſipatum eſt conſiliū achitophel vtile. quod illi nunciauerunt tunc dauidi. ¶ Quoniam in te confiſus ſum. Legitur enim. 2. reg. 15. ꝙ dauid audiens achitophel eſſe in coniuratione cum abſalon, orauit deum. infatua quęſo domine conſilium achitophel. Vndiq; ergo fiducia dauidis in deo apparet.

Fac me ſcire. Tertium deſideratum tunc a dauide fuit cognoſcere viam qua iturus erat vt ſaluare ſe poſſet. Et hoc cognouit ex prędictis nunciis, dicētibus. ſurgite & tranſite cito fluuium &c̄. Et propterea dicit. Fac me ſcire viam hanc ambulabo, hoc eſt qua ambulaturus ſum: quoniam ad te leuaui animā meam, tum coram arca, tum in ſummitate montis in quo adoraui dominum (vt in eodem patet capitulo) hoc eſt quoniam tibi obtuli vitam meam: vt patet ex ſupradictis verbis, faciat deus quod bonum eſt coram ſe.

Libera me. Quartum deſideratum fuit liberari ab inimicis. Libera me de inimicis meis domine, ad te abſcondi. Timens dauid conſilia achitophel, ſuaſit chuſi vt ſimularet ſe amicum abſalon ad diſſipādum conſilium achitophel: vt patet. 2. reg. 15. Quod poſtea chuſi adimpleuit: vt patet cap. 17. Hanc rem geſtam, hoc ſuum deſiderium explicat petendo. Libera me de inimicis meis domine: ad te, ad ſanctum finem, ſub tua ſpe, abſcondi, chuſi arachitem ſub ſpecie amici abſalon. Et vere ſanctum erat opus diſſipare iniqua conſilia.

Doce

Doce me. Quintum deſideratum fuit facere voluntatem dei. Vnde & tunc dixit. ſi mihi dixerit nõ places, preſto ſum, faciat quod bonũ eſt coram ſe. Et propterea petit. Doce me ad faciendum, opere, voluntatem tuam: quia tu deus meus. par enim eſt vt faciam voluntatem dei.

Spiritus tuus bonus. Tractatur hic illa particula, in veritate tua reſpõde mihi in tua iuſtitia: explicando diuinam exauditionem. tum in veritate eius, adimplẽdo promiſſa. tum in iuſtitia ipſius, nõ exigendo plus penę. Spiritus tuus bonus, impulſus tui amoris erga bonum, deducet me in terram rectitudinis: hoc eſt in hieruſalem electam a te in terram rectitudinis diuini cultus, & conſequenter morum & operationum. ¶ Vbi nota duo. Alterum ꝙ ideo nominauit in propoſito hieruſalem terram rectitudinis, vt cõmemoraret ſe merito inde expulſum: vtpote qui in terra rectitudinis cõmiſit iniquitates adulterii & homicidii. Alterum eſt ꝙ ſignificanter exprimit ſpiritum bonum dei ſe reducturum: quia reductio iſta non credebatur futura a bono dei ſpiritu propter crimina dauidis, ſed humanis viribus: & indigna videbatur. Ad hoc enim excludendum dicit, ſpiritus tuus bonus deducet me. ¶ Et cauſam adiũgit. Propter nomen tuum domine, nõ propter nomen meum exaltandum aut redintegrandum, ſed ꝑꝑ nomen tuũ glorificandũ. Valde. n. glorificatur nomen dei vſq; hodie, in hoc ꝙ tẽperauit punitionẽ dauidis, & reduxit eum ad pręparandum templũ dñi, & conſtruendos pſalmos ad diuinum cultum &c̃.

Viuificabis me in iuſtitia tua, nõ in iuſtitia mea. Dixerat ſupius collapſus ẽ ſpiritus meus. Et propterea modo dicit. viuificabis me, non exigente ampliorẽ poenã iuſtitia tua: hoc eſt voluntate tua puniẽdi me. ¶ Extrahes de anguſtia animam meã & in gratia tua. Aſſequendis bonis adiungit liberationẽ a malis: quæ tñ prius fuit q̃ acquiſitio bonorum. Et in gratia tua, nõ in meis meritis, extrahes animam meã, vitam meam, de anguſtia, in qua ſum. Explicat gratiã, vt ex illa deſcribat qualitatẽ diuinę iuſtitię in qua dixit ſe viuificãdum: ꝙ ſcilicet fuit iuſtitia tẽperata gratia. ¶ Cędes inimicos meos, & feciſti perdere. Demum explicat modum liberationis ſuæ cędendo & perdendo inimicos. Ad literam. 2. reg. 18. cęſus eſt populus iſrael qui erat cum abſalõ: & facta eſt plaga magna in die illa. 20. milium. Vbi & occiſus quoq; abſalon eſt. ¶ Et feciſti perdere omnes anguſtatores animę meę. Ordo prępoſterus eſt. Debet enim hæc clauſula incipere a præterito, & feciſti perdere omnes anguſtatores animæ meæ: & deinde ſubiungi, cędes inimicos meos. Ita ꝙ futurum cędes, reſpicit pręteritum feciſti perdere intendit. n. dicere deo. Et feciſti exercitum meũ, perdere, diruere, oẽs anguſtatores aïæ meę. Et declarando effectum ſubiungit, cędes inimicos meos. ¶ Et cauſa apponit. quoniam ego ſeruus tuus: hoc eſt qm̃ ego electus ſum a te in ſeruum tuum. Hæc eſt enim veritas in qua petit ſibi reſpõderi: vt ſcilicet adimpleat electionẽ quã de ipſo fecit. Et hæc eſt ratio oium antedictorum beneficiorum. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Pſalmus dauid. CXLIII.

BEnedictus dominus deus meus: qui docet manus meas ad prelium, & digitos meos ad bellum.
Miſericordia mea & refugium meum: ſuſceptor meus & liberator meus.
Protector meus & in ipõ ſperaui: qui ſubdit populum meum ſub me.
Domine quid eſt hõ quia innotuiſti ei: aut filius hominis quia reputas eũ.
Homo uanitati ſimilis factus eſt: dies eius ſicut umbra pretereunt.
Domine inclina coelos tuos & deſcende: tange montes & fumigabunt.
Fulgura coruſcationẽ & diſſipabis eos: emitte ſagittas tuas & conturbabis eos.
Emitte manũ tuã de alto: eripe me & libera me de aqs multis, & de manu filioꝝ alienoꝝ.
Quorum os locutum eſt uanitatem: & dextera eorum dextera iniquitatis.
Deus canticum nouum cantabo tibi: in pſalterio decachordo pſallam tibi.
Qui das ſalutem regibus, qui redemiſti dauid ſeruũ tuum: de gladio maligno eripe me.
Et erue me de manu filiorum alienorum: quorum os locutum eſt uanitatem, & dextera eorum dextera iniquitatis.
Quorum filii nouellę plantationes: in iuuentute ſua.
Filię eorum compoſitę: circumornatę ut ſimilitudo templi.
Promptuaria eorum plena: eructantia ex hoc in illud.
Oues eorum fetoſę abundantes in greſſibus ſuis: boues eorum craſſę.
Non eſt ruina macerię: neq; tranſitus neq; clamor in plateis eorum.
Beatum dixerunt populum cui hęc ſunt: beatus populus cuius dñs deus eius.

¶IVXTA HEBERÆVM. ¶Dauidi.

† filio 1 Propheta. BEnedictus dominus:petra mea,docens manus meas ad prœlium†,digitos meos ad bellum†. † bello
2 Gratia mea & arx mea,roborator meus & liberator meus mihi,ſcutum meũ & in ipſo ſperaui:inclinans populum meum ſub me.
3 Domine quid adam,& noſti eum:filius hois,& reputaſti eum?
4 Homo uanitati aſſimilatus eſt:dies eius quaſi umbra pertranſiens.
5 Domine inclina cœlos tuos & deſcendes:tange in montibus & fumigabunt.
6 Coruſcando coruſca & diſperges eos:mitte ſagittas tuas,& ſtupefacies illos.
7 Mitte manus tuas de excelſo:redime me & libera me de aquis multis, de manu filiorum alieni.
8 Qꝛ os eorum locutum eſt uanitatem:& dextera eorum dextera falſitatis.
† dij 9 Deus † canticum nouum cantabo tibi:in uiola denaria pſallam tibi.
10 [est] Dans ſalutem regibus:redimens dauid ſeruum ſuum de gladio malo.
11 Redime me & libera me de manu filiorum alieni:qꝛ os eorum locutum eſt uanitatem,& dextera eorum dextera falſitatis.
12 Qꝛ filii noſtri quaſi plantę adultę in adoleſcentiis ſuis:filię noſtræ quaſi anguli inciſi ſimilitudinis templi.
13 Anguli noſtri pleni effundentes de alimento ad alimentum:oues noſtræ a milibus decuplatę in compitis noſtris.
14 Boues noſtri [sunt] ſufferentes:non [est] fractio,& non [est] egreſſus,& non [est] clamor in plateis noſtris.
15 Beatitudines [sunt] populi,qꝛ ſic ipſi:beatitudines [sunt] populi,qꝛ dominus deus eius.

TItulus eſt.Dauidi.De quo vt ſupra.

¶Materia pſalmi,eſt gratias agere deo de proſperitate populi iſrael,inchoata quidem tempore moyſi,firmata autem tẽpore regni dauidis.¶ Qꝛ enim pſalmus tractet de fœlicitate populi iſrael,clare patet a.12.verſiculo vſqꝫ ad finem pſalmi. Qꝛ vero deſcribatur eadẽ ex regno dauidis,facile colligitur a verſiculo nono vſqꝫ ad.12.iunctis primo & ſecundo verſiculis. Qꝛ autem proſperitas populi deſcribatur inchoata tempore moyſi,a tertio verſiculo vſqꝫ ad octauum incluſiue colligitur. vbi deſcribitur quomodo deus dedit legem populo in monte ſinai,& liberauit eum de populis multis inimicis eius.Hæc eſt igitur materia pſalmi.

¶SVMMARIVM EST.

¶David vbi per modum laudis propoſuit diuina beneficia & populo & ſibi collata,introducit admirando diuinam bonitatem deiqꝫ beneficia erga humanam naturam:tum legis diuinæ:tũ libertatis populi colentis ipſum.Indeqꝫ tranſiens ad noua beneficia ſui regni,cõmemorat beneficia tum libertatis,tum proſperitatis,tum publicę pacis,tum præcipue diuini cultus.

¶Perſona loquens propheta eſt.

BEnedictus dominus. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materiæ, & executiuã,ibi gratia mea.¶Proponit vnum(ſcilicet benedictus dominus)ratione duorum officiorum. Quorum primum eſt,petra mea.Alterũ eſt.docens manus meas ad prælium,digitos meos ad bellum. Et intendit per officium petrę officium rupis ſeu ſaxi fundamẽtalis.Et eſt ſenſus.Benedictus dominus firmum,fixum,ſolidum fundamentum meum.Per officium vero docẽdi manus & digitos ad bellum, intelligit diuinam opem præſtitam dauidi in bellis,in pugnis &c̃.¶Meminit autem non ſolum manuum ſed digitorum.tum vt perfectam opem in doctrina extendente ſe vſqꝫ ad digitos deſcriberet.tũ ad ſpecialiter cõmemorandũ fœlix initium pugnarum ſuarum:quod fuit in duello cum goliath.nam percuſſit eum circũducendo fundam manu,& digitis docte vtendo.

¶Gratia mea. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula,docens manus meas &c̃.Secundo tractatur illa particula,benedictus dominus petra mea,ibi domine quid. Tertia

tractatur illa/benedictus dominus docens manus meas &c̄.ibi deus canticum nouum. In quo ordine nota diligenter ꝙ prius tractat opem diuinam collatam ſibi in bellis: & deinde laudat ſeu benedicit deum ſm̄ vtrunq; officium.⁋ Commemorat itaq; ſummarie multiplicem modum quo deus opem ei tulit in bellis.Et ex parte quidem dei modos quinq;. Primus eſt gratis, dicendo.gratia mea/abſq; meis meritis.Secundus eſt tutum reddendo.Et arx mea.arcis enim eſt tutum reddere. Tertius eſt confortando.roborator meus.Quartus eſt ſaluando.& liberator meus mihi. Addidit mihi/ad differẽtiam eorum qui liberantur aliis:hoc eſt ad ſeruitium aliorum.ipſe enim liberatus eſt ſibi: hoc eſt vt ipſe regnaret.Quintus eſt defendendo.ſcutum meum.Et breuiter omnia deo tribuere intendit.⁋ Ex parte vero ſui vnum tm̄ commemorat concurriſſe:ſcilicet ſpem in deo.Et propterea ſubdit.& in ip̄o ſperaui. Et demum effectum tantę diuinę opis & ſuę in deo fiduciæ ſubdit.inclinãs populum meum ſub me. Inclinauit enim deus populum iſrael vt eſſet ſubditus dauidi:vt patet.2.reg.3.&.5.vbi deſcribitur ꝙ autoritate verborum domini inductus eſt populus iſrael ad eligendum dauidem in regem.

Domine quid homo. Tractatur hic illa particula/benedictus dominus petra mea: commemorando beneficium quo deus dignatus eſt tradere legem generi humano in monte ſinai.hoc enim eſt velut fundamentum populi qui tunc incœpit eſſe populus:& eſt fundamentum cæterorum beneficiorum. Inchoat autem dauid hoc beneficium/admirando ꝙ deus tanti æſtimauit hominem vt dignatus ſit curam illius habere dando ei legem ſic mirabiliter.⁋ Domine quid adam,& noſti eum! Adam naturæ humanæ nomen eſt.Et humano more admirando dicit.quid adam,& noſti eum/notitia curę ſpecialis. Tanq̄ diceret.homo indignus eſt vt a te dingatur/a te doceatur/a te trahatur.⁋ Filius hominis, & reputaſti eum! Auget vilitatem hominis dicendo.quid eſt filius hominis! vilius ſiquidem eſt eſſe filium hominis(vt nos ſumus)q̄ eſſe hominem:vt fuit primus parens. Vnde & iob miſerias humanas computans/dixit homo natus de muliere.Vbi appoſuit natus de muliere/ad augmentum miſeriæ hominis. Et reputaſti eum/magnipendiſti eum,efficiendo ipſum tuum diſcipulum/efficiendo te inſtructorem illius.

Homo vanitati aſſimilatus eſt. Declarat quare dixit quid homo,quid filius hominis! Ex parte animæ vanitati aſſimilatus eſt.Non dixit vanus eſt:quia anima eſt immortalis. ſed vanitati aſſimilatus eſt:quia factus eſt ſicut id cui ſtudet/quod diligit.Diligendo enim vana & ſtudendo vanis/ aſſimilatus eſt vanitati:iuxta illud oſee.9.facti ſunt abominabiles ſicut ea quæ dilexerunt.⁋ Ex parte vero corporis, dies eius quaſi vmbra pertranſiens.Curſus noſtræ corporalis vitæ aſſimilatur vmbræ tranſeunti: quæ ſic tranſit vt nec veſtigium ſui relinquat:iuxta illud ſap.2.& poſt hęc erimus tanq̄ non fuerimus.

Domine.Poſt admirationem ſubiungit beneficium datę legis:declarando & reputaſti eum. Sed aduerte ꝙ rem geſtam ſubiungit per modum petitionis:ad ſignificandum deſiderium humani generis ad hoc vt inſtrueretur a deo. Indigebat ſiquidem genus humanum diuina lege:vtpote iam fere totum aberrans.Et propterea indigentis naturæ deſiderium repræſentatum in populo electo ad diuinum cultum explicat propheta,ſupplicando inducens rem geſtam.inclina cœlos tuos.⁋ Modus deſcendendi hic ſcriptus(ſcilicet inclinando cœlos)metaphorici eſt ſermonis.Quia enim cœlum ſedes dei dicitur,inclinatio cœlorum eſt inclinatio ſedis:tanq̄ deus ſedens deſcenderit.ſicut quum princeps geſtatus in ſede/deſcendit ſede inclinata:hoc eſt demiſſa. Vnde maieſtas dei per hoc ſignificatur condeſcendens ad inſtruendum hominem modo congruo humano generi. Quia enim prius inſtruxerat deus hominem ſpiritualiter (ſcilicet per lumen naturale omnes, & per reuelationem ſpiritualem aliquos: quod erat velut deum ſiſtere in celſitudine ſedis ſuæ)& dando legem ſenſibiliter non ſeruauit rigorem debitum/inde ſm̄ dei excellentiam hinc ſm̄ hominis vilitatem floccipendendam, ideo deſiderium huius inclinationis deſcribitur. Et intendit ꝙ deus tanti reputauit hominem ꝙ inclinauit cœlos ſuos/ꝙ condeſcendere diſpoſuit ad ſenſibiliter publice & euidenter inſtruendum hominem.⁋ Et deſcendes.Exo.19.ſcribitur ꝙ deſcendit dominus ſuper montem ſinai:hoc eſt in effectu & ſigno ſenſibili apparuit. Tange in montibus/velut pedibus calcans montem,& fumigabũt. Scribitur enim ibidem. totus autem mons ſinai fumabat: eo ꝙ deſcendiſſet dominus deus ſuper eum in igne, & aſcenderet fumus ex eo quaſi de fornace.⁋ Coruſcando coruſca.Scribitur ibi.& ecce cœperunt audiri tonitrua, ac micare fulgura.Et diſperges eos. Subiungitur enim in ca.20. cunctus autem populus videbat voces & lampades/& ſonitum buccinæ montemq; fumantem: & perterriti ac pauore percuſſi ſteterunt procul.⁋ Et propterea ſubditur. Mitte ſagittas tuas,& ſtupefacies illos.Stupefacti & diſperſi deſcribuntur a fulguribus & ſagittis: quia territi a fulguribus (quæ ſagittas appellat) elongauerunt ſe a monte.

Mitte manus tuas de excelſo. Declarat quare dixit & noſti eum:explicando ſpecialem curam dei erga populum iſrael,monſtratam liberando eum ab inimicis.⁋ Mitte manus tuas de excelſo,redime me & libera me de aquis multis. Summarie tangit liberationem populi ab amalechitis/amorręis & aliis a quibus liberatus fuit populus diuina manu tempore moyſi & ioſue.Aquæ enim multę populi

ſunt multi:vt teſtatur ioan.apoc.17.¶ Alieni/populi ſeu parentis a populo iſrael/a patre noſtro iacob. Et nota ꝙ dauid per pronomen me/monſtrat ſeipſum in priſco populo iſrael. iam enim dictum eſt ꝙ gratiarumactionis eſt iſte ſermo: & beneficium pręſtitum populo/recognoſcit beneficium ſibi præſtitum. ¶ Vanitatem. Deſcribuntur extranei populi a vanitate lingnę & a dextera falſitatis/ad differentiam populi iſrael electi a deo. cuius lingua legem dei ſonat: illorum autem vanas fabulas. Et ſimiliter dextera populi dei (hoc eſt vis defenſiua & pugnatiua) eſt dextera veritatis: quoniam non eſt fallax: vtpote virtus diuina. Dextera autem illorum eſt dextera falſitatis: quia eſt fallax: vtpote vis humana. ¶ Et reſpondent hæc duo duobus ſupra inductis beneficiis. nam os vanitatis opponitur beneficio legis: & dextera falſitatis opponitur manui diuinę miſſę de excelſo ad liberandum populum.

Deus canticum nouum. Tractatur hic illa particula/benedictus dominus docẽs manus meas &c̄. recenſendo beneficia collata ſpecialiter ipſi dauidi & populo ſub regno eius. ¶ Vbi nota ꝙ inchoans a gratiarumactione dicit ſe cantaturum canticum nouum propter nouum ſtatum populi. ex hoc enim ꝙ nouum canticum explicat/nouitatem ſtatus ſignificat. A tempore ſiquidem moyſi vſq; ad ſaulem/ſtatus populi fuit ſub ducibus & iudicibus: a ſaulis autem tempore mutatus eſt ſtatus populi in regnum. Vnde ex hoc ipſo ꝙ dauid cãticũ nouũ cantaturum ſe dicit/ſubiungens ſtatim regium ſtatum/dicendo dans ſalutem regibus, declarat hactenus dicta ſpectare ad ſtatum antiquum populi: dicenda autem ſpectare ad nouum ſtatum populi quo iam erectus eſt in regnum. ¶ In viola denaria/ ideſt decem chordarum.

Dans ſalutem regibus. Materiam noui cantici (nouum ſcilicet ſtatum populi) icipit declarare: declarans deum ſaluare reges. Et dixit hoc: quia (vt patet. 1. reg. 8. &. 12.) creatio regum videtur diſplicuiſſe deo: ac per hoc quaſi reprobus regius ſtatus in populo iſrael credi potuiſſet. ¶ Ad excludendum ergo hanc falſam opinionem dicit deum ſaluare reges. Acſi aperte diceret ꝙ licet non placuerit tibi petitio populi petentis regem ad ſimilitudinem aliarum gentium: ex quo tamen conſenſiſti/tu es dans ſalutem regibus populi tui. Et dixit pluraliter regibus non ſolum quia dederat iam ſalutem pluribus regibus populi (ſcilicet ſauli & ipſi: pluries enim deus vtrunq; ſaluauerat regem) ſed quia ad literam de ſtatu regio loquitur/in quo plures ſuccedunt reges. Acſi aperte diceret. dans ſalutem ſtatui regio populi tui in ſuccedentibus ſibi regibus. ¶ Redimens dauid ſeruum ſuum de gladio malo. Poteſt hoc referri ad gladium goliath: vt intelligamus dauidem ſpecialiter meminiſſe beneficii quod fuit initium liberationis eius. Melius tamen referri videtur hoc ad gladium ieſbidenob de genere giganteo. qui deficiẽtẽ dauidẽ regẽ in p̃lio/niſus eſt enſe nouo percutere: vt ſcribitur. 2. reg. 21. Hæc enim proprie fuit redemptio dauidis regis de gladio malo: quoniam tunc tanq̄ redemptus de gladio fuit: quia parum abfuit quin percuteretur. Vnde & tunc iurauerunt viri eius. iam non egredieris nobiſcum in bellum, ne extinguas lucernam iſrael.

Redime me & libera me de manu filiorum alieni etc̄. Per hæc duo verba colligit vniuerſa beneficia diuina collata ſibi & ſuis in vniuerſis pręliis contra tot extraneas nationes. Et licet poſſit textus intelligi deprecatiue vt litera ſonat: magis tamen quadrat contextui ſuperioris partis vt deprecatio iſta ſit gratiarumactio, recolens percępta iam beneficia inducta per modum deprecationis/ad ſignificandum ſeipſum olim ſupplicantem pro his beneficiis. Potes nihilominus intelligere ꝙ commemorantur percępta beneficia deprecatorio modo, ad obtinendum conſeruationem eorundem. ¶ De manu filiorum alieni, ꝙ os eorum. Repetit conditiones populorum extraneorum ſuperius ſcriptas & expoſitas. Vbi aduerte ſimile beneficium diuinę opis liberantis ab extraneis/deſcribi in vtroq; ſtatu populi: ad ſignificandum non minus gratum eſſe deo ſtatum regium populi ſui q̄ ſtatum eiuſdem quando erat ſub ducibus/moyſe & ioſue &c̄. Fuit enim ad literam dauid cum populo ſuo liberatus de manu omnium extraneorum. nec ſolum liberatus, ſed inde magna ſubſecuta eſt proſperitas immo fœlicitas populi: quæ conſequenter deſcribitur.

Quorum filii noſtri quaſi plantę adultę. Coniunctio ꝙ/ſequelam ſignificat totius ſubſcriptę proſperitatis ad liberationem dauidis de manu extranearum nationum. Et eſt ſenſus. liberaſti me ita ꝙ iam ſunt filii noſtri &c̄. ¶ Aduerte hic deſcribi octo partes fœlicitatis politicę: quibus demum additur nona/ forma & ratio reliquarum. ¶ Prima eſt. Filii noſtri in adoleſcentiis ſuis quaſi plantę adultę. In qua pulchritudo/vegetatio roburq; iuuentutis tangitur. ¶ Filię noſtrę quaſi anguli inciſi ſimilitudinis templi. Secunda eſt pulchritudo mulierum, ſignificata ex membrorum & lineamentorum commenſurata formatione ſicut anguli inciſi: hoc eſt ſicut anguli ſtatuaria arte inciſionibus figurati. & non qualeſcunq; tales anguli, ſed ſimilitudinis templi: hoc eſt ſimiles angulis qui ſolent ſic fieri in templis: quę ſunt loca celeberrima. Intendit enim per hoc dicere ꝙ filiæ noſtræ ſunt ita bene formatę ſicut ſunt figurę in angulis templorum exactis iciſionibus formatę. adhibetur enim in illis magna diligentia vt commenſurata ſint membra &c̄. Vel ſignificatur ornatus mulierum ad ſimilitudinem ornatus ſtatuarum muliebrium in templis, quæ pulchris & præcioſis ornamentis decorantur. ita ꝙ anguli ſimi-

litudinis inciſi/appellãtur ſtatuæ inciſę ad ſimilitudinem mulierum. Et ponitur locus pro locato: quia in angulis templorum erant ſitę tales ſtatuę. Et iuxta hunc ſenſum eſſet ordinanda litera. Sicut templi anguli ſimilitudinis inciſi.

Anguli noſtri pleni. Tertia eſt abundantia frugum. Quę deſcribitur tanta ꝙ quilibet anguli pleni ſunt frugibus: & (quod amplius eſt) effundentes de alimento in alimentum. Quod poteſt referri vel ad diuerſa alimentorum genera: puta ꝙ domus plena tritico/effundit triticum in ordeum: & alia huiuſmodi. vel ad alimenta ſuccedentia de anno in annũ: ꝙ alimentum vnius anni effundit in alimentum ſequentis. Et vtroqꝫ modo atteſtatur magnę abundantię. ¶ Oues noſtrę. Quarta eſt multiplicatio ouium. Quæ deſcribitur tanta ꝙ mille multiplicantur in decem milia. hoc enim ſignificatur dicẽdo. a milibus decuplatę in compitis noſtris: hoc eſt in locis multarum viarum ad quę conueniunt; Et quod dicitur de ouibus, intellige de reliquis animalibus gregalibus.

Boues noſtri. Quinta robur animalium portantium ſiue trahentium & huiuſmodi. Et hæc deſcribitur a robore boum. Boues noſtri ſufferentes/laborem tum arandi tum trahendi currus &c̃. Et in his intellige robur ſimilium animaliũ ad onera & ſimilia. ¶ Non fractio. Sexta/vnitas ciuitatis eſt. Et hæc deſcribitur per negationẽ fractionis: quia nõ erant in ciuitatibus ſchiſmata/ſeditiones/fractiones &c̃. Ita ꝙ ſenſus eſt. non fractio populi/ſupple eſt. ¶ Et non egreſſus. Septima eſt quies populi. Et hæc deſcribitur per negationem egreſſus: quia nullus iam eſt egreſſus populi ad pugnandum cum finitimis, tanta eſt populo data quies. ¶ Et non clamor in plateis noſtris. Octaua eſt iuſtitia. Quæ ſignificatur per negationem clamoris in plateis. Vbi enim non eſt iuſtitia, clamores in plateis audiuntur oppreſſorum. Et propterea ex negatione clamoris in plateis/iuſtitia ſignificatur vigens.

Beatitudines/ſunt, populi/noſtri, ꝙ ſic ipſi/ꝙ ſic vt deſcriptum eſt ipſi (beatitudines inquam beatitudine politica) beatitudines/ſunt vere, populi ꝙ dominus deus eius. Nona pars beatitudinis adiungitur, hoc eſt vera religio. Quæ ſignificatur per hoc ꝙ dominus vniuerſorum eſt deus eius: hoc eſt deus qui colitur ab ipſo/& cuius dominus dignatur eſſe deus/dignatur coli ab ipſo. ex magna enim dei gratia conceditur hominibus ꝙ deus ſit deus noſter/ꝙ dignetur ſe exhibere nobis colendum. ¶ Vbi nota ꝙ hęc pars non inducitur ſicut alię inductę ſunt: ſed vt equiualens, immo vt ſuperans omnes ſimul. Vt equiualens quidem: quoniam de omnibus ſimul dictum eſt beatum eſſe populum ꝙ ſic ipſi: & de hac vna eiſdem verbis dictum eſt beatum eſſe populum ꝙ dominus eſt deus eius. Vt ſuperãs autem: quia tanq̃ corrigendo/aut potius omiſſam formam radicemqꝫ beatitudinis ſupplendo adiunxit beatũ eſſe populũ ꝙ dominus eſt deus eius. Acſi aperte diceret. beatitudo qua dixi beatum populum ꝙ ſic eſt ipſi eſt ex beatitudine qua beatus eſt populus quia dominus eſt deus eius. non enim ex pręcedẽtibus octo beatus eſſet populus, niſi beatitudinem hanc haberet ꝙ dominus eſt deus eius. tum quia ex hac radice prodierunt omnes illi fructus: tum quia hæc religio perficit/format/ſeruat omnes fructus illos. ¶ Vbi prudens lector animaduerte dauidem benedicere deum, qui ipſo dauide regnante ſic eum liberauit ab extraneis ꝙ populus fœlicitate politica ſimul & verę religionis gaudet. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO.

¶ Laudatio dauid. CXLIIII.

EXaltabo te deus meus rex: & benedicam nomini tuo in ſeculum & in ſeculum ſeculi.

Per ſingulos dies benedicam tibi: & laudabo nomen tuum in ſeculum & in ſeculum ſeculi.

Magnus dominus & laudabilis nimis: & magnitudinis eius non eſt finis.

Generatio & generatio laudabunt opera tua: & potentiam tuam pronunciabunt.

Magnificentiam glorię ſanctitatis tuę loquentur: & mirabilia tua narrabunt.

Et uirtutem terribilium tuorum dicent: & magnitudinem tuam narrabunt.

Memoriam abundantię ſuauitatis tuę eructabunt: & iuſtitia tua exultabunt.

Miſerator & miſericors dominus: patiens & multum miſericors.

Suauis dominus uniuerſis: & miſerationes eius ſuper omnia opera eius.

Confiteantur tibi domine omnia opera tua: & ſancti tui benedicant tibi.

Gloriam regni tui dicent: & potentiam tuam loquentur.

Vt notam faciant filiis hominum potentiam tuam: & gloriam magnificentię regni tui.

Regnum tuum regnum omnium ſeculorum: & dominatio tua in omni generatione & generatione.
Fidelis dominus in omnibus uerbis ſuis: & ſanctus in omnibus operibus ſuis.
Alleuat dominus omnes qui corruunt: & erigit omnes eliſos.
Oculi omnium in te ſperāt domine: & tu das eſcam illorum in tempore opportuno.
Aperis tu manum tuam: & imples omne animal benedictione.
Iuſtus dominus in omnibus uiis ſuis: & ſanctus in omnibus operibus ſuis.
Prope eſt dominus omnibus inuocantibus eum: omnibus inuocantibus eū in ueritate.
Voluntatem timentium ſe faciet, & deprecationem eoꝝ exaudiet: & ſaluos faciet eos.
Cuſtodit dominus omnes diligentes ſe: & omnes peccatores diſperdet.
Laudationem domini loquetur os meum: & benedicet omnis caro nomini ſancto eius in ſeculum & in ſeculum ſeculi.

¶IVXTA HEBRÆVM.

¶Laus dauidi. CXLV.

1 Aleph. Propheta. EXaltabo te deus meus, & benedicam nomen tuum: ſeculo & ſemper.
2 Beth. In omni die benedicam te & laudabo nomen tuum ſeculo & ſemper.
3 Ghimel. Magnus dominus & laudatus ualde: & magnitudini eius nō est iueſtigatio.
4 Daleth. Generatio generationi laudabit opera tua: & fortitudines tuas annunciabunt.
5 He. Pulchritudinem honoris laudis tuæ, & uerba ſeparatorum tuorū loquar.
6 Vau. Et fortitudinem terribilium tuorum dicent: & magnitudines tuas recenſebo.
7 Zain. Memoriam multi boni tui effluent: & iuſtitiam tuam cantabunt.
8 Cheth. Miſericors & miſerator dominus: longus irarum & magnus gratię.
9 Teth. Bonus dominus omnibus: & miſericordię eius ſuper omnia opera eius.
10 Iod. Confitebuntur te domine omnia opera tua: & gratioſi tui benedicent te.
11 Caph. Honorem regni tui dicent: & fortitudinem tuam loquentur.
†filijs 12 Lamed. Ad faciendum ſcire filios† adam fortitudines eius: & honorem decoris regni eius.
13 Mem. Regnum tuum regnum omnium mundorum: & poteſtas tua in omni generatione & generatione.
†oib' cadē tibus 14 Samech. Suſtentans dominus omnes cadentes†: & erigens oēs deiectos†. Γ† oib' delectis
15 Hain. Oculi omnium ad te expectabunt: & tu dans eis cibum ſuum in tempore ſuo.
†oivl uo 16 Pe. Aperiens manus tuas: & ſaturans omne uiuum† complacentia.
17 Zadi. Iuſtus dominus in omnibus uiis ſuis: & gratioſus in omnibus opibus ſuis.
18 Coph. Propinquus dominus omnibus uocantibus illum: omnibus qui uocabūt illum in ueritate.
19 Res. Voluntatem timentium ſe faciet, & clamorem eoꝝ audiet: & ſaluabit eos.
20 Sin. Cuſtodiens dominus omnes diligentes ſe: & uniuerſos impios deſtruet.
21 Thau. Laudem domini loquetur os meum, & benedicet omnis caro nomen ſanctitatis eius: ſeculo & ſemper.

Titulus eſt. Laus dauidi. Ex quo apparet tam autor pſalmi q̃ materia in genere: hoc eſt ꝙ materia pſalmi eſt laudare deum. In ſpecie autem (vt pſalmus ipſe prę ſe fert) materia eſt laus dei regis totius vniuerſi, & ſpecialiter iuſtorum ac iniquorum. in hoc.n. clare occupatur totus pſalmus.

¶ SVMARIVM EST.

¶ Propheta laudaturus deum regem vniuerſi: vbi immenſitatē dei notā de generatione in generationem/ publicūq; cultum dei cū miraculis ſubſecutum deſcripſit, laudat deum regem a regno/ a bonitate omnia conſeruante/ a gratia, a miſericordia erga colentes/ timentes ac diligentes ſe, & a lōgitudine iratum erga iniuſtos.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

Exaltabo. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materiæ, & executiuam/ ibi magnus dominus. Vbi ante omnia aduerte ꝙ pſalmus iſte eſt vltimus inter pſalmos alphabeticos: deeſt tamen ei vna litera, ſcilicet nun. ¶ Proponit duo laudanda: ſcilicet deum regem, & nomen eius. Proponit duos modos laudādi: ſcilicet per modum exaltationis/ dicēdo exaltabo: & per modum benedictionis ſeu laudis/ dicendo. benedicam, laudabo. Proponit differentiam temporum: dum dicendo in omni die benedicam/ determinat tēpus benedicendi deum eſſe quotidie: dicendo autem exaltabo ſine aliqua temporis adiectione/ alterius rationis tempus ſignificat. Proponit bis laudādum nomen domini/ non ſine myſterio, ſed ad ſignificandum duplicem ſtatum nominis dei/ hoc eſt notitie humanę de deo. nomen.n. dei ad deū notū ac nominatum a nobis ſpectat. Aliter autem notus ac nominatus fuit deus tēpore priſcorum patrum vſq; ad datam legem/ & aliter poſt. Vnde exo.6. dicit deus ad moyſen. ego dominus qui apparui abraham/ iſaac & iacob in deo omnipotente, & nomen meum adonai non indicaui eis. Intendit enim propheta laudare deum ſm nomen notum priſcis patribus (hoc eſt ſm immenſitatem potentię eius) & ſm nomen manifeſtatum in lege: hoc eſt ſm miſericordiam/ gratiam/ bonitatem &c̄. ¶ Exaltabo te/ non in teipſo ſed in humana notitia & laude. Et apte exaltationis nomine vtitur proponens ſtatum priſcorum patrum. erat enim diuina notitia tempore illorum tanq̄ in ſtatu augmenti: & propterea velut exaltandus deus in humana notitia deſcribitur. ¶ Rex. Multi aſſerentes deū eſſe, negant ipſum eſſe regem vniuerſi: dum negant eius prouidētiam. Et ideo propheta proponit exaltandum deum regem: hoc eſt gubernantem vniuerſum. hęc eſt enim pręcipua intentio pſalmi. ¶ Nomen tuum. Multi vſurpantes ſibi licentiam venerandi deum quocunq; modo, deum tanq̄ arcanum quiddam/ ignotum & innominatum aſſerunt. Contra quos propheta proponit benedicam nomen tuum/ quo notus ac nominatus es rex vniuerſi. ¶ Seculo & ſemper. Non refertur ęternitas ad menſurādum benedictionem: quia non intendit dicere ꝙ ego ſemper benedicam. ſed refertur ad rem benedictam: ſcilicet deum regem & nomen eius. eſt enim ſenſus. Exaltabo te exiſtentem ſeculo & ſemper: & ſimiliter benedicam nomen tuum ſeculo & ſemper, vtpote nunq̄ deficiens. Poſſunt tamen hæc de benedictione verificari in ſucceſſu generationum ad laudandum deum. ¶ In omni die benedicam te. Status diuinę laudis data lege, proponitur per hoc ꝙ omni die benedicendus proponitur deus. Imperfectio ſiquidem prioris ſtatus non erat ſemper perſeueratura: & propterea non propoſuit / exaltabo in omni die. Perfectio autem notitiæ a tempore legis habita/ duratura ſemper eſt. & propterea proponit propheta ꝙ in omni die benedicam te/ ſupple deus meus rex, & laudabo nomen tuum/ amplius manifeſtatum, ſeculo & ſemper/ indeficiens.

¶ Magnus dominus. Incipit hic pars executiua tali ordine. Pri͂o tractatur illa particula/ exaltabo te &c̄. Secundo illa / in omni die &c̄. Et ibi tractabitur ſimul repetita particula/ benedicam & laudabo nomen tuum. ¶ Exaltat itaq; propheta deum, deſcribendo quæ & quomodo nota fuerunt de deo tempore priſcorum patrum vſq; ad legem/ tali ordine. Primo deſcribit quid tunc fuit notum de deo. Magnus dn̄s. fuit cognitū tunc ꝙ, deus ē magnus/ nō mole ſed virtute: & magnitudini eius nō īueſtigatio: hoc eſt eſt ita. magnus vt magnitudo eius nō ſit iueſtigabilis/ ſuper oēm iueſtigationē. Quod ē dicere, magnitudo eius ē īfinita. nā oīs magnitudo finita eſt inueſtigabilis. Et laudatus valde. Ne putaret deꝰ oīno ignotus/ exeo ꝙ ē magnus & magnitudo eius nō ē iueſtigabilis, appoſuit & laudatus valde: hoc eſt cognitus dignus oī laude/ & de facto laudatus. ¶ Vbi deſcribunt duo in priſco ſtatu: ſcilicet īmēſitas dei, & laus eius. Et vtrunq; quadrat allato teſtimonio ex exo.6. apparui abraham/ iſaac & iacob in deo omnipotente. Omnipotentia enim eſt magnitudinis diuinę: & apparitio infert laudem. ¶ Generatio generationi. Deſcribitur conſequenter modus quo diuina hæc notitia perſeuerauit: ſcilicet non per ſcripturas ſed per traditionem. Quia generatio/ patrum, generationi/ filiorum, laudabit opera tua/ creationis & aliorum quæ poſtea moyſes recitauit in geneſi: & fortitudines tuas annunciabunt. Fortia opera (vt opus diluuii & euerſionis ſodomę &c̄.) fortitudines appellat. Futura laudabit & annunciabunt/ ad pręteritum laudatus referuntur.

Pulchritudinem. Poſt deſcriptam notitiam & modum apud priſcos, deſcribit notitię augmētum tēpore moyſi/ ante tamen legē/ hoc eſt a principio quo moyſes miſſus eſt ad ppl'm educēdū de ęgypto/

vſq; ad completum tranſitum maris rubri. ¶ Pulchritudinem honoris laudis tuæ & verba ſeparato/
rum (ideſt mirabilium) tuorũ loquar. Duo per moyſen propoſita ad educendum populum tangit.
Alterũ ꝙ populus vocabatur ad ſacrificandum deo in deſerto, & conſequenter in terra promiſſio/
nis. Et quo ad hoc dicit. Loquar pulchritudinem honoris laudis tuę: hoc eſt honorabilem pulchri/
tudinem tuæ laudis. Volebat enim deus ꝙ populus laudaret ipſum pulchritudine honorabili. Vn/
de moyſes dixit ad pharaonem. abominationem ægyptiorũ immolabimus deo noſtro: exo. 8. Alterũ
ꝙ miſſus erat ad faciendum prodigia & miracula palam in ęgyptiis. Et quo ad hoc dicit. Et verba ſe/
paratorum tuorum loquar. ¶ Et fortitudinem terribilium tuorum dicent. Effectus ſubſecutus ex his
propoſitis deſcribitur: ꝙ hebręi & ęgyptii dicent fortitudinem / potentiam, tuorum terribilium / pro/
digiorum quæ facta ſunt per manum moyſi. Vbi nota diuerſum modum: dum duo prima explicat
in prima perſona ſingularis numeri / loquar: hunc autem effectum explicat in tertia perſona plu/
ralis numeri / dicent. ex ipſo introducendi modo deſcribens ordinem rei geſtę: ꝙ moyſes dicebat pri/
ma, & communiter omnes dicebant terribilia ſubſecuta. ¶ Et magnitudines tuas recenſebo. Iterum
redit ad primam perſonam / deſcribens verba moyſi ſuper mare rubrum, quando ſuperueniente pha/
raone cum exercitu ſuo populus exiſtens cum moyſe perterritus eſt valde. Tunc enim moyſes ani/
mauit populum, cõmemorans magnam dei potentiam. ſtate & videte mirabilia domini &c̃.
exo. 14. Hoc enim tangit dicens. & magnitudines tuas recenſebo. ¶ Et ecce effectus in tertia perſona.
Memoriam multi boni tui effluent, & iuſtitiam tuam cantabunt. Lætitia & gratiarumactio populi
iſrael ſubmerſo pharaone cum ſuis / tangitur: & ꝙ cantauerunt in cantu iuſtitię dei quæ ſubmerſe/
rat ęgyptios, & in effuſa gratiarumactione commemorando bonitatem diuinam multipliciter ſibi
communicatam. Metaphorico ſermone deſcribit effluent memoriam multi boni tui / ad ſimilitudi/
nem vaſorum ex plenitudine vndiq; redundantium. tunc enim recordati tot bonorum quæ & ipſi &
patres eorum recęperunt a deo, tam pleni recordationibus deſcribuntur vt effluerent laudando deum
ob multitudinem beneficiorum diuinorum.

Miſericors & miſerator. Tractatur hic illa particula / in omni die &c̃. Hactenus enim deſcripſit exal/
tationem dei in lętitia & laude patrum vſq; ad tempus legis. deinceps intendit deſcribere dei noti/
tiam ac laudem a tempore legis. Et quoniam propoſuit nõ ſolum benedicendum deum regem / ſed no/
men eius tam cognitum ante legem q̃ ſub lege, ideo inchoat a nominibus diuinis notis. & deinde lau/
dat ipſum nomine regis: & ſucceſſiue ſm alia nomina hic propoſita: ſcilicet ꝙ bonus eſt / ꝙ miſericors /
miſerator / magnus gratiæ & longus irarum. vt ſic nihil remaneat propoſitorum non tractatũ. ¶ Pro/
ponit itaq; quattuor nomina dei regis manifeſtata in lege. Quorum tamen quartum computãdum
eſt cum nominibus notis priſco ſtatui: quoniam ſpectat ad creationem & conſeruationem rerum,
quam generatio generationi tradebat. ¶ Miſericors & miſerator. Primum nomen ex interno affectu
ad miſerendum & exteriori opere ſubleuante miſerias / duplici vocabulo exprimitur. ¶ Longus irarum.
Secundum nomen a ſimilitudine hominum qui dicuntur longi in expeditione negociorum (quia ſci/
licet protrahunt negocia in longum) deſcribitur: ſignificans ꝙ deus protrahit vindictas in longum:
hoc eſt non cito punit, ſed differt punire & vindicare. hoc enim ſignificat longus irarum. ¶ Magnus
gratiæ. Tertium nomen clarum eſt. Vbi prudens lector aduerte duo prima nomina reſpicere malum
vel ſubleuandum uel puniendum: hoc autem tertium reſpicere bonum ſine meritis conferendum.
¶ Bonus dominus omnibus. Quartum nomen a communicatione diuinæ bonitatis, non iſtis aut
illis ſed omnibus rebus. ¶ Et miſericordię eius. Explicatur modus quo diuina bonitas omnibus com/
municatur: ſcilicet ſic ꝙ in miſeria eſſent res omnes ſi non participarent diuinam bonitatem. Hoc enĩ
ſignificatur dicendo. & miſericordię eius ſuper omnia opera eius: hoc eſt tollentes ab omnibus operi/
bus eius ſtatum miſeriæ. Et per miſeriam intellige hic nihilum. Eſt enim ſenſus ꝙ deus eſt bonus om/
nibus ſic ꝙ velut affectu miſerentis / ſubleuat omnia de nihilo. in omnibus enim operibus dei inueni/
tur aliquid creatum ex nihilo. Et rurſus in omnibus operibus dei inuenitur ſemper ſubleuatio ab ali/
quo malo ſeu aliqua priuatione, non ex debito aut neceſſitate aliqua / ſed tanq̃ ex affectu miſerentis a
deo procedens. Et ꝓpterea merito dicitur, & miſericordiæ eius ſuper oĩa opera eius. ¶ Nota hic moy/
ſen. exo. 34. hæc dei nomina dixiſſe tranſeunte domino: vt inde ſumpta quæ hic recenſentur / inſinuent
ꝙ de reuelata notitia dei tempore moyſi eſt ſermo.

Confitebuntur te. Explicatis nominibus quattuor dei regis vniuerſorum / incipit ꝓpheta exeq ꝓpoſi/
ta. Et primo laudem dei regis in principio propoſiti. tum ab omnibus operibus dei, dicendo. Cõfitebũ/
tur te domine omnia opera tua. non ꝙ res omnes intellectum habeant confitendi deum: ſed quia res
omnes materia ſunt laudandi deum, nullumq; eſt dei opus quod non ſit materia laudis diuinæ. Et in
hoc dicto clauditur ꝙ nullum opus dei eſt turpe aut malum aut vituperabile (ſicut ſunt multa opera
hominũ) ſed quodlibet dei opus eſt materia laudis diuinæ. Maxima eſt artificis laus / cuius omne opus
eſt materia laudandi artificem. & ſic magna dei laus ꝙ omne opus eius eſt materia laudis diuinę. ¶ Et

gratioſi tui benedicent te. Non dixit & omnes homines, ſed gratioſi tui: a virtute beneficentię gratuitę, explicans iuſtos laudantes deum. ad differentiam iniquorum qui non laudant dominum: eo ꝙ eorum iniquitas non eſt opus dei.

Honorem regni tui dicent: & fortitudinem tuam, hoc eſt omnipotentiam tuam, loquentur, gratioſi tui. Hæc duo prædicabunt prophetæ tui, ſacerdotes tui &c̄. Ad faciendum ſcire filios adam fortitudines eius, dei & honorem decoris regni eius. Ad literam deſcribuntur moyſes, prophetę & reliqui miniſtri legis annunciantes populo honorem diuini regni: hoc eſt honorem non turpem, non ſordidum, non obſcęnum, ſed decorum, debitum deo quia rex eſt totius vniuerſi, & potentiam dei extendentem ſe ſuper omnia: ad hoc vt ſciāt vniuerſi filii hominum vtrūq; horum. Et dixit hoc ad differentiam priſci ſtatus ante legem: in quo non annunciabantur publice populo ea quæ dei ſunt: non enim habebant legem, neq; erat populus liber. ſed erant doctrinę domeſticę patribus inſtruentibus filios: & ſic de generatione in generationem. Ita ꝙ per hoc deſcribitur ampliata & magnificata notitia ac laus dei publice.

Regnum tuum. Explicat propheta vtrunq; annunciatum. De regno quidem. Regnum tuum regnū omnium mundorum, compręhenſiuum eſt. non ꝙ plures ſint mundi: ſed quia ſi eſſent plures, quotcunq; eſſent compręhenderentur ſub regno tuo. Quāuis etiam pluralitas mundorum referri poſſit ad diuerſos ſtatus: prout diſtinguimus mundum pręſentem a mundo futuro. Vel etiam ad diuerſas maximas vniuerſi partes: prout diſtinguimus mundum inferiorem a mundo ſuperiori. Et breuiter quouis modo diſtinguantur mundi, regnum tuum eſt regnum compręhenſiuum omnium mundorum: ita ꝙ nihil eſt aut eſſe poteſt exemptum a regno tuo. ¶ De fortitudine. Poteſtas tua in omni generatione & generatione, ad omnia ſęcula ſe extendit. Et ſic ex primo vniuerſalitas rerum, ex ſecundo vniuerſalitas temporum ſub regno dei deſcribitur.

Suſtentans dominus. Laudato deo rege, laudatur idem bonus omnibus: deſcribendo diuinam bonitatem in conſeruatione rerum omnium. tum conſeruando ſpecies rerum per ſucceſſiuam generationem. Hæc enim conſeruatio ſignificatur a metaphora ſuſtentantis cadentes & erigentis deiectos: ad ſignificandum duas actiones concurrentes ad conſeruationem ſpecierum. Quarum altera eſt conſeruatio indiuiduorum pro tempore. Et hæc ſignificatur per ſuſtentationem cadentium. ſingularia.n. quia corruptibilia ſunt, cadentibus aſſimilantur: & conſequenter eorum conſeruatio ſuſtentationi cadentium aſſimilatur. Altera eſt ſurrogatio ſuccedentium pro corruptis: hoc eſt filiorum pro patribus, & vniuerſaliter ſuccedentium loco corruptorum. Et hæc aſſimilatur erectioni deiectorum. eſt enim velut erectio collapſorum, ſurrogatio ſimilium loco corruptorū: iuxta illud eccl. 30. mortuus ē pater eius, & quaſi nō eſt mortuus, reliquit.n. ſimilē ſibi poſt ſe. ¶ Tum quātum ad cibationem omnium quæ vegetantur. Hæc enim ſignificatur dicendo. Oculi omnium ad te expectabunt. Ad ſimilitudinem ſuſpicientium ſeruorum in dominantes ſibi expectando cibum, deſcribitur naturale deſiderium omnium vegetabilium expectantium a deo nutriri. ¶ Vnde & ſubditur. Et tu dans, eris, eis cibum ſuum, proportionatum illis: nec ſolum cuilibet cibum proportionatum, ſed etiam in tempore ſuo, hoc eſt in tempore quo oportet eos ali. Hoc enim videmus impleri quotidie ſm diuerſas partes mundi.

Aperiens manus tuas. Modus quo deus paſcit viuētia, deſcribitur ad ſimilitudinem aperientis manus ad largiendum. Et ſaturans omne viuum complacentia: hoc eſt quodlibet re delectante ipſum. In quo ſignificatur ſuauiſſima prouiſio alimenti: dum prouidetur de cibo quo ad neceſſitatem, & delectabili quo ad appetitum, & tempore congruo.

Iuſtus dominus. Laudato rege bono omnibus, laudatur modo magnus gratiæ. Vbi aduerte ꝙ hactenus laudauit regnum dei ſm id quod commune eſt rationabilibus & irrationabilibus: modo intēdit laudare regimen dei ſm ꝙ prouidet rationalibus creaturis: reſpectu quarum poſita ſunt ſuperius illa nomina, miſerator, miſericors, lentus irarum, & magnus gratię. Ita ꝙ hic tractatur regimen dei reſpectu iuſtorum & peccatorum. & inchoat a gratia. Verum quia humani principes ita ſe exhibent gratioſos multis vt tamen aliis ſe exhibeāt iniuſtos (vt patet in principibus quos videmus profuſe prodigos circa quædam, & ex alia parte auaros, raptores, & ſic de ſimilibus) ad excludendū tale monſtruoſum regimen, iungit propheta ſimul in regimine diuino gratiam & iuſtitiam: aſſerendo ita deum eſſe gratioſum in omnibus operibus ſuis ꝙ tamen in omnibus etiam eſt iuſtus. quod eſt dictu, ꝙ ſine cuiuſq̄ iniuria eſt deus omnibus gratioſus. Et verificatur gratia dei in omnibus rationalibus creaturis, quæ ſolę ſunt capaces gratię: quia & punit citra cōdignum, & remunerat ſupra condignum. Magna eſt ſiquidem dei gratia erga peccatores ꝙ non exterminat eos ſtatim: quum peccator indignus ſit pane quo veſcitur, vt inquit aug.

Propinquus dominus. Laudatur deus miſericors, ex hoc ꝙ colentibus eum ad ſimilitudinem ꝑpinqui ſe exhibet: quia eſt eis propinquus non loco ſed voluntate beneuola ad ſalutem eorum in veritate. Hoc dicitur ad differentiam eorum de quibus ſcriptum eſt. populus hic labiis me honorat, cor au

tem eorum longe eſt a me. In veritate ſiquidem vocant deum, qui cultui diuino conformant vitam ſuam.

Voluntatem timentium ſe faciet. Laudatur deus miſerator ab opere erga timentes eum triplici. Primum eſt. faciet voluntatem timentium ſe. Non dicit faciet petitionem, ſed voluntatem: quia bonus dominus qui negat quandoque quod petimus, vt tribuat quod vellemus ſi cognoſceremus magis vtilia. ¶ Secundum eſt. & clamorem eorum audiet, in tribulatióe, in timore. ¶ Tertium. & ſaluabit eos. Hic effectus tertio deſcriptus, infallibilis eſt effectus duarum præcedentium actionũ. nam ita deus audit clamorem & facit voluntatem timentium ſe, vt tandem ſaluet eos.

Cuſtodiens dominus omnes diligentes ſe. Hoc eſt ſupremũ miſerationis opus in hac vita, quod deus curam vigilantem ad ſimilitudinem cuſtodis exercet reſpectu diligẽtium ſe. ¶ Aduerte hic tres gradus iuſtorum cõmemorari: ſcilicet colentium deum in veritate, timentium deum, & diligentium deũ. Et colentibus quidem deſcribitur deus propinquus: prę̨ſtantibus autem multo timore dei, deſcribitur audiens, faciens voluntatem eorum, & tandem ſaluans. diligentibus vero (hoc eſt amore ipſius ardentibus) cuſtos deſcribitur.

Et vniuerſos impios deſtruet. Laudatur demum deus longus irarum: dicendo quod deſtruet, non ſtatim ſed in futurum protrahendo punitionem, vniuerſos impios. vbi aſſeritur punitio, protrahenda tamen.

Laudem domini. Decurſis ſpecialibus rationibus laudandi deum ex diuerſis nominibus, concludit propheta ſimpliciter & abſolute laudandum deum a ſe, & benedicendum nomen ſanctitatis eius ab omni carne. Siue per carnem intelligas omne animal, ſiue reliquum genus humanum, aut reliquum populum. Ita quod intendit dicere quod ego ore proprio laudabo deũ, & omnis caro, hoc eſt vtriuſque ſexus mares & fœminę omnes benedicent nomen domini. Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Halelu iah. CXLV.

LAuda anima mea dominum: laudabo dominum in uita mea, pſallam deo meo quandiu fuero.

Nolite confidere in principibus: in filiis hominum in quibus non eſt ſalus.

Exibit ſpiritus eius & reuertetur in terram ſuam: in illa die peribunt omnes cogitationes eorum.

Beatus cuius deus iacob adiutor eius: ſpes eius in domino deo ipſius qui fecit cœlum & terram, mare & omnia quę in eis ſunt.

Qui cuſtodit ueritatem in ſeculum: facit iudicium iniuriam patientibus, dat eſcam eſurientibus.

Dominus ſoluit compeditos: dominus illuminat cęcos.

Dominus erigit eliſos: dominus diligit iuſtos.

Dominus cuſtodit aduenas: pupillum & uiduam ſuſcipiet, & uias peccatorum diſperdet.

Regnabit dominus in ſecula: deus tuus ſion in generationem & generationem.

¶ IVXTA HEBRÆVM. CXLVI.

1 HAlelu iah: lauda anima mea dominum.

2 Propheta. Laudabo dominum in uitis meis: cantabo deo meo in opere meo.

hois

3 Ne confidite in principibus: in filio adam, quod non ei ſalus.

filius hois

terre ſue 4 Egredietur ſpiritus eius, reuertetur ad terram ſuam†: in illa die peribunt cogitationes eius.

hois

ſunt illius

5 Beatitudines cuius deus iacob in adiutorio eius: expectatio eius ſuper domino deo ſuo.

6 Faciente cœlos & terram/mare,& omne quod in eis:cuſtodiente ueritatem ſeculo.
7 Faciente iudicium calũniam patientibus,dante panem eſurientibus:dominus ſoluens uinctos.
8 Dominus aperiens cęcis:dominus erigens deiectos/dominus diligens iuſtos.
9 Dominus cuſtodiens peregrinos:pupillum & uiduam roborabit, & uiam impiorum torquebit.
10 Regnabit dominus ęterno,deus tuus ſion generationi & generationi:halelu iah.

TItulus aut nullus eſt aut halelu iah. Dico autem hoc: quia in quęſtionem vertitur an halelu iah hic ſcriptum ſit titulus an principium pſalmi. Crediderim ego principium eſſe pſalmi:eo ꝙ conſonat contextui pſalmi ꝙ pręinuitatus ſit populus cui poſtea dicitur/ne confidite in principibus: & in calce pſalmi/deus tuus ſion &c̃. Incipiat itaq; pſalmus iſte ab halelu iah(hoc ē laudate deum)ſicut & terminatur in halelu iah.quãuis eccleſiaſticus vſus nec in pricipio nec ĩ fine pſalmi cãtet halelu iah. Materia pſalmi(vt clare pſalmus ipſe teſtatur)eſt exhortatio populi iſrael/per modum tamẽ laudis,ad confidendum in deo ſolo:eo ꝙ fœlicitas tam vitę q̃ operum noſtrorum non ab homine ſed a deo pendet et habetur.

ℭSVMMARIVM EST.

ℭPropheta vbi populum animamq; propriam inuitauit ad diuinam laudem/& ſeipſum protulit laudaturum deum ratione tam vitę q̃ operis proprii,monet ne confidant in homine/aſſeritq; beatos confidentes in deo:aſtruens dicta ex conditionibus inde hominis hinc dei pteritis/pſentibus & futuris.

ℭ Perſona loquens propheta eſt.

HAlelu iah. Diuiditur pſalmus in partes duas:propoſitiuam materię,& executiuam/ibi ne confidite.ℭProponendo inuitat & explicat materiam,ſimul ab exemplo monens. Inuitat populum iſrael,dicẽdo laudate deum.inuitat & animam propriam, dicendo lauda anima mea dominum . Decernit materiam laudis ſimulq; monet populum ad laudandum deum ab exemplo ſuo , dicendo.Laudabo/ego/incipiam ego laudare,dominum in vitis meis/ratione vitę meę. Hæc eſt prima pars materię.Cantabo deo meo in opere meo/ratione operis mei.Et hæc eſt altera pars materiæ.Proponit enim laudandum eſſe deum ratione tam vitę q̃ operis.⁋ Vbi aduerte ꝙ ad literam intẽdit propheta inſtruere populum ꝙ omnia bona quæ habet populus iſrael(ſiue ad vitam ſiue ad opera eorum ſpectent) habet a deo,& non a principibus:puta moyſe/ioſue/ſamuele/ſaule/dauide &c̃.& propterea debet confidere in ſolo deo,& ſolum deum recognoſcere autorem bonorum ſuorum.

ℭ Ne confidite. Incipit hic pars executiua tali ordine.Primo tractatur illa particula/deum ſeu dñm/ ab oppoſito.Secundo tractatur eadem a propoſito/ibi beatitudines. Tertio illa/in vitis meis/ibi cuſtodiente.Quarto illa/in opere meo/ibi dominus ſoluens.Quinto completur ratio vtriuſq;/ibi regnabit.

ℭExplicat itaq; quorſum & quo ſenſu inuitet ad laudandum deum:ſcilicet vt deus & homo opponũtur.Dupliciter ſiquidem poteſt homo conſiderari. Vno modo vt ſubſtat deo.& ſic laudare hominem/confidere in homine/& attribuere homini quæ ſunt hominis miniſtri dei,nõ vetatur ſed laudabile eſt: immo ingrati animi eſſet non recognoſcere hominum miniſtrorum dei beneficia.Et ſic conſideratus homo non opponitur deo:quoniam conſideratur vt ſubſtat deo.⁋ Altero autem modo conſideratur homo tanq̃ ſm ſeipſum caput & principium/non habita relatione ad deum. Et ſic homo opponitur deo:quia velut alterum caput diſtinctum e regione a deo/conſideratur. Et ſic ſcriptum eſt.maledictus homo qui confidit in homine hiere.17.Et iuxta hunc ſenſum dicitur hic.ne confidite in principibus/ tanq̃ capite vnde pendet ſalus:quia fiducia tanq̃ in capite reſeruatur deo. Intendit enim per hoc declarare ꝙ ad hoc inuitat ad laudandum deum,vt recognoſcatur deus caput & autor bonorum,& nõ priceps aut homo aliquis.Cum quo tamen ſtat ꝙ principes & homines poſſunt & debent recognoſci vt miniſtri dei:& poteſt homo in eis confidere in gradu eorum.ſ.vt miniſtri ſunt dei.

In filio adam. Vetatur confidentia in potentatu humano/dicendo in principibus:in viribus naturæ/dicendo in filio hominis.Et ratio ſubditur.ꝙ non ei ſalus:hoc eſt ꝙ non eſt in facultate eius donare ſalutem:quia non habet ſalutem pro ſe filius hominis. Quod ſtatim probat ex hoc ꝙ eſt mortalis. ⁋Egredietur ſpiritus eius/filii hominis.Non dixit egredietur anima eius,ſed ſpiritus eius:quia animæ officium eſt in ſolo corpore:nõ enim animat niſi exiſtens in corpore.Egreditur autem ſpiritus : hoc eſt in ſtatum & officium ſpiritus.anima enim egreſſa a corpore/exiſtit illo modo quo exiſtunt ſpirituales ſubſtantię/& officiis vacat ſpiritualis ſubſtantiæ.Et reuertetur/non ſpiritus ſed filius hominis ſm corpus/in terram ſuam:iuxta illud gene.3.puluis es & in puluerẽ reuerteris.Et propterea dicta eſt terra materia ipſius.⁋ In illa die peribunt cogitationes eius . non ſolum peribit ipſe homo in die mortis ſuę,

ſed etiam peribunt cogitationes eius hominis:hoc eſt diſpoſitiones de faciendo/de adiuuando/& ſimilibus.Et dixit hoc referendo ad id quod dixerat de principibus ꝙ non poſſunt ſaluare.quia pereunt nõ ſolum ipſi ſed diſpoſitiones eorum.

Beatitudines. Tractatur hic eadem particula a propoſito:manifeſtando in deo inueniri rationes cõfidendi in eo,non ad modicum aliquid vitandum aut conſequendum/ſed ad plenam fœlicitatem aſſequendam.¶ Et per oppoſitum ad tres conditiones humanorum principum/conditiones dei declarat ad beatitudinem populi. Beatitudines/fœlicitate pręſentis vitæ ad literam & futurę in ſpe ſunt populi,cuius deus iacob/hoc eſt populi deſcendentis a iacob,in adiutorio eius/ſupple eſt:expectatio eius/ſcilicet populi,ſuper domino deo ſuo.Duę conditiones ad beatitudinem concurrere deſcribuntur.Altera ex parte dei:ſcilicet eſſe adiutorem. altera ex parte hominis:ſcilicet confidẽtia in deo. Quas ſic intellige ꝙ ſecunda eſt explicatio primæ.explicat enim populum cuius deus eſt adiutor/eſſe confidentem in deo.Ita ꝙ beatitudo populi in poteſtate ipſius deſcribitur:ꝙ ſcilicet confidat in deo:quia confidenti nõ deeſt adiutorium dei,qđ perficit beatitudinem.¶ Facientẽ cœlos & terram,mare & omne quod in eis.Dixerat de pricipibus hũanis ꝙ erãt filii hominũ,dicit ecõuerſo de deo iacob ꝙ eſt factor oĩum. ¶ Cuſtodiẽte veritatẽ.Dixerat de principibus hũanis ꝙ nõ ei ſalus:dicit modo de deo ꝙ oẽm ſalutẽ facit.Et inchoat a prima radice: hoc eſt a promiſſione facta primis patriarchis,ꝙ ſeruauit & ſeruat eã ſeculo ꝓmiſſo.Promiſerat.n.deus tam abrahę gen.15.q̃ iacob gen.46.ꝙ reduceret populum de ęgypto,& daret promiſſionis terram.Hoc enim cõmunis ſalutis opus ſignificatur dicẽdo.cuſtodiente veritatem/curã habẽte adimplendi ꝓmiſſa ſeculo/quartę generatiõis.cura.n.veracitatis ẽ facere vt dixit.

Facientẽ iudicium. Ex fixa radice diuinę veracitatis ſeruatę deſcribit ramos inde ortos. Et primus ẽ iudiciũ quod exercuit deus cõtra ęgyptios.quo deſcribiẽ facere iudiciũ calũniã patiẽtibus iudęis ĩ ęgypto:iuxta illud eſa.52.in ęgyptũ deſcẽdit ppl's meus ĩ pricipio vt colonus eẽt ibi,& aſſur abſq; vlla cã caluniatus ẽ eũ.¶ Si latinitas ꝑmitteret,dictio interp̃tata calũniam patiẽtibus/interp̃tareẽ calũniatis. Dante panem eſurientibus/tum manna in deſerto/tum panẽ hoc eſt victum neceſſarium in terra promiſſionis.Et hoc ad literam videtur intendere textus.

Dominus ſoluens vinctos. Ab hic quę ſequũtur beneficia,ſpectãt ad tẽpora qbus poſt ioſue oppſſi ſunt hebræi a multis pricipibus/& a deo liberati diuerſimode.ita ꝙ tẽpore dauidis fuit plene liberatus ppl's.¶ Dñs ſoluẽs vinctos.Hæc oĩa quæ ſubſequũtur beneficia diuina/experiẽtia cõprobantur:dũ alligati ſeruituti tyrãnoꝝ/ſoluti ſunt:deiecti a diuitiis & honoribus/erepti:iuſtis mõſtrata eſt diuina dilectio:cęcis/hoc eſt clauſis in carcere(q nõ poſſunt videre lumen) apertus eſt carcer: deductis in peregrinas terras/affuit deus cuſtos.Hæc.n.oĩa viderũt vſq; ad tẽpus dauidis adimpleta.¶ Quibus addũtur duo alia futura.ſ.pupillũ & viduã roborabit,& viam impioꝝ torquebit.Nec ideo futura deſcribuntur qa nõ ſint adimpleta ſicut & cætera narrata:ſed vt ex diuina in his duobus perſeuerantia ſignificata ꝑ verba futuri tpis/itelligãtur futura ẽt reliq̃ opportuna bñficia.¶ Rõ aũt q̃re hæc ſola ſcripta ſint in futuro eſt: qa miſerię priores(.ſ.vinculorũ/carcerũ/deiectionũ ac peregrinationũ)& trãſitorię erant & deſierant in populo iam libero ſub regno dauidis.Hæc autem duo nunq̃ defectura erant.nam ſtatus pupillorum & viduarum ſemper in aliquibus ſaluatur:& ſimiliter via impiorum ſemper inuenitur in aliquibus.Daturus ergo opem pupillis & viduis(vtpote impotentibus ſe adiuuare) deſcribitur. & torturus viam impiorum:vt dum tendunt ad opprimendum alios/opprimantur ipſi.ſic enim torquetur eorum via.¶ Et hæc intellige iuxta promiſſiones veteris teſtamenti. Et commemorauit propheta tot ſalutifera beneficia exhibita populo,ad declarandum ꝙ omnis ſalus populi eſt in facultate dei:vt ex perceptis beneficiis confideret in deo.

Regnabit dominus. Dixerat de principibus humanis/ęgredietur ſpiritus eius reuertetur ad terram ſuam &c̃.dicit econuerſo de deo ꝙ regnabit dominus æterno.nõ ſolum ipſe eſt immortalis , ſed etiam regnum eius.Deus tuus ſion generationi & generationi.Hinc apparet ꝙ ad ſion locutus eſt:hoc eſt ad populum hebręum,ſignificatum a capite regni ſion.Hinc rurſus apparet ꝙ poſtq̃ dauid erexit ſion in ciuitatem ſuam/locauitq; ibi arcam domini,editus eſt pſalmus iſte. Et propterea quum dixiſſet ꝙ regnabit dominus ęterno,dicit ad ſion.deus tuus / hoc eſt qui in te colitur,generationi & generationi/ſupple aderit:hoc eſt ſuccedentibus ſibiinuicem generationibus non deficiet tibi . & propterea halleluiah/hoc eſt laudate deum.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO.¶ Halleluiah. CXLVI.

Laudate dominum quoniam bonus eſt pſalmus : deo noſtro ſit iucunda decoraq; laudatio.

Edificans hieruſalem dominus:diſperſiones iſraelis congregabit.

Qui ſanat contritos corde:& alligat contritiones eorum.

Qui numerat multitudinem ſtellarum:& omnibus eis nomina uocat.
Magnus dominus noſter & magna uirtus eius:& ſapientię eius non eſt numerus.
Suſcipiens manſuetos dominus:humilians autem peccatores uſq; ad terram.
Pręcinite domino in confeſſione:pſallite deo noſtro in cithara.
Qui operit cœlum nubibus:& parat terræ pluuiam.
Qui producit in montibus fœnum:& herbam ſeruituti hominum.
Qui dat iumentis eſcam ipſorum:& pullis coruorum inuocantibus eum.
Nõ in fortitudine equi uoluntatem habebit:nec in tibiis uiri beneplacitum erit ei.
Beneplacitum eſt dño ſuper timentes eum:& in eis qui ſperant ſuper miſericordia eius.

CXLVII.

LAuda hieruſalem dominum:lauda deum tuum ſion.
Quoniam confortauit ſeras portarum tuarum:benedixit filiis tuis in te.
Qui poſuit fines tuos pacem:& adipe frumenti ſaciat te.
Qui emittit eloquium ſuum terrę:uelociter currit ſermo eius.
Qui dat niuem ſicut lanam:nebulam ſicut cinerem ſpargit.
Mittit cryſtallum ſuam ſicut buccellas:ante faciem frigoris eius quis ſuſtinebit?
Emittet uerbum ſuum & liquefaciet ea:flabit ſpiritus eius & fluent aquę.
Qui annunciat uerbum ſuum iacob:iuſtitias & iudicia ſua iſrael.
Non fecit taliter omni nationi:& iudicia ſua non manifeſtauit eis.

ℭIVXTA HEBRÆVM. CXLVII.

1 Propheta. LAudate deum:quoniam bonum canere deum noſtrum, quoniã ſua-
uis pulchruit laus.
2 Ædificans hieruſalem dominus:impulſos iſrael congregabit. † doloribus
3 Medens confractis corde:& alligans dolores † eorum.
4 Supputans numerum ſtellis:oĩbus ipſis nomina uocabit.
5 Magnus dominus noſter & multę fortitudinis:intelligentię eius non numerus.
6 Eleuans humiles dominus:humilians impios uſq; terram.
7 Canite domino in confeſſione:canite deo noſtro in cithara.
8 Operiens cœlos in nubibus,parans terrę pluuiã:germinare faciens montes herbam.
9 Dans beſtię cibum ſuum:filiis corui qui uocabunt.
10 Non in fortitudine equi uolet:non in cruribus uiri complacebit.
11 sed Volens dominus timentes ſe:ſperantes in gratia eius †. † gratię ſuę
12 ℭLauda hieruſalem dominum:lauda deum tuum ſion.
13 Quia corroborauit ſeras portarum tuarum:benedixit filios tuos in medio tui.
14 Qui ponens terminum tuum pacem:adipe frumenti ſaciabit te.
15 Mittens dictum ſuum terrę:uſq; uelociter curret uerbum eius.
16 Dans niuem quaſi lanam:pruinam quaſi cinerem ſparget.
17 Iaciens glaciem ſuam quaſi buccellas:ad facies † frigoris eius quis ſtabit? † faciebus
18 Mittet uerbum ſuum & liquefaciet illa:flabit ſpiritum ſuum,fluent aquę.
19 Annuncians uerbum ſuum iacob:ſtatuta ſua & iudicia ſua iſrael.
20 Non fecit ſic omni genti,& iudicia non cognouerunt ipſi:halelu iah.

TItulus nullus eſt. ℭMateria pſalmi eſt laus dei vigens in hieruſalem,ob ſpecialia dona dei ibi-
dem. Apparet autem hæc materia tum quia hæc duo in principio pſalmi proponuntur. tum
quia in hoc pſalmo nihil agitur aliud niſi ꝙ laudatur deus magnus dominus &c.& rurſus laudatur

deus inbeneficiis tribus concernentibus hieruſalem: vt clarius patebit in diſcurſu. ¶ Et ſcito ꝙ hic pſalmus comprehendit etiam lauda hieruſalem dominum.non.n. in textu hebreo, lauda hieruſalem eſt alius pſalmus,ſed pars eſt huius pſalmi.

ℭ SVMMARIVM EST.

ℭ Propheta inuitat ad laudandum deum.tum quia bonum eſt laudare deū ob magnitudinem intelligentię,potentię & dominii.tum quia laus diuina,iam pulchra & ſuauis eſt in hieruſalem.tum ob diuinum beneficium ex ędificatione hieruſalem proueniens ſingularibus perſonis iſrael: ſcilicet congregationē diſperſorum.tum ob beneficia collata ciuitati hieroſolymitanę.tum ob ſingulare beneficium diuine legis collatum vniuerſo populo:quę in hieruſalem exercetur ac declaratur.

ℭ Perſona loquens propheta eſt.

Laudate deum. Diuidiť pſalmus in ptes duas:propoſitiuam materię,& executiuā,ibi ędificans. ℭ Proponit laudandū deum duplici ratione.Altera eſt.Quoniā bonum eſt canere deum noſtrū: hoc eſt quia ſecūdum ſe eſt opus bonum laudare cantando deum noſtrum. tranſit.n. actus laudandi ſuper materiam dignam omni laude & omni cantu.Altera eſt.quoniam ſuauis pulchruit laus.Hęc ratio plus ſignificat q̄ explicat.explicat.n.quia diuina laus reddita eſt ſimul pulchra & ſuauis ſeu iucunda,delectabilis . Significat autem locum ſion ſeu hieruſalem in quo reddita eſt pulchra, ſeu iucunda atq; delectabilis diuina laus. Intendit ſiquidem propheta inuitare ad laudādū deum tum quia ſm ſe bonum eſt laudare deum.tum quia hieruſalem pulchrifecit ſuauem laudem dei. Quod conſtat eſſe verum:quia hieruſalem fuit primus locus perpetuę firmitatis diuini cultus,& erat ciuitas regia. ex his.n. diuina laus poterat ordinari & pulchrior & iucundior,q̄ dum vagaretur & in locis vilioribus eſſet. ¶ Vbi etiam ſcito ꝙ pſalmus iſte incipit ab halelu iah, & terminatur in halelu iah. Quod ideo diximus:vt facilius credas præcedentem pſalmum terminatū in halelu iah,inchoare quoq; ab halelu iah.

ℭ Ędificans hieruſalem. Incipit hic ps executiua ordīe nouo.eſt.n.in hoc pſalmo ſingularis ſtilus. interciſis ſiquidem & non continuatis ſententiis tractantur ambe particulę propoſitę.Et ſunt ſententię interciſę ſic,ꝙ ſecant ſe inuicem ſententię concernentes vnam particulam & ſententię concernentes alteram. ℭ Verum vt ordo progreſſus percipiatur,notandum eſt ꝙ prima particula (ſcilicet quoniam bonum eſt canere deum noſtrum)exercetur a triplici capite: ſcilicet ſapientię, potentię & bonitatis diuinę.quę tria numerantur in verſiculo quinto,ſed tractantur in locis interciſis.Nam ſapientia tractatur in.4.verſiculo:bonitas autem in octauo & nono:potentia vero in.15.16.17.et.18.Vbi videre potes interciſas ſententias concernentes primam particulā. ¶ Secūda quoq; particula (ſcilicet quoniā ſuauis pulchruit laus)ex triplici capite tractatur.Primum ex vtilitate ędificii hieruſalem ad cōgregandos diſperſos.& hoc tractatur in verſiculis.2.3.6.10.et.11.Secundū eſt ex bonis propriis hieruſalē. & hoc tractatur in verſiculis.12.13.et.14.Tertium eſt ex beneficio legis vigentis in hieruſalem.& hoc tractatur in duobus vltimis verſiculis pſalmi.vbi etiam apparet tanta interciſio ſententiarum concernentium ſecundam particulam. ¶ Vbi aduerte ꝙ ad primam particulam (quia bonū eſt canere deū) ſpectant laudes dei abſolute:ad ſecūdam autem laudes dei vt benefactoris hieruſalem.Ad hanc enim regulam aſpiciens,facile diſcernes quid cui debetur.

ℭ Tractans itaq; primū caput quare laudandus eſt deus ex loco magnificante diuinā laudē,aſſumit ꝙ dominus ędificans hieruſalem congregabit impulſos iſraelis:hoc eſt ꝙ ędificatio hieruſalem eſt ad cōgregandum expulſos iſraelitas. Si textus diceret ad congregandum impulſos iudę aut hieruſalem aut ſion, intelligerem proculdubio prophetiam hanc eſſe,vaticinantem reditum de captiuitate babylonica in ędificatione hieruſalem ſub cyro & dario perſarum regibus:ſed quia dicit impulſos iſrael, quod eſt nomen totius populi,quos conſtat non eſſe congregatos in illo reditu (immo pars illa quæ appellabatur iſrael,continens decem tribus,nunquā rediit)ideo verba iſta hiſtorica,& res quę gerebātur tunc temporis deſcribentia intelligo.Et eſt ſenſus.ꝙ deus ordinauit ędificari hieruſalem ad firmamentum regni,ad dominandum finitimis qui oppreſſerant populum:ac per hoc ad congregandum multos homines iſrael qui fuerant abducti ex iſrael ab oppreſſoribus populi.Significanter autem non dicit ꝙ ędificium hieruſalem habeat hanc vtilitatem, ſed dicit ędificans dominus hieruſalem:attribuens domino inſtitutori vtrunq;,ędificium ſcilicet & congregationem. ¶ Impulſos.Significatur duplex malum:ſcilicet abductionis & modi,ſcilicet per modum impellendi.ad ſignificandum magnitudinem violentię illatę iſraelitis quum diſpergerentur. Vt.n.patet in li.iudi.ca.2. iratus dominus contra iſrael,tradidit eos in manus diripientium, qui ceperūt eos & vendiderunt hoſtibus qui habitabāt per gyrū. Iſti.n.ſunt de quibus hic dicitur,impulſos iſraelis congregabit.tpe.n.dauidis qui primus cœpit ędificare hieruſalem ſub domino (prius.n.habitabať a iebuſeis)congregati ſunt iſti diſperſi redeūtes ad terram ſuam:qm̄ dauid ſubegit finitimos,& dominatus eſt vſq; ad euphraten.

Medens contritis corde. Proſequitur beneficium congregationis accumulando beneficia . ita ꝙ non ſolum congregat,ſed etiam curam habet congregatorum ad ſimilitudinem medici medentis vnguento & ligantis loca dolorum.Et intendit ad literam curam per conſolationem afflictorum qui vo

cantur confracti corde.meſtitia enim tot malorum perpeſſorum in diſperſione,per confractionem cor/
dis ſignificatur:& variæ indigentiæ eorundem per loca dolorum ſignificantur. Quæ deſcribuntur etſi
non ſanatæ,tamen medicatæ.Per quod intelligo ad literam φ congregatorꝝ cura habita eſt,& illis ſub/
uentum eſt:ꝗuis non ſint effecti ita locupletes ſicut prius.

Supputans numeruꝫ ſtellis. Interciſio eſt.& incipit tractare primam particulam,quoniam bonum
eſt canere deum noſtrum:inchoando ab infinita dei ſapientia ſeu intelligẽtia.laudando eam a duobus
actibus:ſcilicet numeratione ſtellarum & nominatione ſingularum.¶ Nota prudens lector,nihil inter
omnia corporalia admirabilius magiſq; proprium diuinę notitię apparere ꝗ numerũ ſtellarum & pro/
pria earum nomina,ſignificantia ſcilicet earum naturas ſeu proprietates.& propterea propheta intelli
gentiam dei laudat a numeratione & nominatione ſtellarum.

Magnus dominus noſter. Tria capita ſm quæ laudandus eſt deus abſolute,hic adnumerantur. Primũ
eſt.magnus dominus noſter. In quo magnitudo diuina non molis nec potentiæ ſed bonitatis tangiť.
¶ Et multę fortitudinis.ſecundum caput magnæ potentiæ diuinæ per hoc canitur.¶ Et intelligentiæ
eius nõ numerus.tertium caput infiniti intellectus ſeu infinitę ſapientiæ.Et hoc caput tertium iam de/
clarauit in pręcedenti verſiculo a numeratione & nominatione ſtellarũ:reliqua duo capita inferius tra/
ctabit. Vnde apparet φ ſm ordinem ſententiarũ iſte verſiculus pręcedit pręcedentem.

Eleuans humiles dn̄s.Redit ad proſequendã congregationẽ diſperſorꝝ,deſcribendo modum cõgre
gandi.ſ.eleuando deiectos,& humiliando impios.Et vere ſic fuit,q̃m eleuãdo dauidem deiectum,& hu/
miliando impios hoſtes iudæorꝝ,congregat diſperſos & ſubuenit eis.

¶ Canite domino in confeſſione,laudis vocalis : canite deo noſtro in cithara,hoc eſt adhibitis muſi/
cis inſtrumentis. Quod poteſt intelligi dictum ratione totius materię:appoſitum autem poſt præce/
dentem verſiculum,quia in eo diuina eleuatio dauidis qui inſtaurauit & magnificauit diuinũ cultum
in hieruſalem,cantata eſt.

Operiens cęlos. Interciſio eſt.redit.n.ad primã particulam(ſcilicet quoniã bonum eſt canere deum
noſtrum)ex illo capite magnus dominus noſter,magnitudine non ſolum dominii ſed bonitatis. Quã
declarat ex cõmunibus beneficiis non ſolum hominibus bonis & malis:ſed etiam inanimatis & beſtiis
& auibus,in filiis coruũ ſignificatis.Qui vocabunt.Pulli animalium qui aluntur a parentibus,recurrũt
pro alimento ad parentes:ad quorũ differentiam pulli coruorũ qui dicuntur non ali a parentibus,di/
cuntur vocare(hoc eſt vocibus eſurialibus clamare) & paſci rore.diuina prouidentia ſic diſponente,
quę animalibus omnibus diſpoſuit eorum alimentum.

Non in fortitudine equi. Proſequiť congregationẽ diſperſorꝝ:aſſignando rationem congregationis
eorꝝ complacentiã dei,non in potentia equitũ aut peditum regni iſrael,ſed in timentibus ipſius & ſpe/
rantibus in gratia eius. Vbi colligendo tria ſparſim dicta circa congregationẽ diſperſorũ,apparet pri/
mo deſcriptam rem geſtam in cõgregatione & cura congregatorꝝ:cum mõ rei geſtæ.ſ.eleuando humi/
les & humiliando impios.& demum rationẽ rei geſtæ ex parte diuinę voluntatis,cõplacentiam non in
fortitudine equitum aut peditum ſed in timore & ſpe ipſius dei:hoc eſt in virtutibus animi quæ cõprę
henduntur in his duobus:timore ſcilicet dei & ſpe gratię eius.

Lauda hieruſalem. Tractat rurſus ſecũdam particulam(.ſ.q̃m ſuauis pulchrauit laus)iuxta ſecũdũ ca/
put.ſ.beneficia ꝓpria ciuitati hieroſolymitanę.& ꝓpterea ſpecialiter monet hieruſalem ac ſion.¶ Quia
corroborauit ſeras. Quattuor cõmemorantur beneficia. Primũ munitæ clauſuræ,in corroboratis ſeris
portarum.Secũdum multiplicationis ciuium,in benedictione filiorꝝ. Tertium pacis,in cõſtitutione pa
cis in confinibus.Quartum abundantię annonę,in ſacietate ex frumento pingui.

Mittens dictum ſuum. Interciſio eſt.Redit.n.ad primã particulam(.ſ.q̃m bonum eſt canere deũ no/
ſtrum)ex tertio capite.ſ.quia eſt multę fortitudinis.declarando fortitudinẽ ſeu potentiã dei ex efficacia
imperii diuini:φ.ſ.celerrime adimpleť quod ipſe iubet fieri. Ita φ velociſſima efficacia in opibus naturę
affertur declaratiua diuinę fortitudinis:ſicut ſupius inducta quoq; ſunt ſola naturalia opera.ſ.numerus
ſtellarꝝ ad teſtificandã ſapientiam,& naturalis gubernatio inferiorꝝ ad teſtificandã bonitatẽ. Intẽdit.n.
propheta ex hmõi inſertione naturaliũ, efficere vt imbibant hoĩes ſibi hanc fidem φ idẽ eſt deus actor
& gubernator naturę qui eſt ſpãlis gubernator populi iſrael:vt ſciat mũdus φ non finxerũt ſibi deum,
ſed colunt & laudant deũ qui eſt vere deus:vtpote actor omniũ naturalium operũ.¶ Mittens dictum
ſuum terrę,imperando quodcũq; dixerit,vſq; velociter curret verbũ eius.Ecce effectus φ verbũ eius cur/
ret non ſolũ velociter ſed vſq; velociter:hoc eſt attinget velocitatẽ quãcunq;.quod atteſtatur potentiæ
imperantis. Et hoc declarat in duobus cõtrariis effectibus ſucceſſiue. Primo in triplici genere niuis.ſ.in
niue ad ſimilitudinẽ lanę(quę eſt cõiter nota)dicendo,dans niuẽ quaſi lanã.& in niue ad ſimilitudinẽ
cineris(quę apparet in montibus germanię)dicendo,pruinã quaſi cinerẽ ſparget.& demum in niue,ſi
tamen nix dici põt,ad ſimilitudinẽ fragmentorꝝ(quę vbi videať neſcio)dicendo,iaciens glaciem ſuam
quaſi buccellas.Expoſuiſſem per glaciem grandinẽ,niſi contextus ſequẽtium me ꝓhibuiſſet.ſequitur.n.
ad facies frigoris eius quis ſtabit?Grando ſiquidem cõiter fit tẽporibus calidis:quum fiat per antiperi/

ſtaſim. hęc autem glacies quã de cœlo iacit deus ad ſimilitudinem buccellarum, intolerabile frigus incolis affert. & propterea dicitur, ad facies frigoris eius quis ſtabit? ¶ Aduerte hæc omnia allata eſſe ad cõteſtandam celeritatem manifeſti operis dei in naturalibus. vnũquodq; enim horum celerrime fit: vt pote quod non prius fit in aere, & poſtea cum tempore deſcendit ad nos, ſed generando deſcendit & deſcẽdendo generatur: ſicut pluuia.

Mittet verbum ſuum. Contrarius effectus etiam naturalis ad cõteſtandum diuinum imperiũ ſubinfertur: quo mittit ventum auſtralem & liquefacit hęc, & fiunt fluentes aquę.

Annuncians verbum ſuum. Perficitur hic tractatus ſecundę particulę (ſcilicet quoniam ſuauis pulchruit laus) ex beneficio diuinę legis. ¶ Vbi nota ꝑgreſſum ꝙ primo laudauit beneficium diuinum reſpectu ſingularium perſonarum ex toto populo diſperſarum. ſecũdo beneficium reſpectu vniuerſitatis hieroſolymitanę: & nunc demum beneficium reſpectu vniuerſitatis populi. Quod ideo hic cõmemoratur inter cauſas laudis in hieruſalem, quia lex dei præcipue in hieruſalem vigebat. nam præcępta cęrimonialia ibi erant ſeruanda ratione cultus diuini ibi firmati. Præcępta quoq; iudicialia ibidem præcipue erant ſeruanda: vbi erat & iudicium ſummi ſacerdotis & regium. Moralia etiam præcępta pręcipue concernebant hieruſalem quo ad doctrinam & declarationem: quia ibi pręcipue erat locus docendi legem & autoritas declarandi. ¶ Laudatur itaq; beneficium legis diuinę. Annuncians verbũ ſuum, diuinorum & moralium, iacob, populo deſcendenti a iacob: ſtatuta, cęrimonialia, & iudicia, præcępta iudicialia. ¶ Non fecit ſic omni genti. ſingularitas gratię laudatur. & iudicia non cognouerunt ipſi, populi aliarum nationum quæ cognouimus nos. halelu iah, laudate deum. Amen.

¶ VVLGATA ÆDITIO. ¶ Halelu iah halelu iah. CXLVIII.

LAudate dominum de cœlis: laudate eum in excelſis.
Laudate eum omnes angeli eius: laudate eum omnes uirtutes eius.
Laudate eum ſol & luna: laudate eum omnes ſtellę & lumen.
Laudate eum cœli cœlorum: & aquę omnes quæ ſuper cœlos ſunt laudent nomen domini.
Quia ipſe dixit & facta ſunt: ipſe mandauit & creata ſunt.
Statuit ea in ſęculum & in ſęculum ſęculi: pręcęptum poſuit & non præteribit.
Laudate dominum de terra: dracones & omnes abyſſi.
Ignis, grando, nix, glacies, ſpiritus procellarum: quæ faciunt uerbum eius.
Montes & omnes colles: ligna fructifera & omnes cedri.
Beſtiæ & uniuerſa pecora: ſerpentes & uolucres pennatę.
Reges terræ & omnes populi: principes & omnes iudices terræ.
Iuuenes & uirgines, ſenes cum iunioribus laudent nomẽ domini: quia exaltatum eſt nomen eius ſolius.
Confeſſio eius ſuper cœlum & terram: & exaltauit cornu populi ſui.
Hymnus omnibus ſanctis eius: filiis iſrael populo appropinquanti ſibi.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Halelu iah. CXLVIII.

1 LAudate dominum [4] de cœlis: laudate eum in excelſis.
2 Propheta. Laudate eum omnes angeli eius: laudate eum oẽs exercitus eius.
3 Laudate eum ſol & luna: laudate eum omnes ſtellæ lucis.
4 Laudate eum cœli cœlorum: & aquæ quæ deſuper cœlos.
5 Laudabunt nomen domini [4]: quoniam ipſe pręcępit, & creata ſunt.
6 Fecit ſtare ea ſemper æterno: pręcęptum dedit & non præteribit.
7 Laudate dominum [4] de terra: dracones & omnes abyſſi.
8 Ignis & grando, nix & uapor, uentus turbinis: faciens uerbum eius.
9 Montes & omnes colles: lignum fructiferum & uniuerſæ cedri.
10 Fera & omnis beſtia: reptile & auis alata.
11 Reges terrę & omnes populi: principes & uniuerſi iudices terrę.

12 Iuuenes & etiam uirgines:ſenes cum pueris.
13 Laudabunt nomen domini:quoniam roboratum eſt nomen eius ſolius ipſius,laus eius ſuper terram & cœlos.
14 Et exaltauit cornu populo ſuo: ipſe laus omnibus gratioſis ſuis,filiis iſrael,populo propinquo ſibi : halelu iah.

TItulus eſt.Halelu iah:ſignificās materiam pſalmi eſſe inuitare ad laudem dei.Nihil enim aliud in hoc pſalmo fit:vt clare patet.

❡SVMMARIVM EST.

❡Propheta inuitat prius cœleſtia ad laudandum deum ratione creationis,perpetuę naturæ,& infallibilis operis.deinde terreſtria (hoc eſt inferiorá vniuerſa,& ſpecialiter vniuerſas differentias humani generis)ratione ſingulariſſimę excellentię diuini nominis,& extēſę ſuper omnia diuinę laudis,& exaltati cornu populo dei.

❡Perſona loquens propheta eſt.

LAudate dominum. Diuiditur pſalmus in partes duas: inuitatiuam cœleſtium ,hoc eſt ſuperiorum . & inuitatiuam terreſtrium (hoc eſt inferiorum) ibi laudate dominum de terra. ¶Nec mireris ſi pſalmus iſte non diuiditur ſolito more in partem propoſitiuam & executiuam . eſt enim iſte vnus exemptorum ab illo ſtylo:quia per modum diuiſionis procedit,aggrediēdo membra diſtinctionis ſubintellectæ quę explicaret materiam pſalmi . Subintelligitur ſiquidem diſtinctio ſcripta in principio geneſis:ſcilicet inter cœlum & terram,inter ſuperiora & inferiora,quæ inuitāda ſunt ad laudandum deum.Et hac ſubintellecta diſtinctione inchoat pſalmum a primo membro,dicēdo laudate dominum de cœlis.in quo implicite inſinuat expectandum alterum membrum ; ſcilicet laudate dominum de terra .

❡De cęlis.hoc eſt vos quæ ex parte cœlorum computamini. inuitantur enim hic omnes creaturę tam corporales q̄ ſpirituales,quæ diuiſo vniuerſo in cœlum & terram,ſe tenent ex parte cœli . ¶In excelſis.etſi non apud nos qui longe diſtamus a vobis,laudate tamen in excelſis in quibus eſtis vos.

Omnes angeli. Subſtantiæ ſpirituales quæ cœleſtes ſunt,duplici officio nominant̄:ſcilicet nunciorum,dicendo angeli:& ordinatę militiæ maximę multitudinis,dicendo omnes exercitus.deſcribuntur enim ſpirituales ſubſtantiæ deo ſeruientes ad ſimilitudinem hominum ſeruientium principibus humanis.¶Cœli cœlorum,vniuerſa cœleſtia corpora infra primum mobile appellantur,aut quia continent inferiores cœlos(hoc eſt ſphęras ignis & aeris)aut quia ſibiinuicem communicant ſubſeruiendo & conferendo.ſunt enim multi cœli mercurii,multi martis &c̄.¶Et aquæ quæ deſuper cœlos:hoc eſt primum mobile,quod cœlum aqueum appellatur,nullam habēs ſtellam,nulli ſeruiens aſtro ſed cōmune omnibus.hoc enim ſepe in ſcriptura appellat̄ aquę ſuper cœlos:qa eſt naturæ mere diaphanę ſupra omnes orbes aſtratos . Laudabunt nomen domini.Ad duo laudanda inuitat propheta.ſ.deum & nomen dei:hoc eſt deum ſ̄m ſeipſum,& deū ſ̄m ꝙ eſt nominatus ſeu cognitus nobis.

Quoniam ipſe pręcepit. Triplicem laudandi cauſam ſpectantem ad deum nominatum & notum nobis,affert.Prima eſt ipſorum inuitatorum creatio. Vbi & inſeritur modus creandi:ſcilicet ſolo imperio.Hic enim modus explicatur dicendo.quoniam ipſe pręcępit,non laborauit,non mouit,nō ſe exercuit,ſed pręcępit:& creata ſunt,de nihilo facta ſunt omnia ſupradicta. ❡Fecit ſtare ea ſemper æterno. Secunda ratio laudandi eſt perpetuitas naturæ ipſorum.Ita ꝙ deus non ſolum creauit ea,ſed dedit eis naturam permanentem non ad tempus ſed ſemper in æternum.Quod additur ad explicādam veram ſempiternitatē.ſunt enim omnia ſupradicta ſuapte natura incorruptibilia,ac per hoc durantia in ęternum:ſed quia hanc incorruptibilem naturam habent a deo,ideo dixit fecit ſtare ea. ❡Pręcęptum dedit.Tertia ratio laudandi deum eſt ex inobliquabili operatione.In hoc enim differūt inferiora a ſuperioribus ꝙ naturalia agentia & patientia deficiunt quandoq; agendo & patiendo : vt patet . cœleſtia autem neq; agendo neq; patiendo (eo modo quo ibi inuenitur pati)aliquando deficiunt.nunq̄ enim prætеritur quin motus cœleſtis ſuum peragat curſum,quin inferior ſphęra ſequatur vt debet ſuperiorem,& ſuperior inferiorem moueat &c̄.Huiuſmodi enim infallibilitas operandi ſignificatur dicendo. Pręcęptum dedit illis,quid,quomodo,quando operentur,& non pręteribit,quin ad vnguem fiat . Intellige per pręcęptum proportionaliter inclinationes cœleſtium corporum ad ſuos motus,tantam velocitatem &c̄.in angelis autem firmitatem voluntatis ad bonum;quam per diuinam gratiam aſſecutos ſupponimus,eoipſo ꝙ fuerunt beati.

Laudate dominum de terra. Expedita inuitatione cœleſtium , exequitur alterum membrum inuitando inferiora;hoc eſt quæcunq; infra orbem lunæ ſunt . Quæ propheta nuncupat a terra rōne iam

dicta:ſcilicet quia diuiſo vniuerſo in cœlum & terram in principio geneſis,omnia quæ ſunt infra orbem lunæ/ſe tenent ex parte terræ. Vnde ad hæc dicit. Laudate dominum o vos de terra: dracones/hoc eſt ſerpentes illi qui vocantur dracones. Et eſt ſermo de draconibus aquaticis: & propterea iunxit eos cum abyſſis/hoc eſt profunditatibus aquarum. ¶Nec mireris ꝙ a draconibus incœpit: quoniam propheta ſicut ſecutus eſt moyſen in diuiſione vniuerſi in cœlum & terram, ita ſecutus eſt moyſen in prima nominatione draconum. Moyſes enim gene.1.primam animalium ſpeciem creatam nominauit dracones in quinta die,dicens/creauitq; deus dracones magnos. q̄uis latinus interpres traduxerit cete grandia. ¶At ſi rurſum quæris cur moyſes primo nominauit inter animalia creatos dracones,ratio eſt: ne huiuſmodi animalia nociua putaremus non ex propoſito diuinę intentionis creata,ſed ex neceſſitate materiæ producta.Si enim poſt alia dracones nominaſſet, putaremus ex neceſſitate materiæ dracones productos/tanq̄ neceſſario conſequentes productionem aliorum:vbi autem in principio nominati ſunt,manifeſtatur ꝙ ex intentione producti ſunt. Inducuntur itaq; in primis dracones ad laudandum deum/hoc eſt declaratur ꝙ ipſi ſunt materia diuinę laudis.& ſimiliter omnes abyſſi.

Ignis & vapor. Poſt aquas aſcēdit ad ſuperiorem ſphęram actiuorum & paſſiuorum: afferens mixta quę ibi generantur. Ignis q̄uis poſſit intelligi ſphęra ignis: cōtextus tn̄ magis ſonat ignem mixtum qui generatur in aere in fulguribus & tot igneis impreſſionibus.Faciēs verbum eius/refertur ad quodlibet prædictorum:ſignificans quodlibet horum exequi iuſſa dei.Quod verum eſſe conſtat apud ſcientes/prouidentia dei gubernari hæc omnia.Et per hæc quinq; ſeu ſex numerata/intellige omnes differētias eorum quæ generantur in aere.

¶Deinde deſcendit ad terram clare. Reptile. Genera reptilium inueniuntur in terra & in aquis. Et propterea nominando reptile/vtrunq; genus videtur comprehendere:vt non ſoli dracones ex aquaticis ſint nominati,ſed etiam reptilia.¶Et auis alata. Vltimo nominatur auis/communis tribus elemētis.Aquę quidem:quia gen̄.1.cum productis ex aqua computantur aues. Terræ vero,quia ſuper terrā degunt.Aeri autem,quia in aere volant.

Reges terrę. Diuerſi hominum ſtatus deſcribuntur:reges/populi/principes &c̄.Et ſimiliter diuerſitas ſexus.iuuenes & virgines.Diuerſitas ætatis.ſenes cum pueris. Vt nullus ſtatus/nullus ordo/nullus ſexus/nulla ætas eximatur. ¶Laudabunt nomen domini. Deum & dei nomen laudaturi iſti ſunt, ſicut & creaturę cœleſtes.

Quoniam roboratum eſt. Triplex ratio redditur quare hæc inferiora laudare debēt deum. Prima eſt: quia ſolius dei nomen roboratum eſt;hoc eſt quia deus eſt notus ac nominatus ſolus naturæ robuſtę, hoc eſt ex ſeipſo habens robur eſſendi.hoc enim ſoli deo conuenire notum eſt.Et propterea apponitur. ſolius ipſius.Eſt enim ſenſus.quia ipſe ſolus vere nominatus eſt robuſtę ex ſe naturæ:dum ipſe ſolus increatus omnia creauit.¶Laus eius ſuper terram & cœlos.Secūda ratio eſt quia laus dei ſuaui gubernatione expanſa eſt ſuper terram & ſuper cœlos:hoc eſt quia materia laudandi deum ſuauiter omnia diſponentem,ſuper cœlos & ſuper terram(hoc eſt in omnibus)inuenitur.Et propterea omnia tenentur ad laudem dei ratione laudabilis gubernationis.

Et exaltauit. Tertia ratio ſumitur a ſtatu & tempore iam publicę diuinę laudis a iuſtis:hoc eſt ex eo ꝙ deus iam publico cultu laudatur a iuſtis.iam enim populus iſrael publice colebat deum laudando eum.Vnde circa hoc primo deſcribitur modus quo peruentum eſt ad hoc,dicendo.Et exaltauit cornu populo ſuo.Depreſſus enim populus non publico officio colebat deum:quum autem exaltata eſt illius potentia,publice laudauit deum:vt pręcipue apparuit tempore dauidis.Ita ꝙ deus exaltando potentiam populi,factus eſt laus:hoc eſt laudatus eſt.¶ Gratioſis. Deſcribuntur laudantes a quattuor: ſcilicet a gratia/a genere/a ſtatu/& a religione.A gratia quidem:hoc eſt beneficentia gratuita.in qua intellige omnes virtutes hominis reſpectu proximi. Suis/ad differentiam beneficorum non propter deum.qui inter laudantes deum non merentur computari,ſed ſoli gratioſi eius.i.propter deum.¶Filiis iſrael.A patriarcharum genere deſcribuntur tunc temporis laudantes deum, ad verificandas promiſſiones patribus factas.¶Populo:hoc eſt redactis iam in ſtatum liberi populi.ad ſignificandum ꝙ de publica laude loquitur. Laudabant ſiquidem prius filii iſrael deum,ſed non publico laudis officio: quum adhuc non conſtituerent liberum populum. ¶Propinquo ſibi/deo.non filiis iſrael/non populo,ſed quatenus propinquo ſibi/non locali coniunctione ſed cordis.Et in hac propinquitate intellige vniuerſas virtutes hominis reſpectu dei.¶Vbi aduerte ꝙ licet deum laudari publice a populo iuſto/ſit ſpeciale quid,connumeratur tamen a propheta inter rationes quare deus laudandus eſt ab omnibus inferioribus:quia laudari deum publice a iuſtis/eſt reduci in actum laudis omnem diuinę laudis materiam inuentam in rebus omnibus.Neq; enim peccatores(in quorum ore non eſt ſpecioſa laus) neq; bruta neq; inanimata cætera ad actum laudandi deum perducuntur niſi per hoc ꝙ iuſti laudāt deum & nomen eius ſuper vniuerſa opera eius.¶Halelu iah/laudate deum.Amen.

¶ VVLGATA EDITIO. ¶ Halelu iah halelu iah.

CAntate domino canticum nouum: laus eius in eccleſia ſanctorum.
Lętetur iſrael in eo qui fecit eum: & filii ſion exultent in rege ſuo.
Laudent nomen eius in choro: in tympano & pſalterio pſallant ei.
Quia beneplacitum eſt domino in populo ſuo: & exaltabit manſuetos in ſalute.
Exultabunt ſancti in gloria: lętabuntur in cubilibus ſuis.
Exaltationes dei in gutture eorum: & gladii ancipites in manibus eorum.
Ad faciendam uindictam in nationibus: increpationes in populis.
Ad alligandos reges eorum in cõpedibus: & nobiles eorum in manicis ferreis.
Vt faciant in eis iudicium conſcriptum: gloria hęc eſt omnibus ſanctis eius.

¶ IVXTA HEBRÆVM. ¶ Halelu iah. CXLIX.

1 Propheta. CAntate dñõ canticum nouum: laus eius in cõgregatione gratioſorũ.
2 Lętabitur iſrael in factore ſuo: filii ſion exultabunt in rege ſuo.
3 Laudabunt nomen eius in choro: in tympano & cithara cantabunt ei.
4 Quia complacens dominus sibi in populo ſuo: glorificabit humiles in ſalute.
5 Exultabunt gratioſi in honore: laudabunt ſuper cubilibus ſuis.
6 Exaltationes dei in gutture eorum: & gladius biceps in manu eorum.
7 Ad faciendam uindictam in gentibus: caſtigationes in populis.
8 Ad alligandum reges eorum in catenis: & inclytos eorum in uinculis ferri.
9 Ad faciendum in eis iudicium ſcriptum: decor hic erit omnibus gratioſis eius, halelu iah.

TItulus eſt. Halelu iah. Ex quo non habetur materia pſalmi niſi in genere. In ſpẽ autem materia pſalmi eſt aduentus chriſti ad iudicium. In pſalmo nanq̧ hoc duo tractantur. Alterum eſt rex ſion: vt patet in. 2. verſiculo. Per q̃d excluduntur omnia tẽpora ante tempus dauidis: quoniam cõſtat dauidem fuiſſe primum regem ſion. Alterum eſt decor omnium iuſtiorum: deſcribuntur ſiquidem iuſti in honore, quiete & poteſtate iudiciaria ad puniendum reges, proceres & populos, tanquã prolaturi ſententiam ſcriptam: vt patet a quinto verſiculo vſq̧ ad finem. Et per hoc excluduntur tẽpora tam dauidis q̃ ſucceſſorum eius vſq̧ ad meſiam: quoniam nec tẽpore dauidis nec tẽpore ſucceſſorum eius legimus hãc gloriam iuſtiorum. non dico omnium, ſed nec optimatum: vt intuenti ſacras hiſtorias apparet. Quo fit vt de meſia rege (hoc eſt in ſtatu regio, non in ſtatu humilitatis) pſalmus iſte ad literam tractet: quo regnante iudicabunt gratioſi eius, vniuerſos reges, proceres & populos punituri: iuxta p̃miſſionẽ chriſti. quũ ſederit filius hoĩs in ſede maieſtatis ſuę, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim &c̃.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta inuitat ad canticum nouũ propter glorioſum aduentum regis meſię, magnificantis populum ſuum vſq̧ adeo q̧ gratioſi eius iudicabunt cum honore & poteſtate &c̃. non ſolum populos ſed proceres & reges &c̃.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

CAntate domino. Diuiditur pſalmus in partes duas: propoſitiuam materię, & executiuam, ibi lętabitur. ¶ Proponit duo. Alterum eſt cantandum canticum nouũ, propter nouitatem de qua ſcriptum eſt apoc. 21. ecce noua facio omnia. Alterum eſt laudem dei futuram in congregatione gratioſorum. vere. n. tunc laudabitur deus, quum ſancti eius congregabuntur tempore vniuerſalis iudicii. Nuncupantur autem ſancti a virtute gratię, qua gratuite aliis benefici ſumus propter deum: eo q̧ in hoc homines plurimum deum imitantur.

¶ Lętabitur iſrael. Incipit hic pars executiua tali ordine. Primo tractatur illa particula, cantate domino canticum nouum. ſcdo illa, laus eius in congregatione gratioſorum, ibi exultabunt.

¶ Tractatur itaq̧ ratio noui cantici glorioſus aduentus meſię: quãdo ſcilicet veniet vt rex qui in primo aduentu venit vt ſubditus. Tractatur autem vt ſaluator populi iſrael; quia ad literam quũ intrauerit plenitudo gentium, tunc omnis iſrael ſaluus fiet: vt dicitur ad ro. xi. hac. n. ratione nõ fit in hac particula mentio niſi de iſraelitis. Lętabitur, tũc, iſrael, omnis, in factore ſuo: & filii ſion, optimates iudeoꝝ,

lętabuntur in rege ſuo(meſia.⁋ Vbi aduerte implicite inſinuari deitatem meſię:dum eodem contextu ponitur exultatio in factore & rege,& ſubditur ꝙ laudabunt nomen eius in choro.Hoc in loco chorus nomen eſt muſici inſtrumenti.De quo hiero.ad dardanum ſcribit ꝙ cōſtat ex ſimplici pelle cum duabus cicutis ęreis:per quarum primam inſpiratur,& per ſecundam vox emittitur. Dico autem hoc,qa reliqua(muſica ſunt inſtrumenta:ſcilicet tympanum & cithara.Et adiecit haec propheta, vt ex conſuetis organis letitię ad laudes diuinas(deſcribat magnitudinem gaudii tunc futuri in iſraelitis laudātibus nomen meſię.Poteſt tamen per chorum intelligi conuentus concinentium.& ſic inuitantur ad laudandum tum conuentu concinentium,tum muſicis inſtrumentis ſubiunctis.

Quia complacens.Ratio affertur tantę laudis,tum ex beneuolentia diuina erga iſraelitas.quia complacens(erit,dominus(ſupple ſibiipſi,in populo ſuo(iſrael. Tum ex parte beneficentię. glorificabit humiles(tanto tempore abiectos,in ſalutę(ęterna.

Exultabunt. Tractatur hic illa particula(laus eius in congregatione gratioſorum:deſcribendo ſenatum gratioſorum primo ab honore.ſcdo a quiete(laudabunt ſuper cubilibus ſuis.tertio ab officio glorificandi deum(exaltationes dei in gutture eorum.quarto a poteſtate(& gladius biceps in manu eorū. Intellige deſcribi non ꝙ ſinguli teneant gladios in manibus:ſed ꝙ enſis coram eis ſicut coram principibus iudicantibus gladius ſiſtitur in ſignum poteſtatis. Vnde & in ſingulari numero deſcribitur tam gladius q̃ manus:ſignificans gladium in poteſtate eorum coram eis.⁋ Et vt clarius haec ſententia percipiatur,conferantur prius & poſt ſcripta: pręſe ferentia manifeſte ꝙ non agitur de gladio bellico aut vindicta bellica,ſed de gladio iudiciali & vindicta iudiciali.Deſcripti ſiquidem ſunt laudantes in cubilibus(quę ſunt quietis loca) non in locis militaribus.ſubiungitur quoq(ad faciendum iudicium ſcriptum.Ex quibus manifeſte apparet gladium iudicialem & vindictam iudicialem deſcribi: ac per hoc gratioſos non milites,ſed iudices ad vindicandum.punitio enim iudicialis(proprius actus eſt iuſtitię vindicatiuę.

In catenis. Deſcribitur plenitudo poteſtatis ſanctorum erga inimicos per catenas & vincula, cum plena inimicorum ſubiectione.tanquā reges & proceres ſint alligati expectantes ſententiam pronunciandam a ſanctis.

Judicium ſcriptum.Actus proprius iudicum deſcribitur iudicare non temere(non pręcipiti ſententia,ſed ſcripta(firmata meditatione(legibus & ſcriptione.Et intendit per hoc ꝙ ſancti facient iudicium prout ſcriptum(hoc eſt firmatum)in libro demeritorum eorum eſt.

⁋ Decor hic qui deſcriptus eſt(ſcilicet ꝙ in honore(quiete(poteſtate iudiciali exaltando deum iudicabunt populos & reges inimicos populi dei)cōmunis eſt omnibus gratioſis eius(non conceſſus alicui ſic & alicui non.Et intellige per gratioſos eius(iuſtiores iis qui cōmuniter ſunt iuſti.propterea nanq deſcribuntur non a iuſtitia,ſed a gratia(quę ſupererogat. ⁋ Halelu iah.laudate deum.Amen.

⁋ VVLGATA EDITIO.

⁋ Halelu iah halelu iah. CL.

LAudate dominū in ſanctis eius:laudate eū in firmamento uirtutis eius. Laudate eum in uirtutibus eius: laudate eum ſecundum multitudinem magnitudinis eius.
Laudate eum in ſono tubę:laudate eum in pſalterio & cithara.
Laudate eum in tympano & choro:laudate eum in cordis & organo.
Laudate eum in cymbalis bene ſonantibus/laudate eū in cymbalis iubilationis: omnis ſpiritus laudet dominum.

⁋ IVXTA HEBRÆVM.

⁋ Halelu iah. CL.

1 Propheta. LAudate deum in ſanctitate eius:laudate eum in extenſione fortitudinis eius.
2 Laudate eum in fortitudinibus eius:laudate eū iuxta multitudinē magnitudinis eius.
3 Laudate eum in ſono cornu:laudate eum in uiola & cithara.
4 Laudate eū in tympano & choro:laudate eum in minim & organo.
5 Laudate eum in cymbalis auditus:laudate eum in cymbalis clangoris.
6 Omnis flatus laudabit deum:halelu iah.

TItulus eſt.Halelu iah.Ex quo habetur materia pſalmi.nam totus pſalmus eſt inuitatio ad diuinam laudem.ſunt.n. ſex verſiculi,& duodecies repetitur laus dei.

¶ SVMMARIVM EST.

¶ Propheta inuitat ad laudandum deum voce & vniuerſis inſtrumentis muſicis. tũ ratione ipſius dei. tum ratione creationis rerum. tum ratione operum eius & magnorum & multorum.

¶ Perſona loquens propheta eſt.

Laudate deum. Pſalmus iſte ab executione diſtinguendo inchoat, diuiſus in duas partes. In prima explicantur laudanda. in ſecunda modus laudandi, ibi laudate eum iuxta. ¶ Tres rationes laudandi deum afferuntur. Prima eſt ſanctitas dei, hoc eſt natura dei libera ab omni potentialitate. neq; n. philoſophi neq; prophetæ neq; angeli diuinam naturam melius vno nomine q̃ ſanctitatis ſignificãt. Vnde & apud eſaiam ſeraphim cantant pro hymno diuino. ſanctus, ſanctus, ſanctus. Vnde laudate deum in ſanctitate eius, eſt laudare ipſum in natura ſua actu puro. ¶ Secunda ratio eſt creatio conſeruatioq; rerum, ſignificata dicendo. in extenſione fortitudinis eius. Extenſio ſiquidem diuinę potentię eſt illam exire extra ſe, & quodãmodo extendi ad res omnes creando & conſeruando illas. ¶ In fortitudinibus eius. Tertia ratio laudãdi ſunt fortitudines dei, hoc eſt opera dei fortia. ſiue quantũ ad ipſum opus (vt ſunt opera magnę potentię: puta cœleſtia, mutationes regnorum, & ſimilia) ſiue quantum ad modum: vt ſunt opera miraculoſa, quę ſunt ſupra facultatem agentium naturalium. Appellantur autem fortitudines ab effectu, quia plura ſunt opera fortia. in deo enim vnica eſt fortitudo, ſicut & vnica miſericordia: quę pluraliter dicuntur fortitudines & miſericordię ratione plurium effectuum.

Laudate eum iuxta multitudinem magnitudinis eius. Expeditis rationibus laudandi (comprehendentibus & dei naturam & totum vniuerſum) proponit modum laudandi: vt ſcilicet multipliciter laudent deum ſicut multiplex eſt magnitudo dei. ¶ Vbi duo dicuntur. Alterum eſt q non vno tantum modo ſed multis modis laudetur deus. Alterum eſt ratio ad hoc, iuxta multitudinẽ magnitudinis dei. In quo immiſcetur quarta laudandi ratio: ſcilicet multitudo effectuum diuinę magnitudinis. nõ enim aliter diuina magnitudo habet multitudinem q̃ ſm effectum. Et intẽdit hinc ad literam, reddere rationem ſubiungendorum: ſcilicet quare deus laudandus eſt cum tanta multitudine & varietate inſtrumẽtorum muſicorum. modum enim quem hic dicit in genere, ſtatim ſubiungit explicando in ſpeciebus multis afferendo multa genera muſicorum.

Et choro. diſtingue vt in precedenti pſalmo.

In minim. Dictio hebraica eſt, ſignificans aut multas ſpecies muſicorum ſonorum, aut (vt aliis placet) inſtrumentum muſicum nobis ignotum.

In cymbalis auditus. Duo cymbalorum genera hic commemorantur: ſcilicet cymbala auditus & cymbala clangoris. quę an ſint diuerſa inſtrumenta, an diſtinguantur ex diuerſis vnius inſtrumenti cõditionibus, certus non ſum. ¶ Appellantur cymbala auditus ea quæ a longe audiebantur. cymbala autem clangoris ab officio ſeu vſu in publica lętitia dicuntur: ex eo q vſus eorum erat in publicis lętitiis. Et ſunt illa quibus hodie vtuntur puellę in choreis: vna manu geſtantes cymbalum, & altera percutiẽtes illud ad muſicum tinnitum excitandum.

Omnis flatus laudabit deum. Ne per ſingula inſtrumenta muſica ſingulaſq; ſpecies muſicę diſcurrendo, prolixior fieret ſermo, enumeratis forte omnibus generibus inſtrumentorum muſicorum quæ tactu ſonant, vnico verbo concludit omnia genera inſtrumentorum muſicorum quę vitali flatu ſonant. ad hæc enim duo genera (ſcilicet vel flatu vel tactu) reducuntur omnia inſtrumenta muſica. Et ſub flatu intellige etiam naturale inſtrumentum cantandi: quoniam vitalis flatus plus ſeruit locutioni q̃ ſeruiat inſtrumentis muſicis. Et ſic ſub omni flatu continetur tam cantus q̃ ſonus qui fit humano flatu. ¶ Haleluiah, laudate deum. Et iterũ laus deo: quia conceſſit ex ſola ſua gratia terminum commentariorum horũ. Romę in ſolennitate paſchali anni domini milleſimi quingenteſimi vigeſimiſeptimi: ætatis autem meę anno nono ſupra quinquageſimum. Amen.

¶ Finit enarratio pſalmorum thomę de uio caietani, cardinalis
ſancti xiſti: per ioannem danielis pœnitentiarium, ac autoris
operis familiarem accuratiſſime recognita.
Laus uni & trino.

Fo. 171. fa. 2. linea. 5. ibi oi aere, lege in aere.

¶ Venetiis in ædibus Luceantonii Iuntæ Florentini. Anno Domini. M.D.XXX. menſe Nouembri.

✠

REGISTRVM.

✠ a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t u x y z A B C D E F G H.

Omnes ſunt quaterniones præter G H terniones.

1-6-2